

بمخبر الزین فریح احمد

بمخبر الزین فریح احمد

پرس و پراویٹر لہ سر ئہ عطاہ کافی

پرس و پراویٹر
لہ سر
ئہ عطاہ کافی

توفیر

توفیر

منتدی اقرأ الثقافی

پاپی ثقافی کری
توفیر

www.igra.ahlamontada.com

بہرگی یہ کہم

بہرگی یہ کہم

لاہور
توفیر
پراویٹر

منتدى اقرا الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

پرس و پراویژ
له سه ر نه حکامه کانی نویژ
(پاکژیی - نویژ)

نجم الدین فرج احمد

به رگی یه که م

چاپی یه که م

۱۴۳۲ ک - ۲۰۱۱ ز

ماڻي له چاپدانه وهى پاريزراوه بو نوسينگه ي ته فسير

ناوى كتيب به كوردى: پرس و راويژ له سهر نه حكامه كانى نويژ
نوسينگه ي: نجم الدين فرج احمد
بلاو كوردنه وهى: نوسينگه ي ته فسير بو بلاو كوردنه وهى و راگه يانندن / هه وليير
نه خشه سازى ناوه وهى: جمعه صديق كاكه
خسه ت: نهوزاد كو يى
بهره رگ: أمين مخلص
نوره و سالى چاپ: يه كه م ۱۴۳۲ ك - ۲۰۱۱ ز
تيراژ: ۱۵۰۰ دانه

له بهر يوه بهر ايه تى گشتى كتيبخانه گشتيه كان ژماره ي سپيار دنى (۱۸۸۳) سالى ۲۰۱۰ ييدر اوه

تافسير
بو بلاو كوردنه وهى و راگه يانندن
هه وليير - شه قامى داد ۱۴ - ژيژ ئوتيلى شيرين بالا ص
ت: ۲۲۲۱۶۹۵ - ۲۲۳۰۹۰۸ - ۲۵۱۸۱۳۸
موبایل: ۰۷۷۰ ۱۳۸۷۲۹۱ - ۰۷۵۰ ۴۶۰ ۵۱ ۲۲
tafseeroffice@yahoo.com
tafseeroffice@maktob.com
altafseer@hotmail.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ان الحمد لله نحمدُه ونُستعِينُه ونُستغْفِرُه، ونُعُوذُ
بِالله من شرورِ أنفسنا ومن سيئاتِ أعمالنا، من يهْدِه اللهُ
فلا مضلَّ له، ومن يضلِّل اللهُ فلا هاديَ له. وأشهد أن لا اله
إلا اللهُ وأشهد أن محمداً عبده ورسوله.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُونُوا إِلَّا وَأَنْتُمْ
مُسْلِمُونَ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا
زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ؕ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ
وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ
لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ؕ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ فَقَدْ فَازَ
فَوْزًا عَظِيمًا

أما بعد: فإن أصدق الحديث كتاب الله، وخير الهدي
هدي محمد (صلى الله عليه وسلم) وشرُّ الأمور محدثاتها،
وكلُّ محدثة بدعة وكلُّ بدعة ضلالة، وكلُّ ضلالة في
النار

پیشه کی

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على رسوله الامين

محمد و على آله و صحبه اجمعين

قورنان و سوننهت زوريان جهخت له سهه نوښت کردن کردوته وه، نوښت له و فه رزه خواييه مه زمانه يه که نابيت به هيچ شيويه ک وازی لی بهيئريت، کاتيکی زوری موسولمانی پابه ند به نوښت دهروات، موسولمانه سهه راسته کان واز له و کارو پيشانه يان دينن که نوښتريانی تيدا ده چيت، هه رچهنده پاره و دهسکه وتيشی زور بيت، چونکه نوښت کردنه که يان پی گرن گتره.. له بهر نه و گرن گيته تي که ده بينيت پينجه کی هه موو کتیبیکی شهرع باسی نوښت دهکات، کتیبیکی وهکو (نیل الأوطار)ی شهوکانی له چواريه کی زیاتر باسی نوښت.. له ناو هيچ ميلله تیکيشدا نابينيت کتیبی تايبهت له سهه نوښت نه نوسرabit، مه گهر ميلله تي کورد!! شتيکی سهيره که له وسه ری وولاتی مه ندناوه وه (باشوری فيليبين). بو گامبيا (له روژئاوای نه فريقا) يان له فنله نداوه (له باکوری گوی زهوی) بو ئوستراليا (له باشووری گوی زهوی) ده بينيت موسولمانان به زمانی خويان کتیبیان له سهه نوښت نوسيووه، ته نانهت کتیب ده بينی به ناوی (نوښتی حنه فی) يه وه دانراوه! که چی کورد که زیاتر له سهه ساله به کوردی دنوسيت کتیبیکی تيروته سهلی له سهه نه و روکنه خواييه جي بایه خه نيه، نه و روکنه ی که هه ندی شهرعناسی وهکو ئيمامی نه حمهد واز ليهيئانی وهکو لادانی شهرع له داوه ری حسيب کردووه و هه ردووکیانی

به کافر بوونیك داناوه که کسی وازلپهین له دین و ئوممته دهچپته دهرهوه!

لهوهش سهیرتر له ناو کوردا نهوهیه که مهلاو داعیش نابینیت شارهزابوونی له نویژ کردبپته ئهرکیکی سههرکی.. سهدانیان دهبینیت کتیبیکی پاک و پوختی وهکو (صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم) ی شیخی ئهلبانی رهحمهتی بۆ نوسراوهو خراوته بهردهستی، کهچی نهوهنده خۆی ماندوو ناکات بیخوینیتهوهو نویژهکهی خۆی لهبهردا راست کاتهوه! له کاتیکیدا که پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم جاری وا ههبوو نویژی بۆ یهک یهکی یاوهرانی راست دهکردهوه..

به رههمی زرکهتالی ئهم بایهخ نهदानه به شهرع و روون نهکردنهوهو بلاونهکردنهوهی به گشتی له لایهن مهلای کوردهوهو شارهزانهبوونی خهئکیش له نویژ وای کرد که نهوهیهکی گهنجی کورد دروست ببیت که - بهقهدر باپیرو نهکنه نهخویندهوارهکانیشیان - دهربارهی نویژ نهزانن ..

گهنجیکی کورد له شاریک له شارهکانی نهرویهوه پرسیاریکی بۆ ناردم که دهلی: (من نازانم نویژ بکهم، ئایا بۆم ههیه تهنها ئهلالاهو ئهکبرهکانی بکهم؟) ناچار گهنجیکی ترم بۆ ئهو شاره ناردوو تا چۆنیهتی نویژهکهی فیڕ بکات!! له کاتیکیدا له باکوری نهرویج که باکوری ههموو دنیا به نهرویجی ههیه موسولمان بووهو فیڕیش بووه نویژهکهی به عهرهبی بکات..

حالی نهبوونی ئهم گهنجانه له دینهکهو نهزانینی نویژکردنیان خهمیکی زۆری خستبووه سهر کۆلم، ههرچهندیشم دهکرد کاتی ئهوهم نهدهدۆزیهوه بکهومه نوسینی کتیبیکی تایبته لهسهر نویژ، چونکه

رؤژانه به وهلامدانه وه ناراسته كړدني نهو هه موو گه نجهی كورده وه
خهريك دمبووم كه به نهو روپادا بلاو بوو بوونه وه.. تا ناچار بووم كاتيک
بردخستيم بهو نوميدی كورتميهك دمباردی نويژ بنووسم، بهلام كه
كهوتمه ناو باسكانه وه هی نهو نهما به كورته كتیبیک دهرچم، چونكه
هر سر باسكان و يمك بهلگه له سهریان دهيكړده زياتر له سيسه د
لاپهړه بويه به ناچاری به خه لکه كه م راگه ياند كه تا شش مانگ
تملفونم دمېرم و له سر توړی پالتوكيش دهرس نالييمه وه به لكو كتیبیک
له سر نويژ بنووسم.. زياتر له هه شت مانگم سهرف كړد تا هم دوو
بشمی نويژم بو ته واو كرا: (پاكزيی و چوڼيه تی نويژ كړدن) كه ده كاته
بهرگی يمكه می نويژ..

بهرگی بوو دميش دوو به شه:

- بشی يمكه م: نويژي سووننه ت و كور تو كوی نويژ.

- بشی دوو م: نويژي كو مه ل و نويژي هه ينی و نويژي جه نازه..

له گه ل نهو م دا كه باسه كاني نويژ له م كتیبه دا زور دياره به لام نه وه
را دمگينم كه زور باسی تری فهرعی له سر نويژ هه بووه كه بو نه وهی
قماردی كتیبه كه له وه زياتر نه بيت وازم ليهي ناوه..

لاقي نهو د لينادم كه كتیبیكي زور گشتگيرم له سر نويژ نوسيووه،
به لام خوی گه وره لي مانی و مرگريت ده توانم بلي م نه وهی بو نه انجامدانی
فهرزی نويژ داواكراوه له م كتیبه دا هه يه والحمد لله.. چونكه له باسه كاني
پاكزييدا زور له فهرمووده كانم هي ناو ده ته وهو به دواي تويزينه وهی
موحه قيقانی وهكو هه ردوو ئيمامی ئينو حه جهرو نه وهوی و ئيبنو حه زم و
شهوكانی و سديق خان و ئيبنو عوسي ميندا چوومه ته وهو له چوڼيه تی

نویژکردنیشدا زۆرینهی باسه گانی شیخ محمد ناسروددینی ئهلبانی رهحههتیم لیژهدا هیئاوتهوه که لهسەر نویژ نویژوسیوونی^۱..

بهشی پاکژی که بهرگی یهکهمی ئەم کتیبهیه کردوومه به ده بهشی ترهوه ناوم ناوه باس، وهکو: باسی جۆره گانی ئاو، باسی پیسی، باسی پاک کردنهوه، باسی تارات، باسی سوننهته سروشتیهکان، باسی دهستنویژ، باسی مهسح، باسی غوسل، باسی تهیه موم، باسی ئەو خویننهی له ئافرهتان دیت.. هەر باسیکیشم وهکو کۆبهندیکی سهربهخۆ به بهتال هیشتنهوهی لاپه پرهیهک لهوی پیش و پاش خۆی جوئ کردۆتهوه.. هەر باسیکیش چهندین مهسائیلی تری تیدایه، بۆ نمونه باسی مهسح دهبیتهوه به چوار بهش: مهسح لهسەر خوفف، مهسح لهسەر گۆرهوی، مهسح لهسەر عه مامهو سه ریووش، مهسح لهسەر گه چی شکاویی.. هه موو باسه گانی تریش هەر وان..

له کۆتایی بهرگه کهشدا لیستی سه رباسه گان و مهسه لهکان به ناوی (ناوه روک) به دوورودریژی دیاری کراوه که له چه ند لاپه ریه گدان ..

هه ندیک وورده کاریی هونه ریا نهی نویژنه که :

۱ - یه کیک له خاله گرنگه گانی ئەم کتیبه ئه وهیه که زاناو شه رعناس و سه رچاوه گان به خویننه ر ده ناسینیت، به لام به شیوهیه کی ئەکا دیمی زانکووی، جگه له وهی له کۆتایی کتیبه که دا لیستی ناوی سه رچاوه گان به ته فسیلیکی ریژهیی نوسراون، دیسان هه ندیک زاناو کتیب ناسینراون، که پیویسته قوتابی و خویننه ر سه رنج بداته ریزبه ندیی ساله گانی ژیا نیان، تا

^۱ ئەسلی کتیبه که که ناوی (اصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم) سی بهرگه.

بزانيت چ پيشه واپه ك پيش نهوى تريان ژياوه، يان كاميان قوتابى كاميان بوون.. جگه له مەش له لاپهړه كانيشدا نامازهى خپرايان پيكراره، به لام به شيويهكى تايبهت كه هيوای نهوهم بووه كه قوتابى زيرمكتر كات.

تا لاپهړه دوو سهدى بهرگه كان ناوى نوسهر پاشان كتيبېكهى له بهراويزدا نوسراوه، لهوه بهدوا تهنها ناوى كتيبېكه نوسراوتهوه، بؤ نهوى قوتابيهكەش وای لى بيت تا نهو شوينه شارهزای ناوى شهرعناسان و كتيبېهكانيان بووبيت.. بؤ نموونه تا نهو شوينه له بهراويزدا دهنوسريت: (النووي: المجموع) يان (ابن قدامة: المغني).. به لام لهوه بهدوا دهنوسريت: (المجموع، المغني).. تهنها ناوى كتيبېكه دهنوسريت و نهوه حسيب كراوه كه تو ئيتر نهوه دهنانيت كه نه م كتيبانه هى كين..

۲ - ناماز به لاپهړه بهرگى سهرچاوهكان وا نوسراوه، بؤ نموونه: المجموع (۷۲/۱۵) واته : بهرگى پازده لاپهړه هفتاوه دوو ..

۳ - نامهويت له بهر تهمملى يان گوئ پينه دان، يان له بهر خاترى مهسروفاتى چاپ كردن، سه لاواته كان له پيغهمبهرى خوا صلى الله عليه وسلم بؤ بيدعه يهك كورت كه موهو بيان كه م به (ص، يان صلعم، يان د خ) چونكه جگه له وهى كه هه موو نه مانه بيدعه ن، ريزنه گرتنيسه لهو نيرراوه تايبه تهى خواى به خشندهو لهو پيشهوا تاقانه مان كه نه م دينهى بينگه ياندووين.. حسابيشم كرد هه موو سه لاواته كان (صلى الله عليه وسلم) و نووسينى (خوا لى رازى بيت) كه بؤ ياوه رانم نووسيوه له هه موو بهرگى يه كه مدا ناكاته چند لاپهړه يهك، ئيتر له هه زار نوسخه كتيبدا چند لاپهړه يهك چيه بؤ سه لاواتدان لهو پيغهمبهره خو شه ويسته صلى

الله عليه وسلم و رېزنان له ياوره بههيممهته كانى خوا لىيان رازى بېت بهكار بهينرېت؟!

۴ . ناونيشانى بهش و باسه كانم به فۇنتى گهوره و له ناوهندى دېرپوه نووسيووه ههرووها ئەو سهرباسانهى وام زانيووه كه له چوارچېوهى باسه كانى خۇياندا برېك سهربه خۇيان ههيه. بۇ نموونه باسه كانى دهستنوېز ههردىت روكنه كانى دهستنوېز سوونهته كانى دهستنوېز و دهستنوېز شان بېنهوه به سهرباسى ناوهندى دېرپو. يان روكنه كانى نوېز و بهتال بوونهوهى نوېز. باسه لقيه كانيانيشم هېناوتهوه سهرى دېرو به فۇنتى جياواز نووسيووم و خهتم بهزېردا هېنانون، تا زياتر دهركهون..

۵ . له هه موو مهسه له يه كندا بهلگه كانم هېناوتهوه و ئەو فهرموودانهى له بوخارى و موسليم وهرنه گىرابن موناقيه شهى حوكمى سه حيجىتى يان زهعيفيم به نهقل كردنى حوكمى فهرمووده وانان روون كردوتهوه، دواى ئەوهى رىوايهتى دروستى فهرمووده كه ساغ بۆتهوه ئىنجا هاتوومهته سهر راو بۇچوونى شهرعناسان، يان راوبۇچوونيانم هېناوه له گهال ئەو بهلگانهى خۇيان پى پشت ئەستور كردووه.. جارى وا هه بووه زور له سهر راجوئيه كانيان چووم، چونكه زانىنى راجوئيه شهرعناسانىش زانستېكه و ئەوى پهى پى نه بات درك به بهر فراوانى شهرع نابات، وهكو قهتاده دهلى: (ئەوى راجوئيه شهرع نه زانىت بۆنى شهرعى به سهردا نه چووه) ^۱ ! پاشان بۇ ئەوهى خوئنهرى بهرپز له راپايدا نه هېلمهوه، دواى موناقيه شهى راو بۇچوونى شهرعناسان ئەوهى پيم په سهندتر بووه ههلم بژاردووه منيش ته به ننام كردووه بۇ جوئ كردنهوهى هاتوومهتهوه

^۱ ابن عبدالبر : جامع بيان العلم و فضله (۴۶/۲) .

سەری دێرو نووسیومه من پیم وایه خەتیشم بەژێر زۆربەیاندا هیناوه .. بۆ ئەوەی ئەو خۆینەرەى توانا و تاقەتى خۆیندەوهى ئەو هەموو راجووییى و ناکۆکیانەى نیه یان لەسەرەتاوه قەناعەتى بە تەرجیح دانەکەى من هەیه و پێى وایه من دواى توێژینەوه و خۆماندوو کردن ئەو بۆچوونەم پەسەندتر ناساندوو، ئەویش وەرى بگریت.. هیچ بۆچوون و حوکمیکم له خۆمهوه نەنووسیوه، تا نەمزانیبیت چەندین زاناو شەرعناس ئەو بۆچوون و حوکمەیان دەرکردوو نەچووم بە لایانەوه، رۆلى من هینانەوهى رای هەموان و تا توانام بووبیت تەرجیح پیدانى بەهێزەکەیانم خستۆتە روو.. بەمەش وویستووومە وەرگرتنى شەرعەکە ئاسانتر بکەم.. بۆیه لەو باوەرەدام ئەو کەسەى دەیهویت فەتواى شەرعى من لەسەر مەسەلە شەرعیەکان بزانیت دەتوانیت یەکسەر تەماشای ئەوانە بکات کە لیم نووسیوه (پیم وایه ..) ، ئەو کەسەش کە دەیهویت موناقلەشەى بەلگەکانم بکات، دەتوانیت هەموو باسەکە بخوینیتەوه.. ئەگەر هەر قەناعەتى نەکرد خۆ بەزۆر بە بۆچوونى خۆمانیەوه پابەند ناکەین !

له کۆتایی ئەم پێشەکیەدا داوام له داعیه بەرپێزەکان ئەوهیه قوتابیانى خۆیان له نوێژەکە شارەزا کەن.. قوتابیهکانیش با به بايه خهوه دیراسەى بهلگەى نوێژەکانیان بکەن..

داواشم لەو براو خوشکە بەرپێزانەى هەبوون و خواى گەوره توانای دارایی پى بەخشیوون له چاپ و بلاوکردنەوهى ئەم کتیبەدا دەست نەگرنەوهو کەمتەرخەم نەبن، با به توانای دارایی ئەوان دووسەد هەزار لەم کتیبە چاپ بکریت و هەموو مائیکى کورد له هەندەران و باشورو

رۆژه لاتی کوردستان دانهیهکی تیدا بیّت تا وهکو (سه رچاوهی باسه کانی نوپژ) له بهر دهستی هه موو موسوئمانیکدا هه بیّت، تا به یارمهتی خوای گه وره زانینی ئه حکامی نوپژهکان له بهر دهستی هه مواندا بیّت..

خوای گه وره به ره کهتی خۆی بخاته ناو ئه م رهنجه که مه وهو بیکاته مایه ی به رچا وروونی موسوئمانان و تیشوو یهکی قیامهت بو نوسه رو خیره ومه ندو بلا وکارو گه پنه رانی.. ئامین .

وصلی الله علی سیدنا محمد وعلی آله وصحبه أجمعین

والحمد لله رب العالمین

چەند رێڕەویکی پێویست

(۱)

پێناسەی شەرع :

لە سەرەتای هاتنی ئیسلامەوه زاراوهی شەرع بە زۆر مانا بەکار دەهێنرا:

. شەرع بە مانای هەموو ئیسلام: ئەمە پێناسەی نەوهی یەکەمی ئیسلامەتیە^۱، بەم مانایاشە تا ئیستا کۆمەلگی کوردهواریدا چارەسەرکردنی کێشەیهکی وهکو تەلاقدا دەئێ: بۆ حوکمی یاسا ئەوه دادگا، بۆ حوکمی شەرعیش ئەوه مەلا ..

. شەرع زاراوهیهکی بە کوردی کراوی بەرامبەر زاراوهی

(فیقه)ی عەرەبییە: ئەمە بە کارهێنانی شەرعناسانی دواى یاوهران و تابعینە، که بریتیه له: زانستی شەرعناسیی (علم الفقه) که زانستیهکی سەر به خۆی ئیسلامییه بۆ زانینی ئەو بریارو یاسا عەمەلییانه دامەزراوه که به پێی رێسا راستهکان له بهلگه گشتیهکانی شەریعهتی ئیسلامەوه وەرگیراوه^۲. لەم زانستەدا عهقائیدو تەفسیلاتی فیهقی دەستووری باس ناکرێت.

^۱ عمر سلیمان الأشقر : تاریخ الفقه الاسلامی (ل ۱۱) .

^۲ الأمدی : الإحکام فی أصول الأحکام (۵/۱) .

. سىيەم : شەرىع بە ماناى داوهرى كردن (قەزاوہت) ۵ : وەكو

دەوترىت لەناو خۆياندا شەرىعان كەرد.. واتە كىشەيەك كە ھەبوو لە ناو خۆيانداو ھەر خۆيان داوھرييان كەردو گەيشتنە چارەسەرى..
ئەم كىتەبەى بەردەست دەربارەى باسەكانى شەرىعە وەكو پىناسەى (فيقھ) بۆيە لە سەرھەتاوہ وەكو رەويەى شەرىعەسانى كۆن بە باسى پاگزى دەست پى دەكات. شەرىعەسانى كۆن و زۆرىنەى شەرىعەسانى سەردەم كىتەبە فىقھىيەكانيان دابەش دەكرد بۆ (كەتاب) كىتابىش بۆ (باب) بابىش بۆ (مسائل) .. بۆيە بە كەتاب (الطهارة) دەستيان پى دەكرد پاشان كەتاب (الصلاة) پاشان كەتاب (الزكاة) ..

(۲)

خویندىنى شەرىع :

ئەگەر خویندىنى شەرىع وەكو خویندىنى ئەكادىمى ئەم سەردەمە لى بىكەين، دەبى خویندىنەكە بىكەينە سى قۇناغ :

قۇناغى سەرھەتايى : قۇناغى پىووتنەوہ، بە عەرەبى پى دەلین؛ (تەلقین)^۱ كەردن . واتە قوتابى كىتەبەكانى لەبەر دەستدا دەبن و مامۇستايەكى زانا دەيانلىتەوہ پى، وەكو ئەوہى كە فەقىتى كۆمەلگەى كوردەوارى دەچنە خزمەت مامۇستايانى ئايىنى و كىتەبى (فتح القريب)يان بۆ نموونە لە خزمەتدا دەخوینن.. ھەرچەندە بۆ دەسپىكى سەردەم لەو باشتر (الفقه المنهجي) يە .. ئەگەر كەسىك وويستى شەرىع بە بەلگەوہ بخوینىت دەشىت لای شارمەزايەكى سەرھەتايى (پوختەى فىقھى

^۱ تەلقین دادان نا كە بۆ مردووه !

شەریعەت) بخوینیت کە تارىق ھەمەوھەندى نوسیویتی، یان کتیبی (الوجیز فی فقہ السنە و الکتاب العزیز) کە بیستوومە کراوہ بە کوردی، یان (فقہ السنە) ی سەید سابق بخوینیت کە (تمام المیة) کەى شیخی ئەلبانیشى لەگەڵدا بیئت، کە تەخریجی فەرموودەکانی فقہ السنەى تێداپە.. بەلام ناخۆشى ئەم کتیبەیان ئەوھە کە سەید سابقى رەحمەتى جارى وا ھەبە راو بۆچوونی جیاوازی دە شەرەناس دەھینیتەوہ بەلام تەرجیح بە ھیچیان نادات و خوینەر لە راپیدا بەجی دەھینیت!

قۆناغى بەراورد کردنى راوبۆچوونەکانى ناو مەزھەب

وزانینى بەلگەى شەرعى: بۆ نموونە پەى بەوہ ببات بۆچى ئیمامى ئەبو یوسف کە قوتابى ئیمامى ئەبو حەنیفە پەى بەوہ ببات بۆچى ئیمامى ئەبو یوسف سەگ و بەراز بە خۆشکردنیان راو بۆچوونی لەگەڵ ئیمامى ئەبو حەنیفەدا جیاوازه؟ بەلگەى کامیان بەھیزترەو چۆن؟! یان بۆچى ئیمامى ئەوہوى کە پێشەواپەکی مەزھەبى شافعیە پەى بەسەلەى قنوتى نوپۆزى بەیاناندا لەگەڵ ئیمامى شافعییدا راجوئە؟! رای کامیان بەھیزترەو چۆن؟ ئەمەش لە کۆمەلگەى ئیمەدا عادیەن بە مەلایەک دەکریت کە چووبیتە سەر و کتیبى (کفاية الاخيار)^۱ وەک ئەو مامۆستایانەى تەرجیحى

^۱ کتیبى (کفاية الاخيار في حل غاية الاختصار) نوسینی تەفیوودین ئەبو بەگرى کورپى محمدى کورپى حوسەینى دیمەشقیە کە سالی ۸۲۹ ک کۆچى دواى کردوہ. کتیبى کورتى مەزھەبى ئیمامى شافعیەو بەلگەى شەرعى زۆرى تێداپە، ھەرچەندە زۆرینەى زەعیفە، بەلام راو بۆچوونی پێشەواپانى مەزھەبەکەى لەخۆ گرتووہو تەرجیحى بە پەسەندترینیان داوہ.. بۆیە زۆر جی باپەخە. پێم باشە فەقیی کورد دواى فتح القریب ئەم کتیبە بخوینیت.. ھەرچەندە بە داخەوہ ئەمیش و ئیبنو حەجەرى ھەیتەمیش تەکفیری ئیمامى ئیبنو تەیمیە دەکەن ..

راجوویی شه رعناسانی مه زهه بی شافیعی له (توحفه ی ئیبنو حه جهر)^۱ هوه ددهن، یان که سیک بیت که دیراساتی شه رع ی خویند بیت جا له زانکۆ بیت یان له دهره وهی، به مهرجیک دوو به رابه ری کتییی مه نه جی خویندنه که ی زانکۆی خویند بیت. به داخه وه زانکۆی ئیستا به تایبه تی له وولاتی موسولمانانداو به تایبه تی تریش کۆلیجه کانی دیراساتی ئیسلامی شاره زای لیها توو به ره هم ناهینن..

قوناغی شه رعناسی و هه لسه نگاندنی به لگه ی مه زه به کان:

له وانیه هه ر خۆی بگاته ئه وه ی توپژینه وه له سهر به لگه کان بکات یان په نا به ریته بهر توپژینه وه ی زانیانی تری پسپۆر که ئاسان دهستی ده که ویت.. بۆ نموونه که له وه ده کۆلیته وه بۆچی له مه زه به ی شافیعی دا پیاو ده ستوویژ له زنی ده شواته وه له سی مه زه به که ی تر دا ده ستنوویژ یان لیک ناشکیته؟! ده گه ریته وه سه ر فه رمووده کانی جه مور^۲، رای جوداو دووری فه رمووده وانان ده بینیت له سه ر سه نه دی فه رمووده کان، خۆی سه حیح و زه عیفیانی بۆ لیک جوئ نا کرینه وه، یان ناتوانیت ته رجیح به توپژینه وه ی فه رمووده وانیکیان بدات، بۆیه په کسه ر توپژینه وه ی شیخی ئه لبانی ره حمه تی وه رده گریت، ئه مه وه کو به لگه که، به لام وه کو راو بۆچوونی شه رعناسی مه رج نیه هه ر له ئه لبانیه وه

^۱ کتیبیکه ناوی (تحفة المحتاج بشرح المنهاج) نوسینی ئه حمه دی کوری محم دی کوری عه لی کوری حه جهری هه یته مییه، که سالی ۹۷۴ ک کۆچی دوایی کردوه، ئیعتیما دی زانیانی مه زه به ی شافیعی له سه ر ئه م کتیبه وه جه ند کتیبیکی تره .

^۲ به سی له چوار پێشه واکه (ئیمامانی ئه بو حه نیفه و مالیک و شافیعی و ئه حمه د) ره حمه تی خوایان لی بیت ده وتریت جه مور . که ده وتریت ئه مه رای جه مووره په عنی سی له م پێشه وا به ریزانه رای وایه و په کیکیان رای جیاوازی هه یه..

وهر بگريټ، چونکه فهرمووده وانی وا هه يه هر شاره زای زانستی
فهرمووده وانی هه و شهرعناس نيه، هر وه کو که هه يه شهرعناسه و
پسپوري فهرمووده وانی نيه.. بويه ناشيت به دووری بزانی که
تويزره وه يه کی شهرعناسی وه کو ئیبنو عوسيمينی رحمه تی ده بينیت له
حوکمی خویندا بو نمونه یان له حوکمی پاکی شهرابدا رای پیچه وانه ی
رای نه لبانییه ! چونکه له وانه يه نه و به لگه يه ی لای شیخی نه لبانی وه کو
فهرمووده ی سه حیح یان سه سن سه لئیرا بیت لای ئیبنو عوسيمين
زه عیف بیت، چ به تويزینه وه ی خو ی گه شت بیت نه و حوکمه چ به
تويزینه وه ی غه یری شیخی نه لبانی. یان فهرمووده که لای نه میش
سه حیح به لام نه و بوچوونه شهرعیه ی هر یه که یان لیوه ی وهرگرتووه
له گه ل یه کتر پیدا جیاوازن.. رحمه تی خوا له هه موویان بیت ..

(۳)

کورتیه ک له سهر به شه کانی زانستی شهرعناسی

شهرعناسانی سه رده می دوا ی یاوهران و تابعین که باسه کانی شهرعیان
له دوو توپی کتییی تایبه تدا نویسه وه ، باسه کانیان له سه رده تادا کرد به
دوو به شه وه: به شی خواپه رسته یه کان و به شی سه وداو مامه له کان.

به شی خواپه رسته یه کان : نه م بابیه تانه ی له خو گرت:

- ۱- پاکزی ۲- نويز ۳- جه نازه ۴- زه کات ۵- رۆزوو ۶- ئیعتیکاف ۷- حه ج و
- عهمره ۸- مزگه وت و نه حکامه کانی ۹- سویند و نه زر ۱۰- جیهاد
- ۱۱- خوراک و خواردنه وه ۱۲- راوو سه رپرراو ..

بهشی سهوداواممه له : ئهم بابته تانهی له خو گرت:

- ۱- هاوسهریتی (ته لاق و جیابوونه وه) ۲- سزاگان ۳- مامه له کانی فرۆشتن
- ۴- قهرز ۵- رهه ۶ و ۷- ئاودییری و چاندن ۸- کریدان ۹- حه وائه کاری
- ۱۰- بهش هه لگرتنه وهی شهریکایه تی (الشفعه) ۱۱- بریکاری (وه کالهت)
- ۱۲- خوازیری ۱۳- ئه مانهت دانان ۱۴- زهوت کردن ۱۵- دۆزینه وه ۱۶- که فالهت
- کردن ۱۷- ده لالی کرین و فرۆشتن (الجعاله) ۱۸- شهریکایه تی ۱۹- داوه ری
- ۲۰- وه قف ۲۱- خه لات و دیاری ۲۲- ده سبه سه راگرتن و گرتنه خو
(الحجر) ۲۳- وه سیت ۲۴- میرات ..

شهرعناسانی شافیعی مه زههب هاتن و کردیان به چوار به شه وه ،
فه رموویان : ئه حکامی شهرع یان په یوه ندی به روژی دواییه وه هه یه یان
به ژیانی دنیا وه :

- ئه وهی په یوه ندی به روژی دواییه وه هه یه : خوا په رسته یه گانه .

- ئه وهی په یوه ندی به ژیانی دنیا وه هه یه :

* یان ئه وانیه که په یوه ندییان به مانه وهی تاکی مرؤفه که وه هه یه ،
ئه وهش سهوداواممه له گانه ..

* یان په یوه ندی به مانه وهی جوړی توخمی مرؤفه وه هه یه که
هاوسهریته .

* یان په یوه ندی به ژیانی شارستانیه وه هه یه که سزاگانه ..

حهنه فیه گان وه کو ئیبنو عابدینی حهنه فی باسه گانیان کرد به سی
به شه وه: خوا په رسته یه گان ، سهوداواممه له ، سزاگان .

- خواپهرستهكهى كرده پئنج باس: نوئزو زهكات و رۆزوو هه ج و جيهاد.

- سهوداو مامهلهكانيشى كرده پئنج بهشى تر: پارهو دارايى (ئهمانهت دانان، خوازيارى و ئهوانه). ئينجا هاوسهرئىتى و ئهوهى پهيوهندى پئوهى ههيه، ئينجا ناكوكى و دهعوا (مهبهستى ناكوكى و شهرو شوپ ئينجا داوهريى و ئهوانهى پهيوهندييان به داوهرييهوه ههيه).

- سزاكانيشى كرده پئنج بهشى تر: سزاكان (القصاص) سزاي دزى، سزاي زينا، سزاي تۆمهتبار كردنى داوئن پيسى، سزاي پاشگهزبونوهوه له ئيسلام..

ئيبنولجيززى ماليكيش كه خهلكى غهرناتهى ئهندهلوسه (٧٤٥ ي ك كوچى دوايى كردوه) هات و كتيبى (قوانين الأحكام الشرعية ومسائل الفروع الفقهية)ى نووسى كه لهسهر راجوئىي و بهراورد كردنى بۆچوونى شهرعناسانه، باسهكانى شهرى تيدا كرد به دووبهشهوه: خوا پهستهيهكان وسهوداو مامهله. بهلام ههر يهك لهمانهى كرد به ده بهشهوه كه ناوى نان (كتاب)، ههر كتابيكيشى كرد به سهه (باب) هوه.. بۆيه ههموو شهرع لاي ئيبنولجيززى بوو به بيست كتاب و دوو سههه باب: بهشى يهكهم: برىتیه له: كتابى ١. پاكژى ٢. نوئز ٣. جهنازه ٤. زهكات ٥. رۆزوو ئيعتيكاف ٦. هه ج ٧. جيهاد ٨. سوئندو نهزر ٩. خۆراك و خواردنهوه ١٠. قوربانى وعهقيقهوه خهتهنهكردن ..

بهشى دووهم: برىتیه له: ١. هاوسهرئىتى ٢. تهلاق و جيابونوهوه ٣. مامهلهكانى فروشتن ٤. ئهوه گرئبهستانهى وهكو كرپن و فروشتن

^١ حاشيه ابن عابدين (٥٦/١) چاپى سئيهه / الاميريه - قاهره

۵ - داوهری و شایهتیدان ۶ - ئەوانه‌ی په‌یوه‌نیان به داوهریه‌وه هه‌یه
۸ - خوین و سزاگان ۹ - خه‌لات و دیاری و هاوشیوه‌یان ۱۰ - وه‌سیت و
میرات..

ئینجا هه‌موو به‌شه‌کانی به به‌شیک کۆتایی پی هینا ناوی نا کتاب
الجامع..

ئیب‌نولجیززی له هۆی دابه‌شکردنی باسه‌کانیدا به‌و شیوه‌یه ده‌لی:
له‌به‌ر ئەوه‌یه که ئەو باسه‌کانی لیک ده‌چن یان لیک نزیکن یان لق و چلی
یه‌کترن پیکه‌وه‌بن، بۆ ئەوه‌ی ئەوه‌نده به‌ش به‌ش نه‌بیت و لق و پۆپیان
لی نه‌بیته‌وه.^۱

دوای ئەمانیش شه‌رع‌ناسانی تر هاتن و به گویره‌ی پیداوویستی
نه‌وه‌کان باسه‌کانیان به‌رفراوانتر کرد، تا گه‌یشه‌ته ئەوه‌ی یه‌کیکی وه‌کو
ئیمامی شه‌وکانی باسه‌کانی شه‌رع له کتیبی (نیل الاوطار) هکه‌ی خویدا
بکات به په‌نج‌اوشه‌ش کتاب وه‌هر کتابیک به (أبواب) و ئەبواب بۆ باب
وبابه‌کانیش بکاته‌وه به مه‌سائیل.. ته‌نانه‌ت پاکژی و نوێژه‌که‌ی کردووه
به ده‌ کتابه‌وه..

شه‌رع‌ناسانی سه‌رده‌م له‌گه‌ڵ پیداوویستی نه‌وه‌ی نوێ که له
قوتابخانه‌یه‌که‌دا گه‌وره‌ ده‌بوون که له سیستمی رۆژئاواوه هاتبوو، باسه‌کانی
شه‌رع‌یان به شیوه‌ی نوێ خسته‌وه پێش چاو، کردیان به کۆبه‌ند (أبواب)
ئینجا به‌ند (فصول) ئینجا باس (مباحث) وه هه‌روه‌ها..

^۱ ابن الجزري : قوانين الأحكام الشرعية (ل ۹۱۶) .

هەندێکی تریشیان شیوازی تری نوێیان داھێنا، بەوەی باسەکان بە ریز پێشکەش کەن بۆ ئەوەی ناوی کتاب و باب یان بەندو بەشیان لێ بنین..

لەم سی چل ساڵی دواییدا زۆر لە زانایان کۆبوونەووەو برپاری نووسینەووەی هەموو شەرعیان پێکەووەدا، بەمەش کۆگای شەرعی (دائره المعارف: ئینسیکلۆبیدیای) ھاتە پێشەووە کە دەیان بەرگی گەورەییە..

من پێم باش بوو ریزبەندی کۆنی کتێبە شەرعیەکان بەیلمەووە، بۆ ئەوەی خوێنەر بە شیوازو سیستمی خوێندنی ئیسلام ئاشنا کەمەووەو ئەو مۆرکی رەسەنیتی ئوممەت و تایبەتمەندی تێگەشی خۆمان کە کەلەپووری ئەم ئوممەتە دایرشتوووە نەفەوتیت، بەلام لە جیاتی کتاب نووسیم بەش، لە جیاتی باب نووسیم باس.. بۆ ئالۆزی و تیکەلاویش بابەکانم جودا ھێشتەووە ..

★ ★ ★

(۴)

كورتەيەك ئەسىر

چۆنىيەتى پەيدا بولۇشى مەزھەب و تۆمار كىردى

سەردەمى ياپوھران: ئىمامى ھاكىمى نەيسابوورى ئە كىتەبەكەى خۇى (المدخل الى كتاب الاكليل) دا دەلى: ئەو ياپوھرە بەرپۇزانەى سووننەتيان ئە پىغەمبەرى خواوہ صلى الله عليه وسلم بۇ نەوہكانى دواى خۇيان نەقل كىرد ئە ژن و پياو چوار ھەزار كەس بوون كە ئە ماوہى بىستوسى سالى پىغەمبەرايەتيدا ھاوپۇى بەردەوامى پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم بوون، باسى ھەر ھەموو ووردەكارىەكانى ژيانى پىغەمبەرى خويان صلى الله عليه وسلم دەكىرد^۱..

ئىمامى ئىبنولقەيىم ئەو ياپوھرانەى بە پىى زۇرو كەمى رىوايەتەكانيان كىردووە بە سى پۇلەوہ:

يەكەم : ئەوانەى موختى بوون و زۇريان كىرپاوەتەوہ، ئەم بەرپۇزانە ھەوتن: سەيدنا عومەرى كورپى خەتتاب و سەيدنا ەلى كورپى ئەبو تالىب و سەيدنا عبداللەى كورپى مەسعوودو خاتوو ەائىشەو سەيدنا زەيدى كورپى سابىت و سەيدنا عبداللەى كورپى ەبباس و سەيدنا عبداللەى كورپى سەيدنا عومەر خوا لىيان رازى بىت.. ئىبنوھەزم دەلى: فەتواى ھەر يەكەك ئەم بەرپۇزانە بەرگىك دەبىت.

دووم: ئەوانەى رىوايەتەكانيان مام ناوہندييە. سىزدە ياپوھرن: سەيدنا ئەبو بەكرو خاتوو ئوم سەلەمەو سەيدنا ئەنەسى كورپى مالك و سەيدنا

^۱ ابو عبدالله محمد بن عبدالله الحاكم النيسابوري : المدخل الى كتاب الاكليل ل ۷ و ۸..

ئه بوسه عیدی خودری و سهیدنا ئه بو هورهیره و سهیدنا عوسمانی کوری
عهفان و سهیدنا مهعازی کوری جه بهل و سهیدنا عبداللهی کوری
عهمری کوری عاس و سهیدنا عبداللهی کوری زوبه یرو سهیدنا ئه بو
موسای ئه شعهریی و سهیدنا سهعدی کوری ئه بی وهققاس و سهیدنا
سهلانی فارسی و سهیدنا جابری کوری عبدالله خوا لییان رازی بیټ ..
سئیهم : ئه وانهی که که میان گپراوتهوه، ئه مانیش زۆر زۆرن.
بهلام هه موو ئه وانهی موفتی بوون ژماره یان سه دو سیو قسووره له
پیاوو ژن^۱ ..

سه رده می تابعین: که سهیدنا عوسمان خوا لیی رازی بیټ له سه رده می
حوکمرانی خۆیدا ریی به یاوه ران دا له مه ککه و مه دینه وه بچنه
ناوجه کانی تری ئیسلام، ئیتر یاوه ران چوونه میسو و به سره و کوفه و شام و
خۆراسان و ناوجه کانی تر.. به مهش زانستی شهرعی بلاوتر بووه و
نه وهیه که له تابعین سوودی له نزیکه له و یاوه ره به پیزانه وه و مرگرت..
بۆ نمونه کووفه: کوفه جگه له وهی که بووه پایته ختی خیلافه تی
سهیدنا عه لی کوری ئه بوتالیب خوا لیی رازی بیټ زیاتر له سیسه د
یاوه ری تیڤا نیشته جی بوو، چهن دین موفتی و شهرعناسیی تیڤا
نیشته جی بوو، وه که سهیدنا ئیبنو مه سهوودو سهیدنا ئه بو موسای
ئه شعهریی و سهیدنا سهعدی کوری ئه بو وهققاس و سهیدنا ئه نهس و
ده یانی تر که بوونه مامۆستای شهرعناسانی وه که:
- عه لقه مه ی کوری قه یسی نه خه عی (۶۲ ک). خالی ئیبراهیمی
نه خه عیه.

^۱ ابن القیم الجوزیه : اعلام الموقعین ۱/ ۲۲۲ - ۲۲۸ .

- نه سوهدی کوری یه زیدی نه خه عی.
 - نه بو مه سهره عه مری کوری شه راحیلی هه مه دانی.
 - مه سرووقی کوری نه جده عی هه مه دانی (۶۳ ک).
 - شوره یچی کوری حاریسی کیندی (۸۳ ک).
 - نه مانیش نهو زانستیه یان گه یانده وه به زانیانی تری وه ک:
 - ئیبراهیمی کوری یه زیدی نه خه عی (۹۶ - ۱۴۵ ک / ۶۶۶ - ۷۱۵ ز).
 - هه ممدادی کوری نه بو سوله یمان (۱۲۰ ک / ۷۳۷ ز).
 - مه نسووری کوری موعته میری سه له می (۱۳۳ ک).
 - سوله یمانی کوری میهرانی نه عمه ش (۱۴۸ ک) ..
- ئیبراهیمی نه خه عیش بوو به ماموستانای هه ممدادو هه ممدایش دو اتیر
 بوو به ماموستانای ئیمامی نه بو حه نیفه (۸۰ - ۱۵۰ ک / ۶۹۹ - ۷۷۰ ز) که
 یه که مین سه رمه زه ه بی چوار پیشه واکه ی نه هلی سووننه ته .. له م
 زانیان ه وه مه درسه ی رمئی هاته پیشه وه که ئیمامی نه بو حه نیفه بووه
 پیشه وای. به رامبه ر مه درسه ی فه رمووده له مه دینه به پیشه وایه تی
 ئیمامی مالیک.
- مه دینه: زؤرینه ی گه وره ترین زانای نه م ئوممه ته له مه دینه
 پیگه یشتن و هه موو فه رمووده و زانستیه شه رعیه کانی یا وه رانیان
 له خوگرت و پاشان به و په ری ده ستیا گیه وه گه یان دیان ه وه به نه وه ی دوای
 خو یان، له وانه نه م سیژده به ریژده ی حه وتی یه که مینیان به (حه وت
 شه رعنا سه که) ناوبانگیان ده رکرد:
- سه عیدی کوری موسه ییب (۹۴ ک گوچی دوایی کردووه).
 - عوروه ی کوری سه یدنا زوبیری کوری عه ووام (۹۴ ک).
 - نه بو به کری کوری عبدالرحمانی سه یدنا حاریسی مه خزومی (۹۴ ک).

- عوبهيدواللهی کورپی عبداللهی کورپی عوتبه (۹۰ ک/ ۷۰۸ ز).
- خاریجهی کورپی سهیدنا زهیدی کورپی سابیت (۹۹ ک/ ۷۱۷ ز).
- قاسمی کورپی محمدی کورپی سهیدنا نه بوبهگری سدديق (۱۰۷ ک/ ۷۲۵ ز).
- سولهیمانی کورپی یه سار (۱۰۷ ک/ ۷۲۵ ز).
- عبداللهی کورپی سهیدنا عبداللهی کورپی سهیدنا عومهری کورپی خه تتاب.
- سالی کورپی دووهمی سهیدنا ئیبنو عومهر (۱۰۶ ک/ ۷۲۴ ز)..
- ئه بانى کورپی سهیدنا عوسمانی کورپی عه ففان (۱۰۵ ک/ ۷۲۳ ز).
- ئه بو سه له مهی کورپی سهیدنا عبدالرحمانی کورپی عه وف (۹۴ ک/ ۷۱۲ ز)..
- عه لی کورپی ئیمامی حوسهینی کورپی سهیدنا عه لی کورپی ئه بو تالیب (زهینولعابدین ۹۵ ک/ ۷۱۳ ز)..
- نافعی مه ولای سهیدنا عبداللهی کورپی عومهر (۱۱۷ ک/ ۷۳۵ ز)...
- ئهم پۆله بهرپزه زانستیه شه رعیه کانی خوڤان گه یانده وه به نه وهی دوای خوڤان، بۆیه له دوای ئه مانیش له مه دینه ئهم بهرپزانه بوونه موفتی:
- ئه بوبه گری محمدی کورپی عه مری کورپی حه زم (۱۲۰ ک/ ۷۳۸ ز) و دوو کورپه کهی محمدو عبدالله.
- عبداللهی کورپی سهیدنا عوسمانی کورپی عه ففان .
- جه عفه ری (سادق) کورپی محمدی کورپی عه لی (زهینولعابدین) کورپی سهیدنا حوسهین (۸۳ - ۱۴۸ ک/ ۷۰۱ - ۷۷۶ ز).

- عبداللهی کوری قاسمی کوری محمدی کوری سهیدنا نه بوبه گری
سددیق .

- محمدی کوری موسلیمی کوری شیهابی زوهری (۱۲۴ ک / ۷۴۲ ز) ..
نهم به ریژانه و قوتابیه کانیان له پیگه یاندنی زانای تردا به رده و ام
بوون تا زنجیره که گه یشته:

- ئیمامی مالیک (۹۳ - ۱۷۹ ک / ۷۱۵ - ۷۹۶ ز).

- ئیمامی مالیکیش مامؤستای ئیمامی شافیعییه (۱۵۰ - ۲۰۴ ک / ۷۶۶ -
۸۲۰ ز).

- ئیمامی شافیعییش مامؤستای ئیمامی نه حمه دی کوری حهنبه له (۱۶۴ -
۲۴۱ ک / ۷۸۰ - ۸۵۵ ز) ..

سهردهمی دواي تابعین: که کۆتایی حوکمرانی نه مهوی و سهردهتای
حوکمرانی عه بیاسیه کان و گه شانوه شارستانیتیه که ی ئیسلامه .. له م
سهردهمه دا عومهری کوری عبدالعزیز - که له سالی (۱۰۱۹۹ ک) ببوو به
خهلیفه - شیهابه ددینی زوهری ته کلیف کردبوو بکه ویتته هاندانی
کۆکردنه وهی فهرمووده، ئیتر گه شتی کۆکردنه وهی فهرمووده دهستی
پیکردو سهدان قوتابی بۆ کۆکردنه وهی فهرمووده لیبران .. ئینجا که به
تویژینه وهو لیكدانه وهی فهرمووده راو بۆچوونی جیاواز پهیدا بوو، سهدان
قوتابی تریش که وتنه تۆمارکردنی فهتواو بۆچوونی شهرعناسان .. لیروه
مه زهه به کان دروست بوون، قوتابی وا هه بوو رای ئیمامی نه بو حه نیفه ی
کۆکردبووه و فهتواي ته نها به پیی رای ئیمامی نه بو حه نیفه و مه درسه ی
کووفه ده دا. قوتابی واش هه بوو رای ئیمامی ئیسحاقی کۆکردبووه و هه موو
فهتوايه کی له سهر بۆچوونی نه و ئیمامه ده دا .. هه بوو ته نها له سهر رای

ئیمامی مالیک و مه درسه‌ی فەرمووده دەدا.. قوتابی تریش له سهر راو
 بۆچوونی ئیمامی شافیعی یان محمدی کورپی حسەن یان ئیمامی ئەحمەد
 یان ئەوزاعی و ئەوانی تر دەدا..

محمدی کورپی حسەنی شەیبانی قوتابی ئیمامی ئەبو حەنیفە بوو له
 کووفە. بۆ خویندنی فەرمووده چووبوووە خزمەت ئیمامی مالیک له
 مەدینە، له هەمان کاتدا ئیمامی شافیعی ش چووبوووە خزمەتی ئیمامی
 مالیک بۆ خویندنی موهتته ئەکە‌ی ئیمام.. ئیمامی شافیعی دواتر بوو بە
 سەر مەزھەب، بە‌لام محمدی کورپی حسەن هەر له سەر مەزھەبی ئیمامی
 ئەبو حەنیفە و مه درسه‌ی ره‌ئی مایه‌وه‌و بوو بە سێهەمین کەسایه‌تی
 مەزھەبی حەنەفی له دوا‌ی ئیمامی ئەبو حەنیفە و ئیمامی ئەبویوسف.. که
 دەوتری‌ت شەیخه‌ینی حەنەفی مەبەستیان ئیمامی ئەبو یوسف و ئەم
 محمدی کورپی حسەنی شەیبانییه‌یه که ئەویش کتێبێکی بە ناوی
 (الموطأ) ه‌وه‌ نوسیووہ..

ئیمامی مالیک فەرمووده‌ی مورسه‌لی پێ قبوول بوو^۱ ئەم دوو قوتابیه
 نه‌جیبه که خۆیان بوونه‌وه به زانا، مورسه‌لیان پێ قبوول نه‌بوو..
 ئیمامی شافیعی تەنها مورسه‌لی سه‌عیدی کورپی موسه‌یبی قبوول بوو..
 ه‌روه‌ها زۆرینه‌ی فەرمووده‌وانان پێیان قبوول نه‌بوو مورسه‌ل بکه‌نه
 سه‌رچاوه‌ی ئەحکام^۲.. ئیمامی ئەحمەدیش که بووه قوتابی ئیمامی

^۱ ئەو فەرمووده‌یه که ناوی یاومر (سه‌جابی) له سه‌نه‌ده‌که‌یدا نه‌هاتووہ. وه‌ک ئەوه‌ی
 سه‌عیدی کورپی موسه‌یب یان قه‌یسی کورپی ئەبو حازم یان عوبه‌یدوالله‌ی کورپی عه‌دی که
 تابعینن یه‌گسه‌ر ده‌فه‌رموون پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و سلم فەرموویه‌تی ..
 (السیوطی: تدریب الراوی ل ۱۲۶).

^۲ ئیمامی موسلیم له سه‌رم‌تای سه‌حیحیه‌که‌ی (۲۸/۱) و ئیبنو عه‌بدولبیر له ته‌مه‌یده‌که‌یدا
 (۱۹/۱) ئەم راو بۆچوونانه‌یان به دوورودریژێ باس کردووہ..

شافىيى راي ئىمامى مالىكى پى پىسەندىربوو وەك لى راي ئىمامى شافىيى! بۆيە گەراپىوۋە سەر راي ئىمامى مالىك . لىمەۋىيە دەبىنىت كە مالىكى و حەنبەلى فەرموۋدەى مورسەلىيان پى قىبوۋلەو ئىسكامىكانى لىۋە و مردەگرن، بەلام حەنبەلىيەكان و شافىيەكان فەرموۋدەى مورسەل بۆ عەقىدەو ئىسكامى شەرىى وىرناگرن . ئىمە يەكىكە لى راجوڭيىيە ئوسولپىيەكانى ئىم چوار مەزھەبەى ئىھلى سوننەت و جەماعت.. راجوڭيىيەكانى تىرىش ئاوا دروست دەبوون، بەلام ھەموو زاناکان بەرپۆزەۋە دەيانرۋانىيە دىدو راي يەكترو كەسىيان ئىھى تىرى نەدەشكاند.. بەلام نەۋەكانى دواتر كە خۇيان تۋاناو ھىمەتىيان كەم بۆۋە، خۇيان بە مەزھەبەكاندا ھەئاسىيى و دەمارگىرئىتىيەكى نارەۋايان مومارسە كىرد، كەيشتە ئىھەى شافىيى و حەنبەلى نوڭز لى دۋاي يەكتىيەۋە نەكەن و ھەردووكىشىيان لى دۋاي حەنبەلىيەۋە !!

★ ★ ★

ناساندنی هەندیک لە زانایان

(بە پێی هاتنیان یەک لەدوای یەک)

ئەمەشم بە پێویست زانی، تا خوینەر زیاتر بە زانایانیک ئاشنا کەم کە لە مەلای کوردی نابیسیت، لەبەر ئەوەی مەلای کورد شافییی مەزەهەب و زۆر پابەندن بە راو بۆچوونی شەرەناسانی دوایی (موتەئەخیرین)ی مەزەهەبەکەو، جگە لە لاوازی لایەنی فیکری و سیاسی دوو خالی تری لاوازییان لە خودی شەرەناسییەکەشدا هەلگرتوو:

یەکەمیان: شەرە لە فەرموودەو وەرناگرن.. کە رایەکی خەتییی شەربینیان دەست دەکەوێت وا دەزانن دوو هەنگیان لە دارێکدا دۆزیووتەو، ئیتر لا ناگەن بەلای فەرموودەو.. لەو ناکوئەو کە ئایا بەلگەکی چییە؟ یان بۆچی پێچەوانەی فەرموودەیی سەحیحی لای ئیمامی ئەحمەد فەتوای داو! ئەمەش خالیکی لاوازی خویندنی حوجەرەو نەو بە نەوێ فەقیایەتی هیناویانە..

دووهمیان: ئیکتیفا هەر بەو پازدە بیست کتیبە دەگەن کە لە سالانی فەقیایەتی دەخوینن، ئەمەو دەمارگیرییە مەزەهەبیەکی وایان لێ دەگات جورئەتی توێژینەویمان بۆ دروست نەبیت.. نەوێرن بە دووی راو بۆچوونی نوسەرە مەزەهەبیەکانیاندا بچنەو.. لە کاتێکدا کە مەزەهەبی شافیعی لە هەموو مەزەهەبەکانی تر زیاتر توێژەرەوێ بەهیزی وەکو ئیبنوحوجەجەری عەسقەلانی و ئیمامی نەووی و زەهەبی و سیوتی تیدایە کە بە بێ دەمارگیریی توێژینەویمان

کردووه و مه زه به که ی خوښیان سهرخستووه.. جگه له شاپیاوی وهکو ئیمای به یه یقی که به بی دهمارگیری مه زه به ی خودی ئیمای شافیعی سهرخستووه و کتیبی (معرفة السنن) ی له سهر داناوه که نمونو نه یه کی زور ده گمه نه له سهرخستنی دیدو بوچوون بی نه وهی له قه درو ریزی ئیمای به رامبه ره کانی که م کاته وه.

له م روانگه یه وه بوو که به پیو یستم زانی بیست فهرمووده وان و بیست شهرعناس و بیست توپژره وهی نوممهت به خوینهران ئاشنا که م له وان هی ئه م شهرعه یان لیوه وهرده گریټ، مه به ستیشم له مه چه ند شتیکه:

یه که م: خوینده واری کورد بیر بخره مه وه که وهرگرتنی شهرع (فیقه) به به لگه وه یه، مه رج نیه هر وا بزانیټ ده بیټ هر له ئیمای شافیعی وه وهربرگریټ، یان له ئیمای نه وه وه یه وه، یان هر ده بیټ له یه کیټ له م چوار ئیمامه ناسراوه وه (ئیمای نه بو حه نیفه و ئیمای مالیک و ئیمای شافیعی و ئیمای نه حمده) وه وهربرگریټ، هیچ مه رج نیه.. باشه نه گهر که سیټ حوکمیټی شهرعی به به لگه وه له ئیمای نه وزاعی یان له یسی کوری سه عد یان ئیبنوحه زمه وه وهرگرت، ناشیټ؟! که نه م سی به ریژه ش پی شه وای شهرعناسین و وهکو چوار ئیمامه به ریژه که ن..

دووه م: سهرچاوه کانی فهرمووده سهرچاوه ی شهرع و فه تواشن.. تو ده توانیټ کتیبیټی وهکو سونه نی نه سائی بکه یته سهرچاوه ی وهرگرتنی شهرع و فهرمووده، نه م کتیبه به نرخه شیخی نه لبانی ره حمه تی توپژینه وهی فهرمووده کانی کردووه و فهرمووده سه حیج و

حه سه نه کانی له سی بهرگی یه که مدا تۆمار کردوووه و بهرگی چواره میشی ته رخا ن کردوووه بۆ فهرمووده زه عیفه کان.. بهرگی یه که می ئه م کتیبه به نرخه که ۵۷۴ لاپه ریه هه ره هه مووی له سه ر نوپۆڤه و ریزبه ندی فهرمووده کانیش به شیوازی کتیبه فقهیه کانه.. واته هه ره به باسه کانی پاکژی ده ست پی ده کات.. ئیتر بۆچی ناشیت ئه م نوپۆڤو رۆڤو ئه حکامانه له فهرمووده وه ره بگریت.. ئه مه بۆ ئه وه نالیم که نه جه تامه زرۆکان هان ده م کتیبه شه رعیه کان واز لی بهینن، نا ئه مه م بۆ مامۆستایان و فهقی و داعیه کانه، که بۆچی که میک لا نا که ن به لای فهرمووده وه؟!

سییه م: پیشه وایان و سه ر مه زه به بانی ئه هلی سووننه ت چوار نین و زیاتر له بیست پیشه وان.. به لام ئه وانی تر قوتابیه کانیا ن مه زه به که یان بلا و نه کردوونه ته وه، یان ده رفه تی حوکم کردنیا ن نه بووه، هوی به ربلاوی مه زه به بی هه نه فی هیزی مه زه به که نیه، که ئیستا هه وت سه د ملیۆن موسو لمان زیاتر هه نه فین، به لکو هۆکه ی ئه وه یه که حوکم پرانه کان وه کو عوسمانیه کان و مه غۆله موسو لمانه کان و هه زنه وی و ئه وانی تری رۆژه لات هه نه فی بوون و مه زه به که یان بوو به مه زه به بی ره سی ده ولته ت.. که و ابوو مه لایه کی کورد بۆ نیه نه هیلیت که سیک له پیشه وایه کی تری غه یری ئه و چوار ئیمامه به رپزه وه وه ره بگریت.. باشه بۆچی ناشیت که سیک بۆ چوونی ئیمامیکی وه کو عه لقه مه یان مه سرووق یان ئیبنوسیرین وه ره بگریت که مامۆستای چوار پیشه واکه ن؟! یان له ئیبنو حه زم و ئیبنو ته مییه و شه وکانیه وه وه ره بگریت که موحه قیقانی ئه م شه رع و دینه ن؟!

یه کهم : فهرمووده وانان (المحدثون)

۱ - ئیمامی مالیک : (۹۳ - ۱۷۹ک / ۷۱۵ - ۷۹۶ز) ئه بو عبدالله مالیکی کوری ئه نه سی ئه سبوحی، زانای گه وره ی مه دینه و یه کیک له چوار پیشه واهه سهرمه زه به کانی ئه هلی سوننه ته.. له نو سه د زاناه فهرمووده ی وهرگرتوووه سه د هه زار فهرمووده ی به ده ستی خو ی نوسیوه ته وه، له حه فده سالی دا بو ته وه به مامو ستا و له بیستویه ک سالی دا به برپاری حه فتا زانای زه مانی خو ی بووه به موفتی، ته نها زانایه ک بووه که له بهر زوری قوتابی و موراجیعینی وه کو خه لیفه (حاجب) ی هه بووه واته سکر تیر.. کتیبی زوری نوسیوه وه، له فهرمووده دا کتیبی (الموطأ) ی به چل سال نوسیوه که ۱۷۲۰ فهرمووده یه، به دهرس به نو هه زار که سی وه کو ئیمامی شافیعی ووت ته وه. له شه رعیشدا کتیبی (المدونه الکبری) ی هه یه که سیوشه ش هه زار فه توای خو یه تی. ئه وه نده شه رعناس بووه دهره هقی وه کو په ندی پیشینان ووتراوه : (لا یفتی ومالك في المدينة) واته : مالیک له مه دینه بی ت که س فه توا نادات. له فهرمووده وانیشدا سه نه دی هه ر فهرمووده یه ک له مالیکه وه بو نافیع بو ئیبنو عومه ر بچیته وه به هیزترین سه نه دی فهرمووده ی لای ئه هلی سووننه ت و جه ماعه ته!!

۲ - عبدالرزاق سه نعی : (۱۳۶ - ۲۱۱ک / ۷۴۲ - ۸۲۷ ز) ئه بو به کر عبدالرزاق کوری هومامی سه نعی، خاوه نی کتیبی (المصنف) . قوتابی ئیمامی مالیک و ئه وزاعی و سوفیانی سه وری و سوفیانی کوری

عوينه ينه يه .. با شترين ته حقيقي کتیبه که ی نه وه يه که حبيب الرحمانی نه عزمه می هیندستانی له ۱۹۷۰ دا کردویتی، چاپی نویی له المکتب الاسلامی کراوه و ۱۲ دوازه بهرگه ..

۲ - ئیمامی شافیعی : (۱۵۰ - ۲۰۴ ک / ۷۶۶ - ۸۲۰ ز) نه بو عبدالله محمدی کوری ئیدریسی شافیعی قوره شیشی موته لیبی، له غه ززه ی فه له ستین له دایکبووه، به دوو سالی که هه تیو که وت دایکی بردی بو مه که که، له ته مه نی نو سالی دا موته نه که ی ئیمامی مالیک له مه دینه و بووه قوتابی سالییدا خو ی چوو خزمه ت ئیمامی مالیک له مه دینه و بووه قوتابی نه و .. زانای قوره شیش و یه کیک له پیشه وایانی سهر مه زه بی نه هلی سووننه ت و جه ماعه ته، ماموستای ئیمامی نه حمه دی کوری حه نبه له .. کتیبی (الرساله) ی له ئوسولی فیه دنا نووسی که له جیهاندا به یه که مین کتیبی فیه دی ده ستووری داده نریت. له فه رمووده وانیشدا کتیبی (المستند) ی داناوه .. قوتابیه کانی له میسر دهرس و فه تواکانیان کو کرده وه کردیانه کتیبیک به ناوی (الأم) که هه موو فه توا نوییه کانی ئیمامی شافیعی له ویدا یه .. فه توا نوییه کانی ئیمامی شافیعی گرنگ چونکه دوا ی نه وه هات که له میسر کتیبی که شکوئی بینی که تۆماریکی گه وره ی فه رمووده بوو، عبدالله ی کوری سه ی دنا عه مری کوری عاس نوسی بووی که ئیمامی شافیعی بینی زور فه توا ی کوئی خو ی به هو ی فه رمووده کانی ناو نه م کتیبه وه گوړی ..

۴ - ئیبینو ئه بی شه ییه : (۱۵۳ - ۲۳۵ ک / ۷۶۹ - ۸۵۱ ز) نه بو عبدالله محمدی کوری قازی نه بو شه یبه ی کوری عوسمانی کوری خواسته ی کوفی عه بسی، خاوه ن کتیبی (التفسیر) و (المستند) و (المصنّف) ه. کتیبی

(المصنف في الاحاديث والآثار)ی له فەرمووده وانیدا ههیه که بری (۳۹،۰۹۸) سیونۆ ههزارو نهوهدو ههشت فەرموودهو قهولی یاوه رانی تێدایه، شیخ محمد عه و وامه ته حقیقیکی زۆر جوان و گرنگی کردوووه بو جاری چوارهمین له مهککهی پیروژ چاپ کراوه و ۲۶ بیستوشهش بهرگه.. ئیبنو ئەبی شهیبه هاوړی و مامۆستای ئیمامی ئەحمه دو ئیسحاقی کورپی راهه وهیه.. مامۆستای ههر شەش پێشهواى فەرمووده وانانه جگه له ئیمامی ترمزی. ئیمامی ئەبو زهرعه دهلی: (۱۰۰،۰۰۰ سهد ههزار) فەرمووده م له ئیبنو ئەبی شهیبه وه وەرگرتوووه ! جارێکیان له بهغدا (۳۰،۰۰۰) سی ههزار کهس ئامادهی موناژه ریهکی بوون دژ به موخته زیله.. ههر سی کوره کانیسی ههر زانای فەرمووده وانی ده رچوونه وه..

۵ - یه حیای کورپی مه عین : (۱۵۸ - ۲۳۳ ک / ۷۷۴ - ۸۴۴ ز) ئەبوزه که ریا یه حیای کورپی مه عینی کورپی عه و نی به ستامی، له ئەنبار له دایکبووه و له بهغدا گه و ره بوو، پشکه میراتی باوکی ههزاره زارو په نجا (مليونيک و په نجا ههزار) درهه م بوو، ههر هه مووی له ریی زانست و فیروون و تۆمار کردنی فەرموودهی پیغه مبه ری خوادا صلی الله علیه وسلم خه رج کرد، ته نانه ت پارهی نه علیکی نه مابوو له پیی کات! دهلی: فەرمووده ی وا ههیه بیستو پینج جار نوسیومه ته وه، زیاتر له ههشت سهد ههزار فەرمووده ی به دهستی خوئی نوسیومه ته وه و به تۆمار کراوی بو ئەو نومه ته ی جیهیشتوووه! سه دو چوارده فەرده و چوار رهشکه کتیبی فەرمووده که خوئی نوسیوونی له مالدابوو.. دهیان بینی فەرمووده هه لبه ستره و هکان له خاوه نه کانیانه وه ده کرپت! پیمان ووت:

مەگەر نازانیت درۆن؟! فەرمووی بەئى، دەزانم بەلام دوایى ھۆشدارى دەدەمە موسوڵمانان کە کام سەنەدە راستەو کام سەنەدە ھەلەپە یان درۆپە.. ھاوړى و مامۆستای ھەر یەك لە ئىمامى ئەحمەدو ئىسحاق و ئىبنولەدىنى و ئەبوبەگرى كورپى ئىبنوشەیبەو ئەبو خەيسەمە بوو، ھەر ھەموویان ریزیان لى دەگرت.. لەبەر دەستیدا بە پێوە دەوستان، دانەدەنیشن تا پى دەلین دانیشن! ھىچ كەسێك لە سەردەمى خۆیدا لە ھەلاوێردنى فەرموودەى سەحیح و زەعیفدا لەم شارەزاتر نەبوو، فەرموودەوانانى گەرەو پەسپۆر لەمیان دەپرسىھوو.. لەبەر ئا ئەم خزمەتە مەزنەپە كە شایانى ئەو بوو كە كاتێك لە مەدینە كۆچى دوایى كرد، ئەو دارانەى پێغەمبەرى خۆى صلی اللہ علیہ وسلم لەسەر شۆرابوو (تاتەشۆرەكە) بۆ شۆشتنى ئەمیش لەسەرى ھینراپەو دەروھو لەسەرى شۆرا!! یەحیای كورپى مەعین لە فەرموودەوانە دەگمەنەكانە كە لە لقە فەقیھەكاندا لەسەر مەزھەبى ئىمامى ئەبو حەنیفەى رەحمەتى بوو..

۶ - ئىمامى ئەحمەد : (۱۶۴ - ۲۴۱ ك / ۷۸۰ - ۸۵۵ ز) ئەبو عبدالله ئەحمەدى كورپى محمدى كورپى حەنبەلى شەیبانى لە بەغداد لەدايكبوو. چوارەمین پێشەوای سەر مەزھەبى ئەھلى سووننەت و جەماعەتە، قوتابى ئىمامى شافىعى بوو، ئىمامى شافىعى رەحمەتیش قوتابى ئىمامى مالیک بوو.. ئىمامى ئەحمەد مامۆستای بوخارىیەو بوخارى مامۆستای موسلىمە، موسلىمیش مامۆستای ترمزى و ئىبنوخوزەیمەپە!! ئىمامى ئەحمەد یەكێكە لەو چوار زانایەى زیاتر لە (۶۰۰،۰۰۰) شەش سەد ھەزار فەرموودەى لەبەر بوو. كتیبى (المستد)

ی لە فەرموودەوانیدا داناوێ که چل هەزار فەرموودە تێدایە، بێش ۱۲۳ ساڵ لەمەوبەر لە هیندستان چاپ کرا بەلام تەواو نەکرا، پاشان لە میسر بە سەرپەرشتی شیخ ئەحمەد شاکری فەرموودەوانی مەزن لە ۱۹۴۶ دا بە (۵۰) پەنج بەرگی قەبارە گەومرە چاپ کرا، لە نەرویج لە خزمەتیدام.. پاشان چاپی تر کرایەو.. کەم زانا هەن فەرموودەوانیش بووبن و شەرئەناسیش، ئیمامی ئەحمەد دانسقی ئەو زانا دەگمەنەنەیه.. لەسەر هەلوێستی دژی موعتەزێلە زۆری ناسۆر بە دەست حاکمەکانی سەردەمەوێ چێشت.. لە حەفتاوحەوت سالییدا کۆچی دوايي کرد. سەد هەزار پیاوو شەست هەزار ئافرەت جەنازەکیان بوو گۆرستانی کەرخ بەرد لە بەغدا .

۷ - ئیمامی بوخاری : (۱۹۴ - ۲۵۶ ک / ۸۱۰ - ۸۷۰ ز) ئەبو عبدالله محمدی کۆری ئیسماعیلی بوخاری جوعەفی خاوەنی سەحیحی بوخارییە، سازدە ساڵ فەرموودە کۆ کردۆتەو، نزیکە (۹۰۰,۰۰۰) نۆسەد هەزار فەرموودە لەبەر بوو.. سەحیحەکی ناوی (الجامع المسند الصحیح المختصر من أمور رسول الله صلى الله عليه وسلم وسنته وأيامه) بەلام هەر بە سەحیحی بوخاری بەناوبانگە، (۷۳۹۷) حەوت هەزارو سێ سەدو نەوهدو حەوت فەرموودە تێدایەو بە شیوەی شەرئەناسی (فقہ) فەرموودەکانی ریک خستوو.. باشترین شەرحی بوخاری کتیبی (فتح الباری) یە کە ئیمامی ئیبنو حەجەری عەسقلانی رەحمەتی بە بیستو سێ ساڵ کردویتی و لە خزمەت دوو چاپیدام نوێترینیان لە مەککە ی پیرۆز کراو ۱۵ یازدە بەرگەو چاکترینە، چونکە هەندیک شەرح و تەعلیقی شیخ ئیبنوبازی رەحمەتی پێوێه ..

۸ - نه بوداود : (۲۰۲ - ۲۷۵ ک / ۷۵۰ - ۸۱۹ ز) سولهیمانی کوری ئه شععی
ئه زهدی سهجستانی^۱ .. خاوهنی کتیبی (السُنن) ه که (۳۵) سیو پینج
کتابه و (۵۲۷۴) پینج هزارو دوو سه دو هفته اوچوار فهرمووده
تیدایه. زور شهر کراوه باشرینیان بهلامه وه (عَوْن العبود) ی
شه مسول حقی عهزیم ئابادییه .. نه بوداود ماموستای ئیمامی ترمزی
و ئیمامی نه سائی بووه .

۹ - ئیمامی موسلیم : (۲۰۴ - ۲۵۹ ک / ۸۲۰ - ۸۷۳ ز) نه بولجوسهین موسلیمی
کوری چه جاجی قوشهیری نه یسابووری^۲ ، خاوهنی سه حیجی موسلیمه
که (۷۲۷۵) حهوت هزارو دووسه دو هفته او پینج فهرمووده تیدایه،
له کوی (۳۰۰،۰۰۰) فهرمووده هه ئیبتاردوون .. ئیمامی نه وهوی شهرحی
کردووه، کردویتی به ۵۴ په نجاوچوار (کتاب) و ههر کتابیکیش چه ندین
(باب) ه .. چاپی نوئی ۱۲ بهرگه، وام له خزمهت چاپی کون ونوئیدا که
هه ژده به شه و نو بهرگه .

۱۰ - ئیبینوماجه^۳ : (۲۰۹ - ۲۷۳ ک / ۸۲۴ - ۸۸۶ ز) نه بوعبدالله محمدی کوری
یه زیدی قهزوینی (سهر به ئیرانی ئه مرؤیه) کتیبه که ی نه میش ناوی

^۱ سهجستان : شاریک خوراسانی گه وره بووه که ئیستا به شیکی گه وری سهر به
نه فغانستانه به شیکی تری سهر به ئیرانه .

^۲ نه یسابوور په کیک بووه له مه ئبهنده ناوه دانه کانی زانستی و شارستانی ئیسلام ،
ده که وته سنوری ئیران و نه فغانستانی ئه مرؤوه ، ئیستاش به ههریمی مه شه دی ئیران
ده لئین : نه یسابوور ..

^۳ به فه زلی خوی په رومردگار نامیلکه یه کم له سهر میژوی زیانی شهنش پشه وایانی
فهرمووده وانی (بوخاری ، موسلیم ، نه بوداود ، ترمزی ، نه سائی ، ئیبینوماجه) نویوووه
به ناوی نجم الدین فهره جه وه له هه ولیر له لایهن نویسنگه ی ته فسر چاپکراوه .

(السنن) ه که (٤٣٤١ر) چوار ههزارو سى سهدو چلويهک فهرموودهى سهحیح و حهسن و زهعيفى تئدايه. (٣٧) سيو ههوت کتاب و ههزارو پينج سهد بابه.. زور شهرحى ههيه لهوانه حاشيهى سندی و شهرحى سيوتى. ئيبنو كهسير دهلى: تهفسيرىكى باشى نوسيووه.. ههروهه كتيبىكى ميژوويى بهرفراوان كه له سهردهمى ياوهرانهوه تا سهردهمى خوى هيناويوتى.. شيخى ئهلبانى رحمهتى له خزمهته گهورهکانى به فهرموودهى پيغه مبهرى پيشه و امان ته حقيق كردنى سونهنى سى لهم چوار پيشه واپيه فهرموودهيه (ئه بوداوودو ترمزى وئيبنوماجه) كه سهحجه کانی به جيا چاپ کردوون وزه عيفه گانيشيان به جيا..

١١ - ترمزى : (٢٠٩ - ٢٧٩ ك / ٨٢٤ - ٨٩٢ ز) ئه بو عيسا محمدى كورپ عيساى ترمزى، له شارى ترمز^١ له داىك بووه. ئه ميهش خاوهنى كتيبى (الجامع الصحیح) ه که ههر به سونهنى ترمزى به ناوبانگه، (٥٠) په نجا كتابه و (٣٩٥٦) سى ههزارو نو سه دو په نجا و شهش فهرموودهى تئدايه.. باشترين شهرحى سونهنى ترمزى (تحفة الاحوذى بشرح سنن الترمذى) يه، كه عبدالرحمانى موباره كفورى رحمه الله كردويوتى..

١٢ - ئيمامى ئه بو زهرعهى رازى : (٢١٠ - ٢٦٤ ك / ٨٢٦ - ٨٧٨ ز) عوبه يدواللهى كورپ عهبدو لكه ريمى كورپ يه زيدى كورپ فهرووخ، فهرمووده وانى مهزنى (رهى)^٢ كه سالى ٢١٠ى كوچى له داىك بووه.. له سيزده ساليه وه بو

^١ شارىكى خوراسان بووه، له سهر رويارى جهيخوونه و ئيستا سهر به ئهفغانستانه .
^٢ زالك بؤ ناوى شارى رهى زياد گراوه و بووه به رازى، و مكو شارى مهرو كه بووه به مرووزى ..

ماوهى چواردە سال بۇ وەرگرتنى زانستى شەرىى بە تايبەتى فەرمووده لىپرا، بۇ فىربوون و وەرگرتنى چووه خۇراسان و جەزىرە و عىراق و شام و مىسرو حىجاز.. لە سىودوو سالىدا كەوتەو دەرس ووتن.. مامۇستاي ئىمامى موسلىم و ترمىزى و نەسائى و ئىبنوماجەو ئىسحاقى كورى موساو حەرمەلەو رەبىعى كورى سولەيمان و محمدى رازى و سەدانى ترە..

ئەبوزەرە بە موعجىزەى لەبەر كىردن ھەزمارد كراوہ.. كابرايەك لاي عبداللەى كورى ئىمامى ئەحمەد تەلاقى خوارد كە ئەبو زەرە سى سەد ھەزار فەرموودەى لەبەرە، عبداللە خەمى تەلاقى كابراى بوو، بۇيە لە باوكى پرسى شتىكى وا بوو، باوكى فەرمووى: وا نازانم تەلاقى كەوتبىت، برون لە ئەبو زەرە خۇى پىرسن.. كە چوون و پىرسيان، سەرى نزم كىردوو فەرمووى: ان شاء اللە تەلاقەكەى نەكەوتوو، چونكە سى سەد ھەزار فەرموودەم لەبەرە وەكو كە خەلكى (قل هو اللە احد)يان لەبەرە!!

ئىمامى ئەحمەدى كورى حەنبەل دەربارەى ئەبو زەرە دەيفەرموو: ھەموو فەرموودە حەوت سەد ھەزارەو ئەم پياوہ شەش سەد ھەزارىانى لەبەرە!!

ئىمامى ئىسحاقى كورى راھەوہى دەيفەرموو: ھەر فەرموودەيەك ئەبو زەرە نەيزانىت ئەسلى نىہ..

سەير ئەوہىە كە ئەم ھەموو فەرموودانەى بە سەنەدەوہ لەبەر بوو، زانىوئىتى كاميان سەحىجەو كاميان زەعيفە، سەربارى ھەمووى تا مردن ئەوہى لە بىر بووہ كە ئەو فەرموودەيانى لە كى و لە كوئ و كەى و لە چ كۆرئىكىدا وەرگرتووہ!! ئەم ھەموو زىرەكەيە بخەرە پال

عه قیده ی پاکیی و نهو هه موو خواناسی و دینداریتی و خوږه به بچووک زانین و راسگوږییه ی که زانایانی وه کو ئیمامی زههه بی باسی لیوه ده کهن..

۱۳- نه سائی : (۲۱۵ - ۳۰۳ ک / ۸۳۱ - ۹۱۹ ز) نه بو عبدالرحمان نه حمه دی کوری شوعه بیی نه سائی له شاری نه سای سهر به خوړاسانی نهو زه مانه (که ئیستا سهر به ئۆزبه کستانه) له دایکبووه، له پازده سالیه وه به دوا ی زانستیه شهرعیه کاندا چوو ه عیراق و جهزیره و شام و حیجازو میسر.. زور به ته قوا بوو.. ههر رۆژه نارۆژیک به پوژوو دهبوو، له گه ل والی میسر دا چوو ه جیهادو نهو وه سفی ده کات که به جه رگترین جهنگاوه ری بووه.. نه شچۆته دیوه خانی هیچ دهسه لاتداریک.. مامۆستای ئیمامی ته حاوی بووه.. کتیبه که ی نه میس ناوی (السنن) ه که (۵۱) کتاب و (۵۷۷۴) پینچ ههزارو حهوت سه دو هه فتا و چوار فهرمووده یه.. باشتین شهرحی حاشیه ی سیندییه که به چوار بهرگ چاپ کراوه.. به شهرحی نهوو سیوتیشه وه چاپ کراوه و ههشت بهرگه..

۱۴- ئیبنو خوزه یمه : (۲۲۳ - ۳۱۱ ک / ۸۳۹ - ۹۲۷ ز) نه بو عبدالله محمدی کوری ئیسحاقی کوری خوزیمه ی سه له می نه یسابووری، شافیعی مه زهه ب، به پیشه وای پیشه واکان به ناوبانگه ! چونکه مامۆستای ئیمامی بوخاری و موسلیم و نه بو حاته می بوستی و دهیان زانای تر بووه، خاوه نی کتیبی سه حیجی ئیبنو خوزیمه که ناوه ته و او یه که ی بریتیه له (مختصر المختصر من المسند الصحیح عن النبی صلی الله علیه وسلم).. کتیبی جگه له فهرمووده نوسیوون، وه کو کتیبی (التوحید) که به دیدی نه هلی سووننهت و جهماعهت نوسیویتی.. هانی محمود الجلیس

دکتورانامه که ی له سهر ئیبنوخوزیمه هیناوه به ناوی (الإمام ابن خزيمة ومنهجه في مختلف الحديث في صحيحه). ئیستا به ناوی (صحيح ابن خزيمة) وه چاپ کراوه، به ته حقیقی دکتور محمد مسته فای، نه عزمی توږینه وهی فهرمووده کانی شیخی نه لبانی کردوونی، چوار بهرگه وه له المکتب الاسلامی به یروت له ۱۹۷۰ک چاپ کراوه ..

۱۵ - ئیبنول جاروود: (۲۳۰ - ۳۰۷ ک / ۸۴۶ - ۹۲۲ز) نه بو محمد عبدالله کوری

عہلی کوری جاروودی نه یسابووری، کتیبکی نویسووه به ناوی (المشیخة) که ناوی ماموستا کانی خوئی تیدایه، په کیک له وان ئیمامی زوهلیه که سه روکی فهرمووده وانانی نه یسابوور بووه و ئیبنول جاروود نریکهی (۴۰۰) چوارسه د فهرموودهی لیوه گیراوه ته وه .. ئیبنول جاروود به کتیبی (المنتقى من السنن المستندة) به ناوبانگ بوو .. دکتور محمد بن عبد الکریم بن عبید کتیبکی له سهر نویسووه به ناوی (الإمام الحافظ عبد الله ابن الجارود النيسابوري وأثره في السنن) . هه موو فهرمووده کانی سه حیج و حه سه نن، زه عیف تیدایا ده گم نه ..

۱۶ - ته به رانی: (۲۶۰ - ۳۶۰ ک / ۸۲۱ - ۹۲۰ز) نه بولقاسم سوله یمانی کوری

نه حمه دی ته به رانیه، له عه ککا له فه له ستین له دایک بووه .. خاوه نی ههر سی کتیبی فهرمووده یه که به ناوی موعجه مه وه ناسراون: (المعجم الكبير ، المعجم الوسيط ، المعجم الصغير). له سیزده سالیه وه بو ماوهی شازده سالی ره بق که وته وولاتان بو خویندنی زانسته شه رعیه کان، به خزمهت سه دانی وه کو ئیمامی نه بو زهرعه و نه سائی و عبداللهی کوری ئیمامی نه حمه د گه یشته .. له ناوه پراستی ته مه نیدا له باسی

مامؤستاگانیدا نوییوتی: به خزمهت زیاتر له ههزار زانا گه یشتووم!!
 دهرباره ی غه ربیی و دهسکورتی زهمانی فهقییه تی خوئی دهیفه رموو:
 (۳۰) سی دانه سال لاسهر حهسیر بؤ به دهست هیئانی ئەم زانستیانه
 خه وتوووم..

ئیمامی زههه بی دهرباره دهلی: سه نه دی دنیاناس، پیای
 راستگۆو دهسپاکیی .. دهیان کتیبی چه ندین بهرگی نوییوو، که
 یه کیکیان ته فسیره و یه کیکیان سیره یه که (دلائل النبوة) یه..

تهنها (معجم الوسیط) دهکی بری (۵۲۰۰۰) په نجاو دوو ههزار
 فهرمووده ی تیدا یه. ته مهنی گه یشته (۱۰۰) سه د سال و ده مانگ!

(معجم الکبیر) دهکی تایبه ته به یاوه رانه وه، باسی (۱۶۰۰) ههزارو
 شهش سه د یاوه دهکات، ئەوانه ی فهرمووده یان زۆر گپراوته وه ئەم
 تهنها سی یان چوار فهرمووده ی لیوه وهرگرتوون، به لام زۆر بایه خی
 داوه به و یاوه رانه ی که که میان فهرمووده گپراوته وه.. ئەوانه ی
 هیچیشیان نه گپراوته وه هه ر باسی کردوون تا بیان ناسینیت.. له گه ل
 ئەوه شدا (۲۲۰۲۱) بیستو دوو ههزارو بیستویه ک فهرمووده ی لیوه
 گپراونه ته وه.. شیخ حهمدی سه له فی کوردی بادینی ته حقیقی کردوو وه
 له دوو توئی (۲۵) بیستو پینج بهرگدا به چاپ گه یشتوو وه ..

۱۷ - ئیبینو حییبان : (۲۷۵ - ۳۵۴ ک / ۸۸۶ - ۹۶۵ ز) ئەبو حاتهم محمدی کوری

حییبانی بوستی که خه لکی شاری (بوست) ی نزیک ی کابوولی ئەمپرویه،
 دنیا ی ئەو سه رده مه هه مووی بؤ زانستیه شه رعیه کان گه را، تا بووه
 یه کیکی له زانایانی بی وینه ی سه رده می خوئی.. له کتیبی (الأنواع)
 خویدا که باس له مامؤستاگانی دهکات دهلی: رهنگه له دوو ههزار زیاتر

بن.. نینجا ده که ویتته نویسنه وهی میژووی ژیانی هر په که بیان!.. ماموستای ئیبنو منده و حاکم و زهوزهنی و سهدانی تره.. ئیبنو حیبیان په کیکه لهو زانا ده که منانهی فهرمووده وانیشن و شهرعناسیشن، جگه له مهش شارهزای زانسته کانی جرح و تعدیل و زمانی عهره بی و پزیشکی و گهر دووناسی بوو.. کتیبی دهر باره ی هه موو هم زانسته یانه نووسیوو.. تنها دوو کتیبی له سهر علم الرجال که چاپ کراون (علل حدیث مالک) ده بهرگ و (علل اوهام أصحاب التواریخ) ده بهرگه ! نهمه جگه له کتیبی تری وهکو (أسامي من یُعرف بالکتی) که سی بهرگه.. هه ندیک توپزه ره وهی به پزیزی وهکو ئیمامی ئیبنو حه جهری عه سقه لانی به توندوتیژیان حسیب کردوو چونکه هه ندیک پیاوانی سهنه دیان زاناو شهرعناسانی به زه عیف داناون تنها نهو نهو حوکه می له سهر داون ..

۱۸ - ئیبنو السسه کهن : (۲۹۴ - ۳۵۴ ک / ۹۰۰ - ۹۶۰ ز) نه بو عه لی سه عیدی کوری عوسمانی کوری نه سسه کهن، له به غداد له دایکبووه، قوتابی نه بولقاسمی به غه وی و نه بو جه عفه ری ته حاوی و ئیبنو نه بی داوود بووه، له حافظانی به ناوبانگی فهرمووده بوو، کتیبی (المنتقى الصّحیح) ی داناوه که ئیمامی ئیبنو حه زم مه تحی کردوو..

۱۹ - حاکم : (۳۲۱ - ۴۰۵ ک / ۹۳۰ - ۱۰۱۴ ز) نه بو عبدالله محمدی کوری عبدالله نه یسابووری که به الحاکم ناسراوه.. له تهمه نی بیست سالیه وه نه یسابووری به جی هیشت و به رهو به غدادو شام و حجاز بو وهرگر تنی زانستی شهرعی که وته ری.. قوتابی ئیمامی داره قوتنیه و نه مه یس وهکو ماموستا کانی به خزمهت نزیکه ی دوو هزار زانی سهرده می خو ی

گه یشتوووه و زانستی لیبانهوه وهرگرتوووه.. بۆ چه نندین جار بۆته قازی نه یسابووور، ماوه یه کی تریش سه فیری سه رکه و تووی نیوان دهوله تی بوه یهی به غداو دهوله تی سامانی بوو.. ئیمامی ئیبنوکه سیر له کتیبی (البداية والنهاية) کهیدا له مه تحیدا دهلی: خاوه ن زانست بوو، فهرمووده وان و خاوه ن له بهر کردن بوو، ئه هلی ته قواو دینداری قایم و ده ستپاکی وبؤخوا ساغ بوونه وه بوو، خاوه ن وهرعیکی پاک بوو.. له تهمه نی هه شتاو چوار سالییدا کۆچی دوایی کردوووه..

کتیبی (المستدرک علی الصحیحین) ی نوسیوووه، که به پئی پیناسه ی خۆی ئه و فهرموودانه ی تیدایه که لای بوخاری موسلیم نین و مه رچی فهرمووده ی سه حیج و سه سه نی لای ئه وانی به سه ردا ده چه سپیت یان مه رچی یه کیکیانی تیدایه، هه ندیکیشیانی به ئیجتیهادی خۆی خستۆته ریزیان.. له بهر ئه وه ی زۆرینه ی فهرمووده وانان وایان ئیمامی حاکم ناساندوووه که له حوکمدان به سه ر فهرمووده دا ئاسانکار بووه، به لام زانایه کی گه وه ی وه کو ئیمامی زه هبی (قوتابی ئیمامی ئیبنو ته مییه یه) به دوای سه نه دی فهرمووده کانی حاکما چۆته وه.. بۆیه فهرموویانه: مه رجه بۆ وهرگرتنی فهرمووده ی لای حاکم حوکمی ئیمامی زه هه بیشی له گه ل بیته.. کتیبه که یه که مه جار له هندستان له چوار بهرگی گه ورده دا چاپ کرا، پاشان له لوبنان، له دار الکتب العلمیه به ته حقیقی مسته فا عبدالقادر عه تا که چوار بهرگ بوو (۸۸۰۳) هه شت هه زارو هه شت سه دو سی فهرمووده بوو، به لام دواتر شیخ موقبل الوادعی یه مه نی ره حمه تی ته حقیقی کردو له دار الحرمین له میسر به پینچ بهرگ له ۱۴۱۷ / ۱۹۹۷ دا چاپ کرا که ژماره ی فهرمووده کانی بوو به (۸۸۳۹) هه شت هه زارو هه شت سه دو سیونۆ

فەرمووده.. شیخ موقبیل کاریکی چاکی کردوو هه موو که هه موو به دوادا چوونه کانی ئیما می زه هه بهی شی له م کتیبهیدا هیئاوه ته وه ..

٢٠ - ئهلبانی : (١٣٥٥ - ١٤٢٠ ک (١٩١٤ ـ ١٩٩٩)) ئه بو عبدالرحمان محمد

ناسروددینی کورپی نوحی کورپی نه جاتی ئهلبانی، له شاری ئه شقو دره ی ئهلبانیا له دایک بووه و له هه شتاو پینج سالی ته مهنی پیروزیدا له ئهردن کۆچی دوایی کرد.. شیخی ئهلبانی رهحمهتی که باوکی ـ له بهر پاراستنی دینیان هیئانیه سوریا ـ ته مهنی نو سالان بوو، باوکی زور هزی ده کرد ببیته مه لایه کی هه نه فی، بویه قورئانی پی له بهر کردو ته جوید فی ربوو، کتیبی فهی هه نه فهی شی خویند به لام له ته مهنی بیست سالییه وه که وته ژیر کاریگه ری مه قاله کانی شیخ محمد رهشید رهزای میسری که ره سه نی تی و نو یخوازییان پیوه بوو.. له سه ره تا وه به کتیبی (المغنی عن حمل الأسفار) ی حافزی عیراقی هاته جیهانی فەرمووده وانیه وه که له دنیا ی فانی ده رچوو خو ی زیاتر له هه شتا کتیبی له سه ر فەرمووده و تو یژینه وه ی نوی؛ که یه که مین کتیبی بریتی بوو له (تحذیر الساجد من اتخاذ القبور مساجد) پاشان کتیبی تر که هه ندیکیان وه کو (إرواء الغلیل فی تخریج أحادیث منار السبیل) یازده بهرگه، یان (سلسلة الاحادیث الصحیحة) و (سلسلة الاحادیث الضعیفة) که بیستوسی بهرگن و (أصل صفة صلاة النبي صلى الله علیه و سلم) سی بهرگه وه هه روه ها ..

که س گومانی له وه دا نه بوو ـ مه گه ر ناحه زانی ـ که شیخی ئهلبانی تاقانه پسپۆری فەرمووده وانی سه رده م بوو، بویه ده وتریت ئهلبانی زه مانی ئیبنو حه جهری عه سه قه لانی هیئانیه وه.. به لام له گه ل ئه وه شدا

له هه نديک باسی عه قیده دا (وهک پیناسهی کوفرو ئیمان) دیدی وهکو مورجیئه بوو، له (واقیعناسیی و جیهادو حاکمیتی) یشدا شارهزا نه بوو.. زۆرجاریش له فه توادا ده که وته هه ئهی شه رعیه وه چونکه به قه دهر ئه وه ندهی که فه رمووده ناس بوو شه رعناس نه بوو ! بویه له ناو زۆرینهی سه له فیه کاندا فه رمووده له ئه لبانی وه رده گیریت و شه رعیش له بن بازو ئیبنو عوسیمینی رحمه تی .

شهرعناسان (الفهاء)

بېگومان، که دهوتریت شهرعناسی (الفقه) په کسره ناوی چوار پېشه‌وای بهرپزی چوار مه زه به‌که‌ی نه‌هلی سوونته و جه‌ماعت ریز ده‌کریت: ئیمامی نه‌بو حه‌نیفه و ئیمامی مالیک و ئیمامی شافعی و ئیمامی نه‌حمه‌د.. له‌بهر نه‌وه‌ی شتی‌کمان له‌سهر سی ئیمامی دوا‌یین نویووه پېویست به دووباره گردنه‌وه ناکات، بویه لی‌رده‌ا ان شاء الله ته‌نها با‌سیکی ئیمامی نه‌بو حه‌نیفه دینینه‌وه (له ریزبه‌ندی خویدا)، چونکه پېش نه‌ویش سه‌دان شهرعناسی تری گه‌وره هه‌ن، له‌وانه:

۱- ع‌لقه‌مه‌ی کوری قه‌یس: (۶۲ - ۰۰ ک / ۶۸۲ - ۰۰ ز) ع‌لقه‌مه‌ی کوری

قه‌یسی کوری عبدالله‌ی نه‌خه‌عی کوفی، قوتابی نه‌جیبزاده‌ی سه‌یدنا ئیبنومه‌سعوود، ههر که‌سیک ع‌لقه‌مه‌ی دیووه ووتویتی: هه‌موو شتیکی ئیبنومه‌سعوودی هه‌لگرتوته‌وه ته‌نانه‌ت شیوه‌ی دانیشن و رو‌یشتنیشی، ئیبراهیمی نه‌خه‌عیش که گه‌وره‌رتین شهرعناسی کووفه بوو هه‌موو شتیکی نه‌می هه‌لگرتبووه. بویه به‌هیزترین سه‌نه‌دی ریوایاتی کووفه مه‌نسور له ئیبراهیمی نه‌خه‌عی و نه‌ویش له ع‌لقه‌مه‌وه (ئیراهیم خوشکه‌زای ع‌لقه‌مه‌یه) نه‌ویش له سه‌یدنا ئیبنو مه‌سعووده‌وه.. ههر وه‌کو که به‌هیزترین سه‌نه‌دی ریوایاتی مه‌دینه له ئیمامی مالیکه‌وه بو نافع، بو سه‌یدنا ئیبنو عومره خوا لیان رازی بی‌ت..

ع‌لقه‌مه له زه‌مانی پېغه‌مبه‌ری خوادا صلی الله علیه وسلم له‌دایکبووه و دوا‌ی ته‌مه‌نی نه‌وه‌د سالی له سالی ۶۲ ک کوچی دوا‌ی

کردوو.. نیشانه یه کی توانای خوای گهوره بوو له زانین و له بهر کردندا .. به پیری تی ئه یفه رموو: له گه نجیما هه رچی هکم له بهر ده کرد دهنوت کتییی کراوه م له بهر دستدایه و ده یخوینمه وه..

پیاویکی خواناس و به ته قوابوو، دهنگی خوش بوو، ئیبنومه سهوود ده یفه رموو: قورئانمان بو بخویننه.. سهیره که له زانستی شهر عیدا ئه وهنده سهر کهوت که یاوه رانی پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم پرسیاری شهر عییان لی ده کرد!

عهلقه مه زانستی شهرعی له زور له یاوه رانی تر جگه له سهیدنا ئیبنومه سهوود وهرگرتوو، له وانه: سهیدنا عومه رو سهیدنا عوسمان و سهیدنا عهلی و خاتوو عائیشه و سهیدنا ئه بودده رداء و سهیدنا خالیدی کوری وه لیدو سهیدنا حوزه یفه و سهیدنا خه بباب و سهیدنا سهعدو سهیدنا عه ممارو سهیدنا ئه بوموساو سهیدنا سه له مه ی کوری زهیدو ده یانی تر..

له قوتابیه کانیشی: ئیمامی شهعی و عوبیدو ئیبراهیمی نه خهعی و ئیبنوسیرین و موسلیمی کوری سه بیح و سه دانی تر..

ئیمامی ئه حمده ده یفه رموو: عهلقه مه جیمتانه یه ئه هلی خیر و چاکه یه.. یه حیای کوری مه عینیش - که مامؤستای ئیمامی ئه حمده - هه ر وا وه سفی ده کرد..

ئه بوموسه ننا ده لی: له حه ج به دوو ریز خه لکم دی ئیبنومه سهوود له ریزیک و عهلقه مه له ریزه که ی تر خه لکیان فیری قورئان و مه ناسیکی حه ج و پاشان حه رام و حه لال ده کرد..

له گه ل ئه م زانست و پله و ناوداریهیدا هه ولی دها دوا ی نوئیژی جه ماعت خوی له مزگهوت و خه لکه که بشاریته وه و بیته وه

ماله که ی.. ووتیان بؤ وا ده که بیت؟ بؤچی ئالقه یه کی دهرس له مزگهوت دانامه زړینیت؟ فهرمووی: پیم خوښ نیه بلین: نه وه ئالقه دهرسی عه لقه مه یه.. ووتیان : نه دی بؤچی سهردانی والی ناکه بیت تا معاشیکیان لی سهنیت؟ فهرمووی: دهرسم بچمه لایان، چونکه به چوونه که م ئه وان زیاتر له من ده سهنن وه که له وهی من لی بیان ده سهنم!

۲. مه سرووقی کوری نه جدوع: (۰۰ - ۶۲ ک / ۰۰ - ۶۸۲ ن) نیمامی زه هه بی که باسی مه سرووق ده کات ده لی: پیشه وای دیارو نموونه یی ئه بو عائیشه ی وادیعی هه مه دانی مه سرووقی کوری نه جدوعی کوری مالیک.. که به مندالیی دزراو ناوی مه سرووق (واته دزراو) ی به سهردا برآ.. باوکی له سهره تای ئیسلامه وه موسولمان بوو.. خوښی له سهرده منی یاوهران و تابعیندا ژیاو نوښری له دوا ی سهیدنا ئه بوبه گری سدیدیقه وه خوا لیی رازی بیت کردووه.. سوارچاکیکی لی هاتوو بوو.. له بهر نه وهی ماوه یه کی زؤر له خزمه تی خاتووعائیشه دا بوو که کچی بوو ناوی نایه وه عائیشه و ده لین: له بهر خاتری خاتووعائیشه هیچ قسه یه کی عائیشه ی کچی رمت نه ده کرده وه.. جاریک نه بیت که عائیشه ی کچی زؤری لی کرد بیت خواردنیک بخوات که به تایبهت بؤی دروست کردبوو، که پیی ووت، فهرمووی: رۆله بهر ژوژووم. کچه که ی ووتی: ئاخر که می کیش به زه بییت به خؤتدا بیته وه. فهرمووی: ئاخر له بهر نه وهی به زه بییم پییدا دیته وه ناخؤم، چونکه رۆژیک ی له پیشه دریزییه که ی په نجا هه زار ساله..

له خزمه تی کۆمه لیک یاوهردا زانسته یه کانی ئیسلامی وهرگرت له وان: خاتووعائیشه و سهیدنا عومه رو سهیدنا عوسمان و سهیدنا

عهلی و ئوم رۆمان و سهیدنا ئوبه‌ی کورپی که‌عب و سهیدنا مه‌عازو سهیدنا خه‌بباب و هه‌رچوار عبدالله‌که: سهیدنا ئیبنومه‌سعوودو سهیدنا ئیبنوعه‌بباس و سهیدنا ئیبنوعومه‌رو سهیدنا ئیبنوعه‌مری کورپی عاس و سهیدنا موغیره‌ی کورپی شوعبه‌و ده‌یانی تر..

له قوتابیه‌کانیشی: شه‌عبی و ئیبراهیمی نه‌خه‌عی و یه‌حیای کورپی وه‌سساب و نه‌بووائیل و عبدالرحمنی کورپی سهیدنا ئیبنومه‌سعوودو مه‌کحوول و محمدی کورپی نه‌شرو نه‌نه‌سی کورپی سیرین و ده‌یانی تر.. ئیبراهیمی کورپی محمد که برازای مه‌سرووق بوو ده‌لی: خالی‌دی کورپی عبدالله والی نه‌مه‌ویه‌کان له به‌سره‌سی هه‌زار دره‌می بو‌مامه مه‌سرووقم نارد، زۆریش ده‌ستکورت و پئویست بوو، به‌لام ره‌تی کرده‌وه‌و هیچی لی‌هه‌نه‌گرت.. که که‌که‌شی دا به‌نه‌بوئیسحافی سوبه‌یعی چونکه ده‌وله‌مه‌ند بوو پپی ووت: نه‌گه‌ر ده‌هه‌زار دره‌مم بده‌یتی.. نه‌ویش دایی، هه‌ر نه‌و رۆژه هه‌مووی کرده‌وه به‌مه‌سرووقی نه‌و مواهیدانه‌ی فی سبیل الله ده‌چوونه‌غه‌زا.. مه‌سرووق له جه‌نگی قادسیه‌دا (له نیوان موسولمانان و فارسه مه‌جووسه‌کاندا بوو) ده‌ستیکی په‌ری، له شه‌ری خه‌وار یجیشدا له به‌ره‌ی سهیدنا عه‌لی بوو خوا لی‌ی رازی بی‌ت..

خاوه‌ن خواپه‌رستی و سو‌جده‌و شه‌ونوئیز.. به‌رده‌وام ده‌ببیرا که قاجه‌کانی له زۆری شه‌ونوئیزیدا ده‌ئاوسان..

۳. مه‌عازه‌ی کچی عبدالله : (۸۳ - ۰۰ ک / ۰۰ - ۷۰۲ ز) مه‌عازه‌ی کچی

عبدالله .. خاتوونی زاناو شه‌رعناس، زاهیده‌و خواناس، قوتابی زیتی خاتوو عائیشه‌و سهیدنا عه‌لی کورپی نه‌بو‌تالیب خوا لی‌یان رازی بی‌ت..

پاشان قوتابی هیشامی کورپی عامرو سیلهی کورپی هوشهیمی میړدی..
ماموستای لیوه شاوهی نه بوقه للابه ی جورمی و یه زیدی ره شهک و
عاسم و عومهری کورپی زهرو نیسحاقی کورپی سوهیدو نه یووی
سهختیانی ماموستای نیمامی مالیک و دهیانی تر..

یه حیای کورپی معین دهیفرموو: مه عازه جیمتانهی گیرانه وهی
فه رمووده یه..

نیمامی زهه بی دوا ی وه سف کردنی دهلی: نمونه ی پیاوچاکی و
خواناسییه و ریوایه ته کانی له کتیبه سه حیجه کاندان..

مه عازه شهوانی به شهونویژ دهرده سهر و دهیفرموو: سهرم له و
چاوه سورماوه که خهوی دیت و دهشرانیټ چاولیکنانی گور چهند
توول دهکشیت!

که کوره که ی و میړده که ی شههیدبوون، شهونویژره کانی زیاتر کرد،
دهیفرموو: به و نومیده ی خوی گه وره له روژی دوا پیدا له میړدو
روله که مم دانه بریت!

۴. سه عیدی کورپی موسه ییب: (۱۴. ۹۴ ک / ۶۳۷ - ۷۱۵ ز) نه بومحمد سه عیدی

کورپی موسه ییبی کورپی چه زه نی نه بووه هه بی مه خزوومی، دوو سال
به سر حوکمرانی سهیدنا عومهری کورپی خه تتابدا خوا لیټی رازی بیټ
تیپه ریبوو که هم له مه دینه له دایکبوو.. قوتابی یاوهرانه و له
خزمه تی دایکی موسولماناندا په رورده بووه، قوتابی دایکه عائیشه و
نوم سه له مه و خوله فای راشیدین و سهیدنا زهیدو سهیدنا سه عدی
کورپی نه بو وه ققاس و سهیدنا نه بوموسایه.. که بووه زاوی سهیدنا

ئەبوهورەیره هەر خوا دەزانیت چەند فەرموودەى لە خەزوووریه وه
 وەرگرتووہ !

لەبەر ئەم کەشە پر خواناسی و زانستیه شەرعیهیه پێی دەئین:
 زانای پر زانستی قورئانەوانی و تەفسیر.. بیری فەرموودەوانی و
 سەرچاوەی فەزاوہت و شەرعناسی، پێی دەوتریت سەیدی شەرعناسان
 و شەرعناسی شەرعناسان.. شارەزاترین کەس بوو لە داوہری
 کردنەکانی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم و سەیدنا ئەبووبەکر و
 سەیدنا عومەردا خوا لییان رازی بێت..

لەگەڵ ئەو باروودۆخە گونجاوہدا کە بۆی لوابوو دەئی: لە وەرگرتنی
 زانستی شەرعیدا جاری وا ھەبوو بە مانگ لە سەفەر و ھاتوچۆدا بووم
 بۆ وەرگرتنی فەرموودەیک.. ئەم زانستە زۆرە لەگەڵ بێ ھەوا و فیزی
 و تەقوا و دینداری.. کەسایەتیەکی زۆر بە سام و ھەیبەتی بۆ دروست
 کردبوو، بە تاییبەتی لە رووی پیاوانی دەسەلاتی سیاسیدا..

رۆزی ژانی خۆی بە فرۆشتنی روڤ مسۆگەر دەکرد، کە بری
 چوارسەد درھەمی دەھاتە دەست.. لەو سەردەمەشدا زانایان لە
 بەیتولمال پەعاشیان بۆ برابوو، بەلام ئەم وەری نەدەگرت، جارێکیان
 پێیان ووت: بوو بە سیونۆ ھەزار درھەم بۆ وەری ناگریت؟ فەرمووی:
 خواپە! تۆ دەزانیت ئەم چوار سەدەى بە روڤ فرۆشیەکەش پەیدای
 دەکەم زۆریم لێ زیادە بەلام بۆ ئەوہی موحتاجی دەستی دەسەلاتداران
 نەبم خواى وا بۆ خۆم و مال و مندالی سەرف دەکەمەوہ..

عبدالھەلیکی کورپی مەروان کە والی مەدینە بوو پێش
 خیلافەتەکەى داواى کچەکەى کرد بۆ وەلیدی کورپی، نەیدایەو دواتر

دای به یه کیڅک له قوتابیه هه ژاره کانی خوځی که کوسه پری کورې ئه بی وه دداعه بوو، تهنها دوو دره همیشه کردبوو به ماره پیه که ی.

ئاوا بووه یه کیڅک له حهوت شهر عناسه که ی مه دینه و بی مونا فیس بووه یه کیڅک له پېشه وایانی ئیسلام.. مه کجول ده لئ: دنیا که پام له سه عیدی کورې موسه یییم زانتر نه بیینی.. عه لی کورې مه دینی ده لئ: وا نازانم زانیاری که س له تابعیندا بگاته زانیاری سه عیدی کورې موسه یییب .. ناخر له بهر ئانه م پله بهرزه ی متمانه یه که ئیمامی شافعی فهرمووده ی مورسه ل له که س وهرناگریت غه پری سه عیدی کورې موسه یییب.. سه یدنا سه عید کتیبی نه نوسیوون، چونکه له و سه رده مه ی ئه ودا هیشتا شارستانیتی ئیسلامی مابووی پېبگات، به لام وه کو عومه ری کورې عبدالعه زیز ده لئ: که سم نه بیینی له مه دینه بوویت به زاناو پشکیکی زانستی سه عیدی کورې موسه یییبی پی نه بییت..

له زور خواپه رستی و ملکه چیدا پی ده و ترا: راهیبه که ی قوره یش..

۵. عامری شه عبی (۲۳ - ۹۴ ک / ۶۴۰ - ۷۰۵ ز) له ماوه ی ناوه ندی حوکمرانی سه یدنا عومه ری کورې خه تتاب خوا لی رازی بییت له دایکبوو، نویژی له دوا ی سه یدنا عه لیه وه کردووه خوا لی رازی بییت و به خزمه ت خاتوو عایشه که یشتووه، ئیمامی کی که وره ی ئه هلی سووننه ته، مه نسوری کورې عبدالرحمان لییه وه ده گپرتته وه که فهرموویه تی: زانستی شهرعم له زیاتر له پینج سه د یاوهره وه وهرگرتووه^۱. ماموستای

^۱ ابن حجر (تهذیب التهذیب: به ۵۹ ل)..

عەلقەمەو نەخەعی و ئیبنو ئەبی لەیلاو شورەیحی قازی و حەممادو مەكحوول و عەتاء و سەدانى ترە.. سەیر ئەوہیە ئەم زانا مەوسووعیە گەورەیه هیچ شتیکی نەدەنووسیەو، ھەرچی دەیخویند لەبەری دەکرد. لە تەفسیردا پێشەوا بوو، لە ریوایەتی فەرموودەدا کەس نەدەگەیشتە ئاستی شانی، لە زمانەوانیدا فەرھەنگ بوو، دەئین سئ ھەفتە ھەموو رۆژیک پاش عەسران کۆری شیعری گرتووو تەنانەت دپەرە شیعریکی دووبارە نەکردۆتەو! دەیفەرموو: ماوەی بیست سائە ھەر چی فەرموودەیک لە ھەر کەسیکەو دەبیستم نوئ نیه لام.. ئەوہی گویم نەداوئتی و بیرم چۆتەو ھەر کەسیک لەبەری کردایە دەچووہ ریزی زاناگانەو..

عەلی کورپی قاسمی ھوزەلی دەئ: ئیبنوسیرین پئی ووتە: بپرۆ شەعی بگرەو بەری مەدە، چونکە جەندین جار دیوومە بە ئامادەبوونی یاوەران فەتوای دەدا.. یەعنی ئەو یاوەرانە بە فەتواکە ی رازی دەبوون چونکە دەیانزانی لە زانیئەو دیت!

سوفیانی کورپی عویەینە دەئ: ئیبنوعەبباس تاقە زانای زەمانی خۆی بوو، عامری شەعی تاقە زانای زەمانی خۆی بوو، سوفیانی سەوری تاقە زانای زەمانی خۆی بوو..

6- حەسەنی بەسری: (۲۱ - ۱۱۰ ک / ۶۳۸ - ۷۲۱ ز) ئەبوسەعید حەسەنی

کورپی یەساری بەسری.. گەنجی پپ زانست و تەقواو خواناسیی و رەوانبپژی و خۆبەکەمزانی و سوارچاکی جیھادو ئازایەتی .. باوکی خزمەتکاری سەیدنا زەیدی کورپی سابیت بوو، دایکیشی بەردەستە ی خاتوو ئوم سەلەمە ی خیزانی پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم

بوو.. له مهدينه له دايکبوو.. که کورپه بوو زور جار دايکی له مال نه ده بوو دهگريا، خاتوو نوم سه له مه مەمکی دهخسته دەمی و به وويستی خوا شیري بۆ لی دههات، هه نديک له زانايان فه رموويانه: ئەو رهوانبئيژيهی حەسەنی بەسری به ره که تی ئەو شیري نوم سه له مه بوو..

جوانترین گەنجی مهدينه بوو، به لام جارێک ئەسپه که ی له قەه ی ليداو لووتی شکاند.. باوکی دهلی: بازووی حەسەنم پیاو يەك بستی تهواو بوو!! سالی ۳۷ ك هاته به سره و نيشتە جي بوو، دەرسی له هه موو ياوه ره عەزيانه وه رگرت و وهك زانا پيگه يشت، وهك جوامييرييشی له سالی ۴۳ ك بۆ ماوه ی ده سال له به ره ی خوراسان له جيهاد دا بوو. موهه لله بی کوری ئەبو سوفره ی فه رمانده حەسەنی بەسری له بهر متمانه ی به ئازايه تی و دئسۆزيه که ی ده یخسته پيشی پيشه وه ی رووبه روو بوونه وه کان.. پاشان گه رايه وه و به سره و بوو به و پيشه وا مه زنه ی وه کو ئالای ئوممهت ده شه کايه وه..

حەسەنی بەسری پيشه وايه کی گه وره ی ئوممه ته.. ئەوانه ی بۆ زانستی ياوه ران ده گه رين، حەسەنی بەسری سه رچاوه يه کی سه ره که يه تی.. ئەوانه ی بۆ خواناسی و ته زکيه ی نه فس ده گه رين شیخ حەسەنی بەسری سه رمه شقیانه.. ئەوانه ی بۆ دانایي و په ندی په سه ند ده گه رين، لای ئەم پيشه وا ئالایه به مه به ست ده گه ن..

- ده يفه رموو: مردن دئنيایيه و گومانی تیدا نيه، گومانيشه و دئنيایي تیدا نيه..

- که سيک کۆچی دوايی کردبوو، خه لکه که به سه رساميه وه سه يری قه ره بانغي جه نازه که يان ده کرد، پيی وت: ئا ئەوه شوينه که يه تی لای

کۆلەکەى مزگەوتەکە، ئازایەتى ئەوھىە کەسێکتان شوێنەکەى بگریتەوہ..

- فەرھەدى کورپى یەعقوب فالودجى نەدەخوارد (وەک دۆندرمەو ئاسکریم بوو)، حەسەنى بەسرى لىی پرسى: بۆچى ناىخۆیت؟ ووتى: دەترسم شوکرانەى خوام پى نەگریت لەسەرى.. فەرمووى: ھەى گەلۆر، چما شوکرانەى خوات لەسەر ئاو کردووہ؟!

زۆر لە خەمى قیامەتیدابوو، ھەمیشە خەمبارى ھەبوو، ھەمیشە وا دەبینرا دەتووت تازە عەزیزىكى مردووہ! بە خەنگەکەى دەوروبەرى خۆى دەلى: بە خزمەت حەفتا یاوەرى بەدرى گەشتووم، ئەگەر ئیوہ ئەوانتان بەو خەم و پۆشاک و لىپرانەیانەوہ ببینىایە دەتانووت: شىتن.. بە خوا ئەوانىش ئیوہیان ئاوا ببینىایە دەیانووت: ئەمانە ھەر بۆ دنیایان ژیاون و پشكى رۆژى دواپیان واز لى ھیناوە!!

ووتیان بۆچى ئەوھندە دەگرى؟ فەرمووى: گریان جى بەزەبىیە، بەلکو خواى میھرەبانىش جارێک بمخاتە بەر بەزەبىى خۆى..

ووتیان: ھەبە کردەوہى چاکە ناکات چونکە گومانى باشى بە رەحمەت و بەزەبىى خواى گەورە ھەبە.. فەرمووى: درۆ دەکات، ئەگەر گومانى باشى بە خواى گەورە بېردایە فەرمانەکانى جىبەجى دەکرد.. خەلکى بى تىشوو چۆن بەرەو بیابان دەکەوێتە رى؟!

ھەموو دووشەممەو پىنج شەممەو رۆژە سووننەتەکانى تر بەرپۆژوو دەبوو..

ئا ئەمە ئەو حەسەنى بەسرىبەبە کە قەتادە دەیفەرموو: زانایانىش لای حەسەنى بەسرى وەکو عەوامى خەلکى شەرم دەکەن سەر ھەلپرن..

سەرەتای رەجەبی ١١٠ ک کۆچی دوایی کرد، ئەو رۆژە یەکیکە لە رۆژە میژووویەکانی ئیسلام، حەمیدوتتەویل دەلی: حەسەنی بەسری ئیوارە یێنج شەممە گیانی سپاردو دوای نیوهرۆی هەینی بڕایە گۆرستان، هەرچی خەلکی شار هەبوو بە ژن و پیاووە هاتبوونە دوای جەنازەکە، تەنانەت بۆ یەکەمین جاربوو لە میژووی ئیسلامدا هەموو مزگەوتەکانی بەسەر کەسی لێ نەمیئیت تا نوێژی عەسر بە جەماعەت بکریت!

٧. عوروهی کورپی زوبەیر: (٢٣ - ٩٤ ک / ٦٤٢ - ٧١٣ ز) کورپی سەیدنا زوبەیری

کورپی عەووامە کە یەکیکە لەو دە یاوهرە کە پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم لە دنیا دا مژدە بەهەشتی پێدان، دایکی عوروه ئەسمائی کچی سەیدنا ئەبوبەگری سددیقە خوا لییان رازی بی. عوروه سالی (٢٣ ک) لەدایکبوو، یەکەمین یاوهر کە دەرسی لێو وەرگرت خاتوو عائیشە بوو کە پووری خۆیەتی! کە عائیشە خان کۆچی دوایی کرد عوروه فەرمووی: ئەگەر سی سال لەمەوبەریش بمردایە خەمم نەبوو چونکە هەرچی فەرموودە لایە لەبەرم کردوو! عوروه یەکیکە لە حەوت شەرعناسەکە ی مەدینە.. هەموو ژیاانی لە بەسەر و میسر بردە سەر بەلام لە مەدینە کۆچی دوایی کرد..

عوروه جگە لەوەی سەرچاوەیەکی ریوایەتی فەرموودە بوو، جگە لەوەی شەرعناسیکی وا قال و قوول بوو، نمونە ی پیاوچاکیی بوو، کەس وەکو ئەو لە رۆژوو نوێژو خواپەرستیدا نقووم نەدەبوو.. رۆژی حەوت جزمی قورئان دەخویند.. ئەوەندە هۆشی لە نوێژەکانی دەبوو هۆشی لە دەوروبەری دەبڕا .. سەرنجدە ئەم روداوێ:

له سهردانی وهلیدی کورپی عبداله لیکدا که خهلیفه بوو لاقی تووشی نهخووشی داخوران بوو، که گهیشته جی، وهلید پزیشکی لی کۆکردهوه، پزیشکهکان پییان ووت: دهبیّت بپریتتهوه، رازی بوو، پییان ووت: برپک شهرباب بخۆروهوه تا بیهۆش ببیت و ههست بهو ههموو نازاره نهکهیت، فهرمووی: نا له ناو نوئزدهکهدا بۆم بپرتهوه! که گهیشتمه تهحیات قاچم درپز دهکهم و بۆم بپرتهوه.. واشی کرد.. تهناهت وهلید که به قسهکردنهوه خهریک بوو دهلی: که دوا ی برپینهوهی لاقی به شیشی سوورهوهکراوه داخیان کرد بۆنی گوشتی برژاوم بهسهردا هات ئاورم دایهوه بینیم قاچیان برپوهتهوهوه تهواو بوون!! فهرمانیدا لاقهکهی بشۆن و کفنی کهن تا نوئزی لهسهر بکات و بینیریت بۆ گۆرستان.. لهو کاتهدا بانگی کورپه گهورهکهی کرد که ناوی محمد بوو، وهلامی نهبوو! بانگی کردهوه ، ههر وهلامی نهبوو.. فهرمووی: به خوا نهماوه بۆیه وهلام ناداتهوه، چونکه ئهوه یهکهم جاریتی له ژياندا بانگی کهم و وهلام نهداتهوه.. که چوونه دهرهوه بینیان له له خانی ئهسپهکانی وهلیددا ئهسپیک لهقهی لیداوهوه کۆتا ههناسهی دهادات!! که گیانی سپارد، عوروه فهرمووی ئهویشم بۆ بشۆن و کفنی کهن.. پاشان لاقه برپراوهکهی و کورپه گهورهکهیان به کفن کراوی لهبهر دهستی داناو ئهویش به دانیشتنانهوه نوئزی لهسهر کردن و پاشان رووی کرده لاقه برپراوهکهی وو فهرمووی: برۆ ئامانهتی خوا بیت، به خوا قهسهه بۆ گوناحیکم نهبردوویت! رووی کرده جهنازهی کورپهکهشی وفهرمووی: برۆ خوا لیت رازی بیت، جاریک توورپهت نهکردووم. ئینجا دهستی بهرز کردهوهوه فهرمووی: خواجه لاقه راستهکهمت بردهوه که بههیزتربوو، کورپه گهورهکهمت بردهوه که

باشترېوو، خوايه ههردوو کيانم يو بکهيته توپشوي قيامه تم..
کورپه کانی تريشي باش دهرچوون ، ته نانهت محمدي کوره زاشي ههر
بووه وه به فهرمووده وان و شهرعناس..

زوهري دهلي: سي کهسم بيني دهرياي زانست بن: سه عيدي کوري
موسه ييب و عوروهي کوري زوبه يرو عوبه يدواللهي کوري عبدالله
(کورپه زاي سهيدنا عومهری کورپي خه تتاب خوا ليی رازی بيټ)!!
عومهری کورپي عبدالعزیز دهيفه رموو: وا نازانم کهس له م
سه رده مه دا له عوروه زانتر بيټ.

سوفيانی کورپي عويهينه دهيفه رموو: واري سي زانستيه کانی عائيشه
سي کهسن: قاسمي کورپي محمد (برازاي خاتوو عائيشه يه)، عوروهي
کورپي زوبه يير (خوشکه زايه تي)، عه مره ي کچي عبدالرحمني کورپي
سه عد که نيمامي زههه بي دهره هقي دهلي: عه مره زاناي پر زانست و
شهرعناس و خاوهن به لگه يه ..

٨ عه تائي کوري نه بو رهباح: (٢٤ - ١١٤ ك / ٦٤٦ - ٧٢٣ ز) موفتي که عبه،
گوره پيشه وای شهرعناسانی يه مهن عه تائي کورپي نه بو رهباح
نه سلهمي کورپي سه فوان که له نزيکی شاري ته عز له يه مهن له دايکبوو،
بووه قوتابي دوو سهد کهس له ياوه رانی پيغهمبهري خوا صلي الله
عليه و سلم، له وانه: خاتوو عائيشه و نوم سه له مه و نوم هانی و
نه بوهوره يره و ئيبنو عه بباس و ئيبنو عومه رو ئيبنو زوبه يرو جابري
کورپي عبدالله و نه بوسه عيدي خودري و به ريزه کانی تر.. بوو به
ماموستای نهوزاعي و نه بو حه نيغه و له يسي کورپي سه عد و موجهيدو

قه تادهو ئه پیبوی سهختیانی و زوهری و عه مری کورپی دینارو ئیمام
جه عفه ری سادق و سه دانی تر^١ ..

له سه رده می هوکمرانی سهیدنا عوسمانی کورپی عه ففاندا خوا لیئ
رازی بیئ له دایکبوو، پاش ههشتاو ههشت سال ته مهن وحه فتا حه ج له
مهککه کوچی دوایی کرد.. له مه وهیه که دهیانووت هیج کهس به
قه دهر عه تاء شاره زای نه حکامی حه ج بیئ ..

پیی دهوترا (کانی زانستی) ..

له مهککه وه پرسیار یکیان بو ئیبنوعه بباس نارد له مه دینه،
فه رمووی: توخوا عه تائتان لایه و پرسیار بو من ده نیرن؟!

عه تاء ره حمه تی خوای لی بیئ زور ناشیرین بووه .. زور رهش بوو و
سه ری مووی پیوه نه مابوو، ریشیشی له خه نه ده گرت .. چاوی خیل و
ئه بله ق بوو، دواتریش یه کجاری کوئر بوو .. و لووتی پان و قاجی شهل
و دهستیکی گۆج بوو، دهسته ساغه کهشی له شوړشه کهی سهیدنا
عبداللهی کورپی زوبیردا که دزی ئه مه وهیه کان کردی، په ری .. که چی
ئه وهنده جی متمانه ی زانایان و شه رعناسان بوو دهیانووت: ههر
که سیك عه تاء و سه عیدی کورپی موسه ییب و حه سه نی به سری و
ئیراهیمی نه خه عی پشتیوانی لی بکات، ئوممه ته که هه مووی
پشتیوانی لی دهکات!!

که خه لیفه عبداللهیکی کورپی مه روان هاته حه ج، عه تائی بانگ
کرد، عه تاء چوو له لای .. که هات عبداللهیک هه ستایه سه ری پی و به ره و
پیری چوو له ته نیشت خوئی داینیشانند .. عبداللهیک ووتی : پیداووستی

^١ ئیمامی زه هبه ی له کتیب (سیر اعلام النبلاء) دا ناوی ٧٥ کهسی له قوتابیه هه لکه وته کانی
عه تاو هیناوه که بوونه ته وه به موفتی ..

خۆتەم پێ بلی تا بەسەر چاو جیبەجیبی کەم. عەتاء فەرمووی: لە خوا بترسەو ئەم حەرەمەى کەعبە گەورەتر کە، لە خوا بترسەو چاوت لە زارۆکی کۆچکەر و پشٹیوانان بیّت، تۆ بە رەنجی باوکی ئەمان گەشتوویتەتە ئەم جیبە، لە خوا بترسەو سەرپەرشتی موحاهیدانی سەر سنوور بکە، تۆ بەوان پارێزراویت.. دەرگاشت بەرپووی موحتاجاندا دامەخە ، لە هەموویدا عەبدولەلیک دەپووت بەسەر چاو.. پاشان چاوەرێ بوو پێداوویستی خۆی بلی، بەلام هیچی نەووت، عەبدولەلیک پێی ووت پێداوویستی خەلکیت داوا کرد، ئەدی پێداوویستی خۆت؟ فەرمووی: من پێویستیم بە عەبد نیە.. کە رویشت، عەبدولەلیک گەرایەووە کۆرەکەى خۆی ووتی: بە خوا قەسەم نائەود دەسەلاتە، ئا ئەووە گەورەییە، ئا ئەووە پلەوپایەییە..

ئەوزاعی دەلی: ئەو روژەى عەتاء کۆچی دوایی کرد لەسەرانیسەری سەر زەمیندا کەسێک نەبوو لێی رازی نەبوویت، تەنانەت ناخەزەگانیشی ..

ئەبنوجورەیح دەلی: هەژدە سالی بەردەوام دەرسم لای عەتاء خویندو شەوورۆژ لە خزمەتیدا بووم، جارێک نەمدی پۆشاکێکی وای لەبەردا بیّت بای پێنج درەهم ببیّت.. معاشی بەیتولالی وەرنەدەگرت و هەرچیهکیشی دەدرایه دەیکردەووە بە خێر..

عبداللەهی کورپی دیباج دەلی: هەموو ساتێکی کۆری عەتاء زیکر بوو، شتی وا بە فەسیحی دەووت دەتووت وەحی بۆ دیت!! بیست سالی تەواو لە مزگەوت بوو، کە نوێژی دەکرد دەتووت ناچەمیتهووە.. کە دەچوووە سوجدە بالندەى بەسەرەووە دەنیشتهووە وایان دەزانی کۆتەرە داری سوتاو!!

٩. نافیعی مهولای سهیدنا ئیبنوعومهر: (٠٠ - ١١٧ ک / ٠٠ - ٧٣٧ ز) نافیعی

مهولای سهیدنا عبداللهی کورپی عومهر یه کیک له پیشه وای شه رعناسان و فهرمووده وانانی مه دینه و ئالقهی نیوان تابعین و یاوهران..

ئیمامی مالیک دهیفه رموو: ئه گهر ریوایهت له نافیعه وه هات مؤری که و به دوایدا مه گهری چونکه له هه موو ریوایه ته کانیدا یه که هه ئه نه بیئراوه..

ئیمامی بوخاری ده رباره دی دهیفه رموو: راسترین سه نه د له نیو ههر هه مواندا سه نه دی (مالیک له نافع و ئه ویش له ئیبنوعومهر وه یه)..

ئهمه قوتابیه نه جیبه که ی ئیبنو عومهر و عائیشه خان و ئوم سه له مه و ئه بو هورهیره و ئه بو سه عیدی خودری و رافیعی کورپی خه دیج و ئه بو لوبابه یه.. مامۆستای زوهری و ئه یوی سه ختیانی و حه میدی ته ویل و ئیبنو جورهیج و به گیری کورپی عبدالله و ئیبنو ئه بی زیئب و ئیبنو ئه بی له یلا و ئه وزاعی و زهیدو عاسم و مالیک و له یس و سه دانی تره ..

ئهمه نافیعه که بووه جی متمانه ی عومهری کورپی عبدالعه زیزو خه زینه داری یه مهن و پاشان ناردی بو میسر تا خه لکه که ی فیری فهرمووده بکات..

ئهم زانا به رپزه له دوا ی نوڤۆزی به یانیه وه تا خۆر هه لده هات فهرمووده ی به قوتابیه کانی ده ووته وه..

ئهدی گرنگ نیه که ئهم پیاوه ی که ئاوا به م دینه وه بووه به پیشه وای ئهم ئوممه ته، بی نه سه به.. خه لکی ناوچه ی ده یله می باکوری

ئیران بوو، هەندیک دەلین کابوولییه.. لە شەرێکدا بە زارۆکی کەوتە دەست ئیبنو عومەر خوا لێی رازی بێت، ئەویش هینایەوه بۆ مەدینەو وەکو کورپی خۆی سەرپەرشتی کردو ئەو پیاوه مەزنەى لى دەرچوو! لەو زەمانەشەوه پێی دەلین: ئەبو عبداللەى عەدەوى (بەرەبابى سەیدنا عومەر) قورەیشی!

١٠. قەتادە: (٦٠ - ١١٨ ك / ٦٧٩ - ٧٣٨ ز) ئەبولخەتتاب قەتادەى كورپی دەعامەى سدووسى، كۆپرو گەرو گوول! بەلام پێشەواى زانایانى تەفسىرو فەرموودەوانى و شەرعناسىی.. پەسپۆرى زمانەوانى و فەرەهنگى نەسەبزانى و دیوانى شىعەرى عەرەبى! نیشانەیهك لە گەرەبى خوا لە شت لەبەر كردندا ..

ئىمامى ئەحمەد دەلێ: هەرگىزاو هەرگىز دووجارى فەرموودەیهك بۆ نەووتراوتەوه، چونكە هەر بە یەكەمین بیستنى لەبەرى دەكردا! دەلێ: یەك جار سەحیفەكەى جابرم بۆ خویندەوه لەبەرى كردو كردهوه بە بەلگەى راویۆچوونەکانى!

خۆى دەلێ: قەت بە كەسێكم نەووتوو بەم بلیرەوه، هەرچیه كیشیان پى ووتەم: وا دلم داوتى لە ناخمداروواوهو بىرم نەچۆتەوه..

لە هەموو تەفسىرەکانى ئەهلى سوونەتدا بۆچوونى قەتادە وەردەگیریت و لە هەر شەش سەرچاوهى فەرموودەى ئەهلى سوونەتدا رىواپەتى قەتادە هەیه.

ئىمامى زەهەبى لە باسیدا دەلێ: حافزى سەردەم، پێشەواى ئەهلى تەفسىرو فەرموودەوانان، قەتادەى بەسرى، قوتابى سەیدنا ئەنەسى

کۆری مالیک و ئەبوتوفەیل خوا لێپیان رازی بێت لە تابعینیش
سەعیدی کۆری موسەیب و ئەبولعالیە و ئەبوعوسمانی نەهدی و
زورارە کۆری ئەوفاو عیکرەمەو حەسەنی بەسری و ئیبنوسیرین و
عەتاء و مەعازەو بشرو بەشیرو ئەبولشەعساء و سەدانی تر. قەتادە
دەئێ: دوازدە سال قوتابی حەسەنی بەسری بووم، سێ سالی تەواو
هەموو نوێژەکانی بەیانیم لە دواپەووە کردوو، شایانی ئەو دەبوو
ئەو نەندە لە خزمەتیدا بمێنمەو.

مامۆستای ئەپیوبی سەختیانی و مەعمەر و ئەوزاعی و موسعیری
کۆری کودام و شوعبەو جەریری کۆری حازم و ئەبو عەوانەو ئەو
چینە زانایانی ئیسلام بوو.

بە کۆرا (ئێجماع)ی زانایان قەتادە حوججەییەو بۆچوونی قبوولە..
لەگەڵ ئەو شەدا کە دیدیکی قەدەری تێدابوو، لەگەڵ ئەو شەدا وەکو
ئیمامی زەهەبی دەئێ: بەلام کەسێک لە زانایانی ئیسلام نابینیت بە
راستگۆو جێمتانەو حافزو دەسپاکی نەزانیت.. بەلکو خۆی گەورە
ئەم گومان باشیە بۆ بکاتە مایە لێبوردنی لەو بیدەییە کە هەر
مەبەستی بە مەزن راگرتنی خۆی میهرەبان بوو، ئێمە داوای
لێبوردنی بۆ دەکەین و بە گومرای دانانیین و ئومیدەوارین تۆبە
کردبیت و لێی وەرگیرابیت..

¹ قەتادە نکوولی لەو دەکرد کە هەموو رزقێک خوا دا بیتی .. دەیفەرموو: حەرام رزقی
خوایی نیەو عەبد بە سەر بێچی بچریوتی!

لە زانستی راجوێییدا ئەوەندە شارەزابوو، حەسەنی بەسری پرسى پى دەکردەو. لە پیرییدا لییان پرسى بۆچى رای خۆت لە مەسەلە شەرعیەکاندا نادییت؟ فەرمووی: چل سالە هیچ شتیکم لە بۆچوونی خۆمەو نەووتوو. .

مەعمەر دەیفەرموو: کەسم لە زوهرى و قەتادەو حەمماد زانتر نەدیوو. .

زیرەکی قەتادە وەکو موعجیزە وابوو، وەکو کۆمپیوتەر هەرچى تیدا تۆمار کراو پاراستویتی و هەر ساتیک وویستبیتی هیناوینتیهو پێشی! دەلی: یەك ئایەت نەماو لە قورئاندا زانیاریەکم دەربارەى نەبیستبیت. . سەیر ئەوویە ئەم زانا بەرپزە ئەوەندە لەش سووک بوو کە هیچ فەرموودەیهکی بە بى دەستنوێژ نەگیراوئەو! هەموو هەفتەیهك خەتمیکی قورئانی دەکرد. .

لە هەمووان سەیر تر ئەوویە کە خەلکیک لە شام لەسەر دێرە شیعریک یان لە یەمەن لەسەر نەسەبى کەسیک رایان جیاواز دەبوو، نامەیان بۆ قەتادە دەنارد کە وەلامە راستەکەى چیه!

لە لەفزی گێرانهویدا موراعاتى دادپەرورەبى و راستگۆبى دەکرد، ئەووی بۆ خۆبیان باس کردوو فەرموویەتی: (خداثتا) ئەووی بیستویتی فەرموویەتی: (خداثت).

سەمورەى کورپى شەوزب دەلی: سابت پیاوی خواپەرستییه، خۆ لە حەرام پاراستن قابیلی ئیبنوسیرینه، زاهدییتی سیمای مالیکی کورپى

^١ علم الاختلاف : بریتی بوو لە : یەكەم: زانینى راوبۆچوونی زاناکان لە کیشە جیاوازهکان. دووهم: زانینى بەلگەى هەر لایەکیان. سێیەم: زانینى هیزو لاوازی بەلگەکان و چۆنیەتی ئیستیدلال پیکردنیان. . بەشیک لەو زانسته لەم سەردەمەدا پێی دەوتریت: (الفقه المقارن) . .

دیناره و زانستی شرعی و له لای حهسه نی بهسری و قه تادهش خوا دایناوه بو له بهرکردن و پاراستنی زانستی..

قه تاده به قوتابیه کانی خوئی دهوت: توندږه و مه بن، به خو تان سه رسام مه بن، بو خوا بی هه و او فیزبن، بزنان خوا ی گه وره چو ن بهر زتان ده کاته وه..

نهم پایه بهرزه ی نه هلی سووننه ت له واسیت له عیراق کوچی دوا یی کرد نه و شاره ی نیستا نه هلی سووننه تی تیدا غه ریه..

١١. نیمام جه عفه ری سادق: (٨٠ - ١٤٨ ک / ٦٩٩ - ٧٦٨ ز) جه عفه ری کوری محمدی کوری نیمام زهینولعابدینی کوری نیمامی حوسهین شه هیدی که ربه لا.. نیمامی شه شه می شیعیه، کوری نیمامی باقرو باوکی نیمام موسای کازمه..

دایکی نوم فهروهیه، که کچی قاسمی کوری محمدی کوری سهیدنا نه بوبه کری سددیقه خوا لیی رازی بی ت دایکی نوم فهروهش نه سمائی کچی سهیدنا نه بوبه کره خوا لیی رازی بی ت.. یه عنی نیمامی جه عفه ره له بهر بابی دایکیه وه له دوو که سی بهر پزی خانه واده ی سهیدنا نه بوبه کره وه خوا لیی رازی بی ت هاتووه.. له بهر نه مه یه نیمامی جه عفه ره ده لی: (ولدن ی ابوبکر مر تین) واته دوو جار له نه بوبه کره وه له دایکبووم..

سالی ٨٠ ک له دایکبووه.. له بهر نه وه ی هه رگیز دروی لی نه بیستراوه نه و نازناوی (صادق) واته راستگو ی به سه ردا برراوه..

یه کیکه له شه رعناسانی تابعین و قوتابیانی یاوه رانی وه کو سهیدنا نه نه سی کوری مالیک و سهیدنا سه هلی کوری سه عدی ساعیدی خوا

لێبیان رازی بیټ.. به هیزترین سه نه دی ریوایه ته کانی له باوک و باپیره وهیه تی که هه موویان جی متمانهن.. له مامۆستا کانی تری له تابعین: عه تائی کورپی ئەبو ره باح و زوهری و عوروه و عیکرهمه و محمدی کورپی مونکه دیرو عبداللهی کورپی ئەبو رافیع و باپیره قاسمی کورپی محمدی کورپی سه ییدنا ئەبو به کری سددیق.. ئەمانهش هه موو جی متمانهو شه رعناسانی تابعینن..

له قوتابیه کانی شی: یه حیای کورپی سه عیدی ئەنسانی فه تان و یه زیدی کورپی عبداللهی له یسی و ئەییوبی سه ختیانی و ئیمامی مالیک و سوفیانی سه وری و سوفیانی کورپی عویهینه و شوعبه و محمدی کورپی سابیتی به نانی و ئیمامی ئەبو حنیفه.. که هه موویان جی متمانهو شه رعناسی تابعین و تابعی تابعینن..

ئیمامی موسلیم و ئەبودا و دوو ترمزی و نه سائی و ئیبنوماجه ریوایه تیان لێوه و مرگرتوو..

هیاجی کورپی بوستامی ته میمی که قوتابی ئیمامی جه عفه ر بوو، باس له سه خاوه تی ئیمام ده کات ده لئ: ئەوه نده ی هه یبوو ده یبه خشی، ته نانه ت به شی مال و منداله که ی خۆی نه ده مایه وه.. که داوه ری دوو لایه نی نا کوکی ده کرد، له مال و سامانی خۆی فه ره بووی ده کردنه وه و ریکی ده خستنه وه!!

فه رمایسته کانی هه موو حکمه ت بوون.. له وانه:

- (چاکه به سی سیفه ت ته واو ده بیټ: به خیرا ئەنجامدانی ، به بچووک بینینی، به په نهان کردنی)..

- (ئەوی فه ناعه ت به وه ده کات که هه یه تی، به سی ده بیټ.. ئەوی چاوی له مائی خه لگی بیټ به هه ژاریی سه ر ده نیته وه! ئەوی تی که ل

به زانایان بیت بهر پز دهبیت، نهوی تیکه ل به گه مزه و گه میو لآن بیت
 سوک دهبیت)..

جاریک له کوری نه بو جه عفری مهنسووردا بوو، میشیک نه بو
 جه عفری زور نیزعاج کرد، هر دمری ده کردو دهاته وه، مهنسوور له
 نیمام جه عفری پرسى: نه ری خوا میشى بوچی دروست کردوو؟
 نیمام فهرمووی: بو نه وهی سته مکاران زه لیل کات..

نیمامی نیبنو حه جهر دهر باره ی ده لی: (أبو عبد الله المعروف بالصادق
 فقیه صدوق) واته: نه بو عه بدوالله ی راستگو شهر عناسیکی راستویزه ..
 نه بو حاته می رازی ده لی: (متمانه پیکراوه، له و جوړه نیه لی
 بپرسیت).^۱

نیمامی نیبنوته میمه دهره قی ده لی: جه عفری کوری محمد به
 کوړا (نیجماع) ی نه هلی سووننه ت له پیشه وایانی دینه .^۲
 شیعه و گیله سووننی قسه یه ک بلاو ده که نه وه که گوایه نیمامی
 نه بو حه نیفه دووسال دهرسی لای نیمام جه عفر خویندوو وه
 فهرمووی ه تی: (لولا سنان لهلك النعمان) واته نه گهر نه و دووساله
 نه بوایه نه بو حه نیفه به هیلاک ده چوو! ههروه ها گوایه هه موو
 زانسته کانی له و بهر پزه وه وهر گرتوو، له بهر نه وهی نه میشى نیمامی
 سی پیشه واکه ی تره، ده ی که واییت نیمام جه عفر له هه مووان

^۱ الحافظ ابن حجر العسقلاني : تقریب التهذیب / با ل ۱۴۱ .

^۲ ابوحاتم : الجرح والتعديل ۲/ ۴۸۷ . واته هی نه وه نیه به دوویدا بجیته وه و لی دنیا بیت
 که جی متمانیه ..

^۳ ابن تیمیه : المنهاج ۲/ ۲۴۵ .. سهیری نه و مه تچه و هه نویستی شیعی نه گبت بکه که
 هه میسه وا بلاو ده که نه وه که نیمامی نیبنوته میمه دزی نیمامی جه عفر قسه ی کردوو ..
 له عننه ت له دروزن ..

مهزنترو شایانتره شوینی کهوین.. ئەمه ههم درۆیه ههم گیل که زابیه، ههم به دهردی ئیرانی دهلین: کلاو له سهر نانه! یه کهم: ئیمامی جه عفهرو ئیمامی ئەبو حەنیفه له سالی ۸۰ ک کۆچیدا له دایکبوون و ئیمامی ئەبو حەنیفه سالی ۱۵۰ ک دوو سال دواى ئیمامی جه عفهرو کۆچی دواى کردوو.. که وابوو ههر دووکیان زانای هاوشانی یه کن و دهشیت ئیمامی ئەبو حەنیفه به شیکى له زانستی له ئیمامی جه عفهروه و هرگرتبیت، ئەمهش له نیوان زانایاندا زوره وهکو ئیمامی ئیبینوته میمیه و ئیمامی زهههه بی.. یان ئیمامی شافیعی و ئیمامی ئەحمەد که هاودهنگی کۆری یه کترى بوون..

دووهم: ریوایاتی شیعه وا دهناسین که ئیمامی ئەبو حەنیفه دوژمنی ئیمامی جه عفهرو بووه^۱. که واش نیه.. به لام خو دیاره ئیمامی جه عفهرو زور دزی رهئی و قیاس بووه و ئیمامی ئەبو حەنیفهش مهزه به کهى له سهر ئەو دوانه یه.. ئیمامی مالیک و شافیعی و ئەحمەدیش دوورن له ئوسولئى مهزه به بیانەى ئیمامی ئەبو حەنیفه و له هیچ شتیکدا نه کهوتوونه ته ژیر کاریگهرى ئەوه وه..

سییه م: ههرچی لاپه رهى میژووی ئەو سهرده مه ههیه شایه تی ئەوه ده دات که مامۆستای هه ره گه وه و کاریگه رى ئیمامی ئەبو حەنیفه حه ممدای کورى ئەبو سوله یمانه که قوتابى ئیبراهیمى نه خه عییه و ئەمیش قوتابى عهلقه مه ی کورى ئەسو ده و عهلقه مهش قوتابى سه یدنا عبداللهی کورى مه سووده خوا لیى رازى بیّت.. مامۆستای دووهمى ئیمامی ئەبو حەنیفه عه تائى کورى ئەبو ره باحه.. له هیچ

^۱ بروانه: اصول الکافی / ۱ - ۳۹۲ - ۳۹۳.

شونینیکا یهك ريوایهت نیه ئه وه بسه لینیټ که ئیمامی ئه بو حهنیفه یهك راوبوچوونی ئیمامی ئیمامی جه عفه ری وهرگرتیټ، له گه ل ئه وه شدا که مه تحی جوانی کردوو، به وهی که شهرعناسترین زانایه .. چواره م: ئه گه ر له بهر زۆربلییی ئه وه مان وهرگرت که چوار مه زه به که ی ئیمه له ئیمامی جه عفه ره وه هاتوو، ئی باشه وه کو ئیوه له ئیمام موساتانه وه وهرگرتوو، ئیمه ش له قوتابیه کی تریه وه مان به به لگه وه وهرگرتوو .. ئیتر ئاو بینه و حاجت بو ده ستنوینژ بشو ..

۱۲. ئیمامی نه وزاعی: (۸۸ - ۱۵۷ ك / ۷۰۷ - ۷۷۴ ز) فه رمووده وانی شهرعناس، پاریزه ری مافی نه هلی کیتاب و موسولمان، موفتی گه وره ی شام عبدالرحمانی کوری عه مری نه وزاعی، له دایکبوی شاری به عه لبه کی لوبنان و گو شکراوی شام .. قوتابی نه جیبزاده ی زانست .. چوو به سه ره و زانستی فه تاده ی وهرگرت، چوو کوفه و زانستی ئیمامی شه عبی وهرگرت که له پینج سه د یا وه ره وه دینه که ی وهرگرتبوو .. چوو مه که وه زانستی عه تائی کوری ئه بو ره باحی وهرگرت، چوو مه دینه و زانستی نافیع و زوه ری وهرگرت، هاته وه شام و گو له گه نه کانی مه حکوولیشی هه موو کو کرده وه .. ئه م گه شته ی برديه ئاستی ئیمامی مالیک و سوفیانی سه وری و عبدالله ی کوری مباره ک بو یه په یوه ندی به هه ر سیکیان وه هه بوو!

ئاوا بووه سه ر مه زه به بیکی سه ره خوی فه رمووده وانی و شهرعناسیی، به لام قوتابیه کانی بوچوونه کانیان کۆنه کرده وه و مه زه به ی ئه میش وه کو مه زه به ی له یسی کوری سه عد پوو کایه وه، ته نها ئه و رایانه ی ماون که خه لکانی تر نیستید لالیان پی کرده وه ..

ئیمامی ئەوزاعی جیتمانەهی هەموو فەرموودەوانانی ئەهلی سووننەت و جەماعەتە، بوخاری و موسلیم و ئەبوداودو و نەسائی و ترمزی و ئیبنوماجەو داریمی و دارەقوتنی و ئیمامی ئەحمەدو محمدی کوری حەسەنی شەیبانی و تەبەری و داوودی زاھیری و ئەوانی تر لییانەوہ گێراوتەوہ..

کاتیک مەسیحیەکانی جەبەل لوبنان شوێشیان دژی سألحی کوری عەلی والی عەبباسی راگەیاندو کەوتنە کوشتنی ئەو گوندنشینانەهی لییانەوہ نزیکبوون، سألحیش پەیمانی دا تەفرووتوونایان کات، ھاتە سەریان و ئەوہی بەشداری شەپیشی نەکردبوو لە جی و ری خۆیان دەری کردن و زیانی لێدان.. ئیمامی ئەوزاعی کە بیستی چووہ لای والی و پئی ووت: ئەوانە بە پئی شەری خوا ئەمانیان لە وولاتی خۆیاندا دراوتی. ناھەقییە سزای تاوانی کەسانیک بەسەر ھەموویاندا بدریت..

خوای گەورەش دەفەرموی: ﴿وَلَا تُزْرُ وَازِرَةٌ وِرَزْرَ أُخْرَى﴾ ﴿الأنعام/ ۱۶۴ واتە: گوناحی کەس نادریت بەسەر کەسیکی تردا.. پیغەمبەری خواش صلی اللہ علیہ وسلم دەفەرموی: (مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا أَوْ كَلَّفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ فَأَنَا حَاجِبُهُ) واتە: ھەر کەسیک ستەم لە ھاوپەیمانیک بکات یان زیاد لە توانای خۆی بەسەردا بدات، ئەوہ من لە دادگای قیامەتدا وەک تەرەفی بەرامبەری رادەوہستمەوہ.. بەردەوامیش بوو لەسەر سەندنەوہی مافی ئەو مەسیحیانەو گێرانەوہیان بو جی و ری خۆیان و قەرەبوو کردنەوہیان لە بەیتولمال.. کۆلی نەدا تا قەناعەتی بە والی کردو ھەموویانی ھینایەوہ جیی خۆیان..

ئەم زانا بەرپزە لە ۷۷۴/ک/۱۵۷ لە بەیرووت کۆچی دوایی کردوہ، ئیستاش کۆلیجی ئیمامی ئەوزاعی لە بەیرووت بە ناوی ئەوہوہیە کە

چند قوتابيه کی به پزیزى کورد لهوئى پروانامه یان وهرگرتووہ.. والحمد لله..

١٣. لهیسی کوری سہعد: (٩٤ - ١٧٥ ك / ٧١٣ - ٧٩٥ ز) شیخی ئیسلام و حافظی مهزنی میسر لهیسی کوری سہعد کوری عبدالرحمان.. جیمتمانه ی فہرموودہوانان کہ خاوهن شہش سہحیحہکە ی ئەہلی سووننت دەیان فہرموودہیان لیوہ ریوایہت کردووہ.. له میسر لەدایکبووہو زانستی له خزمەت پیشہوایانی ئیسلام وەکو: عہتاء و ئەبو مولہیکہو زوہری و سہعیدی مہقبہری و ئەبوزوبہیری مہککی و ئەوانہ خویندووہ..

ئیمامی شافیعی دەیفہرموو: لەیس له مالیک زانتر بوو بەلام قوتابی نہبوو مہزہبہکە ی لەخۆ بگرن و زانستہکە ی بلاوکەنہوہ.. ئیمامی ئەحمەد دەیفہرموو: لەیس زۆر زانایہ، جیمتمانہیہ، فہرموودہگانی راستن..

خۆی دەلی: سالی ١١٣ چوو مہ خزمەتی نافیع له مہککە فہرمووی تہمەنت چەندہ ؟ ووتہ: بیست سال. فہرمووی: ریشت له چل سالان دەچیت..

رؤزیک قوتابيه گانی پیمان ووت: جاری وا ہہیہ فہرموودہیہکمان پی دەلیت له کتیبہکانتدا نیہ. فہرمووی: ئەوہی له بیروہوشمدایہو نہخراوتہ سہر تیانووس زۆر لہوہ زیاترہ کہ نوسراوتہوہ.. ئەگہر ہہمووی بنوسرایاتہوہو عارہبانہیہک نہیدہگرت..

فہرموودہگانی یہکسہر له یہکیکی جیمتمانہی وەکو ہیشامی کوری عورہوہوہ وەردہگرت ئەمیش له دایکیہوہ کہ ئەسمائی کچی

سهيدنا نه بوبه کړی سدديقه خوا لئيان رازی بټت.. يان په کسر له سه عیدی مه قبه ریی، نه ویش له باوکیه وهو نه مېش له سهيدنا نه بوه ورهیره وه خوا لئی رازی بټت دهیگرپرایه وه.. دهیان ریوایه تی تری ئاوا که له فهرمووده وانیدا به ناوی نه سانیدی له یسه وه ناوبانگیان دهر کردووه.. جا بزانه چ که وره ییه که که تا روژی قیامت ناوی نه م زانا به پږزه به و سه نه دانه وه یه!!

له یس حزی به سه رخستنی فهرمووده بوو، نهیده هیشت که س رابوچوونی شهرعناسان له بهرام به ریدا بخاته پروو، نه وه ندهش کاریگه ربوو دهسته گومراو لاده دهره کان کوړی که وره یان پی نه ده گیرا.. هر چنده نه م زور له راجوویی و ناکوکی به دوور بوو، له هه شتا سائیدا فهرمووی: ته مه نم بووه به هه شتاو له گه ل بیده عه چیه کدا نه که وتوومه ته موجداده له وه..

که که پرایه وه میسو زاناو سیاستمه دارو عه وامی میسر دهوریان لیدا، ناچار بوو روژه که ی بکات به چوار به شه وه، به شیک بو ئاراسته ی حاکم و قازی وولات تا ئاگای له داومری خه لکی بټت، به شیک بو قوتابی و دهرس ووتنه وهو به شیک بو نه هلی بازار چونکه خو شی بازرگانیکی که وره بوو، به شیک تریشی بو عه وامی خه لکی و پرسیاره کانیان.. به رده وام نه بو جه عفه ری مه نسوور - که خه لیفه بوو. داوای لی دهرد بټته والی میسر، به لام نه م هر رمفزی کردو هیچ به رپرسیتیه کی بو وهرنه گرتن.. جاریکیان نه بو جه عفه ری بانگی کردو لئی پرسى بوچی وهریناگریت؟ فهرمووی: من کابرایه کی موالم و بی که سم.. والیتیش که سی پشت نه ستووری دهوټت، نه بو جه عفه ری ووتی: ناته وټت بیکه یت دهنه به منه وه به هیز ده بیت.. ئینجا پی

ووت: دەی باشە پیاویکی باشی وەکو خۆت و بە دەسەلاتم بۆ هەلدە..
فەرمووی: عوسمانی کورپی حەگەمی جوزامی پیاوچاکیشەو خاوەن
عەشرەتیشە.. کە عوسمان بیستیهو، سویندی خوارد تا ماوه قسە
لەگەڵ لەیس نەگاتەو!!

خوای گەورە سامان و دەوڵەمەندیەکی زۆری بە ئیمامی لەیس
بەخشیبوو، چەندی زانست پێدابوو دوو ئەوەندەدی سەرۆخت و سامان
پێداوو..

محمدی کورپی رومح دەلی: واریداتی سالانەیی هەشتا هەزار دینار
دەبوو، کەچی یەك سال زەگاتی لی نەدا!! چونکە نەدەمایەو تا سالی
بەسەردا تیپەپیت! هەمووی دەبەخشی..

سالی سەد دیناری بەردەوامی بۆ ئیمامی مالیک بریبۆو و لە
میسرەو بەردەوام بۆ مەدینە بۆی دەنارد، ئینجا کردی بە هەزار
دینار، هەزار دیناریشی سالانە دەنارد بۆ لەیسی کورپی لەهیعە،
هەزاریش بۆ مەنسووری کورپی عەممار، جاریەیهکیش لەو کاتانەدا لە
لای بوو سی سەد دیناری دا بەویش..

کە ئیمامی مالیک کچەکەیی دا بەشوو جوابی بۆ لەیس نارد
(عەسفەری) بۆ بنیڕیت، بۆ رەنگ کردنی پۆشاک، سی باری بۆ
ناردبوو، دوو باری بەکار هیناو باقیەکەیی تری فرۆشتەو و کردیە
مەسرووفی ئاھەنگی بەشوودانەکە..

مالی ئیبنو لەهیعە سووتا هەزار دیناری بۆ نارد.. ژنیك داوای
قابیک هەنگوینی لیکرد، تەنەکەیهکی بۆ پێچایەو..

سه خاوه تی ئهم زانا بهرزه گه شتېبوهه ئه وهی که زستانان دپوه خانې تېرکردنی خه لکی هه بوو که هه موو روژیک روئی مانگاو ههنگوینی ددانې و هاوینانیش باده می کوتراوو شه کر..

عبداللهی کوری سألح ده لئ: بیست سال له خزمه تی له یسدا بووم، نه نیومړو نه شیوان ژهمیکې خواردنی به بی خه لکی نه خوارد.. بویه که کوچی دواپی کرد هه موو خه لکی میسر بوی دهگریان.. خالیدی کوری عبدالسلامی سه ده فی ده لئ: له خزمه ت باوکمدا به شداری جه نازده کی له یسمان کرد، هه رچی که سیکم ددی دهگریا، هه ر په که پرسه ی لهوی تر ده کرد، کهس نه یده زانی ماله کوست که وتوو ه که کامه یه، ووتم: ئه ری بابو ده لئی په کی ئهم خه لکه خاوهن جه نازده کن؟ فه رمووی: به لئ هه ر وایه کورم، پیاوی وا نابینریتته وه..

۱۴. مه کحوول : (۹۷ - ۱۶۱ ک / ۷۱۶ - ۷۸۱ ز) ئیمامی مه کحوولی کابولی ناسراو به هوزلی ئه هلی قورئان و خواناسی، فه رمووده وان، شه رعناس، ئه سته لکی زانست.. له کابول له دایکبووه.. بو خزمه تکاری گه ینرایه میسو به ئافره تیک فرؤشرا، له گه ل دهرکه وتنی سیمای نه جابه ت و بلیمه تی و زیره کی ژنه که بو زانست وهرگرتن نازادی کرد.. مه کحوول ده لئ: که بو وهرگرتنی فه رمووده و شه رع که وتمه کار وانا زانم زانا له میسر دا مابوو بیت به خزمه تی نه گه شتېبوو بیتم و هه رچی لابوو لیمه وه وهرنه گرت بیت.. ئینجا چوومه عیراق و زانا به زانای گه رام تا زانستی ئه ویشم وهرگرت، پاشان بو مه دینه.. له ویش به خزمه ت هه موو ئه و زانایانه گه شتم که پیم وایه فه رمووده یه کیان لایه و من

لەبەرم نەکردوو. زانای ئەویشم تەواو کردن، ئینجا چوومە شام و لە بیژنگمدا، هەرچیم کەم بوو لەوێ تەواوم کرد..

پاش ئەم گەشتەى تەمەن لە دیمەشق جیگیربوو، لە هەموو شامدا لەو زاناتری لى نەبوو.. لە جیهانی ئەو سەردەمەى ئیسلامیشدا مەكحوول بوو یەك لە چوار زانای هەرە گەورەى ئوممەتى موسوڵمان ! لەویش مایهوه تا سالى ۱۱۲ك كۆچى دوايى كرد رحمەالله..

مەكحوول لە گەشتى زانستیدا چۆتە خزمەت سەیدنا ئیبنوعومەر و سەیدنا ئەنەسى كۆرى مالیک و ریوایەتى سەیدنا سەعدى كۆرى ئەبوووققاس و كۆمەلێكى لە یاوەرانهوه نەقل کردوو وەكو خاتوو عائیشە و ئوم ئەیمەن و سەیدنا ئوبەى كۆرى كەعب و سەوەبان و عوبادەى كۆرى سامیت و ئوم ئەیمەن و ئەو بەرپزانه بى ئەوهى بە خزمەتیان گەشتبیت.. لە تابعینیش بۆتە قوتابى ئەبو موسلىمى خەولانى و مەسرووق و سەعیدى كۆرى موسەیب و شەعبى و شورەیحى قازى و ئەو چینهى زانایان..

بوو بەو یەكە زانایەى كە ئىمامى زوهرى دەیفەرموو: زانست وا لاى چوار كەس: سەعیدى كۆرى موسەیب لە مەدینە، شەعبى لە مەككە، حەسەن لە بەسرە و مەكحوولیش لە شام..

سەعیدى كۆرى عبدالعەزیز دەیفەرموو: مەكحوول لە زوهرى زاناترە..

كە وەلامى پرسىارى دەدايهوه سەرەتا دەيووت: لا حول ولا قوۃ الا بالله ئینجا دەیفەرموو: وەلامەكەت بە پىی بۆچوونى فلان زانا ئاوايه و بە پىی بۆچوونى فیسار زانا ئاوايه، تا خاوەن پرسىار خۆى وەلامى ئەو زانایانە وەرگریت، رای خۆى نەدەدا مەگەر پىیان بدایا.. لەبەر ئەوهى

كه سيكي قسه خوښيش بوو بۇ زورينهى وه لامهكان به فارسى دهيفه رموو: نهى دانه..

له بهر نهوى هه موو خاوهن ديدو ريچكه جياوازهكان دههاتنه كورې مهكحوول و نهوئيش رووى له گهل هه مواندا خوښبوو، له وانه غه يلانى ديمه شقى، له مه وه هه نديك زانا دژى هه لوئستى مهكحوول ده وه ستانه وهو به دهستهى (قه دهرىي) يان هه ژمارد ده كرد. بويه كه ساپه تيبان لاواز ده كرد.. هه رچه نده ده يانى وه كو سه عيدى كورې عبدالعزیز له ناو خه لكيدا ده وه ستايه وهو به رگرىي لى ده كردو نهوى به تو مه تبار كردنى سياسى ده دايه قه له م..

ئيمامى نهوزاعى ده لى: بيستان كه دوو زاناي تابعين قسه له سهر قه دهر ده كهن: هه سه نى به سريى و مهكحوول كه به دوويدا چووينه وه، وا نه بوو، خوښيان بيستبوويانه وهو به خو ياندا چوو بوونه وه..

له ته قواو خواناسيدا بوو دهيفه رموو: به رهو ئيعدامم ببه ن پيم خوښتره وهك له وهى بمكه نه داوهر، بمكه نه داوهر پيم خوښتره وهك له وهى بمكه نه خه زينهارى به يتولال..

هه موو جارئك به خه لگى مه جليسى خوئى ده ووت: به چ روويه كه وه ده چنه وه حوزورى خواى گه وره، هانيدان بۇ رى و جيبييهك، هه ول بۇدانيتان ئيه مال كرد، هوشداريى رىي شهيتان و دوزهخى دانى، كه چى خوئى لى ناپاريزن و نهو ده گرنه بهر..

۱۵. سوفيانى سهورى: (۹۷ - ۱۶۱ ك / ۷۱۶ - ۷۸۱ ز) ئيمامى زههه بى له وه سفيدا ده لى: شىخى ئيسلام، پيشه وای قورئان خوئنان، زاناي موجته هيد، سهروه رى زانا كاراكانى سه رده مى خوئى، خاوه نى كتىبى

(موسەننىفولجامىع) ئەبوعەبۇللاھ سۇفیانى كۆپى سەئىدى سەۋرى تەمىمى موزەرى كە نەسەبى دەگاتەۋە بە سەيدنا ئىسماعىل.. سەۋرى ناۋى ھۆزى باپىرانىتى و خۆى كوۋفىيە.. ئەمە ئەو سۇفیانەيە كە پىشەۋايان شوعبەو سۇفیانى كۆپى عويەينەو يەحىياى كۆپى مەعىن پىيان دەۋوت ئەمىرولئىمىنىنى فەرموودەۋانى..

ئەم دىن و شەرەئى لە شەش سەد زاناو شەرەئاسەۋە ۋەرگرتوۋە كە ھەيانە ياۋەرە ۋەكو سەيدنا ئەبۇھورەيرە ۋە جەررىرى كۆپى ئەبۇللاھو ئىبنوعەبباس و ئەۋانە خوا لىيان رازى بىت، ھەشيانە پىشەۋايانى تابىنن، ۋەكو: ئىبراھىمى كۆپى ئەبۇللاھى و ئىبراھىمى كۆپى عوقبەو ئەسۋەدى كۆپى قەيس و ئىمام جەئفەرى سادق و جەببى كۆپى ئەبۇ سابىت و جەمادى كۆپى ئەبۇسولەيمان.

ئەمما ئەۋانەى زانستىان لىۋە ۋەرگرتوۋە رىۋايەتلىان لىۋە كىرۋە، ئەۋە ئىمامى ئىبنولجەۋزى دەلى: لە بىست ھەزار كەس زىاتىرن! لەۋانە: ئىمامى ئەۋزاعى و ئىمامى ئەبۇجەئىفە ۋە ئەمەش و ئىبنوعەلىيە ۋە ئەبۇللاھى كۆپى موبارەك و ئەلى كۆپى جەئفى مەدائىنى و فوزەئىلى كۆپى عىازو ئەۋانە..

زىنگ ۋوورىيەكەى ۋاى لىكرد ھەر بە مندالى بىكەۋىتە ۋەرگرتنى زانستى گەۋرەكان.. كە ئەبۇ ئىسحاقى سوبەئى لە كۆپى زانستى بە ۋە مندالىيەۋە دەبىئى دەيفەرموو: ﴿رَأَيْتُهُ الْحَكَمَ صَبِيًّا﴾ مەرىم/۱۲ ..

سۇفیانى سەۋرى دەربارەى سەردەمى مندالىيى و دەرس خۇئىندى دەلى: شىكىم لەبەر نەكردە ئەم دل و ھۆشەم بۇمىان نەپاراستىت! ئەمما خۇناسىيى ۋىپاۋچاكىكەى، كە پلەۋپايەيە ۋە فەزلى خۇايە دەبىبەخىشەتە خاۋەن ھىمەتەكان.. بىروانن دەربارەى چۇن دەلى: ھەر

فهرمووده یه کی پیغه مبهری خوام صلی الله علیه وسلم پی گه یشتبیت له خوځمدا ته تبیق کردووه با جاریکیش بووبیت..

ئیبنووه هه ب دهلی: جاریک دواى نویتزى مه غریب سوفیانی سه وریم بینی چوو ه سوجه، هه ره هه لئه ستایه وه تا بانگی عیشاید!!

بیشری حافی دهیغه رموو: سوفیانی سه وری له زهمانی خویدا وه کو ئه بوبه کرو عومهر بوو له زهمانی خویندا..

عبداللهی کوری موباره ک دهیغه رموو: زانستیم له هه زارو سه د مامؤستاوه وهرگرتووه، که سیانم پی مه زنتر نه بووه له سوفیانی سه وری، کهس وه کو ئه و شاره زای حه لال و حهرام نه بوو..

۱۶. سوفیانی کوری عویهینه: (۱۰۷ - ۱۹۶ ک / ۷۲۷ - ۸۱۶ ن) زاهدو خواناس ،

فهرمووده وانی شه رعناس پیشه وای گه وره که فهرمووده وانان له سهر راستی ریوایه ته کانی ریکن و زانایانی تابعین شایه تی زانست و راستگوویی بو ددهن: سوفیانی کوری عویهینه ی کوری ئه بو عیمرانی هیلالی له ۱۰۷ ک له کووفه له دایکبوو.. قوتابی نه جیبی ئیمامی زوهری و ئه بوئیسحاقی سوبه یعی و عه مری کوری دینارو ئه بوززینادو عاسیمی کوری ئه بونه جوودی قورئان خوین و ئه عمه ش و عبدالله لیکى کوری عومه یرو محمدی کوری مونکه دیرو ئه ییوبی سه ختیانی و مه نسووری کوری موعته میرو حه میدی ته ویل و یونسی کوری عوبیدو شو عبه و دهیانی تر.. مامؤستای ئیمامی شافیعی و ئیمامی ئه حمه دو ئیسحاق و محمدی کوری ئیسحاق و ئیبنو جوهریج و زوبه یری کوری به ککارو یه حیای کوری ئه گتتم و سه دانی دیکه..

لە چوارده سائيهوه به خزمەت سەدان زانا گەشت، تا خۆى بووه ئەو ئاگرەى لەسەر لوتكەى چيا كراوتهوه.. ئيمامى زەهەبى دەرھەقى دەلى: ئەمە ئەو زانايەى كە باپىرو كورو كورەزا دەرسيان لا خويندوو! كە خەلگانىكى زۆر خۆيان بۆ حج ئامادە دەكرد بەو هيوایهى لەوى بچنە خزمەت سوفيانى كورى عويەينە.. نموونەى زاناو پيشه‌وای زاهيدان بوو..

خۆى و پينچ برى ترى بوونە فەرموودهوان ..

عبداللهى كورى وههەب دهيفه‌رموو: كەسم نەديووه لە تەفسيردا بەقەدەر سوفيان شارەزابيٲ.. ئيمامى ئەحمەدیش دهيفه‌رموو: كەسم نەدى بە قەدەر سوفيان لە سونەتدا شارەزابيٲ.. وه‌گيعيش دەلى: شەرئەناسيمان هەر لە سوفيانەوه وه‌گرت..

ئيمامى شافيعى دهيفه‌رموو: ئەگەر مالك و سوفيان نەبوونايە زانستى شەرى لە مەدينە نەدەپاريزرا.. هەر وه‌ها دهيفه‌رموو: ئوسولى زانست سەدو پەنجاقسوور فەرموودهيه تەنها شەشيان لاى سوفيان نەبوو..

حەممادى كورى زەيد دەلى: سوفيانم لە ئالقهى دەرسى عەمرى كورى دیناردا دەبينى مېردمندانك بوو هيشتا پرجييان بۆ نەتاشيبوو! چوووه كۆرى دەرسى ئيمامى زوهرى و پرسيارى كرد، دەريان كرده دەر وه، لە بەر دەرگای مزگەوتەكەوه گوڤى لە دەرسەكە گرت، كە ئيمامى زوهرى بينى فەرمووى بيهيننەوه ژوورهوه..

لە كۆرى عبدالكهريمى جەزەريدا دادەنيشت و دەپيرسى، ئەويش بە گەرەكانى دەوت: بپرواننە ئەو منداڵە چەند پرسيارى هەيهو شەرم ناكات دەپرسيت.. ئەدى ئيوه بۆچى ناپرسن؟

نه حمه دی کوری عبداللهی عیجلی دهلی: سوفیانی کوری عویهینه له
دوو سالیه وه قورنانی خویندو له جهوت سالیه وه فهرموودهی له بهر
کرد! له گهل یه که مین دهرس ووتنه وهدیدا جهوت ههزار فهرموودهی
له بهر بوو..

- له گهل نه م پلهو ناوداییهیدا نمونهی زاهدیتی بوو.. حهرمه لهی کوری
یه حیا دهلی: رۆژیک سوفیانی کوری عویهینه دهستی گرتم و له قوئی
جیبه کهیدا نانیکی جوئی دهرهیناو فهرمووی: گوئی به قسهی خه لک
مه ده.. به خوا نه وه شهست دانه ساله خوراکي من نانی جویه..
له په نندو نامۆژگاریه کانی:

- (ههر کهس نه قلی زیادی کرد رزقی کهم دهکات).

- ههر کهس گوناحباریه کهی به هوئی جهزو ئاره زوو په وه بووبیت ئومیدی
لیخوشبوونی ههیه، نه ممانه وه کهسهی گوناحه کانی به هوئی لووت
به رزیه وهیه بیت، مه ترسی نه وهی لی دهکریت دوورخریتته وه له
رحمه تی خوا، چونکه گوناحی سهیدنا نادم که به هوئی جهزی
خواردنیه وه بوو، خوا لی خوشبوو، نه ممانه گوناحی ئیبلیس که به
هوئی ته که ببوریه وه بوو کهوته بهر سزای له عنه تی خوا).

- (دهزانن نمونهی زانست وهکو چییه؟ وهکو دار الاسلام وایه، که
دنه مه زراو دهسه لاتی بهر فراوان نه کرا هیزی کوفر دیته سهری و
دهیکاته دارالکوفر.. نه گهر زانستیش بلاونه کرایه وه نه خرایه بواری
کرده وه وه نه وه نه فامی به ناو خه لکیدا بلاو ده بیتته وه)..

۱۷. حه ممدادی کوری نه بو سوله یمان: (. ۱۲۰ ک / ۷۳۷ ز) حه ممدادی کوری
نه بو سوله یمانی کوری موسلیم.. نه سلی نه سبه هانیه و قوتابی سهیدنا

ئهنه سی کورپی مالیکه و له تابعینیش قوتابی سه عیدی کورپی موسه ییب و شعی و زهیدی کورپی وهه ب و نه و چینه بوو.. ماموستای سوفیانی سهوری و شوعبهی کورپی چه ججاج و هممادی کورپی سه له مه و ئیسماعیلی کورپی و دهیانی تر بوو.. ئیبراهیمی نه خه عیی ریکوپیکترین قوتابی نه بوو.. پاشان ئیمامی نه بو حه نیفه، که ۱۸ سالی دوایینی ته مهنی له خزمه تیدابوو تا کۆچی دوایی کرد.. له خۆشه ویستی نه مدام ئیمامی نه بو حه نیفه کورپکی خۆی ناوانیه وه همماد..

همماد له شهرعناسییدا زانایه کی دهگمهن بوو، نه بو ئیسحاقی شهیبانی دهیفه رموو همماد له شعی زاناتره! خواناسیکی خاوهن تهقواو وهرع بوو، دهوله مهندیکی زور سهخی بوو، له رهمه زاناندا تیرکردنی پینجسه د کهسی له نهستو دهگرت و له پیش جهژنیشدا یهکی سه د درهمی ده دانی.. به و یقارو سام و هه یبهت بوو.. په رکه می له گهل بوو، ههر که هۆشی دههاته وه یه کسه ر دهستنوویزی دهگرته وه.. جاریک گلهیی و گازاندهی لی نه بیستراوه..

یه کیکه له سه رانی مورجیه.. له سالی (۱۲۰ ک) دا کۆچی دوایی کرد.. رهحمتهی خوا لی بییت

۱۸. ئیبینوشیهابی زوهری: (- ۱۲۴ ک / - ۷۴۴ ز) ئیمامی گهره ی فهرمووده وانان نه بوبه گر محمدی کورپی موسلیمی کورپی عبداللهی کورپی شیهابی زوهری که سوحاحی ستتهی نه هلی سووننهت پره له ریوایه ته کانی نه، ههر له سه ره تایی لایه وه دوو هه زارو دووسه د فهرمووده ی له به ربوو نیوه یان به سه نه دی نه پساو دهگه یشته وه به

پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم .. فەرموودەو زانستی لە یاورانەووە وەرگرتوووە لە کەسانی بەرپۆزی وەکو سەیدنا ئەنەسی کۆری مالیک و سەیدنا سەھلی کۆری سەعدو لە تابەینیش لە ھەوت شەرعناسەکە ی مەدینەو لە ئیبنو عومەر.. مامۆستای عەتاء و عومەری کۆری عبدالعەزیزو قەتادەو ئەییوبی سەختیانی و مەنسووری موعتەمیرو سالی کۆری کەیسانە کە ھەر یەکەیان لە خۆی گەورەتر بوون بە پلەو تەمەنیش .. ئەمە جگە لە دەیان قوتابی تری وەک سوفیانی کۆری عویەینەو موسای کۆری عەقەبەو مەعمەرو لەیس و ئیمامی مالیک و ئیبنوئەبی زینب و محمدی کۆری ئیسحاق..

ئیمامی ئەحمەد دەیفەرموو: بەھێزترین سەنەد ئەو زنجیرە یە کە لە زوھریەووە دەچیتەووە سەر سالم و لەویشەووە بۆ ئیبنو عومەر.. سالی (١٢٤ ک / ٧٤٤ ز) لە کۆتا سنووری فەلەستین و حیجاز نیژرا..

١٩- ئیمامی ئەبو حەنیفە: (٨٠ - ١٥٠ ک / ٦٩٩ - ٧٧٠ ز) ئەبو حەنیفە نوعمانی کۆری سابیتی کۆری نوعمان.. باوکی کە بازرگان بوو لە کابوولەووە ھاتە کووفەو نیشتەجێ بوو، لە سالی (٨٠ ک) دا خوای گەورە نوعمانی پێ بەخشی، لە سەرھتای مندالییەووە شاگردی باوکی دەکرد.. کە ئیمامی شەعبی چاوی پێی کەوت بە باوکی ووت: ئەم کۆرە زۆر زیت و زرنگە حەیفە کردووتە بە شاگرد، بیخەرە بەر خویندن.. باوکیشی بە ئامۆژگاریەکە ی کردو ناردیە خویندن.. سەرھتا ھەر رووی لە زمانەوانی و ئەدەب کرد، دوایی رووی کردە علم الکەلام و مونازەرەو زۆر تییدا سەرکەوتوو بوو.. لە ھەموو کۆرێک دەبینرا تیانووس و پینووسی ئامادە کردوووە بۆ موناقەشە ی گرووپەکان لە باسەکانی

عەقىدەدا.. تا جارىك لە دەرسى شەرعناسىيە ھەممادى كورى ئەبوسولەيماندا دانىشت، ئىتر وازى لە ھەموو زانستىك ھىناو لەگەن بازارگانىتيەكەيدا كە زۇر سەرراست ناسرابوو، بە دەرسى ھەممادەو ئەوئەندە پابەندبوو، دەرسىكى نەفەوتاندى.. ئەوئەندەش ھەممادى خۇشووويست كە كورىكى خۇي ناوناپەو ھەمماد..

لە چل سالىدا كە ھەمماد كۆچى دوايى كرد ئىمامى ئەبو ھەنىفە لە شويىنى ئەو بوو موفتى كوفە.. شىوازيكى نوپى لە دەرس ووتنەوئەدا داھىنا، ئەويش ئەو بوو كە كىشەيەكى دەخستە بەر دەست ھەموو قوتابىەكانى و دەيفەرموو بگەرپن بزنان ھوكمى شەرى ئەو كىشەيە جىيە؟ ئىتر كە ھەموويان لە ھەموو لايەكەو ھەممادەو كىشەكەيان ھەلدەسەنگاندو وەلاميان دەداپەو ھەممادى خۇي پىدەوتن و بەم جۆرە راي خۇي و ھەموويانى دەكرد بە يەك، ئەمەش ھۆكارى ئەو بوو كە قوتابىەكانى لە بۇچوونى ئەو لايان نەدەدا..

ئىمامى ئەبو ھەنىفە چونكە دەولەمەند بوو بەردەوام بەسەر قوتابىەكانىشيدا دەگەر او نەيدەھىشت ھىچ يەككىيان موحتاجى كەس بىن!! ئىمامى ئەبو يوسف(۱۷۳ك/۷۹۷ز) دەلى: بۇ ماوھى بىست سال دەرسى پى دام و خۇم و مال و مندالىيشى بەخىو كردم!! كە پىم ووت: جەنابت زۇر سەخىت و دلئت باشە.. فەرمووى: تۇ ھەممادت نەدى، ھەرچى سىفەتى چاكە ھەيە تىيدا بوو!! مەبەستى ھەممادى مامۇستاي خۇي بوو..

ئىمامى ئەبو ھەنىفە خاوەن دىدى خۇيەتى لە زانستى ئوسول و وەرگرتن لە قورئان و فەرموودەو، ھەر لەو دوو سەرچاودەپەو وەردەگرىت بەلام مەرچى بۇ وەرگرتنى فەرموودە قورستە بۇيە

ئىعتىمادى كهمى له سهر فهرمووده كردوو. بۇ له قورئان وهرگرتنىش زۆر قوول بۇى رۇ دهچىت و زياتر ئىعتىماد دهكاته سهر تىگه يشتن و وهرگرتن له قورئان.. وهكو جمهورى شهرعناسانى تر قهولى ياوهران وهردهگرىت به لّام زۆر لىي دهكۆلّيتهوهو له وانه شه وهرى نهگرىت، كه هاتىشه سهر تابعين دهلى: ئىمهش وهكو ئهوانين..

ئىمامى ئه بو حەنيفة كتيبيكى تايبهتى له سهر شهرعناسىي نه نووسيووه، به لّام فهتواكانى كۆكراونه ته وه، ئه مه جگه له وهى كه ئىمامى ئه بو حەنيفة شتىكى ترى داهينا، ئه وىش (ته قدير كردن و وه لّام بۇ ئاماده كردن).. ئىمام نزيكهى شهست ههزار پرسىارى دروست كردوو وه لّامى شهرعىي بۇ ئاماده كردون.. واته: ئه گهر وا قهوما، ئه مه وه لّامه كه يه تى.. ئه گهر وانه بوو، ئه مه وه لّامه كه يه تى..

محمدى كورى حەسەنى شەيبانى (۱۸۹ ك/ ۸۰۵ ز) كه قوتابى ئىمامى ئه بو حەنيفة، زۆرينه ي بۆچوونه كانى ئىمامى كردوو به چەندىن كتيب و راقهى كردوونه وه.. دواتر ئه بولفه زلى مرووزى (۳۴۴ ك/ ۹۵۵ ز) كه به حاكمى شههيد به ناوبانگه پوخته ي مه زه به كه ي له كتيبيكدا به ناوى (الكافى) نوسيوه ته وهو شمس الاثمەى سه ره خسى (۴۸۳ ك/ ۱۰۹۰ ز) به (۳۰ سى) بهرگ راقهى كردۆته وه.. ئىستا ئه و سى بهرگه چاپ كراوه گه وهره ترين مه رجەى شهرعناسىي حەنەفیه..

ئىمامى ئه بو حەنيفة شارپيه كى بۇ شهرعناسىي (فقه) شكاند، كه ههتا دنيا دنيايه زانايان له سهرى دهرۆن، له بهر ئه وه يه كه ئىمامى شافىعى ده يفه رموو: هه موو شهرعناسان له شهرعناسىيدا قهرزارى ئىمامى ئه بو حەنيفة ن..

لەبەر ئەوھى عەبباسىيەكان و عوسمانىيەكان و مەغۇل و ئىگۇرو ماوراء الننھەر ھەموويان بە مەزھەبى حەنەفى ھوكمپرانىان كرد، ئەم مەزھەبە ئىستا لە ناو موسولماناندا لانى كەم نزيكەى ھەشت سەد مليۇن شوپن كەوتووى ھەيە..

ئىمامى ئەبو حەنەيفە زۇر خاوەن تەقوابوو، وەرە و دوور لە حەرام، قورئان خوین و خاوەن شەونوپۇز.. لەو شوپنەى كە ئىستا لىي دىفن كراوہ لە بەغدا لە گەرەكى ئەعزەمىيە كە ھەر بە ناوى خۇيەوہ ناونراوہ پىنج ھەزار جار خەتمى قورئانى لىكردووہ!!

۲۰. ئىسحاقى كورپى راھەوہى: (۱۶۱. ۲۳۸ ك / ۷۷۸ - ۸۵۳ ز) ئەبو يەعقوب

ئىسحاقى كورپى ئىبراھىمى كورپى موخلەدى حەنزەلى مرووزى.. شىخى رۇژھەلات و رۇژئاواى جىھانى ئىسلام، گەرەى حافزان و پىشەواى زانايانى قورئانەوانى و فەرموودەو شەرئناسىيى و سەرئافلەى راستگۇيان و خواناسان ..

بۇيە پىي دەوترىت راھەوہى چونكە لە نيوان رىي مەككەو مەراوزەدا لەدايكبوو.. راہ بە فارسى رىگايەو وەى: ئازارو ناسۇرە.. واتە ناسۇرى رى..

لە نەيسابورەوہ بۇ گەشتى زانستى وەرگرتن كەوتە رى بۇ عىراق و حىجازو يەمەن و شام و دوايىش گەرايەوہ خۇراسان .. ئەمە مامۇستاي مامۇستاكانە.. مامۇستاي سوفيانى كورپى عويەينەو ئىبنومەھديە..

^۱ نازناوى ئىمامى ئەبو حەنەيفە ئىمامى ئەعزەمە، بۇيە بەو گەرەكەش ووتراوہ ئەعزەمىيە.. ئىمامى ئەبو حەنەيفە يەككە لە رەنگ رىژەكانى شارى بەغدا، ئەو راپۆڭى بە ئەبوجەعفەرى مەنسور كرد كە لەو شوپنەدا ئەو شارە دروست بكات!

ئيمامی نهحمهد دهريارهی دهيفهرموو: پيشهوايه كه له پيشهواي موسولمانان.. نهعيمي كورپي حهمماد دهيفهرموو: ههر خوراسانيهكت بيني قسه به ئيسحاق دهلي دینداريه كهی به چهواشه كاری بزانه.. داریمی دهيفهرموو: ئيسحاق به راستگوئی خوی پيشرهوی روزهلات و روزهئاوای جيهانی موسولمانانی گرتە دەست..

ئيمامی ئيسحاق چهندين كتيبی گهورهی نووسيون ، لهوانه تهفسيرو الموسنهد (چاپ كراوه).. سهير ئهوهيه ئهوهنده لهبهر كرنی بههيز بووه كه ههر كاتيک زانستيهکی شهرعی باس كردهيت، له زاكيرهی خويهوه يهكسهه به بي كتيب هيناويتهوه، چونكه دهيفهرموو: ههفتا ههزار فهرموودهه ههر له كتيبهبه كانی خومهوه لهبهه كردهوه..

جاريكيان له يهك دهرسدا يازدهههزار فهرموودهی به قوتابيه كانی ووت، پاشان بوی دووباره كردهوه بي ئهوهی پيتيکی بيهرينيت يان ووشهيهکی لي تيك بجيت!!

ئيمامی ئيسحاق له سهههتايدا لهسهه مهزههبي ئيمامی نهبو حهنيفه بوو بهلام ئهبو به كری مروهزی له كتيبی (الورع) كهی خويدا له قاسمی كورپي محمدهوه دهگيرپتهوه كه ئيمامی ئيسحاق له ربي حهج كرنيدا لای دايه بهسهههه عبدالرحمانی كورپي مههدی بيني، له عبدالرحمانی پرسی: جهنابت بوچی وا رفت له ئيمامی نهبو حهنيفهيه؟ ههر لهبهههه ئهوهی ئههلی رهئيه؟ خو ئيمامی ماليك و نهوزاعی و سوفيانيش رهئيان بووه.. فهرمووی: چون ناوو ناستی نهبو حهنيفه لهگهه ئهه زانايانهدا ريز دهكهيت.. نهبو حهنيفه دهلي حوشتری پهريدهيهو به تهنها كهوتوته دوتيکی ووشكهوه.. دهلي: دواتر زانيم خهلكيکی زور ههه كه رايان وهكو ئيمه نيه بهرامبهه به نهبو

حه نیفه^۱.. ئەم روداو ه وای کرد ئیمامی ئیسحاق پێداچوونه وهی هه لۆیستی خوێ له ئیمامی ئەبو حه نیفه و مه دره سه ی ره ئی بکاته وه وه به ره و دیدو بۆچوونی جمهووری فه رمووده وانان و شه رعناسانی تر بێت.. له و روداو ه شه وه بوو به یه کێک له قوتابه کانی عبدالرحمانی کورپی مه هدی.. سوفیانی کورپی عویهینه و فوزهیلی کورپی عیازو وه کیعی کورپی جه راح له مامۆستاکانی تری ئیسحاقن..

بۆته وه به مامۆستای محمدی کورپی و ئیمامی بوخاری و ئیمامی موسلیم و ترمزی و ئەبو داوود و نه سائی و داریمی و محمدی کورپی نه سری مرووزی .. له بهر ئەمه یه که پێی ووتراوه مامۆستای پێشه واکان.. یه حیای کورپی موعین مامۆستای ئیمامی ئەحمه ده وه ئیمامی ئەحمه دیش هاوشانی ئیسحاقه که چی ئیسحاق بۆته وه به مامۆستای هه ردووکیان!! بۆیه ئیمامی ئەحمه د ده رباره ی ده یفه رموو: ئیسحاق لای ئیمه پێشه وایه هه ر وه کو که شافیعی لای ئیمه پێشه وایه^۲..

ئیمامی ئیبنو حه جه ری ده رباره ی ده ئی: (اسحاق ثقة حافظ مجتهد)^۳..

له ته مه نی هه فته او هه وت سائی دا له نه یسا بوور کۆچی دوایی کرد رحمه الله..

^۱ أبوبکر المروزي : كتاب الورع / تحقيق سمير الزهيري ل ۱۲۲ .

^۲ أبوبکر البغدادي: تاريخ مدينة السلام / ت: بشار عواد معروف: ب ۷ ل ۳۶۸ و ۳۷۰.

^۳ ابن حجر العسقلاني : تقريب التهذيب ب ۱ ل ۱۲۶.

تویژه رهوانی شهرعناسان (محققوا الفقهاء)

ئهمهش پۆلیکی تری پیشرهوانی ئوممهتن، ئەمانه بلیسه به دهستانی ئەهلی سووننهت و جهماعهتن، ئا ئەمانه ن که ههم له سهندی فهرمووده کۆلیونه تهوه و ههم ئە حکامیان له واتاگانیان و مرگرتوووه.. زۆر له مان له فهرمووده وانان گه وره ترن، چونکه فهرمووده وان جاری وا ههیه فهرمووده نه قل دهکات به لام شهرعناس نیه.. ئەمه جگه له وهی دهیانی وهکو ئیمامی بهیهیقی که له م پیشهوا عهزیزانهیه له ههموو روویهکی فهرموودهوانی و شهرعناسیهوه پیشهوا بووه.. ئەم بهرپزانه ههیانه فهرموودهوان بووه بوته شهرعناس، ههشیانه شهرعناسه و له زۆر توپزینه وهی به لگه کاندای بووه به فهرموودهوانیش ..

ئیمامی ته بهری: (۲۲۴ - ۳۱۰ ک / ۸۳۸ - ۹۲۳ ز) لیکده وهی قورئان، میژوونوسی ئوممهتی ئیسلام، پیشهوا ی سه ربه خۆی شهرعناسیی، پیشهنگی کاروانی زۆرنووسانی زانایان، ئەبوجه عفر محمدی کوری جهریری کوری یهزید، ناسراو به ئیمامی ته بهری، له دایکبووی شارۆچکهی ئامولی سه ر به مازندهرانی ئیران، که سه ر به پارێزگای قهزوینی ئیرانی ئەمپۆیه.. له جهوت سالییدا قورئانی له بهر کردو له ههشت سالییدا فهرمووده، له نو سالییدا قیرائاتی خویندو ئیمامهتی نوپزی بو خه لکی کرد!! له شازده سالیهوه بو و مرگرتنی زانستی شهرع کهوته وولاتان.. چوو به پرووت و دیمه شق و مه دینه و له میسریش بووه قوتابی ره بیعی کوری سوله یمان که قوتابی هه ر نزیکي ئیمامی شافیعی بو، پاشان چوو ره ی و

خۇراسان و زانستى شەرى لىھوئىش كۆكردەوہ.. ئىتر بووہ يەكئك لىھەلكەوتووانى مەزھەبى شافىعى، پاشان ئەمىش وەگو ئەوزاعى و لىسى كورى سەعدو عبداللەى كورى موبارەك بووہ سەرمەزھەبىكى سەربەخۇ.. بەلام لىبەر نەبوونى قوتابى زۆرو بە رەسمى نەبوونى مەزھەبەكەى، مەزھەبى تەبەرى ھەر لى ناو زانايان و شەرعناساندا بەناوبانگ و كارىگەر ماىەوہ..

كتىبى زۆرى نوسىووہ، لىوانە:

- تەفسىرەكەى (جامع البيان) كە بە (۳ سى) سال نوسىوئتى و بە يەكەمىن تەفسىرى ئەھلى سووننەت دادەنرئت.

- (تارىخ الامم والملوك) كە پئى دەوترئت تارىخى تەبەرى.

- (تارىخ الرجال) كە لەسەر مئژووئى ژيانى يەك يەكى ياوهران و

تابعىنە.

- (كتاب القراءات و التنزيل).

- (اختلاف علماء الامصار) كە لىھوى راجوئى شەرعناسان

دەكۆئىتەووہ بوچوونەكانيان دەردەخات و پاشان تەرجىح بە بوچوونى

يەكئكىيان دەدات، ئەم كتىبەى لەسەر بەراووردى مەزھەبەكانە.. ئەم

جۆرە كتىبانە بە ھەموو زانايەك نانوسرئت، چونكە شارەزايىبەكى زۆرى

مەزھەبەكان دەخوازئت..

- (تہذيب الآثار) كە فەرموودەيەو لەسەر شىوازى فەرموودەوانان

توئزئىنەوہى سەنەدى ھەموو فەرموودەيەك دەكات و ئەو ئەھكامە

شەرعىانە روون دەكاتەوہ كە فەرموودەكە ئامازەى پئ دەكات، بەلام بە

داخەوہ پئش تەواو كەردنى كۆچى دوایى كەرد..

- (صريح السنة) كە بوچوونە شەرعىەكانى خوى تئدا تۆمار كەردووہ.

- (كتاب آداب النفس الجيدة والأخلاق النفيسة) كه لهسه ر په روه رده ی د هروونه، چونكه ته به ریش وهكو ئیبنومسكه وهی وغه زالی وئینولقه یمو شیخی گه یلانی خاوه نی تیوری خو ی بووه له ته زکیه ی نه فسد ا..

- هه روه ها کتیبی (آداب القضاة) و (آداب النفوس) و (فضائل أبي بكر و عمر رضي الله عنهما) ده یانی تر..

ئیبنوخه للیکان ده لئ: ته به ری زانی موجه ته هیدی سه رده م و جیمتانه ی دینداری و خاوه ن زاکیه ی له به ر کردن و ئیمامیکی شه رعناسی و پسپوړیکی زانی نی راجویبی و راکوویی شه رعناسان بوو..

خه تیبی به غدادی ده لئ: قسه ی ته به ری ناوکویی نیوان شه رعناسانی پی ده کرا، که س له زه مانی نه ودا نه و هه موو زانسته ی لا کونه بوو بووه..

له کو تایی ژیانیدا که و ته به ر حمله ی بیرته سکه حه نبه لیه کانی به غداو به تومه تی شیعه گه ری تی گو شه گریان کرد تا کوچی دوا یی کرد..

ئیمامی زه هه بی ده لئ: خوا عافوویان کات ناوی نه م و ناوی نه بو جه عفه ر محمدی کوری جه ریریکی تریان لی تی که ل بوو که نه ویان شیعه یه و باپیری ناوی روسته مه..

- داره قوتنی : (۳۰۶ - ۳۸۵ ك) نه بول حه سه ن عه لی کوری عومه ری کوری نه حمه دی داره قوتنی، خه لکی گه په کی داره قوتنی (لۆکه خانه) ی به غدایه، یوسف القه وواس ده گپری ته وه: پیش ده سالی نانیک ی چه وریان له ماله وه بو ده کرد به بابوله و ده چووه کوری زانیان، به لام نه یاننده هیشت بچپته ژووره وه بو یه له به ر ده رگا داده نیشت، ده گریاو بابوله که ی ده خواردو گو یی له زانسته ی که ش و مرده گرت و له به ری ده کرد!! خوم چند جار داره قوتنیم له کوری ئیبنو مه نیع

دەرکردوو^۱ !! ئیبنو کەسیر دەربارەى دەلى: ئەوەندە بە دواى زانستدا وێڵ بوو، تا لە فەرموودەوانى و پیاواناسیدا، لە جەرح و تەعدیلدا، لە گێرانهوو نووسین و کتیب داناندا، ئینجا لە شەرعناسى و قیرائەتدا، پاشان لە سەلامەتى باوەرو سەرپاستى مەزھەب و دادپەرەرى و راستگۆیى و دەستپاکییدا بوو پێشەواى زەمانى خۆى^۲. دەرسى لە دووسەد زاناو وەرگرتوو. دکتۆر عبداللە الروحەیلی کە دکتۆرای لە ئیمامى دارمقوتنیدا وەرگرتوو لە دکتۆرانامەکەیدا (الامام الدارقطني وکتابه السنن / ۱۸۰) نوسیویتى: کۆى کتیبەکانى دارمقوتنى کە زانیارى من گەشتى (۵۲) پەنجاو سى کتیبە .. کتیبەکەى ئەمیش ناوى (السنن) هەو شیوهى ریزبەندى فەرموودەکانى وەکو شەرعناسان کردوو، چونکە خۆشى شەرعناسىکى شافیعى مەزھەب بوو، شارەزای بەراوردى مەزھەبەکانیش بوو. لە لایەن شوعەبى ئەرنائوتیهوه تەحقیق کراوه لە مؤسسە الرسالەى بەیرووت بە چوار بەرگ چاپ کراوه.

ئیمامى ئەوهوى: (۶۳۱ - ۶۷۶ ك / ۱۲۳۳ - ۱۲۷۸ ز) ئەبوزەکەرریا یەحیای کورپى شەرفوودینى حوزامى سالى ۶۳۱ك سونبوولى خواناسیى و زانست و فەرمان بەچاکه. رافهوانى فەرموودهو توێژەرەوهى ناوکۆییه شەرعناسیهکان. خاوهنى شەرحى سەحیحى موسلیم (۸ بەرگه)، خاوهنى کتیبى المجموع (۲۰ بەرگه)، خاوهنى کتیبى (ریاض

^۱ تاریخ دمشق (۱۲/۲) .

^۲ البداية و النهاية (۳۱۷/۱۱) .

الصالحين) که مالى موسولمانى خوینده وار نیه له جیهاندا
دانه یه کی تیدا نه بیټ!!

نهم که له زانایه ی پیی دهوترا (محي الدين) واته زیندوو که ره وهی دین..
خوی له م نازناوه زور بیزار بوو، دهیغه رموو: ههر که سیك وام پی بلیت
گهر دنی نازاد ناکه م ..

له گوندی نه وای سهر به دیمه شق له دایکبوو.. له سهرده مانی
که له پیوانی وهکو ئیبنوته یمیه و ئیبنوسه لاج وعززه دینی کوری عبدالسلام
دهیانی تر دا ژیاوه..

له سال ۶۴۹ ك دا باوکی هیئای بو دیمه شق له ماوهی چوار مانگدا
کتیپی (التنبیه) له بهر کرد، له ماوهی چواری تر دا چواریه کی (العبادات)
ی کتیپی (المهذب) له بهر کرد .

له سالی ۶۵۱ دا (له ته مهنی بیست سالیدا) له خزمهت باوکیدا چوو بو
حهج، نزیکه ی مانگ و نیویک له مه دینه مانه وه له زوربه ی کاتی
سه فهره که دا ههر نه خویش بوو، تا دای گرتبوو، باوکی دهلی: له و مازه
دریژه ی نه خویشی و سه فهره که یدا جاریک ئاخ و ئوفیکي نه کرد!!

رؤژانه دوانزه دهرسی خویندوو، ههر شهس کتیبه سه حیجه گان و
(موطأ) ی ئیمامی مالیک و (شرح السنة) ی ئیمامی به غهوی و (سنن
الدارقطني) و چندها کتیپی تری فهرمووده ی ، وهکو مه سنه دی ئیمامی
شافیعی و مه سنه دی ئیمامی نه حمه دو مه سنه دی دارمی و نه بو یه علاو
سه حیجی نه بو عه وانه خویندوو.. کتیپی (الکمال في أسماء الرجال) ی لای
شیخ خالیدی کوری یوسفی نابولسی خویندوو وه له پاشان شهرحی له سهر
نووسیوو! جگه له وهی زانیاریه گانی فهرمووده (علوم الحديث) ی لای

هه نديک له هاوه له کانی ابن الصلاح خویندوووه دوايي خوئی کتیبی (التقريب) ی له سهر نهو بابه تانه نووسیوووه.

ئیبنو عطاری قوتابی ئیمام دهگیرپتهوه : ئیمامی نهوهوی رحمهتی بوی دهگیرامهوه دهیگوت : له شهوورژدا کاتم به فیرو نه داوه، گهر به ریگاشدا برؤیشتمایا یا قورئانم ده خویند یا دهوری دهرسی ترم ده کردهوه.. ئاخر بویه له ماوهی شهبس سالداهه موو خویندنی تهواو کردهوه!! قورئانی زور خویندوووه، یادی خوی زور کردهوه، له هه رهتی لاویدا پشتی له دنیاو رووی له قیامهت بووه ..

له شهوو رؤژیکدا یه کجار نانی دهخوارد، نهویش پارشیوان، یهک جاریش ئاوی دهخواردوه نهویش ههر پیش نوپژی بهیانان!!

ئیمامی نهوهوی نوسراوی زوری ههیه، ههیه کورتن ، ههشیانه دوورو درپژن، له کورتهکان وهکو: بستان العارفين ، الاربعين ، الاذکار ، التقريب ، منهاج الطالبين ، الارشاد في علوم الحديث، المبهمات، تحرير الالفاظ للتنبيه، التبيان في آداب حملة القرآن.. دوورو درپژیش وهکو: شرح صحيح مسلم که ۱۸ بهرگه، المجموع في شرح المذهب که بیست بهرگه ، له نیوان نهو دوو جوهره کتیبانه شدا هی تری وهکو رياض الصالحين (سی ههزار هه دیس زیاتره) الايضاح ، التنقيح ، العمدة في صحيح التنبيه ، الايضاح في المناسك ، الفتاوى ، الروضة (جوار بهرگه) شرح قطعة البخاري ، مسودة في طبقات الفقهاء ههمن .. نه مانهش دیسان جگه له هی تر که یان تهواوی نه کردهون وهکو الاسماء ، اللغات ، التحقيق (تا باب المسافر)، بهشیک له الوسيط.

ئیمام توخنی نهو شتانه نهکه وتوتتهوه که زانیویتی ههرا من، بهو رادهیهش توخنی نهو شتانهش نهکه وتوتتهوه که گومانیان له سهر بوو بیت.. شتی له ههچ که سیک وهرنه دهگرت تا له دینداریه که هی دنیا نه بوو

بیټ! گەر شتیکیشی وەر بگرتایه هیندهی لی دهکۆلیهوه تا دهچووه بنج و
بنهوانییهوه!

تا گهورهش بوو ههرحییەك باوکی بۆ نهیهینایه نهیدهوویست،
باوکیشی نان و ههنجیری له ههراوهوه بۆ دههینا.. ژبانی به زبری برده
سهر، جل و بهرگی زبری دهپۆشی، زۆربهی جاران جل و بهرگی پیناوی
بوو زۆر خاکی بوو به دهگمەن بووه دوو پیخۆری ههبوو بیټ! ئەوهندهی
له دیمهشق دهبوو ههردۆشاو، یا سرکه یا زهیتی لا دهبوو، ئاوا خۆی
را دهگرت تا دهچووهوه بۆ گوندهکهی خۆیان (نهوا)..

له بهرامبەر دهبهلاتداران و فهرمانهروایاندا وهستاوه و قسهی ههقی
بهرامبەر کردوون، له بهر خاتری خوای گهوره شهرمی له کهس
نهکردووه و قسهی ههقی به گوێی ههواندا داوه، گەر به رهو روو به
کهسیکی نهووتبیټ، به نامه بۆی ناروون، رایچه کاندوون، دهبهلات و
توانای خوای گهورهی خستۆتهوه پیش چاویان، به سزاو عهزابی خوا
ترساندوونی ..

ئیمامی نهوهوی پیش له دنیا دهرچوونی له دیمهشق وه سهفه دهکات
بۆ بیت المقدس له شاری قودسی پیروژ ، لهوێ زیارهتی قیبله یه که مینی
موسولمانان دهکات ، ئینجا دهچیت بۆ خهلیل و زیارهتی ئیبراهیمولخلیل
دهکات - سهلامی خوای لی بی - ئینجا لهویشهوه بۆ زیارهتی ئیمامی
شافیعی له قاهره ، بهلام که گومەزی سهر گوڤه کهی ئیمامی شافیعی
دهبینیت، ههراسهلامیک دهکات و دهگهڕیتهوه، ئیتر یه که سهر دیتهوه بۆ
دیمهشق دهچیتهوه ئاوا یه کهی خۆیان (نهوا) لهوێ نهخۆش دهکهویت،
کهس و کاری به دهوریهوه دهبن که له ۲۴ی رهجهبی ۶۷۶ ک دا کۆچی
دوایی دهکات و تهرمه کهشی ههرا له و ئاوا یه کهی نهوا به خاک دهسپێریت.

ئیمامی بەیھیقی : (۲۸۴ - ۴۵۸ ك) ئەبوبەكر ئەحمەدی كۆری حوسەینی

كۆری عەلی كۆری موسای بەیھیقی خوسرەوجەردی نەیسابووری^۱..
 لە تەمەنی پازدە سالییدا لە كەسوكار دابراو بەرەو بەغداو كوفەو
 مەككەى پیرۆزو مەلبەندەكانى تری ئیسلام كەوتە رى و بوو بە
 قوتابى دەیانى وەكو حاكمى نەیسابووری و ئەبو عەلى روزبارى و
 ئیبنو فۆرەك و ئەبو نەسرى شیرازى و ئیبنو عەلى ئیسفەرايینی.. تا
 بوو مامۆستای سەدانى وەكو یەحیای كۆرى مندەو ئیبنو فەزلى
 فەراوى و ئیبنو عەبدولوهابى دەهەان.. جگە لە كەسانى نزیكى
 خۆى وەكو ئیسماعیلى كۆرى و عوبەیدواللهى كۆرى محمدى كۆرى
 (كۆرەزای خۆى). بەیھیقی لە زانا دەگمەنەكانى ئیسلامە. ئیمامى
 ئیبنو تەیمیمیە دەرەھەقى دەیفەرموو: بەیھیقی لە فەرموودەوانیدا
 لە یاوەرانى شافیعییدا لە هەموویان شارەزاترەو لە هەمووشیان زیاتر
 شافیعی سەرخستوو^۲.. بەیھیقی بە دیندارى و پەسپۆرى خۆى بوو
 یەكێك لە هەرە دەگمەنەكانى زانستى (علل الحدیث) كە لە فەحس
 كردن و دۆزینەوهى لاوازی فەرموودەدا وەكو زانستى نەشتەرگەرى
 جەستەیه ، بەیھیقی بە بى موناڤیس لە نەشتەرگەرى فەرموودەدا
 یەكێكە لە ریزی ئیمامى ئەحمەدو یەحیای كۆرى موعین و ئەبو

^۱ بەیھیق كۆمەلێك ئاوەدانى بوون دوو رۆژەرى لە نەیسابوورەو دوور بوون ..

^۲ كتیبى (معرفة السنن والآثار) ى نوسیوه كە نۆ بەرگە، هەمووى رىوايەتى فەتواكانى
 ئیمامى شافیعیە، بە شیوهى موناظرە هیناونیەوه لە بەرامبەریشدا ئەقوالى
 بەرامبەرەكانى، پاشان بەلگەى قورئان و فەرموودەى بۆ فەتواكانى ئیمامى شافیعی
 هیناووتەوه، لەبەر ئەوهى بەیھیقی یەكێكیشە لە شارەزایانى (علل الحدیث) زۆر
 ووردهكارانە بەرپەرچى بەرامبەرکانى داوتەوه ، بى ئەوهى دەمارگیرى بۆ مەزھەب و
 ئیمامەكەى هەبیت ! ئەمەش گرنگە ..

حاته می بوستی و داره قوتنی نه وانی تر.. هه همیشه به رهفتاره کانی پارسه نگی که سایه تی خوئی راده گرت..

ئینو که سیر دهر باره ی دهلی: له وورده کاری فهرمووده و شهرع و کتیب داناندا تاقه زانای زهمانی خوئی بوو..

ئیمای زهه بی دهلی: بهیهیقی نه گهر بیویستایه بییته سهرمه زهه بیکی سهر به خو، له بهر زور شاره زایی دهیتوانی له بهر دینداری و بهراووردکاری راجوئییش سهر که وتوو ده بوو..

بهیهیقی وه کو بوخاری و موسلیم دوا ی نه وه ی شاره زای زانست بوو، هاته وه شاری خوئی و که وته دهرس ووتنه وه و کتیب دانان.. سهره تا کتیبی ئادابی نوسی که ئیستا به چوار بهرگ چاپ کراوه، ئینجا (اثبات الرؤیة) و (اثبات عذاب القبر) ، (الخاتم) و (حیة الانبیاء) که هیشتا ده سنووسن، ئینجا (دلائل النبوة) که به چهوت بهرگ چاپ کراوه.. ئینجا (معرفة السنن) که به چهوت بهرگ چاپ کراوه، ئینجا (السنن الکبری) به ده بهرگ چاپ کراوه ، ئینجا (شعب الایمان) نو بهرگی تره، ئینجا ده یانی تر، به لکو سهدانی تر.. سیوتی دهلی: سهرجه می نه وه ی که بهیهیقی نویونی هزار کتیبه، هه یانه یه ک بهرگه و هه شیانه ده بهرگه ..

ناساندنی ھەندیک کتیبی

سەرچاوەی شەرعناسی

- فتح الباري شرح صحيح البخاري : الحافظ أحمد بن علي ابن حجر

العسقلاني

بەناوایانگرتین شەرحی سەحیحی بوخارییە ، ھەموو ئوممەتی ئیسلام پێیان وایە ھیچ کتیبیکی شەرحی فەرموودەى ناگاتى ، ئیمامى ئیبنو حەجەر ھەر لەو کاتەى تەمەنى بوو بە ٤٤ ساڵ بۆ ماوەى زیاتر لە ٢٥ ساڵ پێوەى خەریک بوو ، پەرە لە زانستىھەکانى شەرع ، ھەموو فەقێ و مەلاو توێژەرەووە داعیەکی ئیسلام پێویستی پێیەتى ، جگە لەوەى شەرحى فەرموودەگانە بە سەدان فەرموودەى تریشى تێدایە ، ئیبنو حەجەر یەکیکە لە توێژەرەووەگانى شەرعیش ، فەرموودەگان شەرح دەکات ، فەرموودەى تریان بۆ دەھینیتەووە ، یەك یەك باس لە سەنەدەکانیان دەکات ، ئینجا بۆچوونى شەرعناسان لەسەر مەسەلەگان دەھینیتەووە باس لە راجوویی زمانەوانى فەرموودەگان دەکات ئینجا تەرجیح بە یەکیکیان دەدات ، ئیبنو حەجەر بۆ ئەم شەرحەى بوخارى ١٢٠٠ کتیبى تری خویندۆتەووە ! رەحمەتى خواى لى بێت خۆى شافیعی مەزھەب بوو بەلام ھەست بە مەزھەبیتىھەکەى ناكریت .. زۆر چاپ کراوە ، ھەبە ١٣ بەرگی گەورەبە وەکو چاپى دارالکتب العلمیەى لوبنان ، کۆتا چاپى کە بە خزمەتى گەشتووم چاپى نایابى دارالسلامى سعودیەبە کە ١٥ بەرگەو لە ساڵى ١٤٢١ ک / ٢٠٠٠ دا چاپ کراوەو تیبینىھەکانى شیخ بن بازى رەحمەتى لەسەرە ..

- مجموع الفتاوى : لشيخ الاسلام تقى الدين أبى العباس أحمد بن عبدالحلیم ابن

تیمیە الحرانى : لە گەورەترین مەوسوعەى باوەر پیکراوى موسوئلمانانە ، زانایانى ئیسلام بە درێژایى میژوى دواى دانانى ئەم کتیبە بە یەکیک لە سەرچاوە سەرھەکیەکانى دیدى ئەھلى سووننەت و جەماعەتیان داناوە ، جگە لەوانەى کە بە ھۆى تەعەسووبى مەزھەبىھەووە رقیکی کوێرانەیان لە ئیبنو تەمیمیە بوووە بە فاسق و کافرین ناساندووە !! ھەر کەس ئەم کتیبەى ھەبیت و باش لى تى بگات ،

پښوېستی به زور سهرچاوهی سهرهکی نامینیت ، کتیبیکي زور گشتگیره له باسه کانی
عهقیدهو شرع و نوسول و فهرموودهو فهرموودهوانی و تهسهووف و نوسولې و علم
الکلام و مهنتیق و فهلهسهفهو مونازهرات .. ههمووشی به شیوازیکي ناسان ..
نهوی نههلی عهقیدهیه ، نهوی نههلی تهفسیره ، نهوی فهرموودهوانه یان
شهرعناسه ، یان ویلی دووی شیوازهکانی موناغهشهیه پښوېستی بهم کتیبه نایابه
دهبیت که به دوو قهباره چاپ کراوه : یهکه میان ۳۷ بهرگه و دووهمیان ۲۱ بهرگه ..

پاکڑی (الطہارۃ)

رپرهوی باس

پاکژئی: (الطهارة): له روی زمانهوانییهوه (عهربهیهکهی): واته پاک و خاوینی و دوری له پیسی ماددی، وهکو میزو شتی وا، یان مهعنهوی، وهکو ههبونی کهم و کورتی و نوقسانی له شتیکدا، ههروهها به مانای گوناح و سه رپچی فه رمان.. نهک به مانای پاکی ودوری له چلک و چهپهلی، وهکو زاراهه کوردیهکهی دهیگهینیت.

له روی شه رعیههوه: شه رعناسان پیی دهلین: (رفع الحدث) واته: نهمانی به ربهستی نوپژ، له لهش گرانی ونه بونی دهست نوپژ، جا به ئاو بیته دی، یان به تهیه موم، ههروهها نه هیشتنی پیسای و، ئهوی له هوکمهیدایه، به لهش و جیگاوه.

پاککردنهوه (التطهير) بریتیه له ئاماده کردنی بهرگ و شوینی نوپژ.

هه ر کهس بهم جو ره پاکژ نه بو، بو ی نییه دهست نوپژو ئهوی له هوکمی ئه ودان ئه نجام بدات، لابردنی هوکمی پیسی ماددی، به لادان و نه هیشتنی خودی پیساییه که دپته دی، لابردنی پیسی مهعنه ویش، به لابردنی هوکمه کهی ده بییت.

هوکمی پاکژئی:

پاککردنهوه له پیسی و پیسای، له گه ل هه بونی توانادا، فه رزه، چونکه خوای گه وره ده فه رموی: ﴿وَيَا بَاكَ فَطَهِّرْ﴾ المدثر / ۴ واته پو شاکه کانت پاکژ که ره وه، ههروهها: ﴿أَنْ طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾

البقرة/۱۲۵ واته: دهی سا ههردووکتان (به سهیدنا ئیبراهیم و سهیدنا ئیسماعیلی کوری سهلامیان لی بیټ دهفرموی) ماله کهی من (کهعبه) بوئو نهو کهسانه‌ی دین تهوایی دهکن و، لیی دهمیننه‌وه و، خه لوټ دهکیشن ورکوع و سوجه‌ی لی دهبه‌ن، پاک کهنه‌وه

پاک بونه‌وه له بی نویزی فه‌رزه، تا ری نويزکردن هه‌بیټ، چونکه پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم دهفرموی: (لا تقبل الصلاة بغير طهور) واته نويزی بی دهست نويز، قبول نابیت.

گرنگی پاک‌زی:

۱- مه‌رجی دروستی نويزه، چونکه پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه وسلم دهفرموی: (لا تقبل صلاة من أحدث حتى يتوضأ) واته: نويزی نهو کهسه دروست نابیت، که بی دهست‌نويز‌بو، تا دهست‌نويز نه‌گریته‌وه.. نويزکردن به دهست‌نويز‌ه‌وه، خوا به مه‌زن زانینه، بی دهست‌نويزی و له‌ش گرانی - هه‌ر چه‌نده پیس دیار نین - به‌لام به پیسی مه‌عنه‌وی حسین و، ده‌بیټ خویمان لی پاک گریته‌وه، تا بتوانریت ری په‌رسته‌گان بگریته به‌ر، له‌ش گرانی و بی دهست‌نويزی، دهبه‌نه به‌ریه‌ستی نهو په‌رستن و خوا به مه‌زن دانانه‌وه، پیچه‌وانه‌ی پاکیشن.

۲. خوی په‌روهردگار مه‌ت‌حی پاک‌زه‌وانانی کردوه که دهفرموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُطَهِّرِينَ﴾ البقره / ۲۲۲ واته: خوی گه‌وره توبه‌کاران و پاک‌زه‌وانانی خوش ده‌ویت. مه‌ت‌حی نه‌هلی مزگه‌وته‌که‌ی قیای مه‌دینه‌ی ئاوا کرد، که فه‌رموی: ﴿فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَّخِذُوا

^۱ موسلیم (۲۲۴).

^۲ متفق علیه بوخاری (۱۳۵)، موسلیم (۲۲۵).

وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهِّرِينَ ﴿ التوبه / ۱۰۸ واته: پیاوانی وای تیدایه، ههز

دهکهن پاک ببنهوه، خوی گهورهش پاکژهوانانی خوښ دهوڤت..

۳. خۆ پاک نه کردنهوه له پیسی و نه جاسهت و، که متهرخه می له پاکژی،

هۆکاریکه بۆ شایان بونی ئەشکهنجه و ژانی گۆر.. ئیبنوعه بباس خوا

لییان رازی بیټ گوتویهتی: پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم به لای دوو

گۆردا تیپه ری، فه رموی: (إِثْمًا يُعَذِّبَانِ، وَمَا يُعَذِّبَانِ فِي كَبِيرٍ، أَمَا هَذَا

فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُهُ مِنْ بَوْلِهِ..)^۱ واته: ئەوانه ئیستا ئەشکهنجه دهرین، به

دیدى پيشوی خویان، لهسەر شتیکی زۆر گهورهش نیه، که ئەشکهنجه

دهدرین! ئەمه یان کاتی میز کردنی، خۆی پاک نه ده کردهوه.

پله کانی پاکژی:

پاکژی، یه که مین دهر وازهی چونه ناو په رسته نه کانه. یه که م روکنی

په رسته نه کان، که فه رز بو، نوڤزه کان بون، ئینجا زه کات، ئینجا روژو، ئینجا

حه ج، ده ست نوڤژیش پيشه کی نوڤزه که یه، هه مو کتیبه فیه یه کان، به

باسی پاکژی ده ست پی ده کهن، فه رموده ش ده فه رموی: (مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ

الطَّهْرُ)^۲. واته: کللی نوڤژ پاکژییه، چونکه ده ست نوڤژ مه ر جی نوڤزه،

بو یه ده بیټ هه تمه ن پيشی که وڤت، چونکه مه ر ج پيش مه ر ج کراوه،

ئیمام موسلیمیش له ابو مالک الاشعرییه وه ده گپرتیه وه، که پیغه مبه ر

^۱ بوخاری (۲۱۶)، موسلیم (۲۹۲)، ئەبو داود (۲۰)، ترمزی (۷۰)، نه سائی (۳۱).

^۲ ترمزی (۲۳۸)، ئەبو داود (۶۱۸/۱)، ئیبنو ماجه (۲۷۵/۱)، داریمی (۶۸۷/۱)، الحاکم (۴۵۷/۱)،

ئه حمده (۱۰۰۶/۱)، عبدا لرزا ق: المصنف (۲۵۳۹/۲)، البیهیقی: الکبری (۲۰۹۴/۲). والطحاوی :

شرح معانی الآثار (۱۵۱۳/۱).

صلى الله عليه وسلم فهرموى: (الطهورُ شَطْرُ الايمانِ) واته: پاکړی نیوهی باوهره.

پاکړی چوار پله یه:

یه کهم: پاکړدنه وهی دهره وه له هه مو پیسیه کی بهرجه سته یی (ماددی) واتایی (مه عنه وی).

دووه م: پاکړدنه وهی رپهفتارو رپهوشت له گوناح و تاوان.

سپیه م: پاکړدنه وهی دل و دهرن له ههر چه زیکی خوارو خپچ.

چوارم: پاکړدنه وهی نییه ت له غه پیری خواویستی.

نه وانهی بو خوا سولجاو ئیراده به هیزن، هه ست به ههر چواری ده کهن و. له مهیدانی مملانیی شهیتان و نه فسدان و، رویان له سرکه وتنه، به لام نه وانهی کورت بینن، ته نها دیارده و رواله ت ده بینن، ههر پله ی یه کهمی نه م پاکړبیانه، یان لایه نیکی نه میس ! ده بینن.

نه وهی لیره دا باسیان دپت، پاکړی شه رعیه، که شه رعناسان کردویانه به دووبه شه وه:

۱ - پاکړی واتایی (حوکمی): بریتیه له پاکبون له جه نابه ت (لهش پیسی) و نه بونی ده ستنوږو ته یه موم..

۲ - پاکړی بهرجه سته (حقیقی): واته پاکبون له پیسی، نه مهش له جه سته و پوښاک و جیگادایه.

باشتر وایه ئیمهش وه کو نه و ریزبه ندییه ی، زورینه ی شه رعناسان بو باسه فیه هیه کان کردویانه، باس به باس، بیینه سهر بابه ته کانی پاکړی، که به جوړه کانی ناو ده ست پی ده کات:

باسی یه کهم

جۆر و یاساکانی ئاو

- ئاوی پوت.
- ئهو ئاوهی شتی پاکی تیکه وتوه.
- ئهو ئاوهی شتی پیسی تیکه وتوه.
- ئاوی تکاو له دهستنوێژو غوسل و بهکارهینانه وهی.
- بهرماوه.

باسی یه کهم

جورویاسا کانی ناو

ئەوہی بیسی پی پاک دھکریتەوہ، ئاوی ئاساییه، که له ئوکسجین و هایدروژین پیک هاتوه، که سەرچاوه کهی، باران و، کانی و، روبرو، دهریاو، زمریاکانه، چونکه له هه مو شله مهنیه کی تر، زیاتر توانای پاکردنه وهی ههیهو، زۆرتر دهمینیتەوهو ئاسان دەست دهکهویت..

جوری یه کهم: ئاوی روت

واته ئەو ئاوهی، که خوی له خویدا پاکه و پاکه ره وه شه، که هیچی تری تیکه ل نه بوه، وهکو ئاوی باران و، دهریاو، روبرو، بیرو، کانی، سویر بیت، یان شیرین، سارد بیت، یان گهرم.. بۆ نمونه، به چا، یان به گولاو ناوتریت ئاوی روت.

جوره کانی:

۱. ئاوی باران و به فرو ته زره: هه موی پاکه، چونکه خوی گهوره دمفرموی: ﴿وَيُنزِلُ عَلَيْكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ مَاءً لِّيُطَهِّرَكُم بِهِ﴾ الانفال/ ۱۱ واته: خوی گهوره ئاویک له ئاسمانه وه دهنیریته خواره وه، تا پیی پاکتان کاته وه. ههروهها: ﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾ الفرقان/ ۴۸ واته: ئاویکی پاکمان له ئاسمانه وه ناردۆته خواره وه (باراندوه).

- ئەبو هورهیره - خوی لی رازی بیت - دهگیریتەوه: ((كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا كبر في الصلاة، سكت هنيهة قبل القراءة، فقلت: يا

رسول الله - بأبي أنت وأمي- رأيت سكوتك بين التكبير والقراءة، ما تقول؟ قال: أقول: اللهم باعد بيني وبين خطاياي، كما باعدت بين المشرق والمغرب، اللهم نقني من خطاياي كما ينقى الثوب الأبيض من الدنس، اللهم اغسلني من خطاياي بالماء والبرد^۱ واته: كه پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم نوپژ دادهبهست، دواي تهكبره ی ئیحرام (چونه ناو نوپژ) و، پیش خویندنی سورهتی فاتیحه، ماوهیهك بی دهنگ دهبو، منیش لیم پرسى: نهی پیغه مبه رى خوا، دايك و باوكم به قوربانن بن، نهوه له نیوان تهكبرو خویندنهكهت (سورهتی فاتیحه) دا چی دهفه رمویت؟ فه رموی: دهلیم: خوايه له گوناهاهكانم دورم خهروهه، بهقهدهر نهوهندهی خوړهه لآت و خوړئاوات دور خستوتهوه، خوايه پاکم كهروهه له گوناهاهكانم وهكو كه جل و بهرگی سپی له چلك و چهپه ل پاک دهكریتهوه، خوايه گوناهاهكانم بهبهفر ئاو تهزره بشووه.

۲. ئاوی دهريا: نهبو هورهیره - خوا لی رازی بیټ - دهگیرپتهوه

(سأل رجل رسول الله صلى الله عليه وسلم، فقال: يا رسول الله، إنا نركب البحر، نحمل معنا القليل من الماء، فإن توضأنا به عطشنا، أفنتوضأ بماء البحر؟ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: هو الطهور ماؤه، الجلى ميتته)^۲ واته: كابرايهك له پیغه مبه رى پرسى صلی الله علیه وسلم: نهی

^۱ بوخارى (۷۴۴)، موسليم (۵۹۸)، نهبو داود (۷۸۱)، نهحمده (۲۳۱/۲)، نهسانى (۶۰) ..

^۲ نهبو داود (۸۲)، نهسانى (۵۹)، ترمزى (۶۹) ئيبنوماجه (۳۸۶) مالك (۲۲/۱) ترمزى دهلى: حسن صحيح، وسألت محمد بن إسماعيل البخاري عن هذا الحديث فقال: (حديث صحيح) واته: ترمزى دهفه رموی نهم ههديسه ههسن و سههيجه، دهبرارهشى له محمدى كورى ئيسماعيلى بوخاريم پرسى، نهویش گوتى: حديث صحيح. شیخی ئال بهسسام، كه له كهوره زانایانى هههم بو، رحمه الله (له ۲۰۰۳/۲/۱ كۆچى دوايى كرد) له توضيح الاحكام

پێغه‌مبەری خوا، ئیمە که گەشتی دەریا دەکەین، ئاو کەم لەگەڵ خۆمان هەڵ دەگرین، ئەگەر دەستنوێژی پێ بگرین، بێ ئاو دەمێنینه‌وه‌و تینومان دەبێت، ئایا بۆمان هەیه لە دەریا دەستنوێژ بشۆین ؟ پێغه‌مبەر صلی الله علیه وسلم فەرموی: ئاوی دەریا پاکەو، مردارەو بوەکەشی حەلالە..

پێغه‌مبەر صلی الله علیه وسلم لە وەلامی کابرادا نەیفەرمو: بەلێ، تا هۆی پاکیتی دەریا رۆن بکاتە‌وه‌و بەس. بەلکو حوکمیکی تریشی رۆن کردە‌وه‌و . گەرچی پرسیاریشی دەربارە‌ی لێ نەکرا بو . که بریتییه لە حەلالیتی مردارە‌وه‌بوی ناو دەریا.. ئیبنول عەرەبی دەلێ: ئەمە بو ئەو‌هیه، زیاتر شت فێر بین و، موفتیش فێری شیوازی فتوا دان بکات.. دەفەرموی مردارە‌وه‌بوی دەریاکە، واتە ئەوی لە ناویدا دەژی و مردار بو‌تە‌وه‌و، ئەک یەکیک لەسەر وشکانی دەژی و، کە‌وتۆتە ناوی تێیدا مردو، ئەمیان حەلال نییه.

ئیمام شافعی دەلێ: ئەم فەرمودەیه نیو‌ه‌ی زانستی پاکژییه.

ئیمام ئەبو حەنیفە مردارە‌وه‌بوی - دەریا غەیری ماسی - بە حەلال نازانیت، ئیمام ئەحمەد هەموی پێ حەلالە، جگە لە بۆق و مارماسی و تیمساح، چونکە بۆق و مارماسی، تەبیعەت ناچیتە سەریان تیمساحیش کە‌ئبە‌ی هەیه و درندەیه. ئەمما ئیمام مالیک و شافعی، هەمو شتیکی دەریا بە حەلال دەزانن، بە‌لگە‌شیان ئەو‌هیه که خوای گەورە فەرمویەتی: ﴿أَجِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ﴾ المائده/۹۶ واتە ئەوی لە دەریادا راوی دەکەن، هەروەها خۆراکەکانی بۆتان حەلالە. (صید لێردا بە مانای راو

(۸۹/۱) دا دەلێ: ئوممەت هەموی ئەم فەرمودەیه‌ی قبول کردو، زیاتر لە ۳۰ پێشە‌وای فەرمودە بە سە‌حیحیان زانیو، ناوی زۆریشیان دەهێنیت...

کراوه که یه، نهک راوکردن).. راسترین را بهلامه وه ئه وه یه، که هه مو شتیکی ده ریا جه لاله.

۳. ئاوی زه مزه م: عه لی کوری ئه بو تالیب - خوا لیی رازی بیّت - گپراپه وه، که ((أَنَّ رَسُولَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَا بِسَجَلٍ مِنْ مَاءِ زَمْرَمٍ، فَشَرِبَ مِنْهُ، وَتَوَضَّأَ)¹ واته: پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم داوای دۆلکه یه ک ئاوی بیری زه مزه می کرد، که هینایان لیی خوارده وه، ده ست نوپۆژی پی گرت.

۴- ئاوی گوڤراو: چ به هۆی زۆر مانه وه وه گوڤرا بیّت، چ به هۆی جیگه و رینگه یه وه بیّت، چ به هۆی ئه وه بیّت، که شتی پاکی تیکه و تیبیّت و، لیی جیا نه کریته وه، وه کو قه وزه و گه لاه و گیاو.. هتد. چونکه ئه مانه سیفه تی ئاوی روت له ئاوه که دانابرن، ئه مه ش کۆرا (ئجماع) ی شه ر عناسانی له سه ره. ئه و ریسایه ی هه مو ئه م جوړه ئاوانه ده گریته وه ئه وه یه، که هه ر ئاویک سیفه تی ئاوی روتی پیوه بو، بۆ ده ست نوپۆژ شوشتن ده شیّت. خوای گه وره ش ده فه رموی: ﴿فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا﴾ المائدة/۶ واته: ئه گه ر ئاوتان ده ست نه که وت، ته یه موم بکه ن..

¹ عبداللهی کوری ئه حمه د له الزوائد (۷۶/۱) هیناویتیه وه ئه حمه د شاکر (که توپۆزه وه یه کی میسریه و له ئاست و پله ی ئه لبانی ره حمه تیدایه) ده لی: سه حیجه و ئه لبانی ش له (ارواو الغلیل ژماره ۱۳) دا به جه سه نی ناساندوه.

جوړی دووهم: نهو ناوهی شتی پاکی تیکه وتوه

نهو شتی پاکی وهکو، خوځ و، گل و، سابون و، عهترو، چاو، نارو، زعفران و.. هتد تیکه وتوه، که له ناوهکه جیا ناکریته وه. حوکمی نه میش پاک و پاکه روهویه، چونکه سیفته تی ناوی روتی پیوه ماوه. نوم عه تییه، که نافرته سه حابه یه کی پیغه مبه ره صلی الله علیه وسلم دهگیریته وه: (دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، حِينَ تَوَفَّيْتِ ابْنَتَهُ (زَيْنَبُ) فَقَالَ: اغْسَلْنَهَا ثَلَاثًا، أَوْ خَمْسًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ رَأَيْتَنِي بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَاجْعَلْنِي فِي الْأَخِيرَةِ كَافُورًا أَوْ شَيْئًا مِنْ كَافُورٍ، فَإِذَا فَرَعْتَنِي، فَأَذِّنِي. فَلَمَّا فَرَعْنِي أَذْنَاءُ، فَأَعْطَانَا حِقْوَةَ، فَقَالَ: "أَشْعَرْنَهَا إِيَّاهُ" .. واته: کاتیک زهینه بی کچی پیغه مبه ره صلی الله علیه وسلم کوچی دواپی کرد، پیغه مبه ره صلی الله علیه وسلم ته شریفی هینا بو لمان و فهرموی: سی جار، یان پینج جار، یا زیاتر به سیدرو ناو بیشون، کو تا جاریش کافور، یان شتیکی تری وهکو کافوری تیکه ن، که له شوشتنیشی ته واو بون، بانگم بکه ن. نیمه ش دواپی بانگمان کرد، که هات عه باکه ی خو ی داینی و فهرموی: تیوه ی پیچن). نه گهر سیفته تی ناوی روتی پیوه نه ما، پاکه، به لام وهکو شهرعناسان گوتویانه پاکه روه نامینیت^۱. نوم هانی دهگیریته وه: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اغْتَسَلَ، هُوَ وَمِيمُونَةُ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ. قِصَّةٌ فِيهَا

^۱ بوخاری (۱۲۵۸)، موسلیم (۹۳۹)، نه بو داود (۳۱۴۲) نه سانی (۱۸۸۰)، ئیبنو ماجه (۱۴۵۸)، ترمزی (۹۹۰) دهریاره شی ده فهرموی (حدیث حسن صحیح)...

^۲ ابن قدامه: المغنی (۱۲/۱)، النوی: المجموع (۵۰/۱)، القبلی: البحر الزخار (۲۷/۱).

أثر العجین)) واتە: پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم ومەیمونەخانە خیزانی، لە تەشتیکدا پیکەوہ خویمان شوشت، کە ھەویری کۆنی پیوہ بو. ئاشکرایە، کە ھەر شتیک زیندوی پی پاک دەبیئەوہ، بۆ شوشتنی مردوش دەشیئ. بۆیە لە ھەر دووفەرمودەکە سەرەوہ، ئەوہمان بۆ رۆن دەبیئەوہ، کە ئاو ھەر چەند شتی پاک تێ بکەوێت - مادام سیفەتی ئاوی رۆتی پیوہ بمینیئ - ھەر بە پاک و پاکەرەوہ دەمینیئەوہ.

جۆری سییەم: ئەو ئاوەی شتی پیسی تێ کەوتوہ

ئەمەش دووحالەتە:

یەکەم: ئەو ئاوەی، کە پیسییەکە، تام، یان بۆن، یان رەنگی

گۆریوہ:

ئیبنول مونزیرو ئینول مولەققەن، کۆرای شەرەناسانیان لەم بارەوہ ھیناوتەوہ، کە ئەو ئاوە - زۆر بیئ، یان کەم - بۆ پاککردنەوہ ناشیئ^۱.

دووەم: ئەو ئاوەی کە ھیچ سیفەتیکی نەگۆراوہو بە سیفەتی

ئاویئتی ھەر ماوہ:

جمھوری شەرەناسان، رایان لەسەر ئەوہیە، کە پیس نەبوہ، چونکە کە پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم لەو فەرمودەدا، کە ئیمام موسلیم

^۱ احمد (۲۴۲/۶)، نەسائی (۲۴۰)، ئیبنوماجہ (۱۳۴/۱ ژمارە ۳۷۸)، ابن خزیمە (۲۴۰) شیخی ئەلبانی لە صحیح النسائی (۵۱/۱) و صحیح ابن ماجہ (۳۷۸) و مشکاة المصابیح (۴۸۵) و ارواء الغلیل (۱ / ۶۴) بە سەحیحی داناوہ پروانہ ::
^۲ سید سابق: فقہ السنە (۱۶/۱).

ریوایه تی کردوه ده فهرموی: ((طهورٌ إِنْاءَ أَحَدِكُمْ إِذَا وَلَعٌ فِيهِ الْكَلْبُ أَنْ يَغْسِلَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ أَوْ لَاهُنَّ بِالْثَرَابِ))^۱ واته: ئەگەر سه گیک دەمی خسته ناو دهفر (قاپ) ی یه کیتانه وه، با جهوت جار بیشواته وه یه که مجاره که یان، با به گل بیټ. ده لئ: ئەمه به لگه یه له سهر نه وهی، ئەگەر ئاویکی کهم پیسی تی کهوت، ئەو ئاوه خۆیشی حوکی پیسی وه رده گریټ... هه ندیکی تریان ده لئین: مادام پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم فهرمویه تی: ((الماء طهورٌ، لَا يَنْجِسُهُ شَيْءٌ)) ئا و پاکه و، هیچ پیسی ناکات، که و بو ئاوه که - کهم بیټ، یان زۆر - پاک و پاکه ره وه یه.

هه ره وها فهرموده که ی ئەبو سه عیدی خودری - خوا لیی رازی بیټ - که لای هه مو پیشه وایانی فهرموده، وه کو ئەحمه دو یه حیای کوری مه عین و ئیبنو حه زم و ئیبنو حیببان و حاکم و ئیبنو خوزیمه و ئیبنو ته یمیه مه قبله (جگه له ئیبنو فه تتان، که بۆچونی له رای ئەو شه رعنا سانه ی پیشو به هیتر نیه)، که ده لئ له پیغه مبه ریان صلی الله علیه وسلم پرسی: (یا رسول الله، أَلْتَوَضَّأَ مِنْ بَثْرٍ بَضَاعَةٌ؟ فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْمَاءُ طَهُورٌ، لَا يَنْجِسُهُ شَيْءٌ)^۲ واته: ئەری ئەی پیغه مبه ری خوا، ئایا له

^۱ الشوکانی: نیل الاوطار (۴۱/۱)، ابن رشد: بداية المجتهد (۲۴/۱)، ابن قدامة المقدسی: المغنی (۲۲/۱)، الخطیب الشریبینی: مغنی المحتاج (۲۱/۱).

^۲ موسلیم (۸۳/۳).

^۳ ئەبو داود (۵۴/۱ ژماره ۶۶)، ترمزی (۹۶/۱ ژماره ۶۶) و به حه سه نی داناوه، نه سائی (۱۷۵/۱) ژماره ۲۲۵)، ئەحمه د (۳۱/۲ و ۸۶)، به یه یقی له السنن الکبری (۴/۱ و ۲۵۷)، دارمقوتنی (۳۰/۱) ژماره ۱۱)، تلخیص الحبیر (۱۳/۱)، ئیمامی ئەحمه دی کوری حه نبه ل ده فهرموی: حه دیسی بیری بوزاعه سه حیجه .

بیرهکهی بوزاعه (بضاعة) دهستنوژ بگرین؟ فهرموی: ئاو خوئی پاکه، هیج شتیک پیسی ناکات^۱.

ئهمهش مهزههبی ئیبنو عهباس و ئهبو هورهیرهو حهسهنی بهسری و ئیبنول مهسیهب و عیکرمهه و ئیبنو ئهبی لهیلاو سهوری و داودی زاهیری و نهخعی و مالیک و ئهوانی تره، بویه ئیمام غهزالی دهیگوت: خوژگه مهزههبی شافیعی له مهسهلهی حوکمی ئاودا، وهکو مهزههبی ئیمام مالیک بوایه^۲! بویه غهزالی رهحمهتی وا دهئین، چونکه خوئی شافیعییهو، شافیعییهکان ئیعتیما دیان کردۆته سه ر فهرمودهیهکی زهعیف، بویه له بۆچونه فیقهیهکهی ئهم مهسهلهیهدا، به تهواوی . وهکو مهزههبی ئیمام مالیک و ئهحمه د . نهیانپیکاوه.. فهرمودهکesh ئهوهیه که ئیبنو عومهرخوا لییان رازی بیته دهیگیریتهوه که پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم فهرمویهتی: (اذا كان الماء قلیتین، لم یخمل الخبث)^۳ واته: ئهگهر ئاو گهیشه بری دوو قولله^۴، ئیتر ههرچی تیکهوویت، پیسی ناکات..

شیخ سهیید سابق له (فقه السنة) کهیدا رهچاوی ههندیک له شه رعناسانی فهرمودهی کردوه، لهوانهی که ئهم فهرمودهیان . ههر

^۱ بیگومان بهو مهرجهی، یهکیک له سیّ و سهفهکانی (تام و رنگ و بۆن) ی نهگۆرا بیته.

^۲ سید سابق: فقه السنة چاپی الاعلام العربی میسر ۲۰۰۴ (ل ۱۷). ههر سیّ بهرگهکهی کراوه به یهک بهرگی (۱۱۳۴) لاپهرپی.

^۳ ئهبو داود(۱۷/۱)، نهسانی (۴۶/۱)، ترمزی (۶۷)، ئهحمه د (۳۱۴/۱)، دارمقوتی (۱۸۷/۱)، حاکم له مسته درهکیدا (۱۳۳/۱) به سهحیحیشی ناساندوه..

^۴ (قولله: گۆزهی گهورهی ئهو زهمانه بوه، به حساباتی ئیستای ئیمه دهکاته ۱۵۷ کلگم، شیخ ئال بهسسام له توضیح الاحکام (۹۶/۱) دا دهئێ ۵۰۰ رمتلی عیراقی، واته: ۲۰۰ کلگم له ئاوی شیرین.

چهنده گرنګ و پيوسته - به (مُضْطَرَبٌ سَتَدًا وَمَتًّا) ناساندوه، ئهوان گوتويانه: له روى سهندهكهويهوه: له بهر ئهويهه، كه تنها ئيبنوعومهر ريوايهتي كردهو، له ويشهوه تنها عوبهيدواللهي كوري، له روى دهق (مهتن) كه شيهوه، چونكه فهرمودي تر ههيه، باسي سى قولله و يهكيكي تر باسي چل قولله دهكات، قوللهش لاي ههموان رون نهبو، له دياريكردنى قهبارهى گوزهكهدا، رايان ليك دور كهوتوتهوه، هر چهنده ههنديكيان گوتويانه به قوللهي هيجر (هوزيكه)، ئههه جگه لهوهي له ريوايهتي تريدا هاتوه دهفهرموي: (لَمْ يَتَجَسَّنْ) نهك (لَمْ يَخْمَلِ الْخَبْثِ)..

زور له شهرعناسان له موناقيهشهي ئهه فهرمودهدا بهشدار بون، شهوكاني بوچوني ههمواني باس كردهو، پاشان به سهحيحي داناوه، شيخ احمد شاكري ميسرى و شيخي ئهلباني به سهحيحيان داناوه ^۱.

ئهو ريسايهي ئهه جوړه ئاوانه ديارى دهكات، گوړان و نهگوړاني، تام و بوڼ و پهنگي ئاوهكهيه، هر كاميك لهمانه گوړا، ئاوهكه پاكر نامينييت، جا ئيتر ئهو ئاوه كهه بييت، يان زور، ئيبنول مونزيرو ئيمام نهوهوي كوړاي شهرعناسانيان لهسهر ئههه نهقل كردهو. ئههه راي ئيمام ماليك و زاهيرهكان و ئيبنو تهيمييه و ئيبنوالقهيم و محمد بن عبدالوهاب و شهرعناساني نهجديشه.. ههمويان دهلين: هر ئاويك پيسي تيكهوت، بهلام تام و بوڼ و پهنگي نهگوړي، پاكر دهينييت..

^۱ وهكو بهيهيقي و موززي و ئيبنو تهيمييه (توضيح الاحكام ۹۵/۱).

^۲ بروانه: الالباني: إرواء الغليل (۱ / ۶۰) وصحيح الجامع (۷۵۸) دمبرارهي دهفهرموي: (الحديث صحيح رواه الخمسة مع الدارمي والطحاوي والدارقطني والحاكم والبيهقي والطيالسي باسناد صحيح عنه، وقد صححه الطحاوي وابن خزيمة وابن حبان والذهبي والنوي و العسقلاني، وإعلال بعضهم إياه بالاضطراب مردود).. واته: نهوهي دهلي موزتهريبه، قهولهكهي وموناگرييت.

كەوابو ھەر ئاويك پىسى تىكەوت و، رەنگ، يان، تام، يان بۇنى گۆرى، پىسى، بەلام ئەگەر ئەمانەى لى لادرا، دەگەرپتەوہ سەر ئەسلە پاكەكەى، وەكو زۇرىنەى ئەو ئاوى، كە لە مەرکەزى شارە گەورەكانى رۇژئاوادا بەكاردیت، كە لە ھەندىك ولادت، ھەفتا و پىنج لە سەدى، ئاوى زىرابەو پاك كراوتەوہ^۱.. لىژنەى ھەمىشەى شەرەناسانى جەزىرە، فەتوايان لەسەر پاكى ئەم جۆرە ئاوه داوه، كە پاك بۆتەوہو، بۇ ھەمو پىداوېستىەكانى موسولمان، بە تايبەتى دەستنوئىژو غوسلى دەشىت^۲..

جۆرى چوارەم: ئاوى تكاو لە دەستنوئىژو غوسل

ئاوى تكاو لە دەستنوئىژو

ئەو ئاويە، كە لە دەموجا و ئەندامانى دەستنوئىژى موسولمان، كەوتۆتە خوارەوہ.. شەرەناسان ھەر لە كۆنەوہ، موناقتەشەى ئەم جۆرە ئاويان لا بۆتە باس، كە ئايا ھەر بە پاكى دەمىنپتەوہ، يان بە بەكارھىنانەكەى پىس دەبىت و، جارىكى دىكە ناشىت بۇ پاكىزى بەكار بەھىنرپتەوہ؟! شەرەناسان لەم مەسەلەيەدا دووپۇلن:

^۱ لەسالى ۱۹۹۵ دا لە ناوەرەستى فەننەى پاپتەختى نەمسا، كۆشكىكى زۇر گەورەم بىنى، كە دەرەوہى دىمەنى رەنگا و رەنگى جوانى لىكرايو، لە ھاوپىكانەم پرسى ئەمە چىە وا جوانە؟! وتيان: ئەمە زىرابى شارەو، لىرەدا ئاومرۇكە سەر لە نوئى پاك دەكرپتەوہو بەكار دەھىنرپتەوہ..

^۲ بىرپارى ژمارە(۶۴) لە (۱۳۹۸/۱۰/۲۵) و بىرپارى خولى (۱۱) كە لە (۱۳) رەجەبى ۱۴۰۹ - ۱۹/۲/۱۹۸۹) گىرا ..

پۆلى يه كه م: ئه وانهى گوتويانه پاكه و پاكهروهه ماوه:

ئهمهش راي سهيدنا عهلى كورپى ئه بو تاليب و، ئيبنو عومهر و، ئه بو نومامه و، كۆمه ئيكي زورى سه له فه، ههروهها راي ناسراو به ناوبانگى مهزه بهى ئيمام ماليك و رپوايه تيكي لاي ئيمام شافيعى و، ئه حمه ديشه، ههروهها راي ئيمام ئيبنو جهزم و، ئيبنولونزيره و، شيوخولئيسلام ئيبنو تهيميهش ئهميانى پى په سه ندر بوه .. هه نديك له به لگه ي ئه مان:

۱ - ئه سل ئه وه يه، كه ئاو پاكه و هيچ شتيك پيسى ناكات، وهكو له فه رموده كه ي پيغه مبه رى خوادا صلى الله عليه وسلم هاتوه، كه ((الماء طهور لا ينجسه شئ))^۱ واته: ئاو پاكه و، هيچ شتيك پيسى ناكات.. مه گه ر تام، يان بو، يان رهنگى گوڤا بي، يان پيناسه ي ئاوى رهها (موتله ق) ي به سه ردا نه چه سپي ته وه..

۲ - ئه وه سه ليئراوه، كه ياوه ران ئاوى ماوه، له ده ستنويزى پيغه مبه رى خوايان صلى الله عليه وسلم به كار ده يئاويه وه:

* ئه بو جوحه يفه خوا ليى رازى بي، ده گيرپي ته وه: ((خرج رسول الله صلى الله عليه وسلم بالهاجرة، قال: فتوضأ فجعل الناس يتمسحون بفضله وضوئه))^۲ واته: دواى نيوه رويه ك پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم ته شريفى هيئاويه لمان، ده ستنويزى شويش، كه

^۱ ابن قدامة: المغني (۳۱/۱)، النووي: المجموع (۲۰۵/۱)، ابن حزم: المحلى (۱۸۳/۱)، ابن تيمية: مجموع الفتاوى (۵۱۹/۲۰)، ابن المنذر: الاوسط (۲۸۵/۱).

^۲ ئه بو داود (۲۶۶)، ترمزى (۶۶)، نه سائى (۱۷۴/۱)، كه مال السهيد سالم له صحيح فقه السنة (۱۰۴/۱) دا ده لي: حه سه نه .

^۳ بوخارى (۱۸۷)، ئه حمه د: مسند الكوفيين (۱۳۳۹) ده شفهرموى: على شرط الشيخين.

تهواو بو، كۆمه ئيك خه لك په لاماری ئاوی ماوهی دهستنوئزه كه بیان داو، دهستیان پی ته ر دهگردو، به دهموچاو لهشی خویناندا دهینایه وه. ئیمام ئیبنو حه جهری عه سقه لانی، رحمه تی خوا لی بیت دهلی: ئیحتیمالی ئه وه زۆرتر، كه په لاماری ئه و ئاوه میان دابیت، كه له شوشنی ئه ندامه پیروزه كانی، دهستنوئزی تكابووه، ئه وهش به لگه په لهسه ر ئه وهی، كه ئاوی به كارها توی دهستنوئز پاكه^۱.

* فه رموده كه ی مه سومره ی كورپی مه خره مه، خوا لی رازی بیت، كه دهگپرته وه دهلی: ((وَإِذَا تَوَضَّأَ كَادُوا يَمْتَسِلُونَ عَلَىٰ وَجْهِهِ))^۲ واته: كه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهستنوئزی دهشت، یاوه ران خه ريك بو شه ریان لهسه ر ئه و ئاوه ی دهستنوئزه كه ی دهگرد...).

* له ئه بو موسای ئه شعهرییه وه خوا لی رازی بیت گپراوه ته وه: (دَعَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَدْحٍ فِيهِ مَاءٌ فَعَسَلَ يَدَيْهِ وَجْهَهُ فِيهِ وَمَجَّ فِيهِ ثُمَّ قَالَ لُهُمَا اشْرَبَا مِنْهُ وَأَفْرِغَا عَلَىٰ وَجْهِكُمَا وَتَحَوَّرَكُمَا)^۳ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم داوای دهفر (قاپ) يك ئاوی كرد، كه بویان هینا دهست وده موچاوی تیدا شوشت وله ده می وهردا، پاشان به م و به بیلالی فه رمو: لی بیخونه وه، بیکه ن بهسه ر دهموچاو ملتاندا..

۳ - ئه و فه رموده ی، كه ئیبنو عومه ر خوا لییان رازی بیت دهگپرته وه، دهلی: (كَانَ الرَّجَالُ وَالنِّسَاءُ يَتَوَضَّئُونَ فِي زَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ

^۱ ابن حجر: فتح الباري (۲۵۳/۱).

^۲ بوخاری (۱۸۹).

^۳ بوخاری (۱۸۸).

صلى الله عليه وسلم جميعاً^١ واته: له سهه ردهمى پيغه مبهري خوادا

صلى الله عليه وسلم، ژن و پياو پيگه وه دهستنوئيزيان دهشوست..

له رپوايه تيكي تر دا، له رپي عوبه يدواللهي كوري نافيعه وه، دهلي:

(كُنَّا نَتَوَضَّأُ نَحْنُ وَالنِّسَاءُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ

إِنَاءٍ وَاحِدٍ نَدْلِي فِيهِ أَيْدِينَا)^٢ واته: له سهه ردهمى پيغه مبهري خوادا

صلى الله عليه وسلم، ژن و پياو له يهك تهشتيكا دهستنوئيزمان

دهشوست، هه مومان له يهك كاتدا دهستان تيدا بو..

٤ - فهرموده كه ي، كه ئيبنو عه بباس خوا ليسان رازي بيت، كه دهلي:

(أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَغْتَسِلُ بِفَضْلِ مَيْمُونَةَ)^٣ واته:

پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم، غوسلي هه به و ئاوه دهرده كرد،

كه خاتو مهيمونه ي خيزاني خوا لي رازي بيت، خوي پي شوست بو..

٥ - روبه يي كچي موعه ويز خوا لي رازي بيت، دهلي: (إِنَّ رَسُولَ

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسَحَ رَأْسَهُ مِنْ فَضْلِ مَاءِ كَانِ بَيْدِيهِ)^٤ واته:

پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم مهسحي سهري به و ئاوه زياده

كرد، كه به دهستي پيروزيه وه ما بو..

^١ بوخاري (١٩٢)، نه بوداود (٧٩)، نه سائي (٥٧/١)، ئيبنوماجه (٣٨١) .

^٢ نه بوداود هيناوئيه وه وه دهره قى دهه رموي: سه حجه .

^٣ موسليم (٣٢٢)، له فهرموده يه كي تري متفق عليه دا هاتوه كه: (كُنَّا نَغْتَسِلَانِ فِي إِنَاءٍ

وَاحِدٍ) واته پيگه وه له يهك تهشتي كه وره دا غوسليان دهرده كرد..

^٤ نه بوداود ژماره (١٣٠) و لاي داره قوتني (٨٧/١)، كه مال السه يد سالم له صحيح فقه السنه

(١٠٥/١) دا دهلي: سه سه نه .

۶ - ئیبنولونزیر کۆرا (ئىجماع) ى شهرعناسانى نه قنل کردوه، که گوتویانه: ئەو ئاوهی له دهستنوێژو غوسلی موسولمان، دهتکیتتهوه سهه پۆشاکه کهی پاکه، ئەمەش به لگهیه له سههه پاکیتی ئەو ئاوهی، له دهستنوێژ تکاوهتهوه، جا که ئەو حوکمه له سههه پاکیتی ئاوا بنهرا نه بیته چی به بی هه بونی به لگه، رپی له وه دهگریته دهستنوێژی پی بشوریتتهوه؟! ئەوی پیچه وانهی ئەم بۆچونهیه چ به لگهیه کی پییه؟!

پۆلی دووهه: ئەوانه ی که فهرمویانه پاک نه ماوه و ناشیت

به کار بیتهوه: به لگه ی ئەمان، وهکو به لگه کانی ئەوان، ئەوهنده به هیژ نیه، رای شهرعناسانی پۆلی یه که م لاواز کات:

۱ - (عن حمید الجمیری قال لقیته رجلاً صحب النبي صلى الله عليه

وسلم أربع سنين كما صحبه أبو هريرة قال نهی رسول الله صلى الله

عليه وسلم أن تغتسل المرأة بفضل الرجل أو يغتسل الرجل بفضل

المرأة زاد مسنداً وليغترفا جميعاً)^۱ واته: حومهیدی حیمهیری

^۱ ابن المنذر: الاوسط (۲۸۸/۱).

^۲ ئەبو داود (۸۱) به سهحیحی داناوه.. شهوکانی له بهرگری له سههه ده کهی ده فهرموی: بهیهیقی وای راگه یاندوه: گوایه مورسه له (یاوه ریک له زنجیره ی سههه ده کهیدا نه ماوه) ئیبنو حهزمیش ئیددیعا دهکات گوایه داود، که له حه میدی کورپی عبدالرحمانی دهگریته وه زهعیفه.. نه وه ویش گوتویه تی: حافزانی فهرموده له سههه ئه وه کۆن، که ئەمه فهرموده یه کی زهعیفه.. به لام ئیمامی ئیبنو حه جهری عه سقه لانی دوا ی ئەوه ی له بلوغ المرادنا سههه ده کهی به سهحیح ناساندوه، سه رسامی خو ی له م قه وله ی نه وه وی دهرپریوه، چونکه ده لی: پیوانی سه نه دی فهرموده که، هه مویان جیمتانه ن و، که سم له فهرموده وانان نه دیوه، به زهعیفی دانا بیته.. ئال به سه سامیش ده لی: ئیبنو حه زم له ناوی حه میدا به هه له دا جو، چونکه ئەو حه میده کورپی عبدالرحمان نیه، که زهعیفه، ئەمه حه مید کورپی عبدالله یه، که شه رعناس و جی متانه یه (فقیه ثقه). توضیح الاحکام (۱۰۳/۱).

گيړاپه وه که پياوړکی بينی که چوار سال له خزمهت پيغهمبهري خوادا بو صلی الله عليه وسلم، نهو گيړاپه وه که پيغهمبهري خوا صلی الله عليه وسلم بهرته نستی کرده له ودي ژن به ناوی ماوهی بهر پياو غوسلی خوی دهرکات، هر وهکو که نابیت پياو به ناوی ماوهی بهر ژن غوسلی خوی دهرکات، با هر دووکیان هر لی هه لهینجن.. نه م شهرعناسه بهرپزانه دهلین: دیاره، که جائیز نیه ناوی بهکارهینراوی یه کتری، بهکار بهینن. که و ابو ناوی بهکارهینراو پاکیش بیت، پاک که روه نه ماوه..

نیمام ئینو چه جهری عه سقه لانی، که بهرگری له سه حیچیتی فهرموده که کرده دهلی: فهرموده کانی تریش سه حیجن، که و ابو نه و دی رون ده بیته وه نه ویه، که نه م فهرموده یه حومه یدی دیگيړاپته وه، بو پاک و خاوینی زیاتره، نه ک بو ری لیگرتنی ته وای..

* * *

ناوی تکاوه له غوسل

. ناوی تکاوه له غوسل: نهو ناوه یه، که له غوسله وانیک تکاوه ته وه، رای شهرعناسان له پاکیتی و بهکارهینانه وهی نه م ناوهش وهکو بهکارهینراوی ده ستوویژ دوو پولن:

پولی یه که م: نه وانه ی گوتویانه پاک ماوهو ده شیته بهکار بیته وه: نه مهش رای سهیدنا عومه رو، نه بو هوره پرهو، ئینو عه بباس و، ئینو عومه رو، سه عدی کوری نه بو وه ققاس و، کو مه لیک له شهرعناسانی

سه له ف و، نه بو عوبه یدو ئیبنولونزیرو نه وانیه، هه روه ها مه زه بی حه نه فی و، مالیکی و شافیعی و، ریوایه تیکی ئیمام نه حمه ده، به لگه شیان:

۱ - فه رموده که ی ئیبنو عه بباسه، خوا لیی رازی بیّت، که گوتویه تی: (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَغْتَسِلُ بِفَضْلِ مَيْمُونَةَ) ^۱ واته: پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم، به و ناوه ی له خو شوشتنی مه مونه ی خیزانی ده مایه وه غوسلی خو ی دهرده کرد.

۲ - عائیشه خان خوا لیی رازی بیّت ده لی: (من و پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم، له جه نابه تدا بوین، له یه که ته شتدا غوسلمان دهرده کرد..)^۲.

۳ - نه و فه رموده ش به لگه یه، که نه بو هورهیره - خوا لیی رازی بیّت - ده گپرتیه وه، که (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِيَهُ فِي بَعْضِ طُرُقِ الْمَدِينَةِ وَهُوَ جُنُبٌ، فَاتَّخَسَّ مِنْهُ، فَذَهَبَ، فَاغْتَسَلَ، ثُمَّ جَاءَ، فَقَالَ: أَيْنَ كُنْتَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ فَقَالَ: كُنْتُ جُنُبًا فَكْرِهْتُ أَنْ أَجَالِسَكَ وَأَنَا عَلَى غَيْرِ طَهَارَةٍ. فَقَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ، إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَتَجَسَّنُ) ^۳ واته: جاریک له کولانیکی مه دینه دا، پیغه مبه ری بینی صلی الله علیه وسلم، به لام له به ر

^۱ عبدالرزاق: المصنف (۱۱۰/۱)، ابن ابی شیبه (۳۸/۱)، ابن المنذر: الاوسط (۲۷۹/۱)، ابوعبید: الطهور (۲۳۶)، السرخسی: المبسوط (۶۱/۱)، الشافعی: الأم (۸/۱)، ابن قدامة المقدسی: المغنی (۲۸۳/۱).

^۲ نه بوداود (۶۸)، ترمزی (۶۵)، شیخی نه لبانی به سه حیجی داناوه له: صحیح الجامع (۱۹۲۷).

^۳ بوخاری (۲۹۹)، موسلیم (۳۲۱).

^۴ بوخاری (۸۰)، موسلیم (۱۱۵)، نه بوداود (۵۲/۱)، نه سانی (۱۴۵/۱)، ترمزی (۱۲۱) دهر باره شی ده فه رموی: (حدیث حسن صحیح)، ئیبنو ماجه (۵۳۴)، ومسند أحمد (۲/۲۳۵) .

ئوهی له شی گران بو (له جه نابه تدا بو)، نه هاته خزمهت پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم، پاشان - دوی غوسل دهر کردن - هاته وه خزمه تی، پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم لی پی رسی: ئه ری ئه بو هور هیره له کو ی بویت ؟ ئه ویش گوتی: له جه نابه تدا بوم، بو یه هزم نه کرد به له شی پیسه ود له خزمه تدا بم. ئه ویش فه رموی: پاک و بی خه وشی بو خوا، موسولمان پیس نابیت.

که پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم ده فه رموی: (موسولمان پیس نابیت)، که وا بو ئه و ئاوه ش، که خو ی پی شوش توه و، ئه وی له غوسل و ده ست نو یژی تکاوه ته وه، هه موی هه ر پاک ماوه و، به کار هی نانه وه شی ناسایه.

ئیب نولونزیر ده لی: عه لی کوری ئه بو تالیب و، ئیب نو عومه رو، ئه بو ئوما مه و، عه تاء و، حه سه ن و، مه کحول و، نه خه عی ده لئین: هه رکه سی مه سحی سه ری له بیر چو، ئه و کاته ی بیری ده که ویت ته وه، ده توانیت هه ر به ته ری ریشی - ئه گه ر پیوه ی ما بو - ده ستی ته ر کات و، مه سحی سه ری پی بکات.

ئمه به لگه یه له سه ر ئه وه ی، که ئاوی به کار هی تراو، به لای ئه و به ری زانه وه، پاک و پاکه ره وه یه .. ئیما م مالیک و ئیما م شافعی، خو یان ئه م رایه یان وه رگرتوه، ئیب نو هزم ده لئیت: سو فیانی سه وری و، ئه بو سه ورو، هه مو زا هیری ه کانی ش، رایان وایه.

پولی دووهم: ئه وانه ی گوتویانه پاک نه ماوه و ناشیت به کار بیته وه: ئمه مه زه به ی ئیب نو عومه رو، عب دالله ی کوری سه رجس و، جو هیری به ی کچی حارسه خوا لیان رازی بیت، هه روه ها رای حه سه نی

به سړی و، نه حمه دو ئیسحاق و، شه عبی و ئیمام مالیک و، نه وزاعی و، شافعی (له یه کیک له قه وه کانیدا)، ههروه ها شه رعناسانی مه درسه سی رهئی... داودی زاهیری و، به لگه شیان:

۱ - حه که می کوری عه مر خوا لیی رازی بیت، گپراه وه، که: ((نهی رسول الله صلى الله عليه وسلم أن يتوضأ الرجل بفضله طهور المرأة))^۱ پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به ره لهستی له وه کردوه، که پیاو دهست نویژ به ناوی ماوهی دهست نویژی ژن بشوات..

۲ - فه رموده که ی لای هه میدی حیمیه ری، که دهئی: ((لقیت رجلاً صحب النبي صلى الله عليه وسلم أربع سنين كما صحبه أبو هريرة قال نهی رسول الله صلى الله عليه وسلم أن تقتل المرأة بفضله الرجل أو يقتل الرجل بفضله المرأة زاد مسند وليقترفا جميعا))^۲ واته: پیاو یکم بینی، که چوار سال له خزمهت پیغه مبهری خوادا بو، صلی الله علیه وسلم، نهو گپراه وه، که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به ره لهستی کردوه، له وهی ژن به ناوی ماوهی بهر پیاو غوسلی خوئی دهرکات، هه وه کو، که نابیت پیاو به ناوی ماوهی بهر ژن، غوسلی خوئی دهرکات، با هه ردو وکیان هه لیی هه لهینجن..

واته: له یه ک کاتدا، بو نمونه به جام له سه تلک، یان له ته شتیکی دهرکه ن و، بیکه ن به سه ره وه له شی خو یاندا.

^۱ الاوسط (۲۹۲/۱)، المغني (۲۸۲/۱).

^۲ نه بو داود (۸۲)، ترمزی (۶۴)، نه سائی (۱ / ۷۹)، ئیبنوماجه (۳۷۳)، نه حمه د (۶۶/۵) هیناویانه ته وهو ئیبنو حه جه رو شیخی ئه لبانی به سه حیحیان داناوه به لام ئیمامی بوخاری و دارمقوتنی و نه وهی به زعیفیان داناوه..

^۳ نه بوداود (۸۱)، نه سائی (۱۳۰/۱)، به یه یقی ۱ / ۱۹۰. که مال السسهید سالم له صحیح فقه السنة (۱۰۶/۱) دا ده فرموی: سه نه ده که ی سه حیجه، له په راویژی ژماره ۳۴ دا باس کرا

۳ - نهوهی، که له سهیدنا عهلی کوری نهبو تالیبه وه خوا لیی رازی بیت گیراوه ته وه، که: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَهْلُهُ يَغْتَسِلُونَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ، وَلَا يَغْتَسِلُ أَحَدُهُمَا بِفَضْلِ صَاحِبِهِ) ^۱ واته: پیغه مبهه ر صلی الله علیه وسلم، له گه ل خیزانیدا، له یهک ته شتدا خو یان دحوشت. به لام هیچیان ناوی تکاوهی نهوی تریانی، به کار نه ده هیئا..

۴ - نه م شهر عناسه به پیزانه به لگه، به وه فه رموده ش دیننه وه، که نه بو هورهیره، خوا لیی رازی بیت ده گیرپته وه، که پیغه مبهه ر صلی الله علیه وسلم فه رمویه تی: ((لَا يَغْتَسِلُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ وَهُوَ جُنْبٌ)) ^۲ واته: کهستان، که جه نابه تتان له سهه ر بو، خو له ناویکی وه ستاودا نه شوات. یان نه وهی، که پیغه مبهه ر صلی الله علیه وسلم (نَهَى أَنْ تَغْتَسِلَ الْمَرْأَةُ بِفَضْلِ الرَّجُلِ وَالرَّجُلُ بِفَضْلِ الْمَرْأَةِ) ^۳ واته: به ره لهستی له وه کردوه، که ژن به ناوی به کار هیئراوی پیاو، بو غوسل خو ی بشوات و، پیاویش بهو ناوهی ژنیک، که بو غوسل دهر کردنی به کاریه یئاوه، خو ی بشوات..

شافیعییه کان ده لئین: نه م به ره لهستی کردنه ی پیغه مبهه ر صلی الله علیه وسلم له بهه ر پیس نه کردنی ناوه که یه، که وا بو ناوه به کار هیئراوه که سیفه تی ناوی پاگژی نه ماوه ..

نیمام نه بو حه نیفه وه نه بو یوسف ده لئین: هه ر پیس بوه!

^۱ نیینو ماجه (۱۳۳/۱)، که مال السهید سالم له صحیح فقه السنه (۱۰۶/۱) دا: زه عیغه.

^۲ موسلیم، شه رحی نیمامی نه وهی (۵۷۸/۱).

^۳ نه بو داود، که مال السهید سالم له صحیح فقه السنه دا ده فه رموی: سه نه ده که ی

سه حیجه بروانه: العون المعبود (۱۴۸/۱).

۵ - هەرودها ئەو فەرمودەیه دەکەنە بەلگەیی بۆچونی خۆیان، کە پێخەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم دەفەرموی: (لا یَبُولَنَّ أَحَدُکُمْ فِی الْمَاءِ الدَّائِمِ وَلَا یَقْتَسِلُ فِیهِ مِنَ الْجَنَابَةِ)^۱ واتە: کەستان میز نەکاتە ئاوی وەستاووە، کە جەنابەتیشی لەسەر بو، خۆی لە ئاویکی وەستاودا نەشوات. دەلێن: ئەمە بەلگەییە لەسەر ئەوەی، کە ئەو ئاوە بەکارهێنراوەش، وەکو میز پیسییە!

ئەمانی تریش لە وەلامیاندا گوتویانە: ئەگەر ئەمە وا بوایه! دەبوایه، ئەو تەشت و مەنجەل و لەگەنانهی، کە دەستنوێژیان تیدا دەگیریت، دواتر بشۆرانایەتەو، یان ئەو بەرگ و پۆشاکانەیی، ئاوی بەکارهێنراوی دەستنوێژو غوسلیان بەردەکەوت دەبو بشۆرانایەو!! ئەمەش کەسی تر وای نەفەرمو، چونکە ئەو تەشت و مەنجەلانە بە کۆرای هەموو شەرعناسان، پاکن. سەنعانی لە کتیی (سبل السلام) دا دەلێ: دیارە فەرمودەکە، بەرھەستیی لە میزکردن و خۆ شۆشتنەکە پیکەووە، لەیەک کاتدا، لە هەمان ئاودا دەکات. واتە میز مەکەنە ئاویکی وەستاووە، پاشانیش خۆتان تیدا بشۆنەو. مالیکییەکان دەلێن: بە کار هێنانەوێ ئاویک، کە بە کار هاتبیت، مەکروھە^۲ ..

ئەوەی بۆچونی وردەکارترو، بەلگەیی بەهێزترە، رای پۆلی یەکەمە، بەلام زۆر لە شەرعناسان گوتویانە: دەشیت بەلگەیی هەردوولا لیکدریت و

^۱ ئەبو داود بەم لەفزه گیراویتیەو، ئەسلەکەشی لە صحیحین دایە، بروانە العون المعبود (۱۳۳/۱) بۆ رای حەنەفیەکانیش بروانە فتح القدیر (۸۷/۱).

^۲ ابن رشد: بداية المجتهد ۳۷/۱

بوتریت^۱: له لایه نی ئیحتیاته وه، باشتر وایه ئاوی به کار نه هینراو، بو
دهستنوپیژو غوسل به کار بهینریت، نه گینا به لگه یه کی به هیز له سهه له سهه نه وه
نیه، که ئاوی تکاوه له دهستنوپیژو غوسل پیس بوبیت.. والله اعلم^۲.

★ ★ ★

به رماوه (السور)

به رماوه: ئه و ئاوه یه، که له پاش خواردنه وه لیی ماوته وه، ئه مپش
چه نندین جوړه:

۱. به رماوه ی مروؤ: مروؤفه که موسولمان بیټ، یان کافر، زن بیټ،
یان پیاو. پاک بیټ، یان له چه یزو نیفاسدا بیټ. به دهستنوپیژ بیټ، یان
له ش پیس. به رماوه که ی هه ر پاکه. ئه وهش، که خوی گه و ره دهر باره ی
کافران دهفه رموی، که پیسن: ﴿إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ﴾ التوبه / ۲۸ ئه وه
پیسی واتاییه (معنوی) واته باوهر و عه قیده یان نارپه وایه و، زور له پیسی
نایان گپرتیه وه، دنا مه به ست له وه نییه، که خو یان ولاشه یان پیس بیټ.
خو موسولمانان به درپژایی میژوی خو یان، هه ر تیکه لایوان له گه ل
کافراندا هه بوه، به رده وام وه فدیان دهه اته لای موسولمانان، ته نانه ت بو

^۱ ابن حجر العسقلانی: فتح الباری (۳۰۰/۱)، الصنعانی: سبل السلام (۲۸/۱)، الشوکانی: نیل
الاطوار (۲۶/۱) ..

^۲ بو ته فسلی زیاتر ده توانریت جگه له و سه رچاوانه ی ناوبراون، ته ماشای نه م سه رچاوانه
بکرتیت: ابن عبدالبر: الاستنکار (۲۵۲/۱)، ابن عبدالبر: التمهید (۴۲/۴)، ابن قدامة: المغنی
(۱۹/۱)، ابن المنذر: الاوسط (۲۸۵/۱).

خزمهت پيغهمبهر صلى الله عليه وسلم، دههاتنه ناو مزگه وته که شی! هرگيز نه شی فهرموه: نهو شتانه بشونه وه، که نهوان بهری که وتون، یان به کاریان هیناوه^۱. به لگهش زوره:

- بو نمونه: نهو فهرموده ی لای نه نهس، خوا لی رازی بیت، که دهلی: (كُنَّا نَغْرُو مَعَ رَسُولِ اللَّهِ فَتَصِيبُ مِنَ آيَةِ الْمُشْرِكِينَ وَأَسْقِيَتِهِمْ فَتَسْتَمْتَعُ بِهَا وَلَا يَعِيبُ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ)^۲ واته: له خزمهت پيغهمبهر دا صلى الله عليه وسلم غه زامان ده کرد، که قاپ و قاچاخ و دهمرو کهل و په له کاریانمان دست ده کهوت و، به کاریان ده هیناوه وه، هیچ عه یبه ی لی نه ده گرتن.

- ههروه ها عایشه - خوا لی رازی بیت - دهیگوت: (كُنْتُ أَشْرَبُ وَأَنَا حَائِضٌ، فَأَنَا وَلَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَضَعُ فَاذًا عَلَى مَوْضِعِ فِي)^۲ واته: له چه زدا بوم، که ناوم له دهمریکدا ده خوارده وه، دواپی دهمدایه دست پيغهمبهر صلى الله عليه وسلم، نه ویش لهو شوینه وه دهیخوارده وه که من لیوه ی خوارد بومه وه، دهمی دهنه به جی دهمی منه وه.

نه وهش، که هه ندیک له شهر عناسانی مالیکی گوتویانه: که ناشیت هیچ شتیکی کافرو موشریک به کار بهینریته وه، له بهر نه وه ی پیسن و، پیسییه که یان پیسی عهینییه، به لگه که یان به هیز نییه، نهوان که

^۱ فقه السنة (۲۰/۱)، نیل الاوطار (۳۱/۱ و ۸۸)، ابن الجزی: قوانین الاحکام (ل ۴۵).

^۲ نیمامی نه حمده و نه بو داود، به سه نه دی سه حیحیه وه گپراویانه ته وه، نه لبانیس دهلی سه حیحیه (ارواء الغلیل ۷۶/۱).

^۳ موسلیم (۲۱۰/۲) نه حمده (۲۱۰/۶) البغوی: شرح السنه (۱۳۴/۲) له گهل که میک جیاوازی له فزه کاریاندا ..

دهلین: له بهر نه وه مانه، که خوی گوره فهرمویه تی: ﴿إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ﴾ التوبة / ۲۸ واته: کافر دهکان پیسن، ههروهها له بهر فهرموده که ی بوخاری و موسلیم، که له نه بو سهعله بهی خوشه نی (ابو ثعلبة الخشني) دهگیر نه وه، که دهلی: (قلت يا رسول الله إنا بأرض قوم أهل كتاب أفناكل في آبيتهم؟ فقال النبي صلى الله عليه وآله وسلم: لا تأكلوا فيها إلا أن تجدوا غيرها فاغسلوها واكلوا فيها) واته: وتم: نهی پیغه مبهر خوا، نیمه له ناوچه یه کین که هی نه هلی کیتابه (مهسیحی و جوله که وه وانه) نایا له قاپ و دهفری نه واندا بخوین؟ فهرموی: نه خیر، هی تر بدوژنه وه، نه گهر نا، نه وه بیشو، نینجا تییدا بخو. به لام جمهور، که وه لامیان داونه ته وه، گوتویانه: کافر پیسی عهینی نییه، به لکو له روی مهعنه ویه وه، خوی گوره به پیس دایناوه، نه مهش کوړا (ئیجماع) ی شهرعناسانی له سره. فهرموده کهش به لگه ی نه وه ی تییدا نییه، چونکه ناشکرایه، که نه وه نه هلی کیتابانه، گوشتی بهرازو شهرابیان، له و قاپ و دهفرانه یاندا خواردوه، ناسه واری نه وه خوړاکه به قاپه کانه وه ماوه.

۲- بهرماوه ی نه وانه ی گوشتیان ده خوړیت: نه میش پاکه،

چونکه لیکه که ی هه ر له جی و ری پاکه وه هاتوه، نه میش حوکمی پاکیه که ی نه ویی وهرگرتوه. نیبنول مونزیر دهلی: رای شهرعناسان له سر نه وه کوپه، که بهرماوه ی هه مو گیان له بهر یك، که گوشتی بخوړیت پاکه، ده شیت بخوړیت ه وه ده ستنو یژیشی پی بگرییت. به لام حنه فی و حنه لیه کان دهلین: هه ر گیانله بهر یك، گوشتی نه خوړیت بهرماوه که ی

پیسه، جگه له پشیلوه ئهوی وهکو ئهوه^۱. مالیکی و زاهیرییهکانیش دهئین: بهرماوهی ههمو گیانله بهرێک پاک و پاکه ره وه شه^۲. وا پیده چیت ئه م بوچونه به هیتر بیت، له بهر به لگهی فهرمودهی ئهستیلکه که، که لای ئیبنو عومره خوا لییان رازی بیت. له پرگهی داهاتودا هاتوه.

۳. بهرماوهی ئیسترو گوی درینژو درندهو بالندهی گوشت

خۆر: ئه مهش پا که، چونکه - جابری کوری عبدالله - خوا لییان رازی بیت - گیراویتیه وه، که له پیغه مبهری نازداریان صلی الله علیه وسلم پرسی: (أَتَوَضَّأُ بِمَا أَفْضَلَتِ الْحُمْرُ؟ قَالَ: نَعَمْ وَبِمَا أَفْضَلَتِ السَّبَاعُ كُلَّهَا)^۱ واته: ئایا به بهرماوهی گوی درینژو، دهستنوین بشوین؟ فهرموی: به ئی به بهرماوهی ههمو نازه لانی تریش.

- ئیبنو عومره - خوا لییان رازی بیت - دهئیی: (خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ لَيْلًا، فَمَرُّوا عَلَى رَجُلٍ جَالِسٍ عِنْدَ مَقْرَأَةٍ لَهُ فَقَالَ عُمَرُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -: أَوْلَعْتَ السَّبَاعَ عَلَيْكَ اللَّيْلَةَ فِي مَقْرَأَتِكَ؟ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا صَاحِبَ الْمَقْرَأَةِ، لَا تَخْبِرْهُ، هَذَا مُتَكَلِّفٌ؛ لَهَا مَا حَمَلَتْ فِي بَطُونِهَا وَلَنَا مَا بَقِيَ شَرَابٍ وَطَهْرًا)^۲ واته: شهوێک

^۱ المجموع / النوي ۲۲۸/۸

^۲ ابن الجزی: قوانین الاحکام: ل ۴۵

^۳ مهسنه دی ئیمامی شافعی (ل ۸)، دارمقوتنی (۱/ ۶۲ ژماره ۲۰۰)، بهیهقی: السنن الکبری (۲۴۹/۱) ئیمامی بهیهقی دهربارهی چه دیسه که گوتویه تی: ئه م چه دیسه چه نیدن سه نه دی تری ههیه، نه گهر ههمو لیکدرین چه دیسه که به هیز دهکات، به لام شیخی ئه لبانی به زه عیفی داناوه بروانه: تمام المنه (۴۷).

^۴ الدارقطنی: کتاب الطهارة، باب حکم الماء إذا لاقتة النجاسة (۱ / ۲۶) ژماره (۳۰) زور له ئیمامانی کون و نوی فهرمویانه که چه دیسه که زه عیفه، له وانه: ئیبنو چه جهر له کتیبی التلخیص و شیخی ئه لبانی له: تمام المنه (۴۸).

پيښه مېر صلی الله عليه وسلم، که له سه فھرړيکی شهويدا بو، به لای کابرايه کدا تيپه رين لای نه ستيلکيکه وه (حهوزی ئاوه) دانيشتبو: عومهری کورې خه تتاب ليی پرسى: ئهړی ئه مشه و درنده له نه ستيلکيکه تيان نه خوار دوته وه؟ پيښه مېر صلی الله عليه وسلم په گسهر فھر موی: کاکه ی خاوندنه ستيلک پيی مه لي، ئه مه لهسهر خوئی زياد دهکات، ئهوی ليی خوار دوته وه بهشی خوئی له گه دهی خویدا هه لگرتوهو، ئهوی ماویشه ته وه، هی ئيمه يه و بو خوار دنه وه شهو، پاکيشه

هه روه ها يه حياى کورې سه عيد ده لي: (أَنَّ عُمَرَ خَرَجَ فِي رَكْبٍ فِيهِمْ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ، حَتَّى وَرَدُوا حَوْضًا، فَقَالَ عَمْرُو: يَا صَاحِبَ الْحَوْضِ، هَلْ تَرَدُّ حَوْضَكَ السَّبَاعُ؟ فَقَالَ عُمَرُ: لَا تَخْبِرُنَا، فَإِنَّا نَرُدُّ عَلَى السَّبَاعِ، وَتَرَدُّ عَلَيْنَا) واته: جارنيك عومهری کورې خه تتاب، له گهل کو مه لي کدا له سه فھر دا بو، عه مری کورې عاسيشيان له گه لدا بو، گه يشتنه هه وزیکی ئاو. عه مر له خاوه ن هه وزه گه ی پرسى: ئهړی درنده نايه نه سه ر ئه م هه وزه ی تو؟ عومهر خير ا گوتی: پيمان مه لي، ئيمه و درنده تيکه لاويمان هه يه، ئه وان دي نه لامان و، ئيمه ش ده چينه لايان..

۴. به رماوه ی پشيله: ئه ميس هه ر پا که، چونکه پشيله خوئی پا که و، به وه ش پيس نابيت، که دم له پيسيه وه بدات، (مشکيش هه ر ئه و حوکمه ی هه يه)، له بهر ئه و فھر موده ی، که که بشه ی کچی که عب گير او پتیه وه، که ده لي: (أَنَّ أَبَا قَتَادَةَ دَخَلَ عَلَيْهَا فَسَكَبَتْ لَهُ وَضُوءًا، فَجَاءَتْ

^۱ موطأ مالك: كتاب الطهارة باب الطهور للوضوء، حه ديسی ژماره (۱۴)، (۱/۲۴ و ۲۴) و البيهقي له: السنن الكبرى (۱ / ۲۵۰) والدارقطني له (سنه ۲۲/۱) به لام شيخي ئه لباني رحه متي به زمعيفی داناوه بروانه: تمام المنة (۴۸)..

هره تشرب مته، فأصغى لها الإناء، حتى شربت مته، قالت كبشة: فرآني أنظر، فقال: أتعجبين يا ابنة أخي؟ فقلت: نعم، فقال: إن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: إنها ليست بتجس، إنما هي من الطوافين عليكم والطوافات^۱ واته: نهبو قهتاده هاتوتهوه مالى و، نه ميس ناوى بو تيكردوه، پشيله يه كيش لهو كاته دا هاتوهو له ناوه كهى خواردوتهوه، نهبو قهتادهش قاپه كهى بو لار كردوتهوه، تا زياتر بخواتهوه. كه بشه دهلى: بينيمى وا سهيرى ده كه م، وتى: كچى برام دياره پيت سهيره؟! وتى: بهلى، گوتى: ناخر پيغهمبهر صلى الله عليه وسلم فهرمويه تى، كه پشيله پيس نين، نه مانه له وانهن، كه بهردهوام له مالا نماندا دين و دهرؤن.

۵. بهرماوهى سهگ و بهراز: پيسن، نابيت توخنيان بكهون. بهراز

له هه مو رويه كه وه پيسه و گلاوه. سهگيش گلاوه، چونكه له فهرمودهى بوخارى و موسليمدايه، كه نهبو هورهيره، خوا لى رازى بيت دهگيرپيتهوه، كه پيغهمبهر صلى الله عليه وسلم فهرمويه تى: (إذا شرب الكلب في إناء أحدكم فليغسله سبعاً)^۲ واته: نهگهر سهگ ده مى نايه قاپى كه سيكتانهوه، با حهوت جار بيشوات. له ريوايه تيكي ترى نيمام نه حمه دو موسليمداه فهرموى: (لظهور إناء أحدكم، إذا ولغ فيه الكلب، أن يغسله

^۱ نه بوداود (۱۸/۱)، نه سائى (۵۵/۱)، ترمزى (۱۵۳/۱) ژماره ۹۲ ده باره شى فهرمويه تى حه سن سه حيه و بوخاريش به سه حيه داناه، نيبنوماجه (۱۳۱/۱)، نيمامى نه حمه د له مه سنه ده كهى خوى (۲۹۶/۵ و ۳۰۲ و ۳۰۹).. شى خى گهورهش نه لبانى ره حمه تى به سه حيه داناه برونه: صحيح النسائي (۱ / ۱۶، ۷۲) و صحيح ابن ماجه (۳۶۷) و ارواء الغليل (۱۷۳) و صحيح الجامع (۲۴۳۷).

^۲ بوخارى (۵۴/۱)، موسليم (۸۲/۳) نه سائى (۵۲/۱) مه سنه دى نه حمه د (۴۶۰/۲) سونه نى به يه يقى (۲۴۰/۱ و ۲۵۶)

سَبَّحَ مَرَاتٍ، أَوْلَاهُنَّ بِالْثَرَابِ^۱ واتە: ئەگەر سەگىک دەمى خستە ناو دەفر
ى يەکیتانهوه، با حەوت جار بيشواتهوهو، يەکهمجارهکهيان، با به
گل بىت.

بو ئەم زەمانەى ئىمهو، له هەندى و لات و ناوچەى وهكو شارە
سەرەکیهکانى رۆژئاوا، موسولمان زۆر زەحمەته گلى دەست کهویت، بۆيه
دەتوانىت به سابون بيشواتهوه، ئومید ههيه، حوکمی گلاويهکهى پى
لاجىت، ئەمەش مەزەهەبى مالیکيه.

★ ★ ★

^۱ موسليم (۲۳۴/۱ ژماره ۹۱)، ئەبوداود (۱۷/۱) ئەحمەد (۴۲۷/۲) بهيهيقى (۲۴۰/۱).

باسی دووہم

جۆرہکان و ئہ حکامی

پیسپی

- جۆرہکانی پیسی.
- توویژینہ وہی پاکیتی مہنی.
- شلہو شیئی عہورہتی ئافرمت.
- پاکی شہراب.
- حوکمی خوین.
- رشانہ وہ.
- فہرمودہی میّشہکہ.

باسى دووهم

پيسى

پاكزىي بهرجهسته (حه قيقى): برىتیه له پاك راگرتنى جهستهو، پؤشاك و، جىگا، لهوانهى به پیناسهى شهرع پيسن، ئه و شتانهى، كه ئهگه ر موسولمان به شىكى لییان بهر كهوت، ده بیئت رایدات و بیشوات، خواى گه و ره دهفه رموى: ﴿وَيَاكَ فَطَهَّرْ﴾ المدثر/۴ واته پؤشاك ت پاكه ره وه، ههروهها: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ البقره/۲۲۲ واته خواى گه و ره، تۆبه كاران و پاكزه وانانى خوش ده ویت.. پیغه مبه رى خواش صلى الله عليه وسلم، دهفه رموى: (الطهورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ) واته: پاكزى نیوهى باوهره. ئه مهش چه ندىن جوهره:

جوهره كانى پيسى

ئه و شتانهى، كه به لگهى شهرعى، به پيسى داناون ئه مانه ن:

۱ و ۲ . پيسايى و ميزى مروفت: به كوړاى شهرعناسانى ئيسلام،

ههردووكيان پيسن:

پيسايى: له بهر ئه وه يه، كه پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم دهفه رموى: (إِذَا وَطِئَ أَحَدُكُمْ بَتَعْلِهِ الْأَذَى فَإِنَّ الشَّرَابَ لَهُ طَهْرٌ)^۱ واته:

^۱ موسليم (۲۰۳/۱ ژماره ۱)، ترمزى (۲۵۱۷)، الدارمى (۶۵۹)، مه سنه دى ئه حمه د (۴/۲۵۰ و ۵/۲۴۲)..

^۲ ئه بو داود به ژماره ۲۸۵، ههروهها ئىبنو حىببان به سه حىحيان داناوه، ئه لبانى ره حمه تيش له سه حىحى سونه نى ئه بو داود ژماره (۸۲۴) له ريزى سه حىحدا هیناوتیه وه.

ئەگەر یەکیکتان بە نەعلەکە، پێی بە پیسایە کدا نا، با بزانی، کە خۆن پاکى دەکاتەو. واتە بە خۆن پاککردنەو کە بەسە، بۆ حوکمی پاکزیتی. بەلگەى تریش زۆرن، وەکو ئەو فەرمودانەى، فەرمان بە تارمت گرتن و، خۆپاککردنەو ەى دواى دەس بەئاو گەیاندن دەکەن، کە دواتر باسیان دەکەین، إن شاء الله..

میز: پیسە، بە بەلگەى ئەو فەرمودەى، لای سەیدنا ئەنەسە، خوا لى رازى بىت، کە دەلى: (أَنْ أُعْرَابِيًا بَالَ فِي الْمَسْجِدِ فَقَامَ إِلَيْهِ بَغْضُ الْقَوْمِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " دَعُوهُ، لَا تَزْرُمُوهُ " . قَالَ: فَلَمَّا فَرَّغَ دَعَا بَدَلُو مِنْ مَاءٍ فَصَبَّهُ عَلَيْهِ) ^۱ واتە: دەشتەکیەك هاتە ناو مزگەوت و، میزی کرد، کۆمەلە کەسیک پەلاماریان دا نەهیان، بەلام پیغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموی: لى گەپین، مەیشلەژینن (تا میزکردنەکەى پى نەبەرن)، کە تەواو بو، پیغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرمانیدا، دۆلکەیهك ئاویان هیناو، کردى بە شوین میزەکەیدا.

۳. مەزى: مەزى کە شلەمەنیەکی لینجەو رەنگ ئاوییە لە هۆرمۆنى کۆپەرز دروست دەبیت، لە کاتی دەستبازی، یان بیر کردنەو لە جوتبون (جیماع)، لە عەورەت دیتە دەرەو، بە ژن و پیاودا دیت، بەلام لە ژاندا زۆرترو پونترە هیچ لەزەتیکی پیو نیهو، بە شیوەى هەلقولانیش نایەت و، خاوبونەو ەى لەشیشى بە دودا نایەت، ئەمە بە کۆرای شەرەناسان

^۱ متفق عليه: بوخارى (۶۰۲۵)، موسليم (۲۸۴).

^۲ فتح الباري ۳۷۹/۱ و شرح مسلم (۵۹۹/۱ و ۲۱۳/۳).

پيسه^۱ بويه پيغهمبهر صلی الله عليه وسلم فهرماني داوه، به شوشتنه وهی عهورهت لیي.

- که پرسیاریان لی کردوه، فهرمویه تی: (يَقْسِلُ ذُكْرَهُ وَيَتَوَضَّأُ) ^۲ واته: زهکهری دهشواته وهو دهستنویژ دهگریت..

- ههروهها ریوایه ته که هی سهیدنا عهلی کوری نه بو تالیب - روگهش بیت - گوتی: به میقدادی کوری نه سوهدم وت، دهرباره ی مهزی، بؤم له پیغهمبهری خوا صلی الله عليه وسلم بپرسیت، (عن المقداد بن الأسود: أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ أَمَرَ أَنْ يُسْأَلَ لَهُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَحَدِنَا يَخْرُجُ مَتَهُ الْمَدْيِ مَاذَا عَلَيْهِ ؟ فَإِنَّ عِتْدِي ابْنَتَهُ وَأَنَا اسْتَحْيِي أَنْ أَسْأَلَهُ، قَالَ الْمَقْدَادُ: فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ: إِذَا وَجَدَ أَحَدَكُمْ ذَلِكَ فَلْيَقْسِلْ فَرْجَهُ وَلْيَتَوَضَّأْ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ) ^۳ واته: زؤرم مهزی لی دههات، شهرمیشم دهکرد له پیغهمبهر صلی الله عليه وسلم بپرسم (چونکه کچه که هی خوی خیزانمه) بويه به میقدادی کوری نه سوهدم وت، لیي بپرسیت، که لیي پرسی، وهلامی دایه وه فهرموی: زهکهری دهشواته وهو دهستنویژ دهگریت وهکو که بؤ نوپز دهستنویژ دهگریت..

۴- وهدی: نه میان ئاویکی خهستی لینجه، دوا میز کردن دیته دمره وه، نه میش به کورای شهرعناسان پيسه.. ئیبنو عه بباس، خوا لییان

^۱ النوي: المجموع (۶/۲)، ابن قدامة: المغني (۱/۱۶۸).

^۲ بوخاری (۲۶۹)، موسليم (۳۰۲)، نه سائی (۱۵۲)، نه حمهد (۱/۱۲۵)

^۳ بوخاری (۲۶۹)، نه سائی (۱۵۲)، نه حمهد (۱/۱۲۵) بهیهیقی (۱۱۵/۱)، شیخی نه لبانی له

صحيح أبي داود (۱۹۰) دا دهلی: سه حجه..

رازی بیت، گوتی: غوسل دهرکردن، له هاتنه دهرهوهی مه نیه، ئەمما وهدی ومهزی، زهکهریان لی بشورهوهو، دهستنويزت وهکو بو نويز بگره١..

۵. خوینی چهیز (عادهی مانگانهی ژنان): ئەمیش پیسه و بی

نويزییه، چونکه ئەسمائی کچی ئەبویهگری سددیق، خوا لییان رازی بیت، گوتی: (جاءت امرأة إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقالت: (إحدانا يصيب ثوبها من دم الحيض كيف تصنع به؟ فقال: (تحته ثم تفرضة بالماء، ثم تتضحه ثم تصلي فيه)٢ واته: ئافره تیک هاته خزمهت پیغه مبهه ر صلی الله علیه وسلم و لیی پرسی: ئەهی پیغه مبهه ری خوا، جاری وا هه یه یه کی کمان، خوینی چهیز بهر پو شاکه کانی ده که ویت، چی بکات؟ فه رموی: لایده، پاشان له گهل ئاو پیدا کردنیدا دهستی لی بخشینیه (هه لیگ لوفه)، پاشان ئاوی تری پیدا بپرژینه، ئینجا نويزی پیوه بکه..

۶. تهرسی ئەو ئازهلانهی گوشتیان ناخوریت: ئیبنو مه سعود

خوا لیی رازی بیت فه رموی: (أتى النبي صلى الله عليه وسلم الغائط، فأمرني أن آتية بثلاثة أحجار، فوجدت حجرين والتمست الثالث فلم أجده، فأخذت روثه فأتيته بها، فأخذ الحجرين وألقى الروثه، وقال: هذا ركن)٢ واته: پیغه مبهه ر صلی الله علیه وسلم ویستی دهست به ئاو بگه ینیت، فه رموی: سی بهردوچکه م بو بینه، منیش دوو بهردوچکه و، تهرسیکی

١ سنن البیهقی (۱۱۵/۱) ئەلبانی له سه حیحی سنن ابی داود ژماره (۱۹۰) و له به یه یقی (۱۱۵/۱) به سه حیحی داناوه..

٢ متفق علیه: بوخاری (۲۲۷)، موسلیم (۲۹۱).

٢ - بوخاری (۱۵۶)، ترمزی (۱۷)، نه سائی (۴۲)، ئیبنو خوزیمه، زیادهی باسی گويزدریزه که لای ئەمه، ئەلبانی ش له سه حیحی ئیبنو ماجه (۲۵۲) و سه حیحی ئیبنو خوزیمه (۳۹/۱) و (۷۰/۱) به سه حیحی ناساندوه..

گوډرېژ (پيسایي گوډرېژ، که وشک بوبیته وه) م بو هینا، دوو بهرده که ی وهرگرتو، تهرسه که ی فرېدا فهرموی: نهویان پيسه. که و ابو نه مه به لگه یه له سر نه وه ی، که تهرسی هه مو نازهلک، که گوشتی نه خوریت پيسه..

۷. لیکی سهگ: ههر چهنده له شوینی تر دا باسما ن کردوه، به لام لیره دا مه به ست ریزبه نندیه تی، له گهل نه وانی تر دا، لیکی سهگ بیگومان پيسه، چونکه پیغه مبه ر، صلی الله علیه وسلم، فهرمویه تی: (طهور اناء احدکم اذا ولع فیہ الکلب ان یغسله سبع مرّات اولاهن بالثراب) واته: نه گهر سهگی که دمی خسته ناو دهر (قاپ) ی یه کیکتانه وه، با حهوت جار بیشواته وه، یه که مچاره که یان، با به گل بیت.

۸. گلوی سهگ: یه کی که له کیسه ی نهو موسولمانانه ی له گهل روژناواییه کان و هاونه ریتیاندا دهژین، کیسه ی سهگه کانیا نه، نه وان، که به سابون و شامپو دهیان شو ن و، وهک مندالک بایه خی پی ددهن، زور نارحه ت دهن له هاوړی و دراوسی موسولمانه کانیا ن، که ههر به گلویان دهزانن !! بیگومان نه وان سهیری نه وه ناکه ن، که نیمه ی موسولمان، سهیری حوکه مه شهرعیه که ده که ین، به لام له هه مان کاتیشدا بو موسولمانانی نهو کو مه لگانه ش، ههر کیسه یه، چونکه جاری وا هه یه، له پاسدا، له شه منده فهدا، که سانیک سوار دهن، سه گیان پییه و، جاری وا هه یه له تهنیشت کابرای موسلماننه وه، جییا ن بو ی دست ده که ویت، له م جی و رییا نه دا موسولمان بو ی هه یه، نه وه نده سل نه کاته وه، چونکه جاری وا هه یه سهگه کان (به تایبه تی هی پو لیس) راهینراون له سر

^۱ موسلیم (۱/۲۳۴ ژماره ۹۱ و ۲۷۹) نه لبانی له صحیح الجامع الصغیر ژماره (۳۹۳۲)..

په لاماردانی ئهو كهسهی، كه سلیمان زور لی دهکاتهوهو، لییان دهرسیت، بویه، نهگهر سهگیک بهر موسولمانیک كهوت (لهشیان)، مادام ههر دولا وشك بن، گلاو نابیت، لهوش دلتیا به، كه زورجار سهگ دهمیت لی نزیك دهکاتهوه، به لام ههر بونت دهکات، بویه نهگهر زانیت لوتی تهر نهبوه، یان لیکیت بهر نهکوتوه، مهکوه وهسوهسهوهو، ههر وا حسیب بکهیت گلاو بویت، نهگهر سهگهکه، یان موسولمانهکه تهر بو، گلاو دهبیت، بیگومان، نهگهر لیک، یان میزو پیسای سهگ بهر موسولمان بکهویت، مهعلومه، كه گلاو دهبیت. به دهردی کورد دهلی: ((بو بیسمیل کردنیشی، (واته گلاو دهرکردنی) دهبیت كهوت جار بیشوویت))، گهر گلت دهست كهوت، نهوه پهکهمین جاریان به قوراوهکهی، نهما نهگهر گل و خوالت دهست نهدهکهوت، وهکو نهوانهی له شاره سهرهکیهکان دهزین، پهکهمهجارهکهیان - لهسهر مهزههبی مالیکی - به سابون بیشو، ئومیده ان شاء الله گلاوییهکهی دهرچو بیت. فهتوای نهجومهنی ئیسلامی نهوروپاش، (که ۳۲ شهرعناسن) لهسهر نهوهیه.

۹ . گوشتی بهراز: نهمش به کورای شهرعناسان پیسه. چونکه

ئایهتی راشکاو دهربارهی دهفهرموی: ﴿قُلْ لَا آجِدُ فِي مَا أُوْحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ﴾
 الانعام/ ۱۴۵ واته: بلی: من لهودا، كه وهحیم بو هاتوه، خواردنیک نابینم كه حهرام کرابیت، مهگهر نهوهی، كه مردارهوهبو بیت، ههروهها خوینی رزاو گوشتی بهراز، چونکه نهمانه پیسن.. جیی خهمه، كه دهبینیت موسولمان له چیشخانهیهکی بهراز فروشیدا کار دهکات و، روظانه دهست

لە گۆشتەکە دەدات بێ ئەوەی ئەم بەربەستە دەرونیەى لا ماییت !
بێگومان ئەوە کارێکە هەم حەرامەو، هەم پیسە ..

۱۰- مردارەوہبو: ئەو گیانلەبەرانیەن، کە هەر لە خۆوہ مردار بونەتەوہو، سەرنەبەرراون، ئەمیش هەر پیسە بە بەلگەى ئایەتەکەى پیشو (الانعام/۱۴۵) و ئەو فەرمودەى پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم، کە دەفەرموى: (إِذَا دُبِحَ الْإِهَابُ فَقَدْ طَهِّرْ) واتە: ئەگەر پیستە خوێش کرا، ئەوہ بێگومان پاک بووتەوہ، کەوابو پیستەى مردارەوہ بو، پیش خوێش کردنى پیسە.

ئەم حوکمەى مردارەوہ بو ئەمانەى خواریوہ ناگریتەوہ:

ا . مردارەوہبوی دەریا: ماسى بیت، یان گیانلەبەرى دیکە. چونکە پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرموى: (أَجَلٌ لَنَا مَيْتَانِ وَدَمَانٍ ؛ أَمَّا الْمَيْتَانِ فَالْحَوْتُ وَالْجَرَادُ، وَأَمَّا الدَّمَانِ فَالْكَبِدُ وَالطَّحَالُ) واتە: دوو مردارەوہبو و، دوو خوینمان بو حەلال کراوہ، دوو مردارەوہبوہکە، ماسى و کوللەن، دوو خوینەکەش، جگەر و سپلن ..

ب . کوللە: پاکەو خوارینى جانیزە، بە پێى ئەو فەرمودەى پیشو.

ج . مردارەوہبوی ئەو حەشەراتانەى خوینی شلەیان تیدا نیە: ئەمە بە پیناسەى شەرەناسانى پیشینە، ئەگینا خوینیشیان تیدایەو، شلەشە، بەلام لە جیی هیموگلوبین، کە خوینەکە سور دەکات،

^۱ موسلیم (۲۷۷/۱) ژمارە ۳۶۶)، وئەبو داود لە عون العبود (۱۱/۱۸۱ ژمارە ۴۱۰۵)، و ئەلبانی لە (صحیح الجامع الصغیر) (۵۱/۱) ..

^۲ ئیبنو ماجە (۳۲۸ و ۳۳۴)، ئیمامى ئەحمەد (۲/۹۷ بە سەنەدى سەحیح) هەر وەها ئیمامى بەیھقی (۲۵۴/۱)، ئەلبانی لە (صحیح الجامع الصغیر ۲۱۰) ..

هيمۆسيانينيان تىدايه، كه خوڤنهكهيان زهره دهكات، وهكو ههنگ و ميرولهو، مېش و، مېشوله، ئەمانه به زيندويى و به مردويى پاكن.. پيغه مبهري نازدار صلى الله عليه وسلم، دهفهرموى: (إِذَا وَقَعَ الثَّابُ فِي إِثْمِ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْمِسْهُ كُلَّهُ ثُمَّ لِيَطْرَحْهُ، فَإِنَّ فِي أَحَدِ جَنَاحَيْهِ شِفَاءً وَفِي الْآخِرِ دَاءٌ) ^۱ واته ئەگەر مېش كهوته قاپى يهكيكتانهوه، با هه مو لهشى تيدا نقوم كات، ئنجا فرپى دات، چونكه نهخوشى به باليكيه وهديهتى و، چارهسەر به بالهكهى تريه وهديهتى.. ئەمه يهكيكه له موعجيزهكانى پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم مهزن، كه ئەوهى فهرموه، چونكه ئەمپرۆ پزىشكى دهرىخستوه، كه باليكي مېش ميكروپ ههئدهگرىت، بالهكهى تريشى جووره دزه بهكترىايهكى تىدايه، كه پيى دهوترىت (باكتريؤفاج)، واته ههئلوشى بهكترىا، كه زور گچكهيهو دريژيهكهى وا له نيوان ۲۰ - ۲۵ مىلى ميكروندا، لهبهر ئەوهى نازانرىت مېشهكه، به چ باليكييدا كهوتوته شلهمهنيهكهوه، بويه نقوم كردنى هه مو گيانى مېشهكه، وا دهكات باكتريؤفاجهكه، خيرا برژىت و، هه مو ميكروبهكان لهناو بهرىت. ^۲

د . ئيسك و قوچ و نينوڤ و چرنوك و پهرو موى مرداره وهبو:

ئەمانه، هه رچى وهكو ئەمانه، هه موى پاكن، هيچ بهلگهيهك لهسەر پيسيان نههاتوه.

^۱ بوخارى (۳۲۲۰)، ئەلبانى: صحيح الجامع الصغير (۸۳۷)..

^۲ دكتور ئەمين رهزا مامۆستاي شكاوى ئيسك، له كۆليجى پزىشكى زانكوى ئەسكەندهرىيهى مىسر، باسكى جوان و دورودريژى ئەوهى، به شيويهكى زور زانستيانه لهسەر ئەم مهسهلهيه كردوه، كه چۆن پيش سالانى سيهكانى چهرخى رابوردو پيش كەشف كردنى سلفا چارهسەرى شكاوى و برينى گەنيويان به مېش دهکرد..

۱. نيمام بوخاری له سه حجه کهه ی خویدا،^۱ نهوهی نهقل کردوه، که نيمام زوهری، دهربارهی نيسکی مردارهوه بوی، وهکو فيل و نهوانه فهرموی: (زورم له شهرعناسانی سه لهف بينی، که بی خه مانه سه ريان به شانیهک دادهینا، که له نيسکی فيل دروست کرابو، يان خويان به روئی لهشی چهور دهکردو هيچ مه ناعه تيشيان ليی نه بو..

— ههروهها نهوهی، که ئيبنو عه بباس خوا لييان رازی بييت گپراو پتیه وه، که بزنيکیان به خير دا، به که نه زه کيکی خاتو مهيمونهی، خيزانی پيغه مبه ر صلی الله عليه وسلم، به لام دوایی مردار بووهو، فرپياندا، پيغه مبه ر صلی الله عليه وسلم له وپوه تپه پری، فهرموی: (لولا اخذتم اهابها، فدبغتموه، فاتفعتم به) واته نه دی بوچی نه تانگرت، تا پيسته کهه ی ليکه نه وه؟ وتیان: ئاخر مردار بوپوهو، فهرموی: (انما حرم اکلها) واته ئی خو خواردنی حه رام کراوه، ئيبنو عه بباسيش نايه ته کهه ی ۱۴۵ ی سورتهی نه نعامی بو خویندنه وه.. که و ابو پيسته کهه ی حه رام نه بووه..

ه. فرؤو شیرو نهوی له ريخولهی مرداره وه بودا بوه:

نه مانه ش زاهيرن، پاک و هه لالن، چونکه کاتيک موسولمانان عيراقيان ئازاد کرد، په نیری فارسيان بو دههات و دهيانخوارد، که ئاشکرايه نهوانه مه جوسی بون و، سه ربرپاويشيان، وهکو مرداره وه بو حسيب کراوه، په نيره که شيان به و فرؤيه ده مه ياند، که له ريخولهی ئازده گانيان، دواي سه ربرپن، يان مردار بونه وه يان، ده ريان ده هينان، چونکه، که دهربارهی

^۱ بوخاری (۳۴۲/۱).

^۲ بوخاری (۱۰/۴)، موسليم (۲۷۶/۱ ژماره ۱۰۰)، نهبو داود (۳۶۵/۴ و ۳۶۶ ژماره ۴۱۲۰)، نه سائی (۱۷۲/۷ ژماره ۴۲۳۵)، ترمزی (۲۲۰/۴ ژماره ۱۷۲۷)، ئيبنو ماجه (۱۱۹۲/۲ ژماره ۳۶۱۰) داره قوتنی له سنن (۴۷/۱).

په نرو روژ و فرویان، له سه مانى فارسى پرسىبو، خوا لى رازى بىت، که نهو کاته نهو، والى سهیدنا عومهرى کورى خهتاب بو، خوا لى رازى بىت، له عىراق گوتبوى: (هه لال نه وهیه، که خواى گهوره له کتیبه کهیدا هه لالی کردوه، هه رامىش نه وهیه، که خواى گهوره له کتیبه کهیدا هه رامى کردوه، نه وهى، که لى بى دهنگ بوه نه وهیه، که عه فوى لى دراوه)...

۱۱- نهو پارچه گوشتهى له گیانله بهریکی زیندو

دهکریته وه: هه ر حوکمى مرداره وه بوى ههیه و پیسه. چونکه پیغه مبهه ر صلی الله علیه وسلم دهه رموى: (ما قطع من البهیمة وهی حیة فهو میتة)^۱ واته: نهو پارچه گوشتهى له گیانله بهریکی زیندو دهکریته وه، هه ر مرداره وه بوه .

۱۲. بهرماوهى نهو گیانله بهرانهى گوشتیان ناخوریت: نهگه ر

له دوو قولله که متربو (۲۰۰ کلگم له ناوى شیرین)، وهکو نه وهى دواى خواردنه وهى نهو گیانله بهرانه، له قاپیکدا ماوه ته وهو، که مه، نه سلیش له مه دا فه رمودهى قولله تهینه کهیه، که فه رموى: (اذا كان الماء فلتین، لم یحتمل الخبث)^۲ واته: نهگه ر ناو گهیشته برى دوو قولله، ئیتر هه رچى تیکه ویت، پیسى ناکات..

^۱ سید سابق: فقه السنة (۲۴/۱).

^۲ ترمزى (۱۴۸۰)، نهبو داود (۲۸۵۸)، ئیبنو ماجه (۳۲۱۶) ..

^۳ نهبو داود (۱۷/۱)، نهسانى (۴۶/۱)، ترمزى ژماره (۶۷) نه حمهد (۳۱۴/۱)، داره قوتنى (۱۸۷/۱) حاکم له مسته دره کیدا (۱۳۲/۱) به سه حیجیشى ناساندوه، ههروهها شیخی نهلبانى له (صحیح الجامع ۷۵۸) دا..

۱۳. گوشتی ئەو گیانله بهرانهی گوشتیان ناخورییت: چونکه

ئهنهس خوا لیی رازی بیټ دهلی: رۆژی غهزای خهیبهر، گوشتی کهرمان دهست کهوت، پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم بانگی کرد، فه رموی: (إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَنْهَاكُمُ عَنِ لُحُومِ الْحُمُرِ فَإِنَّهَا رِحْسٌ أَوْ تَجْسٌ) واته: خواو پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم، بهر هه ئستی خوا ر دنی گوشتی کهرتان لی دهکهن، چونکه پیسه. هه روهها فه رموده کهی سه له مه ی کوری ئەگوه، که له رۆژی غهزای خهیبهر دا ئیوار هیان به سه ردا هاتبو، ئیتر ناگریکی زور کرابوو، پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم لیی پرسیبو: (مَا هَذِهِ التَّارُ عَلَىٰ أَيِّ شَيْءٍ تَوْقِدُونَ) واته: ئەو ناگرانه چین و چیان له سه ره ؟ فه رموی: گوشتیان له سه ره، پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم فه رموی: (عَلَىٰ أَيِّ لَحْمٍ) واته: گوشتی چی؟! فه رموی: گوشتی گویدریژ (که ری) خۆمالی، پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم فه رموی: (أَهْرِيقُوهَا وَاکْسِرُوهَا) واته: بیریزن و بیشکینن، یه کیک وتی: ئەی پیغه مبه ری خوا، بیشیریژین و، بیشیشکینین؟! فه رموی: (أَوْ ذَاكَ) واته: یان هه ر ئەویان .. ئەم فه رمودانه به لگهن له سه ر نه وهی، که گوشتی گویدریژی خۆمالی پیسه، چونکه فه رموده ی یه کهم، راشکاوانه فه رموی پیسه، دووه میشی هه ر فه رموی، بیریزن و مه نجه ئەکانیش بشکینن، به لام دواتر رییدا، مه نجه ئەکانیان بشۆنه وه و هه لیگر نه وه ..

★ ★ ★

^۱ هه دیستی سه حیجه، نه حمه د (۳۰۳/۵) و خاوه ن سونه نه کان بر وانه ئەلبانی: ارواء الغلیل (۱۷۳).

^۲ موسلیم (۸۰۲) ..

چەند توێژینەوویەك:

توێژینەوویەك لهسەر

پاکیتی مەنی

ئیمام زەرکەشی (شافیعییە) دەڵێ: ئەووی له لەشی مرۆف دیتە دەرەو
سی جۆرە:

۱- جۆرێکیان، شەرەناسان لەسەر پاکیتیەگەهی رێکن، وەگو فرمیسک
و، چلم و لیک و، بەئغەم و، ئارەقی لەش..

۲- جۆرێکیان، شەرەناسان لەسەر بیستیەگەهی رێکن، وەگو بیسای
و، میزو، وەدی و، مەزی و، خوین..

۳- لەسەر پاک و بیستی مەنی راجیان، چونکە بە جیی میزدا
دیت..

مەنی: ئەو شلە سپی و خەستەیه، گە له کاتی رەحەت بونی پیاودا، بە
شیووی هەلقوئین لەگەڵ هەست بە رەحەت بون له زەگەر دیتە دەرەوو
خاوبونەووی لەشی بەدوادا دیت، بۆنی بە تەپری وەگو هەویری ترشاو، گە
وشک دەبیتهو، بۆنی وەگو سپینەهی هیلکەهی وشک بوووە وایە، شیووشی
وەگو وشک بونەووی ماستە، بەسەر پەرۆو، بە تاییبەتی خام و کودەری..

شەرەناسانی له جوکمی پاکی و بیسی مەنیدا دوو ران:

یەگەم: ئەو شەرەناسانەهی پێیان وایە مەنی بیسە: وەگو
ئیمام سوفیانی سەوری و، ئیمام ئەبو حەنیفەو، ئیمام مالیک و، ئیمام
ئەحمەد (له یەکیك له ریوایەتەکانیدا) بەلگەهی هەموشیان، ئەو

فهرمودهی عائیشه خانه، خوا لئی رازی بیټ، که دهربارهی مهنی پرسیاریان لیکرد، که بهر پوښاکي که سيک ده که ویت، فهرموی: (کنتُ أَعْسَلُهُ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيُخْرَجُ إِلَى الصَّلَاةِ وَأَثَرُ الْعَسَلِ فِي ثَوْبِهِ بَقَعُ الْمَاءِ) ^۱ واته: که بهر پوښاکي پیغه مبهه ر صلی الله علیه وسلم ده که ووت، شوینه که یم ده شوشته وه، که ده چوه مزگه ووت، ناسه واری شوشته وه که ی په له ناوی پیوه دیار بو. نهو شه رعناسه به ریزانه ده لاین: دیاره، که شوشته وه ی پوښاکه که ی له بهر پیستی مهنیه که بوه.

ههروه ها ده لاین: له بهر نه وه ی به شوینی میزو مه زیدا دیت و، له خوراکه وه په یدا بوه، که و ابو حوکمیشی، وه کو میزو پیساییه ..

دووه م: نهو شه رعناسانه ی پییان وایه پاکه: وه کو سه عیدی

کور ی موسه ییبه و، عه تاء و، ئیمام شافعی و، داودی زاهیری و، ریوایه تیکی به هیتر ی ئیمام نه حمه د و، ئیسحاق و، ئیبنول مونزیر، که ده یبه نه وه سه ر سه یدنا ئیبنو عومه رو، سه عدی کور ی نه بو وه فقاس خوا لیان رازی بیټ. به لگه ی نه مانیش، فهرموده یکی تری پیغه مبه ره، صلی الله علیه وسلم، که هه ر عائیشه خان ده گپ رته وه وه ده لی: که به پوښاکي پیغه مبه ره وه صلی الله علیه وسلم وشک ده بو وه، هه ر مده مپور واند ^۲ ئیبنو عه بباس ده یگوت: حوکمی وه کو حوکمی، به لغه م و چلمه و، سرینیشی به سه .. نه مهش به لگه یه له سه ر نه وه ی، که نه گه ر پیس بوایه، به پروان دن کۆتایی پی نه ده هات، هه ر وه کو، که نه بیسترا وه، پیسییه ک به پروان دن پاک بوبیته وه ..

^۱ متفق علیه: بوخاری (۲۳۰) و موسلیم (۲۸۹).

^۲ موسلیم (۲۸۸) و خاوه ن سونه کان ..

ديسان له وهی، که مهنیه که به پوښاکه وه ماوته وه، تا وشک بوته وه، به لگه یه له سهر نه وهی، که به پیس دانه نراوه، نه گینا زورتر ئیحتیات دهکراو، ههر نه و کاتی، که دههاته دهره وه، نه وه جی بایه خ دهبو بهر هیج شتیک نه که ویت، ههر وه کو نه و ئیحتیاته زوره ی، بو دلۆپیک میز، یان پریشکه که ی کراوه، ههر وه کو بو میزی کابرای نه عرابی کرا، که له مزگه وته که دا (که زهمینه ی مزگه وته که له بو هیچی تیدا رانه خرابو) میزی کرد، یان پاک کردنه وه ی شوینه واری میزی نه و منداله ی، له باوهشی پیغه مبهری نازداردا صلی الله علیه وسلم میزی کرد...

منیش پیم وایه مهنی پاکه و، به تهری وه کو چلم و به لغهم سهیر دهکریت و، دهرپریت و، شوینه که ی بو پاک و خاوینی و، دیمه نی جوانتر ده شوپریت که وشکیش بو بووه دهرپروینریت. چونکه نه و ریوایه تانه ی ده چنه وه لای عایشه خان و، لای ئیبنو عهباس خوا، لییان رازی بیت، ده مانبه نه وه نه م نه جامه، که پیغه مبهر صلی الله علیه وسلم، خوښی ناوا رهفتاری له گه ل مهنی سهر پوښاک ی خو ی کردوه، وه کو نه و فهرموده ی لای داره قوتنی و، به یه یقی و، ته حاوی له ئیبنو عهباسه وه، که ده لی: (سئل النبي صلی الله علیه وسلم عن المني یصیب الثوب؟ فقال: إنما هو بمنزلة الخاط والبصاق، وإنما یکفیک أن تمسحه بخرقه) ^۱ واته: دهرباره ی مهنی له پیغه مبهریان صلی الله علیه وسلم پرسی که بهر پوښاک ده که ویت، نه ویش فهرموی: وه کو چلم و به لغهم وایه، به وهنده ی به په رویه ک بیسپریت به سه..

^۱ نه لبانی له اروا و الغلیل (۱۹۷/۱) به سه حیجی داناوه..

ئهم شهرعناسه بهرپزانه ی پۆلی دووهم، وهلامی شهرعناسانی پۆلی یه که میشیان داو ته ووهو، به لگه هینانه وه که یان، به فهرموده که ی یه که می دایکه عائیشه خان خوا لیلی رازی بیت، لاواز کردۆته وه به وه ی، که گوتوو یان: که عائیشه خان دهلی به ته ری به چوگله چیلکه یه ک (له هندیك فهرموده دا به ناوی اذخر هاتوه، که چیلکه ی روه کیکه) رام ده داو به وشکی دمپرواند، باسی شیوه ی لابرندی مهنیه که ده کات و، نابیته به لگه ی پیستی مهنیه که، چونکه خو پۆشاک له چلم و به لغه م و په لغه ش پاک ده کرینه وهو، پیسیش نین.. که و ابو، بوچونه که ی ئیمام نه وه وی، رحمه تی له شهرحی نهو فهرموده ی موسلیما به هیزتره، که گوتویه تی: کاره که ی عائیشه خان له لایه نی پاکو خاوینی وه بو، نه ک له بهر پیستی مهنی. ئەمه ئیختیاری ئیمام ئیبنو تهیمییه شه، وه ک دهلی: به لگه کانی پاک مهنی، زیاترو به هیزترن، نه وه ش به هیزتریان ده کات، که حه تمه ن نهو سه حابه بهرپزانه، ئیحتیلام ده بون و، مهنی، بهر پۆشاکه کانیان ده که وت و، بو یان ده بوه روداوی گشتی رۆژانه، نه گهر حو کمی مهنی پیس بوایه، ههر ده بو وه کو حو کمی تارمت گرتن و، خو پاک کردنه وه له میزو پیسای، لهو بهرپزانه وه نه قل بکرایا، که ئەمه نه بو، دیاره که وا رهفتاریان کردوه، که مهنی پاکه^۱..

که و ابو مهنی پاکه، گهر به پۆشاکي که سیکه وه بو، ده توانیت لیلی کاته وهو، شوینه که ی ههر بو پاکو خاینی و، دیمه نی جوانتر بیشتوات، نه گهر نه یشت و نویزی پیوه کرد، پاشان بیری که وت وهو، یان که وت وهو

^۱ ابن تیمیه: مجموع الفتاوی (۶۰۴/۲۱).

بىرچاۋى ھىچ ئىشكالىك لى نۆپۇزىكىدا نىيە، ئىو ساتى مەنىيەكى لى
پۇشاكىكى بىكاتىو..

زىيادىيەك: ئىمام نىوھى، رىكىمىتى خىۋى لى بىت دىلى: راي
شەرىئىسان دىر بارى تۆۋى گىئىلەبىران، بى گىتى سى رايى:

۱- تۆۋى ئازىل و گىئىلەبىران (جىگە لى سىگ و بىران) پاكىو،
لەۋدىا ۋىكى ھىكى مەنى ئن و پىاۋ، كافر بن، يان مۇسۇلمان، ھىر
پاكى..

۲- ھىندىكى تر گوتوىانە: تۆۋى ھىمۇ گىئىلەبىرىك پىسە.

۳- ھىندىكى تر گوتوىانە تۆۋى ئىو گىئىلەبارانە پاكى، كى
گۆشتىان دىخورى و، ئىو گۆشتى ناخورىت، مەنىيەكىشى پىسە..

★ ★ ★

توپژينه وه يه ك له سهر شله و شپي عهوره تي ئافره ت

حوكمي نه و شله مه نيانه ي له عهوره تي ئافره ت دپته دهره وه:

راي شهر عناسان له سهر شپي عهوره تي ئافره ت، له دوو بوچوندايه:

يه كه م: نه وانهي گوتويانه پيسه: له بهر نه وه ي له فهرجه وه

ديت، كه و ابو وهكو مه زي پياوان وايه و، بي نوپژيه .. به لگه يان:

۱ - نه و فهرموده يه ي، كه زه يدي كوري خاليدى جوهه ني، له سه يدينا
عوسمانى كوري عه فغان، خوا ليى رازى بيت ده گپ رپته وه، كه خو ي له
پيغه مبهري نازدارى صلى الله عليه وسلم بيستوه: (أَخْرَجَ الْبُخَارِيُّ فِي
صَحِيحِهِ مِنْ طَرِيقِ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ أَنَّهُ سَأَلَ عَثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ فَقَالَ:
أَرَأَيْتَ إِذَا جَامَعَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ فَلَمْ يُمْنِ فَقَالَ عَثْمَانُ يَتَوَضَّأُ كَمَا يَتَوَضَّأُ
لِلصَّلَاةِ وَيَغْسِلُ ذِكْرَهُ، وَقَالَ عَثْمَانُ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ فَسَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ وَالرُّبَيْزِ بْنِ الْعَوَّامِ وَطَلْحَةَ بْنَ
عُبَيْدِ اللَّهِ وَأَبِي بَنٍ كَعْبٍ فَأَمَرُوهُ بِذَلِكَ) ^۱ زه يدي كوري خاليدى جوهه ني
پرسيارى كرد: نه گهر پياويك چوه لاي خيزانه كه ي و، له گه ليديا جوت
بو، به لام ناويان نه هاته وه، ئايا غوسليان له سهر نابيت ؟ سه يدينا
عوسمان گوتى: ده ستنويز ده گريت، ههر وهكو، كه بو نوپژي ده گريت،
زه كه ري ده شوات و بهس .. ده لي: من خوم نه وه م له پيغه مبهري خوا

^۱ بوخارى (۲۸۸ و ۲۸۹) موسليم (۳۴۷).

صلی الله علیه وسلم بیستوه و، پاشان پرسیارم دهر باره‌ی، له عه‌لی کورپی نه‌بو تالیب و، زوبی‌ری کورپی عه‌وام و، ته‌لحه‌ی کورپی عوبه‌یدوالله ئوبه‌ی کورپی که‌عب، خوا لی‌یان رازی بی‌ت کرده، هه‌مو ههر وایان گوتوه..

۲ - نه‌و فهرموده‌ی که ئوبه‌ی کورپی که‌عب گیراوی‌تیه‌وه، که ده‌لی: عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذَا جَامَعَ أَحَدُنَا فَاكْسَلَ؟ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لِيَغْسِلَ مَا مَسَّ الْمَرْأَةَ مِنْهُ وَلِيَتَوَضَّأَ ثُمَّ لِيَصَلَّ^۱ له پی‌غه‌مبه‌رم صلی الله علیه وسلم پرس‌ی: نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا، نه‌گهر پیاوه‌که جی‌ماعی له‌گه‌ل خیزانیدا کردو، ئاوی نه‌هاته‌وه، ئایا غوس‌لی ده‌که‌وی‌ته سهر؟ فهرموی: نه‌و شوین‌ه‌ی ده‌شواته‌وه، که به‌ر ئافرته‌که که‌وتوه، پاشان ده‌ستنویز ده‌شوات و، نوینزی خوی ده‌کات.

بو شیکردنه‌وه و حوکمی یه‌که‌جاره‌کی و په‌سهند دهر باره‌ی نه‌وه‌ی، ئایا خوشوشتن ده‌که‌وی‌ته سهر ژن و پیاوه‌که، نه‌وا، بپروانه: بابه‌تی چه غوس‌ل پیاویست ده‌کات؟! له خالی دووه‌م: به‌ به‌رکه‌وتنی جی خه‌ته‌نه‌ی پیاو ژن، با ئاوشیان نه‌هاتبی‌ته‌وه.

۳ - نه‌م شهرع‌ناسه به‌ریزانه‌ی، که نه‌مه بو‌چونیا‌نه، نه‌وه‌شیان گوتوه، که دیسان حوکمی پی‌سیه‌که وهرده‌گری‌ت، مادام له یه‌کیک له‌و دوو ری‌یه‌ی، پاش و پی‌شه‌وه، دی‌ت، چونکه ری‌سا شهرعیه‌که ده‌لی: (ههرچی شتی‌ک له‌ دوو ری‌ی پاش و پی‌شه‌وه، جگه له‌ مه‌نی هات، پی‌سه)..

^۱ بوخاری (۲۳۹) و مسلم (۲۴۶).

ههروها گوتويانه: فرمان کردن به شتنه و دی زهکهری پیاو،
به لگه یه له سر پیستی شی عهورتی نافرمت..

دوهم: نهوانه ی گوتويانه پاکه:^۱ نهو شهرعناسه به پږانه ی
گوتويانه نهو شییه ی له عهورتی نافرته وه دیت پاکه، پشتیان بهم
به لگانه به ستوه:

۱ - گوتويانه: نهو فرمودانه ی کردوتانن به به لگه ی پیستی
نهو شییه، نهسخ بونه ته وه (سرراونه ته وه) و حوکمیان نه ماوه^۲. بهو
فرمودانه ی تر نهسخ بونه ته وه، که له حالته ی وادا فرمانی
راشکاو به غوسل دهرکردن ددهن.

۲ - عائشه خان خوا لیلی رازی بیت، هه مو جاریک مهنی
پیغه مبهری، صلی الله علیه وسلم، له پوښاکه کانی ده پرواند،
ناشکرایه، که نهو مهنیه سهره نجامی جیماع بو، چونکه هیچ
پیغه مبهریک نیحتیلام نه بو^۳. نهو مهنیه ش به هه مان جیدا
هاتوه، که شی پیوه یه، مادام حوکمی مهنیه که پاکه، که و ابو نهو
شییه ش پاکه، به مهش ده گهینه نه وه ی، که هه ر جوړه شله و شییه ک
له عهورتی نافرته وه دیت پاکه..

۳ - ناشکرایه، که نهو جوړه شله و شییه ی، به عهورتی نافرته ی
نهو سهرده مه دا دیت، خو هه ر نهو شله و شییه یه، که به عهورته ی

^۱ الشيخ مصطفى بن عدوي: جامع أحكام النساء (۱/۶۸).

^۲ فتح الباري (۱/۴۷۳).

^۳ ابن قدامة: المغني (۲/۸۸).

ئافەرتانی سەردەمی یاوەراندایا هاتو، دیاردەیهکی رۆژانەیی هەمو ئافەرتیکیشە، دەیی بۆچی لە پیغەمبەری خواوە، صلی الله علیه وسلم، یان لە یاوەرئیکیهووە نەببستراو، نەقل نەکراوە کە فەرمانی بە شۆشتنەووی، یان بە دەستنویژ لیگرتنەووی دابیت؟!

۴ - دەرچەیی ئەم شلەو شیپە، هەمان دەرچەیی میزنیه، تا حوکمی پیسیی ئەو وەرگریت. زانستی پزشکی ئیستاش ئەو دەسەلینیت..

۴. ئەو ریسایەیی شەرەناسان دایانناو: (هەرچی شتیک لە دوو ریی پاش و پیشەووە، جگە لە مەنی هات پیسە) خو ئایەت و فەرمودە نیە، گۆرا (ئجماع)ی وشەرەناسانی لەسەر نیە، مەرچ نیە ئەو ئەوا بە شیوہیەکی رەها بیت، خو خوینی جاری داوینی ئافەرتان (ئیستیجازە)، هەر لەوێوە دیت و، کەسیش نەییگوتووە پیسە.

پوختەیی حوکمەکە بە لامەووە ئەوہیە کە:

- ئەگەر سەرەنجامی دەسبازی ژن، شلە لە عەرەتی هاتە دەرەو، ئەووە حوکمی وەکو مەزی پیاو وایەو، هەم دەستنویژ دەشکینیت و هەم پیسە.

- ئەگەر سەرەنجامی ماندو بون، یان دوگیانی (حەمل) بە بی ئاگایی ئافەرتەکە هاتە دەری، ئەووە پیس نیە، چونکە بەلگەیی پیسیتیمان لەسەری نیە، کەوابو لەسەر ئەسلی پاکیتی دەمینیتەووە.. والله اعلم .

توۋزىنە ۋە يەك لەسەر

پاكى شەراب

ئەو شەرابەي، كە سەرخۇش دەكات، جۇرئىكە لە دوازده جۇر ئەلكهۇل، ئەمە جۇرى ئيسانۇلە (C_2H_5OH) كە رادەي ۶۰ - ۹۰% ئيسانۇلى تىدايە، كە بە ھۆيە ۋە ھەندى شەرئناس بە پىسيان داناۋە، كورد پىي دەلئىن ئيسپرتوۋ، لە نەخۇشخانەكاندا بۇ پاكرىي پزىشكى (تەعقيم) بەكارى دەھىنن، ئەمەيە كە بە ئىنگلىزى (*Spirit*) و، بە فەرەنسى (*Espirit*) و، بە ئىتالى (*Spirito*) يە، كە بە مانايى رۇحى شەرابەكەيە، جۇردكانى ترى ۋەكو ميسانۇل (CH_3OH) و، برىبانۇ (C_3H_7OH) مەست ناكەن، بۇيە ئەو شەرئناسانە لە بە پىس دانانى ئەمانە، خۇيان بواردوہ. زۇرىنەي شەرئناسانى ئىسلام، بە شىۋەيەكى گشتى، شەرابيان بە پىس داناۋە، بەلام ھەندىك لە شەرئناسانى كۇن ونوى، بە پىسيان دانەناۋە:

پۇلى يەكەم كە دەلئىن: شەراب پىسە: ئەو بەرپزانەي كە شەراب بە پىس دەزانن، لەوانىش چوار ئىمامە بەرپزەكەو، ئىبنو ھەزم و ئىبنو تەيمىيە، بەلگەشيان ئەوہيە، كە:

يەكەم: خوای پەرودگار فەرمويەتى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ المائدة ۹۰/ واتە: ئەي ئەو كەسانەي باۋەرتان ھىناۋە، شەراب و قومارو يانسىب و قومار بەزار پىسن، كارى شەيتانن، توخنيان مەكەون، تا سەرفراز بن..

(رجس) له نایهتهکهدا هەر (نجس)ه.. لای ئەم شەرعناسه بهرپزانه شەرآب پیسه، ئەگەر بهر شوینیک کهوت، دەبی بشۆریتهوه، تا پاک دهبیتهوه^۱.

دووهم: فەرمودهی سهحیحیش لهسه ر پیستی خوین هاتوه وهکو:

۱ . فەرمودهکهی ئەبو سهعلهبهی خوشهنی خوا لیی رازی بیټ، که دهلی: له پیغمبهریان پرسى صلى الله عليه وسلم، که کاتیک دهچنه سه ر شوینی کافرهکان و، مهنجهل و قاپ و کهوچکیان ههئدهگرنهوه ئاسهوارى گوشتى بهرازو شهرا بیان تیدا ماوه، ئایا چی لهو کهلوپه لانه بکهن ؟ فەرموى: (إِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَاشْرَبُوا وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَاحْضُرُوا بِالْمَاءِ)^۲ واته: ئەگەر هی ترتان بهردهست کهوت لهودا بخون، ئەگەر نا، به ئاو بیانشونهوهو، بهکاریان بهینن..

لهمهوه ئیمام خهتتابی^۳ و، ئیبنو دهقیق العیید^۴ (که شافیعین) و، زهیلعی^۵ و، ئیبنو الهومام (که حنهفین) و، ئیمام مهجدالدین ئیبنو تهیمییهی (باپیری ئیبنو تهیمییهی بهناوبانگ)^۶ دا فهتوای پیستی شهرا بیان داوه..

^۱ ابن مودود الحنفي: الاختيار (۳۳/۱)، المرادوي: الانصاف (۳۷۸/۱) ، النووي: المجموع (۵۶۹/۲)، ابن حزم: المحلى (۱۶۱/۱).

^۲ ئەبو داود: سنن (۳۶۳/۳) و ترمزیش له سى شوینی سوننهکهی خوئی هیناویتییهوهو به سهحیحی داناوه، ئەسلى حهديسهکهش له ههردووسهحیحی بوخاری و موسليما ههیه..

^۳ معالم السنن ۲۵۷/۴ که شهرحی سنن ابی داوده..

^۴ له کتیبی (الإمام في أحاديث الكلام).

^۵ الزيلعي: نصب الراية في تخریج أحاديث الهداية (۹۵/۱)، ابن الهمام: فتح القدير ۵۱/۱

^۶ له کتیبی (منتقى الاخبار).

پولی دووهم که دهلین: شهرباب پیس نیه:

یه که م: نایه ته که به لگه نیه له سهر بیستی شهرباب، چونکه:

۱ - سیانه باسکراوه که ی تر، له خویندا پیس نین، نه قومارو، نه یانسیب و، نه زاره لدان بو قومارو پاره بردنه وه، هیچیان پیس نین، ناشکریت (خبری موبته داکه، که (رجس) ه، تایبته بکریت به خمره که وهو بهس، چونکه (خبری) هر چوار موبته داکه یه، جگه له وهش نسل له شتدا پاکي و حه لایه، هر کهس حوکمی شتیک بدات، که پیسه، دهبی به لگه ی به هیزی هه بیته. نه مهش رای ره بیعه و، لهیس و، موزهنی و، داودی زاهیری و، شه وکانی و، سه نغانی و، نهلانی و، سید سابق و، نال به سسام و، نین عوسیمین و نه وانمن ..

۲ - وشه ی (رجس) مانای تریشی زوره، وه کو: پیسای، حه رام کراو، ناشیرین، سزا، له عنهت و نه فرین، کوفر، خرابه کاری، تاوان و گوناح، پیسی .. نیتر بوجی تایبته تان کردوه به مانای پیسیه وه.^۲

دووهم: وشه ی رجس، له سی شوینی تری قورئاندا، جگه له م نایه ته هاتوه، هیچیان به مانای نجس نه هاتوه، بو نمونه:

- له الانعام / ۱۳۵: ﴿كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

واته: نه ئاواهی خوی گه وره، سزا بو نه و که سانه داده نی، که باوهر ناهینن .. که و ابو رجس، به مانای سزا هاتوه.

^۱ بو ته فسلی رای نه مانیش: المجموع (۵۶۹/۲) و الدراری المزینة (۲۸/۱) و فقه السنة (۱/۲۸).

^۲ ته فسلی وا له کتیبی (النهایه) ی نینبو نه سیر ولسان العرب و مختار الصحاح .

– له التوبة / ۹۵: ﴿ سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِنَعْرِضُوا عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رَجِسٌ وَمَآؤُهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴾ واته: ئەوانه، كه ئیوه دهگه پینه وه، شار سویندتان بۆ دهخۆن، تا وازیان لی بهینن، لییان گه پین و رویان مه دهنی، ئەوانه به راستی پیسن، واته کرده و هیان به دهو، حهت من له سزای ئەو کارانه یاندا، كه دهیان کرد، شوین هه واریان دۆزه خ ده بیّت !!

- ههروهها له سوره تی الحج / ۳۰: ﴿ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ ﴾ واته: توخنی بته پیسه گان مه که ون.. بته گان پیسن، چونکه ده بنه مایه ی سزاو ئەشکه نه جهی دواپی، نه ک خویان پیس بن وه کو پیسای، چونکه به رد خوی پیس نیه..

سپییه م: له که سیکی سه له فه وه هیچمان پی نه گه یشتوه، که یاوه ریک، یان تابعینیکیان رجسی له و نایه ته دا به مانای (نجس)، واته پیسی لیك دابیته وه، به لکو ئیبنو عه بباس، خوا لییان رازی بیّت، ده یگوت: رجس، واته مایه ی رق هه ستان، ئیبنو زهیدیش ده یگوت: رجس واته خرابه کاری.

چواره م: هاتنی وشه ی شه راب، له پیزی قومارو ئەوانی تر دا، له و نایه ته دا، به لگه یه له سهر ئەوه ی، که مانای پیستی مه به ست نیه، به لکو مه به ستی پیستی مه عنه و ییه، ئەمهش وه کو ئەو نایه ته ی دیکه یه، که ده فه رموی: ﴿ يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ ﴾ التوبة / ۲۸ واته: ئەه ی ئەو که سانه ی باوه رتان هینا وه، موشریکه گان

پيسن.. بهلگهش له سهههه ئهوه زۆره، كه موشرىكهكان له بهر شىركيان نيه، كه پيسن.

پيىنجهم: چه رام كردنى شه راب پيسىتى بونى ناگه ينىت، به لام پيسىتى خۆى، چه رامى له خۆدا هه لگرتوه، خۆ كهس نه يگوت: پۆشىنى ئاوريشم (حه رير)، يان ئالتون بۆ پياوى موسولمان چه رامه، يان بلى: ئاوريشم و ئالتون پيسن! هه ردوو كيان به پى شىعه تى ئيسلام و، به كو راي شه رعناسان پاكن..

شه شه م: ئه و رجه له و ئايه ته دا، په يوه ست كراوه ته وه به وه وه، كه كارى شه يتانه، بۆيه وا پيسه، كه وا بو پيسيه كى كرده وه پيه، به ماناى ناشيرين و به دو ناهه موار، نهك به ماناى پيسىتى زاتى خۆى..

حه وه ته م: له و فه رموده سه حيه ي ئه نه سدا، خوا لى پازى بىت، كه باسى چۆنيه تى چه رام كردنى شه راب دهكات، ده لى: (فأمر رسول الله صلى الله عليه وسلم منادياً ينادي: أَلَا إِنَّ الْخَمْرَ قَدْ حُرِّمَتْ ... قال: فخرجت فأهزقتها فجرت في سبك المدينة) ^۱ واته: كه پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم فه رمانى دا به كه سىك، جار بدا، كه: هۆ خه لگينه! شه راب چه رام كرا.. خي را چومه دهره وه و رشم، تا به كو لانى مه دينه دا بلا و بۆوه.. نه گه ر شه راب پيس بو ايه، نه ده بو ئاوا بى رى ژنه كو چه و كو لان، كه ئي حتيمالى زۆر هه يه، به ر بى رى ژه كان و، به ر خه لكى تريس بكه وىت..

^۱ بوخارى (۲۳۳۲)، موسليم (۱۹۸۰).

هه شته م: کابرايهك، كه هاته خزمهت پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم و دوو جه وهنده (كونده: مهشكه) شهرابى به ديارى بو هينابو، كه پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم ره فرى كرد لى و هر گريت و فرموى: حه رامه، يه كيك به كابراى وت، برؤ بيان فرؤشه وه، پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم فرموى: (إِنَّ اللَّهَ الَّذِي حَرَّمَ شَرْبَهَا حَرَّمَ بَيْعَهَا، فَفَتَحَ الرَّجُلُ الْمَزَادَتَيْنِ حَتَّى ذَهَبَ مَا فِيهِمَا) ^۱ واته نه وه خوايهى خوار دنه وهى حه رام كردوه، فرؤش تنيشى حه رام كردوه، ئيتر كابرا ده مى هه ردوه و جه وهنده كهى كردوه، تا هه مو نه وهى تيان دابو رزا. نه گه ر شهراب پيس بوايه، پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم فرمانى ده كرد، كه ئاوى پيدا كهن، هه روه كو، كه فرمانيدا ئاو بكن به ميزى كابراى نه عرابيدا، كه له مزگه وته كه ميزى كرد، يان فرمانى به و يا وه ره عه زيزانهى ده كرد، كه ئا گادار بن پريشكيتان به ر نه كه وئيت !

نوويه م: مادام له ديدى شهرعه وه نه سلئ شت پا كزى و، نه وا پاكييه و در باره ي پيسئتى شهرابيش، به لگه يه كى بنرمان ده سنه كه وت.. شيخ ئيبنو عوسئمين ده لئ وا نابينم شهراب پيس بيئت، بوئه پيم وايه نه لكهؤل پا كه و، حه ره جيش له وه دا نابينم، كه له كاتى پئويستى، وه كو ته عقيم كردنى برينئكدا به كارى به ينم.. كه وا بو هه مو نه وهى نه لكهؤليشان تيدا به كار ديئت، هه ر پاكن.. در مان بن يان، كه ره سته ي ته عقيم، يان قولؤنيا و عه ترو بوئى شله مه نى .

كه وا بو راي نه وه شهرعنا سانه په سه نده، كه گوتويانه شهراب پا كه ..

★ ★ ★

^۱ مسلم (۱۲۰۶) و ئيمامى مالك له موطأ (۱۵۴۳).

توپۇرئىنەۋەيەك لەسەر

ھوكمى خوين

خوين چەند جۇرئىكە:

۱. خوينى ھەيز: ئەمىيان بە كۇراي شەرئناسان پيسە و، پىشتر باسمان لە بەلگەكانى كرد.

۲. خوينى مروق: را لەسەر ئەمىيان جياۋازە، شەرئناسان بە شىۋەيەكى گشتى، رايان لەسەر پيسىتتەيەتى، لەبەر ئەۋەدى ھوكمى ھەرام بونى. لە قورئانى پىرۇزدا ھەيە، ئەمانىش واى بۇ چون، كە پيس بىت، ھوكمى ئەمىش لاى زۇرىك لەۋ بەرپزانە، ۋەكو شەراپى لى ھاتوۋ .. كە خۋاى گەۋرە دەفەرموى: ﴿ قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَّسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ ﴾ الانعام/۱۴۵ واتە: بلى: لەۋ ۋەھىيە، كە بۇم ھاتوۋ، شتىكى وا نابىنم، كە ھەرام كرابىت، غەيرى مردارەۋەبو و، خوينى رزا و، گوشتى بەراز، كە ئەمانە ھەمويان پيسن.. ئەۋ شەرئناسە بەرپزانە، گوتويانە، كە مادام رجسە، واتە پيسە.. چۋار ئىمامە بەرپزەكەۋ، ئەھلى تەفسىرو، زۇرىك لە فەرمودەوانان و، شەرئناسان، گوتويانە: كۇرا (ئىجماع) لەسەر پيسىتى خوين ھەيە. ھەمو ئەۋە باس دەكەن، كە خوين پيسە ! شەرئناسانى پىشىنى تابعين و، ئەۋانى دۋاى ئەۋانىش، رايان ھەر وايە..

ئەوانەى پىيان وایە خوین پیسه:

۱- مەزەهەبى حەنەفى، لەسەر پیستی و دەستنوێژ پێشکانیشی، رێکن، ئەوەى لای ئەوان عەفوی لێدراوە، برێکی کەمە بە قەبارەى، درهەمێکی کۆن^۱..

۲- ئیمام شافعی رحمةتی خوی لى بیت، هەر خوینی لا پیسه، بۆیه دواى باسى فەرمودەى ئەسماء، دەربارەى خوینی حەیز دەلی: ئەمە بەلگەیه لەسەر پیستی خوینی حەیزو، هەمو جۆرە خوینیکی تر.. شافعیەکان هەمو لەسەر ئەو رێکن، کە پیسه^۲..

۳- ئیمام مالیکیش گوتویەتی،^۳ کە خوین پیسه بى ئەوەى تەفسیلی بەداتی.. بەلام هەندیک له شەرەناسانی مالیکی، باسى جۆرو برى عەفو لێدراویان کردو^۴..

۴- مەزەهەبى ئیمام ئەحمەد له پیستی خویندا زۆر رونه^۵.

۵- هەر وەها ئیبنو حەزم رەحمەتی خوی لى بیت دەلی: شەرەناسان لەسەر ئەو کۆن، کە خوین پیسه.. ئیبنو روشدیش هەر پى وایە کە پیسه^۶

^۱ مجمع الانهر (۵۲/۱) یان ئیبنو نوجەیم: البحر الرائق (۲۰/۱) ..

^۲ ئیمامى شافعی: الام (۶۷/۱)، ابو اسحق الشیرازی: المهذب (۵۱۱/۲).

^۳ وهكو له المدونة (۲۸/۱) ی ئیمامى مالیک خویدا هاتوه.

^۴ له کتیبى الزرقانی: حاشیة الرهوني (۷۳/۱) و الآبی الازهری: جواهر الاکلیل (۹/۱).

^۵ تەنانەت له کتیبەکانی: القرافي: الفروع (۲۵۳/۱) و ابن عبدالبر: الكافي (۱۱۰/۱) کۆرای هەر جوار ئیمامە بەرێزەکەش نەقل دەکەن..

^۶ له ابن حزم: المحلى (۱۰۲/۱) و کتیبى ابن حزم: مراتب الاجماع (ل ۱۹).

^۷ ابن رشد: بداية المجتهد ۱۷۵/۲..

۶- ئيمامه کی بهرجهستهی وهکو، ئيمام نه حمهد بن حهنبهل رهمهتی خوای لی بیټ، که په کیکه له چوار کهس له نوممهتی موسولمانان، که بری شهش سهد هزار فهرمودهی له بهر بوهو، ئيمامه کی گهورهی نه هلی سوننهته، له ئيمام ئيبنو حهزمه وه ئيجماع نه قل دهکات، که خوین پیسه. نه مهش بوچونی ئيمامانی تری به پریزی وهکو، ئيمام ئيبنول قه ییمی جهوزیه شه، باس له فهتواکانی ئيمام نه حمهد دهکات و، پشتیوانیان لی دهکات، دهلی: له نه حمهدیان پرسى: حوکمی خوین و کیم له لات وهکو په کن؟! فهرموی: نا، خه لکی له پیسی خویندا، رایان جیاواز نه بوه (مه بهستی له خه لکی شهرعناسانه..). جاریکی تریش گوتی: خوین و کیم وزوخاویک، که له برین دین. وهکو خوین نین^۱..

۷- ئيمام ئيبنو حه جهری عه سقه لانی، کوړای شهرعناسانی له سهر پیستی خوین، باس کردوه^۲.

۸- ئيبنو عه بدولیر گوتویه تی: حوکمی شهرعی هه مو خوینیک، وهکو حوکمی خوینی حه یزه، بری که می عه فوی لی دراوه، چونکه خوای گهوره، که فهرمویه تی (رجس)ه، رجسیش ههر (نجس)ه و نه جیسیش پیسیه^۳..

^۱ ابن القيم الجوزية: اغاثة اللفهان (۱/۲۴۰).

^۲ ابن تیمیة: شرح العمدة (۱/۱۰۵).

^۳ فتح الباري (۱/۲۵۲ و ۴۲۰).. هه روهما شاریحه کانی تری بوخاری وهکو العینی له البنایة

(۱/۲۳۷)، و عمدة القاري (۲/۱۴۱)..

^۴ ابن عبدالبر: التمهيد (۲۲/۲۳۰).

۹. ئیبنول عه ره بی دهلی: شهرعناسان له بهر نه وه کون، که خوین هم حه پرامه و، هم پیسه، نه ده خوریت، نه سودی لی و مرده گیریت، خوی گه و ره به گشتی حوکمی پیسی تیه که ی داوه، هه چهنده له سورتهی الانعامدا، تایبه تی کردوه به خوینی رزاوه وه، به لام شهرعناسان گوتویانه، گشتیه که حوکمی تایبه تیه که و مرده گیریت وه^۱..

۱۰. ئیمام نه وه وی گوتویه تی: به لگه لهسهر پیسی تی خوین به هیزه، له ریزی شهرعناساندا، که سم نه دیوه به پیچه وانه وه فه توای دابیت، هه مو پییان پیس بوه، مه گهر خاوه نی کتییی (الحاوی) که له موته که لیمینه وه رای پیچه وانه نه قل دهکات، که وتویانه: گویه پاکه، قسه ی نه وانیش، نه کورای پی دادمه زریت، نه کورا هه لده وشینیت وه^۲.

ئیمام قورتوبی له ته فسیره که یدا^۳، کورای شهرعناسان لهسهر نه وه نه قل دهکات، که خوین پیسه ..

پولی دووه م که پییان وایه خوین پاکه:

هه ندیک له توپژره وه گه وره کانی وه کو، شه وکانی و سددیق خان و، نه لبانی و، بن عوسیمین^۴ له بهر نه وه ی لای نه مان، کورای شهرعناسانی پیشینی لهسهر پیک نه هاتوه به لایانه وه خوین که م بیت، یان زور، جاری بیت یان وشک، هه ر پیس نیه .. بو به هیز کردنی رای خویان، پشتیان به م

^۱ ابن العربي: احکام القرآن (۱/ ۷۹).

^۲ النوي: شرح مسلم (۳/ ۲۰۰) و النوي: المجموع (۲/ ۵۷۶)

^۳ القرطبي: الجامع لاحکام القرآن (۲/ ۲۲۱).

^۴ القنوجي: الروضة الندية شرح الدرر البهية (۱/ ۸۱) الالباني: تمام المنة (ل ۵۲)، ابن عثيمين:

الشرح الممتع (۱/ ۲۶۰)

به لگانه به ستوه:

۱- نه سلې هه مو شتيك پاكويه، تا به لگه يه ك له سر پيسيتيه كه ي دمرده كه وپت، نه وه ي له پيغه مبهري نازداريشه وه، صلي الله عليه وسلم گيږاوه ته وه نه وه يه، كه فه رمانې به شوشتنې غه يري شوپني خويني حه يز نه فه رموه، له كاتيكا ئه وپش و نه و ياوهره به ريزانه ي، له خزمه تيدابون، سه دان جار خوينيان به له ش وپوشاكي خو يانه وه ده بيني.. جا نه گهر خوينيان به پيس بزانيايه، حه تمن فه رموده ي زوريان دهر باره ي نه قل ده كرد، چونكه هه م خو يان پيوستيان پي ده بو، هه م نه واني پاش نه وانيش، كه بونه وه به قوتابي ياوهران..

۲- ياوهران به دريژايي ميژوي جهادي خو يان، به خو ينه وه نو يژيان كرده، هه يانبوه، خو يني لي تكاوه نو يژه كه ي پيوه كرده، له كه سيشيانه وه ريوايه تي ك نيه، كه پيغه مبهري خوا، صلي الله عليه وسلم، فه رمانې به شوشتنه وه ي برين و، پوشاكه خو يناويه كانيان دابپته وه.. ديسان له خو شيانه وه شتيكي وا نه گيږاوه ته وه، كه زور لي به هه زه ر بوين و، خو يان لي پاراستييت.. نه لحه سه ن ده لي: موسولمانان هه ر به خو ينه وه نو يژه كانيان ده كردو، هيج گري و كوليكي شيان به رامبهري لا دروست نه ده بو!

۳. فه رمودې ترمان هه يه، كه نه و ياوهره به ريزه ي پيغه مبه ر صلي الله عليه وسلم، كه له نه نسا ر بو، ده ي گيږپته وه كه له شه ونويژدا بو، موشريكيك تيريكي تيگرت و، له په راسوي هه لچه قې، پاشان هه ر له

سه نه دي سه حجه و لاي بوخاري موعه لله قه (۲۳۶/۱) ونيبونوه بو شه يبه به سه نه دي راست و په يوه سه ته وه گه ياندويته وه: فتح الباري (۳۳۷/۱) ..

نوپۇزەكەيدا دەريھىنايەو، ديسان موشرىكەكە، تىرىكى تىرى پىۋەناو، ئەۋىشى لە جەستە رۇچو، ئەۋىشى دەريھىنايەو، نوپۇزەكەي نەپرى، بۇ سىيەمجار، كابرانى موشرىك تىرىكى تىرى تىگرت، ئەۋىش لە جەستەي خواناسى جەقى و، ھەر نوپۇزەكەي نەپرى! بەلام نەيتوانى ھەر بە پىۋە بىت و، چو ركو و سوژدەو، ھەر بەردەوام بو لەسەر نوپۇزەكەي، لە كاتىكدا خوئىنى لەشى جارى بو بو !! (ئىسنادى سەحىھە و لاي بوخارى موعەللەقەو، ئىمام ئەھمەد بە سەنەدى راست و پەيوەستەو، گەياندوئىتەو بە پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم)..

شىخى ئەلبانى رەھمەتى دەلى: ئەمە لە حوكمى مەرفوعدايە، راستە ئەو ئىجتىمالە ھەيە، كە پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم نەيدىبىت، بەلام، خۇ ئەگەر ياۋەران بيانزانيايە، ئىشكالىك لەسەر ئەو خوئى لى چۇرپىنە لە نوپۇزدا ھەيە، ھەتمەن پىرسىارىان لە پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم دەربارەي دەكرد، خۇ ئەگەر ئەۋىش صلى الله عليه، وسلم ئاگادار نەبوايا و، ياۋەرەكەش نەپىرسىايە خۇ لاي خىۋى گەورە ئاشكراو زانراو بو، ھەتمەن خىۋى پەروەردگار بۇ پىغەمبەرەكەي خىۋى صلى الله عليه وسلم، رون دەكردەو.. چونكە رون كىردنەۋى حوكمى شەرى، ۋەكو لە زانستى ئوسولدا ھەيە، نابىت لە كاتى پىۋىست تىپەرىت.. ئەگەر ئەو خوئىنەي لەش، كە ئاۋا لە جەستەي ئەو ياۋەرانە رۇپىشتەو، پىس بوايە، ھەتمەن خىۋى گەورە، لە ھالەتتىكىاندا بە ۋەخى بۇ پىغەمبەرەكەي خىۋى صلى الله عليه وسلم، رون دەكردەو.. ئەمەش بەلگەنەۋىستىكەو، لە كەس شاراۋە نابىت^۱..

^۱ الالباني: تمام المنة (۵۱)..

۴. ديسان نهو ريوايه ته به ناوبانگه ی، که عومهری کورې خه تباب خوا لئی رازی بیټ، که له کاتی نويزدا شمشیري لیدرا، نويزه که ی ههر ته و او کرد، له کاتیکدا، که خوین له برینی دهرؤیشت^۱ .

۵. فهرموده که ی عائیشه خان، خوا لئی رازی بیټ، که دهر باره ی مردنی سهدی کورې مه عاز خوا لئی رازی بیټ، فهرموی: (که سهدی کورې مه عاز، له شهره که ی خنده قدا پیکرا، پیغه مبر صلی الله علیه وسلم، چادریکی له مزگهوت بو هه لدا، تا زو زو بجیته سهردانی.. شهویک که نهو، لهو حاله ته دا بو، کونیکي برینه که ی پچراپه وهو، خوینی له بن چادره که وه هاته دهری، له دهره وه هاواریان کرد: نه ری چادره وانان نهو خوینه چیه، که سهریان کرد، زامه که ی سهده ته قیوه ته وهو، خوینی لی ده چوریت، ئاواش کوچی دواپی کرد^۲... هیچ ريوايه تیک له بهر ده ستدا نیه، که پیغه مبر صلی الله علیه وسلم، فهرمانی به شوشتنه وه ی جیی خوینه که، که مزگهوت بو کرد بیټ، یان لانی که م نه یفه رمو، دۆلکه یه ک ئاوی پیدا که ن، وه کو بو میزی کابرای نه عرابی، که له مزگهوتدا کردی، فهرموی لئی گهرین و، دۆلکه یه ک ئاو بکه ن به شوینی میزه که یدا.. جا نه گهر خوین پیس بواپه، چون پیغه مبر صلی الله علیه وسلم لی ده گهرا لئی گهرین، نه خوازه لا له مزگهوتیشدا..

نیمامی مالیک (۸۲) و بهیعی (۲۵۷/۱) فهرموده وانی دیکه ش ههن، که گپراویانه ته وهو به سه حیجان ناساندوه، که مال السهید سالم له صحیح فقه السنه (۷۸/۱) دا ده لی: سمنده که ی سه حیجه ..

که مال السهید سالم له صحیح فقه السنه (۷۹/۱) دا ده لی: سه حیجه، نه بو داود به کورتی گپراویته مهود (۳۰۰) و ته بهرانیس له (الکبیر ۷/۶) به سه حیجی داناوه.

۶- هەندیک لە شەرعناسان، وەکو ئیبنو روشد دواى ئەوەی، راجوینی شەرعناسانی دەربارەى خوین باس کرد دەلی: گوتویانە، کە خوینی ماسی پاکە، چونکە ماسی بە مردارەووە بویى پاکە، خۆ مرۆفیش بە مردویی پاکە، ئیتر بۆچی خوینەکەى بە پیس دادەنن؟! دواى موناقلەشەى راو بۆچونەکان، دەلی: خوینی حەیز بۆیە پیسە، چونکە بەلگەمان لەسەرى هەیه، ئەمما خوینی تر، مادام بەلگەمان لەسەرى نیە، هەر دەبیت لەسەر ئەسلی خۆی، کە پاکیتیە بمینیتەووە، هەر کەسیکیش بلی پیسە، دەبی بەلگەى دەقیکمان بۆ بەینیتەووە..

کە دەلین بۆچی خوینی تر، وەکو خوینی حەیز بە پیس دانانن؟ دەلین: ئاخر جیاوازی لە نیوانیاندا هەیه، بۆیە وا ناکەین.. خوینی حەیز، خوینیکی سروشتی جەستەى ئافرەتەو، دەکریتە دەرەووە، خەست ترەو، بۆنیکى ناخۆشى لی دیت، بۆیە حوکمی، وەکو حوکمی میزو پیسایى لی هاتووە، ئەمە وەکو ئەو خوینە نیە، کە لە ئەندامیکى بپراوی لەشەووە دیتە دەرەووە.. ئەووە نیە پیغمبەرىش صلی الله علیه وسلم دەفەرموی: (إِنَّ هَذَا شَيْءٌ كَتَبَهُ اللهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ) واتە ئەمە شتیكە، خواى گەورە لەسەر کچانى ئادەمی نوسیووە) دەربارەى خوینی جاری داوین، کە پیى دەوتریت: (ئیستیجازە) دەفەرموی: (إِنَّهُ دَمٌ عَرَقٌ) ئەمە خوینیکى دەمارە.

۷- بەلگەى تریش هەیه، کە هەمو ئەم بۆچونە بەهیزتر دەکەن، وەکو ئەو فەرمودەى، کە ئیبنو ئەبو شەیبە گپراویتیەووە، بەیھیقی لە (السنن ۱/۱۴۱) دا هیئاویتیەووە، بە سەنەدى سەحیحەووە کە ئیبنو

عومهر خوا لښان رازی بیټ، دومه لیکي له دم و چاو هاتبو، گوشي (دمری کرد) خوینیشی لی هات، همر سړی و نوښیشی کرد، بی نه وهی بیشوات، یان دهستنوښی بو بگریته وه..

۸- یان نه و فهرموده ی له ری سوفيانی سهوری و، سوفيانی کوری عویهینه وه له عهتانه وه هاتوه، که گوتی: عبداللهی کوری ئوبهیم بینی تفی ده کرده وه، خوینی پیوه بو، نه دهستنوښی شوشته وه، نه ده می^۱.

۹- له فهرموده یکی تر دا، که به کوی ریوایه ته گانی به هیتر ده بیټ، ئیبنو نه بو شه یبه (۱۲۸/۱) له ری شوعبه ی کوری غهیلانه وه، له جامع له مهیمونی کوری مه هرا نه وه گپراو یتیه وه، که ده لی: په کیک، که خوی نه بو هورمیره ی بینیو، وتی: نه بو هورمیره م بینی په نجه ی به کونه لوتیدا کرد. خوینی لی هات سړی و نه شوشته وه، دهستنوښی نه گرت وه.

۱۰- دیسان به لگه ی تر هه یه، که ئیبنو مه سعود خوا لی رازی بیټ، نوښی ده کردو خوینی نازه لی سهر برراو، به عاستی بهر ورگیه وه بو، له دهستنوښیدا نه شوشته بو^۲.

نه وهش بزانی، که شهر عناسان، هندیکیان رهدیان له م رفتاره ی ئیبنو مه سعود به وه داو ته وه، که ئیبنو مه سعود، پاکی جهسته و، پو شاکي به مهرجی نوښ ورنه گرتبو، نه و، خوا لی رازی بیټ،

^۱ عبدالرزاق: المصنف (۱۴۸/۱)

^۲ عبدالرزاق: المصنف (۲۵/۱) و ئیبنو نه بو شه یبه: المصنف (۲۹۲/۱). که مال السهید سالم له صحیح فقه السنة (۷۹/۱) دا ده فرموی: ئیسناده که ی سه حجه و له

دهڭوت: پاکی جهسته و پۆشاک (له پیسی)، مهرجی سهلامهتی نوڤژ
نین.. هەر پیی وابون شتیکی باشتره پاک بن..

۱۱ - ئەو شهرعناسه بهرپزانهی خوینیان به پاک داناوه، ئەوهشیان
هیناوهتهوه، که پیغه مبهەر صلی الله علیه وسلم شهیدانی ئو خودی بهو
خوینهوه ناشت که به لهش و پۆشاکیان هوه بو، نهیشوشتن و ناشتنی..
به درپزایی میژوی موسولمانانیش، گوژراوی شهپی ئیسلامی و کوفر،
که شهید به خوینی خوینهوه، که به لهش و پۆشاکیه وهیه، دهنیژران،
پیسیش شتیکی زهق و دیارهو، ودهسفیک نیه مهعنهوی بیت، وهکو لهش
پسی، که حوکمیکی شهرعیه، له شهرعیشدا جیاوازی ناخریته نیوان
دوو شتی لیکچوهوه، ئیتر جیاوازی نیوان خوینی شههیدو، خوینی
کهسیکی تر چیه ؟!

۱۲ - عائیشه خان خوا لئی رازی بیت دهگپرتتهوه، که ههندیك له
خیزانه کانی پیغه مبهەر صلی الله علیه وسلم، له مزگهوت بو ئیعتیکاف
دهمانهوه، له کاتیکدا، که له خوینی جاری داوین (ئیستیحازه) شدا
بون، که ههلهدهستان خوینیان له پاش جی دهما، ههیانبو ناچار دهبو،
تهشت دانی و تئیدا دانیشیت.. بهلام هیچ ریوایهتیک نههاتوه، که
پیغه مبهەر صلی الله علیه وسلم، فهرمانی به شوشتنهوهی جیگاکانیان
دابیت.. ئەوهش بهلگهیه لهسەر ئەوهی، که خوینهکهیانی وهکو، خوینی
حهیزهکهیان، به پیس نهزانیوه..

۱۳- ئاشکرایه، که ئەو ئافرهتهی له خوینی جاری داوین (ئیستیحازه) دایه،
رپی له میژدی ناگیریت بو کاری سهرحیپی (جیماع) لهگهڵ کردنی، جا

نه گهر حوکمی نهو خویننی نیستی حازه یه، وهکو خویننی چه یزه که پیس بوايه ده بو ری له سه رجییی له گهل کردنی نهو نافره تانه بگیریه، چونکه خوی گه وره دهر باره ی خوین و، کات وشویننی چه یز ده فهرموی: ﴿فَاعْتَرَلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ﴾ البقرة/۲۲۲ واته: له کاتی چه یز دا له ژنان دوره په ری ز بن..

۱۴. نه وهی نهو شهر عناسه به ری زانه ی پيشو گوتویانه، ئی جماعی له سه ره، نه م شهر عناسانه ی لایه نی دیکه گوتویانه، ئیوه هر خوتان ئیختیلاقی یاوهرانتان نه قل کرده، که نوپریان کرده و خوینیان لی جاری بو، یان پیوه بو، ئیتر ئی جماع چون دامه زراوه؟! دیسان ده پرسنه وه: نه گهر وایه، بوچی یه ک دانه فهرموده مان له سهر بیستی خوین و، شوشتنه وهی ناسه واری پینه گه یشته؟! له قبول نه کردنی رای نهو شهر عناسانه دا، که پیمان وایه خوین پیسه ئیمام شه وکانی ده لی: (نهو که سه ی، که نه حکامانیکی بی به لگه، ده کاته حوکمی شهرع، گوناھی که مترنیه له وهی، که به لگه ی حوکمیک رت ده کاته وه. نهو دوو که سه هه ردوو کیان قسه یان به دم خواوه کرده !

۱۵. ناکریت نه م خوینه، به خویننی چه یز قیاس که ین، چونکه خویننی چه یز ده قی فهرموده ی پیغه مبه ری صلی الله علیه وسلم له سه ره، که پیسه .. ئی جماعیکی بنر، له سهر پیسی خویننی چه یز هه یه. به لام بو خویننی دیکه، نهو ئی جماعه نیه.

۳. خوینی نازهل که گوشتی ده خوریت:

فتهوا له سهر ئه مېش له و روه وه، که به لگه يه ک له سهر بېستېه که ی نیه، وه کو فتهوا ی خوینی مروّف وایه، ئه سلی ئه مېش پاکېتیه..
 ئه وه ی به لگه ی پاکېتی ئه مېشه، فه رمو ده که ی ئی بنو مه سعو ده که ده لئ: پېغه مبه ر صلی الله علیه وسلم، له په نا که عبه دا نوینزی ده کرد،
 ئه بو جه هل و هاوړپکانی له و لاوه دانېشتبون، په کیکیان وتی: ئه ری ئه وه که سیک نیه، بچیت ئه وړېخو له و بېسای، ئه و نازهلئ مالی فلان سه ریان برپوه، بهینیت و بېدا به سهر محمدا؟! نه گبه تیکیان چو، رېخو له و بېسای و، خوینی نازهلئ سه ربرپروه که ی هی ناو، له و ساته دا، که پېغه مبه ری نازدر صلی الله علیه وسلم له سو جده دا بو، هه موی خسته سه ر سه رو، ناوشانی پرؤزی! نیتر هه مویان که وتنه پیکه نین!...

ئمه به لگه يه له سهر ئه وه ی، که ئه گه ر خوینی نازهلئ گوشت خورا و بېس بوايه، پېغه مبه ر صلی الله علیه وسلم، یان نوینزه که ی ده بری و ته وای ده کرد، یان عه با که ی سه ر شان و ملی پرؤزی، داده که ندو دوری ده خسته وه، به لام که هېچیان نه کردوه، مانای وایه به لایه وه بېس نه بوه.

★ ★ ★

پوخته ی توینزه وه که:

ئه وه ی له توینزه وه ی حوکمی شه رعی، پاکو بېسی خوین دمه ده که ویت، ئه وه یه، که خوین ده بی به دوو به شه وه: خوینی مروّف و خوینی نازهل:

^۱ بوخاری (۲۴۰) و موسلیم (۷۹/۱).

یەكەم: خوینى مرۆف: ئەمیش دوو جۆره:

۱. خوینى حەیزو نیفاس.

۲. خوینى ترى مرۆف (جگە لە خوینى حەیز).

دووهم: خوینى ئازەل: ئەمیش دەبیّت بە چەند بەشیکەوه:

۱. ئەو ئازەلانەى گۆشتیان دەخوریت.

۲. ئەو ئازەلانەى گۆشتیان ناخوریت.

۳. ئەو گیانلەبەرانەى خوینى شلەیان تیدا نیه. ئەوانەى، كه

خوینەكەیان سور نیه.

۴. خوینى وشكبۆوه.

هەر یەكیكیش لەم جۆرانە حوكمی شەرىعى خویان هەیه..

یەكەم: خوینى مرۆف:

۱. خوینى حەیزو نیفاس: ئەوهن كه له پێشى ئافرهتان دیت. ئەمەش

كۆرای شەرعناسانیان لەسەرە، كه پیسه.. ئەمما خوینى جارى داوین

(ئىستىحازه)، ئەوه ئەو شەرعناسانەى، خستویانەتە گەل خوینى ترى

ئاسایى، بە پاكیان زانیوهو، ئەوانى تریش بە پیس، چونكه حوكمی

خوینى حەیزو نیفاس و، خوینى جارى داوین (ئىستىحازه)یان پى، وهك

یەك وایه، بەلایانەوه پیسه.

۲. خوینى ترى مرۆف: (غەیری خوینى حەیزو نیفاس): ئەمەش

ئەوهیه، كه زۆرینەى شەرعناسانى پێشو، لەسەر پیستی راکۆن و،

هەندىك له شەرعناسان وشەرعناسانى دواى و، سەردەم پىیان وایه، كه

پاكه، بۆیه هەر خوینىك، له برینى مرۆفەوه بیّت، بەلایانەوه پاكه..

ههردوو لاشيان نهو خویننه یان پي پيسه، که له پاش و پيشی مروف دپته دهره وه، چونکه بهر پيسی که وتوه..

دووه م: خوینی نازهل:

۱- خوینی نهو نازهلانه ی گوشتیان ده خوریت: هه ندیک له

شهر عناسان گوتویانه، وهکو خوینی مروقه و پاکه، چونکه هیچ به لگه یه کمان له سهر پیستییه که ی نیه.. نه مه جگه لهو خویننه ی، که له کاتی سهر برینی نازهلدا فیچقه دهکات و دپته دهره وه، نه مه یان هه مو لایهک له سهری ریکه وتون، که پيسه، چونکه نایه تی له سهره.. به لام نهو خویننه ی، که به گوشته که وه ماوه، یان دوا ی لیانی له دهماردا ماوه، یان به مه نجه له که وه یه، نه مانه عهفو لی دراون و پاکن.. چونکه نه مه به پي ریوایه تی عایشه خان خوا لی رازی بی ت، له سهرده می پیغه مبه ریشدا صلی الله علیه وسلم، هه ر وابوه و، ئیشکالیکیان تیدا نه بینیه..

۲. خوینی نهو نازهلانه ی گوشتیان نا خوریت: گوشت و خوینی

هه مویان پيسه، جگه له خوینی پشيله، چونکه پیغه بهر صلی الله علیه وسلم، دهره قی فهرمویه تی: قهیدی نیه، چونکه پشيله پيس نیه، پشيله له وانیه، که دهسته مؤن و، بهرده وام دینه لاتان (إنها لیست بتجسس، إنها من الطوائفین علیکم والطوائف).^۱

^۱ ترمزی (۹۲) و خاوهن سونه نه کانی تر، که مال السهید سالم له صحیح فقه السنة (۷۹/۱) دا دهغه رموی: حه سن، سه حجه ..

۳. خوینى ئه و گيانله بهرانهى شهرعناسانى پيشين فهرمويانه

خوینى شليان تیدا نیه: كه ئیستا دهوتریت ئهوى خوینهكهى، سور نیه و زهردباوه، كه به هوى نهبونی هیموگلوبینه وهیه له خوینیاندا، ئەمانهش خوینیان پاكه، بۆ نمونه، خوینی میش..

۴. خوینى ئازهلئى مردارهوه بو: ئه و ئازهلانیهى، كه بئ سهربرینی

شهرعى مردار بونهتهوه.. ئهوى ئه م حوكمه نایگریتهوه، خوینی ماسی و كوللهیه، چونكه فهرمودهى سهحیحیان لهسهره، وهكو ئه و فهرمودهیه، كه ئهلبانى به سهحیحى داناوه ((أحلت لنا میتتان ودمان، فأما المیتتان فالخوت والجراد، وأما الدمان فالكبذ والطخال))..

دواى ئه م توپزینهوه دهئیم: كورته رای ئه و شهرعناسانه م پئ پهسهندتره، كه دهئین، خوین پاكه (جگه لهوانهى كۆرایان لهسهره، وهكو خوینی هیز، كه پیسه)، چونكه بهلگهكانیان بههیزتره، وهك لهوهى تهنها، له شهرعناسانى پيشینهوه نهقل کریت، كه كۆرایان لهسهر ئهوه بیټ، كه خوین پیسه.. ههرچهنده شهرعناسانى موعتبههری ئه م ئوممهتهشن، بهلام دیاره، كه رایان لهسهر پیسی خوین جه م نیه و، بهلگهكانیشیان له بهلگهى شهرعناسانى بهرامبهریان بههیزتر نیه.. والله اعلم..

من نهمويست موناقهشهى مهسهلهى ئیجماعهكه بکه م، كه ئایا مهبهستی ئه و شهرعناسانه، ئەگهر ئیجماعی یاوهرانى پیغمبهره صلى الله

^۱ موسليم (۲۷۷/۱ ژماره ۳۶۶)، وئهبو داود له عون العبود (۱۱/۱۸۱ ژماره ۴۱۰۵)، و ئهلبانى له (صحیح الجامع الصغیر ۵۱/۱)..

علیە وسلم، ئەوە وا نیە، ئەگەر شەرعناسانی تابعین و، دواى ئەوانیشە، ئەوە مەسەلەکە، ئیختیمالی دوو بۆچون هەڵدەگرێت.. دەشیت بوتریت، کێشەیهکی ئیختیلافیەو، فەتوا لەسەر هەردوو و بۆچونەکە دەدریت و، با کەسێش بەرھەڵستی فەتوای لایەنەکەى تر نەکات ..

★ ★ ★

تويزينه وەيەك لەسەر

حوكمى رشانەوہ

وہك بەردەوام وەبیر دەھینینەوہ، كە ئەسل ئەوہیە، ھەمو شتیک پاكە، ئەوى لە پاكیتى دەریدەھینیت، بەلگەى راست و دروستى شەرە، بەلگەییەكى وا، كە پیچەوانەى نەبیت، یان بەرامبەریكى نەبیت، ئەویان پەسەندتر بیت، یان وەكو ئەم وابیت.. ئەگەر بەلگەى وامان دەسكەوت، كە پشتى پی بېسەرتیت ئەوہ حوكمەكە رۆشنە، ئەگەر نا، ئەوہ بۆمان نیە، بە بى بەلگەییەكى بەھیز، پاكیتى شتیک بكەین بە پیسی و، حوكمى پیسیتی بەسەردا بەدەین، ئەگەر شتیکمان بە پیس ناساند، واتە خواى گەورە لەسەر موسولمانانى فەرز کردوہ، خوى لى بەدور بگرن، ئەگەر بەریشیان كەوت، دەبى خیرا بیشۆنەوہ، یان پیس بوەكە لابدەن و، نوپى پێوہ نەكەن.. بۆ مەسەلەى پاك و پیسیتی رشانەوہش، دەبیت بە دوى بەلگەییەكدا بگەرپین، تا حوكمى پیسیتیەكەیمان بۆ رۆن كاتەوہ، ئەگەر چنگمان نەكەوت، یان چنگمان كەوت، بەلام ھیندە لاواز بو، كە نابیتە حوججە، ئەوہ مانای وایە، رشانەوہ پاكە.. چونكە ئەسلى ھەمو شتیک، ئەوہیە، كە پاكە.. بۆ نمونە، ئەو فەرمودەى عەممارى كورپى یاسر، خوا لییان رازى بیت، كە دەلى: (إِنَّمَا تَغْسِلُ ثَوْبَكَ مِنَ الْبَوْلِ وَالْعَائِطِ وَالْقَيْ وَالِدَمِّ وَالْمَنِيِّ) واتە: پۆشاكەكەت لە میزو پیسایى و رشانەوہو خوین و مەنى دەشۆیتەوہ، لەبەر ئەوہى فەرمودەییەكى لاوازە (ضعیف)ە، نابیتە بەلگەییەكى شەرعى، حوكمى ئەو پینج ناوبراوہ وا بدات، كە پیسن .. چونكە فەرمودەى تری سەحیح ھەیە، كە لە ئەبوددەردائەوہ، خوا لى

رازی بیت، گپراوتهوه، که گوتویهتی: (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاءَ فَاظْفَرَ فَتَوَضَّأَ) واته: پیغمبر صلی الله علیه وسلم، که رشایهوه، رۆژوهکشی شکاندو، دستنویژی گرتوهوه.. ئەم فەرمودیه بهلگهی ئەوه نیه که رشانهوه پیسه، بهلگهش نیه بو ئەوهی دهبیت دستنویژی لی بگیریتهوه، بهلگهی ئەوهش نیه، که به رشانهوه دستنویژ دهشکیت، بهلگو دستنویژگرتنهوه، له دواي رشانهوه، به کاریکی باش دادهنیت.. هەر ئەوهنده، چونکه کاریک، که پیغمبهری نازدار صلی الله علیه وسلم کردویتی، ئەو کاره پیویست ناکات، ئەوهش رپسایه..

له لایهکی تریشهوه ئەوه بزانی، که هەرچی دستنویژ بهتال دهکاتهوه، مهرج نیه پیسیش بیت، هەردوو ئیمام ئیبنو حەزم و ئیبنو تهیمییه، به تهفسیل باسیان لیوه کردوه..

کهوابو رشانهوه پیس نیه..

★ ★ ★

^۱ ئەبو داود (۲۳۸۱) و ترمزی (۸۷) و ئەحمەد (۴۴۳/۶) و فەرمودهوانی تریش. کهمال ئیبنو السهید سالم له صحیح فقه السنة (۸۲/۱) دا دهفرموی: سهحیحه.

تویژینہ وہیہ ک لہسہر

فہرمودہی میّشہ کہ

ئہم فہرمودہیہی، کہ بہ فہرمودہی میّشہ کہ (حدیث الذبابة) بہناویانگہ، ہەر لہ کۆنہوہ وتویژیکى لہ نیوان لایہنگران و، بہرہہ ئستکارانیدا دروست کردوہ، ئہوی قہناعہتی پئی بوہو زانیویتی، ئہمہ راستہو، لہ پیغہمبہری راستگۆوہ صلی اللہ علیہ وسلم ہاتوہ، تہسلیمی بوہو بہ قہناعہتہوہ وہریگرتوہو، کاریشی پئی کردوہ، ئہوی قہناعہتی پئی نہبوہ، ویستویتی لہ سہنہد، یان لہ دہقہکەى بدات، تا بیخاتہ خانہی فہرمودہی زہعیفہوہ، ئہوی بئی لایہن ماوہتہوہ ! خوئی لئ کر کردوہو وتویتی، ئہمہ جارئى ہى ئہوہ نیہ، پئیش چاوی خہلکی بخریت، بوئہوی لہ دینہکە رانہکەن !! ئہم سئ ہہئویستہ وای کرد، منیش ئہم تویژینہوہیہ بخہمہرو، تا ہہئویستہکان لہ حہقیقہت نزیک کہینہوہ:

یہکہم: سہنہد و دہقی فہرمودہکہ:

دکتۆر خہلیل ئیبراہیم سہلام خاتر، بہ تہفسیل لہ سہنہدو دہقی فہرمودہکہ گۆئیوہتہوہو، زۆرى بہ دودا چوہ، کہ پیویست ناکات، ئیمہش ہہمان رەنج بدہینہوہ، بہ تاییبہتی، کہ ئہو خوئی پسرپۆرى پزیشکیہو، شارہزاییہکی باشیشی لہ شہرعناسی ہہیہو، کتیبیکى داناوہ بہ ناوی (الإصابة في حدیث الذبابة) کہ لہ دار القبلى سعودیہ لہ ۱۴۰۵ ک / ۱۹۸۵ دا چاپ بوہ.. کہ ئیمہش بایہخی زۆرترى پئی دہدہین و ئیعتیمادی دہکہینہ سہر..

- ئیمام بوخاری له سه حیحه که ی خوی و ئیبنو ماجه له سونه نه که یدایا له ئه بو هورهیره وه دهگیرنه وه، ههروهها البه ززارو، تهبریزی، له (مشکاة المصابیح) و ئیبنو جه جهر له (تلخیص الحبیر) دا هیئاویانه ته وه، که پیغه مبهه صلی الله علیه وسلم فه رمویه تی: (إذا وَقَعَ الذَّبَابُ فِي شَرَابِ أَحَدِكُمْ فَلْيَقْمَسْهُ ثُمَّ لِيَتْرَعْهُ، فَإِنْ فِي أَحَدٍ جَنَاحِيهِ دَاءٌ وَفِي الْآخِرِ شِفَاءٌ) واته: ئه گهر میئش که وته خواردنه وه یه کیکتانه وه، با نقومی کات و، پاشان فرپیدا، چونکه له بالئیکیدا نه خوئی ههیه، له بالئه که ی تریدا چاره سهر ههیه..

- ههر بوخاری له سه حیحه که یدایا، ئیبنو ماجه له سونه نه که یدایا، ئیمام ئه حمهد له مه سنه ده که یدایا و، ههر له ئه بو هورهیره وه، به شیوازیکی تر گیراویانه ته وه، که پیغه مبهه صلی الله علیه وسلم فه رموی: (إذا وَقَعَ الذَّبَابُ فِي شَرَابِ أَحَدِكُمْ فَلْيَقْمَسْهُ - كُلَّهُ - ثُمَّ لِيَتْرَعْهُ، فَإِنْ فِي أَحَدٍ جَنَاحِيهِ دَاءٌ وَفِي الْآخِرِ شِفَاءٌ) واته: ئه گهر میئش که وته خواردنه وه یه کیکتانه وه، با ههموی له ناویدا نقوم کات و، پاشان فرپیدا، چونکه له یه کیک له بالئه کانیدا، نه خوئی ههیه و، له بالئه که ی تریدا چاره سهر ههیه. ریوایه تیکی تری بوخاری ده فه رموی: (إذا وَقَعَ الذَّبَابُ فِي إِنَاءِ أَحَدِكُمْ فَاْمَقْلُودٌ، فَإِنْ فِي أَحَدٍ جَنَاحِيهِ دَاءٌ وَفِي الْآخِرِ شِفَاءٌ) واته: ئه گهر میئش که وته دهفر (قاپ) ی یه کیکتانه وه، با له دهفره که یدایا نقومی کات، چونکه له یه کیک له بالئه کانیدا نه خوئی ههیه و له بالئه که ی تریدا چاره سهر ههیه - دیسان ریوایه تی تری بوخاری ههیه، که له قوته یبه، ئه ویش له ئیسماعیلی کوری جه عفهرو، ئه ویش له عوتبه ی کوری موسلیم، مه ولای بهنی تهیم، ئه ویش له عوبه یدی کوری حونهین مه ولای بهنی زریق، له

نه بو هورهیره وه نه ویش له پیغه مبهروهه صلی الله علیه وسلم گیرایه وه که فهرموی: (إذا وقع الذباب في إناء أحدكم فليغمسه كله ثم يطرخه، فإن في أحد جناحيه شفاء وفي الآخر داء) واته با نقومی کات، پاشان فرییدا..

- نه سائی و ئیبنو ماجه، له سونه نیدا له نه بو سه عیدی خودریه وه ده گیریتته وه، که پیغه مبهه صلی الله علیه وسلم فهرموی: (أحد جناحی الذباب سم والآخر شفاء، فإذا وقع في الطعام، فامقلوه، فإنه يقدم السم ويؤخر الشفاء) واته: په کیك له باله کانی میش زههره وه، نه وی تریان چاره سه ره، جا نه گهر که وته خوراکی په کیکتانه وه، با تییدا نقومی کات، چونکه میشه که، زههره که پیشر ده خات، وه ک له چاره سه ره که ی، که دوا ی ده خات..

نه حمه دی نه بوبه کری بوسه یری، له (مصباح الزجاجة في زوائد ابن ماجة) به توینینه وه ی موسا محمد عه لی و، عزمت عه لی عه تییه، فهرموده یکی تری کورتی، له نه سائییه وه له سونه نه که یدا نه قلل کرده، که له عه مری کورپی عه لی، نه وش له په حیای کورپی سه عید القطان و، نه ویش له ابن و ابي ذئب گیراویتیه وه، دمه فهرموی: (إذا وقع الذباب في إناء أحدكم فليمقله) واته: نه گهر میش که وته ده فری په کیکتانه وه، با تییدا نقومی کات..

- نیام نه حمه دیش له مه سنه ده که یدا، له وه کیعی کورپی ئیبراهیمی کورپی فه زله وه، نه ویش له سه عیدی کورپی نه بو سه عیدو، نه ویش له نه بو هورهیره وه، فهرموده که به م ریوایه ته ده گیریتته وه: (إذا وقع الذباب في طعام أحدكم أو شرابه فليغمسه (با نقومی کات) ثم يخرجه، فإن في أحد جناحيه داء وفي الآخر شفاء، وإنه يقدم الداء)..

- ئیمام دارمی له سونه نه کهیدا، له سولهیمانی کوری حهرب و، نهو له حهممادی کوری سه له مهو، نهویش له سومامهی کوری عبداللهی کوری نه نه سه وه، له پیغه مبه ره وه صلی الله علیه وسلم ده گیر نه وه، که فه رموی: (إِنَّ الذَّبَابَ فِي أَحَدِ جَنَاحَيْهِ دَاءٌ وَفِي الْآخَرِ شِفَاءٌ، فَإِذَا وَقَعَ فِي إِنْاءٍ أَحَدِكُمْ فَلْيَقْمِسْنَهُ، فَإِنَّهُ يَتَّقَى بِالذِّي فِيهِ الدَّاءُ، ثُمَّ يُخْرِجُهُ) واته: له یه کیك له باله کانی میشدا نه خووشی هه یه و، لهوی تریاندا چاره سه ر، جا نه گهر که وته ده فری یه کیکتانه وه، با یه کجاری تییدا نقومی کات، به مهش خووی به باله شیفاداره کهی، له باله نه خووشیداره کهی ده پاریزیت..

به هه ر حال دکتور خه لیل، له دوو ریگای سه نه ده کانی لای بوخاری پینج ریگای لای نه بو داودو ئیبنو ماجه و، له ده ریگای لای ئیمام نه حمه دو، دوو ریگای لای دارمی و، سی ریگای لای به یه یقی و، هه ر یه ک له یه ک ریگای ئیبنو خوزه میه و، ئیبنو حیببان و ئیبن الجارود و، شهش ریگا کهی لای ته حاوی و، سی ریگای لای به غه وی و، یه ک ریگای ئیبنو السه کهن و، ئیبنو عه بدولبه ر و، هی تریش کۆلیوه ته وه و، زور به وردی به دوا ی هه مویاندا چوه، تا سه رجه م گه یشتونه ته سی و چوار ریگای گیرانه وهی تایبه ت و، چل و دوو ریگای گشتی (که له گه ل برکه باسی تر دا هاتوه)! تا گه یشتوته نه وهی، که سه نه دی ئه م فه رموده، نه ک هه ر هه یج جو ره گومانیک ی تییدا نیه، به لکو له به رزترین ریگای گیرانه وهی فه رموده، چونکه له زیاتر، له په نجا ریگا وه ریوا به ت کراوه! کیش لی به گومانه، نه وه نه رزو نه وه گه ز بو مان بسه لینی ت !!

وه رن دوا ی توپزینه وهی زانستی، بزانی ن ده گه ی نه نه وه نه نجامه ی، که نه م فه رموده پیروژه، چه ندی ن لایه نی زانستی سه رده می، وه کو فیزی او،

پزیشکی و، دەرمانسازی و، مایکروبايۆلۆجی لە خوڤگرتو، جگە لە نامۆزگاریە دینیەکە و، رەوانبێژیە زمانەوانیەکە..

دووهم: بالی میڤش و جوۆری میکروبهکانی:

۱. نۆ جوۆر بەکتیریا لە بالی میڤشدا دەژی، هەندیکیان بە سالب (نێگەتیف) و، هەندیک بە موجب (پۆزەتیف) دەناسرین، هەرە بەهێزەکەیان، پیی دەوتریت (کایرکولانس B.Circulans)، کە لە جوۆری موجهبەکانە، کە لە هەموان زیاتر، تەحەمولی گەرماي بەرزو، زوۆری سەرماو، تیشک و کارو کارتیکردنی کیمیایی هەیه، کە بری ۵ ملگم/ملل ی ئەم جوۆرە بەکتیریا بەسە بۆ کوشتنی هەمو جوۆرەکانی تری، بەکتیریا بن هەردوو بالی میڤشەکە، وەکو جوۆری (S.aureus و B.subtilis)، کە دەبنە هۆی نەخۆشی چاو ئاوسان و، دوهمەل و ئاوسانی میزەلدان و، کلینچکەو دەرچە ی کوۆم و، دەزگای میز، هەر وەها پیس کردنی خۆراک.. بەلام سەرسورمان لەوەدایە، کە جوۆری بەکتیریا کوشندەکە (کە ئیمە بە بەکتیریا دلسوۆزەکە ناوی دەبەین)، هەر ئەو بەکتیریا نە ناکوۆزیت، کە بالی بەکتیریاویە خراپەکە لەخۆی گرتون، بەلکو ئەوانەش، کە بە قاچ و قول و شوینی تری میڤشەکە وەن، بۆیە لە نقوم کردنی میڤشەکەدا ئەوانی تریش دەفەوتینیت..

۲- لە روی زانستی بەکتیریۆلۆژیەو سەلمینراو، کە تەنانەت بەکتیریا دلسوۆزەکە، لە ناو زگ و ریخۆلەشدا بییت، رۆلی خوۆی دەبینیت و، ئەو بەکتیریا زیانبەخشانە دەفەوتینیت !! واتە ئەگەر بخۆرەکە، کە وچکە جیشت، یان قومی لەو شوینەو لە خواردنەو هەکید، کە میڤشەکە تیکەوتبو، گەر هیشتا کاتی تەفاعول کردنی، بەکتیریا دلسوۆزەکە دژی

بەکتريا زيانبەخشەکان مابیت، لە ناو ریخۆلەکانیشدا بیّت، جەنگی
پیرۆزی خۆی، ھەر ئەنجام دەدات !!

۳- شیوازی کارکردنی بەکتريا دلسۆزەکە ئەوھیە، کە ھەر بەوھندەى
شلەمەنیەکەى دەگاتى، گەرم بیّت، یان سارد، ھەلى دەمژى و، بە پىی
فشارو تینیکی زانستی، کە پىی دەلین: (فشاری ئیسمۆزیی) دەیکاتە
مایەى تەفاندنەوھى خۆى، کە وەکو نارنجۆک خیرا دەتەقیتەوھو، بۆ
مەسافەى دوو میلیمەتر، کاریگەریی چارەسەرەکەى خۆى دەھاوینت!!
بەمەش ھیچ بەکتريایەکی خراپى بن بالى میشەکە، کە زيانبەخشن
قوتار نابن !!

۴- لەبەر ئەوھى بەکتريا دلسۆزەکە، لە پلەى زۆر بەرزى گەرمیشدا دەژى،
لە شلەیهکی زۆر گەرمدا بیّت، لەبەر پوناکی، یان لە شوینىکی زۆر
ساردا بیّت، لەبەر تاریکی، کاری خۆى ھەر دەکات.. لە ھەمو
بارودۆخىکی ئاوادا، دەتوانیت برى ۵ ملگم/ملل بەرھەم بەینیت، کە
دەتوانیت ۱۰۰۰ لیتر شیر، یان شلەمەنیەکی تر تەعقیم کات !!

۵- ئەم میکروۆبە دلسۆزە، دەلێى دیندارى موحاھیدە، لەگەل پەیدابونى
سەرھتای ھیرشى بەکتريا خراپەکان و، ئیعازدان بەم، ھیرشىکی
بەرفراوانى کەوانەیی، بۆ گەمارۆدان و لەناوبردنی بەکتريا خراپەکان
دەکات و، تا نەشیان فەوتینیت، کۆل نادات!! سبحان الله..

۶- تەقینەوھى بەکتريا دلسۆزەکە، توانایەکی کاریگەری تری بۆ دروست
دەبیّت، کە ھەرچى میکروۆبى تر ھەبیّت، لەوانەى خەلک توشى
نەخۆشى تر دەکەن دەکوژیت، وەکو میکروۆبەکانى گەندە پشکۆ (الجمرة
الخبیثة) و، تیفوئید(گرانەتا) و، پاراتیفوئیدو، دیزانتری (میزی

خویناوی) و، تەراخومای چاۋ نەخۆشی تری کۆئەندامی ھەناسەو ھەرس.

۷ - لە دنیا دا بپری ۶۴۰۰۰ جۆر میڤش ھەییە، ئەوھی، کە لای ئیئە ناسراو، میڤشی ئاسایی و مۆزو کرۆمۆزە، کە لە لادیکاندا ناسراو، چونکە ھەندیك شوین پپی دەلین، میڤشی گەورپو ئاخوپ. بەلام سەیر ئەوھیە، کە ئەم ھەمو جۆرە میڤشە، ھەر جۆرە بەکتیایەك، لە ھەر شوینیک لەبالی چەپی خۆیاندا ھەلگرن، چارەسەری دژی ئەو بەکتیانە، لە بالەكە تەرەو ھەلگیراوە، بەرھەم دەھینیت !!

سییەم: ھەندی خالی تر بۆ سەرنجدان:

۱- پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم پیتی فائی بۆ نقوم کردنی میڤشەكە بەکار ھیناوە کە بۆ خیرایی و پەلە کردن و یەكسەرییە، کەچی بۆ دەرھینانەوھی میڤشەكە (ئەم) ی بەکار ھیناوە، کە بۆ سستی و پەلە نەکردن و، دواپی ئەنجامدانە!! چونکە ئەگەر میڤشەكە، بە بالی بەکتیا زیانبەخشەكەیدا کەوتبیتە ناو خۆراکەكەو، بە خیرا نقوم کردنەكە، چارەسەریکی خیراش دروست دەبیت، چونکە وتمان، ھەلمزینی بەکتیا دلسۆزەكە، بە پپی تینی ئیسمۆزی، دەبیتە مایە تەقینەوھیەکی زۆر بەرفراوان، کە وەك خولگە تەقینەوھی ئەتۆم بازنە دەکیڤیت و، بۆ ماوھی دوو میللیمەتر کاریگەر دەبیت !!

۲- ئەو قسەییە دکتۆر یوسف القەرەزاوی زۆر راستە، کە لە کتییی (السنن النبویة مصدرا للمعرفة و الحضارة) ھەكە خۆیدا دەلی: نابیت فەرمودە نقوم کردنی میڤشەكە، بە بەرپەرچدانەوھو گومان

لېكىرئەنەو ەدەرگىرەن، تەنھا لەبەر ئەوەى زۆر ناچىت بە ژىرىماندا !!
چونكە جگە لەوەى، كە پابەندىن بە ەدەرگرتىنەو، چونكە فەرمودەى
پىغەمبەرەكەمانە صلى الله عليه وسلم، لە توپزىنەوەى زانستىانەشەو
بۆمان، دەردەكەوېت، كە رەفتارىكى رەواو حەقىقەتېكى زانستىە..

۳- فەرمودەكە، رې ئە تەندروستى باش ناگرېت، رې ئە بەكارهينانى
خۇپاراستن و چارەسەرى نەخۇشى ناگرېت، نافەرموى بىگرن و
بىخەنە ناو خواردەنەو، يان چىشتانەو !! ناشفەرموى، پورە مېش،
ەكو پورەى ەنگ راکرن ! بەلگو دەفەرموى: (بالتىكى نەخۇشى
تېدايەو، بالەكەى ترىشى چارەسەر) رې ئە لىكۆلئىنەوەى پزىشكان
ناگرېت، ئەمەش قابىلى موناقتەشەو، لىكۆلئىنەوەو توپزىنەوەى زانستى
پزىشكىە، چ ئىشكالىكىش لە توپزىنەوەدا ەيە بە تايبەتى، كە زانستى
تەجرىبى (ئەزمون و تاقى كرنەو) يەكك بوە، لە سىماى
شارستانىتى ئىسلامى ! پىغەمبەرىش صلى الله عليه وسلم، دەيەوېت
ئەم جۆرە حەقىقەتانە بدۆزىنەوەو، بۆ سودى مرۇقاىەتى سودى لى
ەدەرگىرېت، ئەمەيە، كە ئەو پېش ەزارو چوار سەد سال فەرمويەتى،
دپارە ەەر لە خۇيەو ەدەواو بۆيە قورئان دەرەقى دەفەرموى ﴿ وَمَا
يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۚ إِن هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ﴾ النجم/۳- ۴ واتە خۇ لە ەوواو
ەوەسى خۇيەو نادوېت، ئەمە وەحىەو بۆى ەتوہ.. ئەمە ەاندانە بۆ
بە دواداچون و سۇراخ كرن، بۆ دۆزىنەوەى ەۆكارى نەخۇشى و، رېى
چارەسەرى، تا زوترو ئاسانترو، بگەنە دەرمانى نەخۇشان!

نه و بره پيسيهی چاوپوشي ليکراوه

شهرعناسان زور له م باسه دا راجوی بون، له جوړو بری پيسيهک، که دهبی عهفوی لیبدریت، من پیم وایه مادام به لگه یه کمان له سهر جوړو بری نیه، ده مینیته وه سهر زهرورتهی لابردهی و، نه و رهنجهی بو لابردهی دهریت، نه گهر پيسيهکه له و جوړه بیت، که خه لکنيک پیوهی موبته لا دهن، یان بره که ی نه وهنده زوره، یان هه وئی لابرده و پاککردنه وهی شوینه که ی دراوه، به لام ناسه واری ماوه، نه گهر هه مو نه مانه ئیعتیار کراو، له کاتی لادانی پيسيهکه و ناسه واریدا ره چاو کرا، مانای وایه ته کلیفه شمرعیه که جیبه جی کراوه و، نایه ویت خه لکانیک بخهینه سهر وه سوه سه..

★ ★ ★

^۱ بروانه: وهبة الزحيلي: الفقه الاسلامي وأدلته (۱۶۹ - ۱۷۷).

باسي سييه م

تارهت گرتن

- تارهت گرتن به چي دهبيت ؟.
- با لي به ربون تارهت نه گرتنه وهی.
- ئادابي چونه سهر ئاو.
- له ئادابي تارهت گرتن.
- ميزه چرکي.
- ميزکردن به پيوه.
- دهستنوڙ له ته واليتدا.

باسی سییه م

تارەت گرتن (الاستنجاء)

ماناو حوکمی تارەت گرتن: ئەمەى له زمانى کوردیدا پىی دوتريت تارەت. هەر (طهارة) ى زمانى عەرەبىه و، بۆتە زاراوه يهك، به مانای خۆپاککردنه وەى دواى دەست به ئاو گەياندن (میزيان پيسایى کردن).. به لام ئەسله عەرەبىه گەى پىی دوتريت (الإستنجاء):

الاستنجاء: له سهر كيشى استفعالى كردارى رابوردوى (نجوت) ه.

. له روى زمانه وانیه وه، به مانای برپمه وه دیت، وهك دوتريت:

(نجوت الشجرة) واته دره خته كه م برپيه وه.

. له روى زاراوه يیه وه: برپتیه له لابردنى هەرچى شتیک، له

كونى پاش و پيشه وهى مروّف هاتبیت، جا به ئاو رادريت، يان به

بهرد و دەسرى كاغەز (كلينيكس)، يان هاوشیوه يان لابريت..

له عەرەبیدا (الاستجمار) یشى بۆ به کار دهینن، که به مانای

به کارهینانى بهردوچکەيه، چونکه (الجمار) بهردى بچکۆله يه. ههروهها

زاراوهى (الإستطابة)، که به مانای بۆن خۆش کردنه، وهکو ئەوهى کابرا

به لابردنى شتیک له خۆى، که مايهى بۆنى ناخۆشه، خۆى بۆن خۆش

کردود.

حوکمی تارەت گرتن: مهزه به کان، جگه له حەنه فى، تارەت گرتن

له لایان فهززه له سهر هەر كه سيك، که ميزو پيسایى و مهزى و، ئەوى له

حوکمياندايه، لى هاتبیته دهره وه، چونکه پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه

وسلم دهرهقی دهفهرموئ: (إِذَا ذَهَبَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْعَائِطِ فَلْيَسْتَطِبْ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ فَإِنَّهَا تَجْزِي عَنَّهُ) حسن^۱ واته نه گهر که سیکتان چوه سه رئاو، با به سی بهرد تارمت بگریت، چونکه سی بهرد بهسه.. نه مه فه رمانه و، فه رمانیش بو واجب بونه، که و ابو تارمت گرتن فه رزه، که دهشفه رموئ سی بهرده که بهسه، فه رزیته که ی زیاتر پی دهچه سپیت.. له فه رموده یه کی تردا دهفهرموئ: (لَا يَسْتَجِي أَحَدُكُمْ بِدُونِ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ)^۲ واته: کهستان به سی بهرد که متر تارمت نه گریت..

ئیمام نه بو حه نیفه پی وایه، تارمت گرتن فه رز نیه و سوننهت، نه و له بو چونه که ی خویدا ئیعتیمادی کردوته سهه فه رموده یه ک، که زه عیفه نه ویش نه مه یه: (مَنْ اسْتَجَمَرَ فَلْيُوتِرْ مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ)^۳ واته: نه وی تارمتی گرت، با وتر بیت (سی بهرد) نه گهر وای کرد نه وه چاکی کردوه، نه گهر نا، نه وه نارحه تی تیدا نیه.

تارمت گرتن به چی ده بیئت ؟

تارمت گرتن به یه کی له مانه ی خواره وه ده بیئت:

یه که م: بهردو دارو هاوشیوه ی جگه له ئیسک و ته رس و

ته پالو نه وی وهک نه وانه: ههروه ها به گه لاو کاغزو شتی وا، چونکه

پیغه مبهه ر صلی الله علیه وسلم دهفهرموئ: (إِذَا ذَهَبَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْعَائِطِ

^۱ ابو داود (۴۰) والنسائي (۸/۱) وأحمد (۱۰۸/۶ - ۱۳۳) سه نه ده که ی زه عیفه، به لام نه لبانی له اروا و الغلیلدا ده ئی: به یه کتری به هیز دهن و دهنه حسن (الارواء (۴۴) که مال السهید سالم له صحیح فقه السنة (۸۸/۱) دا ده ئی: حسن لشواهد،

^۲ مسلم (۲۶۲) والنسائي (۱۶/۱) والترمذي (۱۶).

^۳ نه لبانی له ضعیف الجامع الصغیر ژماره (۵۴۶۸) به زه عیفی داناوه..

فَلْيَسْتَقْبِلْ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ فَإِنَّهَا تَجْزِي عَنَّهُ^۱ واته نه گهر كه سيكتان چوه

سهر ئاو، با به سي بهرد تارمت بگريت، چونكه سي بهرد به سه..

كه و ابو، تارمت گرتن به سي بهردوچكه كه متر نابيت. به لگه ي

نه وهش:

۱. فهرموده كه ي لاي سهيدنا سه لمانه، خوا لي ي رازي بيت، كه ده لي:

(نَهَانَا أَنْ نُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ لِعَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ، أَوْ نُسْتَجِي بِالْيَمِينِ، أَوْ نُسْتَجِي

بِأَقْلٍ مِنْ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ، أَوْ أَنْ نُسْتَجِي بِرَجِيعٍ أَوْ عَظْمٍ) واته:

پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم به ره ه لستي نه وه ي لي كردوين، كه

له ده ست به ئاو گه يان دن دا (پيسايي كردن بيت، يان هر ميز كردن) رو

له قيبله بكه ين، يان به ده ستى راست تارمت بگرين، يان به كه متر له

سي بهردوچكه خو مان پاك كه ينه وه، يان به ته رس و ته پاله وئي سقان،

خو مان پاك كه ينه وه.

۲. فهرموده كه ي لاي جابر خوا لي ي رازي بيت، كه فهرموي:

پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموي: (إِذَا اسْتَجَمَزَ أَحَدُكُمْ

فَلْيَسْتَجَمَزْ ثَلَاثًا)^۲ واته: نه گهر كه سيكتان تارمتي گرت، با به سي

بهردوچكه بيگريت..

^۱ له په راپويزي ژماره ۷۳ دا وترا: حسن لشواهد، أخرجه ابو داود (۴۰) والنسائي (۱۸/۱) وأحمد (۱۰۸/۶ - ۱۳۳) سه نه ده كه ي زمعيغه، به لام شيخي نه لباني رحمه تي له ارواو الغليدا ده لي: به يه كترى به هيز دمين و، ده گنه پله ي حسن (الارواء ۴۴).

^۲ موسليم (۲۶۲) و نه سائي (۱۶/۱) وترمزي (۱۶).

^۳ نه حمه دو ئيبنو نه بي شه ببه و ئيبنو خوزميه هيناويانه ته وه و، به راستيان زانيوه.

الحويني: بذل الاحسان (۲۵۱/۱) بسند صحيح.

۳ . فه رموده که ی خه لالی کور ی سائیب، که له باوکیه وه (به مه رفوعی) گپراویتی ه وه، که پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم فه رموی: (إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْخَلَاءَ فَلْيَتَمَسَّحْ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ) ^۱ واته: نه گه ر یه کیکیتان چوه سه ر ئاو، با به سی به ردوچکه خو ی پاک کاته وه.. بیگومان نه مه مانای وا نیه، لانی زوری، ده بی ت سی به ردوچکه بی ت، چونکه نه گه ر به سی به ردوچکه پاک نه بو وه، ده بی ت زیاتر له سی به کار به ینیت..

فه رموده کانی سه ره وه، ئاماژه ی نه وه یان تپدا بو، که تارمت گرتن به ئیسقان و ته رس و ته پاله و شتی وا نابیت.. فه رموده ی تریش له و باره وه هه یه، وه کو فه رموده که ی لای ئیبنو مه سعود، خوا لی ی رازی بی ت، که ده لی: پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم فه رموی: (لَا تَسْتَجُوا بِالرُّوْثِ وَلَا بِالْعِظَامِ فَإِنَّهُ زَادَ إِخْوَانَكُمْ مِنَ الْجَنِّ) ^۲ واته: تارمت به ته رس و ته پاله، یان به ئیسقان مه گرن، چونکه نه وانه خو راک ی برا جنۆکه کانتان.

له ئیبنو مه سعودیشه وه گپراوه ته وه، که ده لی: (أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْغَائِطُ، فَأَمَرَنِي أَنْ آتِيَهُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ، فَوَجَدْتِ حَجْرَيْنِ وَالتَّمَسْتِ التَّالِثَ فَلَمْ أَجِدْهُ، فَأَخَذْتِ رَوْثَةً فَأَتَيْتَهُ بِهَا، فَأَخَذَ الْحَجْرَيْنِ وَأَلْقَى الرَّوْثَةَ، وَقَالَ: هَذَا رِكْسٌ) ^۳ واته: پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم، ویستی ده ست به ئاو بگه ینیت، فه رموی سی به ردوچکه م بو بی نه، منیش دوو

^۱ نیمامی نه حمهد و ئیبنو نه بی شه یبه و ئیبنو خوزیمه گپراویتیانه وه و شیخ حوهینی له کتبی (بذل الاحسان ۲۵۱/۱) ه که ی خویدا گوتویه تی: سه نه ده که ی سه حیجه.

^۲ موسلیم (۶۸۲)، ترمزی (۱۸)، نه حمهد (۴۳۶/۱).

^۳ (بوخاری (۱۵۶)، ترمزی (۱۷)، نه سائی (۴۲)، ئیبنو خوزیمه، زیاده ی باسی گویدرێژه که لای نه لبانیش، له سه حیحی ئیبنو ماجه (۲۵۲) و سه حیحی ئیبنو خوزیمه (۳۹/۱ و ۷۰/۱) به سه حیحی ناساندوه..

بهردوچکه و تهرسيکی گوډرېژم بو هيڼا، دوو بهردهکهي وهرگرت و، تهرسهکهي فرېدا، فهرموي: نهويان پيسه.

دووهم: تارعت گرتن به ئاو: له بهر نهوهی پيغه مبهري خوا صلی

الله عليه وسلم، نهوهندهی دهستی بکهوتايه، ئاوی بهکار دههينا، نههس خوا لئی رازی بيټ دهلی: (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ الْخَلَاءَ فَأَحْمِلُ أَنَا وَعِظَامُ نُحْوِي إِدَاوَةَ وَعَنْزَةَ فَيَسْتَجِي بِالْمَاءِ) ^۱ واته: که پيغه مبهري صلی الله عليه وسلم دهچوه دهست به ئاو گهيانندن، من و ميږدمندالیکي تر، جهوهندهی ئاوهکه مان بو هه لدهگرت، که تارعتی پی دهگرت ^۲.

بيگومان تارعت گرتن به ئاو باشته، وهک له بهرد، چونکه وهکو نه بو هورهيره خوا لئی رازی بيټ گيراوپتیه وه ^۳: خواي گه وره مهتحي نه و که سانهی فهرموه، که پاکژ بون و، هه ميشه تارعتيان به ئاو دهگرت، نه وهش هوکاري هاتنه خوارهوهی نه م نايه ته بوه: ﴿فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَّخِذُوا لِلَّهِ حُبًّا الْمَطْهَرِينَ﴾ ^۴ التوبه/۱۰۸ واته: نه و مزگه وتانهی، که پياوانیکي تيډايه، که حهز دهکهن پاک بن، خواش پاکژانی خوش دهويت.

بوخاری (۱۵۱) و موسليم (۲۷۰، ۲۷۱) فهرمودهوانانی تريش.

دوا: و دکو مه سينه و ابوهو له چه رم دروست کراوه، عَنْزَةَ: دارنک بوه له رم کورتر و زور جار نوکی رم، يان سيلکيان پيوه کردوه، نيمامي بوخاری دهلی: دهسته وازهی (فيستنجي بالماء) قهولی نههس نيه، قهولی نه بو الوهليده، که يه کيکه له پياوانی سه نه ده که که مال السهيد سالم له صحيح فقه السنه دا دهلی: نه بو داود (۴۴) و ترمزی (۳۱۰۰) و نيينوماجه (۲۵۷) به سه نه ديکی زمعيف، به لام شيخي نه لبانی دهلی: سه نه دهکاني تر فهرموده که دهگه ټينه پلهی حه سه ن. الالباني: ارواء الغليل (۴۵).

ئهوهش رای سوفیانی سهوری و، عبداللهی کوری موبارهک و، ئیمام شافعی و، ئیمام ئهحمه دو، ئیسحاقه ..

تارمت له با لی بهربون ناگیریت:

ههر کهسیک بای لی بهربو، یان لهخه وهستاو، پئویستی بهچونه سهر ئاو نهبو، دهتوانیت دهستنويز بشوات، بی ئهوهی تارمت بگریت، ئیبنوقودامه دهلی: وانا زمانم راجویی لهم مهسه لهیهدا هه بییت، بویه ئیمام ئهحمه دهیگوت: نه له قورئاندا، نه له سوننه تدا به لگهیهک لهسهر ئهوه نیه، که تارمت لهسهر با لی بهربونه وه هه بییت. زهیدی کوری ئهسلاهم، رهحمهتی خوای لی بییت، دهیفرمو: خوای گهوره دهفرموی: ﴿إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ﴾ المائده/ ۶ واته: که ههستان بو نويز، برۆن دهستنويز بشۆن.. مه بهستی ئه و کاتهیه، که له خه وه له دهستن..

تارمت مهرج نیه بو دهستنويز:

زۆر کهس وا دهزانن تارمت و دهستنويز، لازم و مه لزومی یهکن، بهلام ئه مه وا نیه، ههر یه کهیان لهوی تریان جودایه، ئه سلی تارمت گرتنه کهش، بو لادانی پیساییه، لهم حاله تهدا پیسای نیه، تا لابریت^۱ هیچ ریوایه تیک له پیغه مبهری پیشه واوه، صلی الله علیه وسلم نه هاتوه، که بو هه مو دهستنويزکی چوبیته سهر ئاو، که وا بو، که له سوننه تدا نه بییت، ئه وه له ئایه تیشدا فهرز نه کراوه..

^۱ ترمذی (۳۱/۱).

^۲ ابن قدامه: المغنی ۲۰۶/۱..

هه نديك له نادابي چونه سهر ئاو (تاروت گرتن)

هه نديك رهفتار ههن، دهبيت موسولمان له چونه سهر ئاويدا، بو ميز كردن، يان پيسايي رهچاويان بكات، له وانه:

۱ . دهر نه كهوتن و دور كهوتنه وه له بينيني خهلكي: نهسل

نه وهيه، كه موسولمان له ئاودهستدا دهست به ئاو بگهينيت، به لام نه گهر له سه فهر بو، يان دهوار نشين بو، له دهشت و چوليدا، پيوسته نه وونده دور كه ويته وه، كه له بهرچاوان ديار نه مينيت، وهك نه وه ي بجايته چاليك يان كنده لانيك، يان نه ديويكه وه، يان زور دور كه ويته وه، چونكه پيغهمبهر ي پيشه و امان صلى الله عليه وسلم وای دكرد.. سهيدنا جابري كوري عبدالله خوا لي ي رازي بيت دهلي: له سه فهر تكتا له خزمهت پيغهمبهر ي خوادا صلى الله عليه وسلم بوين، كه دهيوست تاروت بگريت، نه وونده دور ده كهوتنه وه نه ده بينرا.

۲ . هيچ شتيك نه باته سهر ئاو كه ناوي خواي پيوه بيت: وهكو

ملوانكه و زنجيرو مستيله^۱ چونكه له گه ل به مهن داناني خواي په رومردگاردا ناگونجيت، به لام نه گهر له گيرفانيدا بو، يان ملوانكه، يان

نعبو داود (۲)، ئيبينوماجه (۲۳۵) نه مهش له فزي ئه ميانه و سه حجه.

كه مال السهيد سالم له صحيح فقه السنة (۹۲/۱) دا ده فهرموي: نه و فهرمودهيه، كه ده گيرپريته وه، كه پيغهمبهر ي نازدار مستيله يه كي له په نجه ي پيرو زيدا بو، ناوي خواي لسهر بو، كه ده چوه سهر ئاو له په نجه ي پيرو زي داده مالي، هه رچه نده ئيماماني به ريزي و مكو نه بوداودو ترمزي و نه سائي و ئيبينو ماجه ريوايه تيان كردوه، نه لباني رحمه تي دهلي: زه عيفه. مه بهست ريوايه تي داماليني مستيله كه يه نهك هه بوني مستيله كه ي، ريوايه تي هه بوني مستيله كه، كه لي ي نوسرابو محمد رسول الله متفق عليه.. بوخاري (۵۸۷۲) و موسليم (۲۰۹۲).

زنجیره که له ملیدایه، یان قورئانه و کیفی ههیه، ناکریت له دهری دانرین، یان به دهسته وه بگریئن، جائزه پئیانه وه بچیته سهر ئاو، له بهر زهرورتهی. حالته که ی ئیمام نه حمهد دهر باره ی مستیله ی وا دهیگوت: ده توانیت له مشتی گریت، به لام له و حالته شه دا، له وانیه مه ترسی که وتنه ناو ئاودهسته که ی هه بیته، به تایبه تی ئاودهستی مزگهوت و، شوینی گشتی ئهم سهر دمه .. من خوم دکتور عبدالله عه ززامی رحمه تیم دی، که قورئانی قه باره بجوکی پیبو، پیه وه چوه ئاودهست، لیم پرسی: گوتی: نه گهر کیفی هه بو، زنجیری پیه بو، ئیشکالی نیه ..

۳ . خویندنی زیکره کانی تایبهت به چونه سهر ئاو: که سیك، که

ده چیته ئاودهست، باشتر وایه نه و زیکرانه بخوینیت، که ریوایهت کراون، وه کو وتنی بسم الله له گه ل چونه ژوره وهیدا. چونکه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ده فهرموی: (سِتْرُ مَا بَيْنَ الْجَنِّ وَعَوْرَاتِ بَنِي آدَمَ إِذَا دَخَلَ أَحَدُهُمُ الْخَلَاءَ أَنْ يَقُولَ: بِسْمِ اللَّهِ) ^۱ واته: په رده ی نیوان جنوکه و مروقه، که چوه سهر ئاو نه وهیه، بلی: بسم الله .. یان ده توانیت، که چوه سهر ئاو، له و کاته ی پی ده نیته ناو ئاودهسته که، یان پو شاک ی داده نی، یان بهرز ده کاته وه، بلی: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخَبْثِ وَالْخَبَائِثِ) ^۲ واته: خویه په نا ده گرم به تو، له نیرو مییی جنوکه ..

^۱ ترمزی وئیبنو ماجه گپراویانه ته وه و سه حیجه بروانه: الالبانی: صحیح الجامع (۳۶۱۱).

^۲ بوخاری (۱۴۲) و موسلیم (۳۷۵).

۴ . چونه ناودهست به پيې چهپ و هاتنه دهره لني به پيې

راست: هر چهنده به لگه يه کی تايبته له سهر نه وه نيه، که پيغهمبهري نازدار صلی الله عليه وسلم، پيې چهپی پيرؤزی، بو چونه ناودهست پيش خستبيت و، پيې راستی پيرؤزی له هاتنه دهره وهدا پيش خستبيت، به لام ئيمام شهوکانی باسی له مه کردهو، به شيوهی گشتی به سوننه تی دناوه، چونکه پيغهمبهري نازدار صلی الله عليه وسلم، له هه مو شتيکدا، دهست و پيې راستی، پيش چهپه کانی دهخت..

۵ . پو يان، پشت نه کردنه قيبله، له کاتی دانيشتنی

سهر ناودا: له بهر نه وهی پيغهمبهري نازدار به رهه لستی له وه کردهو.. فهرمودی (متفق عليه) يه، که سهيدنا نه بو نه ييوي نه نساری، خوا لني رازی بيت، دمگيرپته وه، که پيغهمبهري خوا صلی الله عليه وسلم، فهرموی: (إِذَا أَتَيْتُمُ الْعَائِطَ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ وَلَا تَسْتَنْبِرُوهَا، وَلَكِنْ شَرَفُوا أَوْ غَرَبُوا) ^۱ واته: نه گهر چونه دهست به ناول گه ياندن، نه رو، نه پشت، له قيبله مه کهن، رو له روژه لات، يان روژناوا بکهن.. نه بو نه ييوب دهلی: که هاتينه شام، بينيمان ناودهست پوهو که عبه دروست کراوه، ئيمه له به کارهينانيدا خو مان خوار ده کردهو، داواي لنيوردنمان له خواي گه وره ده کرد..

شهرعناسان له م باسه دا، راجوي بون، چونکه فهرمودی تر هه يه، که شياوي تي نه م کاره ده گه يني ت.. ئيبنو عومهر، خوا لييان رازی بيت،

^۱ الشوکانی: السيل الجرار ۶۴/۱

^۲ بوخاری (۳۹۴)، موسليم (۲۶۴)، نهواني تريش..

دهگيرپهتوه، دهلی: شهويك له سهريان پاكشابوم، پيغه مبهري نازدارم بيني
صلى الله عليه وسلم بۆ دهست به ئاو گهياندين له سههر دوو خشت دانيشتوه،
روى له بهيتوله قديس بو. ئه وهش، چونكه له مهدينه بو، واته پشتى له
مهككه بو..

ئيمام ئيبنو حه جهرى عهسقه لانی و، ئيمام نه وهوى توپيرينه وه يهكى
دورود رپژيان له م مهسه له يه دا كردهو، راي زۆر له شه رعناسانيان نه قه ل
كرده^۱ كه كورته كه ي ئه مه يه:

يه كه م: ئه و شه رعناسانه ي گوتويانه: به ره له ستيه كه گشتيه و

رو كردن يان پشت كردن قيبه كه ده گريته وه له مالدا بيت

يان له دهره وه: ئه مهش راي ئيمام ئه بو حه نيفه و، ئه حمه دو،

ئيبنو حه زمه و، ئيبنوته يميه ئه مه ياني هه لپژاردوه، ئيبنو حه زمي

ره حمه تي، رپوايه ته كاني بردۆته وه سه ر راي ئه بو هوره يره و،

ئه بوئه يوبى ئه نسارى و، ئيبنو مه سعودو، سورا قه ي كورپى ماليك

خوا لييان رازى بيت، له تابعينيش، ئه مه راي عه تاء و، نه خه عى و،

سه وورى و، ئه وزاعى و، ئه بو سه ووره، به لگه ي هه موشيان

فه رموده كه ي لاي ئه بوئه يوبى ئه نساريه، كه پيشتر هينا مانه وه..

دو وه م: ئه وانه ي گوتويانه: به ره له ستيه كه ته نها ده شت

ده گريته وه: ئه مهش بۆ چوني ئيمام شافيعى و، رپوايه تي راستى

ئيمام ئه حمه دو، ئيسحاقه .

^۱ ئيبنو حه جهرى عهسقه لانی: فتح الباري (۱/۲۹۶)، وئيمامى نه وهوى: المجموع (۲/۸۲).

سپیه م: نه وانهی گوتویانه: ده شیت روت له قیبله بیت، نه ک

پشت: نه مهش بؤچونیکي تری، ئیمام نه بو حنیفه و، ئیمام نه حمده، ههردوو کیشیان، ئیعتیما دیان کردوته سهر، فهرموده کهی لای ئیبنو عومرو، نه وهی نه بوئه ییوبی نه نساری، که پیشتر هینامانه وه..

چوارهم: روکردن و پشت کردنه قیبله ههردوو کیان جائیزه:

نه مهش بؤچونی دایکه عائیشه خانه و عوروهی کورپی زوبه یرو ره بیعه و داوده. ده لئین: مادام فهرموده کان تیکه ئن و، پیچه وانهی یه کتری ده وه ستنه وه، که و ابو هیجیان وهرناگیریت و، ده چینه وه سهر نه سله که، که جائیز بونی هه مو شیوه کانی، ده ستبه ئاو گه یاندن..
نه وهی من پیم په سه نده رای یه که مه، که به لگه کهی به هیتر ده بینم، روکردن، یان پشت کردنه قیبله، له کاتی ده ست به ئاو گه یاندندا،
له مال بیت، یان له ده ست، حه رامه. والله اعلم..

۶. خوگرتنه وه له قسه کردن، مه گه ر بؤ زه روره ت: ئیبنو عومره

خوا لیان رازی بیت، ده گپرتنه وه که جاریک پیغمبه ری خوا صلی الله علیه وسلم، ده ستی به ئاو ده گه یاند کابرایه ک له ویوه تیپه ری و، سه لامی لیکرد، به لام پیغمبه ر صلی الله علیه وسلم وه لامی نه دایه وه..
وه لامدانه وهی سلو و فهرزه، به لام، که پیغمبه ری خوا صلی الله علیه وسلم، وه لامی سه لامی کابرای نه دابیتنه وه، به لگه ی نه وه یه، که قسه کردن له کاتی ده ست به ئاو گه یاندندا، حه رامه، به تایبه تی زیگری

خوای گه وره، که ناشکرایه سلّو کردن، یان وه لامدانه وهی زیگری خوای گه وره..

به لام نه مه ری له کاری زهروری ناگریت، وه کو داواکردنی ئاو، یان ریښاندانی کویریک، یان نهوی لهو جوړه حوکمه دان..

۷ . خوپاراستن له دهست به ئاو گه یاندن له سهره ری و سهر

کانی و ئاو سیبهره شوینی گشتی خه لکی: نه بو هورهیره
 خوا لئی رازی بیت ده لئی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم،
فهرموی: (اتقوا اللعائین، قالوا: وما اللعانان یا رسول الله؟ قال: الذی
یتخلی فی طریق الناس أو فی ظلهم)^۱ واته: خو لهو دوو له عنه تکارانه
 بپاریزن، فهرمویان: نهی پیغه مبهری خوا، نهو دوو له عنه تکارانه چین
 ؟! فهرموی: دهست به ئاو گه یاندن، له سهره ری خه لکی و
 بهر سیبهره کانیان..

۸ . میز نه کاته هه مان شوینه وه، که خوئی تیدا ده شوات: به

تایبه تی شوینیک، که ئاوه که ی تیدا کو بیته وه، وه کو ته شت و بانیوو
 شتی وا. چونکه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، بهر هه لستی
 موسولمانانی له کاری وا کردوه.. وه کو لهو فهرمودیه دا هاتوه، که
 سهیدنا عبداللهی کوری موعه فقهل گیراویتیه وه، که ده لئی: پیغه مبهری
 خوا صلی الله علیه وسلم فهرموی: (لا یبولن أحدکم فی مستحمه)^۲

^۱ موسلیم (۶۸) و نه بوداود (۲۵).

^۲ خاوهن سونه نه کان (نه بو داود (۲۷)، نه سائی (۳۶)، ترمزی (۲۱)، ئیبینو ماجه (۲۰۴) و
 نیمامی نه حمده (۵۶/۵) ههر پینجیان ریوایه تیان کردوه، که مال السهید سالم له صحیح
 فقه السنه دا ده لئی: سه حیجه.

واته: کهستان لهو شویندهدا میز نهکات، که خوئی لی دهشوات ..

۹ . میز نهکردنه ناو ئاوهوه:

ئاوی راوهستاو: وهکو ئهستیگی بچوک و چهوزو، شتی وا. چونکه جابری کوری عبدالله، خوا لییان رازی بیټ، دهگیړپتهوه، که پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم (نهی أن یبال فی الماء الراکد) واته: بهرهلستی کردوه، له میز کردنه ناو ئاوی راوهستاوهوه..

ئاوی جاری (لیرواو): هر له سهیدنا جابری کوری عبداللهوه، خوا لییان رازی بیټ دهگیړپتهوه، که پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم، بهرهلستی لهوهش کردوه، که میز بگریته ناو ئاوی جاریهوه^۲..

۱۰ . هه لبرژاردنی جیگای فشهل و لوس بو میز کردن: خو

دورخستنهوه له جیی رهق، که مهترسی ئهوه ههیه پرزی پی هه لبرژپتهوه.. سهیدنا ئه بو موسای ئه شعهری، خوا لیی رازی بیټ دهگیړپتهوه، که پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم (أنه مال إلى دمنب من الأرض فبال فيه)^۳ واته: لایدایه شوینیکی تهختی فشهل و، میزی لی کرد..

۱۱ . نهیکاته کونی زهوی و درزی تاویرو کلوری درهخت و

شوینی واوه: له بهر ئهوهی قهتاده له عبداللهی کوری سهرجهس،

^۱ موسلیم (۲۸۱)، نهسانی (۳۵)، ئیبینو ماجه (۳۴۲)، نهحمده (۳۵۰/۵).

^۲ الطیرانی: الاوسط (۱۷۷۰)، مجمع الزوائد (۲۰۴/۱). ورجاله ثقات.

^۳ ئه بوداود (۲)، نهحمده (۴/۱۴). شیخی ئه لبانی دهفرموی له سهنه دهکیدا مهجهولیک ههیه بویه زمعیفه، بهلام دیاره که ماناکهی راسته وایه..

خوا لیبی رازی بیته دهگیرپتهوه، که (نهی رسول الله صلی الله علیه وسلم أن یبال فی الجحر)^۱ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، بهره لستی کرده له میزکردن له کون و درزهوه، له قه تادهیان پرسی بۆچی بهره لستی لی کرده؟! فهرموی: له بهر ئه وهی ئه و شوینانه مالی جنۆکه یه. بیگومان له بهر ئه وه شه، که نه بادا گیانله بهریان تیدا بیته و، ئازاریان پی بگه یینیت، ئه وانیش بینه دهره وهو، زیان بهم بگه ییننه وه..

۱۲. که ته و او بیته بلی: غُفْرَانُكَ: چونکه له دایکه عایشه خانه وه،

خوا لیبی رازی بیته هاتوه، که ده لی: که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، له دهست به ئاو گه یاندن، ده هاته دهره وهی، ده یفه رمو: (غُفْرَانُكَ)^۲ واته: داوای لی بوردنت لی ده کهم، خوا یه..

۱۳. پابه ند بون به ئادابی تاره ت گرتنه وه: که دواتر باسیان دیت..

^۱ ئه بوداود (۲۹)، نه سانی (۳۴)، ئه حمهد (۸۲/۵)، حاکم (۱۸۶/۱)، به یه یقی (السنن الکبری ۹۹/۱). ئه وانیش و ئیبنو خوزمیه شه به سه حیحیان داناوه.. سید سابق: فقه السنة (ل ۲۶) چاپی یه که بهر گیه که ی.

^۲ ترمزی (۷)، ئه بوداود (۳۰)، ئه حمهد (۱۵۵/۶)، که مال السهید سالم له صحیح فقه السنة (۹۵/۱) دا ده لی: حسن لغیره .

له نادابی تاروت گرتن

نهمهش هندیك نادابی تری تاروت گرتن، که پویسته موسولمان پیانوه پابه ند بیټ:

۱. به دهستی راستی تاروت نه گریټ: له بهر نه و فهرموده یه،

که نه بو قه تاده خوا لیی رازی بیټ گپراویتی هوه، که پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم فهرموده یه: (لا یمسکن احدکم ذکره بيمينه وهو ینبول ولا یتمسح من الخلاء بيمينه ولا یتنفس فی الانیاء) ^۱ واته: کهستان کاتیک میز دهکات، به دهستی راستی زه کهری، نه گریټ، خوشی به دهستی راستی پاک نه کاته هوه (چپ به کار بهینیت بو تاروت گرتن)، له کاتی ناو خوار دنه و هشا، هه ناسه که ی نه خاته هوه ناو نه و شته ی، که ناوه که ی تیډایه ..

ههروه ها، که سه لانی فارسی خوا لیی رازی بیټ، ده لی: کابرایه ک پیی وتم: هاورپکه تان (مه بهستی پیغه مبهری خوا بو، صلی الله علیه وسلم) هه مو شتیکتان فی ر دهکات، ته نانه ت دهست به ناو گه یان دنیس، وتم: نه ری و ده لا، به ره لهستی له وه کردوه، که یه کیکمان له کاتی میز کرن، یان پیسایی کردندا، پشت کهینه قیبله، یان به دهستی راست خومان، پاک کهینه وه، یان که متر له سی بهر دوچکه به کار بهینین ^۲!

بوخاری (۱۵۲)، موسلیم (۲۶۷)، ههروه ها هندیك له خاومن سونه نه کان ..
موسلیم (۲۶۲)، نه بوداود (۷)، ترمزی (۱۶)، نه سائی (۱۶/۱).

۲ . عوره تی به دهستی راست نه گریت: به لگه مان ههر

فهرموده که ی پيشوی نه بو قه تاده یه خوا لئی رازی بیت..

۳ . پاش و پيشی خوئی به ته واوی پاک کاته وه: نه مهش

واجبه، جا به ئاو پاکی ده کاته وه، یان به بهرد، یان به دهسری کاغزو هاوشیوهی، ری له وه ناگریت بهرد، یان دهسری کاغز به کار بهینیت و، پاشان بیشوات.. گرنگ نه وه یه، هیچ پیساییه کیان پیوه نه مینیت.. ههره شهی سهخت له سهر نه وانیه، که خوئیان پاک ناکه نه وه.. وه کو نه وه فهرموده یه، که ئیبنو عه بباس خوا لییان رازی بیت، له پیغه مبهری خواوه صلی الله علیه وسلم، ریوایه تی دهکات: (عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ خَرَجَ الثَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَعْضِ حَيْطَانِ الْمَدِينَةِ فَسَمِعَ صَوْتِ إِنْسَانٍ يُعَدَّبَانِ فِي قُبُورِهِمَا فَقَالَ يُعَدَّبَانِ وَمَا يُعَدَّبَانِ فِي كَبِيرٍ وَإِنَّهُ لَكَبِيرٌ گَانَ أَحَدُهُمَا لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ وَكَانَ الْآخَرُ يَمْشِي بِالثَّمِيمَةِ ثُمَّ دَعَا بِجَرِيدَةٍ فَكَسَرَهَا بِكَسْرَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثَتَيْنِ فَجَعَلَ كَسْرَةً فِي قَبْرِ هَذَا وَكَسْرَةً فِي قَبْرِ هَذَا فَقَالَ لَعَلَّهُ يُخَفَّفُ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَنْبَسَا^۱) واته: پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، به لای باخاتیکی شاردا تیپه ری و، گوئی له زریکه و ناله ی دوو کهس بو، که له گوره کانیاندا، له تاو نازارو نه شکه نجه ی خوئیان، هاواریان ده کرد، فهرموی: له ژیر نه شکه نجه دان، له بهر شتیکی گه وهرش نیه! یه کیکیان له بهر نه وه یه، که خوئی له دوای میز کردنی پاک نه ده کرده وه، نه وی تریشیان دوزمانی له نیوان خه لکیدا ده کرد.. پاشان داوای لقه داریکی خورمای کرد و، کردی به دوو چله وه، ههر یه که یانی خسته سهر

^۱ بوخاری (۲۱۶)، موسلیم (۲۹۲)، نه بو داود (۲۰)، ترمزی (۷۰)، نه سائی (۳۱)

گۆری یه کیکیان و، فه رموی: به لکو تا ئه و ساته ی سهوز بمینن،
ئه شه که نه چیان له سهر که م بکه نه وه ..

۴ . دوا ی تاره ت دهستی به سابون بشوات: دوا ی تاره ت

گرتنه که، ئه گهر سابونی دهسکه وت، با دهستی پی بشوات، ئه گهر هیچی
دهست نه که وت، با خو ل له دهسته گانی هه لسویت، یان له زهوی بخشینیت
و پاکی کاته وه .. ئه بو هورهیره، خوا لپی رازی بی ت، ده لی: (گان الثبی
صلی الله علیه وسلم إذا أتى الخلاء أتیته بماء في تور أو ركوة فاستجى ،
ثم مسح يده على الأرض ثم أتیته بإناءٍ آخر فتوضأ) واته: که
پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، تاره تی ده گرت، من ئاوم له
قوریه ک، یان له کیته له یه کی بچو کدا بو ده هی ناو، ئه ویش تاره تی پی
ده گرت، پاشان دهستی به زهوی پاک ده کرده وه، ئینجا ئاوی ترم بو ده هی ناو
ده ست نو یژی ده گرت ..

. ههروه ها ئه و فه رموده یه ی، که مه ی مونه خان ریوا یه تی کرده: (عن
میسوئة قالت سترت الثبی صلی الله علیه وسلم وهو یقتسل من الجنابة
فغسل یدیه ثم صب بیمینه علی شماله فغسل فرجه وما أصابه ثم مسح
بیده علی الحائط أو الأرض ثم توضأ وضوءه للصلاة) واته: پیغه مبهری
خوا، صلی الله علیه وسلم ویستی غوسل درکات، په رده یه کم بو رایه ل
کرد، تا له چاوان دیار نه بی ت، ئیتر غوسله که ی ده رکرد، سه ره تا ئاوه که ی
رشاند به سه ر زه که ری داو، به دهستی چه پی هه لیگ لوفت وشوشتی، پاشان

دهستی به زهوی سړی و شتیهوهو، پاشان دهستنوپیژی گرت، وهکو، که بو نوپیژی دهگرت.^۱

لهم سهردهمه ی نیمه دا ئاسانتره، که خه لکی دوا ی تارمت گرتن دهستیان به سابون، یان شلمه منی سابونی بشون، یان به دهری ته عقیم کراو پاک بکهنه وه.. نهمه له ئیسلامدا زور جهختی لیکراوته وه، که دیاره سوده کeshی پاراستنی، تهن دروستی و لهش ساغیی که سایه تی و، پاراستنی که شی گشته ..

۵ . رشانندی که میك ئاو به عوره تدا بو لابرندی وه سوه سه:

ئیبنو عه بباس، خوا لییان رازی بیټ گیرایه وه، که جاریکیان پیغه مبهری نازدار، صلی الله علیه وسلم، که دهستنوپیژی گرت، عوره تی به که میك ئاو رشانند.^۲

★ ★ ★

^۱ بوخاری (۲۶۶)، موسلیم (۳۱۷).

^۲ ئهجو داود (۱۶۶)، نهسانی (۱۳۵)، ئیبنوماجه (۴۶۱)، نهحمده (۴۱۰/۳)، دارمی (۷۱۱)، بهیهیقی (۱۶۱/۱)، نهلبانی رحمه تی له کتیبی (تمام المنه ل ۶۶) دا دمه رموی: وسنده صحیح علی شرط الشیخین..

مەسەلەى میزە چرکى

هەر کەسێک دوچارى میزە چرکى بوبیٔ، دەبیٔ بۆ هەمو نوپۆزێک، دەستنوپۆزى تايبەت بەو نوپۆزە بگریت، ئەو کاتەى، کە دەزانیت نوپۆز بوە (کە گوپی لە بانگ دەبیٔ، یان بە سەعاتدا دەزانیت، یان پى دەلین) بچیت تارەت بگریت و، کەمیک تین بداتە خۆى، دەست بە دەمارەکانى بن زەکەریدا بهینیت و، دەستنوپۆزەکەى بگریت، ئەگەر دواى ئەو، دلۆپە میزى لى چۆرى، گوپی نەداتى و نوپۆزى خۆى بکات !! چونکە زاهیرەن ئەمە، لەسەر قەولى ئیمامانى بەرپۆزى وەکو، ئیمام ئەبو حەنیفەو، شافعی و، ئەحمەدو، ئیسحاق و، ئەبو سەورو، ئەوانە، بە حوکمی خوینی جارى داوین (ئىستیحازە) ی ژنان قیاس دەکریت، کە پێغەمبەرى نازدار، صلى الله عليه وسلم له حوکمیدا بە ژنەکەى فەرمو: (إِنَّمَا ذَلِكَ عِرْقٌ وَلَيْسَ بِالْحَيْضَةِ فَإِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةَ فَاتْرُكِي الصَّلَاةَ فَإِذَا ذَهَبَ قَدْرُهَا فَاغْسِلِي عَنكَ الدَّمَ وَصَلِي) ١ واتە: ئەو دەمارە، حەیز نیه (واتە خوینیكى سروشتیەو، جى مەترسى نیه و پاکە) ئەگەر خوینی حەیز هات واز لە نوپۆزەکان بهینەو، مەیانکە، تا دواى ماوەى خۆى، پاک دەبیٔ، ئینجا جى خوینی ئەمیان بشۆو، نوپۆزى خۆت بکە. تەکمیلەى ترى لای بوخارى دەفەرموى: (ثُمَّ تَوَضَّئِي لِكُلِّ صَلَاةٍ، حَتَّى يَجِيءَ ذَلِكَ الْوَقْتُ) ٢ واتە: پاشان دەستنوپۆز بۆ هەر نوپۆزێک، بە تايبەت بگرە، تا کاتى نوپۆزەکەى تر دیت..

بوخارى (٢٢٨)، موسليم (٣٣٣)، نەسائى (١/٨٥) و بەیهقى (١/٣٢٧)..

١ کەمال السەمید سالم لە صحیح فقە السنە (١ / ٩١) دا دەفەرموى: هەندیک لە فەرمودەوانانى وەکو ئیمامى ئیبنو حەجرى عەسقەلانى گوتویانە: ئەم زیادەیهى

ئەو شەرئناسانەى، كە زىادەكەى بوخارى بە قەولى سەيدنا عوروه لىك دەدەنەوه، گوتويانە، كە بۆ ھەمو نوپزىك دەستنويزى تايبەتى ناويت، بەلام ھەمو ئەوانى تر گوتويانە، كە ھەر پياويك ميزە چركەى بيت، يان ژنيك، كە خوينى جارى داوين (ئىستىجازە) ى ھەبيت، دەبيت بۆ ھەمو نوپزىك دەستنويزىكى تايبەتى بۆ بگرن و، دەستنويزەكەش، تا نوپزەكەى تر حسيبە.. ئەمەش لای من راي پەسەندترە..

★ ★ ★

بوخارى قەولى عوروهى كورپى زوبەيرە خوا لىيان رازى بيت، كە فەرمودەكەى لە داىكە عائيشەوه گىراوتەوه كە پورپتى.. ابن حجر: فتح الباري ۱/۳۳۲.

مهسه لهی میز کردن به پیوه

نهم باسه پینج فهرموده‌ی لهسهره، که دوانیان زه‌عیفن و، سیانه‌که‌ی تریان سه‌حیجن، دوو زه‌عیفه‌که:

۱ - نینبو عومه‌ر خوا، لیان رازی بیت گپراهوه، که سه‌یدنا عومه‌ری باوکی گپراویتیه‌وهو، گویتیه‌تی: که جاریکیان به پیوه میزی کردوهو، پیغه‌مبه‌ری خوا، صلی الله علیه وسلم بینویوتی، پیی فهرموه: (یا عمر، لا تَبْلُ قَائِمًا) واته: نه‌ی عومه‌ر، میز به پیوه مه‌که.. منیش لهو کاته‌وه میزم به پیوه نه‌کردوه..

۲ - بوره‌یده، خوا لیی رازی بیت ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا، صلی الله علیه وسلم فهرمویتیه‌تی: (ثَلَاثٌ مِنَ الْجَفَاءِ: أَنْ يَبُولَ الرَّجُلُ قَائِمًا، أَوْ يَمْسَحَ جَبْهَتَهُ قَبْلَ أَنْ يَفْرُغَ مِنْ صَلَاتِهِ، أَوْ يَتَفَخَّ فِي سُجُودِهِ) ^۱ واته: سی شت له ره‌فتاری زبرن: پیاو، که به پیوه میز بکات، پیاو، که ناوجه‌وانی بسپریت پیش نه‌وه‌ی له نوینزه‌که‌ی ببیته‌وه، فو له شوین سوچه‌که‌ی بکات..

^۱ نینبو ماجه (۲۰۸)، به‌یهیقی (۲۰۲/۱)، حاکم (۱۸۵/۱) ترمزی ده‌لی: به‌لامه‌وه زه‌عیفه، چونکه عبدالکه‌ریمی کوری نه‌بو اله‌خاریقی تیدایه‌و، به‌کسر به مه‌رفوعی گپراویتیه‌وه، فهرموه گپراونه‌وه‌ی نهم پیاوه، لای فهرموده‌وانان زه‌عیفه.. بروانه تحفة الاحوذی فی شرح سنن الترمذی (۳۳۳/۱).

^۲ مونکه‌ره، بوخاری له (التاریخ ۴۹۶) دا ریواپه‌تی کردوه، نه‌لبه‌زار (۵۴۷/۱)، بوخاری ره‌حمه‌تی خوی لی بیت، به مونکه‌ری داناوه، نه‌ویش و ترمزیش گوتویانه: فهولی نینبو مه‌سعوده.. مونکه‌ر: له سه‌نه‌ده‌که‌یدا رابیه‌ک هه‌یه، که هه‌له‌ی زوره، یان فسقی لیوه درکه‌وتوه، یان گپله.. بروانه محمود الطحان: تیسیر مصطلح الحدیث ل ۹۵

ئهما سنی فهرموده سه حیحه که:

۱ - عائشه خان، خوا لیلی رازی بییت، دهلی: (مَنْ حَدَّثَكُمْ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَبُولُ قَائِمًا فَلَا تَصَدَّقُوهُ مَا كَانَ يَبُولُ إِلَّا قَاعِدًا) ^۱ واته: ههر که سیک پیی وتن، که پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، به پیوه میزی کردوه، به راستی مهزانن، چونکه به دانیشتنانه وه نه بییت، میزی نه کردوه..

۲ - حوزه یفه ی کوری یه مان، خوی لی رازی بییت دهلی: (عَنْ حَدِيثَةِ قَالَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبَاطَةَ قَوْمٍ فَبَالَ قَائِمًا ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ فَجِئَتْهُ بِمَاءٍ فَتَوَضَّأَ) ^۲ واته: له خزمهت پیغه مبهری خوادا بوم صلی الله علیه وسلم، که گه یشته سهر سه رهنگویک (زبلدان) ی گوندیک، به پیوه میزی کرد.. دواپی دهستنوینژ گرت. واته مه بهستی بو، که حوزه یفه ببینیت، که به پیوه میز دهکات..

۳ - فهرموده ی عبدالرحمانی کوری حه سه ن که دهلی: (خَرَجَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي يَدِهِ كَهَيْئَةِ الدَّرَقَةِ قَالَ فَوَضَعَهَا ثُمَّ جَلَسَ فَبَالَ إِلَيْهَا) ^۳ واته: پیغه مبهر صلی الله علیه وسلم، لیمان دهرکه وت، شتیکی به دهسته وه بو، وهکو چه رمی قه لغان وابو، دایناو له ته نیشتیه وه دانیشت و، میزی کرد.

^۱ ترمزی (۱۲)، نه سائی (۲۶/۱)، نیبنو ماجه (۲۰۷)، نه حمهد (۱۹۶/۶) که مال السهید سالم له صحیح فقه السنة (۹۶/۱) دا دهفهرموئ: صحیح لغیره.

^۲ بوخاری (۲۲۶)، موسلیم (۲۲۷۲) و خاومن سونه نه کانیش..

^۳ نه بوداود (۲۲) نه سائی (۲۷/۱) نیبنو ماجه (۲۴۶) نه حمهد (۱۹۶/۴)، که مال السهید سالم له صحیح فقه السنة (۹۶/۱) دا دهفهرموئ: سه حیحه..

له بهر هه بونی ئەم فهرمودانه، شهه رعناسان دهه بهاره ی حوکمی میز کردن به پۆه، راجوئ بون، راکانیان له سی بۆ چوندایه:

یه که میان: ئەوانه ی گوتویانه: ههه که سیك عوزری نه بیته، بۆی شیاو نیه به پۆه میز کات.. ئەمهش رای عائیشه خان و، ئیبنو مه سعودو، سهیدنا عومهرو، ئەبو موسای ئەشعهری و، له تابعینیش، ئیمام شهعی و، سوفیانی کوری عویهینهو، ئیمام ئەبو حه نیفهو ئیمام شافیعیه..

دووه میان: ئەوانه ی فهرمویانه: جائیزه.. ئەمهشیان له ریوایه تیکی تری سهیدنا عومهردا هاتوه، ههروهها رای سهیدنا عهلی و، زهیدی کوری سابیت و، ئینو عومهرو، سههلی کوری سهعدو، ئەنهس و، ئەبو هورهیرهو، حوزه یفه ی کوری یه مانه.. مهزهه بی حه نه لیش ئەمهیه..

سییه میان: ئەگهه ئەو شوئنه ی میزی لی دهکات فشه ل بیته، که پریشکی بۆ نه یاتهوه، جائیزه، ئەگهه نا، جائیز نیه.. ئەمهش مهزهه بی ئیمام مالیکه و، ئیبنولونزیریش به راسترینی داناوه..

من پیم وایه میز کردن به پۆه جائیزه.. والله اعلم. چونکه:

- ۱ - هیچ حوکمیکی سهحیح، له سههه ری لیگرتنی به دهسته وه نیه..
- ۲ - ریوایه تهکان، که دهسه لینن، که میزی به پۆه کردوه، ری له وه ناگرن، که به کردنی به پۆهش جائیز بیته.

۳ - به لگه ی میز کردنی به پیوه به هیزه، سه لپنراوه، پینج له خاوهن سوحاحه کان ریوایه تیان کردوه، له وانیش بوخاری و موسلیم..

۴ - نکولی کردنی دایکه عائیشه خان له بهر نه وه بو، که خوی نهیدیوه، چونکه نهو جارهی، که میزی به پیوه کردوه (ریوایه ته که ی حوزهیفه) له دهشت و سه فهدا بو، حوزهیفه ی له خزمه تدا بو، نه ک عائیشه خان، خوا لپی رازی بیټ، که له مالدا بینویټی و له و سه فهدانه شدا، که له خزمه تدا بو، ته نها نه بون..

۵- دیاره له مهرجی سه ره کی میز کردن نه وه یه، که پریشکی پی هه لنه پرژیت، جا به دانیشتنانه وه بیټ، یان به پیوه، هر کاتیک نه م مهرجهش مسوگر بو، ئیتر میز کردن به پیوه جائیزه، وه کو نه وه ی شوینه که فسه ل بیټ، وه کو کیلگه و کادین و شوینی پوش و بن گه لا، یان بویه کراوی زهیتی و، شکلی نه م ناوده ستانه ی له م سه رده مه دا هه ن..

۶ - زور له شه رعناسان له لایه نی کومه لایه تیه وه، بو ریگرتن له م رهفتاره چون، بویه گوتویانه: میز کردن به پیوه، بای دهنگدار دروست دهکات، وه کو نه وه نیه کابرا دانیشتبیت و، بای لیبوبیته وه، نه مه شیان بو پاراستنی که سایه تی، زیاتر خستوته وه به رچاو..

کورتە باسیک دەستنوێژ لە تەوالییتدا

یەکیک لەو موانقەشانەى لە ناو موسوڵماناندا دروست دەبێت، مەسەلەى دەستنوێژگرتنە لە تەوالییتدا، کە دەوترێت، نابیت زیکری خوا لەویدا بکریت، ئەى چۆن هەر لەویدا دەستنوێژ دەگیریت، کە تەوالییتەکە (گونجى میزو پيسایى کردنەکە) دەشۆر (مەغسەل)، یان دوشى ئاوەکەش، هەر لە ناو ژورى حەمامەکەدايە؟!

با ئەو بەزانریت، کە تەنھا گونجى تەوالییتەکە بە ئاودەست حسیبەو، ناشیت ناو زیکری خوای تیدا بەهینریت، نەك ژورى حەمامەکە، ئەگەر کەسیک چووە سەر گونجى تەوالییتەکەو، پۆشاکەکەى هەڵدایەو، یان داکنە، تا لە دەست بە ئاو گەیاندنەکەى دەبیتەو، بۆى نیە زیکر بکات، پاش پۆشاک هەلکێشانەو، یان دادانەو، کراس و دشداشەکەى، دەتوانیت زیکرەکان بخوینیت، وەك ئەوێ دەپژمیت و دەئى: الحمد لله، یان لەسەر مەغسەلەکە، بۆ دەسپێکی دەستنوێژ، بسم الله بکات..

★ ★ ★

باسی چوارەم

پاککردنەوه

- پاککردنەوهی ئەوانەهی بیسیان بەر کەوتووە:

پۆشاک لە خوینی حەیز،

پۆشاک لە میزی منداڵ،

پۆشاک لە مەزی،

داوینی پۆشاک،

بنی پیلۆو لە بیسای،

قاپ لە لیکى سەگ،

پێستە خوێش کردن،

تەنەکە رۆن و دۆشاو لە ئاسەواری مشک .

- پاککردنەوه مەرج نیە هەر بە ئاو بێت.

باسى چوارهم

چۆنيهتى پاكدردنهوهى نهوانهى پيسىان بهركهوتوه

۱- پاكدردنهوهى پۆشاك له خوڤنى جهيز:

دهستپىداهيئان و، گوشينى بهسهرى پهنجهكان، بهسه بوئهوهى خوڤنهكهى لى بيته دهرهوه، پاشان ئاوى پيدا دهكرىت و، حوكمى پاكبونهوه وهردهگرىت.. ئهگهر به پۆشاك و جىگاوه بو، دهكرىت بكرىت، يان به پهنجه رادىت.. چونكه ئهسمائى كچى ئه بوبهكرى سددىق، خوا لىيان رازى بيته گوتى: (عن أسماء قالت جاءت امرأة إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقالت إحدانا يصيب ثوبها من دم الحيضة كيف تصنع به قال تحته ثم تقرضه بالماء ثم تتضحهُ ثم تصلي) واته: نافرمتىك هاته خزمهت پىغه مبهرى خوا، صلى الله عليه وسلم و، لى پىسى: نهى پىغه مبهرى خوا، ئىمهى نافرمتان هى وامان ههيه، خوڤنى جهيزهكهى بهر پۆشاكهكانى دهكهوڤت، چى بكات؟! پىغه مبهر، صلى الله عليه وسلم فهرموى: دهپروڤنىت، پاشان ئاوى بهسهردا دهپرىت و، ههئىدهگلوڤنىت، پاشان نوڤژى پىوه دهكات..

دياره كه يهكه مجار دهپروڤنىت، زورىنهى پىسيهكه دهروات، به تايهتى، كه وشك بوبىتهوه، پاشان كه ئاوى بهسهردا دهكات و، جوان ههئىدهگلوڤنىت بوئهوهيه، كه ئاسهوارى پىسيهكهشى لى كاتهوه.. ئاوا لى دنيا دهپىتهوه، نهك ههر به ئاوپىداكردنى.. ئهگهر پىسيهكه هيشتا تهر

بو، دهشیت به چیلکه یهك، یان شتیکی وهکو ئهو بیکرینیت و، پیسیه که لادات، پاشان بیشوات، مهرجه ناسه واری پیسیه که ئه وهنده ی بوی دهگریت لابدات بیگومان بۆ لابرندی پیسی، سی جار شوستن، یان به کارهینانی سابون، زیاتر دلنیایی دهبه خشیت.. چونکه ئوم قه یسی کچی میجسه ن گوتی: (عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بَتِّتَ مَحْضَنَ قَالَتْ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ دَمِ الْحَيْضِ يُصِيبُ الثَّوْبَ فَقَالَ اغْسِلِيهِ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ وَحُكِّيهِ بِضِلْعٍ) ^۱ واته: دهر باره ی خوینی چه یز، که به پۆشاکه وه بیت، پرس یارم له پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم کرد، فه رموی: به شتیک رایدهو پاشان به ئاو سیدر ^۲ بیشو.

۲- پاککردنه وه ی پۆشاک له میزی مندال:

پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم ده فه رموی: (بَوْلُ الْقَلَامِ الرُّضِيعِ يُتَضَحُّ وَبَوْلُ الْجَارِيَةِ يُغْسَلُ) ^۳ واته: بۆ پاککردنه وه ی شت، له میزی کوری بچکۆله، ئاو رژاندنی به سه ردا به سه و، له میزی کچی بچکۆله ش ده شوریته وه. ئه مه بۆ ئهو کۆرپانه ن، که شیره خۆره ن، که گه یشتنه خۆراک خواردن (واته

^۱ ئه بوداود (۳۶۳) ونه سائی (۱۹۵/۱) وئیبنوماجه (۶۲۸) که مال السهید سالم له صحیح فقه السنه (۸۴/۱) دا ده فه رموی: حدیث حسن..

^۲ سیدر گه لایه کی بۆنداره و کهف ده کات، له یه مه ن زۆره.

^۳ نیمامی ئه حمه د گپراویتی ه وه، شیخی ئه لبانی به سه حیجی ناساندوه. چه دیسی دیکه له م بابه ته دا زۆرن، له وانه (يُغْسَلُ مِنْ بَوْلِ الْجَارِيَةِ وَيُرْتَشُ مِنْ بَوْلِ الْقَلَامِ) که زانایان دهر باره ی گوتویانه (صحیح لغیره: أخرجه ابوداود (۳۷۶) والنسائی (۱۵۸/۱) وابن ماجه (۵۳۶) وله شواهد. هه روه ها: وعن عائشة - رضی الله عنها - قالت: (أتى رسول الله صلى الله عليه وسلم بصبي يحنكه فبال عليه فأتبعه الماء). (رواه البخاري وكذلك أحمد وابن ماجه وزاد " ولم يغسله"، ولمسلم: كان يؤتى بالصبيان فيبرك عليهم ويحنكهم فأتى بصبي فبال عليه فدعا بماء فأتبعه بوله ولم يغسله).

غەیری شیر)، ئەوه وهکو قهتاده دهلی: شوین میزی هەردووکیان دەشۆریتەوه، ئیمام ترمزی دهلی: ئەمه رای زۆرێک له یاوهران و، تابعین و، شەرعیاتی گهوهی وهکو، ئیمام ئەحمەدو ئیسحاقه، شهوکانی له (نیل الاوطار) دا دهلی: ئەوه رای ئەوزاعی و، مالیک و، شافعیشه.. ئیبنو عوسیمین رحمەالله دهلی: ئاوپرژاندن، که له فەرموده کهدا هاتوه، بریتی نیه بهسەردا پرژاندنی، بهلکو بهسەردا کردنی، تهنه ئەوهنده هیه، که شوستن و، هه لگۆفتنی مهج نیه!.

۲- پاککردنهوهی پۆشاک له مهزی:

مهزی زۆر جار دیته خواری و، خاوهنه کهی ههستی پی ناکات، خه لکانیکیش پیوهی موبته لا دهن، بۆیه حوکمی پاککردنهوهی له شەرعدا، ئاسان گراوه، پاککردنهوه له مهزی، ئاو بهسەردا کردنی لویچیک ئاوی بهسه، سههلی کوری حەنیف دهلی لهوانه بوم، که زۆر له هاتنه خوارهوهی مهزیم، نارەحەت بوبوم، له پیغه مبهری پیشهوام صلی الله علیه وسلم پرسی: چۆن پۆشاکه کهم له مهزی پاک کهمهوه، که بهری دهکهویت؟ فەرموی: (يَكْفِيكَ أَنْ تَأْخُذَ كَفًّا مِنْ مَاءٍ فَتَتَّضِحَ بِهِ ثَوْبَكَ حَيْثُ تَرَى أَنَّهُ قَدْ أَصَابَ مَتَهُ) ^۱ واته: لویچیک ئاوت بهسه، بیرژینیت بهسەر ئەو شوینهدا، که وادهزانیت بهری کهوتوه.

^۱ ابن دقیق العید: شرح عمدة الاحکام ل ۳۷ .

^۲ حسن: أخرجه ابوداود (۲۱۰) الترمذي وابن ماجه (۵۰۶).

۴- پاککردنه وهی دامینی پۆشاک:

له بهر ئه وهی دامینی پۆشاک، له بهر زۆر درێژییان، یان له چه مانه وه دا بهر زهوی ده که ویت و، ئیحتیمالی ئه وه زۆره بیسی بهر بکه ویت و، خاوه نه که ی نه زانییت، بۆیه شهرع وای داناوه، که ئه گهر بیسیش بو بییت بهر زهوی که و تنه وهی دواتری، بۆته مایه ی پاککردنه وهی.. ئافره تیک له ئوم سه له مه ی خیزانی پیغه مبه ری صلی الله علیه وسلم پرسی، خوا لئی رازی بییت، وتی: من ئافره تیکم دایمه کراسه که م درێژه و، ده چه شوینی بیسه وه، خاتو ئوم سه له مه گوئی: (يَطْهَرُهَا مَا بَعْدَهَا) صحیح^۱، واته: ههر زهویه که پاشتر پاکی ده کاته وه..

۵- پاککردنه وهی بنی پیلأو:

ئه بوسه عیدی خودری، خوا لئی رازی بییت ده گێرپێته وه که پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم فه رموی: (إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلْيَقْلِبْ ثَغْلِيهٖ، ثُمَّ لِيَنْظُرْ فِيهٖمَا فَإِنْ رَأَى خَبَثًا فَلْيَمْسَحْهُ بِالْأَرْضِ، ثُمَّ لِيَصِلْ فِيهٖمَا)^۲ واته: که دین بو مزگه وت، ههر که سه تان، با نه عله کانی هه لگێرپێته وه و، سه یری بنی بکات، ئه گهر بیسای بیوه بو، با به زهویه که ی بسپیت، پاشان نوپۆژی بیوه بکات..

^۱ صحیح: أخرجه ابوداود (۲۸۳) الترمذي (۱۴۳) وابن ماجه (۵۳۱).

^۲ ابو داود (۶۴۶)، الحاكم: المستدرک علی الشیخین (۹۹۴) که مال السسه ید سالم له صحیح فقه السنه (۸۵/۱) دا ده فه رموی: صحیح.

۶- پاکردنه وې قاپيک که سهگ دهمې تينا بېت:

نه بو هورهيره خوا ليی، رازی بېت دهلی: پیغمبهري خوا، صلی الله عليه وسلم فهرموی: (إذا وُلِعَ الْكَلْبُ فِي إِثَاءِ أَحَدِكُمْ فَلْيِرْفَهُ ثُمَّ لِيَغْسِلَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ أَوْلَاهُنَّ بِالْثَرَابِ) واته: نه گهر سهگ دهمې خسته ناو دهمې که سیکتانه وه، با نه وی تیدایه بیړیږت و، پاشان جهوت جار بیسواته وه، په که مینجار، با به گل بېت. نه مهش په کیکه له موعجیزه کانی پیغمبهري سهروه رمان، صلی الله عليه وسلم، زانستی پزیشکی سه لماندی، که میکروبی ناو لیکي سهگ، به شیوهی دوزو به قاپه که وه دنوسیت و، گلپش با شترین پاکره وهی خوئی و، فهوتینه ری هیلکه کانی تی، چونکه دوو مادهی (تیتراکسلین) و (ته تارالی ت) ی تیدایه، که نیستا بو ته عقیم له نه خوشخانه کاندایا به ره هم دهینرین..

۷- پاکردنه وې پیسته به خوشکردنی:

پیغمبهري نازدار، صلی الله عليه وسلم د فهرموی: (إذا ذُبِعَ الإِهَابُ فَقَدْ طُهِّرَ) واته: که پیسته خوش کرا، پاک ده بیته وه. له ریوایه تی ههر چوار نیمامانی، خاوهن سونه نه کاندایا هاتوه، که (أَيُّمَا إِهَابٍ ذُبِعَ فَقَدْ طُهِّرَ) پیسته ی ههر نازده لیک خوش کرا، نه وه پاک بوته وه.. به شیک له شهرعناسانی فهرموده، رایان وایه نه م حوکمه، ته نها نه وانه ده گریته وه، که گوشتیان ده خوری ت، چونکه پییان وایه وشه ی

^۱ مسلم (۲۷۹)، ابوداود (۷۱).

^۲ نه حمده دو ترمزی و نه سائی و نیبو ماجه له ئیبنوعه ببا سیان گپراو مته وه، نه لبانی به سه حیجی داناوه (غایه المرام ۲۸) ههروه ها له صحیح الجامع الصغیر (۲۷۱۱) و عند أبي داود: صحیح الجامع (۵۱۱) سنن الترمذی (۱۶۵۰).

(إهاب) بؤ ئه وانیه^۱ ! ئیمام ئه بو حه نیفه رای وایه ته نها پیسته ی به رازه که به خو ش کردنی ش پاک نابیته وه، ئیمام ئه بو یوسف قوتابی ئیمام ئه بو حه نیفه، پی ی وایه پیسته ی هه مو گیانه به ریك، ته نانه ت به رازیش به خو ش کردن پاک ده بیته وه^۲، ئیمام شافعی پی ی وایه، پیسته ی سه گیش، هه ر ئه و حو کمه ی هه یه و، به خو شکردنی پاک نابیته وه^۳. ئه وه ش رای مالیکیه کانه^۴، ئیبنو عه بدولبه ر ده لی: زورینه ی سه له ف رایان وایه، که پیسته ی به راز به خو شکردنی ش، پاک نابیته وه، چونکه حو کمه ی پیسته ی گه ی گشته و، هه مو به شیکی به زیندوی ده گریته وه، که و ابو به مردویش هه ر ئه و حو کمه ی ده بیت^۵، به لام بو چونی ئه و شه رعنا سه به ری زانه ی دیکه ش، جی سهر نجه، که گو تویانه به خو شکردن پاک ده بیته وه، وه کو ئیمام شه عبی و ئه بو یوسف و سه حنون و زاهیره کان^۶، وایه دیاره ئه م رایه ش به هی ز بی ت، چونکه فه رموده که، که ده فه رموی: (ایما) واته: هه ر ئاژه لیک.. من له دوای تو یزینه وه ی با سه که، ئه م بو چونه ی دواییم پی په سه نده، که په سه نده کراوی زوریك له شه رعنا سانه، له ولاتانی

^۱ ئیمامانیکی دیکه ئه وه بیان ره ت کردو ته وه، چونکه له لایه نی زمانه وانیه وه، به لگه ی نیه بروانه: الخطابی / معالم السنن ۴ / ۲۷۴، و ابن عبدالیر / التمهید ۴ / ۱۷۰

^۲ السرخسی: المبسوط ۱ / ۲۰۲، و الکاسانی: بدائع الصنائع ۱ / ۸۶، و ابن نجیم: البحر الرائق ۱ / ۱۰۵، و عبدالرحمن ابن الشیخ: مجمع الأنهر ۱ / ۳۲.

^۳ السیوطی: الحاوی للفتاوی (۱ / ۵۷)، والنوی: المجموع (۱ / ۲۶۷)، و زکریا الانصاری: أسنی الطالب ۱ / ۸.

^۴ ابن المنذر: الإشراف ۱ / ۱۱۲، و ابن عبدالیر: الکافی ۱ / ۱۶۳، و ابن الجزی: القوانین الفقهیه ص ۳۳، و القرافی (الذخیره ۱ / ۱۶۶).

^۵ ابن عبدالیر (التمهید ۴ / ۱۷۸).

^۶ السرخسی: المبسوط ۱ / ۲۰۲، و الکاسانی: بدائع الصنائع ۱ / ۸۶، و ابن نجیم: البحر الرائق ۱ / ۱۰۶، حاشیه ابن عابدين ۱ / ۲۰۴، بن حزم: المحلی ۱ / ۱۲۸.

نه وروپا، که پټيان وايه خوڅکردن، پټستهی بهراز پاکی دهکاته وه، نه مهش واقعی موسولمانانی روژناوایه، که روژانه دست له پټستهی خوڅکراوی بهراز ددهن، که کراوه به قه مسه له و نیلهگ و پالتو، به لام نه مه نه و حوکمه یان له سسر لانا بات که به کار هینانیان شیواو نیه.. والله اعلم.

۸- پاککردنه وی زه وی له میزوشتی وا:

نه میش به ناو رشتن ده بیت به سهریدا، سهیدنا نه نهس، خوا لیی رازی بیت گیراپیه وه: (جاء اعرابي فبال في طائفة المسجد فرجزة الناس، فتهاهم النبي صلى الله عليه وسلم فلما أقضى بوله أمر النبي صلى الله عليه وسلم بذنوب من ماء فأهريق عليه) واته: دهسته کیهک هاته ناو مزگهوت و، له که ناریکه وه میزی کرد! خه لکه که لیی راست بونه وه، سهرزه نشتیان کرد، پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، به رهه لستی لی کردن، که کابرا ته واو بو، پیغه مبهری صلی الله علیه وسلم فه رمانی به یاوه ران دا، که دولکه ناویک بهینن، هینانیان و کرا به سسر میزه که دال دیاره، که پیغه مبهری پیشه وا، صلی الله علیه وسلم، مه بهستی بو، که زو شوینه که پاک بکریته وه، دهنه دهیزانی، که نه گهر ههر واش لیی گهرین، وشک ده بیته وه، به وهش شوینه که دیسان پاک ده بیته وه..

۹- پاککردنه وی بیرو ته نه که روڼ ودوشاوشتی وا که پیسی تیکه وتبیت:

پاککردنه وهی نه مانه، به لبردنی خودی پیسییه که وه، ده وروبهری ده بیت، نیتر نه وهی دیکه ی پاکه، چونکه فهرموده که ی نیبنو عه بباس، خوا لییان رازی بیت، ده لی: له پیغه مبهری خویان، صلی الله علیه وسلم

پرسی، که ئەگەر مشکێک کهوتە پۆنهوه، چی بکەن؟ فەرموی: (أَلْقُوهَا،
وَمَا حَوْلَهَا فَاطْرَحُوهُ وَكُلُوا سَمْتَكُمْ) واتە: مشکەکه فرێدەن و، ئەوی
دەوروبەریشی، پامالێن و پادەن، ئەوجا رۆنی خۆتان بخۆن..

★ ★ ★

نایا پاکردنه وه ههر ده بیټ به ئاو بیټ؟ یان به شله مه نی دیکه ش ده بیټ؟

رای شهر عناسان له مه شدا جو بیه:

یه که م: ئه وه شهر عناسانه ی ده لئین: پاکردنه وه ههر ده بیټ

به ئاو بیټ:

ددلئین: ههر که سیك غهیری ئاویشی پی راست بیټ، ده بیټ به لگه ی
لصهر بهینیتته وه.. ئه مه ش رای زانراوی ئیمام مالیک و ئه حمه ده وه، رای
نونی ئیمام شافعییه، شه وکانی و ئه وانه شی که ها ورا ی ئه ون، ئه م رایه یان
بصمند کردوه، به لگه شیان:

۱. فه رمایشتی خوی گه وره، که ده فه رموی: ﴿وَنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِّنَ

سَّمَاءِ مَاءً يُطَهِّرُكُمْ بِهِ﴾ الانفال/ ۱۱ واته: خوی گه وره یه، که له
ناسمانه وه ئاو ده بارینیت، تا پاکتان کاته وه پی.. ههروه ها
نایه ته کانی تریش، که له سهر پاکژی ئاوی باران، ههر به لگه ی ئه م
به ریزانه ن..

۲. فه رمانه که ی پیغه مبه ری خوا، صلی الله علیه وسلم، که له
رهفتاری کابری، که له مزگه وته که دا میزی کرد فه رموی ئاو بینن و
بیکن به حی میزه که یدا.. ئه وه شهر عناسانه گوتویانه، ئه وه

— یه نجهتد (۹۹/۱) و ئیمامی شافعی الام (۴۹/۱) والشوکانی: السیل الجرار (۴۹/۱).
متعق علیه (بوخاری (۶۰۲۵) و موسلیم (۲۸۴).

فهرمان بوه، فهرمانیش بو واجب بونه، فهرمانی لابرندی
پیسیه که ی به غهیری ئاو نه کردوه!

۳. فهرموده که ی لای ئه بو سه علیه به که گوتی: پیغه مبه ر صلی الله
علیه وسلم فهرمانیدا، که قاپی ئه هلی کیتاب به ئاو بشوریته وه^۱.

۴. شهوکانی دهلی: (ئاو ئه سلی پاک کردنه وه ی پیسیه، چونکه
شهرع باسی لیوه کردوه، که پاکه و پاکه ره وه یه، بو یه ناشیت
شله یه کی تر به کار به یئریت، مه گه ر به به لگه یه کی تری شهرعی،
دهنا نابیت، چونکه لادانه له زانراویک، که پاکه ره وه یه بو
نه زانراویک، که ئایا پاکه ره وه یه، یان نا، ئه مه ش لادانه له
ئاسانکاریه کانی شهرع).

دووهم: ئه و شهرعنا سانه ی پییان وایه پاک کردنه وه مهرج

نیه ههر به ئاو بییت: ئه مه ش مه زه بی ئیمام ئه بو حه نیقه یه و،
ریوایه تیکی ئیمام مالیک و، ئیمام ئه حمه دو، قه ولی قه دیمی ئیمام
شافعی و، رای ئیمام ئیبنو حه زم و شیخوئیسلام ئیبنو ته میمه و ئیبنو
عوسیمینیشه^۲.. ئه میش په سه ندره، چونکه:

۱. ئاو که پاک و پاکه ره وه یه، ری له وه ناگریت شله ی دیکه ش
هه بییت، که هه مان وه سفی هه بییت، چونکه له وانیه هؤ کاریگه ره که
شتیکی تر بییت، ئه مه ش له مه سه له ی پیسیتیدا دیاره^۳.

^۱ متفق علیه (بوخاری (۵۱۷۰) و موسلیم (۱۹۳۰).

^۲ الکاسانی: البدائع (۸۲/۱) و ابن الهمام: فتح القدير (۲۰۰/۱) و ابن تیمیه: مجموع الفتاوى

۴۷۵/۲۱ و ابن حزم: المحلی ۹۲/۱ - ۹۴ و ابن عثیمین: الشرح المتع ۳۱۱/۱ - ۳۶۳.

^۳ الشرح المتع ۳۶۲/۱.

دەلتین: خو ئاشکرایە، کە هەندیک کەرەستەى شلەو، تۆزى
سەناعى تاقیم کردن هەمىە، لە ئاویش باشتر پیسیی رادەدات و پاگز
دەکاتەود..

۲. شەرع لە هەندیک بابەتدا فەرمانى کردو، کە پیسیی بە ئاو
لا بیریئە ئەمەش حوکمیکی گشتى نیە بۆ هەمو پاککردنەوہیەک.

۳. شەرع ریی داوہ هەندیک پیسیی، بە غەیری ئاو پاک
بکریئەوہ، وەکو تارەت گرتن و، خو پاککردنەوہ لە میزو پیسیی بە
بەرد، یان پاککردنەوہى نەعل بە خوۆل، یان پاککردنەوہى داوینی
پۆشاک بە زەوى..

۴. لابردنى پیسیی لە لایەنى فەرمانەوہ نیە، بەلکو لە لایەنى خوۆ
لادانە لە رییئەدراو، بە هەر هۆیەک ئەنجام بیریئە، حوکمە
شەرعیەکەى پی دەچەسپیئە، لابردنى پیسیی نیەتى ناویئە، بەلام
ئەگەر موسوئمانیئەک، بە نیەتى خواویستی لایبەرد، پاداشتى لەسەر
وہردەگریئە، ئەمما ئەگەر پیسییەکە، هەر لە خوۆە لاچو بی، ئەوہى
نیەتى ئەو رەنجى ئەوى تیئا بوبیئە، پیسییەکە لاچوہو، ئەویش
پاداشت و سزای لەسەر نابیئە.. بۆ نمونە موسوئمانان لەسەر ئەوہ
ریکن، کە ئەگەر شەراب لە خوۆە بو بە سرکە، پاک دەبیئەوہ (ئەمە
لای ئەوانەى کە شەرابیان پی پیسە).

ئەوہى پیم پەسەندترە ئەوہیە، کە پیسیی ئەگەر بە غەیری ئاو پاک
کرایەوہ، حوکمەکەى پاک بونەوہیەو تەواوہ..

چهند خالیگی تری بهسود:

۱. نهگهر کهسیک پیسای به پۆشاکیهوه بو، توانی به کهرهستهیهکی پاکهروهی سهناعی لایدات، نهوه هوکمی پاکى وهرگرتوهو، مهرج نیه دواى نهوه، ههر به ئاو بیشوات..

۲. ئیمام ئیبنو تهیمییه دهلی: ناشیت خوراک و خواردنهوه، بو لادانی پیسی بهکار بهینیت، چونکه ئیسراف و پاره به فیرو دانه^۱.

۳. نهو پیسیانهی به کهرهستهی تری، جگه له ئاو پاک دهبنهوه، پیسی حهقیقهتن و، به لهش و پۆشاک و جیگاوهن، نهگینا پاک بونهوه له پیسی، هوکمی واتایی (غوسل دهرکردن له لهش پیسی)، ههر دهبی به ئاو بیت.. چونکه غهیری ئاو، نهو هوکمهی پی جیبهجی ناکریت..

★ ★ ★

^۱ مجموع الفتاوی (۴۷۵/۲۱).

باسی پینجہم

سونہتہ سروشتیہ کان

- سونہتہ سروشتیہ کان چین و چہندن ؟.
- خہتہ نہ کردن.
- ریش ہیشتنہ وہ.
- سیواک.
- سونہتہ سروشتیہ کان و ماوہیان.

باسی پینجهه

سوننه ته سروشتیه کان

مه بهست له سوننه ته سروشتیه کان:

سوننه ته گشتیه کان، نهو رهفتارانهن، که ههر که سیک بیانکات، به خاوهن نهو سروشته دهزانریت، که خوای گهوره مروقی لهسهه دروست کردوه، نهو رهفتارانهش نهوانهن، که خوای گهوره خووشی دهوین و، کردویتی به سیمای هه مو پیغه مبه رانی خوئی، سهلامی خویان لی بیت، تا به سیفاتی نمونه ییه وه دهرکه ون، نه م سیفه تانه، ههر له کونه وه یاساو ته علمیماتی دینیان، دهرباره بو داپزراوه، تا بونه ته سیفه تی سروشتی که سایه تی دیندار.^۱

پابه ندبون به م سوننه ته سروشتیه تانه وه، هی نانه دی بهرزه وه ندی دین و دنیایه، له وانه جوانی سیماو روالهت و، پاکژی جهسته و، دیمه نی دهره وهی مروقی.^۲

هه ندیک لهو سوننه ته سروشتیه تانه که له فهرموده ی جیاوازدا هاتون:

۱. نه بو هورهیره، خوا لی رازی بیت، ده لی، که پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فه رموی: (الفطره خمسن: الختان، والاستحداث، وقص الشارب، وتقلیم الأظفار، وتنف الباط) ^۲ واته: سوننه ته سروشتیه کان

^۱ الشوکانی: نیل الاوطار (۱۰۹/۱)، العینی: عمده القاری ۴۵/۲۲.

^۲ المناوی: فیض القدیر (۲۸/۱)

^۳ بوخاری (۵۸۹۱)، موسلیم (۲۵۷).

بێنجن: خەتەنەکردن، بەرتاشین، سمیل کورت کردنەوه، نینۆک کردن، هەلکەندنی موی بن بال.

۲ - عائیشە خان خوا لێی رازی بێت دەلی: پێغەمبەر صلی الله علیه وسلم فەرموی: (عَشْرَ مِنَ الْفِطْرَةِ: قَصُّ الشَّارِبِ وَإِعْقَاءُ اللَّحْيَةِ وَالسُّوَاكُ وَاسْتِثْقَاءُ الْمَاءِ وَقَصُّ الْأَظْفَارِ وَغَسْلُ الْبَرَاجِمِ وَحَلْقُ الْعَانَةِ وَتَفْ الْبَابِطِ وَاتِّقَاصُ الْمَاءِ وَنَسِيَتِ الْعَاشِرَةَ إِلَّا أَنْ تَكُونَ الْمَضْمُضَةُ) واتە: دە رفەتار هەن، لە سوننەتە سروشتیەکانن: سمیل کورت کردنەوه، ریش هیشتنەوه، سیواک کردن، ئاو لە دەم رادان، نینۆک کردن، شوستنی چرچولۆچی جەستە، هەلکەندنی موی بن بال، بەرتاشین، بەکارهێنانی ئاو بو تارەت گرتن)، موسەب دەلی (یەکیکە لە پیاوانی سەنەدی فەرمودەگە) دەیه میانم بێرچۆتەوه، ئەگەر ئاوە لوت رادان نەبێت..

لەم دوو فەرمودە پێرۆزەوه، رۆن دەبێتەوه، کە سوننەتە سروشتیەکان زۆرن و، مەرجیش نیە هەر ئەم دەیه بن، کە لێردا هاتون بەلام ئەوه هەیه کە ئەمانە لەوان:

- ۱ - خەتەنە کردن ۲ - تارەت گرتن بە ئاو. ۳ - سیواک کردن.
- ۴ - نینۆک کردن. ۵ - بەرسمیل کردن. ۶ - ریش هیشتنەوه ؟
- ۷ - بەرتاشین. ۸ - هەلکەندنی موی بن بال.
- ۹ - شتنی چرچولۆچی هەندیک شوینی پێست، وەکو سەر پەنجەو گویچکەو ئەوانە..
- ۱۰ - ئاو لە دەم و لوت رادان..

خهتهنه کردن

خهتهنه: وشهیه کی عه ره بیه نه سه له که ی (ختن) یه، که له روی زمانه وانیه وه، کرداری رابوردوه، به مانای (بری).. له زاراهشدا بریتیه له لیکردنه وهی نه و پیسته ی، بهسهر گوپکه ی زه که ری نیړینه و، سه ری میتکه ی میینه وهیه^۱.

شهرعناسان سی رایان لهسهر خهتهنه هه بوه و هه یه:

۱. نه وانیه گوئیانه: لهسهر نیړینه و میینه فهرزه.

۲. نه وانیه گوئیانه: بو نیړینه و میینه سوننه ته.

۳. نه وانیه گوئیانه: لهسهر نیړینه فهرزه و، بو میینه په سنده..

ئیبنو قودامه ی مه قدیسی، که حه نبه لیه دهلی: خهتهنه کردن لهسهر پیاوان فهرزه، لهسهر ژنان فهرز نیه، هه ر جی ریژیکه بوئیان، نه مهش رای زوړینه ی نه هلی عیلمه^۲..

ئیمام نه وهی دهلی: رای راست نه وهیه، که ئیمام شافعی، فه توای لهسهر داوه و، جمهوری شهرعناسان گوئیانه، که لهسهر پیاو ژن فهرزه^۳..
نه وهی گه شتوینی نه وهیه، والله اعلم، که تنها خهتهنه کردنی نیړینه فهرزه:

۱. چونکه دروشمیکی ناسینه وهی موسولمانانه، که لهسهر سوننه تی سهیدنا ئیبراهیمی باپیره ی خوئیان دهرون، که له دیان و جوله که و،

^۱ ابن القیم : تحفة الودود (ل ۱۰۶ و ۳۰۲)، النوی: المجموع (۳۱۰/۱) ..

^۲ ابن قدامة: المغنی (۸۵/۱)

^۳ النوی: المجموع (۲۰۱/۱)

شوینکه وتوی دینه کانی تریان جوئ ده کاته وه.. له فهرمودی سه حیددا، له نه بو هورهیره وه، خوا لئی رازی بیټ هاتوه، که (اِخْتَتَن اِبْرَاهِيْمَ خَلِيْلُ الرَّحْمٰنِ بَعْدَ مَا اَتَتْ عَلَيْهِ ثَمَانُونَ سَنَةً) واته: ئیبراهیمی دوستی خوا، ته مهنی بو بو به ههشتا سال، که خهته نه کرا.. خوای گه ورهش فهرمانی به پیغه مبهری پیشه و امان صلی الله علیه وسلم کردوه، که شوین پیی سهیدنا ئیبراهیم علیه السلام هه لگرت، وهک ده فهرموی: ﴿ ثُمَّ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ اَنْ اَتَّبِعْ مِلَّةَ اِبْرَاهِيْمَ حَنِيفًا ﴾ النحل / ۱۲۳ واته: پاشان وه حیمان بو تو نارد، که به هه قخوازی شوین میله تی ئیبراهیم بکه وه..

۲. کابرایهک هاته خزمهت پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم و، موسوئمان بو، پیی فهرمو: (اَلْقِ عَنكَ شَجَرَ الْكُفْرِ وَ اِخْتَتِن) واته: موی کوفر له خووت بکه ره وهو، خووت خهته نه که..

۳. لیکردنه وهی پارچه یهک له جهسته حه رامه، ئهوی حه لائیشی ده کات ده بیټ له حوکی فهرزدا بیټ..

مه زه بی ئیمام مالیک و، شافیعی و، ئه حمه د ئاوایه، به لام ئیمام مالیک توندوتیژ تره، ته نانهت ئه و گوتویه تی، ههر پیاویک خهته نه

بوخاری (۶۲۹۸)، موسلیم (۳۷۰).

ئهبو داود (۳۵۶) و البهیهیقی (۱۷۲/۱) به لام که مال السهید سالم له صحیح فقه السنه (۹۹/۱) دا ده لئ: له سه نه ده که یاندا دوو که سی نه ناسی تیدایه و، ئالقه یه کی سه نه د که کش پساوه، بویه ئیمامان نه وهوی و شه وکانی ره حمه تیان لی بیټ، به زعیفیان دناود. به لام شیخی ئه لبانی ره حمه تی به هوی ریواپاتی تریه وه له سه حیحی ئهبو داودا به (حمسن) ی داناوه، ههروه ها له کتیبی (رواء الغلیل) (۷۹) هکه شیدا به حه سه ن هینا ویتیه وه.

نهکرا بیت، ئیمامهتی نوینز کردنیسی جائیز نیه، به شاهیدیش ناشیت، بویه مالیکیهکان دهلین: هر کهس نهیکات گوناهار دهبیت..

خهتهنه کردنی کچان:

خهتهنه کردنی میینه کاریکی شیاوه، واته حهرام نیه، نهگینا، نه فهرزهو، نه سوننهت! چونکه، که له فهرمودهی سهحیجدا هاتوه، که پیغهمبهر صلی الله علیه وسلم فهرمویهتی: (إذا التقی الختان وجب الغسل)^۱ واته: نهگهر شوینی خهتهنه کردن، بهر یهکتری کهوتن، غوسل دهرکردن فهرز دهبیت..

نهو فهرمودانهی تر، که داواای خهتهنه کردنی کچان دهکن، زهعیفنو حوکمی شهرعیان پی دهرناکریت، لهوانه فهرمودهکهی ئوم عهتییه، که دهلی: ئافرهتیک له مهدینه ههبو، کچانی خهتهنه دهکرد، پیغهمبهر صلی الله علیه وسلم پیی فهرمو: (لا تهکی، فإن ذلك أخطی للمرأة وأحب الی البعل)^۲ واته: زوری لی نهبری، چونکه ههبونی نهوه بو ئافرهت خوشره و، میردیش پیی خوشه. له ریوایهتیکی ترده دهفهرموی: (إذا حفضت

^۱ ابن القیم: تحفة الودود / ل ۱۱۳.

^۲ ئیبنو ماجه (۶۱۱) سهحیجه، نهسلهکشی له سهحیجهیندایه، که دهلی: (ومن الختان الختان فقتن وجب الغسل). واته نهگهر شوینی خهتهنه کردنی پیاوکه بهر شوینی خهتهنه کردنی ئافرهتهکه، کهوت غوسل کردنیان واجب دهبیت.. ئهم حی خهتهنه کراوهش لای عهرمهکانی سهردهمی پیغهمبهر، صلی الله علیه وسلم زانراو بو، که گوپگی زهکهری پیاو و میتکهی ئافرهت بو.. نهومش بهلگهیه لهسه نهوهی، که خهتهنه کردنی کچان باو بو..

^۳ - کهمال السسهید سالم له صحیح فقه السنة (۹۹/۱) دا دهلی: نهبو داود گپراویتیهوه (۵۲۷۱) و به زهعیفیسی داناوه..

فَأشْمِي لَا تَتَهَكِي ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ أَتَّظَرُ لِلْوَجْهِ وَأَخْظِي عِنْدَ الزَّوْجِ) واتە: ئەگەر بریت، زۆری لێ مەگرە، چونکە مانەوێی مایەیی روگەشیی ژنەو، خۆشیی مێردەکەیه..

ئەو فەرمودەشیان، کە هەندیک لە شەرعیاتی مەزەهەبەکان، بە تاییبەتی شافعی، ئیعتیماڤیان، کردۆتە سەر، کە دەفەرموی: (الْخِتَانُ سُنَّةٌ لِلرِّجَالِ مَكْرُمَةٌ لِلنِّسَاءِ) واتە خەتەنە کردن بۆ پیاوان سوننەتەو، پێزیشە (پەسەندیشە) بۆ ژنان، کە ئیمام ئەحمەد گێراویتیەو، فەرمودەیکێ زەعیفەو نابیتە بەلگە.. گەر سەحیح بوایه، دەبوو فەرماشتی بنپری موناقلەشەو، زۆر لەسەر جونی نەدەهێشت..

لە ئەنجامی ئەم توێژینەو هیەو، بۆمان دەردەکەویت، کە حوکمی شەری خەتەنە کردن، بۆ ژن و پیاو وەکو یەك نیە، خەتەنە کردن لەسەر پیاوان فەرزەو، بۆ ئاڤرەتان هیج پابەندیەك، نە بە فەرز، نە بە سوننەت پێویست ناکات.. ئەو بۆچونەیی شیخ ئیبنو عوسیمین، رحمە اللە،

ئەبو داود لە (السنن ۴/۳۶۸ و ۵۲۷۱) گێراویتیەو، لەویشەو بەهیقی لە (السنن الکبری ۸/۳۲۴) و ئیبنو عەدی لە (الکامل ۶/۲۱۷) و البهیهیقی هەر لەووە لە (شعب الایمان ۶/۲۹۶ و ۸۶۴۵) و دیسان هەر البهیهیقی لە (السنن الکبری ۸۳۲۴) گێراویانەتەو، هەموشیان بە زعیفیان داناو.. خەتیبی بەغدادی دەرەقی دەلی: مونکەرە، پڕوانە (التاریخ ۵/۳۲۷) و (جامع أحكام النساء ۱/۱۹).

بە فەزلی خوای گەورە بۆم لوا، کە سەیری ریوایەتی ئەنەسی کورپی مالیک و، عەلی کورپی ئەبو تالیب و، ئوم عەتییهو، ئیبنو عومەر لە زیاتر لە بیست سەرچاوەی حەدیس بکەم و، بگەرێمەو سەر رهنجی دەیان توێژەرەو بەپێزی، وەکو بوخاری و موسلیم و ئەحمەدو ئەبو زمرعە (کە هەر یەکەیان بپری شەش سەد هەزار حەدیسیان لەبەر بوو)، یان توێژەرەو گەورە وەکو شەوکانی و ئەلبانی، لە هەر هەمویان ئەووم بۆ رون دەبوو، کە حەدیسهکان زعیفن و، حوکمی شەریان پێ فەرز ناکریت، هەر وەکو، شیخی ئەلبانی لە (سلسلة الاحادیث الصحیحة ۲۲۲) دا فەرمویهتی. سوپاس بۆ خوای گەورە لەسەر رینماییی..

که له گهوره شه رعناسانی حیجاز بو، راسته و زیاتر جیبایه خ نه بونی خهته نهی کچان، له ئیسلامدا دهخاته رو، که دهلی: خهته نه کردنی پیاوان، بهرژه وهندی پیاوه کانی تیدایه، چونکه به نه برینی ئه و پیسته ی سه ر گۆپکه ی زه که ریان، مه رچیکی نوپۆز نایاته دی، که بریتیه له پاکژیی ئه ندامانی لهش، چونکه له کاتی هه بونی ئه و پیسته دا، میزی تیدا کۆده بیته وه، به لام بو ئافره تان وا نیه ..

دیشان له توپۆزینه وه ی وردی ئه م مه سه له یه وه، ئه وه م بو دهرکه وت، که وه گو خو نه ریتیکی عه ره به کانی پیش ئیسلام باو بوه، به لام پیغه مبه ر، صلی الله علیه و سلم، به شیوه یه کی زۆر دانایانه، وه سف و چاره سه ری ئه و دیارده یه ی ئاوا کردوه، ئه گه ر پیی ره وا بوایه، زیاتری جه خت لی ده کرده وه، چونکه خو ئه وه مه سه له یه که، هه مو ماله سه حابه یه ک ره وه روی ده بونه وه، گه ر فه رز، یان سوننه تی موئه ککه ده بوایه، حه تمه ن ریوایاتی زۆری ده بو..

ئه وهش بخرینه وه یاد، که شیوه ی خهته نه کردنی فیره وه نی، زۆر خهته ر بوه، که تا ئه و کاتانه و دواتریش، له ناو غهیره موسوڵمانه کاندا باو بوه، که بریتیه له برینی هه مو میتکه که! به داخه وه ئه م نه ریته جاهیلییه ئیستاش له زۆر شوینی ئه فریقادا هه یه! بۆیه که نالی سی ئین ئینی ئه مریکایی، له سه ر موسوڵمانان و دینه که یان کردیه په له یه کی گه وره، که واش نیه، له کاتی کدا زیاتر له شهش سه د ملیۆن موسوڵمان هه نه فین هه ر نازانن خهته نه کردنی کچان واته چی..

داو اشم له موسولمانان، به تايبه تي ماموستاياني ئيسلام و، فه قيكاني
ئه وهيه، كه به راستي ئيسلامه كه وه پابه ند بن و، ئه م توټزينه وه يه
ره چاو كه ن.. خواي گه وره ش هه مومان سه ركه وتو بكات.. نامين..

★ ★ ★

ریش هیشتنه وه

حوكمی ریش هیشتنه وه:

ریش هیشتنه وه، یان ردین بهردانه وه، فه رزه، چونکه ئه و به لگانه ی
له سه ری هه ن، به واجبی ده ناسینن، له وانه:

یه که م: پیغه مبه ری پیشه و، صلی الله علیه وسلم، فرمانی به پیاوان
داوه، که ریش به یلنه وه و، سمیلان کورت که نه وه، ئه مه ش فرمانه و،
فرمانیش واجب بونه، ئه گه ر له فزیک هاورپی فرمانه که نه بو، له
واجبیتی بخت به فه رزی ده به یلته وه، فرمانه کانی پیغه مبه ری خواش،
صلی الله علیه وسلم، که له سه ر ریش هیشتنه وه ن، هیج له فزیک، یان
مانایه کی تریان لی نافامریته وه، که به فرمانی نه مابن.. وه کو:

۱ - (خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ وَفَرُّوا اللَّحَى وَأَخْفُوا الشَّوَارِبَ)^۱ واته: پیچه وانه ی

موشریکان بن، ریش به یلنه وه و، سمیل کورت که نه وه..

ههروهها: (جُرُوا الشَّوَابَ وَأَرْحُوا اللَّحْيَ خَالِفُوا الْمَجُوسَ) ^۱ واته: سمیل کورت که نه وه و ریش بهرده نه وه، پیچه وانهی رهفتاری مه جوسیه کان بکه ن..

۲- ئەو دوو فهرمودهو، ئەوانی تری ئەم باسه، ئەوه دهسه لئین، که ریش تاشین شوبهاندنه به کافران.

۳- ریش تاشین، له گوپینی خه لقی خویه و، گوپرایه ئی کردنی شهیتان و، جیبه جی کردنی فهرمانی ئەوه، ئەو فهرمانه ی، که وهکو به لئین به خوای کردگاریدا، که وتی: ﴿وَلَا مَرْئِيَهُمْ فَلْيَغَيِّرُوا خَلْقَ اللَّهِ﴾ النساء/ ۱۱۹ واته: فهرمانیان پیده کهم، تا خه لقی خوا بگوپن..

۴ - ریش تاشین، لیچواندنی روی پیاوه، به روی ئافره تان، پیغه مبهری خواش صلی الله علیه وسلم، له عنه تی کردوه (دوعای دورخستنه وه له بهزه یی خوای گه وره) له و پیاوانه ی خویان به ژان دهچوینن ^۲.. له بهر ئەم به لگانه یه، که ئیمام ئیبنوته مییه ده لئ: ریش تاشین حه رامه، ئیبنو حه زمیش کوپرا (ئیجماع) ی شهرعناسانی نه قل کردوه، که هیشته نه وه ی فه رزه و تاشینی حه رامه ^۳..

نایا ده شیت ریش له قه بزه زیاتری بهریت ؟

هه ندیک له شهرعناسان رایان وایه، که ئەگه ر کابرایه کی ریشدار، ریشی خوی به قوله مشتی گرت، چی له خواره وه زیاده بو، بو ی هه یه

^۱ موسلیم (۲۶۰).

^۲ بوخاری (۵۸۸۵)، ترمزی (۲۹۳۵).

^۳ علاء الدین البعلی: الاختیارات الفقهیة (ل ۱۰)، ابن مفلح: الفروع (۲۹۱/۱)، ابن عابدین: رد المحتار (۱۱۶/۲) ..

بیرپیت.. نهمه یه، که پئی دوتریت قه بزه... به لگه شیان نه وه یه، که ئیبنو عومهر، خوا لییان رازی بیت، له کاتی حه جدا، یان عه مره یدا، ریشی خوئی گرت و ههرچیه کی له قه بزه زیاتر بوبری.. نهو پوله شهرعناسانه ی نهمه رایانه، ده ئین، نهوی فهرموده ی (ریش بهیننه وه) هکه ی ریوایه ت کردوه، ههر ئیبنو عومهر خوئی هتی، که و ابو جه نابیان شهرعناستن به وه ی ریوایه تیان کردوه... به لام نه مه لای شهرعناسانی دیکه، نه بوته به لگه ی به هیز، چونکه:

۱. نهمه ی ئیبنو عومهر کردویتی، به هوئی کوئی هی نانی ئیحرامی حه ج، یان عه مره که یه وه ی هتی، نهمه ش به لای نه وانه وه جائیز بوه..

۲. نه م رهفتاره ی ئیبنو عومهر لی کدانه وه و جیبه جی کردنی نایه ته که ی حه جه، که ده فهرموئ: ﴿مُحَلِّفِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ﴾ الفتح / ۲۷ واته: کاتیک ده چنه حه ج، سه رتان تاشیوه و، ریشتان کور تکر دوته وه.. نهمه ش له خوا به رسته یه کدایه، که به لای نه و شهرعناسانه وه جائیزه ..

۳. نه گهر یاهو ریک به پیچه وانه ی نه وه ی، ریوایه تی کردوه رهفتاری کرد. حوکمی شهرعی له ریوایه ته که یه وه وهرده گیریت، نه ک له تینگه یشتنی، یان له رهفتاریه وه، چونکه وهرگرتنی حوکمی شهرعی نه وه یه. که له پیغه مبهری خواوه صلی الله علیه وسلم وهرگیرا بیت..

له م توپۆژینه وه دهرده که ویت، که هیشتنه وهی ریش بو پیاوی
موسولمان فهرزه، تاشینی حه رامه، پپۆسته پیاوی موسولمان ریشی
به ردا ته وه، چونکه فهرموده کانی پتغه مبه ری خوا، صلی الله علیه وسلم
له م باره وه، هه موی فهرمان وه کو: (اعفوا.. ارخوا.. وفروا.. أوفوا..) ئەمهش
رای زۆرینه ی شه رعنا سانه .. والله اعلم..

★ ★ ★

۱- زانایان دهرباره ی ریش هیشتنه وه سی رایان هه یه:
۱- پایه ک ده لئین: ریش هیشتنه وه فهرزه، که حه رامه تاشینی.
۲- رای دووم ده لئین: ریش هیشتنه وه سوننه ته، که تاشینی مه کروه و نا په سنده.
۳- رای سییه م: ریش هیشتنه وه، رپپیدراوه و موباحه.
له وانیه ده لئین: سوننه ت (ندب) ه، نه حمه دی کوری حه نبه ل و شه وکانی و نه وه ویه.
هه روه ما له هاوچه رخانیش، که گو تویه تی: ریش هیشتنه وه سوننه ته. دکتۆر یوسف
قه رزاوییه، نه وزانایانه ش، که پپی موباحه قازی نه بو به کر ئبنولعه ره بی و قور توبیه.
نه وانیه ش، که ده لئین: فهرزه، ئیبن حه زم و ئیبن ته مییه یه.
جا ئەمه مه سه له یه کی جیا راپیه له نیوان زانایان، موسلمانا بو ی هه یه کامه رای به لاره
په سنده و قه ناعه تی پپی هه یه، نه وه میان و مر بگری و، نه کرپته گیر و گرفت و کی شه و
مو جاده له و دل رهنجان دنی یه کتری.
نه وانیه ش ده لئین: چوار شه رعنا سه که: مالک نه بو حه نیفه و شافعی و نه حمه د، له سه ر
فه رزی تی ریش هیشتنه وه کو ران ئی جماعیان له سه ر هه یه، ئەمه وانیه و خه یال و
ته حر یفه، نه وان کو رانین، یان راستر بلئین: هه یج یه کیکیان به ره های نه یگوتوه فهرزه.
له کتیه فیهیه کانی شتی وا نه بی نراوه، باشترین به لگه ش له سه ر ئەمه نه ومیه، که
قوتابیه کانیان وه ک: نه وه ی و ئیبن قودامه و ئیبن هومام و شه وکانی و قازی عیاز و
زه رفانی و که سانی دیکه ش نه یانگوتوه فهرزه. هه رکه سیکی ش بلئین: شافعی، یان
نه حمه دوکه سانی دیکه وایان گوتوه پپۆسته به لگه ی قسه که ی بسه لئینی، تا توشی
توبه تباری وقسه هه لبه ستن نه بی ت، خوا په نامان بدات.
که واته، دهر که وت ریش هیشتنه وه قهرز نیه و تاشینی حه رام نیه.
بو زیاتر شار هزایون له م باب ه ته بر وانه: کتیبی: (الخلاص واختلاف الناس) محمد الشویکی -
القدس - ۱۴۰۸ - ۱۹۸۸.

(نوسینگی ته فسیری)

سیواک

سیواک: کە هەندیک کورد پێی دەلی: سیواک، لە کرداری (ساک) هوه هاتوه به مانای لیّ خشانده. له روی زاراوهییهوه بریتیه له: هینان و بردنی چیلکهیهک یان هاوشیوهی بهسەر دانهکاندا بۆ پاک راگرتنی، نهبادا زهردایی لیّ بنیشیت^۱.. عهرهبهکان له پێش ئیسلامیشهوه داری ئەراکیان بۆ سیواک کردن بهکار دههینا که ئیستا سهلینراوه که نهخۆشیهکانی کلۆری دان ناهیلّیت و پاریزگاری مینای سهر ددانهکان دهکات و پوک له ناوسان و ههه کردن دهپاریزیت، له لایهکی ترهوه لهبهر ئهوهی شتیکهو، دهکهوێته ناو دهم و سهر زمان، میشک ئاراسته دهدهاته زمان، که لیک و هۆرمونی تر بریزیت، بهمهش بهردهوام سهر دانهکان تهپ دهمیننهوه ، ئاشکراشه، که وشکبونی ددان، هۆکاری سهرهکی رزین و ههلوهرینیتی.. ئەگەر کهسیک داری ئەراکی دەست نهکهوت، دهشیت داریکی تر بکاته سیواک، یان ههر فلچهیهک بهکار بهینیت، ئەگەر ههر نهبو، پهنجهی خۆی..

سیواک کردن له هههمو کاتهکانی شهورۆژدا، شتیکی باشه، چونکه پیغمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم له وهسفیدا دهیفرمو: (السُّواكُ مُطَهَّرَةٌ لِلْفَمِّ، مُرْضَاةٌ لِلرَّبِّ)^۲ واته: سیواک پاکژکه رهوهی دهمهوه، مایهی رهزامهندی خوای گهورهیه..

^۱ الشوکانی: نیل الاوطار ۱/۱۰۲.

^۲ نهسانی (۵۰/۱). ئەحمده (۶/۴۷، ۶۲) پلهی سهحیحه: صحیح فقه السنه (۱/۱۰۰).

له هندیك كاتدا زیاتر ته ئكید له به کارهینانی سیواک

کراوه ته وه، وهکو:

۱ . کاتی ده ستنویژگرتن: له بهر فهرموده کهی لای

ئه بوهورهیره، خوا لئی رازی بیټ، که ده لئی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، فهرمویه تی: (لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرَتِهِمْ بِالسَّوَاكِ مَعَ الْوُضُوءِ) ^۱ واته: نه گهر له سهر ئوممه ته که م سهخت نه بوایه، فهرمانم پی ددان، که سیواک له کاتی هه مو ده ستنویژیکدا، به کار بهینن..

۲ . کاتی نویژکردن: له بهر نهو فهرموده یه تری لای

ئه بوهورهیره، خوا لئی رازی بیټ، که ده گپرته وه، که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، ده فهرموئ: (لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرَتِهِمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ) ^۲ واته: نه گهر سهخت نه بوایه له سهر ئوممه ته که م، فهرمانم پی ددان، که سیواک له کاتی هه مو نویژیکدا، به کار بهینن..

۳ . کاتی قورئان خویندن: له بهر نهو فهرموده یه لای

سهیدنا عهلی کوری ئه بو تالیبه، خوا لئی رازی بیټ، که ده لئی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، فهرمانی پیکردبوین، که سیواک به کار بهینن، چونکه: (إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا قَامَ يُصَلِّي أَتَاهُ مَلَكٌ فَمَامَ خَلْفَهُ يَسْتَمِعُ الْقُرْآنَ وَيَذْنُو، فَلَا يَزَالُ يَسْتَمِعُ وَيَذْنُو حَتَّى يَضَعَ فَاذ

^۱ نيامی نه حمده، له (صحيح الجامع) دايهو ژماره (۵۳۱۶) يه.

^۲ بوخاری (۶۸۱۳)، موسليم (۲۵۲).

على فيه، فلا يقرأ آية إلا كانت في جوف الملك^١ واته: له و کاتهی بهندهیه کی خوا بو نوښت هه لده ستیت، فریشته یه ک دیته پشته وهو، گوئ له فورئانه که دهگریت و، زیاتر لئی نریک ده بیته وه، ئیتر ههر وا گوئ دهگریت و، نریکتر ده بیته وه، تا دهمی ده خاته سهر دهمی نهو، ئیتر نه ههر ئایه تیك بخوینیتته وه، ده چیتته بو شای سینه ی فریشته که وه.

۴ . کاتی چونه ماله وه: چونکه میقدامی کورپی شور هیج، خوا لیان رازی بیت، له باوکیه وه ده گپرتته وه، ده لئ: له عائشه خانم پرسى، که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، که ده هاته وه ماله وه، به چی دهستی به رهفتاری خوئ ده کرد؟! گوتی: به سیواک کردن^۲..

۵ . کاتی شه ونوښت: سهیدنا حوزه یفه، خوا لئی رازی بیت، گوتی: (كان إذا قام للتهجد من الليل يشوص فاه بالسواك)^۲ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، که بو شه ونوښت هه لده ستا، سیواکی به دم و ددانیدا دهینا..

۶ . بیگومان کاتی ناخوشی تامی دم و کاتی زیاد بونی زهر دایی سهر ددانه کان و پیش تیکه لاوبونی خه لکی له روژانی ههینی و بو نه کان.

^۱ بهیضی (۲۸/۱) نه لسانی له سلسله الاحادیث الصحیحة ژماره (۱۲۱۳) به سه حیجی داناوه.
^۲ خاودن سوحاحی سته گپراویانه ته وه، جگه له بوخاری و ترمزی..
^۳ بوخاری (۲۴۶)، موسلیم (۲۵۵).

ئیمام ئیبنولقەیم، رحمە اللہ دەلی: سیواک: دەم بۆن خوۆش دەکات، گەدە دەحەوینیتەو، دەنگ ساف دەکات، یارمەتی هەرس کردنی خوۆراک دەدات، دەزولەکانی دەنگ پاک دەکاتەو، چالاکى قورئان خویندن و زیکرو نوێژەکان زیاتر دەکات، جی سەرسامی فریشتەیه، مایەى زیادبونى چاکەیه، لەسەر هەمووشیانەو، جی رەزامەندی خواى گەورەیه..

چۆنیەتی بەکارهینانی:

- ۱- سیواکە، پېش و پاش بەکارهینانی بشۆ.
- ۲- بەیانیان بەشە بەکارهاتووەکەى سەرەو، بېرەو لایدەو، بەشیکى نوئ (سانتیمەتریک زیاتر بیّت) بەکار بهینە، بەو، کە توپکەکەى سەرەو لا ببەیت.
- ۳ - لە راستەو بۆ چەپ، هەرەوھا لە خواریو بۆ سەرەو، بەسەر ددانەکانتیدا بهینە.
- ۴ - لە کۆتا بەکارهیناندا بە زمانتیدا بهینە، چونکە ۷۵% ی بۆنى دەم لە زمانەو دیت، نەک لە ددان و بۆشایى گەرو..
- ۵ - جاریکى تری، پاش بەکارهینان بشۆرەو..

★ ★ ★

سوننەتە سروشتیەکان و ماوەیان

ئایا نینۆک کردن و سمیل کورت کردنەو و موی بن بال
هەلکێشان و بەرتاشین پەیوەندییان بە کاتەو هەیه؟! ئایا
کاتیان بۆ دیاری کراوە کە دەبیّت لەو ماوەیەدا بکریّن؟!

وہلام: کردنی ئەمانە بە پلەى سەرەکی، ئیعتیماڢ دەکاتە سەر رادەى پێویستی ئەو کەسە، بە کردنیان، هەیه توکنەو، پێویست دەکات زو زو موی بکات، هەیه نەشونماى زۆرتەرەو، نینۆکی زوتر زیاد دەبیّتەو و، دەبیّت بیانکات.. بەلام ئەو بەزانریت، کە نابیت هیچ یەکیک لەمانە، لە چل رۆژ زیاتر بخایەنیت.. چونکە ئەنەسى کورى مالیک، خوا لى رازى بیت دەگیریتەو، کە بۆ کورت کردنەو و سمیل و، نینۆک کردن و، هەلکێشانى موی بن بال و، بەرکردن، پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم، رى نەداوہ لە چل رۆژ زیاتر تىپەرن..

★ ★ ★

باسى شەشەم

دەستنويىز

- گەورەيى دەستنويىز. - كورتەي چۆنيەتى دەستنويىز.
- نىيەت مەرجى دەستنويىز. - ئەركانەكانى دەستنويىز.
- سوننەتەكانى دەستنويىز. - دەستنويىز شكان.
- ھەندىك باسى تىرى دەستنويىز:
- دەستنويىز دەستدان لە عەورەت، لە دەرچەي كۆم .
- لەوانەي دەستنويىز ناشكىنن. - دەستنويىزى ژن و مىرد.
- خويىن بەربون و دەستنويىز. - رشانەو دەستنويىز ؟
- قاقاي پىكەنين و دەستنويىز.
- دەستنويىز بۇ ھەلگرتنى جەنازەي مردو.
- دەستنويىز بۇ ھەمو نويىزىك.
- ئەو حالەتانەي باشترە دەستنويىز ھەبىت.
- دەستنويىز بۇ تەوافى كەعبە.
- دەستنويىز بۇ قورئان خويىندن.

باسی پينجه م

دهستنويژ

پيناسه‌ی: دهستنويژ له كورديدا، وهكو زاراوويهك بهرامبهر به، (الوضوء) ى عهره‌بى دانراوه، كه ئاماژه‌ى تيدايه بو شوشتنى دهست و، نه‌ندامه ديارى كراوه‌كانى ترى له‌ش، وهك پيشه‌كى نويز.. به‌لام نه‌سله‌كه‌ى له زمانه‌وانى عهره‌بيدا، له چاوگى (الوضاءة) دوه هاتوه، كه به ماناى پاكوخاوينى و، ته‌رو پاراوييه. (الوضوء) به هه‌بونى بو (ضمة)، له‌سهر واوه‌كه‌ى، به ماناى كردارى دهستنويژ گرتنه‌كه‌يه، به هه‌بونى سهر (فتحة) له‌سهر واوه‌كه‌ى (الوضوء)، ماناى نه‌و ئاوه ده‌گه‌ينيت، كه دهستنويژه‌كه‌ى پى ده‌گيريت..

له‌روى زاراووييشه‌وه، بریتيه له به‌كاره‌ينانى ئاو، بو هه‌نديك نه‌ندامى له‌ش (دهست و دهموچاو سه‌رو پى)، تا رپى نويز كردن و، خواپه‌رستنى ترى پى بكریته‌وه..
دهستنويژ گرتن ره‌فتاريكى شه‌رعيه، چونكه به‌لگه‌ى له قورئان و سوننه‌ت و، كوژاى شه‌رعا‌ساندا هه‌يه:

. خواى گه‌وره له قورئاندا ده‌فه‌رموى: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى

صُورَةٍ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى كَعْبَيْنِ﴾ المائده/ ٦ واته: ئه‌ى نه‌و كه‌سانه‌ى باوه‌رتان هه‌ناوه، نه‌گه‌ر بو نويز هه‌ستان، با دهموچاو ده‌ستان، تا ئانيشك شوشته‌بيت و، مه‌سحى

سهرتان کردبیت و، پێیهکانیشتان، تا قوله پێی شوستبیت..
- وهکو سونهتیش: فهرمودهی زۆر ههیه، که گرتنی دهستنوێژ بۆ نوپۆز
کردن، به فهرز دهناسینن، وهکو:

۱ - ئەبوهورهیره خوا لێی رازی بێت، دهلێ: پێغه مبهری خوا صلی
الله علیه وسلم، فهرموی: (لا تقبل صلاة أحدکم إذا أحدث ولم
یتوضأ) واته: نوپۆزی هیچ کهسیکتان قبول نابیت، ئەگهر
دهستنوێژی شکابیت و، نهیگرتبیتهوه..

۲ - ئیبنوعومهر خوالییان رازی بێت، دهلێ: گویم لیبو
پێغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، دهیفهرمو: (لا يقبل الله صلاة
بغير طهور) واته: خوای گهوره، نوپۆز له هیچتان، بهبی دهستنوێژ
قبول ناکات..

۳ - ئیبنوعهباس خوا لیبان رازی بێت، دهلێ: پێغه مبهری خوا
صلی الله علیه وسلم، فهرمویهتی: (إنما أمرت بالوضوء إذا قمت الى
الصلاة) واته: فهرمانی ئەوهم پیکراوه، که ههستام بۆ نوپۆز، دهبیت
دهستنوێژم ههبیت..

۴ - ئەبو سهعیدی خودری، خوا لیبی رازی بێت، دهلێ:
پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، فهرموی: (مفتاح الصلاة

^۱ بوخاری (۱۳۵)، موسلیم (۲۲۵).

^۲ موسلیم (۱/۱۶۰ ژماره ۲۲۴).

^۳ ترمزی (۱۸۴۸)، ئەبو داود (۳۳۶۰)، نهسانی (۱/۷۳) بېروانه: الالبانی: صحیح الجامع ژماره
(۲۳۳۳).

الطهور، وتخریمها التکبیر، وتحلیلها التسليم) واته: کلیلی نويز دهستنويزه، سهرهتای حهرامبونی قسه تئیدا، تهکبیری دهسپیکیتی، ریډانهوه به قسه، دوی سهلام دانهوهیهتی..
- ئەمما کۆرا (ئىجماع) ی شهرعناسان، ئەوه بهناوبانگه، که شهرعناسان گوتویانه: نويز به بی دهستنويز نابیت، مهگهر کهسیک به هیچ کلوجیک، نه توانیت بیگریت، یان تهیه موموی بو نهگریت^۲..

گهورهی دهستنويز

۱. دهستنويز نیوهی باوره: ئەبو مالیکی ئەشعهری، خوا لئی رازی بیت، دهگیرپتهوه، که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، فهرموی: (الطهور شرط الایمان) واته: دهستنويز نیوهی باوره..

۲. گوناچه گچکهکان رادهدات:

* ئەبوهوریره خوا لئی رازی بیت، دهلی: پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، فهرموی: (إِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ أَوْ الْمُؤْمِنُ فَعَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجَ مِنْ وَجْهِهِ كُلِّ خَطِيئَةٍ نَظَرَ إِلَيْهَا بِعَيْنَيْهِ مَعَ الْمَاءِ أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ، وَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَ مِنْ يَدَيْهِ كُلِّ خَطِيئَةٍ بَطَشْتَهَا يَدَاهُ مَعَ الْمَاءِ أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ، فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتْ كُلُّ خَطِيئَةٍ مَشَتْهَا رِجْلَاهُ مَعَ الْمَاءِ أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ حَتَّى يَخْرُجَ نَقِيًّا مِنَ الذُّنُوبِ)^۳

الترمذي (۱۸۴۸)، ابوداود (۶۰)، ابن ماجه (۲۷۵)، شیخی ئەلبانیس له صحیح الجامع (۵۷۶۱)

به سهحیحی داناوه.

ابن المنذر: الاوسط (۱۰۷/۱).

موسلم (۱۵۱/۱). ژماره ۲۴۴) وئهوانی تریش.

واتە: که موسولمانیک (یان ئیمانداریک) دەستنوێژ دەگریت، ئەو ساتە دەموچاوی دەشوات، لەگەڵ دلوپە ئاوەکاندا (یان لەگەڵ کۆتا دلوپەدا)، ئەو گوناحانە هەڵدەوهرین، که به چاو روی کردونی.. ئەو ساتە دەستی دەشوات، لەگەڵ دلوپە ئاوەکاندا (یان لەگەڵ کۆتا دلوپەدا)، ئەو گوناحانە هەڵدەوهرین، که به دەستی کردونی، ئەو ساتە پێیهکانی دەشوات، لەگەڵ دلوپە ئاوەکاندا (یان لەگەڵ کۆتا دلوپەدا) ئەو گوناحانە هەڵدەوهرین، که به پێ بۆیان چووە کردونی، ئاوا، تا له گوناح پاک دەبیتەوه..

★ سەیدنا عوسمانی کوری عەففان خوا لێی رازی بیت، دەگیریتەوه که پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دەستنوێژی دەشوست، پاشان فەرموی: (مَنْ تَوَضَّأَ هَكَذَا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَكَانَتْ صَلَاتُهُ وَمَشِيئُهُ إِلَى الْمَسْجِدِ نَافِلَةً) ^۱ واتە: هەر کەسێک ئاوا دەستنوێژ بشوات، له گوناحی بهرو دواى دەبوریت، نوێژو چونه مزگهوتی، بۆ دبیتە سوننهت..

★ ئەم پاداشته گهورهیه زیاتر دهچهسپیت، که دوو رکات نوێژی لهگەڵدا بیت، وهکو له فەرمودهیهکی تری سەیدنا عوسماندا هاتوه، خوا لێی رازی بیت، پێغه مبهری نازدار، صلی الله علیه وسلم دهفەرموی: (مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوئِي هَذَا ثُمَّ قَامَ فَرَغَعَ رَكَعَتَيْنِ، لَا يَحْدُثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ) ^۲ واتە: هەر کەسێک وهک ئەم دەستنوێژە

^۱ موسلیم (۲۳۹) وئەوانی تریش.

^۲ بوخاری (۶۴۳۳)، موسلیم (۲۳۶).

من بگریت و، پاشان دوو رکات نوښتی به دوادا بکات و، به دوی قسه ی نه فسی خویدا نه روات، خوی گه وره له گوناحه کانی پیښوی ده بوریت.

* ئیبنو عومر، خوا لییان رازی بیت، دهلی: پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، فهرموی: (إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَأَحْسَنَ الْوُضْوءَ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ لَا يَتْرَعُهُ إِلَّا الصَّلَاةَ لَمْ تَزَلْ رِجْلُهُ الْيَسْرَى تَمْخُو عَتَهُ سَيِّئَةٌ وَتَكْتُبُ لَهُ الْيَمْنَى حَسَنَةً حَتَّى يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ)^۱ واته: نه گهر که سیکتان ده ستونوښتی راست و دروستی گرت و، ته نها له بهر خاتری خوا، بو نوښت به ره و مزگهوت که وته ری، به هر ههنگاو یکی قاجی چه پی، گوناحیکی لی هه لده وهریت و، به هر ههنگاو یکی پیی راستی، چا که به کی بو دهنوسریت، تا ده گاته ناو مزگهوت که ..

* سهیدنا عوسمانی کوری عه فغان، خوا لیی رازی بیت، ده گپریت هوه، که پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، فهرموی: (مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضْوءَ، خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ جَسَدِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِهِ)^۲ واته: هر که سیک به راست و دروستی ده ستونوښت بگریت، گوناحه کانی له جهسته ی ده چنه ده ری، تا وای لی دیت له بن نینوکه کانی شیه وه، گوناح ده رواته ده ره وه ..

۳. ده ستونوښت پله و پایه ی خاوه نه که ی به رز ده کاته وه: نه بو

هوردیرد. خوا لیی رازی بیت دهلی: پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم

هو تر و گوشه نه روات و نه که وپته زور بلایی.

تمیز نی گپراویتی هوه و شیخی ئه لبانی له (صحيح الجامع ژماره ۴۵۴) دا به سه حیجی ده و جو نمله که ی ریوایه تی نه بو هورهیره یه خوا لیی رازی بیت له بوخاری و موسلیماده ..

مویه (۲ ۱۳۳). نه وانی تریش.

فه رموی: (إلا أدلكم على ما يَمْخُو الله به الخطايا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ قَالُوا بلى يا رَسُولَ الله قَالَ إِنْ بَاغِ الوُضُوءَ عَلَى المَكَارِهِ وَكَثْرَةَ الخَطَا إِلَى المَسَاجِدِ وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ، فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ، فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ)^۱ واته: ئه رى شتيكتان پى رانه گه ينم، كه گوناح دهسپرته وهو، پله وپايه بهرز دهكاته وه؟! وتيان: بهدى ئهى پيغه مبهرى خوا، فه رموی: دهستنويژ شوشتن له كاتى نارچه تيدا، زور ههنگاو هه ئهينانه وهى چونه مزگهوت، دواى نوئز كردن، چاوهروانى نوئزى داهاتو، ئا ئه وه سهنگهر نشينيه، ئا ئه وه سهنگهر نشينيه..

۴. دهستنويژ رى چونه بههشته:

★ ئه بو هورهيره، خوا لى رازى بيت، دهلى: پيغه مبهرى خوا، صلى الله عليه وسلم، به بيلالى حه بهشى فه رمو: (يا بلالُ حَدَّثَنِي بِأَرْجَى عَمَلٍ عَمِلْتَهُ فِي الإِسْلَامِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ دَفَّ نَعْلَيْكَ بَيْنَ يَدَيَّ فِي الجَنَّةِ، قَالَ: مَا عَمِلْتُ عَمَلًا أَرْجَى عِتْدِي أَتِي لَمْ أَتَطَهَّرْ طَهُورًا فِي سَاعَةٍ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ إِلَّا صَلَّيْتُ بِذَلِكَ الطَّهُورِ مَا كَتَبَ لِي أَنْ أَصَلِّيَ)^۲ واته: ئه رى بيلال، چ كردارىكت ههيه، كه له هه مو كارهكانتدا، ئومىدى زياترت بهو ههيه، چونكه له بههشتدا له پيش خوومه وه، گويم له خشپهى نهعلهكانت بو، گوتى: ئهى پيغه مبهرى خوا، كارىكى وام نيه ئه وهندهى ئومىدى پيوه ببهستمه وه، مهگهر ئه وهى، كه هه مو جارئك شهو بيت، يان رۆژ، كه دهستنويژ دهشوم، پاشان چه ندم بو نوسرا بيت، نوئزى پيوه دهكه م..

^۱ موسليم (۲۵۱).

^۲ بوخارى (۱۱۴۹)، موسليم (۲۴۵۸).

*عوقبه‌ی کورې عامر، خوا لئی رازی بیټ، ده‌لې: گویم لیبو پیغهمبه‌ری خوا، صلی الله علیه وسلم، ده‌یفهرمو: (ما متکم من أحد یتوضأ فیسبغ الوضوء ثم یتقوم فیرکع رکعتین یقبل علیهما بقلبه وجهه إلیا وجبت له الجنة) ^۱ واته: هر که سیک به ریکوپیکې ده‌ستنویژی گرت و، پاشان دوو رکات نوښری کرد، که دل و وهوشی لیان بیټ، به‌هه‌شتی مسوگه‌ره..

۵ . ده‌ستنویژ نیشانه‌ی ناسینه‌وه‌ی ئەم ئوممه‌ته‌یه: ئەبو

هورمیره، خوا لئی رازی بیټ ده‌لې: پیغهمبه‌ری خوا، صلی الله علیه وسلم، چوه سهر گوړستانیک و فهرموی: (السَّلامُ علیکم دار قوم مؤمنین، وانا إن شاء الله بکم عن قریب لاحتفون، وددت لو آتا قن رأینا إخواننا، قالوا: ألسنا إخوانک یا رسول الله ؟ قال: أنتم أصحابی، وإخواننا الذین لم یأتوا بعدنا، فقالوا: کیف تغرف من لم یأت بعدنا من أمّک یا رسول الله ؟ فقال: رأیت لو ان رجلاً له خیل غرّ محجّلة بین ظهري خیل ذهم بهم ألا یغرف خیله قالوا بلی یا رسول الله، قال: فإتهم یأتون غراً محجّلين من الوضوء وانا فرطهم علی الحوض، ألا لیذادن رجال عن حوضی کما یذاد البعیر الضالّ، تابیهم ألا هلمّ، فیقال إتهم قن بدلوا بعدک، فأقول سحقاً سحقاً) ^۲ واته: سزوی خواتان لی بیټ، نه‌ی خه‌لکی موسولمانی ناوچه، ئیمه‌ش نه‌گهر خوا حمز کات، به‌م نزیکانه پیتان ده‌گه‌ین.. چه‌زم ده‌کرد براكانی خومانمان ببینیایه، پرسییان: نه‌دی نه‌ی پیغهمبه‌ری خوا، ئیمه برات

موسلیه (۲۳۴) ، نه‌سائی (۸۰/۱) و نه‌وانی تریش، نه‌لبانی له (صحیح الجامع ژماره ۶۲-۶۱)

نه‌نخهرموی: سه‌حیجه..

موسلیه (۲۴۹).

نين؟! فهرموی: ئیوه یاوهرانی من، براینمان ئهوانه، که دواى ئیمه دین، وتیان: ئه ی پیغه مبهری خوا، جه نابت چون تاك تاكى ئوممه ته که ی خوت، که هیشتا نه هاتون دهناسیته وه؟! فهرموی: باشه، نه گهر کابرایه ک ئه سپی قه شانی، لولاق سپی، له ناو ئه سپی ره شدا هه بیته، نایاناسیته وه؟! وتیان: به دی ئه ی پیغه مبهری خوا، ئینجا فهرموی: (شوین که وتوانی من، که له قیامه تدا دینه پیش) ناوچه وان و دهست و بازویان، له ئاسه واری دهست نو یژگرتیان سپیه، من خوم پیش ئه وان ده چمه سهر چه وزه که، نه و جا ههر وه کو، که له دنیا دا حوشتری ویل ئاراسته ده گریته، بیاوانیک ده بینرین، هه ول دده ن بین و، رینیشانده ری بکری و، تا بینه سهر چه وزه که، منیش بانگیان ده کم: کوره به ره و لای من وهرن، به لام رییان لی ده گریته، ئینجا ده وتریته: ئهوانه پاش جه نابت زور گوړان و، له ری ده رچون، منیش ده لیم: ده ی ههر با دور خرینه وه، با دور خرینه وه.

ئیمام نه وه ی رحمه تی خوا ی لی بیته ده لی: (العرة) قه شانی رهنگی موی سپیه، که به ناوچه وانی ئازه له وه یه، (التخجیل): سپیته موه کانه، که به سی لولاقی هه ندی ئه سپه وه ده بیته.. مه به سته پیغه مبهری نازدار، صلی الله علیه وسلم ئه وه یه، که ئاسه واری دهست نو یژ، بو موسولمانانی ئوممه ته که ی، بوته نوری ناوچه وانیان، دهست و پیشیان، نوریان لی دهره وشیته وه^۱.

۶ . دهست نو یژ له روژی قیامه تدا ده بیته مایه ی نورانیته

موسولمان: ئه بو هورهیره، خوا لی رازی بیته، ده لی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموی: (تبلغ الحلیة من المؤمنین حیث یبلغ

^۱ النوي: شرح مسلم (۱۰۰/۳).

الوضوء^۱ واتہ: نوری دھمچاؤ دھستی موسولمان، دھگاتہ تھو شوینانہی، کہ ناوی دھستنوپیژی بھرکھوتوہ..

۷ . دھستنوپیژ گری کوپرہی شھیتان دھکاتہوہ: تھبو

ھورھیرہ، خوا لپی رازی بیت، دھلی: پیغھمبھری خوا، صلی اللھ علیھ وسلم دھفرموی: (يَعْقُدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدِكُمْ إِذَا هُوَ تَامَ ثَلَاثَ عَقَدٍ يَضْرِبُ كُلَّ عَقْدَةٍ عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَارْتَدُّ فَإِنْ اسْتَيْقَظَ فَذَكَرَ اللَّهَ انْحَلَّتْ عَقْدَةٌ فَإِنْ تَوَضَّأَ انْحَلَّتْ عَقْدَةٌ فَإِنْ صَلَّى انْحَلَّتْ عَقْدَةٌ فَأَصْبَحَ شَيْطَانًا طَيِّبَ النَّفْسِ وَإِلَّا أَصْبَحَ خَبِيثَ النَّفْسِ كَسَلَانَ)^۲ واتہ: ھھر یھکیکتان، کہ دھخھویت، شھیتان لھ پشت سھریھوہ، سی گری دھدات، لھگھل ھھر گریپھکیاندا دھلیت: برؤ راکشی، شھویکی تولانیت بھسھردا بیت^۳، تھگھر کابرا خھبھری بؤوہ، زیگری خوای کرد، گریپھکیان دھکریتھوہ، تھگھر دھستنوپیژی گرت، گریپھکی تریشیان دھکریتھوہ، تھگھر نوپیژی کرد، تھوا گری سیپھمیش دھکریتھوہ، نیتر گورجوگول و دھرون ئاسودھ دھبیت، تھگھر نا، تھوہ نیتر دھرون ئالوزو، تھمبھل و تھوھزل دھبیت..

★ ★ ★

^۱ موسلیم (۲۵۰)، نھسانی (۸۱/۱).

^۲ بوخاری (۱۱۴۲)، موسلیم (۷۷۶).

^۳ یھعنی خھوت قورس بیت و بؤ خپریک ھھئھسیتھوہ.

کورتە‌ی چۆنیەتی دەست‌نوێژگرتن

حومرانی خزمه‌تکاری سه‌یدنا عوسمانی کوری عه‌ففان، خوا لیبیان رازی بێت، گێرپایه‌وه، که: (أَنَّهُ رَأَى عَثْمَانَ بْنَ عَفَّانٍ دَعَا بَوْضُوءَ فَأَفْرَغَ عَلَى يَدَيْهِ مِنْ إِيَّائِهِ فَعَسَلَهُمَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ أَدْخَلَ يَمِينَهُ فِي الْوَضُوءِ ثُمَّ تَمَضَّمُضَ وَاسْتَتَشَقَّ وَاسْتَتَثَرَّ ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثَلَاثًا ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ ثُمَّ غَسَلَ كُلَّ رِجْلٍ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ رَأَيْتَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا وَقَالَ مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ عَمَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ) واته: سه‌یدنا عوسمانی بینی، که داوای جامیک ئاوی دەست‌نوێژی کرد، سی جاران ئاوی له جامه‌که‌وه به‌سه‌ر ده‌ستیدا کرد وشوشتنی، پاشان ده‌ستی راستی کرد به ئاوه‌که‌داو، لویچه ئاوی ده‌رهیناوو ده‌م و لوتی پێ رادا، پاشان سی جاران ده‌موچاوی شت، هه‌روه‌ها سی جار ده‌سته‌کانی، تا ئانیشکه‌کانی شوشت، پاشان مه‌سحی سه‌ری کرد، ئینجا سی جاران پێیه‌کانی تا قوله‌پێ شت، پاشان گوتی: پێغه‌مبه‌ری خوا، صلی الله علیه وسلم فه‌رمویه‌تی: هه‌ر که‌سیک ئاوا ئه‌م ده‌ست‌نوێژه‌ی من بگرت، پاشان دوو رکات نوێژ بکات و، نه‌که‌وێته‌ قسه‌ی زیاده‌وه، ئه‌وه له هه‌مو گوناچه‌کانی پێشوی ده‌بورریت.. له‌م فه‌رموده‌و ئه‌وانی دیکه‌ی، که وه‌کو ئه‌من (که دواتر ده‌یاهینینه‌وه) ده‌توانین به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی، کورتە‌ی چۆنیەتی دەست‌نوێژ، به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه دیاری بکه‌ین:

۱ - نیه‌تی ده‌ست‌نوێژ ده‌هینیت، که ده‌یه‌وێت بی نوێژی‌تی خۆی لادات.

^۱ بوخاری (۱۵۸، و ۶۴۳)، موسلیم (۲۲۶).

- ۲ - بسم الله دهكات.
- ۳ - سى جار دهستهكانى دهشوات.
- ۴ - به دهستى راستى و، به يهك لويچ ئاو، لهدهم و لوتى پيکهوه را دهوات، پاشان تفي دهکاتهوهو فم دهکات..
- ۵ - سى جار به دهستى چهپى فم (يان فن) دهکات.
- ۶ - سى جار دهموچاوى دهشوات و، ريشى هه لدهگلوڤيټ.
- ۷ - دهستى راستى، پاشان دهستى چهپى، تا ئانىشكى دهشوات، هر به په نجهگانى، دست به نيوان په نجهگانيدا دهينيټ.
- ۸ - به دهستى تهر مهسجى سهرى دهکات، بهوهى يهکجار، دهستى به پيشهوهى سهريدا، دهباته پشت سهرى و، دهيهينيټهوه..
- ۹ - مهسجى ناوهوهو دهرهوهى گويچکهگانى دهکات.
- ۱۰ - پييهگانى تا قولهپى دهشوات، پيى راستى پيش چهپى، لهگهال دست وهردان له نيوان په نجهگانى پيى..

نییهت مهرجی دروستی دهستنوێژه

ئیمام مالیک و، شافعی و، ئەحمەدو، ئەبو سهورو، داود دەلین: بۆ راستی و دروستی دهستنوێژ، نییهت مهرجه^١..

نییهت ویست و ئیرادهی دله، که خاوهنهکهی نیازی وایه و، دهیهوویت ئەم خواپهرستیه بهینیته دی، که دهستنوێژ گرتنه، چونکه ئەمه له ههمو خواپهرستیه کدا داواکراوه، وهک خوای گهوره دهفهرموی: ﴿وَمَا أَمْرًا إِلَّا لِعِبَادُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءً﴾ البینه/٥. واته: فهرمانی ئهوهیان پیدرابو، که تهنه خوای پاک و تاک، به سههر راستانه بههرستن..

پهغه مبهری پشه واش، صلی الله علیه وسلم دهفهرموی: (إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى)^٢ واته: ههمو کردهوهیهک، به پئی نیهته، نیهتی ههر کهس چۆن بو، ههر ئاواي بهردهکهوویت..

بهلام ئیمام ئەبو حهنیفه، نیهت ناکاته مهرجی نوێژ، چونکه به لایهوه دهستنوێژ خواپهرستیهکه، به ژیری پهی پئی براوهو، خوئی له خویدا مه بهست نیه، ههر وهک تارهت گرتنهکه وایه..

بۆچونی جمهور راستره، چونکه دهقه پیرۆزهکان، له سههر چه سپاندنی پاداشتی ههمو دهستنوێژیکن، رای شه رعناسانیش له سههر ئهوه گویه، که

^١ ابن رشد: بداية المجتهد (٦/١) و المجموع (٣٧٤/١) وابن عبدالبر: التمهيد (١٠٠/٢٢).
^٢ مهرج: بریتیه له هۆکاریک، که نهگه نههاته دی، مهرج له سههر گراوه کهشی نایهته دی، مهرج پش مهرجکراوه کهیه، بۆ نمونه، دهستنوێژ مهرجی نوێژه، نهگه که سیک دهستنوێژی نهبو، نوێژیش بکات لئی قبول ناکریت و، وهک ئهوهیه، که نه پکردبیت..
^٣ بوخاری (١)، موسلیم (١٩٠٧).
^٤ بدائع الصنائع (١٩/١).

پاداشت بۆ کارێکە کە نیهتی خواویستی تێدابووێت.. هەر کارێکیش، کە نیهتی خواویستی تێدا بیٔ دەبیته خواپەرستی^۲..

نیهت هێنان له دلدایه و به لهفز ناوتریٔ:

ئیمام ئیبنو تەیمییه، رحمه الله دهلی: هەمو پیشه‌وایانی شەرع لەسەر ئەوه پێکن. کە شوینی نییهت دلەو، به زوبان هیچی بۆ ناوتریٔ، ئەمەش بۆ هەمو خواپەرستیه‌کان وه‌کو یه‌که، بۆ نوێژو، زه‌کات و، رۆژو، حه‌ج و، ئازادکردنی گۆیله‌و، جیهادو ئەوانی تریش^۳..

که‌وابو نیهت به لهفز ناوتریٔ، هەر که‌سیک به له‌فزو، به ده‌نگی به‌رز وتی، بیدعه‌یه‌کی داهیناوه‌و، سه‌ری له خه‌لکی تر شیواندوه، بۆیه هه‌ندیک له شه‌رع‌ناسان گوتویانه: هەر که‌سیک راهاتیٔ، کە به له‌فزی بیٔ، ده‌بیٔ پێی بوتریٔ، کە وازی لی بهینیت، ئەگەر هەر به‌رده‌وام بو، ده‌بیٔ سزا بدریٔ، تا ته‌رکی ده‌کات، چونکه ئەوی به ده‌نگی به‌رز نییهت ده‌هینیت، کاری خراپه ده‌کات، ئەگەر له روی دینی‌شه‌وه وا بزانیٔ ئەمه جائیزه، ئەوه خاوه‌ن بیدعه‌یه.. پیغه‌مبه‌ری خوا، صلی الله علیه وسلم و، یاوه‌رانی، که‌سیان نیه‌تیان به له‌فزی زمان نه‌هیناوه‌و، هیچ ریوايه‌تیکیان لیوه نه‌گێرراوه‌ته‌وه به‌سەلینیت کە تاکه که‌سیکیشیان، نیه‌تی به زوبان هینابیٔ.. ئەگەر ره‌فتاریکی جائیز بوايه، هەر ده‌بو پیغه‌مبه‌ری پیشه‌وا، صلی الله علیه وسلم، رونی بکاته‌وه، ئەگەر رونی‌شی بکرا‌یاته‌وه، حه‌تمه‌ن له یاوه‌ریکی به‌ریزه‌وه، به موسولمانانی دیکه ده‌گه‌یشت.. بۆیه قه‌وله‌که‌ی

له باسه‌کانی شەرع و به‌راوردی مه‌زه‌به‌کاندا، که ده‌وتریٔ (جمهور) مه‌به‌ست له سی ئیمامه‌ له‌و چوار ئیمامه‌ به‌ریزه: ئەبو حه‌نیفه‌و مالیک و شافعی و ئەحمه‌د.. رحه‌مه‌تی خویان لی بیٔ..

ابن مفلح: الفروع (۱/۲۴۳).

ابن تیمیه: مجموعة الرسائل الكبرى (۱/۲۴۳).

ئیمام ئیبنولقەیمیم له جیبی خویدایه، که دهلی: کهس پێویستی بهوه نیه، به لهفز نییهتی خواپهرستیهکان بهینیت..

ئهمه نیهتی دهستنوێژو، نوێژو، رۆژو و، خواپهرستیهکانی تریشه، که له مزگهوتی کوردهواریدا، له رهمهزاندایا ههاری بۆ دهکهن و دهلین: نیهتی رۆژوی سبهینی به فهرز بهینن، ئینجا ههر کهس به دهنگی بهرز، نیهتی رۆژوبونی سبهینی دههینیت!

★ ★ ★

لهفزی پێچهوانه‌ی نیهتی دل:

ههرچهنده نییهت هیئان به لهفزی زوبان بیدعهیه، بهلام ری لهوه ناگریت، هه‌ندیک حوکمی شهرعی، لهسه‌ری رۆن کهینهوه:

١- ئیبنوتهیمییه دهلی^١: ئەگەر کهسیک به زوبان، نیهتیکی غهیری ئهوهی دلی هیئا، حوکمی شهرعی لهسه‌ر ویستی دلیتی، نهک لهسه‌ر ئهوهی به زوبان وتویتی.. وهکو ئهوهی نیازی وایه نوێژی عیسا بکات، بهلام به لهفزی زوبان وتی: نیتمه دوو رکاتی نوێژی وتر دهکهم.

٢- ئەگەر به لهفز نیتی خواپهرستی هیئا، بهلام له ناخیدا نیازی نه‌بو بیکات، حوکم لهسه‌ر نیازه‌که‌ی دلی ده‌بیت نهک لهسه‌ر له‌فزه‌که‌ی، که وتویتی. چونکه نییهتی دل، له توخمی ویست و ئیرادهیه^٢.

^١ ابن القيم له ههر سێ کتیبی: زاد المعاد (١٩٦/١)، إغاثة اللهقان (١٣٤/١)، بدائع الفوائد (١٨٦/٣)، ابن مفلح: الفروع (١١١/١) وابن عثيمين: الشرح الممتع (١٥٩/١)..

^٢ ئیبنو تهیمییه رحمه الله زۆر شیوهی ئەم راجوئیییهی نیوان زانیانی له کتیبی المجموع (٢٨٥/١) دا باس کردوه..

^٣ ابن تیمیة: مجموعة الرسائل الكبرى (٢٤٣/١).

۳. ئەگەر چەند ھۆكاریكى دەستنوئیز شكان روبدات، نیهتی لابردنی بی دەستنوئیزیهكه بۆ ھەمویان بەسە. بۆ نمونە، كەسێك میزی کرد، پاشان پیسایى کرد، پاشان خەوت، ئەمە ھەر سێکیان ھۆكاری دەستنوئیز شكانن، ئەگەر ویستی دەستنوئیز لە یەکیکیان بگریت، دەستنوئیزهكهى بۆ ھەر سێ ھۆكارمكیه.. چونكه با ھۆكارهكانیش جودا بن، بەلام دەستنوئیزهكه جەبرانى ھەر سێکیان دەكاتەوہ^۱..

^۱ النوى: المجموع (۲۸۵/۱)، ابن عثيمين: الشرح الممتع (۱۶۵/۱).

ئەرکانەکانی دەستنوێژ

ئەرکانی شتیک، واتە پیکهاتەگەیی، ئەوەی دەبێتە مایە هەبونی، ئەرکانی دەستنوێژ بریتییە لەو رەفتارانەی، کە بە هەمویان حەقیقەتی دەستنوێژەکە پیک دەهینن، ئەگەر یەکیکیان ئەنجام نەدر، دەستنوێژەکە بەتال دەبێت.. ئەرکانەکانی دەستنوێژیش ئەمانەن:

یەكەم: شتنی هەمو دەموچاوی:

دەموچاوی، واتە: ڕوو، کەبەووە و تراو، کە لە ڕوبەر و بونەووەدا دەر دەکەوێت، کە بریتییە: لە باری پانایی لە گوچیکەووە بۆ گوچیکە و، لە باری درێژی، لە بنجی موەکانی سەر ناوچەوانەووە، بۆ کەسانی ئاسایی تا چەناگە، یان لەو شوینەووە، کە ئیتر تەختی ناوچەوان، بەرەو تەوقی سەر کۆتایی پیدیت، تا چەناگە.

شوشتنی دەموچاوی، ڕوکنیکە لە روکنەکانی دەستنوێژ و، دەستنوێژ بێ ئەم ڕوکنە باتلە، چونکە خوای گەورە دەفەرموی: ﴿إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ﴾ المائدة/ 6 واتە: کە هەستان بۆ نوێژ، ڕۆن دەموچاوتان بشۆن (واتە دەستنوێژ بشۆن، کە دەموچاوی شتنەکە روکنەکە یەتی). هەر کەسیکیش چۆنیەتی دەستنوێژ گرتنی پیغەمبەری خوای، صلی الله علیه وسلم، گیراوەتەووە ئەوەی باس کردووە، بۆیە کۆرای شەرەناسانیش لەسەر ئەو بۆچونەییە..

ئاو له ده مۆلۆت رادان واجبه :

ئاو رادان له دم: بریتیه له وهی بریک ئاو بخریته دمه وهو، له دمه دا هاتو چۆی وهك غه ره ره ی پى بكریت.

ئاو له لوت رادان: كه له عه ره بیدا دوو رهفتاره: په كه میان گه یاندنی ئاوه كه یه به ناو لوت و هه لمزینی، ئەمه پى دوتریت: (الإستشاق). دووهمیان فم (یان فن) كرده وهی ئاوه كه یه (واته: فریدانه دمه وهی به تین و فشاره وه)، ئەمه یان له عه ره بیدا پى دوتریت: (الإستتار) زۆر له شه رعناسان ئەم دوو رهفتاره له ده ستنویژدا به واجب ده زانن، چونكه:

۱ - خوای په روه ردگار فه رمانی له ده ستنویژدا به شوشتنی دمه وچاو داوه، دم و لوتیش به شیكن له و دمه وچاوه، هیچ پى وستییش ناكات فه رمانىكى تايبه تی بو شوشتنی دیوی دمه وه یان ده رچیت^۱.

۲ - خوای گه و ره كه فه رمانی به شوشتنی دمه وچاوه كه دا، پى غه مبه ری پى شه وا، صلى الله عليه وسلم به كرده وه له به رچاوی یا وه راندا، نواندی تا بو یان رون كاته وه و فیریان كات.. له هه مو ده ستنویژگرتنى كیدا، ئەمانه ی كرده، قهت جاریک لى نه بینه راوه، ده ستنویژی گرتبیت و نه یكردبن.. كه وا بو ئەنجامدانیان واجبه^۲.

۳ - پى غه مبه ری خوا، صلى الله عليه وسلم، فه رمانى تايبه تی به ئەنجامدانى ئەم دوو رهفتاره داوه، كه فه رمویه تی:

. (مَنْ تَوَضَّأَ فَلْيَسْتَتِرْ) واته: هه ر كه سىك ده ستنویژی گرت، با ئاو له لوتى رادات، له رى وایه تىكى تردا ده فه رموى: (إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ فِي

الشوكاني: نيل الاوطار (۱/۱۷۴)، ابن العربي: أحكام القرآن (۲/۵۶۳).

ابن تيمية: شرح العمدة (۱/۱۷۸)، ابن عبد البر: التمهيد (۴/۳۶).

أَنْفِهِ مَاءٌ ثُمَّ لَيْسَتْ تَنْتَرُ^۱ واته: نهگهر په کیکتان دهستنویژی گرت، با ئاو له لوتی راداو، فم (یان فن) کاتهوه..

- (إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَتِشِقْ..)^۲ واته: نهگهر په کیکتان دهستنویژی گرت، با ئاو له لوتی رادا..

- (.. وَبَالِغٌ فِي الْإِسْتِشْقِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا)^۳ واته: زور ئاو له لوتی راده، مهگهر بهرؤزو بیت، (که بهرؤزو بویت زور وا مهکه)..

ئیمام ئیبنو تهیمییه دهلی: جهخت کردنهوهی پیغمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم لهسه ر ئاو له لوت رادان، له بهر نهوهی نیه، که گرنگتر بیت له پاک راگرتنی دم، که بهرپرتره و جیی زیگری خوا، خویندنی قورئانهو، زورتر به هوی رؤزو گرتنهوه، بونی دیت، به لکو والله اعلم، له بهر نهوهیه، که دم به بهکارهینانی سیواک و شوشتنی دواى نان خواردن و (به پی هندیك بهلگه) پیش نان خواردنیش، به جوریک له جورهکان جی بایهخ ده بیت و، هرچونیک بیت، هر به پاکزیی ده مینیتهوه، به لام لوت پاکردنهوه، نهگهر نهو جهختی لی نهکریتهوه، له وانهیه، فه راموش (إهمال) بکریت^۴..

۴ - فهرمودهی تایبهت به ئاو له دم رادان هیه، وهک نهوهی، که له قیتی کوری سه بره، خوا لیی رازی بیت دهگپریتهوه، که پیغمبهری

^۱ هردوکیان سه حیحن و له بوخاریدا ژماره (۱۶۱) و له موسلیمدا ژماره (۲۳۷) ن.

^۲ موسلیم (۲۳۷).

^۳ نهبو داود (۱۴۲)، نهسانی (۶۶/۱)، ئیبنوماجه (۴۰۷)، نهحمده (۳۳/۴).

که مال ئیبنو السهید له صحیح فقه السنة (۱۲۳/۱) دا دهفهرموی: سه حیجه..

^۴ ابن تیمیه: شرح العمدة (۱۷۹/۱).

خوا، صلى الله عليه وسلم، فهرموى: (اِذَا تَوَضَّأْتَ فَمَضْمُضٌ) واته: نه گهر دهستنويزت شت، ئاو له دهمت وهرده..

له بهرامبهه رهم به لگانه دا، به لگه ي تريس ههن، كه ههنديك شهرعناسى تر پشتيان پي به ستون و، رايان له سهر واجب بونى ئاو، له دم و لوت رادان نه داوه و، به جائيزيان زانيوه و بهس، له وانه: نه و فهرموده ي، كه به (حَدِيثُ الْمُسَيِّ صَلَاتُهُ فَهَرْمُودَى كَابِرَايَ، كه نويزه كه ي به خراپى كرد) به ناوبانگه، كه پيغهمبهه رى خوا، صلى الله عليه وسلم به كابرآي فهرمو: (لَا تَتِمُّ صَلَاةٌ أَحَدِكُمْ حَتَّى يَسْبِغَ الْوُضُوءَ كَمَا أَمَرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ، فَيَغْسِلَ وَجْهَهُ، وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ، وَيَمْسَحَ بِرَأْسِهِ وَرِجْلَيْهِ إِلَى الْكَعْبَيْنِ)^۲ واته: نويزى كهستان قبول نابيت، تا دهستنويزه كه ي به جوانى، به و شيويه ي، كه خواى گه وره فهرمانى پيداوه نه شوات، دهموچاو دهستى، تا نانشكى ده شوات و، مه سحى سه رى دهكات و، ههر دوو و پي، تا قوله پي ده شوات..

نه و شهرعناسه به ريزانه ده لين: نه مه هه مو شهرحى دهستنويزه كه ي تيدايه، بي نه وه ي ئامازه يه كه به ئاو له دم و لوت رادان بدات، بويه نه م شهرعناسه به ريزانه ده لين: نه گهر واجب بوايه، پيغهمبهه رى خوا، صلى الله عليه وسلم، به تايبهت باسى ده فهرمو.. نه مهش راو بوچونيكه و جيى

^۱ نمبو داود (۱۴۰)، ترمزى (۲۸)، نه سائى (۶۶/۱)، ئيبنوماجه (۴۴۸).

كه مال ئيبنو السهيد له صحيح فقه السنة (۱۱۴/۱) دا ده لى: سه حجه..

^۲ نمبو داود (۸۵۹)، ترمزى (۲۰۲)، نه سائى (۲۰/۲، ۱۹۳)، ئيبنوماجه (۴۶۰).

كه مال ئيبنو السهيد له صحيح فقه السنة (۱۱۵/۱) دا ده لى: سه حجه..

تیبینیە.. بە ھەر حالّ شەرعناسان لە ھۆکمی ئاو لەدەم و لوت راداندا چوار پۆلن^۱:

پۆلی یەكەم: ئەوانەى گوتویانە: ئاو لە دەم و لوت رادان لە غوسل دەرکردندا واجبە نەك لە دەستنوێژدا: ئەمەش رای ئیمام ئەبو حەنیفەو، سەوری و، شەرعناسانی مەدرەسەى رەئییە.

پۆلی دووهم: ئەوانەى گوتویانە: ھەردووکیان لە غوسل و دەستنوێژدا سوننەتن: ئەمەش رای ئیمام مالیک و، شافیی و، لەیس و، ئەوزاعیە.

پۆلی سێیەم: ئەوانەى گوتویانە: ھەردووکیان لە غوسل و دەستنوێژدا واجب: ئەمەش رای عەتاء و، ئیبنو جورەیح و، ئیبنول موبارەك و، ئیسحاق و، قەولییکی ئیمام ئەحمەدەو، بە لای مەزھەبی حەنبەلیەو ھەردووکیان واجبە.

پۆلی چوارەم: ئەوانەى گوتویانە: ئاو لە دەم و ھەردانەكە لە ھەردووکیاندا سوننەتەو ئاو لە لوت رادان لە ھەردووکیاندا واجب: ئەمەش قەولییکی تری ئیمام ئەحمەدەو، رای ئەبو عوبەیدو، ئەبو سەورو، کۆمەلئیک فەرمودەوانە و، ئیبنولونزیریش ئەمەیانى پەسەند کردوہ.

^۱ المروزي: اختلاف العلماء (ل ۲۳)، ابن عبدالبر: التمهيد (۴/۳۴)، ابن المنذر: الاوسط (۱/۳۷۹)، ابن الجوزي: التحقيق (۱/۱۴۳)، ابن حزم: المحلى (۲/۵۰).

پوختهی حوكمهكه: لهبهر بههیزی بهلگهی واجب بون، پیم وایه ئاو لهدهم و لوت رادان له غوسل و دهستنوپیژدا واجبه.. والله اعلم.

شتنی ریش و برۆی پر:

ئهگهر كهسێك ریشی، یان برۆكانی پر بن، دهبیته لهگهڵ شلپ پیدانی ئاوی دهستنوپیژدا، دهستیان تیخات، تا ئاو بگاته بن موهكان، ئهگهر زۆر پر بون، مهرج نیه، تهنها تهر بونی دهرهوهیان بهسه..
خودی ریش، ئهگهر درپژ بویتهوه، به رای ئیمام ئهبو حنیفهو، قهولیکی كۆنی ئیمام ئهحمهد، مهرج نیه بشۆریت، چونكه به دهموچاو حسیب نین.. بهلام رای ئیمام شافیعی و، قهولیکی بههیزی ئیمام ئهحمهد همیه. كه دهلی: دهبیته بشۆریت، چونكه جگه لهوهی موهكان له جینیمكود هاتون كه شوشتنی فهرزه، ریشهكesh حوكمی دهموچاوهكهی ودرگرتوه.. ئهمهش پهسهندتره.. والله اعلم.

دووم: شوشتنی دهستهكان تا ئانیشك:

خوای گهوره دهفهرموی: ﴿يَتَأْتِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ﴾ المائدة / 6 واته: ئهی ئهو كهسانهی باودرتان هیناوه، ئهگهر بۆ نوپژ ههستان، با دهموچاو دهستان، تا ئانیشك شوشتیته. لهبهر ئهم بهلگهیهیه، كه شهرعناسان لهسهر ئهوه یهكران، كه دهست شوشتن له دهستنوپیژدا واجبه..

بیټی (الی) که له نایهتهکهدا (وَأَيِّدِيكُمْ إِلَى الْمَرَاقِي) هاتوه، به مانای (مع) په واته: لهگهئیدا.. ههر وهکو نهو نایهتهی تره، که خوای گهوره دمه رموئ: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ﴾ النساء/ ۲ واته: سهرومت و سامانی ههتیوان، مهخهنه گهڼ سهرومت و سامانی خوټان و بیخون.. یان: ﴿وَزِدَّكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ﴾ هود/ ۵۲ واته: هیژکی تریشان، لهگهڼ هیزهکهی خوټاندا پی دهبهخشیت..

موبهپریدی زمانهوان، پهحمهتی خوای لی بیټ، دهلی: نهگهر سنور له توخمی دیاری کراوهکه بیټ، دهچپته ریزیهوه.
لهبر نهمانیه، که مهزههبی جمهور (چوار مهزههبهکه جگه له مالیکی) گوتویانه: نانیشکهکانیش دهبیټ بشوررین..

کرداری پیغهمبهری نازداریش، صلی الله علیه وسلم، بهلگهیهکی تره، که نوعهیمی کوری عبداللهی موجهیر دهگیرپتهوه، که سهیدنا نهبو هورهیرهی بینیوه، خوا لیی رازی بیټ، دهستنویژی ناوا گرتوه: (فَغَسَلَ وَجْهَهُ فَأَسْبَغَ الْوُضُوءَ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى حَتَّىٰ أَشْرَعَ فِي الْعَضُدِ ثُمَّ يَدَهُ الْيُسْرَى حَتَّىٰ أَشْرَعَ فِي الْعَضُدِ ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ .. قَالَ هَكَذَا رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ)^۱ واته: دهموچاوی شوشت، ئینجا دهست و بازوی راستی، تا نانیشکی شوشت، ئینجا دهست و بازوی چهپی، تا نانیشکی، پاشان مهسحی سهری کرد.. پاشان فهرموی: ناوا پیغهمبهری خوام صلی الله علیه وسلم دهبینی، که دهستنویژی دهشوشت..

^۱ السرخسي: المبسوط (۶/۱)، ابن رشد: بداية المجتهد (۱۱/۱)، النووي: المجموع (۲۸۹/۱)، ابن قدامة: المغني (۹۰/۱).
^۲ موسليم (۲۴۶).

ئهو ريسايهش ئهم به لگانه به هيتر دهکات، که دهلي: (مَا لَا يَتِمُّ الْوَاجِبُ اِلَّا بِهٖ فَهٗوَ وَاجِبٌ) واته: ئهوهي، که فهرزي پي تهواو دهکريت، خوشي فهرز دهبيت.. له شوشتنی بازوشدا، له دهستنويزدا نازانريت، سنوري بازوهکه به تهواوي ديارى بکريت، که شوراوه، يان نا، به لام نهگهر ئانيشكى له گه لدا شورا، دلنيابونی شتنی بازوهکه مسوگهر دهبيت..

سييه م: مهسحی سهر:

خوای گه وره دهفهرموي: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوْهَكُمْ وَايْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَاْمْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ المائدة/ ۶ واته: ئهوى ئهو كهسانه ي باوهرتان هيئاوه، نهگهر بو نويز ههستان، با دهموچاو دهستان، تا ئانيشك شوشتبيت و مهسحی سهرتان كردبيت و، پييه كانيشتان تا قوله پي شوشتبيت..

شهرعناسان له سهر ئهوه كوڤ، که مهسحی سهر فهرزه، به لام له پرو رادهيدا را جوئ بون. به پي بوچونيان سي پوڤن:

پوڤلى يه كه م: ئهوانه ي گوتويانه: مهسحی هه مو سهر بو

ژن و پياو فهرزه: ئه مه مهزه به ي ئيمام ماليك و، قهولى به هيترى حهنبه ليه كان و، زورينه ي ياوهرانى ئيمام ئه حمه دو، ئه بو عوبه ي دو، ئيبنول مونزيره و، ئيمام ئيبنوته يمييه ش، ئه مه ي به په سه ندر ناساندوه^۱ به لگه شيان:

^۱ الغامدي: إختيارات ابن قدامة (۱۶۴/۱).

^۲ ئيمامى ماليك: المدونة (۱۶/۱)، ابن قدامة: المغني (۹۲/۱)، ابن المنذر: الاوسط (۳۹۹/۱) و ابن تيمية: مجموع الفتاوى (۱۳۲/۲۱).

۱. نهو بائهی له نایه ته که ی سورتهی المائده/۶ دایه: ﴿فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ﴾ بۆ پئوه لکان (الإلصاق) ه، بویه ته قدیره که ی ده بیته: (وامسحوا رؤوسکم). به ودهش وه کو مه سحی ته یه موموی لی دیت بۆ دهموچا، ههر دوو کیشیان (سهر له ده ستنوینز و دهموچا له ته یه مومودا) له قورئاندا به له فزیکی هاوبهش هاتون: ﴿فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ﴾ المائده/۶ واته: نه گهر ئاوتان ده ست نه که وت، ههر به وهی له سهر زه میندا به رز بۆ ته وه (له خاک ولم و به رد) مه سحی دهموچاوتان بکه ن. واته هه مو دهموچاوتان.

۲. سوننه ت نه مه ی به رونی لی کدا وه ته وه و، یا وهران بینویانه، که پیغه مبه ری خوا، صلی الله علیه وسلم، له ده ستنوینز یدا هه مو سه ری پیروزی مه سح کرده .. عبداللهی کوری زهید، خوا لیی رازی بیته ده لی: (أَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْرَجْنَا لَهُ مَاءً فِي تَوْرٍ مِنْ صَنْفُرٍ فَتَوَضَّأَ فَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَيَدَيْهِ مَرَّتَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ فَأَقْبَلَ بِهِ وَأَذْبَرَ وَعَسَلَ رِجْلَيْهِ)^۱ واته: پیغه مبه ری خوا، صلی الله علیه وسلم، ته شریفی هی نایه لامان، ئاومان له ده فزیکی (قاپیک) ی مسدا بۆ هی نا، ده ستنوینزی گرت: سی جاران دهموچاوی شوشته، ده ستیشی دوو جاران، تا ئانیسکی، پاشان مه سحی سه ری کرد به وهی، که ده ستی به پاش و پی شی سه ری دا هی نا، ئینجا پییه کانی شوشته. له ریوایه تیکی دیکه دا هاتوه، که (وَمَسَحَ رَأْسَهُ كُلَّهَا) واته: هه مو سه ری مه سح کرده ..

^۱ بوخاری (۱۸۵)، موسلیم (۲۳۵).

۳ - فهرموده که ی موغیره ی کوری شوعبه، خوا لئی رازی بیټ، که دهلی: (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ فَمَسَحَ عَلَى حَفْيِهِ، وَمَقْدَمَ رَأْسِهِ وَعَلَى عِمَامَتِهِ) ^۱ واته: پیغمبر صلی الله علیه وسلم، دهستنوویژی شت، ئینجا مهسحی سهر خوفه کانی کرد، ههروهها پیشه سهری و، مهسحی ههمو سهری، بهسهر عمامه که یه وه کرد.

ئهم پوله شهرعناسانه دهلین: نهگهر مهسحی پیشه سهری بهس بوایه، ههمو سهری پیروزی، بهسهر عمامه که شه وه مهسح نه ده کرد، که وابو مهسحی ههمو سهر فهرزه..

پۆلی دووهم: ئهوانه ی گوتویانه: مهسحی بهشیکی سهر

بهسه:

ئهمهش مهزهه بی ئه بو حه نیفه و شافیعیه ^۲، بهلام ئهمانیش له وه دا راجوین، که بری ئه و به شه چهنده؟! ههنديک دهلین: سی تاله مو بگریته وه بهسه، ههنديکی تریش دهلین: چارهک، یان نیوهی سهر بگریته وه.. ههنديک له بهلگه ی ئهمانیش ئهمانه:

۱- ئه و بائهی به (وَأَمْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ) هوهیه بو ههنديکی (للتبغیض) ه، نهک بو پیوه لکان (الألتصاق).

۲- بهلگهش له سهر ئه وه ههیه، که پیغمبر صلی الله علیه وسلم، مهسحی پیشه سهری کردوه و بهس بو..

^۱ موسلیم (۲۷۵)، ئه بو داود (۱۵۰)، ترمزی (۱۰۰) قسه یه کیشی له سهر کردوه.

^۲ السرخسی: المبسوط (۸/۱)، النوی: المجموع (۳۹۹/۱)، ابن قدامة: المغنی (۹۲/۱)

پۆلی سییهم: ئەوانه‌ی گوتویانه: مه‌سحی هه‌مو سهر بۆ

پیاوانه نه‌ك بۆ ژنان:

ئهمه‌ش رىوايه‌تێكى لای ئىمام ئەحمه‌ده، كه ده‌لى: ئومىده‌وارم، كه مه‌سحى سهر بۆ ژنان ئاسانتر بێت.. بۆيه ئهمه‌ی ده‌گوت، چونكه ئه‌و فهرموده‌يه‌ی لا راست بو، كه عائیشه‌خان، خوا لێى رازى بێت، له ده‌ستنوێژیدا ته‌نها، پێشه‌ سهرى مه‌سح ده‌کرد، بۆيه ئىبنو قودامه‌ش، كه حه‌نبه‌ليه ده‌لى: ئىمام ئەحمه‌د له فهرموده‌وانانه، روداوێكى وا ده‌كات به‌لگه‌١..

ئهو‌ی زياتر ده‌سه‌لێت ئه‌وه‌يه، كه پێغه‌مبه‌رى خوا، صلى الله عليه وسلم، به‌رده‌وام مه‌سحى هه‌مو سهرى كردوه، ده‌ستی ته‌رى به‌ پێشه‌سه‌رىدا، به‌ره‌و پشته‌ سهرى پى‌رۆزى هێناوه‌و، بردوه، ئه‌و جارانه‌ی، كه پێشه‌ سهرى پى‌رۆزى مه‌سح كردوه، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا، كه ده‌گمهنن، له هه‌مان كاتيشدا، مه‌سحى هه‌مو سهرى پى‌رۆزى، به‌ سهر عه‌مامه‌كه‌یدا، هه‌ر كردوه، دياره‌ ئه‌وه‌شى، وه‌كو ته‌كميله‌ كردنى مه‌سحه‌كه‌ی بوه..

له هه‌یج رینگايه‌كه‌وه رىوايه‌تێك نه‌سه‌لێنراوه، كه پێغه‌مبه‌رى خوا، صلى الله عليه وسلم، بۆ يه‌ك جاريش بێت، ته‌نها پێشه‌سه‌رى مه‌سح كردبێت و به‌س.. ئه‌وه‌ش به‌لگه‌ی ئه‌و شه‌رعناسانه به‌هه‌يز ده‌كات، كه ده‌لێن: مه‌سحى هه‌مو سهر فهرزه..

ئهو شه‌رعناسه به‌رپزانه‌ی، موناغه‌شه‌ی بائى (وَأَمْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ) يان كردوه، گوتویانه: كه‌س له زمانه‌وانان نه‌یوتوه، ئه‌و بائه‌ بۆ پێوه‌ لكانه‌!

^١ ابن قدامة: المغني (٩٣/١).

ته نانهت ئيبنو بورهان دهلي: ههر كه سيك بليت، نهو بائه بو پيوه لكانه، نهوه شتيكي خستوته سهر زماني عه رهي، كه زمانه وانان نه يانزانپوه!!

سهر به خه نهو مه سحي سهري:

نه گهر كه سيك خه نه، يان هاوشپوهي له سهر گرتبو، كه عاده تن نهو كه سه سهري داده پو شيت، مه سحي سهري نه م كه سه، به سه سهري پو شه كه وه، يان به سه سهري به سه ته كه وه ده كريت و، پيوست ناكات سهري به سه ته كه ي لادات.. والله اعلم.. چونكه وه كو ان شاء الله له باسي چه جدا ديت، ده سه ليت، كه پيغه مبهري خوا، صلي الله عليه وسلم، له چه جدا له ئي حرامدا بو، سهري پيروزي به ستبو، له ده ستنويزيدا سهري به سه ته كه ي نه ده كرده وه..

له بهر نه م به لگانه، نهوه ي لاي من ده سه ليت نه وه يه، كه: مه سحي هه مو سهر له ده ستنويزدا، بو پياوان فهرزه، نهك بو ژنان.. والله اعلم.

چوارم: مه سحي هه ر دوو گوښچكه:

مه سحي گوښچكه كانيش فهرزه، چونكه به سه ره وه ن و، وه كو پيغه مبهري خوا، صلي الله عليه وسلم ده فهرموي: (الأذنان من الرأس)^۱ واته: گوښچكه كان به شيكن له سهر، مه به ستی نه وه يه، كه حوكمي نهو

^۱ الشوكاني: نيل الاوطار (۱/۱۵۵)، ابن قدامة: المغني (۱/۷۸).

^۲ نه م فهرموده لاي ئيبنو عومهر، خوا لييان رازي بيت، سه لپنراوه و، داره قوتني (۱/۹۸) و ئيبنو نه بي شه يبه (۱/۲۸) هيئاويانه ته وه، فهرموده كه يه كيكه له و فهرمودانه ي، له نيوان شيخي نه لباني و فهرموده واناني تري سه رده مدا جتي راجوښيه، نه لباني رحمه تي له (سلسله الاحاديث الصحيحة (۱/۵۵) به سه حيجي داناوه، به لام شيخ مه شهر حه سن له په راوزي كتبي (الخلافيات) ي به يه يقى، كه به تويزينه وه ي خو يه تي، دواي به حسيكي ورده كارانه به زمعيفي داناوه.

ومرده گرن.. زور فهرموده‌ی تریش ههن، که نه م حوکمه به هیتر ده گهن و ده سله یینن، که پیغه مبهری پیشه‌وا، صلی الله علیه وسلم، به رده‌وام له دستنو پزیدا، که سهری پیروزی مهسح کرده، پاشان گوپچکه کانیسی مهسح کرده، وهکو نهو فهرموده‌ی ئیبنو عه‌بباس، خوا لیان رازی بیټ ده‌گی پرتیه‌وه، که: (أَنَّ النَّبِيَّ مَسَحَ رَأْسَهُ وَأُذُنَيْهِ مَرَّةً وَاحِدَةً) ^۱ واته: پیغه مبهر صلی الله علیه وسلم، مهسحی سهری کردو، مهسحی گوپچکه‌ی جاریک کرد.. نهک سی جار..

سه‌نعانی ده‌لی: ریوایه‌ته‌کان له سهر مهسحی گوپچکه زورن، له عه‌لی کوری نه‌بو تالیب و، ئیبنو عه‌بباس و، روبه‌یع و، عوسمانی کوری عه‌فانه‌وه، خوا لیان رازی بیټ گپراونه‌ته‌وه، هه‌موشیان نه‌وه ده‌سه‌لیینن، که یه‌کجار مهسحی گوپچکه‌ی ده‌کرد، واته به یه‌کجار ئاو به‌کار هینان ^۲..

نه‌گهر که‌سیک، ئاوی نوپی بو مهسحی گوپچکه‌ی به‌کار هینا، نابیت به ئیسراف و زیده‌پوپی، چونکه سه‌لینراوه، که ئیبنو عومه‌ر، خوا لیان رازی بیټ وای ده‌کرد ^۳..

مهسحی پشت مل و گهردن:

هیچ به‌لگه‌یه‌کی له سهر نیه، که به سوننه‌تیش هه‌ژمارد بکریت ^۱..

^۱ نه‌بو داود (۱۳۳)، ترمزی (۳۶)، نه‌سانی (۷۴/۱)، ئیبنو ماجه (۴۳۹) و فهرموده‌وانانی تریش هیناویانه‌ته‌وه.. نه‌سلی نه‌م فهرموده‌یه له بوخاریدایه (۱۵۷)، هاوشیوه‌ی نه‌ویش هه‌یه که فهرموده‌که‌ی ره‌بیعی کچی موعه‌ویزه لای نه‌بوداود (۱۲۶) و ئیبنو ماجه‌یه (۴۱۸)..

^۲ الصنعانی: سبل السلام (۴۹/۱)..

^۳ به‌یهیقی (۶۵/۱)، عبدالرزاق: المصنف (۲۹).. که‌مال ئیبنو السهید له صحیح فقه السنة (۱۱۹/۱) دا ده‌لی: سه‌نه‌ده‌که‌ی سه‌حیجه..

پينجه م: شوشتنی پييه كان تا قوله پي:

لای جمهوری نهلی سوننهت شوشتنی پيه كان، تا قوله پي له دهستنويزدا فهرزه، چونكه خوی گهوره فهرمويه تي: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ المائدة/ 6 واته: نهی نهو كه سانهی باومرتان هيناوه، نه گهر بو نويز ههستان، با دهموچاو دهستان، تا ئانیشك شوشتبیت و مهسجی سهرتان كردبیت و پييه كانیشتان، تا قوله پي شوشتبیت..

ههروهها هه كه سيك له ياوه ران، باسی چونیه تی دهستنويزی پیغه مبهری خوی، صلی الله علیه وسلم گیرابیته وه، هه ر باسی له شوشتنی پي پیروزی کردوه، كه تا قوله پي كانی شوشتونی.. وهكو ریوايه ته كه ی سهیدنا عوسمان^۲..

قوله پي له حوكمی شوشتنه كه دایه، چونكه هه ر سنوريك به شيك بیت له توخمی شته كه، نه ویش له حوكمه كه دا به شدار ده بیت.. به لگه ی تریش هه ن نه مه ده سه لیئن، وهكو نهو فهرموده ی، كه ئیبنو عومه ر خوا لی رازی بیت ده گیرپیته وه، كه ده لی: (تَخَلَّفَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنَّا فِي سَفَرَةٍ سَافَرْنَاهَا فَأَذْرَكْنَا وَقَدْ أَرْهَقْنَا الْعَصْرَ فَجَعَلْنَا نَتَوَضَّأُ وَنَمْسَحُ عَلَى أَرْجُلِنَا فَتَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ وَيُنَادِي لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ مَرَّتَيْنِ، أَوْ ثَلَاثًا)^۳

^۱ ابن تیمیة: مجموع الفتاوى (۵۶/۱)، ابن القیم: زاد المعاد (۴۹/۱)، الالبانی: سلسلة الاحادیث الصحیحة (۶۹ - ۷۴۴).

^۲ پهراویزی ژماره ۱۹۲.

^۳ بوخاری (۱۶۱)، موسلیم (۲۴۱).

جاريكيان له سهفهري بوين و، پيغهمبهرى خوامان، صلى الله عليه وسلم كه ميک لى دواکهوت، ئيمهش هيئدهمان به عسروه نههيشت و، هيشتا نوپۇزهاكانمان نهکردبو، بۇيه خيرا دستنويژمان گرت و، مهسحى پييهكانمان کرد، كه پيغهمبهرمان صلى الله عليه وسلم گهيشتى، دوو جار سى جار به دهنگى بهرز هاواری کرد: سزای وهيل بۇ ئهوه كهسانه، پاژنه پييان ناشون !!

ئهمه بهلگهيهكى گهورهيه، لسهر ههر كهسيك، كه وهكو شيعه له دستنويژدا مهسحى پييهكان، به روتى به شهرع بزانييت، چونكه ئهمه تهئكيد لهوه دهكاتهوه، كه پييهكان دهبي بشورين و، مهسح كردنيان جائيز نيه، سهير ئهوهيه لاي شيعهكان مهسحهكەش، كه دهيكەن پاژنه پى ناگريتهوه !!

لاى ئههلى سوننهت و جهماعهت ئهوه روشنه، كه مهسحى پى كاتيک دهكريت، كه خوفى پيوه بيت، نهك به روتى.. عبدالرحمانى ئهبو لهيلا دهلى: ههمو ياهورانى پيغهمبهرى خوا، صلى الله عليه وسلم، لسهر ئهوهن، كه پييهكان دهبي بشورين^۱..

پهنجهوهردان له نيوانى پهنجهكانى پى:

پيويسته له كاتى دستنويژو، شوستنى پييهكاندا، موسولمان به پهنجهكانى دهستى، نيوان پهنجهكانى پى بشوات و، بهردهوام دهستيان پيدا بهينييت.. تا تهر بن، چونكه ئهوانيش بهشيكن له پييهكان و، له حوكمى شوستنهكهدان..

^۱ ابن حجر: فتح الباري (۱/۲۲۶)، ابن قدامة: المغني (۱/۱۲۰).

شه شه: ریزبه نندی ره قاره کانی ده ستونوږت فهرزه:

واته: شوشتن و مه سحی نه ندامه کان، یهک له دواى یهک بهو، ریزبه نندییه ی له نایه ته که دا هاتوه، بی نه وهی پاش و پیش بخرین، شوشتنی دهموچاو، پاشان ده سته کان، پاشان مه سحی سر، پاشان شوشتنی پییه کان.. نه م ریزبه نندییه، به رای زورینه ی شهرعناسان فهرزه، نه مه بوچونی مه زهه بی شافیعی و، حنه بلی و، نه بو سه ورو، زاهریه کانه'.. به لگه شیان نه مانه یه:

۱- خوی گوره له نایه ته که ی مائده/۶ دا فهرزه کانی ده ستونوږت یهک له دواى یهک بهو ریزبه نندییه باس فهرموه..

۲- هر که سیك چونیته ی ده ستونوږت پیغه مبهری خوی، صلی الله علیه وسلم گیراوه ته وه، به وردی نه و ریزبه نندییه ی ده ستونوږت باس کردوه. زیاتر له بیست یاوه، شیوه ی ده ستونوږت پیغه مبهری خوښه ویستیان، صلی الله علیه وسلم گیراوه ته وه، هه مویان وهکو یهک گیراویانه ته وه، جگه له دوانیان، که فهرموده کانیان موناقه شه ی حه سن و زه عیضیان له سه ره^۲، کرداری پیغه مبهری خواش، صلی الله علیه وسلم، رون کردنه وه و لیکن دانه وهو، شهرحی نایه تی قورثانه..

^۱ النوي: المجموع (۴۳۳/۱)، ابن قدامة: المغني (۱۰۰/۱)، ابن حزم: المحلى (۶۶/۲).

^۲ یه کیکیان فهرموده ی میقدامی کوری مه عدی که ربه، که لای نیامی نه حمه دو نه بوداود هیه، یه کیکه له و فهرمودانه ی، که له نیوان شیخی نه لبانی و فهرموده وانانی کون و نویدا، موناقه شه ی له سه ره، شیخ نه م دوو فهرموده یه ی نامازم پیکردوه، به بوچونی نیبو حه جهره، نه وهوی، به حه سن دهمانیت (تمام المنه ل ۸۸) له کاتیکدا نه وانی دیکه، وهکو نیبونولقه ییم له کونه کان و، سهید سابق له نوییه کان، ته سلیم به توږینه وهو حوکه که ی نابن، واشم بو رون بووه، رای جمهوری توږه ره وان له مه دا، له بوچونی نه لبانی به هیتر

ئيمام مالیک و، سهوری و، نه هلی مه درسه ی رهئی، ده لئین: ریزبه نندی
دهستنويز سوننه ته، نه ک فهرز^۱.. به لگه ی نه وانیش:

۱. نه و ریزبه نندی له نایه ته کدا هاتوه، به لگه نیه له سهر فهرزبونی
ریزبه نندی، روکنه کانی دهستنويز.. (ره دی نه مه درایه وه).

۲- نه و رپوایه ته ی له سهیدنا علی کوری نه بو تالیب و،
ئیبنومه سعودوه گپراوته وه، که گوتویانه: لام گرنگ نیه به هر
نه ندامیک دهست پی بکه م^۲..

۳- نه وهی که ئیمام نه حمده گوتویه تی لام گرنگ نیه، که نایا به
دهستی راست دهست پی دهکات، یان به دهستی چه پ، چونکه له نایه ته کدا
جیاوازی نه خستوته نیوانیانه وه.. نه مه راسته، به لام له بهر نه وهی
پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، هه میسه راستی پیش خستوه،
له میشه راست پیش خریت، پیکانی سوننه ت و پابه ندبونه پیوه ی..

به لگه ی نه و شهرعنا سانه مان پی به هیزتره، که گوتویانه:

ریزبه نندی رهفتاره کانی دهستنويز فهرزه..

بیت، چونکه نه لبانی رحمه تی له و کتبه دا تويزینه وهی نه کردوه، هر وه کو عزو
گوتویه تی: (فأقول: إن النوي والحافظ ابن حجر حسنا إسناده)..

^۱ ئیمامی مالیک: المدونه: (۱۴/۱)، السرخسی: المبسوط (۵۵/۱)، ابن الهمام: شرح فتح القدير
(۳۰/۱).

^۲ رپوایه تی سهیدنا علی لای ئیمامی نه حمده له (العلل ۲۰۵/۱) دا هیناوتیه وه و
هرمویه تی زعیفه، ههروه ها داره قوتنیش (۸۸/۱) هر به زعیفی داناوه.. نه وهی ئیبنو
مه سعودیش نه سله که ی لای بوخاری له (التاریخ ۱۶۵۰) لای نه بو عوبهید له الطهور: (۲۲۵)
ه که سه نه دی حه سه نه..

حهوتهم: يه كسهرى و يهك له دواى يهك (الموالاة):

واته به جيھينانى رهفتاره گانى دهستنويز يه كسهر، يهك له دواى يهك، بى نه وهى ماوهيهكى وا بكه ويته نيوانيانه وه، كه نه ندامى پيشو وشك ببيت هوه.. نهمه به لاي زور له شهر عناسانه وه فهرزه، وهكو نيمام شافيعى له قهولى كو نيداو، نيمام نه حمه د له راى به ناوبانگى و، نيمام ماليك، به لام هم دهلى، نه گهر ناچار بو قهيدى نيه.. نيبنو ته يمييهش، نهمه ي نيمام ماليكى پى په سهندتر بوه..

دهشيت نه وهش ببيت به لگه، كه سهيدنا عومهرى كورى خه تباب، خوا لى رازى بيت، روظيك دهستنويزى شوش، به قه دهر نينوكيك، به پيه وه، وشكايى ديار بو، پيغهمبهرى خوا، صلى الله عليه وسلم، كه بينى فهرموى: (اِزْجِعْ فَأَحْسِنْ وَضَوْءُكَ) ^۱ واته بگه پر هوه، دهستنويزه كهت به باشى بگره، نه ویش گه رايه وه دهستنويزه كهى گرت هوه، پاشان نويزه كهى كرد..

ديسان ريوايه تيكي تریش هه يه، كه ياوه ران (وهكو خاليدى كورى مهعدان) ديويانه، پيغهمبهرى خوا، صلى الله عليه وسلم، كه سيكى بينيوه له پشتى پيه وه، سپييايهك به قه دهر دره هميك دره وشاوه ته وه كه جيى نه شوشتنى بوه، پى فهرموه كه دهستنويزه كهى بشواته وه، نينجا نويزه كهى بكات ^۲..

^۱ نيمامى شافيعى: الام (۲۰/۱)، المجموع (۴۵۱/۱)، البهوتى: كشاف القناع (۹۳/۱)، نيمامى

ماليك: المدونة (۱۵/۱)، ابن عبدالبر: الاستذكار (۲۶۷/۱)، مجموع الفتاوى (۲۱ / ۱۳۵)

^۲ موسليم (۲۳۲)، نيبنو ماجه (۶۶۶)، نه حمه د (۲۱/۱)، نيمامى نه حمه د هه نديك قسه ي له سر كردوه، به لام شيخي نه لبانى دهلى: ريواياتى ترى هه يه وه به هه موان پله ي حه سه ن وهرده گريت، بروانه: الارواء (۸۶)، ابن حجر: التلخيص (۹۵/۱).

^۳ نه بوداود (۱۷۵)، نه حمه د (۲/۴۲۴)، شيخي الالبانى له ارواء الغليل (۸۶) به سه حيجى داناوه

ئیمام ئه‌بو حه‌نیفه‌و، ئیمام شافیعی، له قه‌ولیکی نوپیدا گوتویانه:
یه‌کسهری فهرز نیه، ئه‌مه ری‌وایه‌تیکی ئیمام نه‌حمه‌دو، مه‌زه‌بی ئیبنو
حه‌زمیشه^۱، به‌لگه‌شیان:

۱- خ‌وای گه‌وره فهرمانی به ش‌وشتنی نه‌ندامه‌کان کردوه، ههر که‌سیک
به ههر شی‌وهیه‌ک ش‌وشتنی یه‌کسهر، یان ماوه‌ی خ‌ستبیتته نی‌وانیان‌ه‌وه،
ئه‌وه فهرمانه‌که‌ی خ‌وای گه‌وره‌ی به‌جیه‌یناوه.

۲ - نافیع، ره‌حمه‌تی خ‌وای لی بی‌ت ده‌گیرپتته‌وه، که ئیبنو عومه‌ر، خ‌وا
لییان رازی بی‌ت، له ناو بازاردا ده‌ست‌نوپیژی ده‌ش‌وشت، ده‌موچاو ده‌ستی
ش‌وشت و مه‌سحی سه‌ری کردو، له‌و کاته‌دا ها‌واریان کردی، که جه‌نازه‌یه‌ک
هات، ئه‌ویش چ‌وه مزگه‌وت و، له‌وی مه‌سحی سه‌ر خ‌وفه‌ه‌کانی کردو
نوپیژی کرد^۲. دیاره ئه‌م حاله‌ته‌ی ئیبنو عومه‌ر، خ‌وا لییان رازی بی‌ت،
ناچاریه‌و، نابیتته به‌لگه..

۳ - ئه‌و فهرمودانه‌یان به زه‌عیف ناساندوه، که فهرمان به ده‌ست‌نوپیژ
ش‌وشته‌وه‌و، نوپیژکردنه‌وه ده‌کات..

۴- ئه‌و فهرموده‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خ‌وایان، صلی الله علیه وسلم، که
ده‌فهرموی: (إِزْجَعْ فَأَحْسِنْ وَضَوْءَكَ) وا لی‌کداوه‌ته‌وه، که ده‌ست‌نوپیژه‌که‌ت
به ته‌واوی نه‌گرتوه، مادام ئاوت به‌سه‌ر پی‌یه‌کانتدا نه‌رژاندوه..

^۱ السرخسی: المبسوط(۵۶/۱)، ئیمامی شافیعی: الام(۳۰/۱)، النوی: المجموع(۴۵۱/۱)، ابن حزم:
المحلی (۷۰/۲)..

^۲ ئیمامی مالیک هیناوی‌تیه‌وه (۴۸) و ئیمامی شافیعی له‌وی و مرگرتوه (۱۶) و به‌یه‌یقیش
له‌ العرفه (۹۹) دا هیناوی‌تیه‌وه

پوختهی حوکم: پيټم وايه نهوی داوهری راجوټیي ئه م شهرعناسه به پريزانه دهکات، فهرموده کهی خالیدی کورپی مه عدانه، که پیغه مبهری پیشهوا، صلی الله علیه وسلم، کابرای نارده وه دستنوټزه کهی بشواته وه، نوټزه کهشی بکاته وه، چونکه به قه دهر دره میک، په ئه ی وشکی به پییه وه بوه.. وا دهزانه ئه مه هه مو راجوټییه کان یه کلاده کاته وه و حه سمی دهکات.. والله اعلم..

★ ★ ★

سوننه ته کانی دهستنوئز

۱. سیواک کردن: پیشت له سوننه ته سروشتیه کاندایا باسماں کرد.

۲. دهسپیکردن به بسم الله: دهسپیک به به سمله (وتنی بسم الله)

له هه مو کارو کاتی کدا، شتیکی باشه، به لام که بویستریت له خواپه رسته کدا بچه سپینریت، ده بی به لگه ی شهر عیته که ی هه بیته.. نه و فه رمودانه ی له سه ره وتنی (بسم الله) له دهستنوئزدا هاتون، وا دیاره زه عیفن.. نیما م نه حمه د، ره حمه تی خوی لی بیته، ده لی: وا نازانه فه رموده یه که له سه ره نه م بابه ته هه بیته، که سه نه ده که ی باش بیته. هه ره چهنده وه کو زور بابه تی دیکه راجوئی له سه ره، له وانه بو نمونه: (لا وضوء لمن لم يذكر اسم الله عليه)^۱ واته: هه ره که س (بسم الله) نه کات دهستنوئزه که ی بو حسیب نابیته..

نه مه رای نیما م سه وری و، مالیک و، شافیعی و، ریوایه تیکی نیما م نه حمه دو، مه در سه ی ره نییه^۲، به لگه ی هه موانیش نه وه یه، که ده لئین: نه گه ره واجب بوایه، ده بو یاوهریک له وه سفی دهستنوئزی پیغه مبه ری خوادا، صلی الله علیه وسلم نامازه یه کیان پی بکردایا، به لام، که نه یانکردوه دیاره فه رز نیه.

^۱ کمال بن السید: صحیح فقه السنة (۱۲۲/۱).

^۲ نه بو داود (۱۰۱) ترمزی (۲۵)، نه حمه د (۴۱۸/۲) و به زه عیفیان داناوه، به لام شیخی نه لبانی له الارواو (۱۲۲/۱) دا به سه نه ی داناوه..

^۳ ابن الهمام: فتح القدير (۲۲/۱)، خطاب: مواهب الجليل (۲۶۶/۱)، ابن تیمیه: مجموع الفتاوی (۲۸۵/۱)، المرادوی: الانصاف (۱۲۸/۱).

۳ . شوشتنی له پ و پشنتی دست هر له سهره تاوه: له بهر
 نه و فرموده دی، که سهدنا عوسمان گپړاویټیه وه، که گوتی: پیغه مبهری
 خوا، صلی الله علیه وسلم، له دستنوښره که یدا، سی جاری ئاو کرد به
 دستیداو شوشتنی^۱.

۴ . ئاو له دهم و لوت رادان به لویچی دستیک: وهکو له و
 فرموده دا هاتبو، که عبداللهی کوری زهید گپړاپیه وه، که گوتی:
 پیغه مبهر، صلی الله علیه وسلم، بو فیرکردنی یاوهران، ئاوی له دهم و لوتی
 به لویچیک رادا، سی جاریش وای کرد^۲..

۵ . زور ئاو له دهم و لوت رادان بو که سیک که بهر ژو
نه بیت: به لگهی نه میش، فرموده که ی له قیتی کوری سه برهیه، خوا لیی
 رازی بیت ده گپړپته وه، که پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم فرموی:
 (.. وَبَالِغٍ فِي الْإِسْتِشْقِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا)^۳ واته: زور ئاو له لوتت راده،
 مه گهر بهر ژو بیت (که بهر ژو بویت زور وا مه که) ..

۶ . پیش خستنی نه دنامه راسته کان پیش نه دنامه
چه په کان: له فرموده یه کی لای ئیبنو عه ببا سدا، خوا لییان رازی بیت
 هاتوه، که له وه سفی چونیته دی دستنوښری پیغه مبهری خوا دا صلی الله
 علیه وسلم ده فرموی: (ثُمَّ أَخَذَ عَرَفَةَ مِنْ مَاءٍ فَغَسَلَ بِهَا يَدَهُ الِيَمْتَى ثُمَّ

^۱ بوخاری (۱۵۹)، موسلیم (۲۲۶).

^۲ موسلیم (۲۳۵)، ترمزی (۲۸)، ئیبنو ماجه (۴۵).

^۳ ئه بو داود (۱۴۲)، نه سائی (۶۶/۱)، ئیبنو ماجه (۴۰۷)، نه حمده (۲۳/۴).

که مال ئیبنو السهید له صحیح فقه السنة (۱۲۲/۱) دا ده فرموی: سه حجه ..

أَخَذَ عَرَفَةَ مِنْ مَاءٍ فَغَسَلَ بِهَا يَدَهُ الْيُسْرَى ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ ثُمَّ أَخَذَ عَرَفَةَ
مِنْ مَاءٍ فَرَشَّ عَلَى رِجْلِهِ الْيُمْنَى حَتَّى غَسَلَهَا ثُمَّ أَخَذَ عَرَفَةَ أُخْرَى فَغَسَلَ
بِهَا رِجْلَهُ يَغْنِي الْيُسْرَى) واته: پاشان لویچیک ئاوی هه لگرت و، دهستی
 راستی پی شوشت، ئینجا لویچیکی تری ئاو هه لگرت و دهستی چه پی پی
 شوشت، پاشان مهسجی سهری کرد، پاشان لویچیک ئاوی تری هه لگرت و،
 رشتی به سهه پی راستیدا، تا شوشتی، ئینجا لویچیکی تر ئاوی هه لگرت و،
 رشتی به سهه پی چه پیداو شوشتی..

عائیشه خان، خوا لپی رازی بیت دهگیرپتهوه، که پیغه مبهری خوا،
 صلی الله علیه وسلم، هه ردهم ئەندامه راسته گانی لهشی، پیشر به کار
 دهینا له پیلاو له پیکردنیدا، له دهستنوپیژیدا، له هه مو کاروباره گانیدا..

۷. شوشتنی ئەندامه گان سی جار: چونکه ئەوه له پیغه مبهری

خواوه، صلی الله علیه وسلم سه لپنراوه که ئەندامانی دهستنوپیژی سی جار
 ده شوشت^۱. وهکو فهرموده گهی لای سهیدنا عوسمانی کوری عهفان^۲،
 ههروهها فهرموده گهی لای عبداللهی کوری زهید^۳ و، ئەوهی لای ئیبنو
 عهباس، خوا لییان رازی بیت، که له بوخاریدایه^۴.

به لام ئەم سی جارانه، مهسجی سهه ناگریتهوه: چونکه هیچ
 ریوایه تیک نه سه لپنراوه، که باس له سی جار مهسجی سهه بکات، ئەوهش
 که باس له دوو جار ده فهرموی، وهکو ئیبنو عبدالبیر دهلی: هه بهوه

^۱ بوخاری (۱۶۸)، موسلیم (۲۶۸).

^۲ بوخاری ۱۵۶

^۳ له په راپوئزی ژماره (۱۹۳).

^۴ په راپوئزی ژماره (۲۱۹).

^۵ بوخاری (۱۵۶).

ليکدراوه ته وه که دهستی پيروزی به سهریدا هيناوهو بردوه، چونکه دوو جار واته دست تهر کردنه وهو، پيدا هيناوهی.. نهو دوو باره کردنه وهی، له هه نديک فهرموده دا هاتوه، بو شوشته کانن، نهک بو مهسح. به هيترين به لگه ی نه مهش، نهو فهرموده یه، که دهلی: نه عرابیهک هاته خزمهت پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم و پرسیاری دهستنويزی ليکرد، پیغه مبهريش، صلی الله علیه وسلم بو ی شهرح دهکردو، سی جار سی جار نیشانی دهدات، که چون ده بیټ، پاشان فهرموی: (هذا الوضوء، فمن زاد على هذا فقد اساء وتعدى وظلم) ^۱ واته: نه مه دهستنويزه، ههر که سیک له مه زیاتر بکات، نهوه خراپه ی کردوه، له سنور دهرچوهو سته می کردوه..

نیام ئیبنو حه جهری عه سقه لانی، دهلی: ^۲ ریوايه تی سه عیدی کوری مه نسور (مامؤستای نیام موسلیمه) رون و ناشکراو راشکاوه، که مهسحی سهر، یه کجاره و زیاتر له یه کجار، شتیکی باش نیه.. ههر ریوايه تی کیش باس له سی جار هی بفرمویټ، ده بیټ مه به سته که ی ته واو کردنی مهسحه که بیټ، به هه مو سهر دا، نهک به وهی، که سی جار ان مهسح کردنی سهره.. نه مهش گونجانندی به لگه کانه..

ریوايه تی یه کجار مهسح به هيتره، بو یه بوته به لگه ی جمهور (نیام نه بو حه نیفه و مالیک و رای په سهندی نیام نه حمه د)، به پیچه وانه ی

^۱ / البیهقی: الخلافیات (۱/۳۳۶)، به تويزینه وهی شیخ مشهور حه سن..

ههروهها ابو عبید: الطهور (ل ۲۵۹).

^۲ نه سائی (۱/۸۸)، ئیبنو ماجه (۴۲۲)، نه حمه د (۲/۱۸۰)..

که مال ئیبنو السهید له صحیح فقه السنة (۱/۱۲۴) دا دهلی: سه حجه..

^۳ ابن حجر العسقلانی: فتح الباری (۱/۲۹۸)..

رای نيمام شافيعين، رحمه تي خوا له هه مويان^۱.

زياتر له سي جاريش زيده پرويه (ئيسرافه): ههر كه سيك سي

جاري ته واو، نه دناماني دهستنويزي خوي شوست، نيتر فه رمانه كه ي خواي گه وره ي، به راست و دروستي ته واو كرده، نيتر هيچ پيوستي به زياتر كردنيان نيه.. بو نه وه ي نه وه ره شه سه خته نه يگريته وه، كه له وه فه رموده ي سه ره ودها هاتبو: (هذا الوضوء، فمن زاد على هذا فقد اساء وتعدى وظلم) واته: نه مه دهستنويزه، ههر كه سيك له مه زياتر بكات، نه وه خراپه ي كرده، له سنور دهر جووه سته مي كرده..

كهس له شه رعناسان نابينيت، لايه نگري له سي جار زياتر بوبيت، چونكه نه وه جي راجويي نه بوه^۲..

۸ . دهستوهردان له ريشي پر: پيشتر باسما له وه كرد، كه ههر

كه سيك ريشي پر بيت، ده بيت له كاتي دهستنويزر شوستندا، په نجه كاني به ناو دهر وه ي ريشيدا بهينيت، له بهر نه وه فه رموده يه ي، كه نه نهس خوا لي رازي بيت ده گيرپته وه، كه پيغه مبهري خوا، صلي الله عليه وسلم، كاتيک دهستنويزي ده گرت، مشتیک، يان لويچيك ناوي هه لده گرت و، ده يگه يانده بن چه ناگه ي، تا ريشي پي ته ر كات، نينجا په نجه كاني به نيوان ريشيدا ده يئاو دهر د، ده شيفه رمو: (هكذا امرني ربي) واته: په روه ردگاري خوم، وا فه رمانی پيداوم..

^۱ السرخسي: المبسوط (۵/۱)، حاشية الدسوقي (۹۸/۱)، المغني (۱۲۷/۱) الام: (۲۶/۱).

^۲ ابن عبدالبر: التمهيد (۱۱۷/۲۰).

^۳ نه بو داود (۱۴۵)، به يه يقى (۵۴/۱)، حاكم (۱۴۹/۱) شيخي نه لباني له ارواء الغليل (۹۲) دا ده لي سه حجه ..

۹. دهست خشاندن له ئەندامانی دهستنوویژ: ههر کهسیک، که

دهستنوویژ دهگریت، دهبیّت، که ئاوه که دهکات به سهر ئەندامانی دهستنوویژیدا، دهستیسیان لی بخشینیت. چونکه عبداللهی کوری زهید، خوا لیی رازی بیّت دهگریتهوه، که پیغمبهری خوام بینی صلی الله علیه وسلم دهستنوویژی دهشوشت، دهستی به سهر قوّل و باسکیدا دههیناو دهبرد..

۱۰. دهست هینان به نیوان په نجهکانی دهست و پیدای:

پیغمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم دهفهرموی: (أَسْبَغَ الْوُضُوءَ، وَخَلَلَ بَيْنَ الْأَصَابِعِ، وَبَالَغَ فِي الْأَسْتِشَاقِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا) ۲ واته: دهستنوویژت راست و دروست بگره، په نجه به نیوان په نجهکاندا بهینه، ئاو زیاد له لوتت وهرده، مهگهر بهرۆژو بیت

۱۱. شوشتنی زیاتر له جیی دهستنوویژه که: ئەمه باشتره، که

دهموچاوی دهشوات، کهمیك زیاتر له سهر و ناوچه وانیه وه بشوات، یان له پشت ئانیشک و قوله پییه وه، چونکه ئەم شوینانه، له قیامه تدا نوریان لی دهباریت و، دهبنه هوی ناسینه وهی موسولمان.

. پیغمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم دهفهرموی: (إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ

يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَطِيلَ

^۱ سه حیحی ئیبینو حیببان (۱۰۸۲)، بهیهیقی (۱۹۶/۱)، کهمال ئیبینو السهید له صحیح فقه السنة (۱۲۵/۱) دا دهلی: سه حیحیه..

^۲ ترمزی (۷۸۸)، ئەبو داود (۱۴۲)، نهسانی (۶۶/۱ - ژماره ۸۷) ئیبینو ماجه (۴۰۷) ئەحمده (۲۱۰/۴)، دارمی (۷۰۵). سألج بن عبدالعهزیز ئال شیخ، له شرحی بلوغ المراهکهی / کتاب الطهارة / باب الوضوء دا دهلی: ئیبینو خوزهمه به سحیحی داناوه، کهمال ئیبینو السهید له صحیح فقه السنة (۱۲۳/۱) دا دهلی: سه حیحیه..

عُرَّتُهُ وَتَحْجِيلُهُ فَلْيَفْعَلْ^۱ واته: ئوممه ته که ی من له قیامه تدا، که دین ناوچه وانیان نورانیه و قوۆ و باسکیشیان سپیه و نوریان لی دهباریت، هه موی له ئاسه واری ده ستنو پۆژه، جا ئه وی ده توانیت ناوچه وان (القرئ) و، قوۆ و، باسکی (التحجیل) زیاتر ته ر کات، با بیکات..

– ئه بو هورهیره ش خوا لیی رازی بی ت: ده ستنو پۆژی شوشت، دهسته کانی، تا ئانیشه کانی شوشت، بییه کانی تا قوله پیی شت، گو تی: (هكذا رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يتوضأ)^۲ ئاوا پیغه مبه ری خوا م صلی الله علیه وسلم بینی، که ده ست نوپۆژی ده شوشت..

- هه ر ئه و ده لی: گویم لیبو خو شه ویستم، صلی الله علیه وسلم ده یفه رمو: (تبلغ الحلیة من المؤمنین حیث یبلغ الوضوء)^۳ واته: نوری ده مو جاوو، ده ستی موسو لمان، ده گاته ئه و شوینانه ی، که ئاوی ده ستنو پۆژی بهر که وتوه..

۱۲ . ئا و که م به کار هی نان: له بهر ئه و فه رموده ی، که ئه نه س خوا

لیی رازی بی ت ده یگی رپۆ ته وه: (كان رسول الله صلى الله عليه وسلم یغتسل بالصابون الى خمسة أمماد، وی توضأ بالمد)^۴ واته: پیغه مبه ری خوا، صلی الله علیه وسلم به ساعیک، بو پینج مودد، ده ستنو پۆژی ده ست^۵.

^۱ بوخاری (۳۶)، موسلیم (۲۴۶).

^۲ موسلیم (۲۴۶).

^۳ موسلیم (۲۵۰)، نه سائی (۸۱/۱).

^۴ بوخاری (۱۹۸)، موسلیم (۳۲۵).

^۵ یه عنی له نیوان ۲ - ۲.۵ لیتر، چونکه ساعیک جوار مودده، موددیکیش نیو لیتره.

۱۳. دوعای دواي دهستنويز: سهيدنا عومهر، خوا ليی رازی بيټ،

دهلي: پيغه مبهري خوا، صلى الله عليه وسلم دهيفهرمو: (ما متکم من احد يتوضأ فيسبع الوضوء، ثم يقول: أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله إلا فتحت له أبواب الجنة الثمانية، يدخل من أيها شاء) ^۱ واته: ههر كهسيكتان دهستنويزيكي پاك و پوخت بگريټ و، پاشان بلي شايهتي ددهم، كه هيچ خوايهك نيه شاياني په رستن بيټ، جگه له خواي گهوره، كه هاوهلي نيه، شايهتي ددهم، كه محمد صلى الله عليه وسلم، بهنده و نيرواي خوايه، نهوه ههر ههشت دهرگاگهي بههشتي بو دهكريتهوهو، له كاميانهوه ههز بكات، دهرواته ژورهوه..

. ههروهها سهيدنا سهعیدی خودری، خوا ليی رازی بيټ دهلي: پيغه مبهري خوا، صلى الله عليه وسلم فهرمويهتي: (من توضأ وقال: سبحانك اللهم وبحمدك أشهد أن لا إله إلا أنت أستغفرک وأتوب إليك، كتب في رق ثم طبع بطابع فلم يفتح إلى يوم القيامة) ^۲ واته: ههر كهسيك دسنويز بشوات و، پاشان بلي: خوايه پاك و بي خهوشي (بي عهبي) بو توو، سوپاس و ستايش قابيلي تويه، شايهتي ددهم، كه هيچ خوايهك نيه، شاياني په رستن بيټ، جگه له تو، داواي ليبورديت لي دهكهم و، په شيمانم و. بهروه لاي تو گهراومهتهوه، لهسهر لهوحيك دنوسريټ و مؤر دهكريټ، نيتر تا روژي قيامت ناشيكت، واته: ناكريتهوه، تا نهو روژه..

موسليم (۲۳۴).

نمسانی له: الكبرى (۹۹۰۹)، الحاكم (۵۶۴/۱) له المجموعی نيمامي نهوهويهوه نهقلم كردوه . (۴۸۳ ۱).

۱۴- کردنی دوو رکات نوئز له دواى دهستنوئز: له بهر نهو

فهرمودهى لای سهیدنا عوسمان، خوا لیى رازی بیټ، که حومران لیوهى دهگیریتتهوه: (.. وَقَالَ مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوئِي هَذَا ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لِيَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ عَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ) ^۱ واته: ... پاشان فهرموی: پیغهمبهرى خوا، صلى الله عليه وسلم فهرمويهتى: ههر كه سيك ئاوا ئەم دهستنوئزهى من بگريټ، پاشان دوو رکات نوئز بکات و، نهکه ویتته قسهى زیادهوه، نهوه له ههمو گوناچهکانی پيشوى دهبورريت..

. فهرمودهکهى لای سهیدنا بیلالی حه به شيش، خوا لیى رازی بیټ ئاشکرایه، که باس لهو نوئزانه دهکات که سهیدنا بیلال خوی پیوه گرتبون، که دواى دهستنوئز گرتن دهیکردن، که بوه مایهى نهوهى، پیغهمبهرى خوا، صلى الله عليه وسلم لیى بپرسیت: (يَا بِلَالُ حَدِّثْنِي بِأَرْجَى عَمَلٍ عَمِلْتَهُ فِي الْإِسْلَامِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ دَفَّ نَعْلِكَ بَيْنَ يَدَيَّ فِي الْجَبَّةِ، قَالَ: مَا عَمِلْتُ عَمَلًا أَرْجَى عَمَلِي أَتِي لَمْ أَتَطَهَّرْ طَهُورًا فِي سَاعَةٍ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ إِلَّا صَلَّيْتُ بِذَلِكَ الطَّهُورِ مَا كُتِبَ لِي أَنْ أَصَلِّيَ) ^۲ واته: ئهري بیلال، چ کرداریکت ههیه، که له ههمو کارهکاندا ئومیدی زیاترت بهو ههیه، چونکه له بههشتدا له پيش خوومهوه، گویم له خشپهى نهعلهکانت بو، گوتی: ئەهى پیغهمبهرى خوا، کاریکی وام نیه ئهوهندهى ئومیدی پیوه ببهستمهوه، مهگهر نهوهى، که ههمو جاریک شهو بیټ، یان رۆژ، که دهستنوئز دهشوم، پاشان چهندم بو نوسرا بیټ، نوئزی پیوه دهکهه..

^۱ بوخاری (۶۴۳)، موسلیم (۲۳۶) ههمو فهرمودهکه وا له پهراویزی ژماره ۱۹۳ دا.

^۲ بوخاری (۱۱۴۹)، موسلیم (۲۴۵۸).

وشک کردنهوهی دواى دهستنويز:

هیچ حوکمیک لهبهر دهستدا نیه، رى له وشک کردنهوهی تهریتی ئەندامهکانی دهستنويز بگریت.. ئەگەر بوتريت: ئەدى ئەو رهفتارهی پیغهمبهری خوا، صلى الله عليه وسلم چى لى دهکهن، که ریوايهتهکهى له بوخاريدايهوه دهلی: پیغهمبهری خوا، صلى الله عليه وسلم دهستنويزی شوش، مهيمونه خانى خيزانى، دهستهسرپکی هینايه خزمهتی، تا تهریتی دهستنويزهکهى پى وشک کاتهوه، بهلام وهری نهگرت و، لهولاهوه دهستی دهتهکاند^۱.. له وهلامدا دهوتریت:

۱. ههر ئەوه بهلگهیه، که پیغهمبهری خوا، صلى الله عليه وسلم عادهتی بوه، که دواى دهستنويز گرتنى، ئەندامانى دهستنويزی وشک کاتهوه. نهک ببیته مایهی بهرههستی کردنى..

۲. لهوانهیه نهیویستبیت دهستهسرکه تهرپکات..

۳. لهوانهیه دهستهسرکهى پى پيس بوبیت..

بهلام خو ئەوهش سهلینراوه، که پیغهمبهری خوا، صلى الله عليه وسلم دهستنويزی گرت، پاشان به بهرگی ناوهوهی جبه خوریهکهى، دهموچاوى وشک کردهوه^۲..

ئیمام ترمزى دهلی: کۆمهلیک له شهرعناسانى ناو یاوهران و، شهرعناسانى دواى ئەوان، رایان لهسەر ئەوهیه، که دهستهسر بهکار بیت، بو وشک کردنهوهی ئەندامانى دهستنويز، ئەوهش هیچ کاریگهرییهکی لهسەر کهم کردنهوهی پاداشت نیه.. ههر کهسیک که وتبیتی پیم خویش

^۱ بوخارى (۲۷۰).

^۲ ئیبنو ماجه (۶۱۸، ۲۵۶۴) کهمال ئیبنو السهید له صحیح فقه السنة (۱/۱۲۷) دا دهلی: سهندهکهشى نزیکه له حهسن..

نىيە وشكى كەمەۋە، لەبەر ئەۋەدى بۇ، كە پىيى وا بۇە لە پادا شتەكەى كەم دەبىتەۋە، بەلام بەلگەيەك لەبەر دەستدا نىيە، ئەۋە بەسەلپىنىت^۱..

دەستنوۋىژو بۆيەى نىنۆك:

زۆرىنەى ئەم بۆيە، كە بۇ رەنگ كىردنى نىنۆك بەكار دىن، رى لە تەر بونى نىنۆك دەگىن، بۆيە ھوكمى شەرىعيان ئەۋەيە، كە دەستنوۋىژ بەسەرياندا بە تالە، دەشىت لە كاتى بى دەستنوۋىژىدا بەكار بىن.. رەنگىك، كە رى لە ئاۋى دەستنوۋىژ نەگىت، ۋەكو خەنەۋ شتى وا، ئەۋە رىپپىدراۋە، دەشىت پاش و پىشى دەستنوۋىژ، بەكار بەپىرىن.. ھەرچەندە ئىبنو عەبباس، خوا لىيان رازى بىت، دەگوت: خىزانەكانمان باشتىن خەنە لە دەستيان دەدەن، دۋاى عىشا بەكارى دەھىنن و، پىش نوۋىژى بەيانى لىي دەكەنەۋ^۲..

★ ★ ★

^۱ ترمى (۳۶).

^۲ ابن ابى شىبە (۱۲۰/۱).

دهستنویژ شکان

دهستنویژ شکان، واته نه مانى دهستنویژ، نه ویش به یه کیک له مانه ی خواروود دحبیت:

یه کهم: هاتنه دهره وهی میزو پیسایى یان با له یه کیک له

دهرچه کانیانه وه: له بهر نه وهی خواى گه وره دهره رموی: ﴿أَوْ جَاءَ أَحَدٌ
مِّنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ﴾ المائده / ۶ واته: نه گهر که سیکتان له دست به ئاو
که یاننده وه هاته وه.. چوئن له کوریددا دست به ئاو گرتن، مانای میز
کردن، یان پیسایى کردنى هه یه، له عهره بيشدا (الغائط) وایه.. رای
شهرعناسان له سهر نه وه کوپه، که هر که سیک میز، یان پیسایى، یان باى
له رپى ئاسایى خوځانده وه (له پيش یان له پاش) هاته دهره وه نه وه،
دهستنویژى شکاوه.. به لام هاتنه دهره وه یان له غه یرى نه وه دوو شوینه
ئاسایانه وه، وه کو نه وهی برینیک له میزه لانداندا هه بیت، یان له گه ددها،
نه وه موناقه شه ی شهرعناسانى له سهره..

ئیمام نه بو حه نیفه وه، سه وری و، ئیمام نه حمه دو، ئیبنو حه زم
گوتویانه: هر نه جاسه تیک، که له جهسته وه بیته دهره وه، دهستنویژ
دهشکینیت.. که و ابو یه کهم: ده بیت توخمى نه جاسه ت بیت. دوو دم: له
هر کوپه کی جهسته وه بیته دهره وه، گرنگ نه وه دهستنویژى هر پى
دهشکیت..

به لام ئیمام شافیعی گوتویه تی: بو دهستنویژ شکان، مهرجه شتیک له

شوينى ئاساييه وه هاتبيت، با نه جاسه تيش نه بوبيت، بو نمونه بهردوچكه يه كى لى بيته دره وه^۱.

به لام با ليبونه وه دهنگدار بيت، يان بى دهنك دهستنويز دهشكينيت، چونكه پيغه مبهري خوا، صلى الله عليه وسلم دهفرموى: (لا يقبل الله صلاة احدكم اذا احدث حتى يتوضأ)^۲ واته: خواى گوره نوپوژى نه وه كسه قبول ناكات، كه دهستنويزى دهشكيت، تا دهستنويز نه گريته وه، كابرايه كى خه لكى هزره مهوت (باشورى يه مهن) پرسى: نه رى نه بو هوره يره، دهستنويز شان چيه؟! گوتى: تس يان تر كه ندنه^۳..

نه گهر كه سيك باى له پيشه وه لى بو وه: جمهور (سى له چوار ئيمامه كه) ده لن: دهستنويزى پى دهشكيت. به لام ئيمام نه بو هه نيغه وه، ئيبنو هزم، ده لى ن: پى ناشكيت، چونكه زاراهى (تس و تر) بو بايه كن، كه له پاش هاتبنه دره وه، نه ك له شوينى تره وه^۴..

من پيم وايه، نه گهر كون له سك، يان ريخوله ي كرابو، با له ويوه هات دهستنويز دهشكينيت، چونكه هه مان پيكه اته ي بايه كه ي ده بيت، به لام نه گهر كونيك له پشتيه وه بو سهر سيه كانى، يان بوپرى هه ناسه ي كرابو، نه مه ج په يوه نديه كى به حوكمى دهستنويزه وه نابيت. والله اعلم.

رون كردنه وه يه ك: ئافره ت جارى وا هه يه هه ست دهكات، وه كو با له پيشى ديته دره وه، نه مه له حالته ي ئاساييدا به با ليبونه وه حسيب ناكريت و، دهستنويزى پى ناشكيت، چونكه حوكمى وه كو قرقينه يه، به لام

^۱ ابن حزم: المحلى (۲۳۲/۱)، ابن رشد: بداية المجتهد (۴۰/۱)، الاوسط (۱۳۷/۱).

^۲ متفق عليه بوخارى (۱۳۵)، موسليم (۲۲۵).

^۳ بوخارى (۱۳۵) موسليم (۲۲۵) به لام به بى شهره كه ي نه بو هوره يره..

^۴ ابن حزم: المحلى (۲۳۲/۱)، السرخسي: المبسوط: (۸۳/۱).

ئهگهر ئافره تیک کونی پيش و پاشه وهی بو به یهک (وهکو حالهتی عه مهلیات) و، ههستی به با لیبونه وه له پيشه وه کرد، ده بیئت له روی نیحتیاته وه وا حسیب کات، که دهستنوینزه کهی شکاوه..

دووهم: هاتنه دهره وهی مهنی و وهدی و مهزی: به کۆرا
(ئیجماع) ی شهرعناسان، هاتنه دهره وهی ههر یه کیك له مهنی و وهدی و مهزی، دهستنوینزه دهشکینیت..

- مهنی ئه وه ئاشکرایه، که ههر چی شتیک غوسل پئویست بکات، دهستنوینزیش دهشکینیت..

- مهزی، به لگه، ئه و ریوایه تهی سهیدنا عهلی کوری ئه بو تالیبه، که فهرموی: (کنت رجلاً مَدَاءَ فَأَمَرْتُ رَجُلًا أَنْ يَسْأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَكَانِ ابْنَتِهِ فَسَأَلَ فَقَالَ: تَوَضَّأَ وَغَسَلَ دُكْرَكَ) که سیک بوم مهزیم زۆر بو، شهرم ده کرد له پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم بیرسم، له بهر کچه کهی (زاوای بو)، به کابرایه کم وت: بۆم بیرسه لی، بۆی پرسیم، پیغه مبهر، صلی الله علیه وسلم فهرموی: زه کهرت بشۆو دهستنوینز بگره.

- وه دیش ههر ئه و حوکه می ههیه، بۆ ئه ویش ههر زه کهری دهشوات و، دهستنوینزه کهی دهگریت. ئیبنو عه بباس، خوا لییان رازی بیئت، دهر باره ی ههرسیکیان ده لی: ئه م ما مهنی: ئه وه غوسلی له سه ره، ئه م ما وه دی و مهزی، ئه وه ههر زه کهرتیان لی بشۆره وه و، دهستنوینزی خۆت بۆ نوینز بگره.

^۱ ابن هبيرة: الافصاح (۷۸/۱)، ابن المنذر: الاجماع (ل ۳۱).

^۲ بهیهقی (۱۱۵/۱) کهمال ئیبنو السید له صحیح فقه السنة (۱۲۹/۱) دا ده لی: إسناد صحیح.

حوکمی ئەو کەسە، کە با لیبونەوهی زۆرە، یان ئەوی مەزی زۆرەو، بەردەوام لێ دیت، هەر وەکو حوکمی میزەچرکێ و خوینی جاری داوین (ئێستیجازە) ی ژانە. پێسە، بەلام لەش پێس ناکات، شوینەکە دەشۆریت و، دەستنوێژی نوێ، بۆ هەر نوێژیک دەگیریتەو..

سێیەم: خەویک بێ ھۆشی دروست کردبیت: ئەو بەلگانە ی باس لە مەسەلە ی خەوی دەستنوێژدار دەکەن، کەمیک تیکە لاویان تێدا یە، بۆیە رای شەرەناسانیش دەر بارەیان زۆر بوە.. شەرەناسان بون بە دوو پۆلی سەرەکی: پۆلیکیان پێیان وایە، خەوتن کاریگەری لەسەر دەستنوێژ هەر نیە! پۆلی دوو میان پێیان وایە، خەوتن ھۆکاری دەستنوێژ شکانە.. ئەمانیش بونەتەو بە دوو پۆلی تر: ھەندیکیان دەلێن: خودی خەوتنەکە، ھۆکاری دەستنوێژ شکانەکە یە، ئەوانی تریان دەلێن: نا، خەوتنەکە بێ ھۆشی دروست کردووە، بێ ھۆشیەکە ئیحتیمالی با لیبونەوهی ھیناوتە پێش.. کەوابو راو بۆچونی شەرەناسان لەم مەسەلە یەدا سێ پۆلن، بەلام ھەشت قەولیان ھە یە:

یەكەم: ئەوانە ی پێیان وایە خەوتن دەستنوێژ ناشکینیت:

ئەمە لە کۆمەلێک یاوہری پێغەمبەری نازدارووە، صلی اللہ علیہ وسلم ریوایەت کراو، لەوانە: ئیبنو عومەر و، ئەبو موسای ئەشعەری، لە تابەعینیش ئەمە، رای سەعیدی کوری جوبە یرو مەکحول و، عوبە ی دە ی سەلمانی و، ئەوزاعی و، ھەندیکێ ترە.. بەلگەشیان:

^۱ ابن حجر: فتح الباري (۳۷۶/۱)، النووي: شرح مسلم (۳۷۰/۲)، ابن حزم: المحلی (۲۲۲/۱)، ابن عبدالبر: الاستذکار (۱۹۱/۱)، ابن المنذر: (الأوسط (۱۴۲/۱)، الشوکانی: نیل الاوطار (۲۴۱/۱) الالبانی: تمام المنة (ل ۱۰۰).

۱ - ئیبنو عه بباس، خوا لییان رازی بیټ دهگیرپتهوه، دهلی: (بت عتد خالتي میمونة لیلۃ فقام النبي صلى الله عليه وسلم من الليل فلما كان في بعض الليل قام النبي صلى الله عليه وسلم فتوضأ من شئ معلق وضوءاً خفيفاً. وقام يصلي فتوضأت نحواً مما توضأ ثم جئت فقممت عن يساره وربما قال سفيان عن شماله فجولني فجعلني عن يمينه ثم صلى ما شاء الله ثم اضطجع فنام حتى نفض ثم أتاه المتادي فأذنه بالصلاة فقام معه إلى الصلاة فصلى ولم يتوضأ).^۱ واته: شهویک لای پوره مهیمونه خان (که خیزانی پیغمبهره (صلى الله عليه وسلم) مابومهوه، که ههندیک له شهو رویشت، پیغمبهری خوا، صلى الله عليه وسلم ههستا، دهستنوپیژکی سوکهلهی له جهوهندهیهک گرت، که ههلواسرابو، ئینجا کهوته نوپژ کردن، منیش ههستام وهکو نهو، دهستنوپیژهکه م گرت و لای چهپیهوه وهستام، دستی گرتم و رایکیشامه لای راستیهوه، پاشان چهندی چهز کرد نوپیژی کرد، ئینجا راکشا، پاشان نوست، پرخه پرخی دههات، پاشان کهسیک بو نوپیژی بهیانی بانگی کرد، ئیتر ههستاو چو، نوپژهکهی کرد بی نهوهی دهستنوپیژ بشواتهوه..

۲ - فهرمودهکهی لای نههس، خوا لیی رازی بیټ، که دهلی: (أقيمت الصلاة ورجل يتاجي رسول الله صلى الله عليه وسلم فما زال يتاجيه حتى نام أصحابه ثم قام فصلی)^۲ واته: قامهتی نوپژ کراو پیغمبهری خوا، صلى الله عليه وسلم، کابرایهکی بانگ دهکرد، بهردهوام بانگی دهکرد

^۱ بوخاری (۱۱۷ و ۱۲۵)، موسلیم (۱۸۴)، احمد (۳۴۱/۱).

^۲ بوخاری (۶۱۹۲)، موسلیم (۳۷۶).

(پۆوهی مه شغول بو)، تا یاوهره کانی خهوتن، پاشان ته شریفی هیئاو نوئزه کهی بو کردن..

۲. قهتاده دهلی: گویم له سهیدنا مالیک بو، خوا لئی رازی بیّت گوتی: یاوهرانی پیغه مبه، صلی الله علیه وسلم، دهخهوتن و، هه ئده ستانه وه نوئزه کهیان دهکرد، بی ئه وهی دهست نوئزه کهیان بگرنه وه.. له قهتادهیان پرسى: خۆت گویت لی بو ئه نهس وا بلی؟! گوتی: ئه ری به خوا..

دووهم: ئه وانهی پێیان وایه هه مو بره خهوتنیك دهست نوئز

دهشکینیت: بی ئه وهی جیاوازی هه بیّت له نیوان خهوی زۆر، یان خهوی کهمدا.. ئه مهش رای ئه بو هورهیره و ئه بورافیع و، عوروهی کوری زوبه یرو، عهتاء و، حه سه نی به سری و، سه عیدی کوری موسه ییب و، زوهری و، موزه نی و، ئیبنول مونزیرو، ئیبنو حه زمه و، شیخی ئه لبانیس ئه مه یانی پی په سه ندر بو، به لگهی ئه مانیش:

۱ - سه فوانی کوری عه سسال، خوا لئی رازی بیّت، دهلی: (کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یأمرنا إذا کنا مسافرین أن نمنح علی خفافنا، ولا نترعها ثلاثة أيام من غائط و بول و نوم إلا من جتابة) ^۲ واته: پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فه رمانی پی ده کردین، که له سه فه ردابوین، مه سح له سه ر خوفه کانمان بکهین و، تا سی رۆژ له بهر چونه سه ر ئاو (میز کردن و پیسایى کردن)، یان له بهر خهوتن، له پێیان نه کهینه وه، مه گه ر له له شگرانی (جهنابهت: له ش پیسی).. ئه م شه رعنا سه به ریزانه

^۱ موسلیم (۳۷۶)، ترمزی (۷۸).

^۲ نه سائی (۲۲/۱)، ترمزی (۳۵۳۵)، ئیبنو ماجه (۴۷۸)، شیخی ئه لبانی رحمه الله له اروا و الغلیل (۱۰۴) دا دهلی: حه سه نه..

دهلین: ئهوه تا پيغه مبهري خوا، صلی الله عليه وسلم خهوتنی به شیوهیه کی گشتی باس فهرموه، بی ئهوهی جیاوازی بخاته نیوان کهمی، یان زۆرییه وه، ههروهها بی ئهوهی جیاوازی بخاته نیوان، خهوتن و، میز کردن و، پیسای کردنه وه..

۲ - عائشه خان، خوا لئی رازی بیته دهلی: پیغه مبهري خوا، صلی الله عليه وسلم دهیفرمو: (إِذَا نَعَسَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَرْفُثْ حَتَّى يَنْهَبَ عَنهُ التُّومُ فَإِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا صَلَّى وَهُوَ نَاعَسٌ لَمْ يَدْرِ لَعَلَّهُ يَنْهَبُ يَسْتَقْفِرُ فَيَسْبُ نَفْسَهُ)^۱ واته: ئه گهر که سیکتان له نوټزه کهیدا وه نهوزی دا، با راکشیت، تا خهوه کهی دهروات، چونکه لهوانه یه که یکتان خهوالوانه نوټز بکات، نه زانیته چی دهلی؟! لهوانه یه جنیو به خوئی بدات و، هوشی لی نه بیته..

ئهمه به لگه یه کی ئیمام بوخارییه بۆ دهستنوټز شوشته وه له خهوتن، به لام شهرعناسانی بهرامبهر، رهددیان لهم به لگه داوته وه به وهی، که به لگه ی خویانه، چونکه ریّدانی پیغه مبهري، خوا صلی الله عليه وسلم به وهی کابرا، نوټزه کهی واز لی بهینیت و بپروات راکشیت، له بهر ئه وه یه قسه به خوئی نه لیت، یان ههله ی خهته ری به دهمدا نه یات، یان له بهر ئه وه ی خشوع و، ملکه چیی نوټزه که ی نامینیت.. ئهمه چ په یوه ندییه کی به خهوتن و، دهستنوټز شکانه که وه نیه..

۳ - ئهم بهر پیزانه دهلین: کۆرا لهسهر ئه وه هه یه، که له هوش خۆ چون و، سه رخوش بون، دهستنوټز دهسکینیت، هۆکاری ئهم دوانه هوش له خۆ

^۱ بوخاری (۲۱۲)، موسلیم (۲۲۲).

نه مانه، ئی خهوتنیش وایه، هه مو کهسیک به خهوتن، هۆشی له خۆی نامینیت.. که وابو خهوتن هۆکاری دهستنوێژ شکانه..

سییه م: ئەوانه ی پێیان وایه خهوتنی زۆر دهستنوێژ

دهشکینیت نه ک که م: ئەمەش رای ئیمام مالیک و، قهولیکی ئیمام ئەحمەدو، زوهری و، ره بیههیهو، ئەو خهوتنه ی یاوه رانیان (که له فهرموده که ی لای ئەنه سدا هاتوه) به خهوتنی زۆر لیکداوتهوه..

چوارهم: ئەوانه ی پێیان وایه خهوتن به شان دادان و

راکشانه وه دهستنوێژ دهشکینیت: ئەم پۆله شهرعناسه دهلین: ههر کهسیک له یه کیک له شیوه کانی نوپۆژدا خهوی لی کهوت، وه کو کاتی به پیوه بون، یان رکوع، یان سجود، یان دانیشتنی ته حیات، له نوپۆژدا بیت، یان له غهیری نوپۆژدا، ئەوه دهستنوێژه که ی ناشکیت. ئەمەش رای ئەبو حه نیفهو، حه ممدادو، سه وری و، داودو، قهولیکی ئیمام شافیهیه.. به لگه ی ئەمانیش:

۱ - عه مری کوری شوعه یب له باوکیه وه، ئەویش له باپیره وه ده گیرپه ته وه: که پیغه مبه ری خوا، صلی الله علیه وسلم فهرموی: (لیس علی من نام جالساً وضوءً حتی یضع جتبه) واته: دهستنوێژ له سهر ئەو که سه فهرز نابیته وه، که به دانیشتنانه وه خهوی لی ده که ویت، تا ئەو کاته ی ده که ویته سه ر لا..

۲ - ئەنه سی کوری مالیک، خوا لپی رازی بیت ده گیرپه ته وه، که پیغه مبه ری خوا، صلی الله علیه وسلم فهرموی: (إذا نام العبد فی سجوده

^۱ داره قوتنی (۱/۱۶۰)، ئیبنو عه دی له الکامل (۶/۲۴۵۹) به لام فهرموده وانان گوتویانه حه دیسیکی زه عیفه و جوړی مونکه ره..

بأهى الله تعالى به الملائكة يقول: أنظروا الى عبدى روحه عتدي وجسده
في طاعتي) واته: كاتيك عه بديكى خوا له نوپژ كرنيدا، خهوى لى
دهكه وپت، خواى گه وره، لای فریشته كان شانازی پپوه دهكات، دهفه رموى:
بروانه نهو عه بدهى من، رپو حى لای منهو، جهسته شى له ملكه چى
مندايه.. نيمام به يه يقى دهلى: نه مه نه گهر وهكو فه رموده بسه لمينريت،
نابپته به لگه ي مانه وهى ده ستنوپژ به خهوتن، چونكه نه مه ههر مه تحى
نهو عه بده چاكانه يه، كه به رده وامم له سهر ملكه چى و، گوپژ ايه لى
فه رمانى خواى گه وره ن تا نهو سته ي خه و ده يانباته وه..

پينجه م: نهوانه ي پييان وايه خهوتن له ركوع و سجودا
ده ستنوپژ ده شكينيت: نيمام نه وهوى دهلى: نه مه راي نيمام
نه حمه ده.. لهوانه يه له بهر نه وه بيت، كه نهو دوو شيويه، نيحتمالى با
ليبونه وه زياتره.

شه شه م: نهوانه ي پييان وايه خهوتن ته نها له سجودا
ده ستنوپژ ده شكينيت: نه ميس قه وليكى ترى نيمام نه حمه ده..

حه وته م: نهوانه ي پييان وايه خهوتن له نوپژدا ده ستنوپژ
ههر ناشكينيت: نه مه راي نيمام نه بو حه نيفه يه، كه پيى وايه
ده ستنوپژ به خهوتن، ته نها له دهره وهى نوپژدا ده شكيت.. نه مه ههر وهكو
قهولى جواره مى وايه..

¹ زمعيفه بروانه: الالباني: سلسلة الاحاديث الضعيفة (۹۵۲).

هه شته م: ئهوانه ی پیا ن وایه خهوتن به دانیشتنانی

مه حکه مه وه ده ست نوپۆژ ناشکی نیت: خهوتن به و مه رجه ی سمت و مه رجه ی گو می له زه وی، یان له سههر ئه وشته ی له سههری دانیشته وه، قایم کرد بیت، زیانی بو ده ست نوپۆژ نابیت، چ له نوپۆژ دا بیت، چ له دمه ره وه ی نوپۆژ.. ئه مه ش رای ئی مام شافی عیه .. چونکه به رای ئه م ئی مامه به رپۆزه، خهوتن خو ی له خویدا، هو کاری ده ست نوپۆژ شان نیه، به لام له بهر ئه وه ی ئی حتی مالی، با لیبونه وه ی زیاتره، بو ته هو ی ده ست نوپۆژ شکانه که .. بو یه ده لی: ئه و که سه ی به دانیشتنانه وه خه وی لی که وتوه، به و شته وه قایم بوه، که له سههری دانیشته وه، ئه گه ر بایه کی لی بیته وه، هه ستی پی ده کات، بو یه ده ست نوپۆژ که ی سه لامه ته .. شه وکانی به رگری له مه ی ئی مام شافی عی کردوه، پی پی په سه ندر بوه. چونکه له فه رموده که ی ئه نه سدا هاتوه، که یاوهران له چاوهروانی پی یغه مبه ری خوادا، صلی الله علیه وسلم بو نوپۆژ کردنیان ده خهوتن، ئه م شه رعنا سانه ده لپن: کاتی چاوهروان کردنه که یان دانیشته بو ن.. به لام ئی مام ئی بنو حه جهری عه سقه لانی، ره ددیان لی ده داته وه و ده لی: نه خیر، فه رموده ی تری سه حیح، له مه سنه دی به زاردا هاتوه، که ده لی: ئه و یاوهرانه ی چاوهروانی هاتنی پی یغه مبه ری خویان، صلی الله علیه وسلم بو نوپۆژ ده کرد، تی یاندا بو به خهوتوی که وتبو ه سهر ته نیشته و، هه یانبو به ته وای خهوتبو، پاشان هه مو هه لده ستان بو نوپۆژ ..

^۱ ابن حجر العسقلانی: فتح الباری (۲۵۱/۱).

^۲ ئه بو داویش له کتییی (مسائل أحمد ل ۳۸) دا هینا ویتیه وه، ئه لبانی ش ده لی: سه نه دی له سههر مه رجه ی هه ردووشه یخیهن سه حیحه، بروه انه الالبانی: تمام المنه (ل ۱۰۰).

پوخته ی بۆچونه کان: ئه و خه و تنه ده ستونويز ده سکينيت،

که هوشی له گه لدا نه مابیت، که بۆ نمونه خاونه که ی لیک به ده میدا هاتبیته خواره وهو، ههستی پى نه کردبیت، یان له قسه ی دروبه ره که ی تینه گه یشتبیت، یان شتیکی به دهسته وه بوبیت و، لى که وتبیته خواره وهو نه یزانیبیت.. چونکه هه مو ئه مانه ئیجتمالی ده ستونويز شکانیان هه یه، ئیتر ده ستونويزه وان له رکوعدا بیت، یان له سو جده دا، دانیشتبیت، یان به پیوه بیت، شانی دادابیت، یان راکشابیت گرنگ نیه.. چونکه وا دیاره ئه و ی یاوه ران له چاوه پروانی پیغه مبه ری خوشه ویستا، صلی الله علیه وسلم توشیان ده بو، یان ئه وه ی ئیبنو عه عباس خوا لیان رازی بیت له ناو نويزه که دا، که له خزمهت پیغه مبه ری به ریزدا، صلی الله علیه وسلم بو، توشی ده هات، هه موی هه ر خه وه نوچکه بو، بۆیه کاریگه ری له سهر ده ستونويزیان نه بو.. ئه مه ش وا دزمانه کۆکردنه وه یه کی ته قریبی به لگه کانه.. والله اعلم.

گومان کردن له ده ستونويزی خه وه نوچکه: ئه گه ر که سیك

ده ستونويزی هه بو، به لام خه و بر دیه وهو، هوشی له خو ی و دروبه ری ما، پیویست ناکات خو ی بخاته سه ر گومانی ئه وه ی، که گوایه ده ستونويزه که ی نه ماوه.. چونکه له ئه سلدا، ئه و ده ستونويزی هه بو، به پى ئه و ریسایه ی ده ئی: (الیقین لا یزول بالشک) واته: دلنیا بون به گومان لاناچیت، گومان کردنه که ی ئه سله که لانا دات، که دلنیا بون (یه قین) بو له هه بونی ده ستونويز، ئه مه بۆچونی ئیمام ئیبنو ته یمییه یه، ره حمه تی خوای لی بیت!

چوارهم: له هوش خو چون به شیتبون یان سهه خوشی یان

بورانهوه: ئەمانه هه موی به کوڤا (ئجماع) ی شهه رعناسان، دهستنوئز
دهشکینن..

پینجهه: دهستدان له عه ورهت به روتی: رای شهه رعناسان له
مهسه له ی دهستدان له زه که ردا، چوار پوله:

پولی یه کهه: ئەوانه ی گوتویانه: دهستدان له زه کهه
دهستنوئز ناشیکنیت: ئەمهش رای ئیمام ئەبو حه نیفهو، قه ولیکی
ئیمام مالیک و، کو مه ئیک له یاهه رانیتی^۱. به لگهشیان:

۱. فه رموده که ی قه یسی کوڤی ته لقی کوڤی عه لی، خوا لیی رازی بییت،
که به فه رموده ی ته لقی ناسراوه، ده گپرتیه وه، که که سیک (له وه ده چو
ئه عرابی بییت) په سیاری له پیغه مبه ری خوا کرد، صلی الله علیه وسلم،
دهه ربه ری که سیک، که دوا ی ئەوه ی دهستنوئزی گرت، دهست له زه کهه ری
بدات، پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فه رموی: (هل هو إلا بضعة
مک)^۲ واته: مه کهه ره ره به شییک نه له خو ت؟! له له فه زیکی تر دا ده لی:
کابرا په رسی: له وه کاته ی من له نوئز دام، رانم ده خورینم، دهستم به ره
زه کهه رم بکه ویت؟! فه رموی: (إِنَّمَا هُوَ مَك) واته: ئەویش به شییکه له خو ت.

^۱ ابن المنذر: الاوسط (۱/۱۵۵).

^۲ الکاسانی: البدائع (۱/۳۰)، ابن الهمام: شرح فتح القدير (۱/۳۷)، ئیمامی مالیک: المدونه
(۱/۸)، ابن المنذر: الاستنکار (۱/۳۰۸).

^۳ ئەبو داود (۱۸۲)، ترمزی (۸۵)، نه سائی (۱/۱۰۱) زور له فه رموده وانان به زه عیفیان داناوه،
به لام شیخی ئەلبانی ره حمه تی به سه حیحی داناوه..

^۴ ئەبو داود (۱۸۳)، ئەحمه د (۴/۲۳)، به یه یقی (۱/۱۳۵).. که مال ئیبنو السهید له صحیح فقه
السنة (۱/۲۳) ده لی! سنده ضعیف..

۲ - ئەم شهر عناسه بهر پزانه دهئین: که کهس گومانی له وهدا نیه، که نهگهر زهکهر بهر ران بکهوئیت، دهستنوئیز ناشکینیت، که وابو جیاوازی دهست و ران چیه؟! هیچ جیاوازیهک نیه، بویه دهستنوئیز به دهستان له زهکهر ناشکیت..

قسهشیان له سهر ئەو فەرمودانه ههیه، که باس له شکانی دهستنوئیز به دهستان له زهکهر دهکن.. وهکو فەرمودهی بوسره، که دواتر دیت..

پۆلی دووهم: ئەوانه‌ی گوتویانه: دهستان له زهکهر

دهستنوئیز دهشکینیت: ئەمه مهزه‌به‌ی زانراوی ئیمام مالیک و، شافعی و، ئەحمەدو، ئیبنو حەزمه، که له زۆر له یاوه‌رانه‌وه گیراوه‌ته‌وه، به‌لگه‌شیان:

۱- فەرموده‌که‌ی بوسره‌ی کچی سه‌فوان، که ده‌گیریت‌ه‌وه، که پیغه‌مبه‌ری خوا، صلی الله علیه وسلم فەرموی: (مَنْ مَسَّ ذَكَرَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ) ^۱ واته: هەر کهسێک دهستی له زهکهریدا، با دهستنوئیز بشواته‌وه، وهکو، که بۆ نوئیز ده‌یشواته‌وه..

۲ - فەرموده‌که‌ی لای ئوم حەبیبه، که ده‌ئێ: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم فەرموی: (مَنْ مَسَّ ذَكَرَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ) ^۲ واته: هەر کهسێک دهستی له زهکهری دا، با دهستنوئیز بگریت‌ه‌وه ..

^۱ ابن عبدالبر: الاستنکار (۲۰۳/۱)، الطحاوی: شرح معانی الآثار (۷۱/۱).
^۲ نه‌حمەد: الجامع فی العلل ژماره (۳۶۳)، ئەبو داود (۷۸)، نه‌سائی (۱۰۰/۱)، ئیبنو حیبب (۱۱۱۲).

^۳ ئیبنو ماجه (۴۸۱)، ئەبویه‌علا (۷۱۴۴)، به‌یهیقى (۱۴۰/۱) شیخی ئەلبانی به‌سه‌حیحی داناوه، بروانه‌ی اروا (۱۱۷).

۲- فهرمودهکەى لای ئەبو هورهیره، خوا لێی رازی بێت، که دەلێ: پیغه مبهری خوا فهرمویهتی: (إِذَا أَفْضَى أَحَدُكُمْ بِيَدِهِ إِلَى فَرْجِهِ وَلَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا حِجَابٌ وَلَا سِتْرٌ فَقَدْ وَجِبَ عَلَيْهِ الْوُضُوءُ) واته: هەر که سیکتان دەستی بهر عهورهتی خۆی کهوت، بێ ئەوهی بهر بهستیک (بهردیهک) له نیوانیاندا هه بێت، ئەوه دەستنوێژی لهسه ر فهرز بوه..

۳- فهرمودهی تریش به هه مان مانا، له سهیدنا ئەبو هورهیره، ئهروای کچی ئونهیس و، عائیشه خان و، جابری کورپی عبدالله و، زهیدی کورپی خالیدو، عبداللهی کورپی عه مرهوه، ریوایهت کراوه.. ئیبنو قودامهی مه قدیسی، له کتیبی (المقنی) یه کهی خۆیدا دهلێ: زیاتر له پازده یاوهری پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، ئەم فهرمودانهیان ریوایهت کردوه، که دەستنوێژ له دهستان له عهورهت ده شکیت..

ئەم پۆله شه رعناسه گوتویانه، فهرمودهکەى لای بوسره به هیزتره له فهرمودهکەى تهلق، له زۆر لایه نهوه، له وانه:

۱- فهرمودهکەى لای تهلق، زیاتر قسهی لهسه ر کراوه، ته نانهت هەر لهوهی راویه که، قه یسی کورپی تهلقه، یان تهلقى کورپی عه لی خۆیه تی؟! ئەوانه ی قسه یان لهسه ر کردوه، پێشه وایانی فهرموده وانین^۲ ته نانهت توێژ ره وهی، وهکو ئیمام نه وهی دهلێ: کۆرای فهرموده وانانی لهسه ره، که زه عیفه^۲

^۱ الحاکم (۱۳۸/۱)، شیخی ئەلبانی دهلێ سه حیحه بروانه (صحیح الجامع ۳۵۹).

^۲ وهکو ئیمامی ئەبو زهرعه، که شهش سه د ههزار فهرموده ی له بهر بوه، ئیبنو قودامه له (المقنی) دا هینا ویتیه وه: ئەبو زهرعه ده رباره ی تهلق ده فهرموی: (فیس ممن لا تقوم بروایته حجة)

^۲ النوي: المجموع (۴۲/۲).

ب . فهرموده‌ی لای ته‌لق، لهسهر نه‌سله‌که‌ی ماوه، به‌لام فهرموده‌که‌ی لای بوسره نه‌قلی کرده، نه‌قل کردنیش له پیشتره، چونکه نه‌حکامی شرع بریتیه له نه‌قل کردن له پیغهمبه‌ری خواوه، صلی الله علیه وسلم.

ج . نه‌وانه‌ی ریوایه‌تی حوکمی ده‌ست‌نوښر شکانیان، به ده‌ست‌دان له زه‌که‌ر کرده، زوړترن و، فهرموده‌کانی لایان به‌ناوبانگترن..

د . فهرموده‌که‌ی لای ته‌لق وا لیك ده‌دریته‌وه، که له نویژدا بوه.. واته عه‌ورته‌ی داپو‌شیوه، به‌لام، که رانی خوراندوه ده‌ستی به‌ر زه‌که‌ری که‌وتوه.

ه . قیاس لهسهر نه‌وه‌ی، که زه‌که‌ریش وه‌کو نه‌ندامیکی تری له‌ش وایه، نه‌مه به‌و ره‌هاییه نیه، چونکه هه‌ندیك نه‌حکامی شرع هه‌یه، زه‌که‌ر ده‌گریته‌وه، به‌لام هیچ نه‌ندامیکی تری جه‌سته وا ناگریته‌وه، وه‌کو نه‌حکامی غوسل وماره‌یی وحده‌دو شتی وا.. حوکمی که‌سیك په‌نجه‌یه‌ك، بکات به‌ عه‌ورته‌تیکدا، چو‌ن وه‌ك نه‌وه ده‌بیټ، که زه‌که‌ری پیدا کردبیټ؟!

پولی سییه‌م: نه‌وانه‌ی گوتویانه: ده‌ست‌دان له زه‌که‌ر به

چیژه‌وه ده‌ست‌نوښر ده‌شکینیت: نه‌مه‌ش قه‌ولیکی ئیمام مالیکه‌و، شیخی نه‌لبانیش، نه‌مه‌یانی به‌ په‌سه‌ندتر داناوه'.. نه‌مان بو‌ گونجاندنې دوو فهرموده‌که‌ی ته‌لق و بوسره‌یه، گوتویانه: فهرموده‌که‌ی ته‌لق (هل هوٰ إلا بضعة منك) بو‌ نه‌و که‌سه‌یه، که به‌ چیژه‌وه ده‌ست له زه‌که‌ری نادات، نه‌وه ده‌ست‌نوښرکه‌ی ناشکیټ، چونکه وه‌کو نه‌وه‌یه، که ده‌ست له شوینیکی تری له‌شی بدات.. نه‌ما فهرموده‌که‌ی بوسره (من مس ذکرة

فلیتوضاً) بو ئه وهیه، که به چیژه وه، ده ست له زه کهری ده دات، ئه وه
 حه تمه ن ده ست نوڭزه که ی ده شکینیت.. ئه مه ش بو چونی ئیما م ئیبنو
 ته مییه یه.. به رام به ره کانیان ده پرسن: ئایا زانیی چیژ به چ پیوه ری که ؟
 هر به وه نده ی ئاهیکی پیداهات، یان به وه نده ی جو لا، یان به وه ی، که
 مه زی بیته ده ری؟!

پۆلی چواره م: ئه وانه ی گو تویانه: ده ست نوڭز گرتنه وه له

ده ستدان له زه کهر واجب نیه: ئه مه ش رای ئیما م ئه حمه ده و،
 په سه نده کراوی ئیما م ئیبنو ته مییه یه، ئیبنو عوسیمینی ره حمه تیش، زیاتر
 به لای ئه م رایه دا چوه.. ئه مه مه زه به ی حه نبه لیه، ئه م به ری زانه پیان
 وایه، ئه گه ره ده ست لیدانه که به چیژه وه نه بو، ده ست نوڭز بگریته وه
 باشتره، ده نا له سه ری فه رز نیه^۱. به رام به ره کانی ئه مانیش ده لئین: بو چی
 ئه م حو که مه تان وه کو حو کمی، با لیبونه وه وه کاره کانی تری ده ست نوڭز
 شکان لی نه کرده ؟^۲

پوخته ی حو که به لاهه وه: هر که سی که ده ستی به ره زه کهری که وت، به
 ئه نه قه ست، یان له نا غافل، به چیژ یان بی چیژ، حه تمه ن ده ست نوڭزی
 شکا وه.. والله اعلم.*

* * *

^۱ این تیمیه: مجموع الفتاوی (۲۱/۲۴۱)، ابن عثیمین: الشرح الممتع (۱/۲۳۳).

^۲ ابن المنذر: الاوسط (۱/۲۰۷).

* ئیمه وه کو لیژنه ی نو سینگی ته فسیر، رای ئیما م ئه حمه دو ئیبن ته مییه وه (ابن
 العثیمین) و مه زه به ی حه نبه لی، به په سه ندو واقیعه نه ده زانین، که رایان وایه
 ده ست نوڭز گرتنه وه له ده ستدان له زه کهر واجب نیه و ده ست نوڭزی بی ناشکی.

هه نديک باسي تر له سهر دهستنويز

دهست له عهوره ت دان

۱. نه گهر ئافره ت دهستي بهر عهوره تي خوئي كهوت، نه وه
دهستنويزه كه ي شكاوه: چونكه فهرموده له و باره وه زورن..
عائشه خان، خوا لئي رازي بيت دهلي: نه گهر ئافره تيک دهستي له
عهوره تي خويدا، پيوسته دهستنويز بگريته وه؟؟
ههروه ها فهرموده كه ي لاي عه مري كوري شوعه يب، كه له باوكيه وه،
نه وپش له باپريه وه گيرايه وه، كه پيغه مبهري خوشه ويست، صلى الله
عليه وسلم فهرموي: (مَنْ مَسَّ ذَكَرَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ، وَأَيَّمَا امْرَأَةٍ مَسَّتْ فَرْجَهَا
فَلْتَتَوَضَّأْ) ^۱ واته: هه ر كه سيك دهستي له زه كه ريدا، با دهستنويز بگريته وه،
هه ر ژنيكيش دهستي له عهوره تي خوئي دا با دهستنويز بگريته وه..

۲. هه ر كه سيك دهستي بهر عهوره تي كه سيكي تر كهوت:
له سهر راي ئيمام ماليك و، ئيمام شافيعي، دهستنويزه كه ي ده شكيت^۱، له
مه زه به ي شافيعيدا دهستنويزي ده شكيت، مادام له پي دهستي له زه كه ري
خوئي، يان زه كه ري كه سيكي تر، مندا ل بيت، يان گه وره، زيندو بيت، يان
مردو، نه نقه ست، يان به هه ر له خووه به ري كه وت بيت، ته نانه ت، نه گهر

^۱ ئيمامي شافيعي: المسند (۹۰)، به يه يقى (۱۳۳/۱) حاكميش به سه حيجي داناوه (۱۳۸/۱).

^۲ نه حمه د (۲۲۳/۲)، به يه يقى (۱۳۲/۱)، فهرموده كه ش كه مال نه بو السه يد له صحيح فقه
السنة (۱۳۵/۱) دا ده لي: صحيح لغيره..

^۳ خطاب: مواهب الجليل (۲۹۶/۱)، ئيمامي شافيعي: الام (۲۰/۱).

به زهکه ریکی برپراویش بیټ...^۱ ئه مه دیاره، که سهختیه کی بی به لگه یه. سهخته، چونکه ئافرهت رۆژانه له گۆرینی پۆشاک و په رۆو حه ففازه ی مندالدا، دوچار ی ئه مه ده بیټه وه، سهختیه کیشه، که هیج به لگه یه کی تایبه تی له سه ر نیه.. ئه وهش ئاشکرایه، که ئیبراهیمی کوری پیغه مبه ری نازدار، صلی الله علیه وسلم، که کۆچی دوایی کرد، ئافرهتان شوشتیان، حه تمه ن ده ستیشیان به ر عه وره تی که وتوه..

چ به لگه یه که مان له به ر ده ستدایه، که به سه لمینیت ده ستدان له عه وره تی مردو، که پیوه ی مابیت، چ جای ئه وه ی لی کرابیټه وه!! ده ستنوویژی پیده شکیت؟! ئه گه ر هه ر له به ر ئه وه بیټ، که عه وره ته، خو شه رعناسان له ته فسیلاتی ئه م باسه دا، جهختیان له چیژ کردنی کردۆته وه.. عه وره تی ساردو سر ی مردو، مایه ی چیژ نیه، مه گه ر لای نامۆیان.. ئه وهش نابیټه ریسا.. جا، ئه گه ر وا بیټ، له زه که ری سه ناعیش، ده بیټ بشکیت!! هیج شه رعناسی کیش ئه مه ی نه گوتوه..

پی م وایه ده ستدان له عه وره تی مندال و مردو، ده ستنوویژ ناشکینیت، مه گه ر بو چیژو له زهت، به لام ده ستدان له عه وره تی خو، عه وره تی که سیکی باغی زیندو، ده ستنوویژ ده شکینیت.. والله اعلم.

۳ . ده ستدان له عه ورهت به ئه نقه ست و بهرکه وتنی یهک
حوکه می هه یه^۲: ئه مهش رای ئیمام ئه وزاعی و، شافیعی و، ئیسه ق و،
ئه حمه ده.. هه ندیک شه رعناسی تری، وه کو مه کحول و، جابری کوری
زهیدو، سه عیدی کوری جوبهیر، ده لئین: ئه گه ر به ئه نقه ست ده ستی لیدا

^۱ ابو اسحاق الشیرازی: المهذب (۹۱/۱).

^۲ ابن حزم: المحلی (۲۴۱/۱)، ابن المنذر: الاوسط (۲۰۵/۱).

دهشکيت، مه زه بهی ئيبنو ه زميش ناوايه، چونکه خواي گه وره دمفه رموي: ﴿وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُم بِهِ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ﴾ الاحزاب / ۵ واته: له وهی به هه له دهیکه ن گونا حبار نابن، به لگو له وه دا، که ئیراده و وستی دتانی له گه لدايه .. ئيبنول مونزير له ره ددياندا ده لي: نه و که سهی، که ده ستدانی له عه وره ت خستوته ريزی هوکاره کانی، ده ستنويز شکانه وه، ده بو نه نقه ست و هه له ی وه کو يه ک حسيب کردايه، وه کو هوکاره کانی تر .. که سيک به نه نقه ست، يان به هه له باي لي بيته وه، ده ستنويزه که ی ده شکيت، ئيتر بوچی جياوازی خراوه ته نيوان به نه نقه ست و، به هه له ده ستدان له عه وره ته وه؟! خو حوکمی شهرعی، که له سهر مهرج و روکنه گان داده مه زريت، له سهر هه ردووکیان، وه کو يه که .. به هه له داچون گونا هباری لا ده بات، نه ک حوکمه شهرعيه که ..

۴ . ده ستدان له عه وره ت به سهر پو شاکه وه ده ستنويز

ناشکينيت: چونکه پي ناوريت ده ست ليدان .. فه رموده که ی لای نه بو هوره يرش، خوا ليی رازی بيت، نه وه زياتر رون ده کاته وه، که پيغه مبهری خوا، صلی الله عليه وسلم فه رمويه تی: (إِذَا أَفْضَى أَحَدُكُمْ بَيْدَهُ إِلَى ذَكَرِهِ لَيْسَ بَيْنَهَا شَيْءٌ فَلْيَتَوَضَّأْ)^۱ واته: هه ر که سيکتان ده ستی له زه که ريدا، که هيچ به ربه سيکیان له نيواندا نه بيت، با ده ستنويزه که ی بگريته وه ..

۵ . ده ستدان له ده رچه ی کو م ده ستنويز ناشکينيت: له بهر

نه وهی به ده رچه ی کو م ناوريت عه وره ت، هيچ به لگه يه کيشی له سهر

^۱ داره قوتی (۱۴۷/۱)، به يه يقی (۱۳۲/۱) شیخی نه لبانیش له (سلسله الاحاديث الصحيحة ۱۲۳۵) دا هي ناو يته وه.

نههاتوهو، قیاس کردنیشی لهسه ر زهکهر ناشیت، چونکه خالی هاوبهشی لیکچواندنیان له نیواندا نیه.. نهگهر بوتریت: بهلام شوینی پیساییه، نهوه نابیته بهلگه، چونکه دستدان له خودی پیسای، دستنویز ناشکینیت، تا دهرچهکهی بیشکینیت.. نههمش رای ئیمام مالیک و، سهوری و، شوینکهوتوانی مهدرسهی رهئییه، که پیچهوانهی رای ئیمام شافیعیه^۱.. کهوابو دستدان له سمت و نیوانیان و، دهرچهی کوم و، بهرو، نهملاولای عهورتهی ئافرمت دستنویز ناشکینیت.. والله اعلم.

خواردنی گوشتی حوشر دهستنویز دهشکینیت:

رهنگه له بهر نهوهی حوشر له ناو کوردا نیه، به لامانهوه شتیکی سهیر بیت، که خواردنی گوشتی حوشر، به کالی و، به کولای و، به برژاوی، دستنویز دهشکینیت.. بهلام نهمه حوکمی شهرعیه.. چونکه جابری کوری سهموره دهگیرپتهوه، که کابرایهک پرساری له پیغهمبهری خوا کرد، صلی الله علیه وسلم: نهری دستنویز له خواردنی گوشتی مهر بگرینهوه؟! فهرموی: (ان شئت تَوْضًا، وان شئت فلا تَوْضًا) واته: نهگهر ههز دهکهنیت بیگرهوه، نهگهر ههزیش ناکهنیت مهیگرهوه.. ئینجا پرسی: نهدی دستنویز له گوشتی حوشر بگرینهوه؟! فهرموی: (نعم، تَوْضًا مِنْ لَحُومِ الْإِبِلِ)^۲ واته: بهلی، دستنویز له گوشتی حوشر بگرهوه.. بهرائی کوری عازیب، خوا لیی رازی بیت گوتی: پیغهمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم فهرموی: (تَوْضًا مِنْ لَحُومِ الْإِبِلِ وَلَا تَوْضًا مِنْ لَحُومِ

^۱ ابن حزم: المحلی (۲۳۸/۱)، ابن المنذر: الاوسط (۲۱۲/۱).

^۲ موسلیم (۳۶۰)، ئیبنو ماجه (۴۹۵).

الغتم^۱ واته دستنویز له گوشتی حوشر بگرنه وه، به لام دستنویز له گوشتی مهر مه گرنه وه..

نهمه مه زه بی نیام نه حمه دو، نیسحاق و، نه بو خه یسه مه و، نیبنول مونزیرو، نیبنو حه زمه و، قه ولیکی نیام شافعی شه، نیام نیبنو ته مییه ش، نهمه ی پی په سندرتر بو، نهم فهرموده یه، له نیبنو عومه رو، جابری کوری سه موره وه، خوا لیان رازی بیت گپراوه ته وه.. به لام جمهوری شهرعناسان، نیام نه بو حه نیفه و، مالیک و، شافعی و، سه وری و، کومه نیک له سه له ف گوتویانه، دستنویز شتنه وه له خواردنی گوشتی حوشر واجب نیه، به لکو شتیکی باشه^۲. چونکه فهرموده یه کی تر لای سه یدنا جابر هیه، خوا لپی رازی بیت، که ده لی: ناخرین هه لویستی پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، له گوشت نه وه بو، که دستنویز له وه نه گریته وه، که ناگری بهر که وتوه^۳. نهمه ش دیاره، که گوشتی حوشریش ده گریته وه..

وه لامي نهمه له دوو خالدايه:

یه که م: فهرموده که ی لای جابر گشتیه و، نه و فهرموده یه گوشتی حوشر باس ده کات، تایبه ته، به پیی ریساکانی نوسوئی فیه، گشتی

نهبو داود (۱۸۴)، ترمزی (۸۱)، نیبنوماجه (۴۹۴)، که مال نیبنو السهید له صحیح فقه السنه (۱۳۷/۱) دا ده لی: سه حیجه.

السرخسی: المیسوط (۸۰/۱)، خطاب: مواهب الجلیل (۳۰۲/۱)، المجموع (۵۷/۱)، ابن قدامة: المغنی (۱۳۸/۱)، ابن حزم: المحلی (۲۴۱/۱)، ابن المنذر: الاوسط (۱۳۸/۱)..

نهبو داود (۱۹۲)، ترمزی (۸۰)، نه سائی (۱۰۸/۱)، که مال نهبو السهید له صحیح فقه السنه (۱۳۷/۱) دا ده لی: سه حیجه .

له گهل تايبه تدا ده سازينریت، ئهم دوو فهرموده يهش، توانای پيکه وه سازانديان هه يه، بويه حوکمی ناسخ و مه نسوخيش نايانگريته وه..
 دووهم: ئهو فهرموده يه ي، که باس له گرته وه ي ده ستنويز له گوشتي حوشر ده کات، فرمانه وه هه مو حاله تيکی گوشتي حوشر ده گريته وه، ناگري بهر که وتبيت، يان نا..

هه نديک له شه رعناسان گوتويانه: مه به ست له وه ده ستنويزه له وه فهرموده دا، ده ست شوشتنه نه ک ده ستنويز! ئه مه ش بوجونيکی سه يره. چونکه ده ستنويز، له هه مو فهرموده يه کی پيغه مبهري خوادا، صلی الله عليه وسلم، که هاتوه، هه ر به مانای خودی ده ستنويز بوه، که س له ياوه ران وا ليی حالی نه بوه، که ده ست شوشتن بيت..

ئيمام نه وه ي ده لي: له هه مو بوجونيک به هيتر ئه وه يه، که گوتويه تي: ده ستنويز له گوشتي حوشر ده گريته وه، هه ر چه نده پيچه وانه ي بوجوني جمهوري شه رعناسانيشه، بويه وا ده زانم ده ستنويز گرته وه له خواردنی گوشتي حوشر واجبه^۲ ..*

منيش، ئهم رایه ي ئيمام نه وه ي ره حمه تيم پی په سه ندرينه، چونکه تويزينه وه يه کی له هه مو ان ورده کارانه تري له سه ر کردوه.. ره حمه تي خواي لی بيت..

^۱ له مجموعی فه تاواي ئيمامی ئيبنو ته يميه (۲۱/۲۶۰) دا هاتوه..

^۲ النوي: شرح صحيح مسلم (۱/۳۲۸).

* ئيمه وه کو ليژنه ي نوسينگه ي ته فسیر رaman له گهل رای جمهوري شه رعناسان و کومه ئيک له سه له فه، که گوتويانه ده ستنويز شوشتنه وه له خواردنی گوشتي حوشر واجبه نيه، به لکو شتيکی باشه.

دوو روڼکردنه وه: ئیمام نه وه وی ده لئ: له خوله فای راشیدینه وه، به لگه یه ک نه هاتوه، که ده ستونو یژیان له گوشتی حوشر گرتبیته وه^۱.. به لام ئیمام ئیبنو ته مییه رهد له مه ده داته وه ده لئ: نه و که سه ی، که بلئ به لگه له خوله فای راشیدین و جمهوری یا وهرانی تره وه، له سهر ده ستونو یژ گرتنه وه له گوشتی حوشر نه هاتوه، به هله دا چوه، چونکه به لگه له سهر نه وه زوره^۲..

چیروکیکی نه سه لئیرا و: زور جار له کوړی فه قی و ماموستاناندا ده گیرنه وه، که جاریک پیغه مبهری خوا، ته شریفی هیناو ته لای کو مه لئیک له یا وهرانی و، بونی با لیبونه وه ی لیبانه وه کردوه، شهرمی کردوه پبیان بفرمویت، کیتان بو، با هه ستیت و بچیت ده ستونو یژ بشواته وه، بو یه، که زانیویتی هه مویان گوشتی حوشریان خواردوه، فرمو یه تی: هه ر که سیك گوشتی حوشری خواردوه، با بچیت ده ستونو یژ بگریته وه.. ئیتر کو مه لئیکیان هه ستاون و چون ده ستونو یژیان گرتوته وه. شیخی نه لبانی، ره حمه تی خوا لی بیت ده لئ: نه مه زه عیغه، شیخ مه شهو ر هه سه نیش، ده لئ: نه سل و نه ساسی نه^۳..

★ ★ ★

النوی: شرح صحیح مسلم (۱/۲۲۸).

ابن تیمیة: القواعد النورانية (ل ۹) له تمام المنة (۱۰۵).

سلسلة الاحادیث الضعیفة (۱۱۳۲)، مشهور حسن: قصص لا تثبت (ل ۱۰۵).

له وانه ی ده ستونیز ناشکینن

هه نديک مه سه له هه ن له باسی ده ستونیزدا، که راجو بیان له سه ره، که ئایا ده ستونیزیان لی ده شکیت، یان نا؟ به لام دوا ی تو یزینه وه در ده که ویت، که ده ستونیزیان لی ناشکیت، له وانه:

یه که م: ژن و پیاو ده ستونیزیان له یه کتری ناشکیت:

شه رعناسان له مه سه له ی ده ستونیزی ژن و پیاو دا، سی پۆلن:

یه که م: هه ر پیاویک ده ستی به روتی بهر خیزانی که وت،

جگه له ددان و موی، ده ستونیزه که ی ده شکیت.. ئه مه رای

ئیمام شافیعیه و، ئیمام ئیبنو چه زمیش لایه نگریتی.. له سه رچا وه شدا ده گه رپته وه بو ئیبنو مه سعود و، ئیبنو عومه ر، خوا لیان رازی بیته ..

دووهم: ده ستونیز له هاوسه ر ناشکیت: ئه مه ش مه زه بی

ئیمام نه بو چه نیفه و، محم دی کوری چه سه نی شه یبانیه و، له سه رچا وه شیدا ده گه رپته وه سه ر طاوس و، چه سه نی به سری و، عه تاء و، ئیبنو عه بباس، شیخی ئیسلام ئیبنو ته مییه ش، ئه مه ی به په سه ندر داناوه ..

سییه م: ده ست لی دان به چیژه وه ده ستونیز ده شکینیت:

ئه مه ش مه زه بی ئیمام مالیک و، رای به ناوبانگی ئه حمه ده .. به لام وه کو وتمان، پیوه ریکی گونجاو بو زانیی چیژ نه، ده رکردنی حوکمیکی ئاواش، رهنگه زور کهس بخاته سه ر وه سو سه یه ک، که پیویست نه ..

^۱ ئیمامی شافیعی: الام (۱۵/۱)، النوي: المجموع (۳۲/۲)، ابن حزم: المحلی (۲۴۴/۱).

^۲ السرخسي: المبسوط / (۶۸/۱)، البدائع (۳۰/۱)، ابن المنذر: الاوسط (۱۳۶/۱)، ابن تیمیه: مجموع الفتاوی (۴۱۰/۲۱).

^۳ الامام مالك: المدونة (۱۳/۱)، ابن عرفة الدسوقي: حاشية الدسوقي (۱۱۹/۱)، ابن قدامة: المغني (۱۹۲/۱)، البهوتي: كشاف القناع (۱۴۵/۱).

تویژینه وهیهک

لهسهر حوکمی دهستنوپیژ دواى دهستا بهر کهوتنى ژن و پیاو

ئهوهی شهرعناسانی بهرپیزی لهم مهسه لهیهدا راجوی کردوه:

یهکهه نایه ته کهه ی سورته ی مائیدهیه ﴿أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ﴾ المائده / ۶.

دووهم: ریوایاتی فهرموده کانن. که دهبی زیاتر رونیان کهینه وه:

۱. نایه ته کهه ی مائیده: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ

فَأَعْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَٰكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ المائده / ۶ واته:

ئهه ی نهو کهسانه ی باوهرتان هیناوه، نهگهر بۆ نوپیز ههستان، با دهموچاو دهستان، تا ئانیشک شوشتبیت و، مهسحی سهرتان کردبیت و، بییهکانیشتان، تا قولهپی شتبیت، نهگهر لهش گران بون (له جهنابهتدا بون)، دهبی خوتان به شوشتنی لهشتان پاک کهنهوه، نهگهر نهخوش بون، یان له سهفهدا بون، یان له دهستبهئاو گه یاندن هاتنهوه، یان بهر ئافرمت کهوتبون و، ئاوتان دهس نهکهوت، به شتی پاکی سهر روی زهوی (گل)، یان لم. یان بهرد) تهیموم بکهن، مهسحی دهموچاو دهستانی پی بکهن، خوای گهوره نایه هویت، هیچ سهختی و گری و گوئییهکتان، له دینداریدا

بهینیته ری، به لکو دهمه ویت پاکتان کاته وهو، نیمه ته کانی خوئی به سهرتاندا ته واوکات، تا ئیوهش سوپاسگوزاری بکه ن..

ئهو شهرعناسه به ریزانه ی گوتویانه، دستنویز له بهرکه وتنی ژن و پیاودا ده شکیت، راپوچونیان لهو نایه ته وه ودرگرتوه، که دمه رموی:

﴿أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً﴾ واته: بهر ئافرمت که وتبون و ناوتان دس نه که وت.. ئیبنو مه سعودو، ئیبنو عومه ر خوا لیان رازی بیت،

گوتویانه: (انَّ الْمَسَّ مَا دُونَ الْجِمَاعِ) واته: بهرکه وتن هه مو شتیکه، جگه له کاری سهرجیبی (جیماع)^۱. به لام ئیبنو عه بباس، به پیچه وانه وه

گوتویه تی: (الْمَسُّ وَاللَّمْسُ وَالْمُبَاشَرَةُ: الْجِمَاعُ، وَلَكِنَّ اللَّهَ يُكْتَبُ مَا يَشَاءُ بِمَا شَاءَ)^۲ واته: ئهو وشانه هه مویان، به مانای کاری سهرجیبی ژن و پیاون..

به لام ئیتر خوی گوره، مهیلی خوئیته، چ زار او هیه ک به کار دهینیت..

ئیبنو عوسیمینی رحمه تی دهلی^۳: ته فسیری ئیبنو عه بباس باشتره وهر بگریت، چونکه حیری ئهم ئوممه ته هیه و، پیغه مبه ری خوا صلی الله

علیه وسلم دعای بو کردوه، که له دین تی گهینیت و، فیری لیکدانه وهی قورنانی بکات^۴. به لام هه ر دهی موناقه شهی به لگهی ئه وانی

تریش بکریت.

^۱ تفسیر الطبری (۵۰۲/۱) که مال ئیبنو السهید له صحیح فقه السنة (۱۳۹/۱) دا دهلی: سه نه ده که ی سه حیه.

^۲ الطبری (۹۵۸۱)، ابن ابی شیبه (۱۶۶/۱).

^۳ له الشرح الممتع (۱۸۶/۱) چاپی دار ابن المدینی جهزئیر، ههروه ها ابن المنذر: الاوسط (۱۲۸/۱).

^۴ أحمد (۲۶۶/۱، ۳۱۴، ۳۲۸)، الطبرانی له الکبیر (۱۰۵۸۷)، الحاکم (۵۳۴/۳).

که خوی گه وره ده فهرموی: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ المائدة/ ۶ واته: نهی نهو که سانهی باوهرتان هیناوه، نه گهر بؤ نويز ههستان، با دهموچاو دهستان، تا ئانیشک شوشتبیت و، مهسحی سهرتان کردبیت و پییهکانیستان، تا قولهپی شوشتبیت، نه مه هه موی باسی دهستنويزه به ئاو، پاشان ده فهرموی: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا﴾ واته: نه گهر لهش گران بون (له جهنابهتدا بون)، دهبی خوتان به شوشتنی، لهستان پاک که نه وه، نه مهش باسی جهنابهت (لهش پیسی) ه. نه مهش باسی غوسل دهرکردنه به ئاو.. پاشان ده فهرموی: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا﴾ واته: نه گهر نه خوش بون، یان له سه فهدا بون، یان له دستبه ئاو گه یانندن هاتنه وه، یان بهر ئافرهت که وتبون و، ئاوتان دهس نه که وت، به شتی پاکی سهر روی زهوی (گل، یان لم، یان بهرد) ته میموم بکهن.. نه مهش حوکمی ته یه میمومه، که به دیلی ئاوه که یه، به لام باس له دوو حالت دهکات: یه که میان: ﴿جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ﴾، که باسی هؤکاری نه بونی دهستنويزه، دووهمیان: ﴿لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ﴾ که باسی هؤکاری جهنابهته..

نه گهر ههر دوو هؤکاره که بکهین به یهک و، بلینین: ههر دوو له فزه که به مانای دهست بهر که وتنن، واته دوو هؤکاری دهستنويز شکان باس بکات و. هؤکاری جهنابهت باس نهکات، له کاتی کدا ده سفهرموی: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا﴾ واته: نه گهر لهش گران بون (له جهنابهتدا بون)، دهبی

خوتان به شوستنی لهشتان پاك كه نه وه.. ئەم شیوازه لاوازه ی تهعبیر، پیچهوانه ی شیوازی رهوانبیژی قورنانه.. به لام نه گهر وهکو زۆرینه ی موفه سسیران وتمان: ﴿لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ﴾، مانای کاری جوت بون و سهرجیییه، ماناکان به رهوانبیژی به هیزه که وه، دهخهینه وه روو. واته ههر دوو هۆکاری پاك بونه وه، له بی دهستنوژی و، له لهش گرانی به ئاو، نه گهر نه بو، به تهیه موم، که ههر دوو کیانی پی دهکریت..

۲. فهرموده کان:

- عائیشه خان خوا لئی رازی بیته دهلی: (فقدت السبي صلی الله علیه وسلم ذات لیلۃ فی فراشی، فلم أصبته، فالتمتته، فوقعت یدی علی أخص قدمه وهو ساجد، یقول: أعوذ برضاک من سخطک وأعوذ بمعافاتک من عقوبتک وأعوذ بک متک) ^۱ واته: شهویکیان پیغه مبهری خوام صلی الله علیه وسلم له سهر جیگا که له لاهه نه ما، دهستم گپرا، تا دهستم بهر بنی پی کهوت، که له سوجهدا بو، راستی کردبونه وهو، دهپارایه وهو دهیفرمو: خویه پهنا دهگرم به رهامه ندیت له تورهبونت، پهنا دهگرم به لیبوردهییت له سزات، پهنا دهگرم به خوت له خوت.

ئهمه نه وه دهسه لیئیت، که عائیشه خان، خوا لئی رازی بیته دهیزانی، که دهستنوژ به دهست لیسانی پیستی روتی پیغه مبهری خوا، صلی الله

^۱ موسلیم (۲۲۲)، نه بو داود (۸۶۵)، ترمزی (۲۸۱۹). ثینو نه بو شهیبه ریویاتی تری دهیئیت، وهکو (فقدت رسول الله صلی الله علیه وسلم ذات لیلۃ من الفراه فالتمتته، فوقعت یدی علی بطن قدمیه وهو فی المسجد وهما متصوبتان وهو یقول: إني أعوذ برضاک من سخطک، وبمعافاتک من عقوبتک، وأعوذ بک متک، لا أحصي ثناء علیک، أنت كما أثنیت علی نفسك) دهرهق سهنه ده که ی دهلی: (اسناده متصل، رجاله ثقات، علی شرط الإمام مسلم، رجاله رجال الإمام البخاري) ابن ابی شیبه: المصنف (ژماره ۲۸۵۶۴)..

عليه وسلم، که می‌ریدی ده‌ست‌نوټزی هیجیان ناشکی‌نیت، نه‌گهر نه‌ویش
 نه‌م حوکمه‌ی نه‌زانیایه (که شتیکی دوره) خو پیغه‌مبه‌ری نازدار، صلی
 الله علیه وسلم خوئی نوټزه‌که‌ی به‌تال ده‌کرده‌وهو، هه‌لوټسته‌که‌شی بو
 راست ده‌کرده‌وه..

. هه‌ر عائیشه‌خان خوا لیی رازی بیټ، ده‌گی‌رپټه‌وهو ده‌لی: (کُتتْ اَنَامُ
 بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَجُلَايَ فِي قِبْلَتِهِ إِذَا سَجَدَ
 غَمْرَنِي، فَحَبَّبْتُ رَجُلًا. فَإِذَا قَامَ بَسَطْتَهُمَا. وَالْبَيْوتُ يَوْمئِذٍ لَيْسَ فِيهَا
 مَصَابِيحٌ) ^۱ واته: له‌به‌ر ده‌ستی پیغه‌مبه‌ری خوا، صلی الله علیه وسلم
 راکشابوم و، قاجم ئاراسته‌ی جی سوجده‌ی کردبو، که چوه سوجده
 ده‌ستیکی لیدام، قاجم کوکرده‌وه، که هه‌ستایه‌وه قاجم راکیشایه‌وه، نه‌و
 سه‌رده‌مه چرا له مالاندا نه‌بو .. له ریوایه‌تیکی تردا ده‌لی: (إِذَا أَرَادَ أَنْ
 يوترَ مَسْنِي بِرَجُلِهِ) ^۲ که ویستی وتره‌که‌ی بکات، پییه‌کی گه‌یاندمی..
 واته: پیی پیروزی ده‌نا به‌ قاجیدا..

. عائیشه‌خان، خوا لیی رازی بیټ ده‌گی‌رپټه‌وه، که: (كَانَ يُقْبَلُ بَعْضَ
 أَزْوَاجِهِ وَهُوَ صَائِمٌ) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا، صلی الله علیه وسلم، له‌و
 کاته‌ی، که به‌رپوژو بووه، ده‌ست‌نوټزی هه‌بووه، ماچی کردوه. ریوایه‌تی تری
 لای عوروه‌ی خوشکه‌زای ده‌لی: (كَانَ يُقْبَلُ بَعْضَ أَزْوَاجِهِ وَهُوَ صَائِمٌ، ثُمَّ
 ضَحَكَ) له ریوایه‌تی تریدا گوتویه‌تی: (أَهْوَى إِلَيَّ التَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ لِيُقْبَلَنِي، فَقُلْتُ: إِنِّي صَائِمَةٌ. فَقَالَ: وَأَنَا صَائِمٌ، فَحَبَّبَنِي) واته:
 پیغه‌مبه‌ری خوا، صلی الله علیه وسلم داهاته‌وه ماچم کات، وتم: به‌رپوژوم،

بوخاری (۲۸۲)، موسلیم (۲۷۲)..

بوخاری (۲۸۲)، موسلیم (۵۱۲).

فەرموی: منیش بەرپۆژوم، ئیتر ماچی کردم.. لە ریوایەتی تردا ئاماژە بەو دەکات، کە ماچ کردن نە دەستنوێژ دەشکێنێت و، نە پۆژوش بەتال دەکاتەو، چونکە وەک ئاو لە دەم رادان وایە، بۆ پۆژووان (قوله صلى الله عليه وسلم للسائل عنها: أرايت لو تمضمضت) ^۱ چۆن ئەویان دەسپێکی ئاو خواردنەو و پۆژو شکاندن، یان بەتال بونەو، ئەمیشیان دەسپێکی دەسبازی و سەرچییه، بەلام کاریگەری ماچ کردنەکە، نە لەسەر پۆژووەکە هەیە، نە لەسەر دەستنوێژەکە..

. ئەو هەمو یاوەر بەرپۆژە لە خزمەت پێغەمبەری خوادا، صلی الله علیه وسلم بون، شەو رۆژ هۆگری بون، هەمو رەفتاریکی تایبەتی ئاو مالهکانیشیان نەقل کردو، یەکیکیان جارێک شتیکی وای لێ نەگیراوتەو، کە دەستنوێژی بە هۆی دەستدانی، لە یەکیک لە خیزانە بەرپۆژەکانی گرتیبێتەو.. یان یاوهران و شوین کەوتوانیان، بە درێژی میژو، پۆژانە دەستیان بەر دەستی خیزانەکانیان کەوتو، بەلام لە کەسیانەو نەبیسترا، یان نەگیرایەو، کە دەستنوێژیان لە دەستدان لە خیزانەکانیان گرتیبێتەو..

پێم وایە دەستنوێژ لە بەر کەوتنی ژن و پیاو ناشکێت.. نە ژن و میژد، نە غەیرە، نە لە کاتی دان و وەرگرتندا، نە لە سەودا و مامەلەو بازاردا، نە لە ئاو پاس و شەمەندەفەر و شتی وادا..

^۱ ئیمامی ئیبنو حەجەر توپۆزینەوێ لەسەر هەمو سەنەدەکان کردووە بە سەحیحی داناون، بۆ بەوداچونیان بپۆرە فتح الباری / کتاب الصوم (۴/ ۱۹۰ ژمارە ۸۲۷).

دووم: خوښ بهربون له غهیری شوینی ناسایی، دستنویز ناشکینیت:

له برینه وه بیټ، یان به هوی که له شاخ گرتن و، شتی واوه بیټ، که م بیټ، یان زور دستنویز ناشکینیت، نه مهش مهزه بی نیمام نه حمه دو، شافعیه. نیمام نه بو حنیفه دهلی: نه گهر خوینه که زور بو، دستنویز دمشکینیت.. به لام بوچونی په که م به هیتره، چونکه:

۱. نه و فهرمودانه ی، فهرمانیان به گرتنه وه ی دستنویز، له خوښ لی روښتن کردوه، زه عیض و، نابنه به لگه ی فهرز بونی خواپه رستی.

۲. نه سل نه وه یه، که کابرای دستنویزه وان دلنایه، که پاکه و دستنویزی هه یه، نه وی نه م حوکمه ی ده گوریت، ده بیټ پشت نه ستور بیټ به نایه تیک، یان فهرموده یه کی سه حیج، یان کورای یاوهران..

۳. که سه یدنا عومه ری کوری خه تتاب، خوا لی رازی بیټ، له نیمامه تی نوښتی به یانیدا بریندار کرا، هر له سهر نوښته که ی به رده وام بو، برینه که شی خوښی لی ده تکا. نه گهر خوښ له به روښتن، دستنویزی بشکاندایه، نه سه یدنا عومه، نه یاوهرانی تر بی ناگا نه ده بون..

۴. ریوایاتی تر زور زوره، له سهر نوښتی موجه یدانی ری خواویستی، هر له یاوهران و تابعینه وه، بو نه وه کانی نه م نوممه ته، که بریندار دبون، خوښیان لی ده چوراو، پو شاکیان خوښناوی ده بو، له گه ل نه وه شدا هر نوښریان پیوه ده کرد، هیچ که سیکیش له یاوهران و تابعین، به لگه یه کی وایان نه قل نه کردوه، که یه کیکیان نوښتی کرد بیټ و بری بیټی، له بهر نه وه ی بریندار بو، یان خوی به دستنویز شکاو زان بیټ، له بهر

خوین له بهر رویشتنی.. بۆیه چه سهنی به سری، په حمه تی خوی لئ بیټ، دهیگوت: موسولمانان ههر به خوینی له شیانه وه، نوپۆژیان کردوه^۱.

۵ - فهرموده که ی لای سهیدنا جابری کوری عبدالله، خوا لییان رازی بیټ، که باس له غه زای زاتوالرریقاع دهکات، به لگه یه کی به هیزه بۆ دهستنوپیژ نه شان، له خوین له بهر رویشتن.. که تییدا گوتی: کابرایه ک له موهاجیرانی مه که و، کابرایه ک له پشتیوانانی مه دینه) پاسه وان بون، کابرای موهاجیر راکشاو خهوت، نه نساریه که ش، که وته نوپۆژ کردن، له و کاته ی نه م به پیوه بو، کابرایه کی نه یار تیریکی پیوه نا، تیره ی تی هه لچه قی، به لام نه م ده ری هی نایه وه (نوپۆزه که ی نه بری)، کابرای نه یار تیری دووه می پیوه نا، ئینجا تیری سییه می پیوه نا، نه نساریه که سییه میانی له له شی خو ی بۆ دهر نه هاته وه و، ناچار چوه رکوع، پاشان سو جده ی بردو، هاوړی موهاجیره که ی لئ ناگادار کرده وه! کابرای نه یاریش، که زانی ده یگرن هه لات.. که کابرای موهاجیر نه نساریه که ی ناوا به خوینه وه بینی، وتی: سو بجان ه الله، بۆچی له یه که مین تیر خه به رت نه کردمه وه؟! کابرای نه نساری وتی: ناخر سور ه تیکی قورئانم ده خویند، پیه م خو ش نه بو پیش ته واو کردنی بی پر م^۲..

^۱ بوخاری له موعه لله قاتی سه حیحه کهیدا هی ناو پیته وه (۲۸۰/۱)، ئیمامی ئیبنو حه جهر له فه تح الباری (۲۸۱/۱) دا گوتویه تی که ئیبنو نه بی شه یبه، سه نه ده که ی گه یاندۆ ته وه. واته: سه نه دی، تا پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه و سلم په یوه سه ته ..

^۲ نه حمه د (۲۴۲/۲)، ئیبنو حیبب ان (۱۰۹)، الحاکم (۵۶۱/۱)، داره قوتنی (۲۲۳/۱) نه سه لئه که ی موعه لله ق لای بوخاری بییه و، نه لبانی ده لئ: سه حیحه، صحیح آبی داود (۱۹۳)

سپیه م: رشانه وه ده ستونیز ناشکینیت:

بؤچونی شهرعناسان، له حوکمی رشانه وه دا، وهکو بؤچونیا نه له حوکمی خویندا، له میشدا وهکو نهو راجوین و، هه مان دوو پوله شهرعناس بهرام بهرن، نیمام نه بو حه نیفه و، سه وری و، نه وزاعی و، نیسحاق و، نیبو سیرین و، نیبو نه بی له یلاو، زوفهر، که سه رچاوهی بؤچونیا نه دهبه نه وه سهر، سه یدا عومه رو، سه یدا علی ده لئین: رشانه وه ده ستونیز ده شکینیت، به لگه یان نه وه یه، که پیغه مبه ری خوا، صلی الله علیه وسلم (فَاءَ فَأَفْطَرَ فِتْوَضًا) واته: رشایه وه، هه م رۆژ وه که ی شکاند، هه م ده ستونیزی گرت ه وه ..

نیمام مالیک و، نیمام شافعی، نیمام نه حمه دو، پیش نه وانیش هه وت شهرعنا سه که^۱، هه مویان بؤچونیا نه دهبه نه وه سهر نیبو عومه رو، نیبو عه بباس و، تاوس و، عه تاء و، مه کحول و، ره بیعه و، نه بو سه ورو، داود .. ده لئین: رشانه وه ده ستونیز ناشکینیت. به غه وی ده لئین: نه وه بؤچونی زۆرینه ی یاوه ران و تابعینه^۲ .. نهو پوله شهرعنا سه ده لئین: نهو ره فتاره ی پیغه مبه ری خوا، صلی الله علیه وسلم له و جاره دا، که کردویتی جگه

ترمزی (۸۷)، نه بو داود (۲۳۸۱)، نه حمه د (۴۴۹/۴)، الطبرانی له الکبیر (۱۴۴۰)، شیخی نعلبانیش له اروا و الغلیل (۱۱۱) دا به سه حیجی دانا وه ..

همروا به (هه وت شهرعنا سه که) به ناوبانگن، که بریتین له: سه عیدی کوپی موسه ییب و، قاسمی کوپی محمدی کوپی نه بو به کری سددیق و، عوره ی کوپی زوبه یری کوپی عه وام و، خارجه ی کوپی زهیدو، سوله یمانی کوپی یه سارو، عوبه ی دوالله ی کوپی عوتبه و، نه بو به کری کوپی عبدالرحمان .. که شیعیان پیدا هه لداون و وتراوه:

إذا قيل من في العلم سبعة أنخر روايتهم في العلم ليست خارجة ؟!

فقل هم: عبیدالله، عزوة، قاسم... سعید، أبوبکر، سلیمان، خارجة

بمراویزی الهذب (۹۱/۱)

له وهی، که قسه له سهر سه حیجی و زعیفی ههیه، فه رمانی نه بهرؤزو
گرتنه وه، نه به دهستنوئز گرتنه وهی تپدا نیه.. به لکو بو ئه وهیه تا
بزانیٔ: ئه وه جائزه..

ئه وهش ههیه، که پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم له کاتی
بهرؤزو بونیډا، که له شاخی گرتوه، نه رؤزه که ی پئ شکاندوه، نه
دهستنوئز^۱ واته خوینی له بهر رۆیشتوه.

پیم وایه، که رشانه وه دهستنوئز ناشکینیت.. والله اعلم.

چوارهم: قاقای پیکه نین له نوئز و دهره وهی نوئزدا دهستنوئز ناشکینیت:

کؤرا (ئیجماع) ی شهرعناسان له سهر ئه وهیه، که قاقای پیکه نین له
غهیری نوئزدا، دهستنوئز ناشکینیت، به لام بؤچونیان له سهر قاقای
پیکه نین له ناو نوئزدا جیاوازه.. ئیمام ئه بو حه نیفه و، مه دره سه ی رهئ
و، سه وری و، حه سه نی به سری و، نه خه عی ده لئین: قاقای پیکه نین له
نوئزدا، دهستنوئز ده شکینیت، به لگه یان فه رموده یه کی زعیفه، که
ناسه لینیٔ، ئه ویش فه رموده که ی لای ئه بول عالیه یه، که ده لئ: له و
کاته ی پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، له مزگه وت به ئیمامه ت
نوئزی ده کرد، کابرایه کی کوپر ده هاته خزمه تی، به لام که وته چالیکه وه،
هه ندیک له نوئزه که دا پیکه نین، که پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم
له نوئز بو وه، فه رموی: هه ر که سیک پیکه نیوه، با دهستنوئزه که ی
بگریته وه^۲..

^۱ الدارقطني (۱۵۷/۱)، البيهقي (۱۴۱/۱). نه وهی به زعیفی داناوه (المجموع ۶۲/۲)

^۲ داره قوتنی (۱۶۲/۱)، ئیبنو عه دی (۷۱۶/۲) که مال ئه بو السهید له صحیح فقه السنه (۱۴۲/۱)
ده لئ: إسناده ضعیف جدا..

ئيمام مالیک و، شافيعی و، نه حمهد و، ئيسحاق و، نه بو سهور ده لئين: پيکه نين له ناو نويزو، له دهره وهی نويزدا، ده ستنويز به تال ناکاته وه .. له جياتی نه و فهرموده زه عيفه ی به رام به ره گانیش، نه مان فهرموده یه کی تری مه و قوف^۱ ده هینه وه، که به مانایه کی پیچه وانیه، نه مویش فهرموده کی لای جابره .. پرس یاری پيکه نینی ناو نويزيان، له جابری کوری عبدالله کرد، خوا لئی رازی بیته، گوتی: ده بیته نويزه که ی بکاته وه، به لام ده ستنويز ناگریته وه^۲؟! بویه پیم وایه، قاقای پيکه نینی ناو نويز، نويزه که به تال ده کاته وه، به لام ده ستنويز ناشکینیت .. والله اعلم.

پینجه م: شوشتن و هه لگرتنی مردو ده ستنويز ناشکینیت:

هه ره که سیك مردویه کی شوشتن، یان دهستی لیدا، یان هه لگرت، ده ستنويزی ناشکیت .. به لام هه ندیک له شه رعناسان پیمان وایه چاکتر بو، که هه ره که سیك مردویه کی شوشتن، غوسل دهرکات، نه وهی هه لیشی ده گریته ده ستنويزی هه بیته .. به لگه شیان فهرموده یه که، که نه بو هورهیره، خوا لئی رازی بیته ده گپریته وه، که پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم فهرموی: (مَنْ غَسَلَ مِيْتًا فَلْيَغْتَسِلْ وَمَنْ حَمَلَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ) واته:

المجموع (۶۱/۲)، ابن عبدالبر: الکافي (۱۵۱/۱)، المغني (۱۱۷/۱)، ابن المنذر: الاوسط (۲۲۷/۱). فهرموده ی مه و قوف، که هه ندیک له فهرموده وانان پی ده لئين: (الاثر) کرداریکه، یان گوفتاریکه، که له یاوریک ده گپریته وه، بی نه وهی بوتریته، که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، وای فهرمو، یان وای کرد .. بپروانه: السیوطی: تدریب الراوی (ل ۱۶۶) چاپی دارالفکری لوبنان ۲۰۰۰ ز . بوخاری له موعه لله قاته کانی سه حیچه که یدا هیناویته وه، به بهیقی سه نه ده که ی گمیانده وه (۱۴۴/۱)، ههروه ها ته به رانی (۱۰/۱۷۲) ..
^۱ نه بو داود (۲۱۶۲)، ترمزی (۹۹۲)، ئبنو ماجه (۱۴۶۳)، نه حمهد (۴۳۲/۲).

هر كه سيك مردوی شوش، با غوسل دهرکات، هر كه سيك مردوی
هه لگرت با دهستنويز بشوات..

خه تيبی به غدادی، رحمه الله ده گير پته وهو، ئيبنو چه جهری
عهسقه لانی به سه حیحی دهسه لی نیی، كه ئيبنو عومهر خوا، لییان رازی
بیئ گوتی: ئیمه، كه مردومان ده شوت، هه مانبو غوسلی دهرده کرد،
هه شمان بو دهری نه ده کرد..

شهره فولحه ق محمد ئه شهره ف، كه شهرحی عون العبودی، لهسەر سنن
ابی داودی کرده دهلی: خه تابی گوتویه تی: وا نازانم هیچ په کیک له
شهرعناسان، غوسلی به واجب زانی بیئ، لهسەر كه سيك، كه مردوی
شت بیئ..

پیم وایه غوسل دهرکردن له مردو شوشتن، سوننه ته، ئه ماما دهستنويز
گرتن له هه لگرتنی مردو هیچ به لگه یه کی لهسەر نیه.. والله اعلم..

شه شه م: گومانی دهستنويزه وان له شکانی دهستنويزی:

هر كه سيك دهستنويزی ته واوی گرتبو، پاشان كه وته سهر گومانی،
ئه وهی كه ئایا دهستنويزی شكاوه، یان نا، با وا حسیب کات، كه

ترمرزی و ئه لبانی به چه سه نیان داناوه، برپوانه: الارواو: ۱/۱۷۴). داره قوتنی و ئبنو ئه بی
حاته م گوتویانه، ئه مه فه رموده یه کی نه سه لی تراوه، ئیمامی نه وه ویش رهددی له وه
داوته وه، كه ترمرزی به چه سه نی زانیوه، فه رموده وانان زور لهسەر ئه م فه رموده یه داوان
و، ئه و بؤچونه یان لاواز کردۆته وه، كه زه عیف بیئ، ئیمامی ئيبنو چه جهری عهسقه لانی
ده لیئ: كه مترین ئاستی ئه وه یه، كه چه سه ن بیئ.. ئیمامی ئيبنو ته مییه له شرحی
(العمدة) دا دهلی (اسناده علی شرط مسلم) شه وکانی له الدراری المضيئة دا زور به
دورودریژی سه نه دی سه حیحی ئه م فه رموده ی سه لاندوه، ته نانه ت ماوه ردی، كه هر
شافعی مه زه به دهلی: هه ندیک فه رموده وان له ری سهدو بیست سه نه ده وه، ئه م
فه رمودمیان سه لاندوه.. كه وا بو سه نه دی فه رموده كه جیی گومان نیه.

دهستنوێژی نهشکاوه، چونکه نهو له هه بونی دهستنوێژی دئنیابوه، گومانی له شکاندن بۆ پهیدا بوه.. که وابو ئهسله که ده مینیته وه، که هه بونی دهستنوێژه کهیه، تا بۆی دهسه لیت، که دهستنوێژی نه ماوه.. له نوێژیشدا ههر وا دهکات، ئه گهر له نوێژدا کهوته سهر گومانی ئه وهی، که رنگه دهستنوێژی نه ما بیت، نوێژه که نابریت، تا له دئی خۆیدا ئه وه یمکلا دهکاتمه وه، که ئایا له وه دئنیایه، که دهستنوێژه که ی شکاوه ؟!

عبداللهی کوری زهید گوتویه تی: باسی کابرایه ک بۆ پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم کرا، که له ناو نوێژه که دا گومانی بۆ دروست ده بییت، که ئایا دهستنوێژه که ی شکاوه، یان نا، گوتی: (شکي إلى الثبي صلی الله علیه وسلم الرجل یخيل إليه وهو في الصلوة أنه یجد الشيء، قال: لا يتصرف حتى یسمع صوتا أو یجد ریحا) ^۱ واته: نوێژه که ی نه بریت، تا گوئی له دهنگیک ده بییت، یان ههست به بایه ک دهکات. (لیی بیته دهرمه وه)..

به غه وهی ده لئ: مه بهست له وه یه، که گوئی له دهنگی با لیبونه وهی خوی ببییت، یان ههستی پی بکات، چونکه ئه مه مه رجه بۆ دهستنوێژ شکانه که ی ^۲..

دهستنوێژ ههر بۆ نوێژ کردن فهرزه: به لگه نه ویسته، که کهس بۆی نیه بی دهستنوێژ، نوێژ بکات، جا نوێژی فهرز بییت، یان سونهت..

^۱ متفق علیه: بوخاری (۴۲، ۵۲/۱، ۵/۳)، موسلیم (۲۷۶/۱، ۳۱۱)، ئه حمه د (۳۹/۴، ۴۰)، ئه بو داود (۱۲۲/۱، ۱۷۶)، نه سائی (۹۹/۱، ۱۶۰)، ئیبنو ماجه (۱۷۱/۱، ۵۱۳)، عبدرزاق (۱۴۰/۱، ۵۳۴)، ئیبنو خوزئیمه (۱۷/۱، ۱۰۸/۲، ۲۵، ۱۰۸)، ئه بوعه وانه (۲۳۸/۱، ۲۶۷)، به هیقی (۱۱۴/۱، ۱۶۱، ۲۵۴/۲، ۳۶۴/۷.. ئه مه ش له فزی بوخاری به (۱۳۷).
^۲ البغوی: شرح السنة: (۲۵۲/۱).

چونکه گيرا نابيت.. خواي گه وره ده فهرموي: ﴿يَتَأَيَّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ المائدة/ ٦ واته: نهى نهو كه سانهى باوهرتان هيناوه، نه گهر بو نويز ههستان، با دهموچاو دهستان، تا ئانيشك شوشتبیت و، مهسحى سهرتان كردبیت و، بپيه كانيشتان، تا قوله پي شوشتبیت..

- ئيبنو عومهر، خوا لييان رازى بيت، دهلى: گويم ليبو پيغهمبهري خوا، صلى الله عليه وسلم دهيفهرمو: (لا يقبل الله صلاةً بغير طهور) واته: خواي گه وره، نويز له هيچتان به بي دستنويز، قبول ناكات..

نهو حاله تانهى باشته دهستنويژت هه بيت

١. كاتى زيكر كردنى خواي گه وره: هه مو جوړه زيكره كان، له

ويردو سه لاوات و، خویندنى قورئان و، ته واوڤي كه عبه و، خواپه رستى تر.. چونكه موهاجيري كورپ قونفوز، خوا ليى رازى بيت دهگيرپته وه، كه سلاوى له پيغهمبهري خوا، صلى الله عليه وسلم كردوه، له و كاته دا، كه دهستنويژى دهشت، وه لامى نه دابووه، تا دهستنويژه كه ي گرتبو، نه وسا وه لامى دابووه، پاشان پيى فهرموه: (إِنَّهُ لَمْ يَمْتَعْنِي أَنْ أَرُدَّ عَلَيْكَ إِلَّا أَتَيْ كَرِهْتَ أَنْ أذْكَرَ اللَّهَ إِلَّا عَلَى الطَّهَارَةِ)^٢ واته نه وهى رپى لى گرتم، كه وه لامت

^١ موسليم (١٦٠/١) ژماره (٢٢٤).

^٢ نهبو داود (١٧)، نه سائى (١٦/١)، ئيبنوماجه (٣٥٠)، داريمى (٢٨٧/٢)،

نه حمهد (٨٠/٥) سه حجه وه له سلسله الاحاديث الصحيحة (٤٨٣) ي شيخي نه لبانيايه.

بدهمهوه، نهبونی دهستنوینژ بو، چونکه ههزم نهکرد، زیگری خوا بکه م و، دهستنوینژم نه بیټ..

ئهمه مانای ئه وه نیه، که دهستنوینژ بو وهلامدانه وهی سلاو، یان زیگری تر فهرز بیټ، چونکه فهرمودهیه کی تری، لای عائیشه خان ههیه خوا لیی رازی بیټ، که دهلی: (عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى كُلِّ أَحْيَانِهِ) ^۱ واته: پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم، زیگری خوی له هه مو حالته کانیدا ده کرد..

۲. کاتی خهوتن: سهیدنا بهرائی کوپی عازیب، خوا لیی رازی بیټ دهگیریته وه، که پیغه مبه ری خوا فهرموی: (إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّأْ وَضُوءَكَ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ ثُمَّ قُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ) ^۲ واته: پيش ئه وهی بجیته سهر پیخه فه کهت، دهستنوینژی ته واوت وه کو بو نوینژ بیټ، بگره، ئینجا له سهر لاتهنیشتی راستت زاکشی و بلی: خویه، وا خوّم ته سلیم به تو کرد..

۳. له شگران ئه گهر ویستی بخوات، یان بخواته وه، یان دیسان سه رجییی بکاته وه: عائیشه خان خوا لیی رازی بیټ دهلی: (عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَتِمَّ وَهُوَ جُنْبٌ تَوَضَّأَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ) ^۳ واته: پیغه مبه ری خوا، صلی الله علیه وسلم، که له شی گران بوایه و، بیویستایه بخه ویټ، دهستنوینژی دهگرت، ههر وه کو،

^۱ چونکه وهلامدانه وهی سلاویش، زیگری خویه.

^۲ موسلیم (۶۸/۴) ئه بو داود (۱۸).

^۳ متفق علیه: بوخاری (۲۴۷)، موسلیم (۲۷۱۰).

^۴ بوخاری (۲۸۸)، موسلیم (۳۰۵) ئه بو داود (۲۲۲)، ترمزی (۱۸)، نهسانی (۱۳۸/۱)..

که بۆ نوئز دهگرت.

ههروهها نهبو سهعیدی خودری، خوا لیی رازی بیټ دهگپرتهوه، که پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم دهیفه رمو: (إِذَا أَتَى أَحَدَكُمْ أَهْلُهُ ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَغُودَ فَلْيَتَوَضَّأْ) ^۱ واته: نهگهر که سیکتان ویستی، دیسانه وه بۆ سهر جییی بجیته وه لای خیزانی، با دهستنویژ بگریټ..

۴ . پیش غوسل دهرکردن: عائیشه خان، خوا لیی رازی بیټ دهگپرتهوه: (عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ يَبْدَأُ فَيَغْسِلُ يَدَيْهِ ثُمَّ يَتَوَضَّأُ كَمَا يَتَوَضَّأُ لِلصَّلَاةِ) ^۲ واته: که پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، غوسلی له شگرانی خوی دهر بکردایه، ههردوو دهستی دهشوشت، ئینجا به دهستی راستی ناوی دهکرد به سهر دهستی چهپیدا، پاشان دهستنویژی دهگرت وهکو، که دهستنویژ بۆ نوئز بگریټ..

۵ . پیش خواردنی گوشتی برژاو و کولاو: له بهر نه وهی پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، فهرمویه تی: (تَوَضَّأُوا مِمَّا مَسَّتِ الْيَدَانِ) ^۳ واته: دهستنویژ بگرنه وه له ههرچیه ک، که ئاگری بهر که وتبیت.. ئهم فهرمانه لیرده دا سوننه ته، نه ک فهرز، سوننه ته کهش نه سخ بۆته وه.. چونکه فهرموده ی تر ههیه، که عه مری کوری ئومه ییه ی زه مری، خوا لیی رازی بیټ دهگپرته وه، ده لی: (أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحْتَرُّ

^۱ موسلیم (۲۱۷/۳)، نه بوداود (۲۱۷)، ترمزی (۱۴۱)، نه سائی (۴۲/۱) که مال نه بو السید له صحیح فقه السنة (۱۴۷/۱) دا ده لی: سه حجه ..

^۲ بوخاری (۲۴۸)، موسلیم (۳۱۶).

^۳ موسلیم (۳۵۱)، نه بوداود (۱۹۲)، ترمزی (۷۹)، نه سائی (۱۰۵/۱)، ئیبنوماجه (۴۸۵).

من كتب شاة في يده فدعي إلى الصلاة فألقاها والسكين التي يختثر بها ثم قام فصلى ولم يتوضأ (واته: پیغه مبهری خوام صلی الله علیه وسلم بینی، که له گوشتی لاشانی بهر خیکی ده خوارد، پاشان، که بانگ در، چه قوکه ی داناو، ههستا بو نوښت، بی نه وهی ده ستنوښت بشواته وه..

نیمام نه وهی، رحمه تی خوی لی بیت، ده لی: رای شهر عناسان له م هسه له دا دوو جوړه:

- نه وانهی گوتویانه ده ستنوښت له خواردنی گوشتیک که

ناگری بهر که وتبیت ناگریته وه: نیمامان: نه بو حنیفه و، مالیک و، شافعی و، نه حمه دو، نيسحاق و، نه بو سه ورو، یه حیای کورپی یه حیاو، نه بو خه یسه مهن، رای نه مانیش، ده گه ریته وه بو زورینه ی یاوه ران، وه کو نه بو به کری سدیق و، عومهری کورپی خه تتاب و، عوسمانی کورپی عه ففان و، عه لی کورپی نه بو تالیب و، نه بوددرداء و، ئیبنوعه بباس و، ئیبنو عومهر و، ئیبنو مه سعودو، نه نه سی کورپی مالیک و، جابری کورپی سه موره و، زهیدی کورپی سابیت و، نه بو موسای نه شعهری و، نه بو هورهیره و، ثوبه ی کورپی که عب و، نه بو ته لحه و، نه بو ئومامه و، عائشه خان، خوا لیان رازی بیت..

. نه وانهی گوتویانه ده بیت ده ستنوښتی لی بگریته وه: وه کو

عومهری کورپی عبدالعه زیزو، حه سه نی به سری و، زوهری و، نه بو قه للابه و، نه بو موجلیزن.. پاشان نیمام نه وهی ده لی: موسلیم سه ره تا نه و فرمودانه ی هیانونه وه، که ده ستنوښت له خواردنی گوشتی کولاو فهرز

بوخاری (۵۰/۱)، شرح موسلیم (۴/۴۵)، ئیبنوماجه (۴۹۰).

النوي: شرح صحيح مسلم (۲/۳۵).

دهكهن، پاشان ئه و فهرمودانهى، كه باس له دهستنويز گرتنه وه لىي ناكهن، چونكه ئه وه عاده تى فهرموده وانانه، كه سه رها ئه و فهرمودانه دپننه وه، كه نه سخ بونه ته وه و، حوكميان نه ماوه، ئينجا ئه و فهرمودانه دپننه وه، كه ئه وانهى پيشويان نه سخ كردوته وه..

پاشان ده لى: به لگه كان ئه وه ده سه لين، كه پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم، له سه رها تادا ده ستنويزى ده گرتنه وه، به لام راى شه رعناسان له سه ر ئه وه كو په، كه دواتر ده ستنويزى له خواردنى گوشتيك نه گرتوته وه، كه ناگرى به ر كه وتببت.. ئه مه ش راى په سه ندره، والله اعلم.

٦ . بو هه مو نوپزيك: ده ستنويز گرتنه وه بو هه مو نوپزيك، سوننه ته. بوره يده خوا لىي رازى بيت، ده لى: (عن سليمان بن بريدة، عن ابيه: أن النبي صلى الله عليه وسلم كان يتوضأ لكل صلاة، فلما كان يوم فتح مكة صلى الصلوات كلها بوضوء واحد) ^١ واته: پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم، بو هه مو نوپزيك ده ستنويزى ده گرتنه وه، به لام ئه و روزه ي فه تى مه ككه كرا، هه مو نوپزه كانى ئه و روزه ي هه ريه ك ده ستنويزه كرد.

٧ . دواى هه مو جو ره ده ستنويز شكانيك: له به ر ئه و فهرموده يه ي، كه پيغه مبه رى خوا به بيلالى حه به شى فهرمو: (يا بلال حدثني بأرجى عمل عملته في الإسلام، فإني سمعت دفأ نعليك بين يدي في الجنة، قال: ما عملت عملاً أرجى عتدي أتي لم أتطهر طهوراً في ساعة من ليل أو نهار إلا صليت بذلك الطهور ما كتب لي أن أصلي) ^٢ واته: ئه رى

^١ موسليم (٢٧٧)، ئه بو داود (١٧١)، ترمزى (٦١)، نه سائى (٨٩/١) ئيبنوماجه (٥١٠).

^٢ بوخارى (١١٤٩)، موسليم (٢٤٥٨).

بیلال، چ کرداریکت ههیه، که له هه مو کاره کانتدا، ئومیدی زیاترت بهو ههیه، چونکه له بهه شتدا، له پیش خومه وه، گویم له خشیه ی نهعله کانت بو، گوتی: ئه ی پیغه مبهری خوا، کاریکی وام نیه ئه وهنده ی ئومیدی پیوه ببه ستمه وه، مه گهر ئه وهی، که هه مو جاریک شه و بیټ، یان رۆژ، که ده ستنوښر ده شو م، پاشان چه ند م بۆ نوسرا بیټ، نوښری پیوه ده که م..

له ریوایه تیکی تریدا ده ئی: که فه رموی: (بِمَ سَبَقْتِي إِلَيْهَا)؟ به چی وا پیشم که وتبویت؟ گوتی: ههر کاتیك بانگی دابیټ، دوو پکات نوښرم کردوه، ههر کاتیك ده ستنوښرم شکا بیټ، یه کسه ر گرتومه ته وه، پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم، فه رموی: (لَهَذَا): ده ی وا دیاره به م کاره ته.

۸. دوا ی پشانه وه: له بهر ئه و فه رموده یه یه، که مه عدانی کوری

ئهو ته له چه، له سه یدنا ئه بو ده ردائی ده گپریټه وه، خوا لیی رازی بیټ: (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاءَ فَاظْفَرَ فِتْوَضًا)^۱ واته: پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم، که پشایه وه، رۆژ وه که شه ی شکاندو، ده ستنوښری گرته وه.. مه عدان ده ئی: له مزگه وتی دیمه شق، سه وه بانم بینی خوا لیی رازی بیټ، فه رموده که م بۆ باس کرد، گوتی: راست ده کات منیش ئاوم به ده ستدا کرد..

ترمزی (۳۶۸۹)، ئه بو داود (۲۰۵۵)، ئه حمه د (۲۱۹۶۲) ئه سلله که شه ی له سه حیچه یندا یه و، که مال ئه بو السید له صحیح فقه السنه (۱/۱۴۷) دا ده ئی: سه حیچه.
 ئه بو داود (۲۲۸۱) و ترمزی (۸۷) و ئه حمه د (۶/۴۴۳) و فه رموداوانی تریش.
 که مال ئیبنو السهید سالم له صحیح فقه السنه (۱/۸۱) دا ده ئی: سه حیچه.
 ترمزی (۸۷)، ئه بو داود (۲۲۸۱) که مال ئه بو السید له صحیح فقه السنه (۱/۱۴۸) دا ده ئی: سه حیچه..

تویژینه وهیهک لهسه ر دهستنویژ بو ته وافی که عبه دا

به لگهیهکی دروست له بهر دهستدا نیه، که ته وافی که عبه دهستنویژی بویت، نه وهکو فهرز، نه وهکو سوننهت.. دیاره نه گهر هوکمیک لهسه ر گرتنی هه بوایه، له پیغه مبهری خواوه، صلی الله علیه وسلم، یان له یاوهرانی بهرپزو تابعینه وه، ریوایهت دهکرا، چونکه ته وافی که عبه، کاریک نه بووه، یه کجار کرابیت، یان کومه لیک یاوهر، نهنجامیان دابیت و بهس.. به لگو لهو زهمانه وه، ههزاران یاوهر و تابعی و، ملیونه ها شهرعناس ته وافیان کردوه، نه گهر به لگهیهک لهسه ر دهستنویژ گرتن، بو ته وافی که عبه هه بوایه، حهت من دهیانخسته بهر باس و لیکولینه وه.. به تایبهتی، که ئیجتمالی دهستنویژ شان، له جی و کاتی ته وافدا زوره، ته واف به تایبهتی له کاتی ته وافی هاتن وئی فازه دا، ماوهیهکی وای دهویت، که هه ندی کس له وانیهه پیویستی به دهستنویژ گرتنه وه هه بیت تیدا..

له بهر هه بونی نه وه فرموده یه، که ئیبنو عه عباس خوا لییان رازی بیت، به مهوقوفی و مهرفوعی گیراویتیه وه، که دهلی: (الطواف بالبيت صلاة، إلا أن الله أباح فيه الكلام) ^۱ واته: ته واف کردن به دهوری که عبه دا نویژه، به لام نه وهنده هیه، که خوی گه وره ری قسه کردنی تیدا داوه..

^۱ یه کیکه لهو فرمودانه ی موناقه شهیهکی زوری لهسه ره.. ترمزی و نهسانی و الحاکم گیراویانه ته وهو گوتویانه: زعیفه، شیخی عدهوی له جامع احکام النساء (۵۱۵/۲) دا گوتویهتی: مهوقوفه، شیخی نهلبانی له ارواء الغلیل (۱۵۶/۱) گوتویهتی: مهرفوعه. مهرفوع: نهو گوفتار، یان رهفتار، یان سیفهت، یان بریارمیه، که خراوته پال پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم.. مهرفوع: نهو گوفتار، یان رهفتار، یان سیفهت، یان بریارمیه، که

هەندیک لە شەرعناسان گوتویانە: مادام تەواف نوێژ بێت، کەوابو

دەستنوێژ بۆ گرتنی فەرزە.. بەلام ئەمە لە دوو لاوە رەت کراوەتەو:

یەكەم: فەرمودەكە زەعیفەو، بە مەرفوعیش جەدەلی لەسەرە.. واش

پێدەچیت ئەوانە پێكابیتیان، كە گوتویانە: ئەو قەولی ئیبنو عەبباس

خوایان رازی بێت خۆیەتی، ئەمەشە ئەنجامی توێژینەوێ تەرمزی و،

بەیهیقی و، ئیبنو تەیمیەو، ئیبنو حەجەر، هەندیک فەرمودەوانی تر..

دووهم: گریمان فەرمودەكە سەحیح بو، هەر ئەو ناگەینیت، كە لە

هەمو رۆیەكەو، تەوافی كەعبە وەكو نوێژە، كە بە تەحریم (تەكبیری

دەسپێکی نوێژ) دەست پێ دەكات و، بە تەسلیم (سەلام دانەو) كۆتایی

دیت، تا ئەوانە ی مەرجی نوێژن، بکرینە مەرجی تەوافەكە..

ئیمام ئیبنو تەیمیە دەلی: وا دیارە دەستنوێژ بۆ تەوافی كەعبە، نە

فەرزەو، نە سوننەت، هەرچەندە باشتر وایە دەستنوێژی هەبیت^۱.. ئەمە

پرای ئیبنو حەزمیشە، رەحمەتی خوای لی بێت^۲..

من ئەو بۆچونەم پێ پەسەندترە، كە دەستنوێژ بۆ تەوافی كەعبە

مەرج نیە.. والله اعلم.

خراوتە پال یەكێك لە یاوهرانی پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم.. پڕوانە: محمود

الطحان: تیسیر مصطلح الحديث ل ۱۲۸ - ۱۳۱.

ئیبنوتەیمیە: مجموع الفتاوی (۸۹/۲۶)، جامع أحكام النساء (۵۲۲/۲) كە ۱۱ خالی جیاوازی

نیوان نوێژو تەواهیان دەرخستەو.

ئیمامی ئیبنو تەیمیە، رەحمەتی خوای لی بێت، موناڤەشە ی تەواوی ئەم مەسەلە ی، لە

مجموع الفتاوی (۸۹/۲۶) دا کردو، ئینجا گەیشتۆتە ئەو بۆچونە ی..

المحلی (۱۷۹/۷).

تویژینه وه یهك لهسهر دهستنویژ بو قورئان خویندن

ئیمام مالیک و، شافعی و، ئهحمدهد وزوړینهی شهرعناسان دهئین:
 نهوی دهستنویژی نیه نابیت، دهست له قورئان بدات..
 بهلگهشیان دوو شته:

۱. خوی گهوره دهفهرموی: ﴿لَا يَمْسُهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ الواقعة/ ۷۹ واته:
 تهنهئا نهو کهسانه دهستی لیدهدهن، که پاکن..

۲. فهرمودهکهی لای عهمری کوری هزم دهئ: پیغهمبهری خوا صلی
 الله علیه وسلم نامهیهکی بو خهئکی یهمنه نوی، تییدا هاتبو: (لا يَمَسُ
 الْقُرْآنَ إِلَّا طَاهِرٌ) واته: تهنهئا کهسی پاک، دهست له قورئان دهات.
 بهلام بهرامبهرهکانیان، که ئیمام نهبو هنیفهو، ئیبنو هزم و،
 ئیبنولقهیم و، کوومهئیکی زوری شهرعناسان، وهلامی ههردوو
 بهلگهکیان داوتهوهو، گوتویانه:

یهکهه: نایهتهکه ناکریتته بهلگهی هه بونی دهستنویژ یان
لهش پاکی بو دهست له قورئاندان و، هه لگرتنی، چ جای خویندنی!
 چونکه لهوه دنیا نه بون، که نهو هائی راناوهی (یَمَسُهُ) دهگه ریتتهوه بو
 قورئان:

^۱ المغنی (۱۴۷/۱)، المجموع (۱۷/۱)، ابن المنذر: الاوسط (۱۰/۸).

^۲ شیخی ئهلبانی رحهتهتی له (الارواو ۱۵۸/۱) به صحیح لغیره داناوه.

- نهوهی زۆرینهی نههلی تهفسیری لهسه ره نهوهیه، که نهو هائه لهویدا، دهگه پیته وه بو (کَنْبِ مَكْنُونٍ)، که کتیبیکی نادیارى پاریزراوه، نهوهش ههتیه له ئاسمانه، که بریتیه له لهوچه پاریزراوه، که (اللَّوْحُ الْمَحْفُوظُ) ه، نهو پاکانهش، که دهستی لیدهدهن فریشتهن.. نهوهش له زاهیری ئایه تهکان دهفامریته وه: ﴿إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ ﴿۷۷﴾ فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ ﴿۷۸﴾ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿۷۹﴾ الواقعة/ ۷۷- ۷۹ واته: نهمه قورئانیکی (کتیبیکی خویندنه وهی) پیروزه، له نوسراویکی پاریزراودایه، جگه له پاکهکان، کهس دهستی لی نادات..

- ههروهها: ﴿فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ﴿۱۳﴾ مَرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ ﴿۱۴﴾ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ﴿۱۵﴾ كَرَامٍ بَرَرَةٍ﴾ عبس/ ۱۳ - ۱۶ واته: نهه ئایه تانهی بۆمان ناردویته خواره وه، ههموی له لاپه ره کتیبی پیروزدایه، بهرزو بلندو پاکژن، وان له بهر دهستی فریشتهی نوینه رو، راسپیروای خوادا، که ههمو ریزدارو پیاوچاکن..

- خوی گه وه له ئایه تی تر دا جیاوازی خستوته نیوان پاکهکان - که فریشتهن - و نهوانه وه، که خویان پاک دهکه نه وه - که موسوئمانانن - بویه دهفهرموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ البقره/ ۲۲۲ واته: خوی گه وه توبه کارانی خووش دهویت، ههروهها نهوانه ی، خو پاک دهکه نه وه.. که وابو نهوانه ی، که خویان پاک فریشتهکانن و، نهوانه ی خویان پاک دهکه نه وه مرفقهکانن..

- ئایه ته که ههوالدانه، نهک فهرمان کردن، نهگهر فهرمانی به خو پاککردنه وه بدایه، به جهزم دهیفهرمو (لا یمسنه)، به لام ئیستا لهفزو

مانای هه والدان ده به خشیت..

. سویند خواردنی خوای گه وره به کتیبیک، که له بهر دهستی خه لکیدایه، ره وانبیزی و گرنگیه کی زوری تیدا نیه، چونکه نه وهی بهردهستی خه لگی، که کتیبیکی نوسراویه، دهسیت زور پاریزراو نه بیت، به لام نه وهی له ئاسمانه و، لای فریشتهیه، حه تمن سه لامه تره..

له وه لامی نه و بۆچونه شدا، که ده لّی هائی (یَمْسُهُ) بۆ قورئانه که ده گه ریته وه، شهرعناسان گوتویانه: وشه ی (طاهر) واته: پاك، وشه یه کی هاوبه شی نیوان زور واتایه.. له بهرامبهر کافردا، که پیی دهوتریت: (نَجَس: واته پیس)، به موسولمان دهوتریت: (طاهر)، له بهرامبهر له ش گراندا، به له ش پاك دهوتریت: (طاهر)، له بهرامبهر که سی بی دهستنوویژدا، به دهستنوویژه وان دهوتریت: (طاهر)، له بهرامبهر که سی کدا، که پیسیه ک به پۆشاکیه وه بیت، به که سیکی تر، که پۆشاک ی پاکو خاوینه، دهوتریت: (طاهر).. له بهر نه مه ئوسولیه کان و، نه هلی تهفسیرو، شهرعناسان له لیکدانه وه و، تایبته کردنی مانای نه م وشه یه دا، راجوئ بون: هه یانه به گشتگیری، واتاکانی لیکدا وه ته وه و، گوتویه تی: له بهر نه وهی خوای گه وره له قورئاندا، موشریکانی وا وه سف کردوه، که پیسن: ﴿إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ﴾ التوبه/۲۸، له بهرامبهریشدا سه لینراوه، که پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم فه رمویه تی: (إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَتَجَسُّ) واته: موسولمان پیس نابیت.. که وا بو موسولمان پاکه، له جه نابه تیشدا

^۱ (رواه الجماعة: بوخاری (۷۹/۱ و ۸۰)، موسلیم (۲۸۲/۱ ژماره ۱۱۵)، نه بوداود (۵۲/۱)، نه سانی (۱۴۵/۱)، ترمزی (۲۰۷/۱ و ۲۰۸ ژماره ۱۲۱)، ئیبنو ماجه (۱ / ۷۸ ژماره ۵۳۴)، ومسند أحمد (۲ / ۲۳۵).

بیټ، هر پاکه، دهستنوپیژي هه بیټ، یان نه بیټ، هر پاکه ..

له وهلامی ئەمانیشدا شهرعناسانی جمهور، گوتویانه: راسته وشه ی (طاهر) گشتگیره، به لام لهو فرموده دا، که موغیره ی کوری شوعبه، خوا لییان رازی بیټ، له باوکیه وه دهگپریته وه، که گوتی: له سه فهریکدا له خزمهت پیغه مبهری خوادا، صلی الله علیه وسلم بوم، که دهستنوپیژي گرت، ویستم خوفه کانی له پی دانیم، فرموی: (دَعَهُمَا فَاِتِيَا اَذْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ) واته: نا، لییان گه ری، به پاکی له پیم کردون.. ئەمه به لگه یه له سهر تایبهت کردنی مانای پاکتییه که، به هه بونی دهستنوپیژ.. ههروه ها، که خوای گه وره ده فرموی: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ حُبًّا فَأَظْهَرُوا﴾ المائده/ ۶ واته: ئەگه ره له شگران بون، خوټان پاک بکه نه وه.. ئەمه ش به لگه ی تایبهت کردنی، به پاک بونه وه یه که، که به رامبه ره که ی جه نابه ته ..

شهرعناسانی به رامبه ره، دیسان گوتویانه: ئەگه ره ئەم به لگه یه شتان قبول بیټ، ده بیټ بو تریت، که به لگه ی له ش پاکیه له جه نابهت، نه که به لگه ی فره زیتی دهستنوپیژ..

ئیمام ئیبنولقه ییم، دوا ی باسیکی ورده کارانه ی ئایه ته کان، ده لی: سوره ته مه ککیه کان، هه مو جهخت له سهر ته وحیدو، پیغه مبه ری تی و، قیامهت و، کردگاری تی ده کهن و، به ری ره چی کافران ده دهنه وه، ئەم ئایه تانه ش، که وه سفی به رزی قورئان و، پاکی ئەوانه ده کهن، که دهستی لی دهن، حه تمه ن ئەو مانایه زیاتر سه ره ده خه ن، که مه به ست له و پاگانه فره شته کانن.. پاشان ده لی: هر هاتنه خواره وه ی ئایه ته که، که له

مهککه په، زیاتر نه وه دهجه سپینیت، وهک له حوکمی لقه باسیکی فقهی، که دهستانه له قورئان^۱.

دووه م: فهرموده که ی لای عه مری کوری چه زم خوا لیبی
رازی بیت زه عیفه، نه وه ی، که ده لئ: پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه
 وسلم نامه یه کی بو خه لکی یه من نوسی، تییدا هاتبو: (لا یمس القرآن إلا طاهر)^۲ واته: تنه نا که سی پاک، ده ست له قورئان ده دات. وا دیاره نه وه ونده زه عیفه، نا کریته به لگه ی فهرز کردنی خوا په رستی..

تویژینه وه یه کی خیرای فهرموده که:

- شیخی نه لبانی رحمه تی، له دوا ی به زه عیف دانانی سه نه دی ریوایه ته کانی نه وه فهرموده یه، له ارواء الغلیل (۱۵۸/۱) دا گوتی: به کوی هه موان وهرده گریت^۳.
- نیمام نیبنو چه جهر، له التلخیص الحبیر (ل ۴۸) دا دوا ی باسه که ی نه وه ی گوتیه تی: (وإستأذة لا بأس به، ذکر الأثرم أن أحمد احتج به).
- نیمام مالیک له (المدونة ۹۱/۱) دا گوتیه تی: مورسه له^۴.
- فهرموده وانانی تر، گوتویانه: موسه چه فقه^۱.

^۱ محمد أویس الندوی: تفسیر ابن القیم / تحقیق محمد حامد الفقی ل ۴۸۲.

^۲ شیخی نه لبانی رحمه تی له (الارواء ۱۵۸/۱) به صحیح لفره داناوه..

^۳ ده لئ: وجملة القول: إن الحديث طرقه كلها لا تخلو من ضعف، ولكنه ضعف يسير إذ ليس في شيء منها من اتهم بكذب، وإنما العلة الإرسال أو سوء الحفظ، ومن المقرر في علم المصطلح أن الطرق يقوي بعضها بعضاً إذا لم يكن فيها متهم كما قرره النووي في تقريبه ثم السيوطي في شرحه، وعليه فالنفس تطمئن لصحة هذا الحديث، لاسيما وقد احتج به إمام السنة أحمد بن حنبل كما سبق، وصححه أيضاً صاحبه الإمام إسحق بن راهويه" (ارواء الغلیل ۱۶۰-۱۶۲).

^۴ مورسه ل: جوړیکی زه عیفه، نه ویش نه وه یه، که یاوهر له نالقه ی سه نه ده که یدا نه ماوه.

. ئیمام نه وه ویش له (المجموع ۷۸/۲) دا به زه عیفی داناوه..

. ئیمام ئیبنو حزم، په رحمة تی خوی لى بیټ، له المحلی (۹۷/۱) هیچ په کیك له سهنه دهگان، به ساغی ناهیللټه وه، بویه دهلی: نه ماما دهستان له قورئان، ههرچی نهو به لگانه ی پشټیان پی به ستراره، که گوايه، نابیت بی دهستنويز دستى لى بدریت، هیچیان نابنه به لگه، چونکه یان مورسه لن، یان موسه حهفن، یان مه جهولن، یان زه عیفی، له غه یری ئیره شدا نه م به دوا دا چونه مان کرده..

. ئیمام به یه یقی له (الخلافيات) دا دهلی، که هه مو ریویات و، سهنه دهگانی نهو فهرموده یه هیچ کامیکیان نیه، که قسه ی له سهر نه کرابیت، په کی سهنه دهگان زه عیفن.. ئیتر باس له په کی په کیشیان دهکات..

که و ابو فهرموده که لای نه م به ریزانه زه عیفه و، ناگاته به لگه ی حوکمی شهرعی، والله اعلم. به تابه تی، که نه وهنده گومان رو له سهنه دهکه ی دهکات، ریسی ای ئوسولیش دهلی: (والدلیل إذا تطرق إليه الاحتمال، بطل به الاستدلال) واته: ههر به لگه په کی، که گومان روی تی کرد، بو پشت پیبه ستن ناشیت..

رای ئیمام نه بو حه نیفه و، داودو، ئیبنو حزم نه وه یه، که پاکیتی له شیش، مهرج نیه بو دهستان له قورئان و، هه لگرتنی چ جای خویندنی، نه م بو چونه ش ده به نه وه سهر ئیبنو عه بباس، خوا لییان رازی بیټ،

موسه حهفن: نه وه یه، که وشه په کی تی دایه، یان سرپراوته وه، یان وشه په کی تری ناسازی هاتوته حی، که له گه ل ریویاه ته کانی تر دا، په کی ناگر نه وه (بروانه: محمود الطحان: تیسیر مصطلح الحدیث ل ۱۱۴)

البیهیقی: الخلافيات / توئزینه وه ی مه شه ور حه سن (۵۱۷/۱).

ههروهها سهر كۆمه ئىكى سه لهف، ئىبنولونزىرىش، ئەم رايەى گرتۆته بهر.. ههروهها ئەمه راي ئەلبانى و، شهوكانى و، ئىبنو عوسئىمىنه، رهمه تيان لى بىت هه مو گوتويانه، كه دهستنوئز مهرج نيه بو قورئان هه لگرتن و، دست لىدان و خوئندنى..

پىم و ايه ئەو ئايه ته پىرۆزه ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَأَطْهَرُوا﴾ المائده/6
واته: ئەگەر له شگران بون خوئان پاك كه نه وه، ده مانگه ئىنئته:

پوختهى حوكم به لامه وه ئەوه يه، كه: له ش پاكى، مهرجه بو
دهستدان له قورئان و هه لگرتنى، به لام بو دست لىدان و هه لگرتن و
خوئندنى، دهستنوئز مهرج نيه.. ئافره تيش، كه له هه يزدا بىت، يان
زهستان بىت، ده توانئىت قورئان بخوئنىت، بى ئەوه ي دهستى لى بدات..
والله اعلم..

★ ★ ★

¹ البدائع (۳۳/۱)، حاشية ابن عابدين (۱۷/۱) المحلى (۸۱/۱)، الاوسط (۱۰۳/۲)، نيل الاوطار (۲۶۰/۱)، الشرح الممتع على زاد المستقنع (۲۶۶/۱).

باسی جهوتهم مهسج کردن

- مهسجی سهر خوفف.
- مهسجی گۆرهوی و پیلأو.
- مهسجی عه مامه و، سهر پۆش.
- مهسجی سهر گه چی شکاویی.

باسی جهوتهم

مهسحی سهر بهربهستهکان

یهکههم: مهسحی سهر خوفف

. پیناسهی خوفف: گورهویهکی چهرمینه، تا قولهپی دادپوشیتا.

. مهسح: هینانی دهستی تهره بهسهر شتیکدا.

. مهسحی خوفف: هینانی دهستی تهره بهسهر شوینی دیاری کراوی

خوفدا، له کاتی دیاری کراویدا، تا بکهوخته بری دهستنوئیز^۱..

* مهسحی خوفف جائیزه:

رای شهرعناسان لهسهر نهوه گوویه، که ههر کهسیک دهستنوئیزهکهی به راست و دروستی گرت و، پاشان خوففی له پی کرد، دواى نهوه، که دهستنوئیزهکهی دهشکیت، بوی ههیه له دهستنوئیز گرتنهوهیدا، له جیاتی شوشتی پییهکانی مهسحی سهر خوففهکانی بکات^۲.

عبداللهی کوری موبارهک دهلی: شهرعناسان له حوکمی مهسحی

خوففدا، راجوئییان تییدا نیه..

^۱ نیل الاوطار (۲۴۱/۱).

^۲ الدر المختار (۱۷۴/۱).

^۳ ابن المنذر: الاجماع (۲۰)، الاوسط (۴۳۴/۱).

زیاتر له هفتا فهرموده له سهر مه سحی خوف هه یه، هر نیمام
 نه حمده دهلی: چل فهرموده له سهر خوف له بهره، نه مه رفوعی
 تیدایه، نه مه وقوف^۱ ..

. له فهرموده به ناوبانگه کانی مه سح، فهرموده که ی هومامه، که گوتی:
 جهریرم بینی خوا لیی رازی بیت، میزی کرد، پاشان ده ستونویژی گرتوهو،
 خوفه کانی مه سح کرد، پیمان وت: وا ده که بیت؟! فهرموی: بهلی (إِنِّي
رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْ، ثُمَّ تَوَضَّأَ، وَمَسَحَ عَلَى خَفِيهِ)^۲
 واته: پیغه مبهری خوام صلی الله علیه وسلم بینیوه، که میزی کردوهو،
 پاشان ده ستونویژی گرتوته وهو، خوفه کانی مه سح کردوهو.. نه عمه ش
 دهلی: ئیبراهیم گوتی: شهرعناسان هم فهرموده یان زور به لاهه خوش بو،
 چونکه دواى هاتنه خواره وهی سوره تی مائیده بو.. که نه حکامی
 ده ستونویژو ته یه ممومی تیدایه..

*** جوگمی مه سحی خوف:**

رای جمهوری شهرعناسان نه وه یه، که مه سحی خوف جائیزه، به لام
 شوشتنی پییه کان باشتره.. لای حه نبه لیه کان مه سح کردنه که باشتره،
 چونکه وهرگرتنی مؤله تی شهرعه^۳ ..
 نیمام ئیبنو ته مییه دهلی: کامیانی بو ئاسان بو، ئهویان بکات، ئهوی
 پینی روته، نه چیت بگه ری به دواى خوفدا، تا مه سحیان کات، ئهوی

المغني (۱ / ۱۷۴).

بوخاری (۲۸۷)، موسلیم (۱۵۶۸).

فتح القدیر (۱/۱۲۶)، الشرح الصغیر (۱/۲۲۷)، المجموع (۱/۵۰۲) منتهی الارادات (۱/۲۳).

تريش، که خوفی له پښايه، له ماوه دیاری کراوه که ی خوږدا، دایناکه نیت بؤ نه وهی پښی بشوات ..

ماوهی مهسح:

نه وی له سه فهدایه، بؤی ههیه سی شهو سی رپوژ، خوفه کانی مهسح بکات، نه وی نیشه جیشه، بؤی ههیه شهو رپوژیک مهسحیان کات .. نه مهش بؤچونی جمهوری شهرعناسانی، مهزه بی حنه فی و، مالیکی و، قهولی نویی شافیعی و، زاهیریه کانه^۱. به لگهشیان نه مانهیه:

۱- سهیدنا علی کورپی نه بو تالیب، خوا لیی رازی بیت دهلی: (جَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ لِلْمُسَافِرِ وَيَوْمًا وَلَيْلَةً لِلْمُقِيمِ)^۲ واته: پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، رپیداوه گه شته وان (موسافیر)، سی شهو سی رپوژ، مهسحی سهر خوف بکات، شهو رپوژیکیش بؤ نه و کهسهی، که نیشه جیشه ..

۲- عه وی کورپی مالیکی نه شجهعی، خوا لیی رازی بیت گیرایه وه، که (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِالْمَسْحِ عَلَى الْخَفَيْنِ فِي غُرُورَةِ تَبُوكَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَ لَيَالِيَهُنَّ لِلْمُسَافِرِ وَيَوْمًا لِلْمُقِيمِ)^۳ واته: پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم له غهزای ته بوکدا فهرمانیدا، که گه شته وان، تا سی شهو سی رپوژ، مهسحی خوف بکات و، نه وی نیشه جیشه شهو رپوژیک.

^۱ ابن تیمیة: الاختيارات (۱۳).

^۲ المبسوط (۹۸/۱)، الام (۳۴/۱)، المغني (۲۰۹/۱)، المحلى (۸۰/۲).

^۳ موسليم (۲۷۶)، نهسانی (۸۴/۱).

^۴ ئیمامی نه حمهد (۲۷ / ۱) به سه نه دی سه حجه وهو لای ئیبنو ماجه (۵۵۶) ریوایه تی تری له نه بوبه کرموه ههیه.

۲- سه فوانی کورپی عه سسال، خوا لیی رازی بیټ ده گپرتیه وه، ده لی: (كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يأمرنا إذا كنا سفرا أن لا نتزع خفافنا ثلاثة أيام ولياليها، إلا عن جنابة، ولكن من بول أو غائط أو نوم) واته: که له سه فهر ده بوین، پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، فه رمانی پی ده کردین، که تا سی شهو سی رۆژ، خوفه کاتمان له ده ستونویژ شکان، له میزو پیسای و خهوتن دانه که نین، تهنه له غوسل ده رکردن نه بیټ..

ئه مه رای زورینهی شهر عناسانه، به لام ئیمام مالیک و، ئیمام شافعی، له قه ولئیکی قه دیمی زه عیفیدا، (وه کو ئیمام نه وه وی ده لی) هه روه ها له یسی کورپی سه عد ده لئین^۲: کات بو مه سحی خوف دیاری نا کریت!! که له پی کرد، چه ند رۆژ له پییدا بیټ، گرنگ نیه، مادام غوسلی نه که وتبیته سه ر.. نهو به لگانه ی ئه م به ریزانه پشتیان پی به ستوه، زه عیفن، له وانه:

۱- ئوبه یی کورپی عوماره، خوا لیی رازی بیټ ده لی: (یا رسول الله، امسح علی الخفین؟ قال: نعم، قال: یوما یا رسول الله؟ قال: نعم، ویومین، قال: ویومین یا رسول الله؟ قال: نعم، وثلاثا، قال: وثلاثا یا رسول الله؟ قال: نعم، وما شئت)^۳ له پیغه مبهری خوام صلی الله علیه وسلم پرسی: خوفه کانه مه سح که م؟! فه رموی: به لی، وتم: رۆژیک؟ فه رموی: رۆژیک،

ئیمامی ئیبنو چه جهری عه سقه لانی له نصب الرایة فی تخریج احادیث الهدایة (۲۶۱/۱) ده لی: ترمزی و نه سائی و ئیبنو ماجه گپراویانه ته وه، ترمزی ده لی: حسن صحیح النوی: شرح صحیح مسلم (۱۷۹م۳).

الصنعانی: سبل السلام (۶۷/۱).

^۴ نه بو داود (۱۵۸) ده شلیت: به هیژ نیه.. ئیمامی نه حمه دیش ده لی: بیاوانی سه نه ده که ی ناسراو نین.. به لام ئیبنو عه بدولبه ر ده لی: فه رموده یه که خو نا کریت، هیج سه نه دیکی راستی نیه، ئیبنولجه وزی هه ر له ریزی مه وزوعاتی داناوه..

وتم: دوو رۆژيش ؟ فهرمى: دوو رۆژيش، وتم: بهلئى، سئى رۆژيش ؟
 فهرمى: واته: چهند رۆژ ههز دهكەيت..

۲- خوزهمهه كورپى سابيت، خوا لئى رازى بئيت له باسى پئيدانى
 پئغه مبهرى پئشه وادا، بۆ مهسحى سههر خوفه كانيان، گوتى: (جَعَلَ لَنَا
 رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثًا، وَلَوْ اسْتَرَدْنَا زَادْنَا) ^۱ واته:
 پئغه مبهرى خوا، صلى الله عليه وسلم، سئى شهو سئى رۆژى بۆ داناوين،
 ئەگەر زياترمان لئى داوا كر دايه، زياترى پئى دهداين.. واته بۆ مهسح
 كردنى خوفه كانمان.. ئەمه ئەگەر راستيش بئيت، نابئته بهلگه، چونكه
 گومانى ياوهر نابئته بهلگه.. ئەم شهرعناسه بهرپزانه، كه ئەم فهرمودهيه
 دهكهنه بهلگه رهوايى بۆچونى خويان، دهئين: ئەم ياوهره بهرپزه، خوا
 لئى رازى بئيت دهئى: ئەگەر داواى زياترمان لئى بكر دايه، بۆى زياتر
 دهكردين، ئئى ئەمه گومانه.. خواپهرستى ئيمهش له سههر گومانى ياوهريك
 دانا مه زريت..

۳- له ئەنهسى كورپى ماليكه وه، خوا لئى رازى بئيت دهگيرنه وه، كه
 فهرمويه تى: (إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ، وَلَبَسَ حَفِيَّهُ، فَلْيَمْسَحْ عَلَيْهِمَا، وَلْيُصَلِّ
 فِيهِمَا، وَلَا يَخْلُهُمَا إِنْ شَاءَ إِلَّا مِنْ جَنَابَةٍ) ^۲ واته: ههر كه سيكتان دهستنويزى
 گرت و خوفه كانى له پئى كرد، با نويزيان پئوه بكات، چهندى ههز كرد
 با له پئيدا بن و، دايان نهكهنئته وه، مهگەر له له شگرانيدا..

^۱ ئەبو داود (۱۵۷)، ئيبنوماجه (۵۵۳) ئيبنو دهقيق العيد (۱۹۱/۲) دهئى: (ضَعَّفَ حَدِيثَهُ هَذَا
 أَحْمَدُ وَالْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالِدَارِقُطْنِيُّ).

^۲ بهيهيقى (۲۸۰/۱)، حاكميش به سهحيجى داناوه، بهلام فهرمودهوانان گوتويانه سهحيج
 كراوى حاكم، دهبيت زهههه بى لايهنگيرى بوبيت، دهنه ههر وا وهرناگيرت. كه مال ئيبنو
 السيد له صحيح فقه السنة (۱۵۱/۱) دا به زعيفى داناوه..

۴. عوقبه‌ی کورې عامر، خوا لېی رازی بېت ده‌گيرپټه‌وه: له شامه‌وه به‌ره‌وه مه‌دینه که‌وتمه پړی، که له شام دهرچوم هه‌ینی بو، که که‌یشتی‌شمه مه‌دینه هر هه‌ینی بو، چومه خزمه‌ت عومهری کورې خه‌تتاب، لېی پرسیم: که‌ی خوفه‌کانت له پې کردوه؟ وتم: روژی هه‌ینی، فهرموی: دات نه‌که‌ندوه؟! وتم: نه‌خیر، گوتی: چاکت کرد، ته‌واوه!.. ئیمام به‌یهیقی، که ئه‌م فهرموده‌یه‌ی گيرپټه‌وه ده‌لی: زه‌عیفه، ئینجا ده‌لی: ئیمه ریوایه‌تی ترمان له سه‌یدنا عومهره‌وه هینایه‌وه، که بوچونی له‌سهر دیاری کردنی کاتی خوفه^۱، جا نه‌گهر ئه‌م فهرموده‌یه سه‌حیحیش بېت، ئه‌وه هر ده‌بی فه‌ولی دیاری کردنه‌که‌ی، دواى ئه‌م فهرموده‌یه بخریټه‌وه پیش، چونکه ریواته‌که‌ی تر، له‌گه‌ل هه‌لوپستی یاوه‌رانی تردا گونجاوه..

ئیبنو حزم ده‌لی: که‌س له یاوه‌ران، جگه له ئیبنو عومهر، رای جیاوازی له‌سهر ماوه‌ی مه‌سح، له‌سهر خوف نه^۲..

پېم وایه، راستر ئه‌وه‌یه، که مه‌سحی خوف، بو‌گه‌شتیار ماوه‌ی سی شو سی روزه‌وه، بو‌نیشته‌جیش شو روزه‌یکه.. والله اعلم.

سهره‌تای ماوه‌ی مه‌سح:

دواى ئه‌وه‌ی ماوه‌ی مه‌سحی خوفمان رون کرده‌وه، ئه‌وه دېته پیش، که نایا سهره‌تای ده‌سپیکى ماوه‌ی مه‌سحی خوف که‌یه؟! ئه‌مه‌ش راجوویی نیوان شهرعناسانی له‌سهره‌وه، تپیدا چهند پو‌لیکن:

البیهیقي (۲۸۰/۱)، الطحاوي (۴۸/۱)، الدارقطني (۷۲). که‌مال ئیبنو السید له صحیح فقه السنة (۱۵۱/۱) دا به زه‌عیفی داناوه

مه‌به‌ستی دیاری کردنی مه‌سحه له‌سهر خوف، که سی شو سی روزه بو‌گه‌شتیاران و، شه‌وروزه‌یکیش بو‌نیشته‌جیان..

المحلّی (۹۳/۲).

پۆلى يه کهم: ده لَين: له کاتي ده ستنوئز شکانى يه که مى

دواى له پى کردنيىتى: ئەمه بۆچونى ئيمام ئەبو حەنەيفە، سوفيانى سەورى و، شافيعى و، راي زانراوى حەنبەليه کانه^۱، هەنجە تيشيان ئەوهيه، که ده لَين: دواى ده ستنوئز شکانه که، کاتيکه، که ده شيت ده ستنوئزى تيدا بگيرتته وه، مه سحيشى تيدا بکريت .. بۆ نمونه: ئەگەر موسولمانىكى نيشته جى ده ستنوئزى له سعات دوازدهى نيوه رۆدا گرت و، خوفى له پى کرد، به لام له سعات سى دواى نيوه رۆدا، ده ستنوئزه کهى شکاند، ده توانيت تا سبهينى سعات سى دواى نيوه رۆ، مه سح کاته وه .. که ده کاته بيستوحه وت سعات ..

پۆلى دووه م: ده لَين: له و کاته وه ده ست پى ده کات که

خوفه کاني له پى کردوه: واته له سعات دوازدهى نيوه رۆ وه، بۆ سعات دوازدهى سبهينى .. ئەمەش راي شايخ حەسەنى بەسرى ره حمه تيه^۲ ..

پۆلى سييه م: ماوهى پازده نوئز بۆ گه شتيا رو پينج نوئز بۆ

نيشته جى: ئەمه راي شه عبى و، ئيسحاق و، ئەبوسه ورو هەندىك شهرعناسى تره^۳ ..

پۆلى چواره م: له و کاته وه ده ست پى ده کات که بۆى هه يه

مه سح کات: جا ئيتر مه سحه کهى کردبيت، يان نا .. بۆ نمونه گه شتيا ره و

^۱ المبسوط (۹۹/۱)، المجموع (۴۷۰/۱)، المغني (۲۹۱/۱)، الاوسط (۴۴۳/۱).

^۲ الشيخ وحيد عبدالسلام: الاكليل شرح منار السبيل (۱۳۶/۱).

^۳ المجموع (۴۶۶/۱)، المغني (۲۹۱/۱)، الاوسط (۴۴۴/۱).

له رۆژی دووهمدا ویستی مهسحی خوف بکات، بۆی ههیه، تا دوو رۆژ بیکات، نهک سی رۆژ، چونکه رۆژیکی مۆلهته شهعهیه کهی خۆی له دهست داوه. ئەمەش رای ئیبنو حەزمه، که له هه مویان زیاتر بهرگری له پراکهی خۆی کردوهو، رای ئەوانی دیکهی رمت کردۆتهوه!!

پۆلی پینجهم: له یه کهمین له پی کردنی خوفه کانهوه

دهست پی دهکات: ئەمەش رای ئیمام نهحمه دو، نهوزاعیهو، ئیمام نهوهوی و، ئیبنول مونزیرو، ئیبنو عوسیمین به پهسه ندرینیان زانیوه.. من پیم وایه ئەمیان و، رای پۆلی یه کهم پهسه ندرینن، که مادام به لگه یه کمان به دهسته وه نیه، کاتی دهسپیکه مهسحی خوف حسیب بکات، پیم وایه به رای پۆلی یه کهم بکهین باشتره، چونکه بۆچونی زۆرینهی پیشه وای شه رعناسانه..

پیم وایه: دهسپیکه مهسحی خوف، له کاتی دهست نوپژ شکانی یه کهمی دوا، له پی کردنیه وهیه.. والله اعلم..

نیشته جیهک مهسحی کرد به لام سه فهری هاته پیش:

کابرا نیشته جیهو بۆ ماوهی شه ورۆژیک بۆی ههیه مهسح کات، کردی، به لام پیش ته و او بونی کاته کهی، سه فهریکه هاته پیش، شه رعناسان: له حوکمی ئەم حاله ته دا دوو پۆلن:

یه که میان: به و کاته وه، که به کاریه یناوه، تا سی شه و سی رۆژ مهسح دهکات.. ئەمەش رای سوفیانی سه وری و، ئیمام نهبو حه نیفهو، قه ولێکی ئیمام نهحمه دهو، ئیبنو حەزمیش، هه مان رای ههیه..

دووهمیان: ده بیټ شه ورپوژده که ی خو ی ته واو کات، ئینجا پی دوشوات و، له ویوه سی شه و سی رپوژده که ی حسیب ده کات.. ئەمەش رای ئیمام شافیعی و، ئەحمەدو ئیسحاقه ۲..

ئەم بۆچونە ی دووهمیانم پی پەسەندتره.. چونکه پیناسه ی کابرا به پی شوشتنه که ی، له نیشته جیوه ده بیټه گهشتیارو، حوکمی ئەمیان و مرده گریټ، والله اعلم..

گهشتیاریک مه سحی ده کرد به لام سه فهره که ی کو تایی هات و بو هوه به نیشته جی:

کابرا له سه فهردایه، دوو شه و دورپوژه مه سحی خوفف ده کات، به لام سه فهره که ی ته واو کردو، نیشته جی بووه، ئایا، تا سی رپوژده که ی ته واو ده کات، له سهر مه سح کردنی خوففه کانی به رده وام ده بیټ، یا ده سبه جی کو تایی به مه سحی خوفف ده هیټیت؟!

ئەگەر مه سحی خوففی له یه ک شه ورپوژ که متر کردبو، ده توانیټ، تا شه ورپوژده که ته واو ده کات، مه سح کات، ئەگەر زیاتر له شه و رپوژیکی به کار هیټابو، ئیتر سیفه تی گهشتیاری پیوه نامیټیت و، ده بیټ خوففه کانی داگه نیټ و پی بشوات.. والله اعلم..

^۱ المروزي: اختلاف العلماء (ل ۳۱)، المغني (۱/۲۹۹)، المحلی (۲/۱۰۹).
^۲ الام (۱/۲۵)، المروزي: اختلاف العلماء (ل ۳۱)، ابن المنذر: الاوسط (۴۴۶/).

مهرجی مهسحی خوفف:

مهرجی مهسحی خوفف نه وهیږه، که له سهر دهستنوښته وه له پښی
کردبن، فهرموده که ی لای موغیره خوا لیی رازی بیټ، نه وهی راون
کردو ته وه:

. موغیره ی کوری شوعبه، خوا لییان رازی بیټ، له باوکیه وه
دهگیرپته وه، که گوتی: (قال کنت مع النبي صلى الله عليه وسلم ذات ليلة
في سفر فقال أمعك ماء قلت نعم فنزل عن راحلته فمشی حتى توارى
عني في سواد الليل ثم جاء فأفرغت عليه الإداوة فغسل وجهه ويديه
وعليه جبة من صوف فلم يستطع أن يخرج ذراعيه منها حتى أخرجهما
من أسفل الجبة فغسل ذراعيه ثم مسح برأسه ثم أهويت لأتزع خفيه فقال
دعهما فإني أدخلتهما طاهرتين فمسح عليهما) ^۱ واته: له سه فهریکدا، له
خزمهت پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم بوم، شهو لیی پرسیم:
ناوت پییه؟! عهرزم کرد: بهئی، له سواریه که ی دابهزی و، دوور که و ته وه،
تا له بهر تاریکیه که دیار نه ما، پاشان ته شریفی هی نایه وه، منیش ناوم کرد
به دهستیدا، دهموچاو دهستی شوست، جوببه یه کی خوری له بهردابو،
ویستی قولی لی بهینیته دهری، نهیتوانی، ئینجا له ژیره وه هی نایه دهری
و. باسکه کانی شوست و، مهسحی سهری کرد، خووم نزم کرده وه، ویستم
خوففه کانی له پی دانیم، فهرموی: نا لییان گهری به پاکی له پیم کردون،
ئینجا مهسحی کردن..

که و ابو دهستنوښته که، مهرجه بو له پیکردنی خوفف، تا مهرجیش
نهیه ته دی، مهرج بو کراو نایه ته دی..

متفق علیه: بوخاری (۴۰۹/۱)، موسلیم (۱۷۰/۳).

الموطأ (۴۶/۱)، الام (۲۳/۱)، المغنی (۲۸۲/۱).

له پيکردنی تاکه خوفف پيش ته و او بونی دستنویز: نه مه

یه کیکه له و بابه ته، که ورده کارانه ی شهر عناسان باسیان لیوه کرده! گوتویانه: که سیک دستنویز ده سوات، پی راستی شوست و تاکه خوففیکي له پی کرد، نینجا پی چه پی شوست و تاکه خوففه که ی تری له پی کرد، نایا نه مه مسحه ته و او ده؟! نیمام مالیک و، شافعی و، نه حمهد ده لین: نه گهر دستنویزی شکا، بوی نیه مه سحیان بکاته وه! چونکه پیش نه وه ی دستنویزه که بگریت، خوففه که ی له پی کرده.. نیمام نه بو حنیفه و، قه ولیکی تری نیمام نه حمهدو، نیبنو حهزم و، نیبنول مونزیرو، نیبنو ته مییه ده لین: دستنویزو مسحه که ی ته و او ده ده توانیت، که دستنویزی شکا جاریکی تر مه سحیان له سهر بکاته وه، چونکه نه و وسفه ی به سهر دا ده چه سپیت، که به دستنویزه وه له پی کردون.. منیش نه مه م پی په سهندتره، چونکه به دستنویزه وه له پی کردون..

حوکمی خوففی دراو: هه مو شهر عناسان، نه وه یان به مهرجی

خوفف حسیب کرده، که ده بیت و ا بیت شوینه کانی پی، که له دستنویزدا ده شورین، تا قوله پی داپوشیت، بویه کومه لیکیان بیان دروست نه بو، که مسحی خوففی دراو بگریت، چونکه شوینی شوستنی دستنویزه که ی لیوه دیار ده بیت، به وهش شوستن و مسح کو دهنه وه، حوکمی شوستنه کهش حوکمی مسحه که ده سرپته وه.. نه مهش رای نیمام شافعی و، نه حمهد ده..

^۱ المبسوط (۹۹/۱)، مجموع الفتاوی (۲۰۹/۲۱)، المحلی (۱۰۰/۲)، الاوسط (۴۴۲/۱).

^۱ الام (۲۸/۱)، ابن هانی: مسائل أحمد (۱۸/۱)، المغنی (۲۸۷/۱).

ئیمام ئەبو حەنیفەو، مالیک دەلین: مەسحی خوفی دراو جائیزه، بهو مەرجهی بتوانریت پیوهی بروت و، ناوی خوفی پیوه مابیت.. ئەمه یوچونی ئەبو سهورو. سوفیانی سهوری و، ئیسحاقه، ئیبنو حەزم و، ئیبنول مونزیرو. ئیبنو تمیمییهش، ئەمهیان ههلبژاردوه.. وادیاره ئەمشر پەسەنتر بیت، چونکه وا پیناچیت، ئەو ههمو یاوههه دهوری پیغه مبری خوا، صلی الله علیه وسلم، که زۆرینهیان ههزارو دهسکورت بون، ههمویان ههه خوفی نوئ و ساغیان له پیدا بوبیت، حهتهه دراوی و، دورینهوه، یان کون و، درزی ئاسایی، نه بونهته ریگری مەسح کردنی خوف، ئەگینا ریوایه تیگمان ههه پئ دهگههشت.. بویه سوفیانی سهوری دهیگوت: برۆ ههه خوفههکان به پیتهوه بوهستن، حوکمی خوفی ساغیان ههه^۲!!

من پیم وایه، که مەسح لهسهه خوفی دراویش جائیزه.. والله

اعلم..

★ ★ ★

ههه سههروههه خوف مەسح دهکریت:

مەسح کردنی خوف، بریتیه له یهه کجار هینانی دهستی تهه، به دیوی دهرهوهه خوفهه که دا.. چونکه سهیدنا عهلی کوری ئەبو تالیب، خوا لیی رازی بیت دهلی: (لَوْ كَانَ الدَّيْنُ بِالرَّأْيِ لَكَانَ أَسْفَلَ الحَفِّ أَوَّلِي بالمسح من

^۱ المدونة (۴۴/۱)، المبسوط (۱۰۰/۱)، الاوسط (۴۴۹/۱)، المحلى (۱۰۰/۲)،

مجموع الفتاوى (۱۷۳/۲۱).

^۲ عبدالرزاق: المصنف (ل ۷۵۳)، البيهقي (۲۸۳/۱).

ظاهره، وقد رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يمسح ظاهره خفيه^۱ واته: نهگهر دین به رهئی بوايه، دهبو مهسحی بنی پی بکرایه، نهک سهرهوهی، پیغهمبهری خوام صلی الله علیه وسلم بینوه، که تهنه سهرهوهی خوفهکانی مهسح دهکرد... نهمهش رای نهوزاعی و، سهوری و، نهحمه دو، نهبو حهنیفهو، یاوه رانیئی.. بهلام نیمام مالیک و، شافیعی دهئین: مهسحی سهرو خواری دهکات، چونکه فهرمودهی موغیرهیه، که دهئین: (رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يمسح على الخفين على ظاهرهما)^۲ واته: پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهستونویژی گرت، مهسحی سهرو خواری خوفهکانی کرد..

نیمام نیبنول قهیم، له (زاد المعاد) بهرگی یهکه میدا دهئین: (وكان يمسح ظاهر الخفين ولم يصح عنه مسح أسفلهما إلا في حديث متقطع. والأحاديث الصحيحة على خلافه) واته: پیغهمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، ههمیشه مهسحی سهرهوهی خوفهکانی دهکرد، ههر فهرمودهیهک باسی له مهسحی ژیرهوهی خوفف کردبیت زهعیفه.

بهیهیقی له موغیرهی کوری شوعبهوه، خوا لیئی رازی بیت، دهگیریتهوه که چۆن پیغهمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم مهسحی خوفهکانی کردوه: له سهری په نهجهکانیهوه، دهستی راستی به تهپری هیئاوتهوه بو سهرهوه، بهرهو لولاقی، پاشان دهستی چهپی به تهپری، له په نهجهکانیهوه هیئاوتهوه بهرهو سهرهوه، بو لولاقی.. نهمه راستترین شیویهوه، ههمو پیناسهی مهسحی بهسهردا دهچهسپیت.. شهرعناسی وا

^۱ نهبوداود (۱۶۲)، دارهقوتنی (۷۳)، بهیهیقی (۱۱۱/۲)، نهلبانیش له ارواو الغلیل (۱۰۳) دا دهئین سهحیه..

^۲ نهبو داود (۱۶۱)، ترمزی (۹۸) دهرهقیشی دهئین: حسن صحیح.. المغنی (۱۸۳/۱).

ههيه، گوتويه تي: ده تواني ت به په پړويه کي تهر، سهره وهی خوفه کانی مهسح کات!! نيمام نه وهی ده لئ: نه گهر دلؤپه ئاويک بتکينيت ته سهر خوفه کانی، به مهسح حسيبه!!

ئيبينوروشد ده لئ: نهو شهرعناسانه ی قه وله که ی سهدنا عه ليمان به راستر داناوه، گوتويانه، تهنه ا سهره وهی خوف مهسح ده کريت، نه وان هس، که ريوايه ته که ی لای سهدنا موغیره يان به راستر زانيوه، گوتيانه: سهر و خواری مهسح ده کريت، قیاسيان له سهر غوسل کردوه..

به هر حال وا ده زانم به لگه ی نهو زانايانه به هيزتره، که گوتويانه: هر سهره وهی خوف مهسح ده کريت.. بوپه منيش:

پيم و ايه تهنه ا سهره وهی خوف مهسح ده کريت.. والله اعلم..

★ ★ ★

چی مهسحی خوف به تال ده کاته وه ؟:

فه رموده که ی لای سه فوانی کورې عه سسالمان، خوا ليی پازی بي ت هينايه وه، که باس له به تال بونه وهی مهسح ده کات، که ده لئ: (کان رسول الله صلى الله عليه وسلم يأمرنا إذا كنا مسافرين أن نُمسح على خفافنا، ولا نترعها ثلاثة أيام من غائطٍ وبولٍ ونومٍ إلا من جتابة^۱) واته: پيغه مبهري خوا، صلى الله عليه وسلم فه رماني پي ده کريدن، که له سه فه ردابوين، مهسح له سهر خوفه کانمان بکهين و، تا سي رؤز له بهر چونه سهر ئاو (ميزکردن و پيسايی کردن)، يان له بهر خه وتن له پييان نه کهينه وه،

^۱ النوي: روضة الطالبين (۱ / ۱۱۷).

^۲ ابن رشد: بدايه الجتهد چاپی دووه می سالی ۲۰۰۴ (يهك بهرگيه ل ۲۶).

^۳ نه سائی (۲۲/۱)، ترمزی (۲۵۲۵)، ئيبينو ماجه (۴۷۸)، شيخي نه لبانی رحمه الله له ارواو الغليل (۱۰۴) دا ده لئ: حه سه نه..

مهگەر له جهنابهت (لهش پیسی).. کهوابو نهوهی مهسحی خوف بهتال دهکاتهوه، یهکیک لهمانهیه:

۱ - لهش گران بون و، نهوی له حوکمی نهودایه، وهکو چهیزو زهستانی، که پیویست به غوسل دهرکردن دهکن.. له غوسلشدا دهبیئت خوفهکان داکه ندرین..

۲ - تهواوبونی ماوهی مهسحهکه.

۳ - داکه نندی خوفهکه..

۴ - دهستنوئژ شکان پیش لهپی کردنی خوفهکه..

نهگەر خوفهکهی داکه ندو، دهستنوئژی شکان، ناتوانیئت له پیی کاتهوه، مهسحی لهسه ر بکات، بهلکو حوکمی مهسحهکهی تهواو بووه، دهبیئت پیی بشواتهوه، تا به پاکی پیی بکاتهوه ناو خوفهکانی..

بهتال بونهوهی مهسحی خوف بهتال بونهوهی دهستنوئژ

نیه: نهگەر کهسیک خوفهکانی دانا، بی نهوهی دهستنوئژی شکاندهبیئت، شه رعناسان لهسه ر حوکمهکهی چوار پۆلن:

پۆلی یهکه م: دهبیئت دهستنوئژهکهی بگریتهوه: نه مه رای

نهوزاعی و، نهخهعی و، نهحمه دو، ئیسحاق و، شافیعییه (له قه ولی قه دیمیدا)، چونکه به رای نه م بهرپزانه، مهسحهکهی له شوینی شوشتن بوه، جا که مهسحهکهی بهتال کردۆتهوه، حه تمه ن دهستنوئژی پییهکانیشی بهتال بونهتهوه، بهمهش هه مو دهستنوئژهکه بهتال بۆتهوه^۱..

^۱ اختلاف العلماء (ل ۳۱)، ابن هانی: مسائل أحمد (۱/۱۹)، المجموع (۴/۲۵۱).

پۆلی دووهم: ده بیټ پییه کانی بشواته وه: ئه مهش رای ئیمام

ئه بو حه نیفه و، سه وری و، ئه بو سه ورو، قه ولی نوئی ئیمام شافیعه^۱..

پۆلی سییه م: ئه و کاته ی خوفه که داده که نیټ ده بیټ

پییه کانی بشواته وه: ئه گهر دوا که وت، ده بیټ هه مو ده ستنويزه که

بگریته وه.. ئه مهش مه زه به ی مالیک و، له یسی کوری سه عده^۲..

پۆلی چواره م: نه پییه کانی ده شوات و نه ده ستنويزی

ده شواته وه: ئه مهش ریوايه تی نه خه عیه، له حه سه نی به سری و،

عه تائه وه هاتوه، دیسان رای ئیبنو حه زم و، ئیمام نه وه وی و،

ئیبنولونزیرو، ئیبنوته مییه شه^۳.

پیم وایه : ئه وی خوفی به سه ر ده ستنويزدا له پی کردوه، که

خوفه کانی دانا، ده ستنويزی هه ر ده مینیټ مادام نه شکابیټ، چونکه

به لگه یه کی وامن له به ر ده ستدا نیه، که ده ستنويزه که ی شکا بیټ، به

پیچه وانه وه، ریوايه تیك هه یه، که ئه بو زوبیان، خوا لیټی رازی بیټ

ده گریټه وه، که سه یدنا عه لی بینی، خوا لیټی رازی بیټ، که میزی به

پیوه کرد، پاشان داوای ئاوی کردو، ده ستنويزی گرته وه، بو پییه کانی شی

هه ر مه سحی سه ر نه عله کانی کرد، ئینجا چوه مزگه وت نه عله کانی داناو

نويزی کرد..

^۱ اختلاف العلماء (ل ۳۱)، الاوسط (۴۵۸/۱).

^۲ ئیمامی مالیک: المدونه (۴۱/۱).

^۳ المحلی (۱۰۵/۲)، الاوسط (۴۶۰/۱)، المجموع (۵۵۸/۱)، الاختیارات (ل ۱۵).

^۴ به بیقی (۲۸۸/۱)، ته حاوی (۵۸/۱)، ئه لبانی له تمام المنه (ل ۱۵) دا ده لی: اسناده صحیح..

ئەمە وەكو كەسىكە، كە سەرى مەسح كەردووە، پاشان قەزى تاشبووە، كەس نائىت، دەبى مەسحەكەى بكاتەو، يان دەستنوێژەكەى بگريتهو.. كەوابو ئەگەر كەسىك خوففەكەى داكەندو، دەستنوێژەكەى نەشكاند، بۆى ھەيە نوێژى پيوە بكات.. والله اعلم..

★ ★ ★

خوفف لەسەر خوفف :

كەسىك جوتىك خوفف لە پى دەكات، پاشان ئەگەر جوتىك خوففى ترى بەسەردا لە پى كرد ؟! يان جوتىك گۆرەوى لە پى كەردووە جوتىك خوففى بەسەردا لەپى كرد، يان دوو جوت گۆرەوى لە پى كرد.. ئايا دروستە ؟ ئايا لە دەستنوێژیدا كاميان مەسح دەكات ؟!

لەبەر كەردنى دوو جوت خوفف، يان دوو جوت گۆرەوى كاريگەر نى، ئەوى گرنگ و كاريگەرە لەسەر حوكمە شەرعىيەكە ئەوھى، كە بە دەستنوێژەو لە پى كەردبن.. شەرعناسان رايان لەم مەسەلەيەدا، بە پىي حالەتەكان جياوازەو چەند پۆليكن:

پۆلى يەكەم: دەلێن: ئەگەر دوو جوتى خوفف، يان گۆرەوى پىكەو، لەپىكرد، بۆ مەسح كەردنەويان، بۆى ھەيە ئەوھى سەرەويان مەسح كات.. ئەمەش راي حەنەفيەكان و، راي بەھيژى ماليكيەكان و، حەنبەليەكانەو، قەوليكي كۆنى ئىمام شافيعيشە، بەلام قەولى نووى پىچەوانەى ئەوھى..

پۆلى دووھم: گوتويانە: ئەگەر جوتەكەى سەرەوھى مەسح كەردبو، پاشان داكەندەو، دواتر ئەوھى ژيەرەويان بمنيتهو، لە دەستنوێژى

^۱ حاشية ابن عابدين (۱/۱۷۹)، جواهر الاكليل (۱/۲۴)، روضة الطالبين (۱/۱۲۷).

تردا مهسحی له سههر بکات، جائیزه، چونکه پێیهکانی به دهستنوێژهوه خستۆته ناو خوف، یان گۆرهوهیهکانیهوه..

پۆلی سییهم: دهستنوێژی دروستی گرت و، جوتیکی له پیکرد، بئێهوهی دهستنوێژی بشکیت، دواتر جوتیکی تری به سهردا له پیکرد، ئەمەش جائیزه، شهرعناسان دهئین: سه رپشکه لهوهی کام جوتیهیان مهسح دهکات.. ئەمەش رای حەنبەلیهکانه'..

پۆلی چوارهم: ئەگەر دهستنوێژی گرت و، جوتیک خوف، یان گۆرهوی له پیکرد و مهسحی کرد، ئینجا جوتیکی تری به سهردا له پیکرد، بۆی ههیه مهسحی ئهوهی سه رهوهیانی بکات، چونکه پێیهکانی به دهستنوێژهوه خستۆته ناویانهوه.. بهلام ئەگەر جوتی یه که میانی له پیکرد، پاشان دهستنوێژی شکاند، ئینجا جوتیکی تری به سههر جوتی یه که مدا له پیکرد، بۆی نیه ئهوه جوتهی سه رهوهیان مهسح کات، به لکو ههر ده بیئت ئهوهی ژیرهوهیانی مهسح کات.. چونکه ئهوهیانی به دهستنوێژهوه له پێ کردوه'..

پیم وایه ئەگەر به دهستنوێژهوه خوف، یان گۆرهوی له پیکرد، پاشان خوف، یان گۆرهوی تری به سهردا له پیکرد، بۆی ههیه مهسحی ئهوهی سه رهوهیان بکات، چونکه ههر دووکیان بونه ته یه ک پارچه.. ئەگەر ئهوهی سه رهوهشی دانایه وه، بۆی ههیه مهسحی ئهوهی ژیرهوهیان بکاته وه.. والله اعلم..

دووهم: مەسحى گۆرهوى

. مەسحى گۆرهوى: راي شەرعناسان دەربارەى گۆرهوى، خورى بىت، يان لۆكە، يان كەتان و، كەرەستەى تر، سى پۆلە:

پۆلى يەكەم: مەسحى گۆرهوى جائىزنيە، مەگەر بنى بەچەرم داپۆشرا بىت.. ئەمەش قەولى كۆنى ئىمام ئەبو حەنەيفەيە، كە لىشى گەراو تەو، ھەروھە راي ئىمام شافىعى و ئەحمەدە^۱.. گوتويانە: گۆرهوى خوفف نيە، تا حوكمى ئەو وەرگرت، ئىنجا گوتويانە: فەرمودەمان لاسەر مەسحى گۆرهوى چىنگ نەكەوتو..

پۆلى دووھم: مەسحى گۆرهوى جائىزە، بەو مەرجهى شوينى فەرزى شوشتنى بى بگرتەو و بە پيۆە بنوسيت.. ئەمەش راي ئىمام ئەحمەدو، حەسەنى بەسرى و، ئىبنول موسەييەب و، شەرعناسانى حەنەفى و، شافىعى و، حەنبەليەكانە^۲..

پۆلى سىيەم: مەسحى گۆرهوى جائىزە، ئەگەر تەنكىش بىت.. ئەمەش مەزھەبى ئىبنو حەزم و، ئىبنو تەيميەيەو، راي شىخى ئەلبانى و، ئىبنو عوسەيمىن و، شەنقىتيە^۱.. ئەبو داود دەلى: ئەمە رايو بۆچونى سەيدنا عومەرو، عەلى و، ئىبنو عەبباس و، ئىبنو مەسعودو،

^۱ المبسوط (۱۰۲/۱)، المدونة (۴۰/۱)، الاوسط (۴۶۵/۱)، الام (۳۳/۱).

^۲ ابن هانئ: مسائل أحمد (۲۱/۱)، الاوسط (۴۶۴/۱)، المجموع (۵۴۰/۱)، فتح القدير (۱۵۷/۱).

^۱ المحلى (۸۶/۲)، ابن تيمية: المسائل الماردينية (ل ۵۸۰)، مجموع الفتاوى (۱۸۴/۲)، الابناني: تمام المنة (ل ۱۱۳)، الشرح الممتع (۱۹۰/۱)، الشنقيطي: أضواء البيان (۱۸/۲).

به رائي كورې مالیک و، نه نهس و، نه بو موسای نه شعهری و، نه بو
نومامه و، سه هلی كورې سه عدو، عمري كورې حوره یسه.. نه مهش له
یازده یاوهره وه گیراوه ته وه..

به لگه ی به هیزیش لای نه مانه، له وانه:

۱ - موغیره ی كورې شوعبه، خوا لیې رازی بیټ گیراوه وه، که: (أَنْ رَسُولَ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ وَ مَسَحَ عَلَى الْجُورَبَيْنِ وَالتَّغْلِينَ) واته:
پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم ده ستونویژی گرت، گوره وی و
نه عله کانی مهسح کرد..

۲ - نه زرهقی كورې فهیس ده لی: نه نه سی كورې مالیکم بینی،
ده ستونویژی شکاند، پاشان ده ست وده موچاوی شوشت و، گوره ویه کانی
مهسح کرد، که له خوری بون، لیم پرسی: مهسحیان ده که هیت؟! گوتی:
خوفن، به لام له خورین^۲..

نه نهس خوا لیې رازی بیټ، که خوی یه کیکه له زمانه وانانی یاوهران،
ده زانیټ، که و ترا خوف، له خوفی چه رمین گشتگیر تر به کار دیت، بو یه
گوره ویه کانی خوشی، له ریزی خوفدا حسیب کردوه..

۳. له سه رده می یاوهراندا، گوره وی وه کو سه رده منی نیستای نیمه، ناوا
ته نک نه بو، یاوهران گوره ویان، وه کو خوف ته ماشا ده کرد، به لام
شهرعناسانی دوا ی یاوهران، که گوره وی ته نک داهات، نه و راجوییه یان

^۱ نه بوداود (۱۵۹)، ترمزی (۹۹)، نه حمده (۴ / ۲۵۲) قسه شی له سهر کردوه، به لام شیخی
نه لیانی له ارواو القلیل (۱۰۱) ده لی: سه حجه..

^۲ الدولابی: الکنی (۱۸۱/۱) نه حمده شاکری فه رموده وانی میسری، که وه کو شیخی نه لبانیه
به سه حجه داناوه.. صحیح فقه السنة (۱۵۷/۱).

تیکهوت، که ئایا هه مان حوکمی خوفی ده مینیت، یان نا.. به لام گورهوی، هه رچهند ته نک بیت، هه ر له خوفی دراو باشتره..
 حوکمی له فاف که له پیوه ده ئالینریت: هه ر وه کو حوکمی گورهوی و خوفه: چونکه کردنه وهی ئه میان له پی، له دا که ندنی گورهوی و خوف زه حمه تره، بویه بوی هه یه مه سحیان بکات..

★ ★ ★

مه سحی نه عمل و پیلاو

پیشتر فه رموده یه ک و، رهفتاریکی سهیدنا عه لیمان، له سهر مه سحی سه ر نه عمل هی نایه وه، که بریتین له:

۱ - موغیره ی کورپی شوعبه، خوا لئی رازی بیت گیرایه وه، که: (أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ وَ مَسَحَ عَلَى الْجُورَبَيْنِ وَالتَّغْلِينَ)^۱ واته: پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم ده ستنوویژی گرت، گورهوی و نه عله کانی مه سح کرد..

ئه مه دوو مانای لی ده فامریته وه:

۱ - گورهوییان له پیدا بوهو، به سهر ئه ودا نه علیان له پیدا بوهو، مه سحی سه ر هه ردووکیانی کردوه، به مهش حوکمی هه ردووکیان ده بیته یه ک، که جائیزه مه سحی گورهوی و نه عمل بکریت، که وه کو ئه وه یه که سیك جوتیک خوف، به سهر جوتیک خوفی تردا له پیکات، یان دوو

^۱ ابن تیمیة: الاختیارات (ل ۱۳).

^۲ ئه بوداود (۱۵۹)، ترمزی (۹۹)، نه حمه د (۴ / ۲۵۲) قسه شی له سهر کردوه، به لام شیخی ئه لبانی له ارواوا الغلیل (۱۰۱) ده لی: سه حیه ..

جوت گۆرەۋى بەسەر يەكدا، يان گۆرەۋىيەك و، پاشان خوفىيىكى بەسەردا لەبى كات..

۲. ئەگەرى ئەۋە دادەنرېت، كە سەيدنا موغىرە، پېغەمبەرى خۋاى صلى الله عليه وسلم بىنيبېت، جارىك مەسحى گۆرەۋىيەكانى كىردبېت و، جارىكى تر مەسحى نەعلەكانى كىردبېت، ئەمەش ئەۋە دەگەينېت، كە دەشېت مەسحى نەعل بىكرېت، بى ئەۋەى مەسحى گۆرەۋى بىكرېت.. بۇ نمونه سەربازىك دەتوانىت مەسحى پۇستالەكانى بىكات، يان ۋەرزشەۋانىك، يان كەسىك، كە لە كاردايەۋ پىلاۋەكانى قەيتاندارن و، ئاسان بۇى ناكىرنەۋە، ھەمويان دەتوانن مەسحى سەر پىلاۋەكانىيان بىكەن.. ئەۋەى لايەنگرى ئەمىش دەبېت، ئەۋ رەفتارەيە، كە لە سەيدنا عەلى كورى ئەبوتالىبەۋە، خۋا لىي رازى بېت گىپراۋەتەۋە، كە برىتية لە:

۳- ئەبو زوبىيان، خۋا لىي رازى بېت دەگىرپتەۋە، كە سەيدنا عەلى بىنى، خۋا لىي رازى بېت، كە مىزى بە پىۋە كىرد، پاشان داۋاى ئاۋى كىرد، دەستىۋىژى گرتەۋە، بۇ پىيەكانىشى ھەر مەسحى سەر نەعلەكانى كىرد، ئىنجا چۈە مزگەۋت، نەعلەكانى داناۋ نوپۇزى كىرد..

ئەمە باسى گۆرەۋى تىدا نىە، مەسحە بەسەر نەعلدا..

ئەۋەش بىننەۋە ياد، كە دەۋترېت نەعل (ۋاتە دەمپاى) ماناى ئەۋە نىە، كە ۋەكو نەعلى ئەم زەمانە بوبن، لاسكىيان ھەبېت بۇ نىۋان دوو پەنجەى پى و، تەۋاۋ.. نا، نەعلى ئەۋ سەردەمە بۇ دەشت و كىۋ لە پى دەكرا..

كەۋابو مەسحى سەر گۆرەۋى و، پىلاۋ جانيزە.. والله اعلم.

^۱ بەيھىقى (۲۸۸/۱)، تەحاۋى (۵۸/۱)، ئەلبانى لە تمام المنة (ل ۱۵) دا دەفەرمۋى: اسنادە صحيح..

سپپه م: مهسحی عه مامه و سه رپۆش

یه که م: مهسحی عه مامه: عه مامه یهك، که لکی به بن چه ناگه دا هاتبیته وه، دا که نندن و بهستنه وهی قورس بیّت، دهشیت له دهستنو پۆژدا له جیاتی سه ر، مهسحی بکریت.. ئه مهش مهزه بهی ئیما م ئه حمه دو، ئیسه اق و، ئه بو سه ورو، ئه وزاعی و، ئیبنو چه زم و، ئیبنوته یمیه یه، که له سه یدنا ئه بوبه گرو، عومه رو، ئه نهس و، یا وه ری تره وه^۱ گپرا وه ته وه. چونکه له پپغه مبه ری خوا وه، صلی الله علیه وسلم سه لپنرا وه، که:

۱- عه مری کوری ئومه ییه ی زه مری گپرا یه وه، گو تی: (رأیت رسول الله صلی الله علیه وسلم مسح علی الخفین والعمامة)^۲ واته: پپغه مبه ری خوا م بین، صلی الله علیه وسلم مهسحی خوف و عه مامه که ی کرد..

۲- فه رموده که ی لای مو غیره ی کوری شو عبه مان هی نایه وه، خوا ئی پی رازی بیّت، که گو تی: (أن الثبی صلی الله علیه وسلم توضعاً فمسح علی خفیه، ومقدم رأسه وعلی عمامته)^۱ واته: پپغه مبه ر صلی الله علیه وسلم، دهستنو پۆژی شوشت، ئینجا مهسحی سه ر خوفه کانی کرد، هه روه ها پپشه سه ری و، مهسحی هه مو سه ری به سه ر عه مامه که یه وه کرد.

^۱ مسائل أبي داود (۸)، المغني (۲۰۰/۱)، المجموع (۴۰۶/۱)، الاوسط (۴۶۸/۱)، المحلی (۵۸/۲)، مجموع الفتاوی (۱۸۴/۲۱) ..

^۲ بوخاری (۲۰۵).

^۱ موسلیم (۲۷۵)، ئه بو داود (۱۵۰)، ترمزی (۱۰۰) قسه یه کیشی له سه ر کردوه، به لام شیخی ئه لبانی ره حمه تی به سه حیحی دانا وه..

۳ - بیلالی حبه‌بشی، خوا لیلی رازی بیټ، دهلی: (رایت رسول الله صلی الله علیه وسلم مسح علی الخفین والخمار)^۱ واته: پیغمبهری خوام بینی صلی الله علیه وسلم مهسجی خوفه‌کان و عمامه‌که‌ی کرد..

ئیمام ئه‌بو حنیفه‌و، یاوهرانی، هه‌روه‌ها ئیمام مالیک و، ئیمام شافعی^۲ ده‌لین: نابیت به‌ت‌نها به‌سهر عمامه‌دا مهسج بکریت، به‌لکو له‌گه‌ل پيشه‌ ناوچه‌واندا ده‌بیټ، ئه‌و کاته‌ش مهسجی پيشه‌ ناوچه‌وانه، که هینانه‌دی فهرزه‌که‌یه‌و، مهسجی سهر عمامه‌که‌ زیاده‌ی سوننه‌ته^۳.. به‌لام ئیمام شافعی گوتویه‌تی: ئه‌گه‌ر فهرموده‌که‌ سه‌لینرا، دیاره‌ ئه‌وه، حوکمه‌که‌ی له‌سهر ئه‌و بینا ده‌کریت.. الحمد لله فهرموده‌که‌ش پيشه‌وای فهرموده‌وانانی، وه‌کو ئیمام موسلیم، له‌ دوا‌ی ئیمام شافعی هاتون و، سه‌لاندویانه..

ئه‌و پۆله‌ شهرع‌ناسانه‌ی، که‌ ری له‌ مهسجی عمامه‌ ده‌گرن، ده‌لین: فهرموده‌که‌ی سه‌یدنا جابری کورپی عبدالله، خوا لیلی رازی بیټ، به‌لگه‌مانه، که‌ گوتی: (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ فَمَسَحَ عَلَى خَفَيْهِ، وَمُقَدَّمَ رَأْسِهِ وَعَلَى عِمَامَتِهِ)^۱ واته: پیغمبهر صلی الله علیه وسلم، ده‌ست‌نوښتی شوست، ئینجا مهسجی سهر خوفه‌کانی کرد، هه‌روه‌ها پيشه‌ سهری و، مهسجی هه‌مو سهری به‌سهر عمامه‌که‌یه‌وه کرد.

^۱ موسلیم (۲۸۵).

^۲ حاشیه ابن عابدین (۱/ ۱۸۱)، حاشیه‌ الدسوقی (۱/ ۱۶۴)، المجموع (۱/ ۴۰۷)..

^۳ خو‌ی له‌ مه‌زه‌بی هه‌ردوونه‌و ئیمامه‌ به‌رپ‌زانه‌دا، مهسجی که‌میکی سهر، فهرزی مهسج دینیت‌ه‌دی، بۆیه‌ واشیان گوتوه‌..

^۱ موسلیم (۲۷۵)، ئه‌بو داود (۱۵۰)، ترمزی (۱۰۰) قسه‌یه‌گیشی له‌سهر کرده، به‌لام شیخی ئه‌لبانی رحمه‌تی به‌ سه‌حیحی داناوه‌..

ئەمما ئەو فەرمودەیی تر، کە هەندیکیان کردویانە بە بەلگە، کە سەیدنا موغیرە خوا لێی رازی بێت، کە دەلێ: (رَأَيْتَ التَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَسَرَ الْعِمَامَةَ عَنْ رَأْسِهِ وَمَسَحَ عَلَى نَاصِيَتِهِ) واتە: پێغەمبەری خوام صلی الله علیه وسلم، بینی سەری روت کردو، مەسحی پێشە ناوچەوانی کرد.

بە هەر حال هەردوو لا بەلگەیان بە دەستەوویە، بەلام، پێم وانیە ئەو شەرعناسە بەرپزانی، گوتویانە: مەسحی سەر عەمامە، بە تەنها فەرزی مەسحی سەر ناھینیتە دی، بەلگە ی بەھیزیان بە دەستەوویە، چونکە ئەوێش سەلینراوە، کە پێغەمبەری پێشەوا، صلی الله علیه وسلم مەسحی سەری پیرۆزی، بەسەر عەمامەکەووە کردو.

پێم وایە مەسحی سەر عەمامە، فەرزی مەسحی سەر دەھینیتە دی، بەلام بۆ ئەوێ لە راجوویی دەرچین، دەشیت پێشە ناوچەوانیشی، ئەگەر مومکین بو لەگەڵدا مەسح بکریت، ئەگەر، نا، مەسحی سەر عەمامەکە بەسە.. والله اعلم.

دووهم: مەسحی سەرپۆشی ئافرەتان: ئیمام ئیبنوتەیمییە

دەلێ: ئەگەر ئافرەتێک ترسی سەرماو شتی وای هەبو، دەتوانیت بەسەر سەرپۆشەکەیدا، مەسحی سەری بکات، چونکە خاتو ئوم سەلەمە، خوا لێی رازی بێت، مەسحی سەری لەسەر سەرپۆشەکە یەو دەکرد.. بەلام پێویستیشە لەگەڵ ئەمەدا، چەند تالە مویەکی سەریشی مەسح کات،

^۱ پێم سەیر بو، کە شیخ کەمال ئیبنو السەید لە صحیح فقہ السنە (۱/۱۵۹) دا نوسیوتی: (بە سنەدەووە ئەمدیووە) منیش زۆری بۆ گەرێم کەمەم بینی و هەموشیم هەر بێ سەنەد دەبینی!! ئیتر نازانم چۆن دەبیتە بەلگە ی حوکمی شەرعی لای هەندیک کەس..

ئەگەر هیچ ھۆیەکی مەسح کردنی بەسەر سەرپۆشەووە نەبو، ئەووە راجووییەك، لە نیوان شەرەناساندا ھەییە، كە ئایا جائیزە یان نا.^۱ ..
 ئیمام ئەبو حەنیفەو، مالیک و، شافیعی و، قەولیکى حەنبەلیەکان^۲
 پێچەوانەى ئەمەییە، پێیان وایە، كە مەسحى سەرپۆش نابیت.. بەلام رای
 حەسەنى بەسرى و، بۆچونى پەسەندگراوى مەزھەبى حەنبەلى،
 جائیزونیتی بەو مەرجهى سەرپۆشەكە وا بیت، لە لای ملیەووە قایم
 كرابیت.

ئەمما ئەو ریوایەتەى، كە لە خاتو عائیشەخانەووە دەگێریتەووە، كە
 دەستی بردۆتە ژێر سەرپۆشەكەییەووە، مەسحى سەرى كردوو، گوتویەتى:
 بەم شیوہیە پێغەمبەرى خوا، صلى الله عليه وسلم فەرمانى پى كردوم.^۳ ..
 بیگومان ئەو ئافرەتانەى، كە مەترسى دەرکەوتنى قزبان لای پیاوانى
 نامەحرەم ھەییە، یان سەرپۆشەگانیان وا بەستوو، كردنەووی زەحمەتە،
 ھەروەھا ئەو ئافرەتانەى، سەریان لە خەنە گرتوو، زیاتر موحتاجى ئەم
 فەتوایەن..

لەبەر نەبونى بەلگەى بەر بەست و، قیاس لەسەر عەمامەى پیاوان،
پیم وایە مەسحى سەر بە سەر سەرپۆشەووە، بۆ كاتى پێویست جائیزە،
بەو مەرجهى ھەندیک تالە موى سەرىشى پێو تەر ببیت. والله اعلم.

^۱ مجموع الفتاوى (۲۱/۲۸).

^۲ المدونة (۰/۴۲)، الام (۱/۲۶)، البدائع (۱/۵)، المغني (۱/۳۰۵).

^۳ كاسانى حەنەفى لە البدائع (۱/۵) ھیناوتیەووە، بەلام لە هیچ سەرچاومییەكى فەرمودەدا،
 نەمدۆزیەووە، ئەگەر بەسەلینریت، چارەسەرى راجوویی دەكات..

دووه م: مه سحی کلاو:

لای جمهوری شهر عناسان، مه سحی سهر کلاو له دستنوئزدا جائیز نیه، چونکه وهکو عمامه نیه، له لایه که وه فهرموده ی له سهر بیټ و، له لایه کی تره وه کردنه وهو به ستنه وهی گران بیټ.. به لام ئیمام ئیبنو چه زم و، ئیبنو تهیمییه به لایانه وه جائیزه وه ده لئین: که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، مه سحی عمامه ی کردوهو، ته ریټی دهستی نه گه یشته وه موه کانی سهری، له حالته ی مه سحی کلاوه که شدا، هه مان دیارده دوو پات ده بیټه وهو، ته ریټیه که ناگاته موه کان، ئیتر چ جیاوازیه کیان هه یه؟! پیم وایه مه سحی سهر کلاو، جائیز نیه، چونکه بهر زکردنه وهو، لابرندی کلاو، وهکو کردنه وهو به ستنه وهی عمامه نیهو، ئاسانه.. والله اعلم.

★ ★ ★

چواره م: مه سحی گه چی شکاویی

گه چی شکاویی چیه؟ ئیمه مه به ستمان له م زاراهه (جه بیره) ی زمانی عه ره بیه، جه بیره بریتیه له دوو پارچه دار، یان ته خته، که بو راست کردنه وهی شکاویی ده پیچرانه په له شکاوه که، که ئیستا له م سه رده مه ی ئیمه دا، که ره سته ی تری تیده گرن، که کورد پیی ده لئ: گه چ.. هه ر که سیک په لئکی شکاوی وهک بازو لولاق، یان له جیچوی وهکو، ئانیشک و پی، یان له بهر هه ر پیویسته کی تر، گرتبیته گه چ، بو ی هه یه

له دەستنوێژدا له جیاتی شوستنیان مهسحیان بکات.. ئەمەش رای چوار ئیمامه بهرپزهکهو، شهرعناسانی تره، بهلگهشیان:

۱. ئیبنو عومەر، خوا لییان رازی بیټ، دهئى: هەر کهسیك شوینیکی بریندار بو بیټ و، بهستیټی، له کاتی دەستنوێژدا، شوینه بهستراوهکهی مهسح دهکات و، دهوروبهری دهشوات^۱. شهرعناسان گوتویانه: له نیوان یاوهراندا کهس پیچهوانه ی ئەم بۆچونه ی ئیبنو عومەر نهبوو
۲. قیاس لهسەر مهسحی گۆرهوی، که له حالهتی پیویستی نهبونیشدا، جائیزه مهسح بکړین، چ جای گهچ، که پیویسته..

چه ند خالیکی پیویست:

۱. مهسحی سەر گهچ بۆ دەستنوێژو غوسل دهرکردنیشه:

واته، ئەگەر کهسیك لهشگران (توشی جهنا بهت) بو، ئەو شوینانه ی بشوات، که دهتوانیټ، پاشان مهسحیکی سەر گهچهکی بکات.

۲. مهسحی سەر گهچ مهرجهکانی خوفی نیه: وهك ئەوهی

دهبیټ لهسەر هه بونی دەستنوێژ تیټی گیرابیټ، یان کاتی بۆ دیاری کرابیټ، چونکه له لایه کهوه هیچ دهقیك له بهر دهستدا نیه، له لایهکی تریشهوه، جاری وا ههیه دەستنوێژ گرتن، له پیش گهچ تیگرتنه کهدا مومکین نیه، کابرای دهست شکاو، دهچیټه لای پزیشک، یان حه کیمیک و دهبه جی بۆی دهگریټه گهچ، لهوانهیه ریټی دەستنوێژگرتنی نه بیټ، ههروهها کاتی بۆ دیاری نهکراوه، وهك ئەوهی بۆ خوف دیاری کراوه..

^۱ شرح فتح القدیر: (۱۴۰/۱)، المدونه (۲۳/۱)، المغنی (۲۰۲/۱)، المجموع (۲ / ۳۲۷).

^۲ ئیبنو ئەبی شهیبه (۲۳۶)، بهیهقی (۲۲۸/۱). کهمالی ئیبنو السهید له صحیح فقه السنة (۱۶۱/۱) دا دهئى: إسنادہ صحیح.

ھوكىمى پىچان و لەفاف

ھەر ھەمان ھوكىمى گە چىيان ھەيەو، ئەندامە پىچراوھگان، لە كاتى دەستنوڭزۇ غوسلّ دەر كىردندا مەسح دەر كىرڭن.. توپۇزىنە ھەي وردە كارانەي ئەمەش، لاي ئىمام ئىبنو تەيمىيەھ^۱..

★ ★ ★

^۱ مجموع الفتاوى (۱۸۵/۲۱).

باسی هه شتم

غوسل

- چی غوسل پېویست دهکات ؟
- غوسلی سوننه ت.
- روکنه گانی غوسل.
- سوننه ته گانی غوسل .
- دوو بیر خستنه وه.
- غوسلی ئافرمت.
- خوؤ وشک کردنه وه.
- هه ندیک مه سه له ی تر.
- بابه تی تری له شگرانی

باسي هه شتم

غوسل

پڻاسهي غوسل: له زمانه وانيدا: غوسل: شوشتنه. له زار او هدا: غوسل: خوشوشتنه، كه برپتیه له رڙوشتنی ناوی پاڪ، به سه ر هه مو جهسته دا.

چي غوسل پڻويست دهڪات؟!

واته نهو ر هفتارانهی، كه غوسلی شهرعی فهرز دهڪن، كه برپتیه له:

یه كه م: هاتنه دهرهوی مهنی له ڪاتی خهو بیداری ته ندروستدا:

۱. چونكه خوی گه وره دمفه رموی: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَأَطْهَرُوا﴾ المائده/۶ واته: نه گهر لهش گران بون (له جهنابه تدا بون)، دهبی خوتان به شوشتنی له شتان پاڪ كه نه وه. هه روهها دمفه رموی: ﴿يَتَأَيَّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا

^۱ ابن حجر العسقلاني: التلخيص الحبير في تخريج أحاديث الرافعي الكبير / كتاب الطهارة / الغسل / مسألة ۱۷۹: دوی باس کردنی راجویبی، هه ر له بهیهیقه وه نه قل دهڪات و، دمفه رموی: (إِنَّمَا الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ) كَرَّرَهُ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ مَتَّةً، وَهَذَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ أَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ مَطْوًلًا، وَفِيهِ قِصَّةٌ عِتْبَانَ بْنِ مَالِكٍ، وَاقْتَصَرَ الْبُخَارِيُّ عَلَى الْقِصَّةِ، ذُوْنَ قَوْلِهِ: { الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ }، وَرَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ خَرِّيمَةَ وَابْنُ حِبَّانَ، بِلَفْظِ الْبَابِ، وَرَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَالطَّبْرَانِيُّ مِنْ حَدِيثِ أَبِي أَيُّوبَ وَرَوَاهُ أَحْمَدُ، مِنْ حَدِيثِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ، وَمِنْ حَدِيثِ عِتْبَانَ بْنِ مَالِكٍ، وَالطَّحَاوِيُّ مِنْ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَابْنُ شَاهِينَ فِي نَاسِخِهِ، مِنْ حَدِيثِ أَنَسٍ، وَهَذَا جَمَعَ طَرَفُهُ الْحَازِمِيُّ، وَقَبْلَهُ ابْنُ شَاهِينَ

تَقَرَّبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنْبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا ﴿النساء/ ۴۳﴾ واته: ئهی ئه و که سانهی باوهرپتان هیناوه، له و کاتانه دا، که سهرخوښن توخنی نوښت نه که ونه وه، تا بزنان چی ده لاین، له و کاتانه ش، که له شگرانن (له جه نابه تدان)، تا خوټان ده شوڼ، مه گهر ریښوار بن.

۲- ئه بو سه عیدی خودری، خوا لیلی رازی بیټ ده گپرېته وه، که پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم، فهرموی: (إِنَّمَا الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ) واته: ئاو به خوډا کردن، که غوسل دهر کردنه، به هوئی هاتنه وهی ئاوه وه (مه نی) یه.

- پیغهمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم به سهیدنا عهلی فهرمو: (إِذَا فَضَخْتَ الْمَاءَ فَاغْتَسِلْ) ۱. واته: ئه گهر ئاو (مه نی)، به شیوهی هه لقولین هاته دهری، خوټ بشو.. ئه مهش دیاره، که به ئاره زوده وهیه، چونکه خوای گه وره له باسی دروست بونی مرؤفدا ده فهرموی: ﴿خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ دَافِقٍ﴾ طارق/ ۶ واته: له ئاویکی هه لقولاو دروست کراوه..

۳ - خاتو ئوم سه له مه، خوا لیلی رازی بیټ ده گپرېته وه، که ئوم سولیمی زنی ئه بو ته لحه، خوا لییان رازی بیټ، هاته خزمهت پیغهمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم و فهرموی: ئه ی پیغهمبهری خوا، خوای گه وره شهرم له باسکردنی هه ق ناکات، ئایا ئه گهر ئافرمت شهیتانی بو (له خه ونیدا له گهل پیاودا جوت بو) غوسلی ده که وپته سهر؟! پیغهمبهری خوا صلی الله

۱ موسلیم (۲۴۲)، ئه بو داود (۲۱۴).

۲ ئه بو داود (۲۰۶)، نه سائی (۱۹۲)، نه حمهد (۲۴۷/۱). ئه سله که شی له سه حیجه پیندایه

عليه وسلم فہرموی: (نَعَمْ، إِذَا رَأَتْ الْمَاءَ) ^۱ واتە: بەئێ، ئەگەر ئاوی بینی.. ئەمەش بەلگەیە لەسەر بینین و، ھەست پیکردنی ھاتنەدەرەووی مەنی، بە شیووی ھەلقوئین..

ئەگەر مەنی بە دەرپیکەییەوہ بینی، غوسلی لەسەر فەرز دەبێت، با شەیتانیش نەبویت، چونکە دەشیت خراب خەوتبیت.. بەلام، ئەگەر خەونی بینی و، ئاوی نەھاتەوہ، غوسلی ناکەوێتە سەر.. چونکە عائیشەخان خوا لێی رازی بێت، دەئێ: پرسیاریان لە پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم کرد، کە کابرا، کە لە خەو ھەل دەستیت، تەرپیتی بە خۆیەوہ دەبینیت، ئەگەرچی خەونیشی نەدیوہ، فہرموی: (يَقْتَسِلُ) واتە خۆی دەشوات.. پرسیاریان کردەوہ: ئەدی ئەگەر کابرا خەونی شەیتانیی بینی، بەلام تەرپیتی بە خۆیەوہ نەدی، ئایا غوسلی لەسەرہ؟! فہرموی (لا غُسْلَ عَلَيْهِ) ^۲ واتە: غوسلی لەسەر نیە..

- حوکمی ژن و پیاو لەم مەسەلەیدەدا وەکو یەکە..

- ھەر کەسیک مەنی، بە ھۆی سەرماو نەخۆشیەوہ لێ بێتە دەرەوہ، غوسلی ناکەوێتە سەر، چونکە وەکو باسکرا، مەرچی فەرز بونی غوسل ھاتنە دەرەووی مەنییە، بە شیووی ھەلقوئین، ئەمە رای جەھوری شەرعناسانە، جگە لە ئیمام شافیعی و ئیبنو حەزم..

^۱ بوخاری (۲۸۲)، موسلیم (۳۱۳).

^۲ ترمزی (۱۱۳)، ئەبوداود (۲۳۳)، کەمال ئیبنو السەید لە صحیح فقہ السنە (۱/ ۱۶۳) دا دەئێ: سەحیحە..

شەرعناسان رایان لەسەر ئەوە کۆیە، کە هەر کەسێک لە بێداریدا، مەنێی بەچێژەوه لێ هاتە دەرەوه، یان لە کاتی خەوتنیدا هاتە دەرەوه، ئەوە غوسلی لەسەرە^١..

ئەودی، کە ئیبراھیمی نەخەعی گوتویەتی، کە گواپە لەم حوکمەدا ژن وەک پیاو نیە. بە خەونی شەیتانی بون، غوسلی لەسەر فەرز نابێت، بێ بەلگمە.. ئیمام شەوکانی لە بەرپەرچدانەوهیدا دەلی: وا نازانم، هەر ریاویەتە کە لە ئیبراھیمی نەخەعیەوه راست بێت، چونکە ئەگەر وای گوتبێت، ئەوە پێچەوانەی موسوڵمانانی پیش و پاش خۆی کردووە^٢..

دووهم: بە بەرکەوتنی جی خەتەنە پیاو ژن، با ئاوشیان

نەهاتبێتەوه:

ئەگەر گۆپکە ی زەکەری پیاو، لە عەرەتی ئافرەتیکدا بزر بێت، ئاویان بێتەوه، یان نا، غوسل لەسەر هەردووکیان فەرز دەبێت؟؟ چونکە:

. ئەبوهورەیرە خوا لێی رازی بێت گێراوێتیەوه، کە پێغەمبەری خوا، صلی الله علیه وسلم فەرموویەتی: (إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شُعْبَيْهَا الْأَرْبَعِ، ثُمَّ جَهْدَهَا، فَقَدْ وَجِبَ الْقَسْلُ (وَإِنْ لَمْ يُتْرَلْ) ^٢ واتە: ئەگەر لە نیوان چوار پەلیدا دانیشت و، سەرچیی لەگەڵ کرد، ئاو بێتەوه، یان نەیاتەوه غوسلی لەسەر فەرزە.

^١ المجموع (١٣٩/١)، بداية المجتهد (٥٨/١).

^٢ الشوکانی: السیل الجرار (١٠٤/١).

^٣ بوخاری (٢٩١)، موسلیم (٣٤٨).

^٤ شەرعناسان لە لیکدانەوهی وشەکانی ئەم فەرمودەدا زۆر لق و پۆپیان لێ کردۆتەوه، کە مەبەست لە شەعبا الاربع چیهو، مەبەست لە جەهدا چیه.. ئایا ئەمانە هەموی کینایەن بۆ

- عائشه خان خوا لئی رازی بیت، گپراویتییه وه: (أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الرَّجُلِ يُجَامِعُ أَهْلَهُ ثُمَّ يَكْسُلُ هَلْ تَرَى عَلَيْهِ مِنْ غَسَلٍ؟ وَعَائِشَةُ جَالِسَةٌ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنِّي لَأَفْعَلُ ذَلِكَ أَنَا وَهَذِهِ ثُمَّ نَعْتَسِلُ^۱)^۱ واته: کابرایهک له پیغه مبهری خوی پرسی، صلی الله علیه وسلم: نه گهر که سیک له و کاتی سهر جیبی، له گهل خیزانی دهکات و، پاشان خاوبیتییه وه (سیس بیته وه و جیماعه که ته و او نه کات)، ئایا غوسلی دهکه ویته سهر؟! پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم له و کاته، که خاتو عائشه خانیش له وی بو فهرموی: من و ئه مه و دهکه یین و، پاشان غوسلی خو مان دهرده که یین.

ئیمام نه وه وی دهلی: کاتی یاوهران و تابعین هه ندیک، راجوویی له م مه سه له یه دا هه بو، به لام نیستا راجوویی نه ماوه و، کوپرا (ئیجماع) له سهر ئه مه یه، که باس مان کرد.. که غوسل به کاری سهر جیبی، فهرز ده بیت، با هه ردووکیان، یان یه کیکیشیان ره حهت نه بو بیت..

ئه مه ی ئیمام نه وه وی رونی کرده وه، کوپرای شهر عناسانه، به لام داودی زا هیری کاری پی ناکات، چونکه به لایه وه نه و سهر جیبییه ی، که ئاویانی تیدا نه هات بیته وه، غوسلیان ناخاته سهر، چونکه پیغه مبهری خوا فهرمویه تی (إِنَّمَا الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ)^۲ واته: ئاو به خو دا کردن، که غوسل دهر کردنه به هوی هاتنه وه ی ئاوه وه (مه نی) یه.. به لام شهر عناسان ئه مه یان رهت کردو ته وه، ئیمام ترمزی له توپزینه وه ی خویدا رونی

خودی سهر جیبییه که، به لی ده سیت و بیت، به لام ئیمامی خهتتابی دهلی: جهد خوی به مانای سهر جیبی (جیماع) کردن دیت.. نیتز ج پیویست به و هه مو لیکدانه وه یه؟!^۱

^۱ موسلیم (۳۵۰).

^۲ موسلیم (۳۴۳)، نه بو داود (۲۱۴).

کردوتهوه، که نهو حوکمه له سهرهتادا وابوه، که غوسلیان لهسهر فهرز
نهبوه، بهلام دواتر، یاوهرانیش رایان هاتوته سهر فهرزبونی غوسلهکهی،
نهوش پای ئوبهی کورپی کهعب و، رافیعی کورپی خهدیجه خوا لییان رازی
بیټ، که یاوهرانی پیغهمبهرن، صلی الله علیه وسلم^۲ ..

من پیم وایه، نهگهر زهکهری پیاوهکه، له عهورتی ژنهکهدا بزر بو،
غوسلهکهیان دهکوپته سهر، ناویان هاتبیتهوه، یان نا..

چهند خالیکی تر:

۱ - نهگهر زهکهری کابرا بهر عهورتی ئافرهتهکه کهوت، بی ئهوهی
بچیته ژورهوه، پاشان کابرا رحعت بو (ئاوی هاتهوه)، غوسل ههر لهسهر
کابرایه، نهک لهسهر ژنهش..

۲ - نهگهر زهکهری کابرا کهوته بهر عهورتی ژنه، بهلام گوپکهی
زهکهری نهچوه ژورهوه، مهنی پیاوهکه رزایه عهورتی ژنهکهوه، یان ژنه
به دهمی بوئی مزى و، به نهنقهست مهنیهکهی رزاندده عهورتی، یان
کونی دواوهی خویرهوه، پاشان لیوهی هاتهوه دهرهوه، غوسل لهسهر ژنه
نیه.. غوسلهکه تنها لهسهر کابرایه..

ئیمام نهوهوی رحمهتی خوی لی بیټ - که ژنیشی نههیناوه - دهلی:
نهگهر ئافرهتهکه مهنی پیاوهکهی رزاندده پیشی، یان پاشی خوئی و، لیی

ترمزي (۱/۸۵)،

تمفیلی تووژینهوهکان وا له کتیبی: ابو عمیر الاثري: شفاء العيي بتحقیق مسند الشافعي

هاته وه دهره وه، غوسلی ناکه وپته سهر.. ئه مهش ئه وه رايه دروسته يه، که جمهوری شهرعناسانی له سهره^١..

٣ - ئه گهر کابرا سهرجیپی له گهل ئافره ته کردو رحهت بو، مه نیه که ی رژابوه ئافره ته که وه، پاشان ئافره ته غوسلی دهرکرد، به لام دوایی مه نیی کابرای لی هاته دهره وه، غوسلی له سهر نیه.. به لام به رای جمهوری شهرعناسان، ده ستنوویژی شکاوه، ده بیته بیگریته وه، چونکه شتیك، با پاکیش بیته له عه وره تی هاتوته دهره وه..

ئیمام ئیبنوحه زم ده لی ده ستنوویژی نه شکاوه، چونکه مه نی کابرا، که پا که چوته شوینیکی پا که وه، لی وه ی هاتوته وه دهره وه، له بو ری میزیشیه وه نه هاتوه، تا به شوینی پيسدا هاتبیته.. مه گهر سل له وه بگریته وه، که تی که ل به مه زی ئافره ته که بو بیته، که پيسه.. له بهر ئه مه يه، که هه ندیک له شهرعناسان، هه ردوو رایه کانیان پیکه وه سازاندوه، گوتویانه: له بهر ئه گه ری تی که ل بونی مه نیه پا که که، به مه زی ئافره ته که، ده ستنوویژ گرتنه وه که ی باشتره^٢.. منیش ئه مه م پی په سه ندره.

٤ - ئه گهر ئافره ته که مندال بو، هیشتا نه که وتبوه چه یزه وه، یان نی رینه که مندال بو، بالغ نه بو بو، غوسل له سهر هه ردوو لایان فه رز ده بیته.. ئه مهش رای ئیمام ئه حمه ده^٣..

^١ المجموع (١٥١/٢)، المحلی (٧/٢).

^٢ صحیح فقه السنة (١/ ١٦٥).

^٣ المغنی (٢٠٦/١).

۵ - نهگەر كابرا داواى سهرجیى له ژنهكهى كرد، بوى نیه - بهو بهمانهى كه ئاویان بهشى غوسل دهرکردن نیه - رمفزی كات.. ئیمام ئیبنوتهیمییه - كه نهمیش خوی ژنی نههیناوه - دهلی: ئافرمت بوى نیه رمفزی داواى میردهكهى بهو بهمانهیه بکاتهوه، كه ئاوى خوشوشتنیان نیه، نابیت، با كاری سهرجیى خویان بکهن، نهگەر ئاویان دهسكهوت غوسلهكه دهردهكات، نهگەر نهبو، تهیهموم بکات..

سییهم و چوارهم: چهیزو زهیستانی:

چهیز (سورپی مانگانه) و زهیستانی، ههر دووکیان هوی واجب بونی غوسلن، بهلام نهو کاته فهرز دهبن، كه کاتیان تهواو بوبیت.. عائیشهخان، خوا لئی رازی بیت دهگیریتتهوه، كه پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، به فاتیمهى كچی نهبو جهحشی فهرمو: (إِذَا أَقْبَلْتَ الْحَيْضَةَ فَدَعِي الصَّلَاةَ وَإِذَا أَدْبَرْتَ فَاغْسِلِي عَنكَ الدَّمَ وَصَلِي) ^۲ واته: نهگەر كهوتیتته چهیزهوه، واز له نویرهكان بهینه، نهگەر تهواو بو، غوسل دهرکهو، نویرهكانت بکه. حوكمی زهیستانیش كوړای شهرعناسانی لهسهره، كه وهكو حوكمی چهیزه، باسی دورودریژی نهو مهسهلهیه دواتر دیت. ان شاء الله..

پینجهم: موسولمان بونی كافر:

شهرعناسان لهسهر حوكمی غوسلی، نهو كافرهی موسولمان دهبیت، سی پوله راوبوچونیان ههیه:

یهکه م: نهگه ر کافر موسولمان بیئت، دهبی غوسلی خوئی

دهرکات: ئەمه مهزهه بی مالیک و، ئەحمه دو، ئەبو سهورو، ئیبنو حهزمه و، ئیبنول مونزیرو، خهتتابیش به پهسه ندرینیان داناهه .. بهلگهشیان:

۱ - قهیسی کورپی عاسم، خوا لیی رازی بیئت، دهگپرتهوه، کاتیك، که موسولمان بوه، پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، فهرمانی پیدا (أن یقتسل بماءٍ وسِدْرٍ)^۲ که خوئی به ئاو سیدر بشوات.. فهرمانیش بو فهرز بونه.. کهوابو غوسل دهرکردنی کافر فهرزه..

۲ - ئەبو هورهیره، خوا لیی رازی بیئت، دهئی: که سومامه ی کورپی ئەسسال (ثمامة بن أثال) موسولمان بو، پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، فهرمانی کرد: (إِذْهَبُوا بِهِ إِلَى حَائِطِ بَنِي فُلَانٍ فَمَرُوهُ أَنْ يِقْتَسِلَ)^۲ که بیبهنه باخی تیره ی فالانی، با لهوئی غوسل دهرکات..

۳ - بهسه رها تی موسولمان بونی، ئوسهیدی کورپی حوزهیر، خوا لیی رازی بیئت، که ویستی موسولمان بیئت، له موسعه بی کورپی عومهیرو، ئەسهدهی کورپی زوراره ی، پرس ی خوا لییان رازی بیئت: ئەگه ر ویستتان

^۱ مواهب الجلیل (۳۱۱/۱)، المغنی (۱۵۲/۱)، المجموع (۱۷۵/۲)، المحلی (۴/۲).
^۲ ئەبوداود (۳۵۵)، ترمزی (۶۰۵)، نهسانی (۱۰۹/۱)، سهحیحه.. سیدر: گه لایه کی بۆن خوش بووه بو پاکژی بهکار هاتوه..
^۳ ئەحمه د (۳۰۴/۲)، ئیبنوخوزیمه (۲۵۲)، ئەسله کهشی له سهحیحه یندا یه و ئەلبانیس له اروا و الغلیل (۱۲۸) دا دهئی: سهحیحه.

بچنه ئەم دینه وه، چی دهکهن؟! گوتی: غوسل دهردهکهیت و، پوښاکه کانت پاك دهکهیته وهو، شایه تمان دینیت و، نوپز دهکهیت ..

دووهم: ئەگەر کافر موسولمان ببی باشتر وایه غوسل

دەرکات له بهر له شگرانی پیشوی: ئەمەش مەزەهەبی ئیمام شافیعی و، قەولیکی ئیمام ئەبو حەنیفەیه^۱ ..

سییەم: ئەگەر کافر موسولمان ببی غوسلی له سهر نیه:

ئەمەش مەزەهەبی ئیمام ئەبو حەنیفەیه^۲ .. بەلگەشیان:

۱ - خوای گهوره دهفه رموی: ﴿ قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا

قَدْ سَلَفَ ﴿ الانفال/ ۳۸ واته: به کافرەکان بلی: ئەگەر کووتایی بهینن، ئەوا له رابوردویان دهبورریت ..

۲ - فەرمودهیهکی مەرفوع، له عەمری کورپی عاسه وه، خوا لیلی رازی بیت هاتوه، که دهلی: (الاسلام یهدم ما قبله)^۳ واته: موسولمان بون، ئەوی پیش خوئی دهرسپرته وه ..

ئیمام نه وهوی دهلی: پشت بهستن بهم نایهت و فەرمودهیه، وهکو دوو بهلگه بو ئەو بوچونهی، که دهلی غوسل له سهر کافر واجب نابیت کاتیک، که موسولمان بونی راده گهینیت، پیده چیت لاواز بیت، چونکه ههر دووکیان باس له سرپینه وهی تاوان و گوناح دهکهن، ئەگینا خو ئەگەر

^۱ تەبەری له تاریخ (۵۶۰/۱)، ابن هشام له: السیره (۲/۲۸۵) و کهمال ئیبنو السهید له صحیح
^۲ فقه السنة (۱/۱۶۷) دا دهلی: إسناده صحیح ..
^۳ المجموع (۱/۱۷۴)، الام (۱/۳۸)، ابن عابدین (۱/۱۶۷).
^۴ شرح فتح القدير (۱/۵۹).
^۵ موسليم (۱۲۱).

کابرای کافر پێش ئەوهی موسوڵمان ببیت و، قهرزی لهسهر بیت، یان تۆله، به موسوڵمان بونه‌که‌ی لهسه‌ری لاناچن و، ههر لهسه‌ری ده‌مینن.. غوسل ده‌کردنه‌که مه‌رجیکه بو پاک بونه‌وه له له‌شگرانی، موسوڵمان بونه‌که‌ی له‌شگرانیه‌که‌ی، سه‌ لهسه‌ر لا نابات..

۳ - خه‌لکانیکی زور له پیاو ژن موسوڵمان بون و نه‌سه‌لینراوه، که پیغه‌مبه‌ری خوا، صلی الله علیه وسلم فه‌رمانی غوسل ده‌کردنی پیکردبن..

ئه‌گه‌ر ئەوه فه‌رز بوایه، حه‌تمه‌ن پیغه‌مبه‌ری خوا، صلی الله علیه وسلم فه‌رمانی به ههر هه‌مویان ده‌کرد..

ئیمام شه‌وکانی، له په‌تکردنه‌وه‌ی ئەم بۆچون و به‌لگانه‌دا ده‌لی: وا دیاره فه‌رمانی غوسل ده‌کردنه‌که، بو نه‌وموسوڵمان سه‌لینراوه، که واجبه، ئەوه نا‌کریته به‌لگه، که به کهسانی تری نه‌فه‌رمو بیت، چونکه (عَدِمَ الْعِلْمَ بِذَلِكَ لَيْسَ عِلْمًا بِالْعَدَمِ) واته: نه‌زانینی ئەوه نابیت، به زانینی نه‌بو. ئەوه‌ی پون ده‌بیته‌وه ئەوه‌یه، که غوسل ده‌کردن لهسه‌ر کافرو هه‌لگه‌راوه (مورته‌دد)، که موسوڵمان ده‌بن پێویسته^۱.. فه‌رموده‌کانی لای ئەبو هوره‌یره^۲ و، ئوسه‌یدی کوری خوزه‌یر^۳، به‌لگه‌ن.. والله اعلم.

پیم وایه کافر، که موسوڵمان ده‌بیت پێویسته غوسل ده‌رکات.. والله

اعلم

^۱ المجموع (۱۷۴/۲).

^۲ نیل الاوطار (۲۸۱/۱).

^۳ موسلیم (۲۴۹۱)، ئەحمه‌د (۷۹۱۱).

^۴ حاشیه‌ی ۴۵۶.

شه شه م: نوښتی هه ینی (جومعه):

راستترین قهولی شهرعناسان نه وویه، که غوسلی رپوژی هه ینی فهرزهو، نمکردنی تاوانه. نهوش رای نه بوهورمیرمو، عه ماری کوری یاسرو، نه بو سعیدی خودری و. باشان حصه نی به سری و، رپوایه تی ایمام مالیک و، نه محمدو. بوچونی نیبنو هر همیشه .. به لگه شیان:

۱ - نه بو سعیدی خودری، خوا لی رازی بیټ، ده لی: پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، فهرموی: (غَسَلُ یَوْمِ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلٰی کُلِّ مُحْتَلِمٍ) واته: دهرکردنی غوسلی هه ینی، له سر هه مو که سیکی بالغ فهرزه ..

۲ - نیبنو عومه ر، خوا لیان رازی بیټ، ده لی: پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم فهرموی: (مَنْ جَاءَ مِنْکُمْ اِلَى الْجُمُعَةِ فَلِیَغْتَسِلْ) ^۱ واته: هر که سیکی له نیوه هات بو نوښتی هه ینی، با غوسل دهرکات ..

۳ - نه بو هورهیره خوا لی رازی بیټ، ده لی: پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم فهرموی: (حَقٌّ عَلٰی کُلِّ مُسْلِمٍ اَنْ یَغْتَسِلَ فِی کُلِّ سَبْعَةِ اَیَّامٍ یَوْمًا، یَغْسِلُ رَاسَهُ وَجَسَدَهُ) ^۲ واته: له سر هه مو موسولمانیک واجب، که له ههوت رپوژدا رپوژیکیان ته رخان کات، که غوسلی تییدا دهرکات، سهرو جهسته ی بشوات ..

۴ - سهوه بان خوا لی رازی بیټ، ده لی: پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم فهرموی: (حَقٌّ عَلٰی کُلِّ مُسْلِمٍ السُّوَاكُ، وَغَسْلُ یَوْمِ الْجُمُعَةِ، وَاَنْ یَمْسَسَ

^۱ المحلی (۱۲/۲)، الاوسط (۲۴/۴).

^۲ بوخاری (۶/۲)، موسلیم (۸۴۴).

^۳ بوخاری (۳۸/۲)، موسلیم (۸۴۹).

من طیب اهلہ إن کان^۱ واته: سیواک کردن، واجبہ لهسه ر ههمو موسولمانیک، ههروهها غوسلی ههینی، نهوش، که نهگه ر بؤنی خوئی له مالدا ههبو، بهکاری بهینیت..

۵ - حهفسهخان خوا لیی رازی بیّت، دهلی: پیغهمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم فهرموی: (علی کلّ محتلم رواح الجمعة، وعلی من راح الجمعة أن یغتسل)^۲ واته: چونه مزگهوت، له رپژانی ههینیدا، لهسه ر کهسانی بالغ فهرزه، هه ر کهسیکیش چوه نویژی ههینی، فهرزه غوسلی ههینی دهرکات..

۶ - ئیبنو عومهر، خوا لییان رازی بیّت، دهلی: پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمانی پی کردین، که رپژانی ههینی غوسل دهرکهین^۳ ..
 ئەم فهرمودانه به وشهکانی (واجب، فلیغتسل، حق علی، علی کلّ، أمرنا) نهوه رون دهکهنهوه، که غوسلی ههینی، لهسه ر ههمو موسولمانیکی بالغ فهرزه، که بجیته نویژی ههینی.. کهچی لهگهل ئەمهشدا، جمهوری شهرعناسان دهلین: غوسلی ههینی سوننهته، نهک فهرز! سه رچاوهی بوچونیشیان، دهگه رپتهوه بو کومهئیک یاوهری پیغهمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، وهکو ئیبنو مهسعودو، ئیبنو عهباس.. بهلگهی ئەمانیش:

۱ - فهرموده مهرفوعهکهی سهمورهی کوری جوندوب، که دهفهرموی: (من توضاً يوم الجمعة فيها ونعمت ومن اغتسل فالتسل أفضل)^۱ واته: هه ر

^۱ نهحمهد (۳۴/۴)، نهلبانی: سلسله الاحادیث الصحیحة (۱۷۹۶).

^۲ نهبو داود (۳۳۸)، نهسائی (۸۹/۲)، نهحمهد (۶۵/۳)، کهمال ئیبنو السهید له صحیح فقه السنة (۱۶۸/۱) دا دهفهرموی: سهحیحه.

^۳ ابوبکر المروزی: الجمعة و فضائلها.. فهرموشیهتی: اسناده حسن..

كەسێك دسنوویژ بۆ هەینی بگرێ، ئەوه چاکی كردوه، ئەوی غوسلی دكر كرده، چاكتری كردوه..

۲- فەرموده مەرفوعەكەى ئەبو هورەیره، خوا لێى رازى بێت، كە دەفەرموێ: (مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوَضُوءَ، ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَاسْتَمَعَ وَأُتِّعَتْ غُفْرَ لَهُ مَا بَيْنَ الْجُمُعَةِ إِلَى الْجُمُعَةِ وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ) واتە: هەر كەسێك بە ريكوپێكى دەستنوویژى بگرێت و، بێت بۆ نوویژى هەینی، گوێ بگرێت و خامۆش بێت، خۆى گەوره له گوناهەكانى ئەو هەفته، بۆ هەفتهكەى ترى خۆش دەبێت و، زیادەى سێ رۆژیشى بۆ دەخاتە سەر..

ئەم پۆله شەرەناسە بەرپزە دەلێن: ئەگەر غوسلی جومعه فەرز بوایه، نەیدەفەرمو دەستنوویژ بگرێت، بەلام ئیمام ئیبنو حەجەرى عەسقلانى، ودلامى ئەمانەى داووتەوه و دەلێ: ئەمە نەفى غوسلەكەى تێدا نیە، له شوینی تریشدا، بە لەفزی راشكاو هاتوه، كە دەفەرموێ: (مَنْ اغْتَسَلَ) هەر كەسێك غوسل دەرکات، كە لەوانەیه لەبەر ئەوه بێت، كە پێشتر باسى غوسل دەرکردنى، پێش چونه مزگەوت كردهبێت، بۆیه باسى دەستنوویژى دوباره كردهوتەوه..

لەوانەیه فەرز كردنى غوسلی هەینی، له سەرەتاوه بوبێت، تا هەمو ئەو یاوهرانەى، كە زۆریان نەو موسولمان بون، فیرى ئەو پاكوخاوینیه

ئەبو داود (۲۵۴)، نەسائی (۹۴/۳)، ترمزى (۴۹۷) هەندێك له فەرمودەوانان بە زەعیفیان داناوو، ترمزى بە هۆى زۆر بونى سەنەدیەوهو، شیخی ئەلبانیش له صحیح الجامع (۶۸۰) دا بە حەسەنى داناوه..
موسلم (۸۵۷)، ترمزى (۴۹۸) و سەحیحە..
فتح الباری (۴۲۲/۲).

بىن، كە مزگەوت و، جومعهو، جەماعەت دەپخوازىت، دواتر، كە لىيى
راھاتن، لىسىرى سوكتىر كىردىن..

بە ھەر حال ھەردوولا موناقلەشەي بەلگەكانى يەكتىران كىردو، من
پىم وايە بەلگەي واجب بونەكە بەھىزترە، بۆيە پىم وايە:

غوسلى ھەينى بۆ ھەر كەسىك، كە دەچىتە نوپۇزى ھەينى - ژن بىت،
يان پىاو - و لە توانايدايە، فەرزە.. والله اعلم..

جەوتەم: مردن:

ئەمىش ھۆيەكە بۆ واجب بونى غوسل، بەلام بىگومان غوسلەكە،
لىسىر مردوھكە خۆي نىە، بەلگو، لىسىر موسولمانانى زىندوى
دەوروبەرىتى.. باسى دورودرىزى ئەمە، دواتر لە ئەھكامەكانى جەنازەدا
دىت.. إن شاء الله..

★ ★ ★

غوسلى سوننەت

۱ . غوسلى جەژنەكان: زازان (زادان)، رەحمەتى خواى لى بىت، دىكىرىتەمۇد كە كابرەيك دەربارەى غوسلى، لە سەيدنا عەلى خوا لىيى رازى بىت پرمى: گوتى: حەز دەكەيت ھەمو رۇژىك خۆت بشۇ. كابرە وتى: نا دەربارەى غوسل دەپرسەم، گوتى: رۇژى ھەينى، رۇژى عارفە، جەژنى قوربان، جەژنى رەمەزان..

ھەرودھا لە نافيعةوہ ھاتوہ، كە ئىبنو عومەر خوا لىيان رازى بىت، پىش ئەوہى بچىت بۇ نوپۇزى جەژنى رەمەزان، غوسلى دەرەكرد^۱..

۲ . غوسل دواى ھۇش ھاتنەوہ: چونكە پىغەمبەرى خوا، صلى

الله عليه وسلم، لە كاتى نەخۇشەكەى كۇتايى تەمەنى پىرۇزىدا فەرموى: (اغتسل من الاغماء)^۲ واتە: بە ھۆى لەھۇش خۇ چونەوہ، غوسل دەرکە.. شەرئناسان، حوكمى شىتتیشيان خستۇتە رىزى، لەھۇش خۇ چونەوہو، گوتويانە: كەسىك، كە بە ھۇش خۇى ھاتەوہ، سوننەتە غوسل دەرکات.

۳ . غوسلى حەج و عەمرە: سەيدنا زەيدى كورى سابىت، خوا لىيى

رازى بىت، دەلى: (رأى النبي صلى الله عليه وسلم تجرداً لإهلاله، واغتسل)^۴

^۱ ئىمامى شافىعى لە (المسند/ل/۱۱۴)ى خۇيدا ھىناوۋىتەوہو بەيھىقى لە السن(۲۷۸/۲).

^۲ ئىمامى مالىك (۴۲۶)، ئىمامى شافىعى لە الام (۲۳۱/۱).

^۳ بوخارى (۶۸۷)، موسلىم (۴۱۸).

^۴ ترمىزى (۸۳۱) دەفەرموى حسن غرىب، بەلام ئەلبانى لە: الارواو (۱۴۹) دەفەرموى:

واته: پیغهمبههری خوام بینی صلی الله علیه وسلم له دهسپیکی چه جدا، پووشاکی داکه ندو غوسلی دهر کرد..

ئافره تیش له و کاته دا، ده توانیت غوسله که هه ره دهر بکات، ئه گهر له چه یزو زه یستانیشدا بیته. چونکه پیغهمبههری خوا صلی الله علیه وسلم، فه رمانی به ئه سمائی کچی عومه یس دا، که له کاتی چه جدا، محمدی کوری سهیدنا ئه بوبه کری سدیدیقی بو، خوا لییان رازی بیته، غوسل دهرکات: (عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ أَنَّهَا وَلَدَتْ مُحَمَّدَ بْنَ أَبِي بَكْرٍ بِالْبَيْدَاءِ فَذَكَرَ ذَلِكَ أَبُو بَكْرٍ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مُرْهَا فَلْتَعْتَسِلَ ثُمَّ لِيَهْلٍ) ^۱ .. له باسی چه جدا باسی دیته وه. إن شاء الله..

۴ . غوسلی چونه مه ککه: چونکه ئیبینو عومه ر خوا لییان رازی

بیته، که ده چو بو مه ککه، شه و له ناوچه ی (زی توا) ده مایه وه، سبه ی غوسلی دهر ده کردو، به روژ ده چوه ناو مه ککه وه.. ده یفه رمو: پیغهمبههری خوام صلی الله علیه وسلم دیوه، ئاوا ی کردوه: (عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ بَاتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي طَوِي حَتَّى أَصْبَحَ ثُمَّ دَخَلَ مَكَّةَ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَفْعَلُهُ) ^۲ ..

۵ . غوسل دوا ی هه ره سه رجییه ک، ئه گهر ویستی دیسان

بیکاته وه: ئه بو رافیع خوا لیی رازی بیته ده لی: (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَافَ عَلَى نِسَائِهِ أَجْمَعِ، فَاغْتَسَلَ عِنْدَ كُلِّ امْرَأَةٍ مِتْهُنَّ غُسْلًا، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ جَعَلْتَهُ غُسْلًا وَاحِدًا، فَقَالَ: " هَذَا أَرْكَى وَأَطْهَرُ

^۱ موسلیم (۱۳۸)

^۲ بوخاری (۱۵۷۳)، موسلیم (۱۲۵۹).

وأطيب^۱ واته: شهويك پيغهمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم به سهر خیزانه کانیدا گهرا، لای ئەمیان غوسلیکی دهرده کرد، دهچوه لای ئەوی تریان، غوسلیکی تری دهرده کرد.. عه رزم کرد (پیم وت): ئەهی پیغهمبهری خوا، بۆچی هه مو غوسله کان ناکهیت به یهک؟! فه رموی: (ئاوا پاکتر و جوانتر و خاوینتره..

۶. دوای مردو شوشتن: ئەبو هورمیره خوا، لیلی رازی بییت، به مه رفوعی دهلی: (من غَسَلْتُ مَيِّتًا فَلْيَقْتَسِلْ)^۲ واته: ههر که سیک مردویه کی شوشت با غوسل دهرکات..

۷. غوسلی نويزانهی ژنانی خاوهن خوینی جاری: ئەو ئافره تانهی بهردهوام خوینیان لی دیت، که به عاره بی پیی دهوتریت (موسته حازه)، بۆیان سونه ته، ئەگه ر بتوانن بۆ ههر نويزیک غوسلیک دهرکه ن.. عائیشه خان خوا لیلی رازی بییت دهگیرپته وه: (أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ اسْتَحْيَضَتْ سِنْعَ سِنِينٍ، فَسَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ، فَأَمَرَهَا أَنْ تَغْتَسِلَ، فَقَالَ: هَذَا عِرْقُ فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ لِكُلِّ صَلَاةٍ)^۳ واته: خاتو ئوم حه بیبهی خیزانی پیغهمبهری نازدار، صلی الله علیه وسلم، بۆ ماوهی ههوت سالی ره بهق، خوینی بهردهوامی هه بو، بۆ هه مو نويزیکیش

^۱ ئەبو داود (۲۱۶)، ئیبنوماجه (۵۶۰). که مال ئیبنو السهید له صحیح فقه السنه (۱/۱۷۰) دا دهلی: حه سه نه.

^۲ ئەبو داود (۲۱۶۲)، ترمزی (۹۹۳) ئیبنو ماجه (۱۶۱)، ترمزی و ئیبنو حه جهرو ئەلبانی به حه سه نیان ناساندوه.. الارواو (۱/۱۷۴).

^۳ بوخاری (۳۲۷)، موسلیم (۳۳۴).

غوسلئیکی دهردهکرد.. چونکه، که له پیغهمبهری خوی صلی الله علیه وسلم پرسى، فهرومانى پئیدا، که بو ههمو نوینزئیک غوسلئیک دهرکات..

ئیمام شافعی دهئى: گومانى تئیدا نیه، که پیغهمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم غوسلئى لهسه ر فهرز نهکردوه، بهئکو غوسل دهرکردنهکەى، إن شاء الله کارئیکى زیادهخیری خوئى بوه^۱ ..

ئیمام ئیبنو حهجهرى عهسقهلانى، دهئى: ئەم فهرومانه ههر وا به رههائى هاتوهو، مانای دوباره بونهوهئى تئیدا نیه، ئەگه رهکه ئەوهديه، که ئوم حهبیبه خوا لئى پازى بیئت، خوئى وا لئى تیگهیشتوه، بوئیه ئیتر غوسلئى بو ههمو نوینزئیکى دهرکردوه^۲ ..

ئهمه کارئیک بوه شهورؤزئى پینج جار دوپات بوتهوه، ناشئیت، که له م ماوه زورهدا، جهنابى پیغهمبهرى پیشهوا، صلی الله علیه وسلم، که میردى ئوم حهبیبهیه، بوئى رون نهکردبئتهوه، وهکو، که ناشئیت ئوم حهبیبهئى بهرپزئیش، خوئى جارئیک نهپیرسیبئیت.. ئەگه ر غوسل لهسه ر ئەو ئافرهتانهئى، بهردهوام خوئینیان لئى دئیت فهرز بوایه ، دهبو ئافرهتانی تری یاوهرانئیش، ئەو حوکمهیان پئى بگهیشتایه، خو ههر ئوم حهبیبه وا نهبوه.. که حوکمهکه له هیج یاوهرئیکى ترهوه نههاتوه، دیاره فهرومانهکەئى پیغهمبهرى خوا، صلی الله علیه وسلم بو ئوم حهبیبه غوسلئهکەئى لهسه ر فهرز نهکردوه.. والله اعلم.

جمهوری پیشین و دواین (سهلهف و خهلهف) ى شهرعناسان، لهسه ر ئەوه کۆن، که ئافرهتی خاوهن خوئینی بهردهوام، غوسلئى بو ههمو نوینزئیک

^۱ سنن البیهقی (۳۴۹/۱).

^۲ فتح الباری (۵۰۹/۱).

له سهر فهرز نیه.. چونکه ههمو نهو فهرمودانهی له م بارهوه ههن، (جگه له وهی عائیشه خان باسی نوم هه بیبه خان دهکات) ههمو نهوانی تر زمعیفن و، حوکمی فهرز بونی غوسلیان، له سهر نهو نافرده تانه پی فهرز نابیت، که خوینی جاریان ههیه..

★ ★ ★

روکنه کانی غوسل

یه که م: نییه ت: له بهر نهوهی غوسل دهرکردن خواپه رستییه، نیه ت پاکی مهرج و، روکنیکی سهره کییه تییدا، نهو که سهی غوسل دهردهکات، ده بی ت مه بهستی خواپه رستی بی ت و، تایبه تیشی بکات به خوای گه وره وهو، نه هیلیت ریای تیکه ویت، چونکه خوای گه وره ده فهرموی: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ﴾ البینه / ۵ واته: فهرمانی نهوهیان پی درابو، که تهنها خوای پاک و تآک به سهرراستانه به رستن.. پیغه مبهری خواش، صلی الله علیه وسلم ده فهرموی: (إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى) واته: ههمو کرده وهیه که به پی نیه ته، نیه تی ههر که س چون بو، ههر ناوای به رده که ویت.. غوسل دهرکردنیش کرده وهیه، بویه پیویسته نیه تی کردنی، بو خوا تهرخان کریت..

دووه م: ناو به سهر ههمو جه سته دا بریزیت: حه حقیقه تی غوسل دهرکردن، بریتیه له رژاندنی ناوی پاک به سهر ههمو له شدا، گه یشتنی تی

بوخاری (۱)، موسلیم (۱۹۰۷).

بدایه المجتهد (۶/۱) و المجموع (۳۷۴/۱) و التمهید (۱۰۰/۲۲).

به سهر و بنی پښت و مو.. ههمو نهو فهرمودانهی، که باس له چۆنیه تی غوسلی پیغه مبهری پښهوا، صلی الله علیه وسلم دهکهن، جهخت له مه دهکهنه وه، له وانه:

۱ - جوبهیری کوری موعیم، خوا لیی رازی بیټ دهلی: پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم فهرموی: (أَمَا أَنَا فَأَخَذْتُ مِلَّةَ كَفِّي ثَلَاثًا فَأَصْبُ عَلَى رَأْسِي، ثُمَّ أَفِيضُ بَعْدَ ذَلِكَ عَلَى سَائِرِ جَسَدِي) ^۱ واته: نهما من، سی جاران پر به مشتی خوم، ناو هه لده گرم و، دهیکه م به سهر مدا، پاشان ناو ده پښم به سهر ههمو جهسته مدا..

۲- نوم سه له مه خان، خوا لیی رازی بیټ، که خیزانی پیغه مبهری خوشه ویسته، صلی الله علیه وسلم دهلی: (قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي امْرَأَةٌ أَشَدُّ ضَنْفَرٍ رَأْسِي فَأَتَقَضُهُ لِقَسَلِ الْجَنَابَةِ فَقَالَ إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَحْتِثِينَ عَلَى رَأْسِكَ ثَلَاثَ حَثِيَّاتٍ مِنْ مَاءٍ ثُمَّ تَفِيضِينَ عَلَيْكَ الْمَاءَ فَتَطْهَرِينَ) ^۲ واته: وتم: نهی پیغه مبهری خوا، من قڙم دهکمه پرچ (کهزی)، نایا له کاتی غوسل دهرکردندا بیکه مه وه؟ فهرموی: سی مشت ناوت بهسه، سهره تا بیکه هیت به سهر سهرتدا، پاشان ناو بکه هیت به سهر ههمو جهسته دا، ناوا پاک ده بیته وه..

نیمام نیبنو چه جهر دهلی: ههمو فهرموده کان جهخت له وه دهکهنه وه، که ده بیټ ناو به سهر ههمو جهسته دا پرږیت ^۳..

^۱ نه حمده (۸۱/۴) بوخاری (۲۵۴)، موسلیم (۳۲۷) به کورت کراوهی.

^۲ موسلیم (۳۳۰)، نه بوداود (۲۵۱)، نه سائی (۱۳۱/۱)، ترمزی (۱۰۵)، نیبنوماجه (۶۰۲)

^۳ الفتح (۳۶۱/۱).

سوننه ته کانی غوسل^۱

سهر چاوهی ناراسته ی نه م باسه، دوو فهرموده ی پیغه مبهری خون،
صلی الله علیه وسلم، که بریتین له:

۱. فهرموده ی لای خاتو عائشه خان، خوا لئی رازی بیت، که له باسی
دهستنویزی پیغه مبهری خوادا، صلی الله علیه وسلم دهلی: (کان إذا اغتسل
من الجنابة بدأ فغسل يديه، ثم يتوضأ كما يتوضأ للصلاة، ثم يدخل
أصابعه في الماء، فيخلل بها أصول شعره (حتى إذا ظن أنه قد أروى بشرته
أفاض) ثم يصب على رأسه ثلاث غرف بيديه، ثم يفيض الماء على جلده
كله^۱) واته: کاتیک بیویستایه غوسلی له شگرانی خوی دهرکات، سهرهتا به
شوشتنی دهسته کانی دهستی پی دهکرد، ئینجا دهستنویزی دهگرت وهکو،
که بو نويزی بگریت، پاشان په نجه کانی دهکرد به ناو ناوه که داو، دهیه نیان
به ناو ریشیدا (له ریوایه ته که ی ناو که وانه که دا هاتوه، که (کاتیک دهیزانی
وا به ته وای ناو که یشتوته بن موهکان) ئینجا سی مشتی به سهریدا
دهکرد، پاشان ناوی دهکرد به سهر هه مو پیستیدا..

۲. فهرموده ی لای خاتو مهیمونه، خوا لئی رازی بیت، که خیزانیکی
تری پیغه مبهری خوایه، صلی الله علیه وسلم، گوتی: (وَضَعْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاءً لِلغَسْلِ (وَسْتَرْتَهُ) فَغَسَلَ يَدَيْهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا ثُمَّ أْفْرَغَ
(بِيَمِينِهِ) عَلَى شِمَالِهِ فَغَسَلَ مَذَاكِرَهُ (فَرَجَهُ وَمَا أَصَابَهُ مِنَ الْأَدَى) ثُمَّ دَلَكَ
يَدَهُ بِالْأَرْضِ (أَوْ بِالْحَائِطِ، ثُمَّ غَسَلَهَا) ثُمَّ مَضَمَضَ وَاسْتَتَشَقَّ وَغَسَلَ وَجْهَهُ

^۱ بوخاری (۲۴۸)، موسلیم (۳۱۶).

وَيَدِينِهِ ثُمَّ صَبَّ عَلَى جَسَدِهِ ثُمَّ تَنَحَّى فَعَسَلَ قَدَمَيْهِ ، فَتَاوَلَتْهُ خَرْقَةٌ فَقَالَ
بِيَدِهِ هَكَذَا وَلَمْ يَرِدْهَا) واته: ئاوم بۆ غوسل دهرکردنی پیغمبهری خوا،
صلی الله علیه وسلم داناو، پهردیهکم بۆ بهست، دهستهکانی دووجار، یان
سی جار شوشت، پاشان به دهستی راستی، کردی بهسەر دهستی چهپیدا،
ئینجا زهکهری شوشت و ئەوی پیوهی بو، لئی کردهوه، پاشان دهستی به
زهوی، یان به دیوارهکه سپری، پاشان شوشتیوهوه، ئینجا ئاوی له دهمو لوتی
وهرداو فمی کرد، ئینجا دهموچاوی شوشت، پاشان دهستی، ئینجا سهری
شوشت، پاشان ئاوی بهسەر ههمو لهشیدا کرد، پاشان کهمیك کهنار کهوت
و، پییهکانی شوشت، پارچه پهرویهکم دایی، خوئی پی وشک کاتهوه،
ئاماژهی کردو نهیویست..

ئەوی لهم دوو فهرمودهوه دهردهکهوئیت، که ههر کهسیک ویستی
غوسلی لهشگرانی خوئی دهرکات، دواى نیهت هینانی دهبی:

۱ . دهستی سی جار بشوات پیش ئەوهی به ئاوهکهیدا بکات.

۲ . به دهستی چهپی عهورهتی بشوات و ههلیگلوفیئت، تا

ههر پیسییهکی پیوه بیئت لئی کاتهوه.. نابیئت دهستی راستی بهکار
بهینیت، چونکه پیغمبهری خوا، له فهرمودیهکیدا دهفهرموی: (إِذَا بَالَ
أَحَدُكُمْ فَلَا يَأْخُذَنَّ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ وَلَا يَسْتَتِجِي بِيَمِينِهِ وَلَا يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ)^۱
واته: ئەگەر کهسیکتان میزی کرد، نهکات به دهستی راست زهکهری
بگریئت، یان به دهستی راست تارمت بگریئت (خوئی پاک کاتهوه)، ههناسهش
له دهرهکهدا نهاداتهوه. مهبهستی لهو ساتهیه، که ئاوهکه دهخواتهوه..

^۱ بوخاری (۲۶۶)، موسلیم (۳۱۷).

^۲ بوخاری (۱۵۴)، موسلیم (۲۶۷).

۲- دهستی دواى شوشتنى عه وره تى بشواته وه: ئه مه له

فه رموده کانه وه دياره، که جى بایه خى پیغه مبهرى خوا، صلى الله عليه وسلم بوه، ریوايه تى تری لای مهیمونه خان هه یه، که دهلی: (أذْنَيْتَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَسَلَهُ مِنَ الْجَنَابَةِ فَعَسَلَ كَفَيْهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا. ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ، ثُمَّ أَفْرَغَ عَلَى فَرْجِهِ وَغَسَلَهُ بِشِمَالِهِ، ثُمَّ ضَرَبَ بِشِمَالِهِ الْأَرْضَ فَدَلَّكَهَا دَلَكًا شَدِيدًا، ثُمَّ تَوَضَّأَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ) ^۱ واته: دهستی چه پی به خۆل پاک ده کرده وه، زۆر به قایم ده پیرواند.. بویه ده بیټ نهو موسولمانه ی، بوی ده لویټ، هه ول بدا به سابون دهستی بشواته وه..

ئیمام نه وه وی دهلی: شتیکی باشه، که هه ر که سیك تاره تی به ئاو گرت، که ته او بو، دهستی به گل، یان به ئه شنان (وه کو سابون وابوه) بشواته وه، یان زۆر له زهوی، یان له دیوار بخشینیت، تا ئه گه ر پیسیان پیوه بیټ لئی بیته وه ^۲.

۴ . دهستنویژیک به ته واوی بگریټ وه کو که بو نوینز کردنی

دهگریټ: ئه مه ش له هه ردوو فه رموده که دا باس کراوه، ئیمام ئیبنو چه جهه دهلی: له وانه یه دهستنویژ گرتن پیش غوسل ده ر کردن سوننه تیکی سه ربه خو بیټ، چونکه له غوسل ده ر کردنیشدا هه مو نهو ئه ندامانه ی دهستنویژ پیویسته بشۆرین، که وابو هه ر له سه ره تا وه نیه تی غوسل هینانه که پیویسته.. پاشان دهلی: دياره له بهر ریزلینانی نهو

^۱ له ریوايه ته که ی موسليم (۳۱۷) دایه..

^۲ شرح مسلم (۲۳۱/۲). دياره، که دهستیان به دیوار سپروه، له بهر نه وه بوه، دیواره که ش وه کو دیواری خانوی لادیی خو مان، گل بوه..

ئهندامانهى دهستنوڤژه كه ويستويهتى حوكمى لهشگرانى و بى
دهستنوڤژيشيان لهسەر لادادا..

دهستنوڤژ گرتنى پيش غوسل دهركردن، لاي زورينهى ههره زورى
شهرعناسان سوننهته، جگه له ئهبو سهورو داودى زاهيرى..

★ ★ ★

دوو بىر خستنهوهى گرنگ

يهكههه: حوكمى ئاو له دهمو لوت رادان وفم (يان فن) كردن له كاتى
غوسل دهركردندا:

له باسى دهستنوڤژدا، باسمان له چوار بۆچونى شهرعناسان كرد،
لهسەر مهسهلهى ئاو له دهمولوت رادان، ئهوهشمان پى بههيزتر بو، كه
ههردووكيان له دهستنوڤژدا واجبين.. بهلام ئايا له غوسلشدا ههمان
حوكميان ههيه !؟

شهرعناسان، له بۆچونيان بۆ ئهم حوكمه شهرعيه، دوو پۆلن:

پۆلى يهكههه: ئيمام ئهبو حهنيفهه، سهورى و، زانراوى مهزهههه
ئهحههههه، عهتائى كورى ئهبو رهباح و، عبداللهى كورى موبارهك ههمو
گوتويانه، ئاو له دهم ومردان و، ئاو له لوت رادان و، فم (يان فن) كردن، له
غوسلشدا واجبه.. بهلگهشيان:

١- فهرمودهیهکی مهوزوع (هه ئبه ستر او) یان هیئاو هته وه، که ده لئ: (المضمضة و الإستنشاق ثلثا للجنب فريضة) واته سی جار ان ئاو له ده م وهر دان و، ئاو له لوت رادان و، فم کردنه وهی له سه ره له شگران فه رزه ..

٢- فهرمودهیهکی تری مه رفوع، که ده فه رموی: (مَنْ تَرَكَ مَوْضِعَ شَعْرَةٍ مِنْ جَسَدِهِ مِنْ جَنَابَةٍ لَمْ يَغْسِلْهَا فَعَلَّ بِهِ كَذَا وَكَذَا مِنَ النَّارِ) ^١ واته: هه ره که سیك له کاتی غوسل دهر کردندا، جی مویه کی له شی جی بهی لیت و، نه یشتوات، له دۆزه خدا ئاواو ئاوا ی پی ده کریت.. له م ریوا یه ته زه عیفه دا هاتوه، که زازان ده لئ: عه لی کوری ئه بو تالیب، خوا لی ی رازی بی ت ده یگوت: له وه تای ئه وه فه رموده م بهر گو ی که وتوه، موی له شم هه مو لابر دوه!! ^٢

٣ - فهرمودهیهکی تری مه رفوعی، لای ئه بو ئه ییوبی ئه نساری هه یه، خوا لی ی رازی بی ت، که ده فه رموی: (أداء الامانة غسل الجنابة، وتحت كل

^١ دارمقوتنی (١١٥/١) به مورسه لی گپراویه ته وه، فه رموده وان ی تر به مه وزوع یان دانا وه، بپروانه: نصب الرایة فی تخریج أحادیث الهدایة (٧٨/١)، صحیح فقه السنة (١٧٠/١) ..
^٢ ئه بو داود (٢٤٩)، ئیبنوما جه (٥٩٩)، ئه حمه د (٩٤/١)، ئه لبانی له: سلسله الاحادیث الضعیفة (٩٣٠) دا ده فه رموی زه عیفه.

^٣ عبدالرزاق: المصنف (١٢٢/١) ئه مه خوی دیاره که قسه یه کی بی جیه وه خراوته پال سه یدنا عه لی، چۆن ده شی ت بوتری ت موی هه مو له شی لابر دوه.. موی سه ر سنگ و رانی هه ره چهن د پر بو بن هه ره نه گه یشتونه ته موی بن بال و ریشی.. موی بن بالیشی به پی ی سوننه ت هه لکه ندوه موی ریشیشی هیشتوته وه، به پی ی ئه م فه رموده مه وزوعه بی ت موه ته نکه کانی تاشیوه موه پر مه کانی واز لی هیئاوه !؟

شَعْرَةَ جَنَابَةٍ^۱ واته: غوسل دهرکردن له لهشگرانی، له گه یاندنه وهی راسپاردهیه، لهژیر هر مویه کیشدا لهشگرانیهک ههیه..
 وا پیناچیت ئەم فەرموده زەعیفانە، بۆ بەلگە بشین، بۆیه وا نازانم
 حوکمی خواپەرستییان پی بچەسپیت.. والله اعلم..

۴ - له زاهیری فەرمودهکەى مەیمونە خاند، خوا لیى پازى بیىت،
 هەر وهها له باسى دەستنوێژەکەى پێغەمبەرى خوادا، صلى الله عليه وسلم،
 له فەرمودهکەى لای عائیشە خاند، خوا لیى پازى بیىت ئاشکرا دەبیىت، که
 ئەو رەفتارە، رۆن کردنه وهو چەسپاندنى ئایهتى (وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا
 فَاطْهُرُوا) هکەیه، واته: ئەگەر لهش گران بون (له جهنابه تدا بون)، دهبیى
 خۆتان به شوشتنى لهشتان پاك كهنه وه..

۵ - شوشتنى هەمو جهسته، له غوسل دهرکردندا واجبە، دەموچاو
 بهشیکه له جهسته، دەمولوتیش بهشیکن له دەموچاو، که و ابو له
 غوسلێشدا وهکو دەستنوێژ، ئاو له دەم و وردان و، ئاو له لوت رادان و، فم
 کردن واجبە..

پۆلی دووهم: ئیمام مالیک و، ئیمام شافعی و، لهیس و، ئەوزاعی، که
 جمهوری شهرعناسانن، دهئین: ئاو له دەمولوت رادان و، فم کردن له غوسل
 دهرکردندا، سوننه ته.. بهلگهشیان:

۱- دەستنوێژ بۆ غوسل دهرکردن فەرز نیه، ئاو له دەم و وردان و، ئاو له
 لوت رادان و، فم کردنیش، رەفتاری دەستنوێژن، که دەستنوێژ نهگیریت،
 ئەوانیش ناگرین..

^۱ ئیبنو ماجه (۵۹۸) گوتوشیه تی: سهنه دهکەى زەعیفه، هەر وهها بۆ حوکمی زەعیفی
 فەرمودهکە، برۆانه: ابن حجر العسقلانی: تلخیص الحبر (۱/۱۴۲)..

۲. ښو له دهم وهردان و، ښو له لوت رادان و، فم گردنی پښه مبهري خوا، صلی الله علیه وسلم، پيش دهرگردنی غوسل، له خوږانه وه نابنه فرمان، تا واجب بن، به لام دهشيت ببنه سوننهت. شتيك واجب دهبيت، که واجب بونی شتيکی دیکه، له سهر وهستا بيت.. ښه مهش ليردا وا ښه ۲..

۳. ښو فهرموده پښه مبهري خوا، صلی الله علیه وسلم، که وهلامی ښه بو زهری دايه وه، دهرباره لوش گرانی که سيك، که ښو دهست نه که ویت، که فهرموی: (الصَّعِيدُ الطَّيِّبُ وَضَوْءُ الْمُسْلِمِ وَإِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ عَشْرَ سِنِينَ ، فَإِذَا وَجِدَ الْمَاءَ فَلْيَمْسَهُ بِبَشْرَتِهِ) ۳ واته: گل و لم و بهردوخوی و، که رهسته ی تر، که له سهر زهمیندایه و پاکه، ښو دهستنویزی موسولمانن، ښه گهر دهیان سالیس ښو دهس نه که ویت.. که ښو دهستی دهست کهوت، ښه وه دهتوانیت به سهر به دهنی خویدا بکات.. ښو له دهم وهردان و ښو له لوت رادان و، فم گردن ناکه ویته ښه حوکمه وه..

۴. فهرموده که لای جوبهیری کوری موعیم، خوا لئی رازی بیت، که دهلی: پښه مبهري خوا صلی الله علیه وسلم فهرموی: (أَمَّا أَنَا فَأَخَذْتُ مِلءَ كَفِّي ثَلَاثًا فَأَصَبُّ عَلَى رَأْسِي، ثُمَّ أَفِيضُ بَعْدَ ذَلِكَ عَلَى سَائِرِ جَسَدِي) ۴ واته: ښه ما من، سی جارن پر به مشتی خووم ښو هه لده گرم و، دهیکه م به سهرمدا، پاشان ښو دهرپڙم به سهر هه مو جهسته مدا..

فتح الباري (۱/۴۳۳).

فتح الباري (۱/۴۳۲).

ترمزی (۱۲۴)، ښه بوداود (۲۳۳)، نه سانی (۱۷۱/۱)، له ښه بو زهره وه، خوا لئی رازی بیت به مرفوعی ده گيرپته وه، به لام شېخی ښه لبانی رحمتی له الارواو (۱۵۳) دا له ښه بو هوريرده، خوا لئی رازی بیت به سه نه دی سه حجه وه هینا ویتیه وه..
نه حمده (۸۱/۴) بوخاری (۲۵۴)، موسليم (۲۲۷) به کورت کراوه یی.

٥ - پيغه مبهري خوا، صلى الله عليه وسلم به ئوم سه له مهى خيزانى
 فهرمو: (إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَحْتِنَ عَلَى رَأْسِكَ ثَلَاثَ حَثِيَّاتٍ مِنْ مَاءٍ ثُمَّ
 تَفِيضِينَ عَلَيْكَ الْمَاءَ فَتَطْهَرِينَ)^١ واته: فهرموى: سى مشت ئاوت بهسه،
 سه ره تا بيكهيت بهسه سه رتدا، پاشان ئاو بكهيت بهسه سه ره همو
 جهسته تدا، ئاوا پاك دهبيت هوه..

ئه م فهرمودهيهى لاي ئوم سه له مه خان، زياتر ئه وه دهسه لمينيت، كه
 ئاو له دم وهردان و، ئاو له لوت رادان و، فم كردن فهرز نين، ئه گهر فهرز
 بونايه، ده بو باس دهكران، به لام دياره باسيان وه كو سوننهت و، له
 دهسته واژهى (ثُمَّ تَفِيضِينَ عَلَيْكَ الْمَاءَ): ئاو بكهيت بهسه سه ره همو
 جهسته تدا..

ئه وهى له م توژينه وه دا بو م رون بو ته وه ئه وهيه، كه:
ئاو له دم وهردان و، ئاو له لوت رادان و، فم كردن له غوسل
دهر كردندا، سوننهتن، نهك فهرز.. والله اعلم.

★ ★ ★

دووم: شوشتنى پييه كان له كاتى غوسل ده ر كردندا كهى ده بيت ؟:

له فهرموده كهى لاي خاتو مهيمونه دا، خوا لى رازى بيت، ئه وه پون
 ده بيت هوه، كه پيغه مبهري خوا، صلى الله عليه وسلم، شوشتنى پييه كانى له
 غوسلدا دوا ده خست، بو دواى ته واو بون له غوسله كه.. له ريوايه تى
 بوخاريدا هاتوه، كه: (فَلَمَّا فَرَّغَ مِنْ غَسَلِهِ غَسَلَ رِجْلَيْهِ)^٢ واته: كه له غوسل
 كردنه كهى ته واو بو، ئه وسا پييه كانى شوشت..

^١ موسليم (٢٣٠)، ئه بوداود (٢٥١)، نه سائى (١٣١/١)، ترمزى (١٠٥)، ئيبنوماجه (٦٠٣)

^٢ بوخارى (٢٦٠).

فەرمودەگەیی لای عائیشەخانیش، خوا لێی رازی پیت، هەر ئەوئەندە باس دەکات، کە پێش غوسل دەرکردن دەستنوێژی دەگرت..

بۆچونی شەرەناسان لە باسی شوستنی پێهەکاندا، لە کاتی غوسل دەرکردندا بۆه بە چوار پۆلهوه^٢:

پۆلی یهەکم: باشتەر وایه شوستنی پێهەکان لە غوسلدا، دوا بخریت بۆ ناخر ئەندام، کە دەشۆریت، لەبەر ئەو چۆنیەتیەیی، لە فەرمودەگەیی لای مەیمونە خاندا هاتبوو..

پۆلی دووهم: پێش غوسل دەرکردنەکە، دەستنوێژی تەواو دەگریت وەک، کە بۆ نوپۆز دەگریت.. ئەمیش لەبەر ئەو چۆنیەتیەیی، لە فەرمودەگەیی لای عائیشەخاندا هاتوو، ئەمەش مەزەهەبی ئیمام مالیک و، ئیمام شافعی و، ئیمام ئەحمەدە.

پۆلی سێیەم: خۆی لە شوستنی پێهەکانیدا سەرپشکە، دەتوانیت لەگەڵ دەستنوێژەکەیدا پێشی خات، هەر وەک، کە دەتوانیت دواي بخات، بۆ کۆتایی غوسل دەرکردنەکەیی.. ئەمە قەولیکێ تری ئیمام ئەحمەدە..

پۆلی چوارەم: ئەگەر لە شوینیکدا غوسل دەرکرد، کە زۆر پاک نەبو دەتوانیت شوستنی پێهەکانی دواي بخات، ئەگەر نا، هەر لەگەڵ دەستنوێژەکەیدا، پێشیان دەخات و دەیانشوات، ئەمەش رای ئیمام مالیکە..

^١ لە ریوایەتی ئیمامی موسلیمدا (٢١٦) هاتوو: (ثم أفاض على سائر جسده، ثم غسل رجليه). هەر وهها بروانه الهروي: علل مسلم (٦٩) و فتح الباري (٢٣٤/١).

^٢ فتح الباري (٣٦٢/١)، المغني (٢٨٨/١)، شرح العمدة (٢٧١/١)، البيهقي: الخلافيات (٤٢٥/٢).

وا دياره ثم بوجوهی نيام مالیک له هموان په سهندتر بیت.. والله اعلم..

۵ . سی جار به مشتى ئاو به سهریدا دهکات، وا بیت ئاوه که بگاته بنجی موهکان و، پیستی سهری..

۶ . لای راستی سهری، یه که مجار تهر دهکات، پاشان لای چه پی..

۷- دهست دهخاته ناو موهکانی سهری و، هه لیان دهگلو فیئت. چونکه له فهرموده که ی لای عائشه خانداندا هاتبو، که (حتی إذا ظن أنه قد أروى بشرته أفاض) ثم يصب على رأسه ثلاث غرف بيديه، ثم يفيض الماء على جلده كله^۱ واته: پاشان په نجه کانی دهکرد به ناو ئاوه که داو، دهیپینان به ناو موهکاندا کاتیک دهیزانی وا به تهواوی، ئاو گه یشتوته بن موهکان، ئینجا سی مشتى به سهریدا دهکرد، پاشان ئاوی دهکرد به سهر هه مو پیستیدا..

ریواپه تیکی تری عائشه خان، خوا لیی رازی بیت دهلی: (كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا اغتسل من الجنابة دعا بشيء نحو الجلاب، فأخذ بكفيه، ثم بدأ بشق رأسه الأيمن، ثم الأيسر، ثم أخذ بكفيه فقال بهما على رأسه)^۲ واته: کاتیک پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم دهیویست غوسلی له ش گرانی خوئی دهرکات، شتیکی وهکو جامیکی قولی

^۱ بوخاری (۲۴۸)، موسلیم (۳۱۶).

^۲ بوخاری (۲۵۸)، موسلیم (۳۱۸).

شیردوشینی^١ داوا دهکرد، ئینجا لویچیکى لى هه لدههینجاو، دهیکرد به لای راستی سهریدا، پاشان لای چهپی سهری، پاشان به ههردوو دهستی، دهیکرد به سهریدا..

ديسان ریوايه تیکى تریش، هه ره له وهوه خوا لیبی رازی بیټ ههیه، که دهیگوت: (کنا إذا أصابت إحدانا جتابة، أخذت بیديها ثلاثا فوق رأسها، ثم تأخذ بيدها على شقها الأيمن، وبیدها الأخرى على شقها الأيسر)^٢ واته: که یه کیگمان (له خیزانه کانی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم) توشی له سگرانی ده بوین، به لویچ سی جار ئاوی دهکرد به سهریدا، ئینجا دهستی راستی دههینا به لاراستی سهریدا، دهستی چه پیشی به لچه پی سهریدا دههینا.

نایا هه لگلو فین (دهست خستنه نیوان موهکان) ی ریش له غوسلدا واجبه؟

جمهوری شهر عناسان، ئیمام ئه بو حه نیفه و، مالیک و، شافعی و، ئیبنو حهزم^٣ ده ئین: هه لگلو فینی ریش له غوسل ده رکردندا واجب نیه، به لام باشتر وایه بیگات.. دیاره ئه مه بو که سیکه، که ریشی ته نک، یان ئاساییه، به لام که سیک، که ریشی زور پر بیټ، دیاره واجبه، چونکه ته نها ئاو پیدا کردن به تایبه تی، که ئاوه کهش به لویچ به کار بهینیت، رهنگه بهس نه بیټ.. به تایبه تی، که فهرموده که ی لای عائیشه خان خوا لیبی رازی بیټ، راشکاوانه ده لی: (فیخلل بها أصول شعره (حتى إذا ظن أنه قد أروى بشرته أفاض) ثم يصب على رأسه ثلاث غرف بیدیه، ثم يفيض الماء

^١ ئیمامی خه تابی له (معالم السنن الكبرى ٦٩/١) دا ده لی: حلاب جامیکی قول بوه، به هه دهر جاریک شیردوشینی حوشتری گرتوه..

^٢ بوخاری (٢٧٧).

^٣ المحلی (٢٣/٢)، الاوسط (١٢٧/٢)، ابن عبدالبر التمهید (٩٥/٢٢).

علی جلدہ گلہ^۱ واته: په نجه كانی ده كړد به ناو ناوه كه داو، دهیښان به ناو ریشیدا (كاتيك دهیزانی وا به ته واوی ناو گه یشته بن موهكان) ئینجا سی مشتی به سه ریدا ده كړد. واته دنیا دهبو، كه ناو گه یشته پیستی..

۸. ناو بهسهر هه مو جهسته یدا ده ریژیټ: ناو رشتن بهسهر هه مو جهسته دا، له هه مو فهرموده كاندا هاتوه، كه باس له چونیته غوسل^۲ ده كړدنی پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم ده كهن..

۹- به لای راستی ده ست پی ده كات، پاشان لای چه پی: له بهر نهو فهرموده یه، كه عائشه خان، خوا لی پی رازی بیت ده كړیته وه: (كَانَ يُعْجِبُهُ التَّمِيْنُ فِي تَنَعُلِهِ وَتَرْجُلِهِ وَطُهُورِهِ وَفِي شَأْنِهِ كَلِمَةً^۱) واته: پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، هه میسه ده سپی كړدنی به لایه نی راستی پیخوش بو، له پیلاو له پی كړدنیدا، له پیاده ییدا، له ده ستنوښو غوسلیدا، له هه مو كاروباری كیدا..

★ ★ ★

دوو بیرخستنه وهی تر:

یه كه م: ناو بهسهر جهسته دا كړدن بو یه ك جار ه: نه مه له هه ردوو فهرموده كه ی لای خاتو مهیمونه، خاتو، عائشه خاندا ده رده كه ویت، له هه ردوو کیاندا سی جاری بو ده ست شوشتن و سه ر شوشتن بو، نه ما هه مو جهسته، نه وه فهرموده كه ی لای عائشه خان، باس ده كات، كه یه كجار بو: (ثُمَّ يَفِيضُ الْمَاءُ عَلَى جِلْدِهِ كَلِمَةً^۲) واته: پاشان

^۱ بوخاری (۲۴۸)، موسلیم (۳۱۶).

^۲ بوخاری (۱۶۸)، موسلیم (۳۶۸).

^۳ بوخاری (۲۴۸)، موسلیم (۳۱۶).

ئاوی بهسهر ههمو پیستیدا دهکرد.. خاتو مهیمونهش دهلی: (ثم صبأ علی جسد قدمیه) واته: پاشان ئاوی بهسهر ههمو لهشیدا کرد..
ئیبنوبهتال (ماموستای ئیمام بوخارییه) دهلی: لهبهر ئهوهی ژماریمکی بیاری کراوی دیار نهکردوه، پابه‌ندبون به که‌مترین ژمارهیه‌وه ده‌بیت که یمک جاردا. چونکه ئهسل یهک جارییه‌وه، زیاتر پپویستی به بملگمیه ..

ئهمه بۆچونی ئیمام نه‌حمه‌دو، یاوه‌رانی ئیمام مالیکه‌وه، ئیبنو ته‌میمیه‌ش ئهمه‌ی په‌سه‌ندتر کردوه..^۱

دووهم: حوکمی ده‌ست له له‌ش خشاندن له کاتی غوسل

ده‌رکردندا : شه‌رعناسان له وه‌لامی ئه‌وه‌دا راجوین، که ئه‌گهر که‌سیک بۆ غوسل ده‌رکردن ئاوی به‌سهر جه‌سته‌یدا رشت، بی ئه‌وه‌ی ده‌ست له جه‌سته‌ی بخشینیت، ئایا غوسلی ده‌رده‌چیت؟ یان چه‌تمه‌ن ده‌بیت ده‌ست به‌جه‌سته‌یدا به‌یینیت؟^۲

جمهوری شه‌رعناسان، جگه له ئیمام مالیک و، موزه‌نی شافیعی ده‌لین: له کاتی غوسل ده‌رکردندا، دوا ی ئاو به جه‌سته‌دا کردن، ده‌ست له جه‌سته خشاندن واجب نییه.. ئه‌گهر که‌سیک ئاوی به‌سهر ههمو جه‌سته‌یدا رشت، که ئاو ههمو جه‌سته‌ی بگریته‌وه، یان بچیته ژیر

^۱ بوخاری (۲۶۶)، موسلیم (۳۱۷).

^۲ فتح الباری (۴۳۹/۱).

^۳ صحیح فقه السنة (۱۷۶/۱).

^۴ المحلی (۳۰/۲)، الاستذکار (۶۳/۲)، المغنی (۲۹۰/۱)، بدایة المجتهد (۵۵/۱)،

السیل الجرار (۱۱۳/۱).

دوشیک، یان خووی له بانوو چهوزی ئاو روبردا نقوم بکات، ئهوه فهرزه خواییهکهی هیناوهته دی، ئیتر بۆچی زیاتری لهسه ر فهرز بکریت؟! بهلگهی ههر دوولایان، ههر ئهوه بهلگانهیه، که ههر دوولا، له ساغ کردنهوهی بۆچونی خویندا، له باسی دهستنویژدا پشتی پی دهبهستن.. پیم وایه بهلگهی جمهور بههیزتر بیّت، بۆیه وانازانم دهست لیخشاندن له جهسته له کاتی غوسل دهرکردندا واجب بیّت، پیم وایه سوننهته.. والله اعلم.

★ ★ ★

غوسلی ئافرهت

چۆنیهتی دهرکردنی غوسلی ئافرهت، له لهشگرانی، ههر وهکو چۆنیهتی غوسل دهرکردنی پیاوانه.. ئهوه ئافرهتانهی پرچ (کهزی) یان ههیه، مهرج نیه له کاتی غوسل دهرکردنیاندا بیکه نهوه، مهرج ئهوهیه ئاو بگهینیهته بنجی موهکانی.. چونکه:

١ - فهرمودهکهی لای خاتو ئوم سه لهمه، دهلی: (قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي امْرَأَةٌ أَشَدُّ ضَنْفَرٍ رَأْسِي فَأَتَقَضُّهُ لِعَسَلِ الْجَنَابَةِ فَقَالَ إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَجْنِينَ عَلَى رَأْسِكَ ثَلَاثَ حَثِيَّاتٍ مِنْ مَاءٍ ثُمَّ تَفِيضِينَ عَلَيْكَ الْمَاءَ فَتَطْهَرِينَ) واته: وتم: ئهه پیغه مبهری خوا، من قزم دهکهمه پرچ (کهزی)، ئایا له کاتی غوسل دهرکردندا بیکه مهوه؟ فهرموی: سی مشت ئاوت بهسه بیکهیت بهسه سه رتدا، پاشان ئاو بکهیت بهسه هه مو جهسته دا، ئاوا پاک دهبیتهوه..

^١ موسلیم (٢٣٠)، ئه بوداود (٢٥١)، نه سائی (١٣١/١)، ترمزی (١٠٥)، ئیبنوماجه (٦٠٣)

٢. خاتو عائیشه خانیش، خوا لئی رازی بیټ دهلی: (کُنَّا نُقْتَسِلُ وَعَلَيْتَا الضَّمَامُ وَنَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ^١ واته: له گهل پیغه مبهری خوادا بوین، صلی الله علیه وسلم، غوسلمان دهرده کرد و، شتی لینج به سهه رمانه وه بو.. مه بهستی نه وهیه، که نهو لینجیه قزیانی توپهل توپهل دکرد، یان وهکو پرچ (کهزی) لی ده کردو، نهیده هیشت موهکان شی بینه وهو، ناسان ئاویان بچیته نیوانه وه، نه خویمان به ناشیاوی شه رعییان دهرانی، نه پیغه مبهری خواش، صلی الله علیه وسلم فه رمانی پی ده کردن، که سوربن له سهه رادانی..

٣. نهو هه ئو پستهش به ناوبانگه، که ئیبنو عومه ر خوا لییان رازی بیټ، گوتی: ده بیټ ژنان له کاتی غوسل دهر کردنیاندا، پرچ (کهزی) یه کانیان بکه نه وه، تا ئاو بچیته نیوان موهکانه وه، خاتو عائیشه خان، زور به توندی رهددی دایه وهو، گوتی: (أَفَلَا أَمْرَهُنَّ أَنْ يَخْلَقْنَ زُؤُوسَهُنَّ؟! لَقَدْ كُنْتَ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِيَّاءِ وَاحِدٍ، فَمَا أَزِيدُ عَلَى أَنْ أَفْرَغَ عَلَى رَأْسِي ثَلَاثَ إِفْرَاغَاتٍ) ^٢ واته: ئا ها، جا یه کجاری بوچی فه رمانیان پی ناکات، سهریان بتاشن؟! خو من و پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، غوسلی خویمان، له ته شتی کدا دهرده کرد، ته نها سی مشت ئاویشم دهرده کرد به سهه رمداو بهس.. له ریوایاتی تریدا هاتوه، که له کاتی غوسل دهرکر نه کهیدا، پرچی نه ده کردوه..

^١ نهبو داود (٢٥٤)، بهیهیقی (١٨٢/٢)

که مال ئیبنوالسهد له صحیح فقه السنة (١/ ١٧٨) دا دهفه رموی: سه حیجه

^٢ موسلیم (٣٢١)، نه سائی (٢٠٣/١) ئیبنو ماجه (٦٠٤٠).

که مال ئیبنو السهد له صحیح فقه السنة (١/ ١٧٨) دا دهفه رموی: سه حیجه

غوسلی نافرتهان له چهیزو زهیستانی

چۆنیهتی دهرکردنی غوسلی نافرته، له چهیزو زهیستانی (نیفاس)، ههر وهکو غوسل دهرکردنه له لهشگرانی، بهلام چهند شتیکی تر ههیه، که پئویسته لهمیاندا رهچاو بکریت:

١- بهکارهییانی سابون و شامپۆو شتی وا باشتره: چونکه

خاتو عائیشهخان، خوا لیی رازی بیته گپرایهوه، که پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم به ژنانی دهفرمو: (تَأْخُذُ إِحْدَاكُنْ مَاءَهَا وَسَدْرَتَهَا فَتَطَهَّرُ فَتُحَسِّنُ الطَّهْوَرُ، ثُمَّ تَصُبُّ عَلَى رَأْسِهَا فَتَدْلُكُهُ دَلْكًا شَدِيدًا حَتَّى تَبْلُغَ شَوْوْنَ رَأْسِهَا، ثُمَّ تَصُبُّ عَلَيْهَا الْمَاءَ، ثُمَّ تَأْخُذُ فِرْصَةَ فَتَطَهَّرُ بِهَا فَقَالَتْ أَسْمَاءُ: كَيْفَ أَتَطَهَّرُ؟ قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ تَطَهَّرِي بِهَا، قَالَتْ كَيْفَ؟! قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ تَطَهَّرِي، قَالَتْ عَائِشَةُ: فَاجْتَبَدْتَهَا إِلَيَّ فَقُلْتَ: تَتَّبِعِي بِهَا أَثَرَ الدَّمِ)١ واته ههر یه که تان ئاو سیدری خوی (که لایهک بوه وهکو سابون بۆن خۆش و که فی کردوه) هه لگریت و، خوی پی پاک بکاتهوه، دهستنویژیکی باش بشوات، پاشان ئاو بکات بهسهر قزیداو باش هه لیگلۆفیت، تا ئاو بکاته بنجی پیستی سهری و، موهکانی، پاشان ئاوی پیداکات، ئینجا به پارچه لۆکهیهک، شوینهکان پاک کاتهوه، ئەسماء (ئەسمائی کچی شهکهل) پرسی: چۆن پاکی بکاتهوه؟! فهرموی: سوبحانه الله خوی پی پاک دهکه یتهوه، دیسان پرسی: چۆن خوی پاک دهکاتهوه، ئینجا عائیشهخان - وهکو بیهوویت باسهکه به خیرایی لادات - فهرموی: رامکیشایه ئەملاوهو پیم وت: بیه به شوین دلۆبه خوینهکاندا..

^١ بوخاری (٣١٤)، موسلیم (٣٣٢). ئەمهش له فزی موسلیمه.

۲. پيوسته پرچه کانی له کاتی دهرکردنی غوسلی حهيزو

زهيستانيدا بکاته وه:

شهرعناسان له م مهسه له يه دا بون به دوو پوله وه:

پولی يه که م: نيمام نه بو حه نيفه و، مالیک و، شافيعی ده لئین:

سوننه ته نه ک واجب^۱ ئافرمت له کاتی دهرکردنی غوسلی حهيزو
زهيستانيدا، پرچ (کهزی) يه کانی بکاته وه، به لگه شيان:

۱. فهرموده کهی لای خاتو عائيشه خان.

۲. فهرموده يه کی تری لای عائيشه خان هه يه، که باسی حه جی خوئی

له خزمهت پيغه مبهری خوادا، صلی الله عليه وسلم ده گيرپي ته وه و، ده لئ:

(فأذركني يوم عرفة وأنا حائض، فشكوت إلى النبي صلى الله عليه وسلم

فقال: دعني عمرك واتقضي رأسك وامتشطي وأهلي بالحج^۲) واته: رۆزی

عارفه مان به سه ردا هات و، منيش له حهيزدا بوم، بو پيغه مبهری خوام

صلی الله عليه وسلم باس کرد، فهرموی: له عه مره کهت گه ری و، قزت

بکه ره وه و شانه ی که و، نيته تی حه ج بهينه ..

۳. نه و ئينکار کردنه ی عائيشه خان، خوا ليی رازی بيّت، له بوچونه که ی

ئيبنو عومهر، که گوتی: (أفلا أمرهن أن يخلطن رؤوسهن؟!^۳) واته: جا

يه که جاری، بوچی فهرمانيان پی ناکات سهريان بتاشن !؟

^۱ المغني (۲۲۷/۱)، المحلى (۲۸/۲)، نيل الاوطار (۳۱/۱)، تهذيب السنن مع العون المعبود (۲۹۳/۱).

^۲ بوخاری (۳۱۷)، موسليم (۱۲۱۱).

^۳ موسليم (۳۲۱)، نه سائی (۲۰۳/۱) ئيبنو ماجه (۶۰۴۰).

که مال ئيبنو السهيد له صحيح فقه السنة (۱/ ۱۷۸) دا ده لئ: سه حيجه

پۆلی دووهم: ئیمام ئه حمهدو، حه سه نی به سری و، تاوس رایان وایه، که ئافرمه له کاتی دهرکردنی غوسلی حه یزو زه یستانیدا، واجبه پرچی بکاته وه ئیمام ئیبنول قه ییم به دوا دا چونیکی وردی کردوهو، له م مه سه له یه دا چۆته ریزی شه ر عناسانی پۆلی دووهم و، به ره پرچی به لگه کانی جمهوری داوه ته وه و، ده لی^۱:

۱. هه ر ئه م فه رموده یه ی لای عائیشه خان، که گوته: (ثمَّ تَصُبُّ عَلٰی رَاسِهَا فَتَدْلِكُهُ دَلْكًا شَدِيدًا حَتَّى تَبْلُغَ شَوْوْنَ رَأْسِهَا) واته: پاشان ئاو بکات به سه ر قزیداو، باش هه لیگۆفیت، تا ئاو بگاته بنجی پیستی سه ری و، موه کانی. دیاره، که هه ر ئه وه نده ی داوا نه کردوه، که ئاو برژینن به سه ر قزیاندا، وه کو، که له غوسلی له شگرانیدا ده یفه رمو، به لکو جه خه له وه ش ده کاته وه که قزیان هه لگۆفن و دلنیابن، که ئاو گه یشتۆته پیستیان. ئه مه یه کیکه له و جیاوازیه وردانه ی، وا له نیوان غوسلی له شگرانی و، غوسلی حه یزو زه یستانیدا..

۲. فه رموده که ی لای عائیشه خان و، باسی حه جه که (په راونژی ۵۸۷): له ویدا جه خه له دهرکردنی غوسلی حه یز، زیاتر له غوسلی تر کراوه، پیغه مبه ری خوا، صلی الله علیه وسلم، زیاتر فه رمانی به خیرایی و باشتریتی غوسل دهرکردن، له حه یز ده کرد، لی ره ش له به ر غوسلی حه یزه که یه، که فه رمانی به عائیشه خان کردوه، پرچه کانی بکاته وه.

۳. هه لۆیستی توره بونه که ی خاتو عائیشه خان، له ئیبنو عومه ر خوا لییان رازی بیته، که گوته: جا بۆچی یه کجاری فه رمانیان پی ناکات

^۱ ابن القيم: تهذيب السنن (۱/۱۶۵). مه به ست سونه نی ئه بو داوه رحمه الله.

سەریان بتاشن؟! لەبەر ئەوەیە، کە باسەکە: کردنەوهی پرچی ژنان بوە،
لە غوسلی لەشگرانیدا، ئەک لە غوسلی حەیزدا..

شەرعناسی تر هەن گوتویانە: لەوانەیه لەبەر ئەوهی قژی خاتو ئوم
سەلمە. تەنک بو بیټ و، قژی خاتو عائیشەخان پرتەر، بۆیە فەرمانی
کردنەوهی پرچی. بە خاتو ئوم سەلمە نەکردبیټ...

هەندیکی تر دەڵین: لەوانەیه حسابی ئەوهی بۆ ئافەرەتانی تر
کردبیټ، کە ئافەرەتیک شەش حەوت رۆژ قژی بژو تیکەل بمینیتەوهو،
خۆی نەشوات، پاشان هەر بەوهندهی ئاو بەسەر جەستەیدا بریژیت و،
غوسلەکە دەرکات، بەس بیټ، پێدەچیت کەمیک بۆ ئافەرەتان خۆیان و،
بیاوهکانیان زەحمەت بیټ.. چونکە دەبیټە مایە بایەخ پێ نەدان و،
دورەپەرێزکردنیان، ئەمەش لەگەڵ دادو ماف و جوانکاری ئیسلامدا، زۆر
یەک ناگریتەوه.. بۆیە من پێم وایە:

ئافەرەتان پێویستە، لە کاتی دەرکردنی غوسلی حەیزو زەبیستانیدا،

پرچیان بکەنەوهو بیشۆن.. والله اعلم..

٣ . پاککردنەوهی پەلە خوین و سپرینەوهی ئاسەواری:

هەرچەندە لەم سەردەمەدا، جۆرەها سانتی تایبەت بە ئافەرەتان دروست
دەکریت، بەلام بۆ ئافەرەت باشتەر وایە، کە غوسلی حەیزو زەبیستانی خۆی
دەرکرد، پارچە لۆکەیهک، یان دەسپێکی کاغەز، یان قوماشیکی نەرم، بە
کەرەستەیهکی پاکژی (تەعقیم) تەرکات و، بە عەورەتی خۆیدا بهینیت،
هەر وەها بەو شوینانەدا، کە گومان دەکات خوینی بەرکەوتبیټ.. چونکە
ئەمە هەم واجبە وەکو، کە لە فەرمودەکە لای عائیشەخاندان هاتو، هەم
لە روی تەندروستی و، دەرونیشەوه پێویستە..

خۆ وشک کردنه وهی دوا ی غوسل

فهرموده که ی لای خاتو مهیمونه، خوا لیی رازی بیّت، که گوتی:
وَضَعْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاءً لِلْعَسَلِ (وَسْتَرْتَهُ) فَعَسَلَ يَدَيْهِ
مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا ثُمَّ أَفْرَغَ (بِيَمِينِهِ) عَلَى شِمَالِهِ فَعَسَلَ مَذَاكِرَهُ (فَرَجَهُ وَمَا
أَصَابَهُ مِنَ الْأَذَى) ثُمَّ ذَلِكَ يَدَهُ بِالْأَرْضِ (أَوْ بِالْحَائِطِ، ثُمَّ غَسَلَهَا) ثُمَّ مَضْمَضَ
وَاسْتَتَشَقَّ وَغَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ ثُمَّ صَبَّ عَلَى جَسَدِهِ ثُمَّ تَنَحَّى فَعَسَلَ قَدَمَيْهِ
 ، فتاوتته خرقة فقال بيده هكذا ولم يردّها^۱ واته: تاوم بو غوسل
 دهرکردنی پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم داناو، په رده یه کم بو
 رایه ل کرد، دهسته کانی دوو جار یان سی جار شوشت، پاشان به دهستی
 راستی، کردی به سهر دهستی چه پیدا، ئینجا زه کهری شوشت و نهوی،
 پیوه ی بو لیی کرده وه، پاشان دهستی به زهوی، یان به دیواره که سری،
 پاشان شوشتیه وه، ئینجا تاوی له دهمو لوتی وهرداو، فمی کرد، ئینجا
 دهمو چاوی شوشت، پاشان دهستی، ئینجا سهری شوشت، پاشان تاوی به سهر
 ههمو له شیدا کرد، پاشان که میك که نار کهوت و، پییه کانی شوشت، پارچه
 په رو یه کم دایی خوی بی وشک بکاته وه، تا ماژه ی کردو نه یویست..

ئیبنو قودامه ی مه قدیسی، له (المغنی) دا بابیکی هه یه، به ناوی (فصل:
تنشيف الأعضاء بعد الوضوء) تئیدا هاتوه: هه ندیک له شه رعناسان وهک
 عبدالرحمانی کوری مه هدی، که سه رچاوه ی بو چونه که ی ده باته وه سهر،
 سهیدنا جابری کوری عبدالله، خوا لیی رازی بیّت، ئەم فهرموده یان کردوه
 به به لگه ی نه وه، که خۆ وشک کردنه وه، له دوا ی غوسل باش نیه.. به لام

^۱ بوخاری (۲۶۱)، موسلیم (۳۱۷).

زۆرینەى زۆرى شەرعناسان، ئەمەیان رەت کردۆتەو، چونکە فەرمودەى زۆر هەیه، دەیسەلینیت، کە سەیدنا عوسمان و، ئەنەس و، حەسەنى گورى عەلى، خوا لىيان رازى بىت، هەمو خۇيان وشک کردۆتەو..
هەردوو تووێژەرەوئى ئوممەتیش: ئىمام ئىبنو حەجەر، ئىمام نەوەوى، ئەو بۆچونەیان پى پەسەندتر بوە بۆیە گوتویانە:

١- پىغەمبەرى خوا، کە ئەو پارچە پەرۆیەى وەرنەگرتو، تا خۆى پى وشک بکاتەو، لەوانەیه پەيوەندى بە پەرۆکەو هەبو بىت، وەکو ئەوئى بە پاکی نەزانى بىت، یان خۆى پەلەى بو بىت.

٢- فەرمودەکە خۆى بەلگەى ئەوئى، کە پىغەمبەرى خوا، صلى الله عليه وسلم عادەتى وا بو، کە دواى دەستنوێژو غوسل دەرکردن، خۆى وشک بکاتەو، بۆیە خاتو مەيمونەش ئەو پەرۆیەى بۆ گرتو.

٣- تەکاندى تەرىتى دەستەکانى، بەلگەن لیسەر جائىز بونى وشک کردنەوئى، چونکە مەبەستەکە لە پاتەکاندن و وشک کردنەوئى، هەر یەکە، مەبەست لە هەردووکیان، هەر لابرەدى تەرىتەکەیانە..
دەبى ئەوئى رەچاو بکرىت، کە غوسل دەرکردنىک، لە هاوینى ناوچەى گەرمەسىردا، زۆر جار هەر بۆ خۆ فىنک کردنەو ئەنجام دەررىت و، کەس خۆى لى وشک ناکاتەو، ئەمە لە کوئ و غوسل دەرکردنىک لە ناوچەى کوپستان لە کوئ؟! کەوابو:
وشک کردنەوئى ئەندامانى لەش، دواى غوسل جائىزە.. والله اعلم..

★ ★ ★

هه نديک مهسه لهی تری غوسل

دهستنوینژ گرتن دواى غوسل پیویست نیه: هه ر کهسیکی به شیوهیهکی راست و دروستی شهرعیانه، غوسلهکهی دهرکرد، نهگهر پیش غوسلهکهش دهستنوینژی نهگرتبیت، پیویستی به گرتنی دهستنوینژ نابیت، چونکه پاکژیی غوسل دهرکردنهکه، بۆی دهبیته دهستنوینژ..

- عائیشهخان خوا لیی رازی بیت، دهگیرپتهوه: (كان رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يتوضأ بعد الغسل) ^۱ واته: پیغهمبهری خوا، صلى الله عليه وسلم، دواى غوسل دهرکردنی، له لهشگرانی دهستنوینژی نهدهگرت..

- له ریوایهتیکی تردا دهفرموی: (يغتسلُ ويصلي ركعتين، ولا أراه يحدث وضوءاً بعد الغسل) ^۲ واته: غوسلهکه دهردهکات و دوو رکات نوینژ دهکات، وانازانم دواى غوسلهکه پیویستی به دهستنوینژ بیت..

- ئیبنو عومهر، خوا لییان رازی بیت، دهلی: نهگهر دواى غوسل دهرکردن، دهستت له عهورهتت نهدابیت، ئیتر چ دهستنوینژیک له غوسل دهرکردن ریکوپیکتره ^۳!

ئهمه ئهوهش دهگهینیت، که ئه و کهسهی غوسل دهردهکات، مهرج نیه نییهتی دهستنوینژ گرتنیشی بهینیت.. ئهمهش رای جمهوری شهرعناسانه.

^۱ ترمزی (۱۰۷)، نهسانی (۱۳۷/۱) ئیبنوماجه (۵۷۹) کهمال ئیبنو السهید له صحیح فقه السنة (۱/ ۱۸۱) دا دهلی: صحیح لغیره.

^۲ ئهبو داود (۳۵۰)، نهحمهد (۱۱۹/۶)، الحاکم: المستدرک علی الصحیحین / کتاب الطهارة (۵۶۲) دهربارهی دهلی: صحیح علی شرط الشیخین و لم یخرجاه.

^۳ ههمان سهرجاوهو ژماره

ئىمام ئىبنوتەيمىيەش بە پەسەندىرى داناو، بەلام حەنبەليەكان دەلىن: نەخىر، ئەگەر نىەتى ھەردووكانى نەھىنابىت، ھەر نىەتى غوسلەكەى بۇ حسىب دەبىت و، دەستنويزەكەى جائىز نابىت. بەلام ديارد. كە بۇچونى جمهورى شسەرئناسان بەھىزترە.. فەتواش لەسەر ئەمويە.. والله اعلم..

- ئەگەر دوو ھۆى غوسل كۆبونەوہ: ھەر كەسىك دوو ھۆى

لەشگرانى لەسەر كۆبۇو، وەكو ئەو پياوہى غوسلى لەشگرانى و، غوسلى نوپۇزى ھەينى كەوتۇتە سەر، يان ئەو ئافرەتەى لە ھەيزدايەو، غوسلى لەشگرانى كەوتۇتە سەر، ئىمام نەوہوى و، ئىبنو قودامەى مەقدىسى دەلىن^۱: زۆرىنەى شەرئناسان دەلىن: ئەگەر نىەتى ھەردووكانى پىكەوہ ھىناو غوسلى دەرکرد، ئەوہ لە ھەردووكان پاك بۇتەوہ.. ئىبنو قودامە دەلىن: پىچەوانەى ئەمەم نەديوہ، ئەمەشە، كە لە ئىبنو عومەرو، موچاھىدو، مەكجول و، مالىك و، سەورى و، ئەوزاعى و، شافىعى و، ئەبو سەورەوہ رىوايەت كراوہ.

بەلام ئىبنو ھەزم و، ھەندىك لە شەرئناسان پىچەوانەى ئەم بۇچونەن و، دەلىن: دەبىت ھەر يەكەيان بە جيا غوسلى بۇ دەركرىت.. ئەوہ راي شىخى ئەلبانىشە، كە زۆرى بەرگرى لى كردوہو، گوتوشىەتى، كە ئەوہ بۇچونى جابرى كورى زەيدو، قەتادەو، ئىبراھىمى نەخەعى و، تاوس

^۱ مجموع الفتاوى (۳۹۷/۲۱)، المبسوط (۴۴/۱)، ابن احمد الدردير: الشرح الصغير (۶۵/۱) الام (۳۶/۱)، المحلى (۴۴/۲).

^۲ المجموع (۴۸۷/۱)، الغني (۲۹۲/۱)..

و، عەتاء و، زوھرى و، غەمىرى كورى شوغەيب و، مەيمونى كورى مەھرانە...^۱

پېم وايە، كە مادام نيەتى غوسلى ھەردووكيانى ھىئابىت، غوسلى ھەردووكيانى دەردەچىت.. والله اعلم.

. ئەگەر ئافرەت پېش دەركردنى غوسلى لەشگرانى، كەوتە

حەيزەوہ : لە راسترين قەولى شەرئناسان ئەوہيە، كە پېويست ناكات غوسلى لەشگرانى دەركات، دەشىت چاومروان بىت، تا ماوہى حەيزەكەى تەواو دەبىت و، ھەردوو غوسلەكە دەكات بە يەك، مەرجە نيەتى ھەردووكيان بەينىت. ئەمەش راپوچونى ئىمام ئەحمەدە، بەلام ھەندىك لە شەرئناسانى ترى وەكو حەسەنى بەسرى و، عەتاء و نەخەعى، دەلېن: نا، دەبىت غوسلى لەشگرانىكەى دەركات و، كە لە حەيزىش پاك بۆوہ، غوسلى حەيزەكەشى دەردەكات..

. غوسلى ژن و مىرد پىكەوہ: دەشىت ژن و مىرد لە يەك كاتدا،

لە شوينىكدا غوسل دەركەن، بۇ نمونە پىكەوہ دەچنە حەوزىكەوہ، يان بانىۆيەكەوہ، يان ژىر دوشىكەوہو، غوسلىان دەردەكەن، ھەر وەكو، كە دەشىت يەككىيان پېش ئەوى تريان بکەوېت و، ئەوى تريان دواتر بچىتە ناوى، ئەمە حوكمى بەكارھىنانى ئاوەكەش دەسەلېنىت، كە بەكارھىنانى ئاوى غوسلى يەككىيان، بۇغوسل دەركردنى ئەوى تريان جائىزە.. بەلگەى ئەمەشمان پېشتر لە باسى ئەھكامى ئاودا ھىنايەوہ، كە:

^۱ تمام المنة (ل ۱۲۶ - ۱۳۰).

^۲ ابن رجب: القواعد (۲۶/۱).

. فەرمودهكهی لای عائیشه خانە، خوا لیی رازی بیټ، كه گوتی: (لَقَدْ كَتَبْتُ اُغْتَسِلُ اَنَا وَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ اِنَاءٍ وَّاحِدٍ، فَمَا اَزِيدُ عَلٰى اَنْ اُفْرِغَ عَلٰى رَاسِي ثَلَاثَ اِفْرَاغَاتٍ) ^١ واتە: من و پێغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، غوسلی خۆمان له تهشتیکدا دهرده کرد، تهنها سی مشت ناویشم ده کرد به سه رمداو بهس..

. یان ئەو فەرمودهیهی، كه ئوم هانی دهیگێرپێتهوه: (اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اغْتَسَلَ، هُوَ وَمِيْمُونَةُ، مِنْ اِنَاءٍ وَّاحِدٍ. قَضَعَتْ فِيهَا اَثْرُ الْعَجِينِ) ^٢ واتە: پێغه مبهر صلی الله علیه وسلم و، مهیمونهی خیزانی، له تهشتیکدا پیکه وه خۆیان شوشت، كه ههویری کۆنی پێوه بو.

. غوسل دهرکردن به روتی له بهر چاوان چهرامه: دهشیت به روتی غوسل دهرکات، بهو مهرجهی كهس نهیبینیت، وهكو ئهوهی پهردهیهك به دهوری خۆیدا راهیل کات، چونکه:

- فەرمودهی لای خاتو مهیمونهیه، خوا لیی رازی بیټ، كه دهلی: (وَضَعْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاءً لِلتَّغْسِلِ وَسَتْرَتَهُ) ^٣ واتە: ئاوم بو غوسل دهرکردنی پێغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم داناو، پهردهیهكم بو رایه ل کرد

^١ موسلیم (٣٢١)، نهسانی (٢٠٣/١) ئیبینو ماجه ٦٠٤٠.

کهمال ئیبینو السهید له صحیح فقه السنة (١/ ١٧٨) دا دهلی: سهحیحه

^٢ رواه احمد والنسائي وابن خزيمة نهسانی ٢٠٢/١ ئیبینوماجه ١٣٤/١ ژماره ٣٧٨ نهحمده

٣٤٢/٦ شیخی ئهلبانی به سهحیحی داناوه، پروانه: صحیح النسائي (١ / ٥١) و صحیح ابن

ماجه (٣٧٨) و مشکاة المصابیح/٤٨٥ وإرواء الغلیل (١ / ٦٤).

^٣ بوخاری (٢٦٦)، موسلیم (٣١٧).

- نه وهش له پيغهمبهري خواوه، صلى الله عليه وسلم سه ليئراوه، كه سهيدنا موسا^۱، سهيدنا ئه يوب^۲ سهلامى خويان لى بيت، به روتى خويان ده شوست..

كه سيك له كاتى غوسل^۱ دهر كړندا ده ستنوښى بشكيت:

نه و كاتهى له شگرانىك^۱ خوى ده شوات، نه گهر پيش ته واوبونى غوسله كهى ده ستنوښى شكا، با گوځ نه داتى و، له غوسل^۱ دهر كړدى خوى به رده وام بيت، چونكه نه وه رى له غوسله كهى ناگريت، به لام لهسهر قهولى زورينهى شهرعناسانى وهكو عه تاء و، سوفيانى سهورى و، نيمام شافيعى، ده بيت ده ستنوښ بگريت.. ئيبنو قودامه و، ئيبنول مونزيريش نه وهيان به په سهندتر زانيوه^۲ ..

هه نديك بابته تى په يوه نديدار به له شگرانى

له شگران بوى هه يه غوسل^۱ دهر كړدى دواخت: مهرج نيه

هر نه و كاتهى له شگران ده بيت، غوسل^۱ دهر كات، چونكه نه بو هوهره پيره، خوا لى رازى بيت ده گيرپته وه: (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِيَهِ فِي بَعْضِ طُرُقِ الْمَدِينَةِ وَهُوَ جُنُبٌ، فَاتَّخَسَ مِنْهُ، فَذَهَبَ، فَاعْتَسَلَ، ثُمَّ جَاءَ، فَقَالَ: أَيْنَ كُنْتَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ فَقَالَ: كُنْتُ جُنُبًا فَكْرَهْتُ أَنْ أَجَالِسَكَ وَأَنَا عَلَى

^۱ بوخارى (۲۷۸)، موسليم (۲۳۹).
^۲ بوخارى (۲۷۹).
^۳ المغني (۲۹۰/۱)، الاوسط (۱۱۲/۲).

غير طهارة. فقال: سبحان الله، إن المؤمن لا يتجسس^١ واته: جارئك له كؤلانينكى مهدينهءا، پيغهمبهرى بينى صلى الله عليه وسلم، بهلام لهبهر نهوى لهشى گران بو (له جهنابهءءا بو) نههاته خزمهء پيغهمبهر، صلى الله عليه وسلم. پاشان . دواى غوسل دهرکردن . هاتهوه خزمهءتى، پيغهمبهر صلى الله عليه وسلم، لىي پرسى: ئهري ئهبو هورهيره له كوئ بوپء؟ نهويش گوءى: له جهنابهءءا بوم، بوئه ههزم نهكرد به لهشى پيسهوه، له خزمهءءءا بم. نهويش فهرمى: پاك و بى خهوشى بو خوا، موسولمان پيس نابيء.

ههروهها ئهوه فهرمودهيهى لاي ئهنهسى كورى ماليك، خوا لىي رازى بيء، كه گوئى: (أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ فِي اللَّيْلَةِ الْوَاحِدَةِ وَلَهُ يَوْمًا تِسْعُ نِسْوَةٍ)^٢ واته: پيغهمبهرى خوا، صلى الله عليه وسلم، له شهويكءا، بهسهه ههمو خيزانهكانيدا دهگهرا، كه نوؤ زنيشى ههبو..

كهوابو مانهوهى موسولمان، به لهشگرانى، هيچ كاريگهريبهكى نيه، مهگهر ببيءه هوى دواخستنى نوپژهكانى.. نهوهش حوكميكى ترى ههيه. ئهوه قسهيهى ناو كوردهواريش، راست نيه، كه دهلى: زهوى هاواريتى لهوهى، لهشگرانيك بهسهريءا دهروءات و، خوؤزگه دهخوازيت زو غوسلى دهركات..

^١ بوخارى (٧٩/١ و ٨٠)، موسليم (٢٨٢/١ ژماره ١١٥)، ئهبوداود (٥٢/١)، نهسانى (١٤٥/١)، ترمزى (٢٠٧/١ و ٢٠٨ ژماره ١٢١) دهربارهشى دهلى: (حديث حسن صحيح)، ئيبنو ماجه (١ / ٧٨ ژماره ٥٢٤)، ومسند احمد (٢ / ٢٣٥) .
^٢ بوخارى (٢٨٤)، موسليم (٣٠٩).

- لهشگران بوئی ههیه پیش غوسل دهرکردن بخهویتهوه:

لهبهر ئهوهی عائیشهخان، خوا لئی رازی بیټ، دهلی: (إذا أراد أن يتام وهو جنب، غسل فرجه، وتوضأ للصلاة) واته: ئهه کاتهی پیغهمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم لهشگران بوایهه، بیویستیایه بخهویتهوه، دهچو عهورهتی دهشوست و، دهستنویژی دهگرت وهکو، که بو نوینزی دهگرت.. ئینجا دهخهوت..

عبداللهی کوری قهیس، خوا لئی رازی بیټ، له عائیشهخان، خوا لئی رازی بیټ پرسی: (کَيْفَ كَانَ نَوْمُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجَنَابَةِ أَيَعْتَسَلُ قَبْلَ أَنْ يَتَامَ أَوْ يَتَامَ قَبْلَ أَنْ يَتَّسَلَ قَالَتْ كُلُّ ذَلِكَ قَدْ كَانَ يَفْعَلُ رَبُّمَا اغْتَسَلَ فَتَامَ وَرَبُّمَا تَوَضَّأَ فَتَامَ) فقال: الحمد لله الذي جعل في الأمر سعة^۱ واته: پیغهمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، له کاتی لهشگرانیدا چۆن بو؟! ئایا غوسلی دهردهکرد، پیش ئهوهی بخهویتهوه، یان دهخهوتهوهو، پیش ئهوهی غوسل دهربکات؟! فهرموی: ههردووکیانی دهکرد.. جاری وا ههبو غوسلی دهردهکردو دهخهوت، جاری واش ههبو، دهستنویژیکی دهگرت و دهخهوت.. عبدالله گوتی: سوپاس بو ئهه خوایهی، که ئاسانکاری لهمههه کردوه..

- لهشگران بوئی ههیه قورئان بخوینیت:

دهستنویژدا، ئههه رۆن کرایهوهو، له پوختهکهیدا وتم: لهش پاکیی مهرجه بو دهستان له قورئان و ههنگرتنی، بهلام دهستنویژ بو دهست لیدان و، ههنگرتن و، خویندنی، مهرج نیه.. ئا فرهتیش که له ههیزدا

^۱ بوخاری (۲۸۸)، موسلیم (۳۰۵).

^۲ موسلیم (۳۰۷).

بیت یان زهستان بیت دتوانیت قورئان بخوینیت، بی ئه وهی دهستی لی
بدات.. والله اعلم..

. له شگران و چه یزدار بویان هه یه له مزگه وتدا بمیننه وه:

ئهمه یه کیکه لهو باسانه ی، که راجوښیه کی زوری له سهره وه، ههر لایه نه ش بهرگری بهر دهوام، له بوچونی خوی دهکات.. له کاتیکدا، که ههر چوار نیمامه بهر پزه که و، جمهوری شهر عناسان رایان وایه، که له شگران و نافرتهی چه یزدارو زهستان، بویان نیه له مزگه وتدا بمیننه وه، ئهم بهر پزانه ناو دهنیم (بهره لستکاران)، ئه وان هه ش، که ده لئین: ری به له شگران و، چه یزدارو، زهستان بدریت بینه مزگه وت، ناو دهنیم (ری دهران).. با به لگی ههر دوولایان بخهینه بهر دهست:

بهره لستکاران گوتویانه: نابیت له شگران و چه یزدارو
زهستان له مزگه وتدا بمیننه وه:

۱ - خوی گه وره ده فهرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنتُمْ سُكَرَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنْبًا إِلَّا عَابِرِ سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا﴾ النساء/ ۴۳
واته: ئه ی ئه وه که سانه ی باوه رتان هیناوه، لهو کاتانه دا، که سهر خو شن، توخنی نوښت نه که ونه وه، تا بزانی چی ده لئین، لهو کاتانه ش، که له شگران (له جه نابه تدان)، تا خو تان ده شو ن، مه گهر ری بو ار بن و، پیددا تی پهرن، یان، تا ئه وه ساته ی ته یه موم ده کن..

ئهم شهر عناسه بهر هه لستکارانه ده لئین: لی رده دا مه به ست له نوښت شوینی نوښت کردنه که یه، که مزگه وته، نایه ته که ش ری له مانه وه ی له شگرانان ده گریت، له مزگه وت دا بن، مه گهر ری بو ار بن..

ئینجا ئەم بهرپزانه، حوکمی چه یزدارو زه یستانیشیان، وهکو حوکمی له شگران لیکردوه..

شهر عناسه ری دمه ره کانی ش ده لئین: ئەمهی ئیوه، یه کیکه له لیکدانه وه کانی سه له ف بۆ ئایه ته که، لیکدانه وه که ی تریان، ده لئ: مه به ست خودی نویژه که یه، نه ک جیگای نویژه که، که و ابو حوکمه که ئە وه یه، که له شگران توخنی خودی نویژ نه که ویت، نه ک شوینی نویژ..

بۆ قیاس کردنی چه یزدارو، زه یستانیش به له شگران، ده لئین: لیک ناچن، چونکه له شگران، کاتی غوسل دمه کردنی له ده ست خۆیدا یه، به لام ئافره ته کان خاوه ن عوزرن، چونکه پابه ندن به ماوه ی، چه یزو زه یستانیه که وه، تا له خوین پاک نه بنه وه، ناتوانن غوسل دمه کن.. خۆ که غوسلیان دمه نه کردوه، به ده ست خۆیان نیه..

۲ - فه رموده که ی جسره ی کچی ده جاجه، خوا لیی رازی بی ت، که له عائیشه خانه وه، خوا لیی رازی بی ت ده گیر پته وه، که پیغه مبه ری خوا، صلی الله علیه وسلم فه رمویه تی: (إِتی لا أحلُّ المسجِدَ لِجائِضٍ وَّلا جُنُبٍ) واته: من مزگه وت بۆ چه یزدارو له شگرانان، چه لال ناکه م..

ری دمه ران گوتویانه: فه رموده که زه عیفه و، نابیته به لگه، قسه له سه ر سه نه دی هه یه و، ته نها له ریی جسره وه هاتوه، له که سی تره وه نه گیر پراوه ته وه..

۳ - فه رموده که ی لای ئوم عه تییه، خوا لیی رازی بی ت، که دمه ربه ری ئاماده بونی ئافره تان بۆ نویژی جه ژن و، ئاهه نگه که ی، له پیغه مبه ری

^۱ ئە بو داود (۲۳۲)، به یه یقی (۴۴۲/۲)، ئیبنو خوزیمه (۲۸۴/۲)، شیخی ئەلبانی له ارواء (۱۹۲) دا ده لئ: زه عیفه..

پيشه واوه، صلى الله عليه وسلم دهگيرپته وه که فهرمويه تى: (لتخرج العواتق وذوات الخدور والخيض فيشهدن الخير ودعوة المسلمين وتعتزل الخيض المصلى)^۱ واته: با کچانی پيگه يشتو و، ژنى به ميړد و، چه يزدارانيش ناماده بن، با به شداری خيرات ودوعای موسولمانان ببن، به لام، با چه يزداره کان له نوښرگا که که نارگير بن.. ئەم شهرعناسه بهريزانه دهلین جا، که چه يزدار له ساحه ی نوښر خویندن دوره پهریز بیت، حه تمهن مزگه وت له پيشتره، که نابیت بجپته ناويه وه.

ریدهران دهلین: مه به ست له (مصلى) خودی نوښره که يه، نه ک شوین نوښره که، خو هه مویان هر له شوینی نوښره که بون، هه مو شوینیکی سهر زه مینیش، بو موسولمان شوین نوښره، که و ابو ناشیت مزگه وت، له موسولمان بگيریت، به تایبه تی، که له شگران پيس نيه.. ئەمه جگه له وه ی هر ئەو فهرموده يه، له ریوايه تی تری لای موسلیمدا هاتوه، که ده فهرموی: (فأما الخيض فيعتزلن الصلاة) واته: ئەوانه ی له چه يزدان، با توخنی نوښره که نه که ونه وه..

۴ - ئەو فهرموده يه ش، که لای عائیشه خانه، خوا لیبی رازی بیت، باس له فز داهینانی پیغه مبهری خوا، صلى الله عليه وسلم و، شت دانه دهستی دهکات، که دهلی: (كان النبي صلى الله عليه وسلم يصغي إلى رأسه وهو مجاوز في المسجد فأرجله وأنا حائض)^۲ واته: لهو دیوی مزگه وت وه، سه ری لار ده کرده وه به لامدا و، منیش هر چه نده له چه يزدابوم، قزم بو شانه ده کرد.. به ره له ستکاران دهلین: ئەگه ر جائیز بوايه، ئافره تی چه يزدار بجپته مزگه وت وه، ده بو عائیشه خان لهو دیوی مزگه وت که وه

^۱ بوخاری (۳۲۴)، موسليم (۸۹۰).

^۲ بوخاری (۲۰۲۹).

بويايەو، سەرى بۇ شانە بىكرىايە..

بەلام بەرامبەرە رېدەرەكانيان دەلېن: لەوانەيە لەبەر ھۆيەكى تر بېت، كە عايشەخان نەچۆتە ئەو دىوى مزگەوتەكە، وەك ئەوھى مزگەوتەكە پياوى لى بوبېت..

شەرەناسە رېدەرەكان دەلېن: قسەمان لەسەر ھەمو ئەو بەلگانە ھەيە، كە بەرھەلىستىكاران ھېناويانەتەو، ئيمە پيمان وايە، كە لەشگران و، ھەيزدارو، زەيستان بۇيان ھەيە بچنە مزگەوتەو، تېشىدا بىمىننەو، بە بەلگەي:

۱. ئەسل پاكىتيە: مادام بە راشكاوى، رېگرتنىكى شەرى لىبەر دەستدا نيە، كەوابو دەگەرپىنەو سەر ئەسلەكە، كە موسولمان رېدراوہ لە ھەر شوپىنىكا بېت بېت، لە كوئ دەيەوئ نوپۇز بىكات، بۇي ھەيە بىكات..

۲. سەلىنراوہ، كە موشرىك چۈنەتە مزگەوتەو، پىغەمبەرى خواش لە مزگەوتدا ھېشتونىەو، لە كاتىكا خواي گەورە دەفەرموى: ﴿إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا﴾ التوبە/۲۸ واتە: موشرىكەكان پىسن، با لە دواي ئەمسالىانەو، نزيك كەعبە نەكەونەو. خۇ ئەوھش سەلىنراوہ، كە موسولمان پىس نابېت، چۈنكە پىغەمبەرى خوا، صلى الله عليه وسلم دەفەرموى: (إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَتَجَسَّسُ) واتە: موسولمان پىس نابېت. چۈن دەگونجىت رى بە موشرىكى پىس درابېت، بچىتە مزگەوتەو، ئيوە رىي لە موسولمانى پاك دەگرن؟!

^۱ بوخارى (۷۹/۱ و ۸۰)، موسلىم (۲۸۲/۱ ژمارە ۱۱۵)، ئەبو داود (۵۲/۱)، نەسائى (۱۴۵/۱)، ترمىزى (۲۰۷/۱ و ۲۰۸ ژمارە ۱۲۱) دىمبارەشى دەلېن: (حدىث حسن صحيح)، ئىبنو ماجە (۱ / ۷۸ ژمارە ۵۲۴)، ومسند أحمد (۲ / ۲۳۵) .

بهره لستکاران له وهلامی ئەماندا دهلین: ههر شهرع ئهو جياوازيه ی خستوته نيوان کافرو موسولمانه وهو، ئهو دوو حوکمه جياوازه شی دحرکردوه، که ریی داوه ئهو موشريکانه بچنه مزگهوت و، به پيی به لگه ی شهرعی، ريشی له له شگران و، چه یزدارو، زه یستان گرتوه! ئه وانیش له وهلامياندا دهلین: ئاخړ به لگه کانتان ئه وهنده به هیز نین، حوکمیکی وایان پی بگورریت.. ئەگەر دهقه کانتان بسه لینن، ئیمهش ته سلیمیان ده بین..

۲ . فهرموده ی (متفق علیه) یه، که عائیشه خان، خوا لپی رازی بیته دهگیرپته وه، که ئافره تیکی قوله رهش، که سهر به یه کیک له تیره کانی عهره ب بو، ئازادیان کردبو، که سی نه بو، موسولمان بوبو، له گوشه یه کی مزگهوتدا خیمه یه کی هه لدا بو، له وی ده ژیاو، جار جاره ده چوه خزمهت عائیشه، خوا لپی رازی بیته. ۱ .. خو ئه مه ئافره ته وه له مزگهوت ژیاوه، خو حه تمه ن که وتوته چه یزه وه، به لام کهس رپی لی نه گرتوه. ۲

بوخاری (۴۲۹): (وعن عائشة أن وليدة الوليدة الأمة) سؤداء كان لها خبَاء في المسجد فكانت تأتيني فتحدث عتيدي - الحديث. متفق عليه. والحديث بزمته في البخاري عن عائشة: أن وليدة سؤداء كانت لحي من العرب فأعتقوها فكانت معهم فخرجت صبيئة لهم عليها وشاخ أحمر من سنوبر، قالت فوضعتة أو وقع متها فمرت حداء وهو ملقى فحسبته لحنما فخطفتة. قالت: فالتمسوه فلم يجدوه فاتهموني به فجعلوا يفتشوني حتى فتشوا قبلها قالت: والله إني لقائمة معهم إذ مرت الحداء فألقته قالت: فوقع بينهم، فقلت هذا الذي اتهمتموني به زعمتم وأنا بريئة منه وها هو ذا، قالت: فجاءت إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فأسلمت، قالت عائشة: فكان لها خبَاء في المسجد أو خفن فكانت تأتيني فتحدث عتيدي، قالت فلا تجلس إلا قالت: ويوم الوشاح من تعاجيب ربنا ألا إته من دائرة الكفر تجاني قالت عائشة: قلت لها: ما شأنك لا تطعدين إلا قلت هذا؟ فحدثتني بهذا الحديث).

نیمامی سه نعان ی له سبل السلام (۲۴۴/۱) دا باسیکی ته رخا ن کردوه، بو تويزینه وه ی نه مه وه له کو تاییه که یدا ده لی: (إباحة المبيت والمقيل في المسجد لمن ليس له مسكن من المسلمين رجلا كان أو امرأة عند أمن الفتنة).

بهره له ستکاران ده لئین: ئهو ئافره ته نه که سی هه بوه، نه مال و مه نزل.. که وابو حاله تیکی ناچار یی بوه، ناشیت بکریته قیاس بۆ کهسانی تر..

۴ - ئه بو هورهیره، خوا لیی رازی بییت، باسی ئافره تیکی تر ده گپریته وه: (أَنَّ امْرَأَةً سَوْدَاءَ كَانَتْ تَقُمُ الْمَسْجِدَ، فَقَدَّهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَ عَنْهَا بَعْدَ أَيَّامٍ فَقِيلَ لَهُ إِنَّهَا مَاتَتْ قَالَ فَهَلَّا أَذْتَمُونِي، فَأَتَى قَبْرَهَا فَصَلَّى عَلَيْهَا) ^۱ واته ئافره تیکی رهش، مچیوری مزگهوت بو، ماوهیهك بو نه کهوته بهرچاوی پیغه مبهه صلی الله علیه وسلم، بویه پرساری دهرباره کرد، وتیان: کۆچی دواپی کردوه، فهرموی: ئهدی بۆچی بانگتان نه کردم (بۆ مه راسیمی کفن و دفنی)، ئیتر چوه سهر گۆره کهی و نوئزی له سهر کرد.. ریدهران ده لئین: خو ئهم ئافره ته یان ناچار نه بو له مزگهوت بمینیته وه؟! مچیور بوه، سهر په رشتی مزگهوته کهی بهردهوام کردوه، بهردهوام له ویش ماوته وه، حه تمه ن کهوتۆته حه یزه وه، ههر بهردهوامیش بوه، له سهر کاری خوئی، که سیش داوای لی نه کرد، که نارگیر بییت و، نزیکي مزگهوت نه بییت..

۵ - ئه وهش سه لئینراوه، که ئیبنو عومه ر خوا لییان رازی بییت، کهنجیکی بی ژن و مال بو، له مزگهوت ده خهوت! حه تمه ن وه کو ههر کهنجیکی تر، له شگران بوه و بهو حاله شییه وه، له مزگهوتدا ماوته وه..
بهره له ستکاران ده لئین: نازانین، که پیغه مبهه ری خوا، صلی الله علیه وسلم بینیبیتی و، رپی پیدا بییت!

^۱ بوخاری (۴۵۸)، موسلیم (۹۵۶) به یه یقی (۴۸/۴) زیاتر جه خت له وه ده کاته وه ه ئافرهت بو..

ریدمران له وهلامدا دهلین: ئی خو خوی گهوره دهیبینی..
به ره له ستکاران دهلین: خو بو ههر هه له ی یاوه ریک، وه حی نه هاتوته
خواره وه..

۶ - که عائیشه خان، خوا لیلی رازی بیته، له چه جدا کهوته چه یزه وه،
پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، تهنها ری ته وافی که عبه ی لی گرت،
دهنا مه راسیمه کانی تری خوا په رستی، له گه ل موسولماناندا نه انجام ددها،
که و ابو چه یزدار، ریدراوه بچیته مزگه وت و، تییدا بمینیته وه..
به ره له ستکاران دهلین: نه وه ی پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم
بو نه وه بو، که عائیشه خان فی ر کات، که ده توانیته هه مو
خوا په رستیه کانی حج، جگه له ته وافی که عبه بکات !! قابیله ری به
نافره تیکی تری چه یزدار بدریته، که نویژه کانی بکات؟!

۷ - فهرموده یه کی تر لای عائیشه خان هه یه، که ده لی: پیغه مبهری خوا،
صلی الله علیه وسلم فهرموی: (تاولینی الخمره من المسجد، فقلت إني
حائض، فقال: " إِنْ حَيْضَتِكَ لَيْسَ بِيَدِكَ)^۱ واته: نهو خومره یه م^۲ بدری
که وا له مزگه وته، عائیشه خان گوتی: ئاخر من له چه یزدام، فهرموی:
چه یزه که ته له ده ست خوتدا نیه.. نه مه نه وه ده گه ی نیته، که خومره که له
ناو مزگه وته که بو وه، عائیشه خان نه یویستوه بیته ناو مزگه وته که وه،

^۱ موسلیم (۲۹۸)، نه بوداود (۲۶۱)، ترمزی (۱۳۴) نه سائی (۱۹۲/۲).

^۲ پارچه قوماشیکی چنراو بو وه، وه کو بهرمان و حاجم، هه ندیک عه ره بی گه وحی عاره بی
نه زان، خومره که یان به خه مر (شه راب) لیکدا وه ته وه، مه قاله یان له سهر نویسه، که گوایه
پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم داوای شه رابی له عائیشه خان کردوه !! حاشای
پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم..

بەلام پێغەمبەری خوا، صلی اللہ علیہ وسلم، ھەر سور بوو لەسەر ئەوہی،
 کہ ئەو بیئە ناو مزگەوتەکەوہ..

بەرھەڵستکاران دەئین: فەرمودەکە بە شیوہی تریش ریوایەت کراوہ،
 کہ دەفەرموی: (يا عائشة ناوليني الثوب، فقالت: اتي حائض، فقال: ان
 حیضتک لیست فی یدک) واتە: ئەری عائشە، ئادەی ئەو پۆشاکەم بەدری،
 گوئی: من لە ھەیزدام، فەرموی: قەیدی نیە، خوۆ ھەیزەکت بە دەست
 خوۆت نیە.. ئەمە رۆن و ئاشکرایە، کہ پێغەمبەری خوا، صلی اللہ علیہ
 وسلم لە مزگەوتەکەدا بوو، عائشەخان و خومرەکە لە دەرەوہی، بوێہ
 فەرمانی پیکرد، تا بە دەستی خوۆی بوۆی بەینیتە ژورەوہ

دوای ئەم رەدو بەدەلەی شەرعناسان و بەلگەکانیان، کہ زۆر زیاترە
 لەوہی، من لێرەدا ھەندیکیانم ھینایەوہ، گەیشتمە ئەوہی، کہ راستە
 جەمھوری شەرعناسان و، لە پیشیانەوہ پێشەوایانی چوار مەزھەبەکە
 بوۆچونیان ئەوہیە، کہ لەشگران و، ھەیزدارو، زەبیستان، بوۆیان نیە لە
 مزگەوتدا بۆمێنەوہ، بەلام بەلگەیی بەرامبەرەکانیان بەھیزترە.. بوێہ:

پێم وایە لەشگران و، ھەیزدارو، زەبیستان بوۆیان، ھەییە لە مزگەوتدا
بۆمێنەوہ.. واللہ اعلم..

★ ★ ★

باسى نويم

تهيه موم

- تهيه موم له جياتى چيه ؟
- نهو حاله تانهى كه تهيه مومى تيدا جائيزه.
- ناوى پييهو:
- ١ - بهشى ناكات. ٢ - دهترسيٽ. ٣ - نهخوشه و ناويريٽ بهكارى بهينيٽ.
- صهعيد چيه، كه تهيه مومى پي دهكريٽ ؟.
- حوكمى نهو كهسهى نه ناوى دهست دهكهوي نهصهعيد. - بابتهى ترى پهيوهنديدار.
- چونيتهى تهيه مومى دروست.
- بهتال بونهوهى تهيه موم.
- نهو كهسهى دواى تهيه موم نويز ناوى دهست كهوت.

باسی نویهم

تهیه مموم

پیناسهی تهیه مموم:

. له زمانه وانیدا: تهیه مموم واته مه بهست و ناراسته.. دهوتریت: (تیممت فلانا، ویممته، وتأممته، وأممته؛ أي قصدته) خوی گه ورهش دهه رموی: ﴿وَلَا تَيْمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ﴾ البقره/۲۶۷ واته: مه بهستان دهسختنی پارهی حهرام نه بیټ، تا لهویان له پیناوی خوادا ببه خشن.

- له زار او هییدا: تهیه مموم: به کارهینانی صه عیده (هه مو شتیکی پاکه، که لهسهر روی زهوی ههیه) له جیاتی ئاو بو دهستنویژو غوسل، تا هه رچی نهو دوانه ریټی پیټی دهن، نه میش ریټی پیټی بدات..

تهیه مموم جائیزه:

شیاویټی تهیه مموم، به به لگهی قورئان و سوننهت و کورایه:

۱. له قورئاندا هاتوه: ﴿فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا

بِأَيْدِيكُمْ مِنْهُ﴾ المائده/۶ واته: نه گهر ئاوتان دهست نه کهوت، هه به وهی لهسهر زه میندا بهرز بوټه وه (له خاک و خوی و لم و بهردو قسل و هتد) مهسحی ده موچاو و دهستانی پیټی بکهن.

٢. له سوننه تدا:

★ پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم ده فهرموی: (... وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهْرًا فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتَهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ)¹ واته: هه مو زهوی، بۆ خوّم و ئوممه ته که م، جی نویژه و پاکه، ههر که سیک له ئوممه ته که م له ههر شوپنیک کاتی نویژی که یشتی، نه وه نه شوینه ی مزگه وته و پاکه. ده توانیت نویژه که ی لی بکات..

★ عه مرانی کوری چه سسین، خوا لیلی رازی بیت ده لی: (... وَتُودِي بِالصَّلَاةِ فَصَلِّ بِالنَّاسِ، فَلَمَّا انْقَضَ مِنْ صَلَاتِهِ إِذَا هُوَ بِرَجُلٍ مُعْتَزِلٍ لَمْ يُصَلِّ مَعَ الْقَوْمِ قَالَ: مَا مَنَعَكَ يَا فَلَانُ أَنْ تَصَلِيَ مَعَ الْقَوْمِ . قَالَ أَصَابَتْني جَنَابَةٌ وَلَا مَاءَ. قَالَ: عَلَيْكَ بِالصَّعِيدِ، فَإِنَّهُ يَكْفِيكَ)² واته: پاشان، که بانگ درا، پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، نویژه که ی به ئیمامهت بۆ خه لکه که کرد، که له نویژ ته واو بو، کابرایه کی بینی گوشه گیره و، له گه ل خه لکه که نویژی نه کرد، پیی فهرمو: نه ری فلان، چی ری لی گرتیت، تا نویژه که له گه ل نه و خه لکه نه که یت؟! گو تی: نه ی پیغه مبهری خوا، توشی له شگرانی بوبوم و، ئاویشم ده ست نه که وت، فهرموی: ده توانیت سه عید به کار بهینیت، نه و یشته به سه .. دواتر که ئاویان هی نا، ده فریکی لی دایه کابرا و فهرموی: برۆ خو تی پی بشۆ..

٣. کؤرا (ئجماع): ئیبنو قودامه ی مه قدیسی، ده لی: هه مو

ئوممهت له سهر نه وه کؤن، که به شیوه یه کی گشتی ته یه مومو جائیزه .³

¹ بوخاری (٣٢٢)، نه حمه د (٢/٢٢٢ ژماره ٢٠٣٣٧).

² بوخاری (٣٤٨)، موسلیم (١٥٣٥).

³ المغنی (١/١٤٨).

تهیه موم له جیاتی چیه؟

تهیه موم له جیاتی دهستنوێژو غوسله، ئه مێش له کاتی کدایه، که ئاو دهست نه که ویت یان به کارهینانی زهحمهت بیت، ئیمام نه وهوی دهلی: ئه مه مه زههبی ئیمه یه، هه مو شه رعناسان له یاوه ران و تابعین و، شه رعناسانی دواتر، وایان گوتوه، جگه له سهیدنا عومه رو، ئیبنو مه سعود خوا لییان رازی بیت، ههروه ها ئیبراهیمی نه خه عی له تابعین.. ئه وان پێیان وایه، تهیه موم بو غوسل دهرکردن ناشیت.. ئیبنو سه بباغ دهلی سهیدنا عومه رو، ئیبنو مه سعود، له و بو چونه یان گه راونه ته وه..

له بوخاری و موسلیمدا هاتوه، که ئه بو موسای ئه شعهری خوا لیی رازی بیت، موناقه شه ی سهیدنا ئیبنو مه سعودی کرد و، به لگه ی ئه و نایه ته ی سه ره وه ی بو هینایه وه، به لام وا دیاره ئیبنو مه سعود له سه ر رای خو ی مایه وه، چونکه وه کو ته به ری ریوایه تی کردوه، ئیبنو مه سعود نایه تی ﴿أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ﴾ المائده/ ۶ واته: (یان به ر ئافرمت که وتبون) ی هه ر به سه رجیئی (جیماع) لیک ده دایه وه^۱..

ههروه ها ئیمام نه وهوی دهلی: به لگه ی یاوه رانی ئیمه و جمه ور، ئه و نایه ته یه، که ده فه رموی: ﴿إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ المائده/ ۶ واته: ئه ی ئه و

^۱ بوخاری (۲۴۵)، موسلیم (۷۹۶).

^۲ تفسیر الطبری (۹۵۸۳) به سه نه دی سه حیه وه هینا ویتیه وه..

كهسانه‌ی باوهرتان هیناوه، ئەگەر بۆ نويز ههستان با دهموچاو دهستان تا ئانیشك شوشتبیت و مهسحی سهرتان کردبیت و، پیه‌کانیشتان، تا قوله‌یی شوشتبیت، ئەگەر لهش گران بون (له جه‌نابه‌تدا بون)، ده‌بی خۆتان به شوشتنی لهشتان پاك كه‌نه‌وه، ئەگەر نه‌خۆش بون، یان له سه‌فه‌ردا بون، یان له ده‌سته‌ئاو گه‌یاندن هاتنه‌وه، یان به‌ر ئافره‌ت كه‌وتبون و، ئاوتان ده‌ست نه‌كه‌وت، به‌ شتی پاکی سهر روی زه‌وی (گل)، یان له‌م، یان به‌رد) ته‌یموم بکه‌ن.. ئەمه‌ بۆ ده‌ستنويزو غوسلیشه‌١..

- ئەگەر ئایه‌ته‌که، به‌ بۆچونی سه‌یدنا ئیبنو مه‌سعودو، ئیمام ئەبو حه‌نیفه‌و، هاو‌رایانیشتان لی‌کدریته‌وه، که‌ پیا‌یان وایه، ئەو به‌رکه‌وتنه‌ی ژنان (أَوَلَمَسْتُمُ النِّسَاءَ) بریتیه‌ له‌ سه‌رجییی، ئایه‌ته‌که‌ هه‌ر ده‌بیته‌ به‌لگه‌ی شیاویتی، ته‌یه‌موم له‌ جیاتی غوسل‌ ده‌رکردن..

کۆمه‌ئیک به‌لگه‌ی تر هه‌ن، که‌ فه‌رموده‌ی سه‌حیحن و، له‌ پی‌غه‌مبه‌ری خواوه، صلی الله علیه وسلم بیسترون، هه‌مو ئەوه ده‌سه‌لینن، که‌ ته‌یه‌موم غوسلیشی پی‌ ده‌رده‌چیت. ئیمه‌ لی‌رده‌ا زۆرپیویستمان به‌ به‌لگه‌ پی‌ هینانه‌وه‌یان نه‌ماوه، وه‌کو فه‌رموده‌که‌ی لای سه‌یدنا عه‌مماری کوری یاسر، خوا لی‌یان خۆش بی‌ت، که‌ گوتویه‌تی: (فَأَجْتَنِبْتُ فَلَمْ أَجِدِ الْمَاءَ فَمَرَعْتُ فِي الصَّعِيدِ كَمَا تَمْرُغُ الدَّابَّةُ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَصْنَعَ هَكَذَا فَضَرَبَ بِكَفِّهِ ضَرْبَةً عَلَى الْأَرْضِ ثُمَّ نَفَضَهَا ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا ظَهْرَ كَفِّهِ بِشِمَالِهِ أَوْ ظَهْرَ شِمَالِهِ بِكَفِّهِ ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ) ^٢ واته‌: له‌شگران بوم، ئاوم ده‌ست نه‌كه‌وت، ئیتر خۆم له

^١ المجموع (٢/٢٤٠).

^٢ بوخاری (٣٣٨)، موسلیم (٧٩٨).

خوږله که وهردا، و هکو، که نازل خوی له خوږ دهگه وزینیت، که بو پیغه مبهری خوام باس کرد، فهرموی: هر ئاوات بهس بو، ههر دوو دهستی دا به زه ویداو، پاشان تهکاندی، ئینجا پشته دهستی پی مهسح کرد، یان پشته دهستی چهپی پی مهسح کرد، ئینجا مهسحی دهموچاوی کرد..

نهو حاله تانهی که تهیه موم تیباندا جائیزه

له دوو حاله تدا تهیه موم شیاوه:

یه که م: که ئاو دهست نه که ویت: له سه فهر بیت، یان له

نیشته جییی.

دووهم: کاتیک ئاو هه بیت، به لام به کارهینانی زه حمهت

بیت: نه مهش چه ندين حاله تی تری هه یه، که باسیان دیت.. ان شاء الله:

نهو سه فهردی، که تهیه موم تیدا، بو گه شتیار جائیز ده بیت، مهرج

نیه دریز بیت:

نه گهر گه شتیاریک ئاوی دهست نه کهوت و، ویستی تهیه موم بکات،

گه شته کهی دریز بیت، یان کورت، بو هی هه یه بیکات، چونکه نهو پیناسه ی

سه فهردی به سهردا بر او، که نایه ته که ئامازه ی بو دهکات.. نه مهش

راستترین بوچونی شهر عناسانه.. به لگه شیان:

۱ - عائشه خان ده لی: (کتا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في سفر

حتى إذا كتنا بالبئداء أو بذات الجیش انقطع عقد لي، قام رسول الله صلى

الله عليه وسلم على التماسه، وأقام الناس معه، وليسوا على ماء وليس

عندهم ماء، فأتى الناس أبا بكر، فقالوا: ألا ترى إلى عائشة حبست الناس

على غير ماء، فجاء أبو بكر وقال: ما شاء الله، ثم طعن بيده على

خاصرتي فما متعني من التحرك إلا أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان واضعاً رأسه على فخذي فقام رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى أصبح على غير ماء، فأنزل الله عز وجل آية التيمم فبعثت البعير الذي كتبت عليه، فوجدنا العظمت تحتها^۱ واته: له سهفه ريکدا، له خزمهت پیغه مبهري خوادا بويين، صلى الله عليه وسلم، لهو دهشته ملوانکه يه کم لی پسا، (يان له گهر دنم داکهوت) پیغه مبهري خوا، صلى الله عليه وسلم، بوئی دهگه پراو خه لکيش، له خزمه تيدا دهگه پراو، نه ناويان دهست دهکهوت، نه لاشيان بو، خه لکه که (بو گل ه یی) هاتنه لای نه بوبه کر، (باوکی خاتو عائیشه خانیه) پييان دهوت: نابينيت چون عائیشه خان، نهو خه لکه ی، بهم بی ناويه مهحتهل کردوه؟! نه بوبه کریش هاته لامه وهو گوئی: ماشه لالا، سيخورمه يه کی له که له که م کوتا، نه متواني هيچ بجوئيم، چونکه سهري پیغه مبهري خوا، صلى الله عليه وسلم له سسر پانم بو، دواتر پیغه مبهري صلى الله عليه وسلم، لهو بی ناويه دا ههستا، ههر لهوئی خواي گه وره، نايه تی ته يه موموی ناره خواره وه، نيت ناردم به شوین نهو حوشتره دا، که سواری بوبوم، که هه لیا نساند، ملوانکه که م له ژیر نهودا بو! مه بهستی نايه تی شه شه می مائیده يه ..

۲ - له ئيبنو عومره وه، خوا لييان رازی بيت گيرپراوته وه، که له جورفه وه (نيمام شافيعی دهلی: ناوچه يه که نزیکي مهدينه يه) بو مهدينه هاتوته وه، له ناوچه ي ميربه د ته يه موموی کردوه، دهموچاو دهستی پی مهسح کردوهو، نوپژي عه سره که ی کردوه، که گه يشتوته وه مهدينه،

^۱ بوخاری (۳۳۴)، موسليم (۷۶۴).

هیشتا خۆر بلنذبوهو، نویژه کهشی نه کردۆتهوه. واته رۆژ، ئاوا نه بوهو، کاتی نویژی عهسر ماوه، به لام ئه و نه یکردۆتهوه^۱.

مهرج نیه سه فهری تهیه موم خواز سه فهری خوا په رستی بیته:

ئه و که سه ی له سه فهردایه و، کاتی نویژی تی و ئاوی ده ستنویژی نیه، یان هه یه تی وله به کاره یانیدا عوزری هه یه، بۆی هه یه تهیه مومه که ی بکات، ئه مه په یوه ندی به سه فه ره که یه وه نیه، که ئایا بۆ خوا په رستی ه، یان بۆ گوناح کردن و تاوان. چونکه تهیه موم عه زیمه ته و، وه کو مۆله ته کان نیه، موسو لمان تییدا سه رپشک بیته، تهیه موم حوکمیکی شه رعیه و، په یوه ندی به سه فه رو نه بونی ئاوه وه هه یه، ئه م حوکمه، وه کو حوکمی مه سح وایه، په یوه سته به خودی سه فه رو بی ئاویه وه، په یوه ندی به هۆکار و پالنه ری سه فه ره که نیه؛ که بۆ خوا په رستی ه، یان بۆ ئه نجامدانی تاوان^۲. کابرا له هه ر جوړه سه فه ریک بیته، فه رزی نویژی له سه ر لا ناچیت، نویژه که شی بی ده ستنویژ نابیت، تهیه مومیش له جیاتی ده ستنویژه که یه تی، که وایو تهیه مومه که ی، مه رجه بۆ ئه نجامدانی مه رج بۆ دانراوه که ی، که نویژه که یه ..

★ ★ ★

^۱ ئیمامی مالیک له: الطهارة (ل ۷۳)، بهیهیقی (۲۲۴/۱)

که مال ئیبنو السهید له صحیح فقه السنة (۱/ ۱۹۱) دا دهلی: اسناده صحیح.

^۲ المغنی (۱/ ۱۴۸)، المحلی (۲/ ۱۱۶).

ئەوى ئاوى لايەو بەكارى ناهىنىت

يەكەم: ئەو كەسەى ئاوى پىيە بەلام:

بەشى دەستنويزەكەى ناكات

شەرعناسان لە حوكمى ئەم حالەتەدا، دوو پۆلە بۆچون:

پۆلى يەكەم: ئەوئەندەى بەشى دەكات دەيشوات و

تەيەمموم بۆ ئەوانى ترى دەكات: ئەمە قەولىكى ئىمام شافىعى و،

بۆچونى ئىمام ئەحمەدەو، ئىبنو حەزمىش راي وايە، بەلگەشيان:

۱ - خواى گەورە دەفەرموى: ﴿فَأَنْقَرُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ التغبين / ۱۶ واتە:

ئەوئەندەى دەتوانن، تەقوا زياتر بکەن.

۲ - پىغەمبەرى خوا، صلى الله عليه وسلم دەفەرموى: (إِذَا أَمَرْتَكُمْ بِأَمْرٍ

فَاتُوا مِتَهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ) واتە: ھەر فەرمانىکم پىکردن، ئەوئەندەى دەتوانن

لىي ئەنجام بەدن..

ئىبنو حەزم دەلى: ئەوئەندەى لە توانادا ھەيە.. ھەندىك ئەندامى

دەستنويز، يان غوسلى پى دەشوريت و، ئەوانى ترى پى ناشوريت،

ھەرچيەكى نەتوانى تەيەمموميان بۆ دەكات، مادام ئاوى دەست ناکەويت

بيانشات پى، ئەو بە گلەكە تەواوى دەكات..

پۆلى دووهم: ھەر لەسەرەتاو تەيەمموم دەكات: ئەمە

مەزھەبى ئىمام ئەبو حەنىفەو، مالىك و، ئەحمەدو، قەولىكى ئىمام

^۱ بوخارى (۷۲۸۸)، موسليم (۲۱۹۹)

^۲ المحلى (۱۳۷/۲).

شافیعیه و، کۆمهلیک له شه رعناسانی سه له فیش وای بو چون^۱.. ئەم شه رعناسه به رپزانه ده لئین: نابیت به شیکی ده ستنوینزه که به ئاو بگریت و، به شه که ی تری به گل.. به لام ئیبنول مونزیر، رهدی ئەمه ی داو ده ته وه و ده لئ: که خوای گه و ره ده فه رموی: (وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَأَطَهَّرُوا) واته: ئەگه ر له ش گران بون (له جه نابه تدا بون)، خو تان پاک که نه وه.. سه ره تا ئەوه ی فه رز کرده، که ده بی ت به ئاو خو پاک که نه وه، ئەگه ر ئاویان ده ست نه که وت، ئینجا ته یه موم بکه ن.. ئەو که سه ی زیهاری کرده، خوای گه و ره ئازاد کردنی کۆیله یه کی له سه ر فه رز کرده، ئەگه ر نه یبو ئەو جا ده بی ت دوو مانگ به روژو بی ت، ئەو که سه ی، که پارهی هه یه، به لام به شی کرینی کۆیله یه ک ناکات، له حوکمی ئەوه دایه نه ته ی بۆیه حوکمی روژو گرته که ی ده که ویته سه ر.. ئی ئەمه ش هه ر وایه، ئەو که سه ی ئاوی ته وای لا نه، ده ستنوینز، یان غوسلی پی ده رکات، له حوکمی ئەو که سه دایه، که ئاوی لا نه، بۆیه ده بی ت ته یه موم بکات.. ئەوی له چه جه و پارهی قوربانیه کی به ته وای پی نه، یان ئەو که سه ی سویندی لی که وتوه و، پارهی ته وای پی نه، بیداته ده هه ژار.. هه مو له حوکمی نه داریدان.. ئەمما دوو فه رزیان به سه ردا بدریت، (لیردها ئاو ته یه موم) ئەوه جائیز نه^۲..

پیام وایه که مادام ئاوی ته وای بو ده ستنوینز یان غوسل لا نه، ته نها ته یه موم ده کات.. والله اعلم.

★ ★ ★

^۱ المجموع (۲/۲۱۳)، مجموع الفتاوی (۲۱/۴۵۳).

^۲ ابن المنذر: الاوسط (۲/۳۴).

دووم: نهو کهسهی ئاوی پيیه به لام:

دهترسيټ دواتر خوټی یان هاوريکهی یان نازه له کهی تینوی بیټ

ئیبڼول مونزیر دهټی: هه مو نهو شهرعناسانهی زانستیمان لی ودرگرتون. گوتویانه: هر کهسیک له سه فهدرابو، ئاوی کهمی پی بو، له وه دعترسا نمگر بو دستنویز یان غوسل به کاری بهینیت دواپی تینوی بیټ. ئاومکه هه لده گریټ و تهیه موم دهکات^۱.

ئیبڼو قودامهش دهټی: نهو کهسهی له تینو بونی، مهرو مالآته کهی دهترسيټ، یان دهترسيټ سامانه کهی بدزریټ، وهک نه وهی دهترسيټ، نه گهر بچیټه سهر کانیاویک، دزو جهرده سامانه کهی بدزن، یان درندهیهک په لاماری خوټی، یان مالآته کهی بدات، یان سامانه کهی بزه وتینیت، یان تینویهکی له گه لدايه و دهترسيټ تینی بو بیټ، ده توانیت ئاو بو دستنویزو غوسلی، به کار نه هیټیت و تهیه موم بکات^۲.

★ ★ ★

^۱ ابن المنذر: الاوسط (۲۸/۲).

^۲ المغنی (۱/۱۶۵)، المجموع (۲۸۱/۲).

سێیه م: ئه و كه سه ی ئاوی بێیه به لام:

له بهر نه خۆشیه كه ی به كاری ناهینیت

جمهوری شه ر عناسان (ئیمام ئه بو حه نیفه و، شافیعی و، ئه حمه دو، ئیبنو حه زم و، هه ندیکى تر) گوتویانه: هه ر نه خۆشیک له وه ی ترسا ئا و به کار به ی نیت، توشی ده ر ده داریی ده کات، بۆی هه یه ئا و به کار نه هینیت و، ته یه ممو م بکات، چونکه خوا ی گه وره ده فه رموی: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ المائده/ ٦ واته: ئه گه ر نه خۆش بون یان له سه فه ردا بون، یان له ده ست به ئا و گه یان دن ها تنه وه، یان به ر ئا فره ت که وتبون و، ئاوتان ده س نه که وت، به شتی پاکی سه ر روی زه وی (گل، یان له، یان به رد) ته ی ممو م بکه ن..

مو جا هید له ته فه سیری ئه و ئایه ته دا ده لێ: ئه مه بۆ ئه و نه خۆشانه یه، که توشی له شگرانی دین و، ناوێرن ئا و بۆ غوسلّ ده ر کردنیان به کار به ی نین، بۆیه رپی ته یه ممو مه که یان بۆ کرا وه ته وه، ئه م نه خۆشانه هه ر وه کو ئه و گه شتیارانه ن، که ئاویان ده ست نا که ویت^١. به لام عه تائی کو ری ئه بو ره باح و، حه سه نی به سری رییان له نه خۆش گرتوه، که ته یه ممو م بکات^٢ مه گه ر ئاوی ده ست نه که ویت. گوتویانه، چونکه زا هیری ئایه ته که ده فه رموی: ئه گه ر ئاوتان ده ست نه که وت.. به لام ئیمام نه وه وی ده لێ:

^١ که مال ئیبنو السهید له صحیح فقه السنه (١/ ١٩٤) دا له: المصنف عبدالرزاقه وه وه ریگرتوه وه ده فه رموی: سه حیجه.
^٢ عبدالرزاق: المصنف (٨١١) به سه نه دی سه حیجه وه..

نهمه به لگه ی نیمه یه، نهک هی نهوان، چونکه مانای نایه ته که ده بیته: نه گهر نه خوش بون و، له تواناناندا نه بو، یان ترسان له بهرکار هی نانی ناو. یان نه گهر له سه فهدا بون و ناوتان ده ست نه که وت، ته یه مموم بکن!..

نه گهر نه خوش ترسا که به به کار هی نانی ناو نه خوشیه که ی زیاتر ده کات یان چاک بونه وه ی دوا ده خات، نایا بو ی هیه ته یه مموم بکات !؟

جمهوری پیشه وایان وه کو نیمام نه بو حنیفه و، مالیک و، قه ولیکی نیمام شافیعی و، ئیبنو حزم ده لئین: نه خوش مهرج نیه تا نه گاته مه ترسی مهرگ، بو ی نه بیته ته یه مموم بکات، نا، نه گهر مه ترسی نه وه ی هه بو، که ناوبه کار هی نان نه خوشیه که ی زیاتر ده کات، یان چاک بونه وه ی دوا ده خات، بو ی هیه ته یه مموم بکات، چونکه مانای نایه ته که گشتیه، ههروه ها خوی گه وره ده فهرموی: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ البقره/۱۸۵ واته: خوی گه وره ده یه ویت ناسانکاریتان بو بکات، نهک سه ختگیری..

ئیبنو حزم ده لئین: هه ر به وه ندی بترسیت له وه ی نه خوشیه که ی پی زیاتر ببیت، نهمه سه ختگیری و نارچه تیه^۱..

^۱ المجموع (۲/۳۳۰).

^۲ المبسوط (۱/۱۲۱)، المجموع (۲/۲۳۱)، المحلی (۲/۱۱۶)، الاوسط (۲/۲۶).

مجموع الفتاوی (۲۱/۳۹۹).

ئەوی زامداره چی دهکات ؟

ئیمام ئەبو حەنیفەو، مالیک دەلین: ئەگەر زام (برین)هکه، زۆرینهی لەشی گرتبۆوه، خۆی تەر ناکات و، تەیه مەموم دەکات، ئەگەر زۆرینهی لەشی ساغ بو، ئەو شوینانە دەشوات، که ساغن، جی زامهکانیش واز لی دەهینیت! ئیمام شافعی و، ئەحمەد دەلین: ئەو شوینانە ساغن دەیانشوات و، تەیه مەمومیش بو ئەو شوینانە دەکات، که زامدارن و نایانشوات.. ئەمە پەسەندترین رای لای، ئیبنو تەیمییه شه^۲..

پیشتر باسمان لەم دوو بۆچونه کردو وتیشمان، که بۆچونی یهکهم بههیزتره، به تاییهتی، که به لگهیهکی وا له پیغه مبهری خواوه، صلی الله علیه وسلم نهگهیشته، رای دووهمی پی پەسەندتر بکریت.. ئەوانه، که ریوایهت کراون و، کراونه ته به لگه، پیده چیت زهعیف بن و، نهشین بو دەرکردنی حوکمی شهرعی له خواپه رستیدا، وهکو:

۱ - سهیدنا جابر دهلی: (خَرَجْنَا فِي سَفَرٍ فَأَصَابَ رَجُلًا مِثًا حَجْرًا، فَشَجَّهُ فِي رَأْسِهِ، ثُمَّ احْتَلَمَ، فَسَأَلَ أَصْحَابَهُ فَقَالَ: هَلْ تَجِدُونَ لِي رُخْصَةً فِي التَّيْمَمِ ؟ قَالُوا: مَا نَجِدُ لَكَ رُخْصَةً، وَأَتَتْ تَقْدِيرُ عَلَى الْمَاءِ، فَاغْتَسَلَ، فَمَاتَ، فَلَمَّا قَدِمْنَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ أُخْبِرَ بِذَلِكَ، فَقَالَ: قَتَلُوهُ قَتَلَهُمُ اللَّهُ أَلَا سَأَلُوا إِذَا لَمْ يَعْلَمُوا ؟ فَإِنَّمَا شَفَاءُ الْعَبِيِّ السُّؤَالُ إِذَا كَانَ يَكْفِيهِ أَنْ يَتَيَّمَّمَ (وَيُعَصِّرَ - أَوْ يَعْصِبَ - عَلَى جُرْحِهِ خَرْقَةً ثُمَّ يَمْسُحُ عَلَيْهَا، وَيَغْسِلُ سَائِرَ جَسَدِهِ) واته:

^۱ المبسوط (۱۱۲/۱)، المجموع (۳۳۳/۲).

^۲ المجموع (۱۶۲/۱)، المغني (۱۶۲/۱)، مجموع الفتاوى (۴۶۶/۲۱).

^۳ ئەبو داود (۳۳۶)، دارمقوتنی (۱۹۰/۱)، بهیهقی (۲۳۷/۱)، گوتویانه، که سه نه دهکهی موقه تیعه، واته: پسان له زنجیره ی سه نه دهکه یدا ههیه، ئەمە مورسه ل و موعه ززه ل و موعه للهق نیه (بروانه: محمود الطحان: تیسیر مصطلح الحدیث ل ۷۷). هه رچه نه ده

له سه‌فه‌ری‌کدا بوین، کابرایه‌کمان به‌ردی‌کی به‌ر سه‌ری که‌وت و، درزی تیکرد. پاشان، که خه‌وت، خه‌ونی بینبو، به له‌شگرانی هه‌ستا، له هاورپیکانی پرسی: وا ده‌زانن مؤله‌تی ته‌یه‌مومم هه‌بیت؟ وتیان: نا، چونکه توانای به‌کاره‌ینانی ئاوت هه‌یه، غوسلی به ئاو ده‌رکردو مرد! که هاتینه‌وه خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا، صلی الله علیه وسلم و، هه‌واله‌که‌یان پندا، فه‌رموی: گوشتیان، خوا بیانکوژی‌ت، ئاخ‌ر باشه بۆچی پرسیارپیکیان نه‌ده‌کرد، مه‌گه‌ر نازانن، که چاره‌سه‌ری نه‌زانین پرسیار کردنه، ته‌یه‌موممی بکردایه به‌س بو.. له ریوایه‌تی‌کی تر‌دا: پارچه په‌رۆیه‌کی به برینه‌که‌یه‌وه به‌ستایه‌وه، مه‌سحی سه‌ره‌وه‌ی ده‌کردو، باقی شوینه‌کانی تری جه‌سته‌ی ده‌شوش‌ت..

نیام به‌یهی‌قی و، ئیبنو حه‌زم و، فه‌رموده‌وانانی تر، فه‌رموده‌که به زه‌عیف ده‌ناسینن..

٢ - له ئیبنو عومه‌ره‌وه خوا لییان رازی بیت هاتوه، که گوته‌یه‌تی: نه‌گه‌ر هیچ به‌سه‌ر برینه‌که‌یه‌وه نه‌بو (نه‌به‌سترا‌بو)، نه‌ملاولا‌که‌ی ده‌شوات و به‌س^١..

٣ - ریوایه‌تی سه‌حیح هه‌یه، که ده‌رباره‌ی کابرایه‌کیان له عوبه‌یدی کوری عومه‌یر پرسبو، که برینی پیوه‌یه‌وه، توشی له‌شگرانی هاتوه؟ فه‌رمویه‌تی: ده‌وروبه‌ری برینه‌که‌ی بشوات و، ئاو نزیک‌ی برینه‌که‌ی نه‌کاته‌وه^٢..

نه‌لبانیش له ری ئیبنو عه‌بباسه‌وه لای نه‌بو داود (٣٣٧) و لای ئیبنوما‌جه (٥٧٢) به حه‌سه‌نی داناوه، به‌لام دیاره لای نه‌وانی تر مونه‌تیعه..

به‌یهی‌قی (٢٢٨/١)، که‌مال ئیبنو السه‌ید له صحیح فقه السنه (١/ ١٩٥) دا ده‌لی: زه‌عیفه.

عبدالرزاق: المصنف (٨٦٥) سه‌حیحه..

ئەمەش نزيكه له بۆچونهكهى ئىمام ئەبوحنيفه و ئىمام مالك كه
پيمان پەسەندتر بو..

پيم و ايه نهخوش، يان زامدار، ئەو شوينانهى دهشوات، كه ساغن و
تەيه موم بۆ ئەو شوينانهى دهكات، كه زامدارن ونايشوات.. والله اعلم

چوارم: نهو کهسهی ناوی پښیه به لام:

له بهر سهرما ناویریت ناو به کار بهینیت، تهیه موم دهکات ؟

به لئ، نهو کهسهی له ترسی سهرما، ناویریت ناو به کار بهینیت، دحتوانیت تهیه موم بکات، نه مهش بوچونی جمهورى شهرعناسانه، به لگه شیان نه وهیه که:

۱ - خواى گهوره ده فهرموى: ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ

رَحِيمًا﴾ النساء/ ۲۹ واته: خوتان مه کوژن، خوا بهرام بهرتان به بهزه ییه ..

۲ - عه مری کوری عاس، خوا لئی رازی بیت ده گپړتیه وه، که نهو کاته ی

له غه زای (ذات السلاسل) دا کرابوه نه میری جهنگاوهران، شه وه که ی زور

سارد بوهو، شهو خهوی دیوهو، بو به یانی له شگران بوه، ده لئ: بهزه ییم به

خومدا هاته وه، وتم: غوسل دهر کهم دهرم، نیتر تهیه مومم کردو، پیش

نوښتی به یانیم به یاوه رانم کرد، که هاتینه وه خزمهت پیغه مبهری خوا و،

بو یان گپړایه وه، فهرموى: ها، عه مر، نه وه به له شی گرانه وه، پیش

نوښت بو یاوه رانته کردو؟! عه رزم کرد: نه ی پیغه مبهری خوا، صلی الله

علیه وسلم نهو نایه ته م که و ته وه یاد، که خواى گهوره تپیدا ده فهرموى:

﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ نیتر منیش تهیه مومم کردو،

نوښتره کهم بو کردن .. نیتر پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم پیکه نی و،

هیچی نه فهرموى ..

^۱ نه بوداود (۳۳۴)، نه حمهد (۲۰۳/۴)، دارمقوتنی (۱۷۸/۱)، حاکم (۱۷۷/۱)، به یه یقی (۲۲۵/۱)، سه نه دو دهقی به زه عیف داناوه، به لام شیخی نه لبانی له الارواو (۸۲/۱) دا به سه حیجی داناوه ..

هه رچهنده فهرمودهکه، له روی سهندهو، دهقیهوه قسهی
فهرمودهوانانی لهسه ره، بهلام لهگهل ریسا گشتهکانی شه رعدا سازوه،
خوای پهروه رگاریش، دوای باسی تهیه مموم دهفرموی: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ
لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ حَرَجٍ﴾ المائده / ۶ واته: خوای گهوره نایه ویت، هیچ
سهختی وگری وگولیهکتان له دینداریدا بهینیته ری.. مه بهسته که دیاره:
تهیه ممومتان بو دانراوه، تا نارچه تیتان له خواپه رستیدا نهیه ته ری..
ئاو بهکارهیانتان، له کاتی سه رماو سوئه دا، بو دهست نویژو غوسل دهکردن،
بیگومان مایه ی نارچه تیه، بویه دهتوانن تهیه مموم کهن..
بهلام گومان لهوه دا نیه، که کاتیک تهیه ممومه که جائیزه، که
نهتوانریت ئاو گهرم بکریت و، بهکار بهینریت..
پیام وایه ئهوی له بهر سه رما نهتوانی، ئاو بو دهست نویژو غوسلی بهکار
بهینیت، تهیه ممومیک بو ههردووکیان دهکات.. والله اعلم.

نایا بۆ ئەوەی نوێژەکەى فریا خات، تەیه مەموم بکات ؟

چونکە نوێژ کاتیکی کەمى ماوه، بۆ بەکارهێنانى ئاو نابێت

بۆچونى شەرعناسان لەم حوکمەدا دوو پۆلن:

پۆلى يەكەم: نابیت تەیه مەموم بکات ئەگەرچى نوێژەکەشى

بچیت: ئەمەش بۆچونى شافعیەکان و، حەنبەلیەکان و، ئیمام ئەبو یوسفە بەلگەشیان:

١ - خواى گەوره نەبونی ئاوى، کردۆتە مەرچى جائیزیتى تەیه مەموم. بۆیه دەفەر موی: ﴿يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ ... فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا﴾ المائدة/٦ واتە: ئەى ئەو کەسانەى باوەرتان هیناوه، ئەگەر بۆ نوێژ هەستان، با دەموچاوتان شوشتیبیت، ئەگەر لەش گران بون (لە جەنابەتدا بون)، دەبى خۆتان بە شتى لەشتان، پاك بکەنەوه... ئەگەر ئاوتان دەس نەکەوت، بە شتى پاکی سەر روى زهوى (گل، يان لەم، يان بەرد) تەيمموم بکەن..

٢ - فەرمودە مەرفوعەکەى، لای ئەبوهورەیره خوا لیبى رازى بىت، کە دەفەر موی: (لا يقبلُ اللهُ صلاةَ أحدِكُمْ إذا أخذتَ حتى يتوضأ) واتە: خواى گەوره نوێژى ئەو کەسە قبول ناکات کە دەستنویژى دەشکیت تا دەستنویژ نەگریتەوه..

^١ المغني (١٦٦/١)، المجموع (٢٨٠/٢)، ابن المنذر: الاستنكار (١٧١/٢)، تمام المنة (ل ١٣٢)

^٢ متفق عليه بوخارى (١٣٥)، موسليم (٢٢٥).

٣ - فهرموده مهرفوعه که ی لای ئیبنو عومەر خوا لێیان رازی بێت که دهفه رموی: (لا تقبل الصلاة بغير طهور) واته نوێژی بێ دهست نوێژ قبول نابیت.

پۆلی دووهم: ده بێت تهیه موم بکات و نوێژه که ی فریاحات پێش به سههر چونی کاته که: ئه مهش بۆ چونی ئه هلی رهئی و، ئه وزاعی و، مالیک و، ئیبنو حهزمه و ئیبنو تهیمیهش به په سه ندرتی زانیوه .. به لگهشیان:

١ - ئه بو جو هه می ئه نساری، خوا لێی رازی بێت ده لێ: (أقبل رسول الله - صلى الله عليه وسلم - من نحو بئر جمل، فلقىه رجل فسلم عليه، فلم يرد عليه السلام حتى أقبل على الجدار، فمسح بوجهه ویدینه، ثم إنه رد - عليه الصلاة والسلام - السلام) ^٢ واته: پێغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم له لای بیری وشتره وه دههاته وه، کابرایه کی موسولمانی پێ گهشت، سلاوی لێ کرد، پێغه مبهر صلی الله علیه وسلم، وهلامی نه دایه وه، رۆیشت تا گهشته دیواریک مهسحی ده موچاو دهستی کرد و، پاشان سهلامی خوای لێ بێت، وهلامی سهلامه که ی دایه وه ..

ئهمه به لگهیه له سههر ئه وهی، که نابیت فهرز دواخریت، به لکو ده بێت خیرا تهیه مومی بۆ بکریت، نه بادا کاته که ی به سههر چیت ..

٢ - ئیبنو عهبدالبهر ده لێ: ئه و که سه ی نه خو شه، یان له سه فه ردایه،

^١ موسلیم (٢٢٤)، ترمزی (١)، ئیبنوماجه (٢٧٢) ..

^٢ ابن قدامة: المغني (١/١٦٦)، ابن حزم: المحلى (٢/١١٧)، ابن تیمیه: مجموع الفتاوى (٢١/٤٣٩،

٤٥٦)، ابن المنذر: الاوسط (٢/٢٠) ..

^٢ بوخاری (٣٣٧)، موسلیم (٨٠٠).

به پي دهق تهيه موم دهکات، نهو کهسهی، که ساغ و سه ليمه، به حوکمی ماناکه.. والله تعالی اعلم^١..

پيم وايه هر کاتيک، ترسی نهمانی کاتی په رستنيکی هه بو، تهيه موم بکات راستره، وهک نهکردن و فهوتانديان.. والله اعلم.

★ ★ ★

نایا بو نهوهی نويزه کهی فريا خات، تهيه موم بکات ؟

چونکه له خه وه ستاوه و کاتی نويزه کهمی ماوه

نه ميس وهکو مهسه لهی پيشو، دوو بوچونی جياوازی لهسه رههيه^٢
يه کهم: تهيه موم بکات و خيرا نويزه کهی فريا خات:
نه مهش بوچونی ئيمام ماليک و، نهوزاعی و، سهوری و، ئيبنو جهزمه.

دووه م: غوسل ده رکات و نويزه کهی بکات با کاته کهش

بهسه ر بچيت: نه مهش بوچونی جمهوري شهرعناسانه، رای ئيمام نه بو
حه نيفه و، شافيعی و، نه حمه دو، فه وليکی ئيمام ماليکه و، ئيبنو تهيميه ش
به په سه ندری داناوه.. نه مهش راستره، چونکه کاتی خه وتو، له و کاته وه
دهست پي دهکات، که خه بهری ده بيته وه، نابينيت پيغه مبهری خوا، صلی
الله عليه وسلم ده فه رموی: (أما إنه ليس في الصوم تفریط إنما التفریط
على من لم يصل الصلاة حتى يجيء وقت الصلاة الأخرى، فمن فعل ذلك
فليصلها حين يتتبه لها..)^٣ واته: به لام نه وه ههيه، که له خه وتندا

^١ ابن عبدالبر: الاستذکار (١٧١/٣).

^٢ الاوسط (٣٠/٢)، المحلی (١١٧/٢)، مجموع الفتاوی (٣٥/٢٢).

^٣ موسليم (١٥٣٢)، نه بو داود (٤٣٧)..

که مته رخه می نیه، که مته رخه میه که لهو که سه دایه، که نویژه که ی ناکات، تا کاتی نویژه که ی تری دیت، نهوی وای کرد، با که که وه وه یادی زو بیکات..

ئیمام ئیبنو تهیمییه دهلی: نه گهر به یانی پیش خور هه لهاتن، خه بهری بووه، به لام نهیتوانی غوسل دمرکات و، نویژه که ی بکات، ئیلا دوا ی خور هه لهاتن نه بییت، نه وه نویژه که ی له کاتی خویدا کردوه، نه یفه وتاندوه، به پیچه وانیه نهو که سه وهیه، که له سه ره تای کاتی نویژی به یانیدا خه بهری بوته وه، نه میان واجبییتی، که پیش خور هه لهاتن، فریای نویژه که ی بکه ویت..

من پیم و ایه، چونکه له خه وه ستاوه و کاتی نویژ که می ماوه، ده بییت خیرا تهیه مموم بکات و نویژه که ی فریاخت.. والله اعلم.

★ ★ ★

- نه گهر ئاو نه بو تهیه مموم بو مردو ده کریت !?

به لی، نه گهر ئاو نه بو تهیه مموم بو مردو ده کریت، وه کو، که بو زیندو ده کریت، چونکه شوشتنی مردو فه رزه، سه عیدیش پاک و پاک که ره وهیه، نه گهر ئاوی ده ست نه که وت، بو ی سه عید به کار دیت.. راجوییی له وه دا نیه،^۱ که غوسل دمرکردن به ئاو بییت، یان به تهیه مموم پاک بونه وهیه، نه م پاک بونه وه به تهیه ممومه ش، بو هه مو پاکژییه که، که واجب بییت..

^۱ مجموع الفتاوی (۲۳/۳۵).

^۲ المغنی (۱/۱۴۸)، المحلی (۲/۱۱۶).

ناوكوييهك: نه گهر مردويهك و، له شگرانيك و، چهيزداريك و،

جهسته پيسيك هه بو، ئاوه كه مه كه بدريته كي؟!

۱. نه گهر ئاوه كه مولكي يه كيكيان بيت، نه وه نه شو شايانتره به كاري بهينيت. نه مهش بو چونو جمهوري شهر عناسانه^۱.

۲. نه گهر مافي به كارهيواني ئاوه كه، بو هه موان وه كو يهك بيت:

۱. ئيمام شافيعي و، ئيمام نه حمهد ده لئين: مردوه كه شايانتره زوتر بو ي به كار بهينريت، له بهر دوو هو:

- مردوه كه كو تايي به ته مهني دنياي هاتوهو، باشترين پاگزي بو نهو ديارى كراوه، زيندوه كانيش ئاو ههر ده دو زنه وه.

- مه به ست له شوشتنى مردو، پا كرده نه وه يه تي له پيسى، نه وهش به ته يه موم نايه ته دي، پاگزي زيندوه كان، شتيكي واتايي (مه عنه وي) يه و، به ته يه موممه كه ديته دي..

ب. نه وي پيسى پيوه يه شايانتره، ئاوه كه به كار بهينيت، وهك له له شگرانه كه، نه مهش راي شافيعي و، چه نبه ليه كانه^۲. ئيمام نه وه وي ده لئ: چونكه چاريكي تري، غه يري لابردي پيسيه كه ي نيه.

ج. چهيزداره كهش، شايانتره وهك له له شگرانه كه، چونكه نه ركي له شگراني نه م قورستره، نه م مافي خواي گه وره ي، وه كو له شگرانه كه كه وتوته سهر، مافيكي زياده ي تريشى له سهره، كه مافي مي رده كه يه تي بيته لاي.. بو يه ده بيت زوتر پاك ببينه وه..

^۱ المجموع (۳۱۶/۲)، الغني (۱۷۰/۱).

^۲ المجموع (۱۷۱/۱)، الغني (۳۱۹/۲).

ئەمە بە گشتى راي شافيعى و، حەنبەليهكانە، هەرچەندە شافيعيهكان
 له ناو خوڤاندا راي تريحيان ههيه، كه دهلئ: هه مويان وهكو يهك خاوهن
 مافن، له بهكار هينانى ئاوهكهدا، بۆيه دهبيت قورعهيان بۆ بكرىت، هەر
 كهس ناوى دەرچو، ئەوه شايانتره ئاوهكه بهكار بهينيت!¹

بهراستى ئەمەيان بۆچونىكى سهيره، چۆن ئەو ههههههه بههههه
 يهكه مى ئيمام شافيعى و، ئيمام ئەحمەدى پى دهگۆررىت!²

د - ئەگەر بى دەستنوڤژو له شگرانىك كهوتنه يهك، ئەگەر ئاوهكه
 بهشى غوسل دەرکردنى دەرکرد، ئەوه له شگرانهكه شايانتره بهكارى
 بهينيت، ئەگەر نا، ئەوه بۆ دەستنوڤژى كهسى دوومه.³

ه - ئەگەر مردويهك و كهسىكى تر ههههه، كه پيسى به
 جهستهيهوه ههبيت، ئەمە راجوڤى زياترى لهسهره⁴، بهلام
 ئەوانهى، كه مردويان لهپيشتر داناوه، مردوهكهيان به شايانتر
 داناوه، كه ئاوهكهى بۆ بهكار بييت، ئەوانهى لابردينى پيسىيان
 بهلاوه پيوستره، ئەمیان له مردوهكه له پيشتر داناوه، كه ئاوهكه
 بهكار بهينيت و، پيسى جهستهى پى لابات.

★ ★ ★

¹ المجموع (١٧١/١)، المغني (٢١٩/٢).

² هه مان سه رچاوه و جى.

³ هه مان سه رچاوه و جى.

سه عید (صَعِيد) چیه که تیه مومى پى ده کړیت ؟

شهرعناسان دوو پیناسه یان بو ئهم زاراهه هه یه:

یه که میان: هه رچی به روی زهویه وه دیاره، له گل و لم و چه و زیخ و شتی

وا:

ئهمه بو چونى ئیمام ئه بو حه نیفه و، ئه بویوسف و، ئیمام مالیکه و، ئیبنو تهیمییه ش پى په سه ندرینه، هه روه ها ئیبنو حه زم، به لام ئه وه ی به مه رج داناوه، که ده بییت به زهویه وه چه سپاو بن^١.. به لگه ی ئهم به ریزانه:

١ - فه رمایشتی خواى گه وره، که ده فه رموى: ﴿صَعِيدًا جُرًّا﴾ الكهف/٨ واته: ره قه ن و به رده لان. هه روه ها: ﴿صَعِيدًا لَقًا﴾ الكهف/ ٤٠ واته: خلیسك و بى پیت و لوس، که هه چیان روه کیان تیدا نارویت !

٢ - پیغه مبه رى خوا، صلى الله عليه وسلم ده فه رموى: (وَجُعِلت لى الأرضُ كُلُّها لى وِلاَمَتى مَسْجِدًا وَطَهُورًا)^٢ واته: هه مو زهوى بو خوم و، ئوممه ته که م جى نوپزه و، پا که.

٣ - پیغه مبه رى خوا، صلى الله عليه وسلم ده فه رموى: (يُخْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى صَعِيدٍ وَاحِدٍ)^٣ واته: هه مو خه لکی، له روژی قیامه تدا، له سه ر یه ك پارچه زهوى گو ده کړینه وه..

^١ الاستذکار (١٥٧/٣)، المبسوط (١٠٨/١)، مجموع الفتاوى (٣٦٤/٢١)، المحلى (١٥٨/٢)

^٢ نه حمده (٢٢٢/٢)، له صحیح فقه السنه (١/ ١٨٨) دا ده لى: حه سه نه.

^٣ بوخارى (٤٧١٢)، موسلیم (٤٧٢).

٤ - پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم دمفه رموی: (وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ كُلُّهَا لِي وَلِأُمَّتِي مَسْجِدًا وَطَهُورًا فَأَيُّمَا أَنْزَلْتُ رَجُلًا مِنْ أُمَّتِي الصَّلَاةَ فَعِنْدَهُ مَسْجِدَةٌ وَعِنْدَهُ طَهُورَةٌ) ^١ واته: هه مو زهوی بۆ خوۆم و، ئوممه ته کهم جی نوپزهو، پاکه، هه ر کهسیک له ئوممه ته کهم، له هه ر شوینیک کاتی نوپزی گهیشتی، ئەوه ئەو شوینە ی مزگه و ته و پاکه. ده توانیت نوپزه که ی لی بکات..

٥ - فه رموده که ی لای ئەبو جو هه یمی ئەن ساری، خوا لئی رازی بییت، که ده لی: (أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ نَحْوِ بئرِ جَمَلٍ، فَلَقِيَهُ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ حَتَّى أَقْبَلَ عَلَى الْجِدَارِ، فَمَسَحَ بَوَجهِهِ وَيَدَيْهِ، ثُمَّ إِتَهَ رَدَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ السَّلَامَ) ^٢ واته: پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، له لای بیری و شتره وه ده هاته وه، کابرایه کی موسولمانی پی گهیشتی، سلاوی لی کرد، پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم، وه لامی نه دایه وه، رویشتی، تا گهیشته دیواریک مه سحی ده موجا و دهستی کرد و، پاشان سه لامی خوای لی بییت، وه لامی سه لامه که ی دایه وه..

دوو ه میان: سه عید هه ر گل و خوۆله و ه یج تر:

ئهمه ش بۆچونی ئیمام شافعی و، حه نبه لیه کان و، ئەبوسه و ره و، ئیبنول مونزیریش وای بۆ جو ه ^٣، به لگه شیان:

١ - فه رموده ی (وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا) ^١ له ریوایه تی تر دا، زیاده ی تری هه یه، که ده فه رموی: (وَجُعِلَتْ تَرْبَتُهَا لِي طَهُورًا) ^٢ واته: حوکی گل و

^١ بوخاری (٣٢٣)، نه حمه د (٢/٢٢٢).

^٢ بوخاری (٣٣٧)، موسلیم (٨٠٠).

^٣ المغنی (١/١٥٥)، المجموع (٢/٢٤٦)، الاستذکار (٣/١٥٩)، الاوسط (٢/٤٣).

خوله که شیمان بؤ پاکه. به رای ئه م شهر عناسه به پړزانه، ئه م زیاده یه
حوکه گشته که ی پېشو، تایبته دهکات، که مه به ست له صه عیده که
گله که مېه تی، نه ک شتی تر..

۲. له پیغه مبهری خواوه صلی الله علیه وسلم هاتوه، که فهر مویه تی:
أَعْطَيْتَ مَا لَمْ يَغْطِ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا هُوَ؟ قَالَ:
نَصَرْتُ بِالرُّعْبِ، وَأَعْطَيْتَ مَفَاتِيحَ الْأَرْضِ وَسَمَّيْتَ أَحْمَدًا وَجَعَلْتَ لِي الشَّرَابَ
طَهُورًا وَجَعَلْتَ أُمَّتِي خَيْرَ الْأُمَّمِ^۲ واته: ئه وهی به من به خشراوه، به هیج
پیغه مبهری کی پېشو نه به خشراوه، وتمان: ئه ی پیغه مبهری خوا، ئه وانه
چین؟ فهر موی: ترس و توفین مایه ی سهر که وتنمه، کللی زه مینیم
دراودتی، ناو نراوم ئه حمهد، گلم به پاک بؤ حسیب کراوه، ئوممه ته که شم
به باشرین ئوممه ت دانراوه..

به لگه کانی پؤلی دووه می شهر عناسان، وهکو ددرده که ویت زه عیفه و له
روی سه نه دیانه وه قسه یان له سهره.. له لایه کی تریشه وه، گیردانی مانا کانی
صه عید له گلدا، جیی سهرنجه.. چونکه ئیبنو مه نرور له فهره نگی
(لسان العرب) دا، ئه وه فهر موده یه ده ینیته وه، که پیغه مبهری خوا

نه حمهد (۲۲۲/۲)، له صحیح فقه السنة (۱/ ۱۷۸) دا ده لی: حه سه نه.

موسلم (۵۲۲)، ئیبنو حیببان (۱۶۹۷)، دارمقوتنی (۱۷۵/۱)، به یه یقی (۲۱۳/۱)

نه حمهد (۹۸/۱)، به یه یقی (۲۱۳/۱) که مال ئیبنو السهید له صحیح فقه السنة (۱/ ۲۰۰) دا
ده لی: مونکه ره.. مونکه ره له فهر موده وانیدا، جوړیکه له فهر موده ی زه عیف، پیناسه شی
ئه ومیه، که: له سه نه ده که یدا راپوه ک هیه، که هه له ی زوره، یان فسقی لیوه دهر که وتوه،
یان گیله.. پروانه: محمود الطحان: تیسیر مصطلح الحدیث ل ۹۵. به لام ئه م فهر موده یه،
چه نندین ریوایه تی تری سه حیحی هیه..

دهفه رموى: (خَلَقَ اللهُ التُّرْبَةَ يَوْمَ السَّبْتِ) واته: خواى گهوره له رۆژى شهمهدها زهوى دروست كردوه، دهئيت: التربة: الارض..

وا دياره راي شه رعناسانى پۆلى يه كه م بههيزتره، بۆيه

من پيم وايه، هه رچى به روى زهويه وه دياره، له گل و لم و چه و زيخ

و شتى وا تهيه مومى پى دهكرت.. والله اعلم..

★ ★ ★

حوكمى نه وه كه سهى كه نه ئاو نه سه عىدى دهست دهكه وئيت (فاقدُ

الظهورين):

راى راسترينى شه رعناسان نه وه يه، كه نه وه كه سهى، كه نه ئاو نه سه عىدى دهسكه وت بۆ دهست نوڤژو غوسلى، هه ر به و حاله تهيه وه، كه تىيدايه، نوڤژه كهى خوى دهكات.. دواتر نه گه ر ئاو، يان سه عىدى دهسكه وت نوڤژه كان ناكاته وه.. نه مه راي ئيمام شافيعى و، نه حمه دو ياوه رانيان و، ئيبنو حه زمه و، ئيمام ئيبنو تهيميه ش نه مهى پى په سه ندرينه.. به لگه يان:

١ - خواى گهوره دهفه رموى: ﴿فَأَنْقَرُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ التغابن / ١٦ واته:

نه وه ندهى ده توانن، ته قوا زياتر بکه ن.

٢ - هه روه ها دهفه رموى: ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ البقره / ٢٨٦

واته: هه ر كه س به گوڤره ي تواناى خوى، خواى گهوره به رپرسى تى ده خاته سه ر شان..

^١ المغني (١٥٧/١)، المجموع (٣٢١/٢)، المحلى (١٣٨/٢)، مجموع الفتاوى (٤٦٧/٢١).

٣ - پيغهمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم دهفهرموی: (إِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرِ فَأَتُوا مَتَهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ)^١ واته: هر فهرمانیکم پیکردن، نهوهندهی دهتوانن لئی نه نجام بدهن.. ئینجا ئهم بهرپزانه دهلین: کابرا، که نه ئاو، نه سه عیدی دست که وتوه، چی بکات، هر نهوهندهو ئاوی توانیوه، خواپهرسته که ی نه نجام بدات.. نهوهی له توانایدا نیه (که پهیدا کردنی ئاو. یان سه عیده که یه) خاوهن عوزره تییدا.. هرچونیکیش نهو نوپزانهی کرد، بهر لومه ناکه ویت و، نوپزهاکانیشی ناکاته وه..

به لام ئیمام نه بو حه نیفه و، شهرعناسانی مه درسه ی رهئی و، ئیمام مالیک و نهوزاعی دهلین: نوپزهاکانی ناکات، تا نهو کاته ی دهتوانیت دستنويز بگریت یان ته یه موم بکات^٢..

نه مه بوچونیکی زور سهیره. لهویش سهیرترو ناموتر، بوچونی حه نه فیه کانه، دهرباره ی نوپزهاکان لهو شوینانه دا، که کاتیان تییدا نیه، که دهلین: نوپزیان تییدا هه لده گریت، چونکه خوی گه وره دهفهرموی: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ النساء/١٠٣ واته: خوی گه وره به گویره ی کاتی دیاری کراو، نوپزی له سهر فهرز کردون.. نه مانیش دهلین: مادام کاتی شه ورؤژ دیاری کراو نیه، که و ابو نوپزهاکانیش ناکرین!! بهم بوچونه بیت، نهو که سانه ی له باکوری نه رویج ده زین (که زیاتر له دوو ههزار کوردیشی لییه)، نه نوپزیان له سه ره و، نه رؤژو، نه دستنويزیشیان ده بیت و، نه غوسل دهرده که ن!! چونکه شه و شهش مانگه و رؤزیش شهش، به فری پینج ههزار سالیس نه چوته وه !!

^١ بوخاری (٧٢٨٨)، موسلیم (٣١٩٩)

^٢ الاوسط (٤٥/٢)، الاستذکار (١٥٠/٣)، المحلی (١٣٩/٢).

هه نديک بابه ت که په يوه ندييان به نييه تي ته يه موموه هه يه

* ته يه موم له جياتي ده ستنوڙه:

هه رچی جائيز بيټ به ده ستنوڙه وه بکريت، به ته يه موميشه وه جائزه بکريت، وه کو نوڙو ته وافي که عبهو، قورئان خوښدن و، ده ستدان له قورئان و خواپه رستی تر.. نهو حوکمه ده مينيت، تا ته يه موموه که به تال ده بيته وه.. هه روه ها ده کريت به ته يه موم نوڙي فه رزو سونه ته کان بکرين، نه گه ر ته يه موموه که بو سونه ت گرابو، ده شيت نوڙي فه رزيشي پي بکريت، هه روه ها به پيچه وانه وه.. نه مه ش بوچوني زورينه ي نه هلی عيلمه، جگه له نيمام مالیک و هه نديک له شافيعيه کان..

نيمام نيبنو ته يه ميبه ده لي: نه م بوچونه راستره، به لگه ي زورتری قورئان و سونه ت لايه نگريتي.. له لايه که وه قورئانی پيروز، ته يه مومو به پاکه روه داناوه، وه کو که ناوی به پاکه روه داناوه، وه ک ده فه رموي:

﴿فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِرُءُوسِهِمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَٰكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ

لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ المائده / ۶ واته: به شتي پاکی سه ر روی زهوی (گل، يان لم، يان قسل و به رد، يان زيخ و چهو، يان شتي تر) ته يه موم بکن، مه سحی ده موچاو ده ستانی پي بکن، خواي گه وره نايه ویت هيچ سه ختي و، گري و گوئييه کتان، له دينداريدا به ينيته ري، به لکو ده يه ویت پاکتان کاته وهو، نيعمه ته کانی خوی به سه رتاندانده واکات، تا نيوه ش

^۱ المغني (۱/۱۵۸)، المجموع (۲/۲۵۵)، المبسوط (۱/۱۱۷)، مجموع الفتاوى (۱۲/۴۳۶)

سوپاسگوزاری بکن.. هر که سيک بلې گل ته يه ممومی پي ناکریت، نه وه پيچه وانهی قورنان و سوننه تی وتوه، نه گهر بلې: بهلې ته يه ممومی پي ده کریت، نه وه بي دستنويژي نامينيت، به لام به شيويه کی کاتي کاری پي ده کریت، تا نه و کاته ی ئاو دست ده که ویت و، له توانادا ده بیت به کاری بهينيت..

پيم و ايه هر که سيک ته يه ممومی کردو، نيه تی لابردي بي دستنويژي خو ی بو، نه وه حوکمی نه و يه، که دستنويژي هه يه و ده توانيت، هه مو نه و خوا به رستiane بکات، که به دستنويژ ديانکات..

★ ★ ★

نه وی ته يه مموم ده کات به نيه تی لابردي حوکمی له شگرانی، نایا به دستنويژ گرتن بوی حسيه !؟

له سر قه ولی نيمام نه بو حه نيفه و، نيمام شافيعی، بهلې، نه مهش له بهر دوو هویه:

١ - پاك بونه وه له ههردووکیان يه که، به نه نجامدانی يه کیکیان، نه وی تریش نامينيت، وه کو خو پاک کرده وه له ميزو پيسایي..

٢ - ته يه مموم له جياتی به کارهينانی ئاو، که و ابو حوکمی ناویشی وهر گرتوه، نه وهش وه کو غوسل دهر کرده که يه، که دستنويژ گرتنیشی پي داده مه زريت..

نه ماما که سيک بلې: ته يه مموم ده که م، به نيه تی لابردي حوکمی بي دستنويژي له خوم، به لام ده شه ویت، حوکمی له شگرانی شمی پي دابمه زريت، نه وه جي سه رنجه و، ده بیت نه وه بزانی، که نه و شهر عناسانه ی ته يه ممومه که يان له جي ئاو داناوه، ده لين: نه وه نابيت،

چونکه نهو تهیه موممه کهی، وهکو ئاوی دهستنوږژ بهکار هیناوهو بوی نابیته ئاوی غوسل دهرکردن.. شهرعناسانی تر گوتویانه: بهلی بوی دهبیته حوکمی لابرندی ههر دووکیان (بی دهستنوږژی و غوسل)، چونکه ههر دووکیان به تهیه موممیک لادهجن..

ئیمام مالیک و، نه بوسه ورو، هنبه لیه کان و، ئیبنو حهزم گوتویانه^١ ههر دووکیان به یهک نییهت نابیت، چونکه دوو خواپه رستین و، ههر یه که یان نییهتی خوی دهویت، چونکه دهقه گشیه که دهفرموی: (اِنَّمَا الْاَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَاِنَّمَا لِكُلِّ اَمْرٍ مَّا نُوِي) ^٢ واته: هه مو کرده ویه که به پی نیهته، نیهتی ههر کهس چوڼ بو، ههر ئاوی بهرده کهویت.

★ ★ ★

چونیهتی تهیه مومی دروست ؟!

شهرعناسان دوو شیوهی تهیه موم کردن دهگیرنه وه، که دوو پوله خاوهن بوچونه کان، که ههر یه که یان به لگه بو راست و دروستی، ریوایهتی خوی دهینیته وه.. پیویسته بوچون و به لگه ههر دوولا بخهینه روو:

یه کهم: نهو شیوه تهیه موممه ی یه کجار له پی دهسته کانی به سعید دهکیشیت:

(ههر دووله پی دهست، یه کجار به سعیده که دهکیشیت، پاشان بهرزیان دهکاته وهو فویان لی دهکات، ئینجا دهموچاو دهسته کانی، پی

^١ المغني (١٥٩/١)، المحلی (١٣٨/٢)

^٢ بوخاری (١)، موسلیم (١٩٠٧).

مه سح دهكات) نه مه مهزهه بي حنه به لي و راي ئيبنو چه زمه، كه راي كومه ليكي سه له فوه و ئيبنو ته يميه ش پي په سهند ترينه^۱..

نه وه ي نه م بوجونه به هيز دهكات، فهرموده كه ي لاي سه يدنا عه مماري كور ي ياسره، خوا لايان رازي بيت، كه پيغه مبهري خوا، صلى الله عليه وسلم پي، فهرمو: (إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَصْنَعَ هَكَذَا فَضْرَبَ بِكَفِّهِ ضَرْبَةً عَلَى الْأَرْضِ ثُمَّ نَفَضَهَا ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ وَكَفِّهِ بِكَفِّهِ)^۲ واته: هه رئاوات بهس بو، ههردو وهستي دا به زهويداو، پاشان ته كاندي، ئينجا مه سحي دهموچاو دهسته كاني پي كرد..

دووهم: نه و شيوه ته يه مومه ي دوجار له پي دهسته كاني به سه عيد ده كيشيت:

(ده بيت دوو جار ههردووله پي دهسته كان، بدرين به سه عيد هه كه دا، يه كيكيان بو دهموچاو، نه وي تريان، بو دهسته كان، كه ده بيت، تا ئانيشكه كانيان پي مه سح بكرت) نه مهش مهزهه بي حنه في و، ماليكي و، شافيعي و، سه وري و، له يسي كور ي سه عدو، شه عبي و، حه سه ني به سريه و، ده چي ته وه سه ر ئيبنو عومه ر، خوا لايان رازي بيت.. به لگه شيان:

۱ - فهرموده كه ي لاي ئيبنو عومه ر، خوا لايان رازي بيت، كه ده لي: پيغه مبهري خوا، صلى الله عليه وسلم فهرمو يه تي: (التَيْمُّمُ ضَرْبَتَانِ: ضَرْبَةٌ لِلْوَجْهِ، وَضَرْبَةٌ لِلْيَدَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ)^۳ واته: ته يه موم دوو

^۱ المغني (۱۵۹/۱)، المحلى (۱۴۶/۲)، مجموع الفتاوى (۴۲۲/۲۱).

^۲ بوخاري (۳۳۸)، موسليم (۷۹۸).

^۳ الحاكم (۱۷۹/۱)، به يه يقى (۳۰۷/۱) به زه عيفيشي ناساندوه.. كه مال ئيبنو السهيد له صحيح فقه السنة (۱/ ۲۰۳) دا ده لي: زه عيفه.

زهر بهیه، یه کیان بو مه سحی دهموچاو به کار دیته وهو، نهوی تریان بو مه سحی دهسته کان، تا نائیشکه کان..

۲ - فهرموده کهی لای نه بو جوههیم، خوا لئی رازی بیت، که باس له کابرا دهکات، که دهلی: (أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ نَحْوِ بئرِ جَمَلٍ، فَلَقِيَهُ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ حَتَّى أَقْبَلَ عَلَى الْجِدَارِ، فَمَسَحَ بِوَجْهِهِ وَيَدَيْهِ، ثُمَّ إِنَّهُ رَدَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ السَّلَامَ) ^۱ واته: پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، له لای بیری وشتره وه دههاته وه، کابرایه کی موسولمانی پی گه یشت، سلاوی لی کرد، پیغه مبهر صلی الله علیه وسلم، وه لامی نه دایه وه، رپو یشت، تا گه یشته دیواریک مه سحی دهموچاو دهستی کرد و، پاشان سه لامی خوی لی بیت، وه لامی سه لامه کهی دایه وه..

ریوایه تیکی تری ههیه که نه م پوله شهر عناسه بهر پیزه، وهک به لگه ی بوچونی خویان، له مه سه له ی چونیه تی تهیه موم گردندا، پشتی پی دهبهستن، که دهلی: (حَتَّى قَامَ إِلَى جِدَارٍ فَحَثَّهُ بَعْضًا كَأَنَّ مَعَهُ ثَمَّ وَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى الْجِدَارِ فَمَسَحَ وَجْهَهُ وَذِرَاعَيْهِ ثُمَّ رَدَّ السَّلَامَ) ^۲ واته: تا گه یشته لای دیواریک و، بهو گوچانه ی پی بو دیواره کهی کراند، پاشان دهستی به دیواره که دا هیئاو، مه سحی دهموچاو قۆله کانی کردو، پاشان وه لامی سه لامی کابرای دایه وه..

^۱ بوخاری (۳۳۷)، موسلیم (۸۰۰).

^۲ نیمامی شافعی له المسند (۱۳۰) هیئاو یتیه وه، ههروه ها به بهیقی (۲۰۵/۱) به لام فهرموده وانان دهلین مونکره، چونکه پیچه وانه ی فهرموده سه حجه که ی پیشتی دهکات، که بوخاری و موسلیم گیراویانه ته وهو، سه حجه.. صحیح فقه السنة (۱/ ۲۰۳).

٢ . فهرموده په کی تر له سهیدنا عه ماری کوری یاسره وه، خوا لییان رازی بیت هاتوه، که باس له په که مین ته یه موم دهکات، دهلی، که له خزمهت پیغه مبهری خوادا بون، صلی الله علیه وسلم، مه سحی صه عیدیان بو نوښتی بهیانی کردوه له پی دهستان، جاریک به زهوی کی شاهه بو دهموچاویان، ئینجا جاریکی تر بو هه مو دست وبازیان، له ناو دهستانه وه، تا شان وبن بالیان: (فَقَامَ الْمُسْلِمُونَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَرَبُوا بِأَيْدِيهِمُ الْأَرْضَ ثُمَّ رَفَعُوا أَيْدِيَهُمْ وَلَمْ يَقْبَضُوا مِنَ الثَّرَابِ شَيْئًا فَمَسَحُوا بِهَا وَجُوهَهُمْ وَأَيْدِيَهُمْ إِلَى الْمَتَاكِبِ وَمَنْ بَطُونُ أَيْدِيَهُمْ إِلَى الْأَبَاطِ)^١

پوله شهر عناسی دووهم، نه گهر چی پیشه وایانی گه وره ی نوممه تن، به لام وا پیده چیت به لکه کانیان زه عیف بن، ته نانهت فهرموده په کیان به مه رفوعیش نه سه لی تراوه !! له لایه کی تریشه وه، نه وهی ده سه لی ت نه وهی، که ته یه موم وه کو ده ستی دز، په یوه ندی به قول و بازوه وه نیه، ته نها دهسته کان مه سح ده کرین، بو یه سهیدنا ئیبنو عه بباس، خوا لییان رازی بیت دهیگوت: ده ستی دز ده برریت، به لام له مه چه که وه، نه که له قوله وه، به لگه شی نه م نایه ته بو، که خوی گه وره ده فهر موی: ﴿فَأَمْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ﴾ المائده/ ٦ واته: نه گهر ئاوتان ده ست نه که وت، هه به وهی له سهر زه میندا بهرز بو ته وه، (له خاک ولم و به رد) مه سحی

^١ نه بو داود (٨٤/١)، ئیبنو ماجه (٥٧١)، نه سائی (١٦٨/١)، به یه یقی (٢٠٨/١). که مال ئیبنو السهید له صحیح فقه السنه (١/ ١٦٣) دا ده لی: موزته ریه (شیواو).. موزته ریب (مضطرب): شیواو: جوړکی فهرموده ی زه عیفه، بریتیه له وه فهرموده په ی له چه ند ریبه که وه گپراوه ته وه، که جیاوازیان له گه ل په کتر هه یه وه، هیچیان له وانی تر به هیتر نین.. بروانه: محمود الطحان: تیسیر مصطلح الحدیث ل ١١٢.

دهموچاوتان و دهسته کانتانی پێ بکهن. بۆیه پێم وایه، که تهیه ممومی
دروست نهوهیه، له بۆچونی پۆله شهرعناسی یه که مدایه.. والله اعلم..

★ ★ ★

به تال بونه وهی تهیه مموم ؟!

هرچی شتیک دهستنوێژ بشکینیت تهیه ممویش به تال دهکاتهوه..
ئه مه به لگه نه وهیستیکه، پێچه وانهی له ناو ئه هلی ئیسلامدا نیه^١..

★ ★ ★

هه ندیک بابته تی تری تهیه مموم

ئایا نوێژ به تهیه مموم جائیزه، نه گهر پیش نوێژ دابهستن ئاوی
دهسکهوت؟!^٢

هر که سیک هه وئی پهیدا کردنی ئاوی داو، دهستی نه کهوت، پاشان
تهیه ممومی کرد، به لام پیش نوێژ دابهستنی، ئاوی دهسکهوت،
تهیه ممومه کهی به تال ده بیته وهو، نابیت نوێژی پێوه بکات، نه گهر
کردیشی نوێژ کهی به تاله، چونکه گهراوه تهوه سهر حالتهی
یه که مینجاریی، که دهستنوێژی نه بوه^٢..

^١ المحلی (١٢٢/٢).

^٢ الاستنکار (١٦٧/٣).

تهیه مومی کرد، نویزی دابهست، نینجا ئاوی دهسکهوت، نایا نویزهکهی دهبریت؟

شهرعناسان له وهلامی ئەم پرسیارهدا دوو بۆچونن:

یهکه میان: نویزهکه دهبریت ودهستنویژ دهشوات وله سهرهتاوه نویژ دهست پی دهکاتهوه:

ئهمه رای ئیمام ئەبو حنیفهو، ئەحمهدو، سهوری و، ئیبنو حزمه،
بهلگهشیان:

١. ئەو فهرمودهی پیغمبهری خوایه، صلی الله علیه وسلم، که وهلامی
ئەبو زهری دایهوه، دهربارهی لهش گرانی کهسیک، که ئاوی دهست
نهکهویت، که فهرموی: (الصَّعِيدُ الطَّيِّبُ وَضُوءُ الْمُسْلِمِ وَإِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ عَشْرَ
سِنِينَ، فَإِذَا وَجِدَ الْمَاءَ فَلْيَمْسَهُ بِبَشْرَتِهِ) واته: گل و لم و بهردوخوی و
کههستهی تر، که لهسهر زهمیندایه و پاکه، ئاوی دهستنویژی موسولمانن،
ئهگهر دهیان سالیس ئاوی دهس نهکهویت، دهتوانیت ههر، که یهکیک
لهمانهی دهست، کهوت پیستی خویان تی ههلسویت.. ئەمه بۆ کهسیکه، که
ئاوی دهست نهکهویت، بهلام ئەم کابرایه لهمهڕ ئیمه وا دهستی کهوت!

٢. به پهیدابونی ئاوهکهو، توانای بهکارهینانی، تهیه موممه که بهتال
دهبیتهوه، ئەمهش وهکو ئەو کهسه وایه، که نویزهکهی دهبریت..

٣. تهیموم لهبهر زهرورمت، که نهبونی ئاوه بۆته بهدیل، که ئاوهکه
پهیدابو، واته ئەسلهکه هاتهوهو، بهدیلهکهی لاجو.. ئەمهش وهکو نهمانی

^١ ترمزی (١٢٤)، ئەبوداود (٢٣٣)، نهسانی (١٧١/١)، له ئەبو زهروهو، خوا لئی رازی بیت به
مهرفوعی دهگپرپتهوه، شیخی ئەلبانی رحمهتیش له الارواء (١٥٢) دا له ئەبو هورهیرهوه
خوا لئی رازی بیت به سهنهدی سهحیحهوه هیناوتیهوه..

خوینى ئیستیجازیه (خوینى جارى داوینى ئافرمهت)..

دووه میان: نوپزهكه نابریت و بهردهوام دهبیئت:

ئهمه راي ئیمام مالیک و، ئیمام شافعی و، ئهبو سهورو، داودو، ئیبنول مونزیرهو، ریوایهتی دووهمی ئیمام ئهحمده، ههرچهنده دهوتریت، كه ئهم بۆچونهی گۆریوه^۱.. بهلگهیان:

۱ - خوای گهوره دهفرموی: ﴿وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ﴾ سورهتی محمد/۳۳ واته: كارو كردهوهكانتان بهتال مهكهنهوه.. كهوابو نابیت ئهو نوپزهش بهتال بكریتهوه..

۲ - پاگزى كاتیكى دیاری كراوی ههیهو، نوپزیش ههروهها، ئهم به تهكیرهی ئیجرامی نوپزهكه، كاتی پاگزیهكهی برپوهو، چۆته كاتی نوپزهكهوه، كاتی پاگزیهكesh بهسهرچوهو، ناشیت بهتال بكریتهوه، نوپزهكesh خوئی له خویدا دروست دامهزراوه، چ پپویستی به برینه؟! ئهوی برینی پپى واجب دهبیئت بهلگهیهك له قورئان، یان له سوننهت، یان له كۆرا (ئیجماع)هوه بهینیت..

هیچ بهلگهیهك له بهر دهستدا نیه، ناچاری كات نوپزهكهی بپریت.. پیم وایه ئهگهر تهیهمومی كرد، نوپزی دابهست، ئینجا ئاوی دهسكهوت، نوپزهكهی نابریت و له سهری بهردهوام دهبیئت.. والله اعلم.

ئهم حالته وهكو رۆژوهوانی كهفارهت وایه، كه كۆیلهیهكى دهست نهكهوتوهو، برپاری داوه بهرۆژو بیئت، بهلام له نیوهپرۆدا كۆیلهیهكى بهردهست كهوتوهو، دهتوانیت بیکریت وئازادی كات، بهلام نایكات.. خو رۆژوهكهی نابریت !!

^۱ الاستنكار (۱۶۹/۳)، المجموع ۲۰ (۲۵۷/۲)، الاوسط (۶۵/۲).

نوښری به ته یه موم کرده، دوايي ناوی دست که وتوهو هیشتا کاتی نوښره که ماوه:

هر که سیک ناوی دست نه کهوت و، ته یه مومی کردو نوښره که ی پی
کرد، پاشان ناوی دهسکهوت، که هیشتا کاتی نوښره که ماوه، ئایا نوښره که ی
دهکاته وه؟!

نه خیر، نه مهش رای نیمام مالیک و، سهوری و، نه وزاعی و، موزهنی
و، ته حاوی و، قه ولیکی نیمام نه حمه دو، بوچونی ئیبنو حزمه^۱.. به لام
نیمام نه بو حه نیفه و نیمام شافیعی ده لئین^۲: مادام ده توانیت ناوکه که به کار
بهینیت، ده بیت نوښره که ی بکاته وه..

ئیبنو حزم رهدیان لی ده داته وه و ده لئین: بوچونی نه بو حه نیفه و،
شافیعی دیاره، که چهوته؟! یان ده بیت نه و نوښره ی نه م دوانه، فه رمانیان
به کابرا کرده بیکاته وه، نه و نوښره بیت، که خوی گه وره فه رزی کرده،
یان نوښریکی تره و، خوا فه رزی نه کرده! نه گه ر نوښره که ی خویه، نه وه
کابرا له کاتی خویدا نه دای کرده، ئیر بوچی دوباره ی بکاته وه؟! نه گه ر
نوښریکی تریشه و، خوی گه وره فه رزی نه کرده، نه وه دیاره ده یانه ویت
پابه ندی که ن به شتیکه وه، که پیوه ی پابه ند نابیت.. نه وهش هه له یه..

به لگه یه کی تریش، نه و فه رموده یه، که نه بو سه عیدی خودری، خوا
لیی رازی بیت ده گپرته وه، که (خَرَجَ رَجُلَانِ فِي سَفَرٍ، فَحَضَرَتِ الصَّلَاةَ
وَلَيْسَ مَعَهُمَا مَاءٌ، فَتَيَمَّمَا صَعِيدًا طَيِّبًا فَصَلَّيَا، ثُمَّ وَجَدَا الْمَاءَ فِي الْوَقْتِ،
فَأَعَادَ أَحَدُهُمَا الصَّلَاةَ وَالْوُضُوءَ، وَلَمْ يُعِدِ الْآخَرَ، ثُمَّ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَا ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ لِلَّذِي لَمْ يُعِدْ: أَصَبْتَ السُّتَةَ، وَأَجْزَأَتِكَ

^۱ المحلى (۱۳۹/۲)، المجموع (۲۵۲/۲).

^۲ المجموع (۲۵۲/۲).

صَلَاتِكَ، وَقَالَ لِلَّذِي تَوْضًا وَأَعَادَ: لَكَ الْأَجْرُ مَرَّتَيْنِ^١ واته: دوو کهس پیکهوه سهفهریان کرد، کاتی نویژیان هات و، ئاویان پی نهبو، بویه تهیهممومیان کردو، نویژهکانیان کرد، پاش ماوهیهک ئاویان دهسکهوت، یهکیکیان نویژهکهی کردهوهو، دهستنویژهکهی گرتهوه، نهوی تریان نهیکردنهوه، که هاتنه خزمهت پیغهمبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، حالتهکهیان عهرز کرد (بویان گیراپیهوه)، بهوهیانی فهرمو، که نویژهکهی نهکردهوه: به پیی سوننهت رهفتارت کردهوه، نویژهکهت ئهدا کردهوه، بهوی تریشیانی فهرمو، که دهستنویژو نویژهکهی کردهوه: تو دوو پاداشتت ههیه..

ئهوهی لهمهشدا بۆم دهرکهوتوه ئهوهیه که:

ههر کهس تهیهممومی کردو نویژی پی کرد، پاشان ئاوی دهسکهوت و، دهیتوانی بهکاری بهینیت، ئهو نویژانهی ناکاتهوه، که به تهیهممومهکه کردونی.. والله اعلم.

★ ★ ★

^١ نهبو داود (٣٣٤)، نهسانی (٢١٣/١) شیخی ئهلبانیش، له صحیح ابی داود (٣٣٨) دا به سهحیحی داناوه،

باسى دهيم

حهيزو زهيسانى

- خوڻى ههيز:
- چى له ههيزدار ههرامه؟ سنورى دهسبازى ژن وميرد.
- چى بو ههيزدار جائيزه؟
- خوڻى زهيسانى.
- خوڻى جارى داوڻ (الإستحاضة).

باسی دهیه‌م

حه‌یزو زه‌یستانی

ئەمە باسیکی شەری و کۆمه‌لایه‌تی، که پیاوان تییدا زۆر بی ئاگان و، ژنانیش تییدا راپان، شەرعناسانیش جۆره‌ها رایان، له‌سەر حاله‌ته‌کانی هه‌یه، چونکه حاله‌ته‌کانی زۆره‌و، زۆر بی یاساشن.. له‌بەر ئەوه‌ی پزانی خوینی هه‌یز، په‌یوه‌ندی به‌ پارسه‌نگی، ده‌رونه‌وه هه‌یه، ئەه‌یشه کاریگه‌ری له‌سەر پارسه‌نگی یان لاسه‌نگی هۆرمۆنه‌کانی ئەم خوینه‌وه هه‌یه.. جاری وا هه‌یه، ئافره‌تیک سوپی مانگانه‌ی دیاره‌و، عاده‌ته‌ن مانگی شەش پۆژ وای لی دیت، به‌لام به‌ هۆی خەم و په‌ژاره‌یه‌کی کاتییه‌وه، کاته‌کانی هه‌موی ده‌شیویت، جگه له‌وه‌ی پاش و پێش ده‌کات، زیادو که‌میش ده‌بیټ.. یه‌کیکی تر می‌ردی به‌ توندی لیی توره‌ ده‌بیټ، هەر ئەو ساته‌ ده‌که‌وێته‌ هه‌یزه‌وه!! بۆیه زۆر پێویسته هه‌ردوو توخمه‌که، ئەوانه‌ی هاوسه‌رێتیان کردوه‌و ئەوانه‌ش، که نه‌یانکردوه، زانیاریه‌کی سه‌ره‌تایان له‌سەر باسه‌کانی هه‌یز هه‌بیټ.. کچان پێویستیانه، تا بزائن، که شو ده‌که‌ن چۆن له‌گه‌ل می‌ردیان په‌فتار ده‌که‌ن، کوران پێویسته بزائن، تا سه‌ری لی ده‌رکه‌ن و، بزائن چۆن په‌فتاری می‌ردانه‌ی مه‌سئولانه ده‌که‌ن، کوران زانیاریان که‌مه‌تره، چونکه ئەمه شتیک نیه، ئەوان له‌ دایکیانه‌وه فی‌ربوبن، ئەگه‌ر خوشکیشیان هه‌بو بیټ، له‌بەر شه‌رم و نه‌زانین و، سروشتی خانه‌واده‌یی کوردی، هه‌یج شتیک له‌سەر هه‌یز، له‌وانه‌وه فی‌ر نه‌بون و نابن، سروشتی ئەم باسه‌ش وا نیه، خه‌لک زۆر روی بیټ ده‌رباره‌ی بپرسیټ، بۆیه جاری وا هه‌یه، خاوه‌ن پرسیاریک روی نایه‌ت، له

مه لای گه نجیش بپرسیت، که پرسیار لیگردنی مه لا، دهر باره ی هه مو شتیکی زیان واجبه !

به هه ر حال بیینه سه ر باسه که:

★ ★ ★

نه و خویننه سروشتیه ی له ئافرمت دیته دهری سی جوره:

۱. خوینی چهیز (سوری مانگانه).

۲. خوینی زه یستانی (نیفاس).

۳. خوینی جاری داوین (ئیستیجازه).

خوینی چهیز

چهیز: (الْحَيْض) وشهیه کی عه ره بیه و، زاراه ی تریشی بو دانراوه ودک: (الطَّمْث، العَرَاك، الضَّحْک، الإِكْبَار) ..

خوینی چهیز: خوینیکی ره شی خهسته، بوئی ناخوشه، له جیگایه کی دیاری کراوی ئافرمت و، له کاتیکی دیاری کراودا، دیته دهره وه. چهیز شتیکه وه کو پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم ده فهرموی: (ان هذا شی کتبه الله علی بنات آدم) ^۱ واته نه مه شتیکه، خوی گه وره لسهر کچانی ئاده می نویسه ..

حافظ ئیبنو چه جهری عه سقه لانی، په حمه تی خوی لی بیت، له حاکم و. ئیببول مونزیره وه، به سنه دی سه حیج، ریوایه تیک له

ابو اسحق الشیرازی: المهنذ (۱/۳۴۱).

بوخاری (۲۹۴) موسلیم (۱۲۱۱).

ئیبونعه ببا سه وه، خوا لییان رازی بیت دهگیر پته وه، که فهرمویه تی: (إنَّ ابْتِدَاءَ الْحَيْضِ كَانَ عَلَى حَوَاءٍ بَعْدَ أَنْ أَهْبَطْتَ مِنَ الْجَنَّةِ) ^۱ واته: سهره تای چهیز له چه او وه، که دهستی پیکرد، دوا ی نه وه بو، که هیئرایه خوار وه بو سهر زهمین..

خوینی چهیز سنوری زوری وگه می نیه، به پیی داب و عاده تی مانگانه ی ئافره ته کان دهناسر پته وه، به تایبه تی، که فهرموده یه کی تایبه ت، له پیغه مبهری خوا وه، صلی الله علیه وسلم نه سه لیئرا وه، نه وه رپون بکاته وه، که زوری پر و راده ی، یان که می، یان زورو که می ماوه ی چه نده.. ههر له بهر نه وه شه نه م با سه راجوئییه کی زوری له سهره..

ئیمام ئیبنو ته مییه ده لی: نه وانیه، که ده لیئ: زورینه ی ماوه ی چهیز، پازده روژ وه، که مییه که ی یه ک روژ ه - وه کو ئیمام شافعی و، ئیمام نه حمه د ده لیئ - یان نه وانیه ده لیئ: ماوه ی دیاری کراوی نیه - وه کو ئیمام مالیک - هه مویان ههر ده لیئ، حوکمیکی سه لیئراومان له پیغه مبهری خوا وه، صلی الله علیه وسلم پی نه گه یشتوه، ده بیت ئیعتیما د بکریته سهر داب و نه ریت و عاده تی کو مه لگه که ^۲..

هاتن و کو تایی چهیز:

- ۱ - سهره تای هاتنی چهیز نه و کاته یه، که دلۆپه خوینی رهش و خهست و بوگهن له کاتی سوپی مانگانه یدا دهرده که ویت.
- ۲ - کو تایی چهیز نه و کاته یه، که خوین و ناوه زهر دبا وه لیله که ی، که پییدا دیت، وه ستاب پته وه، نه مهش به دوو نیشانه دا دهران ریت:

^۱ فتح الباری (۴۰۰/۱).

^۲ مجموع الفتاوی (۶۲۳/۲۱)، المحلی (۱۹۱/۲)، المغنی (۳۰۸/۱۰).

- وشك بونه وه: بۆ نمونه، نه گهر ده سړيكي كاغز، يان پارچه قوماشيكي وشك، بخاته سهر جيگاگهي، ههر به وشكي ده مينيتته وه..

. هاتني ناوه سپيه كه: نه وه، كه دواي ته واوبوني خويني حهيز، له رهمه وه ديت. له كاره كه ره كه ي عائيشه خانه وه، خوا لييان رازي بيت هاتوه، كه ده يگوت: ئافره تان لوكه ي تهرې خويان، به شله مه ني داوين (كه زهر دباو بو)، له پارچه قوماشي كدا، دهنارده خزمهت عائيشه خان، تا راي خويان له سهر دهر بپرېت، تا بزنان داخو نوپزه كانيان ده ست پي بكنه وه، يان نا، پي ده گوتن: په له مه كهن، تا نه و كاته ي ناوه سپيه كه ده بينن.. مه به ستې پاك بونه وه يان بو، له حهيزا..

حوكمي شله زهر دباو ليله كه ي كه دواي پاك بونه وه له حهيز ديت:

نه مه ناويكي زهر دباوه، له كي م و جه راعه تي برين ده چيت، نه گهر ئافره ت نه مه ي له دواي وشك بونه وه، پاك بونه وه، له حهيز بيني هيچ ئيعتباريكي بۆ دانانيت، نوپزو رۆزوي خو ي و، كاري سهر جيبي بيا وه كه ي ده كات.. چونكه نوم عه تيبه، خوا لي ي رازي بيت ده گيرې ته وه: (كُنَّا لَا نَعْدُ الْكَنْزَةَ وَالصُّفْرَةَ بَعْدَ الطَّهْرِ شَيْئًا)^٢ واته: هيچ حسبي ي كمان بۆ نه و ناوه زهر دباو ليله ي دواي پاك بونه وه نه ده كرد.. هه نديك بير خسته نه وه:

^١ بوخاري به موعه لله قى (٤٢٠/١)، ئيمامى ماليك (٥٩)، عبدالرزاق: المصنف (٣٠٢/١) به سه نه ديكي زه عيفه وه، به لام وه كو كه مال ئيبنو السهيد له صحيح فقه السنة (٢٠٧/١) دا ده ئي پالېشتي تری هه يه به ريوايه ته كه ي لای دارمی (٢١٤/١)، و به يه يقى (٣٣٧/١) بويه ده چيته ئاستي سه حيح، والله اعلم.

^٢ ئه بو داود (٣٠٧)، نه سائي (١٨٦/١)، ئيبنوماجه (٦٤٧)، لای بوخاري (بعْدَ الطَّهْرِ) ده كه ي تيدا نيه..

۱. ئەگەر ئافرەت لە حەیز پاک بۆوه و ئاوی دەست نەکەوت

غوسلی دەرکات:

تەیهەمموم دەکات و، لەگەڵ میڤردی خۆی دەخەوێت.. ئەمە رای زۆرینەیی شەرەناسانە..

۲. ئەگەر خویینی لە عادی خۆی زیاتر بو:

بۆ نمونە مانگی، شەش رۆژ دەکەوێتە حەیزو، بەلام ئەمجارە بو بە حەوت، یان هەشت رۆژ، ئەم ئافرەتە لە دوو حالەت بەدەر نیە:

یەکەم: خۆی خویینی حەیز دەناسی و لە خویینی تری

جوی دەکاتەوه: ئەمە تەماشای جۆری خویینەکە دەکات: ئەگەر سروشت و رەنگ و بۆنی، وەکو خویینی حەیز بو، بەوی حسیب دەکات، نوێژو رۆژو کاری سەرچییی - جیماع) ناکات، ئەگەر خویینەکەش خویینی حەیز نەبو، ئەوه خۆی دەشوات و، نوێژو رۆژو، سەرچییی خۆی دەکات..

دووهم: خۆی خویینی حەیز نانسیت و لە خویینی تری جوی

ناکاتەوه: زۆر ئافرەت هەیه وایه بە تاییهتی له گەنجەکاندا، ئەم ئافرەتە لەم حالەتەیدا نوێژ و رۆژو، سەرچییی ناکات، تا پاک دەبیتهوه، چونکه سنوری ئەوسەری پاک بونەوه دیار نیە..

^۱ مجموع الفتاوی (۲۱/۲۳۵)، المحلی (۲/۱۷۱)، شرح مسلم (۱/۵۹۳).

۳. نه گهر خوښی ههیزی له عادهتی خویدا دوو روژ هات و

روژيک وهستا، پاشان دواي دوو روژي تر هاته وه

ههروهها:

ئهو روژانهي دهکه ونه نيوان روژاني سوړي مانگانه وه ههر به ههيز حسيبن، ئافرمت، با له خوښنيش پاك بيت، به لام ههر نابيت نوښرو روژو سهر جيبي بکات، تا ئهو کاتهي ئاوه سپيهکه دهبينيت^۱.

۴. ئايا ئافره تي دوگيان (حاميله) دهکه ويته ههيزه وه؟!

زوړينه ي شهرعناسان گوتويانه: نا، ئافره تي حاميله ناکه ويته ههيزه وه، به لگه شيان فهرموده که ي لاي ئه بو سه عيدي خودريه خوا لي ي رازي بيت، که فهرموي: (لا توطأ حامل حتى تضع، ولا غير حامل حتى تحيض حيضاً)^۲ واته: ئافره تي حاميله ماره ناکريت، تا همله که ي دانه ني، غهيري حاميله ش، دواي ئه وه ي جار يک دهکه ويته ههيزه وه. شهرعناسان گوتويانه: داناني همله که، بوته نيشانه ي پاك بونه وه ي رحمي حاميله که، که و ابو ئافره تي حاميله ناکه ويته ههيزه وه.. ههنديک شهرعناسي تر، وه کو ئيمام شافيعي گوتويه تي: حاميله ش دهکه ويته ههيزه وه..

راستر ئه وه يه، که به شيويه کی گشتي، ئافره تي حاميله ناکه ويته ههيزه وه، به لام نه گهر شتيکی وا پرويداو، ژنه زاني، که ئه مه خوښي

^۱ ابن عثيمين: فتاوى المرأة (ل ۲۶)

^۲ ئه بو داود (۲۱۵۷)، نه حمه د (۶۲/۳)، الريلعي: نصب الراية (۱۴۶/۶)، الحاکم له المستدرکدا فهرمويه تي: صحيح على شرط الشيخين و لم يخرجاه.. به کوی سه نه دهکان ده جيته ئاستي حسه ن..

حهيزه، بېگومان، دهبیت واز له نوښتو، رږو سهرجیې خوی بهینیت، تا پاک دهبیته وه لئی. نه گهر زانیشی که خوینی ههیز نیه، نه وه به خوینی بهردهوامی داوینی حسیب دهکات، دهیشواته وه نوښتو رږو سهرجیې خوی دهکات..

★ ★ ★

چی له ههیزدارو زهستان هه راهه ؟!

یه که م: نوښت کردن: شهر عناسان له سهر نه وه کون، که ئافره تی ههیزدارو، زهستان به هیچ شیوهیه که نوښتی له سهر نیه، نه ههیزه، نه سوننه تی، که پاکیش بږوه، نوښته کانی ناگیږیته وه..

– نه بو سه عیدی خودری، خوا لئی رازی بیت دهگیږیته وه، که پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم هه رموی: (الینس إذا حاضت لم تصل ولم تصم فذلك نقصان دینها)^١ واته: مه گهر نه وه نیه، که که وته ههیزه وه، نوښته کانی ناکات و، به رږو نابیت، دهی ئا نه وه نوقسانیتی دینه که یه تی..

– (عن معاذة قالت: سألت عائشة رضي الله عنها فقالت: ما بال الحائض تقضي الصوم، ولا تقضي الصلاة؟ فقالت: أحرورية أنت؟ فقلت: لست بحرورية، ولكني أسأل. فقالت: كان يصيبنا ذلك، فتؤمر بقضاء

^١ المجموع (٢/٢٥١)، المحلی (٢/١٧٥).

^٢ بوخاری (١٩٥١)، موسلیم (٨٠).

الصَّوْمِ. وَلَا تَوَمَّرُ بِقَضَاءِ الصَّلَاةِ^١ واتە: موعادە (ناوی ئافرەتیکە) دگێڕیتەو دەلی: لە عائیشە خانم پرسی، خوا لێی رازی بییت: ئەری بۆچی حەیزدار رۆژووەکانی دەگێڕیتەو، نوێژەکانی ناکاتەو؟! فەرموی: چما تۆ حەروریت؟^٢ وتم: نا حەروری نیم، بەلام هەر دەمەویت پرسیار بکەم؟! فەرموی: ئیمە، کە ئەووەمان دەهاتە ری، فەرمانمان پی دەکرا رۆژووەکانمان بگێرنەو، نوێژەکانمان نەکەینەو. لە ریوایەتیکێ تردا: (لە سەردەمی پیغەمبەری خوادا، صلی الله علیه وسلم دەکەوتینە حەیزەو، فەرمانی وای پی نەدەکردین یان نەماندەکردەو) مەبەستی نوێژەکانە..

کورتە باسی پیویست:

١. ئەگەر ئافرەتیک پێش عەسر کەوتە حەیزەو، کە هیشتا

نوێژی نیوەرۆی نەکردبو، ئایا کە پاك بۆو نوێژی

نیوەرۆکە قەرزارەو دەبییت بیگێڕیتەو؟!

بەلی، بە رای زۆرینە ی شەرەناسان - جگە لە ئیمام ئەبو حەنیفەو مالیک - قەرزارەو دەبییت بیگێڕیتەو، بەو مەرجە ی پاك بوبییت و، ئەگەر بیکردایە فریای پکاتیکی نوێژی نیوەرۆکە ی بکەوتایە. چونکە خوا ی

^١ بوخاری (٢٢١)، موسلیم (٢٦٥).

^٢ حەروری، نەسەب گەراننەو هیه بۆ ناوچە ی حەرەو راء، کە نزیکێ کوفەیه، لە باشوری عێراق، لە سەردەمی سەیدنا عەلی کوری ئەبو تالیبدا، خوا لێی رازی بییت خەواربجەکان لەوی کۆبونەو، ئیتر وای لیها، هەر کەسێک فیکرو دیدو بۆچون و هەلویستی ئەوانی هەبوایه، پێیان دەوت: حەروری، ئەمانە رایان وابو: دەبییت ئافرەتی حەیزدار، کە پاك بۆو نوێژەکانی بکاتەو.. ئەو بۆیه عائیشە خانیش بە سەرسامیەو دەپرسیت: چما تۆ حەروریت؟!

گهوره دهغه رموی: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾
النساء/ ١٠٣ واته: خوی گهوره به گوږه کاتی دیاری کراو، نوښتی له سره
فهرز گردون. فهرزی هم کاتهش نهو نوښره بو، که نه یکرده قهرزازی
بو. منیش پیم وایه دهبی بیگیرپتهوه.

به لام به پای هندیك شهرعناسی تری وهکو، نیمام نه بو حنیفه و
نیمام مالیک نوښره که ی ناگیرپتهوه.. نیمام نیبو ته مییهش هم رایه ی
پی په سندتره، بویه دهلی: به لگه کان زیاتر پشتیوانی مه زه بی نه بو
حنیفه و، مالیک دهکن، چونکه به لگه ی گیرانه وهی نوښره که، ده بیته به
فهرمانیکی نوی بیته، که لیره دا له بهر ده ستدا نیه. دیسان دواختنی نهو
نوښره ریپیدراو بو، نه گهر چی دوی خستوه. که و ابو قهرزار نیه و
نوښره که ناکاته وه..

٢. نه گهر نافرته تیک پیش عه سر له حه یز پاک بووه نوښتی

نیوه پروی نه کردبو، به لام تا غوسلی دهر کرد کاتی نوښتی

عه سر به سر دا هات، نایا نوښتی نیوه پرو که ی قهرزاره !؟

به لی، نه گهر پیش خورئاوا بون له حه یز، یان له زه یستانی پاک بووه،
ده بیته نوښتی نیوه پرو عه سر پیکه وه بکات، نه گهر پیش خور هه له اتنیش
پاک بووه، ده بیته نوښتی شیوان و خهوتنان (مه غریب و عیسا) ی بکات !
نه مه په سندنتره، چونکه نه نجای توښرینه وهی نیمام نیبو
ته مییه یه، که ده لی: نه مه ریوایه تی لای سه یدنا، عبدالرحمانی کوری
عه وف و، نه بوهوره یرو، نیبو عه بباسه، خوا لیان رازی بیته، چونکه

کاتهکه له کاتی هه‌بونی عوزردا - وه‌کو سه‌فه‌ر - هاوبه‌شی نیوان هه‌ردوو نوپۆزه‌کانه‌^١.

دووهم: رۆژو گرتن: کۆرای شه‌رعناسان، له‌سه‌ر ئه‌وه‌یه، که ئافره‌تی چه‌یزدارو زه‌یستان رۆژو ناگریت، دوا‌ی په‌مه‌زان، که پاک بۆوه، ده‌یانگریته‌وه. به‌لگه‌ی ئه‌وه‌ش فه‌رموده‌که‌ی عائیشه‌خانه، که به‌ موعاده‌ی گوت: (گان یصیبنا ذلک، فتؤمّر بقضاء الصوم، ولّا تؤمّر بقضاء الصّلاة) ^٢ واته‌: موعاده (ناوی ئافره‌تی‌که) ده‌گیریته‌وه، ده‌لی: له‌ عائیشه‌خانم پرسى خوا لیبى رازى ببت: ئه‌رى بۆجى چه‌یزدار رۆژوه‌کانى ده‌گریته‌وه، نوپۆزه‌کانى ناکاته‌وه؟! گوتى: ئیمه، که ئه‌وه‌مان ده‌هاته‌ رى فه‌رمانمان پى ده‌کرا، رۆژوه‌کانمان بگرینه‌وه، نوپۆزه‌کانمان نه‌که‌ینه‌وه.

کورت‌ه‌باسی تر:

١- ئەگه‌ر چه‌یزدار پيش سپیده پاک بۆوه، غوسلی

ده‌رنه‌کرد، ئایا به‌رۆژو ده‌بیت؟! ^٣

جمه‌وری شه‌رعناسان ده‌لین: ئەگه‌ر ئافره‌تی چه‌یزدار، پيش سپیده‌ی به‌یانی پاک بۆوه، نییه‌تی هی‌نا سه‌بینه‌ی به‌رۆژو ببت، رۆژوه‌که‌ی دروسته، چونکه دروستی و، نادروستی رۆژو له‌سه‌ر کردن و، نه‌کردنی غوسل نه‌وه‌ستاوه، رۆژو وه‌کو نوپۆز نیه، که به‌ بى غوسل ده‌رکردن نه‌شیت ^٤.

^١ الفتاوى (٣٣٤/٢٣).

^٢ بوخارى (٣٢١)، موسليم (٢٦٥).

^٣ فتح الباري (١٩٢/١).

۲. نهگه ر هیزدار پيش خورئاوابون پاك بووه، ئايا بهرؤزو

دهبیت؟!

نا، ئهه، كه لهسه رهتای رۆژوهكهوه، بهرؤزو نهبووه، رۆژهكه قهرزار بوه، دهتوانیت ههروا بئ رۆزو بمینیتهوه.. ناچار نیه رۆزو لهو ساته وهختهوه بگریت.. ئیبنو جورهیج دهلی: له عهتائهم پرسى: ئافرهتیکی هیزدار، كه له بهشیکی رۆزی رهمهزاندا پاك دهبیتهوه، ئايا دهبیت ئهه باقی رۆژهی بهرؤزو بئت؟ گوتى: نا، خو هه ر قهرزارهه، دهبیت بیگریتهوه..

سپیهه: سهرجیئی هیزدارو زهیستان ههراهمه:

★ سهرجیئی (جیماع كردن لهگهه ئافرهت له دهرچهی پيشهوهی) هیزدارو زهیستان، به كۆرای هههه شهرعناسان ههراهمه^۱.. چونكه خواى گهوره دهفهرموئ: ﴿فَاعْتَرَلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَجِيضِ﴾ البقره/ ۲۲۲ واته: ئهه ساتانهی ئافرهت له هیزدایه، توخنیان مهكههون.. مهبهست لهوهیه، كه كاری سهرجییان لهگهه ئادا مهكههون، ئهه لیكدانهوهیهش له رونه كردنهوهكهی پیغهمبهری خواوه، صلى الله عليه وسلم هاتوه، كه دهفهرموئ: (إِصْنَعُوا كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا التَّكَاحَ)^۲ واته: هههه شتیکیان لهگهه ئادا بكهه، جگه له سهرجیئی كردن.. شیخولئیسلام ئیمام ئیبنو تهیمییه دهلی: به كۆرای شهرعناسان، سهرجیئی زهیستان، وهكو سهرجیئی

^۱ عبدالرزاق: المصنف (۱۲۹۲) به سهنهدی سهحیحهوه،

كهمال ئیبنو السهید له صحیح فقه السنه (۱/ ۲۱۱) دا دهلی: سهحیحه

^۲ مجموع الفتاوى (۲۱/ ۶۲۴)، المحلى (۲/ ۱۶۲)، تفسير الطبري (۴/ ۳۷۸).

^۳ موسليم (۳۰۲)، ههروههه ههه جوار خاوهه سونههكان .

حهیزداره، له گهل ههر دوو کياندا حهرامه^۱..

* ههر موسولماننک پي و ابیت، که سهر جیبي نافرتهک، که له هیزدا بئ، یان زهستان بیت هه لاله، پي کافر ده بیت و، حوکمی له دین هه لگه پارهوی ده که ویت به سهر دا.. به لام نه گهر که سیک نه و کاره ی کردو، دهیزانی حهرامه، یان بیری چو بو، یان نهیده زانی نافرته که له هیزدایه، یان زهستانه، یان نهیده زانی سهر جیبي کردنی حهرامه، یان ناچار کرابو بیکات، گونا هبار نابیت و که فاره تیشی ناکه ویته سهر..

به لام ههر که سیک به سهر بهستی خو ی وبه نه نقه ست، سهر جیبي له گهل نافرتهک کرد که دهیزانی له هیزدایه، یان زهستانه و، ده سیزانی نه م کاره حهرامه، نه وه تاوانیکی گه وره ی له جوړی که بایره کان کردوه و، ده بیت توبه ی لی بکات^۲..

ثایا نه گهر جیماعی له گهل هیزدار یان زهستان کرد

که فاره تی ناکه ویته سهر؟!

جمهوری پیشه وای چوار مه زه به که (سیان له چواریان) ده لین: هیچی غهیری توبه کردنه که ی له سهر نه.. چونکه به لگه له سهر نه وه یه:

۱- له سوننهت و سیره ی پیغهم بهری پیشه وادا، صلی الله علیه وسلم هاتوه، که: (كَانَ إِذَا أَرَادَ مِنَ الْحَائِضِ شَيْئًا أَلْقَى عَلَى فَرْجِهَا ثُوبًا)^۳ واته: نه گهر بیویستایه له گهل خیزانیکیدا، که له هیزدا بوایه شتیک بکات، قوماشیکی به سهر عه وره تیدا ده دا..

^۱ الفتاوی (۲۱/۶۲۴).

^۲ شرح صحیح مسلم (۳/۲۰۴).

^۳ نه بو داود (۲۷۲) سهنه ده که ی سه حجه..

٢ - مه سروق دهگپرتهوه: (فَلْتِ لِعَائِشَةَ: اِتِي اَرِيْدُ اَنْ اَسْأَلْكَ عَنِ شَيْءٍ وَاَنَا اَسْتَحْيِي!) فقالت: اِنَّمَا اَنَا اُمُّكَ وَاَنْتِ ابْنِي، فَقَالَ: مَا لِلرَّجُلِ مِنْ اَمْرَاتِهِ وَهِيَ حَائِضٌ؟ قالت: لَهُ كُلُّ شَيْءٍ اِلَّا فَرْجَهَا^١ واته: به عائشه خانم وت: دهمه ویت پرسیا ریکت لی بکه م و، شهرم دهکه م بیکه م! گوتی: من دایکت م و توش کوپمی، پرسیم: چی بو پیاو له ژنه که ی حه لاله له و کاتانه یدا، که له حه یزدا یه ؟ گوتی: هه مو شتیك، جگه له عه وره تی.

به لام ئیمام نه حمه دو هه ندیک شهرعناسی تر ده لئین: نه وی له کاتی حه یزو زه یستانیدا ده چپته لای ئافرمت، که فاره تی له سه ره.. چونکه ئیبنو عه بباس، خوا لییان رازی بیټ دهگپرتهوه، که پیغه مبه ری خوا، صلی الله علیه وسلم، ده ربه ری نه و که سه ی سه رجییی له گه ل خیزانیدا، له کاتی حه یزدا ده کات، گوتویه تی: (يَتَصَدَّقُ بِدِيْنَارٍ اَوْ نِصْفِ دِيْنَارٍ)^٢ واته: دیناریك، یان نیو دینار ده کات به خیر.. جمهور وه لامیان داونه ته وه، که به لگه که تان زه عیفه.

نه وانه ی گوتویانه: ده بیټ که فاره ت بدات، راجوئییه کی زوریان له مه سه له ی که فاره ته که ش تی که وتوه..

به هه ر حال من پیم وایه:

هه ر که سیك له کاتی حه یزو زه یستانیدا چوه لای ئافرته تیك، گوناحی

که وره ی کرده، به لام که فاره تی له سه ره نیه..

^١ ته به ری له ته فسیره که یدا (٣٧٨/٤) هی ناویتی هوه و گوتویه تی: سه نه دی سه حیجه، هه روه ها که مال ئیبنو السه ید له صحیح فقه السنه (١/ ٢١٢) دا ده لئ: سه حیجه

^٢ نه بو داود (٢٦٤)، نه سائی (١/ ١٥٣)، ئیبنو ماجه (٦٤٠). که مال ئیبنو السه ید له صحیح فقه السنه (١/ ٢١٢) دا ده لئ: زه عیفه. زورینه ی هه ره زوری فه رموده وانان به مه رفوعی ئیبنو عه بباسیان ناساندوه.. خوا ئاسانی کرد سه یری سیو حه وت زنجیره ی سه نه دی نه م فه رموده یه م کرد، له غه یری زه عیفیم بو ده رنه که وت.

سنوری دهسبازی ژن و میړد له کاتی چهیزو زه‌یستانیدا

ناساییه که شهرعناسان له حوکمی نهم مهسه له یه‌دا دوو پؤل بن:

پؤلی یه‌که‌م: نوانه‌ی، که گوتویانه: له و کاتانه‌دا، که

نافرته له چه‌یزدایه، یان زه‌یستانه، میړده‌که‌ی بؤی نیه

له‌زته له مه‌سافه‌ی نیوان ناوکی، تا نه‌ژنؤی وهرگریت:

خو پرحه‌تکردنی پیاو له و مه‌سافه‌دا چه‌رپامه، نهمه‌ش رای نیمام نه‌بو
حه‌نیفه‌و، نیمام مالیک و، نیمام شافیعییه.. له به‌رامبه‌ریاندا نیمام
نه‌حمه‌دو، ههنديک شهرعناسانی حهنه‌فی و، شافیعی، له‌وانه نیمام
نه‌وه‌وی، که ده‌لئ به‌لگه‌ی نه‌حمه‌د به‌هیژتره‌و، بؤچونی نه‌ویش په‌سه‌ند
ده‌کات^۱. ده‌لئین: چیژوه‌رگرتنی پیاو له خیزانی چه‌یزداری، یان زه‌یستانی
له و مه‌سافه‌دا، جگه له عه‌ورته و کؤمی هیچی له‌سهر نیه. له به‌لگه‌ی
نهم به‌ریژانه:

۱. له سه‌یدنا مه‌عازی کوری چه‌به‌له‌وه، خوا لئی رازی بیت هاتوه، که
ده‌لئ: (سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَمَّا يَجُلُّ لِلرَّجُلِ مِنْ امْرَأَتِهِ
وَهِيَ حَائِضٌ؟ فَقَالَ: مَا فَوْقَ الْإِزَارِ، وَالتَّعْفُفُ عَنِ ذَلِكَ أَفْضَلُ)^۲ واته: له
پيغه‌مبه‌ری خوام صلی الله علیه وسلم پرسی، که چی بؤ پیاو جائیزه،
له‌گه‌ل خیزانیدا بیکات، له و کاتانه‌ی له چه‌یزدایه؟! فه‌رموی: له‌سهر و
وزره‌وه (سهر و پشتینه)، نه‌گهر له‌وه‌شدا خو‌ی بگریته‌وه باشتره..

^۱ المغني (۱/۴۱۴).

^۲ نه‌بو داود (۲۱۳). نه‌بو داود خو‌ی ده‌لئ: زعیفه‌و، له پيغه‌مبه‌ری خواوه، صلی الله علیه
وسلم نه‌سه‌لیتراوه، شیخی ته‌لبانیش له ضعیف أبي داود (۳۶) ده‌لئ: زعیفه..

٢ - ديسان هر وا له سهيدنا عومهری کورې خه تتابه وه، خوا لئی رازی بېت گپر اوته وه، که پرساری له پیغه مبهري خوا، صلی الله علیه وسلم کرد: (ما یصلح للرجل من امراته إذا كانت حائضاً ؟ فقال: رسول الله صلی الله علیه وسلم: ما فوق الإزار) واته: چی بو پیاو جائزه له گهل خیزانیدا بیکات، له و کاتانهی، له چه یزدايه ؟ فه رموی: له سهر و یزره وه (سهر و پشتینهی).

٣ - فه رموده یه کی تر هر، به هه مان شیوه و مانا، له سهيدنا حهرامی کورې چه کیمه وه، له مامیه وه خوا لییان رازی بېت، گپر اوته وه، که نه ویش به هه مان شیوه پرساری کردوه: (سأل رسول الله صلی الله علیه وسلم ما یحل لي من امراتي وهي حائض ؟ قال: لك ما فوق الإزار) واته: پرساری له پیغه مبهري خوا، صلی الله علیه وسلم کرد: چی بو پیاو جائزه له گهل خیزانیدا بیکات، له و کاتانهی له چه یزدايه ؟ فه رموی: له سهر و یزره وه.

نه و پوله به ریزه ی به رامبهریان وه لآمیان داو ته وه و گوتویانه: له وردبونه وه له وشه ی (المحیض)، که له نایه ته که دا هاتوه: ﴿فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ﴾ البقره/ ٢٢٢ واته له ژنان له چه یزدا دوره په ریز بن.. به

^١ نيمامی نه حمهد (٨٧)، توښته وهی گه وهی فه رموده وانی میسری نه حمهد شاکر (که وهکو شیخی نه لبانیه) دهلی: (اسناده ضعیف لانتطاعه).

^٢ نه بو داود (٢١٢). نيمامی نیبول فه ییم له تهذیب سنن ابی داود دا دهلی: زهعیفه، شیخی نه لبانی له صحیح ابی داود (١٩٧) دا ده فه رموی: سه حیجه.. نه م دوو حوکمه له سهر نه م ریوايه ته گونه و پیشتیش به هه مان شیوه فه رموده و انانی تر حوکمیان به و دوو جوړه له سهر داوه، که ئیره شوینی ته فسیلی نیه..

^٣ الشرح المتع (٤١٦/١).

مانای کات و شوینی حەیزە، واتە: ئەو شوینە کە حەلّالە لەو کاتەدا حەرام دەبێت..

ئیبنوقودامە دەلّی: دیاریکردنی شوینی خوینەکە بە توخن نەکەوتن و گوشەگیربون لّی، بەلگەیه لەسەر ئەووی، کە شوینەکانی تر حەلّالن^١..
ئینجا ئەمان، کە رێدەرانی چێژی ئەو مەسافەیهن، بە بەرامبەرەکانیان دەلّین:

١ - زۆرینەیی فەرمودەکان، کە هیناوتاننەووە ناسەلّینرین.

٢ - ئەوی سەلّینراو، بە راشکاوی حەرامی نەکردو،

٣ - ئەگەر لاکەین بە لای راکەتانەووە دەلّین: ئەو هۆشدان (ئینزار)ەیی

لە فەرمودە سەحیحەکەدا هاتو (ئەووی ئەلبانی: ئەبو داود ٢١٢) ئەووە رۆن دەکاتەو، کە دورکەوتنەووە لەو شوینەیی دیاری کراو، چاکترە وەک لە نزیک کەوتنەووی.. بە تاپبەتی کە ئەمە حوکمیکی گشتیەو، بۆ هەمو کەسیکە، نەبادا کەسانی وا هەبن ئەووەندە نزیک بکەونەووە، دوایی خۆیان نەگرن و، لە پێشەو، یان لە پاشەووە بکەونە گوناحی کەبیرەیهووە..

پۆلی دووهم: ئەوانەیی گوتویانە: ئەو نیوانەش (جگە لە عەرەت و دەرچەیی کۆم) هیچ ئیشکالیکی نیەو پیاو دەتوانیت ئارەزوی خۆی لی بشکینیت:

ئەووەش رای ئیمام ئەحمەدو، کۆمەلّیک شەرعیاسی ترە، ئەمان، کە لە جیماع کردنەکەیدا دەلّین: کەفارەتی لەسەر نیە، بیگومان لە چێژ وەرگرتن لەو مەسافەدا ئاسانکارتەن.. وردبونەووە لە بەلگەیی ئەمان

^١ المغني (٤١٥/١).

دهسه لینیټ، که له به لگهی بهرام به ره کانیان به هیژ تره، له وانه نه وهسفه ی، که بو پیغه مبهری پیشه و، صلی الله علیه وسلم هاتوه:

۱: (كان إذا أراد من الحائض شيئاً ألقى على فرجها ثوباً) واته: نه گهر پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، بیویستایه له گهل خیزانیکیدا، که له چه یزدا بویه شتیک بکات، قوماشیکی به سهر عه وره تیدا دهدا.. نه مه وهکو نه وهیه، که ژنه دهر پییه که له پیکا..

۲ - ریوایه ته که ی مهسروق: (قلت لعائشة: إني أريد أن أسألك عن شيء وأنا أستحي! فقالت: إنما أنا أمك وأنت ابني، فقال: ما للرجل من امرأته وهي حائض؟ قالت: له كل شيء إلا فرجها) واته: به عائشه خانم وت: دهمه ویټ پرس یاریکت لی بکه م و، شهرم ده که م بی که م! فه رموی: من دایکت م و تو ش کورمی، پرسیم: چی بو پیاو له ژنه که ی چه لاله، له و کاتانه یدا، که له چه یزدا یه؟ فه رموی: هه مو شتیک، جگه له عه وره تی.

۳ - سه یدا نه نه سی کوری مالیک، خوا لیټی رازی بیټ ده گپرته وه: (أن اليهود كانوا إذا حاضت المرأة فيهم لم يؤاكلوها ولم يجامعوهن في البيوت فسأل أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم النبي صلى الله عليه وسلم فأنزل الله تعالى: (ويسألونك عن المحيض قل هو أذى فاعتزلوا النساء في المحيض... إلى آخر الآية) فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: اصنعوا كل شيء إلا التكاخ) واته: جوله که کانی مه دینه عاده تیان و ابو، که نافر ه تیان ده که وته چه یزه وه، نه له گه لیدا نانیان ده خوارد، نه له مالدا

^۱ نه بو داود (۲۷۲) سه نه ده که ی سه حیجه..

^۲ ته بهری له ته فه سیره که یدا (۳۷۸/۴) هی ناویټیه وهه گو تویه تی: سه نه دی سه حیجه، هه روه ها

که مال ئیبو السهید له صحیح فقه السنة (۱/ ۲۱۲) دا ده لی: سه حیجه

^۳ موسلیم (۳۰۲).

له گه لى داده نيشتن (نهمه ته فسرى ئيمام نه وهويه) يا وهران دهر باره ي
 نهمه، له پيغه مبهري خويان صلى الله عليه وسلم پرسى: ئيتير خواى
 گه وره نه و ئايه ته ي نارد ه خواره وه، كه مانا كه ي دمفه رموى: (دهر باره ي
 كات و شوينى حه يز ليت دهر سن، بلى: نه وه كاتى نازارو پيسيه، له و
 كاتانهدا له ئافره تان دور كه ونه وه.. تا كو تايى ئايه ته كه).. پيغه مبهري خوا
 صلى الله عليه وسلم فهر موى: هه مو شتيك (يان له گه لدا) بكه ن جگه له
 سهر جيئى..

۴ - له فه تواكانى ليژنه ي هه ميشه يى بانگه وازو فه توادان و ريئمايى
 سعوديهدا (اللجنة الدائمة للدعوة والافتاء والارشاد ۳۹۵/۵) هاتوه: حهرامه
 بو پياو سهر جيئى له گه ل خيزانيدا له پيشه وه بكات، له كاتى حه يزيدا، له
 غه يرى نه و جيئيه بوئى هه يه خوئى ره حه ت كات..

پيم وايه پياو بوئى هه يه هه مو چيژيك له خيزانى خوئى له و كاتانهدا،
 كه له حه يزو زه يستانيدا يه وهر گريت، به و مهر جه ي به زه كه رى توخنى
 پاش و پيشى نه كه وئيت.. والله اعلم.

ميرد بوئى نيه سهر جيئى له گه ل خيزانيدا بكات پيش
 دهر ده كردنى غوسلى حه يزي:

نه گه ر ئافره ته پاك بووه، به لام هيشتا غوسلى دهر نه كردبو، بو
 پياوه كه ي جائيز نيه سهر جيئى له گه لدا بكات.. چونكه خواى گه وره
 دمفه رموى: ﴿وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ
 اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ﴾ البقره / ۲۲۲ واته: توخنى ژنه كانتان
 مه كه ونه وه، كه له حه يزدايون، تا نه و ساته ي پاك دهنه وه، كه پاك

بونهوه، وا بچنه لایان، كه خۆای گه و ره فه رمانی پۆ كردون، خۆای گه و ره تۆبه كاران و پا كژه وانانی خۆش ده ویت..

موجاهید ده لۆ: ئا فره تان دوو جۆر پا كژییان هه یه:

- یه كه میان: ئه وه یه كه خۆای گه و ره ده فه رموی: ﴿حَتَّى يَطْهَرْنَ﴾ واته:

تا پا ك ده بنه وه. واته، تا خۆیان ده شۆن، تا ئه و كاته ش بو می رده كانیان جائیز نیه، سه ر جییان له گه لدا بكن..

- دو وه میان: ﴿فَأَتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾ وا بچنه لایان، كه خۆای

گه و ره فه رمانی چۆنیه تیه كه ی پۆ كردون، كه بریتیه له چونه لای له پێشه وه، له شوینی خۆینی وه.. هه ر كه سیك به م چۆنیه ته ی نه كرد، ئه وه نه له ریزی تۆبه كاراندا یه و، نه له ریزی پا كژه واناندا یه..

به لام ئیبنو حه زم پۆی وایه، كه پا ك بو وه - پێش ئه وه ش، كه غوسل

ده ركات - می رده كه ی بو ی هه یه بچیته لای و، سه ر جیی له گه لدا بكات.. وانا زانم ئه م بو چونه ی ئیبنو حه زم زۆر پێكا بیتی..*

ئه گه ر پیاویك ژنه كه ی ئه هلی كیتاب بیّت، ئایا نا چاری

غوسل ده كریّت!؟

به لۆ، چونكه به پۆی ئایه ته كه نا بیّت می رده موسو لمانه كه ی تو خنی

كه ویت، تا غوسل ده رده كات.. چونكه ئایه ته كه جیا وازی نه خستۆته نیوان ئا فره تی موسو لمان و، غهیره موسو لمان..

* - جگه له (ابن حزم)، (أوزاع) یش رای، ئه گه ر ژن له خۆینی حه یز پا ك بو وه داوینی شوشت، می رده ی دمتوانی له گه لۆ جوت بی، هه روه ها ئه بو حه نیفه و ها وړپكانی، هه مان رایان هه یه، بو یه ئیمه پیمان وایه رای (ابن حزم) و (أوزاعی) و (أبو حنیفة) و ها وړپانی به سندرته و پێكا ویه تی. بڕوانه: (المفصل فی أحكام المرأة و بیت المسلم) دكتور عبدالكريم الزیدان (۱۶۵/۱) الطبعة الثانية ھ ۱۴۲۰ - ۲۰۰۰ م نوسینگه ی ته فسیر

ئهو ئافرهتهی پیاوه کهی زۆری لی دهکات تا له ههیزدا سهرجییی
له گه لدا بکات، پێویسته خۆی ته سلیم نه کات، به لام ئه گهر ههر ناچار ی
کرد، گوناهار نابیت..

کابراش توشی که بیره ده بیت، پێویسته تۆبه ی لی بکات..

★ ★ ★

چوارهم: ته وافی که عبه: له وانه ی له هه یزار قه دهغه یه، ته وافی
که عبه یه، ئه مهش به کو پای شه رعناسانه.. چونکه عائیشه خان، که له
کاتی هج کردنیدا که وته هه یزه وه، پێغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم
پیی فه رمو: (افعلی ما یفعل الحاج غیر ان لا تطوفی بالبیت حتی
تطه ری)^١ واته: هه رچی حاجی ده یکات تۆش بیکه، به لام ته وافی مه که، تا
پاک ده بیته وه..

له باسی هه جدا ان شاء الله زیاتر ئه مه رۆن ده کړیته وه..

^١ تفسیر الطبری (٩٠/٢).

^٢ بوخاری (١٦٥٠).

چى بو چهيزدار جائيزه ؟

١ . زىكرى خواى گهوره و قورئان خوڤندن: بيشتر باس كرا، كه چهيزدارو زهستان، بوڤيان ههيه زىكرى خواى گهوره بكه و، قورئانيش بخوڤنن، ئه مه بوچونى ئىمام ئه بو چهنيفه و، راي ناسراوى مه زهه بى شافىعى و، ئىمام ئه حمه ده، ئه وهش راسترينه.

ئىبنوچهزم ده لئى: قورئان خوڤندن و، سوجه بردن و، دهستان له قورئان و هه لگرتنى، ههروهه زىكرهكانى خواى گهوره و، خوڤندن و ويردهكان، هه مو كردهوهى چاكهن، ئه و كه سهى دهيانكات، پاداشتى بهر دهكه وڤت، هه ر كه سيك رى له كه سانى تر بگريت، كه له هه نديك حاله تياندا نابيت بيكه ن، بهرپرسيتهكى خستوته سه ر شانى، كه دهبيت به لگه ي شه رعى بهيئيت، كه ئه و حوكمه ي راسته ..

كه و ابو قورئان خوڤندنى ئافره ت له كاتى چه يزدا جائيزه .

٢ . سوجه بردن كه ئايه تى سوجه ي گوى لىبو: هيج

به لگه يه ك له بهر دهستان نيه، كه رى له ئافره تى چه يزدار بگريت، بو سوجه بردنى بو خوا، له و كاتانه دا، كه گوڤى له ئايه تهكانى سوجه دهبيت، چونكه سوجه بردن به نوڤژ حسيب ناكريت و، پاكرى مهرجى سوجه بردن نيه ..

^١ ئىبنوتهميميه له مجموع الفتاوى (٤٥٩/٢١) دا را جياوازهكان و به لگه كانى هه ردوولاي هيناوته وه.

^٢ المحلى (٧٧/١).

سه لښراوه، که پیغمبهري خوا، صلی الله علیه وسلم سورپتی نه جمی ده خویند، که گه یشته نایه تی سوجه، سوجه ی بردو، موسولمانانیش به دوایدا سوجه یان برد^۱. که سیش ناتوانیت بلې: هه مو نه وانه ی سوجه یان برد، دستنوښتیان هه بوه..

۲- قورئان هه لگرتن: هیچ به لگه یه کی و امان نیه، که ری له چه یزدار بگریت، که دست له قورئان بدات، هه رچه نده زورینه ی شهرعناسان رایان وایه، که بی دستنوښت ده توانیت دهستی لی بدات، به لام کاتیک له چه یزدايه، ناتوانیت ..

۴- کابرا سهری له سهر رانی ژنه که یه تی که له چه یزدايه و
قورئانیش ده خوینیت: به لگه ریوایه ته که ی خاتو عائیشه خانه، که فهرموی: (كَانَ النَّبِيُّ يقرأُ الْقُرْآنَ وَرَأْسُهُ فِي حِجْرِي وَأَنَا حَائِضٌ)^۲ واته: پیغمبهري خوا سهری له سهر کوشم بو، قورئانی ده خویندو، منیش له چه یزدايوم..

۵. ناماده بونی نوښتی جه ژنه کان: نه ک ریگری تیدا نیه، به لکو هاندراویشه، پیغمبهري خوا، صلی الله علیه وسلم هه مو نافرته تانی هان ددا، که ناماده ی نوښتی جه ژنه کان بن و، له ناههنگ و خوشی موسولماناندا به شدار بن، دهی فهرمو: (يَخْرُجُ الْعَوَاتِقُ وَذَوَاتِ الْحُدُورِ أَوْ

^۱ بوخاری (۴۸۶۲).

^۲ رابوچونی هه ردوولامان به دورو دریژی، له (تویژینه وهیه که له سهر دستنوښت بو قورئان خویندن) دا باس کرد..

^۳ بوخاری (۷۵۴۹)، موسلیم (۲۴۶).

العَوَاتِقُ ذَوَاتِ الْحُدُورِ وَالْحَيْضُ وَلِيَشْهَدَنَّ الْخَيْرَ وَدَعْوَةُ الْمُؤْمِنِينَ وَيَعْتَزِلُ الْخَيْضُ الْمَضْلَى^۱ واته: با کچانی پیگه یشتو و، ژنی به میړدو، چه یزدارانیش ناماده بن، با به شداری خیرات ودوعای موسولمانان ببن، به لام با چه یزداره کان، له نوپژگاکه که نارگیر بن ..

۶. چونه مزگهوت: له باسی غوسلدا، راجوییی شهرعناسانمان له سهر نهم مهسه له یه هینایه وهو، به لگه ی به ره له ستکاران و، ریډهران خسته پرو. وتیشمان به لگه یه کی ناشکراو راشکاوی وا نیه، ری پی چونه مزگهوت و مانه وه، له له شگران و چه یزدار بگریټ..

۷- تیکه لاوی میړدو ژنی چه یزدار: خواردن و دانیشن و تیکه لاوی میړدو ژنی چه یزدار، نه مانه و هاوشیوهیان، ههموی رهفتاری سروشتیهو، حوکمیان شیاویټی پیگه وه بونه.. له پیغه مبهری پیشه وای تاک و سهروهرمانه وه صلی الله علیه وسلم، له وهش زیاتر ریوایهت کراوه، له سهرده مانیکدا، که جوله که (که نه هلی کیتاب بون و روشنیری دینی و دنیایی نه و سهرده مه بون)، هیچ شتیکیان له مانه، له گهل ئافره تی چه یزداری خو یاندا نه ده کرد! عائیشه خان، خوا لیلی رازی بیټ ده گپرتیه وه: (كُنْتُ أَشْرَبُ وَأَنَا حَائِضٌ فَأَتَاوَلَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيضُغُ فَاذْ عَلَى مَوْضِعِ فَاذْ فِي شَرْبِ، وَأَتَعَرَّقَ الْعَرَقَ وَأَنَا حَائِضٌ فَأَتَاوَلَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاذْ عَلَى مَوْضِعِ فَاذْ فِي)^۱ واته: له چه یزدا بوم، ناوم به ده فریک ده خوارده وهو، ده مدایه دست پیغه مبهری خوا صلی الله

^۱ بوخاری (۲۲۴)، موسلیم (۸۹۰).

^۲ موسلیم (۳۰۰)، نه بو داود (۲۵۹)، نه سائی (۵۶/۱)، ئیبینوماجه (۶۴۳).

عليه وسلم، نهویش دهمی دهنأ، به شوینی دهمی منهوهو، ناوهکهی دهخواردوهو.. له چهیزدابوم، که قهپالم له پارچه گوشتیک دهگرت و، دهمدایه دست پیغه مبهری خوا، صلی الله علیه وسلم، نهویش گازی لهو شوینه دهگرت، که من دهم پیوه نابو..

٨ . خزمه تکرندی میردی: نهو فهرموده یه مان هیناپهوه، که

عائیشه خان خوا لیی رازی بیت، دهیگوت: (کنت أرجلُ رأسِ رسولِ اللهِ صلی الله علیه وسلم وأنا حائضٌ) ^١ واته: لهو کاتانهی له چهیزدابوم، سهری پیغه مبهری خوام صلی الله علیه وسلم، شانه دهکرد..

٩ . چهیزدارو میرده کهی له سهر پیخه فیک دهخون و دهچنه

ژیړ پوښاکیکه وه: نوم سه له مه خان خوا لیی رازی بیت، دهلی: (بینا أنا مع التبی صلی الله علیه وسلم مضطجعة فی خمیصة إذ حضرت فاستللت فأخذت ثياب حیضتی قال أنفست ^٢ قلت نعم فدعانی فاضطجعت معهُ فی الخمیلة) ^٣ واته: لهو کاتهی له گهل پیغه مبهری خوادا له ژیر خه میسه یه کدا (جاعمیکي خوری ره شه) راکشابوم، که و تمه چهیزه وه، به هیواشی له ژیر خه میسه که هاتمه ده ری و، جلو به رگه کانی تایبهت، به کاتی چهیزی خوم کوکرده وه، پیغه مبهر صلی الله علیه وسلم پرسی: که وتیته چهیزه وه؟! وتم: به لی، بانگی کرده وه، نیتر چومه وه ژیر لیغه که..

^١ بوخاری (٢٩٥)، موسلیم (٢٩٧).

^٢ نفست به مانای که وتنه چهیزه وه، نفست به مانای که وته زه یستانیه وه.. فتح الباری / شهرحی فهرموده ی ژماره (٢٩٤)..

^٣ بوخاری (٢٩٨)، موسلیم (٢٩٦).

ئيمام نه وهوی دهلی: به لگهی نه وهیه، که راکشان و خهوتن له گهال
حه یزداردا، له ژیر یهک لیفه دا جائیزه^۱..

★ ★ ★

خوینی زه یستان

زه یستان: نهو ئافره تهیه، که مندالی بوه.

خوینی زه یستانی: به پیناسهی مه زهه بی حه نه فی وشافیعی: نهو
خوینهیه، که له دوی مندال بون، له پیشی ئافره ت دیت.. به لام به
پیناسهی مه زهه بی حه نه لی: نهو خوینهیه به هو ی مندالبونه وه، له
پیشی ئافره ت دیت.. به پی مه زهه بی مالیکی، نهو خوینهیه، که هاوکات،
یان دوی له دایکبونی منداله که، له پیشی ئافره ت دیته دهره وه^۲.

۱. کاتی زه یستانی:

* زه یستانیش وه کو هیز کاتی دیاری کراوی نیه:

رای شه رعناسان له سههه نه وه کو یه، که هه ر کاتیک زه یستان ههستی به
پاک بونه وهی کرد، نه گه رچی به روژیک پیش چله شی بیت، ده بیت غوسل
دهرکات و، نوپزو روژو سههه جیی خوی بکات..

^۱ شرح مسلم (۹۵۴/۱).

^۲ پیناسه که کاریگه ری له سههه نه حکامه کان ههیه، بو نمونه: حوکمی نهو خوینهی دوو روژ
پیش له دایکبونی منداله که، له گهال شله مه نی تر دا دیته دهره وه، ئایا خوینی زه یستانییه،
یان جوژی تره.. هه ر کامیکیشیان بیت حوکمیکی تایبه تی خوی ههیه..

^۲ ترمزی (۴۲۹/۱) نه قلی کردوه.

کوتا ماوهیهک، که زهستان بو پاک بونهوهی، چاوهروانی دهکات، چل روزه، له بهر نه مه شه کوردهواری بهو ماوهیان وتوه چله.. که چلهی چو، نیر غوسل دردهکات و، نويزو روزه سهرجی خوی ناسایی دهکاتهوه.. بهلگهی نه مه، نهو فهرمودهیهی لای نوم سه له مه خانه، که دهلی: (کانت الثفساء علی عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم تغذی بعد نفاسها اربعین یوماً أو اربعین لیلة) واته: زهستانان له سهردهمی پیغه مبهری خوادا، صلی الله علیه وسلم بو ماوهی چل روزه، یان چل شهو، چاوهرپی پاک بونهوهیان دهکرد..

٢. حوکمی زهستانی وهکو حوکمی ههیزه:

رای شهرعناسان له سهر نه وهش کویه، که له هه مو رویه که وه حوکمی شهرعی زهستانی، وهکو حوکمی شهرعی ههیزه^١، له ههرچی هه لاله، یان هه رام، جائیزه، یان مهکروه..

* * *

خوینی جاری داوین (الإستحاضة)

١. خوینی جاری داوین (ئیستیحازه): بریتیه له بهردهوام لی

رؤیشتنی خوین، له عهورهتی نافره ته وه، جگه له خوینی ههیزو زهستانی.. پی وتراوه جاری، واته: بهردهوام، چونکه ههر وا بهردهوام ده بیت، تا خاوه نه که ی چاک ده بیت وه.. ده شیت نه م جوړه خوینه، له گهل

^١ نهبو داود (٣٠٧)، ترمزی (١٣٩)، ئینو ماجه، هه ندیک له فهرمودهوانان به زه عیفیان داناوه، هه ندیکی تریان به هه سن، به لام فهتوا له سهر نه م چلهیه..
^٢ نیل الاوطار (٢٨٦/١).

حهیزو زهستانیه که دا بیټ، یان له وان جودا.. ئه مه خوینیکی سروشتی، یان عاده تی هه مو ئافره تان نیه، به لکو به هوی حاله تیکی پشیوی هۆرمۆنه کانه وهیه..

ئهمه هه ر ئه وهیه، که شه رعناسانی کۆن له پیناسهیدا گوتویانه: (إِنَّمَا هُوَ عَرَقٌ) واته: نه زیفه و به هوی ده ماریکه وهیه.

۲. حوکمی شه رعی خوینی جاری داوین: کۆرای شه رعناسانی له سه ره که پاکه و ری له نوپۆژو رۆژو سه رجیی ناگریت..

۳. کاته کانی خوینی جاری داوین (ئیستیحازه):

ئه گه ر له کاتیکی غهیری کاتی ههیزو زهستانیدا هات:
ئه وه ئاساییه و حوکمه شه رعیه که ی، وه کو حوکمی شه رعی مه زییه، که له زه که ری پیاو دپته ده ره وه، پیسه و شوشتی ده ویت، نه ک غوسل ده رکردن.

ئه گه ر کاتی ده رکه وتنه که ی له گه ل کاتی ههیز یان زهستانیدا تیکه ل بو: ئافره ت له م دۆخهیدا له چوار حاله ت به ده ر نیه:

*: سویری ههیزی مانگانه ی خو ی ده زانی ت و ده زانی ت
چه ند رۆژی پی ده چیت: ئهمه به قه ده ر ئه و رۆژانه چاوه پروان ده کات ، که ته وا و بو، خو ی به پاک حسیب ده کات، پاشان غوسل ده رده کات و، ده که ویته وه نوپۆژو رۆژوو، سه رجیی خو ی، هه ر خوینیکی له وه زیاتر بی نی، به جاری داوینی حسیب ده کات، نه ک به ههیز.. به لگه ی ئهمه، فه رموده ی سه حیجی لای عایشه خانه، خوا لیی رازی بیټ، که ده گپرته وه: (إِنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ سَأَلَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الدَّمِّ

فَقَالَتْ عَائِشَةُ فَرَأَيْتِ مَرْكَتَهَا مَلَّانَ دَمَا فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ امْكُثِي قَدْرَ مَا كَانَتْ تَحْبِسُكَ حَيْضَتُكَ ثُمَّ اغْتَسِلِي ^۱ واته: نوم حه بیهه خوا لئی رازی بیټ، پرساری خوینی، له پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم کرد: پیخه فه کهیم بینی پر بوه له خوین! پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فرموی: بهقه دهر ئه و رۆژانه ی حه یزی پیشوت چاوه پروان کهو، پاشان غوسلت دهر کهو، نوپژی خۆت بکه..

***: یان سوپی حه یزی مانگانه ی خو ی نازانیټ، به لام**

خوینی حه یز له جوړی تر جیا ده کاته وه: ئه مه هه ر، که دئنیابو خوینی حه یزی وه ستاوه ته وه، غوسلی خو ی دهر ده کات و، نوپژی خو ی ده ست پی ده کاته وه، ئه و خوینه زیاده ی تر، که ده یبینیټ و ده یناسیټه وه، که خوینی حه یز نیه، به خوینی جاری داوین حسیب ده کات.. به لگه ی ئه مپش ئه و فرموده یه، که عائشه خان خوا لئی رازی بیټ، گیراویټیه وه: (أَنَّ فَاطِمَةَ بَتَّتْ أَبِي حَبِيشٍ جَاءَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ إِنِّي امْرَأَةٌ اسْتَحَاضُ فَلَا أَطْهَرُ أَفَادَعُ الصَّلَاةَ قَالَ إِنَّمَا ذَلِكَ عَرَقٌ وَلَيْسَتْ بِالْحَيْضَةِ فَإِذَا أَقْبَلْتَ الْحَيْضَةَ فَدَعِي الصَّلَاةَ وَإِذَا أَدْبَرْتَ فَاغْسِلِي عَنْكَ الدَّمَ ثُمَّ صَلِّي) ^۲ واته: فاتیمه ی کچی ئه بو حوبه یش، خوا لئی رازی بیټ، هاته خزمه ت پیغه مبهری خوا و، پرساری لی کرد، وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا، من ئا فره تی کم خوینی جاری داوینم هه یه، غوسلیشی بو دهرناکه م، ئایا واز له نوپژه کان بهینم بو ی؟ فرموی: نا، ئه وه دهماریکی تری خوینه و، په یوه ندی به حه یزه وه نیه، ئه گه ر حه یزه که ت هات،

^۱ موسلیم (محمد فوناد عبدالباقی ل ۲۶۴)، ئه بو داود (۲۷۹)، نه سائی (۱۱۹/۱).

^۲ بوخاری (۳۲۷)، موسلیم (۲۶۲).

نوێژەکان مەگە، کە حەیزەگەشت تەواو بو، غوسلت دەرکەو ئاسەواری خۆینەگەت بشۆو، پاشان نوێژەکانت بکە..

***: یان یەگەمجارە سووری حەیزی مانگانەى خۆى دەبینیت**

و خۆینی حەیز لە جوۆرى تر جیا ناکاتەو: حوکمی ئەمە ئەو دەیه، کە بە ئافرهتانی تر قیاس بکریت، بە تاییبەتی خزمانی خۆی، ئەگەر ئەوان لە مانگیکدا بە شیۆهیهکی گشتی شەش، بۆ حەوت رۆژ دەکەونە حەیزەو، ئەوا ئەمیش ئەوئەندە حسیب دەکات و، باقیەگەى تری خۆی بە پاک دادەنیت، غوسلی خۆی دەر دەکات و، نوێژەکانی دەکات.. بەلگەى ئەمیشیان ئەو فەرمودەیه، کە لە پیغەمبەری خواو، صلی اللہ علیہ وسلم ریوایەت کراو، کە فاتیمەى کچی جەحش، خوا لێی پازی بیّت هاتە خزمەتی و، سکالای زۆری خۆینی جاری داوینی خۆی کرد پیی فەرمو:

(... إِمَّا هَذِهِ رَكُضَةٌ مِنْ رَكُضَاتِ الشَّيْطَانِ ، قَالَ: فَتَحِيضِي سِتَّةَ أَيَّامٍ أَوْ سَبْعَةَ فِي عِلْمِ اللَّهِ ثُمَّ اغْتَسَلِي حَتَّى إِذَا رَأَيْتِ أَنَّكَ قَدْ طَهَّرْتِ وَاسْتَيْقَمْتِ فَصَلِّي أَرْبَعَةَ وَعِشْرِينَ لَيْلَةً وَأَيَّامَهَا وَصُومِي، فَإِنَّ ذَلِكَ يُجْزِيكَ ، وَكَذَلِكَ فَأَفْعَلِي فِي كُلِّ شَهْرٍ كَمَا تَحِيضُ النِّسَاءُ وَيَطْهَرْنَ لِمِيقَاتِ حَيْضِهِنَّ وَطَهَّرِهِنَّ (...)^۱ واتە: ئەو یەکیکە لە تین و فشارەکانی شەیتان، هەر کە هات، تۆ شەش رۆژ، یان حەوت شەوی لى حسیب کە، پاشان غوسلت دەرکەو، کە دنیابوویت، بیست و چوار شەو حسیب کە، کە نوێژو رۆژوی خۆتی تیدا دەکەیت، ئەوئەندەشت بەسە، ئیتر هەمو مانگیک هەر وا بکە، هەر وەکو،

^۱ ئەبو داود (۲۸۷)، ئیمامی شافعی لە الأم (۵۱/۱) ئیبنو ماجه (۶۲۲) ترمزی (باب ۹۵) عبدالرزاق (المصنف ۱۱۲۸) دەشەرموی: (إسناده ضعيف ويحسن إذا توبع)، بەلام شیخی ئەلبانی لە ارواو الغلیل (۲۰۵) دا بە حەسەنی ناساندو.

کە ئافرماتان دەکەونە حەیزەووە، پاك دەبنەووە، ئاوا بۆحەیزو پاکى خۆيان دمکەن..

***: یان ئافرەت پادەو برى سوپى حەیزى مانگانەى خۆى**
بیرچۆتەووە و خوینى حەیز لە خوینى جارى داوین جیا
ناکاتەووە: شەرەناسان لە حوکمی ئەمەدا راجوین، پەسەندترینیان نەومیە، کە دەلین: حوکمی وەکو حوکمی ئەو ئافرەتەیه، کە یەکمجارىتی و تازە دەکەوێتە حەیزەووە، جوړى خوینەکان لیک ناکاتەووە.. قیاسى لیسەر ئافرەتانی دەوروبەرى بۆ دەرکړت..

★ ★ ★

٤ . ئەحکامەکانى خوینى جارى داوین (ئىستىحازە):

١- ئەو ئافرەتەى خوینى جارى داوینى هەیه، وەکو ئافرەتى تر پاکەو، هیچ حوکمىكى حەیزدارو زەيستانى بەسەردا نادریت، وەك لى حەرپام کردن و رى نەدان..

٢ - ئەو ئافرەتەى خوینى جارى داوینى هەیه، بە کۆپرای شەرەناسان وەکو ئافرەتى تر پاکەو، نوێژو رۆژوى خۆى دەکات و، قورئان دەخوینیت و، هەلیدەگریت و، سوجدەى تىلاومت و، سوپاسکردن (شوکر) دەبات..

٣ - ئەو ئافرەتەى خوینى جارى داوینى هەیه، مەرج نیە بۆ هەمو نوێژیک، دەستنوێژى نوێ بگریتەووە، مادام دەستنوێژى بە هۆکارى تر نەشکا بێت. چونکە وا پیناچیت ئەو حوکمانەى، لیسەر دەستنوێژ گرتنى

بۆ هه مو نوئزك هاتوه بههيز بن و، حوكمی شه رعییان پئ دهر كریت^۱.. به لام بۆ ئه وهی له راجوویی و جیدالی دهر چیت، باشر وایه، كه بۆ ههر نوئزك ده ستنوئز بگریته وه.. خو ئوم حه بیبه خان خوا لیی رازی بیته، خوینی جاری داوینی هه بووه، له مائی پیغه مبه ری ناز داردا، صلی الله علیه وسلم صلی بووه، وهكو عائیشه خان ده گیریته وه: حه وت سال بۆ ههر نوئزك غوسلیکی دهر كردوه: (أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ اسْتَحْيَضَتْ سَبْعَ سِنِينَ... فَكَانَتْ تَقْتَسِلُ لِكُلِّ صَلَاةٍ) ^۲!! به لام وتمان ئه مه، فه رمانیک نیه و به سه ر ئافره تانه دا درا بیته، كه خوینی جاری داوینیان هه یه..

۴ - زۆرینه ی شه رعناسان^۲ گوتویانه، ئه و ئافره ته ی خوینی جاری داوینی هه یه، میرده كه ی ده توانیته له غهیری كاتی حه یزو نیفاسیدا، سه رجیی له گه لدا بكات، با خوینی داوینیشی به رده وام بیته..

۵ - ئه و ئافره ته ی خوینی جاری داوینی هه یه، بۆ ئیعتیکاف بیته، یان بۆ غهیری ئیعتیکاف، ده توانیته له مزگه وتدا بمینیته وه، به لگهش ئه وه یه، كه عائیشه خان خوا لیی رازی بیته ده گیریته وه: (اعْتَكَفْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ امْرَأَةً مِنْ أَزْوَاجِهِ مُسْتَحَاضَةً فَكَانَتْ تَرَى الْخُمْرَةَ وَالصُّفْرَةَ فَرَبَّمَا وَضَعْنَا الطُّسْتَ تَحْتَهَا وَهِيَ تَصَلِّي) ^۳ واته: یه كیک له خیزانه به رپزه كانی پیغه مبه ری خوا، صلی الله علیه وسلم له مزگه وت، له خزمه تیدا ئیعتیکافی كردبو، له ناو ته شته كه ی ژیری (له شوینی مانه وهی

^۱ له كتیبی شیخ مسته فا العه ده وی: جامع أحكام النساء (۲۳/۱) دا توئزینه وه له سه ر زۆرینه یان كراوه و رون كراونه ته وه كه بۆچی زه عیفن..

^۲ بوخاری (۳۲۷)، موسلیم (۲۶۲).

^۳ المجموع (۲/۲۷۲)، المغنی (۱/۳۳۹).

^۴ بوخاری (۱۹۳۲).

نهو خيزانه بهر پڙه، له ناو مزگه و ته که دا) خوښ و زهر د باوي دهبينرا..
واته: نه و نده خوښ له ژپړه وه لئ ده چورايه ناو ته شته که وه !!
نيمام نه وه وي ده لئ: کوراي شهر عناسان له سره نه وه يه که نه و
نافرته ي خوښي جاري داوښي هه يه و، له نيعتیکافدايه، هر وه کو
نافرته ي تره و پاکه'..

★ ★ ★

ليږدا به يارمه تي خوي پهر و دگار به شي پاکزي . که ده به ش بو .
کوټاي هات و به شي دوايي باسه کانی نوښت

إن شاء الله

ليستی فہرموده ڪان

ڪه له بهشي پاڪڙييدا هاتون به گوڙهي پيتي يه ڪه ميان ريڪ خراون

لاپهڙه	(i)
۱۲۹	۱ - (أتى النبي صلى الله عليه وسلم سبابة قوم فبال قائما)
۶۶	۲ - (أتى النبي صلى الله عليه وسلم الغائط، فأمرني أن أتيه بثلاثة أحجار)
۸۲	۳ - (أتانا رسول الله صلى الله عليه وسلم فأخرجنا له ماء في تور من صفر)
۱۰۲	۴ - (أحك جتأحي الذباب سُم والآخر شفاء)
۲۹۹	۵ - (أذنت لرسول الله صلى الله عليه وسلم غسله من الجنابة)
۷۷	۶ - (أرأيت إذا جامع الرجل امرأته فلم يمن فقال عثمان يتوضأ)
۲۲۷	۷ - (أرأيت لو تمضمضت)
۱۹۶	۸ - (أسبغ الوضوء، وخلل بين الأصابع، وبالغ في الاستنشاق)
۳۶۷	۹ - (أصبت السُّتة، وأجزأتك صلواتك)
۳۴۹	۱۰ - (أقبل رسول الله صلى الله عليه وسلم من نحو بئر جمل)
۱۶۷	۱۱ - (ألا أدلكم على ما يمنحو الله به الخطايا)
۱۵۰	۱۲ - (ألق عنك شجر الكفر واخترن)
۱۴۰	۱۳ - (الطوها، وما حولها فاطرحوه وكلوا سمتكم)
۱۱۸	۱۴ - (اللهم إني أعوذ بك من الخبث و الخبائث)
۳۷۵	۱۵ - (اليس إذا حاضت لم تصل ولم تصم فذلك نقصان دينها)
۳۵۰	۱۶ - (أما إنه ليس في التوم تفريط إنما التفريط على من لم يصل الصلاة)
۲۹۶	۱۷ - (أما أنا فأخذت ماءً كفي ثلاثاً فأصب على رأسي، ثم)
۵۷	۱۸ - (أنتوضأ بما أفضلت الحمر؟)
۲۸۵	۱۹ - (أن يغتسل بماء وسدر)
۵۹	۲۰ - (أن أبا قتادة دخل عليها فسكبت له وضوءاً، فجاءت هرة تشرب منه)
۶۴	۲۱ - (أن أعرابياً بال في المسجد فقام إليه بغض القوم)
۲۹۴	۲۲ - (أن أم حبيبة استحيضت سبع سنين، فسألت)
۲۶۸	۲۳ - (أن رسول الله صلى الله عليه وسلم توضأ ومسح على الجوربين والتغليين)
۲۳۶	۲۴ - (أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان إذا اغتسل من الجنابة يبدأ فيغسل)
۳۹	۲۵ - (أن رسول صلى الله عليه وسلم دعا بسجل من ماء زمزم)

- ۶۴ - ۲۵ - (أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ أَمَرَ أَنْ يُسْأَلَ لَهُ)
- ۵۸ - ۲۶ - (أَنَّ عُمَرَ خَرَجَ فِي رَكْبٍ فِيهِمْ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ، حَتَّى وَرَدُوا حَوْضًا)
- ۲۵۳ - ۲۷ - (أَنَّ الثَّيْبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِالْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ فِي غَرْوَةِ تَبُوكَ)
- ۲۸ - ۲۸ - (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اغْتَسَلَ، هُوَ وَمِيمُونَةُ مِنْ إِنْاءٍ وَاحِدٍ) ۴۱
- ۸۳ - ۲۹ - (أَنَّ الثَّيْبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ فَمَسَحَ عَلَى خَفَيْهِ، وَمُقَدَّمِ رَأْسِهِ)
- ۲۹۳ - ۳۰ - (أَنَّ الثَّيْبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَافَ عَلَى نِسَائِهِ أَجْمَعِ)
- ۹۹ - ۳۱ - (أَنَّ الثَّيْبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاءَ فَاظْفَرَ فَتَوَضَّأَ)
- ۲۳۶ - ۳۲ - (أَنَّ الثَّيْبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَتَامَ وَهُوَ جُنُبٌ تَوَضَّأَ)
- ۲۳۸ - ۳۳ - (أَنَّ الثَّيْبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَوَضَّأُ لِكُلِّ صَلَاةٍ)
- ۳۲۱ - ۳۴ - (أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ فِي اللَّيْلَةِ الْوَاحِدَةِ)
- ۵۰ - ۲۵ - (أَنَّ الثَّيْبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَغْتَسِلُ بِفَضْلِ مَيْمُونَةَ)
- ۵۰ - ۳۶ - (أَنَّ الثَّيْبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِيَهُ فِي بَعْضِ طُرُقِ الْمَدِينَةِ وَهُوَ جُنُبٌ)
- ۱۸۵ - ۳۷ - (أَنَّ الثَّيْبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسَحَ رَأْسَهُ وَأُذُنَيْهِ مَرَّةً وَاحِدَةً)
- ۱۷۱ - ۳۸ - (أَنَّهُ رَأَى عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ دَعَا بِوَضُوءٍ فَأَفْرَغَ عَلَى يَدَيْهِ)
- ۱۲۲ - ۳۹ - (أَنَّهُ مَالَ إِلَى ذِمَّتِ مِنَ الْأَرْضِ فَبَالَ فِيهِ)
- ۲۲۷ - ۴۰ - (أَنَّ وَلِيدَةَ سُودَاءَ كَانَتْ لِحِيٍّ مِنَ الْعَرَبِ فَأَعْتَقَهَا فَكَانَتْ) پەراویزی
- ۳۸۴ - ۴۱ - (أَنَّ الْيَهُودَ كَانُوا إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ فِيهِمْ لَمْ يُؤَاكِلُوهَا)
- ۲۲۷ - ۴۲ - (أَهْوَى إِلَى الثَّيْبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيَقْبَلَنِي، فَقُلْتُ: إِنِّي صَائِمَةٌ)
- ۱۳۸ - ۴۳ - (أَيُّمَا إِهَابٍ ذَبَعَ فَقَدْنَا طَهْرًا)

لاپه ره

(۱)

- ۱۳۶ - ۴۴ - (أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصَبِيٍّ يُحَنِّكُهُ فَبَالَ عَلَيْهِ) پەراویزی
- ۶۸ - ۴۵ - (أَحَلَّ لَنَا مَيْتَتَانِ وَدَمَانِ)
- ۹۷ - ۴۶ - (أَحَلَّتْ لَنَا مَيْتَتَانِ وَدَمَانِ)
- ۱۸۵ - ۴۷ - (الْأُذُنَانِ مِنَ الرَّأْسِ)
- ۲۰۶ - ۴۸ - (أَقِيمَتِ الصَّلَاةَ وَرَجُلٌ يَتَاجِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
- ۳۵۵ - ۴۹ - (أَعْطَيْتِ مَا لَمْ يُعْطَ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ، فَلَنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا هُوَ؟)

لاپه ره

(۱)

- ۱۲۱ - ۵۰ - (إِتَّقُوا اللَّعَّانِينَ، قَالُوا: وَمَا اللَّعَّانَانِ)
- ۶۵ - ۵۱ - (إِحْدَانَا يُصِيبُ ثَوْبُهَا مِنْ دَمِ الْحَيْضِ)

- ۱۵۰ . ۵۰ - (اختتن ابراهیم خلیل الرحمن بعد ما آتت علیه ثمانون سنة)
- ۲۳۶ . ۵۱ - (اذا أتى أحدكم أهله ثم أراد أن يعود فليتوضأ)
- ۲۳۵ . ۵۲ - (اذا أتيت مضجعتك فتوضأ وضوءك للصلاة ثم اضطجع)
- ۱۱۹ . ۵۳ - (اذا أتيتم العائط فلا تستقبلوا القبلة ولا تستدبروها، ولكن شرفوا أو غربوا)
- ۳۲۳ . ۵۴ - (اذا أراد أن يتام وهو جئب، غسل فرجه،)
- ۱۱۳ . ۵۵ - (اذا استجمر أحدكم فليستجمر ثلاثا)
- ۲۱۸ . ۵۶ - (اذا أفضى أحدكم بيده إلى ذكره ليس بينها شئ فليتوضأ)
- ۲۱۳ . ۵۷ - (اذا أفضى أحدكم بيده إلى فرجه وليس بينته وبينتها حجاب)
- ۲۸۵ . ۵۸ - (إذا أقبلت الحيضة فدعي الصلاة وإذا أدبرت فاغسلي عتك الدم وصلي)
- ۱۵۱ . ۵۹ - (إذا التقى الختانان وجب الغسل)
- ۳۴۰ . ۶۰ - (اذا أمرتكم بأمر فأتوا منه ما استطعتم)
- ۲۹۹ . ۶۱ - (اذا بال أحدكم فلا يأخذن ذكره بيمينه)
- ۱۶۶ . ۶۲ - (اذا توضأ أحدكم فأحسن الوضوء ثم خرج إلى المسجد)
- ۱۷۸ . ۶۳ - (اذا توضأت فمضمض)
- ۱۷۷ . ۶۴ - (اذا توضأ أحدكم فليجعل في أنفه ماء ثم ليستثر)
- ۱۷۷ . ۶۵ - (اذا توضأ أحدكم فليستشق..)
- ۲۵۵ . ۶۶ - (اذا توضأ أحدكم، ولبس خفيه، فليمسح عليهما، وليصل فيهما)
- ۱۶۵ . ۶۷ - (اذا توضأ العبد المسلم فغسل وجهه خرج من وجهه كل خطيئة)
- ۱۳۷ . ۶۸ - (اذا جاء أحدكم المسجد فليقلب نعليه، ثم ليتظر فيهما فإن رأى خبثا)
- ۲۸۱ . ۶۹ - (اذا جلس بين شعبها الأربع، ثم جهدها، فقد وجب الغسل)
- ۱۵۱ . ۷۰ - (اذا خفضت فأشمتي لا تتهكي ؛ فإن ذلك أنظر للوجه)
- ۶۸ . ۷۱ - (اذا ذيع الإهاب فقد طهر)
- ۱۱۳ . ۷۲ - (اذا دخل أحدكم الخلاء فليتمسح بثلاثة أحجار)
- ۱۱۱ . ۷۳ - (اذا ذهب أحدكم إلى القائط فليستطب بثلاثة أحجار فإنها تجزي عنه)
- ۵۹ . ۷۴ - (اذا شرب الكلب في إناء أحدكم فليغسله سبعاً)
- ۲۸۰ . ۷۵ - (اذا فضخت الماء فاغتسل)
- ۴۳ . ۷۶ - (اذا كان الماء قلتين، لم يخمل الخبث)
- ۲۰۹ . ۷۷ - (اذا نام العبد في سجوده باهى الله تعالى به الملائكة يقول)
- ۲۰۷ . ۷۸ - (اذا نعت أحدكم في صلاته فليرفد حتى يذهب عنه التوم)
- ۶۳ . ۷۹ - (اذا وطئ أحدكم بتعله الأذى فإن الشراب له طهون)

- ٨٢ - (إذا وقع الذباب في إناء أحدكم فليغمسه كله ثم يطرحة)، ١٠٢
- ٨٣ - (إذا وقع الذباب في إناء أحدكم فامقلوه) ١٠٢
- ٨٤ - (إذا وقع الذباب في إناء أحدكم فليغمسه كله ثم يطرحة) ٦٩
- ٨٥ - (إذا وقع الذباب في شراب أحدكم فليغمسه ثم ليترعه) ١٠٢
- ٨٦ - (إذا وقع الذباب في طعام أحدكم أو شرابه فليغمسه ثم يخرجه) ١٠٣
- ٨٧ - (إذا وقع الذباب في شراب أحدكم فليغمسه - كله - ثم ليترعه) ١٠٢
- ٨٨ - (إذا ولغ الكلب في إناء أحدكم فليرفه ثم ليغسله) ١٣٨
- ٨٩ - (إذهبوا به إلى حائط بني فلان فمروءه أن يغتسل) ٢٨٦
- ٩٠ - (ارزج فاحسن وضوءك) ١٩٠
- ٩١ - (الاسلام يهدم ما قبله) ٢٨٧
- ٩٢ - (اصنعوا كل شيء إلا التكاح) ٣٧٩
- ٩٣ - (اعتكفت مع رسول الله صلى الله عليه وسلم امرأة من أزواجه مستحاضة) ٣٩٧
- ٩٤ - (اغتسل من الاغماء) ٢٩٢
- ٩٥ - (اغسله بماء وسدر وحكيه بضيع) ١٣٦
- ٩٦ - (افعلي ما يفعل الحاج غير أن لا تطوفي بالبيت حتى تطهري) ٢٨٦
- ٩٧ - (إن شئت توضأ، وإن شئت فلا تتوضأ) ٢١٩
- ٩٨ - (إن وجدتم غيرها فكلوا منها واشربوا) ٨١
- ٩٩ - (إن الله الذي حرّم شرّها حرّم بيعها) ٨٤
- ١٠٠ - (إن الله ورسوله ينهاكم عن لحوم الحمر فإنها رجس أو نجس) ٧١
- ١٠١ - (إن أمّتي يدعون يوم القيامة غراً محجلين) ١٩٧
- ١٠٢ - (إن أم حبيبة سألت النبي صلى الله عليه وسلم عن الدم) ٣٩٣
- ١٠٣ - (إن امرأة سوداء كانت تقم المسجد) ٣٢٧
- ١٠٤ - (إنّا بأرض قوم أهل كتاب أفناكل في آييتهم؟) ٥٦
- ١٠٥ - (إنّ الذباب في أحد جناحيه داء وفي الآخر شفاء) ١٠٣
- ١٠٦ - (إنّ رسول الله صلى الله عليه وسلم مسح رأسه من فضل ماء كان بيديه) ٤٨
- ١٠٧ - (إنّ العبد إذا قام يصلي أتاه ملك فقام خلفه يستمع القرآن) ١٥٨
- ١٠٨ - (إنّ المؤمن لا يتجس) ٢٤٤
- ١٠٩ - (إنّ هذا شيء كتبه الله على بنات آدم) ٩١
- ١١٠ - (إنّما الاعمال بالنيات وإنما لكل امرئ ما نوى) ١٧٣
- ١١١ - (إنّما أمرت بالوضوء إذا فمت إلى الصلاة) ١٦٤

- ۱۱۲ . (إِنَّمَا ذَلِكَ عِرْقٌ وَلَيْسَ بِالْحَيْضَةِ فَإِذَا أَهْبَلْتَ الْحَيْضَةَ)
 ۱۱۳ . (إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَصْنَعَ هَكَذَا فَضْرَبْ بِكَفِّهِ ضَرْبَةً عَلَى الْأَرْضِ)
 ۱۱۴ . (إِنَّمَا الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ)
 ۱۱۵ . (إِنَّمَا هَذِهِ رَكْعَةٌ مِنْ رَكَضَاتِ الشَّيْطَانِ ،)
 ۱۱۶ . (إِنَّمَا هُوَ مِتْكَ)
 ۱۱۷ . (إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَحْنِثَ عَلَى رَأْسِكَ ثَلَاثَ حَثِيَّاتٍ مِنْ مَاءٍ)
 ۱۱۸ . (إِنَّهُ دَمٌ عِرْقٌ)
 ۱۱۹ . (إِنَّهُ لَمْ يَمْتَعْنِي أَنْ أَرُدُّ عَلَيْكَ إِلَّا أَتَيْتُكَ بِغَرْهَتِ أَنْ أَدَّكَ اللَّهُ إِلَّا عَلَى الطَّهَارَةِ)
 ۱۲۰ . (إِنَّهَا لَيْسَتْ بِتَجَسُّسٍ، إِنَّهَا مِنَ الطَّوَافِينِ عَلَيْكُمْ وَالطَّوَافَاتِ)
 ۱۲۱ . (إِنَّهُمَا يُعَدَّانِ، وَمَا يُعَدَّانِ فِي كَبِيرٍ، أَمَّا هَذَا فَكَانَ لَا يَسْتَنْزَهُ مِنْ بَوْلِهِ)
 ۱۲۲ . (إِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَالَ، ثُمَّ تَوَضَّأَ)
 ۱۲۳ . (إِنِّي لَا أَحِلُّ الْمَسْجِدَ لِحَائِضٍ وَلَا جُنُبٍ)
 ۱۲۴ . (إِنِّي لَأَفْعَلُ ذَلِكَ أَنَا وَهَذِهِ ثُمَّ نَغْتَسِلُ)
 ۱۲۵ . (يَحْتَرُّ مِنْ كَتْفٍ شَاةٍ فِي يَدِهِ)

(ب) لاپہرہ

- ۱۲۶ . (بَاتَ الشَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي طَوَى حَتَّى أَصْبَحَ ثُمَّ دَخَلَ مَكَّةَ)
 ۱۲۷ . (بَالِغٌ فِي الْإِسْتِشْقِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا)
 ۱۲۸ . (بِئْسَ عِنْدَ خَالَتِي مَيْمُونَةٌ لَيْلَةٌ فَقَامَ الشَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
 ۱۲۹ . (بَوْلُ الْقَلَامِ الرَّضِيعِ يَتَضَعُ وَبَوْلُ الْجَارِيَةِ يَغْسَلُ)
 ۱۳۰ . (بَيْنَمَا أَنَا مَعَ الشَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُضْطَجِعَةٌ فِي حَمِيصَةٍ إِذْ حَضَّتْ)

(ت) لاپہرہ

- ۱۳۱ . (تَأَخَذَ إِحْدَاكُنَّ مَاءَهَا وَسِدْرَتَهَا فَتَطَهَّرَ فَتَحْسِنِ الطَّهْرَ)
 ۱۳۲ . (تَبْلُغُ الْحَلِيَّةُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ حَيْثُ يَبْلُغُ الْوَضُوءُ)
 ۱۳۳ . (تَحْتَهُ ثُمَّ تَقْرُضُهُ بِالْمَاءِ ثُمَّ تَتَضَخَّهُ ثُمَّ تَصَلِّيُ)
 ۱۳۴ . (تَخَلَّفَ الشَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنَّا فِي سَفَرَةٍ سَافَرْنَاهَا)
 ۱۳۵ . (تَوَضَّأُوا مِنْ لَحُومِ الْإِبِلِ وَلَا تَوَضَّأُوا مِنْ لَحُومِ الْقَتَمِ)
 ۱۳۶ . (تَوَضَّئُوا مِمَّا مَسَّتِ الثَّانِ)
 ۱۳۷ . (التَّيْمُمُ ضَرْبَتَانِ: ضَرْبَةٌ لِلْوَجْهِ، وَضَرْبَةٌ لِلْيَدَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ)

لاپہرہ	(ث)
١٢٨	١٣٨ - (ثلاث من الجفاء: أن يبُول الرجل قائما)
٣٠٨	١٣٩ - (ثم يفيض الماء على جلده كله)
١٩٣	١٤٠ - (ثم أخذ عرفة من ماء فغسل بها يده اليمنى ثم أخذ عرفة من ماء)
١٢٧	١٤١ - (ثم توضي لكل صلاة، حتى يجيء ذلك الوقت)
لاپہرہ	(ج)
١٤٠	١٤٢ - (جاء أعرابي فبال في طائفة المسجد فزجزه الناس،)
١٥٤	١٤٣ - (جروا الشوارب وأزخوا اللحي خالفوا المخوس)
٢٥٢	١٤٤ - (جعل رسول الله صلى الله عليه وسلم ثلاثة أيام ولياليهن للمسافر)
٢٥٤	١٤٥ - (جعل لنا رسول الله صلى الله عليه وسلم ثلاثا، ولو استتردنا زادنا)
لاپہرہ	(ح)
٣٠٦	١٤٦ - (حتى إذا ظن أنه قد أزوى بشرته أفاض)
٢٨٨	١٤٧ - (حق على كل مسلم أن يغتسل في كل سبعة أيام يوما)
٢٨٨	١٤٨ - (حق على كل مسلم السواك، وغسل يوم الجمعة،)
لاپہرہ	(خ)
١٥٤	١٥٠ - (خالفوا المشركين وفروا اللحي وأحفوا الشوارب)
١٥٢	١٥١ - (الختان سنة للرجال مكرمة للنساء)
٤٦	١٥٢ - (خرج رسول الله صلى الله عليه وسلم بالهاجرة)
٥٨	١٥٣ - (خرج رسول الله صلى الله عليه وسلم في بغض أسفاره ليلا)
١٢٩	١٥٤ - (خرج علينا النبي صلى الله عليه وسلم وفي يده كهيئة الدرة)
١٢٥	١٥٥ - (خرج النبي صلى الله عليه وسلم من بغض حيطان المدينة فسمع صوت)
٣٤٤	١٥٦ - (خرجنا في سفر فأصاب رجلا منا حجر، فشجّه في رأسه، ثم احتلم)
لاپہرہ	(د)
٤٠	١٥٧ - (دخل علينا رسول الله صلى الله عليه وسلم، حين توفيت ابنته)
٤٦	١٥٨ - (دعا النبي صلى الله عليه وسلم بقدح فيه ماء فغسل يديه)
٢٤٤	١٥٩ - (دعهما فإني أدخلتهما طاهرتين)
لاپہرہ	(ر)

- ۱۶۰ - (رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَجَرَّدَ لِإِهْلَالِهِ، وَاعْتَسَلَ) ۲۹۲
 ۱۶۱ - (رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُ عَلَى الْخَفَيْنِ) ۲۶۱
 ۱۶۲ - (رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسَحَ عَلَى الْخَفَيْنِ وَالْعِمَامَةِ) ۲۷۱
 ۱۶۳ - (رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسَحَ عَلَى الْخَفَيْنِ وَالْخِمَارِ) ۲۷۱
 ۱۶۴ - (رَأَيْتَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَسَرَ الْعِمَامَةَ عَنْ رَأْسِهِ وَمَسَحَ) ۲۷۲

(س) لاپه ره

- ۱۶۵ - (سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَجِلُّ لِي مِنْ أَمْرَاتِي) ۲۸۲
 ۱۶۶ - (سُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمَنِيِّ يُصِيبُ الثَّوْبَ) ۷۵
 ۱۶۷ - (سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَمَّا يَجِلُّ لِلرَّجُلِ مِنْ أَمْرَاتِهِ) ۲۸۱
 ۱۶۸ - (سَبَّرَ مَا بَيْنَ الْجَنِّ وَعَوْرَاتِ بَنِي آدَمَ إِذَا دَخَلَ أَحَدُهُمُ الْخَلَاءَ أَنْ يَقُولَ) ۱۱۸
 ۱۶۹ - (سَبَّرَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَغْتَسِلُ مِنَ الْجَنَابَةِ) ۱۳۶
 ۱۷۰ - (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ) ۱۶۸
 ۱۷۱ - (السُّوَاكُ مُطَهَّرَةٌ لِلْفَمِ، مُرْضَاةٌ لِلرَّبِّ) ۱۵۷

(ص و ط) لاپه ره

- ۱۷۲ - (الصَّعِيدُ الطَّيِّبُ وَضَوْءُ الْمُسْلِمِ وَإِنْ لَمْ يَجِدْ الْمَاءَ عَشْرَ سَنِينَ) ۳۰۳
 ۱۷۳ - (طَهَّرَ إِذَا وَلِعَ فِيهِ الْكَلْبُ أَنْ يَغْسِلَهُ) ۶۶
 ۱۷۴ - (الطَّهْرُ شَطْرُ الْإِيمَانِ) ۳۳
 ۱۷۵ - (الطَّوَافُ بِالْبَيْتِ صَلَاةٌ، إِلَّا أَنْ اللَّهُ أَبَاحَ فِيهِ الْكَلَامَ) ۲۴۰

(ع و غ) لاپه ره

- ۱۷۶ - (عَشْرٌ مِنَ الْفِطْرَةِ: فَصُّ الشَّارِبِ وَإِعْقَاءُ الْأَخِيَّةِ وَالسُّوَاكُ) ۱۴۷
 ۱۷۷ - (عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ رِوَاخُ الْجُمُعَةِ، وَعَلَى مَنْ رَاحَ الْجُمُعَةَ أَنْ يَغْتَسِلَ) ۲۸۹
 ۱۷۸ - (غَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ) ۲۸۸

(ف) لاپه ره

- ۱۷۹ - (فَأَذْرَكُنِي يَوْمَ عَرَفَةَ وَأَنَا حَائِضٌ، فَشَكَوْتُ إِلَى) ۳۱۲
 ۱۸۰ - (فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنَادِيًا يُنَادِي: أَلَا إِنَّ الْخَمْرَ) ۸۳
 ۱۸۱ - (فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يُوتِرَ مَسَّنِي بِرِجْلِهِ) ۲۲۷
 ۱۸۲ - (الْفِطْرَةُ خَمْسٌ: الْخِتَانُ، وَالِاسْتِحْدَادُ، وَفَصُّ الشَّارِبِ، وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ) ۱۴۷
 ۱۸۳ - (فَغَسَلَ وَجْهَهُ فَأَسْبِغَ الْوُضُوءَ ثُمَّ غَسَلَ يَدَيْهِ الْيُمْنَى) ۸۱

- ٣٦٣ - ١٨٤. (فَقَامَ الْمُسْلِمُونَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَرَبُوا بِأَيْدِيهِمْ)
 ٢٢٥ - ١٨٥. (فَقَدَّتِ الثَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي فِرَاشِي)
 ٣٠٥ - ١٨٦. (فَلَمَّا فَرَّغَ مِنْ غَسَلِهِ غَسَلَ رِجْلَيْهِ)
 ٣٧٧ - ١٨٧. (فِيخْلُلُ بِهَا أَصُولَ شَعْرِهِ ثُمَّ يَصُبُّ عَلَى رَأْسِهِ)

لاپه ره

(ق)

- ٢٨٠ - ١٨٨. (قُلْتُ لِعَائِشَةَ: إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْ شَيْءٍ وَأَنَا أَسْتَحِي)
 ٢٩٧ - ١٨٩. (قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي امْرَأَةٌ أَشَدُّ ضُفْرَ رَأْسِي فَأَتَقَضُّهُ لِعَسَلِ الْجَنَابَةِ)
 ٣١٠ - ١٩٠. (قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي امْرَأَةٌ أَشَدُّ ضُفْرَ رَأْسِي فَأَتَقَضُّهُ لِعَسَلِ الْجَنَابَةِ)

لاپه ره

(ك)

- ٣٧٩ - ١٩١. (كَانَ إِذَا أَرَادَ مِنَ الْحَائِضِ شَيْئًا أَلْقَى عَلَى فَرْجِهَا ثَوْبًا)
 ٢٩٨ - ١٩٢. (كَانَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ بَدَأَ فَعَسَلَ يَدَيْهِ)
 ١٥٩ - ١٩٣. (كَانَ إِذَا قَامَ لِلتَّهَجُّدِ مِنَ اللَّيْلِ يَشْوِصُ فَاذًا بِالسَّوَاكِ)
 ٤٧ - ١٩٤. (كَانَ الرَّجَالُ وَالنِّسَاءُ يَتَوَضَّئُونَ فِي زَمَانِ)
 ٣٠٦ - ١٩٥. (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ)
 ٣٧ - ١٩٦. (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَبَّرَ فِي الصَّلَاةِ، سَكَتَ هَنِيئَةً)
 ٣١٧ - ١٩٧. (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَتَوَضَّأُ بَعْدَ الْعَسَلِ)
 ٢٥٣ - ١٩٨. (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُنَا إِذَا كُنَّا سَفَرًا أَنْ لَا نَتْرَعَ)
 ٢٠٧ - ١٩٩. (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُنَا إِذَا كُنَّا مُسَافِرِينَ)
 ١١٤ - ٢٠٠. (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ الْخَلَاءَ فَأَحْمِلُ أَنَا)
 ٢٢٥ - ٢٠١. (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ)
 ١٩٧ - ٢٠٢. (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْتَسِلُ بِالصَّنَاعِ)
 ١٢٥ - ٢٠٣. (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَتَى الْخَلَاءَ أَتَيْتَهُ بِمَاءٍ فِي تَوْبِ)
 ٣٢٥ - ٢٠٤. (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْغِي إِلَى رَأْسِهِ وَهُوَ مُجَاوِزِ)
 ٢٨٨ - ٢٠٥. (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَرَأْسُهُ فِي حِجْرِي)
 ٥٢ - ٢٠٦. (كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَهْلُهُ يَغْتَسِلُونَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدِ)
 ٣٩١ - . (كَانَتِ الثَّفَسَاءُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَمْعُنُ بَعْدَ نَفَاسِهَا)
 ٣٧٥ - ٢٠٧. (كَانَ يُصِيبُنَا ذَلِكَ، فَتَوَمَّرَ بِقَضَاءِ الصَّوْمِ، وَلَا تَوَمَّرَ بِقَضَاءِ الصَّلَاةِ)
 ٣٠٨ - ٢٠٨. (كَانَ يُعْجِبُهُ التَّيْمُنُ فِي تَعْلِهِ وَتَرْجُلِهِ وَطَهْوَرِهِ وَفِي شَأْنِهِ كُلِّهِ)
 ٢٢٧ - ٢٠٩. (كَانَ يَقْبَلُ بَعْضَ أَزْوَاجِهِ وَهُوَ صَائِمٌ)

- ٥٦ - (كُتِبَ أَشْرَبُ وَأَنَا حَائِضٌ، فَأَنَاوَلَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
- ٣١١ - (كُتِبَ اغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِثَاءٍ وَاحِدٍ)
- ٧٣ - (كُتِبَ اغْسِلْهُ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيُخْرَجَ)
- ٢١٢ - (كُتِبَ أَنَامَ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَجُلَايَ فِي قِبَلْتِهِ)
- ٢٠٤ - (كُتِبَ رَجُلًا مَدَاءً فَأَمَرْتُ رَجُلًا أَنْ يَسْأَلَ الثَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
- ٢٥٨ - (كُتِبَ مَعَ الثَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي سَفَرٍ فَقَالَ امْعَكَ مَاءً)
- ٣٠٧ - (كُنَّا إِذَا أَصَابَتْ إِحْدَانَا جَنَابَةٌ، أَخَذَتْ بِيَدَيْهَا ثَلَاثًا فَوْقَ رَأْسِهَا)
- ٣٧٣ - (كُنَّا لَا نَعُدُّ الْكُنْزَةَ وَالصُّفْرَةَ بَعْدَ الطَّهْرِ شَيْئًا)
- ٤٧ - (كُنَّا نَتَوَضَّأُ نَحْنُ وَالنِّسَاءُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
- ٣١٠ - (كُنَّا نَغْتَسِلُ وَعَلَيْنَا الضَّمَامُ)
- ٥٥ - (كُنَّا نَغْرُو مَعَ رَسُولِ اللَّهِ فَنُصِيبُ مِنْ آنِيَةِ الْمُشْرِكِينَ وَأَسْقِيَتِهِمْ)
- ٣٣٧ - (كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ حَتَّى إِذَا كُنَّا بِالْبَيْدَاءِ)
- ٣٢٢ - (كَيْفَ كَانَ نَوْمُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجَنَابَةِ)

لاپهره

(ل)

- ١٧٨ - (لَا تَتِمُّ صَلَاةُ أَحَدِكُمْ حَتَّى يَسْبِعَ الْوُضُوءَ كَمَا أَمَرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ)
- ١١٣ - (لَا تَسْتَجُوا بِالرُّوثِ وَلَا بِالْعِظَامِ فَاتَهُ زَادٌ إِخْوَانِكُمْ مِنَ الْجَنِّ)
- ٣٢ - (لَا تَقْبَلُ صَلَاةَ مَنْ أَحْدَثَ حَتَّى يَتَوَضَّأَ)
- ١٦٤ - (لَا تَقْبَلُ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ إِذَا أَحْدَثَ وَلَمْ يَتَوَضَّأَ)
- ١٥١ - (لَا تَهْكِي، فَإِنَّ ذَلِكَ أَحْظَى لِلْمَرْأَةِ وَأَحَبُّ إِلَى الْبَعْلِ)
- ٣٧٤ - (لَا تَوَطَّأُ حَامِلٌ حَتَّى تَضَعُ، وَلَا غَيْرُ حَامِلٍ حَتَّى تَحِيضَ حَيْضَةً)
- ٢٢٩ - (لَا غَسْلَ عَلَيْهِ)
- ١٩٢ - (لَا وَضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرْ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ)
- ٥٣ - (لَا يَبُولُنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ وَلَا يَقْتَسِلُ فِيهِ مِنَ الْجَنَابَةِ)
- ١٢١ - (لَا يَبُولُنَّ أَحَدُكُمْ فِي مُسْتَحْمِهِ)
- ١١٢ - (لَا يَسْتَجِي أَحَدُكُمْ بِدُونِ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ)
- ٥٣ - (لَا يَقْتَسِلُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ وَهُوَ جُنُبٌ)
- ٢٠٣ - (لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ إِذَا أَحْدَثَ حَتَّى يَتَوَضَّأَ)
- ٢٢٤ - (لَا يَتَصَرَّفُ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا)
- ٢٤٢ - (لَا يَمَسُّ الْقُرْآنَ إِلَّا طَاهِرًا)

- ٢٣٨ - (لا يقبل الله صلاةً بغير طهور)
- ٢٣٩ - (لا يمسك أحدكم ذكره بيمينه وهو يقول ولا يتمسح من الخلاء بيمينه)
- ٢٤٠ - (لتخرج العواتق وذوات الخدور والحيض فيشهدن الخير)
- ٢٤١ - (لقيت رجلاً صحب النبي صلى الله عليه وسلم أزع سنين كما صحبه)
- ٢٤٢ - (لولا أخذتم إهابها، فذبغتموه، فانتفعتم به)
- ٢٤٣ - (لولا أن أشق على أمتي لأمرتهم بالسواك عند كل صلاة)
- ٢٤٤ - (ليس على من نام جالساً وضوء حتى يضع جتبه)

- (م) لاپهره
- ٢٤٥ - (الماء طهور، لا يتجسه شيء)
- ٢٤٦ - (ما هذه التار على أي شيء توقدون)
- ٢٤٧ - (ما قطع من البهيمة وهي حيّة فهو ميتة)
- ٢٤٨ - (مأ أنا فأخذ ملء كفي ثلاثاً فأصب على رأسي)
- ٢٤٩ - (ما يصلح للرجل من امرأته إذا كانت حائضاً ؟)
- ٢٥٠ - (ما متكم من أحد يتوضأ فيسبغ الوضوء)
- ٢٥١ - (مرها فلتقتسل ثم لتهل)
- ٢٥٢ - (المضمضة و الإستنشاق ثلاثاً للجنب فريضة)
- ٢٥٣ - (مفتاح الصلاة الطهور)
- ٢٥٤ - (من استخمر فليوتر من فعل فقد أحسن ومن لا فلا حرج)
- ٢٥٥ - (من توضأ فأحسن الوضوء، ثم أتى الجمعة فاستمع وأتت)
- ٢٥٦ - (من غسل ميتاً فليغتسل)
- ٢٥٧ - (من ترك موضع شجرة من جسده من جنابة لم يغسلها فعل به كذا وكذا)
- ٢٥٨ - (مفتاح الصلاة الطهور، وتحريمها التكبير، وتحليلها التسليم)
- ٢٥٩ - (من توضأ هكذا غفر له ما تقدم من ذنبه)
- ٢٦٠ - (من توضأ نحو وضوئي هذا ثم قام فركع ركعتين)
- ٢٦١ - (من توضأ فأحسن الوضوء، حرجت خطايا من جسده)
- ٢٦٢ - (ما متكم من أحد يتوضأ فيسبغ الوضوء)
- ٢٦٣ - (من توضأ وقال: سبحانك اللهم وبحمدك أشهد أن لا إله إلا أنت)
- ٢٦٤ - (من مس ذكره فليتوضأ)
- ٢٦٥ - (من مس ذكره فليتوضأ وضوءه للصلاة)

- ٣٦٦ - (من غسل ميتاً فليغتسل ومن حملة فليتوضأ)
 ٣٦٧ - (من جاء متكماً الى الجمعة فليغتسل)
 ٣٦٨ - (من توضأ يوم الجمعة فيها ونعمت ومن اغتسل فاقسل أفضل)
 ٣٦٩ - (من مس ذكره فليتوضأ، وأيماً امرأة مسّت فرجها فلتتوضأ)
 ٣٧٠ - (من حدثكم أن النبي صلى الله عليه وسلم كان يبول قائماً)

(ن) لاپهره

- ٣٧١ - (ناوليني الخمر من المسجد، فقلت إني حائض)
 ٣٧٢ - (نعم، إذا رأت الماء)
 ٣٧٣ - (نعم، توضأ من لخوم الإبل)
 ٣٧٤ - (نهى أن يبال في الماء الرأكد)
 ٣٧٥ - (نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم أن يبال في الجحر)
 ٣٧٦ - (نهانا أن نستقبل القبلة لقائط أو بول، أو نستنجي باليمين)
 ٣٧٧ - (نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم أن يتوضأ الرجل بفضل طهور)
 ٣٧٨ - (نهى أن تغتسل المرأة بفضل الرجل والرجل بفضل المرأة)

(هـ) لاپهره

- ٣٧٩ - (هذا الوضوء، فمن زاد على هذا فقد أساء وتعدى وظلم)
 ٣٨٠ - (هكذا أمرني ربي)
 ٣٨١ - (هكذا رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يتوضأ)
 ٣٨٢ - (هل هو إلا بضعة منك)

(و) لاپهره

- ٣٨٣ - (وجعلت لي الأرض كلها لي ولأمتي مسجداً)
 ٣٨٤ - (وجعلت لي الأرض مسجداً وطهوراً فأيما رجل من أمتي)
 ٣٨٥ - (وضعت للنبي صلى الله عليه وسلم ماء للغسل (وسترتة)
 ٣٨٦ - (... وقال من توضأ نحو وضوئي هذا ثم صلى ركعتين)
 ٣٨٧ - (وقد رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يمسح ظاهر خفيه)
 ٣٨٨ - (وتؤدي بالصلاة فصلى بالناس، فلما انفتل من صلاته إذا هو برجل معتزل)

(ي) لاپهره

- ٣٨٩ - (يا بلال حدثني بأزجى عمل عملته في الإسلام)

- ٢٥٤ - ٢٩٠ . (يا رسول الله، امسح على الخفين ؟ قال: نعم)
- ٤٢ - ٢٩١ . (يا رسول الله، أنتوضأ من بئر بضاعة ؟)
- ٧٨ - ٢٩٢ . (يا رسول الله إذا جامع أحدنا فاكسل)
- ٣٨ - ٢٩٣ . (يا رسول الله، إنا نركب البحر، نخمل معنا القليل من الماء)
- ٣٣٠ - ٢٩٤ . (يا عائشة ناوليني الثوب، فقالت: إني حائض)
- ١٢٨ - ٢٩٥ . (يا عمر، لا تبل قائماً)
- ٣٨٠ - ٢٩٦ . (يتصدق بدينار أو نصف دينار)
- ٣٥٤ - ٢٩٧ . (يخشى الناس يوم القيامة على صعيد واحد)
- ١٧٠ - ٢٩٨ . (يعقد الشيطان على قافية رأس أحدكم إذا هو نام ثلاث عقد يضرب)
- ٦٤ - ٢٩٩ . (يغسل ذكره ويتوضأ)
- ٣١٧ - ٣٠٠ . (يغتسل ويصلي ركعتين، ولا أراه يحدث وضوءاً بعد الغسل)
- ١٣٧ - ٣٠١ . (يكفيك أن تأخذ كفاً من ماء فتتضح به ثوبك حيث ترى)

★ ★ ★

هه نديك له سه رچاوه كان

سه رچاوه كاني ناياتي نه حكام:

- أحكام القرآن، محمد بن عبدالله الاندلسي (ابن العربي) دار الكتب العلمية ط ٤ (جزء).
- الجامع لأحكام القرآن، لأبي عبدالله محمد بن احمد الانصاري القرطبي / دار الحديث - القاهرة ط ٢ ١٤١٦ هـ / ١٩٩٦ (١٠ جزء).
- تفسير الطبري: جامع البيان عن تأويل آي القرآن، لأبي جعفر محمد بن جرير الطبري / مؤسسة الرسالة ط ١٤١٥ هـ / ١٩٩٤ (٢٠ جزء).
- تفسير القيم لابن القيم، جمعه محمد أويس الندوي / دار الكتب العلمية (١ جزء).
- أضواء البيان في إيضاح القرآن بالقرآن، محمد أمين بن محمد بن المختار الجكني الشنقيطي / دار الفكر - بيروت ١٤١٥ هـ / ١٩٩٥ (٩ جزء).

سه رچاوه كاني فهرموده ي نه حكام:

- إرواء الغليل في تخريج أحاديث منار السبيل، محمد ناصر الدين الالباني / المكتب الاسلامي لبنان ١٩٨٧ (٩ جزء).
- التلخيص الحبير في تخريج أحاديث الرافي الكبير، احمد بن علي محمد الكتاني العسقلاني / مؤسسة قرطبة ١٤١٦ هـ / ١٩٩٥ ط ٤ (جزء).
- تمام المنة في التعليق على فقه السنة، الشيخ محمد ناصرالدين الالباني: دار الراجعية - الرياض ط ١٤١٩ هـ / ١٩٩٨ (١ جزء).
- توضيح الاحكام من بلوغ المرام، عبدالله بن عبدالرحمن البسام / مكتبة النهضة الحديثة - مكة المكرمة ط ٣ ١٤١٧ هـ / ١٩٩٧ (٦ جزء).
- سبل السلام شرح بلوغ المرام، محمد بن اسماعيل الامير اليمني الصنعاني / دار الفكر ١٤٢٣ هـ / ٢٠٠٣ (٤ جزء).
- شرح معاني الآثار، ابو جعفر احمد بن محمد بن سلامة الازدي الطحاوي / عالم الكتب - دار الكتب العلمية بيروت ط ١٣٩٩ (٤ جزء).
- نصب الراجعية في تخريج أحاديث الهداية، جمال الدين عبدالله بن يوسف الزيلعي / دار الحديث ١٤١٥ هـ / ١٩٩٥ (٦ جزء).

- نیل الاوطار، محمد بن علي الشوكاني / دار الحديث ١٤١٣ هـ / ١٩٩٣ ط١ (٨ جزء).
- الوجيز في فقه السنة و الكتاب العزيز، عبدالعظيم بن بدوي / دار ابن رجب
للنشر القاهرة ط٢ ١٤٢١هـ/٢٠٠١ (١ جزء).

فهرمودهو شهرحهکانی فهرموده:

- تحفة الاحوزي في شرح سنن الترمذي، محمد بن عبدالرحمن بن عبدالرحيم
المباركفوري / دار الكتب العلمية (١٠ جزء).
- سلسلة الاحاديث الصحيحة و شئ من فقهها و فوائدها، محمد ناصر الدين
الألباني/ مكتبة المعارف - الرياض (٧ جزء).
- سلسلة الاحاديث الضعيفة، محمد ناصر الدين الالباني / مكتبة المعارف - الرياض
(١١ جزء).
- سنن ابن ماجه، لأبي عبدالله محمد بن يزيد القزويني، المطبوع مع شرح السندي
و مصباح الزجاجه للبوصيري - تحقيق خليل مأمون شيحا / دار المعرفة ط١ ١٤١٦هـ/
١٩٩٦.
- سنن أبي داود، سليمان بن الاشعث السجستاني الأزدي، ومعه كتاب معالم السنن
للخطابي / إعداد عزت عبيد دعّاس وعادل السيد / دار الحديث ط١ ١٣٩٣ هـ/١٩٧٣.
- سنن الترمذي (الجامع الصحيح)، أبي عيسى محمد بن عيسى بن سورة - تحقيق
أحمد محمد شاكر / دار الكتب العلمية.
- سنن الدارقطني، علي بن عمر تخريج مجدي بن منصور بن سيد الشورى / دار
الكتب العلمية ط١ ١٤٠٧ هـ / ١٩٩٦.
- سنن الدارمي، أبي محمد عبدالله بن عبدالرحمن بن الفضل / دار إحياء السنة
النبوية..
- السنن الكبرى، لأبي بكر أحمد بن الحسين بن علي البيهقي وبذيله: الجوهر
النقي لعلاء الدين بن علي الشهر بابن التركماني / دار الفكر.
- السنن الكبرى، لأبي عبدالرحمن أحمد بن شعيب بن علي النسائي - تحقيق
الدكتور عبدالفقار سليمان البنداري وسيد كسروي حسن / دار الكتب العلمية ط١ ١٤١١
هـ / ١٩٩١.

- سنن النسائي، أحمد بن شعيب بن علي مطبوع بشرح الحافظ جلال الدين السيوطي ومعه حاشية الإمام السندي - تحقيق مكتب تحقيق التراث الاسلامي / دار المعرفة ط٣ ١٤١٤ هـ/١٩٩٤.

- شرح صحيح مسلم، لمحي الدين يحيى بن شرف بن مري النوي / مؤسسة قرطبة ط٣ ١٤١٤ هـ/١٩٩٤.

- شرح معاني الآثار، لأبي جعفر أحمد بن محمد بن سلامة الطحاوي، ومعه: أماني الأخبار بشرح معاني الآثار - تحقيق محمد زهري النجار / دار الكتب العلمية ط٣ ١٤١٦ هـ/١٩٩٦.

- صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان، محمد بن حبان بن أحمد أبو حاتم التميمي البستي - تحقيق شعيب الأرنؤوط / مؤسسة الرسالة - بيروت ط٢ ١٤١٤ - ١٩٩٣ (١٨ جزء) .

- صحيح ابن خزيمة، للإمام أبي بكر محمد بن اسحق بن خزيمة السلمي النيسابوري - تحقيق محمد مصطفى الاعظمي / المكتب الاسلامي ١٤٠٠ هـ/١٩٨٠.

- صحيح البخاري (الجامع الصحيح المسند من حديث رسول الله صلى الله عليه وسلم وسننه وأيامه)، أبو عبد الله محمد بن إسماعيل بن إبراهيم بن المغيرة بن بردزبه الجعفي، البخاري / دار الكتب العلمية ط٣ ١٤١٢ هـ/١٩٩٢.

- صحيح الجامع الصغير وزيادته، محمد ناصر الدين الالباني / المكتب الاسلامي ط٣ ١٤٠٨ هـ/١٩٨٨ .

- صحيح سنن ابن ماجه، محمد ناصر الدين الالباني / مكتب التربية العربي لدول الخليج الأولى ١٤٠٧ هـ

- صحيح سنن أبي داود، محمد ناصر الدين الالباني / المكتب الاسلامي ط٣ ١٤٠٩ هـ / ١٩٨٩.

- صحيح سنن الترمذي، محمد ناصر الدين الالباني / مكتب التربية العربي لدول الخليج الأولى ١٤٠٩ هـ

- صحيح سنن النسائي، محمد ناصر الدين الالباني / مكتب التربية العربي لدول الخليج الأولى ١٤٠٩ هـ

- صحيح مسلم، ابن الحجاج بن مسلم القشيري النيسابوري - تحقيق محمد فؤاد عبدالباقى / دار الحديث ط٣ ١٤١٢ هـ/١٩٩١.

- ضعيف الجامع الصغير وزيادته، محمد ناصر الدين الالباني / المكتب الاسلامي ط٣ ١٤١٠ هـ/١٩٩٠.

- ضعیف سنن ابن ماجہ، محمد ناصر الدین الالبانی / المکتب الاسلامی ط ١٤١٠
ہ/١٩٩٠.
- ضعیف سنن أبي داود، محمد ناصر الدین الالبانی / المکتب الإسلامی الأولی ١٤١٢ھ
/ ١٩٩١.
- ضعیف سنن الترمذی، محمد ناصر الدین الالبانی / المکتب الإسلامی الأولی ١٤١١ھ
١٩٩١.
- ضعیف سنن النسائی، محمد ناصر الدین الالبانی / المکتب الإسلامی الأولی
١٤١١ھ/١٩٩٠.
- عمدة القاری شرح صحیح البخاری، بدرالدین العینی / دار الکتب العلمیة - ٢٠٠٩
(٢٥ جزء).
- فتح الباری شرح صحیح البخاری، احمد بن علی بن حجر العسقلانی / دار الکتب
العلمیة ١٤١٠ هـ / ١٩٨٩ (١٣ جزء).
- شرح السنة، الامام عبدالله بن محمد بن عبدالعزيز بن المرزبان البغوي - تحقیق
شعیب الارناؤوط / المکتب الاسلامی - دمشق ط ٢ ١٤١٩٣ هـ / ١٩٨٣ (١٥ جزء).
- شرح النووي علی صحیح مسلم، یحیی بن شرف الدین ابو زکریا النووي / دار الخیر
١٤١٦ هـ / ١٩٩٦ (٦ جزء).
- عون المعبود فی شرح سنن أبي داود، محمد شمس الحق العظیم آبادی / دار الفکر
١٤١٥ هـ / ١٩٩٥ (١٤ جزء).
- فتح الباری بشرح صحیح البخاری، للحافظ أحمد بن علی بن حجر العسقلانی /
دار الفکر ط ١٤١١ هـ / ١٩٩٠ (١٤ جزء).
- مجمع الزوائد و منبع الفوائد، للحافظ نورالدین علی بن أبي بكر الهيثمي،
الحافظ العراقي و ابن حجر / دار الکتب ط ١٩٦٧.
- مسائل الإمام أحمد برواية ابنه عبدالله بن أحمد - تحقیق الدكتور علی سلیمان
المهنا / مکتبة الدار ط ١٤٠٦ هـ / ١٩٨٦.
- المستدرک علی الصحیحین، للحافظ أبي عبدالله محمد بن عبدالله الحاكم / دار
الحرمین للطباعة ط ١٤١٧ هـ / ١٩٩٧.
- مسند الإمام أحمد بن حنبل الشیبانی - تحقیق الشیخ أحمد شاکر / المکتب
الاسلامی ١٤١٦ هـ / ١٩٩٥ (٥٠ جزء).
- مسند الشافعی، لعبدالرحمن بن سلیمان (١٩٧٥ حدیثا یرویہ عن شیخه الامام
الشافعی).

مشکاۃ المصابیح، البغوي والتبريزي - تحقيق الشيخ الالباني / المكتب الاسلامي ط ۳
۱۴۱۵ هـ / ۱۹۸۵ (۳ جزء).

المصنف، للحافظ أبي بكر عبدالرزاق بن ہمام الصنعاني - تحقيق حبيب الرحمن الاعظمي / المكتب الاسلامي ۱۴۰۳ هـ / ۱۹۸۳ (۱۱ جزء).

المصنف، (الكتاب المصنف في الأحاديث والآثار) للحافظ عبدالله بن محمد ابن ابي شيبه ابو بكر - تحقيق عامر العمري الاعظمي / دار الفكر ۱۴۱۴ھ / ۱۹۹۴ (۸ جزء).

معالم السنن شرح سنن أبي داود، لأبي سليمان حمد بن محمد الخطابي البستي - تحقيق عبدالسلام عبدالشافي محمد / دار الكتب العلمية ط ۱۴۱۱ هـ / ۱۹۹۱.

معجم الطبراني الكبير، ابو القاسم سليمان بن أحمد بن أيوب / دار المعرفة (۲۰ جزء).

الموطأ، للإمام مالك بن أنس - تحقيق و تخريج خليل مأمون شيحا / دار المعرفة ط ۱۴۱۸ هـ / ۱۹۹۸.

مہزہ بی حہنہ فی:

الاختیار لتقلیل المحتار، عبدالله بن محمود بن مودود الحنفي / دار المعرفة للطباعة ط ۲۰۰۲ (۱ جزء).

البحر الرائق شرح كنز الدقائق، زين الدين بن ابراهيم (ابن نجيم) / دار الكتاب الاسلامي ط ۲ (۸ جزء).

بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع، ابوبكر مسعود احمد الكاساني / دار الكتب العلمية ۱۴۰۶ ہم ۱۹۸۶ ط ۲ (۷ جزء).

البنایة شرح الہدایة، بدرالدین العینی / دار الكتب العلمية - ۲۰۰۰ (۱۳ جزء)
رد المحتار علی الدر المختار، محمد امین بن عمر بن عابدین / دار الكتب العلمية

۱۴۱۳ هـ / ۱۹۹۲ (۶ جزء).

فتح القدير، کمال الدین بن عبدالواحد بن الہمام / دار الفكر (۱۰ جزء).
المبسوط، لشمس الدین ابي بكر محمد بن أحمد بت أبي سهل السرخسي / دار

الكتب العلمية ط ۱۴۱۴ هـ / ۱۹۹۳.

مجمع الأنهر في شرح ملتقى الأبحر، عبدالرحمن بن الشيخ محمد بن سليمان:
ملتقى الأبحر، ابراهيم بن محمد الحلبي الحنفي (دهقى كورته بؤ لهبر كردن)

تحقيق خليل عمران المنصور / دار الكتب العلمية ۱۴۱۹ هـ / ۱۹۹۸ (۴ جزء).

مهزههبی مالیکی:

- جواهر الاکلیل شرح مختصر الخلیل، صالح الآبی الازهری / المكتبة الثقافية ط ٢
١٩٩٧ (٢ جزء).

- حاشية الدسوقي على الشرح الكبير، لشمس الدين محمد بن عرفة الدسوقي / دار
الفکر..

- حاشية الرهوني على شرح الزرقاني المختصر، محمد بن عبد الباقي الزرقاني /
دار الفكر ط (٨ جزء).

- الذخيرة، لشهاب الدين أحمد بن إدريس القرافي - تحقيق سعيد أعراب / دار الغرب
الاسلامي.

- القوانين الفقهية، ابن العززي الكلبي الغرناطي / دار الفكر.

- الكافي في فقه أهل المدينة، ابن عبد البر المالكي / دار الكتب العلمية ١٩٨٨ (اجزاء).

- المدونة الكبرى، للإمام مالك بن أنس الأشجعي، رواية سحنون بن سعيد التنوخي -

تحقيق أحمد بن عبد السلام / دار الكتب العلمية ١٤١٥ هـ / ١٩٩٥ ط ١٨ (٤ جزء).

- منح الجليل شرح مختصر العلامة خليل، محمد بن احمد بن محمد (عليش) /

دارالفکر ١٤٠٩ هـ / ١٩٨٩ (٩ جزء).

- مواهب الجليل في شرح مختصر خليل، محمد بن محمد بن عبد الرحمن (حطاب)

/ دارالفکر ط ٢ ١٤١٢ هـ / ١٩٩٢ (٦ جزء).

- حاشية الدسوقي على الشرح الكبير، محمد بن احمد بن عرفة الدسوقي / دار

احياء الكتب العربية (٤ جزء).

مهزههبی شافعی:

- الأم، لأبي عبدالله محمد بن إدريس الشافعي - تحقيق محمد مطرجي / دار الكتب

العلمية ط ١٤١٣ هـ / ١٩٩٩ (٨ جزء).

- أسنى المطالب شرح روض الطالب، زكريا بن محمد بن زكريا الأنصاري، زين الدين

أبو يحيى السنيكي (المتوفى: ٩٢٦هـ).

- تحفة المحتاج في شرح المنهاج، احمد بن محمد بن علي بن حجر الهيتمي / دار

احياء التراث العربي (١٠ جزء).

- الطور، ابن عبيد القاسم بن سلام الهروي - تحقيق محمد حسن اسماعيل الشافعي

/ دار الكتب العلمية ١٩٩٦ (١ جزء).

- المجموع شرح المذهب، لأبي زكريا يحيى بن شرف النوي - تحقيق محمد نجيب المطيعي / مطبعة المنيرية (۱۱ جزء)..
- معرفة السنن والآثار عن الامام أبي عبدالله محمد بن إدريس الشافعي، لأبي بكر أحمد بن الحسين بن علي البيهقي - تحقيق سيد كسروي حسن / دار الكتب العلمية ط ۱۴۱۳ هـ / ۱۹۹۱. (۹ جزء).
- مغني المحتاج الى معرفة أفاظ المنهاج، للشيخ محمد بن أحمد الخطيب الشربيني / دار الفكر ۱۳۹۸ هـ / ۱۹۹۲. (۴ جزء).
- المذهب في فقه الامام الشافعي، ابو اسحق ابراهيم بن علي الشيرازي - تحقيق عادل حمد عبدالموجود والشيخ علي محمد عوض / دار المعرفة ط ۱۴۲۴ هـ / ۲۰۰۳ (۳ جزء).
- نهاية المحتاج الى شرح المنهاج، محمد بن شهاب الدين الرملي / دار الفكر ۱۴۰۳ هـ / ۱۹۸۴ (۸ جزء).

مذهبي حنبليلي:

- الإنصاف في معرفة الراجح من الخلاف على مذهب المجل أحمد بن حنبل، علي بن سليمان المرادوي/ دار إحياء التراث العربي بلا تاريخ (۱۲ جزء).
- الفروع، محمد بن مفلح بن محمد المقدسي / عالم الكتب ۱۴۰۵ هـ / ۱۹۸۵ ط ۴ (۶ جزء).
- كشاف القناع عن متن الإفتاع، منصور بن يونس البهوتي - تحقيق ابراهيم بن أحمد بن عبد الحميد / دار الفكر ۱۴۰۲ هـ / ۱۹۸۲ (۶ جزء).
- الشرح المتع على زاد المستقنع، محمد بن صالح العثيمين / دار ابن المديني / الجزائر ط ۱۴۲۶ هـ / ۲۰۰۵.. (۶ جزء).
- شرح منتهى الارادات ، منصور بن يونس البهوتي / عالم الكتب (۳ جزء).

مذهبي زاهيري:

- الحلى بالآثار، علي بن احمد بن سعيد بن حزم الانلسي الظاهري / دار الفكر (۱۲ جزء).

سهرچاوهکانی بهراوردی مذهببهکان:

- الإجماع، لأبي بكر محمد بن ابراهيم بن المنذر النيسابوري ت ۳۱۸ هـ، تحقيق أبي حماد صغیر أحمد بن محمد حنيف / ط دار طيبة، الاولى ۱۴۰۲ هـ / ۱۹۸۲ م.

- الاختيارات الفقهية من فتاوى شيخ الاسلام ابن تيمية، لعلاء الدين أبي الحسن علي بن محمد بن عباس البجلي الدمشقي - تحقيق محمد حامد الفقي / مطبعة السنة المحمدية ١٣٦٩هـ / ١٩٥٠.
- الاستذكار الجامع لمذاهب فقهاء الامصار، ابو عمر يوسف بن عبدالله بن محمد بن عبدالبر / دار قتيبة / دار الوعي ١٤١٤ هـ / ١٩٩٣ (٣٠ جزء).
- الإشراف على مذاهب العلماء، ابن المنذر / تحقيق الدكتور أبو حماد صغير أحمد الانصاري / دار المدينة للطباعة و النشر ط١ ١٤٢٥ هـ / ٢٠٠٤.
- البحر الزخار الجامع لمذاهب علماء الامصار، صالح بن مهدي المقلب / مؤسسة الرسالة (اليمن) ١٤٠٨ هـ / ١٩٨٨.
- بداية المجتهد و نهاية المقتصد، ابو الوليد محمد بن احمد بن محمد بن رشد القرطبي / دار ابن حزم ١٤١٠ هـ / ١٩٩٠ (١ جزء).
- زاد المعاد في هدي خير العباد، لشمس الدين محمد بن أبي بكر الشهر بابين القيم الجوزية - تحقيق شعيب الاناؤوط / مؤسسة الرسالة ط٢ ١٤١٨ هـ / ١٩٩٨ (٦ جزء).
- الروضة الندية شرح الدرر البهية، صديق حسن خان القنوجي - تحقيق أحمد شمس الدين / دار الكتب العلمية (٢ جزء)..
- السيل الجرار المتدفق على حدائق الأزهار، محمد بن علي الشوكاني - تحقيق محمود ابراهيم زايد / دار الكتب العلمية ط١ ١٤٠٥ هـ / ١٩٨٥ (٤ جزء).
- شرح العمدة في الفقه، تقي الدين أبو العباس أحمد بن عبد الحلیم بن تيمية الحرائي / مكتبة العبيكان - الرياض ط١ ١٤١٣.
- صحيح فقه السنة وأدلتها و توضيح مذاهب الائمة، ابو مالك كمال بن السيد سالم / المكتبة التوفيقية - القاهرة (٤ جزء).
- الفقه الاسلامي و أدلته، الدكتور وهبة الزحيلي، مؤسسة الرسالة - دمشق ط١٢ (١٠ جزء).
- فقه السنة، السيد سابق / الفتح للاعلام العربي ط١ - ١٤٢٥ هـ / ٢٠٠٤ (١ جزء ١١٣٤ صفحة).
- فقه العبادات، الدكتور علي أحمد القليصي / مكتبة الارشاد - اليمن ط٢ ١٤١٤ هـ / ١٩٩٤ (١ جزء).
- المجموع، محي الدين بن شرف النووي / دار النشر: دار الفكر، بيروت، ١٩٩٦-١٤١٧، الطبعة: الأولى (٢٠ جزء).

- مراتب الاجماع، علي بن احمد بن سعيد بن حزم الاندلسي / دار الكتب العلمية - بيروت.

- المغني، موفق الدين عبدالله بن احمد بن قدامة المقدسي / دار احياء التراث العربي ١٤٠٥ هـ / ١٩٨٥ ط (١٠ جزء).

سهر جاوه كانى فهتوا:

- الفتاوى الكبرى، تقي الدين أبو العباس أحمد بن عبد الحلیم بن تيمية الحراني - تحقيق محمد عبدالقادر عطا - مصطفى عبدالقادر عطا / دار الكتب العلمية ط ١٤٠٨ هـ - ١٩٨٧ (٦ جزء).

- مجموع الفتاوى، تقي الدين أبو العباس أحمد بن عبد الحلیم بن تيمية / مجمع الملك فهد ١٤١٦ هـ / ١٩٩٥ (٣٧ جزء).

نوسولى فيقه:

- شرح الكوكب المنير، تقي الدين ابو البقاء الفتوحى / السنة المحمدية (١ جزء).
- القواعد النورانية الفقهية، تقي الدين أبو العباس أحمد بن عبد الحلیم بن تيمية الحراني - تحقيق محمد حامد الفقى / مكتبة السنة المحمدية - القاهرة ط ١٣٧٠ هـ / ١٩٥١ م (١ جزء).

- المستصفى، محمد بن محمد بن محمد بن حامد الغزالي / دار الكتب العلمية ١٤١٣ هـ / ١٩٩٣ ط (١ جزء).

رئساكا فيقيه كان:

- الاشباه و النظائر، عبدالرحمن بن أبي بكر بن محمد السيوطي / دار الكتب العلمية ١٤٠٣ هـ / ١٩٨٣ ط (١ جزء).

- قواعد الأحكام في مصالح الانام، عزالدين عبدالعزيز بن عبدالسلام / دار الكتب العلمية (٢ جزء).

سهر جاوهى بابتهى گشتى:

- الآداب، لأبي بكر أحمد بن الحسين بن علي البيهقي ت ٤٥٩ هـ تحقيق محمد عبدالقادر احمد عطا - ط دار الكتب العلمية، الاولى ١٤٠٦ هـ / ١٩٨٦ م.

- الأداب الشرعية والمنح المرعية، لشمس الدين أبي عبدالله محمد بن مفلح المقدسي الحنبلي ت ٧٦٣ هـ، تخريج و تعليق أبي معاذ أيمن بن عارف الدمشقي / ط دار الكتب العلمية، الاولى ١٤١٧ هـ / ١٩٩٦ م.

سه رچاوه كانى زمانى عه ره بى

- لسان العرب، لأبي الفضل جمال الدين محمد بن مكرم ابن منظور الافريقي المصري / دار الفكر ١٤١٤هـ/ ١٩٩٤ (١٥ جزء).

- معجم مقاييس اللغة، لأبي الحسين أحمد بن فارس بن زكريا / دار الجيل (٦ جزء).

- القاموس المحيط، مجد الدين محمد بن يعقوب الفيروزابادي / مؤسسة الرسالة ١٤٠٧ هـ / ١٩٨٧ (١ جزء).

چونیه تی نوښت

**باسى يه كه م
گرنكى نونيز و
حوكمى نونيز نه كه ر**

باسی یہ کہم

گرنگی نوپژو حوکمی نوپژنہ کہر

- بابہ تی یہ کہم: گرنگی نوپژ

- بابہ تی دووہم: حوکمی نوپژنہ کہر

★ حوکمی دنیاپی نوپژنہ کہر

★ نوپژ لہسہر کی فہرزہ؟

بابه تی یه کهم

گرنگی نوپۆژ (أهمية الصلاة)

نوپۆژ: نوپۆژ زاراوه یه که کوردیه که به رامبهه (الصلاة) ی عه ره بی دانراوه. (الصلاة) له زمانه وانى عاره بیدا به مانای دوعا بۆ کردن و نزاو پارانه وه یه، خوای گه وه به و مانایه ده فه رموی: ﴿وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ﴾ التوبه/ ۱۰۳ واته: دوعایان بۆ بکه و بۆیان بپارێره وه چونکه دوعا و پارانه وه که ی تۆ سوکنا بیان دهدات..

نوپۆژ له ههردوو زمانه که دا له رووی شهه عیبه وه: بریتیه له په رستنی خوای گه وه به چه ند مه رجیک و به چه ند گوشتارو رهفتاریک که به ته که بیره ی ئیحرام^۱ ده ست پێ ده که ن و به سه لام دانه وه کو تاییان پێ دیت، ئەمه له گه ل نیهت هیناندا ده بن..

پله و پایه ی نوپۆژ: نوپۆژ له دوا ی شایه تمان (أشهد أن لا إله إلا الله و أشهد أن محمداً رسول الله) گه وه ره ترین و گرنگ ترین سیمای ئیسلامه تیه، یه کی که له روکنه کانی ئیسلام، پایه ی هه ره سه ره کی ئیسلامه، ئەهوی جیبه جیی ناکات ئەو پایه سه ره کیه ی به سه ره خویدا ره ماندوو!

۱ - ئیبنو عومه ر خوا لییان رازی بی ت ده گێریته وه که پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه و سلم فه رموویه تی: (بني الإسلام على خمس شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله وإقام الصلاة، وإيتاء الزكاة والحج

^۱ ته که بیره ی ئیحرام: واته: ووتنی الله الکبر له سه ره تای ده سپێکردنی نوپۆژ که ..

وَصَوْمِ رَمَضَانَ^۱ واته: ئیسلام له سهر پینج پایه دامه زراوه: شایه تیدان که تهنه الله خویه و شایانی په رسته، وه شایه تی دان که محمد صلی الله علیه و سلم نیروای خوی گه ورهیه، ههروهها نوپژ کردن و زهکات دان و روژوو گرتن و حج کردن..

۲ - ته له هی کوری عوبه یدوالله ده گپریته وه که (جاء رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُ عَنِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خَمْسُ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ، فَقَالَ هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهُنَّ؟ قَالَ لَا، إِلَّا أَنْ تَطْوَعَ وَصِيَامَ شَهْرِ رَمَضَانَ فَقَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهُ؟ فَقَالَ: لَا إِلَّا أَنْ تَطْوَعَ وَذَكَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّكَاةَ فَقَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا؟ قَالَ لَا إِلَّا أَنْ تَطْوَعَ، قَالَ فَأَذْبَرَ الرَّجُلُ وَهُوَ يَقُولُ: وَاللَّهِ لَا أَزِيدُ عَلَى هَذَا وَلَا أَنْقِصُ مِنْهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَفْلَحَ إِنْ صَدَقَ) ههه شهش زاناکانی هه دیس جگه له ترمزی گپراویانه ته وه.^۲
واته: پیاویک هاته خزمهت پیغه مبهه صلی الله علیه و سلم و پرسی:

^۱ بوخاری (۸)، موسلیم (۱۶).

^۲ هه دیسه که له بوخاریدا له / کتاب الایمانه ژماره (۴۴) و له موسلیمشدا بهم شیومیه: عن أنس بن مالك قال: نهينا أن نسأل رسول الله صلى الله عليه وسلم عن شيء فكان ينجبنا أن يجيء الرجل من أهل البادية العاقل فيسأله ونحن نسمع فجاء رجل من أهل البادية فقال: يا محمد أتانا رسولك فرعّم لنا أنك ترعّم أن الله أرسلك قال: صدق قال: فمن خلق السماء؟ قال: الله، قال: فمن خلق الأرض؟ قال الله، قال: فمن نصب هذه الجبال وجعل فيها ما جعل؟ قال: الله، قال: فبالذي خلق السماء وخلق الأرض ونصب هذه الجبال أرسلك؟ قال: نعم. قال: وزعم رسولك أن علينا خمس صلوات في يومنا وليلتنا. قال: صدق، قال: فبالذي أرسلك الله أمرك بهذا؟ قال: نعم. قال: وزعم رسولك أن علينا زكاة في أموالنا. قال: صدق، قال: فبالذي أرسلك الله أمرك بهذا؟ قال: نعم. قال: وزعم رسولك أن علينا صوم شهر رمضان في سنتنا. قال: صدق، قال: فبالذي أرسلك الله أمرك بهذا؟ قال: نعم. قال: وزعم رسولك أن علينا حج البيت من استطاع إليه سبيلا. قال: صدق، قال: ثم ولي. قال: والذي بعثك بالحق لا أزيد عليهم ولا أنقص منته. فقال النبي صلى الله عليه وسلم: (لئن صدق لينخلن الجنة).

ئىسلام چىيه؟ ئه وىش فه رمووى: ئىسلام برىتىيه له پىنج نوپۆز له شه وو رۆژيكددا. كابرا ووتى: غه يرى ئه وه هيجى ترم له سه ر نىيه؟ فه رمووى: نا، مه گه ر خۆت له زياده هى تر بكه يت. ئىتر كابرا رۆيشت، به دم رۆيشته وه هه ر ده يووت: نه له وه زياتر ده كه م نه لىشى كه م ده كه م. پىغه مبه رىش صلى الله عليه وسلم فه رمووى: ئه گه ر راست بكات سه ركه وتوو ده بىت، يان ئه گه ر راست بكات ده چىته به هه شته وه يان گه ر راست كات خۆى و باوكىشى سه ركه وتوو ده بن.. كه و ابو و ئه مه وه كو حافظ ئىبنو حه جه ر له شه رحيدا ده لى: (به لگه ي فه رزبوونى ئه و نوپۆزانه يه ..) ئه م پىنج نوپۆزه كه خواى گه و ره فه رزى كر دوون واز لىه ينانىان نىه، ئه وى وازيان لى ده ه ينىت ئىسلامه تى پى وه نامىنىت..

۳ - ئىسلام زۆر دژى نوپۆز نه كه ر وه ستا وه ته وه، ته نانه ت پىغه مبه رى به به زه يى صلى الله عليه و سلم ده ر باره ي نوپۆز نه كه ر فه رموويه تى: (إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشَّرْكِ وَالْكَفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ) ^۱ واته: له نىوان كابرا و شىرك و كو فردا هه ر وه ل كرنى نوپۆزه كان هه يه .. هه ر كه سىك نوپۆزه كانى واز لىه ينا ئه وه چۆته رىزى مو شرىكان و كا فران.. بۆيه له فه رمو وده يه كى تر دا ده فه رموئى: (العهد الذي بيننا و بينهم الصلّاة، فمن تركها فقد كفر) ^۲ واته: ئه و په يمانه ي نىوان ئىمه و ئه وان نوپۆزه، هه ر كه سىك نوپۆزى واز لى هىنا ئه وه كا فره ..

عبدالله ي كورى شه قىق كه يه كىكه له پىشه وايانى تابعين و

^۱ موسليم (۹۸۷)، ئه بو داوود (۱۶۵۸) نه سائى (۲۳۱/۱).

^۲ ترمى (۲۶۲۱)، نه سائى (۲۳۱)، ئىبنوماجه (۱۰۷۹)..

قوتابیانې یاوهرانی پیغهمبهر صلی الله علیه و سلم دهیغه رموو: یاوهران هیچ شتیکیان وهکو وازلپهینانی نوښتر به کوفر نه دهمزانی..^۱

۲ . نوښتر کوله کهی دینه، بهو نه بیت دینه که راناگیریت. له بهر راگرتنی کوشکی دینه که شه که پیغهمبهری خوا صلی الله علیه و سلم نوښتره کهی به کوله که چوو اندوو وهک دهمرموی: (رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودَةُ الصَّلَاةِ، وَزُرُودَةُ سِتَامَةِ الْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ)^۲ واته: رؤحی کاروبار ئیسلامه کهیه، کوله کهی نهویش نوښتره، جیهاد له پیناوی خواشدا لوتکهی هره بهر زیتتی..

۴ . نوښتر په کهمین فهرانیکه که خوی گوره له رؤزی دواپیدا موسوئمانی له سهر موحاسه به دهکات.. پیغهمبهری خوا صلی الله علیه و سلم دهمرموی: (أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الصَّلَاةُ، فَإِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَنَجَّحَ، وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ)^۳ واته: په کهم شت له رؤزی قیامه تدا عهبدی له سهر موحاسه به دهکرتیت نوښتره، نه گهر نوښتره کانی باش بوون، نهوه ههموو کارو کرده وه کانی تریشی باش دهن، نه گهر نوښتره کانی خراب بوون، نهوه داموو ههناسه ساردهو زیانی لی که وتوووه.. ریوایه تی تری ئەم فهرموودهیه دهمرموی: (أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ عَلَيْهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الصَّلَاةُ، فَإِنْ صَلَحَتْ صَلَحَ سَائِرُ عَمَلِهِ، وَ

^۱ ترمزی گیراویتیه وه (۲۶۲۲)، ههروها ئیبونونه سر له کتیبی (تعظیم قدر الصلاة / ل ۹۴۸) به توښترینه وهی که مال ئیبونوالسهدی سالم.

^۲ ترمزی (۲۶۱۶)، ئیبونو ماجه (۲۹۷۳) ههروها الحاکم له (المستدرک علی الصحیحین / ۲۴۵۵) دهرباره شی فهرموویه تی: (هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ وَلَمْ يُخْرَجْ).
^۳ ترمزی (السنن ۴۱۳)، نه سائی (السنن ۴۶۶). بهیهیقی له السنن الکبری (۳۹۰۷)، الحاکم له: المستدرک علی الصحیحین (۱۰۰۴).. شیخی ئهلبنانی له صحیح سنن الترمذی (۴۱۳) به سهحیحی داناوه.

إِن فَسَدَتْ فَسَدَ سَائِرُ عَمَلِهِ^۱ واته: يه کهم شت له رۆژی قیامه تدا عه بدی له سه ره مو حاسه به ده کریت نوپزه، نه گهر نوپزه گانی باش بوون، نه وه هه موو کارو کرده وه گانی تریشی باش ده بن، نه گهر نوپزه گانی خراب بوون، نه وه هه موو کارو کرده وه گانی تریشی خراب ده بن..

۵ - نوپز مایه ی چاورۆشنی پیغه مبه ری خوا بووه صلی الله علیه و سلم، وه ک ده فه رموی: (وَجَعَلْتَ قُرَّةَ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ)^۲ واته: چاورۆشنیم به نوپزه گانه وه به ستر او ته وه..

۶ - نوپز له کۆتا وه سیتی پیغه مبه ری خوا دا صلی الله علیه و سلم له ساتی نه خیری ژبانی دونیایدا هه ره ده یفه رموو: نوپزه گانتان، نوپزه گانتان. وه کو له فه رموو ده ی سه حیجا ها تو وه: (الصَّلَاةُ الصَّلَاةُ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ)^۳ واته نوپز نوپز، هه رو هها نه وان ه ی خرا ونه ته به ره ده ستان.

^۱ ته به رانی له ری نه نه سه وه گپراو پتی وه خوا لی رازی بی، شیخی نه لبانی ره حمه تی له تمام المنه دا (ل ۱۲۷) به سه حیحی دانا وه هه رو هها له توپزینه وه ی معجم الاوسط / للطبرانی (۱۰۰/۳) هه رو هها له سلسله الاحادیث الصحیحه (۱۳۵۸).

^۲ نه سانی به شه رحی سیوتی (۳۹۳۹)، الحاکم له: المستدرک علی الصحیحین (۲۷۲۳) فه رموشیه تی: (هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ وَلَمْ يُخْرَجْ). ته به رانی له ری موغیره ی کوری شو عبه وه خوا لی رازی بی، شیخی نه لبانی به سه حیحی دانا وه، بپروانه (صحیح الجامع الصغیر (۲۰۹۸).

^۳ نه حمه د (۱۱۷/۳)، نه بو داود (۵۱۵۶)، ئیبنوما جه (۲۶۹۸). له فه رموو ده ی سه ی دنا عه لی کوری نه بو تالیبه وه خوا لی رازی بی، هه رو هها زبانی مه قدیسی له الأحادیث المختارة (۱۵۸/۶) هینا وپتی وه وه، بوسه پیری له الزوائد (۵۵/۲) دا ده فه رموی (هَذَا إِسْنَادٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ). حافز ئیبنو جه ره یش له الفتح (۳۱/۵) ه، ونه لبانی له (ارواء الغلیل ۲۱۷۸) به سه حیحیان ناساند وه.

۷ - نوپژ ته نهها خواپه رسته که که نابی موسولمان له هیج شوین و کات و بارودوخیکدا وازی لی بهینیت، نه له کاتی لهش ساغیی و نه له کاتی نه خوشیدا، نه له کاتی سهفهرو نه له نیشته جییدا، نه له کاتی هیمنی و نه له کاتی ترس و بیمدا.. دهبی له ماوهی ههر هه موو زیانیدا ناوا پیوهی پابه ند بیت، ته نانهت نه گهر به پیوه پیی نه کرا به دانیشتنانه وه دهیکات، نه گهر نهیتوانی به رکشانه وه، نه گهر نهیتوانی ههر به قسه، نه گهر نهیتوانی به ئامازده، نه گهر نهیتوانی دهبی له دلی خویدا ههر بیخوینیت!!

۸ - له قورئانی پیروژدا دهبینیت که نوپژ بهردهوام له گهل په رسته کانی تردا هاوشانه، وه کو زه کاتدان: ﴿وَأَقِمْوْا الصَّلَاةَ وَآتَوْا الزَّكَاةَ﴾ البقره/۱۱۰ له گهل زیکری خوا: ﴿وَأَقِمْ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾ طه/۱۴ واته: نوپژ هکانت بو یادکردنی بهردهوامی من بکه. یان له گهل سهبرگرتن: ﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ البقره/۴۵ واته خوتان به نوپژو ئارامگری به هیژ کهن.. دهیان مهیدانی تر.

۹ - نه وهنده به سه بو دژواری نوپژو قه درو ریژی لای خوی گه وره که دوئی وهیلی ناو دوزهخ بکاته سزای نه وه که سانهی له نوپژره کانیان غافلن! وهک دهفه رموی: ﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ﴾ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾ الماعون/۵-۴ واته: وهیل بو نه وه که سانهی له نوپژره کانیان غافلن..

۱۰ - نوپژ هه ندیک سیفهت و ئیمتیازی تایبهتی ههیه که له خواپه رسته کانی تردا نین.. وهکو:

- أ - نوپژ خوای گه وره خوئی له شهوی میعراجدا له سهر پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و سلم وئوممه ته که ی فه رزی کردوو.
- ب - نوپژ له هه موو فه رزیکی تر زیاتر له قورئاندا باس کراوه.
- ج - نوپژ یه که مین خوابه رستی بوو که له سهر موسولمانان فه رز کرا.
- د - نوپژ فه رزیکه ده بیئت له شه و ورژژیکدا پینج جار بکریئت، هیج خوابه رسته کی تر وا نیه ..

نوپژ دوو به شه: نوپژئی فه رزو نوپژئی سووننه ت:

- یه که م: نوپژئی فه رز: ئه و نوپژه یه ئه گهر موسولمانیک به ئه نقه ست نه یکرد ئه وه له سهری تاوانبار ده بیئت، چونکه سه ریچی فه رمانی خوای گه وره ی تیدا کردوو .. ئه مپش دوو جوړه:

* نوپژئی فه رزی عه ین: ئه و نوپژه یه که له سهر تاك تاکی موسولمانی بالغ و ژیر فه رزه، نیرینه بیئت یا میینه، سه ره ست بیئت یا کوپله .. که س بوئی نیه له بری که سی تر بیکات .. وه کو پینج نوپژ فه رزه که.

* نوپژئی فه رزی کیفایه: ئه و نوپژه یه که ئه گهر هه ندیک موسولمان کردیان فه رزی ته که ی له سهر موسولمانانی تر لا ده چیئت، وه کو نوپژئی جه نازه (نوپژئی سه ر مردوو).

- دووهم: نوپژئی سووننه ت: ئه و نوپژه یه که ئه وی وازی لی هیناوه نه یکردوو گوناحبار نه بووه پیی، وه کو سووننه تی راتبه ی پیش و پاشی نوپژه فه رزه کان یان نوپژئی وتر .. به لام باشتر وایه بکریئن نه که نه کریئن .. باسی ئه مانه دواتر به ته فسیل ده کریئت ان شاء الله ..

حوكمی نويزنهكهر

نويزنهكهر دوو حالتی ههيه، يان لهبهر ئهوه وازی له نويزنهكانی هیناوه چونكه باومړی به فهرزیتی نويز نیهو نکوولی لی دهکات، يان باومړی به فهرزیتی نويز ههيه بهلام لهبهر ته مبهلی نایانکات..

ئهو كهسهی لهبهر نکوولی له فهرزیتی نويز، نويز ناکات:

ئه مه ته ماشای حالی دهکریت: ئه گهر له ناو موسولماناندا گهوره بووبوو ئه وه به کورای زانایان و شهرعناسان کافرو له دین هه لگه پراوهيه، شهرعناسان دهرهقی فهرموویانه كه ده بییت خه لیفه (یان وه کیلی ئه وه) داوای توبه ی لی بکات، ئه گهر توبه ی نه کرد ئه وه ده کوژریت و هه موو ئه حکامه کانی مورته ددی لهسه ر جیبه جی دهکریت .. مه گهر نه و موسولمان بییت يان له شوینیک دوور له موسولمانان گهوره بووبییت كه ده شیا په ی بهو حوکمه شهرعیه نه بر دبییت و بوی روون نه بووبیته وه كه نويز کردن فهرزه، ئه وه به مورته دد دانانریت، به لگو ده بییت بوی روون بکریته وه و بوی بسه لینریت كه نويز فهرزه نکوولی لی کردنی پاشگه زبوونه وه يه له دین، پاش ئه وه ئه گهر نکوولی لی کرده وه ووتی كه به فهرزی نازانیت نیر حوکمی مورته دد دهیگریته وه

ئهو كهسهی لهبهر ته مبهلی نويز ناکات:

زانایان له وه دا راكۆكن كه ههر كهس نويزه فهرزه کانی نه کردو به بی هه بوونی هه نجهتی شهرعی وه لی کردن (وازی لیهینان)، گوناحی گه وره ی

خستۆته گهردنی خوێ، چونکه یه کێک له ههر گه وه ترين تاوانی
ئه نجامداوه که نه کردنی نوپۆزه که له تاوانی قه تل و دزی وزیناو شه راب
خواردنه وه خرابتره! شایانی سزای سه ختی خوايه و نه گهر ههر وا
به رده وام بیته، ده که وپته بهر غه زه بی خوا^۱ ..

★ ★ ★

به دوادا چوونی به لگه کانی ههردوولا:

پۆلی یه کهم: نهوانه ی فه رموویانه:

نوپۆژنه که ر کافره و له دین و ئومهت ده رچووه

ئه مه بۆچوونی سه عیدی کوری جو به یرو شه عبی و نه خه عی و
ئه وزاعی و ئیبنول موباره ک و ئیسه حاق و ریوايه تیکی ئیمامی ئه حمه دو
قه ولیکی ئیمامی شافیه عیشه^۲. ئیبنو حه زم ده لێ: ئه مه بۆچوونی سه یدنا
عومه ری کوری خه تتاب و مه عازی کوری جه به ل و عبدالرحمانی کوری
عه وف و ئه بو هورهیره و یاوه ری تریشه^۳ ..
ئه م پۆله شه رعنا سه به رپۆزه پشتیان به کۆمه لێک به لگه به ستووه که
ده شیت ناوا ته وه ره یان که ین:

^۱ ابن القيم الجوزية: الصلاة و حکم تارکها (ل ۶) ..

^۲ ته فسیری ئیبنو که سیر (۱۲۱/۳)، ههروه ها ئیمامی ئیبولقه بیمیش له کتیبی (الصلاة) ی
خۆیدا له ته حاویه وه هه مان بۆچوونی ئیمامی شافیه عی نه قل کردووه.

^۳ مقدمات ابن رشد (۱/۶۴)، المنع (۱/۳۰۷)، الانصاف (۱/۴۰۲)، مجموع الفتاوی (۲۲/۴۸)، ابن
القيم: الصلاة ..

یه کهم: ئەو فەرموودانهی مانای رۆشنی ته کفیر کردنی

نوئیزنه کهر دهدهن:

ئهم پۆله بهرپزهی شهرعناسان دهئین: مانای به کافر دانانی نوئیز نه کهر له دهقه کانی قورئان و حه ديسدا رۆشنه و مانای تر هه ئناگریت.. راشکاوانه ده فهرمویت کافره، وهکو:

۱ - جابری کورپی عبدالله خوا لییان رازی بیئت له پیغه مبهری خواوه صلی الله علیه و سلم دهگیریته وه که فهرموویه تی: (إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشَّرْكِ وَالْكَفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ) ^۱ واته: له نیوان کابراو شیرک و کوفردا ههر وهل کردنی نوئیزه کان ههیه..

۲ - بورهیدهی کورپی حوسه یب دهئێ: گویم لیبوو پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و سلم دهیغه رموو: (العهد الذي بيننا وبينهم الصلاة، فمن تركها فقد كفر) ^۲ واته: ئەو پهیمانیهی نیوان ئیمه و ئەوان نوئیزه، ههر که سیك نوئیزی واز لی هیئا ئەوه کافره..

۳ - له ئەنه سه وه خوا لیی رازی بیئت به مهرفووعی هاتووه: (من ترك الصلاة متعمداً فقد كفر جهاراً) ^۳ واته: ههر که سیك به ئەنقه ست واز له نوئیز بهینییت ئەوه به ئاشکرا کافر بووه..

۴ - فهرمووده کهی ئیبنوعه بباس خوا لییان رازی بیئت که دهئێ پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و سلم فهرمووی: (عزى الإسلام وقواعد الدين ثلاثة، عليهن أسس الإسلام ؛ من ترك واحدة متهن ؛ فهو كافر

^۱ موسليم (۹۸۷)، ئەبو داوود (۱۶۵۸) نه سانی (۲۳۱/۱).

^۲ ترمزی (۲۶۲۱)، نه سانی (۲۳۱)، ئیبنوماجه (۱۰۷۹)..

^۳ ته بهرانی له ئەوسه تدا هیئاوئیتیه وه به لام ئەلبانی له (ضعيف الجامع ۵۵۲۰) دا ده فهرموئ زه عیغه.

حلال الدّم: شهادة أن لا إله إلا الله، والصلاة المكتوبة، وصوم رمضان^۱ واته: بنه مای ئیسلام وریسای دین سین، که بناغهی ئیسلامه تیای له سه ره وه ستاوه، هه ره که سیک یه کیان واز لی بهینیت کافره و خوینی جه لاله: شایه تمان (ووتنی لا اله الا الله)، نوپزه فه رزه کان، روژووی ره مه زان..

دووهم: ئەو به لگانه ی مانای ته کفیر کردنی نوپز نه که ره

ده گه یینن: وه کو:

۵ . خوای گه وره دمه ره رموی: ﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَعَآتُوا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ﴾ التوبه ۱۱/ واته: ئە گه ره په شیمان بوونه وه نوپزیان کردو زه کاته که یان دا ئە وه برای دینیتان..

ته کفیریانی نوپز نه که ره فه رموویانه: ئە وه ی کردوو به مه رجی برایه تی نیوان موسولمانان و موشریکان که په شیمان ببنه وه (تۆبه بکه ن) و نوپزه کان بکه ن و زه کات بدن، ئە گه ره یه کیک له م مه رجانه یان ئە نه جام نه دا برایه تیه که دانامه زریت، دیاره برایه تی دینی به فسق هه لئاوه شیته وه، به لکو به کافربوون. لی ره شدا نوپز نه کردنه که بووه به سیمای کافربوونیک که ریی له برایه تیه که گرت.

پۆله شه رعناسانی به رامبه ره فه رموویانه: ئایه ته که باس له برایه تی ته واوو برایه تی نو قسان ده کات ، ئایه ته که ده خوازیت ئە وه روون کاته وه که به و سئ مه رجه برایه تیه که پته و ده بیت، به لام به نه کردنی نوپز

^۱ ئە بو یه علا و هه یسه می گپراویانه ته وه، شیخی ئە لبانی له (سلسلة الاحادیث الضعیفة ۹۴) دا دمه ره رموی زعیفه، له تمام المنه (ل ۱۳۸) شدا دمه ربه ری دمه ره رموی: گومانیک زۆرم له سه لپنراوی ئە م فه رمووده یه هه یه که له پیغه مبه ری خواوه صلی الله علیه و سلم هات بیت..

برایه تیه که هه ئناوه شپته وه، هه ر وه کو که به نه دانی زه کاته که
 برایه تیه که هه ئناوه شپته وه.. چونکه له فه رمووده ی تر دا پیغه مبه ری خوا
 صلی الله علیه و سلم فه رمووی: (ما من صاحب کتزی لا یؤدی زکاته إلا
 حمی علیه فی نار جهنم فیجعل صفائح فیکوی بها جتباء وحبیبته حتی
 یحکم الله بین عبادہ فی یوم کان مقداره خمسین ألف سنه ثم یری سبیله
 اما إلى الجنة واما إلى النار) واته: هه ر خاوه ن گه نجینه و سامانیك که
 زکاتی لی دهرناکات، له رۆژی قیامه تدا ئه و سه روه ت و سامانه ی
 دهینریته پيشی و له ناگری دۆزه خدا ده تویندریته وه و ده کریته له وحی
 یان و سوور ده کریته وه و لا ته نیشته و ناوچه وانی خاوه نه که ی پی داخ
 ده کریت، ئه مه ئاوا له و رۆژدا به رده وام ده بیته که درپژیه که ی په نجا
 هه زار ساله .. و ده میننه وه تا ئه و ساته ی خوای گه وره داوهری له نیوان
 بهنده گانیدا ده کات، ئیتر چاره نووسی ئه ویش یان بو به هه شته یان بو
 دۆزه خ..

مادام که زه کاتیشی نه داوه و له وانه شه بجپته به هه شته وه، ده ی یه عنی
 موسولمان ماوه .. ئه مه به هوی زه کاته که وه یه که هه ر له و
 فه رمووده یه دایه و ئیوه کردووتانه ته مه رج! ئیدی جیاوازی زه کات و
 نوپژه که چیه؟! بوچی جیاوازی تان خسته نیوان نوپژو زه کاته که وه؟

6 - خوای گه وره ده فه رموی: ﴿ قَلْفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا
 الشَّهْوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا ﴿٥٩﴾ إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ﴿٥٩﴾ مريم/ ۵۹-۶۰
 واته: نه وه یه کیان له پاش هات که نوپژه گانیان فه وتاندو که وتنه شوین
 هه واو هه وهس و چه زی خوایان، ئه وانه له دواییدا به هیلاک ده چن،

مهگهر ئهوانه‌ی که په شیمان دهنه‌وه و تۆبه ده‌که‌ن و ده‌که‌ونه‌وه سهر کرده‌وی چاک..

ده‌لین: که ده‌فه‌رموی ﴿إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا﴾ مهگهر ئهوانه‌ی که په شیمان دهنه‌وه و تۆبه ده‌که‌ن.. به‌لگه‌یه له‌سهر ئه‌وه‌ی که پی‌شتر (ئه‌و زهمانه‌ی نوپزیان فه‌وتاندبوو) موسولمان نه‌ما‌بوون..

ئه‌مانیش له وه‌لامیاندا ده‌لین: ووشه‌ی (آمن) له‌ویدا مانای ته‌واو کردنه‌وه‌ی باوه‌رو دینداریتیه نه‌که دامه‌زراندنه‌وه‌ی ئیمان. یه‌عنی که تۆبه‌ی کردووه ئیتر که‌وتۆته‌وه نوپزه‌کانی تا باوه‌ره‌که‌ی ته‌کمیله بکاته‌وه..

۷ . خوای گه‌وره ده‌رباره‌ی دانیش‌توانی دۆزه‌خ ده‌فه‌رموی: ﴿مَا

سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ ﴿٤٢﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمَصْلِينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نَطْعَمُ الْمَسْكِينِ ﴿٤٤﴾

وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نَكْذِبُ يَوْمَ الدِّينِ ﴿٤٦﴾ المدثر/ ٤٢-٤٣ واته: ئه‌وه بۆچی سه‌قه‌ر (که شوینیکه له دۆزه‌خ) بۆته چاره‌نووستان؟! ده‌لین: له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له ریزی نوپزخوینان نه‌بووین. یارمه‌تیده‌ری خۆراک‌دانی هه‌زاران نه‌بووین. هه‌ر گویمان له قسه‌ی نار‌ه‌وا ده‌گرت و به‌دوویدا ده‌چووین. هه‌موو باسیکی روژی قیامه‌تمان به‌ درۆ ده‌خسته‌وه.

ته‌کفیریانی نوپز نه‌که‌ر ده‌لین: ئایه‌ته‌که‌ه باس له‌وه ده‌کات که هۆی چوونه دۆزه‌خیان نوپز نه‌کردنه‌که‌یانه، هه‌ر چه‌نده ده‌شیت ئه‌وانی تریش له‌گه‌ل نوپز نه‌کردنه‌که‌دا هۆکاری سزاکه‌یان بن، چونکه هه‌ر یه‌که‌یان به‌ ته‌نیا هۆکاریکه بۆ به‌ تاوان‌بار ده‌رچوون..

شهر عناساني بهرامبهر دهلښ:

- يه كه م: باسي چونه دوزخى تيدايه به لام باس له مانه وهى هه تا هه تاييان ناكات. كه و ابو به قه دهر تاوانى نوڙنه كرده كه يان سزا و هرده گرن و دواتر وهكو تاوانبارانى تر پاك دهنه وهو دښه دهره وه..

- دووهم: ئيعتيراف كرده يانه به وهى نوڙيان نه ده كرده، چونكه باوهرپان پي نه بوو، به به لگه ئه وهى كه تاوانه كاني ترش له و ئاسته دان، به ريزبه نديش له نوڙنه كرده كه وه دهرؤن تا ده گنه به درؤ خسته وهى باسي رؤڙى دوايي.. ئه وهى ئهم بوچوونه شمان به هيتر دهكات، ئه وهيه كه ئايه ته كان باس له (موجريمي) ده كه كه سيماو سيفه تي به ره ي بهرامبهر موسولمانانه، وهك خواي گوره ده فهرموي: ﴿أَفَجَعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْجَرَمِينَ﴾ القلم/ ٣٥ واته: چما ده بيت موسولمانه كان و موجريمه كان وهكو يهك دانين؟!

٨ - فهرمووده كه ي پيغه مبهري خوا صلى الله عليه و سلم كه ده فهرموي: (مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَاسْتَقْبَلَ قِبَلَتَنَا وَأَكَلَ ذُبَيْحَتَنَا فَهُوَ الْمُسْلِمُ، لَهُ مَا لَنَا وَعَلَيْهِ مَا عَلَيْنَا) واته: هر كه س نوڙي وهك نوڙي ئيمه كرده رووي له قيبله ي ئيمه كرده سهربرراوي ده ستى خواردين، ئه وه موسولمانه، ئه و مافه ي هه يه كه ئيمه هه مانه و ئه و ئه ركانه ي له سهره كه له ئيمه له سهرمانه..

٩ - فهرمووده كه ي ميجه نى كوري ئه دروعى ئه سلمه ي كه كيږاوي تيه وه: (كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَذِنَ بِالصَّلَاةِ، فَقَامَ

^١ بوخارى (٣٩١)، ترمزى (٢٦٠٨)، نه سائى (٢٩٦٦) .

فصلی، ثم رَجَعَ إِلَى مَجْلِسٍ، فَرَأَى فِي مَجْلِسِهِ، فَقَالَ: " يَا مَخَجَنُ، مَا مَتَعَكَ أَنْ تَصَلِّيَ، أَلَسْتَ بِرَجُلٍ مُسْلِمٍ؟ " قُلْتُ: بَلَى، وَلَكِنْ صَلَّيْتُ فِي أَهْلِي. قَالَ: " فَإِذَا جِئْتَ فَصَلِّ مَعَ النَّاسِ وَإِنْ كُنْتَ قَدْ صَلَّيْتَ فِي أَهْلِكَ " واته: له کۆری پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه و سلم بووه، که بانگی داوه پیغه مبهری خوا ته شریفی بردوووه، پاشان گه راوه ته وهو به میحجه نی فهرموووه: چی ری نی گرتیت له گه لماندا نوپژ نه که هیت؟ مه گهر موسولمان نیت؟! فهرموووی: به دی، به لام من نوپژم له گهل که سوکاره که ی خوّم کرد، پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و سلم فهرموووی: ههر کاتیک هاتیت نوپژه که ی له گهل خه لکه که ههر بکه با نوپژیشته کرد بیته ..

۱۰ - فهرموووده مه رفووعه که ی مهعاز خوا لی رازی بیته که ده فهرموی: (مَنْ تَرَكَ صَلَاةً مُتَعَمِّدًا فَقَدْ بَرِئَ مِنْهُ ذِمَّةُ اللَّهِ وَرَسُولِهِ)^۱ واته: ههر که سیك نوپژه کانی به نه نهقه ست بفه و تینیت نه وه خواو پیغه مبهری خوا ی لی بی بهری بووه!

^۱ نه سائی (۸۵۷)، نه حمده (۱۵۸۰۰) به یهیقی (۲/۳۰۰) ههروه ها ئیمامی مالیک و ئیبناو حیببان که فهرموووه تی سه حیجه، به لام باقی فهرموووده وانان فهرمووویانه زعیفه چونکه خالیدی گوری یوسفی سه متی تیدایه که ریوایه تی زعیفه ..

^۲ ئیمامی نه حمده له موسنه ده که ی خویدا له مه کجوه له وه نه ویش یه کسه ر له نوم نهیمه نه وه هیناوی تیه وه به لام فهرموووده وانان له وانه به یهیقی و ئه رنانووتی توپژه وه ی مه سنه دی نه حمده خو ی که قوتابی ئه لبانیه فهرمووویانه زعیفه، چونکه مونقه تیعه .. واته یه کیک له زنجیره ی سه نه ده که ی پساوه .. چونکه که سیك له نیوان مه کجوه و نه م نهیمه ندا ناونه براوه .. شیخی ئه لبانی به حه سه نی داناوه (صحيح الترغيب و الترهيب)

سپیهه: نهو بهلگانهی خوینی نوپزنه کهر به حهلال دهرانن:

وهکو:

۱۱ . فهرمووده کهی نهبو سه عیدی خودری خوا لیی رازی بیت که باس لهو کابرایه دهکات که به پیغه مبهری خوی صلی الله علیه و سلم ووت لهخوا بترسه، خالیدی کوری وهلیدیش خوا لیی رازی بیت فهرموی: (یا رسول الله، ألا أضرب عنقه؟ قال: لعنه یصلي) واته: نهی پیغه مبهری خوا له گهردنی نهدهم؟ فهرموی: نا، لهوانهیه نوپز بکات کهوابوو که یاوه ران وویستیان له بهر نهو قسهیهی بیکوزن که پیان وابوو کافر بوونیتی، نیحتمالی نوپز کردنه کهی ری له کوشتنی گرت بهلام بهرامبه رهکان وهلامیان داوه تهوهو فهرموویانه: لهوانهیه کوشتنه کهی سزا بووبیت نهک له بهر نهوهی کافر بووبیتهوه.. نهمانیش وهلامیان داونه تهوه: ناخر پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و سلم سی هوی دیاری کردوه که خه لکی لهسه ر بکوژریت: (لا یجل دم امری مسلم یشهد أن لا إله إلا الله وأني رسول الله إلا یأخذی ثلاث الثیب الرانی، والتفس بالتفس، والتارك لدينه المفارق للجماعة) واته: نهو موسولمانهی دهلی (لا اله الا الله ومحمد رسول الله) نابیت بکوژریت مه گهر بیوه زنی زیناکار بیت یان قاتل یان نهو کهسهی که وازی له دینه کهی هیناوهو له کومه له کهی جودا بوتهوه.. نوپزنه کهر نه زیناکاره نه قاتل، کهوابوو ده بیت سپیهه میان بیت که کوشتنی جائیزه!

بوخاری (۴۲۵۱)، موسلیم (۱۰۶۴).

بوخاری (۶۸۷۸)، موسلیم (۱۶۷۶).

چوارهم: نهو به لگانه ی ری له شوږش کردن دژی حاکمی موسولمان دهگرن مادام نویژ بکهن:

۱۲ - فهرمووده که ی نوم سه له مه خان خوا لیی رازی بیټ که ده لی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و سلم فهرمووی: (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَتَكُونُ أَمْرَاءُ فَتُغْرِفُونَ وَتَتَكْرَهُونَ فَمَنْ عَرَفَ بَرِيئًا وَمَنْ أَتَكَرَّ سَلِمَ وَلَكِنْ مَنْ رَضِيَ وَتَابَعَ قَالُوا أَفَلَا نَقَاتِلُهُمْ قَالَ لَا مَا صَلَّوْا)^۱ واته: حاکم و دهسه لاتدارتان به سهه ردا دهسه پیئریټ، چاکه و خراپه کانیا نستان لا روشن ده بیټ، هه ره که سیټ خراپه کانیا ن بیوغزینیټ نهوه لییا ن به رییه، هه ره که سیټ نکو ولییا ن لی بکات نهوه قوتار بووه، به لام هه ره که سیټ پییا ن رازی بیټ وشوینیا ن که ویټ^۲، ووتیا ن: نه دی جهنگ له دژیا ن به رپا نه که یین؟! فهرمووی: نا مادام نویژه کانیا ن بکهن. که و ابووه که نویژیا ن نه کرد کافر ده بن و شوږش کردنه که به رامبه ریا ن جائیز ده بیټ. شوږش کردنیش ده بیټ دژی حاکمی کافر بیټ که کوفری ئاشکرای لی وه ده ره که وت بیټ، چونکه عوباده ی کوری سامیت خوا لیی رازی بیټ ده گپ ریټه وه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و سلم ده فهرمووی: (فِيمَا أَخَذَ عَلَيْنَا أَنْ بَايَعْنَا عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي مَتَشَطِنَا وَمَكْرَهِنَا وَعُسْرِنَا وَيُسْرِنَا وَأَثَرَةَ عَلَيْنَا وَأَنْ لَا نَتَّازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا عِتْدَكُمْ مِنَ اللَّهِ فِيهِ بَرْهَانٌ)^۳ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و سلم به یعه تی لی وه رگرتین که له چوستی وله سستیماندا، له هه بوونی وله نه داریماندا ملکه چی و

^۱ موسلیم (۱۸۵۴)، ترمزی (۲۲۶۶)، نه بو داوود (۴۷۶۰).

^۲ به عنی واوه یلا به حالی که چوته ریزیا نه وه..

^۳ بوخاری (۷۰۵۶).

گوپرايه لى دهر بېرېن، نه شکه وينه مونا فسه و شهره پالى دهسه لات هوه ..
مه گهر کوفريکى ناشکراو راشکاو تان له دهسه لات داران ببينين که
به لگه شهر عيتان به دهسته وه بيټ (له سهر کافربوونى) ..

پينجه م: به کافردانانى نويزنه کهر راي زورينه ي اوهرانه تا راده يه کى کوپرايان له سه ريټى:

۱۳ - عبداللهى کورپى شقيق که يه کيکه له تابعين دهيفه رموو:
ياوهران هيچ شتيکيان وه کو واز ليته ينانى نويز به کوفر نه ده زانى ..
سهيدنا عومهرى کورپى خه تتاب خوا ليى رازى بيټ دهيفه رموو:
نه و که سهى واز له نويزه کان دهينيت هيچ پشکيکى ئيسلامه تى بو
نامينيت هوه. نه مهش بوچوونى سهيدنا عهلى و سهيدنا مه عازو
نه بودد هرداء و عوباده ي کورپى ساميت و ئيبنو مه سهووده ..
شهر عناسانى به رامبهر وه لاميان داو هته وه که مادام کوپراى ياوهران
له سهرى نيه، ناتوانين بلين نه وه راي هه موانه .. وه کو هه موو
مه سه له کانى تر بوچوونى ياوهران ده بيته وه به دوو پؤل .. نه گهر ته رجيج
به بوچوونى لايه کيان نه درا ده بيټ بسازينرين ..

★ ★ ★

^۱ ترمزى گپراويتيه وه (۲۶۲۲)، ههروهه ئيبنوننه سر له کتبيى (تعظيم قدر الصلاة/ ل ۹۴۸)
به تويزينه وهى که مال ئيبنوالسهيد سالم. ههروهه شيخي نه لبانى له: صحيح الترغيب و
الترهيب (۵۶۴).

^۲ شيخي نه لبانى له: صحيح الترغيب و الترهيب (۵۷۳)

پۆلى دووهم: نهوانه‌ى فهرموويانه:

نويز نه کهر فاسقه

چونکه گوناحى گه وره‌ى کردووه

ئهمه راي زۆرينه‌ى زانايان و شهرعناسانه، بۆچوونى سوفيانى سهورى و جمهورى پيشه‌وايانه (ئيمانان ئه‌بو حه‌نيفه و ماليك و شافيعى) و يه‌كئىك له ريوايه‌ته‌كانى ئيمامى نه‌حه‌ديشهٔ ..

ئهمان ته‌كفىرى ناكهن ده‌ئين: كابرا كه موسولمانه‌و هاتۆته ناو بازنه‌ى ئيسلامه‌وه، چۆن ده‌توانين بى دئنيابوون له كافر بوونى له ئيسلام بيكه‌ينه ده‌روه‌وه؟! ئه‌مانه‌ش ده‌كه‌نه به‌لگه‌ى خۆيان:

يه‌كه‌م: خواى گه‌وره له هه‌موو گوناھيئىك . جگه له شيرىك .

خۆش ده‌بيئت:

۱ . ﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ ۖ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ ﴾ النساء/ ۴۸

واته: خواى گه‌وه‌ر له‌وه خۆش نابيئت شيركى بۆ بريار بدريئت، به‌لام له‌وه كه‌متر خۆش ده‌بيئت.. نويزنه‌کردنيش تاوانيكه له شيرىك كه‌متره‌وه كه‌وتۆته به‌ر هه‌ز (مه‌شيئه‌ت)ه‌كه‌ى خواى گه‌وره بۆيه قابيلى خۆشبوونه.. كه‌وابوو به نويزنه‌کردن كافر نه‌بووه.

شهرعناسانى به‌رامبه‌ر وه‌لاميان داوه‌ته‌وه كه ئايه‌ته‌كه نه‌فى كافر بوونى نويزنه‌كه‌رى تيدا نيه.. كه پيغه‌مبه‌رى خوا صلى الله عليه و سلم

^۱ حاشية ابن عابدين (۱۶/۳)، الفتاوى الهندية (۵۰/۱)، حاشية الدسوقي (۱۸۹/۱)، مواهب الجليل (۴۲۰/۱) مغني المحتاج (۳۲۷/۱)، المجموع (۱۶/۳) ..

فهرمووی: (إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشَّرْكِ وَالْكَفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ) واته: له نیتوان کابراو شیرک و کوفردا ههر وهل کردنی نوینزه کان ههیه.. کابرای به کافر داناوه، که مادام وایه نوینزه کهر بهر حوکمی ناوهر وکی نایه ته که دمکه ویت که کافره (به پیی فهرمووده که) نیتر لیخوشبوونه که نایگریته وه..

دووهم: ههر که سیك بلیت لا اله الا الله ده چیتته به هه شته وه

با نوینزیشی نه کرد بیت:

۲ - مه عازی کوری جه بهل خوا لیی رازی بیت ده لی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و سلم فهرمووی: (مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصًا بِهَا عَلَى ذَلِكَ حَرَمَةَ اللَّهِ عَلَى النَّاسِ) واته: ههر بهنده یه کی خوا شایه تی نه وه بدات که هیج خویه ک نیه شایانی په رستن بیت جگه له خوی گه وره، هه روه ها شایه تی بدات که محمد صلی الله علیه و سلم نی رراوی خویه حه تمه ن خوی گه وره بهر ناگری دوزه خی ناخات.

۳ - فهرمووده که ی عوباده ی کوری سامیت خوا لیی رازی بیت که فهرمووی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و سلم فهرموویه تی (مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحَ مِثْرَةَ وَالْجَنَّةِ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنَ الْعَمَلِ) واته: ههر

^۱ موسلیم (۹۸۷)، نه بو داوود (۱۶۵۸) نه سانی (۲۳۱/۱).

^۲ بوخاری (۱۲۸)، موسلیم (۳۲).

^۳ بوخاری (۳۴۳۵)، موسلیم (۲۸).

که سێک شایهتی ئهوه بدات که خوای گهوهر شایانی په رستهوه هیج شه ریکیکی بو نیه و محمد صلی الله علیه و سلم بهنده و نییراوی ئهوه، ههروهها شایهتی بدات که عیسا بهنده و نییراوی خوایه، عیسا ئه و وشه و گیانهیه که له خواوه خراوته مه ریه مه وه، دیسان شایهتی بدات که بههشت راسته و دۆزه خ راسته، ئهوه حهت من کارو کردهوی هه ر چه ندو چۆنیک بییت، خوای گهوره دهیخاته بههشته وه.

۴ - فهرمووده که ی مه عازی کورپی جه بهل خوا لیی رازی بییت که دهلی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و سلم فهرموویه تی: (مَنْ كَانَ آخِرَ كَلَامِهِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ) ^۱ واته: هه ر که سێک کۆتا قسه ی لا اله الا الله بییت ده چیته بههشته وه..

۵ - فهرمووده که ی عوتبانی کورپی مالیک خوا لیی رازی بییت که دهلی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و سلم فهرمووی: (إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ) ^۲ واته: هه ر که سێک له بهر خاتری خوا بلی لا اله الا الله، حهت من خوای گهوره ناهیلیت ئاگری دۆزه خی بهر که وییت.. پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و سلم لیرده نا نوپۆژی نه کردووه به مه رچی قوتار بوون له ئاگری دۆزه خ و چوونه بههشته ..

بهرام به ره کانیان وه لای ئه مه یان داوته وه به وه ی که ئه م دهقانه دوو جوۆر مانا ده به خشن: یه که میان گشتییه و به و فهرموودانه تایبهت کراوه

^۱ ئه بو داوود (۳۱۱۶).

^۲ بوخاری (۴۲۵)، موسلیم (۲۳).

که ته کفیری نوښت نه کهر ده کهن، یان رهها (مطلق) هو ری به نوښت نه کړدن نادات، چونکه ووتنی لا اله الا الله که مهرجه که (يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ) و (صِدْقًا مِنْ قَلْبِهِ) له بهر خاتری خوا بیټ وله دل هوه بیټ.. که سیټ که بهر خاتری خوا شایه تمان بهینیت و پر به دل هه ناعهت کات و برپاری ناشکرای لهسهه بدات، چوڼ دهشیت نوښتیک نه کات که هر نهو خوا خوشه ویسته لهسهه فهرز کړدوه؟!.

سپیهه: که سانیک له دوزه خ دینه دهره وه که کړده وهی

چا که یان هر نه بووه!

٦ . ئەبو سه عیدی خودری خوا لیی رازی بیټ فهرمووده یه که ده گپ رته وه که به فهرموودهی دوزه خیه کان (الجهنمیین) به ناوبانگه که ده لی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: (إِذَا خَلَصَ الْمُؤْمِنُونَ مِنَ النَّارِ وَأَمْتُوا فِي (وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ) مَا مُجَادِلَةٌ أَحَدِكُمْ لِصَاحِبِهِ فِي الْحَقِّ يَكُونُ لَهُ فِي الدُّنْيَا بِأَشَدِّ مِنْ مُجَادِلَةِ الْمُؤْمِنِينَ لِرَبِّهِمْ لِأَخْوَانِهِمُ الَّذِينَ أُدْخِلُوا النَّارَ، قَالَ: يَقُولُونَ رَبَّنَا إِخْوَانَنَا كَانُوا يُصَلُّونَ مَعَنَا وَيَصُومُونَ مَعَنَا وَيُحْجُونَ مَعَنَا (وَيُجَاهِدُونَ مَعَنَا) فَأَدْخَلْتَهُمُ النَّارَ، قَالَ: فَيَقُولُ: إِذْهَبُوا فَأَخْرَجُوا مِنْ عَرَفْتُمْ مِنْهُمْ، فَيَأْتُونَهُمْ، فَيَعْرِفُونَهُمْ بِصُورِهِمْ، لَا تَأْكُلُ النَّارُ صُورَهُمْ فَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ النَّارُ إِلَى أَنْصَافِ سَاقَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ إِلَى كَعْبِيهِ، (فَيُخْرِجُونَ مِنْهَا بَشَرًا كَثِيرًا) فَيَقُولُونَ رَبَّنَا قَدْ أَخْرَجْتَنَا مِنْ أَمْرَتِنَا، ثُمَّ يَقُولُ ارْجِعُوا فَمَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ وَرَنٌ نَصَفَ دِيَارٍ مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرَجُوهُ فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا ثُمَّ يَقُولُونَ رَبَّنَا لَمْ نَذَرْ فِيهَا أَحَدًا مِمَّنْ أَمْرَتَنَا

به حتى يقول أخرجوا من كان في قلبه مثقال ذرة (فيخرجون خلقًا كثيرًا) قال أبو سعيد الخدري: إن لم تصدقوني بهذا الحديث فافرقوا إن شئتم ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظِلُّمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكَ حَسَنَةً يُّضَعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾^۱ قال فيقولون: ربنا أخرجنا من أمرتنا، فلم يبق في النار أحدٌ فيه خير! قال: ثم يقول الله عز وجل: شفعت الملائكة، وشفعت الأنبياء، وشفع المؤمنون، وبقي أرحم الراحمين، قال: فيقبض قبضة من النار، أو قال قبضتين، فيخرج منها قومًا لم يعملوا خيرًا قط فذا احترقوا حتى صاروا حممًا، قال: فيقال لهم: ادخلوا الجنة، فما تمنيتم و رأيتم من شئ فهو لكم (ومثله معه) فيقتل أهل الجنة: هؤلاء عتقاء الرحمن، أدخلهم الجنة بغير عمل عملوه و لا خير قدموه^۲ واته: دواى نه وهى موسولمانه كان له مهترسى چاره نووسى دؤزه خ قوتار دهن، دهكهونه موناقيه شهى كه سانى ديكه، قهسه م بهو خوايهى گيانى منى به دهسته بهرگريى كردن و موناقيه شه كردنتان لهسه مافى هاورپركاننتان له دنيا دا گهوره ترو گرنگرتر نابيت وهك له وهى له قيامه تدا ده تانبيت له خزمهت خواى په وره ردگاردا له بهرگريى كردنتان له وانهى خراونه ته دؤزه خه وه، ئينجا نهو موسولمانانه (نهوانه ي موناقيه شهو بهرگريه كه له موسولمانه كانى تريان دهكهن كه خراونه ته ناو دؤزه خه وه عهرزى خواى گهوره دهكهن: خوايه خو نهوانه له گه لماندا بوون، نوپزيان دهكرد

^۱ النساء / ۴۰

^۲ نه م فهرموودهيه لاي بوخارى (۶۵۶۰) و موسليم (۱۸۳) و ئيمامى نهحمه دو خاومن سوننه كانيش هديه، له گهل جياوازى هه نديك ووشه و رسته، شىخى نهلبانى رهحمه تى توپزيته وهى لهسه ر كرووهو به سه حيجى داناوه. بپروانه (الالباني: حكم تارك الصلاة ل ۷).

لهگه لماندا، روژوويان دهگرت لهگه لماندا، زهکاتيان ددها لهگه لماندا، جيهاديان دهکرد لهگه لماندا، که چی تو خستووتنه ناو ئاگری دۆزه خه وه! خوی گه وره دهفهرموی: برۆن هرچی دناسن دهریان بهیننه وه. دهچن و هرچیهک به دهموچاوو رهنگ و روویاندا دناسن دهریان دهیننه وه، کهسیان ئاگر دهموچاوی نه سوتاندوون، هر له ئاگردان، ههیه ئاگر تا ناوهندی لولاقی هاتوووه هه یانه تا قوله پپی هاتوووه، ئیتر خه لکیکی زۆریان لی دهیننه دهره وه ده لئین: خویه هرچی فهرانمات پیکردبووین بیانیهینینه دهره وه هیناوماننه ته دهره وه، کهس له دۆزه خدا نه ماوه خیریکی پیوه مابیت (یه عنی کرده وهیه کی چاکی کردبیت) ئینجا خوی گه وره دهفهرموی: فریشته شه فاعه تیان کرد، پیغه مبه ران شه فاعه تیان کرد، موسو لمانان شه فاعه تیان کرد، به زه بیترینی خاوهن به زه ییه کان (نه رحه موراحمین) ماوه، ئینجا چنگیک لهو خه لکه تاو ددهاتی و له ئاگر دهریان دهینیت که به هیچ شیوهیهک کرده وهیه کی چاکیان له بهر خاتری خوا نه کردوووه هه موویان داپلوخاوهن و بوون به خه لووز، دهینرین به رهو ئاویک که پیی دهوتریت ئاوی ژیان، نهو ئاوهیان به سه ردا ده کریت، هر هه موویان وهکو دانه ویله ی گوی روبار دهر وینه وه..

ئه م پوله شهرعناسه ده لئین: ئه مه به لگه یه له سه ر نه وه ی که نوښنه کهر کافر نیه، بۆیه سه ره نجام له ریزی موسو لمانه یاخیه کاندایه حسین کراوه له دۆزه خ هینراوته دهره وه.. به رامبه ره کانیان وه لامیان داونه ته وه که نوښت ناکه ویتته ناو دهسته واژه ی (لَمْ یَعْمَلُوا خَيْرًا قَطًّا)، چۆن ته سه ور ده کریت که نوښنه کهر

خرابیته ریزی نه وانه وهو له گهل نه واندا به فه تارمت چوو بیت؟! خوی گه وره ده فه رموی: ﴿يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ (۴۴) خَشِعَةً أَبْصَرُمْ تَرَهْمُهُمْ ذَلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَمَنْ سَلِمُونَ ﴿ القلم ۴۳، ۴۲ واته: نهو روزهی لاق دهرده خریت، داویان لی ده کریت سو جده بو خوا ببهن، ناتوان. چاویان زهق کردوته وهو زه لیلیتی ماندووی کردوون، ناخر که له دنیا دا که ساغ و سه لیم بوون داویان لی ده کرا سو جده ببهن، نه یانده برد!! فه رمووده سه حیجه کان نه وه ده سه لیمین که هر که سیك که یه کخوایه رست (موحد) بیت له دوزخ ده هیئریته دهره وه، نه ویش به نیشانه و ناسه واری ده ستویژ هکانیاندا ده ناسرینه وه..

۷. له فه رمووده یه کی مه رفوو عدا که نه بو هورهیره ده یگیریته وه ده فه رموی: (... حتی إذا فرغ الله من القضاء بين عباده وأراد أن يخرج (برحمته) من النار من أراد أن يخرج ممن كان يشهد أن لا إله إلا الله أمر الملائكة أن يخرجوهم فيخرجوهم بعلمة أثار السجود وحرم الله على النار أن تأكل من ابن آدم أثار السجود فيخرجوهم قد امتحشوا فيصب عليهم ماء الحياة ويبقى رجل متهم مقبل بوجهه على النار... فيصرف وجهه عن النار) قال أبو هريرة وذلك الرجل آخر أهل الجنة دخولاً^۱ واته: ئیتر که خوی گه وره له داوهری کردنی نیوان عه بده کانی بووه وهو وویستی به رحمهت و به زهیی خوئی هندیك له وانه به هیئریته دهره وه که ده یانوت لا اله الا الله و ده یویست بیانه هیئریته دهره وه، ئیتر فه رمان به فریشته کان ده کات که بیانه هیئریته دهره وه، نه وانیش که ده چنه لایان به ناسه واری

^۱ بوخاری (۶۵۷۳ و ۷۴۳۷)، موسلیم (۱۸۲).

سوجهه بر دنياندا دهيانناسنه وه، چونکه خواي گه وره رڼي له ناگري دوزخ گرتووه که شوپنيکي له شي عه بديک بسوتينيټ که سوجهي بو خوا بر دبيټ، نيتر دهريان دهينن، پيټ و گوشتيان هه موو سوتاوه و نيسقانيان رهش داگه پراوه، پاشان ناوي ژيانيان به سه ردا دهکه نه وه... کابرايه کي تر ده مينيت که رووي له ناگري دوزخه... خواي گه وره رووي نه وپش له ناگره که و مرده چهر خينيټ..

نهم پوله شهر عناسه ده لټين: فه رمووده که نه وه ده سه مينټ که نه وانهي فريشته له دوزخ ده يانه يينه دهر وه ناسه واري سوجه يان پيوه يه که بو خويان بر دووه، که و ابوو گوماني تي دا نيه نه مانه نه هلي نوپښ بوون، که و ابوو نه وه ي نه هلي نوپښ نه بيټ ناهي نريټه دهر وه..

۸ - تاريخي نه شجعه ي ده گير پټه وه که پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وسلم فه رمووي: (مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَرَّمَ مَالَهُ وَدَمَهُ، وَحَسَابُهُ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ) ^۱ واته: هه ر که سيک بلټي لا اله الا الله و ته کفيري نه وانه بکات که له جياتي خواي گه وره ده په رستريټن، سامان و خويټي حه رام ده بيټ و حساباتب پا داشت دانه وه ي) لاي خواي گه وره ده بيټ..

۹ - هه روه ها فه رمووده که ي سه ي دنا نه نه س خوا ليټي رازي بيټ که له بوخاريدا هاتووه ده ليټي: (عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ وَرَنٌ شَعِيرَةٌ مِنْ خَيْرٍ وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ وَرَنٌ بَرَّةٌ مِنْ خَيْرٍ وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ وَرَنٌ دَرَّةٌ مِنْ خَيْرٍ) ^۲

^۱ بوخاري (۵۸۲۷) موسليم (۹۴).

^۲ بوخاري (۴۴).

واته: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموو په تي: ههر كه سيك ووتبيتي لا اله الا الله و بهقه دهر دنكه جوپهك خير (باومر) له دليدا ههبيت له دۆزهخ دپته دهرهوه، ههر كه سيكيش ووتبيتي لا اله الا الله و بهقه دهر دنكه گهنميك خير (باومر) له دليدا ههبيت له دۆزهخ دپته دهرهوه، ههر كه سيك ووتبيتي لا اله الا الله و بهقه دهر گهرديك خير (باومر) له دليدا ههبيت له دۆزهخ دپته دهرهوه.

چوارهم: ئەو فهرموودانهی كه نوپۆژنه كهر له ئوممهت نابهنه

دهرهوه، له وانه:

۱۰ - عوبادهی كورپی سابیت دهلی: گویم لیبوو پیغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم دهیفه رموو: (خَمَسُ صَلَوَاتٍ افْتَرَضَهُنَّ اللّٰهُ عَلٰى عِبَادِهِ، فَمَنْ جَاءَ بِهِنَّ لَمْ يُتْقِنْ مِتْهُنَّ شَيْئًا اسْتِخْفَافًا بِهِنَّ، فَاِنَّ اللّٰهَ جَاعِلٌ لِّهٖ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَهْدًا اَنْ يَدْخُلَهُ الْجَنَّةَ، وَمَنْ جَاءَ بِهِنَّ وَقَدْ نُقِصَ مِتْهُنَّ شَيْئًا، لَمْ يَكُنْ لَهٗ عِنْدَ اللّٰهِ عَهْدٌ، اِنْ شَاءَ عَذْبَهُ، وَاِنْ شَاءَ عَقَرَ لَهٗ) واته: پینچ فهرز نوپۆژ ههن كه خوای گهوره له سهر بهندهی خوایی فهرز كردوون، ههر كه سيك وا به خوا بگات كه هه مووی به رپكوپيكي ئه نجامدا بن و هيچی نه فه وتاندين و سوکایه تی پی نه كردبن، ئەوه پهیمانی لای خوایه كه بیخاته بهههشتهوه، ههر كه سيكيش به خوای خوئی بگات و لپی كه م كردبنهوه یان سوکایه تی

^۱ ئیمامی مالیک له الموطأ (۲۵۴-۲۵۵/۱) ئیمامی ئەحمەد له (المسند ۳۱۵/۵) ئەبو داوود (۱۱۵/۱)، و ئیبنوماجه (۴۴۸/۱)، شیخی ئەلبانیس له: صحیح الترغیب و الترہیب (۳۶۶) به سه حیچی داناوه..

پي کردين، نهوه هيچ پهيمانیکي لای خوا نيه نه گهر خوا چه زکات
سزای دهدات و نه گهر چه زکات لپی خوش ده بیت..
نهم پوله شهر عناسه ده لپن: نهمه به لگه یه له سهر نهوه ی که وهل
کردنی هندیك نويز کافر ناکات و خاوه نه که ی ده باته وه بهر مه شیئته تی
خوای گه وره..

ته کفیرانی نويز نه گهر له وه لأمیاندا ده لپن: ناشیت فهرمووده که
بکریته به لگه ی نهوه که ده شیت چاوپووشی له نه کردنی هندیك نويز
بکریته.. فهرمووده که باس له وه ده کات که کابرا نويز خوین بووه به لام
هندیك نويزی به نوقسانی کردووه یان که مته رخمی له هندیکیاندا
کردووه، چونکه ده فهرموی: (وَمَنْ جَاءَ بِهِمْ وَقَدْ نَقَصَ مَتَهُنَّ شَيْئًا).

۱۱ - نه بو هورهیره خوا لپی رازی بیت ده لی: پیغه مبهری خوا صلی
الله علیه و سلم ده فهرموی: (إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسِبُ النَّاسُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
مِنْ أَعْمَالِهِمُ الصَّلَاةَ قَالَ يَقُولُ رَبُّنَا جَلَّ وَعَزَّ لِمَالِكْتِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ انظُرُوا
فِي صَلَاةِ عَبْدِي أُمَّهَا أَمْ نَقَصَهَا فَإِنْ كَانَتْ تَامَةً كَتَبْتُ لَهُ تَامَةً وَإِنْ كَانَ
انْتَقَصَ مَتَهَا شَيْئًا قَالَ انظُرُوا هَلْ لِعَبْدِي مِنْ تَطَوُّعٍ فَإِنْ كَانَ لَهُ تَطَوُّعٌ
قَالَ أَتَمُّوا لِعَبْدِي فَرِيضَتَهُ مِنْ تَطَوُّعِهِ ثُمَّ تَوَخَّذْ الْأَعْمَالَ عَلَى دَاكِمٍ)^۱
واته: له رۆزی دوا پیدا یه که مین شت له کرده وه ی بهنده که خوای
گه وره مو حاسه به ی له سهر ده کات نويزه، خوای گه وره به
فریشته کانی ده فهرموی - بو خوشی ده زانیت - سه یریکي نويزی
بهنده که مم بو بکن، بزنان داخو به ته واوی کردوونی یان که م و
کورتیان تیدایه، نه گهر به ته واوی کردبوونی، بو ی دنوسریت که

^۱ نه بو دادود (۸۶۴)، شیخی نه لبانی ده فهرموی سه حیحه: صحیح ابي داود (۷۷۳) و صحیح
الجامع (۲۵۷۱).

ته و اووه، نه گهر نوقسانی تیدابوو، دمفهرموئ: سهیر کهن بزانی داخۆ
 نهو به ندمیه م نوڭزی سووننه تی کردوو، نه گهر نوڭزی سووننه تی
 کردبوو، نوڭزه فهرزه کانی له وان بۆ ته و او ده کهن، پاشان کارو
 کرده و هکان له روانگهی ئه ووه هه ئدسه نگیندرین..
 ته کفرانی نوڭزنه کهر ده لئین: فهرمووده که مه رفووعه و له ری
 زه عیفه وه گپراوه ته وه، پاشان ئه وه ی که که میك خوی به هیزتر ده گریت
 ئه وه یه که دمفهرموئ: (أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الصَّلَاةُ فَإِنْ
 صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَنَجَّى، وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ) ^۱ واته: یه که م شت له
 روژی قیامه تدا عه بدی له سهر مو حاسه به ده گریت نوڭزه، نه گهر
 نوڭزه کانی باش بوون، ئه وه هه موو کارو کرده و هکانی تریشی باش ده بن،
 نه گهر نوڭزه کانی خراب بوون، ئه وه داموو هه ناسه سارده و زیانی لی
 که و تووه.. ئه مه ئه وه ده گه ینیت که نوقسانی هکانی له ئه رکان و مه رچی
 نوڭزه که پی ته و او ده گریت نه ک نوڭزی فهرزه کان به ته و او ی.. بۆیه بۆ
 به لگه ناشین! ^۲.

^۱ ترمزی (السنن ۴۱۳)، نه سائی (السنن ۴۶۶). به یه یقی له السنن الکبری (۳۹۰۷)، الحاکم له:
 المستدرک علی الصحیحین (۱۰۰۴).. شیخی ئه لبانی له صحیح سنن الترمذی (۴۱۳) به
 سه حیحی داناوه.

^۲ له هه ردوو لاوه هه نجه تی ئه م نیستید لاله ی ته کفرانی نوڭزنه کهر لاواز ده رچوو:
 یه که م: فهرمووده کان به توڭزینه وه ی شیخی ئه لبانی (که له و پۆله یه که ته کفری
 نوڭزنه کهر ده کات) سه حیحه.

دووهم: فهرمووده که راشکاوانه دمفهرموئ به سووننه ته کان فهرزه کان ته و او ده گریت،
 یه که مین مانا که لی دمفهرموئ ته وه ته و او کردنی ژماره ی نوڭزه نه ک نوقسانی روکن و
 مه رج والله اعلم.. نیمامی ئه حمه د له المسند (۲۴/۵)، ئیبنو ئه بی شه یبه له المسند (۵۳۷/۹)،
 شیخی ئه لبانی به سه حیحی داناوه له: الثمر المستطاب (۵۱/۱).

۱۲ - فهرموودهکهی نهسری کوری عاسمی لهیسی خوا لیی رازی بیت که دهلی: (عَنْ رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنَّهُ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَلَمَ عَلَى أَنَّهُ لَا يُصَلِّي إِلَّا صَلَاتَيْنِ، فَقَبِلَ ذَلِكَ مِنْهُ) ^۱ واته: پیاویکی لای ئیمه چوو خزمهت پیغهمبهری خوا صلی الله علیه و سلم وعهرزی کرد، ئهی پیغهمبهری خوا موسولمان دهم بهلام هر دوو نوپژ دهکهم، پیغهمبهری خوا صلی الله علیه و سلم لیی قبول کرد..

ئهم شهرعناسه بهریزانه دهلین: ئهمه هر له ئهسسهوه نوپژ به نوقسانی دهکات و پیغهمبهری خواش صلی الله علیه و سلم قبولئیتی.. پوله شهرعناسانی بهرامبهر که نوپژنهکهر به کافر دهزانن دهلین: بهلگهمان نیه که ئه و کاته نوپژ پینج فهرز بووه!! لهوانهیه ئه و کاته نوپژ دوو فهرز بووبیت! یان لهبهر ئهوهیه که به مهرجی فاسیدیش موسولمان بوونهکهی لی قبول کردوو.. ئهمهش مهزههبی ئیمامی ئهحمده.. ئینجا دهلین: ئهمه تایبته بووه به پیغهمبهری خوا صلی الله علیه و سلم وبؤمان نیه لهمهدا ئیقتیدا به پیغهمبهری خوا بکهین!! ^۲

پینجهه: ئه و فهرموودانهی که نوپژنهکهر به کافر دادهنین،

باسی کوفری بچوکن:

هر وهك چؤن ووشهی کوفر که له چهندين فهرموودهی تردههیه و وا لیکدراونهتهوه که باس له کوفری بچووک دهکن، که خاوهنهکهی له

^۱ ئهحمده (۲۴/۵)، ئیبنو ئهبی شهیه (۵۲۷/۹)، شیخی ئهلبانی له: الثمر المستطاب فی فقه السنة و الکتاب (۵۱/۱) به سهحیحی داناوه و دهفهرموی: صحیح علی شرط مسلم.

^۲ ئهمه ههلاتنه له وهلام و تهسلیم بوون..

دین و ئوممەت ناباته دەرەو، ئەم فەرموودانەى باس لە کافر بوونی نوێژنە کە ریش دەکەن هەر باس لە کوفری بچووکی دەکەن. بۆ نموونە:

- فەرموودەى (سَبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ، وَقِتَالُهُ كُفْرٌ) واتە جنیودان بە موسوڵمان گوناحی فیسقە و کوشتاریشی کوفرە..

- (اِثْتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرَ الطَّغْنِ فِي التَّسْبِ وَالشَّيْحَةِ عَلَى الْمَيْتِ)^۱ واتە دوو شت هەن کە خەڵکیان پێ کافر دەبیت: توانج گرتنە نەسەبی خەڵکی و شینوشە پۆر لەسەر مردوو..

- ئەو فەرموودانەى دەفەرموێ: (لِيسَ مَنْ مِنْ..) واتە: ئەو کەسەى وا بکات لە ئێمە نیە.. کە زۆریشن و سەحیحیشن..

تە کفیریانی نوێژنە کەر لە وەلامیاندا دەلێن: ئەمانەى هیناناننەو هەیچیان ناشیت بکرینە بەلگە، چونکە:

یە کەم: پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه و سلم نوێژە کەى کردۆتە سنورى نیوان کافرو موسوڵمان، سنوریش بۆ جویکردنە وەیه، لێرەشدا کوفر و ئیمان جیاوازن و لێک جودا کراونەتەو.

دووهم: نوێژ روکنیکی ئیسلامە، ئەو کەسەى کە نایکات بە کافر ناسیئراو، کەوابوو لە دین و ئوممەتى موسوڵمانان نەماو، چونکە روکنیکی دینە کەى خۆى رماندوو.. بە پێچەوانەى ئەوانە وەیه کە وەسفی تری کوفریان بەسەردا هاتوو، لەبەر ئەو دى کارێک یان رەفتاریکی کوفرینیان کردوو..

^۱ بوخارى (۴۶)، موسليم (۱۱۷).

^۲ موسليم (۵۸/۱)، بەهیهقى (۶۳/۴) رێگای تریشى لە ئەبوهورمیرهو خوا لێى رازى بێت زۆرە.

سپیه م: دهقه کانی فهرمووده له سهر کافر بوونی نوښر نه کهر زورن و راشکاون، بویه ده بیت حوکمیان وا لیوه وهرگیریت ودهکو ئه وهی لیان ده فامریته وه..

چواره م: ووشه ی کوفر که له به لگه کانی ئیوه دا هاتووه یان کرداره، یان به شیوه ی نه ناس (نه کیره) هاتووه، ئه وانه ی ئیمه به شیوه ی ناسراو (مه عریفه) هاتووه و ئه لف و لامی پیوه یه که واتای خودی کوفر ده گه پینیت و بوار بو لیکنده وهی تر ناهیلیته وه..

شه شه م: ئه و فهرموودانه ی نوښر نه کهر به کافر داده نین،

باسی نکولی کردنی نوښر ده که ن:

ته کفیریانی نوښر نه کهر و هلامیان داونه ته وه و فهرموویانه: ئه مه دوو

ئیشکالی تیدایه:

یه که م: ئه م قسه یه ئیلغا کردنه وهی مه ناتی حوکمه که یه (هوکاری هاتنی حوکمه شه رعیه که) که وهل کرن و واز لی هی نانی نوښر ده که یه..

دووهم: داهینانی وه سفیکی ترو خسته جیی حوکمه شه رعیه که.. چونکه نکوولی کردن تایبته نیه به نوښر وه.. کابرا ئه کهر نکوولی له ههر حوکمیکی شه رعی سه لپنراو و چه سپنراو کرد، پیی کافر ده بیت.. که و ابوو راکیشانی ووشه ی فهرمووده که بو کیشه ی نکوولی لی کردن له جیی خویدا نیه^۱..

^۱ ابن عثیمین: رساله فی حکم تارک الصلاة (ل ۱۲).

حهوتهم: له هیچ سهردهمیکی میژووی موسولماناندا

نهمانبیستووہ نوینزئەکەرئیک حوکمی مورتەددی لەسەر

چەسپینرابیئت :

ئەم بەرپزانەو له پیش هەموویانەوہ ئیبنو قودامەى مەقدیسی^۱ دەلێن: له هەموو میژووی موسولماناندا جارئیک رووی ئەداوہ حاکمئیک یان دادگایەک یان پێشەوایەکی کاریگەر نوینزئەکەرئیکى هینابییته ژیر حوکمی مورتەددەوہو ئەحکامە شەرعیەکانی لەسەر تەتبیق کردبیئت، وەك: کوشتنی، یان مال و مندال لئ سەندنەوہی، یان نەشتن و کفن نەکردنی بە شیوہی موسولمانانە، یان نەناشتنی له گۆرستانی موسولماناندا، یان میرات لئ سەندنەوہی و خستنیە ناو بەیتول مالەوہ.. ئەمەش بەلگەیه لەسەر ئەوہی که ئەم ئوممەتە کۆرای لەسەر ئەوہ بووہ که نوینزئەکەر کافر نیە..

لەبەر ئەمانەیه که یەکیکی وەکو ئیمامی نەوہوی دەلئ: پێشتر مەزھەبی خۆمانم لەم مەسەلەیهدا روون کردوہو که بریتیە له تەکفیر نەکردنی نوینزئەکەر، کهوابوو سزای کوشتن دەیگریتەوہ وەك سەرپیچی شەرع نەك وەکو کافر بوونەوہ، ئەو کاتەش دەشۆرئیت و کفن و دەفنی وەکو موسولمان بۆ دەکریئت. ئەمەش بۆچوونی مالیک و زۆرینیە سەلەف و خەلەفە، هەرچەندە کۆمەلئیک له شەرعناسان لەوانە قەولئیکى راستی ئیمامی ئەحمەدو عبداللەى کورپی موبارەك و ئیسحاقى کورپی راهەوہی رایان وایە که نوینزئەکەر کافرە.. بۆچوونی ئیمامی ئەبو حەنیفەو

^۱ النووي: المجموع (۴۷/۲) و ابن قدامة: المغني (۴۴۶/۲) ئیبنوقودامە که حەنبەلیەو ئەو رابوچوونە سەر دەخات که نوینزئەکەر کافر نیە.

ياوهراني و كومه ليك له نه هلي كوفه و موزهني و سوفياني سهوري و نهوان رايان وايه كه كافر نابيت، بهلكو زيندان دهكريت تا ناچار دهبيت بيكات..

خاليكي گرنګ: دهبي نهوه بڅهينهوه بهرچاو كه موناقهشهي نه م دوو پوله شهرعناسه بهرپزه لهسهر نهو كهسه نيه كه ماويهك نوښ دهكات و وازي لي دههينيټ و دواتر دهست پي دهكاتهوه، وهكو رهمهزانهنوښهكاني كومهلگاي كوردي، نا، نهمانه ههردوو پوله زاناکان لهسهر نهوهن كه پاريزكاري نوښ نيه بويه به لايانهوه كافر نيهو دهكويهټه بهر مهشيټهتي خواي گهوره، نهگهر وويستي لي خوش دهبيت و نهگهر نهشيويست سزاي دهداث.

موناقهشهي ههردوولايان لهسهر نهو كهسهيه كه دهلي باوهرم به فهرزيتي نوښ ههيهو ناشيكه م، لهسهر نهوهش سووره كه نهيكات.. يهعني وازليهيټاني ههميشه يي گرتوته بهر نهك كاتي.. نه مهيه كه كهوتوته بهر حوكمي نهو نايهت هي دهفهرموي: ﴿فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى﴾ (۳۱) ﴿وَلَكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى﴾ القيامة / ۳۲.۳۱ واته: نه پيغهمبهر ي خواي صلي الله عليه و سلم به راست زاني، نه نوښهكانيشي كرد، بهلكو ههر به دروي خستهوهو يشتي ههلكردو گوي نه دا يي..

نهما نهو كهسه ي كه ماوه ماوه نوښري دهچيت، يان ليدهچيتهوهو تي هه لدهچيتهوه، نهوه لاي ههردوو پولي شهرعناسان به گشتي به كافر دانانريت..

^۱ النووي: المجموع: (۱۶/۳).

^۲ نيمامان نيبنو تميمه له مجموع الفتاوي (۴۸/۲۲) و نيبنول فهميم له الصلاة (ل ۴۱) زور موناقهشهي نه مهيان كردووه..

^۱ القرني: ضوابط التكفير (ل ۱۵۹).

پوختەى توێژینه‌وه‌که:

۱ - دەبینین که بەلگەى پۆلى یەكەمى شەرعناسان که حەنبەلیەکانن بەهێزترە، هەرچەندە ئەو هەموو بەلگەى جەمهورى شەرعناسان و زانایانى ئىسلامىش جیى بەهەند وەرگرتن، بە تايبەتى ئەو بەلگانەى که باس لەو دەکەن که هەموو گوناحباران (لە ناویشیاندا نوێژنەکەران) لە دۆزەخدا نامیننەوهو دینە دەرەوه، ئەوەش یەعنى بە موسوڵمان حسیب کردنیان، چونکه ئەگەر کافر بوونایە نەدەبوو بەیترینه دەرەوه، وەکو حوکمى خوای پەروردگار دەرەهەق کافران دەرچوو.

۲ - لە لایەكى تریشەوه که دەبینین جەمهورى شەرعناسان بە درێژایى میژووى موسوڵمانان ئەوهیان وەرنەگرتوو، یان لە سەردەمانێک که یاوهران مابوون نەچەسپنراوه، دەگەینە ئەو قەناعەتى که لەم سەردەمەدا لە ناو خانەوادەکانى خۆشاندا بۆمان ناچەسپیندریّت! بە تايبەتى که ئىمامى ئەحمەد بۆ یەك نوێژیش دەلى: ئەگەر چاوەپروانى لیكرا نوێژەكەى بکات و تا کاتى نوێژەكە تەواو بوو نەیکرد دەکوژریّت!! ئەو لەسەردەمى خۆیدا نەیدیوو ئەم حوکمەى چەسپینرابیّت، ئیتر لەم سەردەمانەى غەریبى ئىسلامدا چۆن دەچەسپیت؟! با لەم سەردەمەدا بە خەيال تەسەورى پارچە خاکیكى سەر زەوى بکەین که کۆمەلگەیهكى موسوڵمانى تیدا دەژى و ئەم حوکمەى لى دەچەسپیت؟! تەنانەت لە شارى مەكکەى پیروژ نەك هەر نوێژنەکەر هەزاران مولحیدو بى دین هەیه.. دژى ئىسلام لە رۆژنامەکانیاندا دەنووسن، بۆجى گەوره زانایانى

^۱ نیل الاوطار (۱/۲۹۳).

حەرمەین وەکو ئیبنو عوسیمینی رەحمەتی و ئەوانەش کە ئیستا هەن
نەیانتوانیوو ئەم حوکمە لەسەر کەسێک بچەسپێنن..

۲ . هیچ بەلگەیەک لەبەر دەستدا نیه کە لە ناو یاوهراندا هەبووبێت
نوێزی رۆژیکی چوو بێت چ جایی نوێزنەکەر، بۆیە ئەو بەرپزانی دەلێن
کۆرای یاوهرانی لەسەرە، راستە وایە، بەلام ئەمە بەلگەی هیچ لایەکیان
نیه، ئەمە نابێتە بەلگەی بەهیزی ئەو شەرئەسانە دەلێن نوێزنەکەر
کافرە، چونکە هەموو موناڤەشەو راجوێییەکە لە زەمانی دوا یاوهرانەو
دروست بوو، کە خەڵکانیکی وا پەیدا بوون ئیسلامیان قبول بوو
رۆژوو یان گرتووو زەکاتیان داو بەلام نوێزیان نەکردوو!! شتی وا لە
سەردەمی یاوهراندا رووی نەداو، بەلام کە دواتر روویداو شەرئەسانی
کردوو بەو دوو پۆلەو..

۴ . من پێم وایە ئەم حوکمە پراوپر شیاوی دۆخی کۆمەلگەی یاوهران
بوو، چونکە هەموویان لەبەر رۆشنایی وەحی بەردەوام و ئاراستە ی ئەو
پێغەمبەرە پێشەوایەدا صلی الله علیه و سلم پەرورده بووون، هەبوونی
یەک نوێزنەکەر وەک گای قەشان لە دوورەو دەردەگەوت، زەحمەتیش
بوو کەسێک بیوێرایە نوێز نەکات، بۆیە زیاتر لە سێ سەد موناڤیقی
پیاو و هەفتا موناڤیقی ژن هەبوون، هەموویان نەک هەر نوێزەکانیان
دەکرد بەلگە زەکاتیشیان دەداو دەشچوونە غەزا!! ئەمە تاکە ئەحکامی
شەری نیه کە بواری چەسپاندنی کەم دەبێتەو، خۆ سەرفترە بە پێی
بەلگەی فەرموودەو بۆچوونی جمهوری پێشەوایانی مەزەهەب (مالیک و
شافیعی و ئەحمەد) بە پارە نابێت، بەلام ئیمامی ئەبو حەنیفە هەر لەو
سەردەمی خۆیدا کە یاوهران مابوون فەرموویەتی بە پارەش دەبێت..
ئیستا لەم سەردەمی ئێمەدا سەرفترە هەر بە پارە جیبەجی دەکریت،

مهگهر تاك و تهراي خهلكي بتوانن گهنم يان جو يان زورات يان خورما بدن.. ئاخركه سيك له بهريتانيايهو دهيهوييت سهرفرتهكه ي بدات، كهس له بهريتانيا دوو كيلو گونم يان جو ي لى وهرناگريت، ئهگهر بشيهوييت بيگهينيتهوه به داماوئىكى كوردستان، چۆن دهيگهينييت؟! بهلام ئهگهر به پاره بوو به تهلهفۆن و حهواله له ماوهي شهوورۆژيكداهگاته شويني مهخسهد^۱.

۵ - دهبي ئهوه له بهرچاو بگرين كه بهكافر داناني نوپۆزنهكهر كو مهليك ئه حكامي تري بهدوادا دييت، لهوانه:
 - كهوتنى تهلاقي له ژنهكاني، هيچ ئافرهتيكي موسولمانيش بو ي نيه شووي پي بكات..

- نهمانى وهلايهتى، يهعنى بو ي نيه منداله بچوو كهكاني لاي خو ي بمينييت يان كچهكاني خو ي بهشوود بدات..

- خواردن و سوود ليوهرگرتنى ههرچي گيانله بهريك كه ئه و سهري دهبرييت حهرامه، چونكه گوشتى سهبرراوى كافران ههلال نيه..

۶ - ئهگهر ئيمه وهكو موسولمانى ئه م سهردهمه ي كورد بمانهوييت ئه م حوكمهيان وهرگرين (جگه له كوشتنهكەش)، ئايا دهتوانين ژنان له

^۱ عومهرى كورپى عبدالعەزیز - رحمةتى خواي لى بيت - قوتابى حهسەنى بهسرى بوو، حهسەنى بهسرى قوتابى نهبو هورهيرهيه خوا لى رازى بيت، كه له سالى ۹۹ ك بوو به خهليفه سىستى خيلافهتى ههموو گپرايهوه سهر سيره ي خولهفای راشيدىن بو يه پي دهليين پينجه م خهليفه ي راشيدى، ئيبنو كهسير دهرباره ي دهفهرموى: شهرعناسيكي گهورهبوو، سهيرى ئه م خهليفه شهرعناسه له م كيشه ي نوپۆزنهكردنه دا بوچوونى وابوو كه نوپۆزنهكهر نهك كافر نيه، بهلكو موسولمانه و ناشكوژريت.. جا سهيرى ئه و شهرعناسين و واقع زانينه له سهردهميكداه هيشتا ياوهري وهكو نهبو توفهيل عامرى كورپى واسيله ي لهيسى خوا لى رازى بيت مابوو..

بیاوانی نوښت نه کهر بسینینه وه؟! نه گهر و امان کرد کولی چند هزار
بیوزن و هه تیومان ده که ویته سهر شان؟! ئایا ئه مه قابیلی ته تبیق
کردنه؟! نا، به هیچ شیوه یه ک بوازی ته تبیق کردنی ته نانهت له
گونديکيشدا نیه.. بویه:

من پيم وايه: نه و کهسه ی له بهر ته مبهلی و سستی و مه شغه له تی
دنیایی نوښت ده کانی ناکات ههر موسولمان ده مینیت به مهرجیک باوهری به
فهرزیتی نوښت ده کان مابیت.. والله اعلم.

★ ★ ★

حوکمی دنیایی نوښنه کهر

نهمه ی رابورد حوکمی رۇژی دوايي نوښنه کهره، نهمما حوکمی دنیایی نهو، نهوه ههر يهک لهم دوو پوله شهرعناسه به پیره له دیدی خویانهوه بو به لگه شهرعیه کان حوکمی شهرعی دنیایی نوښنه کهریان دیاری کردووه:

یه که م: نه وانه ی ده لئین: نوښنه کهر کافره: نه م به پیرانه ده لئین که نوښنه کهر مورته دد بوته ووهو ده بیټ هه مان حوکمی هه لگه پراوه له دینی به سهر دا ددریټ.. واته:

۱ - نه مانی وه لایه تی به سهر مال و منداله کانیه وه.

۲ - نه میرات وهرده گریټ ونه مال و سامانی خوی ده بیټه میراتی که س. هه موو سامانی ده خریټه سهر به یتومال. چونکه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و سلم فهرموویه تی: (لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ، وَلَا الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ) واته: میراتی کافر نادریت به موسولمان و میراتی کافریش نادریت به موسولمان..

۳ - بو ی نابیت بجیټه شاری مه که هی پروز، چونکه کافران بو یان نیه بچنه مه که وه..

۴ - گوشتی سهر برراوی دهستی ناخوریټ، چونکه نه م نه موسولمان ماوه نه نه هلی کیتابیشه.

۵ - نوښ له سهر جه نازه که ی ناکریټ و دوعاشی بو ناکریټ..

^۱ بوخاری (۴۲۸۳)، موسلیم (۱۶۱۴).

۶ - بۆي نىيە ئافرىتىكى تىرى موسولمان مارە بىكات چۈنكى كافر بوۋە، ھەروھەا ژنى نوپۇزنىكەر كە كافر بوۋە بۆ پىاۋى موسولمان جانىز نىيە بىھىنىت.. چۈار پىشەۋاكە لىسىر ئەۋەش كۆن كە ھەر يەككىك لى ھاسەران كافر بۆۋە، گرىبەستى مارەكرنەكەيان ھەئدەۋەشىتەۋە..

پاشان ئەم شەرىناسە بەرپۇزانە دەلىن: حاكىمى ئەو شوپنە ئەو نوپۇزنىكەر يان نوپۇزنىكەرانە بانگ دەكات و پىيان دەلىت كە ئەگەر نوپۇزكە نەكەن دەكوژرپىن، ئەگەر نەيانكرد دەكوژرپىن.. ئەمەش ماف و نەركى حاكىمى موسولمانە نەك ھەر كەس لاي خۇپەۋە بىكاتە ماف و نەركى خۇي..

دوۋەم: ئەۋانەھى دەلىن نوپۇزنىكەر كافر نىيە: لاي ئەم بەرپۇزانە

نوپۇزنىكەر فاسقەۋ لى دىن وئوممەت نەچۆتە دەرەۋە، نوپۇزنىكەر ۋەكو ھەر تاۋانبارىكى ترە، ۋەكو ئەۋەپە كە قەتلى كىردوۋە، يان زىناى كىردوۋە، يان دىزى كىردوۋە، سزاي خۇي ۋەردەگرپىت و پىي پاك دەبىتەۋە.. حوكمى ئىسلامەتپەكەشى ھەر دەمىنىت.. ئەم شەرىناسە بەرپۇزانە لى نەۋ خۇياندا لىسىر جۆرى سزاۋ چۆنىتەتە راپەراندىنى حوكمى نوپۇزنىكەر راجوئىن:

۱ - بە پىي سزا دەكوژرپىت: ئەمە راي مالىكىەكان و شافىعىەكانە

كە دەلىن: دەبى سەرەتا داۋاي تۆبەھى لى بىكرپىت، پىي دەۋترپىت كە ئەگەر كاتى نوپۇزكە تەۋاۋ بوۋ تۆش نوپۇزكەت تىدا نەكرد دەكوژرپىت، ئەگەر نەيكرد دەكوژرپىت.. ھەندىك لى شەرىناسان فەرموۋپانە تا سى رۇژ بوارى دەدرپىت، لى كاتى ھەموۋ نوپۇزەكانىشدا ۋەبىر دەھىنرپىتەۋە كە ئەگەر نوپۇز

نهکات دهکوژریت، نهگهر لهو سی رۆژهدا نویژنی نهکرد دهکوژریت، چونکه دیاره باوهری به فهرزیتی نویژ نیه..

بۆ چۆنیهتی کوشتنیشی فهرموویانه به شمشیر دهکوژریت، پاشان رهفتاری جهنازهی موسولمان لهگهل جهنازهیدا دهکریت وله گوپرستانی موسولمانان دهنیژریت..

۲ . ناکوژریت به لکو ته می دهکریت، زیندانی دهکریت، تا

دهمریت یان تۆبه دهکات: ئەمه بۆچوونی زوهری وئیببول موسهیبب و عومهری کوری عبدالعهزیز و ئەبو حهنیفه و دادوودی زاھیری و موزهنی یاوهری ئیمامی شافیعی و ئیببو حهزمه.. بهلگهی ئەمان لهو بۆچوونهدا ئەوهیه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و سلم فهرموویهتی: (لَا يَحِلُّ ذَمُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ إِلَّا يَأْخُذَ ثَلَاثَ الثَّيْبِ الرَّائِي، وَالتَّنْفُسُ بِالتَّنْفُسِ، وَالتَّارِكُ لِدِينِهِ الْمُفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ) واته: ئەو موسولمانهی دهلی (لا اله الا الله و محمد رسول الله) نابیت بکوژریت مهگهر بیوهژنی زیناکار بیت یان قاتل یان ئەو که سهی که وازی له دینه کهی هیناوهو له کۆمهله کهی جودا بۆتهوه.. نویژنه کهیش یهکیک نیه له مانه..

★ ★ ★

نوپۆز لهسەر کی فەرزه؟

نوپۆز لهسەر هه‌موو که‌سیکی ژیری با‌لغ فەرزه، نی‌رینه بی‌ت یان می‌ینه، سه‌ربه‌ست بی‌ت یان کۆیله..

١ . ژیری: مهرجه، چونکه به کۆرای شه‌رعناسان نوپۆز لهسەر شی‌ت

فه‌رز نیه، پی‌غه‌مبه‌ری پی‌شه‌وا صلی الله علیه وسلم ده‌فه‌رموی: (رُفِعَ

الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثٍ: عَنِ التَّائِمِ حَتَّى يَسْتِنْقِظَ وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ

وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ) ١ واته: حوکمی شه‌رع سی پۆله خه‌لکی

نایانگ‌ریته‌وه: خه‌وتوو تا وه‌خه‌به‌ر دی‌ت، مندا‌ل تا با‌لغ ده‌بی‌ت

(نیشانه‌که‌ی ئەوه‌یه که شه‌یتانی ده‌بی‌ت)، شی‌تیش تا ژیر ده‌بی‌ته‌وه.

شه‌رعناسان له حوکمی ئەو که‌سه‌دا راجوی بوون که به هۆی شتیکی

تایبه‌ته‌وه هۆشی نه‌ماوه، وه‌کو: بورانه‌وه‌ی نه‌خۆشیه‌ک، یان خواردنه‌وه‌ی

ده‌رمانیک که بی هۆشی کردوو، که نایا ئەو حوکمه شه‌رعیه که ته‌کلیف

له‌سەر بی هۆش نامینیت، ئەم جۆره که‌سانه‌ش ده‌گ‌ریته‌وه، یان نا؟! ٢

شه‌رعناسان دوو پۆلن: هه‌نبه‌لیه‌کان ده‌لین: چۆته ریزی ئەو

که‌سانه‌ی ژیریان نه‌ماوه، بۆیه حوکمی شه‌رع ئەمیش ناگ‌ریته‌وه‌و

فه‌رزه‌کانی له‌سەر نیه.. یه‌عنی ئەگه‌ر هۆش خۆی هاته‌وه‌و نوپۆزی

چوو‌بوون، نایانکاته‌وه.. باقی مه‌زه‌به‌کانی تر ده‌لین: ده‌بی‌ت

بیانگ‌ریته‌وه ٢..

١ ئەبو داوود (٤٣٩٨)، نه‌سائی (٤٥٦/٦)، ئیبنوماجه (٢٠٤١) غه‌یری ئەمانیش، هه‌موو به سه‌حیحیان ناساندوو..

٢ حاشیه‌ الدسوقي (١٨٤/١)، مغني المحتاج (١٣١/١)، المحلى (٢٢٣/٢).

ئەوی شەرابی خواردۆتەووە سەرخۆش بوو، بێ گومان نویژی لهسهر نیه، چونکه ئەمیان ئایهتی قورئان دەیگریتەووە که دەفهرمووی: ﴿لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ﴾ النساء/ ۴۳ واتە: توخنی نویژ مەکه‌و‌نەووە لەو کاتانەدا که سەرخۆشن، تا بزانی جی دەلێن.. بەلام که بەریداو هۆشی هاتەووە دەبیت نویژەکانی بکاتەووە..

هەرودها ئەو کەسە بە هۆی خەوتن یان بیرچوونەووە نویژەکە‌ی دەچیت، دەبیت که هەستا یان که بیری کەوتەووە دەسبەجی بیکات. چونکه پیغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم دەفهرمووی: (إِذَا نَسِيَ أَحَدُكُمْ صَلَاةَ أَوْ نَامَ عَتَهَا فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذُكِرَهَا) (وَإِذَا اسْتَيْقَظَ) واتە: هەر کەسیکتان نویژیکی بیرچوو، یان لە کاتی‌دا خەوی لی کەوت، با ئەو کاتە‌ی بیری دەکه‌و‌یتەووە بیکات، خەوتووش ئەو کاتە‌ی که خەبەری دەبیتەووە. شیخ ئیبنو عوسیمین دەلی: ئەگەر لە هۆش خۆ چوونەکە‌ی بە دەستی ئەنقەستی خۆی نەبوو، نویژەکانی ئەو ساتانە‌ی بێ هۆش بوووە ناکاتەووە، بەلام ئەگەر خۆی دەستی لە سەرخۆشیه‌کە‌یدا هەبوو، وەکو ئەو‌ه‌ی شەرابی خواردبیتەووە، دەبیت نویژەکانی بکاتەووە..^۲

۱. بالغ بوون: ئەمیشیان بە رای هەموو شەرعناسان مەرجه، بۆیه نویژ لهسهر مندال فەرز نابیت تا گەورە (بالغ) دەبیت. چونکه فەرموودەکە‌ی پیشتر هینامانەووە بە راشکاوی دەفهرمویت (وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّىٰ يَحْتَلِمَ) لهسهر مندال فەرز نیه تا نەگاتە قۆناعی شەیتانی بوون..

^۱ موسلیم (۶۸۴) زیاده‌کە‌ش سه‌حیحیه له عبدالرزاق: المصنف (۵۰۹) وەرگیراوه..

^۲ الشرح المتع (۱۸/۲).

فهرمان كردن به مندال بو نويز كردن و فير كردني: مندال

هر چه نده تا بالغ نه بيت نويزه كاني له سهر فهرز نيه، به لام ده بيت سهر پهر شتياره كاني له ته مهني كهوت ساليه وه فيري نويزي بكنه و هه ولي له گه لدا بدن تا راي بهينن له سهری و هانی بدن تا پيوه پای بند بيت.. دهبي له ده ساليده له سهری بكنه فهرمانكي جيديتر.. نه گهر پيوه پای بند نه بوو ده توانريت - بو به نه ده ب كردني - ليی بدریت.. پیغه مبهري خوا ده فهرموی: (مروا الصبي بالصلاة إذا بلغ سبع سنين، وإذا بلغ عشر سنين فاضربوه عليها) ^۱ واته: له كهوت ساليده فهرمان به منداله كانتان بكنه با نويزه كان بكنه، كه بوونه ده سالان لياندهن له سهری.. نه مهش بو چوونی جمهوري شهر عناسانه: كه نه في و شافعي و كه نه لي.. به لام ماليكي ده لين: نه وه ههر بو هاندانه كه يه له سهر ناراسته كردني منداله كهو هانداني سهر پهر شتيارانيانه، نه گينا خو نه گهر نويزه كه شي چوو پي گوناحبار نابيت، خو خودي ليانده كه مه به ست نيه..

شهر عناسان ده لين: نويز له سهر كافري نه سلي فهرز نيه ^۲..

★ ★ ★

^۱ نه بو داوود (۴۹۴)، ترمزي (۴۰۷)، نه حمده (۶۷۵۶)، ئيبنو نه بي شهيه (۳۵۰۰)، ته به راني: الكبر (۶۵۴۸) له سيره ي كوري مه عبدهو له عبدالله ي كوري عه مرو له دوو ري تريشه وه هاتووه. شيخي نه لباني به سه حيجي داناوه: صحيح سنن أبي داود (۴۶۵)

^۲ الخطيب الشربيني: مغني المحتاج (۱۳۰/۱)، البهوتي: كشاف القناع (۲۲۲/۱).

چهند نويز فهرزه؟

له شهوو رۇژيکدا پينج نويز فهرزن: نيومرؤو، عهسر، شيوان، خهوتنان، سپيدهى بهيانى^۱..

بهلگهى فهرزيتى ئەم نويزانه وا له قورئان و فهرموده و کؤرا (ئيجماع) ى شهرعناساندا.. فهرزيتى ئەم نويزانه بهلگهههويستی ئيسلامهتين، بؤيه ههر كهسيك نكووليان لى بکات يان به فهرزيان نهزانييت پيى کافر دهبييت^۲:

۱ - ئەبو روزهين دهلى: نافيى كورپ ئەزرق كهوته موناقهشهى ئيبنو عهباسهوه خوا له ههموويان رازى بييت لهسه ر فهرزيتى نويزهكان: نافيى پرسى: كوا بهلگهت له قورئاندا ههيه، كه نويزه فهرزهكان پينجن؟! فهرمووى: بهلى، پاشان ئەم ئايهتهى خويندهوه:

﴿ فَبَحْنَ اللَّهُ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿۱۷﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴾ الروم/ ۱۷ واته: پاك و بى خهوشى بؤ خواى پهرومردگار لهو كاتهى ئيوارهتان بهسهردا دييت و ئەو كاتهى بهيانيتان بهسهردا دييت، سوپاس و ستايش له ئاسمانهكان و زهويدا ههر بؤ ئەوه، ئەو كاتانهش كه دهكهونه شيوان و نيومرؤوه..

فهرمووى: (حِينَ تُمْسُونَ): ئەوه نويزى شيوان: (مهغريبه)، (وَحِينَ تُصْبِحُونَ): ئەوه نويزى سپيدهيه، (وَعَشِيًّا): ئەمهش كاتى عهسره:

^۱ ئەمه پيناسهى جمهوره و ئيمامى ئەبو حهنيقه دهفهرمويت: وتريش واجيبه و لهگهه فهرزهكانه.. له جيى خويدا باسى ئەمه دييت ان شاء الله..

^۲ البدائع (۹۱/۱)، الفواكه الدواني (۱۹۲/۱)، مغني المحتاج (۱۲۱/۱)، المغني (۳۷۰/۱).

(وَحِينَ تَطْهَرُونَ): ئەمەش کاتی نیوه روپه^۱..

۲ - ته لحهی کورپی عوبهیدوالله خوا لیبی رازی بیئت دهلی: (جاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ... فَإِذَا هُوَ يَسْأَلُ عَنِ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَمْسُ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ فَقَالَ هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا قَالَ لَا إِلَّا أَنْ تَطُوعٌ)^۲ واته: ئەعرابیهک هاته خزمهت پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم وله ئیسلامهتی پرسی پیغه مبهری خوا فهرمووی: له شهوورپوژیکدا پینج نوپژن، پرسی: هی ترم لهسه ره؟! فهرمووی: نا مهگەر خۆت زیاتری بکهیت..

۳ - ئەنەسی کورپی مالیک خوا لیبی رازی بیئت دهلی: (فَرَضَتْ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ أُسْرِي بِه الصَّلَوَاتِ خَمْسِينَ ثُمَّ نَقَصَتْ حَتَّى جَعَلَتْ خَمْسًا ثُمَّ نُوْدِي يَا مُحَمَّدُ إِنَّهُ لَا يَبْدُلُ الْقَوْلَ لَدَيَّ وَإِنَّ لَكَ بِهِنَّ الْخَمْسَ خَمْسِينَ)^۳ واته: شهوی ئیسرا نوپژهکان لهسه ره پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که فهرز کران، په نجا نوپژ بوون، یاشان کهم کرانه وه بو پینج، ئینجا له لای خوی گه وره وه قاسیدیك^۴ هاواری کرد: هۆ موحه ممه د، قسهی لای من گۆرانی بهسه ردا نایات، تۆش به کردنی ئەم پینج نوپژه پاداشتی په نجا نوپژت ههیه..

^۱ الطبري (۲۰/۲۱)، ابن المنذر: الاوسط (۲۲۲/۲)، البيهقي: السنن الكبرى (۳۵۹/۱)، الطبراني: الكبير (۳۰۴/۱۰). سه نه که هی حه سه نه..
^۲ بوخاری (۴۶)، موسليم (۱۶۲).
^۳ بوخاری (۳۴۹)، موسليم (۱۶۲) به دوورودرپژتر..
^۴ ئەوی هاواری شتیک دمکات.

نوپزی فهرز چه ند رکاته؟

ئیببول مونزیر دهئ: ئەهلی زانست و شه رعناسیی رایان لهسه ر ئهوه جهمه که نوپزی نیوهرو چوار رکاتهو به ئەسپایی (دهنگی نزم) قورئانی تیدا دهخویندریئ، دوو دانیشتنی تیدایه، ههردوو رکات دانیشتنیکی بو تهحیات خویندن تیدایه.. ژمارهی رکاتهکانی نوپزی عهسریش چوار رکاتهو وهکو نوپزی نیوهرو دهکرین، نابیت دهنگیان تیدا بهرز کریتهوه، لهمیشدا دوو دانیشتن هیه، ههردوو رکات دانیشتنیکی بو تهحیات خویندن تیدایه.. ژمارهی رکاتی فهززی نوپزی شیوان (مهغریب) سی رکاته: دوو رکاتی یهکهه بهدهنگی بهرز قورئانیان تیدا دهخویندریئ، سییهمیان به بی دهنگ، له دوو رکاتی یهکههدا دانیشتنیکی تیدایهوه له رکاتی کوئایشدا دانیشتنیک.. ژمارهی رکاتهکانی نوپزی خهوتنان (عیشا) چوار رکاتهو، دهبیت قورئان خویندن له دوو رکاتی یهکههدا به دهنگیان بهرز بیئ، له دوانهکههی تریاندا بی دهنگ دهخویندریئ، لهمیشدا دوو دانیشتن هیه، ههردوو رکات دانیشتنیکی بو تهحیات خویندن تیدایه.. ژمارهی رکاتی فهززی بهیانی (سپیده: فهجر) دوو رکاته: له ههردوو رکاتهکهدا قورئان بهدهنگی بهرز دهخویندریئ، دانیشتنیکی بو تهحیات خویندن تیدایه.. ئەمه لهسه ر نیشتهجی فهززه، ئەمما گهشتیار، ئەوه له ههر نوپزیکدا دوو رکاتی لهسه ر فهرز دهمینیت - جگه له نوپزی شیوان - که وهکو موسولمانی نیشتهجی دهبیت ههر سی رکاتهکههی بکات'..

★ ★ ★

باسی دووهم

مهرجه کانی نويز

مهرجی په کهم: له کاتی خویدا بیت:

- باسی په کهم: کاته کانی نويز.

- باسی دووهم: نويز گيرانه وه.

- نه و کاتانه ی نويز کردن تياندا باش نيه.

- بانگ و قامهت.

مهرجی دووهم: پاکزی

مهرجی سييه م: داپوشيني عهورهت.

مهرجی چواره م: رووکردنه قبيله.

مهرجی پينجه م: نيته هيټان.

به لگه يه كى سه رچاوه يى گرنگ (خاوه ن نويزه هه له كه)

فهرموودميهك به چهند ريوايه تيك هه يه كه به فهرمووده ي (المسئ
صلاته) واته خاوه ن نويزه هه له كه به ناوبانگه، به دريژايى باسى نويز
پيوويستمان به پشت پي بهستن و بيرخستنه وه ي دهبيت، بويه باشر وايه
دوو ريوايه تيمان له بهر دهستدا بيت، تا كه پيوويستمان بوو ئامازه به
ژماره ي په راپويزه كه ي بكه ين.. پيشم باش بوو هه ر له سه ره تاي ده سپيكي
باسى مه رج و روكنه كانى نويزه وه توامارى كه م:

ريوايه تى يه كه م:

(أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ يُصَلِّي، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي
نَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ، فَجَاءَ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَقَالَ لَهُ: وَعَلَيْكَ السَّلَامُ، ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ
لَمْ تَصَلِّ، فَرَجَعَ فَصَلَّى، ثُمَّ سَلَّمَ، فَقَالَ: وَعَلَيْكَ السَّلَامُ، ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ
تَصَلِّ فَقَالَ فِي الثَّالِثَةِ: فَعَلَّمَنِي، قَالَ: إِذَا فُئِمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَسْبِغِ الْوُضُوءَ، ثُمَّ
اسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ، فَكَبِّرْ وَاقْرَأْ مَا تيسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمِئِنَّ
رَأْسَكَ ثُمَّ ارْفَعْ رَأْسَكَ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمِئِنَّ سَاجِدًا، ثُمَّ
ارْفَعْ حَتَّى تَسْتَوِيَ وَتَطْمِئِنَّ جَالِسًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمِئِنَّ سَاجِدًا ثُمَّ ارْفَعْ
حَتَّى تَسْتَوِيَ قَائِمًا ثُمَّ افْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا) ^۱ واته: كابرايهك هاته

^۱ الالباني: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۱/۵۵ - ۵۷).

^۲ فهرموودميهكى لاي سهيدنا نهبو هورهيره خوا لتي رازى بيت دهگيرته وه، بوخارى
(۱۱/۳۱، ۴۶۷)، موسليم (۲/۱۰) نيبنوماجه (۱/۲۳۷)، بهيهقى (۲/۱۵، ۳۷۲) له ري
عوبهيدواللهى كورى عومهر له سهعيدى ئبنو ئهبي سهعيدوه.. ههروهها نهبوداوود

مزگه و ته وه نوپژى دابه ست، پيغه مبهري خواش صلى الله عليه وسلم له
 كه ناري مزگه و ته كه دا بوو، دواى ته و او بوونى نوپژه كه ي هاته خزمهت
 پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم و سه لامى لى كرد، پيغه مبهري خوا
 صلى الله عليه وسلم فهرمووى: وه عليك السلام، بگه پريره نوپژه كه ت
 بكه، چونكه تو نوپژت نه كرد.. نه وپش گه رايه وه نوپژه كه ي كرده وه،
 پاشان هاته وه خزمهت پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم و سه لامى لى
 كرده وه، پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموويه وه: وه عليك
 السلام، بگه پريره نوپژه كه ت بكه، چونكه تو نوپژت نه كرد.. له سييه مين
 جarda كابرا فهرمووى: دهى سا فيرم كه، پيغه مبهري خواش صلى الله عليه
 وسلم فهرمووى: كه هه ستايت بو نوپژ، ده ست نوپژت به چاكى بگره، پاشان
 روو بكه ره قيبله و ته كيره ي ئي حرام بكه و نوپژ دابه سته، پاشان له و
 قورئانه ي له بهرته جه ندت بو ئاسان بوو بيخوينه، پاشان بچوره ركووع و
 بمينه ره وه تا جه ستهت دهره وپت و ئوقره ده گريت، پاشان هه سته ره وه
 سهر پيان و ريك و راست راوه سته تا جه ستهت دهره وپت و ئوقره
 ده گريت، پاشان بچوره سو جده و بمينه ره وه تا جه ستهت دهره وپت و
 ئوقره ده گريت، ئينجا سهرت بهرز كه ره وه دانيشه، ئاواش بمينه ره وه تا
 جه ستهت دهره وپت و ئوقره ده گريت، پاشان بچوره وه بو سو جده و
 بمينه ره وه تا جه ستهت دهره وپت و ئوقره ده گريت، پاشان هه سته ره وه
 سهر پى و راوه سته وه، له هه موو نوپژه كانتدا ئاوا بكه..

(۱۳۶/۱)، نه سائى (۴۱)، ترمزى (۱۰۳/۲)، ئيمامى نه حمهد (۴۳۷/۲) له رتيه كى تره وه، ديسان
 بوخارى (۱۹۱/۲، ۲۱۹، ۲۲۲)، به يه يقى (۳۷/۲، ۶۲، ۳۷۲).

. ریوايه تی دووهم:

- علي بن يحيى بن خلاد، عن أبيه، عن عمه رفاعة بن رافع: أنه كان جالساً عند رسول الله صلى الله عليه وسلم إذ جاء رجل فدخل المسجد فصلى، فلما قضى صلاته جاء فسلم على رسول الله صلى الله عليه وسلم وعلى القوم، فقال له رسول الله صلى الله عليه وسلم: وعليك، ارجع فصل فإنك لم تصل، قال: فرجع فصلى، فجعلنا نرملق صلاته لا ندرى ما يعيب فيها، فلما قضى صلاته جاء فسلم على رسول الله صلى الله عليه وسلم وعلى القوم، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: وعليك، ارجع فصل فإنك لم تصل. فذكر ذلك إما مرتين وإما ثلاثاً، فقال الرجل: لا أدرى ما عبت علي من صلاتي، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إنها لا تتم صلاة أحدكم حتى يسبغ الوضوء كما أمره الله عز وجل، فيغسل وجهه، ويديه إلى المرفقين، ويمسح برأسه ورجليه إلى الكعبين، ثم يكبر الله ويحمده ويمجده، ويقرأ من القرآن ما أذن الله له فيه وتيسر، ثم يكبر فيركع، فيضع كفيه على ركبتيه حتى تطمئن مفاصله وتسترخي، ثم يقول: سمع الله لمن حمده، ويستوي قائماً حتى يأخذ كل عضو مأخذة، ويقيم صلبه، ثم يكبر فيسجد، ويمكن جبهته من الأرض حتى تطمئن مفاصله وتسترخي، ثم يكبر فيرفع رأسه فيستوي قاعداً على مقعدته ويقيم صلبه، فوصف الصلاة هكذا حتى فرغ، ثم قال: لا تتم صلاة أحدكم حتى يفعل ذلك^۱ واته: عهلى كورى يه حياى كورى خه لاد له باوكيه وه،

^۱ بوخارى / بهشى قيرائته (۱۱ - ۱۲)، نه سائى (۱۹۴/۱)، حاكم (۲۴۲/۱) له رىى داوودى كورى قهيسه وه. ههروه ها: بوخارى و نه سائى (۱۶۱ و ۱۹۳)، شافيعى له: الام (۸۸/۱) دا، به بهيقى (۳۷۲/۲)، نيمامى نه حمهد (۲۴۰/۴) له رىى محمدي كورى عه جلانه وه، ههروه ها: نه بوداوود (۱۳۷/۱) له رىى محمدي كورى عه مره وه، نه وانيش له عهلى كورى يه حياى كورى خه لاد وه..

نه مېش له ريفاعه ي کورې رافيعې ماميه وه ده گيرپته وه که ده لئ: له خزمهت پيغه مبهري خوادا صلي الله عليه وسلم دانېشتبووین که کابرايه ک هاته مزگهوت و نويزي کرد، که نويزه که ي ته واو کرد، هاته خزمهت پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وسلم و سه لامې له وو له حازريان کرد، پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وسلم وه لامې دايه وه سه لامې خوا له توش، بگه رپره وه نويزه که ت بگه ره وه، چونکه تو نويزت نه کرد، ده لئ: گه رايه وه نويزه که ي کرده وه، به تيله ي چاو ديغه تمان له پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وسلم دده او سه يري کابرا مان ده کرد، نه مانده زاني نوقساني نويزه که ي چي بوو.. که نويزه که ي ته واو کرد، هاته وه خزمهت پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وسلم و سه لامې له وو له حازريان کرده وه، پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وسلم ديسان فه رمووي: سه لامې خوا له توش، بگه رپره وه نويزه که ت بکه، چونکه تو نويزت نه کرد.. دوو جار بوو يان سي جار نه وه ي پي فه رموو، کابرا ووتې: نه ي پيغه مبهري خوا، نازانم چ عه يبيکت له نويزه که م گرت؟! پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وسلم فه رمووي: نويزي که ستان ته واو نابيت هه تا به و شيوه ي که خواي گه وره فه رمانې پيدا وه، ده ستنويز به ريكوپيکي نه گريت، ده موچاوي نه شوات، ئينجا دوو باسکي تا ئانېشکي بشوات، پاشان مه سحي سه ري بکات و پييه کاني بشوات، ئينجا الله اکبر بکات و نويز دابه ستې، ئينجا سوپاس و ستايشي خوا گه وره بکات و نه وهنده ي خواي گه وره ري پي ده دات و بوي ناسانه قورئاني تيدا بخوينيت، پاشان ته کبير بکات و بچيته رکووع،

نه لباني ده فه رموي: پياواني سه نه ده کان پياواني راوي بوخارين و سه نه ده کانېش سه حېحن.. ئيمامي ئېبنو حه جهري عه سقه لاني چه ندين ري تری باس فه رموو له فتح الباري دا له بابه کاني: (التکبير) و (الاستفتاح) ، (القراءة) دا..

هەردوو لەپێ دەستی لەسەر هەردوو کەلکە ی ئەژنۆکانی دابنیت، ئاوا
بمینیتهوه تا ئەندامەکانی لەشی ئۆقرە دەگرن و جەستە ی دەسرهویت،
پاشان سەر بەرز کاتەوه، کە قامەتی راست بۆوهو ریک راوهستاو هەموو
ئەندامەکانی لەشی جیی خۆیان گرتەوه، بلی سمع الله لمن حمده، واتە
خوئا ئەو کەسە دەبیستیت کە سوپاس و ستایشی دەکات، پاشان تەکییر
دەکات و دەچیتە سوچدە، ناوچەوانی بە تەواوی دەخاتە سەر زەوی ووا
دەمینیتەوه تا جومگەکانی ئۆقرە دەگرن جەستە ی دەسرهوئی، پاشان
تەکییر دەکات و سەری بەرز دەکاتەوه، تا بە تەواوی لەسەر سمتی
دادەنیشیت و و لەشی ریک دەکاتەوه.. ئاوا نوێژی تا تەواو کردن باس
فەرموو، پاشان فەرمووی: نوێژی کەستان تەواو نابیت هەتا ئاوا نەکات..

* * *

مه رجه کانی دروستی نوپژ

مه رجه ئه وهیه که به نه بوونی (مه رجه بۆکراو) یش نابیت، به لام هه بوونی مه رجه، نابیت به لگه ی هه بوون یان نه بوونی مه رجه بۆ کراو.. بۆ نمونه: نه بوونی ده ستنو پژه ده بیته هوی نه بوونی نوپژ، به لام هه بوونی ده ستنو پژه نابیته هوی هه بوونی نوپژ.. چونکه له وانه یه ده ستنو پژه که بۆ ته واف کردن گیرابیت..

مه رجه یه که م هاتنی کاتی نوپژه که یه، پیش باس کردنی ئه م مه رجه پیویسته سه ره تاو کۆتایی کاته کان روون بکری نه وه :

مه رجه یه که م

له کاتی خویدا بیت

باسی یه که م: کاتی نوپژه کان

مه رجه یه که م زانینی هاتن و مانی کاتی نوپژه که یه.. ئه مه مه رجه، چونکه خویا په روه ردگار ده فه رموی ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ النساء/ ۱۰۳ واته: نوپژ کردن به گوپره ی کاتی دیاری کراو له سه ره موسولمانان فه رزه.. هه روه ها سووننه تی پیغه مبه ری خواش صلی الله علیه وسلم سه ره تاو کۆتایی کاتی هه ر یه که ی که له پینج فه رزه که ی نوپژی بۆ موسولمانان روون کردۆته وه.. نوپژیش خوا په رسته یه که که ده بیت له کاتیکی دیاری کراودا بکریت، به کۆرای شه رعنا سان ناشیت پیش هاتنی

كاتەكەى بىكرىت، بە بۆچوونى ھەندىك لە شەرەناسان نابىت دواى تەواو بوونى كاتەكەى بىكرىت، مەگەر عوزرىك ھەبىت.. شەرەناسان فەرموويانە: مەرج نىە زۆر ووردهكارانە بزانىت كە كاتى نوپۇزەكەى بوو يان نان، بەسەرچوو يان نا، ئەوھندەى بەسە كە گومانى زياترى بۆ ئەو بەچىت كە كاتى نوپۇزەكە ھاتووە يان ماوہ^۱..

موسولمانان لەسەر ئەو رىكن كە كاتەكانى نوپۇزى فەرز پىنج كاتى ديارى كراون، بەلگەى سەرھتاييان ئەو ئايەتەپە كە خواى گەورە تىپىدا فەرموويەتى: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ النساء / ۱۰۳ واتە: نوپۇز كردن بە گوپرهى كاتى ديارى كراو لەسەر موسولمانان فەرزە.. ئەمەش روون كردنەوہى چۆنيەتى ديارى كردنى كاتەكانيان:

يەكەم: نوپۇزى نيوهرۆ:

ديارە لە كورديدا يەعنى نيوہى رۆژ، پىرەكانى باشوورى كوردستان دەلەين زەوال، كە عارەبىيەو يەعنى لار بوونەوہى خۆر لە ناوھندى ئاسمانەوہ بەرەو خۆرئاوابوونى خۆى.. كەوابوو سەرھتاي دەسپىكى كاتى نوپۇزى نيوهرۆ ئەو ساتەپە كە خۆر لە ناوھندى ئاسمانەوہ بەرەو خۆرئاوا بوون چووہ^۲.. نيوهرۆ يەكەمىن نوپۇزە، لەبەر ئەوہى يەكەمىن نوپۇز بوو كە جوبەرئىل ھاتە خزمەت پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم و چۆنيەتەكەى فىر كرد تا بىكات.. پىشى دەوترىت (ھەجىرە): ئەبو بەرزە خوا لىي رازى بىت دەلى: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي

^۱ ابن عابدين (۲۴۷/۱)، الدسوقي (۱۸۱/۱)، مغني المحتاج (۱۸۴/۱)، كشاف القناع (۱۵۷/۱).

^۲ النووي: المجموع (۲۴/۳)، ابن قدامة: المغني (۳۷۲/۱).

الهجرة التي يدعونها الأولى حين تدحض الشمس أو تزول^۱ واته: پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم نهو کاته نوښری هه جیره دی دهگرد - که پی دهلین په کهم - که خور له چهقی ئاسمانه وه بهره و خورئاو ابوون لار دهبووه..

دهسپیکي کاتي نیوهرو: لهو کاته وه دهست پی دهکات که خور له چهقی ناوهندی ئاسمانه وه بهره و خورئاو ابوون لار دهبیته وه.. نه مه کوپرای شهرعناسانی سله سهره چونکه فهرمووده ی پیغمبهری خوی صلی الله علیه وسلم له سهره، وهک فهرمووده که ی پیشوی نه بو بهرزه و فهرمووده که ی عبداللهی کوپری عهر خوا لیان رازی بیت که دهلی: پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: (وَقْتُ الظُّهْرِ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ، وَكَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ كَطَوَلِهِ، مَا لَمْ يَحْضُرِ العَصْرُ، وَوَقْتُ العَصْرِ مَا لَمْ تَصْفُرْ الشَّمْسُ. وَوَقْتُ صَلَاةِ المَغْرِبِ مَا لَمْ يَغِبِ الشَّمْسُ، وَوَقْتُ صَلَاةِ العِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ الأَوْسَطِ. وَوَقْتُ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ طُلُوعِ الفَجْرِ مَا لَمْ تَطْلُعِ الشَّمْسُ، فَإِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ فَأَمْسِكْ عَنِ الصَّلَاةِ؟ فَإِنَّهَا بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ)^۲ واته: کاتی نیوهرو لهو ساته وه په که خور لار دهبیته وه، تا نهو ساته ی سیبهری کابرا بهقه دهر بالای خوی لی دیت، پیش نه وه ی عهر دابیت.. کاتی عهریش تانه و کاته په که خور زهر د نه بووه.. کاتی نوښری شیوان تا پیش دیار نه مانی شهفه که (زهر داییه که ی که ناری ئاسمان).. کاتی نوښری خهوتنان (عیشا) تا نیوه ی ناوهندی شه وه.. کاتی نوښری به یانی له دهر که وتنی سپیده وه په تا خور هه لدیت، که خور هه لهات هیج نوښریک

^۱ بوخاری (۵۴۱).

^۲ موسلیم (۶۱۲).

لهو ساته دا مه که چونکه لهو ساته دا خۆر وا له نوپان دوو قۆچی شهیتاندا..

کۆتایی کاتی نیوهپۆژ: شه رعناسان له دیاری کردنی کۆتایی کاتی نوپۆژی نیوهپۆژدا که مێک راجوئ بوون، په سه ندرتیرینیان رای جمهوری پێشه وایانه که ده لێن تا ئه و ساته یه که سیبه ری شتیک له راده ی درپۆژی خۆی زیاتر ده بێت.. به لām ئیمامی ئه بو حه نیفه ده لئ: ئه و ساته کۆتاییه تی که سیبه ری شت دوو ئه وهنده ی خۆی لئ هاتبێت! جمهوری پێشه وایان ئه مانه ده که نه به لگه ی خۆیان:

۱ - فه رمووده که ی پێشووی ئیبنو عومه ر که له سه ره وه هینامانه وه که

راشکاوانه ده لئ: (وَكَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ كَطُولِهِ، مَا لَمْ يَخْضُرِ الْعَصْرَ).

۲ - فه رمووده که ی سه یدنا جابری کورپی عبده لله خوا لیبان رازی بێت

که ده لئ: (خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى الظُّهْرَ حِينَ زَالَتِ الشَّمْسُ وَكَانَ الْفَيْءُ قَدْرَ الشَّرَاكِ ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ الْفَيْءُ قَدْرَ الشَّرَاكِ وَظِلُّ الرَّجُلِ ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ حِينَ غَابَتِ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلَّى الْعِشَاءَ حِينَ غَابَ الشَّفَقُ ثُمَّ صَلَّى الْفَجْرَ حِينَ طَلَعَ الْفَجْرُ ثُمَّ صَلَّى مِنَ الْعَدِ الظُّهْرَ حِينَ كَانَ الظِّلُّ طَوَّلَ الرَّجُلِ ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ مِثْلِيَهُ قَدْرَ مَا يَسِيرُ الرَّكْبُ سَيْرَ الْعَتَقِ إِلَى ذِي الْخَلِيفَةِ ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ حِينَ غَابَتِ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلَّى الْعِشَاءَ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ أَوْ نِصْفِ اللَّيْلِ شَكُّ زَيْدٌ ثُمَّ صَلَّى الْفَجْرَ فَأَسْفَرَ^۱ وَاتَه:

^۱ موهاب الجليل (۲۸۲/۱)، مغني المحتاج (۱۲۱/۱)، المغني (۳۷۱/۱)، ابن المنذر: الاوسط (۲/۲۲۷)، بدائع الصنائع (۱۲۳/۱).

^۲ نه سانی (۵۲۴ - ۲۶۱/۱) شیخی ئه لبانی له ارواء (۲۷۰/۱) به سه حیچی ناساندوو.

پيغهمبهری خوا صلی الله عليه وسلم ته شریفی برده دهره وه، که خور له نیوهندی ناسمان بهرهو خورثاوا بوون لار بؤوه نوښتی نیوهړوی کرد، سیبهریش بهقه دمر لاسکی نه علیک بوو، پاشان که سیبهره که له لاسکی نه عمل و بهدنی پیاویک تیپهړی نوښتی عهسری کرد، که خوریش ئاوا بوو نوښتی شیوانی کرد، که زهر دو سورپی ئاسوش نهما نوښتی خهوتنانی کرد.. که سپیدش دهر کهوت نوښتی بهیانی کرد. بؤ سبهینی که نوښتی نیوهړوی کرد، لهو ساته دا کردی که سیبهری پیاو بهقه دمر بالای خوی لیها تبوو، پاشان نوښتی عهسری ساتیک کرد که سیبهری پیاو دوو نهوهندهی بالای خوی لیها تبوو، ماوهی نهوهندهی که کهسیک به کاوه خو (له سه رخوو هیدیانه) بروات تا دهگاته ناوچهی زیل حلیفه.. پاشان که خور ئاوا بوو نوښتی شیوانی کرد، پاشان نوښتی عیشای کاتیک کرد که سیپه کی شهو یان نیوهی شهو^۱ روښت بوو. که دنیاش روناک بؤوه نوښتی بهیانی کرد..

لهم فهرمووده دا دوو کاتی جیاوازی نوښتی نیوهړوو عهسر ههیه، هویه که شی نهوهیه که وویستویتی سهره تاو کو تایی کاتی نوښره کان بؤ موسولمانان دیاری بکات، چونکه یه که مین روژ له سهره تای دهسپیکی کاته گانه وه نوښره کانی کردووه، له دووهم روژدا له کو تایی کاته گانه وه کردویتی.. نابینیت نوښتی نیوهړوی له روژی دووهمدا نهو کاته کرد که

^۱ قدر الشراك: بهقه دمر نهو لاسکه چهرمه ی که ئاغزونه یان پیوه دمکردو پاژنه ی نهعلیان به پیشه وهی ده بهسته وه، یان بهقه دمر نهو زمانه چهرمی له سهر و په نجه گانه وه بهرهو لولا ق هله دهکشا که بهتی قایمکردنی نهعلی پیدا گوزمر دمکرا، که وهکو زمانه ی پیلاوی وهرزشی نه م سهرده مه بووه که فهیتانه کانی پیدا تیده په ریتریت..

^۲ نه مه گومانی زمیده که یه کیکه له پیاوانی سهنه دی گیرانه وهی فهرمووده که..

ئیت سه‌ره‌تای نوپۆژی عه‌سر بوو که سیبه‌ری شت دوو ئه‌وه‌نده‌ی به‌رزایی
ئهو شته‌ی لێ هاتبوو^۱..

۳ - فه‌رمووده‌که‌ی ئیبنو عه‌بباس خوا لییان رازی بی‌ت ده‌رباره‌ی پێش
نوپۆژه‌که‌ی جیبریل سه‌لامی خوای لێ بی‌ت که بو پێغه‌مبه‌ری
خوای صلی الله علیه وسلم کرد که ده‌رباره‌ی ده‌فه‌رموی: (أَمَنِي
جَبْرِيْلُ عِنْدَ الْبَيْتِ مَرَّتَيْنِ، فَصَلَّى بِي حِينَ زَالَتِ الشَّمْسُ، وَكَانَتْ قَدْرَ
الشَّرَاكِ، وَصَلَّى بِي الْعَصْرَ حِينَ، كَانَ ظِلُّ الشَّيْءِ مِثْلَهُ، وَصَلَّى بِي
الْمَغْرَبِ حِينَ أَفْطَرَ الصَّائِمَ، وَصَلَّى بِي الْعِشَاءَ حِينَ غَابَ الشَّفَقُ، وَصَلَّى
بِي الْفَجْرِ حِينَ حَرَّمَ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ عَلَى الصَّائِمِ، فَلَمَّا كَانَ الْعَدُوُّ
صَلَّى لِي الظُّهْرَ حِينَ كَانَ ظِلُّ الشَّيْءِ مِثْلَهُ، وَصَلَّى بِي الْعَصْرَ حِينَ
كَانَ ظِلُّ الشَّيْءِ مِثْلِيهِ، وَصَلَّى بِي الْمَغْرَبِ حِينَ أَفْطَرَ الصَّائِمَ. وَصَلَّى
بِي الْعِشَاءَ إِلَى ثَلَاثِ اللَّيْلِ، وَصَلَّى بِي الْفَجْرِ فَأَسْفَرَ. ثُمَّ التَّفَتَ إِلَيَّ
وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ: هَذَا وَفَتْ الْأَنْبِيَاءَ مِنْ قَبْلِكَ، وَالْوَقْتُ مَا بَيْنَ هَذَيْنِ
الْوَقْتَيْنِ)^۲ واته: جوهره‌ئیل له مالی خوا له که‌عه‌ دوو جاری پێش
نوپۆژی بو کردم: که خۆر له ناوه‌ندی ئاسمانه‌وه به‌قه‌ده‌ر لاسکی
نه‌علیک به‌ره‌و خۆرئاوا ترازا نوپۆژیکی پێ کردم، ئهو کاته‌ی
سیبه‌ری شتی‌ک به‌قه‌ده‌ر شته‌که‌ خۆی ده‌بوو نوپۆژی عه‌سری پێ
کردم، ئهو کاته‌ی رۆژوه‌وان رۆژوه‌که‌ی ده‌شکینیی نوپۆژی شیوانی
پێ کردم، ئهو کاته‌ش که زه‌ردوسووری شه‌فه‌ق ئاوابوو نوپۆژی
خه‌وتنان (هیشا)ی پێ کردم، به‌یانی له‌و کاته‌دا که خواردن و
خواردنه‌وه له رۆژوه‌وان حه‌رام ده‌بی‌ت نوپۆژی سپی‌ده‌ی پێ کردم..

^۱ الشوکاني: نیل الاوطار (۱/۲۷۴).

^۲ الألباني: صحيح أبي داود (۳۷۷).

بۆ سبەینی نوێژی نیوهرۆی کاتیک بۆ کردم که سیبەری هەموو شتیک بەقەدەر شتەکه خۆی دەبوو، نوێژی عەسریشی کاتیک پێ کردم که سیبەری هەموو شتیک بەقەدەر دوو ئەوەندە شتەکه خۆی دەبوو، کاتیکیش نوێژی شیوانی پیکردم که کاتی رۆژوو شکاندن رۆژووان بوو، کاتیکیش نوێژی خەوتنانی پێ کردم که سیبەکی شەو رۆشتبوو، نوێژی بەیانیشی ئەو کاتە پیکردم که فەجر سپێدە دابوو.. پاشان لای کرد بە لامەووە فەرمووی: ئەی موحەممەد، ئا ئەووە کاتی خواپەرستی پێغەمبەرانى پێش تۆیەو کاتەکانی تریش وان لەو نیوانەدا..

کەوابوو لەوکاتەدا که سیبەری شتیک بەقەدەر بالای خۆی دەبیّت کۆتایی نوێژی نیوهرۆو سەرەتای کاتی نوێژی عەسرە، واتە لەو کاتەدا دەشیّت بۆاری چوار ركات نوێژ بۆ هەردوو نوێژەکه حسیب بکریّت.. بۆ نموونە کەسێک نوێژی نیوهرۆی نەکردوووە گەشتۆتە ئەو ساتە، دەکریّت پێی بوتریّت خیرا نوێژەکەت بکە، که سەلامی دایەووە دەتوانیّت نوێژی عەسرەکەشی بکات!..

ئەم حسابات کردنە بۆ ناوهراستی گۆی زەوی دەبیّت، هەروەها بۆ کوردستان، نەک بۆ شوینیکی وەکو سویدو نەرویج که خۆر هەر نایاتە ناوهراستی ئاسمان.. لەو دوو وولاتە شوینی وا هەیه که بە چەندین مانگ خۆر تەنھا بە پینج یەکی ئاسماندا دەروات، هەر کەوانەیهک بەرامبەرت دروست دەکات و بەس! بۆیە دەبیّت هەر بە سەعات بیّت..

^۱ ئیمامی نەووەی لە شەرحی سەحیحی موسلیمدا ئەم نموونەیه دەباتەووە سەر ئیمامی مالیک، هەروەها ئیبنو روشد لە بدایه المجتهد (۱/۱۲۵)، بەلام ئیبنول مونیزیر دەفەرموئ (۲/۳۲۷): ئەو ساتە نوێژی نیوهرۆکەى تیدا نامینیّت..

ئېستا ديارى كړدى كاتى نوېژمگان له ههموو جيهاندا ئاسان بووه. له ههموو شارو وولاتيك دتوانيت ساتى خور هه لھاتن و ساتى خور ئاوا بوون ديارى بكهيت، بويه ئاسان دتوانيت پيش خور هه لھاتن به ساعاتو نيويك بكهيته دهسپيكي نوېژى بهيانى و ساعات و نيويك پاش خورئاوا بوون بكهيته نوېژى خهوتنان (عيشا).. بۇ نيوهړوش دتوانيت ناوهندى ساته وهختى خوره لھاتن وخورئاوا بوونه كه ديارى بكهيت و بلييت ئەمه نيوهړويه، له و ساتى نيوهړويه شه وه تا خورئاوا بوونه كه دهكريت بكهيت به دوو بهشى تره وه (وهك ئەوهيه كه رۆژه كهت كړد بېت به چوار به شه وه) سهره تاي بهشى دووهميان (چوارهمين چاره كى رۆژه كه) بكهيته سهره تاي كاتى نوېژى عه سر..

- سووننه ته ئەگەر هه واو خوښ بوو زوو نوېژى نيوهړو بكريت، ئەگەر گهرما بوو دوا بخريت، چونكه سهيدنا جابري كورى عبدالله خوا لييان رازى بيت دهلى: (كان النبي صلى الله عليه وسلم إذا اشتد البرد بكر بالصلاة، وإذا اشتد الحر أبرد بالصلاة) واته: ئەو كاتانهى كه دنيا فينك ده بوو پيغهمبهرى خوا صلى الله عليه وسلم نوېژى نيوهړوكهى زوو ده كړد، ئەو كاتانهش كه گهرم ده بوو نوېژى نيوهړوى دواتر ده خست..

- سهيدنا ئەبو زهرى غيفقارى خوا ليى رازى بيت دهگيرپته وه: له گه شتيكدا له خزمهت پيغهمبهرى خوا دا بووين صلى الله عليه وسلم، بانگدهره كه وويستى بانگ بۇ نوېژى نيوهړو بدات، پيغهمبهرى خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووى: دواى خه، دواتر بانگدهره كه وويستى بانگ بدات، دوو جار، سى جار فهرمووى: دواى خه.. پاشان فهرمووى: (أبردوا

^۱ بوخارى (۵۳۴)، موسليم (۶۱۵).

بِالصَّلَاةِ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ^۱ واتە: نوێژەکه دواتر خەن، چونکه زۆر بە تینبیتی گەرما لە هەلەم و هەلاوی دۆزەخە وەپە..

دووهم: نوێژی عەسر:

عەسر: ئەو ماوە کاتەپە که نیوەی دووهمی نیوان نیوەپۆو خۆرناوایوونە، که کۆتا ساتەکانی رۆژە، نوێژی عەسریش لەم کاتەدا فەرزە، نوێژەکەش بە ناوی کاتەکە وەپەو پێی دەوتریت: نوێژی عەسر.. نوێژی ناوەند (صلاة الوسطى) یشی پێی دەوتریت.

دەسپێکی کاتی عەسر: بە پێی بۆچوونی جەمهوری پێشەوایانی شەرەنتسیی، سەرەتای دەسپێکی کاتی نوێژی عەسر ئەو کاتەپە که سیبەری هەموو شتیک لەقەدەر بالای خۆی زیاتر بوو.. بەلام لای ئیمامی ئەبو حەنیفە مەرجه که سیبەرەکه دووبەرەمبەری بالای شتەکەى لى هاتبیت ئینجا سەرەتای کاتی نوێژی عەسرە!! بەلگەى بۆچوونی جەمهور بەهیزترە^۲..

کۆتایی کاتی عەسر: رابوچوونەکان لە دیاری کردنی کۆتایی

کاتی نوێژی عەسر دا جیاوازن، چونکه ئاماژەى ناو بەلگەکان جوین:

- فەرموودە مەوقوفەکەى سەیدنا عبداللەى کورى عەمر خوا

لێ رازى بێت (ووقت العصر ما لم تصفر الشمس)^۳ واتە: کاتی

^۱ بوخارى (۵۳۹)، موسليم (۶۱۶)

^۲ جواهر الاكليل (۳۲/۱)، مغني المحتاج (۱۲۱/۱)، المغني (۳۷۵/۱)، فتح القدير (۱۹۵/۱).

^۳ موسليم (۶۱۲).

عسریش تا ئەو کاتەیه که خۆر زەرد نەبوو.. ئەمەش بۆچوونی ئیمامی ئەحمەدو ئەبوسەورو ریوایەتیکی ئیمامی مالیکە^۱.

- فەرموودەکەى سەیدنا ئەبو موسا خوا لى رازى بىت که کابرا پرسىارى دەربارەى کاتى نوێژەکان کرد، که تىیدا هاتبوو: (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى فِي الْيَوْمِ الْأَوَّلِ الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ، وَفِي الْيَوْمِ الثَّانِي أَحْرَ الْعَصْرَ فَاتَّصَرَفَ مَبْتَهَا وَالْقَائِلُ يَقُولُ: احْمَرَّتِ الشَّمْسُ..)^۲ واتە: پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم له رۆژى يەكەمدا نوێژى عەسرى له ساتىکدا کرد که خۆر هیشتا بلند بوو، که تەواو بوو تەشريفى برد، خەلکيش دەیانووت: خۆر سوور بوو.. - سەیدنا ئەبوهورەیره خوا لى رازى بىت دەگىرپتەووه که پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرمووى: (مَنْ أَذْرَكَ رَكْعَةً مِنْ الْعَصْرِ قَبْلَ أَنْ تَغْرِبَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَذْرَكَ الْعَصْرَ)^۳ واتە: هەر کەسێک پىش خۆر ئاوابوون فریای ركاتىکی نوێژى عەسر بکەوێت، ئەو بە تەئکید فریای هەموو نوێژى عەسرەکەى کەوتوو.. ئیمامى ئیسحاق و ئەهلى زاهير دەلێن: کۆتا کاتى عەسر پىش خۆرئاوابوونە بە ركاتىک^۴.

لەو فەرموودانەى لەسەر دیارى کردنى کاتەکانى نوێژ گىرراونەتەووه دەرەکەوێت که فەرموودەکەى سەیدنا ئىبنو عەمر بۆ جانیزىتى دواخستنى نوێژەو فەرموودەکەى سەیدنا ئەبو هورەیره بۆ کاتى

^۱ بداية المجتهد (۱/۱۲۶)، ابن قدامة: المغني (۱/۳۷۶)، ابن المنذر: الاوسط (۲/۳۲۱).

^۲ موسليم (۱/۶۱۴) ئەبو داوود (۲۹۵)، نەسائی (۱/۲۶۰).

^۳ بوخارى (۵۷۹)، موسليم (۱۶۳، ۶۰۸).

^۴ ابن رشد: بداية المجتهد (۱/۱۲۶)، الاوسط (۲/۳۳۲).

ناچار يه.. چونكه دواخستني نوښټي عهسر بو درهنگاني كات شتيكي ناپه سهنده.. سهيدنا نه نه سي كوري ماليك خوا لښي رازي بيټ دهگيرپټه وه دهلي: گويم ليوو كه پيغهمبهری خوا صلی الله عليه وسلم دهيفه رموو: (تلك صلاة المتافق يجلس يرفب الشمس حتى اذا كانت بين قرني الشيطان قام فنقرها اربعا لا يذكر الله فيها اذ قليلا) ۱ واته: نه وه نوښټي دووړووه، كه داده نيشيټ و موراقه بهي خوړ دهكات، تا نه و ساته ي وا نيتر له نويان قوچه كاني شهيتانه وه دهروات و ناوا دهبيټ، نه وسا هه لدهستيټ خيرا چوار دهنوك له زهوي دهدات، كه ميك نه بيټ زيكری خوا ناكات.. كه و ابو بزرانين كه نوښټي عهسر تا خوړ ناو ابوون دهمينيټ كاتي به لام نابيټ دوا بخريټ، مه گهر به ناچاري..

باشتره نوښټي عهسر زوو بكر يټ: له بهر نه و فهرمو وده يه ي

سهيدنا نه نه سي خوا لښي رازي بيټ كه دهلي: (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةً حَيْثُ، فَيَنْهَبُ الدَّاهِبُ إِلَى الْعَوَالِي، فَيَأْتِيهَا وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةً) ۲ واته: پيغهمبهری خوا صلی الله عليه وسلم نوښټي عهسری ده كړدو خوړيش زړپ و زيندوو بوو، كه سيك دهيتواني بچيټ بو عوالي ۳ و بيټه وه هيشتا هر خوړ بهرز دهمايه وه..

ههروها له بهر نه و هديسه ي كه سهيدنا رافيعی كوري خهديج خوا لښي رازي بيټ دهگيرپټه وه: (كُنَّا نَصَلِّي الْعَصْرَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ تَحَزَّرُ الْجُرُورُ، فَتَقَسَّمُ عَشْرَ قِسْمٍ، ثُمَّ تَطْبِخُ فَنَأْكُلُ لَحْمًا

۱ موسليم (۶۲۲) نه بوداوود (۴۰۹)، ترمزي (۱۶۰) نه سانی (۲۵۴/۱).

۲ بوخاری (۵۵۰)، موسليم (۶۲۱).

۳ عوالي ناوچه يه كه چوار كيلومتر له خوار مهدينه وه يه..

نُضِيحًا، قَبْلَ مَغِيْبِ الشَّمْسِ^۱ واته: له خزمهت پيغه مبهري خوادا صلی الله عليه وسلم نوپژي عهسرمان دهکرد، پاشان ووشرمان سهرده پري، دهمانکرد به ده پارچه وه، پاشان دهمانکولاند، پي دهگه شت هيشتا خور ناوا دهده بوو..

مه بهستی نه وهيه که له سه ره تاي ده سپي کاتي نوپژي عه سردا نوپژه که يان دهکرد ئيتر نه وه هموو کاته شيان سه رف دهکرد هيشتا خور ناوا نه ده بوو..

له روژي هه وردا نوپژي عه سر زووتر ده کريت: چونکه

له وان هيه کاته کان تيکه ل ببن يان به هو ي که مته ر خه ميه وه هه ر په له ي لي نه کريت و نا کريت تا کاتيک ده زانريت خور زهرد بووه! نه بول موله ي ح ده لي: له غه زايه کدا روژي کي هه ور بوو، له خزمهت بوره يده دا بووين، فه رمووي: نوپژي عه سر زوو بکه ن، چونکه پيغه مبهري خوا صلی الله عليه و سلم ده يفه رموو: (مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبَطَ عَمَلَهُ)^۲ واته: هه ر که سيک نوپژي عه سري دوا خست نه وه کارو کرده وي پوو چه ل کردو ته وه..

هاندانی کردنی نوپژي عه سر و هه ره شه ي چواندنی:

۱. خواي گه وره ده فه رموي: ﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ البقره/ ۲۳۸ واته: نوپژه کان بپاري زن، نوپژي ناوه نديش هه روه ها ملکه چانه ش بو خوا لي پرين.. نوپژي ناوه ندي

^۱ بوخاري (۲۴۸۵)، موسليم (۶۲۵).

^۲ بوخاري (۵۵۲)، نه سائي (۸۳/۱)، نه حمه د (۳۴۹/۵). الالباني: صحيح الجامع (۶۱۴۶)

نوپیژی عهسره، چونکه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له رۆژی غهزای ئەحزابدا فهرمووی: (شَعَلُونَا عَنِ الصَّلَاةِ الْوَسْطَى صَلَاةِ الْعَصْرِ، حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ، مَلَأَ اللَّهُ بُطُونَهُمْ وَقُبُورَهُمْ نَارًا) واته: به خۆخهريك كردنیان نوپیژی ناوهند، نوپیژی عهسریان بیر بردینهوه تا خۆر ئاوا بوو، خوا دل و گۆریان پر کات له ئاگر..

۲. ئەبو بهسرهی غیفاری خوا لئی رازی بیته دهگپریتهوه: (صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَصْرَ بِالْمُخَمَّصِ، فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةُ عُرِضَتْ عَلَيَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَضَيَعُوهَا، فَمَنْ حَافِظَ عَلَيْهَا كَانَ لَهُ أَجْرُهُ مَرَّتَيْنِ، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَهَا حَتَّى يَطْلُعَ الشَّاهِدُ) ^۱ واته: ئەم نوپژانه خرایه پیش چاوی ئەو فهومانهی پیش ئیوه، فهوتانديانن، ههر كهسيك ئەم نوپژانه بپاریزیت ئەوه دووقات (دوو بهرابەر) پاداشتی دهبیته، ئەم نوپژه هیچ نوپژیکی تری بهدوادا نیات تا ئەستیره ههڵدیت..

۳. عومارهی کوری روئهیبه خوا لئی رازی بیته فهرمووی: گویم لیبوو پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهیغهرموو: (لَنْ يَلْجَ النَّارَ أَحَدٌ صَلَّى قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا) واته: هیچ كهسيك لهوانهی پیش ههلهاتنی خۆرو دواي ئاوابوونی نوپژیان کردوو ناچنه ناو ئاگری دۆزهخهوه.. زۆر له زانایان ئهوهیان وا لیکداوتهوه که کردنی نوپیژی بهیانی و نوپیژی عهسره..

^۱ بوخاری (۲۹۳۱)، موسلیم (۶۲۷).

^۲ موسلیم (۸۳۰).

۱ هرهوډها فهرمووده مهرفووه که ی بوره یه ده که فهرمووی: (مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبَطَ عَمَلَهُ) ^۱ واته: هر که سیك نوښی عه سری دواخست نه وه کاروکرده وی پووجه ل کردو ته وه..

ئیبنول قهیم دهلی: نه وی له و فهرمووده دا دهرده که ویت . هر چنده خواش به مه بهستی پیغه مبه ره نازداره که ی صلی الله علیه وسلم ناگادار تره . نه وه یه که ازهیان له نوښ دوو جوړه: یه کیکیان نه وه یه هر به کولی وازی لی دهینیت و نایانکات، نه مه کاروکرده وی مایه پووج بووه و نیفلاسی کردوه، نه وی تریان نه وه یه که نوښی عه سری نه و روژه ی نه کردوه، نه میان کاروکرده وی نه و روژه یانی مایه پووج کردوه.. پووجه ل بوونه وی گشتی بهرام بهر به وازلیهینانی گشتیه و پووجه ل بوونه وی به شیکی دیاری کراویش بهرام بهر واز لیهینانی نوښیکی دیاری کراوه..

نه گهر بووتریت: نایا بی هه لگه پرانه وه له دین کاروکرده وه مایه پووج ده بیت؟! ده لئین: به لی چونکه له قورئان و سووننه ت و سیره ی یاوه راندا هاتوه که خراپه چاکه ده خوات و چاکه ش خراپه ده خوات.. خوی گه وره ده فهرمووی: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يُبْطِلُوا صِدْقَتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى﴾ البقرة/ ۲۶۴ واته: نه ی نه و که سانه ی باوه رتان هیناوه خیر و خیراته کانتان به منه تکاری به سهر خه لکیدا به تال مه که نه وه، هه روه ها ده فهرمووی: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ، بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ الحجرات/ ۲ واته: نه ی نه و که سانه ی باوه رتان هیناوه، دهنگتان به سهر دهنگی پیغه مبه ردا صلی الله علیه وسلم

^۱ بوخاری (۵۵۲)، نه سانی (۸۳/۱)، نه حمده (۲۴۹/۵).

بهرز مه که نه وه و نه وهنده زهق و ناشکرا قسه ی بؤ مه کهن، وهکو که له ناو خوتاندا دهیکه، نه بادا بئ نه وهی به خوتان بزنان کارو کرده وه کانتان پووجهل ببیته وه..

۵. سهیدنا ئیبنو عومر خوا لییان رازی بیت دهگیرپته وه که پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: (الذی تفتوته صلاة العصر فکأئما وتر أهله وماله) ^۱ واته: نهو کهسه ی نوښری عهسری دهچیت، وهکو نهو کهسه یه که که سوکارو مال و سامانه که ی فهوتابیت. یه عنی وهکو کهسک که له که سوکارو سامانی خوی دایانرنیبت و تاک و روت که وتبیته نهو گوره!! نه مهش وینای کهسکه که به تهواوی موفلیس بووه و روت و رهجال که وتوو ^۲..

ههروه ها دهشیت مه بهسته که له وه بیت که هوشت لی بیت وهکو که هوشت له مال و مندال و سامانه که ته، وهک ناهیلیت نه مانه هیچیان بفهوتیت مه شهیله نوښری عهسره که ت بفهوتیت.. نه مهشیان نزیکتره له بهزهیی خوی میهره بان و رینمای پیغهمبهری پیشهواوه صلی الله علیه وسلم.. والله اعلم..

سپیه م: نوښری شیوان:

مه غریب: له کورده واریدا که به ئیواره ده ئین: شیوان، له وانیه له بهر نه وه بووبیت که له عورفیاندا ئیواره کاتی خواردنی شیو (چیشت) بوو بیت، له عه ره بشدا دیاره که مه غریب له غرووبه وه هاتوو که بریتیه

^۱ شیخی نهلبانی له صحیح الجامعا (۵۴۹۱) دهفرموی سه حجه..

^۲ ابن القيم: الصلاة (ل ۴۴).

له کات و شوپنی ئاوابوونی خۆر، که وابوو که دهوتریت مه غریب واته کات و شوپن و نوپژ شیوان^١..

له هه ندیک زارگوتن (له هجه) ی عه ره بیدا جاری وا هه یه به شیوان دهوتریت عیاش، به لام پیغه مبهری نازدار صلی الله علیه وسلم به ره لهستی له وه کردوو، فهرموو یه تی: (لا تغلبتکم الأعراب علی اسم صلاتکم المغرب) واته: مه هیلن ئه عرب ناوی نوپژ مه غریبه که تان لی بگۆرن. چونکه هه یان بوو دهیووت العتمة..

سهره تای کاتی شیوان: به پپی کۆرای شه رعناسان ئه گهر خه پله ی خۆر به ته واوی ئاوابوو، دیار نه ما، ئه وه سهره تای ده سپیکی کاتی نوپژ شیوانه، ئه مه له بیابان و دهشت و دهردا دیار ده یه کی ئاشکرایه، به لام له شاره کاندای ده بیته سهیری لوتکه ی چیاکانی ده ورو بهر بکریت، ئه گهر نه بوو ده بی سهیری خودی ئاسمان بکریت که له تهره فی خۆر هه لاته وه دنیا تاریک بوو بیته و تاک و ته را ئه ستیره دهر که وتبن^٢..

کۆتایی کاتی شیوان: شه رعناسان له دیاری کردنی کۆتایی کاتی نوپژ شیواندا دوو بۆچوونن:

یه کهم: سهره تاو کۆتایی نیه: به لکو هه موو کاته که هه ر ئه وهنده یه تا بانگیک ده دریت و ده ست نوپژیک ده شوات و پۆسکی له بهر ده کات و قامهت ده کات.. ئه وهش بۆچوونی ئیمامی مالیک و ئه وزاعی و

^١ البهوتی: کشاف القناع (٢٥٢/١).

^٢ الالبانی: صحیح ابن ماجه (٥٧٨).

^٣ البدائع (١٢٢/١)، ابن قدامة: المغنی ١٠ (٣٨١/١)، الشوکانی: نیل الاوطار (٥/٢).

شافيعيه، بهلگهشيان فهرمووده پيشنويزي كردنهكهي جوهرئيله سهلامى خواي لى بيت بو پيغهمبهرى خوا صلى الله عليه وسلم،^٢ كه له رۇزى يهكهم و دووهدما ههر لهو سات و كاتهدا نويزهكهي كرد، نهك وهك نويزمكاني تر له دوو كاتدا بيت كه يهكهميان ئامازه بيت بو سهرهتاي كاتهكهي و دووهميان ئامازه بيت بو كوتايي كاتهكهي.. ههروهها سوهيدى كورى غهفله له سهيدنا عومهرى گيپراوتهوه خوا لئيان رازى بيت كه فهرموويهتي: (صَلُّوا هَذِهِ الصَّلَاةَ وَالْفَجَاةَ مُسْفِرَةً)^٣ واته: ئەم نويزه (شيوان: مهغريب) كاتيك بكهن رهنكي شهفهق مابيت.

دووهم: كوتاييهكهي له ئاوابووني شهفهقدايه: واته كوتايي نويزي شيوان به ديارنهمانى زهردو سوورى كهنارى ئاسمانه. ئەمه بوچووني سوفيانى سهورى و ئيمامى ئەحمهدو ئيسحاق و ئەبو سهورو ئەهلى مهدرسهى رهئى و ياوهرائى ئيمامى شافيعيهو ئيمامى نهوهوى ردحههتي و ئيبنول مونزيريش رحمهالله ئەمهيان پى پهسهندتر بووه. بهلگهشيان:

١. فهرمووده مهرفووعهكهي سهيدنا ئيبنو ههمر خوا لئيان رازى بيت كه فهرمووى: (وَوَفَّتْ صَلَاةَ الْمُقْرَبِ مَا لَمْ يَغِبِ الشَّقَقُ)^٤ واته: كاتي نويزي شيوان تا پيش ديار نهمانى زهرداييهكهي كهنارى ئاسمانه..

ابن رشد: بداية المجتهد (١٣٦/١)، النووي: المجموع (٢٨/٢)، الاوسط (٣٣٥/٢).

بمراويزى ژماره ٨٢

عبدالرزاق (٢٠٩٢)، ابن و ابي شيبة (٢٢٩/١) كه مال ابن السيد له صحيح فقه السنة (٢٤٢/١) نا دهفهرموي: سهندهكهى حهسهنه..

^٤ موسليم (٦١٢).

٢. سهیدنا زهیدی کوری سابیت خوا لیی رازی بیټ به مهروانی کوری
 چهکه می فهرموو: بۆچی له نویژی شیواناندا سورهته گورته مام
 ناوهندیهکان دهخوینیت؟! خو پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم:
 (فَدَنَّكَ اللَّهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ بِطَوْلِي الطَّوْلِينِ) ^١ واته:
 پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دریزترینی دوو سورهته
 دریزه که می تیدا دهخویندن، که دهکاته سورهتی الاعراف!

جا نهگهر ئهوهش بزانی که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له
 نویژدا قورئانی زور لهسه رخو دهخویند، له کوټایی نایه تهکاندا دهوهستا،
 لهسه هر وشه یه که زیکر بوایه زیکری دهکرد، هه موو پیتهکانی به
 راشکاوای دهردهبری.. جا نهگهر خه یال کهن که سورهتی ئه عراف له
 نویژیکی شیواندا خویند بیټ ده بیټ چهندی پی چوو بیټ.. گومان له وهدا
 نیه که نزیکه می سهعاتیکی به کاتی ئیمه خایاندوو.. دهی سا حه تمهن
 کاتی نویژی شیوان ئه وهنده می به دهمه وه هه بووه که جه نابیان سوره تیکی
 وا دوورودریژ به وه لهسه رخو ییه می خو می صلی الله علیه وسلم بخوینیت..

٣. سهیدنا ئهنهس خوا لیی رازی بیټ له پیغه مبهری خواوه صلی الله
 علیه وسلم دهگیریته وه که کاتیکی نانی ئیواره داده نرا دهیفه رموو:
 (إِذَا قَدِمَ الْعِشَاءُ فَأَبْدِءُوا بِهِ قَبْلَ أَنْ تَصَلُّوا صَلَاةَ الْمَغْرِبِ، وَلَا تَغْضَبُوا
 عَنِ عَشَائِكُمْ) ^٢ واته: نهگهر چیستی ئیواره دانرا ئه و پیش نویژی
 شیوان بخهن، په لهش له خواردنه که مه کهن.. له ریواپه تیکی تری
 خاتوو عایشه دا ده لی: (إِذَا أَقِيَمَتِ الصَّلَاةُ، وَحَضَرَ الْعِشَاءُ، فَأَبْدِءُوا

^١ بوخاری (٧٦٤)، نه سائی (١٧٠/٢)، نه حمه د (١٨٨/٥).

^٢ بوخاری (٦٧٢)، موسلیم (٥٥٧).

بِالْعِشَاءِ^١ واته: نه گهر کاتی نوښر هات و چېشتی ئیواره ناماده بوو، خواردنی چېشته که پېش نوښر که بخهن.. نهمه به لگه په کی روشنه که کاتی نوښری شیوان نه و ونده ی به به روه هه یه تا نانیش بخوریت هر بمینیت، به لگه ی جائزیتی دوا خستنیشیه تی..

٤. نه و هوش سه لاینراوه که سهیدنا مه عاز خوا لیی رازی بیت نوښری شیوانی له خزمهت پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم ده کردو ده سگه رایه وه بو مائی پېش نوښری نوښریکی تری شیوانی بو که سوکاره که ی ده کرده وه^٢..

په له کردن له نوښری شیوان: له گهل هه بوونی کاتی ته واویشدا پیویسته په له کردنیک له نوښری شیواندا بکریت، چونکه کاته که ی هر چونیک بیت له چاو نوښری نیوه پر وو عه سردا یان له چاو کاتی نوښری عیشادا که مه.. به لگه ش له سهر نه وه هه یه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم موسولمانانی له سهر زوو کردنی هان دده او هه پر هشی دوا خستنیشی لی ده کردن، وه کو:

١. سهیدنا رافعی کوری خه دیج خوا لیی رازی بیت ده لی: (كُنَّا نَصَلِّي الْمَغْرِبَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَتَصَرَّفُ أَحَدُنَا وَإِنَّهُ لَيَبْصُرُ مَوَاقِعَ نَبْلِهِ)^٢ واته: نوښری شیوانمان له خزمهت پیغه مبهری خوادا ده کرد، که ده رویشتینه ده ری ده مان توانی شوین تری خو مان ببینین.. په عنی شتمان له مه سافه ی تیر هاویشتنه وه ده بینن..

^١ بوخاری (٦٧١).

^٢ بوخاری (٧١١)، موسلیم (٤٦٥).

^٣ بوخاری (٥٥٩)، موسلیم (٦٣٧).

٢. سهیدنا عوقبهی کوری عامر خوا لئی رازی بیت گپرایه وه که پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: (لا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ - أَوْ عَلَى الْفِطْرَةِ - مَا لَمْ يُؤْخَرُوا الْمَقْرَبِ حَتَّى تَشْتَبِكَ الْجُومُ) واته: نوممه ته کهم ههر له خیرو خویشیدا ده بیت - یان ههر لهسه سروشتی پاکیاندا ده بن - تا ئه و کاتهی که نویژی شیوانیان ئه وه منده دواناخه ن تا ئه ستیره تیک ده چرژین..

چوارهم: نویژی خه وتنان (عیشا):

کورد پئی ده لی: نویژی خه وتنان، چونکه کو تا نویژی شه و ورؤژده که یه وه عاده ته ن دوا ی کردنی خه وتوون.. له عه ره بی شدا پئی ده وتریت عیسا چونکه سه ره تابه که بو تاریکی.. جاری وا هه یه به نویژی عیسا ده وتریت (صلاة العشاء الآخرة) واته نویژی عیسا دوا یینه که، چونکه هه ندیک که س له سه ره تادابه نویژی شیوانیان ده ووت: (صلاة العشاء الأولى) واته: نویژی عیسا یه که مین. بویه پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم ده یفه رموو: (أَيُّمَا امْرَأَةٍ أَصَابَتْ بِحُورًا فَلَا تَشْهَدْ مَعَنَا الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ) ^٢ واته: ههر ئا فره تیک بو نی خو شی له خویدا با بو نویژی خه وتنان نه یات..

ئهم کات و نویژه پئی شی ده وتریت (العتمة) چونکه له فهرمووده یه کی پیغهمبهری پیشه وادا هاتوو که ده فه رموی: (وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا) ^٣ واته: ئه گهر ده یان زانی چ خیریک له نویژی

^١ ئه بو داوود (٤١٤)، ئه حمده (١٤٧/٤)، ئیبنو ماجه (٦٨٩)، شیخی ئه لبانی ره حمه تی له

صحیح ابي داود (٤٤٤) به سه حیجی دانا وه..

^٢ موسلیم (٤٤٤)، ئه بو داوود (٤١٧٥)، نه سانی (٥١٢٨).

^٣ بوخاری (٦١٥، ٧٢١)، موسلیم (٤٣٧).

خهوتن و سپيدهدا ههيه، نه گهر به گاکولگيش بوايه، دههاتنه نويزی
جه ماعه ته که ی..

به لام وهکو باسمان کرد پيغهمبهری خوا صلی الله عليه وسلم هزی به
به کارهینانی نهو ناوه نه کردووه، وهکو له فهرمووده که ی ئیبنو عومهردا
هاتووه، خوا لییان رازی بیټ: (لا تغلبتکم الأعراب علی اسم صلاتکم
الغرب)^۱ واته: مه هیلن نه عراب ناوی نويزی مه غریبه که تان لی بگورن.

سهره تایی کاتی نويزی خهوتنان: شهرعناسان به گشتی جگه له
که میکی نامۆ، هه موو فهرموویانه که کاتی ده سپیکی نويزی خهوتنان
(عیشا) به ئاوابوونی زهر دو سوریایه که ی که ناری ئاسمان (شفهق) ه.
به لام له له دیاری کردنی سنوری شهفهقه که شدا راجووییان ههیه^۲..
جمهور ده ئین: دیار نه مانی سوریایی که ناری ئاسمانه، که چی ئیمای
نه بو حه نیفه ده ئی: دیار نه مانی سپیتیه که ی دوا ی سوریایه که یه..
لیکۆلینه وه ی ده یان تويزه وه ی وهکو ئیمای شهوکانی هه موو نه وه روون
ده که نه وه که به ته نکید شهفهق سوریایه که ی که ناری ئاسمانه نه ک
سپیتیه که ی که له هه ندیک وولاتدا تا سییه کی شهو ههر ده مینیت^۳..
نه وه شمان باس کرد که سه لینراوه که پيغهمبهری نازدار صلی الله عليه
وسلم و یاوه ران به دیار نه مانی سوریایه تیه که ی که ناری ئاسمان نويزی
خهوتنانی کرد^۴..

^۱ الالبانی: صحیح ابن ماجه (۵۷۸).

^۲ المجموع (۴۴/۳)، الاوسط (۳۳۹/۲).

^۳ به پی نهو پیناسه ی ئیمای نه بو حه نیفه بیټ هاوینان له نه وروپا به تاییه تی له
سویدو نه رویج و فنله ندا نويزی عیسا ناکریت، چونکه نهو خه ته سپیه ههر ده مینیت!

^۴ بوخاری (۵۶۹)، موسلیم (۲۱۸).

کۆتایی کاتی شیوان: راو بۆچوونی شهرعناسان له دیاری کردنی

کۆتایی کاتی نویژی خهوتناندا سی پۆله:

یه کهم: کۆتایی کاتی خهوتنان سهرهتای سییهکی کۆتایی

شهوه: ئەمه قهولی نوی ئیمامی شافعییه، که به کاتی ئاسایی حسیب کردوووه.. ههروهها بۆچوونی ئیمامی ئەبو حهنیفه و رای ناسراوی ئیمامی مالیکیشه^١.. به لگهشیان ئەو فهرموودهیه که باسی پیش نویژیه کهی جوهرئیل دهکات بۆ پیغه مبهری پیشهوا صلی الله علیه و سلم، که له رۆژی دووهمدا دواي تیبهر بوونی سییهکی شهو نویژی خهوتنانی پی کرد^٢..

دووهم: کۆتایی کاتی نویژی خهوتنان نیوه شهوه: ئەمهش

بۆچوونی سوفیانی سهوری و عبداللهی کورپی موبارهک و ئیسحاق و ئەبو سهورو ئەهلی مهدرسهی رهئی و قهولی قهیمی ئیمامی شافعییه.. ئەوانهی مهدرسهی رهئی دهلێن دواي ئەو کاته که راههتی ههیه، ئیمامی شافعی دهلێ ههتا کاتی سپیدهی بهیانی ههر شیایوی نویژی عیشایه، بهلام باشتر وایه زووتر بیکات.. رای ئیبنو حهزمیش ههر ئاوايه.. به لگهشیان فهرمووده کهی عبداللهی کورپی عهمره خوا لییان رازی بیته، که پیشتر هینامانهوهو تییدا فهرمووی: (وَوَقْتُ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ الْأَوْسَطِ)^٣ یان

^١ النووي: المجموع (٤٢/٣)، ابن رشد: بداية المجتهد (١٢٨/١)، الاوسط (٢٤٢/٢)، الشافعي: الام (٧٤/١).

^٢ پهراویژی ژماره (٨٢).

^٣ پهراویژی ژماره (٧٦).

فهرمووده که ی ئه نهس: (أَخْرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ) هه ر ئه مه شه له نامه که ی سه ی دنا عومه ری کوری خه تابد ا خوا لی رازی بی ت هاتوو که بو سه ی دنا ئه بو موسای ئه شعهری نوسی خوا لی رازی بی ت که تییدا هاتبوو: (نوښتی خه وتنان ت له سییه کی یه که می شه ودا بکه، ئه گه ر دوات خست، تا نیوه ی شهو، زیاتری مه که و مه چۆ ریزی غافلانه وه.^١

سییه م: کو تایی کاتی نوښتی خه وتنان سییه ی به یانی

نوښیه: ناچارو غهیره ناچار وهکو یه که.. ئه مه ش رای عه تاء و عی کره مه و داوودی زاهیرییه که له ئیبنو عه بباس و ئه بو هوره یه ره وه گپرا وه ته وه و ئیبنول مونزیریش ئه مه ی پی په سه ندبو وه.^٢ به لگه شیان:

١ - فهرمووده مه رفوعه که ی سه ی دنا ئه بو قه تاده که ده لی: (لَيْسَ فِي النَّوْمِ تَفْرِيطٌ، إِنَّمَا التَّفْرِيطُ عَلَى مَنْ لَمْ يُصَلِّ صَلَاةً حَتَّى يَجِيَّ وَقْتُ الصَّلَاةِ الْآخِرَى) واته: که مه ترخه می له خه وتندا نیه (یه عنی ئه گه ر که سیک خه وی لی که وتبوو حوکی که مه ترخه می نوښت به سه ردا نادریت) به لکو که مه ترخه می له و که سه دایه که نوښته که ی نه کردوو ه تا کاتی نوښته که ی تری به سه ردا هاتوو ه..

^١ بوخاری (٥٧٢).

^٢ ئیمامی مالیک و ئیبنو حزم به سه نه دی سه حیح گپراویانه ته وه و شیخی ئه لبانی له تمام المنه (ل ١٤٢) دا ده فه رموی: سه حیجه ..

^٣ بدایة المجتهد (١/١٢٨)، الاوسط (٢/٣٤٦).

^٤ موسلیم (٦٨١).

٢ . فهرموودهکە ی عانیشهخان خوا لپی رازی بیټ که فهرمووی:
 پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم شهویکیان زیاتر له مائهوه مایهوه
 تا کاتیکی زوری شهو رویشت، خه لکی مزگهوت خهوتن، پاشان
 ته شریفی برده مزگهوت و فهرمووی: (إِنَّهُ لَوْفَتْهَا لَوْلَا أَنْ أُشِقَّ عَلَى
 أُمَّتِي) واته: ئیستا کاتیکی، ئەگەر لهسه ر ئوممه ته که م قورس نه بوایه..
 ٣ . له ریوایه تیکی تر دا ده فهرمووی: (لَوْلَا أَنْ أُشِقَّ عَلَى أُمَّتِي لَأَخْرَجْتُ
 الْعِشَاءَ إِلَى ثَلَاثِ اللَّيْلِ)^١ واته: ئەگەر لهسه ر ئوممه ته که م قورستر
 نه کردایه، فه رمانم پی ددان نوپژی خهوتنانیان بخه نه سییه کی شهو..
 که وابوو به لگه ی جمهور به هیز تره له دیاری کردنی کوتایی کاتی
 نوپژی خهوتناندا، که دیاره تا نیوه ی شهو کاتی سیاوی خو یه تی و
 له وهو دواش نوپژ هه ر ده می نیټ.. ئەوهش ته رجیح پیدانی ئیما می
 شه وکانیه. به لام خه می سستی وخه و لیکه وتنی زیاتر ده بیټ. که سیش
 له شه رعناسانمان نه بینی ئەوه ی پی په سه ند بیټ که دوا بخریټ بو
 دوا ی نیوه شهو..

دواخستنی نوپژی خهوتنان باشته ر: کۆمه ئیک فهرمووده ی

راست هه ن که دواخستنی نوپژی خهوتنان بو دوا ی تیپه ر بوونی سییه ک و
 نیوه ی شهو به په سه ندتر ده زانن، بو یه زور له یاوه ران و شه رعناسانی
 تابعین بو چوونیان وایه که دواخستنی نوپژه که بو درهنگتر چاکه^١..
 له وانه:

^١ موسلیم (٢١٩)، نه سانی (٢٦٧/١).
^٢ الالبانی: صحیح الجامع (٥٣١٩).
^١ الزیلعی: تبیین الحقائق (٨٤/١).

١. (لولا أن أسقَّ على أمّتي لأمرتهم أن يؤخّروا العشاء إلى ثلث الليل أو نصفه)^١ واته: نه گهر قورس نه بوايه له سهر نوممه ته که م فه رمانم پي ده کردن نوپژي خه وتنانيان بو سييه کی شه و يان نيوه شه و دواخه ن.. حیکمه تي نه مهش ناشکرايه که دواخستني نوپژي عيشا وه کو فه رمانیک له سهر نوممه ته که زور قورس ده بوو، خه و زور که سي ماندووی گيژ ده کرد، جه ماعه تي مزگه وتي که متر ده کرده وه، بواری خه وو جه وان ه وه که متر ده بووه.

٢. له گهل نه وه شدا پيغه مبهري نازدار که بينيوپتي ياوهران تا درهنگانيک خويان گرتووه و مه حته لي کردوون و ئينجا ته شريفی بردوته مزگه وت و نوپژه که ي بو کردوون، کاتي واش هه بووه زووتر بو ي کردوون: (كان النبي صلى الله عليه وسلم يؤخّر العشاء أحياناً، وأحياناً يعجل: إذا رأهم اجتمعوا عجل، وإذا رأهم أبطؤوا أحر..)^٢

خه وتن پيش نوپژي خه وتنان باش نيه: سه يدنا نه بو به رزه

خوا لي رازی بيت ده گيژ پي ته وه که (أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يكره الثوم قبل العشاء والحديث بعدها)^٣ واته ك پيغه مبهري خوا الله عليه وسلم خه وتني پيش نوپژي خه وتناني پي ناخوش بوو، هه روه ها دانيشتن و شه واره ي دواي نوپژ..

^١ ترمزي (١٦٧)، ئيبنوماجه (٦٩١)، نه حمهد (٢٤٥/٢).

^٢ بوخاري (٥٦٠)، موسليم (٢٣٣).

^٣ بوخاري (٥٦٨)، موسليم (٢٣٧).

هۆکاری نهو هوش دياره له بهر نهوه بووه که نه بادا خهويان قورس
ببیت و نویژه کانیان بجیت، یان خه لکی به مؤلتهی بزانی و بخهون و بو
نویژی جه ماعه ته که ی کؤنه بنه وه!..

قسه کردن دواي نویژی خهوتنان په سهند نیه: چونکه

له وانه یه قسه ی زؤرو بی سوود نه وه نده بکریت که هم له سر گونا حبار
بن، هم شه و گاره که ی پیوه بروات! له وانه یه که سیک فی ره شه و نویژ بیت
و نه و خوا په رستیه چا که ی له ده ست بجیت.. له وانه یه نه وه نده دانیشن
و بمیننه وه بو نویژی به یانی خه به ریان نه بیت ته وه و نویژه که یان بجیت..
یان بو کاری سبه ی نییان درنگ ههستن یان تییدا که مته رخه م بن.. ئەمه
بو قسه و شه و چهره ی دنیا یه، ئەمما که سیک یان که سانیک بو دهرس و
خویندنی شهرعی دانیشن، یان خه ریکی بانگه واو کاری ئیسلامی بن، یان
شتیکی تری به سوودی گشتی یان تایبه تی، قهیدی نیه.. چونکه:

- ۱ - سهیدنا ئیبنو عه بباس خوا لیان رازی بیت ده گیریت ته وه: (أَنَّ
التَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَحَدَّثَ مَعَ أَهْلِهِ مِئْمُونََةَ سَاعَةٍ ثُمَّ رَفَدَ..) ^۱
واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له گه ل مهیمونه خانی
خیزانیدا بو ماوه یه کی زؤر قسه یان پیکه وه کرد پاشان راکشا..
- ۲ - (كَانَ التَّبِيَّ يَسْمُرُ مَعَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ فِي أَمْرِ مِنْ أُمُورِ
المسلمين) ^۲ واته: پیغه مبهری خوا جاری وا هه بوو بو باس و خواسی
کاروباری موسولمانان له گه ل نه بو به کرو عومه ردا شه وان ده مایه وه..

^۱ الشوکانی: نیل الاوطار (۱۸/۲)، الفواکه الدوانی (۱۹۷/۱)، تبیین الحقائق (۸۴/۱).

^۲ موسلیم (۱۹۰).

^۳ ترمزی (۱۶۹)، نه حمده (۲۶/۱). پسانیک له سهنده که یدا هه یه.

پینجەم: نوێژی سپێدە (بەیانى):

سپێدە: دەرکەوتنەوهی سپیاییهتی کەناری ئاسمانە کە پێش خۆر هەڵهاتن دەرکەوت، ووشەیهکە زیاتر لە بادینان بەکار دێت.. لە ناوچەى سۆراندا ووشەى (بەیانى) بۆ بەکار دێت، هەردووکیان بەرامبەر ووشەى (فەجرى) عەرەبى دانراون.. ووشەى بەیانیم لا گشتگیرترە، چونکە بەیانى سپێدەو نزیک خۆرەهەڵاتنیش دەگرێتەوه، بۆیه سپێدەم بۆ نوێژی فەجر بەکارهێنا تا زیاتر تايبەتمەندییى دەرخات.. فەجر کۆتایى شەو، وەکو کە شەفەق سەرەتایەتى.. فەجر دوو:

یەكەم: سپێدەى یەكەم (الفجر الكاذب): ئەو روناکیە لاکیشیهیه کە لە ئاسۆوه لە ئەترافی خۆرەهەڵاتەوه بۆ ماوهیهکی کەم دەرکەوت، چونکە پاش ماوهیهکی کەم دیار نامینیت و تاریکیەکە دەگەرێتەوه.. عەرەب پێى دەلێن کلکی گورگ (ذئب السرحان).

دووهم: سپێدەى راست (الفجر الصادق): ئەو هیله روناکیهیه کە لە کەناری ئاسمانهوه دەرکەوت و تەشەنە دەکات، بەردەوام لە رەونەقدایه تا خۆر هەڵدێت.. لە فەرموودهدا هاتوو: (لا يمتعتكم من سحوركم اذان بلال، ولا الفجر المستطيل، ولكن الفجر المستطير في الأفق) واتە: نە بانگی بیلال نە سپێدە لاکیشهکە رى لە خواردنى پارشیوتان نەگرن (بەردەوام بن بخۆن و بخۆنەوه) تا

^١ موسليم (١٠٩٤)، ترمزى (٧٠٦)، نەسائى (٢١٧١) ئەبوداود (٢٣٤٦).

سپیده تان له ناسۆ لی دهرده که ویت. ئە حکامه شه رعیه کان له سهه
 ئەم سپیده یانن، نه که یه که مینه که یان..
 نوپزی سپیده وه کو که له کوردیدا ناوی تری هه یه وه کو به یانی، له
 عه ره بيشدا ناوی تری هه یه وه کو الصُبْح و العَدَاة.. بۆیه ووتراوه سوبح
 چونکه سورو سپی تیکه ل بوون، بۆیه به ده موچاوی جوانیش دهوتریت
 (وَجْهَ صَبُوح).

سهه تاي کاتي سپیده: هه موو شه رعناسان له سهه ره ئەوه ریکن که
 سهه تاي کاتي نوپزی سپیده، دهر که وتنی سپیده ی راستی (الفجر
 الصادق)ه..

کو تاي کاتي سپیده: هه موو شه رعناسان له سهه ره ئەوه کۆن که
 کو تاي کاتي نوپزی سپیده هه له اتنی خۆره..

باشتر وایه په له له نوپزی سپیده بکریت: جمهوری شه رعناسان
 مالیک و شافعی و ئەحمه د و ئیسحاق و ئەبو سهه ور پیمان وایه که کردنی
 نوپزی به یانی له تاريک و روونی سپیده دا باشتره وه که له دواخستنی بۆ
 روناکبوونه وه.. ئەمه بۆچوونی خه لیفه کانی راشیدین و ئەيو موساو
 ئیبنو الززوبه یرو ئیبنو مه سهو دیشه خوا لییان رازی بیّت.. به لگه یان:

یه کهم: فه ره مووده ی زۆر له به رده ستدا هه ن: که جهخت له وه
 ده که نه وه که پیغه مبه ری خوا نوپزی سپیده ی به تاريک پوروونی
 ده کرد، له وانه:

^١ ابن قدامة: المغني (١/٥٤٠).

١ - (كُنْ نِسَاءَ الْمُؤْمِنَاتِ يَشْهَدْنَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْفَجْرِ مُتَلَفَعَاتٍ بِمَرْوَطِهِنَّ، ثُمَّ يَتَقَلَّبْنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ حِينَ يَقْضِينَ الصَّلَاةَ، مَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْعَالَمِينَ) واته: ژنی موسولمانان نوپژى سپیده‌یان به تاریک‌وونى له مزگهوت له خزمهت پیغه‌مبه‌رى خوادا صلى الله عليه وسلم ده‌کرد، خوځیان ده‌پېچایه‌وهو پاش نوپژ که ده‌چوونه‌وه ماله‌وه هیشتا له‌به‌ر تاریکی که‌س نه‌یده‌ناسینه‌وه.

٢ - سه‌یدنا نه‌بو به‌رزهی نه‌سه‌لمی خوا لی‌ی رازی بی‌ت ده‌گیرپ‌ته‌وه: (كَانَ يُصَلِّي الصُّبْحَ، ثُمَّ يَتَصَرَّفُ، وَمَا يَعْرِفُ الرَّجُلُ مِثْلًا جَلِيسَةً، وَكَانَ يَقْرَأُ بِالسُّتَيْنِ إِلَى الْمَاءِ) ^١ واته: پیغه‌مبه‌رى خوا صلى الله عليه وسلم که له نوپژى سپیدان ده‌بو‌وهو ته‌شریفی ده‌برده‌وه، که‌س له ئیمه - له‌به‌ر تاریکی - هاورپ‌که‌ی ته‌نیشت خو‌ی نه‌ده‌ناسیه‌وه، پیغه‌مبه‌رى خوا صلى الله عليه وسلم عاده‌ته‌ن له نیوان شه‌ست بو‌ سه‌د ئایه‌تی ده‌خویند...

٣ - سه‌یدنا نه‌سه‌س له سه‌یدنا زه‌یدی کورى سابیت خوا لی‌یان رازی بی‌ت ده‌گیرپ‌ته‌وه: (تَسَحَّرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قُمْنَا إِلَى الصَّلَاةِ فَلْتِ كَمْ بَيْنَهُمَا قَالَ قَدَرُ قِرَاءَةِ حَمْسِينَ آيَةً) ^٢ واته: له خزمهت پیغه‌مبه‌رى خوادا صلى الله عليه وسلم پارشی‌ومان کرد، پاشان بو‌ نوپژ هه‌ستاین، ووتم: ماوه‌ی نیوانیان چه‌ند بوو؟! فه‌رمووی: به‌قه‌ده‌ر نه‌وه‌نده‌ی په‌نجا ئایه‌ت بخوینیت.. نه‌وه‌ش بو‌ گرتنه‌وه‌ی ده‌ست‌نوپژیان بووه.. نه‌مه‌ش به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که پیغه‌مبه‌رى

^١ بوخاری (٥٧٨)، موسلیم (٢٣٠).

^٢ بوخاری (٥٤١)، موسلیم (١٠٩٧).

^٣ بوخاری (٥٧٦)، موسلیم (٤٧).

نازدار صلی الله علیه وسلم له سه رهتای دهسپیکێ نوێژی به یانیدا نوێژهکهی کردوووه..

٤ . فهرموودهکهی سهیدنا نه بو مهسعوودی ئه نساری خوا لیبی رازی بیت که دهلی: (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى الصُّبْحَ مَرَّةً بَعَثَ ثُمَّ صَلَّى مَرَّةً أُخْرَى فَأَسْفَرَ بِهَا ثُمَّ كَانَتْ صَلَاتُهُ بَعْدَ ذَلِكَ التَّغْلِيصِ حَتَّى مَاتَ وَلَمْ يَعُدَّ إِلَى أَنْ يَسْفَرَ) واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم جاریک نوێژی سپیدهی به تاریکی کرد، پاشان جاریک تر به دنیارووناکی، دواي ئه وه ئیتر هه موو نوێژه کانی سپیدهی ههر به تاریکی ده کرد تا کۆچی دوايي کرد نه هاته وه سهر کاتی دنیا روناکی.

دووهم: زوو نوێژ کردن حوکمیکی گشتیه: ئه و به لگانهی داوا دهککه ن نوێژهکان له کاتی خۆیاندا بکرین زۆر زۆرن، حوکمی ئه وانه نوێژی سپیدهش دهگریته وه، که دهبیت زوو بکریته..

سییهم: زوو کردنی نوێژی به یانی رهفتاری چوار خهلیفه کانه: سه لیبی رازه که ههر چواریان خوا لیبان رازی بیت نوێژی سپیده یان زوو له تاریکوروونی به یانیدا ده کرد^٢..

^١ نه بو داوود (٢٩٤)، ئیبنو حیببان و حاکم و خهتتابی و ئیمامی زههبی به سه حیحیان داناوه ئه سه لکه شی له سه حیح هیندایه، ئه لبانیش له صحیح أبي داود (٤١٧) دا به سه حیحی ناساندوووه. فهرموودهی ئه م باسه زۆرن و هه ندیکیان له بوخاریدایه (٥٦٠، ٨٧٢) هه ندیکي تریان لای موسلیمن (٦٤٥، ٦٤٦)، هه ندیکي تریش لای خاوهن سونه نه کانه و شیخی ئه لبانی زۆرینه یانی له صحیح ابن ماجه دا به سه حیح ناساندوووه.

^٢ ابن المنذر: الاوسط (٢/٣٧٤) لیره دا ریوایه تی تریش له سهیدنا عوسمان و عه لیبیه وه خوا لیبان راوی بیت دهگریته وه که به یانیان له دنیارووناک بوونه ومدا کردوووه

چوارەم: جیاوازی لیکدانەوهی مانای دنیاووناک بوونەوه:

هەندیک لە شەرەناسانی وەکو ئیمامی شافعی و ئیمامی ئەحمەد و وشە (إسفار) کە لە فەرموودەکاندا هاتوون بە دُنْیَا بُوون لە دەرکەوتنی سپیڤە لیک دەدەنەوه نەک بە رووناکبوونەوهی دنیا. بەلام ئیمامی ئەبوحنەیفە و یاهەرانی و سوفیانی سەوری دەلێن: نا رووناکبوونەوهی دنیا مەرجه بۆ نوێزکردن بۆیه نوێزی بەیانی درەنگ دەکەن.. بەلگەشیان:

١ - فەرموودەکەى کە سەیدنا رافعی کۆری خەدیج خوا لێی رازی بێت گێراویتیەوه کە پیغەمبەری خوا دەفەرموی: (أَسْفَرُوا بِالْفَجْرِ فَإِنَّهُ أَكْبَرُ لِلْأَجْرِ) واتە: رێبەن سپیڤەى بەیانی دەرکەویت، ئەوەتان خیری زیاتری تێدايە.. پۆله شەرەناسی بەرامبەر وەلامی ئەم بەرپزانهو بەلگەکەیان وا داووتەوه، وەکو ئیبنو حیبان دەلی: ئەوه لەبەر ئەوهیە کە نەبادا لە شەوانی مانگەشەودا وایزان رووناکیەکەى هی ئەوهیە سپیڤەى بەیانی هاتوووه نوێزکەیانى تێدا بکەن، بۆیه داواى لیکردوون ئارام بگرن تا لە سپیڤەى بەیانی دُنْیَا دەبن، ئاوا خیری زیاتریان دەگاتى چونکە لە کاتەکەى دُنْیَا بوون^٢.

٢ - فەرموودەکەى سەیدنا ئیبنو مەسعوود خوا لێی رازی بێت کە باس لە نوێزی پیغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم دەکات کە لە موزەلیفە کردویتی، کە تێیدا هاتوووه: (مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى صَلَاةً إِلَّا لَوْقَتِهَا، إِلَّا الْعَشَاءَيْنِ فَإِنَّهُمَا بَجَمْعٍ

^١ ئەبو داوود (٤٢٤)، ترمزی (١٥٤)، نەسائی (٢٧٢/١)، ئیبنوماجە (٦٧٢) صحیح لغیره.. صحیح فقه السنة (٢٥٠/١).

^٢ صحیح ابن حبان (٣٥٩/٤).

جمیعا، وَصَلَى الْفَجْرِ يَوْمًا قَبْلَ وَفْتِهَا^۱ واته: پیغه مبهری خوام صلی الله علیه وسلم هر وا بینووه که نویژهکانی له کاتی خویدا کردوون، ئەو جاره نه بیټ که ههردوو عیشاکه‌ی (شیوان و خهوتنانی) پیکه‌وه کرد، نویژی به‌یانیشی پیش کاتی خو‌ی کرد.. وه‌لامی ئەمه‌شیان وا داوه‌ته‌وه که:

یه‌که‌م: به‌لگه‌یه‌کی راشکاوو ئاشکرای وای تیدا نیه که نویژکردنی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له کاتی تاریک‌پورونی سپی‌ده‌دا عاده‌تی خو‌ی نه‌بووبیټ..

دووهم: ئەو نویژه به‌نیسه‌ت سه‌یدنا ئیبنو مه‌سعوودوه خوا لئی رازی بیټ پیش خسته، چونکه عاده‌تی خو‌ی وا بووه که تا دنیا رووناک نه‌بووبیټه‌وه نه‌یکردوو.. ئەمه‌ش نه‌ینی ئەوه‌یه که ده‌بینین حه‌نه‌فی وا دره‌نگ نویژی به‌یانیان ده‌که‌ن، چونکه ئیمامی ئەبو حه‌نیفه‌ی پیشه‌وا قوتابی سه‌یدنا ئیبنو مه‌سعوود بووه خوا لئی رازی بیټ..

ئیمامی ته‌حاوی که خو‌شی حه‌نه‌فه‌یه هه‌ولیداوه هه‌ردوو بو‌چوونه‌کان پیکه‌وه بسازینیټ بو‌یه فه‌رموویه‌تی: له تاریک‌پورونی سپی‌ده‌دا ده‌ستی به نویژه‌که کردوووه که لی‌بو‌ته‌وه دنیا رووناک بو‌ته‌وه^۲. ئەمه هه‌رچه‌نده بو‌چوونیکی جوانه به‌لام به‌ته‌ئکید سه‌رخسته‌نی مه‌زه‌بی جمهوری پیشه‌وایانی تره، به‌لام ئیمامی ته‌حاوی له‌به‌ر پابه‌ندبوونی مه‌زه‌بیانه نه‌یتوانیوووه راشکاوانه ده‌سه‌رداری بیټ.. والله اعلم..

★ ★ ★

^۱ مسند ابن أبي شيبة (۲۵۲) دهر باره‌شی ده‌فه‌رموئ: (إسناده متصل، رجاله ثقات، علی شرط الشيخين البخاري ومسلم).

^۲ الطحاوي: شرح معاني الآثار (۱/۱۸۴).

بابه تى تر كه په يوه ندييان به كاته كانى نويژه وه هه يه

(١)

كات، فهرزى جه خت ليكراوهى نويژه

- نويژ كردن له كاتى خويدا فهرزه، كاته كهش بو نويژ كردنه كه فهرزيكى نويژه كه يه و له هه موو فهرزه كانى ترى نويژ زياتر ته نكيدى لى كراوه ته وه، نابينيت خواى گه وره ده فهرموى: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ النساء/١٠٣ واته: نويژ لهسه ر موسولمانه كان له كاتى ديارى كراودا فهرز كراوه.. له بهر ئه مه يه كه ناشيت به هيچ به هانه يه ك نويژ له كاتى خوى دواخريت، نه به به هانه ي لهش گرانى و نه بوونى ده ستنويژ، نه به نه بوونى ئاو، يان نه بوونى پو شاكى پاك يان شوينى پاك يان هه ر به هانه يه كى تر بيت هه ر قبول نيه و ده بيت موسولمان نويژه كه ي له كاتى خويدا به و حاله ته ي تييدا يه بيكات!!

- خواى په روه رديگار ئه و نويژ خوينانه ي له ده يان شوينى فورئاندا مه تح كر دووه كه له كاتى خويدا نويژه كانيان ده كه ن، دهر باره يان له سوره تى معاري جدا له دوو شويندا ده فهرموى: ﴿الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ﴾ المعارج/٢٣ واته: هه موو مروفيك شيرزه ده بيت و ده كه ويته تالوكه وه جگه له و كه سانه ي له نويژه كانياندا به رده وامن.. هه روه ها: ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ

^١ نيمامى شافعى: الام (٧٩/١)، الفروع (٢٩٣/١)، النووي: المجموع (١٨٢/١)، ابن تيمية: مجموع الفتاوى (٣٠/٢٢).

يُحَافِظُونَ ﴿ المعارج/٣٤ واته: نهو که سانهی که پاريزگاری نوټزه کانيان ده کهن.. به ناگاليبوونی کاته کانی، وهکو ئيبنو مه سعوود ده لئى^١.

- پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم وهسفى نوټزه کانی وا کردووه که له کاتی خوټاندا نه نجام بدرين (باشترين کرده وى چاکه) ی موسولمانه! چاکترين کاریکه که خوی گه وره لئى رازی بیت! سهیدنا ئيبنو مه سعوود خوا لئى رازی بیت له پيغه مبهري خوی صلى الله عليه وسلم پرسى: (أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ؟ قَالَ الصَّلَاةُ عَلَى وَفَّيْهَا، قُلْتَ ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ بَرُّ الْوَالِدَيْنِ، قُلْتَ ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ)^٢ واته: پرسيارم له پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم کرد که چ کارو کرده وويهک لای خوی گه وره خوټه ويستره؟! فهرمووی: نوټزه کان له کاتی خوټاندا، ووتم پاشان چی؟! فهرمووی: چاکه کردن له گه ل دايک و باوکدا، ووتم: پاشان چی؟! فهرمووی: جيهاد له پيناوی خوادا..

- پيغه مبهري پيشه ووا صلى الله عليه وسلم هوشداري و حه زهري نه ووى داوته نوممه ته کهى که نه گهر کاربه دهست و دهسه لاتدارانی وولات نوټزه کانيان له کاتی خوټاندا دواخست!! له گه ئياندا مه مين^٣.. سهیدنا نه بوزهری غيفاری خوا لئى رازی بیت ده لئى: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم پي می فهرموو: (كَيْفَ أَنْتَ إِذَا كَانَتْ عَلَيْكَ أَمْرًا يُمِيتُونَ) (له ريوايه تيکی ترده: يُؤَخَّرُونَ الصَّلَاةَ عَنِ وَفَّيْهَا)، قُلْتَ فَمَا تَأْمُرُنِي؟ صَلِّ الصَّلَاةَ لَوْ قَفَّيْهَا فَإِنْ أُنْزَلَتْهَا مَعَهُمْ فَصَلِّ، فَإِنَّهَا لَكَ نَافِلَةٌ^٤ واته: نهو زهمانه

^١ ته به رانی له المجمع (١٢٩/٧)، ابن المنذر: الاوسط (٢٨٦/٢).

^٢ بوخاری (٥٢٧)، موسليم (٨٥).

^٣ سهپری نهو ناراسته و سهپری واقیعی ئیستای موسولمانان بکه!!

^٤ موسليم (٦٤٨)، ترمزی (١٧٦)..

چی دهکەیت که کاربه دسټی واتان به سهروه ده بیټ که نوښت دهمرینن (ریوایه ته که ی تر: که نوښتهکان له کاتی خوځاندا ناکهن)؟! عه رزم کرد: فه رمانی چیم پی دهکە ی بیکه م؟! فه رمووی: نوښته که ی خوټ له کاتی خوځیدا بکه، نه گهر له گهل نه وانیشدا فریا که وتیت بیکه وه وه، بوټو به سووننهت هه ژمارد ده گریټ.

. سهیدنا نه نه سی کوری مالیک خوا لی رازی بیټ نه وه ی روون ده کرده وه که دواخستنی نوښتهکان له کاتی خوځان به دواوه پیچه وانیه ی سیره و سووننهتی پیغه مبهری خواجه صلی الله علیه وسلم، نوښت فه وتانه.. دین له ده ستدانه! نیامی زوهری ده لی: له نیمه شق چوومه خزمه تی نه نه سی کوری مالیک، دیتم ده گری! و وتم بوچی ده گریټ؟! فه رمووی: هیچ شتیکی زه مانی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نه ماوه نه م نوښترانه نه بیټ، وا نه میشیان فه وتاند!

★ ★ ★

(٢)

چون بزانیته نوپزه که له کاتی خویدایه؟!

شهرعناسان له وهلامدا دووپولن:

پولی یه کهم: ته کبیره ی ئیحرام بکه ویته کاته که وه ئه وه

نوپزه که له کاتی خویدا کراوه: ئه مهش بوجوونی ئیمامی ئه بو

حه نیفه و شافیعی و رای به ناوبانگی ئیمامی ئه حمده، به لگه شیان:

١- له بهر ئه وه ی نوپز دابر دابر ناکریت، سه ره تاو کو تایی نوپزه که وه کو یه که، ته کبیره ی ئیحرامیش ده سپیکی نوپزه که یه که و ابو و ئه وه فریای ته کبیره ی ئیحرام کهوت ئه وه نوپزی له کاتی خویدا کردوه.^٢

٢- له بهر ئه وه فهرمووده یه عائیشه خان خوا لیی رازی بیت که ده لی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: (مَنْ أَذْرَكَ مِنَ الْعَصْرِ سَجْدَةً قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ، أَوْ مِنَ الصُّبْحِ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَذْرَكَهَا)^٢ واته: هه ره که سیکی پیش خورئاو بوون فریای سو جده یه کی نوپزی عه سر کهوت، یان فریای سو جده یه کی نوپزی سپیده کهوت پیش ئه وه ی خور هه لبیت، ئه وه فریای ئه وه نوپزه کهوتوه. ئه م شهرعناسه به رپزانه ده لئین: سو جده به شیکه له نوپز که روکن و فه رزه کانی لیک دانابرین، ته کبیره ی ئیحرامیش به شیکی وه کو سو جده که یه، بویه هه رکهس فریای کهوت ئه وه فریای نوپز کهوتوه.

^١ النووي: المجموع (٤٩/٣)، الاوسط (٣٤٨/٢)، الاکلیل (٣٠٤/١).

^٢ المبدع (٣٥٣/١).

^٣ موسلیم (٦٠٩)، ئه حمده (٧٨/٦) سه حیجه: صحیح فقه السنة (٢٥٢/١).

پۆلى دووهم: ئەوى فرياي يهك ركات نويز بکهوئت ئەوه

نويزه کهى له کاتى خویدا کردووہ: ئەمەش بۆچوونى ئىمامى

مالیک و ريوایه تیکی ئىمامى ئەحمەدەو ئىمامى ئىبنوتەيمیهش به
پهسه ندرى ناساندووہ^١. به لگهيان:

١. فهرمووده کهى ئەبو هورهيره خوا لئى رازى بيئت که ده لئى:

پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم دهيفه رموو: (مَنْ أذْرَكَ رَكْعَةً مِنْ
الصَّلَاةِ فَقَدْ أذْرَكَ الصَّلَاةَ)^٢ واته: هەر که سيك فرياي ركاتيك نويز
بکهوئت ئەوه فرياي هه موو نويزه که که وتووہ..

٢. ئەو فهرمووده يهى پيشوو که ده فه رموئى: ئەوى فرياي

سوجه يهك كهوت مه به ستى فرياکه وتنى ركاتيكه، ئەمه ركاتەو به
ناوى سوجه وه ناوه يئراوه، جا جاريك فه رموويه تى: ئەوى فرياي
سوجه يهك كهوت و جاريكى تر فه رموويه تى: ئەوى فرياي ركاتيك
کهوت.. نابينيت سهيدنا عومەر خوا لئى رازى بيئت ده لئىت: (حَفَظْتَ
مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ الظَّهْرِ وَسَجْدَتَيْنِ
بَعْدَهَا)^٣ واته: له پيغه مبهرى خوا وه صلى الله عليه وسلم فيربووم، دوو
سوجه پيش نيوه رۆ بکهم و دوو سوجه دوای نيوه رۆ.. دياره
مه به سته کهى دوو ركات نويزى سوونته ته دوای نويزى فهرز بيكات،
نهك سوجه بردنى ته نها.

^١ مواهب الجليل (٤٠٨/١)، الدسوقي (١٨٣/١)، الانصاف (٤٣٩/١).

^٢ بوخارى (٥٨٠)، موسليم (٦٠٧).

^٣ بوخارى (١١٧٣).

که سیك فریای کاتیکی کهم ده کهوت و له پر عوزی بؤ

په یدابوو: که سیك ماوهیه کی کهمی بؤ نویژ له بهر ده ستدا بوو، به لام هؤکاریکی ریگرتنی بؤ په یدا بوو، وهك شیتبوون و له هوش خوجوون و کهوتنه چهیزو زهیستانی و شتی واو نهیتوانی نویژه که بکات، ئەمهش دوو حالهتی ههیه:

١. ئەگەر ماوه که ئەوهنده کهم بوو بهشی بهشه رکاتیکی فهزری نه ده کرد، ئەوه به خاوهن عوزر حسیبه و نویژه کهی دواي نهمانی هؤکاره که ناکاته وه^١.

٢. ئەگەر کاته که ئەوهنده بوو بهشی کردنی رکاتیکی ده کرد، شهرعناسان له حوکمیدا دوو ران:

- په کیان دهلی: دهبی دواي نهمانی هؤکاره کهی بیکاته وه.

- دووه میان دهلی: نایکاته وه. ئەمهشیان ئیختیاری شیخولئیسلام ئیبنو تهیمییه وه پیده چیت بههیزتر بیټ^١. چونکه ئافره تیك له نیوهی عه سردا بؤ نموونه بکه ویته سورى مانگانه وه و بؤی جائیز نه بیټ بیکات، خو که مته رخه م نه بووه، ئەو هیشتا کاتی نویژ کردنه کهی به دهسته وه مابوو.. ئەمه له لایهك، له لایه کی تره وه: نه بیستراوه که پیغه مبهری خوشه ویست صلی الله علیه وسلم یان یاوه ریکی به پزی فه رمانیان به ئافره تیك کرد بیټ که نویژی ئەو کاته بگیړیته وه که کهوت ته سورى مانگانه یه وه..

^١ النووی: المجموع (٣/٧١).

^٢ له بهرگی په کهمدا له حوکمی چهیزو زهیستانیدا باسما ن له مه کرد..

(٣)

عوزری دواخستنی نوێز

ئەسل ئەوویه که دەبیت نوێزهکان له کاتهکانی خۆیاندا بکری، بەلام بۆ ئاسانکاری، شەرع هەندیک هۆی قبول کردوو که ببه عوزری شەری بۆ دواخستنی نوێز، لهوانه:

١ و ٢. خهوتن و بیرچوونهوه: هەر که سیک پیش نوێز خهوی لی

کهوت یان بیری چوو بیکات تا کاتی بهسەرچوو، ئەوه خاوهن عوزره. دهبی که خهبر بۆوه یا بیری کهوتهوه دەسبهجی نوێزهکهی بکاتهوه، چونکه:

- سهیدنا ئەنەسی کوری مالیک خوا لی رازی بیت دهگیریتهوه که

پهغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم فەرموویهتی: (مَنْ نَسِيَ صَلَاةً

فَلْيُصَلِّ إِذَا ذَكَرَهَا لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ) ^١ واته: هەر کهس نوێزیکی

بیرچوو با ئەو کاتهی دهکهویتهوه یادی بیکات، کهفارهتی غهیری

ئەوهی نیه..

- جاریک پهغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم لهگهڵ یاوهرانی

بهپزیدا له سهفهردا بوون، شهو که خهویان لی کهوت، گهراي خۆری

سبهینی که ههئات خهبری کردنهوه، بۆیه پهغهمبهری خوا صلی الله

علیه وسلم فەرمووی: (لَيْسَ فِي التَّوْمِ تَفْرِيطٌ، وَلَكِنَّ التَّفْرِيطَ عَلَى مَنْ

لَمْ يُصَلِّ الصَّلَاةَ، حَتَّى تَجِيءَ الصَّلَاةُ الْآخِرَى، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَلْيُصَلِّهَا

حِينَ يَتَّبِعُهَا، فَإِذَا كَانَ مِنَ الْعَدِّ فَلْيُصَلِّهَا عِنْدَ وَقْتِهَا) ^٢ واته:

^١ بوخاری (٥٩٧)، موسلیم (٣١٤).

^٢ موسلیم (٦٨١).

که مته رخمی له خه وتندا نیه (یه عنی نه گهر که سیك خه وی لی که وتبوو حوکمی که مته رخمی نوپز به سهردا نادریت) به لکو که مته رخمی لهو که سه دایه که نوپزه که ی نه کردوو تا کاتی نوپزه که ی تری به سهردا هاتوو.. ههر که سیك وای کرد با نهو کاته ی بیری ده که ویته وه بیكات، نه گهر که وته وه سبهینی با له کاتی خویدا بیكات.. نه مه گپرانه وه ی نوپزه که نیه، چونکه نه م کاته بو نه م که سه ههر وه کو درپز کراوه ی کاته که ی تره^١..

٣ . ناچار کردن: ههر که سیك ناچاری وه لکردنی نوپز کراو

نه یانه یشت به نامزهش بیكات، یان ناچار کرا نوپزیکی تری پیچه وانه ی نوپز بکات، نه وه خاوه ن عوزره^٢، نه گهر هوکاری ناچار کردنه که ی له سهر نه ما نوپزه کانی ده کاته وه.. نه م جوړه ناچار کراوه نه گهر بتوانیت نوپزه که ی به سهر جولاندن بکات، ده بیت بیكات.. که بهو شیوه یهش کردی ئیتر دیسان کردنه وه ی له سهر نامینیت..

٤ . کو کردنه وه ی نوپز بو نهو که سه ی مافی هیه: ههر که سیك

بو ی هه بوو دوو نوپز کو کاته وه وه به دواخستنیان (جمع و ته ئخیر) کردنی، بو ی هه یه نوپزی یه که م له کاتی نوپزی دوو همدا بکات.. وه کو که سیك که نوپزی نیوه روی هیناوته لای عه سرو پیکه وه کردوونی.. به لی به مه دهوتریت نوپزی دواخت، به لام له راستیدا دوا ی نه خستوو، ته نها نه وه ندمیه که کاته کانی بو کراوه به یه^٣..

^١ الشوکانی: السیل الجرار (١٨٨/١).

^٢ النووی: المجموع (٦٧/٣)، حاشیه الدسوقي (٢٠٠/١)، الاشباه و النظائر (٢٠٨).

٥ . ترس و بيم: ههر كه سيك كه وته ترس و بيمىكى واوه كه دل و

هۆشى لى برپت، هۆشى له وه نه بپت نوێژه كهى بكات، خاوهن عوزره،
ئه گهر بارى دهروونى تا كاتى نوێژ به سههر ده چپت نه هاته وه جى خۆى،
بۆى ههيه دواتر نوێژه كهى بكات، چونكه پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه
وسلم له غهزاي خهنده قدا نوێژى عهسريان بۆ نه كرا تا خۆر ئاوا بوو^١.

★ ★ ★

^١ بوخارى (٥٩٨)، موسليم (٦٣١)، وهكو توێژينه وهو به راوردى راو بۆ چوونى زانايان بېروانه
الشوكاني: نيل الاوطار (٢/٣٦) و ابن عثيمين: الشرح الممتع (٢/٢٣).

(٤)

ئەو كەسەي شياوى نوپۇز كىردن دەبىت پېش ئەوئى كاتى نوپۇز بەسەرچىت

ئەگەر مندالىك بالغ بوو، يا شىتتىك چاك بوۋە، يا حەيزدارىك يان زەيستانىك پاك بوۋە غوسلى دەر كىرد، كاتىش بەقەدەر ئەنجامدانى ركاتىك يان كەمىك زىاترى مابوو، نوپۇز كەيان لەسەرەو دەبى زوو فرىاي خەن.. بەلام ئايا نوپۇزى تىرىش كە بەو نوپۇزەو بەيوست بوۋە دەبىت ھەر ئەو كاتە بىرىت، يان دەشىت دواخرىت؟!:

ئەگەر حەيزدار پېش خۇرئاوا بوون يان پېش سىپىدە پاك بوۋە، راو بۇچوونى شەرعناسان دەر بارەي حوكمى واسى پۇلن:

يەكەم: ئەگەر پېش خۇرئاوا بوون پاك بوۋە دەبىت نوپۇزى

نپوهرۇو عەسرى بىكات: ئەگەر پېش سىپىدە بەيانى پاك بوۋە دەبىت نوپۇزى شىوان و خەوتنانى بىكات.. ئەمەش ئەوئى كە لە سەيدنا عبدالرحمانى كورپى عەوف و ئىبنوعەبباس و ئەبوھورەيرەو خوا ئىيان رازى بىت كىپراوئەتەو، مەزھەبى جەھورى پېشەوايانى شەرعناسى، وەكو تاووس وئىراھىمى نەخەئى وموجاھىدو رەببىعەو ئىمامى مالىك ولەيس وئىمامى شافىئى وئىمامى ئەحمەدو ئەبو سەورو ئىسحاق، ھەر واپە^١.. بەلگەشيان:

^١ ابن رشد: بداية المجتهد (١٣٣/١)، الاوسط (٢٤٣/٢)، ابن هانئ: مسائل أحمد (١٣١/١) ..

۱. نهو فهرموودهی که له سهیدنا عبدالرحمانی کوری عه و فهوه خوا لئی رازی بیټ گپر او ته وه که ده فهرموی: (إِذَا طَهَّرْتَ الْحَائِضَ قَبْلَ غُرُوبِ الشَّمْسِ صَلَّتِ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ، وَإِذَا طَهَّرْتَ قَبْلَ طُلُوعِ الفَجْرِ صَلَّتِ الْمُقَرَّبَ وَالْعِشَاءَ) ^۱ واته: نه گهر ئا فرمت پیښ خورنا و ابوون له حهیز پاک بؤوه، نوښتی نیوهر وؤو عه سری ده بی بکات، نه گهر پیښ دهر که وتنی سپیده ی به یانیش پاک بؤوه ده بی نوښتی شیوان و خه وتنانی بکات..
 نه مه له سهیدنا نه بوهوره پیره و سهیدنا ئیبنو عه بباسی شه وه ریوایه ت کراوه خوا لیان رازی بیټ ..^۲

دووه م: نه گهر له کاتی عه سردا پاک بؤوه ههر نوښتی عه سری

ده که ویتته سهر: نه مهش رای حه سه نی به سری و قه تاده و سوفیانی سه وری و ئیما می نه بو حه نیفه یه ^۲، به لگه شیان:
 ۱. نه م فهرمووده یه: (مَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلَاةَ) ^۳ واته: ههر که سیك فریای رکا تیك نوښت بکه ویت نه وه فریای هه موو نوښتره که که وتوو ه.. فهرموویانه نهو ئه لف و لامه ی سهر (الصلاة) ئه لف و لامی عه هده، که گشتیه .. یه عنی ههر که سیك فریای نهو نوښتره بکه ویت که رکا تیکی له کاتی خویدا کراوه، نه م ما نه و ی فریای رکا تیکی نه که وتوون نه وه نه م

^۱ ابن أبي شيبة (۳۳۶/۲)، ابن المنذر (۲۴۳/۲) عبدالرزاق: المصنف (۱۲۸۵)، بؤ توښینه وه شی پروانه: ابن قدامة: المغني (۲۳۸/۱).

^۲ ابن أبي شيبة (۳۳۷/۲)، ابن المنذر (۲۴۴/۲)، سنن الدارمي (۸۸۹). که مال ئیبنو السید له صحیح فقه السنة (۲۵۵/۱) دا ده فهرموی: سه نه ده که ی زه عه یفه.

^۳ الاوسط (۲۴۵/۲)، اختلاف العلماء (ل ۳۸۰).

^۴ بوخاری (۵۸۰)، موسلیم (۶۰۷).

فهرموودهیه نایگریتهوه.. چون دەبیت کەسیک پابەند کەین بە نوپزی کاتیکهوه کە لەدەستدا نیه؟! کاتیک کە کابرامان لە کاتی خۆیدا بۆ پابەند نەکراوه پپی! کەوابوو تەنها نوپزی عەسرەکەى لەسەرە چونکە فریای رکاتیکی کەوتووہ..

۲ - راجوپیی لەوهدا نیه کە ئەگەر کەسیک بە ئەنقەست یان بە ئیهمالی و بى عوزری شەری لیگەرا تا کاتی نوپزی عەسر خەریک بوو کۆتایی پی دەهات، پەلەى کردو رکاتیکی تیدا فریا خست، بەلام حەوت رکاتەکەى تری عەسرو نیوهرۆى لە کاتی نوپزی شیواندا کرد، گوناحی گەشتوتی.. خو ناکریت ئەم کاتەى کە ناچارىیە بۆ ئەم کەسە ئیهمالە بکریته کاتیکی ئاسایی؟!^۱

۳ - ئیمە دەزانین ئەگەر رکاتیکی نیوهرۆ فریاکەوت بەلام ریبەستیکی بۆ پیش هات و نەیتوانی تەواوی کات، ئەمە دواتر هەر ئەو نوپزەى لەسەر بیکاتەوه، ئەمە لە کاتیکدایە کە کاتی نوپزی نیوهرۆ لە کاتی کۆکردنەوهى نوپزەکاندا کاتی نیوهرۆو عەسریشە، دەى جیاوازی نیوان ئەم دوو کاتە چیه؟! بۆچی لەمیاندا عەسرى پی ناکەن و لەویاندا نیوهرۆى پی دەکەن؟! ئەگەر دەئین: لەبەر ئەوه جیاوازیمان خستۆتە نیوانیانەوه چونکە حوکمی یاوهرانمان وا پی گەشتووہ.. پپیان دەوتریت: باشە - ئەگەر ئەو ریوایەتانەش راست بوو - دیارە لەبەر ئەوه وا ووتراوہ نەبادا ریبەستەکە نەمابیت و بە هۆى ئیهمالیەکی ترهوه نیوهرۆکە لە کاتی خۆیدا نەکراپیت، یان بە هۆى چاوهروان کردنەوه، وهکو پابوونەوه لە

^۱ ابن عثيمين: الشرح المتع (۲/۱۳۰).

^۲ ابن المنذر: الاوسط (۳/۲۴۵).

حهيز كه ههر دهبيت ماوهيهكى لى بوهستيت تا له پاكبوونه وهى
دلنيادهبيت.. له بهر نه هويانهيه كه نهو ياوه رانه پييان باشر بووه
كه نيوه روكهش له بابى نئحتيات وه بكريته وه^١..

سييه م: نه گهر له كاتى عه سردا پاك بووه و كات هه بوو

نيوه روو عه سري دهكات، نه گهر نا: ههر عه سر دهكات:

نهمهش راى ئيمامى ماليك و نهوزاعيه^٢..

پوخته ي بوچوونه كان: ههر چه نده بوچوونى دووهمم پى به هيزتره،
به لام ده شيت هه موو راو بوچوونه كان پيكه وه بسازينرين، به وهى كه
دووه م وهكو حاله تيكي نئحتيات و سييه م وهكو حاله تي ناچارى سهير
بكرين.

★ ★ ★

^١ ابن عثيمين: الشرح المتع (١٣٠/٢).

^٢ ابن رشد: بداية المجتهد (١٣٣/١)، الاوسط (٢٤٦/٢).

(٥)

نهوی بی عوزر نوپزه کهی ناکات تا کاته کهی به سهه ده چیت

شه رعناسان له حوکمی گیرانه وهی نه م نوپزه دا دوو پۆلن:

. پیویست ناکات بیگیریته وهو جائزیش نیه: نه مه بۆچوونی

قاسمی کوری محم دو ئیبنو سیرین و عومهری کوری عبدالعهزیزو هه ندیک له یاوه رانی ئیمامی شافیعی و جورجانی و ئیبنو به تته و داوودی زاھیری و ئیبنو حه زمه ههروه ها رای ئیبنو تهیمییه و ئه لبانی و بن عوسیمینیشه^١ رحمه تیان لئ بیت.. به لگه شیان:

یه کهم: به لگه گشتیه کان (نایه ته کان): که باس له حوکمی

نوپز نه کهر ده کهن:

١ - (إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا) النساء / ١٠٣ واته:

نوپز کردن به گویره ی کاتی دیاری کراو له سهه موسولمانان فه رزه.. که و ابو نوپزی په یوه ست به کاته وه کردووه، کاتیک که نه مسهرو نه وسه ری دیاری کراوه، جیاوازی نیوان پیش سه ره تاو دوا ی کو تاییه که ی نیه.. جا وه کو که ناشیت پیش ه اتنی کاته که ی بکریت، ناشیت دوا ی ته و ابو وونی کاته که ی بکریت، مه گه ر به ده قیقی تر که حوکمیکی تری بی بیته دی، وه کو ده قی باسی خه وتوو بیر چوو وه و خاوه ن عوزره کانی دیکه، وه کو حه ج و ره مه زان.. له بهر

^١ ابن حزم: المحلی (٢٣٥/٢)، ابن تیمیه: مجموع الفتاوی (٤٠/٢٢)، الانصاف (٤٤٣/١)، الشوکانی: نیل الاوطار (٣١/٣)، ابن عثیمین: الشرح الممتع (١٣٢/٢)

نهمه يه دهلین: نه گهر کابرا نوښتی پيش وهخت کرد نوښزه که ی به تاله، ههروهه ها نه گهر نوښتی له دواي تهواو بوونی کاتی نوښزه که کرد هه به تاله!

۲ - (فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ) الماعون /

۵۴ واته: وهیل بو نهو که سانه ی له نوښزه کانیان غافلن..

۳ - (خَلَّفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا

﴿٥٩﴾ إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا) مریم / ۶۰۵۹ واته: نه وهیه کیان له

پاش هات که نوښزه کانیان فهوتاندو که وتنه شوین ههواو هه وهس و هزی خوښان، نه وانه له دوايیدا به هیلاک دهچن، مه گهر نه وانه ی که په شیمان ده بنه وهو توبه ده که ن و ده که ونه وهه سهر کرده وهی چاک..

دووه م: به لگه گشتیه کان (فهرمووده کان): که

۱ - (مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّ إِذَا ذُكِّرَهَا لَا كُفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ) واته:

هه ر کهس نوښتیکی بیرچوو با نهو کاته ی ده که ویته وه یادی بیکات، که فاره تی غهیری نه وهی نیه.. نه م شه رعناسه به ریژانه دهلین: نه مه به لگه یه له سسر نه وهی که نه وی به نه نقه ست نوښزه که ی نه کرد تا چوو، نوښزه که ی ناکاته وه، چونکه بیرچوونه وه له م فهرمووده یه دا مهرجه، مهرجه بو کراوه کهش که نوښزه که یه په یوهنده به مهرجه که وه، که و ابوو که بیري چوو ده ی کاته وه، که به نه نقه ست نه یکرد نایکاته وه.

٢ - ئەو فەرموودهیهی که دهفهرموئ: (الذی تَفُوتُهُ صَلَاةُ الْعَصْرِ فَكَأَمَّا وَتَرَ أَهْلَهُ وَمَالَهُ) ^١ واته: ئەو کهسهی نویژی عهسری دهچیت، وهکو ئەو کهسهیه که کهسوکارو مال و سامانهکهی فهوتابیت.. کهوابوو ئەو نویژهی که فهوتا تازه بواری هینانهوهی نیه! شهرعناسانی بهرامبهر فهرموویانه: فهرموودهکه نابیته بهلگهی ئەو حوکمه چونکه راهینانی موسولمانه لهسه ر سووربوونی لهسه ر نویژهکانی، بۆ ئەوهی بزانییت که ئەگهر نویژیکی چوو دهبی جی خهمی بیت ههر وهکو که نهمانی کهسوکاری دهبیته جی خهمی! خهم خواردن بۆ نویژ چوون چ پهیهوندی بهوهوه ههیه که نابیت بیگیڕیتهوه..

دووهم: بهلگه گشتیهکان (فهرموودهکان):

١ - ئەم شهرعناسه بهرپژه دهئین: ئەم بۆچوونهی ئیمه بۆچوونی یاوهرانیکی وهکو سهیدنا عومهری کوری خهتاب و عبداللهی کوری و سهعدی کوری ئەبو وهققاس و ئیبنومهسهووده خوا لییان رازی بیت..

٢ - ههروهها ئەم بهرپزانه دهئین: دهرکردنی حوکم بۆ نویژگیڕانهوه رهفتاریکی شهرعیه، ئەمهش مافی خواو پیغهمبهری خوایه صلی الله علیه وسلم.. ئەوانیش له وهلامدا دهئین: ئیمه حوکمهکهمان دهرنهکردوو، ههموو بۆچوونهکهمان ئەوهیه که نویژنهکهری ئەنقهستمان قیاس کردوو به نویژنهکهری خهوتوو بیرچوو.. ئەمهش قیاسیکه به پئی ریساکانی شهرع کراوه..

^١ شیخی ئەلبانی له صحیح الجامعدا (٥٤٩١) دهفهرموئ سهحیحه..

۲ . ديسان دهلین: که دهلین نوږزه که ی ناگیرته وه و نه بیت مه به ستمان بیت تاوانه که ی له سر سووک که ی، نا، خو کابرا نوږزه که بکاته وه و نه کاته وه گوناحی فهوتانی هر له گه رندایه نیر گردنه وه ی نه و نوږزه سوودی چیه؟! به تایبه تی که وه کو حوکی بیر چوو وه و خه وتوو ده قیکمان له بهر ده ستدا نیه فه رمانی نوږز گردنه وه که به میس بکاته وه؟؟ نوږز گردنه وه ی بیر چوو وه خه وتوو که فارته، خو ناشیت حوکی نیهماله که قیاس کهینه وه له سهری!!

. دهبی بیگیرته وه: نه مهش بوچوونی جمهوری پیشه وایانی شمرعه، رای نیمای نه بو حه نیفه و مالیک و شافیعی و نه حمه دو زوریک له شمرعناسانی تری غهیری نه وانیشه.. ته نانهت نیمای نه وه وی دهلی کورا (نیجماع) ی له سهره^۲.. به لگه شیان:

۱ . نه و به لگانه ی که دهلین: هر کهس بیری چوو نوږزه که ی بکات ده بیت بیگیرته وه، بو نیرش ده بنه وه به به لگه.. که سیک بیری چوو بیت نوږزه که ی بکات ده بیت بیکاته وه، که و ابو نه و که سه ی به نه نقه ست نوږزه که ی چوو اندوو له پیشتره بیگیرته وه..

ابن حزم: المحلی (۲۳۷/۲) لیردها نیمای نیبنو حزمی رحه متی ووتوو نیرکی دوور ودریز له سر باسه که دهینیت و دواتر نه وه په سهند دهکات که نوږزی به نه نقه ست جوینراو گیرانه وه ی نیه..

^۲ حاشیه الدسوقي (۱/۲۶۴)، النووي: المجموع (۲/۷۱) الانصاف (۱/۲۴۲)، ابن عثيمين: الشرح المتع (۲/۱۳۳). هر له بهر نه وه ی پو لیکي تری شه رعناس هه ن پیچه وانه ی نه م بوچوونه یان هه یه ناتوانریت بووتریت کورای له سهره..

٢ - پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهرباره ی خهوتوو
بیرچوووه که فهرمووی: (لَا كُفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ)^١ واته: که فارته ی
غیری نه وه ی نیه.

دهلین: نه مه حوکمی نه نقه سته که شه، چونکه خو نه میس وه کو
بیرچوووه که یه و نه یکردوه، که گیرایه وه جه برانی ده کاته وه..

٣ - قیاس له سهر نه و که سه ی که روژووی فهرزی به نه نقه ست
شکاند بیت یان له روژی ره مه زاندا جیماعی کرد بیت، ده بیت
بیگریته وه. به لام به رامبه ره کانیا و ه لامیان داو هته وه که
فهرمووده ی (گرته وه ی روژووی شکاوی ره مه زان به جیماع)
زه عیفه ..^٢

^١ بوخاری (٥٩٧)، موسلیم (٣١٤).

^٢ مه به ست له و فهرمووده یه که سه ی دنا نه بو هوریره خوا لی رازی بیت ده گیریتته وه و
ده فهرمووی: (جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم فذ جامع أهله في رمضان .. فذكر
الحديث وقال فيه: فأتى بعنق فيه تمر فذخر خمسة عشر صاعاً وفيه قال كله أنت وأهل
بيتك وصم يوماً واستغفر الله) نه بوداود (٢٣٩٢) واته: کابرایه که هاته خزمه ت پیغهمبهری
خوا صلی الله علیه وسلم و عهرزی کرد که له روژی ره مه زاندا کاری سه رجی بی (جیماع)
له که ل خیزانه که ی کردوه تیدیا هاتوه که پی فهرموو: فهرمووی: ده برؤ خو ت و
خیزانت بیخو روژووی روژیک بگره ره وه دوا ی لیبور دن له خوا ی گه وره بکه .. لای
ئیبنوماجه زیاده یه کی هه یه و ده فهرمووی: (وصم يوماً مكانه) ئیبنوماجه (١٦٧١) زاته:
روژیکیش له جیات ی بگره ره وه. نه م فهرمووده یه له به ر نه وه ی له سه نه ده که یدا عبدالجبار ی
کور ی عومهر ی ئیلی تیدایه فهرموویانه فهرمووده که زه عیفه، له وانه ی وایان فهرمووه:
یه حیای کور ی مه عینی ماموستای ئیمامی نه حمه دو نه بو زه ره و نه سائی و ئیبنو سه عدو
بوخاریش ده فهرمووی: مونکه راتی زوره .. مه به ستی له وه یه فهرمووده ی مونکه ر که جوژیکه
له فهرمووده ی زه عیف زور ده گیریتته وه، نه ک کاری خراپه ی زور بیت .. ووریا به.

۴ - پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهفهرموئ: (فَدَيْنُ اللّٰهِ أَحَقُّ أَنْ يُقْضَىٰ) واته: قهرزی خوا له پیشره بدریتهوه.. پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم حج و روژووی ناوانوه قهرز. کابرا که حهجی نهگردبوو، پاش مردنی بوئ دهگریتهوه، که روژووی لهسهر بیټ بوئ دهگریتهوه، ههموو ئهमे لهبهر نهوهی قهرزی خواپه و لهسهریتی، جا کابرا که قهرزی خوی له نوپژدا لهسهر چۆن نابیت بیداتهوه؟! حهتمن ئهمیش دهبیټ بیداتهوه مادام له ژیانیدا ماوه.. ئهمانی تر وهلامیان داوتهوه که ئهگهر ئهم قیاسهتان راست بیټ کهوابوو دهشیټ کابرا پیش کات نوپژ بکات چونکه قهرز دهشیټ پیش هاتنی کاتی دانهوهی بدریتهوه!! دواتر ئهमे باس دهکهینهوه ان شاء الله.. من پیم وایه بوچوونی چوار پیشهوا بهرپزهکهو ئیمامی نهوهوی ئهوان بههیزتر بیټ، بوئه: ئهو کهسهی نوپژهکهی چوو قهرزاره و دهبیټ بیگریتهوه.. والله اعلم.

★ ★ ★

^۱ بوخاری (۱۹۵۳) موسلیم (۱۱۴۸)، ئه بوداوود (۳۳۱۰).

باسی دووهم: نوټز گيړانه وه (قهزا کردنه وهی نوټز)

نوټز گيړانه وه: مه به ست له نوټز گيړانه وه کردنه وهی نه وه نوټزانه يه که چوون که دهبوو له کاتی رابوردووی خوټاندا بکرانايه، به لام نه کراون. نه مه نوټز چوون يان نوټز چواندن يان نوټز فه وتانندی پي ده لټين.. کردنه وهی يان گيړانه وهی له عه ره بيدا پي ده وترټ (قضاء) ه، له بهر نه وهی مه لای کوردیش (ض) به (ن) ده خوټنه وه فه رموويانه (قهلا کردنه وه) ی نوټز، گهنجی نوټش که له قوتابخانه نه وه پي ته عه ره بيهی خوټندوو وه کو زور له عه جه مه کان به (ز) دهی خوټنه وه بويه ده لټين: (قهزا کردنه وه) ی نوټز، دياره هه ردوولاش مه به ستیان کردنه وهی نه وه نوټزانه يه که دهبوو له کاتی خوټاندا بکرانايه..

له باسی نه حکامی نوټز نه که ردا ووتمان که شه رعناسان دوو پولن: جمهورى شه رعناسان (ئيمامی نه بو حنيفه و مالیک و شافعی) و هاورايان يان ده لټين کافر نيه و دهبی هه موو نوټزه کانی که چوون بگيړټه وه، ئيمامی نه حمه دو هاورايانی له وانهی سه رده ميش شه وکانی و نه لبانی و بن عوسيمين ده لټين کافر بو وه پيوټستی به گيړانه وهی هيج يه کيک له وه نوټزانه ي نيه که له سه رده مانى نوټز نه کردنيدا نه يکردوون.. ووتيشمان که ئيمه رای جمهورمان پي په سه ندره. چونکه نه وه که سه ی له بهر ته مبه لى و مه شغه له تی دنيايی و ئيه مال کردن و شتی وا نوټزه کانی له ماوهی رابوردوودا نه کردوو، مادام نکوولى له هيج شتيکی دینه که ناکات هه ر موسولمانه، بويه دهبی نوټزه کانی بگيړټه وه..

ئایا دەسبەجی نوێژەکه دەگیرێتەوه یان دەشیت دواى

ماوهیهك بیٔت؟ ئەوى به هەر هۆیهك نوێژی چوو، دەبیٔت دەسبەجی بیکاتهوه. چونکه پێغه‌مبەرى خوا صلى الله عليه وسلم دەربارەى خەوتوو بىرچوو فەرمووى: (اِذَا نَسِيَ أَحَدُكُمْ صَلَاةً أَوْ نَامَ عَنْهَا فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا) (واذا استيقظ) واتە: هەر كەسێكتان نوێژیكى بىرچوو، یان لە كاتیدا خەوى لى كەوت، با ئەو كاتەى بىرى دەكەوێتەوه بىكات، خەوتووش ئەو كاتەى كە خەبەرى دەبیٔتەوه دەبى بىكات. مالیکى و حەنبەلیەكان دەلێن: ئەگەر ئاوا خیرا نوێژەكەى كردهوه گوناحبار نابئت^١..

حەنەفى و شافیعیه‌كان دەلێن: دەتوانیٔت دەسبەجی بىكات و دەشتوانیٔت دواتر بیگیرێتەوه^٢.. لەبەر ئەوهى كە پێغه‌مبەرى خوا صلى الله عليه وسلم و یاوهرانى لەخەو خەبەریان بۆوه، دەسبەجی نوێژەكەیان نەكردهوه، خستیانه كات و شوینی دواتر..

- (عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم حين قفل من غزوة خيبر سار ليلة حتى إذا أذركه الكرى عرس وقال لبال اكلاً لنا الليل فصلى بلال ما قدر له ونام رسول الله صلى الله عليه وسلم وأصحابه فلما تقارب الفجر استند بلال إلى راحلته مواجهة الفجر فغلبت بلالاً عيناه وهو مستند إلى راحلته فلم يستيقظ رسول الله صلى الله عليه وسلم ولا بلال ولا أحد من أصحابه حتى ضربتهم الشمس فكان رسول الله صلى الله عليه وسلم أولهم استيقاظاً فمزع رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال أي بلال فقال بلال أخذ بنفسى الذي أخذ بأبي أنت

^١ موسليم (٦٨٤) زياده‌كەش سه‌حیحیه له عبدالرزاق: المصنف (٥٠٩) ومرگيراووه..

^٢ البهوتى: كشاف القناع (٢٦٠/١)، الشرح الصغير (٣٦٦/١)

^٣ النووى: المجموع (٦٩/٢)، حاشية ابن عابدين (٧٤/٢).

وَأَمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ بِنَفْسِكَ قَالَ افْتَادُوا فافتادوا رَوَّاحِلَهُمْ شَيْئًا ثُمَّ تَوَضَّأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمَرَ بِلَالًا فَأَقَامَ الصَّلَاةَ فَصَلَّى بِهِم الصُّبْحَ فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ قَالَ مَنْ نَسِيَ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا فَإِنَّ اللَّهَ قَالَ أَقِمِ الصَّلَاةَ لِنُكْرِي^١ وَاتِهِ: كَاتِيكَ بِيَّغِهِمبَهْرِي خُوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَهُ غَهزَايَ خَهْيَبَهْرَ گَهْرَايَهووه، شهوويك شهووهوويكي زور رويشتن، كه ماندوييتيان گهيشتي خهوتن، بيغهمبهري خوا صلى الله عليه وسلم به بيلالي حهبهشي فهرموو: ئاگات له شهوهكهمان بيت و پاسهوانى به، نهويش كهوته نوپز كردن.. بيغهمبهري خوا صلى الله عليه وسلم وياوهرانيش خهوتن.. كه كهوتنه نزيكى سپيدهى بهيانى بيلاليش پشتى به سواريهكهيهوه دابووهو رووى له ئاسو بوو، بهلام چاوهكاني خهويان لى خست، نه بيغهمبهري خوا صلى الله عليه وسلم نه بيلال نه هيچ يهكيك له ياوهران خهبهريان نهبووه، تا تيني گهرماي خور خهبهري كردنهوه، يهكهم كهس كه بهخهبهه هات بيغهمبهري خوا بوو صلى الله عليه وسلم، زور نارهحههت بوو، فهرمووى: ئهري بيلال! فهرمووى: ئهه بيغهمبهري خوا دايبك و باوكم به قوربانته بيت نهوى نهوهى بهسههه هينام ههه نهو بوو كه ههمان شته بهسههه جهنابتدا هينا، ئيتر بيغهمبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووى: بار بكهين با بروين.. ماوهيهك رويشتن پاشان بيغهمبهري خوا صلى الله عليه وسلم دهستنويزى گرت و فهرماني به بيلال دا كه بانگ بدات، پاشان نوپزي بهيانيهكهه بو كردن.. كه نوپزهكهه بو گيپرانهوه فهرمووى:

^١ موسليم (٦٨٠)، نهسانى (٨٠/١).

ههر که سيک بيري چوو نويزه که ي بکات با نه و کاته بيکات که بيري ده که ويته وه، چونکه خواي گه وره ده فهرموي: نويز بؤ يادي من بکه..
 نه م پوله شهر عناسه به ريزه ده لئين: که و ابو مه رج نيه ده ست به جي نويزه که ي بکاته وه، به لکو ده توانيت بيخاته شوين و کاتي تر..
 شهر عناساني به رام بهر وه لامي نه مه شيان وا داو هته وه که ريوايه تي تري هه يه هو ي دوا خستني نويزه که ده به ست يته وه به شوينه که وه:

- (عن أبي هريرة قال عرّسنا مع النبي صلى الله عليه وسلم ذات ليلة فلم نستيقظ حتى أدتنا الشمس فقال لنا رسول الله صلى الله عليه وسلم: ليأخذ كل رجل منكم برأس راحلته ثم ليتنح عن هذا المنزل ثم دعا بماء فتوضأ فسجد سجدتين ثم أقيمت الصلاة فصلى) ^١ واته: سهيدنا نه بو هور هيره خوا لي ي رازي بيت ده گير يته وه: شهويك له خزمه ت پيغه مبهري خوادا صلى الله عليه وسلم ماينه وه، به لام خه بهرمان نه بو وه تا تيني گهرمي خور عهزي تي داين (خه بهري كردينه وه) پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموي: ههر که س سوار يي (را حله) ي خوي بگري ت و له م ناوه دوور که ويته وه، دواتر ناوي داوا کرد ده ست نويز ي شت، پاشان قامه ت كرا و نويزه که ي کرد. ^٢

- (أبي هريرة قال: عرّسنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فلم نستيقظ حتى طلعت الشمس، فقال النبي صلى الله عليه وسلم: ليأخذ

^١ عبدالرزاق: المصنف (٥٠٩ - ٢٨٤/١)

^٢ ههر له و سهر جاو هدا عبدالرزاق: المصنف (٥٠٩ - ٢٨٤/١) ريو اياتي تري شي هي ناوه وهك: (عن الرّهري أن النبي صلى الله عليه وسلم نام عن صلاة الفجر حتى طلعت الشمس فقال لأصحابه: ترحزحوا عن المكان الذي أصابكم فيه الغفلة فصلي ثم قال: وأقيم الصلاة لذكر ي) ههروه ها نه بو داوود (٤٣٥).

كُلُّ رَجُلٍ بَرَّاسٍ رَاحِلَتِهِ، فَإِنَّ هَذَا مَتَزَلٌ حَضَرْنَا فِيهِ الشَّيْطَانُ قَالَ: فَفَعَلْنَا ثُمَّ دَعَا بِالْمَاءِ فَتَوَضَّأَ، ثُمَّ صَلَّى سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ أَقِيمَتِ الصَّلَاةَ فَصَلَّى الْعِدَاةَ^۱ وَاتَه: شهويك له خزمهت پيغهمبهري خوادا صلى الله عليه وسلم ماينهوه، بهلام خهبهرمان نهبووه تا تيني گهرمى خوړ خهبهري كردينهوه، پيغهمبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووى: ههر كهس سوارىي (راحلة)ى خوږى بگريت، وا دياره شهيتانمان بو گه يشتوته ئيره، فهرمووى: وامان كرد، پاشان داواى ئاوى كرد، دهستنويزهكهى گرت و دوو ركات نوپزى كرد، پاشان قامهت كراو نوپزى سپيده (بهيانى) يهكهى كرد.. نهم پوله شهرعناسه دهئين: دياره لهبهر شوينهكهه كرنى نوپزهكهى بهيانى دواخستووه، دهنه دهيكرد.. لهسه ر نهمهوهيه كه فهرموويانه: نهگهر خهبهري بووه، بوږى نيه بخهويتهوه تا نوپزهكهى دهكات..

پيم وايه: ههر كهس خهبهري بووهو كاتى نوپزهكهى بهسه رچوو بوو، دهبيت دهسبهجى بيكات نهگهر ريبهستى شهرعى نهبوو.. والله اعلم.

★ ★ ★

گيرانهوهى نوپزهكان به ريز :

سهيدنا جابر خوا لى رازى بيت دهلى: (أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ جَاءَ يَوْمَ الْخَيْدَقِ بَعْدَ مَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ فَجَعَلَ يَسْبُ كِفَارَ فَرِيضٍ، وَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا كُنْتُ أَصْلِي الْعَصْرَ حَتَّى كَادَتِ الشَّمْسُ تَغْرُبُ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَاللَّهِ مَا صَلَّيْتُهَا. قَالَ: فَمُنَّا إِلَى بَطْحَانَ،

^۱ موسليم (۹۸۰)، نهسائى (۸۰/۱).

فتوضاً للصلاة، وتوضأنا لها، فصلی العصر بعد ما غربت الشمس. ثم صلی بعدها المغرب^١ واته: دوی خورثاوابوونی روژی غهزای خهندهق عومهری کوری خهتتاب هات زور تووره بوو، جنیوی به کافرانی قورهیش دهدا، فهرمووی: نهی پیغهمبهری خوا نوپژ عهسرم بو نهکرا تا نهو ساتهی خهریک بوو ناوا دهبوو، پیغهمبهر صلی الله علیه وسلم فهرمووی: به خوا منیش نه مکردوو! نپتر خیرا دهستنوپیژی گرت و نپمیش بهدوایدا دهستنوپیژمان گرت و نوپژ عهسرهکهی دوی خورثاوا بوون کرد پاشان نوپژ شیوانی کرد..

جمهوری پپشهواپان نه م فهرموودهو فهرموودهی تری هاوشپوهیان کردوو به بهلگهی خویان که فهرموویانه^٢: گپرانهوهی نوپژهکان دهپیت به تهرتیبی خویان بیت، چونکه پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم وای کردوو، بهلام نیمامی شافعی دهلی^٣: تهنها کردنهکهی پیغهمبهر صلی الله علیه وسلم بهو شیویه نایکاته فهران، بویه کردنهوهی بهریز شیاوه نهک واجب.. نهمیش پهسهندتره.

^١ بوخاری (٥٩٨)، موسلیم (٢٠٩).

^٢ ابن قدامة: المغنی: ٦٠٧/١ البدائع (١٣١/١)، الشرح الصغیر (٣٦٧/١)، الشوکانی: نیل الاوطار (٣٦/٢).

^٣ النووی: روضة الطالبین (٢٦٩/١).

کهی نویژهکان به ریز ناگیریتتهوه؟

ههر کهسیک یهکیک لهه عوزرانهی هه بوو ده توانیت نویژهکانی به تهرتیب نهگیریتتهوه:

١. ئهگهر نویژی حازری کهمی مابیت^١ : واته ئهو نویژهی ئهو

ساته کابرای تیدایه که دهبیت نویژهکهی تیدا بکات:

- مهزهه بی ئیمامی ئه بوحه نیفهو ریوایه تیکی ئیمامی ئه حمدهو بوچوونی سه عیدی کورپی موسه ییب وحه سه نی به سری وئه وزاعی وسوفیانی سه وری و ئیسحاق ئه وهیه: ئهگهر ئهه نویژه حازریه کهمی مابیت، ئه میان پیش دهخات.

- ئیمامی شافعی به لایه وه تهرتیب شیاوه نهک پیویست، بویه لهه مهسه لهیه دا رای وایه که کابرا سه رپشکه کام نویژهیان پیشتر دهکات..

- مالیکیهکان و ریوایه تیکی تری ئیمامی ئه حمدهو عهتاء و لهیسی کورپی سه عد دهئین: ئهگهر کاتی نویژه حازریه کهشی بچیت، ههر دهبی به تهرتیبی خویان بیانکات!!

من پیم وایه رای یه کهم په سه ندر بیت چونکه نا کریت لیگه ری

نویژه حازریه کهشی بچیت.. والله اعلم.

٢. ئهگهر به گیرانه وهی نویژه چوواوه که، نویژی جه ماعه تی

له دهست دهچوو: بو نمونه که میک کات ماوهو نویژی عهسر به جه ماعت ده کریت، خه می ئه وهیه تی ئهگهر نویژه چوواوه کهی

^١ ابن قدامة: المغني (٦١٠/١)، البناء (٦٢٨/٢)، الانصاف (٤٤٤/١)، الخرشبي (٢٠١/١)، الاوسط (٤١٥/٢).

بگێریتەووە جەماعەتی عەسری لە دەست بچیت.. ئەمە خۆی دەگەینیتە جەماعەتەکەو نوێژەکەى دەکات پاشان نوێژە چوواوەکەى دەگێریتەووە.. ئەمەش بۆچوونی ئىمامى ئەحمەدەو ئىبنوتەيمیهش پەسەندى کردووە. لەسەر راي هەندىك لە شەرعناسانى دىکە دەتوانىت با ئەوانىش نوێژى عەسر بکەن ئەم بە نىيەتى نوێژى نيوەرۆ دەبچیتە جەماعەتەکەيانەووەو پاشان خۆى نوێژى عەسرەکەى دەکات.. بەلام پىدەچىت هەر بۆچوونی يەکەم پەسەندتر بىت والله اعلم.

٣ . گىرانەوہى نوێژىک کە بە تەنها نابىت: وەکو نوێژى

هەينى.. ئەگەر نوێژى هەينى چوو، ئىتر بۆى بۆتە حوکمى نوێژى نيوەرۆو دەبىت چوار رکاتى نيوەرۆکە بکات ئەگەر کاتى نيوەرۆ ماوو، يان دەبىت زوو بىگىریتەووە ئەگەر کاتەکەى بەسەرچوو بوو.. ئەمەش رىوايەتىكى ئىمامى ئەحمەدە..

٤ . بىرچوونەوہ: ئەگەر بى رىزبەندى (تەرتىب) نوێژەکانى

گىرانەوہ، پاشان بىرى کەوتەووە، هىچى لەسەر نىە.. چونکە بىرچوونەوہ عوزرى شەرعىە..

٥ . نەزانىن: ئەگەر کەسىک نەيدەزانى نوێژ گىرانەوہ بە پى رىزى

کاتەکانىان پىويستەو هەروا گىرانىەوہ، هىچى لەسەر نىە، چونکە ئەو نەزانىنە لەو شوينەو بۆ ئەو کەسە وەکو بىرچوونەوہىە.. ئەمەش

^١ الانصاف (٤٤٥/١)

^٢ الانصاف (٤٤٤/١)، ابن عثيمين: الشرح الممتع (١٤١/٢).

بۆچوونی هه نه فهیه کان و رای په سه ندی ئیمامی نه حمه دهو ئیبنو ته مییه ش به په سه ندتری ناساندووہ ..

چۆنیه تی گیرانه وهی نویژه کان:

هه نه فی و مالیکی و قه ولیکی ئیمامی شافیعی و نه بو سه ورو ئیبنول مونزیر ده لئین^١: نویژه چوواوه که له نه سلیدا چۆن بووه ناوا دهیگیرپته وه، بۆ نموونه نویژی خه وتنان چوار رکاتیه و به دهنگی بهرز ده خویندری، نه گهر نه م له سه فه رداوو کاتیش عه سه ره و دهیه ویته نه و نویژه خه وتنانه چوواوه بگپرتته وه، نابیت بیکاته دوو رکاتی و ناشیت به دهنگی نزم بیخوینیت، به لکو له نه سلدا چۆنه ههر وا دهیگیرپته وه.. یان نویژی عه سری چوووه له کاتی شیواندا دهیگیرپته وه، دهنگ بهرز ناکاته وه.. یان نویژی کورت کراوهی سه فه ری له سه ره و ئیستا نیسته جییه، به دوو رکاتی دهیانگیرپته وه.. وه ههروهها، به لگهش نه وهیه که سهیدنا نه بو سه عیدی خودری خوا لئی رازی بیت ده لئین: (حُبَسْنَا یَوْمَ الْخَتَدِقِ عَنِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ حَتَّى کَفِینَا ذَکَ وَذَکَ قَوْلُهُ تَعَالَى: وَکَفَى اللّٰهُ الْمُؤْمِنِیْنَ الْقِتَالَ وَکَانَ اللّٰهُ قَوِیًّا عَزِیْرًا فَحَقَّامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَ بِاللَّائِلِ فَأَقَامَ الصَّلَاةَ ثُمَّ صَلَّى الظُّهْرَ کَمَا کَانَ یُصَلِّیْهَا قَبْلَ ذَکَ ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الْعَصْرَ کَمَا کَانَ یُصَلِّیْهَا قَبْلَ ذَکَ ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الْمَغْرِبَ کَمَا کَانَ یُصَلِّیْهَا قَبْلَ ذَکَ ثُمَّ أَقَامَ الْعِشَاءَ فَصَلَّاهَا کَمَا کَانَ یُصَلِّیْهَا قَبْلَ ذَکَ قَبْلَ أَنْ تَنْزَلَ

^١ الانصاف (١/٤٤٥)، البناية (٢/٦٣٩).

^٢ مجمع الانهر (١/١٦٤)، الشرح الصغير (١/٣٦٥)، روضة الطالبین (١/٢٦٩)، اختلاف العلماء (ل) (٦٠).

فإن خفتهم فرجالا أو زكياتا^١ واته: به هۆی غهزای خهندهقهوه ئه و روژه نوێژی نیوهپرۆو عهسرو شیوان و خهوتنانمان بۆ نهکرا، تا ئه و کاتهی که خوای گهوره وهستانی وهک دهفهرموی: خوای گهوره له حیاتی موسولمانان جهنگه کهی ئیداره دا، خوای گهوره به هیزو دهسه لاته و هه موو شتی که له جیی خۆیدا دهکات. پاشان پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمانی دا به بیلال که بانگ بدات، دوا ی بانگ وقامهت نوێژی نیوهپرۆی کرد ههر وهکو که له کاتی خۆیدا دهیکرد، پاشان قامهتی کردو نوێژی عهسری کرد ههر وهکو که له وهو پیش دهیکرد، ئینجا قامهتی کردو نوێژی شیوانی کرد ههر وهکو که له وهو پیش دهیکرد، ئینجا قامهتی کردو نوێژی خهوتنانی کرد، ههر وهکو که له وهو پیش دهیکرد، پیش ئه وهی ئه و ئایه ته بێته خواره وه: ئەگەر مهترسیان هه بوو ئه وه چ پیاده بن چ سواری ..^٢

به لām حهنبه لیه کان و په سه ندرکراوی لای شافیعیه کان ئه وه یه که کاته که کاریگه ریی له سسر ئه وه هه یه که کام نوێژه یان پیش دهخریت ..
 . ئەگەر نیشته جی بوو، نوێژه کهی چوو، دوا یی چوو ه سه فهرو بیری که وته وه که نوێژی فلان کاتی نه کردوو، له سه فه ره کهیدا وهکو ئه سللی نوێژه که ده یگیریته وه، بۆ نموونه ئەگەر نیوه پرۆ بووه چوار رکاتی دهکات .. له مه دا ئیمامی شافیعی و ئەحمه دیش هاو رایی ئیمامی ئه بو حه نیفه و مالیک و هاو راپانن، به لām له پیچه وانه یدا نا .. ئیمامی شافیعی و ئیمامی ئەحمه د ده لێن: ئەگەر نوێژی سه فه ری چوو بوو، که نیشته جی بۆوه

^١ نه سائی (٢٩٧/١)، ئەحمه د (٢٥/٢)، ئیبنوخوزیمه (٩٩٦)، ئه بو یه علا (١٢٩٦). سه حیحه .. صحیح فقه السنه (٢٦١/١).

^٢ واته پیش ئه وهی حوکمی نوێژی ترس (صلاة الخوف) بێت ..

نویژى سه فهدر هکى به ته و اوى دهکاته وه، وهک ئه وهى دوو رکات نویژى نیوه پړوؤ دوو رکات نویژى عهسرى له سه فهدر دا چووه، که هاته وه شوینى نیشه جى بوونه وهى ده بیټ ههر یهک لهو نویژه چوواوانه به چوار رکاتى بکاته وه..

گیړانه وهى نویژى سووننه ت:

بوچوونى زوړینهى شهر عناسان لهسهر ئه وهیه که نویژه سووننه ته کانیش ده شیت بگیړینه وه، ئه مه رای سهیدنا ئیبنو عومه ره خوا لى رازى بیټ، ههروه ها بوچوونى ئه وزاعى وئیمامى شافعی وئیمامى ئه حمه دو ئیسحاق و محمدى کورپى حهسنى شهیبانى و موزهنى و زانایانیکى ترن^٢..

بانگ و قامه ت بو نویژ گیړانه وه:

ئهو کهسهى نویژى چووه و دهیه ویت بیگیړیته وه ده شیت بانگى بو بدات قامه تى بو بکات.. چونکه سهیدنا ئه بو قه تاده خوا لى رازى بیټ گیړاپه وه که ئهو به یانیه ی که پیغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم و یاوهرانى خهویان لى کهوت و دواى خوړه ه لّه اتن خه بهریان بووه، به بیلالى فهرموو: (فَمُ فَأَدْنِ النَّاسَ بِالصَّلَاةِ، فَلَمَّا طَلَعَتِ الشَّمْسُ وَابْيَضَّتْ قَامُ فَصَلِّ بِهِمْ رَسُولُ اللَّهِ)^٣ واته: ههسته بانگه که بو ئهو خه لکه بده.. که خوړه ه لّه ات و دنیاى سپى داپوشى پیغه مبهرى خوا نویژه کهى بو کردن..

^١ الام (١٦١/١)، المجموع (٢٤٩/٤)، المغني (٥٧٠/١)، اختلاف العلماء (ل ٦٠).

^٢ روضة الطالبين (٣٣٧/١)، الانصاف (١٧٨/٢)، نيل الاوطار (٣٣/٣).

^٣ بوخارى (٥٩٥)، نه بوداوود (٤٣٩)، نه سائى (١٠٥/٢).

له ریوايه ته که ی ئیبنو مه سعووددا خوا لی رازی بیټ دهلی: (فأمر بلالاً فأتن، ثم أقام فصلى بنا) واته: فه رمانی به بیلال کرد بانگی داو پاشان قامه تی کرد، ئه ویش ههستا نوښته که ی پی کردین.. ئه مهش بۆچوونی جمهوری شه رعنا سانه.. والحمد لله..

نهوی زۆر نوښت قهرزاره:

نهوی نوښتی زۆری لهسه ره، مانگ و دوو مانگ یان سال و دوو سال یان زیاتر، قهرزاری خوی گه وره یه و ده بیټ قهرزه که ی به زووترین کات بداته وه، باشترین شیوهش ئه وه یه که ته قدیری بکات که چهندی لهسه ره پاشان لیستیکیان بۆ بکات وله گه ل هه موو نوښتیکی ئیستایدا نوښتیکی چوواوی بگیریتته وه.. به لگه ی گپرانه وهش هه ر بۆچوونی جمهوری پیشه وایانه (جگه له ئیمامی ئه حمهد) که فه رمووایانه ده بیټ بیگیریتته وه..

★ ★ ★

¹ ئه حمهد (٤٥٠/١)، ئیبنو حیببان (١٥٨٠) و فه رمووایانه حه سه نه..

باسی سییه‌م

ئه‌و کاتانه‌ی نویژکردن تییاندا باش نیه

١ و ٢ - دوا‌ی نویژی به‌یانی و دوا‌ی نویژی عه‌سر:

فه‌رمووده لهسه‌ر ئه‌وه هه‌یه که نویژکردن له‌و دوو کاته‌دا باش نیه
بکریت.. وه‌کو:

١ - فه‌رمووده‌ی سه‌یدنا ئیبنوعه‌بباس خوا لی‌ی رازی بی‌ت: (شهد
عتدی رجال مرَضِیُونَ، وَأَرْضَاهُمْ عَتْدِي عَمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنْ النَّبِيَّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصُّبْحِ، حَتَّى تَشْرُقَ الشَّمْسُ،
وَبَعْدَ الْعَصْرِ، حَتَّى تَقْرُبَ الشَّمْسُ)^١ واته: پی‌وانیک که لی‌یان رازیم له
هه‌مووشیان زیاتر عومه‌ری کوری خه‌تتاب خوا لی‌ی رازی بی‌ت
شایه‌تیاں لا دام که پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم به‌ره‌ه‌ئستی
کرد له‌وه کردووه که نویژ له دوا‌ی فه‌رزی سپی‌ده‌ی به‌یانیه‌وه
بکریت، تا ئه‌و ساته‌ی خۆر هه‌ئدیت، هه‌روه‌ها دوا‌ی فه‌رزی عه‌سر تا
خۆر ئاوا ده‌بی‌ت..

١ - فه‌رمووده‌ی سه‌یدنا ئه‌بو سه‌عیدی خودری خوا لی‌ی رازی بی‌ت
که ده‌گیریته‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم
فه‌رموویه‌تی: (لَا صَلَاةَ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَرْتَفِعَ الشَّمْسُ، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ
الْعَصْرِ حَتَّى تَقْرُبَ الشَّمْسُ)^٢ واته: نویژ له دوا‌ی نویژی به‌یانیه‌وه نیه

^١ بوخاری (٥٨١)، موسلیم (٨٢٦).

^٢ بوخاری (٥٨٦)، موسلیم (٨٢٧).

تا نهو ساتهه خور بهرز دهبيته وه، ههروهه نوپژ له دواى فهزرى
عهسروه نيه تا نهو ساتهه خور ناوا دهبيت..

ناوهراسته نيوهرو كه كه خور له چهقى ناسماندايه :

بهلگه مان فهرمووده كه هه سهدنا عوقبهه كورى عامره خوا لى رازى
بيت كه دهلى: (ثلاث ساعات كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يتهانان
نصلي فيهن او ان نقبر فيها موتانا ؛ حين تطلع الشمس بازعة حتى
ترتفع، وحين يقوم قائم الظهيرة حتى تميل، وحين تضيف الشمس
للغروب حتى تغرب) ^١ واته: له سى كاتدا پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه
وسلم بهر هه لسته لى ده كردين كه نوپژيان تيدا بكهين يان مردوومانى
تيدا بنيژين: ساتيك خه پلهه خور هه لدههات تا نهو كاتهه بلند ده بووه،
ساتيك خور له ناوهندهه چهقى ناسماندا ده بوو تا لار ده بووه، ساتيك كه
خور لارو له ناوا بووندا ده بوو تا نهو كاتهه ته واو ناوا ده بوو..

هوى بهر هه لسته كه: پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم هوى
بهر هه لسته كردنى يا وه رانى له نوپژ كردن لهو دوو سى ساتهه دا روون
كردو ته وه، وه كو سهدنا عه مرى كورى عه بسه خوا لى رازى بيت
ده كير ته وه: (قلت يا رسول الله، أخبرني عن الصلاة. قال: صل صلاة
الصبح، ثم أقصر عن الصلاة حين تطلع الشمس، حتى ترتفع؛ فإنها تطلع
حين تطلع بين قرني شيطان، وحينئذ يسجد لها الكفار، ثم صل؛ فإن
الصلاة مخضورة مشهودة، حتى يستقل الظل بالرمح، ثم أقصر عن الصلاة،
فإن حينئذ تسجر جهنم فإذا أقبل الفيل فصل، فإن الصلاة مشهودة
مخضورة حتى تصلي العصر، ثم أقصر عن الصلاة حتى تغرب الشمس؛

^١ موسليم (٨٢١).

فَاتَهَا تَغْرُبُ بَيْنَ قَرْنِي شَيْطَانٍ، وَحَيْثُ يُسْجَدُ لَهَا الْكُفَّانُ^١ واته: ووتم: ئەى پيغه مبهرى خوا باسيكى نوئزم بۆ بکه، فهرمووى: نوئزى سپيدهى به يانيه کهت بکه، پاشان واز له نوئزکردن بهينه تا ئەو ساتهى خۆر هه لڊيت و بهرز ده بپته وه، ئەو ساتهى هه لڊيت له نيوانى دوو قوچى شه يتانه وه هه لڊيت، کافره کان لهو ساته دا سوجه بۆ خۆر ده بن، پاشان نوئزى خۆت بکه، که فرشته ئامادهى ده بن، تا ئەو ساتهى خۆر وه ک رم له ئاستى سه رته، پاشان واز له نوئز بهينه چونکه لهو ساته دا دۆزه خ کلپه ده ستيني ت، کاتيک سي بهر هات (به ره و خۆر ناوا بوون چوو) نوئزه کهت بکه که فرشته ئامادهى ده بن، پاشان نوئزى تر مه که تا خۆر ئاوا ده بيت، که ئاوا بوو له نيوان دوو قوچى شه يتانه وه ئاوا ده بيت، ئەو کاته ش کافره کان سوجه بۆ خۆر ده بن..

ئەو نوئزانهى کردنيان لهو کاتانه شدا جائيزه

١. نوئزى هه ينى: تا ئەو ساتهى خه تيب بۆ ووتارى هه ينى ده چپته سه ر مين بهر موسو لمان بۆى هه يه چه ند بخوازي ت نوئز بکات، به لام که خه تيب هه ستا بۆ سه ر مين بهر بچپت ئي تر نوئزکردن باش نيه .. پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم ده يفه رموو: (لَا يُقْتَلُ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَيَتَطَهَّرُ مَا اسْتَطَاعَ مِنْ طَهْرٍ وَيَدَّهِنُ مِنْ دَهْنِهِ أَوْ يَمَسُّ مِنْ طِيبِ بَيْتِهِ ثُمَّ يَخْرُجُ فَلَا يُفْرَقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ ثُمَّ يُصَلِّي مَا كَتَبَ لَهُ ثُمَّ يَتَصَّاتُ إِذَا تَكَلَّمَ الْإِمَامُ إِلَّا غَفَرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْآخِرَى)^٢ واته: هه ر پياويک

^١ موسليم (٨٣٢).

^٢ بوخارى (٨٨٣).

غوسلی ههینی دهرکردو خوی پاک و بوخت ریڅ خست، نهوهندهی توانی روڼ و بونی خوښی ههر له مائی خوښه وه له خوږیدا، پاشان چوووه مزگهوت و نهچوووه درزی نیوان خه لکی (خه لکی ئیزعاج نه کرد به شان وپال) پاشان نهوهندهی توانی نوټزی کردو ئینجا بی دهنگ بو گوی گرتن له نیمامه که دانیشته، نهوه حتمه ن خوی گه وره له گوناحی نه م ههینی به بو ههینی که ی تری خوښبووه..

نه مه بوچوونی نیمامی شافیعی و حه سه نی به سری و تاووس و نیمامی نهوزاعی و نه بو یوسفه که نه م فه رمووده یان کردووه به به لکه ههروه ها فه رمووده یه کی تری سه یدنا نه بو هوره یره خوا لی رازی بیته که فه رمووی: پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم به ره له ستهی کردووه که نوټز له ناوهندی نیوه پرؤدا بگریته - تا نه و سته ی خوړ به ره و خوړناو ابوون لار ده بیته وه¹..

مه زه بی نیمامی مالیک و گشتی نه هلی مه دینه ده لئین: نوټزکردن له ناوهندی نیوه پرؤدا هیچ ئیشکالیکی تیدا نیه، له نیوه پرؤو غه یری نیوه پرؤو.. به لام دیاره نه مه رمت ده کریته وه چونکه فه رمووده ی سه حیجمان له به رده سته دایه که ری له غه یری ههینی ده گریته..

نیمامی نه بو حه نیفه و یاوه رانی، ههروه ها قه ولیکی نیمامی نه حمه د ده لئین نوټزکردن له ناوهندی نیوه پرؤدا له ههینی و غه یری ههینی دا باش

¹ ئیبنو عه بدولیر له کتبی الاستذکاری خوږیدا (ب 107) دوی بوچوونه کانی نه و شهرعناسه به ریژانه دمه رهق فه رمووده که ده فه رموی زه عیفه چونکه له سه نه ده که یدا ئیبنو نه بی یه حیواو ئیبنو نه بی فه روه ی تیدا یه که دمه رهق هه ردوکیان ده فه رموی: (وه ما متروکان لیس فیما ینقلانه ویرویانه حجه)

نيه.. به لām دياره راي ئيمامي شافيعي و هاوراياني تری په سه ندره بۆيه
 ئيبنولقه ييم و ئيبنوته ييميه ش به په سه ندرينيان ناساندووہ^۱..

۲. دوو رکاتي ته وافي که عبه: نه گهر کردنی دوو رکات نوپۆزه که ی

ته وافي مالى خوا که و ته نه و ساتانه ی بهره لسته وه، ئيشکالی نيه و
 ده توانریت بکريت، به لگه ش بۆ نه وه زۆره، له وانه:

- فه رمووده ی سه يدنا جوبه يری کورپی موعيم خوا ليی رازی بييت

که ده گيرپته وه که پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم فه رمووی: (يا

بني عبد مناف لا تمتعوا احدا طاف بهذا البيت اية ساعة شاء من ليل

او نهار)^۲ واته: نه ی به نی عه بدومه ناف، له هيچ کاتيکی شه و يان رۆژدا

رئ له کهس نه گرن که ده يه وپت ته وافي که عبه بکات..

- سه يدنا ئيبنوعه بباس و سه يدنا حه سه ن و حوسه ين و هه نديک له

شه رعناسانی سه له ف نه و دوو رکاته يان له قرچهی نيوه رۆدا کردووہ.

- نه و دوو رکات نوپۆزه سه ر به خودی ته و او فه که يه، که ته و او فه که

له و کاته دا جائيز بييت دياره ده بييت نه وانه ی له گه ليشدان جائيز بن..

نه مه ش بۆچوونی ئيمامي شافيعي و ئيمامي نه حمه ده و له سه يدنا

ئيبنو عومه رو سه يدنا ئيبنوالزوبيره وه هاتوووه بۆچوونی عه تاء و

تاووس و نه بو سه وریشه^۳..

۳. گيرانه وه ی نوپۆزه کان له کاتي بهره لسته ليکراودا:

شه رعناسان له گيرانه وه ی نوپۆزی چواودا له و کاتانه دا که بهره لسته نوپۆژ

^۱ ابن القيم: زاد المعاد (۳۷۸/۱).

^۲ ترمزی (۸۶۹)، نه سائی (۲۹۲۴ - ۲۸۴/۱)، ئيبنوماجه (۱۲۵۴) نه لبانی له صحيح جامع

الترمذی (۷۹۰۰) دا ده فه رمووی سه حيهه..

^۳ الام (۱۵۰/۱)، المجموع (۷۲/۴)، المغنی (۸۱/۲).

تیداگردنیان لی کراوه راجوین، به شیوه په کی گشتی دوو بوجوونیان هه په:

په که م: نیمامی نه بو حنیفه و یاوهرانی ده لئین: نوښت گیرانه وه له و کاتانه دا نابیت که به ره له سستی نوښریان تیدا کراوه.. به لگه شیان:

١ - (النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا نَامَ عَنْ صَلَاةِ الْفَجْرِ حَتَّى طَلَعَتِ الشَّمْسُ، أَخْرَهَا حَتَّى ابْيَضَّتِ الشَّمْسُ)^١ واته: که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نوښری به یانیه که ی چوو، که خور هه له ات و خه بهری بؤوه نه یکرد تا خور زیاتر بهرز بؤوه و دنیای سپی کرد..

٢ - نه مه نوښره، وه کو سووننه ته کانی تر له و کاتانه دا ناشیت بکریت.

٣ - له کوره کانی سهدنا (نه بوبه کره) هوه خوا لی رازی بیت هاتووه که: (أَنَّ أَبَا بَكْرَةَ نَامَ فِي دَالِيَةِ لَهُمْ فَظَنَّتَا أَنَّهُ قَدْ صَلَّى الْعَصْرَ فَاسْتَيْقِظَ عِنْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ قَالَ: فَانْتَظَرَ حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلَّى)^٢ واته: نه بوبه کره له ژیر که پری سهر بیریکمان خه وی لی که وت، و امان زانی نوښری عه سری کردووه، که چی که کاتی خورئاو ابوون خه بهری بؤوه، چاوه روانی کرد تا خور ئاوا بوو ئینجا نوښره که ی کرد..

دووم: نیمامی مالیک و شافعی و نه حمه دو جمهوری یاوهران و تابعین ده لئین: گردنی نوښری فهرز به حازری یان به گیرانه وهی له و کاتانه دا که به ره له سستی لی کراوه، جائیزه.. به لگه شیان:

^١ بوخاری (٢٤٤)، موسلم (٦٨٢).

^٢ ئیبنو نه بی شهیبه (٦٦/٢)، عبدالرزاق: المصنف (٢٢٥٠). سه حیح (صحیح فقه السنة (٢٦٧/١).

١ - فهرمووده که ی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که ده فهرموئ: (مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّ إِذَا ذُكِرَهَا لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ) واته: ههر کهس نوئزیک ی بیرچوو با ئه و کاته ی ده که وئته وه یادی بیکات، که فاره تی غه یری ئه وه ی نیه ..

٢ - فهرمووده مه رفوو عه که ی سه یدنا ئه بو قه تاده خوا لی رازی بیته: (إِنَّمَا التَّضَرُّبُ عَلَى مَنْ لَمْ يُصَلِّ صَلَاةً حَتَّى يَجِيءَ وَقْتُ الصَّلَاةِ الْآخَرَى، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَلْيُصَلِّهَا حِينَ يَتَّبِعُهَا) واته: که مته رخمی له و که سه دایه که نوئزه که ی نه کردوو تا کاتی نوئزه که ی تری به سه ردا هاتوو، ههر که سیک وای کرد با ئه و کاته نوئزه که ی بکات که بیری ده که وئته وه ..

دیاره ئه م به لگانه فه رمان به کردنی نوئزه که ده که ن کاتی به خه به ر هاتن و بیر که وتنه وه بی ئه وه ی کاتی ک باس ب فه رموون که نابیت تی بیاندا بکریته وه .. ئه مهش جیی زیاتر په سه ندرنه .. ئه و به لگه ی که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نوئزه که ی دواخت تا خور بلن دبو وه و دنیای سپی کرد، دیاره که هویه که ی ئه وه بوو که فه رمووی: (فَإِنَّ هَذَا مَتْرَلٌ حَضَرْنَا فِيهِ الشَّيْطَانُ) ^٢ و دیاره ئیره شوینی که که شه یتانی لی ئاماده بووه ..

من پیم وایه گیرانه وه ی نوئزی فه رز له هه موو کاتیکی شه وورؤژدا جائیزه، هه روه ها نوئزی سووننه تیش وه کو له خواره وه باس کراوه ..

^١ بوخاری (٥٩٧)، موسلیم (٣١٤).

^٢ موسلیم (٦٨١).

^٣ موسلیم (٩٨٠)، نه سائی (٨٠/١).

٤ . گيړانه وهی نوښتی سووننه ت له کاتی بهر ه لستی

ليکراودا: زورینهی زوری شهرعناسان رایان وایه که گيړانه وهی نوښتی سووننه تیش له و کاتانه دا جائیزه که بهر ه لستی نوښت کردنی تیدا کراوه، راجوښیه کی وام له نیوان شهرعناساندا له سهری نه بینی..
نه وهی که هه مووان له سهر ریکن نه وهیه که نوښتی سووننه تی وهکو دوو رکاتی دهستنوښتو نوښتی تری زیاده له و کاتانه دا نابیت بکریت..
به لگه شیان:

١ - خاتوو نوم سه له مه خوا لیی رازی بیت دهلی: پیغه مبهری خوام صلی الله علیه وسلم بینی دوو رکات نوښتی دواى عسر کرد، لیم پرسى که چیه؟ فهرمووی: (یا بتت ابي أمیة سألت عن الرکعتین بعد العصر وإته أتانی ناس من عبد القیس فشغلونی عن الرکعتین اللتین بعد الظهر فهما هاتان) واته: نهی کچی نه بو نومیهیه، دهر باره ی نه و دوو رکاته پرسیت که دواى نوښتی عسر کردمن، نه وه به هوی نه وه وه بوو که وه فدیکى عه بدولقه یس هاتنه لام و مه شغوولیان کردم دوو رکاته که هی دواى نوښتی نیوه پرویان بیر بردمه وه، نه م دوو رکاته نه و دوانه..

٢ - له سهیدنا قه یسی کوری عه مره وه گيړاوه ته وه که فهرموویه تی: (رأى السبى صلی الله علیه وسلم رجلاً یصلي بعد صلاة الصبح رکعتین، فقال السبى صلی الله علیه وسلم: أصلاة الصبح مرتین؟ فقال الرجل: إتی لم أکن صلیت الرکعتین اللتین قبلهما، فصلیتهما الآن، فسکت

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ^١ واته: پيغهمبهري خوا صلى الله عليه وسلم كابرايهكى بينى دوو ركات نوپزى دواى فهرزى سپيده كردهوه، فهرمووى: چيه؟ دووچار نوپزى سپيده؟! عهرزى كرد: نهى پيغهمبهري خوا نهمه ههر دوو ركاتهكهى سپيدهى بهيانين بهلام نه مكردبوون، وا ئيستا كردمن نهوئيش صلى الله عليه وسلم لى بى دهنك بوو.. له ريوايه تيكي تر دا ده لى: نكوولى لى نه كرد..

٣ - ئيمامى ماليك و ئيمامى شافيعى ده لى: نهوش به لگه يه كه به پيغهمبهري خوا صلى الله عليه وسلم به شيويهكى گشتى ده فهرموى: (اِذَا نَسِيَ أَحَدَكُمْ صَلَاةً أَوْ نَامَ عَنْهَا فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا)^٢ واته: ههر كه سيكتان نوپزىكى بيرچوو، يان له كاته كه يدا خهوى لى كهوت، با نهو كاتهى بى ده كه ويته وه بيكات.

٥ . نوپزى جه نازه له كاتى به ره له ستي ليكراودا جائيزه:

شه رعناسان رايان له سه ر نهوه كوويه كه له دواى نوپزى بهيانى وعه سر جائيزه نوپزى جه نازه بكرىت^٤ .. به لام راجوييه كه يان له سه ر نوپزى جه نازه يه له ساتى خو ره له اتان و ناوه ندى نيوه روو ساتى خو رئاو ابوون:

١ . نوپزى جه نازه لهو سى ساته دا جائيز نيه: نهمه راي

جمهورى پيشه و ايان: ئيمامى نه بوحه نيفه و ماليك و نه حمه دو

^١ نهبو داوود (١٢٦٧)، ترمزى (٤٢٢)، نه حمه د (٤٤٧/٥)، الحاكم (٢٧٤/١)، به يه يقى (٤٨٣/٢)

شيخى نه لبانيش ده فهرموى سه حيححه: صحيح الترمذى (٣٤٦) ..

^٢ الام (١٤٩/١)، بدايه المجتهد (١٣٧/١).

^٣ موسليم (٦٨٤).

^٤ المغنى (٨٢/٢).

زۆرینهی شه رعناسانه^١، چونکه فهرمووده که ی عوقبهی کوری عامر راشکاوانه دهلی: (ثلاث ساعات كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يتهانا أن نُصليَ فيهنَّ أو أن نُقبرَ فيها موتانا ؛ حينَ تطلعُ الشمسُ بازعةً حتى ترتفع، وحينَ يقومُ قائمُ الظهيرةِ حتى تميلَ، وحينَ تضيفُ الشمسُ للغروبِ حتى تغرب) ^٢ واته: له سی کاتدا پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به رهه لستی لی ده کردین که نوێژیان تیدا بکهین یان مردوومانی تیدا بنیژین: ساتیک خه پلهی خۆر هه لدههات تا ئه و کاته ی بلند ده بووه، ساتیک خۆر له ناوهندی چهقی ئاسماندا ده بوو تا لار ده بووه، ساتیک که خۆر لارو له ئاوابووندا ده بوو تا ئه و کاته ی ته واو ئاوا ده بوو..

١ . نوێژی جه نازه له کاتی به رهه لستی کراویشدا

جائیزه: ئه مهش بۆچوونی ئیمامی شافعی و فه ولیکی ئیمامی ئه حمه ده، هوججه ی ئیمامی شافعی ئه وهیه که ئه مه نوێژیکه هۆکاری تایبه تی هه یه، وهکو نوێژه کانی تر نیه.. له بهر هه بوونی دهقه راشکاوه کان ناتوانین بۆچوونه که ی ئیمامی شافعی په سه ند کهین، چونکه به رهه لسته یه که ی پیغه مبهری خوا له ناشتی مردوو له و ساتانه دا حه تمه ن نوێژه که شی ده گریته وه، پاشان چاوه پروانی کردنی ئه و ماوه کورته تا ته واو ده بیته زیان نه به مردوو که نه به زیندوو هکانی ده وره بهری ناگه ینیت..

^١ ئیمامی مالیک: المدونة (١٩٠/١)، السرخسي: المبسوط (١٥٢/١)، ابن قدامة: المغني (٨٢/٢)،

معالم السنن (٣١٣/١).

^٢ موسليم (٨٣١).

پيم وايه نوږڙي جهنازه له و سې ساته بهرهلستکراوده جانيز

نيه.. والله اعلم.

٦ . نه و نوږږانه ي هوي تايبه تيان هه يه: وهکو دوو رکاتي

ته حيه تول مه مسجد (تحيه المسجد) و دوورکاتي دهستنوږو نوږڙي
خورگيران و هاوشيوه يان، بوجووني شهرعناسان له سهر يان دوانه:

يه کهم: نه م نوږږانه له کاتي بهرهلستکراودا جانيز نين

بکړين: نه مه بوجووني ئيمامي نه بو حه نيفه و قه ولي سه لپنراوي
ئيمامي نه حمه ده..

دووه م: نه م نوږږانه له کاتي بهرهلستکراودا جانيز بکړين:

نه مه ش بوجووني ئيمامي شافيعي و قه وليکي ئيمامي نه حمه ده،
به لگه شيان:

١. کړدني دوورکات نوږږه که ي ته وافي که عبه له هه موو کاتيکدا
جانيزه که و ابو نه مانيش جانيزن.

٢. سه لپنراوه که دوورکات نوږږ يان زياتر له دواي دهستنوږږ گرتن
ده کړيت، له هر کاتيکيشدا بيت جانيزه، وهکو له فهرمووده که ي
سه يدنا بيلالي حه به شيدا خوا لي رازي بيت هاتووه که
پيغهمبهري خوا صلى الله عليه وسلم لي ده پرسيت: (يا بلال
حدثنني بأزجي عمل عملته في الإسلام، فإني سمعتُ دفَّ نعليكَ
بين يدي في الجنة، قال: ما عملت عملاً أزجي عتدي أتي لم
أظهر طهوراً في ساعةٍ من ليلٍ أو نهارٍ إلا صليتُ بذلك الطهورِ ما

^١ البسوط (١٥٢/١)، شرح فتح القدير (٢٠٤/١)، المغني (٩٠/٢).

کتب لي ان أصلي^١ واته: ئهري بيلال، چ کردار ټکت هه يه که له هه موو کاره کانتدا نومیدی زياترت بهو هه يه، چونکه له بهه شتدا له پيش خو مه وه، گويم له خشپه ي نه عله کانت بوو، فه رمووی: ئه ي پيغه مبهري خوا کاريکی وام نيه نه وه نده ي نومیده پيوه بهه ستمه وه مه گهر نه وه ي که هه موو جاريک شهو بيت يان روژ که ده ستونويز ده گرم پاشان چه ندم بو نوسرا بيت نويزی پيوه ده که م..

٣ - پيغه مبهري خوا صلی الله عليه وسلم له باسی نويزی خوړگيران و مانگ گيراندا ده فه رموی: (إِنَّ كَسُوفَ الشَّمْسِ آيَةٌ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَافْرَعُوا إِلَى الصَّلَاةِ)^٢ واته: خوړگيران نيشانه يه که له نيشانه کانی خوی گه وره، هه رکه ديتتان په نابهرنه بهر نويز..

٤ - پيغه مبهري خوا صلی الله عليه وسلم له باسی نويزی ته حيه تول مه سجيدا فه رموويه تی: (إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلَا يَجْلِسْ حَتَّى يُصَلِّيَ رُكْعَتَيْنِ)^٣ واته: هه ر که سيکتان چوو ه مزگه وته وه با دانه نيشيت تا دوو رکات نويز ده کات.

٥ - پيشتر ريوايه تی بوخاری و موسليمان هينا يه وه که پيغه مبهري خوا صلی الله عليه وسلم نويزی سووننه تی نيوه رو ي له کاتی نويزی عه سردا کردو وه ..^٤

^١ بوخاری (١١٤٩)، موسليم (٢٤٥٨).

^٢ بوخاری (٩٩٩)

^٣ بوخاری (١١٦٧)، موسليم (٧١٤).

^٤ په راونيزی ژماره (٢١٩).

6 - نهو کۆرا (ئيجماع) هه که شه رعناسان هه يانه له سه ره کردنی نوپۆژي جه نازه له دواي نوپۆژي فه رزي به يانی و عه سر..
ئهمانه هه مووی نوپۆژن و له و کاتانه شدا ده کرین که به ره ه لستی نوپۆژکردنیان تیدا لی کراوه..

باسی چوارم بانگ و قامهت

پیناسه ی بانگ دان: هاوارکړنه له که سیک له دووره وه. له
عهره بیدا: ناگادارکړنه وه، وهک خوی گوره دمفه رموی: ﴿وَأَذِّنْ فِي
النَّاسِ بِالْحَجِّ﴾ الحج/٢٧ واته: خه لکی له حج ناگادار بکه ره وه..
له رووی زاراوه بیه وه له کوردی وعهره بیدا بریتیه له: بانگ هیشت
کردنی موسولمانان بو مزگهوت به چند رسته و دسته واژه یه کی تایبته
بو نوښت کردن به کومه ل.. ههروه ها بو راگه یانندی هاتنی کاتی
نوښته کانه..

پیناسه ی قامهت: زاراوه بیه که هر له نیقامه تی عهره بیه وه
وهرگراوه که له کرداری رابوردووی (اقام) هوه هاتووه، واته: راستی
کرده وه، چندین مانای تریشی هیه وهک: جیگیربوو، دهرکهوت، بانگی
کرد..
له رووی زاراوه بیه وه بریتیه له خواپه رسته یه ک که به ووتنی چند
دسته واژه و رسته یه کی تایبته نه انجام ددریت..

بانگدان

پله و پایه و گه ورهیی بانگدان:

۱ - سهیدنا ئەبو هورهیره خوا لئی رازی بیټ دهگیرپته وه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فه رموی: (إِذَا تَوَدَّى بِالصَّلَاةِ أَدْبَرَ الشَّيْطَانُ وَلَهُ ضُرَاطٌ حَتَّى لَا يَسْمَعَ الْأَذَانَ، فَإِذَا فَضِيَ الْأَذَانَ أَقْبَلَ، فَإِذَا ثَوَّبَ بِهَا أَدْبَرَ، فَإِذَا فَضِيَ التَّثْوِيبَ أَقْبَلَ حَتَّى يَخْطُرَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهِ يَقُولُ: أَذْكَرُ كَذَا أَذْكَرُ كَذَا لِمَا لَمْ يَكُنْ يَذْكَرُ حَتَّى يَضِلَّ الرَّجُلُ إِنْ يَذْرِي كَمَا صَلَّى) واته: که بانگ بو نوپز ده درپت شهیتان پشت هه لده کات و هه لدیټ، ئینجا بو ئه وهی گوپی لی نه بیټ (و بو سوکایه تی پیکردنی بانگه که) ده که ویتته جرت لیدان^۱، که بانگ ته واو ده بیټ دیته وه، که قامه ت ده کریټ هه لدیته وه، که وه لامدانه وهی قامه تیش ته واو بوو، ئینجا دیته وه و ده که ویتته غایله پیکردنی موسولمان، بو ئه وهی بیخاته سه ره وه سه وه سه، پیی ده لی بیر له فلان شت بکه ره وه و فلان شت له بیر بیټ، تا وای لی ده کات نازانیټ چه ند رکاتی کرد!

۲ - سهیدنا ئەبو سه عیدی خودری خوا لئی رازی بیټ دهگیرپته وه که به ئیبنو ئەبی سه عسه ی فه رموو: (إِنِّي أُرَاكَ تَجِبُ الْعَتَمَ وَالْبَادِيَةَ فَإِذَا كُنْتَ فِي عَتَمِكَ أَوْ بَادِيَتِكَ فَأَذَّنْتَ بِالصَّلَاةِ فَارْفَعْ صَوْتَكَ بِالنِّدَاءِ فَإِنَّهُ لَا يَسْمَعُ مَدَى صَوْتِ الْمُؤَدِّنِ حِنًَّ وَلَا إِسْنَ وَلَا شَيْءَ إِلَّا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ أَبُو

^۱ بوخاری (۶۰۸)، موسلیم (۲۸۹).

^۲ شهوکانی له نیل الاوطاردا ده فه رموی: له تاواندا ده که ویتته تر لیدان..

سَعِيدٍ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ^١ واته: ده بينم هه زت له مهرو مالآت و دهشت نشينييه، دهی مادام وايه ههر کاتيک لای مه ره کانت بوويت، يان له دهشت بوويت و بانگت دا، دهنگ زياتر بهرز که ره وه چونکه هه تا جنن و مروفي زياتر بانگه کهت ببيستن، له روژی قيامه تدا پاداشتی زياترت پي ده بريټ.. نه بو سه عيد فهرمووی: خوځ له پيغه مبهري خوام صلی الله عليه وسلم بيستوه که وای فهرمووه..

٣ - سهيدنا نه بو هورهيره خوا ليی رازی بيت ده گيړيته وه که پيغه مبهري خوا صلی الله عليه وسلم فهرمووی: (لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي التُّدَاءِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ لَاسْتَهْمُوا وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهْجِيرِ لَاسْتَبَقُوا إِلَيْهِ وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا)^٢ واته: نه گهر خه لکی بيانزايه چ خيريك له بانگ و ريزی پيشه وهی نويزدايه، نه گهر بواری غه يری قورعه کيشيان بو نه بوايه، قورعه يان بو ده کرد.. نه گهر بيانزانيايه چ خيريك له زوو هاتنه نويزی هه ينيدا هه يه ده که وتنه کيپرکی له سه ری.. نه گهر بيانزانيايه چ پاداشتيک له نويزی خه وتنان و سپيدهی به يانيدا هه يه بو يان ده هاتن نه گهر به گاگولکيش بوايه!!

٤ - له سهيدنا معاويهی کورپی نه بو سوفيانه وه خوا لييان رازی بيت هاتوه که پيغه مبهري خوا صلی الله عليه وسلم فهرموويه تی: (الْمُؤَدَّتُونَ أَطُولُ النَّاسِ أَعْنَاثًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ)^٣ واته: بانگد ره کان له روژی قيامه تدا له هه موو کهس گهر دن به رزترن..

^١ بوخاری (٦٠٩)، موسليم (١٢/٢).

^٢ بوخاری (٦١٥)، موسليم (٤٣٧).

^٣ موسليم (٢٨٧)، نيمامی نه حمهد (٩٥/٤)، نيبنوماجه (٧٢٥).

٥. له سهیدنا عوقبهی کوری عامروه خوا لیی رازی بیټ هاتوو که پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: (يَعْجَبُ رَبُّكَ مِنْ رَاعِي غَنَمٍ فِي رَأْسِ شَطِئَةِ جَبَلٍ يُؤَدِّنُ بِالصَّلَاةِ وَيُصَلِّي، فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: أَنْظِرُوا إِلَى عَبْدِي هَذَا يُؤَدِّنُ وَيَقِيمُ الصَّلَاةَ يَخَافُ مِنِّي، قَدْ غَفَرْتُ لِعَبْدِي وَأَدْخَلْتَهُ الْجَنَّةَ) ^١ واته: خوای پهروهردگارتان سهری لهو عهده سور دهمینیت که به تیره شاخیکهوهیهو بانگ دهوات و نوپژره کهی دهکات، خوای گهوره دهفهرموئ: سهیری نهو بهندهی من کهن که ترسی منی له دلدایهو نوپژ دهکات، دهی وا من لهو بهندهیهم خویش بووم و خستمه بههشتهوه..

٦. سهیدنا نهبوهورهیره خوا لیی رازی بیټ دهگپرپتهوه که پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: (الْإِمَامُ ضَامِنٌ وَالْمُؤَدِّنُ مُؤْتَمِنٌ، فَأَرْشَدَ اللَّهُ الْأُئِمَّةَ وَعَفَّرَ لِلْمُؤَدِّنِينَ) ^٢ واته: پیشهوا زهمانهت دهکات، بانگدر نهمینداره، دهی خوای گهوره ریئمای پیشهوایان بکات و له بانگدرانیش خویش بیټ..

٧. بانگدان باشتره له ئیماته کردنی نوپژ: زۆرینهی شهرعناسان فهرموویانه له بهر نهو ههموو فهزلهی که باسی بانگدر دهکات، بانگدان باشتره له ئیمامهتی نوپژ کردن، چونکه پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم دوعای بو بانگدرهکان به لیخویشبوونی خوای گهوره کردوو، بهلام بو پیشهوایان داوای هیدایهتی بو کردوون.. لیخویشبوونیش گهورهتره له

^١ نه بوداوود (١٢٠٢)، نه سائی (٢٠/٢)، نه حمهد (٩٥/٤). نه لبانی له سلسله الاحادیث الصحیحه (٤١) دهفهرموئ سهحیحه.

^٢ نه بو داوود (٥١٧)، ترمزی (٢٠٧)، نه حمهد (٢٨٤/٢) نه لبانی دهفهرموئ سهحیحه (الارواء) (٢٣١/١).

رێنمایی و هیدایه تدان، چونکه مسۆگه رتره.. به لام که نابینیت پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم و خوله فایانی راشیدین بانگیان دابیت له بهر ئه وهیه که ئه وان خه لیفه بوون، که پله و ئاستی پیشه وایه تی مه زنه و مه شغه له تی زیاتری ده ویت که ناپه رژیته سه ر ریکوپیک راگرتنی کاته کانی بانگدان.. ئه مهش بوچوونی ئیمامی شافیعی و قه ولی په سه ندکراوی ئیمامی ئه حمه دو مه زه هبی مالیکیه و ئیبنو ته مییه ش به په سندتری ناساندوه^١..

که ی یه که مین جار بانگ درا؟

بو یه که مین جار که بانگ درا له مه دینه بوو له سالی یه که می کوچیدا بوو، چونکه فه رمووده ی سه حیعی سه یدنا ئیبنو عومه ر خوا لییان رازی بیت له سه ر که ده یگیریته وه: (کان المسلمون حين قدموا المدينة يجتمعون فيتحيثون الصلوات وليس يتادي بها احد فتكلموا يوما في ذلك فقال بعضهم اتخذوا نافوسا مثل نافوس التصارى وقال بعضهم قرنا مثل قرن اليهود فقال عمر اولنا تبعثون رجلا يتادي بالصلاة قال رسول الله صلى الله عليه وسلم يا بلال قم فتاد بالصلاة)^٢ واته: موسولمانان که هاتنه مه دینه، بو نوێژ کو ده بوونه وه بی ئه وه ی بانگی بو بدریت، رۆژیک له ناو خویاندا باسیان کرد، یه کیك فه رمووی: زهنگیک په یدا که ن وه کو زهنگی مه سیحیه کان و له کاتی نوێژه کاندای لی دهن، یه کیکی تر فه رمووی، قوچیک وهك ئه وه ی جو له که بهینن و قووله ی تییدا بکه ن.. عومه ری کوری خه تتاب فه رمووی: بوچی کابرایه ک نانیرن و هاوار له و خه لکه

^١ المجموع (٧٤/٢)، المغني (٤٠٢/١)، مواهب الجليل (٤٢٢/١)، ابن تیمیة: الاختيارات (ل ٣٦)

^٢ بوخاری (٦٠٤)، موسليم (٣٧٧).

بکات که کاتی نوښته، پيغه مبهري خواش صلی الله عليه وسلم فہرمووی:
دهی سا بیلال تۆ برؤ بانگ بکه..

حوکمی بانگدان:

نوممه تی ئیسلام له سره ئه وه کۆن که بانگدان جائیزه، چونکه له زهمانی پيغه مبهري خواوه صلی الله عليه وسلم تا ئه مرؤ موسولمانان بی جیاوازی رابوؤ چوون کاریان پی کردووہ.. به لام شهرعناسان له وهدا راجوی بوون که ئایا فہرزه یان سووننه ته؟! له وهدا گومانیان نه هیشتوته وه که بانگدان فہرزی کیفایه یه، ئه گهر که سیك له شوینیکدا بانگی دا فہرزی تیه که ی له سره ئه وانی دیکه ده که ویت، ئه گهر که س بی عوزر بانگی نه دا هه موویان پی گونا حبار ده بن. چونکه:

١ - بانگدان له ئیسلامدا یه کیکه له دروشمه گرنگ و ناشکراکانی خواپه رستن، راگه یانندی راشکاوانه ی هه بوونی دینه که یه له و شوینه ی بانگی تیدا دهریت، ههر له و رۆژوه که به شهرعی ناسینراوه تا ئه م زهمانه شه وورؤژ له هه موو وولاتانی دنیا دا به ناشکرا دهریت.. شهرعناسیکی جیمتمانه نه یفه رمووه وه لی که ن..

٢ - پيغه مبهري خوا صلی الله عليه وسلم بانگدانی کردووہ به هیمای ئیسلامه تی شوینان و نیشانه ی موسولمانیتی دانیشتوانی.. سه یدنا ئه نه س ده گپرته وه: (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا عَزَا بِنَا قَوْمًا لَمْ يَكُنْ يَغْرُو بِنَا حَتَّى يُصْبِحَ وَيَتَطَرَّ فَإِنْ سَمِعَ أَذَانًا كَفَّ عَنْهُمْ وَإِنْ لَمْ يَسْمَعْ أَذَانًا أَعَارَ عَلَيْهِمْ)^١ واته: که ده یردینه غهزا، هیرش ی پی نه ده کردین تا سپیده دهات، تا بزانی ت له و شوینه بانگی لی دهریت

^١ بوخاری (٦١٠)، موسلیم (٢٨٢).

يان نا، نه گهر بانگي لي بدرايه لتيان ده گهرا، نه گهر بانگي لي نه بيستايه هيرشي ده کرده سهر يان..

٣ . پيغهمبهری خوا صلی الله عليه وسلم فرمانی به بانگدان کردووه:

. سهدنا مالیکی کورې حوه پيريس خوا ليی رازی بيټ ده لي که پيغهمبهری خوا صلی الله عليه وسلم به وو به هاوړپیکانی نه وی فرمووه: (إِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَدِّنْ لَكُمْ أَحَدَكُمْ وَلْيُؤَمِّكُمْ أَكْبَرُكُمْ) واته: نه گهر کاتی نويز هات، با يه کيکتان بانگ بدات و به ته مه نترين کهستان نيما مه تيه که تان بو بکات.. نه مه له بهر نه وه يه که هر خويان له و ناوچه يه دا بوون..

. سهدنا عوسمانی کورې نه بولعاس خوا ليی رازی بيټ گيړايه وه که پيغهمبهری خوا صلی الله عليه وسلم فرمانی پي کرد که: نيما مه تي بو هوزه که ی خو ی بکات و به پي لاواز ترين که سيان نويز بکات و بانگده ريک بو بانگدان دياری بکات که کړی له سهر بانگدانه که ی ودر نه گريټ: (عَنْ عَثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ اجْعَلْنِي إِمَامًا قَوْمِي فَقَالَ أَنْتَ إِمَامُهُمْ وَاقْتَدِ بِأَضْعَفِهِمْ وَاتَّخِذْ مُؤَدِّنًا لَا يَأْخُذُ عَلَى أَذَانِهِ أَجْرًا)^١. نه ميشيان به هه مان شيوه، نه وه روون ده کاته وه که پيويستيان به هه بوونی بانگده ريکی تايبه ت به خويان هه بووه چونکه ته نها خويان له و شوينه ياندا بوون ، وه کو گونديکی وولاتی خو مان که مزگه وتيان نه بيټ، هر ده بيټ نه مه فرمانه يان پي بکريټ، به لام نه گهر مزگه وتيان هه بوو،

^١ بوخاری (٦٣١)، موسليم (٦٧٤).

^٢ نه بوداوود (٥٣١)، نه سانی (٦٧٢)، ترمزی (٢٠٩) ئيبنوماجه (٧١٤) شيخي نه لبانی له صحيح أبي داود (١٤٦/١ - ٥٣١) ده فرموي: سه حيجه..

بانگی لی ددراو نوښتی کومه لی تیدا دهکرا، بانگدان له سهر نه مان فهرز نابیت..

ئیمامی مالیک له قهولیکیدا بانگدان لهو مزگهوتانه دا که نوښتی کومه ل و نوښتی ههینیان تیدا دهکریت به واجب دهزانیت، ههروهه ئیمامی نهحمه دو ریوایه تیکی ئیمامی شافعیش، نهوه بۆچوونی عهتاء و موجاهیدو نهوزاعی و داوودو ئیبنو حهزمیشه، ئیبنول مونزیرو ئیبنوتهمیمیهش نهوهیان به په سهندتر ناساندوه..

به لام ئیمامی نهبوحنیفه و یاوه رانی دهلین: بانگدان سووننه تی مونه ککه ده (جهخت لیکراو) ه. له گه ل نه م بۆچوونه شیاندا دهلین: له حوکمی واجبدایه و نه گهر نه درا نه و موسولمانانه ی له وین و عوزریان نیه گوناحبار ده بن! سهیره، نه گهر سووننه ته بۆچی به وازلیهینانی گوناحبار ده بن؟!

من پیم وایه: نه و مزگهوتانه ی نوښریان به کومه ل تیدا دهکریت بانگدان و قامهت کردنیان بۆ نوښتی کومه ل تیدا فهرزه.. به لام به ته نها نا..

نه گهر کهسیک به نه زانی یان به هوی بیرچوونه وه وه یان به ههر هویه کی تر، بی بانگ و قامهت له و مزگهوته یان له ههر شوینیکی تر بی بانگدان و قامهت کردن نوښتی کرد گوناحبار نابیت له سهریان و نوښره که ی دروسته.. نه مهش فهتوای لیژنه ی فهتوای شه رعناسانی حیجازه ..^۲

^۱ مواهب الجلیل (۱/۴۲۲)، النووی: روضة الطالبین (۱/۱۹۵)، ابن عابدین (۱/۳۸۴)، فتح القدر (۱/۲۴۰).

^۲ فتاوی اللجنة الدائمة (۶/۵۴).

چه ند بابه تیگی تری بانگدان

۱- حوكمی بانگدان له سه فهردا:

رای په سه ندرتر ئه وهیه که بانگدان بۆ نوێزی کۆمه لّ فهرزه، ئه گهر کۆمه لّیک کهس له سه فهردابوون و وویستیان نوێزه که یان بکهن ده بیّت بانگی بۆ بدن و قامه تیش بکهن، چونکه به لگه کان به گشتی ئه وه ده سه لپنن که پّغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له سه فهرو نیشته جیی، له شارو دهره وهی، که به کۆمه لّ نوێزی کرد بیّت، فه رمانی به بانگدان و قامهت کردن بۆ نوێز کردووه، وهکو فه رمووده که ی سه ی دنا بیلال و سه ی دنا مالیکی کوپی حوه ی ریس روونیان کرده وه^۱.. به لّام ئه گهر کۆمه له که سیک که له سه فهردابوون و نوێزیان چوو بوو وویستیان له ئاوه دانیه ک بیگپرنه وه که بانگی لیدرا بیّت، ده توانن به بی بانگ، قامهت بیکه ن و نوێز که یان بیگپرنه وه^۲..

۲- حوكمی بانگدان بۆ نوێز گپرانه وه:

ئه گهر کۆمه لّیک کهس له وانهی نوێزیان زۆر چوو به یانه و بیّت به کۆمه لّ بیگپرنه وه، ئایا پپویسته بانگی بۆ بدن و قامهتی بۆ بکه نه وه؟! وا نازانم، چونکه به لگه کان به شیوه یه کی گشتی ئه وه فه رمانه یان تی دا نیه که بۆ ههر نوێزیک که بیگپرنه وه بانگیکی بۆ بدریته وه.. به تایبه تی که یه کیک له حیکمه تی بانگدان ئاگادار کردنه وه ی موسو لمانانه له کاتی نوێزه که، کاتی نوێزه کانی ئه مان به سه رچوو ه چ پپویستیان به

^۱ په راپۆزی ژماره (۲۰۲) و (۲۴۱).

^۲ ابن عثیمین: الشرح المتع (۴۱/۲).

ناگادارکردنه وهی نویی ئەو کاته ههیه؟! به تایبهتی ئەگەر تهسهور کهین که پینج کهس دهیانه ویت له رهمه زاندا نویژی مانگیکی چوواوی خویان بگیرنه وه، ئایا دهبیت بۆ هەر نویژیکیان بانگیکی بۆ بدن و قامهتیکی بۆ بکهن؟! نا.. چ به لگهیهک ئەمه فهرز دهکات؟!

ئەگەر دهوتریت هەر ئەو به لگانهی خۆت هیناوته تنه وه دهیسه لاینن که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم بانگی به سهیدنا بیلال دایه وه وه قامهتیشی پی کرد! دهلین به ئی وایه به لام ئەمه بۆ یهک نویژه، نهک نویژی چوواوی مانگیک یان سالیکی..

پییم و انیه بانگ و قامهت بۆ نویژگیرانه وه فهرز بن.. والله اعلم.

٣ - حوکمی بانگ و قامهت بۆ ئافرهتان:

کۆرای هەر چوا پیشهوا بهریزه که وه زاهیریه کان و زۆرینهی شه رعناسانی تر له سهر ئەوهیه که نه بانگدان له سهر ئافرهتانه وه نه قامهت کردنیش.. له بهر ئەوهی هیچ ریوایهتیکی له بهر دهستدا نیه که بیسه لاینیت له سهردهمی پیغه مبهری پیشهوا و یاوه ران و تابعیندا روویدا بیئا ئافرهتیک بانگی بۆ ئەو خه لکه دابیت.. ئەو فهرمووده یهش مه رفووعهش ههیه که له ئەسمائی کچی سهیدنا ئەبویه کره وه خوا لییان رازی بیت هاتوو که دهفهرموئ: (لَيْسَ عَلَى النِّسَاءِ أَذَانٌ وَلَا إِقَامَةٌ وَلَا جُمُعَةٌ، وَلَا اغْتِسَالٌ، وَلَا تَقْدَمُهُنَّ امْرَأَةٌ وَلَكِنْ تَقُومُ فِي وَسْطِهِنَّ)^١ واته: بانگ و قامهت و نویژی ههینی له سهر ئافرهتان فهرز نیه.. ئەگەر ئافرهتیکیش

^١ المغني (٤٢٢/١)، المجموع (٥٣/٣)، المبسوط (١٣٣/١)، البدائع (١٣٥/١)، ابن الهيرة: الافصاح

(٦٤/١) منح الجليل (١٢٠/١)، الاوسط (٥٣/٣) العدوي: جامع أحكام النساء (٢٩٩/١).

^٢ بهيهيقي له: السنن (٤٠٨/١)، ابن عدي: الكامل (٦٢٠/٢). فهرمووده وانان به زهعيفيان

كهوته پيشيان (بو پيش نوێژي) با له ناوهراستياندا بوهستيت .. به شيوهيهكي گشتي راي شهرعناسان له سههر بنگ و قامهتي ژنان بهم شيوهيه:

يه كه م: بانگ و قامهتي ژنان كه راههتي ههيه: ئه مه راي نيمامي ئه بو حه نيفه و هه نديك ماليكي و شافيعيه كانه، ماليكيه كان ده ليين كه راهه ته كه ي لاي ئيمه ري ئي ده گريت، حه نبه ليه كانيش ده ليين: جائيز نيه .. چونكه سه ليين راهه كه:

١ - پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم رييدا به ئوم وهره قه ي ئه نساري خوا لي ي رازي بيت فهرموو كه بانگده ريك بو خوي ديارى بكات و خوشي پيش نوێژي بو ژناني مالي خويان بكات (عن أم ورقة الأنصارية: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم جعل لها مؤذناً يؤذن لها، وأمرها أن تؤم أهل دارها) .. ئه م شه رعناسه به ريزانه ده ليين: ئه گه ر بانگدان بو ژنان جائيز بو ايه هه ر به خوي ده فهرموو بانگه كه شيان بو بده، يان ژنيكي تري له خويان بو ديارى ده كرد، يان ري پي ده دان خويان ديارى كه ن. ديسان ئه گه ر وه كو پيش نوێژه كه پيويست بو ايه بو ي ديارى ده كردن، به لام ئه و عليه الصلاة والسلام هه ر ري به پيش نوێژه كه ي دا ..

٢ - سه يدنا ئيبنو عومه ر خوا لي يان رازي بيت فهرموويه تي: (ليس على النساء أذان ولا إقامة) ^١ واته ژنان نه بانگيان له سههر نه قامهت كردن ..

^١ ئه بو داوود (٥٩١)، ئه لباني به حه سه ني ناساندووه (ارواء الغليل (٤٩٣)).

^٢ ابن حجر العسقلاني: التلخيص الحبير (٥٢١/١).

٣ - عائیشه خان خوا لیبی رازی بیته دهلی: (کنا نصلی بغير إقامة) واته: نوپۆژمان به بی قامهت دهکرد.. که وابوو بانگیشیان نه داوه..

٤ - موخته میری کوری سولهیمان له باوکیه وه دهگیرپته وه که له سهیدنا نه نه سی پرسوووه خوا لیبی رازی بیته: ئایا ژنان بانگ و قامهتیان له سههره؟ فهرمووویه تی: نا، به لام نه گهر کردیشیان خو زیکره: (هل على النساء اذان وإقامة قال: لا، وإن فعلن فهو ذکر)٢..

٥ - بانگدان بو ناگادار کردنه وهی خه لکه که کاتی نوپۆژ بوو، نه مهش کاریک نیه به ئافرهتان سپیرا بیته.

٦ - نوپۆژی کو مه ل له سههر ژنان فهرز نیه، تا بانگدانیان له سههر فهرز بی.

دووهم: بانگدانی ژنان که راهتی ههیه، نه که قامهت

کردنیان: نه مهش بوچوونی ئیمامی مالیک و زۆرینهی شافیعیه کان و قهولیکی ئیمامی نه همه ده.. مهزه بی شافیعی دهلی: له بهر نه وهی بانگدان زیگری خوایه، بو ژنیش جائیزه بانگ بدات به لام لای مه حره مانی خو ی و بهو مهرجهی دهنگی زۆر بهرز نه کاته وه.. چونکه سهیدنا جابری کوری عبدالله خوا لییان رازی بیته دهربارهی قامهتی ئافرهتان ده فهرموی: (تقیم المرأة إن شاءت)٢ واته: نه گهر چهز بکات ده توانیته قامهت بکات. شافیعیه کان ده لیلین: ری به قامهت کردنی ژنان دراوه چونکه دهنگ بهرز کردنه وهی زۆری ناویته، چونکه نه وانه ناگادار

^١ بهیهیقی: السنن (١٧٠/٢).

^٢ ئیبنو ئه بی شهیهه (٢٢٣/١)، بهیهیقی (١٧٠/٢) سه حجه..

^٣ ئیبنو ئه بی شهیهه: (٢٠٢/١ - ٢٢٢٩)، بهیهیقی (١٧٨١) شیخی ئه لبانی ده فهرموی: زمعیفه : سلسلة الاحادیث الضعیفة (٢٦٩/٢).

دەکاتەوه بۆ نوێژکردن که لهو جێیه ئامادهن^١.. بهلام ئەمه دەشیت وهلام
بدریتهوه بهوهی بلێین: ئایا ئەگەر زۆر به هیواشی بهلام به بلندگۆ
قامهتی کرد، دهنگی زیاتر نابیت له بانگدان به ههموو هیزی خۆی؟!

سێیه: بانگدان و قامهت کردنی ژنان چاکهیهو هیچی

لهسه ر نیه: ئەمه بۆجوونیکی تری شافیعیهکان و ریوایهتیکی
ههنبهلیهکانه که تهنه جەختیان لهوهی کردۆتهوه که به دهنگی نرم
بیت.. ئەمان دهلین: لامان سهلمینراوه که عائیشه خان خوا لێی رازی بیت
(کانت توذن و تقیم، وتوؤم النساء و تقوؤم و سطنهن)^٢ بانگی دهاو قامهتی
دهکردو پیش نوێژی ژنانی دهکرد، خۆی له ناوهراستی ریزهکانیان هوه
دههستا.. بهلام پیناچیت ئەمه لای فهرموودهوانان به غهیری زهعیف
ناسینرا بیت.

پیم وایه ئەگەر ژنان هه ر خۆیان بوون دهتوانن بانگ بدهن و قامهت
بکهن و یهکیکیشیان ببیته پیشنوێژی نوێژی کۆمهلیان.. چونکه بانگ و
قامهت زیکی خویه و سهربهخۆیه و ناشیت به بی بهلگهی بههیز ری لێ
بگیریت^٣.. نابینیت سهیدنا ئیبنوعومه ر خوا لێیان رازی بیت که دهبارهی
بانگ و قامهتی ژنان لێیان پرسی، به سهرسامیهوه دوو جار لهسه ر یهک
فهرمووی: چما من ری له زیکی خوا دهگرم؟! (سئل ابن عمر عن المرأة
تؤذن و تقیم؟ قال: أنا أنهی عن ذکر الله عز وجل؟! أنا أنهی عن ذکر الله عز

^١ الخطیب الشربینی / مغنی المحتاج (١/١٣٥).

^٢ عبد الرزاق: المصنف (٣/١٣٦ - ٥٠١٦).

^٣ ابن حزم: المحلی (٣/١٢٩)، المغنی (١/٤٢٢).

وجل؟! .. به لام دياره پيشه وایانی شهرع له سه ره نه وه ریکن که ئافرمت بانگ بو پیاوان نادات و پیش نوپیشیان بو ناکات..

٤ - بانگی تاک و بانگی جهماعه تی دووه می مزگهوت:

هر کس به تهنه له شوپنیک نوپز بکات ده بی بزانی ت داخو له وه شوپنه بانگ دهریت، نه گهر بانگی لی دهره، نه وه بانگه که می نه وان بو نه میش ده بی ت و پیویست ناکات بانگ بداته وه، به لام نه گهر بانگی داو قامه تی کرد نه وه باشتره.. له بهر نه وه فهرمووده می سهیدنا نه بو سه عیدی خودری و فهرمووده که می سهیدنا عوقبه می کوری عامر خوا لییان رازی بی ت که له گهره می بانگدا هی نامانه وه^١..

ههروه ها نه گهر نوپزه که می به جهماعه ت له ده ست چوو بو، هاته مزگهوتیک که نوپزی نه وه کاته می به کومه ل تیدا کرابوو، پیویست ناکات بانگیکی تر بداته وه.. هه رچه نده بو می هه میه بانگیش بداته وه وه قامه تیش بکات و جهماعه تی دووه میش دامه زرینیتته وه، چونکه نه بو عوسمان ده گپرتته وه: (عن انس) ، انه دخل مسجدا فن صلوا فيه، فامر رجلا فادن واقام، فصلی بهم فی جماعه^٢ واته: نه نه سی کوری مالیک هاته لامان له مزگهوتی سهعله به، پرس: نوپزتان کردووه؟ ووتمان: به لی کردوومانه - نوپزی سپیده بوو - به کابرایه کی فهرموو: بانگیک بده، کابراش بانگی داو پاشان قامه تی کردو نوپزبان به کومه ل کرد..

^١ شیخی ئهلبانی ده فهرموی: نه بوداود له مه سه له می ٢٩ ی سونه می خویدا نه مه له نیمام نه حمه ده وه ده گپرتته وه، دوا می توپزینه وه بینیم ئیبنو نه بی شه بی به ش له المصنف (١ / ٢٢٢) به سه نه دیکی باشه وه له ئیبنو عومه ری وه گپراوته وه..

^٢ له پهراویزی ژماره (٢٢٢) ، (٢٣٦) دان..

^٣ ئیبنو نه بی شه بی به (٢٢١/١) سه نه ده که می سه حجه .. صحیح فقه السنة (١/٢٧٥).

ئەمە بۆچوونی ئیمامی شافعی و ئیمامی ئەحمەدە کە پێیان وایە
نەسبەت بانگ و قامەت و جەماعەتی دوووم لە هەمان مزگەوتدا بکریت
کە نوێزی یەکەمی تێدا بە جەماعەت کراوە.. بەلام ئیمامی مالیک و
ئەوزاعی دەلێن: بانگ نادنەووە بەلام بۆیان هەیه قامەت بکەن.. ئیمامی
ئەبو حەنیفەو یاوهرانی دەلێن: نە بانگ دەدەنەووە نە قامەت..

من پێم وایە بۆچوونی ئیمامی مالیک و ئەوزاعی پەسەندتر بێت..
چونکە بانگدانێ دوووم سەر لە خەلکەکە دەشیوینێت، جگە لەوەی
کەسانی تریش دواتر دین و وادەزانن هەر خۆیان دواکەوتوون و نازانن کە
بانگی بۆ دووومجار لێدراوەو ئەوانیش بانگیکی تر دەدەن!! ئەمە
سەرلێشیوانیکی زۆر بۆ خەلکی دروست دەکات.. بە تایبەتی لەم زەمانەدا
کە بە بلندگۆ بانگ دەدرێت.ناشکریت بلێن: ئەمە روو نادات، چونکە
دەبێت بیرمان لای گوندنشینانی وولاتیکی وەکو کوردستانی خۆشمان بێت،
کە خەلکی لە کیلگەکانیانەووە دینەووە ناو گوندی و هەموو ئاگایان لە
جەماعەتی مزگەوت نابێت..

٥ - بانگ بۆ دوو نوێزی کۆکراوە:

ئەگەر دوو نوێز لە کاتی یەکیاندا کۆکرایەووە، بۆ نموونە کەسێک
نیوهرۆو عەسری لە کیوی عەرەفات کۆکردەووە، یان شیوان و خەوتنانی لە
موزدەلیفە کۆکردەووە، یان لە هەر سەفەریکی تر.. ئەمە هەر بانگیک بۆ
هەردوو نوێزە کۆکراوەکانی دەدات، بەلام بۆ هەر نوێزێک قامەتی خۆیان
بۆ دەکات، واتە یەک بانگ و دوو قامەت.. چونکە پێغەمبەری خوا صلی
الله علیه وسلم لە حەجدا وای کردووە ، ئەمەش بۆچوونی جەمهوری

پېشەوايانى شەرەجە جگە لە بۆچوونى زانراوى مالىكىەكان كە دەئىن:
دەبى بۆ ھەر نوپۇزىك بانگى خۆى بۆ بدات!

٦ - ئەو نوپۇزەھى بانگيان بۆ دەدرىت:

شەرەناسان لەسەر ئەووە كۆن كە بانگ بۆ نوپۇزە فەرزەكان دەدرىت، بۆ نوپۇزى تر نادرىت وەك نوپۇزى جەنازەو جەزئەكان و وترو ئەوانە.. چونكە وەكو ووترا: بانگ بۆ ئاگادار كىردنەوہى موسولمانانە كە كاتى نوپۇزەكەتان ھات.. نوپۇزە فەرزەكان پەيوەستن بە كاتى ديارى كراوہوہ بۆيە بانگ ھەر بۆ ئەوان دەدرىت، نوپۇزە سووننەتەكانىش ھەر سەر بە نوپۇزە فەرزەكانن، بۆيە بانگى نوپۇزە فەرزەكان بۆ ئەمانىشن.. ئەمما نوپۇزى جەنازە لە راستىدا نوپۇز نىە، چونكە نە قىرائەتى تىدايە نە ركوع و سوجدە..

ئەو نوپۇزەھى بانگيان بۆ نادرىت

چۆن خەلكيان لى ئاگادار دەكرىتەوہ؟!

ئىمامى شافىعى فەرموويەتى بۆ ھەر نوپۇزىك كە قامەت كىردنى نەبىت دەشىت بوترىت (الصلاة جامعة) واتە نوپۇز كۆكەرودىە.. حەنبەلىەكانىش بۆ نوپۇزى جەزئە و خۆرگىران و مانگ گىران و نوپۇزەبارانە ئەم بۆچوونەى ئىمامى شافىعىيان قىبوول بووہ، مالىكى و حەنەفىەكان تەنھا لە خۆرگىراندا قىبووليانە^٢..

^١ البدائع (١٥٢/١)، المجموع (٨٣/٣)، مواهب الجليل (٤٦٨/١)، الشرح المتعم (٤١/٢).

^٢ ابن عابدين (٥٦٥/١)، المجموع (٧٧/٣)، مواهب الجليل (٤٣٥/١)، كشاف القناع (٢١١/١).

لهبه ره نهوهی هیج به لگه یه کی قورئان و سووننهت له بهر دهستدا نیه
نمه به سه لینیت، پیم وایه ناشیت که سی پیوه پابه ند بکریت. به تایبه تی
که کورا (نیجماع) یشی لهسه ره نیه..

مه رجه کانی بانگ

۱. هاتنی کاتی (جگه له سپیده به یانی):

مه رجه بانگدان نهوهیه که کاته که ی بووبیت، بانگدان پیش هاتنی
کاتی نوینزه که دروست نیه، مه گهر سپیده به یانی که دواتر ان شاء الله
باسی ده که یین بوچی وایه.. بانگدان له سه ره تای ده سپیکی کاته که دا باشتره
وهک له دواخستنی، تا خه لکه که له هاتنی کاتی فه رزه که یان ناگادار
ببنه وهو خوئی بو ناماده که ن.. سه ییدنا جابری کوری سه موره خوا لیی
رازی بیت ده یگ پرایه وه که بیلالی حه به شی خوا لیی رازی بیت، نیوه پروان
له گهل لار بوونه وهی خوردا بانگی دها، به لام قامهت کردنه که ی ماوهیه که
دوا ده خست، له سه ری کاته کاندای بانگی دهاو لیی تینه ده په پاندن: (عن
جابر بن سمره، قال: کان یؤذن بلال بالظهر حین تدحض الشمس ویؤخر
الإقامة شیئا، وکان لا یخرم فی الأذان عن الوقت). له ریوایه تیکی تردا
ده فه رموی: (ثم لا یقیم حتی یخرج الیه التبی صلی الله علیه وسلم، فإذا
خرج أقام حین یراه) ^۱ واته: پاشان قامه تی نه ده کرد تا پیغه مبه ری خوا
صلی الله علیه وسلم ته شریفی ده هیئا، هه ر که ده یبینی وا ته شریف
دینیت قامه تی ده کرد.

^۱ موسلیم (۶۰۶)، نه بو داوود (۵۲۷)، ترمزی (۲۰۲)، نه حمه د (۹۱/۵) سه حجه صحیح فقه
السنة (۲۷۶/۱).

بانگی سپیده‌ی بهیانی: دهشیت پیش دهرکهوتنی سپیده‌ی راست

(الفجر الصادق) بانگی بهیانی بدریت، ئەمه‌ش بۆچوونی پیشه‌وایان مالیک و شافعی و ئەحمەدو ئیسحاق و ئەبو سهورو ئەبو یوسف و ئیبنو حەزمە، چونکە سهیدنا ئیبنو عومەر خوا لییان رازی بیټ گیرایه‌وه که پیغه‌مبەری خوا صلی الله علیه وسلم دهیفرموو: (إِنَّ بِلَالاً يُؤَدِّنُ بِلَيْلٍ فَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَادِيَ ابْنَ أُمَّ مَكْتُومٌ) ^١ واته: بیلال که بانگ دەدات هیشتا شەوی ماوه، ئیوه هەر بخۆن و بخۆنه‌وه تا ئەو ساتە‌ی ئیبنو ئوم مەکتووم بانگ دهیفرموئ.. سهیدنا ئیبنو عومەر خوا لییان رازی بیټ دهئ: ئیبنو ئوم مەکتوومیش کویر بوو تا پێیان دهووت سپیده‌هات سپیده‌هات بانگی نه‌دهدا.. که‌وابوو ئەمه بانگی یه‌که‌م بوو، بۆ ئەوه دهدرا تا خه‌وتوو‌ه‌کان وه‌خه‌به‌ر بێن و ئەوی خه‌ریکی شه‌ونویژیتی که‌می‌ک بجه‌ویته‌وه، یان ده‌ست‌نوژی نوئ بکاته‌وه، یان ئەوی ده‌یه‌ویست به‌رپۆژوو بیټ پارشیوی تیدا ده‌کرد.. هه‌روه‌کو سهیدنا ئیبنو مه‌سه‌وود خوا لیی رازی بیټ ده‌گیرپته‌وه که پیغه‌مبەری خوا صلی الله علیه وسلم دهیفرموو: (لَا يَمْتَعَتُكُمْ أَذَانُ بِلَالٍ مِنْ سَخُورِكُمْ، فَإِنَّهُ يُؤَدِّنُ بِلَيْلٍ، لِيَرْجِعَ قَائِمُكُمْ، وَيُوقِظَ نَائِمُكُمْ...) ^٢ واته: بانگی بیلال ری خواردنی پارشیوه‌که‌تان لی نه‌گریت، چونکە ئەو هیشتا شه‌وه که بانگ دەدات، مه‌به‌ست له بانگه‌که‌ی ئەو ئەوه‌یه که ئەو که‌سه‌تان که له شه‌ونویژدایه بجه‌ویته‌وه، ئەوه‌تان که خه‌وتوو‌ه به‌خه‌به‌ر بیټ ..

^١ بوخاری (٦١٧)، موسلیم (١٠٩٢).

^٢ بوخاری (٦٢١)، موسلیم (١٠٩٣).

جمهوری پيشه‌وایان وایان به په‌سهند زانیووه له‌گه‌ل ده‌سپیکي کاتي سپیده‌دا بانگي دووهم بدریت، فهرمووشیانه بؤ نوپز هر ئه‌و بانگه‌شیان به‌سه مادام له کاتي خؤیدا دراوه.. به‌لام ئیمامی ئه‌بو حه‌نیفه‌و سوفیانی سه‌وری فهرموویانه: یه‌ک بانگه‌و ئه‌ویش نابیت بدریت تا سپیده‌ی راست روون ده‌بیته‌وه^۱.

۲ - نیه‌تی بانگدان:

له‌بهر ئه‌وه‌ی بانگدانیش خواپه‌رستیه‌و سه‌ربه‌خؤیه، نیه‌تی تایبه‌تی خؤی ده‌ویت، به‌ تایبه‌تی که پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم دم‌فهرموی: (إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ)^۲ واته: هه‌موو کاریک په‌یوه‌ستی نیازه‌که‌یه‌تی. مالیکی و حه‌نبه‌لیه‌کان ده‌ئین: ئه‌گه‌ر کابرایه‌ک زیکری خوی به‌ ته‌کبیر ده‌کرد (ده‌یووت الله اکبر)، پاشان وویستی بانگ بدات، ناشیت له‌ دوی ئه‌و ته‌کبیرانه‌یه‌وه بانگ ته‌واو کات، چونکه ئه‌و ته‌کبیرانه‌ی ناخړیته‌ ناو بانگه‌که‌وه، به‌لکو ده‌بیت بانگه‌که له سه‌ره‌تایه‌وه بدات^۳.

۳ - بانگ ده‌بی به‌ عه‌ره‌بی بیت:

مه‌زه‌هبی حه‌نه‌فی و حه‌نبه‌لی ده‌ئین: بانگ به‌ غه‌یری زمانی عه‌ره‌بی دروست نیه، به‌لام شافیعیه‌کان ده‌ئین: ئه‌گه‌ر که‌سی لی نه‌بوو بانگ به‌ عه‌ره‌بی بزانیت، ده‌شیت به‌ زمانیکی تر بیده‌ن^۴. نه‌مبینی به‌ لای نه‌و

^۱ المحلی (۱۶۳/۳)، المجموع (۸۸/۳)، الاوسط (۳۰/۳)، المبسوط (۱۳۴/۱).

^۲ بوخاری (۵۴) موسلیم (۱۹۰۷).

^۳ منتهی الارادات (۱۲۹/۱)، مواهب الجلیل (۴۲۴/۱)..

^۴ ابن عابدین (۲۵۶/۱)، کشاف القناع (۲۱۵/۱)، المجموع (۱۲۹/۳).

موسولمانی نه وروباو نه فریقاییشه وه بانگدان نه وهنده قورس بیت فیری نه بن، بویه پیم وایه بانگدان پیویسته به عهره بی بیت.

٤ - بانگ نابی وا بدریت که له فزه کانی بگوریت:

وهکو دریژکرنه وهی مه ددی همزه ی ته کبره ی ئیحرام (وهک نه وهی بووتریت: ءالله اکبر) چونکه نه مه ده بیته پرسیار: نایا خوا گه وره یه؟ یان (الله نه کبار) نه کبار سیفه تیکه بو خوی گه وره ناشیت.. یان مه ددی خویته ی به لام له سنوری ئاسایی زیاتر دریژ بکریته وه.. نه گهر ووشه که گورا بانگه که به تال ده بیته وه، نه گهر ماناشی نه گورا هر که راهته ی هه یه نه وهنده دریژ کریته وه..

٥ - ریز به ندی ووشه کانی بانگ:

ده بیت بانگدر بانگ به ریز به ندی ووشه ورسته کانی خوی بلیت که له سووننه تدا هاتوون، بی زیادو که م، بی پاش و پیش کردن، نه گهر هر یه که له مانه ی کرد به بوچوونی پیشه وایانی شهرع - جگه له ئیمامی نه بو حنیفه - بانگه که ی به تاله و ده بی له سهره تاوه دست پیبکاته وه.

٦ - نابی فاسل بکه ویتته نیوان ووشه ورسته ی بانگه وه:

واته ووشه ورسته کانی بانگ یه که به دوی یه کداو یه کسهری ده ولتیت بی نه وهی فاسلی قسه یه که یان کرده ویه که بخاته نیوانیان وه، مه گهر بپژمیت، یان بو ماوه یه کی که م یان چند جاریک بکوکیت، نه میان به پیی بوچوونی جمهوری شهرعناسان جائیزه.. به لام نه گهر توولس کیشا،

^١ ابن عابدین (٢٥٩/١)، منتهی الارادات (١٣٠/١)، المجموع (١٠٨/٣)، مواهب الجلیل (٤٢٥/١)..

^٢ البدائع (١٤٩/١)، مغنی المحتاج (١٣٧/١)، منتهی الارادات (١٢٨/١)، مواهب الجلیل (٤٢٥/١).

^٣ هه مان سهرچاوه کانی پیشوو.

يان کابراى بانگدر مه شغوول بوو، يان شتيكى لى هات، بانگه که به تال دمبيته وهو په کيکي تر بوى نيه له و شوينه وه ته و اوى کات، به لکو دمبيت له سهره تا وه دست پى بکاته وه.

٧ - بانگدر هه ول ددهات زورترين که س گوښيان له بانگه که ي بيت :

به وهى دهنگى زور بهرز کاته وه، يان بلنگو به کار بهينيت.. تا مه به ستى بانگدانه که که ناگدار کردنه وهى خه لکيه بيته دى، به لام نه گهر کابرا بانگى بو خوى ددها، مه رج نيه دهنگى بهرز کاته وه مه گهر نه وهندهى که نه وانهى تريش - که ده يانه ویت نوښه که ي له گه لدا بکن - گوښيان لى بيت. چونکه:

- له فهرمووده که ي سهيدنا نه بو سه عيدي خودريدا خوا لى رازى بيت هاتبوو: (فَإِذَا كُنْتَ فِي غَمِّكَ أَوْ بِأَدْيَتِكَ فَأَذْنَتِ بِالصَّلَاةِ فَارْفَعْ صَوْتَكَ بِالتَّذَاءِ فَإِنَّهُ لَا يَسْمَعُ مَدَى صَوْتِ الْمُؤَدِّنِ جِنَّ وَلَا إِنْسٍ وَلَا شَيْءٍ إِلَّا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ أَبُو سَعِيدٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)^١ واته: هر کاتيك لای مه ره کانت بوويت، يان له دهشت بوويت و بانگت دا، دهنگ زياتر بهرز که ره وه چونکه هه تا جنن و مروفي زياتر بانگه که ت ببيستن، له روژى قيامه تدا پاداشتي زياترت پى ده بریت.. نه بو سه عید فهرمووى: خوم له پيغه مبهرى خوام صلى الله عليه وسلم بيستوه که وای فهرمووه..

- ههروه ها که سهيدنا عهبدواللهى كورى زهيد خوا لى رازى بيت، که بو پيغه مبهرى خواى صلى الله عليه وسلم گيرايه وه که له خه ودا بانگيان فيرکرد، پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم پيى فهرموو: (فَطَمَّ مَعَ

^١ بوخارى (٦٠٩)، موسليم (١٢/٢).

بلال فالق عليه ما رأيت به، فإنه أئدى منك وأمد صوتاً^١ واته: ههسته لهگهډ بيلالدا برؤو ئه وهى بينيووته بؤى بگيرپروهه با ئه و بانگه که بليته وه، چونکه ئه وه دهنكى له تۆ خوشتره وه دهنكى زورتر ده پروات..

- له ريوايه تيکى تر دا ده فهرموى: (فم فلقته بلالا فإنه أئدى صوتا منك)^٢ واته: ههسته بيلال فيرکه با بليته وه، ئه وه دهنكى له تۆ خوشتره..
 ئه مه بؤچوونى شافيعيه کان و حه نبه ليه کان و قه و ليکى حه نه فيه کانه به لام لای مالیکيه کان و قه و لى به هيژى حه نه فيه کان ئه مه سووننه ته..

٨ - ئايا بانگدان به راديؤو ته سجيل و مۇبايل ده بيت له بلنډگووه

ليډريټ؟!

نه، نابيت، چونکه بانگدان خواپه رستيه کى سهر به خوږيه و پيويسته موسولمانان جيبه جيى بکه ن، ئه گهر که سيان بانگيان نه دا هه موويان گوناحبار ده بن.. و وتمان که پاداشتى بانگدان له پاداشتى پيشنويژى زياتره، ئيتر ئه وه خه لکه بؤ واز له و پاداشته گه وره يه ده يئن؟! نا، بؤيان نيه به به هانه ي ئه وهى که دهنكى خوشى بانگده ريکيان ده سکه و تووه، ئه وه بخه نه سهر بلنډگووى مزگه وت و واز له و خواپه رستيه به يئن.. نه بانگدانی ته سجيل کراو جائيزه نه ئيقتيدا به نويزى راديؤو ته له فزيؤن و ته سجيل کراو..^١

^١ ئه بوداوود (٢٤٤/١) ژماره (٤٩٩). ئه لبانى له (صحيح أبى داود (٩٨/١) ژماره (٤٦٩). ههروهها له إرواء الغليل (٥٠/١) ژماره (٢٤٦) به حه سه نى داناوه.

^٢ ترمزى و ئه حمه دو ئه بوداوودو ئيبنوماجه و ئيبنو خوزه يمه گيرپروايانه ته وه، ترمزى فهرموويه تى حه سه ن و سه حيجه، بروانه به سه حيجدانانى شيخى ئه لبانى له هه ر يه ك له

(صحيح سنن أبى داود، ١ / ٩٨ ژماره ٤٦٩، و صحيح ابن ماجه، ١ / ١٨٧ ژماره ٧٠٦)

^١ الشرح المتع (٦١/٢).

٩ - ناوېرکړدنی بانگدان و قامهت کردن به قسه کردن:

شهرعناسان له باسی دابېرکړدنی بانگ و قامهتدا به قسهی تر راجوین:

١ . قسه کردنی بانگدهر له ناو بانگ و قامهتدا جائیزه:

نهمه بوچوونی حهسهنی بهسری و عهتاء و قهتادهو ئیمامی نهحمدهه (بهلام له قامهتدا پئی جائیز نیه)، نهمانیش له سهیدنا سولهیمانی کورې سورهدهوه خوا لئی رازی بیټ دهگیرنهوه، ههروهها له عوروهی کورې زوبهیرهوه که عادهتهن فهرموودهو حوکمی شهرعی له عائیشهخانهوه دهگیریتهوه که پووریتی.. بهلگهی نهمان:

١ - (عن عبد الله بن عباس أنه قال لمؤذنه في يوم مطير: إذا قلت: أشهد أن لا إله إلا الله، أشهد أن محمداً رسول الله، فلا تفلن: حي على الصلاة، قل: صلوا في بيوتكم، قال: فكان الناس استكروا ذلك فقال: أتعجبون من ذا، قد فعل ذا من هو خير مني) واته: سهیدنا ئیبنو عهعباس خوا لییان رازی بیټ له روژیکدا که باران بوو دواى نهوهی که بانگدهرهکهی گهیشتبوه (أشهد أن محمداً رسول الله) فهرمانی پیکرد که له ناو بانگهدا نهئی (حي على الصلاة) بهلگو بلی: (الصلاة في الرّحال) واته نوښهکانتان له جیی خوټان بکهن (نهبادا بین بو مزگهوت) ووتیان: نهوه چیه؟! فهرمووی: له من چاکتر وای کردووه..

^١ بوخاری (٦١٦)، موسلیم (٦٩٩).

٢ - (عن موسى بن عبد الله بن يزيد أن سليمان بن صرد كات له صخبه كان يؤذن في العسكر وكان يأمر غلامه بالحاجة في أذانه) واته: سهیدنا سولهیمانی کوری سورهه خوا لئی رازی بیته که یاوهری پیغه مبهری خوا بوو صلی الله علیه وسلم، له ناو بانگدانه کهیدا فهرومانی به خزمه تکاره کهی ده کرد که بییداویستیه کانی بو بکات..

٢ . قسه کردنی بانگدهر له ناو بانگ و قامه تدا جائیز نیه:

ئهمه بوچوونی نه خهعی و ئیبنوسیرین و سهوری و ئیمامی مالیک و ئیمامی شافیعی و ئیمامی ئەبو حەنیفەیه.

٣ . ئەو قسانه جائیزه بانگدهر له ناو بانگ و قامه تدا بیکات

که بو نوێژ پیویستن: ئهمه بوچوونی ئیسحاقی کوری راهه وهیه و ئیبنول موزیریش ئەمه یانی به په سه ندرت بینوووه.. به بوچوونی ئەم بهرپزانه تهنها ووشه و رسته یهک جائیزه له بانگ و قامه تدا بووترین که په یوه ندیان به نوێژوه هه بیته، وهکو (صلوا فی رحالکم)..

. قسه له بانگدا جائیزه، به لام له قامه تدا نابیته: ئهمه ش

بوچوونی ئیمامی زوهریه که قوتابی سهیدنا ئەبو زهری غیفقاریه خوا لئی رازی بیته.

^١ بوخاری به موعه لله فی (١١٦/٢ فتح الباری)، ئیبنو ئەبی شهیبه به سه نه دی په یوه سه وه (٢١٢/١)، ئیبنولونزیر (٤٤/٢)، ئەبو نوعه می شیخی ئیمامی بوخاری به سه حیجی داناوه (فتح الباری ١١٦/٢).

رای په سهندتر: پيم وايه به پيی به لگهی سه لینراو ده گریت
قسهیهك له ناو بانگدا بگریت كه په یوهندی به نويزه وه هه بیټ، غهیری
نهو نابیت، نه گهر قسهیهك بؤ نويزو نويز خوینان زهرووری بوو دهسیت
له قامه تدا بگریت به قیاس لهسهر بانگ كه به لگه مان به دهسته وهیه..
والله اعلم.

سیفه تی بانگدهر

پیویسته نهو کهسهی بانگ ده دات نه سیفهت و رهفتارانهی تیدا بیټ:
١ - پیویسته نیه تی پاک بیټ و له بهر خاتری خوی گه وره بانگ
بدات، نهك بؤ پاره و ناوبانگ، یان بؤ نه وهی بلین دهنگی خو شه!
نه سلیش نه وهیه كه نابیت پاره لهسهر بانگدان وهر بگریت، چونكه
سهیدنا عوسمانی كوری نه بو العاس خوا لی رازی بیټ گیرایه وه كه
پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم پیی فهرموو: (.. واتخت مؤدنا لا
یاخت علی اذانه اجرا) ^١ واته: بانگدهریك بؤ بانگدان دیاری بکه كه
گری لهسهر بانگدانه كهی وهر نه گریت..

نه گهر کابرای بانگدهر سه رچاوهی بزوی نه بوو، بهرپرسیانی
حکومهت معاشیان بؤ دیاری کرد، بوی ههیه وهریگریت، چونكه
موسولمانان پیویستیان به دهنگ و بانگی نهو ههیه..

^١ نه بوداوود (٥٣١)، نه سائی (٦٧٢)، ترمزی (٢٠٩) ئیبنوماجه (٧١٤) شیخی نه لبانی له صحیح
أبي داود (١٤٦/١ - ٥٣١) ده فهرموی: سه حیجه..

٢ - پڤۆڤسته دهستپاک و ئه میندار بڤڤت، پڤڤغه مبهری خوا دهفه رمۆڤ: (والمؤدّن مؤتمن)^١ واته: بانگدەر که سڤکی ئه میندارو دهستپاکه، چونکه له لایه که وه کاتی نوڤۆڤژی خه لکی پڤ سڤپڤراوه، له لایه کی تره وه بانگدەر شه وو رۆڤژ چۆته سهر مناره که به رزترین ته لاری گه ره که که بووه تا له وڤوه بانگ بدات، ئه وهش یه عنی بینینی ناو مائی خه لکی، له بهر ئه وه شه که جمهوری شهرعناسان فه رموویانه بانگدانی فاسق که راهه تی هه یه.. ئیمامی ئیبنوته مییه ده لئ: بانگی فاسق به تاله چونکه پڤچه وانهی ئاراسته ی پڤڤغه مبهری خوا یه صلی الله علیه وسلم، ئه مهش لای حه نبه لیه کان بوچوونڤکی قبو له ^٢..

٣ - پڤۆڤسته دهنگی بلندی خو ش بڤڤت، له بهر ئه وه فه رمووده ی پڤڤغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که به عبدالله ی کوری زهیدی فه رموو: (فَقُمْ مَعَ بِلَالٍ فَالْقِ عَلَيْهِ مَا رَأَيْتَ بِهِ، فَإِنَّهُ أُنْتَدَى مِتَكَ وَأَمْدُ صَوْتًا)^٢ واته: ههسته له گه ل بیلالدا برۆو ئه وه ی بینووته بو ی بگڤره وه با ئه وه بانگه که بلڤته وه، چونکه ئه وه دهنگی له تو خو شتره وه دهنگی زۆرتر ده روات..

به لام ده شڤت له م سه رده مه دا بلندی دهنگ زۆر به گرنگ وه رنه گڤرڤت، چونکه زۆرینه ی شوڤن بانگ به بلندی گۆ ده دن.. به لام

^١ ئه بو داوود (٥١٧)، ترمزی (٢٠٧)، ئه حمه د (٢٨٤/٢) ئه لبانی ده فه رمۆڤ سه ححه (الارواء (٢٣١/١).

^٢ ابن عابدين (٢٦٢/١)، مغنی المحتاج (١٣٨/١)، مواهب الجلیل (٤٣٦/١)، المغنی (٤١٣/١)، الاختیارات (ل ٣٧).

^٣ ئه بو داوود (٢٤٤/١) ژماره (٤٩٩). ئه لبانی له (صحیح أبی داود (٩٨/١) ژماره (٤٦٩). ههروهها له إرواء الغلیل (٥٠/١) ژماره (٢٤٦) به حه سه نی داناوه.

پېویست ناکات بانگه که بکات له فه تارو نه للاوه یسی زوری له ره تیدا بکات و دریزی بکاته وه..

٤ - پېویسته شاره زای کاته کانی بانگ و گورانه کانیاں بیت که سال دوازه مانگه به سه ریاندا دیت، بو نه وهی هه موو بانگیک له ده سپیکی خویدا بدات وخوی وخه لکیش نه خاته هه له وه.. ده شیت که سپیکی تریش هاوکاری بیت، یان نامیرو دهمزگای بیر هینانه وه به کار بهینیت، چونکه نه وه سه لیتراوه که سه یدنا عبداللهی کوری نوم مه کتوم خوا لپی رازی بیت که بانگدهری دووه می پیغه مبهری خوا بوو صلی الله علیه وسلم نابینا بوو، که سپیکی تری هه بوو که پیی دهوت: وا سپیده هاتووه: (عن سالم بن عبد الله عن أبيه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إن بلالا يؤذن بليل فكلوا واشربوا حتى يتادي ابن أم مكتوم ثم قال وكان رجلا أعمى لا يتادي حتى يقال له أصبخت أصبخت).^١

^١ بوخاری (٥٩٢).

سيفه تى بانگ

بانگ له پيغه مبهري خواوه صلى الله عليه وسلم به سى شيوه
گيڤراوه ته وه:

يه كه م: پازده رسته يى (چوار ته كبير (ووتنى الله اكبر)، ئينجا ههر
رسته يه كه دوو جار جگه له لا اله الا الله كوتايى كه يه كه جار ه). ئه مهش
له فه رمووده كه سهدنا عبدالله كورى زه يده وه خوا لى رازى بيت
هاتووه: (لَمَّا أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالتَّاقُوسِ يُعْمَلُ لِيُضْرَبَ بِهِ
لِلنَّاسِ لِجَمْعِ الصَّلَاةِ طَافَ بِي وَأَنَا نَائِمٌ رَجُلٌ يَحْمِلُ نَاقُوسًا فِي يَدِهِ فَقُلْتُ: يَا
عَبْدَ اللَّهِ أَتَبِيعُ التَّاقُوسَ؟ قَالَ: وَمَا تَصْنَعُ بِهِ؟ فَقُلْتُ: نَدْعُو بِهِ إِلَى الصَّلَاةِ،
قَالَ: أَفَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مَا هُوَ خَيْرٌ مِنْ ذَلِكَ؟ فَقُلْتُ لَهُ: بَلَى، قَالَ: فَقَالَ: تَقُولُ:
اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ

حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ

حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

قال: ثم استأخر عني غير بعيد، ثم قال: وتقول إذا أقمت الصلاة:

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ

حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ

فَإِذَا قَامَتِ الصَّلَاةُ فَدَامَتِ الصَّلَاةُ

الله أكبر الله أكبر

لا إله إلا الله

فلما أصبحت أتيت رسول الله صلى الله عليه وسلم فأخبرته بما رأيت فقال: إنها لرؤيا حق إن شاء الله فطمع بلال فألقى عليه ما رأيت فليؤذن به فإتته أتدى صوتاً منك، فطمنت مع بلال فجعلت ألقى عليه ويؤذن به قال: فسمع ذلك عمر بن الخطاب وهو في بيته فخرج يجر رداءه ويقول والذي بعثك بالحق يا رسول الله لقد رأيت مثل ما رأى فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: فله الحمد^١ كه پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم به نابه دلي (له ريويا تي تر دا وا هاتوو) رازي بوو زهنگي نه سارا بوو كو كردنه وهى موسولمانان بوو نويز لي بدرتي، پاش ماويهك عبداللهى كورى زهيد هم خه وهى بينى كه دهلي: له خه وندما كابرايه كم بينى دوو زهنگي پييه و دهگهري، ووتم: زهنگ ده فروشيت؟! ووتى: بو جيته؟! ووتم: خه لكى بوو نويز پي كوده كه مه وه، ووتى: نه دى بو جى شتيكى باشرت فير نه كه م؟! ووتم: بو جى نا؟! ووتى: بلي: خوا گه ورهيه خوا گه ورهيه خوا گه ورهيه خوا گه ورهيه، شايه تي ددهم كه هيچ خوايهك نيه شايانى په رستن بيت جگه له الله، شايه تي ددهم كه محمد نيرواوى خوايه شايه تي ددهم كه محمد نيرواوى خوايه، وهرن بوو نويز وهرن بوو نويز، وهرن بوو سهر فرازي وهرن بوو سهر فرازي، خوا گه ورهيه خوا گه ورهيه، هيچ خوايهك نيه شايانى په رستن

^١ نيمامى نه حمده (١٥٨٨١)، ترمزى (١٧٤ و ١٨٩)، نيبنوماجه (٦٩٨ و ٧٠٦) نه بوداود (٤٢١) نيبنو خوزميه به سه حيجى داناوه (١٨٩/١) ههروهها نيبنو حيبان (٥٧٢/٤) به لام شيخي نه لبانى به حه سه نى داناوه له: ارواء الغليل (٢٦٤/٢) و تمام المنه (١٤٥). له صحيح سنن ابي داود (٤٦٩) دا فهرموويه تي حه سه ن و سه حيجه.

بیت جگه له الله.. که قامه تیش ت کرد بلی: خوا گه ورهیه خوا گه ورهیه، شایه تی ددهم که هیچ خواجه شایانی په رستن نیه جگه له الله، شایه تی ددهم که محمد نیروای خواجه، وهرن بۆ نویژ وهرن بۆ سه رفرازی، نویژ دابه سترای نویژ دابه سترای، خوا گه ورهیه خوا گه ورهیه، هیچ خواجه نیه شایانی په رستن بیت جگه له الله.. بۆ به یانی هاتمه خزمه ت پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم و خه ونه که م بۆ گپرایه وه، فه رموی: نه گهر خوا چه زکات نه م خه ونه چه قه، دهی سا له گه ل بیلالدا برۆو نه وهی پی بلی که بینیت تا بیکاته بانگ و خه لکه که ی پی بانگ بکات، نه وه دهنگی له دهنگی تر خوشتر و بلن دتره.. منیش بیلالم فیئر کردو له گه لیدا چووم، نه ویش کردیه بانگ و دای، که عومه ری کوری خه تتاب له ماله که ی خویه وه بیستی، به هه له داوان هاته دهره وه، عه باکه ی به ری به دوا ی خویدا راده گیشا، به پیغه مبه ری خوا ی صلی الله علیه وسلم فه رموو: به و خواجه ی جه نابتی به چه قه وه به نیروای خوی ناردوو، منیش وه کو نه مه م له خه نمدا بینی، پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فه رموی: دهی سو پاس بۆ خوا..

ئیمامی نه بو چه نیفه و ئیمامی نه حمه د نه م شیوه یان وهر گرتوو^١.
 - له ریوایه تیکی تر دا هاتوو که نۆزده رسته ووشه بووه قامه تیش چه قده ووشه، نه م دوو رسته زیاده یه نه وه یه که پیی دهوتریت (ته رجیع) واته ووتنی شایه تمان به دهنگی نزم که ناماده بووان گو ییان لی بیت ئینجا ووتنه وهی به دهنگی بهرز، یه عنی بانگده ره که دوا ی چوار جار ووتنی الله اکبر به دهنگی نزم دهلی (أشهد أن لا إله إلا الله) ئینجا به دهنگی بهرز

^١ البدائع (١٤٧/١)، المغنی (٤٠٤/١)، الاوسط (١٦/٣).

دحليټه وه، ههروهه به دهنگيكي نزم دهلي: (أشهد أن محمداً رسول الله) نينجا به دهنگي بهرز دهليټه وه.. نه مه ريوايه تي سهيدنا نه بو مه حزووره يه^١ خوا ليى رازي بيت..

نه مهش مه زهه بي نيمامى شافيعيه^٢.. به لام له ناو كوردا كه شافيعي مه زهه بن كه متر له سهر نه م شيويه دهرؤن..

فه رمووده وانان هه ر نه م دوو ريوايه تهيان به په سه ند داناون، ريوايه تي تر كه شيويه تريان باس فه رمووه فه رمووده وانان قسه يان له سهر سه نه ده كانيان كر دووهو به زه عيفيان داناون..

نه وهى له كو نه وه تا ئيستا بوچووني زورينه ي شه رعناسانه نه وه يه كه ته رجيع زور جه خت ليكراو نه بووه، چونكه زانراوه كه نه وه نده ي سه يدنا بيلالى حه به شي خوا ليى رازي بيت له خزمهت پيغه مبهري خوادا صلى الله عليه وسلم بانگيداوه نه يكر دووه، نه گه ر سووننه تي موئه كه كه دهش بوايه پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم زياتر جه ختي لي ده كرده وه.. هه ر نه وه شه هوى نه وه ي كه ئيستا له سه راسه ري جيهاندا كه بانگ دهر يت كه م بانگده ر هه يه ته رجيعه كه بكات..

نيمامى نه حمه د ره حمه تي خواي لي بيت هه رچه نده شيوازي يه كه مي به په سه نده تر داناو، به لام دهلي: هه موو شيوه كان هه ر جائيزن، نه مه ئيختياري نيمامى ئيبنو ته يميه و شيخ بن بازي ره حمه تيشه^٣.. پيم وايه

^١ نه بو داوود (٥٠٠، ٥٠٣)، ترمزي (١٩٢)، نه سائي (٤/٢)، ئيبنوماجه (٧٠٩). شيخي نه لباني دهقه رموي سه حيجه (صحيح سنن النسائي (٦١٣).

^٢ الام (٨٥/١).

^٣ ابو داوود: مسائل احمد (٢٧)، المغني (٤٠٤/١)، مجموع الفتاوى (٣٣٦/٢٢)، ابن عثيمين: الشرح المتع (٥١/٢)، ابن باز: مجموع فتاوى ابن باز (١٣٩/٢٩).

ئهم شیوه بانگهی له ناو کوردا (بئ ته رجیع) دهکرت بگریته بهرو
راجویی له سهه دروست نهکرت، په سهه ندره.. والله اعلم.

زیاده کهی بانگی بهیانی (الصلاة خیر من النوم)

شه رعناسان بهم زیادهیه دهئین (التیویب: ته سویب) که بریتیه له دوو جار ووتنی (الصلاة خیر من النوم) له نوئزی بهیانیدا دواى حه یعه له کان^١.. ته سویب لای جمهوری شه رعناسان سووننه ته، به لگه یان فه رمووده کهی ئه بومه خزوره (یان ئه بومه خزوره) یه که تییدا هاتوو: (فإن كان صلاة الصبح قلت: الصلاة خیر من النوم، الصلاة خیر من النوم، الله اکبر الله اکبر، لا اله الا الله)^٢ واته: له بانگی بهیانیدا بئ: نوئز باشتره له خهوتن، نوئز باشتره له خهوتن.. له ریوایه تیکی تریدا دهفه رموی: (فی الأولى من الصبح) واته له بانگی یه کهمی سپیده دا بیئ.

ئه وه سه لئیراوه که ته نها له بانگی یه کهمی سهیدنا بیلالدا خوا لیئ رازی بیئ ته سویب ووتراوه، نهک له بانگی دووه می سهیدنا ئیبنو مهکتوومدا خوا لیئ رازی بیئ، که له سهه رتهای دهسپیکی سپیده ری راسته قینه دا داویتی.. به لگه له سهه ئه مه:

^١ واته که دوو جار دهوترت (هی علی الصلاة) ، دوو جاریش (هی علی الفلاح).. له عه ره بییدا به (بسم الله الرحمن الرحيم) دهوترت به سهه له وه به (الحمد لله) دهوترت حه مه له وه به (لا حول ولا قوة الا بالله) دهوترت: حه وه له.. وه هه وه ها..

^٢ ئه بو داوود (٥٠١)، نه سائی (٨٧/٢)، ئه حمه د (٤٠٨/٣) شیخی ئه لبانیس به سه حیجی داناوه له ته خریجی فه رمووده کانی: (مشکاة المصابیح (٦٤٥).

١. سهیدنا ئیبنو عومهر خوا لی رازی بیت دهلی (الصلاة خیر من التوم) له دواى (حی علی الفلاح) دهوترأ..

٢. له ریواتی دووه می فهرمووده که ی سهیدنا ئه بو مه حزوره (یان ئه بو مه حزوره) دا هاتوو که دهلی: (فی الأولى من الصبح) واته له بانگی یه که می سپیده دا بیلئ..

که وابوو ئیمه له م سهرده مه دا سووننه تی کمان له م بانگه دا واز لی هی ناوه و بیدعه یه کمان کردوته ری باز:

یه که م: وازمان له بانگی یه که می به یانی هی ناوه، که له ویدا دوو جار دهوتریت (الصلاة خیر من التوم)!

دووه م: له بانگی دووه مه دا ده لیین: (الصلاة خیر من التوم) ئه مه ش بیدعه یه.. چونکه هیچ به لگه یه کی له سهر نیه و به زور خزینراوته ئه وپوه.. له مه ش بیدعه تر ئه ویه که هه ندیک له شهرعناسانی حه نه فی وشافیعی فهرموویانه: ده شی ت له بانگی خه وتنانیشدا بوتری ت! چونکه هو شدارى دانه به خه لکی که نوپز باشتره له خه وتن!! ته نانه ت هه ندیک شافیعی مه زه بی کور تبین فهرموویانه: ده شی ت له هه موو نوپزه کاندای بووتریت! له کاتیکدا که سهیدنا عومهری کور ی خه تتاب گو یی له یه کی ک بوو بانگی نیوه رۆی ده دا ووتی (الصلاة خیر من التوم) له مال درپه ری، ووتیان: بو گو ی؟! فهرمووی: ئه و بیدعه یه هی نامه ده ره وه ..

^١ به یه یقی (٤٢٣/١)، الطحاوی: شرح معانی الآثار (٨٢/١) ئیمامی ئیبنو حه جهر له فه تحدا ده فه رموی: اسناده حسن..

^٢ ئه بو داوود (٥٢٨)، به یه یقی (٤٢٤/١)، ئه لبانی له ارواء الغلیل (٢٣٦) به حه سه نی ناساندوه.

ئەمه جگه لهوهی که لهو سهردهمهدا دوو یاوه‌ری به‌ریژ بانگیان داوه
نهك يهك. ئەمەش بۆ خۆی کوێر کردنهوهی سووننه‌تیکی تره..
به حساباتی زه‌مان ده‌شیت که بانگی یه‌که‌م بیست بۆ سی ده‌قیقه
پیش بانگی دووهم بدریت و له‌ویدا بووتریت (الصلاة خير من النوم)..

چی له بانگداندا باشه بگریت؟

١- هه‌بوونی ده‌ستنوێژ:

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی بانگدان خواپه‌رستیه، خواپه‌رستیش به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی
باشتر وایه به‌ ده‌ستنوێژه‌وه بگریت، به‌لام ئه‌گه‌ر بێ ده‌ستنوێژ بانگیدا به
بۆچوونی هه‌موو شه‌رعناسان هه‌ج ئیشکالیکی نیه‌و بانگه‌که‌ی دروسته‌و
خیری خۆی ده‌سکه‌وتوووه.. ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر له‌ش پاکیش نه‌بی‌ت
به‌لگه‌یه‌کی وا نیه‌ رێ له‌ بانگدانی بگریت، مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی که هه‌ندیك
شه‌رعناسی وه‌کو ئیسحاق وئیمامی ئه‌حمه‌د رییان لێ گرتوووه١..

٢- بانگدان به‌ پێوه:

شه‌رعناسان له‌وه‌دا راجوئ نین که سووننه‌ت وایه که بانگ به‌ پێوه
بدریت، مه‌گه‌ر که‌سیك نه‌توانیت، چ به‌ هۆی نه‌توانینی خۆی یان سه‌ختی
جیگاکه‌ی یان به‌ هۆی تره‌وه.. ئیمامی مالیک و ئه‌وزاعی و ئه‌هلی ره‌ئ
بانگدانیان به‌ دانیشتنانه‌وه پێ باش نیه٢..

^١ الاوسط (٢٨/٣).

^٢ الاوسط (٤٦/٣).

. نه و هس سه لاینراوه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به بیلالی فهرموو: ههسته بانگه که بده: (قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا بِلَالُ فَمَنْ فَتَادَ بِالصَّلَاةِ)^١.

. له ریوایه تییکی فهرمووده که ی عبداللهی کوری زمیددا خوا لیی رازی بیټ هاتوو: (رَأَيْتَ فِي الْمَتَامِ كَانَ رَجُلًا قَائِمًا.. فَأَذَنَ..)^٢. واته له خه ونه که مدا کاباریه کم بینی راوه ستاوه و.. پاشان بانگی دا..

٢- رووکردنه قبیله:

شهر عناسان هه موو پییان وایه که رووکردنه قبیله له کاتی بانگداندا سووننه ته^٢.. چهن دین فهرمووده له و باره وه ریوایه ت کراوه به لام فهرمووده وانان قسه یه یان له سهر زوړینه یان کردوو.. هه شیانه حه سه ن یان سه حیجه، له وانه:

. فهرمووده ی ئیبنو زهید خوا لیی رازی بیټ که ده لی: (إِنَّ الْمَلِكَ الَّذِي رَأَاهُ يُؤَدِّنُ، اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ)^٤ واته: نه و فریشته یه ی که بینی بانگی ده دا رووی له قبیله کردبوو..

. نه بو داوود له سونه نه که یدا / باب الاذان فوق المنارة ریوایه تی کردوو که سه یدا بیلال خوا لیی رازی بیټ له سه ربانی مالیکه وه بانگی ده دا که به رزترین وپان وپوړترین سه ربانی هه بوو چونکه به رامبه ر قبیله بوو^٤

^١ بوخاری (٦٠٤)، موسلیم (٣٧٧).

^٢ ئیمامی نه حمهد (٢٣٢/٥)، ئیبنو نه بی شه یبه (٢٠٣/١).

^٣ الاوسط (٢٨/٣).

^٤ نه بو داوود و فهرمووده وانانی تریش گپراویانه ته وه و شیخی نه لبانی رحمه تی له ارواء الغلیل (٢٥٠/١) ژماره (٢٣٢) به سه حیچی داناوه..

۴. بانگدر له کاتي بانگاندا په نجهی شایه تمانی دهکاته

گوینچه یه وه:

نهمهش له سهدنا بیلاله وه سه لیراوه، سهدنا نه بو جوحه یفه خوا لئی رازی بیت دهگیریته وه که: (رأيتُ بلالاً يُؤدّن، أتتبعُ فاه، هاهنا وهاهنا، وإصبعاهُ في أدنيه)^۱ واته: بیلالم بینی بانگی ددها، سهرنجی دهمیم دا لای به ملاولایدا دهکرد، دوو په نجهشی له ههر دوو گوینچه یدا بوون..

۵. بانگدر له کاتي ووتنی حه یعه له کاندای رووی بو لای راست وچه پی

دهسورینیت:

ریوایه تی تری فهرمووده ی نه بو جوحه یفه هه یه که دهلی: (رأيتُ بلالاً خَرَجَ إِلَى الْأَبْطَحِ فَأَدَّنَ فَلَمَّا بَلَغَ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْقَلَّاحِ لَوَى عُنْقَهُ يَمِينًا وَشِمَالاً وَلَمْ يَسْتَدِرْ)^۲ واته: بیلالم بینی که له نه بته ح بانگی ددها، که گه یشته حه یعه له کان ملی به لای راست وچه پدا سوراند، به لام له شی نه دهسوراند.. نهمهش بوچوونی جمهوری شهرعناسانه جگه له نیمامی مالیک که نکوولی لیکردووه! نیمامی نه حمه دو نیسحاقیش فهرموویانه نه گهر کابرا له سهر مناره وه بانگی ددها، باشتر وایه رووی بو لای راست

^۱ ژماره (۵۱۹) نه لبانی له (ارواء الغلیل (۲۴۶/۱) به چهن دین سه نه ده وه باسی نیوه کردووه و به حه سه نی ناساندووه..

^۲ ترمزی (۱۹۷)، نه حمه د (۳۰۸/۴)، نیبنوماجه (۷۱۱) نه لبانی ده فهرمووی: سه حیه (الارواء (۲۳۰). نه بو داوود (۵۲۰) نه سله که شی لای بوخاری (۶۳۴) و لای موسلیم (۴۰۳) یه..

^۳ نه بو داوود (۵۲۰) نه سله که شی لای بوخاری (۶۳۴) و لای موسلیم (۵۰۳) یه..

^۴ نه بته ح ناوچه یه که بووه له خواری مه که وه، به لام به هه موو بیابانیکی تریش ده لین که شیوی بچووی تیدا بیت که ناو دریبیتی..

وجهی خوی وهرچه رخیښت^۱.. بئ گومان نه گهر کابرا به بلندگو بانگی
ددا پښوښتی به وهرچه رخانندی رووی نامښت..

٦. بانگدهر ده توانیت دوو دوو ته کبیره کان پیکه وه بلیت:

واته: ده توانیت ههر دوو ته کبیره به نه فه سیك بلیت، نهك ههر
ته کبیره و به حیا، یان ههر چوار ته کبیره که به نه فه سیك، سهیدنا
عومهری کورپی خه تتاب خوا لیی رازی بیت ده گپرتته وه که پیغه مبهری
خوا صلی الله علیه وسلم فهر مووی: (اذا قال المؤمن: الله أكبر الله أكبر فقال
أحدكم الله أكبر الله أكبر، ثم قال: أشهد أن لا اله الا الله، قال أشهد أن لا اله الا
الله.. من قلبه دخل الجنة)^۲ واته: نه گهر بانگدهر ووتی: (الله أكبر الله أكبر)
که سیك له ئیو هس ووتیه وه: (الله أكبر الله أكبر) پاشان که ووتی: (أشهد أن لا
اله الا الله) ئه ویش ووتیه وه: (أشهد أن لا اله الا الله).. نه گهر له ناخی
دلپه وه بیلیتته وه ده چیتته به هه شته وه..

بئ گومان وه لاملدهر وه دی بانگه کهش وه کو ئیمامی نه وه وی ده لی: ههر
ئاوا ههر دوو ته کبیره پیکه وه ده لیته وه^۳..

^۱ الاوسط (٢٦/٣).

^۲ موسلیم (٢٨٥)، ئه بودا وود (٥٢٣).

^۳ النووی: شرح مسلم (٧٩/٣).

وسلم که له کۆری وادابوو که بانگی دا، وا وهلامی دایه وه که له منتان بیست.

ئهگهر بانگدهر ووتی (الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ) ناوتریت (صَدَقْتَ وَبَرَّرْتَ وَبِالصَّدَقِ نَطَقْتَ): چونکه هیج به لگه یه کمان له بهر

دهستدا نیه.. ئهگهر بانگدهر له بانگی یه که می سپیهدا ووتی: (الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ) به پئی فهرمووده که ی سهیدنا ئه بو سه عیدی خودری له وهلامیدا وهکو خۆی دهوتریته وه، چونکه به لگه مان نیه که ئه وهلامی خه لگیمان بو بچه سپینیت که ده ئین (صَدَقْتَ وَبَرَّرْتَ وَبِالصَّدَقِ نَطَقْتَ) ههر چه نده هه ندیک شه رعناسی به ریزی وهکو ئیمامی نه وهوی و کاسانیش ئه وهیان په سه ند کردوو که وا وهلامی بدریته وه، به لام به بی به لگه ناتوانین ئه و زیکره به چه سپینین..

۲ - دوعا بو پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم داوی ته واو بوونی بانگ:

دوعایه کی تایبه ت هه یه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم داوی له ئوممه ته که ی کردوو که ههر کاتیک گوئیان له بانگ بوو، وهلامی بانگدهر که بده نه وه و پاشان ئه و دوعایه به تایبه ت بو جه نابیان بکه ن..

دوعاکه ش ئه مه یه: (اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَخْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ)^۱ واته: هانا خوایه، خاوهنی ئه م بانگه وازه ته واوو نوێژه پیاده کراوه، ئه و وه سیله و گه وره ییه به محمد ببه خشه، خوایه ئه و پله و پایه ریزداره ی به ئینت پییداوه، بو ی بهینه دی..

^۱ بوخاری (۵۷۹). ئه لبانی: صحیح الجامع (۶۴۲۳).

سهدنا عبداللهی کورې عمر خوا لییان رازی بیټ دهگپرتهوه که گوی لیبووه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهیغه رموو: (إذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل ما يقول، ثم صلوا علي، فإنه من صلى علي صلاة صلى الله عليه عشرا، ثم سلوا لي الوسيلة، فإنها منزلة في الجنة لا تنبغي إلا لعبد من عباد الله، وأرجو أن أكون أنا هو، فمن سأل الوسيلة حلت له الشفاعة)¹ واته: که گویتان له بانگدر بوو، وهکو نهو بیلینه وه، پاشان سه لا واتم لی بدن، (داواکهن خوی گه وره دروودی خویم به سهردا ببارینیت) هر که سیک سه لا واتیک لی دام خوی گه وره دهقات رحمه تی خوی به سهردا دهبارینیت، پاشان دوام بو بکهن وه سیله م به نسیب ببیت، وه سیله پله وپایه کی به هه شته، ته نها بو بهنده کی له بهنده کانی خوا دانراوه منیش نومیده وارم نهو بهنده یی خوا بم، هر که سیک دعای نهو وه سیله بو بکات تا به نسیم ببیت، شایانی شفاعته تم ده بیت..

۳- رازی بوون به خواو به پیغه مبهری صلی الله علیه وسلم و به دینه که ی:

سهدنا سه عدی کورې نه بو وه قاس خوا لی رازی بیټ ده لی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فه رموی: (مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ الْأَذَانَ: وَأَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيَتْ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ)² واته: هر که سیک که گوی له بانگ ده بیت و ده لی: منیش شایه تی دده م که هیج خویه ک نیه شایانی په رستن بیټ جگه له الله، که تاك و ته نه ایوه و شهریکی نیه، شایه تی دده م که محمد صلی الله علیه وسلم

¹ سه حیجی لای موسلیم (۲۸۴)، نه بوداود (۵۲۳)، ترمزی (۳۶۹۴)، نه سائی (۲۵/۲).

² سه حیجه و لای موسلیم (۲۸۶)، نه بوداود (۵۲۵)، ترمزی (۲۱۰)، نه سائی (۲۶/۲).

بهنده و نیرراوی خوایه، رازیم به پهرومردگاریتی خوا، به ئیسلام که بهرنامهیه و به محمد صلی الله علیه وسلم که پیغمبهره، له گوناحه کانی دهبوریت..

۴ - دوعاگردن له نیوان بانگ و قامه تدا:

کاتی دواى بانگ و پیش قامهت کردن هه لیکه بۆ ئومیدی قبول بوونی دوعا، بۆیه پیویسته موسولمان بۆ دوعاو پارانه وهی خوئی به کار بهینیت.. سهیدنا ئه نه سی کوری مالیک خوا لی رازی بیئت دهلی که پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهیفرموو: (الدُّعَاءُ لَا يَرُدُّ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ (فَادْعُوا) واته: دوعای نیوان بانگ و قامهت رمت ناکریته وه.. دهی سا دوعای تیدا بکهن..

۴ - دوعاگردن له دواى ته و او بوونی بانگ:

سهیدنا عبداللهی کوری عه مر خوا لییان رازی بیئت دهگیریته وه که کابرایهک عهرزی پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم کرد: (يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ الْمُؤَدِّنِينَ يَفْصَلُونَنَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قُلْ كَمَا يَقُولُونَ، فَإِذَا انْتَهَيْتَ فَسَلْ تَغْطِئَةً) واته: ئه ی پیغمبهری خوا بانگدهران له ئیمه باشترن (پاداشتیان زۆرتره) پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم

^۱ ئه بو داوود (۵۲۱)، ترمزی (۲۱۲)، ئیبنوخوزیمه (۴۲۵)، ئه حمه د (۱۵۵/۳ ژماره ۱۲۶۰۶) شیخی ئه لبانی رحمه تی به سه حیجی ناساندوو: مشکاة المصابیح (۶۷۱)، صحیح ابي داود (۵۲۴)، ارواء الغلیل (۲۴۴)..

^۲ ئه بو داوود (۵۲۴)، ئیبنوحیببان (۱۶۹۵)، ئه حمه د (۱۷۲/۲) شیخی ئه لبانی به سه حیجی داناوه: صحیح ابي داود (۵۲۴)..

فهرمووی: وهکو نهوان بلیره وه، که تهواو بوویت داواکهو وهلامت بدریته وه..

نابیت که بانگ درا مزگهوت جی بهیلیت مه گهر عوزری هه بیت:

که له مزگهوتیکدا بانگ دهریت، موسولمان بوئی نییه پروات و نوښتی جه ماعه ته که نهکات، مه گهر عوزری هه بیت.. نه بو شه عساء دهلی: لای نه بو هورهیره دانیشتبووین، بانگی دا، کابرایه که هه ستاو مزگهوته که ی به جیهیشت، نه بو هورهیره فهرمووی: (أما هذا فقد عصى أبا القاسم) واته: نه م کابرایه سهرپیچی له فرمانی بابی قاسم (پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم) کرد. ئیمامی نه وهوی دهلی: نه وه به لگهی نه وهیه که چوونه دهره وه له مزگهوت دوا ی نه وهی بانگی تیدا دراو پیش نه وهی نوښره که بکریت که راهه تی هه یه، مه گهر بو که سیک که عوزری هه بیت^۱.. عوزر وهکو ده ستونوښترنه وه، غوسل دهرکردن بو یه کیک که بیری چووبیت، یان که سیک ده ستونوښتی گرانه، یان دهرشیته وه یان شتیکی تری لهو حاله تانه ی به سهر دیت.. یان وهکو ئیمامی ئیبنو حه جهر دهلی: پیشنوښتی له مزگهوتیکی تر دهکات^۲.

★ ★ ★

^۱ موسلیم (۶۵۵)، نه بودا وود (۵۳۶)، نه سائی (۲۹/۲)، ترمزی (۱۳۱)..

^۲ شرح مسلم (۱۵۷/۵)، ترمزی (۳۹۸/۱) به توښینه وهی شیخ نه حمده شاکر رحمه الله.

^۳ فتح الباری (۱۴۲/۲).

هه‌ندیک هه‌له‌ی بانگده‌ران^۱

بانگدان خواپه‌رستیه، خواپه‌رستیش ته‌وقیضیه، واته‌ چۆن له پیغه‌مبه‌ری خواوه‌ هاتوو ه‌ پ‌یویسته‌ ئاوا بکریته‌وه، ه‌یج گوفتارو ره‌فتاریکی به‌ ب‌ی به‌لگه‌ بۆ زیاد ناکریت و ه‌یجیشی به‌ ب‌ی به‌لگه‌ ل‌ی که‌م ناکریته‌وه.. به‌لام به‌ داخه‌وه بانگدان و قامه‌ت کردنیش وه‌کو خواپه‌رستیه‌کانی تر هه‌له‌و په‌له‌ی زۆری بیدعه‌و که‌م و کورتی که‌وتۆته‌ سهر، له‌وانه‌:

- یه‌که‌م: هه‌له‌ی بانگده‌ران:

۱. له‌راندنه‌وه‌و در‌یژکردنه‌وه‌ی پ‌یته‌کانی مه‌دد زیاتر له‌ سنوری

خۆیان

۲. زیاد کردنی ووشه‌ی (سیدنا) بۆ پ‌ییش ناوی پیغه‌مبه‌ری خوا

صلی الله علیه وسلم له‌ شایه‌تمانه‌که‌دا..

۳. ته‌سبیحات کردنی پ‌ییش بانگ و سه‌لاو شیعر خویندنه‌وه‌ دوا‌ی

بانگ

۴. سه‌لاواتدان له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم پاش بانگ.

۵. فاتیه‌دادانی دوا‌ی بانگ.

۶. پابه‌ند نه‌بوون به‌ شیوه‌و چۆنیه‌تی شه‌رعی بانگه‌که‌وه.

۷. واز ه‌ینان له‌ بانگی یه‌که‌می به‌یانی و زیادکردنی ته‌سویب

(ووتنی الصلاة خیر من النوم) بۆ بانگی دووه‌م..

^۱ عماد زکی: بدع و أخطاء المصلین / التوفيقية للنشر و التوزيع.. له‌ صحیح فقه السنة وه‌ وهرگیراوه (۲۸۸/۱).

- دووهم: هه‌له‌ی گویگرانی بانگ:

۱. پابه‌ند نه‌بوون به‌و گوفتارو ره‌فتاران‌ه‌ی ده‌رباره‌ی بانگ باس کران، یان ئیه‌مال کردن و گوئ پینه‌دانیان.
۲. ووتنی (لَبَّيْكَ) له‌گه‌ل بیستنی بانگه‌که‌دا.
۳. ماچ کردنی نینۆکه‌ گه‌وره له کاتی ووتنی شایه‌تمان‌ه‌که‌و هینانیان به‌سه‌ر چاوه‌کاندا!
۴. زیاد کردنی (وَالدَّرَجَةُ الرَّفِيعَةُ الْعَالِيَةُ) بۆ دوعای وه‌سیله‌که‌ی دوا‌ی بانگدان که سه‌نده‌ی ساغ نه‌بوته‌وه که له‌و دوعایه‌دا بی‌ت، ئه‌مما (إِنَّكَ لَا تَخْلِفُ الْمِيعَادَ) ریوایه‌تی به‌یهیقه‌یه‌و شه‌رعناسانیکی کۆن وه‌ک نه‌وه‌وی و نوئ وه‌گو شیخ ئیبن‌باز به‌ سه‌حیحیان ناساندووه‌و کاریان پی کردووه‌.
۵. سویند خواردن به‌ بانگ و به‌ هه‌قی بانگه‌که‌!!

- سییه‌م: هه‌له‌ی کاتی قامه‌ت کردن:

۱. وه‌لام نه‌دانه‌وه‌ی گویگرانی.
۲. ووتنی (أَقَامَهَا اللَّهُ وَ أَدَامَهَا مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) که زۆرینه‌ی مه‌لای کورد ده‌یلین، زیاده‌یه‌و ناسه‌لمینریت، موناقه‌شه‌ی فه‌رمووده‌وانان و شه‌رعناسان له‌سه‌ر (أَقَامَهَا اللَّهُ وَ أَدَامَهَا) که‌یه‌تی که ده‌ره‌ق ئه‌ویش فه‌رموویانه زه‌عیفه‌ و نابیته به‌لگه‌ی چه‌سپاندنی خواپه‌رستی ..

نه‌بو داوود له سونه‌نیدا (ژماره ۵۲۸) فه‌رمووده‌یه‌ک له سه‌یدنا ئه‌بو ئومامه‌وه خوا لیتی رازی بی‌ت ده‌گیریت‌ه‌وه که ده‌فه‌رموی: (أَنْ بَلَالًا أَخَذَ فِي الْإِقَامَةِ، فَلَمَّا أَنْ قَالَ: قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَقَامَهَا اللَّهُ وَأَدَامَهَا) ئیمامی نه‌وه‌وی له المجموع

۳. ووتنی دوعای وهسیله (اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ) له دوعای قامهت کردن! هه نهجه تیشیان نه وهیه که مادام به قامهت ووتراوه بانگا! نه مانیش به ره وایان زانیووه که له پاش قامهت نه م دوعایه بیلینه وه.. نه مه به لگهی لهسهه نیه و بیدعهیه..

۴. ههندیك بیدعهوانی تر پیش نوپز دابهستن دوعایهك دهکن و دهلین: (اللَّهُمَّ أَحْسِنْ وَقُوفَتَا بَيْنَ يَدَيْكَ) واته: خواجه راوهستانمان له بهر دهستدا چاک کهیت.. ههندیکی تریان زیادهی تریش دهلین: (يَوْمَ الْعَرْضِ عَلَيْكَ) واته: لهو رۆژهدا که هه موو نیشان جه نابت دهرینه وه..

زۆرینهی شهرعناسان وتویژه ره وهوه فهرمووده وانانی کۆن و نوپ لهسهه نه وهن که هیج دوعایهك له نیوان قامهت و نوپز دابهستن (ته کبیرهی ئیحرام) دا نه سه لپنراوه، نه دوعای وهسیله و نه نه م دوعایه و نه دوعای تر..

(۱۲۲/۳) دا دهفهرموی زعیفه، ههروهها ئیمامی ئیبنوحه جهر له التلخیص الحبیر (۲۱۱/۱) دا دهفهرموی: زعیفه.. شیخی ئهلبانی له ارواء الغلیدا (۲۴۱) دهفهرموی: له بهر نه وهی محمدي کوری سابیت که عوبهیدی له سه نه ده کهیدا ههیه، بویه فهرمووده که زۆر زعیفه..

^۱ له زانایانی سهردهم شیخ بن بازو شیخ عبدالرزاق عه فیضی و شیخ عبدالله بن قهعوود نه وه میان فهرمووه: فتاوی اللجنة الدائمة (۸۹/۶، ۹۰).

قامهت کردن

پیناسه‌ی: پیشترو و وتمان قامهت ناگادارکردنه‌وی نه‌و موسولمانانه‌یه که ناماده‌ی نوینز کردنن، نه‌مه‌ش به له‌فزی دیاری کراوه که ده‌بیت به شیوه‌یه‌کی تایبه‌تیش بوتریت.

سیفه‌تی قامهت: نه‌وه‌ی له پیغه‌مبه‌ری خواوه صلی الله علیه وسلم سه‌لین‌راوه که باس له چۆنیه‌تی قامهت بکه‌ن، دوو فه‌رمووده‌یه:

۱- قامهت یازده رسته‌یه: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ

حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ

حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ

قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ

اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ^۱

نه‌مه ریوایه‌تی سه‌یدنا عبدالله‌ی کوری زه‌یده، که سه‌یدنا بیلالی فیر کردو نه‌ویش به‌رده‌وام له خزمهت پیغه‌مبه‌ری خواوا صلی الله علیه وسلم ده‌یفه‌رمووده‌وه.. بوچوونی شه‌رعناسان و فه‌رمووده‌وانان له‌سهر نه‌مه‌یان تا راده‌یه‌کی زور کو‌یه، به‌لام نیمامی مالیک ده‌لی: یه‌کجار ده‌وتریت: (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ). نیمامی نه‌بوچه‌نیفه ده‌لین قامهت چه‌فده رسته‌یه..

^۱ بوخاری (۶۰۵)، موسلیم (۳۷۸).

۲. قامت حهفده رستهیه: چوار جار (الله اکبر) دوو جار (أشهد أن لا إله إلا الله) دوو جار (أشهد أن مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ) دوو جار (حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ) دوو جار (حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ) دوو جار (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) دوو جار (الله أكبر) یهکجاریش (لا إله إلا الله).. نهمهش له ریوایهتهکهی سهیدنا نهبو مهزورهدها هاتووه: (أَنَّ أَبَا مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا قَالَ عَلَّمَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْأَذَانَ تِسْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً وَالْإِقَامَةَ سِتِّعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً، الْأَذَانَ:...

وَالْإِقَامَةَ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ

حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ

قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ^۱

نهمه پهسه ندرکراوی ئیمامی نهبو حهنیفهیهو ئیستا حهنهفی مهزه بهکان ناوا قامت دهکن..

ئیمامی ئیبنوته یمیه دهلی: ئیمامی نهحمده ریوایهتی بانگهکهی بیلالی پی پهسه ندرتربووه چونکه بهردهوام له خزمهتی پیغه مبری خوادا صلی الله علیه وسلم داویتی، ریوایهتهکهی نهبومه حزورهشی به پهسه ندرت زانیوووه^۲..

^۱ نهبو داوود (۵۰۲)، ترمزی (۱۹۲)، نهسانی (۶۳۲) ئیبنو ماجه (۷۰۹) شیخی نهلبانی به سهحیحی داناوه له صحیحی ابی داود (۴۷۴).

^۲ ابن تیمیه: القواعد النورانية / دار ابن الجوزي ۱۴۲۲ ک ل ۴۳.

نایا نهو که سهی بانگ دهدات ههه دهبی نهویش قامهت بکات؟!

بهئی وا پهسه ندره، چونکه له سههدهمانی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم سهیدنا بیلالی حه بهشی بانگی دهداو ههه نهویش قامه ته که ی ده کرد.. نه مهش بوچوونی زۆرینه ی شهه رعناسانه.. نه گهر که سیك بانگی داو که سیکی تر له جیی نهو قامه تی کرد، نهویش ههه جائیزه..

بیسه ران قامهت له دوا ی ئیقامه وانه وه ده ئینه وه؟!

بهئی وهکو نهو ده ئینه وه، چونکه فه رمووده که ی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ده فه رموی: (إِذَا سَمِعْتُمْ التَّادَةَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَدِّنُ) واته: نه گهر گویتان له بانگ بوو، ههه وهکو نهوه ی بانگدر ده ئیت بیلینه وه.. قامهت کردنیش بانگه، چونکه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ده فه رموی: (بَيْنَ كُلِّ أَدَانِينَ صَلَاةٍ بَيْنَ كُلِّ أَدَانِينَ صَلَاةٍ قَالَ فِي الثَّلَاثَةِ لِمَنْ شَاءَ) ^۱ واته: له نیوان ههه دوو بانگدا نوپژیک ههیه، له نیوان ههه دوو بانگدا نوپژیک ههیه، له سییه م جاریشدا فه رموی: له نیوان ههه دوو بانگدا نوپژیک ههیه بو ههه که سیك ههه زکات بیکات..

وه لاهه ره وه (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) وهکو بانگدره که ده ئینه وه؟!

که گوپی لیوو بانگدره که دوو جار دهئی: (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) ههه ده بییت وهکو نهو بلینه وه، چونکه مانای فه رمووده گشته که: (إِذَا سَمِعْتُمْ التَّادَةَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَدِّنُ) ^۲ واته: نه گهر گویتان له

^۱ بوخاری (۶۱۱)، موسلیم (۳۸۳)..

^۲ بوخاری (۸۲۸)..

^۳ بوخاری (۶۱۱)، موسلیم (۳۸۳)..

بانگ بوو، هر وهکو نه وهی بانگدر دهلیت بیلینه وه.. نه وهش دهگریته وه، نهک له خو مانه وه بی هه بوونی به لگه بلین: (اقامها الله وأدامها) چونکه وهکو شیخی نه لبانی رحمه تی دهلی: ریوایه تیکی لاوازه و خواپه رستی پی ناچه سپینریت..

کهی قامهت دهگریت؟

نه سل نه وهیه که بانگدر نه و کاته قامهت دهکات که پیشنويز (نیمام) دهکیان بینی وا بو نیمامه تیه کهی هات..

- سهیدنا جابری کوری سه موره خوا لی رازی بیت دهلی: (ثم لا یقیم حتی یخرج الیه الثبی صلی الله علیه وسلم، فإذا خرج أقام حین یراه)^۱ واته: پاشان قامهتی نه دهکرد تا پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ته شریفی دهینا، هر که دهیبینی وا ته شریفی هینا قامهتی دهکرد.

- دهشیت پیشر که بانگدر زانی پیشنويز دیت قامهت بکات و خه لکه که بو نويز ریز ببن.. چونکه سهیدنا نه بو هورهیره خوا لی رازی بیت دهلی که قامهتی نويز بو پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهکراو خه لکه که ریزی نويزیان دهگرت، پیش نه وهی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له شوینی خوئی هه ستیت: (أن الصلاة كانت تقام لرسول الله صلی الله علیه وسلم، فیاخذ الناس مصافهم قبل أن یأخذ الثبی صلی الله علیه وسلم مقامه)^۲ ..

^۱ ارواء الغلیل (۲۴۱)

^۲ موسلیم (۶۰۶)، نه بو داوود (۵۳۷)، ترمزی (۲۰۲)، نه حمده (۹۱/۵) سه حیح صحیح فقه السنة (۲۷۶/۱).

^۳ موسلیم (۶۰۵).

ئیمامی ئیبنو حەجەری عەسقلانی لە شەرحی (بَينَ كُلِّ اذَانَيْنِ صَلَاةٍ) واتە: لە نیوان هەر دوو بانگدا نوێزێک هەیە دەلی: دەشیت مەبەستی لە کردنی نوێزێکی سوونەت بێت لە نیوان بانگ و قامەتەکهیدا، هەر وەکوو ئەوە دەشیت مەبەستی ئەوە بێت کە: دواى بانگ یەكسەر قامەت نەکریت، بەلکوو فاسلی کات بە قەدەر نوێزێکی سوونەت بخریتە نیوانیان^١. ئەمەش رەوايە چونکە ئەو بانگ دەدریت دەبیت ئەوەندە چاوەڕوانی خەلکی بکریت تا دین بە دەنگەوهو جەماعەتەکهیان دەکەن، خۆ حیکمەتی بانگانەکه بۆ کۆکردنەوهی خەلکەکهشە بۆ نوێزی جەماعەتیان..

. حەنەفیهکان دەڵین: ماوهی خویندنی بیست ئایەت بۆ نیوان بانگ و قامەتی نوێزی بهیانی و بۆ نیوان بانگ و قامەتی نوێزی نیومەرۆ ئەوەندەى کە چوار رکات نوێز بکریت و لە هەر یەکیکیاندا بری دە ئایەتیان تیدا بخوینیت کاتیکی گونجاوه، کاتی نیوان بانگ و قامەتی عەسریش ئەوەندەى کە لە دوو رکاتدا بری دە ئایەت بخوینیت باشە، بۆ نوێزی شیوان ماوهی خویندنی سێ ئایەت بەسە، نوێزی خەوتنایش وەکو نوێزی نیومەرۆ لیبکات^٢..

. شافعییهکان دەڵین: ئەوەندە چاوەڕوان بکریت تا خەلکەکه بۆ نوێزی کۆمەڵ کۆدەبنەوه.. هەندیکى تریان دەڵین: بەقەدەر ماوهی کردنی نوێزێکی دوو رکاتی^٤..

^١ بوخاری (٨٢٨).

^٢ فتح الباری (١٠٧/٢).

^٣ بدائع الصنائع (١٥٠/١).

^٤ المجموع (١٢٧/٢)، تحفة المحتاج (١٢٨/١).

- حهنبه لیه کان ده لئین: به قه دهر ماوه ی گرتنی ده ستنو پزیک و کردنی دوو رکات سووننه ت.. هه ندیک ی تریان فه رموویانه: به قه دهر ئه وه ندی کس ی که له خورادن و خوار دنه وه ی ژمیک خوراک ببیته وه^۱ و ده زانم ته قدیر کردنی ئه و کاته ده که وپته سه ر پپشنو پزه که، ئه و ده بیت ره چاوی بارودوخی نوپز خو پنه کانی بکات، چونکه ئه گهر مزگه وته که له ناوجه رگه ی بازار پکدا بیت، جیاوازه وه ک له وه ی مزگه وتی گهره کیکی که نار شاره، یان مزگه وتی گوندیکه..

که ی خه لکه که هه لده ستن بو نوپز؟

- ئه گهر پپشنو پزه که یان له لا نه بوو، باشتر وایه چاوه پروانی بکه ن، که ی لپانه وه دهر که وت ئینجا قامه ت بکه ن، ئه گهر بانگد ره که بی ئه وه ی پپشنو پزه که ببینن قامه تی کرد، ده توانن هه لنه ستن تا کو دیت. له بهر ئه و فه رمووده یی سه ی دنا ئه بو قه تاده که ده لئ: پپغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فه رمووی: (إِذَا أَقِيَمْتَ الصَّلَاةَ فَلَا تَقُومُوا حَتَّى تَرَوْنِي) ^۲ واته: ئه گهر قامه ت کرا، تا من نه بینن هه لمه ستن بو نوپزه که.

- ئه گهر پپشنو پزه که یان لابوو:

★ ئیمامی ئه بو حه نیفه ده لئ: که بانگد ره ووتی: (حَيَّ عَلَى

الصَّلَاةِ) ئه مانیش هه لده ستن..

★ ئیمامی مالیک ده لئ: ئه گهر ده ستی به قامه ت کرد هه لده ستن..

★ ئیمامی شافعی و زورینه ی شه رعنا سان ده لئین: هه لناستن تا

بانگد ره له قامه ته که ی ده بیته وه..

^۱ المغنی (۲/۶۷)، الانصاف (۱/۳۹۲)، کشاف القناع (۱/۲۸۸)..

^۲ بوخاری (۶۳۷)، موسلیم (۶۰۴).

★ ئیمامی ئەحمەد دەلی: کە بانگدەر دەفەرموی: (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ)

هەل دەستن..

پیم وایە کاتیک پیشنوێژ دیتە جی نوێژی خوێ و بانگدەر دەست

دەکات بە قامەت کردن، باشتەر وایە خەلکە کەش بو نوێژە کە هەستن..

والله اعلم.

★ ★ ★

مه رجی دووه می دروستی نویژ

لهش پاکي و هه بوونی دهست نویژ

لهش پاکي و هه بوونی دهست نویژ لهو مه رجانه می نویژ که نه بوونیان -
لهگه له نه بوونی عوزردا - نویژ به تال دهکاته وه:

لهش پاکي و هه بوونی دهست نویژ

مه رجی بۆ نویژ چونکه:

۱- خوی پهره وردگار دهفه رموی: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى

الصَّلَاةِ فَانغَسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ

وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ المائدة / ۶ واته: ئە می ئەو که سانه می

باوردتان هیناوه ئەگه ر بۆ نویژ ههستان با دهموچاوه دهستان تا

ئانیشک شتبییت و مهسحی سهرتان کردبییت و بییه کانیشتان تا

قوله پی شتبییت..

۲- ههروهه دهفه رموی: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ

سُكْرَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنْبًا إِلَّا عَابِرِ سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا﴾

النساء/ ۴۳ واته: ئە می ئەو که سانه می باوردتان هیناوه، لهو کاتانه دا که

سه رخۆشن توخنی نویژ نه که ونه وه، تا بزانی چی دهلین، لهو

کاتانهش که له شگرانن (له جه نابه تدان) تا خۆتان دهشۆن، مهگه ر

ریبوار بن.

۳ - سهیدنا ئەبوهورهیره خوا لیی رازی بییت دهگیریته وه که

پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فه رموی: (لا يقبلُ اللهُ صَلَاةَ

أحدكم إذا أحدث حتى يتوضأ^۱ واته: خواى گه وره نويزى ئه و كه سه
قبوول ناكات كه ده ستنويزى ده شكيت تا ده ستنويزى بو
نه گريته وه..

۴ . فه رموده مه رفو وعه كه لاي ئيبنو عومهر خوا لييان رازى بيت
كه ده فهرموى: (لا تقبل الصلاة بغير طهور)^۲ واته نويزى بى دست
نويز قبوول نابيت.

نهم به لگانه راشكاوانه پاكرى ده كه نه مه رجي قبوول بوونى نويز،
مه گهر كه سيك عوزرى هه بيت، وهك ئه وانى تووشى ميزه چركى بوون،
يان به رده وام بايان لى ده بيت وه، يان وهكو ئه و ئافره تانه لاي خوينى
داوينا يان به رده وامه، ئه مانه نويزه كانيان ده كه نه گهر جى به زاهير
ده ستنويزيشيان به وه لى به سهر ياندا ديت شكابيت.. هه روه ها ئه و كه سه لاي
كه نه ناوى ده سكه و تووه ده ستنويزى پى بگريت، نه سه عيديشى لايه
ته يه مومى پى بكات (فاقد الطهورين) وهكو ئه وانى له زيندان و رى
ده ستنويزو ته يه موميان نيه، ئه مانه هه ر به و حاله لى كه تيدان
نويزه كه يان ده كه ن..

نايا پاكي به دهن و پوشاك وشوين پيوسته؟

پاكي به دهن: به لى، مه رجه به دهن له هه موو شتيك پاك بكرته وه
كه شهرع به پيسى ناسانديت.. چونكه:

متفق عليه بوخارى (۱۳۵)، موسليم (۲۲۵).
موسليم (۲۲۴)، ترمزى (۱)، ئيبنوماجه (۲۷۲)..

- ۱ - خوای گەورە دەفەرموی: ﴿رَبِّاَبَاكَ فَطَهَّرَ﴾ المدثر/ ۴ واتە پۆشاکەکانت پاکژ کەرەوه.. کە مادام داوای پاک کردنەوهی پۆشاک بکات، حەتمەن پاک کردنەوهی بەدەن لەپێشترە.
- ۲ - فەرموودەکان کە لە بەرگی یەکەم لە باسی پاکژییدا هیناماننەوه کە باس لە تارات و پاک کردنەوه دەکەن، هەموو بەلگەن لەسەر مەرجیتی پاکی بەدەن بۆ نوێژکردن..
- ۳ - پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم فەرمانیدا زەکەر لە مەزی بشۆریتەوه (يَغْسِلُ ذُكْرَهُ وَيَتَوَضَّأُ) واتە: زەکەری دەشواتەوهو دەستنوێژ دەگریت.. مانای وایە نابیت پیسی بە هیچ شوینیکی بەدەنەوه بیت.
- ۴ - پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم فەرمانیدا خۆ لە میز پاک بکریتەوه فەرمووی ئەوانەیی خۆیان لە دوای میزکردن پاک ناکەنەوه لە گۆرەکەشیاندا ئازار دەدرین (خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَعْضِ حَيْطَانِ الْمَدِينَةِ فَسَمِعَ صَوْتَ إِنْسَانَيْنِ يُعَدَّبَانِ فِي فُبُورِهِمَا فَقَالَ يُعَدَّبَانِ وَمَا يُعَدَّبَانِ فِي كَبِيرٍ وَإِنَّهُ لَكَبِيرٌ كَانَ أَحَدُهُمَا لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ وَكَانَ الْآخَرُ يَمْشِي بِالتَّمِيمَةِ) ^۱ واتە: پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم بە لای باخاتیکی شاردا تێپەری و گوئی لەزریکەو نالەیی دوو کەس بوو کە لە گۆرەکانیاندا لە تاو ئازارو ئەشکەنجەیی خۆیان هاواریان دەکرد، فەرمووی: لەژێر ئەشکەنجەدان، لەبەر شتیکی گەوهرش نیە! یەکیکیان لەبەر ئەوهیە

^۱ بوخاری (۲۶۹)، موسلیم (۳۰۳)، نەسائی (۱۵۲)، ئەحمەد (۱۲۵/۱)

^۲ بوخاری (۲۱۶)، موسلیم (۲۹۲)، ئەبو داوود (۲۰)، ترمزی (۷۰)، نەسائی (۳۱)

که خووی له دواى ميز کردنى پاك نهده کردهوه و ئهوى تریشیان
دووزمانى له نیوان خه لکیدا دهکرد..

پاکی پوښاک: ده بیټ پاك بیټ، یان پاك کرابیټه وه، چونکه:

۱. خواى گه وره ده فهرموى: ﴿وَيَا بَاكَ فَطَهِّرْ﴾ المدثر/ ۴ واته پوښاکه کانت
پاکژ که ره وه..

۲. پیغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم دهرهق به خوینی چهیز که
بهر پوښاکى ئافرمت ده که ویت فهرموى: (جاءت امرأة إلى النبي
صلى الله عليه وسلم فقالت إحدانا يصيب ثوبها من دم الحيضة
كيف تصنع به قال تحته ثم تفرصه بالماء ثم تتضح ثم تصلي)^۱
واته: ئافره تیك هاته خزمهت پیغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم
و لئی پرسى: ئه ی پیغه مبهرى خوا، ئیمه ی ئافره تان هی و امان
هه یه خوینی چهیزه که ی بهر پوښاکه گانی ده که ویت، چی بکات؟!
پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم فهرموى: ده پیروینیت، پاشان ئاوى
به سهردا ده ریژیت و هه لیده گلو فیت، پاشان نوپژى پیوه ده کات..

۲- که جو بره نیلی به ریژ سهلامی خواى لى بیټ هه والی دایه
پیغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم که نه عله گانی پیساییان
پیوه یه، پیغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم هه ردوو جووته
نه عله که ی له پى دانا (أنته صلى في نعله، وصلى أصحابه في نعالهم،
فخلع نعليه، فخلعوا نعالهم، فلما سلم قال: لم خلغتم نعالكم؟ قالوا:
رأيتاك خلعت نعليك فخلغنا نعالنا، فقال: إن جبريل أتاني فأخبرني

^۱ بوخارى (۲۲۷)، موسليم (۲۹۱).

أَنْ فِيهِمَا أَدَى^۱ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به نه عله کانیه وه نویژی کرد، یاوهرانیس له دوایه وه به نه عله کانیانه وه نویژیان دابهست، له نویژه که دا پیغه مبهری خوا نه عله کانی دانا، یاوهرانیس له دوایه وه نه عله کانیان دانا، که سهلامی (کوئایی نویژی) دایه وه پیی فهرموون: بوچی نه عله کانتان له پیی کرده وه؟! فهرموویان: دیمان جه نابت نه عله کانت دانا، ئیمهش داماننان، فهرمووی: جویره ئیل هات و هه والی دامی که نه عله کان پیسیان پیوه بوو..

ئه وهش به لگه یه له سهر ئه وهی که نابیت پیسای به شتی که وه هه بییت که نویژی پیوه ده کریت، ده بییت ئه و کاته ی که پیی دهرانیس . له نویژیشدا بی - ده بی خیرا لادریت..

پاکی شوین: ده بییت ئه و شوینه ی نویژه که ی لی ده کریت پاک بییت، ئه مهش مهرجی قبول بوونی نویژه، چونکه:

۱ - خوای گه وره ده فهرموی: ﴿وَعَهْدَنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْمُكَافِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ البقرة / ۱۲۵ واته: فهرمانی ئه وه مان به ئیبراهیم و ئیسماعیل سپارد که به هه ر دوکتان ماله که ی من (که عبه) بو ئه و که سانه ی دین ته وافی ده که ن و لیی ده میننه وه و خه لومت ده کیشن ورکوع و سوچه دی لی ده بن، پاک که نه وه..

۱ - پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمانی به یاوهران دا که شوین میزی کابرای ئه عربی پاک که نه وه که له مزگه وته که دا

^۱ الألبانی: ارواء الغلیل (۲۸۴).

میزی کرد: سهیدنا ئه نهس خوا لیی رازی بیټ دهگیرټه وه: (أَنْ
 أَعْرَابِيًّا بِالِ فِي الْمَسْجِدِ فَقَامَ إِلَيْهِ بَعْضُ الْقَوْمِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعْوَةٌ، لَا تَرْمُوهُ. قَالَ: فَلَمَّا فَرَّغَ دَعَا بَدَلُو مِنْ مَاءٍ
 فَصَبَّهُ عَلَيْهِ) ^۱ واته: ئه عرابيهك هاته ناو مزگهوت و میزی کرد،
 کومه له که سیک په لاماریان دا نه یهیلن به لام پیغه مبه ر صلی الله
 علیه وسلم فهرمووی: لیی گهرین، مهیشله ژینن (تا میزکردنه که ی
 پی نه برن) که ته واو بوو پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم فهرمانی دا
 دۆلکه یهك ئاویان هیناو کردی به شوین میزه که یدا.
 حوکمی شهرعنا سان له روانگهی ئه م به لگه پیروزانه وه بووه به دوو
 پؤل:

۱ - ئه مانه مهرجن: ئه مه بۆچوونی جمهوری شهرعنا سانه، چونکه
 به لگه کان به شیوه ی فهرمان ده لپن ده بیټ پیسی لادریټ، فهرمان
 کردنیش به شتیک یه عنی به ره لهستی له پیچه وانه که ی.. ئه وی
 نويز دهکات مهرجه که به دهنی پاک بیټ، پۆشاک ی پاک بیټ، شوینی
 نويز کردنی پاک بیټ..

۲ - ئه مانه مهرج نین: ههر جوړه پیسییهك به ههر یه کیک له مانه وه
 بیټ (به دهن، پۆشاک، شوینی نويز) کابرای نويز خوین گوناحبار
 دهکات، به لام نويزه که ی خو ی له خویدا دروسته، به لگه کان وه کو
 مهرجی دهستنويز نه بوون نافه رموون نويزه که ی به تاله، که وا بوو
 ئه مانه با واجبیش بن، مهرج نین! ^۲

^۱ متفق علیه: بوخاری (۶۰۲۵)، موسلیم (۲۸۴).

^۲ ئه وه بۆچوونی هه ندیک له شهرعنا سانه که نیمامی شه وکانی له سیل الجرار (۱۵۷/۱) دا
 تويزینه وه ی له سهر کردووه..

من پیم وایه بۆچوونی جمهور به هیژتره و نویژ به هه بوونی پیسی به
به دهنه وه یان به پۆشاکه وه یان به شوینی نویژه که وه به بی هه بوونی
عوزر بۆ لانه بردنی، ده بیته هۆی دروست نه بوونی نویژه که. والله اعلم
یه کیك پیسی پیوه بوو نویژی پیوه کرد، دواپی زانی ، نویژه که ی
بکاته وه؟

شهرعناسان له وه لامي ئه وه دا سی پۆله بۆچوونن:

۱- نویژه که ی به تاله و ده بیته پیسیه که ی لادات و نویژه که ی . نه گهر
کات مابوو . بکاته وه، نه گهر کات نه مابوو، نویژه که چوو وه
نایکاته وه ئه مه بۆچوونی ره بیعه ی ره ئی و ئیما می مالیک وحه سه نی
به سرییه ..

۲- نویژه که ی به تاله و ده بیته بیکاته وه، با کاته که شی به سه ره چوو بیته،
ئه مه مه زه ه بی ئیما می شافیعی و قه ولیکی ئیما می ئه حمه ده^۱،
ده ئین: ئه مه مه رجیکی نویژه که ی نه هی ناو ته دی که و ابوو مه رج بۆ
کراوه که ش نه ها تو ته دی..

۳- نویژه که ی دروسته و نایکاته وه، ئه مه بۆچوونی سه ی دنا ئیبنو
عومه رو عه تاء و سه عیدی کوری موسه ییه ب و موجه اییدو ئه بو
سه ورو ئیسحاق و شه عبی و نه خعی و نه وزاعی و قه ولیکی تری
ئیما می ئه حمه ده و ئیبنول مونزیریش به په سه ندترینی دانا وه^۲ ..
به لگه شیان ئه وه یه که:

^۱ ئیما می مالیک: المدونه (۲۱/۱)، الاوسط (۱۶۴/۲).

^۲ ئیما می شافیعی: الام (۵۵/۱)، المغنی (۶۵/۲)، المجموع (۱۶۳/۳).

^۳ الاوسط (۱۶۳/۲)، المغنی (۶۵/۲)، المجموع (۱۶۳/۳).

۱ - ئەمه نهیزانیوووه که بیسی پیوهیه، خوای گهورهش دهفرمووی: ﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ البقرة/۲۸۶ واته: خوایه مهمانگره لهسهر نهوهی بیرمان چۆتهوه یان ههلهمان تییدا کردوووه.. له فرموودهی سهحیحیشدا هاتوووه که موسولمانان داوای نهوهیان له خوای گهوره کرد، فرمووی: (فَلَمَّا فَطَمْتُمُ الْوَالِدَاتِ وَاتِهِنَّ بِأَسِنَّةٍ مِّنْ حِجَابٍ قَالَتْ هَذِهِ حَيْضَةٌ عَلَيْكُمْ عَلَيْكُمْ وَعَلَىٰ آئَاتِكُمْ أَنْ تُطِيعُوا آيَاتَ اللَّهِ وَرَسُولَهُ وَأَنْ تُبْدُوا جُنُوبَكُمْ لِلرِّجَالِ وَلَا تَبْدُوا مَا فَطَمْتُم بِهِ نِسَاءً لِأَنَّكُمْ عَالَمُونَ بِلِحْظِهِمْ لِأَنَّ الرِّجَالَ سَهْلُونَ عَلَيْهِمْ لِيَفْتَنَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَبِيرٌ) فاته: باشه وا دهکهه. بیرچوونهوهوه ههلهتان بو دهکهمه عوزر..

۲ - ئەو فرموودهی که سهیدنا ئەبو سهعیدی خودری خوا لئی رازی بیت گیرایهوه: (أَنَّهُ صَلَّى فِي نَعْلَيْهِ، وَصَلَّى أَصْحَابَهُ فِي نَعَالِهِمْ، فَخَلَعَ نَعْلَيْهِ، فَخَلَعُوا نَعَالَهُمْ، فَلَمَّا سَلِمَ قَالَ: لِمَ خَلَعْتُمْ نَعَالَكُمْ؟ قَالُوا: رَأَيْنَاكَ خَلَعْتَ نَعْلَيْكَ فَخَلَعْنَا نَعَالَنَا، فَقَالَ: إِنَّ جَبْرِيْلَ أَتَانِي فَأَخْبَرَنِي أَنَّ فِيهِمَا أَدَى) ^۱ واته: پیغهمبهری خوا به نهعلهکانیهوه نوپژری کرد، یاوهرانیش له دوایهوه به نهعلهکانیهوه نوپژریان دابهست، له نوپژهکهدا پیغهمبهری خوا نهعلهکانی دانا، یاوهرانیش له دوایهوه نهعلهکانیان دانا، که سهلامی (کوئایی نوپژری) دایهوه پیی فرموون: بوچی نهعلهکانتان له پی کردهوه؟! فرموویان: دیمان جهنابت نهعلهکانت دانا، ئیمهش داماننان، فرمووی: جوهرئیل هات و ههوائی دامی که نهعلهکان بیسییان پیوه بووه.. ئەمه بهلگهیه لهسهر نهوهی که نوپژری ئەو کاتهی نهیزانیوووه بوی حسیه،

^۱ موسلیم (۱۲۵).

^۲ الألبانی: ارواء الغلیل (۲۸۴).

چونکه پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم نویزه که ی له
سه رمتایه وه دست پی نه کرده وه، به لگو له و ساته وه ی که زانی
به رده وام بووه تا ته وای کرد..

پیّم وایه نه گهر نویزی کردو نه یزانی پیسی پیوه بووه، نویزه که ی
دروسته، به پیی به لگه ی پوله شهر عناسانی سییهم نه گهر پیغمبهری
نازدار صلی الله علیه وسلم بیزانیایه که نویزه که ی خوی دروست نابیت
ده ی کرده وه، هر وه کو که فه رمانی به خاوهن نویزه له که کرده وه که
نویزه که ی بکاته وه.. والله اعلم.

نهو شوینانه ی نابیت نوږتیان تیدا بکریت:

نهسل نهو دیه که سهر زهوی هه مووی پاکه و جی نوږه، چونکه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ده فهرموئ: (فَضَلْتُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ بَسْتٌ... وَجَعَلْتُ لِي الْأَرْضَ طَهُورًا وَمَسْجِدًا...) واته: گه وره یی من به شهش خه لات به سهر پیغه مبهرانی تر دا دراوه: ... هه موو سهر زهویم به پاک بؤ حسیب کراوه.. تا ببیته جی نوږتی خوئی و نوممه ته که ی.. له گهل نه م حوکه گشته شدا چهن دین به لگه ی راست هه ن که ری ده گرن له نوږت کردن له ههن دیک شوین که دیاری کراون، له وانه:

۱. مؤلگای حوشر: مؤلگا: نهو شوینانه که نازهلای دوا تیرو

تیرا و کردن لی کو ده کریته وه، ده شیت دارستانیک بیت، یان نه شکه وت و چه م و ده شتاییه ک بیت. نوږت له م شوینانه دا جائیز نیه.. چونکه سهیدنا جابری کوری سه موره خوا لی رازی بیت گیرایه وه که کابرایه ک پرسیاری له پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم کرد: نه ری نوږت له ناغه لی^۲ مه ردا بکه م؟! فه رمووی: به لی، پرسی: نه دی نوږت له

^۱ فه رمووده که به ریوایه تی ریوایه تی موسلیم ده فهرموئ به شهش، نه وهش هه موو فه رمووده: (فَضَلْتُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ بَسْتٌ: أَعْطَيْتِ جَوَامِعَ الْكَلِمِ، وَتَصَبَّرْتُ بِالرُّعْبِ، وَأَحَلَّتْ لِي الْقَتَائِمُ، وَجَعَلْتُ لِي الْأَرْضَ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأَرْسَلْتُ إِلَى الْخَلْقِ كَافَّةً، وَخَتَمَ بِي التَّبَيُّونَ) سه حیجی موسلیم (۳۷۱/۱ ژماره ۵۲۳) ریوایه تی بوخاریش (۱۲۸/۱ - ژماره ۳۲۸) ناوایه: (أَعْطَيْتِ خَمْسًا لَمْ يَعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: تَصَبَّرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجَعَلْتُ لِي الْأَرْضَ مَسْجِدًا وَطَهُورًا فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَنْزَلَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ، وَأَحَلَّتْ لِي الْمَقَانِمَ وَلَمْ تَحُلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأَعْطَيْتِ الشَّقَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَيُبْعَثُ إِلَى النَّاسِ).

^۲ ناغه ل: په چه: شوینیکه په رزینی هه یه، ده شیت سه ربانیشی هه بیت، جی کاوږو حه وانه وهی مه رده. گه ور: هه ر نهو جییه یه به لام بؤ مانگایه. ته ویله: خان: هه ر نهو جییه یه به لام بؤ گویدرږو نه سب و نیستره.

مۆلگای حوشردا بکهه؟ فهرمووی: نهه. (وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَصَلِّي فِي مَرَابِضِ الْعَنَمِ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: أَصَلِّي فِي مَبَارِكِ الْإِبْلِ؟ قَالَ: لَا) .. له وانه يه له بهر نه وه بیته که مؤلگای حوشر شوینی جنۆکه وه شهیتانه، چونکه له فهرمووده یه کی ترده دهفه رموی: (لا تَصَلُّوا فِي مَبَارِكِ الْإِبْلِ فَإِنَّهَا مِنَ الشَّيَاطِينِ) ^۱ واته: نوپز له مؤلگای حوشردا مه کهن، چونکه شوینی شهیتانه کانه.. نه وه جار هه له یاد بیته که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم و یاوه ران نوپزی سپیده که یان چوو، که به خه بهر هاتن، یه کسه فهرمانی پیکردن له وه شوینه برۆن چونکه شهیتانیان بو هاتبوو! وهک دهفه رموی: (فَإِنَّ هَذَا مَتَرَلٌ حَضَرْنَا فِيهِ الشَّيْطَانُ) ^۲.

۲. گۆرستان: چونکه:

- سهیدنا نه بو سه عیدی خودری خوا لی رازی بیته دهگیریتته وه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: (الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدٌ إِلَّا الْمُقْبِرَةَ وَالْحَمَامَ) ^۳ واته: هه موو شوینیکی سهه زهوی جیی نوپزه جگه له گۆرستان و گه رماو (حهمام).

^۱ موسلیم (۳۶۰).

^۲ نه بو داوود (۴۹۳)، ئیبنوماجه (۷۶۹)، نه حمهد (۵۵/۵). سه حیجه: صحیح فقه السنه (۲۹۵/۱).

^۳ موسلیم (۹۸۰).

^۴ ئیمامی شافیعی: المسند (۶۷/۱)، نه بو داوود (۴۹۲)، ترمزی (۲۳۶)، ئیبنوماجه (۷۴۵)، ئیمامی نه حمهد (۱۲۱۰۴) ئیبنوخوزیمه (۷۹۲)، به یهیقی (۴۳۵/۲) شیخ نه حمهد شاکری ره حمهتی له شهرحی ترمزی (۱۳۲/۲) ژماره (۱۳۴) دا دهفه رموی سه حیجه، ههروهها شیخی نه لبانی ره حمهتی له رواء الغلیل (۳۲۰/۱) دا.

- سهیدنا ئەبومه رسهد خوا لئی رازی بیټ دهلی: پیغه مبهری خوا
صلی الله علیه وسلم فهرمووی: (لا تجلسوا علی القبور ولا تصلوا إليها)^١
واته: لهسه ر گۆر دامه نیشن و نوپژی شی لاوه مه که ن..

- عائیشه خان دهگپرپته وه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم
فهرمووی: (لعن الله اليهود والنصارى اتخذوا قبور أنبيائهم مساجد)^٢
واته: نه فرینی خوا له جوله که کان، گۆری پیغه مبهرانی خویان کرده
جیی خوا په رستی.

ئهمه حوکمی نوپژه لهسه ر گۆرستان، جیاوازی شی نیه له نیوانی
گۆرستانی موسولمانان و گۆرستانی کافراند.. ریگرتن له نوپژ
هه ردووکیان دهگریته وه، مه گه ر تهخت بکریټ و گۆرستان نه مینیت
ئهو کاته وه کو زهوی تری لی دپته وه نوپژکردن تییدا جائیز
دهبیته وه..

ئهم ریگرتنه له نوپژکردن لهسه ر گۆر و گۆرستان، ری له نوپژی
جهنازه ناگریټ که لهوی لهسه ر مردوو بکریټ، مردوو که نیژرا بیټ
یان هیشتا له داره مه یته که ییدا بیټ.. ئهمه ش راجوئییه کی لهسه ره که
له باسی نوپژی جهنازه دا دپینه وه سه ری ان شاء الله.

- سهیدنا ئەبوه رهیره خوا لئی رازی بیټ باسی ئەو قوله ی
گیراپه وه که مجیوری مزگهوت بوو، کۆچی دوایی کردبوو، پیغه مبهری
خوا صلی الله علیه وسلم هه والی پرسى، ووتیان کۆچی دوایی کردوو!
فهرمووی: بۆچی پیتان نه و تووم؟! پاشان ته شریفی برده سه ر
گۆره که ی و لهوی نوپژی جهنازه ی لهسه ر کرد: (عن أبي هريرة رضي

^١ موسلیم (٩٧٢).

^٢ بوخاری (٤٣٥)، موسلیم (٥٢٩).

اللَّهُ عِنْدَهُ أَنْ أَسْوَدَ رَجُلًا أَوْ امْرَأَةً كَانَ يَكُونُ فِي الْمَسْجِدِ يَتَمُّ الْمَسْجِدَ فَمَاتَ وَلَمْ يَعْلَمْ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَوْتِهِ فَذَكَرَهُ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ مَا فَعَلَ ذَلِكَ الْإِنْسَانُ قَالُوا مَاتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَفَلَا آذَنْتُمُونِي قَالَ فَذَلُونِي عَلَى قَبْرِهِ فَأَتَى قَبْرَهُ فَصَلَّى عَلَيْهِ^۱.

۳ - گه رماو (حه مام): نهو شوپنه ی خو ی لی ده شوپیت، نهک ئاوده ست (ته والیت).. نوپز له م شوپنه دا جائیز نیه و نابیت لی بکریت، چونکه فهرمووده که ی سهیدنا سه عیدی خودری خوا لی رازی بیت راشکاوانه به ره هئستی له نوپز کردن له گه رماودا دهکات: (الأرضُ كُلُّهَا مَسْجِدٌ إِلَّا الْمُقْبِرَةَ وَ الْحَمَامَ)^۲ واته: هه موو شوپنیکی سه ر زهوی جیی نوپزه جگه له گوپستان و گه رماو.

نوپز کردن له سه ربانی ئاوده ست جائزه: چونکه سه ربانه که راسته په یوهسته به ئاودهسته که وه به لام حوکمی ناو ئاوده ست نایگریته وه، بوپه نوپز لیکردنی بهو مهرجه ی پاکز بیت جائیزه..

★ ★ ★

^۱ بوخاری (۱۳۳۷)، موسلیم (۹۵۶).

^۲ نیمامی شافعی: المسند (۶۷/۱)، نه بوداوود (۴۹۲)، ترمزی (۲۳۶)، ئیبونوماجه (۷۴۵)، نیمامی

نه حمهد (۱۳۱۰۴) شیخی نه لبانی ره حمه تی له إرواء الغلیل (۳۲۰/۱) دا.

مهرجی سییه م: دا پوښینی عه ورت به گویره ی توانا

زورینه ی زوری شهرعناسان له وهدا راکون که عه ورت داپوښین بو هه موو خاومن توانایه ک، مهرجه بو دروستی نوپښ، چونکه:

۱ - خوا ی گه وره ده فهرمو ی: ﴿بَنِيَّ آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾

الاعراف/ ۳۱ واته: ئه ی نه وه ی ئادم، له هه موو مزگه وتیکدا جوانی و رازاوه بیتان پیوه دیار بیت.. هه ندیک له موفه سسیران ده لئین: یه عنی: ئه ی موسولمانینه، کاتیک ده تانه ویت نوپښ بکه ن خوتان داپوښن.. چونکه له سه رده می جاهیلییه تی پیش ئیسلامدا عه ربه گان به رووتی ته وافیان به ده وری که عبه دا ده کرد! ئه م نایه ته ش وه کو ریوایه تی سه حیجی موسلیم ده لئ: بو ریگرتن له و خووه ناپه سه نده هاته خواره وه..

۲ - سه یدنا سه له مه ی کور ی ئه کوه خوا لی رازی بیت ده لئ: (قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا نَكُونُ فِي الصَّيْدِ، أَفِيصَلِّي أَحَدُنَا فِي الْقَمِيصِ الْوَاحِدِ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَلِيَرَزُّهُ وَلَوْ لَمْ يَجِدْ إِلَّا أَنْ يَخْلَهُ بِشَوْكَةٍ) واته: عه رزی پیغه مبه ری خوام صلی الله علیه وسلم کرد: ئیمه جاری وا هه یه له راوکردنن نایا جائیزه به یه ک پوښاکه وه نوپښ بکه ین؟ فهرمو ی: به لئ مادام هیچی تری ده سناکه ویت، که لئنه که ی داخات با به درکیکیش بیت..

^۱ نه بو داوود (۶۳۲)، نه سانی (۷۰/۲).. نیمامی نه وه وی له المجموع (۱۶۴/۳) و نه لبانی له توپښینه وه ی فهرمووده کانی مشکاة المصابیح (۷۶۰) دا به حه سه نیان ناساندو وه..

۳ - عائیشه خان خوا لیبی رازی بیئت دهلی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: (لا یقبل الله صلاة حائض إلا بخمار) واته: خوا نوپۆزی ئافرتهی بالغ قبول ناکات ئه گهر سه رپۆشی پیوه نه بیئت..

۴ - فهرمووده که ی سهیدنا جابری کوری عبدالله خوا لیبی رازی بیئت که باسی نوپۆزه که ی خۆی کرد که به پارچه قوماشیکی گهوره وه له پهنا پیغه مبهری خواوه صلی الله علیه وسلم کردی، دهلی: پیی فهرمووم: (فإن كان واسعاً فالتحف به، وإن كان ضيقاً فائترز به) واته: ئه گهر پانوپۆرو والابوو بیده به سههر خۆتدا، ئه گهر کورت و تهسکیش بوو وهک په شته مال له خۆی پیچه..

په شته مالی پیاوان له ناوکه وه داپۆشیوووه بۆ خوار ئه ژنۆ.. که وابوو ئه م شوینه دیاری گراوه ی له شی پیاو عهوره تهو پیویسته له نوپۆزدا داپۆشریئت. ئه مهش لای زۆرینه ی شه رعناسان مه رچی دروستی نوپۆزه.

۵ - ئیبنوعه بدولبیرو ئیبنوته مییه کۆرای شه رعناسان نه قل ده که ن که ههر که سیک به رووتی نوپۆز بکات، له کاتی کدا توانای خۆ داپۆشینی هه بیئت، نوپۆزه که ی قبول نیه.. هه رچه ند هه ندیک له مالیکیه کان و شه وکانی داپۆشینی عهوره ت ناکه نه مه رچی قبول بوونی نوپۆز. به لام و نازانه به لگه کانیا ن له به لگه ی جمهور به هیزتر بیئت..

^۱ ئه بوداوود (۶۴۱)، ترمزی (۳۷۷) ئه لبانی به حه سه نی ناساندوووه له الارواء (۲۱۵/۱)

^۲ بوخاری (۳۱۱)، موسلیم (۳۰۱۰).

^۱ مجموع الفتاوی (۱۱۷/۲۲)، فتح الباری (۱/۵۵۵)، بدایة المجتهد (۱/۱۵۶)، السیل الجرار (۱/۱۵۸).

۶ - داپوشینی عهورهت له نويزدا که وهستانه له خزمهت خوی کردگارو په رومردگارو به دهسه لات و مه زندا، سیمایه کی نه ده بی به رزو رهفتاری خواناسانه یه که له گه ل گهوره یی و ناوهرؤکی نويزدا دهگونجیت ..

نهو شوینانه ی عهورهتن و ده بیته له نويزدا دا پوشرین:

نیمای نیبنوته مییه ی رحمه تی ده لی^۱: با له سه ره تاوه نه وه که عهوره تی که نابیت سهیر بکریت و عهورهت له نويزدا جیاوازن و په یوه نندیان به یه گه وه نیه. ته نانهت نهو زاراهوی عهوره ته که شه رعناسان داپوشینیان به مهرجی دروستی نويز داناه، نه له قورئاندا هاتووه نه له سیره و سووننه تی پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم.. خوی گه وره دهرهقی فهرموویه تی: ﴿حُدُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾ الاعراف/۳۱ واته: له هه موو مزگه وتیکدا جوانی و رازاوه بیتان پیوه دیار بیته ..

عهوره تی ته ماشا کردن بو چیژو له زه ته، نه ماما جوانی و خوړازاندنه وه له مزگه وت له بهر خاتری خویوه بو به جیهینانی فهرمانه کانی نه وه.. بویه کهس بوی نیه به رووتی نويز بکات یان ته واوف بکات، با به ته نها خویشی بیته.. که و ابوو نه م پو شاکه ی بو مزگه وت له بهر ده کریت په یوه ندی به داپوشینی عهوره تی نه زهروه نیه.. نه میان شتی که و نهوی تریان شتیکی تر..

^۱ البدائع (۱۱۶/۱)، الدسوقي (۲۱۱/۱)، مغني المحتاج (۱۸۴/۱)، كشاف القناع (۲۶۳/۱).

^۲ الفتاوى (۱۱۳/۲۲ - ۱۲۰).

چونکہ دەشىت ئەوھى نويۇزخويۇن لە نويۇزدا دايدەپۇشىت، لە غەبرى نويۇزدا نيشانى دا.. بۇ نموونە:

۱. دەفەى شانى پياو: لە نويۇزدا دادەپۇشريت، چونکہ پيغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم بەرھەلستى ليكردووہ: (لا يُصَلِّينَ أَحدُكُمْ في الثوبِ الواحدِ لَيسَ على عاتِقِهِ مَتَهُ شَيْءٌ) ^۱ واتە: كەستان بە يەك پۇشاكەوہ نويۇز نەكات كە هيچى بەسەر شانیهوہ نەبيت.. بەلام لە دەرەوھى نويۇزدا كابرا دەتوانيت لاي پياوان شانى روت كاتا يان ئافرەت كە لە نويۇزدا سەرپۇش دەپۇشىت، بەلام لە دەرەوھى نويۇزەكەدا لەبەر دەم مەحرەمانى خۇيدا قۇرى روت دەكات.

پيچەوانەى ئەميش ھەردوو دەست و پيپەكانە، كە بە پيى بۇچوونى پەسەندتر ئافرەت نابيت بۇ پياوى بيگانەيان دەرخت، بەلام لە نويۇزدا بە پيى بۇچوونى جەھورى پيشەوايانى شەرع فەرز نين لەسەرى..

ئەو شويۇنەى لەش كە دەبيت پياو لە نويۇزدا دايدانپۇشىت:

- كە مادام پيغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم نەيھيشتووہ بە روتى تەوافى كەعبە بكریت: (لا يَخُجُ بَعْدَ العَامِ مُشْرِكٌ وَلَا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ عَرِياناً) ^۲ واتە: لەم سائەوہ موشريك نابى بيتە حەج وكەسيش بۇى نيە تەواف بە روتى بكات.. بە تەئكىد نويۇز كەردن ھەر نابيت بە روتى بكریت..

- دەربارەى نويۇزكەردن بە يەك پۇشاكەوہ فەرمووى: (فَإِنْ كَانَ وَاسِعاً فَالْتَحِفْ بِهِ، وَإِنْ كَانَ ضَيْقًا فَاتْرُزْ بِهِ) ^۱ واتە: ئەگەر پانوپۇرو والابوو بیدە

^۱ بوخارى (۳۵۹)، موسليم (۵۱۶).

^۲ بوخارى (۱۵۴۳).

^۱ بوخارى (۳۶۱)، موسليم (۳۰۱۰).

بمسهر خوځندا، نهگهر کورت وتهسک بوو وهک په شته مال له خوځی پیچه. که و ابوو نه وهندهی که په شته مال که دایپویشیوو له نویتزا فرهزه دایپویشیت..

. پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له فرموده یه کدا عه وهرتی نویتز دیاری دهکات، دهفرموی: (ما بین السُرّة و الرُّکبة عورّة) ^۱ واته: نیوان ناوک و نهژنو عوره ته..

که و ابوو ده بیت پیاوان له کاتی نویتز کردنیاندا له شانیا نه وه تا خوار نه ژنویان دایپویشن، مهگهر که سیک پو شاکه که ی بهش نهکات، نه و کاته وهکو په شته مال له ناوکیه وه تا خوار نه ژنوی پی داده پو شیت..

سیفه تی پو شاکی نویتز:

. مهرجه پو شاکی نویتز ته نک نه بیت، ته نک نه وهیه که رهنگی پیستی لیوه دهرکه ویت که سپیه یان نه سمه ره..

- مهرجه نهگهر پو شاکی نویتز نه ستور بوو، تهسک نه بیت، نه بادا شکلی به دهن یان ههن دیک شوینی به دهن نیشان داته وه، وهکو تراکسووتی ژیره وه که شکلی عه وهرت نیشان دده اته وه..

- مهرجه جوړی قوماشی پو شاکی نویتز نه رمه لیکه نه بیت (وهکو حه ریرو مه لمل) نه بادا به له شه وه بنوسیټ..

نویتز به پو شاکیکه وه که نه م مهرجان هی تیدا نه بیت دروسته به لام شتیکی مه کرو وه..

^۱ نه بو داوود (۴۹۵) و نه وانی تر، نه لبانی به حه سه نی داناوه: ارواء الغلیل (۲۳۶/۱)

ئهو شوینانهی لهش که دهبیئت ئافرهت له نوێژیدا دایانپۆشیت:

۱- ئهگەر ئافرهت به ئامادهیی پیاوانی نامهحرهم نوێژی دهکرد، به رای جمهوری پێشهواپانی شهرع دهبیئت هه موو گیانی جگه له دهست و دهموچاوی داپۆشیت^۱..

۲- ئهگەر ئافرهت لهو کاتهی پیاوانی نامهحرهمی لایه نوێژی کردو هه موو لهشی جگه له دهست و دهموچاوی دانهپۆشیبوو، یان شوینیکی لهشی لهوانه ی پێویسته داپۆشیت دهرکهوت، به رای شهرعناسان نوێژهکهی دروسته بهلام گوناچار دهبیئت.. چونکه بهلگهی بهتال^۱ بوونهوهی نوێژکهی له بهر دهستدا نیه..

۳- ئهگەر ئافرهتیک تهنها بوو نوێژی دابهست، یان میردو مهحرهمانی خۆی له لا بوو لکی سههرپۆشهکهی کرایهوه یان شل بووهو قژی دهرکهوت یان شوینیکی تری، پێویسته زوو داپۆشیتهوه، ئهگەر دایه پۆشیهوهو نوێژهکهی تهواو کرد، نوێژهکهی به پێی مهزههبی ئیمامی ئهبوحه نیفهو ئیمامی ئهحمهد تهواوهو نایکاتهوه، مهگەر زۆر له قژی یان بهدنی دهرکهوتبیئت، بهلام به پێی مهزههبی ئیمامی شافعی بهتال^۱هوه دهبی بیکاتهوه.. بهلگهش لایهنگری بۆچوونهکهی ئیمامی شافعیه، چونکه پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: (لا یقبلُ اللهُ صَلَاةَ حَائِضٍ إِلَّا بِخَمَارٍ)^۲ واته: خوا نوێژی ئافرهتی بائغ قبوول ناکات ئهگەر سههرپۆشی پێوه نهبیئت..

^۱ راجوینی له نیوان شهرعناسان له سههر دهست و دهموچاوو پێی ئافرهت هیه دواتر له شوینی خۆیدا باس دهکریت، ان شاء الله..

^۱ مجموع الفتاوی (۱۲۲/۲۲)، المغنی (۶۰۱/۱).

^۲ ئهبوداوود (۶۴۱)، ترمزی (۳۷۷) ئهلبانی به حهسهنی ناساندووه له ارواء الغلیل (۲۱۵/۱).

دا پوښینی پيی نافرته له نويزدا فهرز نيه:

ئيمامی شافيعی دهلی: هه موو شوينکی نافرته له نويزدا عه ورته جگه له دست و دهموچاوو پستی پيی^۱.. ترمزی ئه وهی لیوه نه قل کردوو.. ئيمامی ئه بو حه نيفه ش رای وایه، وه کو ئيمامی ئیبنو تهيمیه له تويزنه وهی ئه م مه سه له یه دا لیوهی نه قل کردوو.. رای ئيمامی نه حمه دیشی نه قل کردوو که پيی وایه هر هه موو گیانی نافرته عه ورته و پيویسته داپوښیت، ته نانه ت نینوکیشی^۲! من پيم وایه بوچوونه که ی ئيمامی شافيعی به هیزتره..

که و ابو نافرته بوی هیه له نويزدا دست و دهموچاوو پيی دانه پوښیت.. والله اعلم..

۳. نافرته مادام که وتوته حه یزه وهو بالغ بووه باشتر وایه له نويزدا به دوو یان سی پارچه پوښاک خوی داپوښیت: سهر پوښیکی گه وره که نیوان شانه کانی داپوښیت، کراسیکی تری ئاودامان که له شانیه وه تا پییه کانی بگریته وه، نه گهر نا ته نووره یه کی دریز که له خوار سنگیه وه گرتبیتیه وه تا قوله پيی به و مهرجه ی سهر پوښه که ی به سهر ته نووره که دا بیته وه (وهک ئه وهی دریز بیت تا سهر ناوکی).. وهک ئه و جله نويزه ی ئیستا له ناو نافرته ی موسولماندا باوه که دوو پارچه یه و ئاسان و حازر به دهسته: سهر پوښیکی دریزه تا پستینه و ته نووره یه کیش له سهر و پستینه وه یه تا سهر پییه کانی.. ئيمامی شافيعی دهیفه رموو: شه رعناسان به گشتی له سهر ئه وهن که ده بیت نافرته له نويزدا لانی

^۱ الام (۷/۱).

^۲ مجموع الفتاوی (۲۲/۱۳۳).

کەم سەرپۆش و جبه بپۆشیت^۱، لەوانیش زیاتر بپۆشیت باشتره.. ئەگەر بائغ نەبوو بوو دەتوانیت بی سەرپۆشیش نوێژەکی بکات.. عبدالرزاق لە ئیبنو جورەیحەو دەگیریتەووە که لە عەتائی کوری ئەبو رەباح که گەورەترین شەرعناسی مەککە بوو پرسی: ئەو کچەیی هێشتا نەکەوتۆتە حەیزەووە مەرجه سەرپۆش بۆ نوێژ بپۆشیت؟! فەرمووی: نا، پۆشاکەکی بەسە^۲.

هەر کەس لە نوێژدا عەورەتی دەرکەوێت، نوێژەکی بەتال دەبیتهووە:

جمهوری شەرعناسان لەسەر ئەوەن که هەر کەسیک لە ناکاوو بی ناگیانەش لە نوێژدا عەورەتی دەرکەوێت، ئەگەر دەسبەجی داینەپۆشیتەووە نوێژەکی بەتال دەبیتهووە..

حەنەفیهکان فەرموویانە: ئەگەر چارەکی عەورەتی دەرکەوت ئینجا نوێژەکی بەتالە^۱، حەنبەلیەکان دەڵین: ئەگەر بۆ ماوەیهکی کەم عەورەتی دەرکەوێت زیانی بۆ نوێژەکی نیە، وەکو کەسیک که با کراسەکی هەڵداتەووە یان سەرپۆشەکی لادات، بەلام ئەگەر کەمی عەورەتی دەرکەوت بۆ ماوەیهکی زۆریش بی ت زیانی نابیت^۲.. چونکه

^۱ بە عەرەبی پێیان ووتراو: الدرع و الخمار، الدرع: وەکو کراسی کوردی یان ماکسی که ئاودامانە لە شانەوویە تا قولەپی.. الخمار: سەرپۆشیکی گەورەیه که جال و چۆلی ناو شان و سینەیی ئافرەتانی دادەپۆشی.. ئافرەتی وا هەبوو لەسەر ئەمانەووە جلابی بەکار هیناوە که وەکو عەبا یان شالی سودانی و سۆمالی له خۆیهووە پێچاوە.. ئەمەیه که له ریوايهتی سهحیحا له سهیدنا عومەرو ئیبنو عومەرو ئیبنو سیرین و تابعینی ترهوه هاتوووە که: ئافرمت به سی پۆشاکەووە نوێژ دەکات: درع و خمار و جلاب..

^۲ عبدالرزاق: المصنف (۱۱۳/۳).

^۱ ابن عابدین (۲۷۳/۱)، المواهب (۴۹۸/۱)، المجموع (۱۶۶/۳)..

^۲ کشاف القناع (۳۶۹/۱).

سیدنا عه مری کوری سه له مه خوا لئی رازی بیټ دهلی: (عن عمرو بن سلمة الجرمي قال: انطلق ابي وافدا إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم في نحر من قومه , فعلمهم الصلاة، وقال: يؤمكم أفرؤكم . فكتت أفرأهم فقدموني، فكتت أومهم وعلي بركة لي صفراء صغيرة، وكتت إذا سجدت انكشفت عني، فقالت امرأة من النساء: واروا عنا عوزة قارئكم. فاشترؤوا لي قميصا عمانيا ، فما فرحت بشيء بعد الإسلام فرحي به.)^۱ واته: له گهل باوکم و پیاوما قولانی خزماندا وهکو وهفدی هؤزه که مان چو وینه خزمهت پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، فیری نویژی کردن، پاشان فهرمووی: نهو که سه تان که زیاتر قورئانی له بهره بییته پیشنوښرتان، منیش دهنگم خوښ بوو، قورئانم زیاتر له وانی تر له بهر بوو، بویه کردیانم به پیشنوښر، که پیشیان خستم، عه بایه کی زهردی کورتم له بهر دا بوو، که ده چوومه سوجه له سهرم لاده چوو گیانم دهرده کهوت، ژنیک له ژنه کان هاواری کرد: عه ورهتی قورئان خوینه که تانمان لی داپوشن، ئیتر کراسیکی عومانیان بو کریم که له دواى ئیسلامه تی هیج شتیک نه بوو نه وهندهی نهو عه بایه خوښ حالم کات..

راستتر نهو هیه که ههر که سیك له نویژدا عه ورهتی دهر کهوت ده بی

ده سبه جی داپوشن ته وه، نه گینا نویژه که ی به تاله .. والله اعلم.

^۱ بوخاری (۴۲۰۲)، نه بودا وود (۵۸۵) له فرکهش هی نه مه ..

نويز به روت و قوتی:

جمهوری شهرعناسان لهسەر ئهوه کۆن که هەر کهسیک پۆشاکى دست نه که ویت نويزه کهى پيوه بکات، نويزه کهى لهسەر لاناچیت.. به لام له چۆنیه تی نويزه که یدا راجوین:

- جمهور دهلین: ئەگەر کابرا پۆشاکى پيس يان حەريرى دهسکهوت که حهرامه دهپۆشیت و نويزه کهى پيوه دهکات، ئەگەر هيچى دهسنه کهوت، نويزه کهى به روت و قوتى دهکات، چونکه خواى گهوره دهفرموى: ﴿فَأَقْوَ لِلَّهِ مَا أَسْطَعْتُمْ﴾ التغابن / ۱۶ واته: ئه وهندهى بۆتان دهکريت تهقواو دينداريتى بکهن..

- حهنه فى و حهنبه ليه کان دهلین: کابرا بۆ نويزه کهى سه رپشکه که به پيوه بيکات، يان به دانيشتنانه وه.. ههردوولاشيان پييان په سه ندره که له جياتى رکوع و سجود به سه رى ئامازه بکات چونکه وا مه ستوورتره. ئەمهش زياتر له گه ل هه لويسته خواپه رسته يه که دا ده گونجیت وهک له وهى مالکيه کان و شافيعيه کان دهلین: بۆى نيه دانيشیت.

پاشان موناقه شهى ئه وه يان کردووه که ئايا دواتر ئەگەر پۆشاکى دهسکهوت نويزه کهى دهگيریته وه يان نا؟! شافيعيه کان و حهنبه ليه کان دهلین: نا نايگيریته وه.. ئەمهش په سه ندره.. والله اعلم.

خۆ جوان کردن و خۆ رازاندنه وه بۆ نويز کردن:

نويز به يهک پارچه پۆشاکه وه جائيزه بکريت، به لام باستر وايه موسولمان ئەگەر هه يبيت زياتر له يهک پۆشاک بپۆشیت، سووننه ته جوانپۆش بى وباش خوى برازينيته وه به تايبه تی که بۆ مزگهوت و

جومعه و جهماعهت ده چيټ. چونکه خواي گه وره ده فهرموي: ﴿خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾ الاعراف/ ۳۱ واته: ئه ي نه وه ي ئاده م، له هه موو مزگه وتي کدا جوان بپوشن و رازاوه بيتان پيوه ديار بيت.. سه يدنا ئيبنو عومه ر خوا لي ي رازي بيت ده يفهرموو: (إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَلْبَسْ ثَوْبِيهِ، فَإِنَّ اللَّهَ أَحَقُّ مَنْ تَرَىٰ لَهُ..)^۱. واته: هه ر که سيکتان نوپژي کرد با هه ردوو پارچه پوشاکه که ي بپوشيت، خواي گه وهر شايانتره خوي بو برازيننه وه..

نوپژ به پوشاکي زهوت کراو و له سهه زهوي زهوت کراو:

شه رعناسان له حوکمي نه مه و هاوشيوه کانيدا دوو بوچوونن:

نوپژ به پوشاکي زهوت کراو، يان له سهه خاکي زهوت کراو

جائيز نيه: نه مه راي ئيمامي نه حمه دو ئيبنو حه زمه و ئيبنو ته يميه به په سه نندتري زانيووه^۲. به لگه شيان نه وه يه که پوشاک به شيکه له نه جامداني نوپژه که و لي نابيته وه بو يه مه رجه که بپوشريت و حه لال بيت، پوشاک وه کو قاپيکي زرين نيه که کابرا ده ست نوپژي تيدا گرت بيت و نوپژي کرد بيت، چونکه قاپه که به شيک نيه له نوپژه که پوشاکه که به شيکه لي..

- نوپژ به پوشاکي زهوت کراو، يان له سهه خاکي زهوت

کراو جائيزه: نه مه راي ئيمامي نه بو حه نيفه و ئيمامي ماليک و ئيمامي شافيعيه^۱ که فه رموويانه نوپژه که ي قبووله نه گه رجي به کرده وه

^۱ به يه يقى (۲۳۶/۲)، المجموع (۵۴/۲)

^۲ الانصاف (۱۹۴/۱)، المحلى (۳۳/۴)، مجموع الفتاوى (۸۹/۲۱).

^۱ المجموع (۱۸۰/۳)، المبسوط (۲۰۶/۱)، نيل الاوطار (۹۲/۲).

نارهواکهی گوناحبار بووه.. بهلگهشیان ئهوهپه که خودی زهوت کردن
 حهرامه نهک نوپژ کردن به پوژاکی زهوت کراوهوه، یان نوپژکردن لهسه ر
 زهوی زهوت کراو. ئهمهش به پپی ئهو ریسا ئوسولیهیه که دهلی: (قاعده
 انفکاک الجهة) واته ههلاوپردنی لایه نهکان..

ئهوهی ئهه بوچوونه بههیزتر دهکات فهرموودهکهی عوقبهی کوری
 عامره که دهلی: (عن عقبه بن عامر قال اهدی الی التبی صلی الله علیه
 وسلم فروج حریر قلبسه فصلی فیه ثم اصرف فترعه نرعا شدیدنا
 کالکاره له وقال لا یتبغی هذا للمتقین) واته: پوژاکیکی حهریریان
 پیژکهش به پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم کرد، ئهویش لهبهری
 کردو نوپژی پیوه کرد، پاشان تهشریفی برد.. دواي کهمیک زور به
 خیرایی دایکهندو وهکو شتیکی بیژراو له خوئی دوورخستهوهوه فهرمووی:
 ئهمه بو دینداران ناشیت.. یهکهمجار که لهبهری کرد هیشتا حهرام
 نهکراوو، بهلام دواي لهبهر کردنهکهی جوهرئیل پپی فهرموو که
 حهریرپوشین بو پایوی موسولمان حهرامه.. ئهمهش حوکمیکه ناو نوپژو
 دهرهوهی نوپژهکه دهگریتهوه.. پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم ئهوه
 نوپژهی نهکردهوه که پیوهی کردبوو.. کهوابوو قبول بوونی نوپژ
پهپوهندی به پوژاکی حهرامهوه (لهوانه زهوت کراو) نیه..

^۱ بوخاری (۳۷۵)، موسلیم (۲۰۷۵).

نویژ به نه‌عل و پیلاوه‌وه:

جائیزه، چونکه پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم به پیی په‌تی و به نه‌عل و پیلاوه‌وه نویژی کردوه:

- لهو کاته‌ی که پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم به پیلاوه‌وه بیسنویژی بو یاوه‌رانی ده‌کرد، جوهره‌ئیلی به‌رپز سه‌لامی خوای لی بیت هم‌والی دایه که نه‌عله‌کانی پیساییان پیوه‌یه، پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم هه‌ردوو جووته نه‌عله‌که‌ی له پی دانا (أَنَّهُ صَلَّى فِي نَعْلِهِ، وَصَلَى أَصْحَابَهُ فِي نَعَالِهِمْ، فَخَلَعَ نَعْلَيْهِ، فَخَلَعُوا نَعَالَهُمْ، فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ: لِمَ خَلَعْتُمْ نَعَالَكُمْ؟ قَالُوا: رَأَيْنَاكَ خَلَعْتَ نَعْلَيْكَ فَخَلَعْنَا نَعَالَنَا، فَقَالَ: إِنَّ جَبْرِيلَ آتَانِي فَأَخْبَرَنِي أَنَّ فِيهِمَا أَدَى) ^۱ واته: پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم به نه‌عله‌کانیه‌وه نویژی کرد، یاوه‌رانیش له دوايه‌وه به نه‌عله‌کانیانه‌وه نویژیان دابه‌ست، له نویژه‌که‌دا پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم نه‌عله‌کانی دانا، یاوه‌رانیش له دوايه‌وه نه‌عله‌کانیان دانا، که سه‌لامی (کو‌تایی نویژی) دایه‌وه پیی فه‌رموون: بوچی نه‌عله‌کانتان له پی کرده‌وه؟! فه‌رموویان: دیمان جه‌نابت نه‌عله‌کانت دانا، ئیمه‌ش داماننان، فه‌رمووی: جوهره‌ئیل هات و هه‌والی دامی که نه‌عله‌کان پیسییان پیوه بوو.

نویژ به پیلاوه‌وه په‌کیکه له جیاوازی نیوان جوله‌که‌و موسوئمان:
- (خَالِفُوا الْيَهُودَ فَإِنَّهُمْ لَا يُصَلُّونَ فِي نَعَالِهِمْ وَلَا خِفَاتِهِمْ) ^۱ واته:

^۱ الألبانی: ارواء الغلیل (۲۸۴).

^۱ البزار: الزوائد (۵۲) حاکم به سه‌حیحی داناوهو زهه‌بیش لایه‌نگری بووه، شیخی ئه‌لبانی دوا‌ی تو‌یژینه‌وه‌یه‌کی زوری سه‌نه‌ده‌کانی له أصل صفة صلاة النبي صلی الله علیه وسلم (۵۴ل)، صحیح الجامع (۳۲۱۰) دا به سه‌حیحی ناساندوهو.

پېچه وانهی جوله که بکه، نه وان نوښت به نه عمل و خوفه وه ناکه. نه گهر نوښتی جومعه و جه ماعت بوو، یان هر نوښتیکی تر بوو، له قهره بالغیدا بوو، له دهشت بوو نهک له مزگهوتیک که رایه خی تیدا بیت باشر وایه هر به پیلاوه کانیه وه بیگات، نه گهر داینان نابیت بیخاته لای راستی خوږه وه، یان له پیس خوږی داینیت، یان لای چه پی خوږی، چونکه چه پی خوږی بووه به لای راستی کهسانی تر، بویه ده بیت بیخاته نیوان پی خوږه وه. نه گهر ته نها بوو، له دهشت دهیخاته لای چه پی خوږه وه:

۔ (اذا صلی احدکم فلیلبس نعلیه او لیخلعهما بین رجلیه ولا یؤذی بهما غیره)^۱ واته: نه گهر که سیکتان نوښتی کرد با نه عمل (پیلاو) هکانی هر له پیدابن، یان با دایانیت و بیانخاته مابینی پی خوږه وه، تا که سیان پی نیرعاج نهکات.

نه و رهفو سندووقانهی نیستا له مزگهوته راقیه کانی هندیک وولاتی وهکو تورکیاو نیران و مالیزیایدا بو پیلاو دهیکه، کاریکی زور باشه، هر کهس پیلاوی خوږی دهخاته سندووقیکه وهو کلیله که پی ده بیت تا ته و او ده بیت، یان بوی پاریزگاری دهکهن. دهشیت له جیاتی نه مهش به تایبهتی لهو مزگهوتانه دا که له ناو جهرگهی بازاره کاندان، هر کهس پیلاوی خوږی بخاته کیسه یه کی نایلونه وهو له نیوان پی خوږی داینیت، تا بی خه یال لیان نوښتی خوږی بکات.

★ ★ ★

^۱ ریوايهتی سه حیحی زوره لای نه سائی و نه بودا و دو نیبنوخوزمیه (۳/۱۱۰/۱) شیخی نه لبانی دمفرموی سه نه ده کانیان سه حیه. .. الالبانی: صحیح الجامع (۶۵۳).

مه‌رجی چواره‌م: رووکردنه قبیله

به کۆرای شهر عناسان ئه‌میش مه‌رجی نوپژه، هه‌ر چه‌نده وه‌کو شیخی نه‌لبانی ده‌لی: ئه‌مه شتیکی بنپره، ئه‌وه‌نده‌ی فه‌رمووده له‌سهر گه‌یراومه‌وه، که هی ئه‌وه نه‌ماوه توپژینه‌وه له‌سهر به‌لگه‌کانی بکریت به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا باشتره هه‌ندیك به‌لگه به‌یینه‌وه:

۱ - خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: (قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) البقرة/۱۴۴
واته: ده‌بینین وا چاو له ئاسمان ده‌بریت (چاوه‌روانیت رووت بکه‌ینه‌وه که‌عبه) رووت ده‌که‌ینه‌وه قبیله‌یه‌ک که پیی رازیت و دلت پیوه‌یه‌تی، ده‌یسا روو بکه‌ره مزگه‌وتی حه‌رام، که‌عبه‌که‌ی خوای گه‌وره ..

۲ - سه‌یدنا ئیبنو عومه‌ر خوا لییان رازی بی‌ت فه‌رمووی: (قالَ بَيْنَمَا النَّاسُ بِقُبَاءَ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ جَاءَهُمْ آتٍ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَنْزَلَ عَلَيْهِ اللَّيْلَةَ قُرْآنًا وَقَدْ أَمَرَ أَنْ يُسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَاسْتَقْبَلُوهَا وَكَانَتْ وَجْهَهُمْ إِلَى الشَّامِ فَاسْتَدَارُوا إِلَى الْكَعْبَةِ) واته: لهو کاته‌ی خه‌لکی له مزگه‌وتی قیبا له نوپژی سپی‌ده‌دا بوون، کابرایه‌ک هات و پیی ووتن: ئه‌مشه‌و وه‌حی بو پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم دابه‌زیوووه فه‌رمانی پی‌کردوووه که له‌مه‌ودوا روو بکه‌نه که‌عبه، خه‌لکه‌که - که روویان له شام بوو - یه‌کسه‌ر هه‌ر له نوپژه‌که‌دا روویان به‌ره‌و که‌عبه وه‌رگه‌یرا ..

۳ - فهرمووده‌ی کابرای خاوهن نوئزهه‌ئه که نوئزه‌گه‌ی به ناته‌واوی کردو پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم پیی دم‌فهرموو: نوئزه‌که‌ت نه‌کردوو! که به فهرمووده‌ی خاوهن نوئزهه‌ئه (المسئ صلاته) ^۱ به‌ناویانگه که فه‌رمانی پی ده‌کات روو بکاته قیبله: (إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَاسْتَبِغِ الْوُضُوءَ، ثُمَّ اسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ، فَكَبِّرْ) ^۲ واته: که هه‌ستایت بو نوئز، ده‌ستنویژت به چاکی بگه‌ره، پاشان روو بکه‌ره قیبله و ته‌کیره‌ی ئیحرام بکه و نوئز دابه‌سته..

نوئزی سووننه‌ت به سهر سواریه‌وه:

ئه‌گه‌ر به‌سهر سواریه‌وه بوو، وویستی نوئزی سووننه‌ت بکات، رووشی له قیبله نه‌بیت قه‌یدی نیه، چونکه پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم که له سه‌فه‌ردا ده‌بوو زور جار سووننه‌ته‌کان و وت‌ری به‌سواری وولاخه‌که‌یه‌وه ده‌کرد، چه‌ندین فه‌رمووده له و باره‌وه هاتوون:

۱ - فه‌رمووده‌ی سه‌یدنا ئیبنو عومه‌ر خوا لیی رازی بی‌ت که: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَبِّحُ عَلَى الرَّاحِلَةِ قَبْلَ أَيِّ وَجْهِ تَوَجَّهَ، وَيُوتِرُ عَلَيْهَا غَيْرَ أَنَّهُ لَا يُصَلِّي عَلَيْهَا الْمَكْتُوبَةَ) ^۳ پیغه‌مبه‌ری

^۱ شیخی نه‌لبانی له الارواء (۲۸۹) دا به سه‌حیحی ناساندوو، بو زیاتر بر‌وانه: په‌راویزی ۷۴ و ۷۵..

^۲ به‌شیکه له فه‌رمووده‌یه‌کی پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم که سه‌یدنا ئه‌بو هوره‌یره خوا لیی رازی بی‌ت ده‌گیره‌یه‌وه، شیخی نه‌لبانی وه‌کو بوخاری (۳۱/۱۱)، (۴۶۷) و موسلیم (۱۰/۲) به سه‌حیحی ناساندوو له أصل صفة صلاة النبي صلی الله علیه و سلم (۵۵/۱) و ارواء الغلیل (۲۸۹)..

^۳ بوخاری (۴۶۰/۲)، موسلیم (۱۵۰/۲)، ئه‌بوداوود (۱۹۰/۱)، نه‌سائی (۸۵/۱)، به‌یهیقی (۴۹۱/۲)، ته‌حاوی (۲۴۹/۱)..

خوا صلی الله علیه وسلم نوپژي سوننه تی (مه بهست له شه ونوپژه)^۱
له سهر سواریه که ده کرد، رووی له هر کوپیه که بویه پیی ناسایی
بوو، نوپژي وتریشی به سهر سواریه که یه وه ده کرد، به لام نوپژي
فهرزی به سه ره وه نه ده کرد..

ثیمامی نه وه وی له شهر حی سه حیجی موسلیمدا ده لی: جمهوری
شهر عناسان، ثیمامی مالیک و شافعی و نه حمه دو شهر عناسانی تر
فهرموویانه نوپژي وتر به سهر سواریه شه وه ده کریت..

ثیبنو به تتالی نه نده لوسی شاریجی سه حیجی بوخاری ده لی:^۲
شهر عناسان له سهر نه وه کون که کهس بو ی نیه به سهر سواریه وه بی
و نوپژي فهرز بکات، مه گهر له گهر مه ی جهنگدا بی که بو ی هیه
نوپژي ترس به سواریه وه بکات..

۲ - فهرمووده ی سهیدنا ثیبنو عومهر خوا لی رازی بی که
باسی نوپژي جهنگاوه رانی له گهر مه ی جهنگدا کردووه، که
فهرموویه تی: نه گهر (له کاتی شهرو پیکداداندا) ترس و بیمی
جهنگاوه ران زور بوو، بو یان هیه به پیاده ی نوپژه که یان بکن یان
به ساری، روو له قیبله یان له غیری قیبله.^۳

^۱ الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۶۰/۱).

^۲ أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۶۶/۱).

^۳ موسلیم (۲۱۲/۲)، ثیمامی مالیک له الموطأ (۱۹۳/۱)، له ریی نه ویشه وه ثیمامی بوخاری
(۱۶۱/۸)، ثیمامی شافعی له الأم (۸۲/۱)، به یهقیش له وه وه (۸/۲)، نافعی خزمه تکاری
ثیبنو عومهر ده فهرموی: وا ده زانم که له فهرمووده یه وه له پیغه مبهری خوا وه ی صلی الله
علیه وسلم ریوایهت کردووه، ثیبنو خوزیمه ده فهرموی: گومانی تیدا نیه که وایه
(التلخیص (۲۰۹/۳)، شیخی نه لبانی له دوا ی توپژینه وه ی له ارواء الغلیل (۵۸۸) دا به
سه حیجی ناساندووه..

۳ - له ریوایه‌تیکێ تردا ده‌لی: (كَانَ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ فِي السَّفَرِ حَيْثَمَا تَوَجَّهَتْ بِهِ) ^۱ واته: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم نوپژێ لهسه‌ر سواریه‌که‌ی ده‌کرد، رووی بو هه‌ر شوینیک پی بک‌رایه..

۴ - ریوایه‌ته‌که‌ی سه‌عیدی کوری یه‌سار که ده‌لی: (رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي عَلَى حِمَارٍ وَهُوَ مُتَوَجِّعٌ إِلَى خَيْبَرَ) ^۲ واته: پیغه‌مبه‌ری خوام صلی الله علیه وسلم بینی به‌سه‌ر گویدرپژیکه‌وه بوو، نوپژێ ده‌کردو رووشی له خه‌یبه‌ر بوو..

۵ - ریوایه‌ته‌که‌ی سه‌یدنا جابری کوری عبدالله خوا لییان رازی بی که ده‌لی: (رَأَيْتَ النَّبِيَّ فِي غَزْوَةِ أَمَّارٍ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ مُتَوَجِّعًا قَبْلَ الْمَشْرِقِ تَطَوُّعًا) ^۳ واته: پیغه‌مبه‌ری خوام صلی الله علیه وسلم له غه‌زای ئەنماردا بینی به‌سه‌ر سواریه‌که‌وه نوپژێ سووننه‌تی رووه‌و رۆژه‌لات ده‌کرد..

سووننه‌ته‌ نه‌گه‌ر بو‌ی کرا له‌و کاته‌ی نوپژێ سووننه‌ت به‌سه‌ر سواریه‌وه ده‌کات، رووی پی بکاته قیبه‌لو نییه‌ت به‌ینیت، ئیتر نه‌گه‌ر سواریه‌که‌ رووی پی وه‌رگپرا بو‌لای تر، کاریگه‌ری نیه..

^۱ بوخاری (۴۵۹/۲)، ترمزی (۱۸۳/۲)، نه‌حمه‌د (۶۶/۲)، ریوایه‌تیکێ تری نیمامی بوخاری زیاده‌یه‌کی هه‌یه: (وَيَوْمَئِذٍ إِيمَاءٌ) واته ئاماژه‌ی ده‌کرد..مه‌به‌ست له‌وه‌یه که بو سوجه‌ سه‌ری زیاتر نزم‌تر ده‌کرد وه‌ک له ئاستی رکوعی: (وَيَجْعَلُ السُّجُودَ أَخْفَضَ مِنَ الرُّكُوعِ) نه‌حمه‌د (۲۰۲) به‌یهیقی (۴/۲).. نه‌لبانی: أصل صفة الصلاة (۵۹/۱)..

^۲ مالك (۳۶۵/۱)، نه‌سائی (۱۲۱/۱)، له ریوایه‌تیکێ تریشدا (قَبْلَ الْمَشْرِقِ تَطَوُّعًا) واته رووی له رۆژه‌لات بوو، نوپژێ سووننه‌تیشی ده‌کرد. الالبانی: أصل صفة الصلاة (۵۹/۱).

^۳ بوخاری (۳۴۶/۷)، به‌یهیقی (۴/۲) نیمامی شافعی (۸۴/۱) نیمامی نه‌حمه‌د (۳۳۲/۲) له سوونیانی سه‌وره‌یه‌وه گپراویتی‌ه‌وه..

۶ - سهیدنا ئه نهسی کورپی مالیک خوا لیئی رازی بیئت فهرمووی:
 (إِذَا أَرَادَ أَنْ يَتَطَوَّعَ عَلَى نَاقَتِهِ اسْتَقْبَلَ بِهَا الْقِبْلَةَ فَكَبَّرَ ثُمَّ صَلَّى حَيْثُ
 وَجَّهَهُ رِكَابُهُ)^۱ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که
 دهیوویست نوئیزی سوونته لهسهه حوشتره کهی بکات، رووی پی
 دهکرده قیبله و نییه ته کهی دههپناو دهچوو نوئیزه که وه ئیتر با
 سوارییه که بوهر لایه کی که دهوویست بیبردایه.. ئیمامی نه وه وی
 دهئی: له مه وه شافیعیه کان روو کردنه قیبله یان له نوئیزی
 سوونته تدا لهسهه سواریی به فهرز داناو به لام ههر خوشی دهئی:
 ئه وه له کاتی کدایه که وه ستابیت و رووکردنه قیبله ی ئاسان بیئت^۲ ..
 شه رعناسانی تر ره تیان کردو ته وه که فهرز بیئت ..
 ئیمامی نه بو هه نیفه دهئی: نابیت نوئیزی ووتر بهسهه سوارییه وه
 بکریت .. ته حاوی دهئی: جگه له وهی ئه وه فهرموودانه ی ریپان به کردنی
 نوئیزی ووتر بهسهه سوارییه وه داوه، نه سخ بوونه ته وه، به لگه شیان:
 ۱- سهیدنا جابری کورپی عبدالله خوا لیئی رازی بیئت که دهئی:
 (وَكَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يُصَلِّيَ الْفَرِيضَةَ، نَزَلَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ)^۳ واته:
 پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که به سواری سوارییه که وه

^۱ ئه بو داوود (۱۹۱/۱)، ئیبنو حیببمان له کتیبی: الثقات (۱۴/۴)، دارمقوتنی (۱۵۲)، بهیهیقی (۵/۲) ئیمامی نه حمده (۲۰۳/۳)، ئه لبانی ده فهرمووی: سه نه ده کهی وه کو نه وه وی له (المجموع (۲۳۴/۳) و حافز ئیبنو حه جهری عه سقه لانی له بلوع المرام (۱۸۹/۱) و ئیبنو سه سه کهن وه کو له: التلخیص (۲۱۳/۳) دا هاتوو، فهرموویانه: سه حیحه، به زعیف دانا نه کهی ئیبنول قه بییمیش رت ده کاته وه که له زاد المعاددا به زعیفی دانا وه ..

^۲ ئیمامی نه وه وی: المجموع (۲۳۴/۳).

^۳ بوخاری (۴۰۰/۱)، ئیمامی نه حمده (۳۰۵/۳)، بهیهیقی (۶/۲)، داریمی (۲۵۶/۱).

دهبوو، دمیوو یست نوپزی فهرز بکات، دادهبهزی و رووی دهگرده قبیله.

۲. ههر له ریوایه تیه تیکی تری سهیدنا جابردا خوا لئی رازی بیټ دهلی: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رَاحِلَتِهِ نَحْوَ الْمَشْرِقِ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يُصَلِّيَ الْمَكْتُوبَةَ، نَزَلَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ) ^۱ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به سهر سوارییه وه روو له روژهلآت بوو، که وویستی نوپزی فهرزه کهی بکات، دابهزی و رووی له قبیله کردو کردی..

نهمه به سهر سواری و وولاخ و حوشتر و گیانله بهری تره وه، نهمما نه گهر سوارییه کهی سه یاره بوو نه وه بی گومان ناتوانیټ لهو سهر جادهیه رووی بکاته قبیله و پاشان راستی کاته وه و لیخوړیټ، نه گهر له پاس و شه منده فهورو که شتی و فرۆکه شدا بوو، نه وه روو بکاته ههر ئاراسته یه که ده شیت، چونکه خوی گه وره ده فهورموی: ﴿فَأَيْنَمَا تُولُوْا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ﴾ البقرة/ ۱۱۵ واته: له ههر کوئی بن و روتان له ههر کوپیه که بیټ، خوی گه ورهش له وپوهیه..

۱- فهورمودهش هه یه که نافع له ئیبنو عومره وه ریوایه تی کردو وه که فهورمویه تی: (كَانَ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ وَيُوتِر بِالْأَرْضِ) ^۲ واته سهیدنا ئیبنو عومهر خوا لئی رازی بیټ نوپزی سووننه تی له سهر سوارییه کهی ده کردو بو نوپزی وتره کهی دادهبه زیه سهر زه وی ده یکرد.. شیخی نه لبانی دهر باره ی نهم ریوایه ته ده لی

^۱ سهرچاوه کانی پیشوو له: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۶۰/۱).

^۲ الطحاوي (۲۴۹/۱).

سه حجه.. به لام دهر باره دی دهلی: نه سخ بوونه وه که، و انیه و
نهمهش ری له جائیز بوونی نوښتی وتر ناگریت به سهر سواریه وه،
چونکه نه وه سه لپنراوه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم
نوښتی ووتری له سهر سواریه ش کردوو وه له سهر زه ویش کردویتی^۱
.. بؤیه من پیم وایه هه موو جوړی نوښته سووننه ته کان دهشیت
له سهر سواریه وه بگریت.. والله اعلم.

رووکردنه قبیله دوو جوړه:

. نهو که سهی چاوی له که عبیه: ده بیت به ته وای رووی له وئ
بیت، نه گهر له ناو حهره می که عبه شدا بوو دهشیت روو بکاته ههر
لایه کی..

. نهو که سهی که عبه نابینیت و رووی تی کردوو: فهرزه روو
بکاته نهو ناست وئاراسته ی که پی وایه قبیله له وپوهیه، چونکه ناتوانیت
به دیققت له سهر نهو هیله بیت که راستی که عبیه!! بؤیه ههر رووی
لهو لایه وه بیت ته و او، نابینیت پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له
دهست به ئاو گه یاندندا به ره لستی له وه کرد روو یان پشت بگریته قبیله،
وهک دهیفرموو: (إِذَا أَتَيْتُمُ الْعَائِطَ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ وَلَا تَسْتَنْبِرُوهَا،
وَلَكِنْ شَرَّفُوا أَوْ غَرَّبُوا)^۲ واته: نه گهر چوونه دهست به ئاو گه یاندن، نه روو
له قبیله کهن نه پشت، روو له روژه لات یان روژئاوا بکهن..

^۱ الالبانی: أصل صفة الصلاة (۶۲/۱).

^۲ بوخاری (۳۹۴)، موسلیم (۳۶۴)، نه وانی تریش..

دانیشتوانی ھەموو ناوچەپەك ئاراستەى قىبلەى خۆى ديارى كردووھ
لە كوردستانى باشوور دەوتریٲ خۆرھەلات بخرە دەستى چەپٲ و روو لە
باشووركە! ئەوانەى دەچنە مزگەوتەو دەسبەجى ئاراستەى قىبلە بە
مىجرابەكەدا دەزانن.. لەم سەردەمەشدا قىبلەنوما ئاسان ئاراستەى قىبلە
دەدۆزیتەوھ لەویش ئاسانتر دۆزینەوھىەتى بەئىنتەرنىٲ كە لىى بى
خەمىت لارو وىرى تىدا ناكات و زۆر بە دىققەتە!

ئەو حالەتانهى بى رووگردنە قىبلە نوێژ دەكرىٲ:

رووگردنە قىبلە مەرجىكى نوێژە، بەلام ئەم مەرجە لە ھەندىك
حالەتدا دەشىٲ نەمىنىٲ، وەك:

۱. ئەو كاتەى ناتوانىٲ روو بكاتە قىبلە: وەكو نەخۆشىك

كە نە خۆى دەتوانىٲ روو بكاتە قىبلە، نە كەسىشى لە لایە تا رووى
بى وەرگىرپٲ، يان زىندانەو بەستراوھتەوھ، ئەمە خاوەن عوزرەو بۆى
ھەيە بى رووگردنە قىبلە نوێژەكەى بكات.. چونكە خواى گەورە
دەفەرموى: ﴿فَأَنقُواللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ التغابن/ ۱۶ واتە: ئەوھندەى بۆتان
دەكرىٲ تەقواو دىندارىٲى بكەن.. يان: ﴿لَا يُكَلِّفُ اللّهُ نَفْسًا اِلَّا
وُسْعَهَا﴾ البقرە / ۲۸۶ واتە: خواى گەورە ئەرك بە قەدەر توانا فەرز
دەكات..

۲. ئەوى نەيدەزانى ئاراستەى قىبلە لە كۆپۆھيە: دواى

ئەوھى ھەولتى دا زانىارى خۆى و دەوروبەرى بختە كار بەلام ھەر بۆى
روون نەبۆوھ ئاراستەى قىبلە لە كۆپۆھيە، بۆى ھەيە رووھو ئەو لایەى
كە گومانى زياتر بۆى دەچىٲ كە قىبلە لەوێوھيە نوێژەكەى

دابہستیت، نه گهر له ناو نوپژده که دا غایله ی کرد که قیبله له ناراسته یه کی تره ده بیټ بو نه و لایه ی دووه می بسوریت، چونکه یاوه رانی بهرپیز که هه والیان پیدرا ناراسته ی قیبله له شامه وه گورپاوه بو که عبه، ده سبه جی له ناو نوپژده که شدا بوون (فاستدازوا إلى الکعبه)^۱ یه کسه ر ههر له نوپژده که دا روویان به ره وه که عبه وه رگیړا..

نه گهر دوا ی نوپژده که زانی که به هه نه رووی له لایه کی تری کردووه، نوپژده که ی ته واوه و پیویست ناکات بیکاته وه.. چونکه سه ی دنا عامری کوری ره بیعه خوا لی رازی بیټ فه رموی: (کُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ مُظْلِمَةٍ فَلَمْ نَدْرِ أَيْنَ الْقِبْلَةَ وَصَلَّى كُلُّ رَجُلٍ عَلَى حَيْالِهِ فَلَمَّا أَصْبَحْنَا ذُكِّرْنَا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَنَزَلَ: (فَأَيْنَمَا تُولُونَ فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ))^۲ البقرة/ ۱۱۵ واته: شه ویکی تاریک له خزمهت پیغه مبهری خوادا بووین صلی الله علیه وسلم نه مانده زانی ناراسته ی قیبله له کوپوهیه، بویه ههر که سه مان به لیکنده وه ی خو ی نوپژده که ی کرد، بو سبه ی نه مه مان بو پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم گپرایه وه، له ویدا نه و نایه ته هاته خواره وه، که ده فه رموی روو له ههر کو ی که ن رووی خوا له ویوهیه..

۳. له ترساندا: که سیک که له ترساندا ناویریت روو له قیبله بکات، بو ی هه یه روو بکاته لایه کی تر.. جا ترسه که له دوژمن بیټ، له درنده بیټ بهرامبهری وه ستابیټ، یان له جی مه ترسی تر.. به لگهش :

^۱ بوخاری (۴۴۹۱)، موسلیم (۵۲۶)، نه سائی (۶۱/۲).

^۲ ترمزی (۳۴۵)، شیخی نه لبانی به حه سه نی ناساندووه: ارواء الغلیل (۳۲۳/۱).

- خوای گهوره دهفه رموی: (حَفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴿۲۳۸﴾ فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا) البقره / ۲۳۸ - ۲۳۹ واته: پاریزگاری نوئزه کانتان بکهن، نوئزی ناوه ندیش بیاریزن و به ملکه چیه وه بو نوئز ههستن. نهگه ترستان لهسه ر بوو، به سواری و پیاده بیکهن.

- نه و فهرمووده یی سهیدنا ئیبنو عومه ر خوا لیان رازی بیته که دهرباره ی نوئزی ترس دهفه رموی: (إِذَا اخْتَلَطُوا فَانْمَا هُوَ التَّكْبِيرُ وَالْإِشَارَةُ بِالرَّأْسِ) واته: که تیچپرژان (جهنگاوهران له کاتی جهنگه کهدا) ئیتر هه ر ته کبیر کردن و ئامازه کردنه بهسه ر..
- هه ر له وه وه: (فَإِذَا كَانَ خَوْفٌ شَدِيدٌ مِنْ ذَلِكَ صَلُّوا عَلَى أَقْدَامِهِمْ أَوْ رُكْبَانًا مُسْتَقْبِلِي الْقِبْلَةِ أَوْ غَيْرِ مُسْتَقْبِلِيهَا)^۱ واته: کاتی که ترسه که له وه زیاتر بوو، نوئزه که یان به پیاده یی و سواری کرد، رووه و قیبله و رووه و لای تر..

۴. کاتی که سواری له سه فه ر دایه و نوئزه کهش سووننه ته:

ووتما که گه شته وان بو ی هه یه کاتی که نوئزی سووننه ته دهکات هه ر لهسه ر سواریه که ی بیکات. سواریه کهش جیاوازی نیه که کهرو ئیستره، سه یاره و شه مه نده فه ره، یان فرۆکه و که شتی.. رووکردنه قیبله له م حاله ته دا بو دروستی نوئزه که مه رج نامینیته..

^۱ بهیهیقی (۲/۲۵۵) شیخی نهلبانی رحمهتی به سه حیجی داناوه (أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم ل ۷۶).

^۲ بوخاری (۴۵۳۵)، ئیمامی مالیک (۳۹۶).

سهیدنا ئیبنو عومر خوا لییان رازی بیت که له سه فهدا بوو، شهو بوو، به سهر سواریه که یه وه بوو بی نه وهی گوی بداته روو کردنه قیبله نوښتی ده کرد.. دهی فهدرموو: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم (یَسْبَحُ عَلَى الرَّاحِلَةِ قَبْلَ أَيِّ وَجْهِ تَوَجَّهَ، وَيُوتِرُ عَلَيْهَا غَيْرَ أَنَّهُ لَا يُصَلِّي عَلَيْهَا الْمَكْتُوبَةَ) ^۱ واته: نوښتی له سهر سواریه که یه ده کرد به ههر ناراسته یه که بوایه، به لام پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نوښتی وتری له سهر ده کرد، له نوښته فهدرزه کاندای وای نه ده کرد..

نوښتی سایه ق: نهو که سهی سه یاره لی ده خورپیت و بو نوښته که یه بواری دابه زینی نیه، بو ی هه یه به دهم سه یاره لی خورپینه که وه نوښته که یه بکات، بی گومان ناشتوانیت روو بکاته قیبله و پاشان بیته وه سهر سایدی خو ی.. بو یه بی نه وهی روو بکاته قیبله نوښته که یه دابه به ستیت و کردنه وهشی له سهر نیه.

نهو که سهش که له ته نیشته سایه قه وه یه یان نه فهدرو له سه یاره و شه مه نده فهدر یان له وه سیله کانی تری سه فهدر دایه و ناتوانیت له کاتی نوښته که پیدا دابه زیت، ههر له کورسیه که یه خویدا نوښته که یه ده کات. له م حاله تانه شدا نه روو کردنه قیبله مه رج ده میتیت نه ههستان و رکوع و سجود چونکه بواری نیه. باسی نه مه دواتر دیت.. ان شاء الله.

★ ★ ★

^۱ بوخاری (۱۰۹۸)، موسلیم (۷۰۰).

مه رچی پینجه م: نییه ت هینان

نییه ت که هه ندیک کورد پپی ده ئیت نویت، بریتیه له نیازو مه به ست و وویستی نه جامدانی خوا په رستی، به ئومیده ی پاداشتی خوای گه وره. نوێژ به بی نییه تی خوا وویستی نابیت، واته کردنی له بهر خاتری خوای گه وره.. نییه ت له هیچ کاتی کدا له سه ره ئه هلی نوێژ لاناچیت، مه گه ر کاتی له ده ستدانی ئه قل! ئه ویش له بهر ئه وه یه که هیچ فه رزیکی له سه ره نامینیت.. کۆرای شه ر عناسان له سه ره ئه وه یه که نییه تی خوا وویستی مه رچیکی نوێژه، چونکه:

— خوای گه وره ده فه رموی: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾

البینه/ ۵ واته: فه رمانی ئه وه میان پیدرابوو که سه راستانه دینداری بی خوای گه وره بکه ن و ته نها ئه و بیه رستن..

— پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فه رموویه تی: (إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ) واته: هه موو کاریک په یه وه سه به نییه ته وه.

ئه وه ی راجوویی تیدا نیه:

۱- نییه ت له خوا په رستی هه کاندایه له دلدایه و به دم ناوتریت، نه له نوێژو نه له خوا په رستی تر دا..

۲- ئه گه ر به دم نیه تیکی هینا که به پیچه وانهی وویستی دلیه وه بوو، ئه وه ی دلی بوو حسیبه نه ک ئه وه ی به زمانی ووتویتی، بوو نمونه: کابرا به له فز ده لی نیه تم هیه چوار رکات نوێژی نیوه رۆ ده که م

به لّام مه به سستی نوښتی عه سر بوو، وویستی دلی بو حسیبه که نوښتی عه سره و دهیکات نه که له فزه کهی..

۳. نه گهر به دم نیه تی خوا په رسته کی هینا به لّام له دلیدا نیازی نه بوو بیکات، نه وهی دلی حسیبه و پاداشتی خوا په رستی بو نانوسریت بو نمونه: به زاهیری دهلی به رۆژوو دهم، به لّام نیازی نیه سبهینی به رۆژوو بیټ.. نه مه نیه تی بو نه و رۆژوو دانه مزر اوه..

۴. نیه ت هینان به دم (به له فز) بیدعه یه و هیچ به لگه یه کی له سهر نیه، نه پیغه مبهری پیشه و صلی الله علیه وسلم و نه یاوهرانی به ریزو نه یه کی که له شهرعناسانی تابعین نه یان فخررموه ده بیټ نیه ت به دم بهینریت! که سیان و ده کو نه هلی نه مانانه نه یان فخررموه بیدعه ی حه سه نه یه! هر که سی که نیه ت به له فز بهینیت و به دم بللی نیه ت هیه نه وهنده ركات نوښتی فلانی بو خوا ده که م، یان سبهینی به رۆژوو دهم، پیچه وانه ی سوونته تی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم و کورای شهرعناسان و چوار پیشه و به ریزه که ی نه هلی سوونته رهفتاری کردوه.. ته نانه ت ئیمامی ئیبنوته مییه دهلی: هر که سی که بللی نیه ت هینان به له فز (به دم) جائیزه، ده بی داوای توبه ی لی بکریټ، نه گهر نه یکرد ده بی سزایه کی سیا و بدریت!!

۵. نیه ت هینان به له فز به نهینیش بیټ هر بیدعه یه و ناشیت بهینریت، ئیمامی ئیبنوته مییه دهلی: هیچ موسولمانیک له پیغه مبهری خواوه صلی الله علیه وسلم نه قلی نه کردوه که له پیش نوښتیکیدا به له فز نیه تی هینا بیټ، نه خو ی نه یاوهرانی به ریزی، نه به نهینی و نه به

ئاشکرا، نە خۆیان کردووینانەو نە فەرمانیان پێ کردوو. بۆیە نە لە رووی نەریتهوهو نە لەرووی شەرعهوه ئەوه ناسەلیت کە بووتریت نیەت بە لەفز هینراوه بەلام بە ئیمە نەگەشتوووه!! گومان لەوهدا نیە ئەگەر بە لەفز بهینرایه، ئەو یاومرو شەرعناسه بهپێزانە بۆیان نەقل دەکردین، جا کە هیچ شتیکیان لەو مەسەلەیهدا لێوه ریوایهت نەکراوه ئەوه مانای وایه بە هیچ شیوهیهک کەسیان نییهتیان بە لەفز نەهیناوه.. لەبەر ئەوه زیاد کردنی نییهت بە لەفزو شتی تری لەو جۆره، بیدعهیهو خراوته سەر خواپەرستیهکان، ئەمەش وهکو بانگ و قامەت کردنی نوێژی جهژنهکان وایه کە نە ئەسلیان ههیهو نە فەسل!!

۶ - نیەت هینان بەلەفز دەنگەدەنگ دروست دەکات و سەر لەوانی تر دەشیوینت، ئەمەش حەرامه.. تۆ وا خەیاڵ کە شەش سوؤفی خاوهن وهسووسه و شەش مەلای کورد لە نوێژیکدا کە تۆ پێشنوێژی دەکەیت، لە دواتهوه نییهت دینن، دەیکەنە ههرايهک تۆش نوێژهکەت لی تیک دەچیت، جگە لەوهی کە تۆ لە نوێژ دەبیتهوه هیشتا لەوانهیه سیان لەوان نیهتهکیان بۆ دانەمەزرا بییت!!

۷ - نیەت هینان وویست و ئیرادهیه کە دەستی داوته ئەو کاره تا بیکات، کابرا بهو بهیانیه له پێخهفی گەرم هاتۆته دەری و چوووه بۆ مزگهوت، غیر بۆ ئەوهیهتی نوێژهکەى سپیدهى به جهماعهت بکات، ئیتر ئەو نییهت هینانهى چیه کە دەلی: نییهتم ههیه دوو رکات نوێژی بهیانى به حازرى به جهماعهت بهرهو قیبله بۆ خوا دهکەم.. یان

کابرا له زستانی کوښتاندا که بهو زستانه چوټه ناو حهوزیک ئاوی ساردهوه خو بۇ خو فینک کردنهوه نه چوټه ناوی! غیر له بهر غوسل دهرکردنیټی!! ئەم داماو ه که دښته دهرهوه پپی دهلین نیه ته کهت چون هینا؟! دهلی: ووتم: نویتمه لهش پیسی خو م دهرده کهم!! دهلین هه لهت تیدا کردوه! چونکه نه تووتوه: نویتمه غوسلی لهش پیسی له خو م دهرده کهم!! به قسه یه کی وا بی سهر و جی دهینیرنه وه ناو ئەو ئاوه ساردهوه!! وایان له پینجوینیه ک کردبوو.. یان سهر فتره ی داوه، دهلین: تۆ نه تووتوه خو م تهقلیدی ئیمامی ئەبو حه نیفه کرد که فهرموویه تی پاره له جپی گهنم جائیزه بدریت! یان نه تووتوه ئەمه سهر فتره ی سهری خو م و فلان و فیساره! دهلین ده بی جاریکی تر سهر فتره که بدهیته وه!! وایان له باوکم کردبوو، له بهر ئەوه ی ناوی هه ندیک له کورو کچه کانی بیر چوو بوو!! دوو جاریان سهر فتره بهو کهم دهرامه ته دابوو!!

ئینو ته مییه دهلی: نییه ت وا له دوا ی زانینه وه، که سیک که ده زانیت خه ریکی چیه، یه عنی پیشتر نییه تی ئەنجامدانی ئەو شته ی هه بووه، چونکه خو مومکین نیه کاریک به بی وویست بکریټ..

دیاری کردنی ئەو نوښره ی به ته مایه بیکات:

ده بی له کاتی نوښردابه ستندا هوش بجیته سهر ئەوه ی ئەو نوښره ی دهیکات چیه و چونه.. ئایا نوښری فهرزه یان سووننه ته؟! نیوه پویه یان عه سر؟! یه عنی دل و هوشی لای بیټ..

^۱ ابن تیمیه: الاختیارات (ل ۴۹)..

ساتی نییه ت هینانی نوێژ:

شهرعناسان له سه ر ئه وه رێکن که:

۱- باشتر وایه له گه ل ووتنی ته کبیره ی ئیجرامدا (الله اکبری ده سپییکی نوێژ) نییه ته که شی به ینیت.. ئه گه ر نییه ته که شی یه که سه ر که وته دوای ووتنی ته کبیره که شه وه جائیزه..

۲- کۆرای شهرعناسان له سه ر ئه وه یه که جائیز نیه نییه تی که سیك بکه ویته دوای ته کبیره ی ئیجرامیه وه..

۳- ئه گه ر نییه تی نوێژه که شی هینا و دواتر بیرو خه یالاتی مه شغوول بوو، نوێژه که شی دروسته.. مادام نه یوو یستوو نوێژه که شی بپریت..

گۆرینی نییه ت له ناو نوێژدا^۱:

گۆرینی نییه ت له نوێژدا زۆر شیوه ی هه یه:

۱- نییه تی گۆرینی نوێژی فه رز بۆ سووننه تی گشتی: جائیز

نیه، وه کو ئه وه ی که سیك نییه تی نوێژی نیوه رپۆی هینا وه له رکاتی دووهمه زینن، هه ست ده کات وا که سانیکێ تر نوێژی جه ماعه ت داده مه زینن، بۆ ئه م جائیز نیه بۆ ئه وه ی فریای نوێژی جه ماعه ته که بکه ویت، نییه تی نوێژه که شی خۆی که فه رزه بگۆریت بۆ دوو رکات سووننه ت و سه لام بداته وه.

۲- نییه تی گۆرینی فه رزیک بۆ فه رزیکێ تر: جائیز نیه..

هه ردوو فه رزه که به تال ده بنه وه، فه رزی یه که م له به ر ئه وه یه که

^۱ الانصاف (۲۳/۱)، الشرح المتع (۲۹۱/۲).

^۲ ابن عثيمين: الشرح المتع (۲۹۴/۲)، الشيخ وحيد بالي: الاكلیل (۳۴۸/۱)

نېيەتەكەى پسا، فەرزى دووھىيان لەبەر ئەوھىيە بى نېيەتى پېشتر كراوھ..
وھك ئەوھى كەسىك نوپۇزى عەسرى دەكات، لە نوپۇزەكەدا بىرى كەوتەوھ
كە نوپۇزى نيوھەرۇكەى نەكردوھ، خىرا نېيەتى نوپۇزە عەسرەكەى دەكاتە
نېيەتى نوپۇزى نيوھەرۇ! ئەمە نابىت، چونكە نوپۇزكەى پېشووۋى بە
پساندى نېيەتەكەى بەتال بۇوھو نوپۇزى دووھىشى دانەمەزراوھ چونكە
پېش دابەستنى نوپۇزەكە نېيەتى بۇ نەھىناوھ..

۳. نېيەتى گۆرىنى نوپۇزى سووننەت بۇ فەرز: ئەمىش جائىز

نې، لەبەر ھەمان ھۆى پېشوو.

۴ - نېيەتى گۆرىنى نوپۇزى سووننەتېكى دىارى كراو بۇ

نوپۇزىكى تىرى سووننەتى گىشتى: جائىزە، چونكە نېيەتى
سووننەتە دىارى كراوھكە نېيەتى سووننەتى گىشتىش لە خۇ دەگرىت،
وھك ئەوھى كەسىك دەپەوېت چوار ركات سووننەتى پېش فەرزى نيوھەرۇ
پېكەوھ بكات، بەلام لە ناو نوپۇزەكەىدا بزانىت وا جەماعەت دەگرىت،
خىرا نوپۇزەكەى لە دلى خۇيدا دەكاتە نوپۇزىكى سووننەتى دوو ركاتى..

۵. نېيەتى گۆرىنى نوپۇزىكى سووننەتى گىشتى بۇ نوپۇزى

سووننەتېكى دىارى كراو: جائىز نې، چونكە نېيەتى نوپۇزى
پەكەمى پساندوھو نېيەتى بۇ نوپۇزى دووھ نەھىناوھ..

۶ - نېيەتى گۆرىنى نوپۇزى سووننەتېكى دىارى كراو بۇ

نوپۇزىكى تىرى سووننەتى دىارى كراو: جائىز نې، وھكو كەسىك
دوو ركات نوپۇزى تەھىيەتولەسجىد دەكات، لە ناو نوپۇزەكەدا دەپكات بە

دوو رکات سووننه تی پیش سپیده بیانی ئەمه ناشیت، له بهر هه مان هوی باسکراو.

۷. گۆرینی نییه تی ئیمام بۆ مه ئومومی: ئەمه جائیزه، چونکه

وهكو عائیشه خان خوا لئی رازی بیټ دهگپرتته وه که سهیدنا ئەبویه کری باوکی خوا لئی رازی بیټ له کاتی کۆتا نه خووشی پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم پیشنوویژی به خه لکه که کرد، به لام که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ته شریفی هی نایه مزگه وته که وه سهیدنا ئەبویه کر ههستی پیکرد، هاته وه دواوه بۆ ریزی مه ئومومه کان، پیغه مبهری خوا ئامازهی بۆ کرد که هه ره له شوینی خۆت به، سهیدنا ئەبویه کر گه راپیه وه میجرابه که وه پیغه مبهری خواش ته شریفی هی نایه لای چه پی سهیدنا ئەبویه کر وه دانیشته، سهیدنا ئەبویه کر هه ره له ناو نوپزه که دا ئیقتیدای به پیغه مبهری خوا کرد که پیشنوویژی به که ی بۆ ده کرد، خه لکه که ش ئیقتیدایان به سهیدنا ئەبویه کر ده کرد که پیشنوویژ بووه و لیان ه وه دیار بووه: (سَمِعَ أَبُو بَكْرٍ حَسَّةَ ذَهَبٍ يَتَأَخَّرُ فَأَوْمَأَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمِنْ مَكَانِكَ فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى جَلَسَ عَنِ يَسَارِ أَبِي بَكْرٍ قَالَتْ فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي بِالنَّاسِ جَالِسًا وَأَبُو بَكْرٍ قَائِمًا يَقْتَدِي أَبُو بَكْرٍ بِصَلَاةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَقْتَدِي النَّاسُ بِصَلَاةِ أَبِي بَكْرٍ حَدَّثَنَا) ..

دیاره ئەمه نییه ت گۆرینی نیوان ئیمامه تی ومه ئومومی تی چه ن دین جار تی دایه .. ئەوهش به لگه یه که جائیزه ..

^۱ بوخاری (۶۶۴)، موسلیم (۴۱۸).

۸. گورینی نییه تی مه ئمووم له پشت ئیمامیکه وه بو پشت

ئیمامیکی تر: جائیزه:

. له بهر نه و فهرمووده یه پيشووی خاتوو عائیشه خوا لی رازی بیت که دیاره خه لکه که له سهره تای نويزه که وه ئیقتیدایان به سهدنا نه بوبه کر کردبوو، دواتر به پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم..
- که سهدنا عومهری کوری خه تتاب خوا لی رازی بیت له پیشنویزی به یانیدا پیکرا، سهدنا عبدالرحمانی کوری عهوف خوا لی رازی بیت بووه پیشنويزو نويزه که ی به موسولمانان ته واو کرد..

۹. گورینی نییه تی مه ئمووم بو به ئیمام بوون: جائیزه، وهك

نه وهی ئیمامه که له ناو پیشنويزه که یدا شتیکی لی بیت و برواته که ناروه، ده شیت یه کیك له مه ئموومه گانی پشتیه وه بیته شوینی و ببیته ئیمام.. چونکه له کاتی لیدانه که ی سهدنا عومهردا خوا لی رازی بیت و ابوو که خیرا سهدنا عبدالرحمان خوا لی رازی بیت هاته شوینی و بوو به ئیمام..

۱۰. گورینی نییه تی نويز خوینی تاک بو به ئیمام بوون:

جائیزه، وهك نه وهی که سیک نويزی خوئی دهکات و یه کیکی تر دیته لای راستیه وهو یان دوو کهس دینه پشتیه وهو ئیقتیدای پی دهکات و دهیکه نه ئیمام، نه ویش به نییه تی ئیمامیتی نويزه که یان بو ته واو دهکات.. سهدنا ئیبنوعه بباس خوا لی یان رازی بیت دهلی: (بت عند خالتي فقام النبي صلی الله علیه وسلم یصلي من الليل فقامت أصلي معه فقامت عن يساره

فَأَخَذَ بِرَأْسِي فَأَقَامَنِي عَنْ يَمِينِهِ^۱ شەویك لای پوورم مابوو مەو، دیم پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم لە خەو ھەستاو کەوتە نوێژکردن، منیش ھەستام و لە خزمەتیدا کەوتە نوێژ کردن، لای چەپیەو ھەستاووم سەری گرتەم و ھینامیە لای راستی خۆیەو..

ئەمە بەلگەیە لەسەر گۆرینی نیەتی تاك بۆ ئیمامی، ھەر وەك كە بەلگەیە لەسەر کردنی نوێژی سووننەت بە جەماعەت، لەسەر ھەستانی شەو (قیام اللیل) بە جەماعەت..

۱۱. گۆرینی نییەتی نوێژی ئیمام بۆ تاك : جائیز نیە، وەك

ئەوھى كەسێك ئیمامەو یەك مەئموومی ھەیە، شتیكى لە مەئموومەكەى قەوماو چوو ھەر دەو، ئیمامەكەى بە تەنھا جی ھیشت، ئیمامەكە بۆی نیە نییەتی خۆی بکاتەو بە تاك كەسى.. چونكە دەشیت ھەر بە ئیمامەتی بمانیتەو، لەوانە یە مەئموومەكەى بپتەو یان كەسێكى تر بپت.. ئەگەر كەسێش نەھات نوێژەكەى خۆی بە ئیمامەتیەكە دروستە..

۱۲. گۆرینی نییەتی نوێژی مەئمووم بۆ تاك : جائیزە، وەك

ئەوھى كەسێك لە نوێژی جەماعەتدا یەو زۆرى پەلە یەو ئیمامەكەش لە ركاتی یەكەمدا زۆرى پى چوو، یان نەخۆشەو توانای خۆراگرتنی نەما، بۆی ھەیە جیا بپتەو ھەو خۆی لە مەئموومیت یەو بکاتە تاك كەسێك.. ئەمە لەسەر رای ھەندیك لە شەرعیانسان جائیزە، بەلگەشیان ئەو فەرموودە یە كە دەلى: (صَلَّى خَلْفَ مَعَاذِ بْنِ جَبَلٍ فَأَطَالَ مَعَاذُ الْقِرَاءَةَ فَاتَّقَرَدَ الرَّجُلُ وَصَلَّى وَخَدَّ، وَشَكَى إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ

^۱ بوخاری (۶۹۹)، موسلیم (۷۶۲)..

^۲ مەیموونەى كچی الحارث كە خیزانی پیغەمبەری خوا بوو صلی اللہ علیہ وسلم.

یأمره بالإعادة^۱ واته: کابرایهک له دواى سهیدنا مهعازی کورپى جهبه له وه خوا لئی رازی بیټ نوپژى دهکرد، که سهیدنا مهعاز قورئان خویندنه کهى دریزه پيدا، کابرا له ریزی مهئموممهکان جیابؤوهو به تهنه نوپژه کهى خوی کردو دواتر چووه خزمهت پیغه مبهرى خوا صلى الله علیه وسلم سکالای له ئیمامه تیه کهى سهیدنا مهعاز کرد، پیغه مبهرى خوا صلى الله علیه وسلم فه رمانی پئی نه کرد که نوپژه کهى بکاته وه..

دیاره که ئه مه کاریکى شیاوه به لام ئه وهى ههیه که پاداشت و خیره کهى که متر ده بیته وه..

جیاوازی نییه تی ئیمام و مهئموم:

راجویپی له وه دا نیه که ئه سل ئه وهیه که مهئموم ئیقتیدا به ئیمامه کهى دهکات و نییه تی ههردووکیان بؤ یهک جور نوپژ ده بیټ.. ئیتر نهو نوپژه فه رز بیټ یان سووننهت.. به لام له وه وه راجویپیان بؤ دروست ده بیټ که نییه تیان دهگورپت.. ئیمامی شافیعی و ئیبنو حهزم و نابینن که جیاوازی نییه تی ئیمام و مهئموم کاریگه ریی له سهر نوپژیان هه بیټ^۲.. به لگه یان هه ر فه رمووده ی: (إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَكُلُّ أَمْرٍ مَّا نُوِيَ^۳ واته: هه موو کاریک په یوهنده به نیه ته که یه وه، هه موو که سیکیش به پئی نییه تی خوی ده بیټ.

ئیمامی ئیبنو حهزم ده لئى: فه رمووده که راشکاوانه ده لئى که هه ر که سه و

^۱ بوخارى (۶۱۰۶)، موسليم (۴۶۵).

^۲ الخطيب الشربيني: مغني المحتاج (۵۰۲/۱)، ابن حزم: المحلى (۲۲۳/۴)، ابن رشد: بداية المجتهد (۱۶۷/۱).

^۳ بوخارى (۵۴) موسليم (۱۹۰۷).

نييه تيكي ههيه، كه و ابو ده شپت ئيمام نييه تي خوڤى هه بپت و مه ئمووم
 نييه تي خوڤى هه بپت، مهرج نيه نييه تي هه ر دوو كيان يه ك بن يان پي كه وه
 په يوه ست بن..

ئه م ما فه ر مووده ي: (إِنَّمَا جَعَلَ الْإِمَامَ لِيَتَمَّ بِهِ، فَلَا تَخْتَلَفُوا عَلَيْهِ) واته:
 بوپه ئيمام دانراوه تا نوپۆزى له گه ئدا ته واو كرپت، ده ي سا له سه ر ناكوك
 مه بن.. واته له كارو رهفتاره زاهيره كاندا پي چه وانه ي ئه و نه كرپت، به
 به لگه ي ئه وه ي كه له هه مان فه ر مووده دا ده فه رمو ي: (فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا
 وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا
 أَجْمَعِينَ) واته: ئه گه ر چووه ركوع ئيوهش بچه ركوع، ئه گه ر سه رى به رز
 كرده وه هه ستايه وه ئيوهش هه ستنه وه، ئه گه ر چووه سو جده ئيوهش
 بچه سو جده، ئه گه ر به دانيشتنانه وه نوپۆزى كرد، ئيوهش هه موو به
 دانيشتنانه وه بي كه ن..

ئه مه په يوه ندى به رهفتاره بزاوته زاهيره كانه وه هه يه نه ك به
 جياوازى نييه ته وه. ئه وه ي ئه مهش زياتر جيگير ده كات، راكوپى
 شه ر عناسانه له سه ر ئه وه ي كه ئه وه ي نوپۆزى سووننه ت ده كات ده تواني ت
 ئيقتيدا به و كه سه بكات كه نوپۆزى فه رز ده كات، له گه ل ئه وه شدا كه
 نييه ته كانيان جياوازه..

نموونه ي جياوازى نييه تي ئيمام و مه ئمووم:

۱. نوپۆزى سووننه ت له دواى نوپۆزى فه رزه وه: به بوچوونى
 هه ر چوار پيشه وا شه ر عناسه به رپزه كه ي ئه هلى سووننه ت و جه ماعه ت و
 غه يرى ئه وانيش جائيزه كه سيك كه نوپۆزى سووننه ت ده كات بچپت

^۱ بوخارى (۶۸۹)، موسليم (۴۱۱).

ثیقتیدا به که سیکی تر بکات که فهرز دهکات و به جه ماعت نوږزه که بیان بکن، ههر په که بیان به نییته تی خوږی.. به لکه بیان:

- فهرمووده که ی سهدنا ئه بو زهر خوا لی رازی بیټ که ده لی: پیغه مبهری خوا فهرمووی: (کینف أنت إذا کانت علیک امرأ یمیتون له) ریوایه تیکی تر دا: یُوخَرُونَ الصَّلَاةَ عَنْ وَفِئَتِهَا، قُلْتَ فَمَا تَأْمُرُنِي؟ صَلِّ الصَّلَاةَ لَوْ فِئَتِهَا فَإِنْ أَدْرَكْتَهَا مَعَهُمْ فَصَلِّ، فَإِنَّهَا لَكَ نَافِلَةٌ^۱ واته: ئه و زه مانه چی ده که بیت که کار به دستی واتان به سهره وه ده بیټ که نوږز دهمرینن (ریوایه ته که ی تر: که نوږزه کان له کاتی خوږاندا ناکهن)؟! عهرزم کرد: فهرمانی چیم پی ده که ی بیکه م؟! فهرمووی: نوږزه که ی خوټ له کاتی خوږیدا بکه، نه گهر له گهل ئه وانیشدا فریا که وتیت بیکه وه وه، بوټو به سووننه ت حسبه.

- فهرمووده که ی سهدنا په زیدی کوری ئه سوهد خوا لی رازی بیټ که فهرمووی: (شهدت مع النبي صلى الله عليه وسلم حَجَّتَهُ، قَالَ: فَصَلِّتِ مَعَهُ صَلَاةَ الصُّبْحِ فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ وَاتَّخَرَفَ إِذَا هُوَ بِرَجُلَيْنِ فِي آخِرِ الْقَوْمِ لَمْ يُصَلِّيَا مَعَهُ، فَقَالَ: عَلَيَّ بِهِمَا، فَأَتَيْتُهُمَا تَرَعَدًا فَرَأَيْتُهُمَا فَقَالَ: مَا مَنَعَكُمَا أَنْ تَصَلِّيَا مَعَنَا؟ قَالَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كُنَّا قَدْ صَلَّيْنَا فِي رِحَالِنَا، قَالَ: فَلَا تَفْعَلَا، إِذَا صَلَّيْتُمَا فِي رِحَالِكُمَا ثُمَّ أَتَيْتُمَا مَسْجِدَ جَمَاعَةٍ فَصَلِّيَا مَعَهُمْ فَإِنَّهَا لَكُمْ نَافِلَةٌ^۲) واته: له چه جدا له خزمه ت پیغه مبهری خوادا بووم صلی الله علیه وسلم، له مزگه وتی خه یف نوږزی به یانیم له گهل دا کرد، که نوږزه که ی ته واو کردو لای کرد به لاوه، دوو پیاوی بینی له کوټایی خه لکه که دا دانیشتبوون، فهرمووی بو م بانگ که ن،

^۱ موسلیم (۶۴۸)، ترمزی (۱۷۶) ..

^۲ موسلیم (۶۴۸)، نه بوداود (۴۳۱) .. کمال ابن السید: تعظیم قدر الصلاة (۱۰۰۸).

هینایان، له شیان له ترسان دهله رزی، پپی فه رموون: چی ری لی گرتن نوپزه که مان له گهل نه کهن؟! ووتیان: ئەه پیغه مبهری خوا ئیمه نوپزمان لای کاروان و باره کانی خومان کردبوو، فه رمووی: وا مه کهن، ئەگه ر نوپزیشان لای کاروان و باری خوتان کردو هاتنه مزگه وت که جه ماعه تی تیدا بوو ئیوهش نوپزه جه ماعه ته که بکهن، بو ئیوه به نوپزی سووننه ت ده ژمی رریت..

۲. نوپزی فه رز له دوای نوپزی سووننه ته وه: ئەمه جائزه،

چونکه:

- سهیدنا جابری کورپی عبدالله خوا لییان رازی بی ت گیراپه وه که: (أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ كَانَ يُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يَرْجِعُ فَيُصَلِّي بِهِمْ تِلْكَ الصَّلَاةَ (هِيَ لَهُمْ تَطَوُّعٌ وَلَهُمْ فَرِيضَةٌ) ^۱ واته: سهیدنا مه عازی کورپی جه به ل خوا لی رازی بی ت نوپزی خه وتنانی له خزمه ت پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم ده کردو ده چوو وه ناو که سوکاره که شی هه مان نوپزی به نیمامه تی بو ئەوانیش ده کرده وه، له هه ندیک ریوایه تدا هاتوو: بو ئەم سووننه ت بوو بو ئەوانیش فه رز..

حافز ئیبنوچه جهر ده لی: ئەمه به لگه ی شه رعناسانه که ئیقتیدا کردنی خاوه ن نوپزی فه رز به خاوه ن نوپزی سووننه ت دروسته، چونکه سهیدنا مه عاز نوپزی فه رزی له خزمه ت پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم ده کردو نوپزه که ی ماله وهشی به نییبه تی سووننه ت ده کرد.. - له

^۱ بوخاری (۷۱۱)، موسلیم (۴۶۵) له فزی موسلیمه...

^۲ زیاده که ی لای نیمامی شافیعی: الام (۱۷۳/۱)، ته حاوی (۴۰۹/۱) داره قوتنی (۲۷۴/۱) قسه ی له سه ر کردوو که زه عیف بی ت، نیمامی ئیبنوچه جهر له فتح الباریدا ده فه رموی: سه حیجه.

ريوايه تيكي تری سكالای ئه و یاوهره له خزمهت پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم که له نويزه دريژه کانی سهیدنا معازی کرد، ئه وه هاتووه: (وَإِنَّ مَعَادَاً صَلَّى مَعَكَ الْعِشَاءَ ثُمَّ أَتَى فَافْتَتَحَ بِسُورَةِ الْبَقَرَةِ..) ^۱ واته: دواي ئه وهی نويزی خه وتنانی له خزمهت جه نابتدا کرد، هاته وه دهستی به خویندنی سوره تی به قهره کرد.. یه عنی له پیش نويزیه کهیدا! ئه مهش دیاره که نويزی یه که می سهیدنا معاز نويزه فهرزه که یه و نويزه که ی تر که بو خه لکه که ی خوی کرد سووننهت بووه.

- سهیدنا ئه بوبه کره خوا لئی رازی بیّت دهلی: (صَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي خَوْفِ الظُّهْرِ فَصَفَّ بَعْضَهُمْ خَلْفَهُ وَبَعْضَهُمْ بِإِزَاءِ الْعَدُوِّ فَصَلَّى بِهِمْ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ فَاتَّطَلَّقَ الَّذِينَ صَلُّوا مَعَهُ فَوَقَفُوا مَوْقِفَ أَصْحَابِهِمْ ثُمَّ جَاءَ أَوْلَئِكَ فَصَلُّوا خَلْفَهُ فَصَلَّى بِهِمْ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ فَكَانَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعًا وَلِأَصْحَابِهِ رَكَعَتَيْنِ) ^۲ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نیوه رپویه ک نويزی ترسی پی کردین، هه ندیک له یاوهران له پشتیه وه ریزبوون و هه ندیکی تریان به رامبه ر دوژمن ریز بوون، دوو ركات نويزی به وانه کرد که له پشتیه وه بوون و سهلامی دایه وه، ئه مان رویشتنه شوینی ئه وان و ئه وان هاتن له پشت پیغه مبهری خوا وه صلی الله علیه وسلم ریز بوون، دوو ركاتی بو ئه مانیش کردو سهلامی دایه وه.. بو پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم بوو به چوار ركات و بو هه ر یه ک له یاوهرانیس دوو ركات دوو ركات..

^۱ بوخاری (۶۱۰۶)، موسلیم (۴۶۵).

^۲ ئه بو داوود (۱۲۴۸)، جامع التحصیل (۱۶۳/۱)، ئیمامی نه وه وی له المجموع (۱۷۰/۴) دا دهفه رموی: نه سائی گپراویتییه وه: باسناد حسن..

ئیمامی شافیعی دهلی: دوو رکاته که ی دواتریان که بۆ یاوه رانی وه جبهی دووهم فهرز بووه، بۆ پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم سووننه ت بووه^۱..

له بهر ئه م به لگه و بۆچوونانه یه که شه رعناسان فهرموویانه: جائیزه کابرا دوا ی نوپۆژی خه وتنانی ره مه زان که ده گاته مزگه وت، ده بین نوپۆژی ته راویح ده کن، ئه میش نوپۆژی خه وتنانی نه کردوو، بۆی هه یه نییه تی فهرزی نوپۆژی خه وتنیان له گه ل به ی نیت، ئیقتیدا بکات و بجیته نوپۆزه که وه، که ئیمام سه لامی دایه وه ئه م هه ستیته وه نوپۆزه فهرزه که ی خۆی ته واو بکات..

۳. نوپۆژی فهرز له دوا ی نوپۆژی فهرزه وه: ئه مه سی حاله تی

هه یه:

- ژماره ی رکاتی هه ردوو نوپۆزه فهرزه که ی ئیمام ومه ئمووم

وهک یه کن: وهک ئه وه ی ئیمامه که نوپۆژی خه وتنان ده کات که چوار رکاتییه، مه ئموومیش نوپۆژی نیوه رۆ یان عه سری له گه ل ده کات که ئه ویش چوار رکاتییه.. ئه مه جائیزه و به لگه کانی پپشوو پشتگیریین..

- ژماره ی نوپۆزه فهرزه که ی مه ئمووم له نوپۆزه فهرزه که ی

ئیمام زیاتره: وهک ئه وه ی مه ئمووم نوپۆژی نیوه رۆی ده کات له پشت یه کیکه وه که نوپۆژی سپیده ی به یانی یان شیوانی ده کات.. ئه مه ش جائیزه، پپشتر ووتمان که مه رج نیه نییه تی ئیمام و نییه تی مه ئمووم

^۱ ئیمامی شافیعی: الام (۱/۱۷۲).

یهک بن.. ئەم نوټزه وهکو نوټزی نیشته جی (موقیم) وایه که له پشت سهری گهشتیار (موسافیر) هوه بیکات..

- ژماره‌ی نوټزه فهرزه‌که‌ی مه‌ئمووم له نوټزه فهرزه‌که‌ی

ئیمام که‌متره: ئەمه جائیز نیه، وهک ئه‌وه‌ی نوټزی به‌یانی له دوا‌ی به‌کیکه‌وه بکات که نوټزی نیوه‌رۆی ده‌کات.. یان که‌سیک ده‌یه‌وټ نوټزی شیوانی بکات و ده‌یه‌وټ ئیقتیدا به ئیمامیک بکات که نوټزی چوار رکاتی وهکو نوټزی خه‌وتنان ده‌کات، ئەمه جائیز نیه، چونکه پینچه‌وانه‌ی ره‌فتاری ئیمامه‌که‌ی ده‌کات.. که سی رکاته‌که‌ی خوی ته‌واو بوو، ئیمامه‌که‌ی هیشتا رکاتیکی ده‌مینیت، خو ناکریت رکاتیکی زیاده‌ی له‌گه‌لدا بکات، ناشکریت دانیشیت تا ئیمامه‌که‌ی رکاتی چواره‌می ته‌واو ده‌کات و سه‌لام ده‌داته‌وه، ئەمیش ئه‌و کاته سه‌لام بداته‌وه، ئەمه جائیز نیه، چونکه به‌ئهنقه‌ست و زانینه‌وه رکاتیکی زیاده‌ی کردووه.. ناشکریت نیه‌تی جیابوونه‌وه به‌ینیت و سه‌لام بداته‌وه، یان دانیشیت تا ئیمامه‌که‌ی سه‌لام ده‌داته‌وه ئەمیش ئه‌و کاته سه‌لام بداته‌وه!! ئەمانه نابن..

ئه‌گه‌ر نوټزی شیوانی ده‌کردو له‌گه‌ل ئیمامیک فریا که‌وت که رکاتی به‌که‌می نوټزی خه‌وتنانی کردبوو، ئەمیش و ئیمامه‌که‌ش سی رکاتی هاوبه‌شیان کرد:

- هه‌ندیک له شه‌رعناسان ده‌لین جائیزه ، چونکه ئه‌وه‌ی مه‌ئمووم نیه‌تی بو هیناوه له‌گه‌ل ئیمامه‌که‌دا کردوټی، نه‌ زیادی هه‌یه‌و نه‌که‌م.. ووتیشمان جیاوازی نیه‌تی ئیمام و مه‌ئمووم کاریگه‌ری له‌سهر نوټزه‌کانیان نیه، که‌واوو ئه‌و نوټزه له‌و حاله‌یدا جائیزه..

- ئه‌و شه‌رعناسه به‌رپزانه‌ی پیمان وایه ئیمام بو ئه‌وه‌یه که ئیقتیدای بی بکریت، فه‌رمووایانه: جائیز نیه‌و ده‌بی چوار رکاتی بکات، چونکه

ئىمامەكەى نوپۇزى چوار ركاتى دەكات، بەلام ئەمە بۇ كەسىكە كە بزانیئ
 ئىمامەكەى نوپۇزى چوار ركاتى دەكات، ئەمما ئەوہى نەیزانى و نوپۇزەكەى
 خۇى و ئىمامەكەى ھاوبەش بوو، ئەوہ جائىزە..
 ئەمەش جىئى ئىجتىھادە چونكە بەلگەى ھەردوولا بەھىزە.. واللہ
 اعلم.

۴ . نوپۇزى تەواوكار لە دوای نوپۇزى كورتكاروہ: ئەمەش

جائىزە، وەك ئەوہى كەسىك لە مالى خۇیەتى و میوانەكەى گەشتیارەو
 نوپۇز كورت و كۆ دەكاتەوہ، دەشىئ كە میوانەكەى كرده پېشنوپۇزى،
 ئىقتىداى پى بكات، كە ئەو دوو ركاتى خۇى كرو سەلامى دایەوہ ئەمیش
 ھەستىتەوہو باقى ركاتەكانى كە ماوئىتى تەواو دەكات. ئەمەش كۆپرای
 شەرعناسانە. چونكە خاوەن مال مادام نىشتەجىئە ھەر دەبىئ چوار
 ركاتىەكەى خۇى بە تەواو بكات..

كورت و كۆ كرددنەوہى نوپۇز، نىيەتى ناوئت:

ئەمە راي زۆرىنەى شەرعناسانى سەلەفە، چونكە لە پىغەمبەرى
 خواوہ صلى الله عليه وسلم ھىچ ئاراستەيەك رىوايەت نەكراوہ كە
 فەرمانى بە يەكئك لە ياوہرانى كرددبىئ كە ئەگەر وويستيان نوپۇز كورت
 و كۆ بكەنەوہ دەبىئ پېشتر نىيەتيان بۇ ھىنابىئ.. ھەر وھا لە يەكئك لە
 خەلىفە رىئىشاندرە بەرپۇزەكانىەوہ شتىكى وا نەھاتووہ، كەسىان
 فەرمانيان بەو خەلگە نەكردووہ كە نوپۇزيان لە دوایانەوہ كورت و كۆ
 كرددۆتەوہ كە دەبوایە پېشتر نىيەتى كورت و كۆكرددنەوہتان بەئىنايە.. زۆر
 جار ئەو ياوہرە بەرپۇزانەى لە پشت پىغەمبەرى خواوہ صلى الله عليه
 وسلم يان لە پشت يەكئك لە خەلىفە راشىدینە بەرپۇزەكانەوہ نوپۇزى

کورت و کوپان دادهبهست نهیاندەزانی پيشنويزهکهپان دوورکاتی دهکات
پان چوار رکاتی..

- (عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ صَلَّيْتُ الظُّهْرَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ أَرْبَعًا وَبَدَى الْخَلِيفَةَ رَكَعَتَيْنِ) ^۱ واته: سهیدنا
ئهههسی کوری مالیک خوا لپی رازی بیت دهگیرپتهوه که پیغهمبهری خوا
صلی الله علیه وسلم له مهدينه دهیوووست بۆ حج بهری کهویت، نوپژ
نیوهپۆی به چوار رکاتی پی کردن، ئهههس دهلی: نوپژ نیوهپۆم له
مهدينه له خزمهتدا به چوار رکاتی کرد، بهلام له زیلحهلیفه نوپژ
عهسر دوو رکاتی بوو.. ئهوانهه له پشتیهوه نوپژپان کرد به ههزاران
یاوهه بوون، تیپاندا بوو شتیکی لهسهه نییهتی نوپژ سهفهه پی
نهگهیشتوو، تیپاندا بوو ههه نهیدهزانی نوپژ کورت و کوکراوه چیهه؟!
چونکه یهکهمین جاری بوو سهفهه بکات، پان نهوموسولمان بوو، به
تایبهتی ئافرهتان..

ئهمه رهت کردنهوهی ئهه بۆچوونهیه که مهلای کورد زۆر به سهختی
گرتویتی که دهبیت کابرا پيش ئهوهی بکهویته ری، پان پيش ئهوهی
بگاته مهزل پان نوپژ بهسههردا بیت، نییهتی کورت و کو کردنهوهی
نوپژهکانی بهینیت.. دیاره ئهمه بهلگهیهکی وای لهسهه نیه خهلیکی پی
ناچاری ئهم رهفتاره بکریت..

- ههروهها ئهوهی بهلگهیه لهسهه ئهوهی که پیغهمبهری خوا صلی الله
علیه وسلم پيش نوپژ کورت و کو به یاوهههانی نهدهفهههوه که به
تهمایه نوپژهکه کورت و کوکاتهوه، فهههوههه زیلیهدهینه: (عَنْ أَبِي

^۱ بوخاری (۱۰۳۹).

هریزه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم انصرف من اثنتين فقال له ذو
اليدنين أقصرت الصلاة أم نسيت يا رسول الله فقال رسول الله صلى الله
عليه وسلم أصدق ذو اليندين فقال الناس نعم فقال رسول الله صلى الله
عليه وسلم فصلى اثنتين أخريين ثم سلم ثم كبر فسجد مثل سجوده أو
أطول) واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دوو رکات نویژی پی
کردن وته شریفی برد، زولیه دهین خوا لئی رازی بیټ لئی پرسى: ئەى
پیغه مبهری خوا، ئەوه نویژ کورت بوټه وه یان جهنابت بیرت چوو؟!
پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له خه لکه کهى پرسى: زولیه دهین
راست دهکات؟! ووتیان: به لئى، ئیتر گه راپه وه دوو رکاتی تری کرد پاشان
سهلامی دایه وه، ئینجا سوجهی برده وه له سوجهکانی تری دریژتر..

پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم پی نهفه رموون: ئەگه ر نویژ
کورت بکرایاته وه پیم دهووتن تا نییه تی کورت کردنه وهی نویژم له گه ل
بهینن

سوودی ئەمه ئەوه یه ئەگه ر که سیک گه شتیار بوو، نویژی له دواى
ئیمامیکه وه کرد که دهخوازیت نویژه که کورت کاته وه، ئەمیش بوى هه یه
دهسه جی نویژه کهى له گه لدا بکات بى ئەوهی پیشت نییه تی کورت
کردنه وهی نویژی هی نابیت..

۵ . نویژی کورتکار له دواى نویژی ته واوکاره وه: ئەمه ش

جائیزه، به لام ده بیټ مه ئموومه کهش وه کو ئیمام نویژه کهى به ته واوی
بکات، یه عنی کورتکاری نویژ بوى نیه ته نها دوو رکات له گه ل
نیشته جیه کدا بکات که چوار رکاتی یان سى رکاتی دهکات.. با کابرای

^۱ باسی ئەمه له سوجهی سه هوودا دیت ان شاء الله که دوو سوجهی بردووه..

كورتكار فرياي كه ميک له نوږه كهش كه وتبیت.. بو نمونه ميوانیكي گه شتیار ئیقتیدا به خاوهن مائیكي نیشته جی دهكات، نوږی خهوتنانه و میوانه كه تنها فرياي ته حیاتی نه خیر كه وتوو، ده بیت كه ئیمامه كه . كه خاوهن ماله نیشته جیكه یه . نوږی ته واو كرد میوانه كه . كه گه شتیاره كه یه . هه ستیته وهو چوار ركات نوږی خهوتنانه كه به ته واوی بكات. چونكه:

- سهیدنا موسای كوری سه له مه خوا لیی رازی بیت دهلی: (كُنَّا نُصَلِّي مَعَ ابْنِ عَبَّاسٍ بِمَكَّةَ أَرْبَعًا، فَإِذَا صَرْنَا إِلَى رِحَالِنَا صَلَّيْنَا رَكْعَتَيْنِ، فَقُلْتُ: إِنَّا نُصَلِّي مَعَكُمْ أَرْبَعًا فَإِذَا رَجَعْنَا إِلَى رِحَالِنَا صَلَّيْنَا رَكْعَتَيْنِ. قَالَ: تِلْكَ سُنَّةُ أَبِي الْقَاسِمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ^۱ واته: له مه كه له خزمهت ئیبنوعه بباسدا بووین، پیم ووت: ئیمه كه له گهل ئیوه ده بین چوار ركاتی ده كهین، كه ده سگه پښنه وه لای كاروان و باره كانمان دوو ركاتی ده كهین، فه رموی: دهی ئه وه سووننهت و رهفتاری ئه بولقاسمه صلی الله علیه وسلم..

- سهیدنا ئه بومه جلیز خوا لیی رازی بیت دهلی: (قُلْتُ لَابْنِ عُمَرَ: الْمَسَافِرُ يُدْرِكُ رَكْعَتَيْنِ مِنْ صَلَاةِ الْقَوْمِ - يَعْنِي الْمُقِيمِينَ - أَنْتَجِرِيهِ الرَّكْعَتَانِ أَوْ يُصَلِّي بِصَلَاتِهِمْ؟ قَالَ: - فَضَحِكَ - وَقَالَ: يُصَلِّي بِصَلَاتِهِمْ) ^۲ واته: له ئیبنوعومهرم پرسى: گه شتیار كه فرياي دوو ركاتی خه لكه نیشته جیكان ده كه ویت، بوى هیه له و دوو ركاته زیاتر نه كات؟ یان ده بیت له گهل

^۱ ئیمامی نه حمده (۲۱۶/۱)، ئیبنوخوزیمه (۹۵۲)، بهیهقی (۱۵۲/۳) شیخی ئه لبانی فه رمویه تی سه حجه: الارواء (۲۱/۳) ..

^۲ بهیهقی (۱۵۷/۳)، ئیبنو نه بی شهیبه (۳۳۵/۱)، شیخی ئه لبانی له الارواء (۲۲/۳) دا دهفه رموی: سه حجه ..

ئهواندا نوپۆژه که تهواوکات؟! دهلی: پیکه نی و فهرمووی: نوپۆژه که ی له گه ل
ئهواندا دهکات..

. ناشیت که سیك له نوپۆژدا ئیقتیدا به که سیکی تر بکات که دووه میان
نوپۆژیک دهکات که له هه لسوکه وتیدا له گه ل نوپۆژی یه که م که سدا جیاواز
بیٔ، وهک ئه وهی که سیك نوپۆژی جه نازه دهکات، یه کیکی تر بیه ویت
نوپۆژی نیوه رۆی له دواوه بکات!! ئه مه نابیت..

★ ★ ★

تویژینه وهیه کی وورد لهسه ر بیدعهی نییه ت هینان به دهم

له ههولپیر بووم له مزگهوت له دواى مامۆستایه کی بهرپزه وه نوپزی
عهسرمان دهکرد، باوکی ئه و مه لا بهرپزه ش مه لایه کی ناسراوی شار بوو
رحمه الله، به لام خاوه ن وهسوه سهیه کی سهیر بوو، هه رچه ندی دهکرد
نییه تی نوپزه که ی پئ دانهدمه زرا، ئیمه رکاتی یه که م و دووهمیشمان
ته واو کرد ئه و هه ر دهیغه رموو: نییه تم ههیه ... هه ر چوار رکاته که مان
ته واو کرد ئه و هه ر دهیغه رموو: نییه تم ههیه .. که سه لاممان دایه وه،
فه رموی: ئه ها دیسان بۆم دانهدمه زرا!!

چاریکی تر له تاران له مائی مامۆستایه کی بهرپزی پاوهیی بووم، کاتی
نوپزی خه وتنان هه ستاین بۆ نوپز، قامه تم بۆ دهکرد فه رموی: من وا
زوو نییه ته که م بۆ دانامه زریت، تۆ ببه به ئیمام، عه رزم کرد: جا من
به له م چیه و وا له خزمه تتدام.. له دوایه وه وه ستابووم و هه ر دهیغه رموو:
نی، نییه .. نییه تم .. نییه تم ههیه .. نییه تم ههیه چوا.. چوار.. نییه تم
ههیه چوار.. که دهگه یشته وشهکانی دواتر دلخۆش ده بووم ده مووت:
خوایه سه ری خهیت.. که چی له پڕ نییه ته که ی ده پساو ده هاته وه سه ر:
نی.. نییه ت، نییه تم، نییه تم ههیه .. به م شیویه حه قده ده قیقه له
دوایه وه راوه ستام تا نییه تی ئه و نوپزه ی هینا!!

داماویکی خواناسی کوردی رۆژه لات له تاو وهسوه سه ی نییه ت هینانی
له ئیرانه وه ته له فۆنی بۆ کردم، ووتی: له وه تای بانگی مه غریبی داوه
له سه ر به رمالم و نییه تم پئ دانامه زریت و نوپزی ش ده ده قیقه ی ماوه!!

ئاخر ئەمە ئەشکەنجەدانە یان خواناسی؟! بە خەیاڵ بیری لێ بکەینەووە
 کە چۆن ئەم داماوە یەك دانە سەعاتە لەسەر بەرمالەکەى هەر دەلێ: نی،
 نییە، نییەت.. نییەتەم.. نییەتەم هە.. نییەتەم هەیه..

شەرەم لای مامۆستایەکی بەرپێز دەخویند لە باسی نییەتدا تووشی
 وەسوسەسەیهکی کردم، سێ دانە سالی رەنجمدا تا لە کۆلەم بۆوه!!

ئەمە روداون و لە مەلامەووە بینوووه!! دەبیئت ئەمەیان لە کام بەلگەووە
 هینابییت؟! ئەگەر نییەت هینانی نوێژ ئەوهندە قورس بوایه ئەو یاوهره
 بەرپێزانە کە لە بەرەى شەرە شمشێردا بەرەو دوژمن دەوستان چۆن
 دەیانتوانی نوێژێک دابەستن؟!!

ئەمانە هۆکاری سەرەکی ئەم توێژینەوومە کە سالانیکە خۆی لێ لا
 دەدەم بەلام وا ئیستا ناچار بووم، کات وشوین وناوهرۆکی بابەتەکەش
 شیاوێ ئیستایە.. خوا یارمەتیدەرمان بێت..

پێناسەى نییەت:

نوێت یان نییەت ووشەیهکی عەرەبییە:

- لە رووی زمانەوانیەووە لە (نوی الشئ یتویه) دەو هاتوووە کە وەکو
 ئیبنو مەنزور دەلێ: بریتیە لە: (الإعتزام و التوجّه والنهوض نحو
 الشئ).. (ابن منظور: لسان العرب: مادة قصد).. کە هەمووی بە مانای
 وویست و مەبەست و نیازن.. نییەت کە کۆدەکرێتەووە دەوتریت: نییات..

- لە رووی زاراوہییەووە: لەبەر ئەوہی مانای نییەت هەر (قصد) ه،
 شەرەناسانیکی وەکو ئیمامی نەوہوی پێناسە زمانەوانیەکەى کردۆتەووە
 بە پێناسەى زاراوہیى (المجموع ۱/۳۶۷)..

قورافی شەرعناسی مالیکی دەلی: نییەت ئەو وویستەیه که کهسێک له دلیدا داناوو به تەمایه بیکات.. (الذخیره ١/١٣٤).

زانایان هەر یهکه به جیا له دیدو مهبهستی خۆیهوه پیناسهی زاراوهیی نییهتیان کردوو، بۆیه دهبنیت پیناسهی زمانهوانیک جیاوازه له پیناسهی شەرعناسیک، پیناسهی شەرعناسیک جیاوازه له پیناسهی تهزکیهوانیک.. بهلام پیناسهی هەندیك له شەرعناسه توێژەرەوهکان ووردهکارتره، بهیزاوی دەلی: نییەت: بریتیه له هۆشدانى دل به شتیک که خاوهنهکهی وا گومان دهبات که سوودی بۆ دههینیت یان زیانی لى لا دهبات، له رووی شەرعیشهوه بریتیه له: وویست وئاراستهئى ئەنجامدانى کاریک که فهرمى خاوی گهورهیهو لهبەر خاترى خاوی گهورهش دهکریت^١..

ئەوهی ئیمه لیڤدا مهبهستمانه ئەو پیناسهیه که بریتیه له (وویستى ئەنجامدانى خواپه‌رستى لهبەر خاترى خوا) وهکو نوێژو روژوو که له دلدايهو کهس ناتوانیت حوکمی بهسەردا بدات..

نییەت و زانین و کردهوه:

نییەت نیازی دلە، پالنه‌رى ئیرادهیه، پۆیوستى به دوو شته: زانین و کردهوه، زانین ده‌بیت پیش کردهوهکه کهوتبیت، چونکه کردهوهکه به‌رهمى زانین و وویسته‌کهیه.. تۆ ده‌بیت بزانی چى جائیزه تا بیکه‌یت، چى جائیز نیه تا نه‌یکه‌یت، له هەردووکیشیاندا ده‌بى پابه‌ند بیت به

^١ ئەم پیناسه لای زۆرینهی زانایان و شەرعناسان په‌سەنده ده‌مانى وهکو ئیبنو حه‌جهرى هه‌سقه‌لانى و مه‌ناوى و سیوتى و کرمانى و سندی و تیبی و شه‌وکانى.. کرمانى (١/٨) و العینى (٢٣/١)، یان سیوتى: الاشباه و النظائر (ل ٢٠) نه‌قلیان کردوو.

خاواوویستی و سنوری شەرعه کەو، کەسێک نەزانیت سوچدە تیلاوەتی قورئان چیه، چۆن داواى لى بکریت لەبەر خاتری خواو بە گوپرهی شەرعی بیكات.. نوپۆڭز رۆژوو باقی خواپەرستیەکانی تریش هەر ئاوان.. ئیمامی غەزالی رەحمەتی ئەوێ جوان لیک داوئەتەو کە نیازو مەبەست پیوویستی بە زانیان هەیه، دەلی: مروق پیوویستی بەو هیه کە شتیك بۆ خوی بەدەست بهینیت کە لەگەل نەفسی خۆیدا دەگونجیت، شتیکیش لە خوی دوور دەخاتەو کە زانی بۆ نەفسی خوی هەیه.. ئەم دوو دیدەش پیوویستیان بە زانیانی پیش وەخت و پیناسە شتەکان هەیه، پیوویستیان بە پەى بردن بە شتی بەسوودو شتی زیانبەخش هەیه، تا ئەویان پەیداکات و ئەمیان لە ریی خۆیدا رادات.. ئەو کەسەى خۆراکێک نابینیت و نازانیت ئەو خۆراکە چۆن داواى لى دەگریت بیخوات؟! ئەو کەسەى نازانیت ئەو ئاگرە سوتینەرە چۆن خوی لى دوور دەگریت؟! ئاخەر بۆیه خوی گەر وەرینمایى و زانیاری بەخشیوو و هۆکاری ناسینیانى لە هەستەوەرەکان و پەى پێردنە نەینیهکاندا رەخساندوو.

لە جییهکی تردا گالتهی بەو کەسانە دیت کە بە لەفز نییهتی شتیك دینن و وا دەزانن ئەو نییهت هینانە! لەوێش تەئکید دەکاتەو کە نییهت لەبەر دەستی خاوەنە کەیدایە دەتوانیت نییهتی پاک بێت، دەشتوانیت پیسی نەفس و دنیاوویستی و هەواو هەوس بە نییهتی خۆیهو هەئواسیت، بۆیه شەرعیش حوکمی خوی لەسەر نییهتی کابرا دامەزراندوو.. ئیمامی غەزالی دەلی: ئەو بزانه کە خەلگی نەفامی وا هەیه کە دەلیین دەبی نییهتی خۆت پاک کەیتەو، دەلی نییهتە ئەم

دهرسه بؤ خوا ده ليمه وه، نيه تمه له بهر خاترى خوا ده خوم، وا دهرزانيټ
 نهمه نيه ته!! هه يهوو هه يهوو.. نهمه قسه ي نه فسه، نهمه ووشه ي
 سهر زمانه، نهمه چوونه له ياديکه وه بؤ ياديكى تر.. نيه ته هيج يه كيك
 له مانه نيه.. نيه ته: وويست و ناراسته ي نه فس و حزو مه يلتي بؤ نه وه
 ده چيت كه واى لى حالى بووه كه ئيستا يان له داهاتوودا نامانجى ديني ته
 دى.. نهمه ش ههر به وه نابيت كه بيه ويټ.. نه و وويستنه وه كو نه وه يه
 كه سيك بلئ: نياز م هه يه حزم له خواردن بيت!! نياز م وايه فلانم خوش
 بويت و شهيداي بم، ريزى لى بگرم و به مه زنى دانيم.. نهمه مه حاله^۱..

عادهت و عيبادهت به نيهت ليك جيا ده كرينه وه:

شهر عناسان ده لئين: نه وه ي كه كيتاب و سووننهت فه رمانى به سهر دا
 داوه، دل و دهر وونى كابرايه نهك جهسته ي.. جهسته ناميره..
 نيه ته كه ش كارى دل و دهر وونه نهك كارو رهفتارى جهسته.. بويه نيهت
 كاريگه رى له سهر حوكم هه يه.. زور كارو رهفتار هه يه وه كو يهك نه نجام
 دهرين، ته نها به نيه ته ي بكه ره كانياندا دهرزانيټ كه تايا مه به ست لى
 خواپه رستى بووه يان شريك! وهك نه وه ي دوو كه س دوو مهر سهر ده برن:
 يه كه ميان بؤ خواى سهر ده برټ و رهفتاره كه ي ته و حیده، دوو ميان
 له بهر پي سهر وكدنا سهر ي ده برټ و رهفتاره كه ي شيركه!!
 به نيه ته دا دهرزانيټ كارو رهفتار خواپه رستيه يان پابه ندبوونه به
 خوو نه ريتى كو مه لايه ته ي^۲؟! وه كو:

^۱ احياء علوم الدين (۴/۳۷۳).

^۲ القرافي: الذخيرة (۱/۲۳۶)، السيوطي: الاشباه والنظائر (ل ۱۲)، عزالدين بن عبدالسلام:
 قواعد الاحكام (۱/۳۰۷).

۱ - غوسل دەرکردن و خۇشتن و خۇ فىنك كىردنەوہ.. ھەر سىڭيان ھەر خۇ تەر كىردنن بە ئاۋ، ئەوہى جىيان دەكاتەوہ نىيەتى بىكەرەكانىانە. كاپرا غوسلى جومعه دەردەكات لەبەر ئەوہى خواپەرستىيە، ئەوۋى تىريان خۇى دەشوات چونكە چىك و چەپەلى پىۋەيە، سىيەمىش گەرمايەتى..

۲ - سى كەس پارەيان داوۋتە سى كەسى ھەزار، يەكەمىيان لەبەر خاترى خوا زەكاتى دەرکردوۋە، دوۋەمىيان لەبەر زىرەكى قوتابىيە ھەزارەكە خەلاتى كىردوۋە، سىيەمىيان بە پى عورفى كۆمەلگەكەى جەژنانەى داوۋتى.. چى ئەم سى رەفتارى بەخشىنە لە يەكتر جىيا دەكاتەوہ؟! نىيەتى بىكەرەكان..

۳ - خۇگرتنەوہ لە خواردن و خواردنەوہ: سى كەس خۇراك ناخۇن، يەكيان بەرۇزوۋوہ بۇ پاداشتى لاي خواى گەرە فەرمانەكەى جىبەجى دەكات، دوۋەمىيان رىجىم دەكات و دەيەۋىت خۇى لەرتر كات.. سىيەمىيان پارىز دەكات، پىزىشك پىۋى ووتوۋە ئەو خۇراكە نەخوات.. چۇن ئەم كارانە جوئ دەكىنەوہ؟! بى گومان بە نىيەتى بىكەرەكانىيان.

۴ - سى كەس لە نوپۇزن لە مزگەوت: يەكىڭيان چوۋە تا نوپۇز بە جەماعەت بىكات، دوۋەمىيان بۇ جاسووسى چوۋە، سىيەمىيان لەگەل ھاۋرپىيەكى لە تەغزىخانەكە بوو، رووگىر بوۋە بۇيە چۇتە نوپۇز! چۇن ئەمانە جوئ دەكىنەوہ؟! بە نىيەتى بىكەرەكانىيان..

۵ - سى كەس سى مەر سەردەبىرن: يەكەمىيان قوربانى لەسەرەو دەيكات، دوۋەمىيان مەردارەو مىۋانى زۇرى ھاتوون، سىيەمىيان

دەولەمەندیکی ریا بازەو پێی شەرمە خەلک قوربانی دەکەن ئەویش نەیکات!! شەرع حوکمی ئەمانە چۆن دەدات؟! بە پێی نییەتەکانیان.. ئینجا لە ناو بازنەى ھەر یەکیکیشیاندا خانەى تر ھەبە کە جوئ کردنەوێ تری تێدایەو زەروریه، وەکو بازنەى نوێژەکان:

۱- سێ گەس نوێژ دەکەن: یەکیان گەشتیارەو دوو رکات فەرزى نیوەرۆ دەکات، دووھمیان سووننەتى راتب دەکات، سێھمیان نوێژى تەحییەتول مەسجید دەکات! حوکمی خۆیان ونوێژەکانیان بە پێی نییەتەگەیانە.

۲- دوو پۆل خەلکی لەو دەشتە وەستاون نوێژ دەکەن، پۆلیکیان نوێژە بارانە دەکات، پۆلەکەى تر نوێژى جەژن.. نوێژەکانیان وەک یەکە بەلام نییەتەکانیان جوئ کەرەوہیە..

۳- رەمەزان نیەو سێ گەس بەرپۆژوون: یەکەمیان نەزرى لەسەرەو دووھمیان قەرزى رەمەزان دەداتەوہو سێھمیان کەفارەتى قەتلە.. ھەر سێکیشیان فەرزە.. لەو لاوہش سێ کەسى تر بەرپۆژوون: یەکەمیان رۆژە نارپۆژیک بەرپۆژووە، دووھمیان لەبەر ئەوہى پینج شەممەہیە، سێھمیان لەبەر ئەوہى پازدەى مانگی عەرەبیە.. رۆژووی ھەر سێکیان سووننەتە، ئەوہى جوئیان دەکاتەوہ نییەتى رۆژووەوانەکانە..

کەوابوو نییەت کاریگەرە، بەلام ئەم نییەتە وویستی دل و ھۆشە نەک رستەى ھۆنراوہى زوبان.. نەک وەکو ئەوہى لە مزگەوتەکانى کوردستانى ئیمەدا شەوانى رەمەزان ھاوار دەکەن: رەحمەتى خواتان لى بێت نییەتى رۆژووی سبەہىنى بێن بە فەرز ان شاء اللہ تەعالا.. ئینجا ھەر یەک بە دەنگى بەرز نییەت دینیت!!

نییه ت چاره کی زانسته:

زۆر له پیشه وایان و شه رعناسان و زانایان نییه تیان به چاره کی زانسته یان به سییه کی زانسته داناوه، له وانه: ئیمامی شافعی و ئیمامی نه حمه دو ئیبنول مه دینی و نه بو داوودو داره قوتنی و به یه یقی.. (الاشباه والنظائر ل٩). چونکه کاریگه ریه که ی هه ر له دنیا دا نه، به لگو له قیامه تدا ده بیته هوکاری هه لاوێردنی چاک و خراب! له فه رمووده ی سه حیحدا هاتوو ه که پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ده فه رموی: (عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَغْرُو جَيْشَنْ الكعبة، فإذا كانوا ببيناء من الأرض، يخسف بأولهم وآخرهم، قلت: يا رسول الله كيف يخسف بأولهم وآخرهم، وفيهم أسواقهم، ومن ليس منهم، قال: يخسف بأولهم وآخرهم، ثم ينبعثون على نياتهم) بوخاری و موسلیم واته: عائشه خان خوا لئی رازی بی ت ده لی: پیغه مبه ری خوا فه رمووی: سوپایه ک دیت بو نه وه ی که عبه داگیر کات، به لام له و کاته ی ده گه نه ده ستای خوی گه وره سه ره تاو کو تایان به زه ویدا رو ده بات، عائشه خاتوون ده لی: ووتم: نه ی پیغه مبه ری خوا، سه ره تاو کو تایان به زه ویدا رو ده بات له کاتیکدا خه لکی بازاریان تیدایه، که سانی وای تیدایه که له گه ئیاندا نه بووه، فه رمووی: سه ره تاو کو تایان به زه ویدا رو ده بات، پاشان له سه ر نییه تی خو ی زیندوو یان ده کاته وه..

نیهت له دلدايه :

نیمامی ئیبنوتهیمیه دهلی: شهرعناسان له سهر نه وه کون که شوینی نییعت دله.. (الفتاوی ۲۶۲/۱۸).. ئەمما ئەوهی که هه نديک له شهرعناسان به تایبهتی شافیه کانی وهکو القهفقال^۱ به پېچهوانه ی هه موو شهرعناسانه وه پئی وایه ههر که سیک نییه تی زه کاتی به له فز به دم هینا نهود جیی نییه تی دلشی بو دهگریت!! پاشان هه نديک شهرعناسی تری شافیهی وهکو نیمامی غه زالی و نیمامی حه رهمهین فه رموویانه که نه وه بوچوونی نیمامی شافیهی خو یه تی^۲.. دوا ی تو یژینه وهو به دوا داچوون دمرده که ویت که نه وهی قه ففال فه رموویه تی دروست نیه. چونکه نه وهی نهو دهلی که له زه کاتدا ده شیت پشکه زه کاتی سامانی مورته ددیک دمرگریت له کاتی کدا کابرای مورته دد نییه تیشی نه بووهو نییه بیدات.. به لام نه گه ر هات و ووتی ئەمه زه کاته که مه وه رده گریت.. به لام نایا ئەمه ی نهو ئیستیدلالی پیکردوهو ده بیته هوی پاداشت دانه وهی کابرای مورته دد؟! ئەمه مونا فقه شهیه کی زورتی ده ویت..

که ده سفه رموی له زه کاتدانداندا له جیاتی دان هه یه که نییه تی دلی پئویست نیه، وایه، خو حه ج و عه مره له جیاتی خه لکی ده گرین، به لام نییه تی به کریگرو به کریگراو تیانداندا فه رزهو کاری هه چیان بی نییه تی دل نابیت ..

^۱ ئەحمه دی کورپی محمدی کورپی حسهینی شاشی قه ففال سه روکی شافیه کانی سه رده می خو ی له به غدا، به رپرسی مه درسه ی نیرامیه ی به غدا بوو، سالی ۵۰۷ ک کوچی دوا ی کرد.. جه ندين کتیبی هه یه وهکو: (حلیه العلماء فی معرفه مذاهب الفقهاء)، (العمد)، (الشافي فی شرح مختصر المزني).. (شذرات الذهب ۱/۴، معجم المؤلفين ۲۵۲/۸).

^۲ النووی: المجموع (۱۸۵/۶).

ئەمما ئەوەی كە فەرموویمانە ئەو بە بۆچوونی ئیمامی شافعیە، ئەوەش بەدواداچوونیكى دەوێت، چونكە ئیمامی شافعی خۆی دەلی: من ووتەم كە زەكاتدان بە بى نىيەت نابێت، چونكە كابرأ بۆى هەيه سامانىك ببهخشیت و نهزانرى ئايا زەكاتە يان خىروخىرات! ئەگەر مەبهستى زەكات بووبی، دەبیت دیاری كات، جا چ بەوەی لەدلى خۆیدا ساغى كردبیتەوہ يان بەوەی بە لەفز بیلێت^۱..

پاشان دەلی: ئەوەی رى لىگرتەم بلىم نىيەتى نوپۆزىش وەكو زەكاتە ئەوہيه كە نوپۆز زەكات لە هەندىك حالەتدا جياوازىيان هەيه، مەگەر نابىنیت زەكات دەشیت كابرأ پىش وەخت بىدات، يان دەشیت دەسلاتی ئىسلامى لى سەنىت بى ئەوەی خۆى نىيەتى بەخشىنى هەبیت، لەو حالەتەیدا فەرزى زەكاتەكەى لەسەر دەكەوێت، بەلام ئەمە لە نوپۆزدا وا نیه.. (ئیمامى شافعی: الأم ۱۹/۲).. هەندىك لە شەرئەسانى مەزھەب ئەمەيان كەردووہ بە هەنجەتى نىيەت بە لەفز هینان!! لە كاتىكدا كە شەرھەكەى ئیمام خۆى روونى دەكاتەوہ كە جياوازی نیوان نىيەت لە زەكات و نىيەت لە نوپۆزىدا دیووہ.. لەمەش رووتر ئەوہيه كە خۆى فەرمووہيهتى: ئەگەر كابرأيهك دە درھەمى جيا كەردەوہو ووتى: ئەگەر ئەو پارەيهى هەمەو ئىستا لام نیه، بە سەلامەتى بىتەوہ دەستم، ئەم دە درھەمە دەخەمە برى زەكاتەكەى يان دەيكەمە خىروخىرات.. ئەگەر پارە غائىبەكەى بە سەلامەت هاتەوہ دەست، ئەم دە درھەمەى دەبیتە خىروخىرات نەك زەكات، چونكە نىيەتەكەى ساغ نەكەردەوہ كە ئەوہ

^۱ بە لەفز ووتنەكەى دەبیتە هەوالدان، چونكە ئەگەر نەلى زەكات بوو، دەسلاتی ئىسلامى زەكاتەكەى لى دەستىنیت.. بۆيه لىردەدا نىيەت بە لەفزهكە روون كەردنەوہيهكە حوكمى تری لەسەر بنیات دەنریت.. والله اعلم.

زمکاتی نهو پارهییه.. (ئیمامی شافعی: الأم ۱۹/۲).. له بهر نا ئه مه یه شافیعیه کان فهرموویانه ده بیټ لهو کاته ی نییه تی نه جامدانی نوښتیکی هیه، ده بیټ نییه ته که به ده میس بهیټ!

له راو بوچوونی نه مانیش سه یرتر قه ولی هه ندیک له حه نه فیه کانه که فهرموویانه: نه گهر که سیک ده سه لاتی به سه ر دلیدا نه بوو بهیټ ته ژیر بار بو ی هیه نییه ته که ی به دم بهیټ .. (ئیبنو نوجهیمی حه نه فی: الاشباه والنظائر (ل ۴۵))! ئاخر نه مه چ گه ره لاوژییه که؟! ئایا مه عقووله تو وویستت له دلی خوتدا بو دروست نه بیټ که ده چیت بو مزگه وت، ناچار ده بیت بلټیت: نیه تم هیه ده چم بو مزگه وت!؟

به هه ر حال: وهکو سیوتی ده لی: رای نهو که سه ی پی وایه ده شیټ نییه ت به له فز بهیټ ته له حیاتی نیازی دل، رایه کی لاوازه.. (سیوتی: الاشباه والنظائر (ل ۳۲)).. نه ک لاوازه، به لکو ناموی ناو شه رعه (شه رچی العهینی له سه ر بوخاری ۳۳/۱) و بی لانه ی ناو ئیسلامه که یه.. ئیبنو ته مییه ده لی: هه موو پی شه وای موسولمانان له سه ر نهو بوچوونه ن که نه گهر کابرا به له فز نییه ت بهیټ و له دلیدا نییه تی نه بوو بیټ، نییه تی دانه مه زراوه. (ئیبنو ته مییه: مجموع الفتاوی (۲۱۸/۲۲)).

نییه ت هیټان به له فز به ده نگی به رزو نزم بیدعه یه و حه راهه :

زورینه ی زوری مه لای شافیعی مه زه هب به تایبه تی مه لای کورد، له پی ش هه موو شیانه وه ماموستا مه لا عبدالکه ریمی موده ریس گوړی پر پیټ له نوور ده لټن: نییه ت هیټان به له فز سووننه ته!! به لام به راستی نه مه سه ر خستنیکی ده مارگیرانه ی مه زه به و هیچی تر.. نه وه مان نه قل کرد که نییه ت به له فز هیټان نه فه رزه نه سووننه ته، نه رای یاوهرانه، نه قه ولی

شەرىئەتلىككە بەيپىچەۋانەۋە شەرىئەتلىككە قارىشىنى ئىسپات قىلىش: ھەر كەسىك نىيەت بە لەفز بە دەم بەيئىت و پىي و بىت ئەۋە سوۋنەتتە دەبى سزا بەدبىت!!
 - قازى جەمالوددىن شافىئى^۱ دەيفەرموو: نىيەت ھىنان بە لەفز و قورئان خويىندىن لە دىۋى ئىمامەۋە سوۋنەت نىن، بەلىگە مەكروۋەن، ئەگەر دەنگەدەنگى لى بىكەۋىتەۋە ھەرام دەبىت.. ھەر كەسىك بلى نىيەت ھىنان بە لەفز سوۋنەتتە بە ھەلەدا چوۋە، نە بۇ ئەۋۋ نە بۇ كەسى تر جايىز نىيە بە بى زانىارى بە ناۋى دىنەۋە دابھىنن.. (ئىبنو تەيمىيە: مجموع الرسائل الكبرى ۱/۲۵۴)..

- ئەبۇعەبۇللىھە مۇھەممەد كورپى ئەلىقاسىمى تونسى مالىكى دەلى: نىيەت كارى دە، ۋەتتى بە دەم بىدەئە، تەشۋىشكى زۆر لە ناۋ موسولماناندا دروست دەكات..

- شىخ ئەلىئوددىن ئىبنول ئەتتار دەيفەرموو: دەنگ بەرز كىرنەۋە بۇ نىيەت ھىنان، ئەگەر بۇ نوپۇزخويىنانى تر تەشۋىش دروست نەكات بىدەئەكى ناشىرىنە، ئەگەر تەشۋىش دروست كات بە كۆرەي شەرىئەتلىككە ھەرام، ئەگەر مەبەستى رىي تىكەۋىت لە دوو سەرۋە ھەرام دەبىت و دەبىتتە گوناحى كەبىرە.. ئەۋ كەسانە لىسىر ھەقن كە دەلىن سوۋنەت نىيە، ھەر كەسىكىش ۋا بزائىت ئەمە لە دىنى خوادايەۋ ئىعتىقادى ۋا بىت پىي كافر دەبىت، ئەگەر ئىعتىقادى ۋا نەبىت ھەر گوناحبارەۋ دەبىت موسولمانان بە روۋىدا بوەستەۋەۋ رىي لى بىگرن، چۈنكە كەس ئەمەي لە بىغەمبەرى خاۋەۋە صلى الله عليه وسلم يان لە يەكىك لە ياۋەرانەۋە

^۱ قازى جەمالوددىن ئەبۇرەبىع سولەيمانى كورپى عومەرى شافىئى لە شەرىئەتلىككە شافىئىيە، ئەسلى مەغرىبىيە بەلام لە سالى (۶۴۵ ك) لە شام لەدايك بوۋە لە (۷۳۴ ك) لە مىسر كۆچى دىۋى كىرەۋە، لە زۆر ۋولات قازى بوۋە.. بىروانە: الزركلى: الاعلام (۱۹۴/۳).

ریوایەت نەکردوو، کەس لە کەسیکی وای نەگێراوەتەووە لەوانە
دینەکەیان لێ وەردەگیریت..

یەك كۆمەڵ راو بۆچوونی تری واتوندو تیژم لەبەر دەستدایە لەسەر
بە خەتەر ناساندنی ئەم بیدەعی نییەت هێنانە بە دەم.. کە لایەنگری
سزاکانیان نیم، بەلام ئەو توندوتیژییە ئەووە عەكس دەکاتەووە کە ئەو
زانایانە چەند دژی ئەو بیدەعیە وەستاوونەتەووە، کەچی لە کۆمەلگە
داماوی کوردەواری ئێمەدا پێش ھەموو شتێک ئەووی فێر دەکەن..

ئیمامی شافیعی نەیفەرمووە نییەت بە دەم بەینن:

کەس لە چوار پێشەوا شەرئەناسە بەرپزەکەیی ئەھلی سووننەت و
غەیری ئەوانیش کە شوپنکەوتوو ھەبێت، نەیفەرمووە نییەت بە دەم
بەینریت، نە بۆ غوسل و دەستنوێژ، نە بۆ نوێژو رۆژوو، نە بۆ حەج و
خوایەستی تر.. جەدەلی نییەت هێنان بە دەم زیاتر لە مەزھەبی
شافیعیدایە چونکە ھەندیک شەرئەناسی مەزھەبەکە لە ھەندیک عیباراتی
ئیمامی شافیعی خۆی کە لە کتیبی (الأئم بەرگی ۳ / لاپەرە ۱۳۲) دا ھاتوووە
وای لێ ھالی بوون.. کەسانیکی وەکو ئەبووعبداللەہی زوبەیری^۱، ئیمامی
شافیعی لە باسی حەجدا لەو کتیبەیدا (لەو بەرگ و لاپەرەیدا)

^۱ ھاورپێھەگمان لە پاکستان ناوی دەرچوو بوو بۆ ئەوروپا بێت، ھاتە لامان ووتی: لە
منداڵیمەووە مۆلتەزیمم بە دینەکەووە بەلام دەمەوێت بچمە ئەوروپا شتیکم فێر کەن،
خۆشم سیو پێنج نییەتم نوسیوتمەووە!! داوی لە ئەوروپا کە کەمێک لە دینەکە ھالی بوو
جووہ کۆلیجی شەریعی دیمەشق و الحمد للہ تەواوی کرد.رەنگە زانیبیتی نییەت ھێنان
بەزەم!

^۲ زوبیری کوری ئەحمەدی زوبیری لە ئەووی سەیدنا زوبەیری کوری عەووامە، شەرئەناسی
شافیعیانی بەسرە بوو سالی (۲۱۷ ک) کۆچی داوی کردوووە رحمە اللہ..

دهه رموی: (إِذَا نَوَى حَجًّا وَعُمْرَةً أُجْرًا، وَإِنْ لَمْ يَتَلَفُظْ، وَ لَيْسَ كَالصَّلَاةِ لَا تَصُحُّ إِلَّا بِالثُّطُقِ) واته: نه گهر نییه تی چه ج وعه مره ی پیکه وه هینا جائیزه، با به له فزیش نه یوو تبیت، چونکه نه مه وه کو نوپز نیه که به ووتن نه بیت نابیت. ئیمامی نه وه ی به ره چی هه موویان ده داته وه وه نه وه روون ده کاته وه که نه وان به هه له له قه وله که ی ئیمامی شافیعی تیگه یشتون.. ده لی: (قَالَ أَصْحَابُنَا: هَذَا غَلَطٌ هَذَا الْقَائِلُ، وَلَيْسَ مُرَادُ الشَّافِعِيِّ بِالثُّطُقِ فِي الصَّلَاةِ هَذَا، بَلْ مُرَادُهُ التَّكْبِيرُ (المجموع ۲/۲۴۳) واته: یاوه رانی ئیمه (پیشه وایانی مه زه به ی شافیعی) فه رموویانه: نه مه هه له ی نه وه که سه یه که وای ووتوه (وه کو زوبه یری و قه ففال نه ک ئیمام) مه به سستی شافیعی نه وه نه بووه (که نییه ت به دم به ینریت) به لکو مه به سستی نوتق کردن بووه به ته کیره ی نوپزه که (ووتنی الله اکبری ده سپکی نوپز).. ئیمامی شافیعی له چه ندین شوینی تریشدا نه م جو ره عیباره تانه به هاوشیوه یان دوویات ده کاته وه بویه لای نه وه شه رعناسه به یرزانه ی مه زه به که نه وه تیگه ئیه دروست بووه.. بو نمونه که ده لی: (فِيمَا حَكَيْتَا مِنْ أَحَادِيثَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَلِيلٌ عَلَى أَنَّ نِيَّةَ الْمَلْبِيِّ كَافِيَةٌ لَهُ مِنْ أَنْ يُظْهَرَ مَا يُحْرِمُ بِهِ، كَمَا تَكُونُ نِيَّةُ الْمُصَلِّيِّ مَكْتُوبَةٌ أَوْ نَافِلَةٌ أَوْ نَذْرًا كَافِيَةٌ لَهُ مِنْ إِظْهَارِ مَا يَنْوِي مَتَهَا بِأَيِّ إِحْرَامِ نَوَى، وَنِيَّةُ الصَّائِمِ كَذَلِكَ، وَكَذَلِكَ لَوْ اعْتَمَرَ أَوْ حَجَّ عَنْ غَيْرِهِ كَفَتْهُ نِيَّتُهُ مِنْ أَنْ يُسْمَى أَنَّ حُجَّةَ هَذَا عَنْ غَيْرِهِ) .. (الأم ۲/۱۳۲) واته: له وه فه رموودانه ی پیغهمبه ری خواوه صلی الله علیه وسلم که گپرامانه وه به لگه ی ته واو هه یه که نه وه که سه ی چه ج ده کات، هه ره به وهنده ی نیشانه یه کی ئیحرام به ستن به شتیک ده رخت که شیوا بیت بوئیحرام، هه ره نه وه به سه بو نییه ت هینانی، هه ره وه کو نییه تی که سیك که نوپز ده کات، نوپزه که ی

فهرز بیت یان سووننهت یان نهزر، به همر ئیحرامیک (داخلی نوږزه که ی بوو) بیت ههر نه وهنده ی بهسه که لیوه ی دهر که ویت مه بهستی چ نوږزیکه دمیکات نییهت هینانی رۆژووه وانیش وایه، ههروه ها نه گهر که سیک عمره یان حه جی له جیاتی که سیک تر کرد، ههر نییه ته که ی بهسه وهک له وهی بنا سینیت که هم حه جه بو غه یری خو یه تی..

سه یر نه وهیه که سی تر له شهرعناسانی مه زه بی ئیمامی شافیعی و مه زه به کانی تر نه پیش زوبه یری نه دوی نه و نه یان فهرمووه نییهت هینان به دم واجبه.. نه مهش یه عنی دهر چوون له کؤرا (ئجماع) ی شهرعناسان، بو یه وهر گرتنی بو چوونه که ی حه رامه..

ئیمامی مالیک و ئیمامی نه حمده فهرموویانه نییهت هینان به دم باش نیه.. به شیوه یه کی گشتی شهرعناسانی کی که له شوین که وتووانی مه زه بی شافیعی و حه نه فی هه ن که فهرموویانه: نییهت هینان به دم شتیک ی باشه به هه نه جتی نه وهی زیاتر هؤشی له نییه ته که ی دل ی بیت، به لام شهرعناسانی که وره و موعته به ریان ره تیان کردو ته وه و فهرموویانه باش نیه.. چونکه که ووترا باشه، ده بیت به لگی شهرعی هه بیت که باشه^۱..

سه یره که زانایه کی که وره ی وهکو قهسته لانی له شهرعی سه حیعی بوخاریدا بفرموی که نه مه سووننه تیکی هه میشه یی پیغه مبه ری خوا بووه و صلی الله علیه وسلم که به رده وام کردو ی تی.. (ارشاد الساری ۱/۵۴)..

^۱ ابن هبیره: الافصاح (۱/۵۶)، المرادوی: الانصاف (۱/۱۴۲)، ابن تیمیة: مجموع الفتاوی (۲۲۱/۲۲)، الهدایة (۱/۱۸۶).

هیچ به لگه و ریوایه تیکیشی نه هیناوه ته وه^۱. له کاتی کدا چه ن دین فه رمووده ی سه حیح هه یه باس له چۆنیه تی ده سپیک ی نوپۆژی پیغه مبه ری پێشه وا ده که ن صلی الله علیه وسلم.. وه ک ئه وه ی عائیشه خان خوا لیی رازی بی ت ده گپ ریته وه که پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم (یستفتح الصلاة بالتکبیر)^۲ واته: نوپۆژی به ته کبیره ی ئیحرام داده به ست!

کاتی نییه ت هینانی نوپۆژ:

شه ر عناسان له سه ر سات و نانی نییه ت هینانه که سی بۆ چوون یان هه یه:

بۆ چوونی یه که م: ده بی ت وویستی دل هاوکاتی ته کبیره ی

ئیحرام بی ت: بۆ چوونی ئیمامی مالیک ئه وه یه که ده بی ت نییه ت هینانه که که وویستی دل له گه ل ووتنی الله اکبری ده سپیک ی نوپۆژ ده که دا بی، بی پاش و پێش که ووتنی^۳ ..

بۆ چوونی ئیمامی شافعی ئه وه یه که: نییه ت هینانه که ده بی ت

هاوکاتی ته کبیره ی ئیحرام بی ت، پێش و پاش که ووتنی سوودی

نابیت^۴. له (مختصر المزنی) دا هاتوو ه: ئیمامی شافعی

فه رموویه تی: ئه گه ر که سی ک نییه تی ئیمامه تی هی نا یان به ته نها

^۱ ئه مه کاری گه ری ئه و پابه نده ووشکه یه به رپه روی مه زه به که نه وه.. بۆیه ده بینیت له پاکستان زانایه کی حه نه فی سه حیحی بوخاری بۆ فه قه یکان شه ر دمکات، که چی که ده گاته فه رمووده کانی ده ست به مرز کردنه وه له نوپۆژدا بییان ده لی: ئیمه ناتوانین ئه م فه رموودانه و مرگ رین چونکه پێچه وانه ی مه زه به که مان!! ئه مه ی فه سه ته لانیش هه ر وا بووه ..

^۲ چه ن دین فه رمووده لای ئیمامی بوخاری و موسلیم له سه ر ئه مه هه یه، ئه مه یان لای ئیمامی موسلیمه (۴۹۸).. بروه انه مشکاة المصابیح (۲۴۶/۱) ..

^۳ المغنی (۴۱۹/۱)، الافصاح (۸۸/۱)، الذخیره (۲۴۲/۱).

^۴ الأم (۸۶/۱).

بوو نوېزى دهگرد، ده بېت نيه ته کهى له ئان و ساتى ته کبیره کهيدا بېت، نابېت نيه ته کهى نه پېش نه و نه دواى نه و بهېنېت^۱.. ئەمه بۆچوونى ئېبنول مونزيريشه له حه نه فیه کانی شدا ئەمه بۆچوونى ته حاوېشه. به لگه ی ئەمان ئەوهیه که خواى گه وره دمه رموى: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ البینه/۵ واته: فه رمانى ئەوه یان پېدرا بوو که سه راستانه دیندارى بۆ خواى گه وره بکه ن و ته نها نه و ببه رستن.. ئەم پۆله شه رعناسه به رپزه ده لېن: نایه ته که دمه رموى: له و ساته ی که خواپه رستى ده که ن، وویستیان بۆ خوا پاک کردۆته وه و خوا وویستانه نه و ده په رستن! چونکه (مُخْلِصِينَ) حاله و باسى حاله تى بکه ر (فاعل) ه که یه له ساته وه ختى ئەنجامدانى خواپه رستیه کهيدا، نه و (إخلاص) ه ش نيه ته که یه که بۆ خوا ساغ بۆته وه..

۲ - هه ندېک له شه رعناسانى شافىعى که وتوونه ته راجوئیه کی سه یره وه.. هه ندېکیان فه رموو یانه: ده بېت نيه ت هېنانه که پېش ووتنى ته کبیره ی ئیحرام بېت، هه ندېکی تر فه رموو یانه: نابېت ئیلا ده بېت له سه ره تای هه مزه ی ته کبیره که وه بېت تا رائى کۆتایى، ده بېت له و ما ویه دا نيه تى دلېشى به ینېت، کۆمه لیکى تریان فه رموو یانه: هه ردوو شپوه که جائیزه.. ئیمامى حه ره مه ینى (ئیمامى جو هینى شافىعى) بۆچوونى هه موانى ره ت کردۆته وه و ده لى: ئەمه هه له یه کی دياره که ئەوانه تیکه وتوون، چونکه نيه ت هېنان ئەوه ل و ناوه ندو کۆتایى نیه، ئەوه ی وای لیکردوون ئاوا

^۱ مختصر المزني (۷۰/۱) موزنى قوتابى ئیمامى شافىعى بووه رحمهما الله..

راجوئ بن ئه وهيه که له پیناسه ی حه قیقه تی نییه ته که دا پشپۆ بوون.. نییه ت هینان له چرکه ساتیکدا یه، هی ئه وه نیه ئه وهنده درپۆز کرپته وه^۱.. ئیمامی نه وهوی و ئیمامی غه زالیش پشتگیری ئه م بۆچوونه یان کردوه^۲..

بۆچوونی دووهم: ده شیت نییه تی دل پشپۆ ته کبیره ی

ئیحرام بیته: ئه مهش بۆچوونی ئیمامی ئه بو حه نیفه و ئیمامی ئه حمه ده که فه رموو یانه: ده شیت کابرا به چرکه ساتی که م نییه ته که ی که ختووره ی دلّه پشپۆ ته کبیره ی ئیحرامی بکه ویت^۳. شه رعناسانی دوو مه زه بی ئه م دوو پشپۆ وه ا به رپۆزه ش له شه رحیاتی ئه م بۆچوونه دا که وتوونه ته وه ره دو به ده ل و راجوئی زۆرو ئه مانیش وه کو شه رعناسانی دوایی مه زه بی شافیعی لق و پۆپی زۆریان لی کردۆته وه، وه کو ئه وه ی که نابیت له و ساته وه خته دا به غه پیری نوپۆزه وه خه ریک بیته، نابیت نیه ته که ی هه لۆه شینیتته وه، نابیت هۆشی بروت، ده نا نییه ته که ی فریای نوپۆزه که ی نا که ویت^۴. به لگه ی ئه مان:

۱ - پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ده فه رموی: (إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَلِكُلِّ أَمْرٍ مَا نَوَى)^۵ واته: هه موو کاریک په یوهنده به نیه ته که یه وه، هه موو که سیکیش به پی نییه تی خۆی ده بیته.. پشپۆ خستنی نییه ته که مانای ئه وه نیه که کاره که بی نییه ت

^۱ نهاية الأحكام (ل ۲۵ - ۲۸).

^۲ المجموع (۳/۲۴۴).

^۳ حاشية ابن عابدين (۳۰۶/۱)، الافصاح (۸۸/۱)، المجموع (۳/۲۴۴).

^۴ حاشية ابن عابدين (۳۰۶/۱)، (البداية (۱/۱۸۵)، بداية الصنائع (۱/۱۲۹).

^۵ بوخاری (۵۴) موسليم (۱۹۰۷).

دمکریټ، مانای واش نیه که کابرا خواووویستی (نیخلاس) دهکی بؤ
خوا نه بووه، به به لگه ی نه وهی که رۆزووه وان و زه کاتدر نییه تیان
پیش نه جامدانی کاره که یان خستوووه قبوولیشه، به لگه ش نیه
لهسه نه وهی خواووویست نین!

۲. نییهت هینانی نوپز وهکو نییهت هینان رۆزوو، نییهت هینانی
حهج وایه، هه موویان هه ر خواپه رستیین، ئیتر بؤچی نه میان
جیاوازی له گه ل نه وه دوانه ی تریاندا هه بیټ؟!

۳. مه رچی هاوساتی نییهت و ته کیره ی ئیحرام قورس کردنی
خواپه رسته که یه، دینیش بؤ نه وه هاتوووه ئاسانکاری بکات، وهک
خوا ی گه وه ر ده فهرموئ: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ الحج/۷۸.

بؤچوونی سییه م: واجبه نییه تی دل پیش ته کیره ی

ئیحرام بخریټ: نه مه ش بؤچوونی زاهیره کانه، که بییان وایه نییهت
هینان ده بیټ حه تمه ن پیش ته کیره ی ئیحرام بخریټ. به لام ده شفه رموئ
که نابیټ فاسل بکه ویته نیوان نییهت و ته کیره ی ئیحرامه وه، ده بیټ که
نییه ته که ی به دلدا هات یه کسه ر ته کیره که ش بکات ..

نه وه ی پی م په سه ندره بؤچوونی دوومه که ده لی: ده شیټ نییه تی
دل پیش ته کیره ی ئیحرام بیټ، هه ر وهکو که ده شیټ هاوکات بن.. والله
اعلم..

^۱ بدائع الصنائع (۱/۱۲۹).

^۲ التوضیح ل ۳۵، فتح القدير (۱/۱۸۵).

سیفهتی نییهت له نوێژدا:

زۆر له شهرعناسانی شافیعی و حهنبهلی فهرموویانه تهنها نییهتی ئهنجامدانی نوێژهکه بهس نیه، بهلکو دهبی نییهتی ئهوهش ساغ کاتهوه که ئایا چ نوێژیکه؟ فهرزه یان سووننهته؟ ئهگهر فهرزه نوێژی کهیه؟ چۆن دهیکات، به تهنها یان به جهماعهت یان به پیشنوێژی؟! ههر یهکیک لهمانهش موناقهشهی مهزههبهکانی به دوورودرێژی لهسهره.. بهلام ههندیك له شهرعناسانی دواینی مهزههبی شافیعی نییهت هیئانی نوێژیان کرد به مهتهلی شهولهبان و تیۆری فیساغۆرس. فهرموویان دهبیته ئهوه کهسهی نییهتی نوێژ دههیئیت: هۆشی بجیته سهر ئهنجامدانی یهک به یهکی روکنهکانی نوێژ، ئینجا بهشهکانیان وهکو خویندنی تهحیات، ئهمهش ههمووی له نوێانی ههمزهی تهکبیرهی ئیحرام و رائهکهی ئهخیرییدا!!

ئینجا بۆ ئهوهی بۆ ئهوه خهلکه داماوهی دواپانهوهی سووک کهن ووتیان نییهت هیئان وهکو ساتی بیرکردنهوهی ژن هیئانه!! که بیر له ههموو شتیکی دهکریتهوه! شهرعناسانی مهزههبهکانی تر به تایبهتی حهنهفی رهددیان لهمه دایهوهو فهرموویان: ئهم نموونهیه زۆر له واقعیی نییهت هیئان دووره، چونکه له ژن هیئانهکهدا رازاندنهوهی بوکیی تیدایه که کۆمهلیک سیفاتی سهربهخۆی خۆی ههیهو دهردهکهویت، بهلام ئهرکانهکانی نوێژ ههموو پیکهوهن، دهستیکی ههر یهکیکیان بهتال کردنهوهی روکنی رابوردووپیته: رکوع کۆتایی هاتنه به خویندنی فاتیحهو ئایهتی تر، ههستانهوه له رکوع کۆتایی پیهنیانی رکوعه.. وه ههروهها..

نیهتی نهستم!!

له هه موو نهو قهولانهش سهیرتر قهولی قازی نه بوبه کړی شه رعناسی مالیکیه که نییهت هیئانه کهی وا قورس کردووه که بی کارهش پیی ناهینریت.. ئەم قازیه دهلی: ده بیټ له کاتی نییهت هیئاندا کابرا بیر له خهلق بوونی ئەم که دروونهش بکاته وه، هوشی بچپته سهر به لگه ی دروستی دینداران له سهری، ههروهها هوشی بچپته سهر ماهیهتی جهوههرو نه عراز و به لگه ی زانستی و نهو فهرانه ی خوا له سهر عهبدی داناوه، له ریزیشیاندا نوښتو ئینجا ئەم نوښته ی به دهستیه وه یه تی!!

که توښتووه وانی مهزه هب که وتنه جهنگ و جیدالی بهرگری له خو و له مهزهه بیان، دیتیان ئەمه نهستمه که سیک بتوانیت نییهتی وا بهینیت، که له نیوانی هه مزه و رانی ته کیره ی ئیجرامدا هوشی بخاته سهر کات و نه رکان و جوړو چوئیهتی نهو ته فسیلاته داواکراوه.. که پییان دهووت: (استحضار القصد والنية والتعین)، له بهر نه وه ی باوه ریشیان وا بوو که ئیمامی شافیعی نییهتی ناوا هیئاوه، ناچار بوون بلین: روتبه ی ئیمامی شافیعی له خواناسیدا بهرز بووه بویه توانیویتی وا نییهت بهینیت!! وهکو ئیبنو حه جهری هه یته می رحمه الله وا دهلی!! سهیر نه وه یه که داواکراوی نییه ته که سیژده روکن بوو، ئیبنو حه جهری هه یته می له جیاتی سوو کتر کردنی کردنی به ئیزافه کردنی (استحضار القصد والنية والتعین) کردنی به شازده روکن!! دیاره ئەم زیاده بی

^۱ القرافي: الذخيرة (۵۱۰/۱) قورافی هه ر لیردها ده فهرموئ: ئیمامی مازهری ده فهرموئ: جارک نییه ته تکم بهو شیویه هیئا که قازی نه بوبه کړ ده فهرموئ، شهو له خهوندا بینیم له ده ریایه کی تاریکیدا نقووم بووم، که خه بهرم بووه زانیم ئەمه نهو گومرپایه یه که قازی نه بوبه کړ له باسی نییهت هیئاندا فهرموویه تی..

مانا پانهى خراوته سهر نييهت هيئان گه ره لاوژييه كى شه ره مه زهه بى بى جيه، چونكه:

۱ - كهس له باسى نييهت هيئانى رۆژوو چه جدا شتى واى باس نه كر دووه، له كاتيكا نه گهر هه موو ئه م ته فسيلاته بخريته سهر نييهت هيئانى رۆژوو چه ئاسانتره..

۲ - هيچ به لگه يه كى شه رعى له سهر ئه م ته فسيلاته نيه، كه ره مه زهه بيه كان له بهر ئه وهى قه ناعه تيان به خويان كر دووه كه ئه وه نييهت هيئانى ئيمامى شافيعى بووه، ئيتر بو سهر خستنى بو چوونه كهى ئه وه هه ورازهيان خستوته بهر ئوممه تى محمدالموسته فا صلى الله عليه وسلم.

۳ - به لگه يه كى تايبهت له سهر نييهت هيئانى نوپۆڭز به و شيويه نه بووه نيه، ئه وه به لگه يه كى كه شه رعناسانى ياوه ران و تابعين ئيعتيماديان كر دۆته سهر ههر فهرموودهى: (إِذَا الْعَمَلُ بِالْثِيَابِ) واته: هه موو كارئك په يوه ستى نيازه كه يه تى.

۳ - هيچ كه سيك نه بووه نيه فيرى ئه م جوړه نييهت هيئانه ببيت و نه كه ويته سهر ئه وه وه سو سه ناشه رعيه كى له دينى خوادا نيه.. ئه وه وه سو سه يه كى كه هه نديك زانا پيى ده ليين: خه له لى ژيرى و نوقسانى دين و نه زانينى شه رعه!!

له بهر ئه مه بوو ئه وه مامؤستا به رپزه كى شه رعم لا خوينا تووشى ئه وه وه سو سه يه كى كردم كه به سى سال رهنجى به رده وام له كوئم بووه! هويه كهى ئانه مه بوو كه شه رعناسانى دوايينى مه زهه ب خستيانه سهر

^۱ بوخارى (۵۴) موسليم (۱۹۰۷).

نييهت هيټان.. که فهرموويانه کابرا که نييهتي نويزه که ی دهينيت دمبيت، هوشی بجپته سهر نه وهی که نه مه نويزی فهرزه یان سوونته و کام نويزه يانه، که به جه ماعت یان به تنها، رووه و قیبله بؤ خوی دهکات! ماموستا که ی منیش دهی فهرموو دهبيت که هه مزه ی ته کیره که دینیت، واته دهلیی (ئه)، له ئه لاهو ئه کبهری دهسپیکی نويزه که وه تا (راء) ی ئه کبهره که له و نیوانه دا فریا که ویت بلیی: (نیيهتم هه یه چوار رکاتی نويزی نیوه رۆ به فهرز به ئیمامهت رووه و قیبله بؤ خوی تهعالا ده که م).. منیش له مزگه وتیکدا پیشنويز بووم، وام لیها ت که ته کبهری ئی حرامم بؤ دهسپیکی نويز دهینا ریزی خه لکی له دوامه وه بیزار ده بوون، له دریز گردنه وهی له فزی ئه لالا..... هه ئه کبهر سه بریان نه ده ما! سه براری ئه وهش جاری وا هه بوو ده جار ده مووت: ئه لالا..... نا سه بر که ن نیيهتم بؤ نه هات.. ده مووته وه: ئه لالا..... هه ئه کبهر.. نیيه تیان دهینا و سه لامم ده دایه وه و ده مووت سه لام بده نه وه نیيه ته که م ته و او نه بوو.. دیسان ده که و تمه وه نیيه ت هیټان..

★ ★ ★

باسی سییہم

روکنہ کانی نویٽر

- روکنی یہ کہم: بہ پیوہ بوون.
- روکنی دووہم: تہ کبیرہی ئیحرام (ووتنی اللہ اکبری دہسپیکی نویٽر).
- روکنی سییہم: قورئان خویندن.
- روکنی چوارہم: چہ مانہ وہو سرہ و تن تئیدا.
- روکنی پینجہم: ہہستانہ وہو ریکبوونہ وہ.
- روکنی شہ شہم: سوجدہ بردن.
- روکنی حہ و تہم: دانیشتنی نیوان دوو سوجدہ کان.
- روکنی ہہ شتہم: سوجدہی دووہم.
- روکنی نویہم: تہ حیاتی تہ خیر و تئیدا دانیشنی.
- روکنی دہیہم: سہ لاواتدان.
- روکنی یازدہیہم: سہ لامدانہ وہ.

روکنه کانی نوئیز

روکنه کانی نوئیز چهند رهفتاریکن له گوفتارو کردار که به هه موویان ماهیههتی نوئیز پیک دههینن، که ئه گهر یه کیکیان ئه نجام نه درا نوئیزه که بهتال ده بیته وهو له رووی شه رعیه وه به هه بوو ناژمیردریت، چونکه به سوجهی سه هوو پر نا کریته وه..

وازهینان له روکنیکی نوئیز^١ : ئه و که سه ی که روکنیکی نوئیزه که ی وازلیده هینیت، حاله تیکی له م دوانه ی بو هاتوته پیش:

١ . به ئه نقه ست وازی لی هیناوه: ههر که سیک روکنیکی نوئیز به دهستی ئه نقه ست وهل کات حه تمه ن نوئیزه که ی بهتال ده بیته وهو به کورای شه رعناسان هیچی لهو نوئیزه بو حسیب نا کریت..

٢ . به نه زانی یان به هوئی له بیرچوون وازی لی هیناوه: به پیی کورای شه رعناسان ئه گهر توانی خیرا فریای که ویت و بیکات، ئه وه قبووله، ئه گهر فریای نه که وت به پیی مه زه به ی حه نه فی نوئیزه که ی بهتال ده بیته وه، به لام لای جمهوری شه رعناسان ئه و رکاته ی له ده ست ده چیت که روکنه که ی فه وتاوه، جگه له ته کیره ی ئیحرام، چونکه ئه میان ههر ده بی سهر له نوئ بهینریته وه، چونکه له سه ره تاوه داخلی نوئیزه که ی نه بووه..

★ ★ ★

^١ ابن عابدین (٢٩٧/١)، الدسوقی (٢٣٩/١)، کشاف القناع (٢٨٥/١).

روكنى يهكهه: وهستان بؤ نويژ

ئهه باسانهى خوارهوهى تيدايه:

باسى يهكهه: بهپيوه بوون

باسى دووهه: چؤنيهتى دهست و پى دانان و جى روانين

باسى سييهه: خويندن

باسى چوارهه: سوترهه وهكمامهكانى

باسى پينجهه: تىپه ر بوون بهبهه نويژدا

باسى شهشهه: نويژ كردن رووهه رووى گؤر

باسى ههوتتهه: نويژ به پىلاوهه

روکنهکانی نوپژ

روکنی یهکهه

وهستان بو نوپژ

باسی یهکهه: به پیوه بوون بو که سیك که بتوانیت

۱ - خوی گهوره دههه رموی: ﴿وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ البقره/۲۳۸ واته: به ملکه چیه وه بو خوا راههستن.. بویه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نوپژ فهرزو سووننه تهکانی به پیوه دهکرد، مهگه ره بهر نهخوشی نهیتوانیبت، وهکو کاتی نهخوشیه کهی دوی ته مهنی پروزی که به دانیشتانه وه نوپژهکانی کرد: (وَصَلَّى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَرَضٍ مَوْتَهُ جَالِسًا) ^۱ یان جارانیکی تر.. علیه الصلاة والسلام..

۲ - پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به عیمرانی کوری حوسهین (عمران بن حصین) خوا لی رازی بیت فهرموو: (صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ) ^۲ واته: به پیوه نوپژ بکه، نهگه نهتوانی به دانیشتنه وه بیکه، نهگه هه نهتوانی راکشی ولهسهه لاتهنیشتت بیکه.

^۱ موسلیم (۱۶۴/۲) نهسائی (۲۴۵/۱) ترمزی (۲۱۱/۱). الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۸۳/۱).

^۲ بوخاری (۱۱۱۷) نهبوداوود (۹۳۹)، ترمزی (۳۶۹).

۳ - شهرعناسان لهسەر نهوهن كه راولهستانى نوپژ بو ههر كه سيك كه بتوانى به پيوه بوهستيت فهرزه، نهو كهسهى ناتوانيت (لهبهر نهخوشى يان لاوازى، يان لهوه دهترسيت نهگهر به پيوه بوهستيت نهخوشيهكهى خراپتر ببيت يان چارهسهرهكهى دوورتر كهويتهوه) نهو فهرزهى لهسەر نامينيت، بوى ههيه به دانىشتنانهوه نوپژهكهى بكات.

سهيدينا نههس خوا لى رازى بيت دهلى: (سَقَطَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ فَرَسٍ فَجَحَشَ شِقْمَهُ الْأَيْمَنُ فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ نُعُوذُ فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَصَلَّى بِنَا قَاعِدًا فَصَلَّيْنَا وَرَاءَهُ فَعُوذُ) ^۱ واته: پيغهمبهرى خوا صلى الله عليه وسلم له نهسپهكهى كهوته خوارهوه، پيستی لا تهنيشتى راستى دامالرا، بو سردانى چووينه خزمهتى، كه كاتى نوپژ هات، نوپژهكهى به دانىشتنانهوه بو كردين وئيمهش له دوايهوه به دانىشتنانهوه ئيقتيدامان پيكرد..

ئيبنو قودامهى مهقديسى دهلى: دياره پيغهمبهرى خوا صلى الله عليه وسلم به تهواوى وا نهبووه كه نهتوانيت ههستيه سهر پى، بهلام كه تييدا ههستى به نارچهتى دهکرد فهرزهى به پيوه بوونهكهى لهسەر نهما، كهوابوو نهو فهرزه به ههمان شيوه لهسەر كهسانىكى تريش دهكهويت كه نهتوانن به پيوه بوهستن ^۲ ..

^۱ بوخارى (۲/۴۶۷)، موسليم (۴۱۱).

^۲ المغنى (۲/۵۷۱).

چهند زانیاریه کی تری گرنګ له سهر نوپز به دانیشتنانه وه:

- نوپزی سووننهت له هه موو جوړه سه فه ریګدا کورت بیت یان دریژ به سهر سواریه وه ده کریت، به لام نه مه بو که سی نیشه جی نابیت.. ته فسیله که ی له (مه رچی رووکرده قیبله) دا باس کراوه..

- ده شیت نوپزی سووننهت بی عوزر به دانیشتنانه وه بکریت، به لام پاداشتی به پیوه کردنی زورتره، سه ملاوه که پاداشتی نوپز به دانیشتنانه وه نیوهی پاداشتی نوپزه به پیوه..

- سهیدنا عیمرانی کورپی حوسسهین (عمران بن حصین) خوا لیی رازی بیت فه رموی: ده رباره ی که سیګ که نوپزه که ی به دانیشتنانه وه بکات، پرسیارم له پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم کرد، فه رموی: (مَنْ صَلَّى قَائِمًا فَهُوَ أَفْضَلُ وَمَنْ صَلَّى قَاعِدًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَائِمِ وَمَنْ صَلَّى نَائِمًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَاعِدِ) ^۱ واته: نهوی نوپزه که به پیوه بکات باشتره، نهوی به دانیشتنانه وه کردی نیوهی پاداشتی به پیوه ههیه، نهوی به راکشانه وه کردی نیوهی پاداشتی نهو که سهی ههیه که به دانیشتنانه وه ده بکات..

خه تتابی ده لی: پاداشتی نهو که سهی که به دانیشتنانه وه نوپزه که ی ده کات بوته نیوه تا نهو نه خو ش و بی توانایه ی که نه گهر زور بکات له خو ی ده توانیت به پیوه نوپزه که ی بکات، بیکات.. ئیبنو حه جهری عه سقه لانی ده لی: لیګدانه وه هیه کی جوانه ^۲..

^۱ بوخاری (۴۶۷/۲)، نهبو داوود (۱۰۰/۱)، نه سائی (۲۴۵/۱)، ترمزی (۲۰۷/۲)، ئیبنو ماجه (۳۷۰/۱)، دارمقوتی (۱۶۲)، بهیهیقی (۴۹۱/۲)، ئیمامی نه حمهد (۴۳۳/۴).

^۲ فتح الباری (۵۸۵/۲).

نوپۆزکردن به دانیشتنانهوه مه رچ نیه هه ر له به ر نه خوۆشی بیّت، ده شپۆت له به ر ماندوو بوون بیّت، یان له به ر پیری، یان قه له وی و شتی وا، چونکه جاری وا هه بووه پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم نوپۆزه سووننه ته کانی به دانیشتنانهوه کردوه:

۱ - خاتوو عائیشه خوا لئی رازی بیّت ده گپۆرپۆته وه که: (لَمَّا بَدَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَثَقُلَ كَانْ أَكْثَرَ صَلَاتِهِ جَالِسًا) ^۱ واته: که پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم قه له وو و قورس بوو، زۆر به ی نوپۆزه کانی به دانیشتنانهوه ده کرد..

به لام ئه وه سه لپۆنراوه که نوپۆزکردنی پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم به دانیشتنانهوه پاداشتی جه نابییانی صلی الله علیه وسلم کهم نه کردۆته وه.

۲ - فه رمووده که ی سه ی دنا عبدا لله ی کوری عه مر خوا لئی رازی بیّت که ده لئ: (حَدَّثَتْ أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ صَلَاةُ الرَّجُلِ قَاعِدًا نِصْفَ الصَّلَاةِ فَأَتَيْتُهُ فَوَجَدْتُهُ يُصَلِّي جَالِسًا فَوَضَعَتْ يَدَيَّ عَلَى رَأْسِي فَقَالَ مَا لَكَ يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قُلْتَ حَدَّثَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ قُلْتَ صَلَاةُ الرَّجُلِ قَاعِدًا نِصْفَ الصَّلَاةِ وَأَنْتَ تُصَلِّي قَاعِدًا قَالَ أَجَلٌ وَلَكِنِّي لَسْتُ كَأَحَدٍ مِتْكُمْ) ^۲ واته: ئه وه م بیستبوو که پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فه رموویه تی: (صَلَاةُ الرَّجُلِ قَاعِدًا نِصْفَ الصَّلَاةِ) واته نوپۆزی که سیک که به دانیشتنانهوه ده ی کات به نیوه ی نوپۆزی که سیک حسیبه که به پیوه ده ی کات.. جاریکیان هاتمه خزمه ت

^۱ موسلیم (۷۳۲).

^۲ موسلیم (۷۳۵)، نه سائی (۱۶۵۹)، ئه بو داوود (۹۵۰).

پيغهمبهري خوا صلى الله عليه وسلم، بينيم به دانيشتنانه وه نوپز دهکات، دهستم خسته سهر سهرم، فهرمووی: عبداللهی کوری عمر نه وه چيته؟! ووتم: نهی پيغهمبهري خوا جهنابت فهرموته نوپزی به دانيشتناني که سيکتان به فهدر نيوهی نوپزی که سيکتانه که به پيوه دهیکات، ئیستاش دهبينم جهنابت به دانيشتنانه وه نوپز دهکهیت! فهرمووی: ئاخر من وهکو هيچ په کیك له ئيوه نيم..

۳ - عائشه خان خوا لیبی رازی بیټ دهلی: (اشتگی رسول الله صلى الله عليه وسلم فدخل عليه ناس من اصحابه يعوذونه، فصلی رسول الله صلى الله عليه وسلم جالسا، فصلوا بصلاته قياما، فأشار اليهم أن اجلسوا، فجلسوا، فلما اتصرف قال: إن كدتم آبقا لتفعلون فعل فارس والرؤم، يقومون على ملوكهم وهم فعود، فلا تفعلوا، إنما جعل الإمام ليؤتم به، فإذا ركع فاركعوا، وإذا رفع فارفعوا، وإذا صلى جالسا فصلوا جلوسا أجمعون)^۱ واته: پيغهمبهري خوا که ميک نه ساغ بوو، کو مه ئیک له ياوه رانی هاتنه سهردانی، که پيغهمبهري خوا صلى الله عليه وسلم نوپزی به دانيشتنانه وه کرد، نه وانیش له دوایه وه ئیقتیدایان پی کردو به پيوه نوپزیان کرد، له نوپزه که دا فهرمانی پیکردن که دانیسن، نه وانیش دانیستن، که نوپز ته واو بوو، پی فهرموون: که ميک له مهو پیش زوری نه ما بوو ئیوهش وهکو فارس و رؤمتان لی بیټ، که پاشاکانیا دانیشتوون و نه وان به پيوه، وا مه کهن، پیش نوپز بویه دانراوه تا ئیقتیدای پی بکهن (چی کرد بیکه نه وه) که چووه رکوع ئیوهش بچن، که سهری بهرز کرده وه ئیوهش به رزی که نه وه،

^۱ بوخاری (۱۳۸/۲)، موسليم (۱۹/۲)، ئیمامی مالک (۱۵۵/۱)، نه بوداوود (۹۹/۱)، ئیبنوماجه (۳۷۴/۱)، به يهيقی (۲۰۴/۲)، ئیمامی نه حمدهد (۵۷/۶).

ئه گه ر به دانیشه تانانه وه نوپۆژى کرد ئیوهش هه موو به دانیشه تانانه وه بیکه ن..

به نیسه بت نوپۆژکردن به راکشانه وه دیاره که بۆ ناچاریه، چونکه کهس ر یوايه تیکی لا نیه بیسه لینیّت که پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم یان یاهه ریکی به ریژی لهش ساغ بووبن و نوپۆژیان به راکشانه وه کردبیت، ئه گه ر ئه م شیوه نوپۆژکردنه له نوپۆژى سووننه تیشدا شیوا بوايه، هه ر ده بوو جارێک پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم بۆ فیڕکردنی شیواویتی شی بوايه دوو رکاتی به راکشانه وه بکردایه، دیاره نه یکردوو به یوه هیچ ر یوايه تیکی له سه ر نه قل نه کراوه^۱..

نوپۆژ به پیوه به دانیشه تانانه وه:

ئه و که سه ی که به هۆی عوزریکه وه ناچار بووه به دانیشه تانانه وه نوپۆژه که ی بکات له پاداشته که ی که م نابیته وه، چونکه ئه و پیشر خووی به وه وه گرتبوو که هه ر به پیوه بیانکات، به لام ئیستا به ربه ستی نه خووشی یان پیری یان ماندوو بوون و شتی وا ری لى گرتوو، چونکه پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ده فه رموی: (مَنْ مَرَضَ أَوْ سَافَرَ كَتَبَ لَهُ مَا كَانَ يَعْمَلُ صَاحِبًا مُقِيمًا)^۲ واته: هه ر که سیك نه خووش که وت یان سه فه ری کرد، ئه و پاداشته ی هه ر بۆ دهنوسریت که به لهش ساغی و نیسته جییی په یدای ده کرد..

شه رعناسان له سه ر ئه وه کۆن که: ده توانیت قورئان خویندنی ناو نوپۆژه که ی به دانیشه تانانه وه ده ست پی بکات و پاشان بۆ راوه ستان هه ستی^۳..

^۱ ابن تیمیه: مجموع الفتاوی (۲۳/۲۳۵).

^۲ بوخاری (۲۹۹۶).

عائیشه خان خوا لیبی رازی بیت دهلی: (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي جَالِسًا، فَيَقْرَأُ وَهُوَ جَالِسٌ، فَإِذَا بَقِيَ مِنْ قِرَاءَتِهِ قَدْرَ مَا يَكُونُ ثَلَاثِينَ أَوْ أَرْبَعِينَ آيَةً، قَامَ فَقَرَأَ وَهُوَ قَائِمٌ، ثُمَّ رَكَعَ، ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ يَفْعَلُ فِي الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ مِثْلَ ذَلِكَ)^۱ واته: پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم به دانیشتنانهوه نوښتی دادهبهست، قورئانی ناو نوښرهکشی به دانیشتنانهوه دهخویند، که نزیکهی سی بو چل نایهتی دهما هه لدهستاو به پیوه دهخویند، پاشان دهچووه رکوع، پاشان سوچهی دهبرد، له رکاتی دووه میشدا هر وای دهکرد..

پالپشت به فهرموودهکهی پیشوو، نوښرخوین بو هی هیه به پیوه نوښتی سووننهت دابهستیت و پاشان دانیشتیت. ئەمه بو زور کهس پیویستیه به تایبهتی له تهر اویح و شهونویژدا.. کهوابوو نهو کهسهی که ناتوانیت زور به پیوه بوهستیت دهتوانیت نیهتی نوښرکرنهکهی به پیوه بهینیت و دواتر لهسهر کورسی (سهندهلی) یهک دانیشتیت یان لهسهر نه رزهکه دانیشتیت..

چونیهتی دانیشتن له نوښردا:

بی گومان باشتر وایه نوښرخوین که له نوښرهکهیدا دادهنیشتیت، لهسهر نه ژنو (شیوهی دانیشتنی ته حیات خویندن) دانیشتیت.. له بهر نهو دوو فهرموودهیهی سهیدنا عیمران و خاتوو عائیشه خوا لیان رازی بیت باسی دانیشتنهکانی پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم به گشتی دهکهن له نوښردا ،، بهلام ئەمه مانای نهوه نیه که شیوهی تر جائیز نه بیت..

^۱ بوخاری (۱۱۱۹)، موسلیم (۷۳۱).

رپواپه تى تر ههيه دهلى چوارمشقى دانىشتوو، ههروهه له ياوه رانه وه هاتوو كه له ته حياتدا چوارمشقى دانىشتوون^۲ .. به لام ئه و زانايانه ي ئه مه يان رمت كردۆته وه زۆرن وله موخته به ره كانيشن.

ئهمما دانىشتن و قاچ راكيشان، كهس له شه ر عناسان لايه نگرى نين، مه گه ر رپيان به نه خو شيك دابيت..

نوپۆز به راكشانه وه بۆ ناتوانا جائيزه:

ئهو ي كه تواناي نه بوو به و شپوه سووننه تيه بۆ ته حيات دانىشيت، يان هه ر به راكشانه وه ده يتوانى، ئه وه له نوپۆزى فه رزدا بيت يان نوپۆزى سووننه ت خاوه ن عوزره، بۆى ههيه به راكشانه وه نوپۆزه كه ي بكات.. ئه گه ر كه سيك به بى هه بوونى عوز نوپۆزى سووننه تى به راكشانه وه كرد، به بۆ چوونى راسترى هه نديك له توپۆزه روه وانى شه ر ع نوپۆزه كه ي قبووله^۲ .. به لام كارىكى باشى نه كردوه، چونكه نه پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم، نه ياوه رانى به رپۆزى نوپۆزى سووننه تيان به بى هۆ به راكشانه وه نه كردوه

شپوه ي راكشان بۆ نوپۆز كردن: ئه گه ر كه سيك ناچار بوو نوپۆزه كه ي به راكشانه وه بكات، باشتر وايه رووه و قيبله له سه ر لاته نىشتى راستى راكشيت، ئه مه نوستنى سووننه تيان شه .. عائيشه خان خوا لى رازى بى ده لى: (كان يَعْجَبُهُ التَّيْمُنُ فِي تَتَعْلَهُ وَتَرْجُلُهُ وَطُهُورُهُ وَفِي شَأْنِهِ كَلَهُ) واته:

^۱ نه سائى (۲۲۴/۳)، ئيبنوخوزيمه (۲۳۶/۲) به يه يقى (۲/۳۰۵).. شىخى ئه لبانى به سه حىحى داناهه: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه و سلم (ل ۸۰).

^۲ ابن ابى شيبه: المصنف (۲/۲۲۰).

^۳ وهكو ئيبنوحه زم (المحلى ۳/۵۶) ئيبنوعوسيمين (الشرح المتع ۴/۱۱۳).

^۴ بوخارى (۱۶۸)، موسليم (۲۶۸).

پنجه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم هميشه دهسپيكردى به لايه نى رستى پيخوش بوو، له پيالو له بي كردنيدا، له بيادهيدا، له دهستنويزو غوسليدا، له هموو كاروباريكيدا..

- سهيدنا عيمرانى كورى حهسسين (حصين) خوا لئى رازى بيت فمرووى مائه سيريم بوو، له پنجه مبهري خوام صلى الله عليه وسلم برسى فمرووى: (صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَمَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ) ^۱ واته: نويزه كهت به پيوه بكه، نه گهر نه تتوانى نه وه به دانيشتنانه وه، نه گهر هر نه تتوانى نه وه له سهر لاته نيشت..

نه گهر كه سيك بهو شيوانه نه يتوانى نويزه كهى بكات، بو نمونه به چيچكانه وه يان به راکشان له سهر پشت ده يتوانى بيكات، بوى هه يه نويزه كهى به ئمازهى دهست و سهر بكات بي نه وهى له پاداشته كهى كه م بيته وه چونكه خاوه ن عوزره:

- (عَنْ جَابِرٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَادَ مَرِيضًا فَرَأَى يُصَلِّيَ عَلَى وَسَادَةٍ، فَأَخَذَهَا فَرَمَى بِهَا، وَقَالَ: صَلِّ بِالْأَرْضِ إِنْ اسْتَطَعْتَ، وَإِلَّا فَأَوْمِئْ إيماءً واجعل سجودك أخفض من ركوعك) ^۲ سهيدنا جابر خوا لئى رازى بيت ده گيرپته وه كه پنجه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم سهر داني نه خوشيكي كرد، بينى نويز دهكات، به لام سهرينيكي به به رزى داناوه تا سهرى له سوجهدا بخاته سهر، پنجه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم

^۱ بوخارى (۴۶۹/۲)، نه بوداوود (۱۵۰/۱)، ترمزى (۲۰۸/۲)، ئيبنوماجه (۳۶۹/۱)، الالبانى: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۹۱/۱).

^۲ ريوايه تى زوره، شىخى نهلبانى له زنجيره ي فمرووده راسته كانيدا (سلسله الاحاديث الصحيحة (۲۲۳) ده فمروى سه حجه.. ههروهها بروانه: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۹۷/۱)

ئەویشی دەست دایه و خستیه لاه، کابرا دارێکی ئەستووری دەستدایه، پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ئەویشی لیۆه رگرت و فریی دا، پاشان فەرمووی: دانیشه و نوڙه کهت بکه، ئەگەر هەر نهتوانی به ئاماژه کردن بیکه، سهرت له سوجه بردندا که میك زیاتر له رکوعه کانت دانهوینه.. ئەمه بو نوڙه فهرزه کانه به لام ئەگەر له شه و نوڙدا بیت، بو هی هیه دەست به دارو دیوارو پایه و ستوونه وه بگری، (باسی دی ان شاء الله).

نوڙ له فرۆکه و پا پۆردا:

شهر عناسان له کتیبه کانیاندا باسی نوڙی ناو کهشتی و به له میان کردوو، چونکه پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فەرموویه تی: (صَلِّ فِيهَا قَائِمًا، إِلَّا أَنْ تَخَافَ الْعَرَقَ) واته: نوڙه کهتی به پیوه تیدا بکه، مهگەر له و حاله ته دا که دهترسیت نقووم بیت..

ئەمه ترس له هۆکاری نقووم بوونه کانییش دهگریته وه، وهکو ئەوهی که سیك که ههستیته سهر پی سهری گیز بخوات، ئەمیش بو هی هیه به دانیشتنانه وه نوڙه کهی بکات، چونکه ئیحتیمالی ئەوهی هیه به پیوه بیت و بکه ویت!

ئەم مهترسیه له بهر ئەوه بووه که که ئەک و به له م و کهشتیه کانیان له قهدهر حاله تی پیشکهوتنی ئەو سهرده مهیان بووه، زۆر جار دهرقه تی ئەو مۆنجانە نه هاتوو که لی داوون.. ئاسانییش نه یانتوانیوو به پیوه خوی له سهر بگرن، به لام ئیستا پا پۆری دوازه قات هیه و که له ژوو ره که تدایت وا ههست ده کهیت له ئوتیلیکی راقیدایت، ههست به له نهجه و بهرزو نزم

^۱ الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلی الله علیه و سلم (ل ۷۹).

بوونەوى پاپۆرەكە ناكەيت، پاپۆرى ئىستا ئىنتەرنىتى تىداپەو ئاراستەى كەعبەشت نىشان دەدات و دەشتوانىت نوپۇزى جەماعەتى تىدا بكەيت.. قىاسى فرۆكەش لەسەر ئەمەيه، مادام خەمى كەوتنە خوارەوى نيه و دختوانىت نوپۇزەكەى بە پيوە بكات، ئەگەر نەيتوانى لەسەر كورسىەكەى خۆى و بە دانىشتنانەوه دەيكات، روى لە ھەر لايەك بىت ئىشكالىكى نيه.. ھەرچەندە ئىستا فرۆكەى دوو قات و سى قات ھەيه، رەنگە لە زۆر ھىلدا نەتوانىت لە غەيرى كورسىەكەى خۆت نوپۇزەكەتى تىدا بكەيت، مەگەر لە فرۆكەى گەورەى ھىلى ئاسمانى سعودىيە و ئىراندا كە ژوورىان تايبەت بە نوپۇز تىدا كردۆتەوه..

دەست بە شت گرتن بۆ ھەستان و راوھەستانى نوپۇز:

شەرعناسان لەسەر ئەو كۆن كە ھەر كەسىك نەيتوانى لەسەر قاچ و دەستى خۆى ھەستىتە سەر پى، بۆى ھەيه دەست بە دارو ديوار بگريت و ھەستىت.. خواى گەورە دەفەرموى: ﴿فَأَنْقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ التغبان / ۱۶ واتە: ئەوھندەى بۆتان دەكرىت تەقواو دىندارىتى بكەن.. ئىمامى شەوكانى دواى ئەوھى چەند فەرموودەيەك لەم بارەيەوه دەھىنىتەوه، دەلى: ھەمووى بەلگەن لەسەر ئەوھى كە كابرا ئەگەر خاوەن عوزر بوو بۆى ھەيه دەست بە دارو ديوار بگريت، يان گۆچان و عەساو دارشەق بۆ خۆى دانىت و لە ھەلسوكەوتى نوپۇزەكەدا دەستى پى بگريت.. عوزرىش وەكو پىرى و قەلەوى و نەخۆشى و لاوازى و شتى وا.. بەلگەى ئەمەش زۆرە، لەوانە:

- ئومموقه یسی کچی موحسه ن خوا لئی رازی بیټ فه رمووی: (وَلَمَّا أَسْنَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَبُرَ اتَّخَذَ عَمُوداً فِي مَصَلَاةٍ يُعْتَمَدُ عَلَيْهِ) واته: کاتیک که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به سألدا چوو گوشتی گرت، له ههستانیدا دهستی به کۆله که یهک دهگرت که له جینوئیزه که ی بوو..

ئه گهر ئیمام به دانیشتنه وه نوئیزی کرد مه ئمووه کانیش وا ده که ن:

ئه گهر پیشنوئیز له بهر هه بوونی عوزر به دانیشتنه وه پیشنوئیزه که ی کرد، مه ئموو کانیشی ده بیټ به دانیشتنه وه بیکه ن.. به لگه ی ئه مه وا له په راپوئزی (۴۶۹) دا، دواتر له باسی نوئیزی جه ماعه تدا به ته فسیل دیت ان شاء الله..

★ ★ ★

^۱ ئه بودا وود (۱۰/۱)، به یه یقی (۲۸۸/۲)، حاکم (۲۶۴/۱) به سه حیحی دانا ووه ئیمامی زه هه بیش لایه نگیری کرد ووه فه رموویه تی به پیی مه رجه کانی بوخاری و موسلیمه.. شیخی ئه لبانیس به سه حیحی دانا ووه: سلسله الاحادیث الصحیحة (۳۱۹).

باسی دووهم: چۆنیه تی دهستی و پی دانان و جی روانین

یه کهم: رهفتاری دهستی

شیخی ئهلبانی رحمهتی له کتیبه به نرخه کهی خۆیدا (اصل صفة صلاة النبي ۱/۱۹۳) هه موو رهفتاره کانی دهستی پیروزی پیغه مبهری نازداری صلی الله علیه وسلم باس فهرمووه که له کاتی نیهت هینان و خویندن و رکوع و رهفتاره کانی تری نوئیزدا چۆن وله گویدا دهبن.. که دهلی:

* رهفتاری بهرز کردنه وهی دهسته کان له کاتی ئیحرامدا:

. جاری وا هه بوو له گه ل ته کبیری ئیحرامدا دهستی بهرز

دهکردهوه:

۱ - سهیدنا عبداللهی کورپی عومه ری کورپی خهتتاب خوا له خوی و باوکی رازی بیته دهگپرته وه: (رأيت النبي صلى الله عليه وسلم افتتح التكبير في الصلاة، فرفع يديه حين يكبر حتى يجعلهما حذو متكبيه، وإذا كبر للركوع فعل مثله، وإذا قال: سمع الله لمن حمده فعل مثله وقال: ربنا ولك الحمد، ولا يفعل ذلك حين يرفع رأسه من السجود..)^۱ واته: پیغه مبهری خوام صلی الله علیه وسلم بینی به ته کبیره ی ئیحرام نوئیزه کهی دهستی پیکرد، دهسته کانی بو ئاستی سه ره شانه کانی

^۱ بوخاری (۱۷۶/۲ - ۱۴)، نهسانی (۱۴۰/۱)، بهیهقی (۲۶/۲)، نهحمه د (۱۴/۲)، دارمقوتنی (۱۰۸) زۆری تریش.. موسلیم (۱۳/۲)، بهیهقی (۲۸/۲، ۷۱)، نهحمه د (۳۱۷/۴).

بلند دهکرد، ههروهها لهو کاتهی که دهچوو ره رکوع (چهمانهوه) هه ره
 وای دهکرد، ئینجا که سهری بلند دهکردو دهیقهرمو (سَمِعَ اللهُ لَنْ
 حَمْدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ) نهو کاتهش دهستهکانی بلند دهکردن، بهلام
 نهو کاتهی سهری له سوچه بهرز دهکردهوه وای نهدهکرد.

۲ - ریوایهتی سهیدنا وائلی کوری حوچر که فهرموویهتی: (أَنَّه
 رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَفَعَ يَدَيْهِ حِينَ دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ كَبَّرَ
 حِيَالَ أذُنَيْهِ، ثُمَّ التَّحَفَ بِثَوْبِهِ، ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى، فَلَمَّا
 أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ أَخْرَجَ يَدَيْهِ مِنَ الثَّوْبِ ثُمَّ رَفَعَهُمَا ثُمَّ كَبَّرَ فَرَكَعَ، فَلَمَّا قَالَ
 (سَمِعَ اللهُ لَنْ حَمْدَهُ) رَفَعَ يَدَيْهِ..^۱ واته: پیغهمبهری خوای صلی الله
 علیه وسلم بینی که به تهکبیرهی ئیحرام داخلئ نويزهکهی بوو،
 دهستهکانی تا ئاستی ههردوو گوچکهی بهرز کردهوه، پاشان
 پؤشاکهکهی له خووه پیچاو دهستی راستی خسته سهر دهستی چهپی،
 که وویستی بجیته رکوع دهستی له پؤشاکهکهیهوه دهرهیناو بهرز
 کردنهوه، پاشان تهکبیری کردو چوو ره رکوع، که فهرمووی (سَمِعَ اللهُ
 لَنْ حَمْدَهُ) دهستهکانی جاریکی تر بهرز کردهوه.

. جاری وا ههبوو پیش تهکبیری ئیحرام دهستی بهرز

دهکردهوه:

- ریوایهتیکی تری سهیدنا ئیبنوعومره خوا لییان رازی بیته که
 دهئ: (كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ رَفَعَ يَدَيْهِ
 حَتَّى تَكُونَ حَذْوَ مَتَكِبَيْهِ، ثُمَّ كَبَّرَ^۱ واته: پیغهمبهری خوا صلی الله

^۱ موسلیم (۱۳/۲)، بهیهیقی (۲۸/۲، ۷۱)، نهحمده(۴/۳۱۷). بوخاری (۱۶).

^۱ موسلیم (۷۶۶/۲)، نهبوداوود (۱/۱۱۴)، نهسانی (۱/۱۴۰)، بهیهیقی (۲/۳۶۹و۶۹).

علیه وسلم که هه لدهستا بۆ نوئیزه که ی دهستی بۆ ئاستی سهههه کانی بهرز ده کرده و ئینجا ته کبیره ی ئیحرامی ده کرد..

. جاری واش هه بوو دوا ی ته کبیری ئیحرام دهستی بهرز

ده کرده وه:

- ریوایه تی ئەم شیوه هیهش زۆره، له وانه سهیدنا مالیکی کوری حوهیریس خوا لیی رازی بیّت گیراویتیه وه که دهئی: (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَازِي بَهِمَا أُذُنَيْهِ) واته: که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ته کبیره ی ئیحرامی ده کرد (تا بچیته ناو نوئیزه وه) دهسته کای بۆ ئاستی گوئچکه ی بهرز ده کرده وه.

*** رهفتاری په نهجی دهسته کان له کاتی بهرز کردنه وه یاندا:**

- ریوایه تی سهیدنا ئه بو هورهیره یه خوا لیی رازی بیّت که دهئی: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ رَفَعَ يَدَيْهِ مَدًّا) واته: که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ده چوو وه ناو نوئیزه که یه وه، دهسته کانی به دریز کراوه یی بهرز ده کرده وه.. واته په نهج هه کانی ریک به ره وه ئاسمان ده کرد..

^۱ بوخاری (۲۳و۷)، موسلیم (۲/۷۲)، ئه بودا وود (۱/۱۱۹)، ئه حممه د (۵/۵۳)، ئیبنوماجه (۱/۲۸۲)، بهیهقی (۲/۲۵).

^۲ ئه بودا وود (۱/۱۲۰)، نه سائی (۱/۱۴۱)، ترمزی (۲/۶)، ته حاوی (۱/۱۱۵)، ئیبنوخوزمیه (۱/۶۴)، الحاکم (۱/۲۱۵)، ئه حممه د (۲/۴۳۴).. حاکم فهرموویه تی سهههه یه و ئیمامی زهههه یی لایه نگیری کردو وه شیخی ئه لبانیس له (صفة صلاة النبي ۱/۱۹۹) دا فهرموویه تی (وهو کما قال) واته: ههه واشه که فهرموویانه..

- ريوايه‌تی تریش هه‌یه که ده‌لێ: په‌نجه‌کانی به‌ شیوه‌یه‌کی ئاسایی به‌رهو ئاسمان به‌رز ده‌کرده‌وه، نه زۆر رێکی ده‌کردن نه ده‌یچه‌ماندنه‌وه، نه لێکی بلاو ده‌کردنه‌وه نه زۆر تێکی ده‌په‌ستاندن..

- نه‌وه‌ی ئیمامی ئیبنولقه‌ییم له (زاد المعاد ۱/۷۱) دا باسی په‌نجه‌ی پیرۆزی پیغه‌مبه‌ری خوای صلی الله علیه وسلم هیناویتیه‌وه که گوایه‌ رووی له‌پی ده‌ستی ده‌کرده‌ قیبله‌و به‌ سه‌حیحیشی ناساندوه، شیخی ئه‌لبانی رحمه‌تی ده‌لێ: ريوايه‌تێکی ته‌به‌رانیه‌ که له ئه‌وه‌سه‌تا له‌ سه‌یدنا ئیبنو عومه‌ره‌وه ريوايه‌تی کردوه، به‌لام له سه‌نه‌ده‌که‌یدا عومه‌ری گوپی عیمرانی تێدایه‌ که ريوایاتی زه‌عیفه‌، پاشان شیخی ئه‌لبانی ده‌لێ: له‌وانه‌یه‌ له‌ ریی قیاسه‌وه لای ئیبنولقه‌ییم به‌هێز بووبیت.. بۆیه ئه‌لبانی هیچ ريوايه‌تێکی لا نه‌بوته‌ به‌لگه‌ که ده‌بیت له‌ ته‌که‌یره‌ی ئیحرامی نوژندا رووی له‌پی ده‌ستت له‌ قیبله‌ بیت^۱.

ئه‌لبانی رحمه‌تی ده‌رباره‌ی ريوايه‌ته‌ جیاوازه‌کانی فه‌رمووده‌ که باس له‌ چۆنیه‌تی ده‌ست به‌رز کردنه‌وه‌و راده‌و برو شیوازی ده‌که‌ن ده‌لێ: فه‌رمووده‌کان جه‌خت له‌وه‌ ده‌که‌نه‌وه‌ که پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم ده‌سته‌کانی تا ئاستی شانی به‌رز ده‌کرده‌وه، مه‌به‌ست له‌وه‌یه‌ که له‌پی ده‌سته‌کان ده‌گه‌یشتنه‌ ئاستی شانی، ئه‌مه‌ش وه‌کو به‌یهیقی ريوايه‌تی کردوه: ريوايه‌تی سه‌یدنا عومه‌رو عبده‌اللهی گوپی و ئه‌بوهوره‌یره‌یه‌ خوا لیبیان رازی بیت، ئه‌مه‌ مه‌زه‌به‌ی شافیعیشه‌ که له‌ (الأم ۱/۹۰) دا هیناویتیه‌وه‌و یاوه‌رانیشی له‌سەر ئه‌م بۆچوونه‌ن، ئیمامی نه‌وه‌ی ده‌لێ^۱:

^۱ الالبانی: صفة صلاة النبي ۱/۲۰۱..

^۱ المجموع ۳/۳۰۷.

نيبنولونزير دهلی: ئەمه بۆچوونی ئيمامی مالیک و ئەحمەدو ئيسحاق و زۆرينه‌ی ئەهلی حەديسيشه.. ئيمامی ئەحمەد دهلی: موسولمان به هه‌موو شيوه‌کان دەست به‌رز کاته‌وه چاکتره، چونکه ريوایه‌تی شیوه‌یه‌کیان له ريوایه‌تی شیوه‌یه‌کی تریان چاکتر نیه..

دهلیم (شیخی ئەلبانی به‌رده‌وامه‌و وا دهلی): ئەمه‌ی ئەحمەد فەرموویه‌تی ئەو راست و دروسته، چونکه هه‌موو شيوه‌کان هه‌ر سوننه‌تن، بۆیه زۆرينه‌ی تووێژهره‌وه‌کانمان وایان فەرمووه، وه‌کو عه‌لی القاری و سیندی حه‌نه‌قی^۱..

ئهو‌هش که که‌سانیک - به‌ تايبه‌تی حه‌نه‌فیه‌کان - له کاتی ته‌کبیره‌ی ئیحرام و نيه‌ت هیناندا دوو په‌نجه پانه‌که‌ی ده‌سته‌کانیان ده‌گه‌یننه نهرمه‌ی گووچکه‌یان به‌لگه‌ی له‌سهر نیه‌و ئەوی له‌سه‌ریتی شیخی ئەلبانی تووێژینه‌وه‌ی له‌سهر کردوون و پێی زه‌عیف بوون^۲..

که‌وابوو دەست به‌رز کردنه‌وه له پاش و پێش و کاتی ته‌کبیره‌ی ئیحرامدا تا ئاستی گووچکه‌ ده‌بیت، سه‌ری په‌نجه‌کان ئاسایی روویان له ئاسمانه‌و له‌پێ ده‌سته‌کان روویان له گووچکه‌یه، په‌نجه‌کان ئاسایی ده‌گیرین و نه‌ گرمۆله ده‌کری‌ن و نه‌ لیک‌ بلا‌و ده‌کری‌نه‌وه..

*** ره‌فتاری دانانی ده‌ستی راست له‌سهر چه‌پ له‌سهر سنگ:**

ئهو چۆنیه‌تیه جیا‌وازانیه له ده‌ستدانانی نووێژدا له نیوان موسولماناندا ده‌بیریت، هه‌ندیکیان به‌لگه‌یان هه‌یه، چونکه پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم به‌ زۆر شیوه ده‌ستی گرتووه، له‌وانه:

^۱ الالبانی: صفة صلاة النبي ۱/۲۰۲..
^۲ الالبانی: صفة صلاة النبي ۱/۲۰۴..

یه کهم: دهستی راست له سهر چهپ ده بییت:

- ۱ - (وَكَانَ يَضَعُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى)^۱ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهستی راستی ده خسته سهر دهستی چهپی..
- ۲ - دهیغه رموو (إِنَّا مَعَشَرُ الْأَنْبِيَاءِ أُمِرْنَا بِتَعْجِيلِ فِطْرِنَا، وَتَأْخِيرِ سُخُورِنَا، وَأَنْ نَضَعَ أَيْمَانِنَا عَلَى شِمَائِلِنَا فِي الصَّلَاةِ)^۲ واته: ئیمه ی دهسته ی پیغه مبهران فه رمان پی کراوه که به ربانگ زوو بکهینه وهو پارشیومان دواخهین، ههروهه دهستی راستمان بکهینه سهر دهستی چهپمان..
- ۳ - (مَرَّ بِرَجُلٍ وَهُوَ يُصَلِّي وَقَدْ وَضَعَ يَدَهُ الْيُسْرَى عَلَى الْيُمْنَى، فَاتَّرَعَهَا وَوَضَعَ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى)^۱ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به لای کابرایه کدا تیپه ری که نوپژ ی ده کرد، دیتی دهستی

^۱ حاکم (۳۸/۴)، ابن حبان (۴۸۵)، بهیهقی (۲۸) له ریی وائیلی کوری حوگره وه گپراویتی هوه.. نه لبانی له الارواء (۲۵۲) دا دهفه رموی: سه حجه.. له (أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم ۲۰۹/۱) دا توپژینه وهیه کی زورتی کردوه و نامازه ی کردوه به: نه بوداود (۱۱۵/۱)، نه سائی (۱۴۱/۱)، داریمی (۳۱۴/۱)، ئیبنوخوزیمه (۲/۵۴/۱)، ئیبنوحیبان (۴۸۵)، بهیهقی (۲۷/۲)، نه حمهد (۳۸/۴) دهرباره ی سه نه ده که شی دهفه رموی که په یوه هسته و له سهر مه رجه کانی موسلیمه (وهذا إسناد متصل صحيح على شرط مسلم) ئیمامی ئیبنو حه جهریش له (فتح الباری ۱۷۸/۲) به سه حجه ی ناساندوه..

^۲ ته به رانی له که بیر (۱۱۴۸۵) و نه وسهت (۱۰۰/۱) له سهیدنا ئیبنو عه ببا سه وه خوا لیان رازی بییت که نه لبانی دهره هقی دهفه رموی: إسناد رجاله كلهم رجال مسلم. أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲۰۵/۱).

^۱ ئیمامی نه حمهد (۲۸۱/۳)، دارمقوتنی (۱۰۷)، نه بوداود (۱۲۰/۱)، نه سائی (۱۴۱/۱) ئیبنوماجه (۲۷۱/۱) ئیبنو حه زم: المحلی (۱۱۲/۴) ئیمامی نه وه وی له الجموع (۳۱۲/۳) له پیناسه ی سه نه ده که یدا دهفه رموی: صحيح على شرط مسلم، شیخی نه لبانی شی دهفه رموی وهو کما قال.. أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲۰۸/۱).

چه پي خستوته سهر دهستی راستی، دهستی ليک ترازاندن و راستی بو
خسته سهر چه پي..

دووهم: دهستی راست له سهر چه پ و له سهر سنگ ده بیټ:

تویژینه وه کانی شیخی نهلبنی رحمه تی به لگه ی هه موو نه وانه ی
برپووه که پیا ی وایه ده ست دانان له سهر غه یری سنگیش جائیزه.. به
تایبه تی هه نه فیه کان که سوورن له سهر نه وه ی ده ست له خوار ناوکه وه
بگرن، بویه ده لی: هه ر فه رموو ده یه ک له سهر ده ست دانان له سهر غه یری
سنگ ده هیئر یته وه یان زه عیفه یان نه سل و نه ساسی نیه^۱..

۱ - (كان يَضَعُ اليَمْنَى عَلَى ظَهْرِ كَفِّهِ اليَسْرَى وَالرُّسْعَ وَالسَّاعِدَ، أَمَرَ
بِذَلِكَ أَصْحَابُهُ، وَكَانَ أَحْيَانًا يَقْبِضُ بِالْيَمْنَى عَلَى اليَسْرَى)^۲ واته:
پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهستی راستی ده خسته سهر پستی
دهستی چه پي و (جاری وا هه بوو ده یخسته سهر) مه چه کی و (جاری وا
هه بوو ده یخسته سهر) بازووی، فه رمانی به یاوه رانی شی وا ده کرد،
جاری واش هه بوو به دهستی راستی دهستی چه پي ده گرت..

۲ - (وَكَانَ يَضَعُهُمَا عَلَى الصَّنَدِ)^۱ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه
وسلم هه ردوو دهسته کانی ده خسته سهر سنگی..

^۱ أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲۸/۱) و أحكام الجنائز (ل ۱۷۸).
^۲ بوخاری (۱۷۸/۲)، نه بو داوود (۱۱۵/۱)، نه سائی (۱۴۱/۱)، داریمی (۳۱۴/۱)، ئیبنو خوزیمه
(۲/۵۴/۱)، ئیبنو حیبب (۴۸۵)، به یه یقی (۱۳۲/۲)، ئیمامی نه حمه د (۲۸/۴) گپراویانه ته وه و
ئیمامی ئیبنو حه جهر له فتح (۱۷۸/۲) و ئیمامی نه وه وی له المجموع (۳۱۲/۳) و
ئینولقه بییم له زاد (۸۵/۱) هه موو فه رموویانه که سه حیجه.
^۱ ابن خزیمه (۲/۵۴/۱)، ئیمامی ئیسحاقی کوری راهه وی وه کو المروزی له: (المسائل ۲۲۲)
لیوه ی نه قل کردوو.. شیخی نهلبنیش دوا ی تویژینه وه چه نندین ریوایه تی ده فه رموی:
سه حیجه.. أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲۱۶/۱).

۳ - نابیت دست بخاته بهر که له که ی، واته خوار په راسووه کانیه وه له لا نه نیشته وه، وهک ههنگلی گوژهو دهسکی سوراحییان لی بکات، چونکه پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم بهر هه لستی رهفتاری وای دهکرد: (كَانَ يَتَهَىٰ عَنِ الْإِخْتِصَارِ فِي الصَّلَاةِ وَهُوَ الصُّلْبُ الَّذِي كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَهَىٰ عَتَهُ) واته: پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم بهر هه لستی دهکرد له وهی له کاتی نوپژدا دست بخاریته لا قه پرغه (لا که لله که)..

له توپژینه وه سو راغی ریوایه ته کاندای دهرده که ویت که پیغمبهری نازدار صلی الله علیه وسلم دهستی راستی دهخسته سهر دهستی چهپی و ههردوو کیانی له سهر سینهی دادنه، به دوو په نجهی پان و شایه تمانی دهستی چهپی دهگرت و سی په نجه که ی تری به بن مه چه کیدا دههینایه وه. دیسان توپژینه وه کان نه وه روون ده که نه وه که ریوایه تی مه زه بی شافیعی له دهستانان (له سهر ناوک) و حه نه فی (له خوار ناوک) لاوازن و جوړو شیوهی خوا په رستیان پی ناچه سپیندریت.. والله اعلم .

* رهفتاری پی دانان:

په سهندترین بوچوون که دوا ی به دوا داچوونی رای شهرعناسان پی گه شتم نه وه یه که له کاتی راوهستانی نوپژدا باشتره که پییه کان مه سافه یه که لیک دوور بن. شهرعناسان له بوچوونیاندا له سهر نه مه سه له یه دوو پو لن:

^۱ بوخاری (۶۸/۲)، موسلیم (۷۲/۲)، نه بودا وود (۱۵۰/۱)، نه سانی (۱۴۲/۱)، ترمزی (۲۲۲/۲)، داریمی (۳۳۲/۱)، به یه یقی (۲۸۷/۲)..

ئهوانه‌ی پیمان وایه باشته پییهکان لیک دورین: ئه‌مه

بۆچوونی زۆرینه‌ی شهرعناسانه. به‌لگه‌شیان ئه‌و فه‌رموودانه‌یه که نه‌سه‌لمینن که پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم له کاتی نوپژدا نه‌رنۆو رانه‌کانی لیک دور ده‌خستنه‌وه، که‌وابوو پییه‌کانیش که به‌وانه‌وه‌ن، هه‌ر وه‌کو ئه‌وان لیک دور راده‌گیرین:

سه‌یدنا ئه‌بو حه‌میدی ساعیدی خوا لیلی رازی بی‌ت له وه‌سفی نوپژی پیغه‌مبه‌ری خوادا صلی الله علیه وسلم ده‌لی: (وَإِذَا سَجَدَ فَرَجْ بَيْنَ فَخْذَيْهِ)^۱ واته: که سوچه‌ی ده‌برد رانه‌کانی لیک جو‌ی ده‌کرده‌وه..

ئیمامی شافعی ده‌یفه‌رموو: به‌قه‌ده‌ر بستیک پییه‌کان لیک دور خه‌نه‌وه. ئه‌مه‌ش وه‌کو ئیمامی نه‌وه‌وی ده‌لی: بۆچوونی یاوه‌رانی مه‌زه‌به‌ی شافعیه^۲..

ئهوانه‌ی پیمان وایه باشته پییهکان لیک پیکه‌وه

بنوسرین: ئه‌مه بۆچوونی هه‌نبه‌لیه‌کان و زۆرینه‌ی شهرعناسانی هه‌نه‌فیه‌و له شهرعناسانی سه‌رده‌میش: شیخی ئه‌لبانی و ئیب‌نو عوسیمینه.. به‌لگه‌یان ئه‌و فه‌رمووده‌یه که عائیشه‌خان خوا لیلی رازی بی‌ت ده‌لی: (فَقَدْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ مَعِيَ عَلِيٌّ فِرَاشِي، فَوَجَدْتُهُ سَاجِدًا، رَاضًا عَقْبِيهِ، مُسْتَقْبِلًا بِأَطْرَافِ أَصَابِعِهِ الْقِبْلَةَ، فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِعَفْوِكَ مِنْ عِقُوبَتِكَ)^۱ واته: شه‌ویک که

^۱ ئه‌بو داوود (۷۳۵). ئیب‌نوحه‌جه‌ر: التلخیص الحبیر (۲۵۵/۱)، ئه‌لبانی: الارواء (۳۵۸).

^۲ المجموع (۴۰۷/۳).

^۱ الطحاوی: بیان مشکل الآثار (۱۰۴/۱)، واین المنذر: الأوسط (۱۴۰/۱) واین خزیمه: (۳۲۸/۱)، واین حبان (۲۶۰/۵)، والحاکم (۲۵۲/۱) البیهقی (۱۶۷/۲). به‌پیی مه‌رجی بوخاری و موسلیمه‌و ئیمامی زه‌هه‌بیش لایه‌نگری بووه، به‌لام شیخی ئه‌لبانی ده‌فه‌رموی: به‌پیی

پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم، له سهر جيگاگه م بوو، ديار نه ما، ههستم کرد وا له سوجه دايه، ههردوو پاژنه پيکانی هه لئاوه، په نجه کانی پي کردوونه ته قيبله، گويم ليوو دهيفه رموو: خواهيه په نا به رازی بوونت ده گرم له توور په بوونت په نا به ليبور دنت ده گرم له سزات..

پيم و انيه به لگه ي شهر عناسانی پولي دووم هينده به هيز بيت بيته به لگه ي نه وه ي که ده بيت پاژنه پيکان له کاتي وه ستاندا بو نوپژ پيکه وه بنوسينرين.. بويه پيم وايه رای جمهوري شهر عناسان په سهندتر بيت..

که و ابو له کاتي راوهستان بو نوپژ ده شيت پيه کان به گوپره ي پيوست ليک جودا بکرينه وه، بستیک، يان که مترو زياتر، به شيويه ک له عورفي نوپژ خوینانی ناوچه که دهر نه چيت.. والله اعلم.. نه ک وه ک نه وه ي هه نديک له گه نجه کانی خو مان جاری وا هه يه نيو مه تر قاجی ده کاته وه و ده بيته هو ي جهنگ و جيد اليکی بي هو..

* رهفتاری روانين:

شهر عناسان له وه دا راجوي بوون که نایا نوپژ خوین له کاتي نوپژ کردنيدا ته ماشای کوئ ده کات، به لگه ي زوريش له سهر نه وه يه که پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم، له کاتي راوهستانی له نوپژ دا چاوی ده برييه شوینی سوجه دبر دنه که ي خو ي.. هه نديک ريواياتی تر يش هه يه که ده لي ته ماشای پيش خو ي ده کرد..

ئیمامی مالیک پی وایه که نوپژخوین ئیمام بییت یان مهئموم دهبییت نه کاتی نوپژکردندا سهیری پپشهوهی خوئی بکات.. ئیمامی بوخاری له سهحیحه کهیدا (باب) یکی بو ئهوه به ناوی (باب رفع البصر الی الامام فی الصلاة) تهرخان کردوه، که چهند فهرموودهیهکی تپدا هیئاوه تهوه ئهوه دسهملینییت که یاوه ران له کاتی نوپژیاندا له خزمهت پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، ته ماشای ئهویان دهکرد..

ئیمامی شافعی و کوفیهکان - که په سه ندرکراوی حه نه فیه کان نه قل دحکن - پییان وایه که باشتر ئهوه یه نوپژخوین له کاتی وه ستانیدا له نوپژدا چاو بپرته شوینی سوجه کهی، چونکه سیماو کرۆکی ملکه چی زیاتر پیوه دیاره.. شیخی ئهلبانیش دهلی: ئه مه راستره، چونکه به لگهی فهرمووده زیاتر پالپشتیتی..

زانایانی وهکو ئیبنو حه جهری عه سقه لانی دوا ی توپژینه وه فهرموویه تی: ده شییت به جیاواز ته ماشای ئیمام و مهئموم بکریت، ده شییت ههردووکیان ته ماشای شوینی سوجه کانیان بکن ، مه گهر مهئموم پیویستی به ته ماشا کردنی ئیمامه که بو چاودییری هه بییت، نه ماما ئه و که سه ی به ته نها نوپژه که ی ده کات ئه وه حوکمی وهکو حوکمی ئیمام وایه..

پاشان ئهلبانی دهلی: به مهش ئه وه فهرموودانه ی بوخاری هیئاونیه وه له گه ل ئه وه فهرموودانه دا که ده لی سهیری شوینی سوجه که ی خوئی ده کرد، پیکه وه ده سازینرین. والله اعلم.. شهرعناسانی پۆلی دووه م

^۱ بوخاری (۲/۱۸۴).

^۱ أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۱/۲۳۳).

(ئیمامی شافعی و هاواریانی) چهند به لگه په کیان بۆ بۆچوونی خۆیان هیناوه تهوه، له وانه:

۱. (كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى طَائِفًا رَأَسَهُ وَرَمَى بِبَصَرِهِ نَحْوَ الْأَرْضِ) ^۱ واته: پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، که نوێژی دهکرد سهری نزم دهکردهوهو چاوی دهبریه شوینی سوچه دهکهی له سههر زهوی..

ئه هلی تهفسیر له سههر ئه وهن که پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که له سههر تا دا نوێژی دهکرد، سهری بهرز دهکردهوهو سهیری ئاسمانی دهکرد ئیتر ئه و ئایه ته هاته خواره وه که دهفه رموی: ﴿الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَشِعُونَ﴾ ^۲ المؤمنون/ ۲ واته: ئه و موسولمانانه شادمانن که... ئه وان ههش که له نوێژه کانیاندا ملکه چن.. ئیتر پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له نوێژدا چاوی دهبریه شوینی سوچه دهکهی..

۲. (وَلَمَّا دَخَلَ الْكَعْبَةَ مَا خَلْفَ بَصَرِهِ مَوْضِعَ سُجُودِهِ حَتَّى خَرَجَ مِنْهَا) ^۲ واته: ئه و کاتهی که پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم،

^۱ حاکم (۳۹۳/۲) فهرموشیه تی به پێی مهرجی بوخاری و موسلیم سهحیحه، به لام شیخی ئهلبانی دهفه رموی له بهر هه بوونی باوکی ئه بو شوعه یب له سه نه ده که دا که له پیاوی سه نه ده کانی لای بوخاری نیه، هه رچه نده جیمتانه یه و مامۆستای ئیمامی موسلیم بووه، ده بی بووتریت به پێی مه رجه کانی موسلیم سهحیحه.. أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲۳۶/۱).

^۱ ابن کثیر: تفسیر القرآن العظیم (۲۲۵/۳)، الطبری (۳۴۹/۵)، القرطبی (۱۱۰/۱۲)، الحازمی: الاعتبار (ل ۶۰)

^۲ به یه یقی (۱۵۸/۵) له حاکمه وه (۴۷۹/۱) که فهرموویه تی: به پێی مه رجه ی بوخاری و موسلیم سهحیحه، ئیمامی زه هه بیش لایه نگیری کردووهو شیخی ئهلبانی ش دهفه رموی: وه و کما قال.. أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲۳۲/۱).

دهچووه که عبه بو نوینز چاوی له شوین سوجه که ی بهرز نه ده کرده وه
تا له نوینز که ی ته واو دهبوو..

بوچوونی شیخی ئه لبانی له پیکه وه سازاندنی فهرمووده ی هه ردوولادا
په سهندتره، بوپه پیم وایه نوینز خوین دهبیت له کاتی به پیوه وه ستانی
نوینزیدا ته ماشای شوینی سوجه که ی بکات.. والله اعلم.

★ ★ ★

باسی سییه‌م: خویندن له نوپژدا

نوپژ خویننیک هه‌ستاوه‌ته سه‌ر پی و رووی له قیبله کردوووه دهیه‌ویت نوپژه‌که‌ی ده‌سپیکات، یه‌که‌مین شتیک که ده‌یلت ته‌کیره‌ی ئیحرامه، واته ووتنی الله اکبر، به‌مه‌ش داخلی نوپژه‌که‌ی ده‌یلت.. ئینجا چه‌ندین ئایه‌ت و فه‌رموو‌ده هه‌ن ده‌یلت بیان‌خویننیت، لیره‌دا هه‌ندیکیان به‌ریزه‌ندی خویندنیان ان شاء الله ده‌خه‌مه به‌رده‌ست:

یه‌که‌م: دوعای ده‌سپیک (ئیسفتتاح)

پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم دوعای ئه‌وه‌ی به‌ته‌کیره‌ی ئیحرام داخلی نوپژ ده‌بوو، دوعایه‌کی ده‌خویند که به‌دوعای (ئیسفتتاح) ناسراوه، ئه‌مه‌ش ریوایه‌تی سه‌حیحی له‌سه‌ره.. سه‌یدنا ئه‌بو هوره‌یره خوا لیلی رازی بیت ده‌لی: (کان رسول الله صلی الله علیه وسلم إذا کبر فی الصلاة؛ سکت هنیئة قبل أن یقرأ. فقلت: یا رسول الله! بأبی أنت وأمی؛ أرأیت سکوٰتک بین التکبیر والقراءة؛ ما تقول؟ قال: أقول:...) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم که ته‌کیره‌ی ئیحرامی ده‌کرد، که‌میک پیش ئه‌وه‌ی (فاتحه) بخویننیت بی‌ده‌نگ ده‌بوو، عه‌رم کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، دایکوباوکم به‌قوربان‌ت بن، ده‌بینم له نیوان ته‌کیره‌ی ئیحرام و خویندنه‌که‌دا بی‌ده‌نگ ده‌بیت، چی ده‌خویننیت؟ فه‌رمووی: ده‌لیم:....

^۱ بوخاری (۱۸۲/۲)، موسلیم (۹۸/۲)، ئیبنوماجه (۲۶۹/۱)، ئیبنوئهبی شه‌یبه (۲/۱۱۰/۱۲)، نه‌حمه‌د (۲۳۱/۲).

پيغه مبهري خوا صلی الله عليه وسلم نه مهشي به فرمان بهو کابرايه
 فرموو که نوښه کهی به هه له ده خویند، پي فرموو: (إِنَّهَا لَا تَتِمُّ صَلَاةَ
 أَحَدِكُمْ حَتَّى يَسْبِغَ الْوُضُوءَ كَمَا أَمَرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ، فَيُقَسِّلَ وَجْهَهُ، وَيُدْنِيَهُ
 إِلَى الْمَرْفُوقَيْنِ، وَيَمْسَحَ بِرَأْسِهِ وَرِجْلَيْهِ إِلَى الْكَعْبَيْنِ، ثُمَّ يَكْبِرُ اللَّهُ وَيَحْمَدُهُ
 وَيَمَجِّدُهُ، وَيَقْرَأُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا أذنَ اللَّهُ لَهُ فِيهِ وَتَيَسَّرُ، ثُمَّ يَكْبِرُ فَيَرْكَعُ)^۱
 واته: نوښی کهستان ته او نابیت هه تا بهو شیوهی که خوی گه وره
 فرمانی پیداوه، ده ستونیز به ریکوپیکی نه گریت، ده موچاوی نه شوات،
 ئینجا دوو باسکی تا ئانیشکی بشوات، پاشان مه سحی سهه بکات و پییه کانی
 بشوات، ئینجا الله اکبر بکات و نوښت دابهستی، ئینجا سوپاس و ستایشی
 خوا گه وره بکات و نه وهندهی خوی گه وره ری پی دهدات و بوئی ئاسانه
 قورئانی تیدا بخوینیت، پاشان ته کبیر بکات و بجیته رکووع.

خویندنی دوعای ده سپیک (ئیستیفتاح) کاریکی شه رعیه و سووننه تی
 موئه که که دهیه، نه مهش بوچوونی ئیمامی ئیبنو هزم و ئیمامی شافعی و
 یاوه رانیتی.. ئیمامی نه وهوی ده لی: وا پیناچیت غهیری ئیمامی مالیک
 کهس له شه رعناسان پیچه وانهی نه مه بن، نهو رحمه تی خوی لی بیت
 ده لی: دوی ته کبیره ی ئیحرام یه کسه ر (الحمد لله رب العالمین) ده خوینیت
 تا سوره تی فاتحه ته او ده کات، واش نازانم (ئیمامی نه وهوی ده لی)

^۱ بوخاری / بهشی قیرائت (۱۱ - ۱۲)، نه سائی (۱۹۴/۱)، حاکم (۲۴۲/۱) له ری داوودی کوری
 قه یسه وه. هه روه ها: بوخاری و نه سائی (۱۶۱ و ۱۹۳)، شافعی له: الام (۸۸/۱) دا، به یه یقی
 (۲۷۲/۲)، ئیمامی نه حمده (۳۴۰/۴) له ری محمدی کوری عه جلانه وه، هه روه ها: نه بو داوود
 (۱۳۷/۱) له ری محمدی کوری عه مره وه، نه وانیش له عه لی کوری یه حیای کوری خه لاده وه..
 نه لبانی ده فرموی: پیاوانی سه نه ده کان پیاوانی راوی بوخارین و سه نه ده کانیش
 سه حیجن.. ئیمامی ئیبنو حه جهری عه سقه لانی چه ندين ری تری باس فرمووه له فتح
 الباری دا له بابه کانی: (التکبیر) و (الاستفتاح) ، (القراءة) دا.

وهلامى يه كيك له م چه ديسه سه حيجانهى پى بيت كه له سه ر دوعاى ئيستيفتاح^۱.. شىخى ئه لبانىش كه ئه مهى ئىمامى نه وهوى هيناوته وه دهلى: هه ئويسته كهى ئىمامى مالىك سى سووننهت رمت ده كاته وه: دوعاى ئيستيفتاح، ئيستيعازه، به سمه له^۲ ئه مانهش سووننهتى سه لمينراون و رهنگه رىوايه ته كانى به ئىمامى مالىك نه گه يشتبى، يان پىي گه يشتون به لام له بهر هۆيهك وه رينه گرتوون.^۳

دوعاى ئيستيفتاح چه ندين رىوايهتى هه يه كه چه ندين دوعاى جياواز له خو ده گرن، خو يندنى هه ر يه كه يان سووننهته، له وانه:

۱- رىوايه ته كهى سه يدنا ئه بو هورهيره كه پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم له وهلامى پرسىاره كهيدا فه رموى: (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَبَّرَ فِي الصَّلَاةِ سَكَتَ هَتِيئَةً قَبْلَ أَنْ يَقْرَأَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ بِأَبِي أُتِّتْ وَأُمِّي أُرَانِيَتْ سَكُوتَكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ مَا تَقُولُ قَالَ أَقُولُ اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنْقَى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي بِالطَّلْحِ وَالْمَاءِ وَالْبَرْدِ^۴ واته:

^۱ النووى: المجموع (۲/۳۲۱).

^۲ ئيستيعازه: ووتى (اعوذ بالله من الشيطان الرجيم)، به سمه له: ووتى (بسم الله الرحمن الرحيم)..

^۳ الالبانى: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۱/۲۴۰).

^۴ بوخارى (۲/۱۸۲)، موسليم (۲/۹۸)، ئىبنوماجه (۱/۲۶۹)، ئىبنوئهبى شهبه (۱۲/۱۱۰/۲)، ئه حمه د (۲/۲۳۱). شىخى ئه لبانى دواى نه وهى توپۆزىنه وهى ئه م فه رمووده يه له (أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۱/۲۴۰)) دا كرددوه، فه رموويهتى: (وهو أصح ادعية الاستفتاح سندا) پاشان ده فه رموى: حافز ئىبنوحه جهرى عه سقه لانى له (فتح الباري ۲/۱۸۲) دا هيناويتيه وهه پيش نه وپيش شىخى ئىسلام ئىبنوته يميهش له (رسالة تنوع العبادات ل ۸۵) دا.

پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم كه ته كيرهى ئي حرامى ده كرد، كه ميک پيش نه وهى (فاتحه) بخوينيت بيدهنگ دهبوو، عه رزم كرد: نهى پيغه مبهري خوا، دايكوباوكم به قوربانن بن، ده بينم له نيوان ته كيرهى ئي حرام و خويندنه كه دا بى دهنگ ده بيت، چى ده خوينيت؟ فهرمووى: ده ليم: خوايه نيوان من و گوناچه كانم نه وهنده ليك دوور خهروه، وهك كه نيوانى روزه لآت و روزه لآت ليك دوور خستوته وه، خوايه له گوناچه كانم پاكه كه روه وه، هه ر وهكو كه كه پو شاكى سپى له پيسى و چه په لى پاك ده كرينته وه، خوايه به ناوو به فرو ته رزه له گوناچه كانم داشوره..

۲- ريوايه تى سهيدنا عه لى كورى نه بو تاليب خوا لى رازى بيت كه ده لى: (كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا افتتح الصلاة كبر ثم قال: إتي وجهت وجهي للذي فطر السماوات والأرض حنيفاً وما أنا من المشركين ، إن صلواتي ونسكي ومحياي ومماتي لله رب العالمين لا شريك له ، وبذلك أمرت وأنا أول المسلمين ، اللهم متك ولك يا الله والله أكبر، اللهم أنت الملك لا إله إلا أنت ﴿سبحانك وبحمدك﴾ أنت ربي وأنا عبدك ظلمت نفسي واعترفت بذنبي فاغفر لي ذنبي جميعاً إنه لا يغفر الذنوب إلا أنت. واهدني لأحسن الأخلاق لا يهدي لأحسنها إلا أنت. واصرف عني سيئتها لا يصرف عني سيئتها إلا أنت. لبنيك وسعديك والخير كله في يديك والشر ليس إليك ﴿والمهدي من هديت﴾ أنا بك وإليك ﴿لا متجاً ولا ملجأً متك إلا إليك﴾، تباركت وتعاليت استغفرک

وَأَتُوبُ إِلَيْكَ^۱ واتە: دواى ئەوھى پېغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم نوپۇزەكەى بە تەكبىرەى ئىحرام دەست پى دەكرد، دەيفەر موو: من ھەقوويستانە رووم كىردۆتە ئەوھى كە ئاسمانەكان و زەوى دروست كىردووه، من لە موشرىكان نىم، من نوپۇز و پەرسىتنەكانى تىرو ژيان و مىردنم بو خواى پەروەردگارى جىھانىانە كە ھىچ شەرىك و ھاوبەشىكى نىە، بەوھش فەرمانم پىدراووه و منىش يەكەمىن موسولمانم، خوايە لە تۆوھىەو بو تۆيە، خوا گەورەيە، خوايە دەسەلاتدار ھەر تۆى، ھىچ خوايەك نىە شايانى خوايەتى بىت جگە لە تۆ، پاك و بى خەوشى و سوپاس بو تۆيە، تۆ خوامى و من بەندەى تۆم، من سىتەمم لە نەفسى خۆم كىردووه، دان بە گوناحى خۆمدا دەنىم، خوايە لە ھەموو گوناحەكانم خۆش بە، كەس ناتوانىت گوناحان بسىرپتەوھ جگە لە تۆ، خوايە رىنمايىم بىكە بو پەسەندىرەن رەفتار و رەوشت، كەسىش غەيرى تۆ ناتوانىت رىنمايى بىكات بو باشترىن رەوشت، خوايە رەفتار و رەوشتى ناپەسەندم لى دوور بىخەرەوھ، كەسىش ناتوانىت غەيرى تۆ رەوشتى خراپە لە كەس دوور خاتەوھ، خوايە من وەدەنگ بانگەوازەكەتەوھ ھاتووم، ھەر ھەموو خىرو چاكە وا لە دەست تۆدا، ھىچ خراپەيەك لاي تۆ نىە، رىنمايى كراو ئەو كەسەيە كە تۆ رىگات نىشانداوھ، من بە تۆم و بو تۆم، ھىچ جى حەشارو پەناگەيەك نىە مەگەر ھەر لاي خۆت، پاك و پىرۆزىت،

^۱ موسلىم (۱۸۵/۲)، ئەبو داوود (۱۲۱/۱)، دارەقوتى (۱۱۱)، ئەھمەد (۱۰۲/۱)، بەيھىقى (۳۲/۲)، نەسائى (۱۴۲، ۱۶۱، ۱۶۹/۱)، تىرمىزى (۲۵۰/۲) دەربارەشى دەفەر موئى: (حسن صحيح)، نىمامى شافىعى لە كىتابى (الأم/۹۱) شىخى ئەلبانى دەربارەى دەفەر موئى: صحيح ۱ شرط مسلم.

به رزی و مه زنی بو تو، داوای لیبور دنت لی ده کم و په شیمانیم قبول
بفرموو..

ئیمامی ئیبنولقهیم له (زاد العاد ۱/۷۲) دا ده لی پیغه مبهری خوا
صلی الله علیه وسلم هم دوعایه ی له شهونویژدا ده خویند، نه ک له
فرزه کاند.. به لام شیخی ئه لبانی هم مه رمت ده کاته وهو ده لی: هیچ
به لگه یه ک به ده سته وه نیه نهو په سیه به سلینیت، چونکه نهو
سه لینراوه که له فرزو سووننه تدا وه کو یه ک خویندوونی. ئیمامی
نهو ویش له (المجموع ۳/۳۱۵) دا ده لی که له فرزه که به رهایی هاتووه
نویژی فرزو نویژی سووننه ت وه کو یه ک ده گریته وه^۱..

دیسان شیخی ئه لبانی ده لی: زانایان و شهرعنا سان فرموویانه که
خویندنی هم زیکرانه بو ژن و پیاو وه کو یه که و جیاوازی له
نیوانیاندا نیه^۲..

۳- ریوایه تی گو مه ئیک له یاوهرانی عه زیزی پیغه مبهری خوا صلی
الله علیه وسلم، له وانه: سهیدنا نه بو سه عیدی خودری و خاتوو
عائیشه و سهیدنا نه نهس و سهیدنا جابر خوا لییان رازی بیت که
گیراویانه ته وه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له دوعای
ئیسیتیف تاحدا دهیفرموی: (سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى
جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ)^۳ واته: پاک و بی خهوشی بو توو به سوپاسه وه،

^۱ الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۱/۲۴۹).

^۲ هه مان سه رچاوه (۱/۲۴۷).

^۳ نه بو داوود (۱/۱۲۴)، نه سانی (۱/۱۴۳)، ترمزی (۲/۱۰۹)، داریمی (۱/۲۸۲)، ئیبنوماجه (۱/۲۶۸)،
ته حاوی له (شرح معانی الآثار ۱/۱۱۶)، داره قوتنی (۱۱۲)، به یهیقی (۲/۳۴)، ئیمامی نه حمده
(۳/۵۰). شیخی ئه لبانی دوا ی توټزینه وهی هه موو ریوایه ته کانی هم نه فرمووده یه
ده فرموی: ئیبنومینه به سه نه دی سه حیح له (التوحید ۱۲۳/۲) دا ریوایه تی کردو ته وهو

ناوت پیرۆزو بهرزوه مهزنیتهت بلنډ رادهگریته، هیچ خوایه ک نیه شایانی خوایه تی بیته جگه له خوته..

دووهه: ئیستیعازه

ئستیعازه: ووتنی (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم).. پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که هه لدهستا بو نوپز ته کبیره ی ئیحرامی ده کرده به ئیستیعازه دهستی به نوپز خویندنه که ی ده کرد، که به په نهانی ده یخویند، ریوایاتی ئەمهش زۆره، له وانه:

۱- ریوایه تی سهیدنا ثوبه ی کوری که عب خوا لئی رازی بیته که له بوخاریدایه، ده لئ: (ثُمَّ كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَعِيذُ بِاللَّهِ تَعَالَى؛ فَيَقُولُ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ؛ مِنْ هَمْزِهِ، وَنَفْخِهِ، وَنَفْثِهِ) واته: پاشان پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم په نای ده گرت به خوی گه وره له شهیتانی ره جمکراو، له دهست لیوه شانندی، له فوی وه سه وه مشه ی لوت به رزیه که ی، کاریگه ری گومرا کارییه که ی.. هه ندیک له شه رعناسان پییان وانیه ئیستیعازه له نوپزدا هه بیته، به لام ئیمامی ئیبنو حهزم و ئیمامی نه وه وی توپزینه وه یه کی ووردیان

منیش (واته نه لبانی) دواتر له نه سائیدا (به ژماره ۸۴۹ و ۸۵۰) بینیم و له زنجیره ی سه حیحه دا به ژماره (۲۹۳۹) ته خریجم کرده وه.
۱ بوخاری (۲۴۲/۱۰).

له سهر کردووهو نه مه يان په سهند کردووه که ئيمه ليرهدا له
 نه لبانيه وه ودرمان گرتووه^۱..

۲. ريوايه تي سهيدنا نه بو سه عيدي خودري و جوبه يري کوري
 موعيم و ئيبنومه سوودو عومه ري خوري خه تتاب و نه بو نومامه
 خوا ليان رازي بيت ههيه دهلي پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وسلم
 که نويزي داده به ست يه کسهر دواي ته کبيره ي ئيحرام ده يفهرموو:
 (أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) شيخى نه لباني له
 کتبي (ارواء الغليل) دا تويزينه وه ي له سهر ههر يه کيک له و سه نه دانه
 کردووه که لاي نه بوداوودو ترمزي و داريمي و داره قوتني و ته حاوي و
 به يه يقى و ئيمامى نه حمه دهو فهرمووده که ي به سه حيح ناساندووه^۲..
 نه لباني دهلي: ريوايه تيکي سه حيحم بو ساغ نه بو ته وه که ته نها (أَعُوذُ
 بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) ي فهرموو بيت، ههر چنده زور له
 شهر عناسان به تايبه تي شافيعيه کان فهرموويانه که مادام خواي گه وره
 فهرموويه تي ﴿ فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴾ النحل/۹۸
 واته: که قورثانت خویند په نا به خوا بگره له شهيتاني ره جمر او،
 که و ابو ووتني (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) که فهرمانه که ديني ته
 دي، به لام شيخى نه لباني رحمه تي جهخت له سهر نه وه ده کاته وه
 که نه و فهتوايه ته نها يه ک فهرمووده ي مورسه لي ههيه نه وه
 بسه لينيت، به لام فهرمووده ي تري سه حيح ههيه که زياده کاني
 ده سه لينيت، که و ابو و باشتر وايه - به راي شيخى نه لباني بو وتريت:

^۱ ابن حزم: المحلى (۲/۲۴۷)، النووي: المجموع (۳/۳۲۶) الالباني: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۱/۲۷۱).

^۲ الالباني: ارواء الغليل (۲۴۲).

(أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) ئەمه رای هه ندىك له
تویژ ره وانی مه زهه بی شافعیشه وهکو شیخی رافعی^۱..

منیش پیم وایه بهم زیاده یه وه بلین: (أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ
الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ)..

• سیهه م: به سهه له

به سهه له: ووتنی (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ..

ریوایاتی فهرمووده له سهر نه وه زوره که دهلی پیغه مبهری خوا صلی
الله علیه وسلم له نو یژدا دواى ته کیره ی ئیجرام و ئیستیعازه یه کسهر
به سهه له ی ده کرد، له وانه: ریوایه تی سهیدنا ئەنه سی کوری مالیک خوا
لیی رازی بیت که به چه ندین سه نه د ریوایه ت کراوه، یه کیکیان له ری
شوعبه وه، له قه تاده وه، له ئەنه سه وه هاتوه که دهلی: پیغه مبهری خوا
صلی الله علیه وسلم و ئەبویه کری سددیق و عومه ری کوری خه تتاب که
نو یژیان داده به ست، به ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ده ستیان پی
ده کرد.. واته خه لکه که نه وه بیان به دهنگی بهرز لی ده بیستن^۲..

^۱ الرافعی: شرح الوجیز ۲/۳۰۵.

^۲ بوخاری (۲/۱۸۰)، موسلیم (۲/۱۲)، ته حاوی (۱/۱۱۹)، داره قوتنی (۱۱۹)، به یه یقی (۲/۵۱)،
نه حمه د (۳/۱۷۹، ۲۷۳، ۲۷۵).

بەسمەلە : بە پەنھانی دەخویندریٲ ئەک بە دەنگی بەرز:

بەلگەى زۆر لەسەر ئەووە کۆن کە پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم و یاوهرانى نزیكى وهكو سهیدنا ئەبوبەكرو عومەرو عوسمان له هیج نوپزىكى جەماعەتدا كە ئىمام بوون بەسمەلەیان بە دەنگى بەرز نەخویندووہ. ئەمەش بۆچوونى پێشەوایانى تابەینە وهكو سوفیانی سهورى و عبداللهى كورپى موبارەك و ئىمامى ئەحمەدو ئىسحاقى كورپى راهەوہى. شیخى ئەلبانى خوا پاداشتى بداتەوہ له توپزینەوہى ئەمەدا بە دواى یازدە رىوایەتدا چۆتەوہو هەمووى ساغ کردۆتەوہو سەلماندویٲى كە بەسمەلە له نوپزدا دەبیٲ بە پەنھانى بخویندریٲ. ئەمەش بۆچوونى ئىمامى ئەبوحنەیفەو هەردوو یاوهرەكەپەتى^۱ ، هەروەها ئەمە بۆچوونى زۆرىنەى زانایانى فەرموودەوانیشە..

بەلام ئىمامى شافىعى و یاوهرانى دەلین ووتنى بەسمەلە بە دەنگى بەرز سووننەتە. ئىمامى نەوہوى رەحمەتى فەرموودەى زۆرى لەسەر بۆچوونى ئىمامى شافىعى هیناوتەوہ^۲ ، بەلام شیخى ئەلبانى دواى توپزینەوہى فەرموودەو سەنەدەکانیان دەلٲ: هەر كەسێك بە ئىنسافەوہ تەماشای ئەم فەرموودانە بكات، يەك فەرموودەى سەحیح و سەرىحی چنگ ناکەوٲ كە پالپشتى بۆچوونەكەیان بیٲ. ئینجا تەحقیقاتى خۆى و ئىمامى زەیلەعى له (نصب الراية) و ئىمامى شەوكانى له (نیل الاوطار) دوہ نەقل دەكات، كە چۆن هەموویان توپزینەوہى ووردەكارانەیان بۆ هەموو رىوایەتەكانى ئىمامى شافىعى و نەوہوى کردووہو سەردەنجام

^۱ الالبانى: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۱/۲۷۲-۲۹۲).

^۲ محمد بن حسن الشيباني: الآثار (۱۶۱۵).

^۳ المجموع (۳/۲۵۶، ۲۳۴)،

سه لاندوو يانه که ووتنی به سمه له به په نهانی سووننه ته نهک به دهنگی بهرز..

شیخی ئه لبانی رحمة تی ته نانهت ئه وهشی رمت کردوته وه که ئیمامی ئیبنو لقه ییم دهلی: (پنجه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم هه ندیک جار به سمه له ی به دهنگی بهرز ده فرموو، زورینه ی جار هکانیش به په نهانی). یان ئه وهی ئیبنو ته میمی به دهلی: (له وانه یه خویندنی به سمه له که ی به دهنگی بهرز پیشر بوو بیته و دواتر وازی لی هینا بیته، ئه مهش ئیحتیماله).. به لام شیخی ئه لبانی رحمة تی ئه م ئیحتیماله شی پی قبول نه بووه، ئه مهش راستره^۱.

که و ابوو راستر ئه وه یه که ووتنی (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) له نويزدا وهکو ئیستیعازه به بی دهنگی دهوتریته.. والله اعلم..

چوارهم: خویندنی قورئان له نويزدا

خاتوو ئوم سه له مه خان خوا لی رازی بیته چو نیه تی قورئان خویندنی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ده گیریته وه، دهلی: (ثُمَّ يقرأ الفاتحة، ويقطعها آية آية إلى آخر السورة. وكذلك كانت قراءتها كلها ؛ يقف على رؤوس الآي، ولا يصلها بما بعدها)^۲ واته

^۱ ابن القيم: زاد المعاد (۷۳/۱)، ابن تیمیة: المجموع (۸۷/۱)، الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلی الله علیه وسلم (۲۹۲/۱).

^۲ نهبو داوود (۱۶۹/۲)، به یه قیش له وه وه (۴۴/۲)، ترمزی (۱۵۲/۲)، داره قوتنی (۱۸)، حاکم (۲۳۱/۲) و فهرموو یه تی سه حیجه له سهر مه رجی بوخاری و موسلیم و ئیمامی زه هه بیش لایه نگریتی، ههروه ها ئیبنو خوزیمه به سه حیجی داناوه (له ته فسیری ئیبنو

پاشان سوره تی فاتیحه ی ده خویند که ئایه ت به ئایه ت لیکی جیا ده گردنه وه.. یه عنی (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ده خویندو ده وستا، ئینجا ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ی ده خویندو ده وستا، ئینجا ﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ده خویندو ده وستا و ئینجا ﴿مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ وه ههروه ها تا کۆتایی فاتیحه.. قورئان خویندنی هه ر وابوو، له کۆتایی هه موو ئایه تی که ده وستا و په یوه ستی نه ده گرده وه به وه ی دواپه وه..
 نه لبانی ده لێ: ئەمه سوننه تی که به داخه وه زۆرینه ی قورئان خویننه کان - چ جای خه لکی تر - وه لیان کردوو ه^۱.
 - (مالک یوم الدین) و (مالک یوم الدین):

ههروه ها ده لێ: (وَكَانَ تَارَةً يَطْرُهَا) (مالک یوم الدین و تارة مالک یوم الدین)^۲ واته: جاری وا هه بوو (مالک یوم الدین) ی به (مالک یوم الدین) ده خویندنه وه. ئەمه ش وه کو ئیمامی ئیبنوکه سیر ده لێ: خویندنه وه یه کی به ناوبانگی ناو قورئان خویننه کانه، هه ردوو شیوه ی خویندنه وه که له قیرائاتی هه وتدا هه یه، هه رچه نده ریواپه تی سه حیح هه یه که سه یدنا ئه بوبه کرو عومه رو عوسمان و معاویه خوا لیان

که سیر (۱۷/۱) ده وه مرگه راوه، ئیمامی نه وه ویش له (المجموع ۲/۲۳۳) به سه حیجی ناساندوو، شیخی ئەلبانی ش ده فه رموی: هه ر وایه که فه رموویانه (الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲۹۳/۱)).. ئیبنو ئەبوداوود له (المصاحف ۲/۷)، ئەبونوعه یم له (اخبار أئبه ان ۱/۱۰۴)، حاکم (۲/۲۳۱)، فه رموشیه تی سه حیجه و ئیمامی زه هه بیش لایه نگرایی بووه.
^۱ الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲۹۴/۱).
^۲ ئیبنو ئەبوداوود له (المصاحف ۲/۷)، ئەبونوعه یم له (اخبار أصبه ان ۱/۱۰۴)، حاکم (۲/۲۳۱)، فه رموویه تی سه حیجه و ئیمامی زه هه بیش لایه نگرایی بووه، بروانه (الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲۹۸/۱)).

رازی بیت هه موو به (مالک) دهیانخویندهوه، به لام زه مه خشه ری دهلی:
(مالک) په سهندتره چونکه خویندنه وهی نه هلی حه رهمهینه و خوی
گه ورهش ده فهرموی: (لَمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ) غافر/۱۶.

★ ★ ★

باسی چوارهم: دانانی سوتره

سوتره: ووشهیهکی عهره بیه به مانای بهر بهست و ناوبر. له شه رعدا بریتیه له ههر شتیک که نوێز خوین له نیوان خووی و جی سوجه که پیدایا دابنیت، که گوتهایی جی سوجهی نوێز دیاری دهکات، دهشیت پایه یان دیواریک بییت و لئی نزیک بیته وه، دهشیت داریک بییت چه قینرا بییت، دهشیت گۆزه یهک، تهر مۆزه یهک، کتیبیک بییت به پیوه راگیرا بییت، گرنگ ئه وهیه بستیک بهرز بییت و سی بال یان سیگهز، یان مهترو نیویک له بهرام بهر نوێز خوینه که بییت..

حیکمهت له هه بوونی سوتره:

شه رعناسان فهرموویانه: بۆ ئه وهیه که بزانییت له نوێز دایه وه به بهر نوێزه که پیدایا نه پۆن.. هه ندیکێ تر فهرموویانه: له بهر ئه وهیه که نوێز خوین سنوریک بۆ روانین و بینینی خووی دانیت و هه ول بدات له وه سنوره دهر نه چیت .

فهززه یان سونهت؟!

شه رعناسان دوا ی ئه وهی له شیاویتی بوونه ته وه باسیان له فهرز بوون و نه بوونی کردووه.. هه ندیکیان که فهرمووده کانیان لا سه حیح بووه وهکو ئیبنوخوزمیه وه شه وکانی و ئه لبانی فهرموویانه دانانی سوتره فهززه. جمهوری شه رعناسانی تر فهرموویانه: له بهر ئه وهی فهرمووده ی تریش هه یه که دهسه لینییت که پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم نوێزی به

بى هه بوونی سوتره کردوو، که وابوو هه بوونی سوتره بۆ نوپۆژ سوننه تىكى موه که دهيه.

– ئه وان هى فهرموويانه سوننه ته: جمهوری شهر عناسان، ئيبنوروشدى مالیکى دهلی: که شهر عناسان فهرموويانه هه بوونی باشه مه به ستیان له وهيه که فهرز نيه و سوننه ته، چونکه ئه گهر نوپۆزه کهى به بى سوتره کرد، دروسته، چونکه سوتره له ته واو که ره کانی نوپۆژ نيه و دروست و نادروستی نوپۆژ له سههر ئه وه ستاوه^۱. به لگه يان ئه وه فهرمودهيه که سهيدنا ئيبنوعه به باس خوا لى رازى بىت دهلی: (قال: أقبلت على حمار أتان، ورسول الله صلى الله عليه وسلم يُصلي بالناس بمتى إلى غير جدار، فمررت بين يدي بغض الصف، فترلت وأرسلت الأتان ترتع، ودخلت الصف فلم يتكز ذلك علي أحد)^۲ واته: به سواری ما که ره يکه وه هاتمه مينا، بينيم پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم نوپۆژ دهکات، بى ئه وهى رووی له ديوار يک بىت، منيش به بهر ريزى نوپۆژ خوينا ندا رويشتم، دابه زيم و ليگه رام ما که ره که بله وه پريت و خوشم چوومه ريزى نوپۆژ وه، کهسى نکوولى ئه وهى لى نه کردم.. شهر عناسان دهلین: مه به ستى ئه وهيه بى ئه وهى سوتره يه کی بۆ خوى دانا بىت^۳..

^۱ ابن رشد: بداية المجتهد (۱۲۱/۱).

^۲ بوخارى (۱۹۹/۱ - ۴۹۳)، موسليم (۱۷۲/۴)، نيمامى مالك: الموطأ (۳۶۷ ل ۱۰۲).

^۳ السرخسى: المبسوط (۴۶/۲)، ئيبنونه جيم: البحر الرائق (۹۵/۴)، ئيبنو عابدين: رد المختار (۴۹۸/۴)، محمد الفهرى: مواهب الجليل لشرح مختصر خليل (۱۲۶/۴) راي ئه م به پيژانه شى تىدايه: ئيبنو عهره فه، ئيبنوعياز، ئه لباجى، ئيبنولعه ره بى، ئيبنوعه بدولبير، ئيبنولجه بيب و ئيبنوروشد)، نيمامى شافيعى له: اختلاف الحديث (ل ۹۷) نيمامى نه وهى له روضة الطالبين (۳۹۸/۱)، ئيبنوقودامه: المغني (۶/۴)، ئيبنوحه جهر: فتح الباري (۳۹۸/۳)، سه نعانى: سبل السلام (۲۰۲/۱) ..

نهمه رابوچوونی شیخ بن بازو بن عوسیمین و سهد سابق و شهرعناسانی لیژنه‌ی دائمی فه‌تواو ئیرشادی ئیسلامی جه‌زیره‌شه^۱.
 نیمامی نه‌بو حهنیغه ده‌لی: نه‌گهر له‌وه دنئیابوو که که‌س به بهرنویژه‌که‌یدا تی‌ناپه‌ریت، بو‌ی هه‌یه سوتره دانه‌نیت^۲..
 نیمامی شافیعی ده‌لی: خو‌ی سه‌رپسکه چه‌ند له سوتره‌که‌ی نزیك دمبیته‌وه، چونکه نویژه‌که‌ی به بی سوتره‌ش ته‌واوه، به‌به‌ر نویژه‌که‌شیدا برپون نویژه‌که‌ی هر ته‌واوه، چونکه پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم له که‌عبه‌دا بی سوتره نویژی ده‌کردو خه‌لکیش به‌به‌ر نویژه‌که‌شیدا دمرویشتن، نه‌وه نویژی ته‌نهایی بوو نه‌ک پيشنویژی جه‌ماعه‌ت. له میناش پيشنویژی به‌یاوه‌ران کردو سوتره‌شی دانه‌نابوو.. وه‌کو فه‌رمووده‌که‌ی ئیبنوعه‌بباس روونی ده‌کاته‌وه^۳..
 ئیبنوروشدی مالیکی ده‌لی: شهرعناسان له‌سر نه‌وه کون که دانانی سوتره له کاتی نویژی تاك و کومه‌لدا شتیکی باشه^۴..
 نیمامی نه‌وه‌وی ده‌لی: باشتر وایه له کاتی نویژدا سوتره‌یه‌ک بو خو‌ی دانیت، دیواریک، کوله‌که‌یه‌ک، شتیکی وا که به‌رامبه‌ری بوه‌ستیت و نویژه‌که‌ی بکات، به مهرجیک سی بال لیوه‌ی دوورتر نه‌بیت^۵.
 دیاره نیمامی نه‌وه‌وی له‌به‌ر نه‌وه فه‌رمووده‌یه‌تی که ده‌لی: (وَكَانَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقِفُ قَرِيبًا مِنَ السُّتْرَةِ، فَكَانَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِدَارِ ثَلَاثَةَ أَذْرُعَ،

^۱ ابن باز: كيفية صلاة النبي (ل ٤)، ابن عثيمين: الشرح المتع (٣٠٩/٢)، فتاوى اللجنة الدائمة (٢٦١٣)..
^۲ الفتاوى الهندية (٣٤٤/٣).

^۳ نیمامی شافیعی: اختلاف الحديث (ل ٩٧).

^۴ بداية المجتهد (١٢١/١).

^۵ النووي: روضة الطالبين (٣٩٨/١).

وَبَيْنَ مَوْضِعِ سُجُودِهِ وَالْجِدَارِ مَمْرُ شَاةٍ^۱ واته: پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم له نزیك سوترهیه که وه بو نوژ دوهستا، مهسافه ی سی بال له سوتره که یه وه دوور ده بوو، نیوان شوینی سوجه که ی و دیواره که ی بهرامبهری (ئه وهنده ده مایه وه که) بهرخیک پییدا گوزهری ده کرد..

ئیبنوره جبهی حنه بلی ده لی: باشتر وایه نوژ بهرامبهر سوترهیه که بکریت، ئه مه لای زورینه واجب نیه، له ناو شهرعناسانی مهزه بهی ئیمامی ئه حمه ددا ئه م بوچوونه به ناو بانگتره^۲ ..

ئیبنوقودامه ی مه قدیسی ده لی: سوتره مهرجی نوژ نیه، هر باشتر وایه دانریت^۳ ..

شیخ ئیبنوبازی ره حمه تی له شهرحی فهرمووده ی ژماره (۲۴۴) ی کتیبی (بلوغ المرام) دا ده لی: ئه م فهرمووده یه به لگه یه لهسهر ئه وه ی که باشتره سوتره دابنریت ئه گهرجی تیریکیش بیّت. هر وه ها ده لی: باشتر وایه سوتره دانیت و لی نزیك بیته وه .. له شوینیکی تریشدا ده لی: نوژ خوین ئیمام بیّت یان مه ئمووم، سووننه ته سوتره یه که له پیش خو ی دانیت چونکه پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمانی پیکردوو ه .. ته ئکیدیش ده کاته وه که سووننه ته نه که فهرز، چونکه پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم به بی سوتره ش نوژی کردوو ه^۴ ..

^۱ بوخاری (۴۵۵/۲)، موسلیم (۵۹/۲)، بهیهقی (۲۷۲/۲) ..

^۲ ابن حجر: فتح الباری (۳۰۸/۳) ..

^۳ ابن قدامة: المغنی (۶/۴) ..

^۴ ابن باز: کیفیة صلاة النبي (ل ۴) ..

^۵ ابن باز: تحفة الاخوان بأجوبة تتعلق بركان الاسلام (ل ۸۱) ..

نه وانهی فهرموویانه واجبه: ریوایه تیکی ئیمامی نه حمده، به لام له شهرحی (واجب) یتیه کهیدا فهرموویانه: ناشیت وازی لی بهینریت، واته به مانای سووننه تی موئه ککه دهی لای شهرعناسانی تره، بویه لای ئەمانیش دانه نانی سوتره به نه نقه ستیش بیّت، نابیته هوئی بهتالبوونه وهی نوپژ.

به لگهی ئەمانیش نه وهیه که:

یه کهم: فهرمووده کانی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که فهرمانی تیدا به دانانی سوتره بو نوپژ کردوه:

۱- سهیدنا ئیبنوعومهر خوا لییان رازی بیّت گیراویتیه وه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: (لا تصلّ إلّا إلی ستره، ولا تدع أحدًا یمرُّ بین یدیک ؛ فإنّ أبی فلیقاتله، فإنّ معهُ قرین)^۱ واته: نوپژ به رهو سوتره نه بیّت مهیکه، نه شهیلیت کهس به بهر نوپژه که تدا بروات، نه گهر ههر گوئی نه دایه و رویشت، پالی پیوه نی، نه وه هاوړپئی (پالنه ری) خراپی له گه لدایه.. له ریوایه ته کانی تر دا ده لی نه وه شهیتانی له گه لدایه:

۲- فهرمووده یه کی تر که سهیدنا نه بو سه عیدی خودری خوا لی رازی بیّت دهی گیریته وه ده لی: (إذا صلی أحدکم فلیصل إلی ستره ولیدن

^۱ موسلیم (۵۰۶) و سه حیجی ئیبنوخوزمیه ژماره (۷۹۳).

مَتَهَا وَلَا يَدْعُ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْتَهُ وَبَيْنَهَا فَإِنْ جَاءَ أَحَدٌ يَمُرُّ فَلْيَقَاتِلْهُ فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ^۱ ..

۳. ههروهها فهرمووده که ی سهیدنا سههلی کور ی نه بو سهه سههه خوا لپی رازی بیته که دهگپرتهوه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: (إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى سِتْرَةٍ فَلْيَنْدِنْ مَتَهَا لَا يَقْطَعُ الشَّيْطَانُ عَلَيْهِ صَلَاتَهُ)^۲ .. واته: نه گهر که سیکتان نوپزی بهرام بهر سوتره په که ده کرد با نه وهنده لپی نزیک ببیتهوه که ری نه دات شهیتان نوپزه که ی پی بپریت ..

۴. فهرمووده که ی سهیدنا سهه بهری کور ی مه عبده ی جهه نی خوا لپی رازی بیته که ده لئ: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمانی داوه که: (لَيْسَ تَرَى أَحَدًا مِنْكُمْ وَلَوْ بَسْمًا)^۳ .. نه گهر که سیکتان تریکیش بچه قینیت و بیکات به سوتره با بیکات ..

۵. ههروهها فهرمووده که ی تری سهیدنا ئیبنو عومه ر خوا لپیان رازی بیته که ده لئ: (كَانَ الثَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ يَوْمَ الْعِيدِ

^۱ نه بوداود (۱۱۱/۱)، نه سائی (۱۲۲/۱)، بهیهی (۲۷۲/۲) ته حاوی (۲۶۵/۱)، حاکم (۲۵۱/۱)، ئیبنو ئه بی شهیه (۳۱۲/۱) شیخی ئه لبانی له (صحيح الجامع ۶۵۱) دا دهفه رموی سههیه: شیخ مه شهوور سهه نه له (أخطاء المصلين ل ۷۶) دا دهفه رموی سهه نه.

^۲ ئیبنو ئه بی شهیه له: (المصنف ۳۱۲/۱)، ئیمامی نه حمه د له المسند / توپزینه وه ی شیخ نه حمه د شاکر که به سهه یی ناساندووه (۴۵۲/۱۲ - ۱۶۰۵۵)، نه سائی (۷۴۵) شیخی ئه لبانیش له (تمام المنة ل ۲۰۴) دا هه ر به سهه یی ناساندووه ..

^۳ ئیمامی نه حمه د له موسنه ده که ی خو ی (۱۲۸/۱۲ - ۱۵۲۷۷)، ئیبنو ئه بی شهیه (۳۱۱/۱)، ئیبنو حه جهری عه سه لانی له (بلوغ المرام ل ۶۷ ژماره ۲۵۴) شیخی ئه لبانیش به سهه یی داناو ه (مختصر الصحیحه ل ۱۰۲ - ۵۳۸).

أَمَرَ بِالْحَرْبَةِ فَتَوَضَّعَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَيُصَلِّيَ إِلَيْهَا^۱ واته: که پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم بو نوښری جهژن ته شریفی دهرده دهرده فهرمانی دهکرد که حهربهیهک (قهمهیهکی دریز یان شمشیریکی کورت) ی له پیش جی نوښره که یه وه بو بچه قییریت، تا بو بیته سوتره.

دوهم: رهفتاری پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم که

سوتره ی بو نوښر داناه:

۱. فهرمووده که ی نه بو جوحه یفه که دهلی: (خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْهَاجِرَةِ، فَأَتَى بَوْضُوءَ فَتَوَضَّأَ فَصَلَّى بِنَا الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَبَيْنَ يَدَيْهِ عَتْرَةَ وَلَا يَضْرُهُ مِنْ مَرٍّ وَرَاءَ ذَلِكَ^۲) واته: پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم له گهرمای نیوه پرودا ته شریفی هینایه لمان، ناوی دهست نوښریان بو هینا، دهست نوښری گرت و نوښری نیوه پروو عه سری کرد، عه نه زهیه کیشی^۳ له پیش خو ی دانابوو، نه وانه ی له و دیوو عه نه زه که وه تیده پهرین کاریگه ریبان له سهر نوښره که ی نه نه بوو..

۲. له ریوایه تیکی تر دا دهلی: (فَيَمُرُّ مِنْ وَرَائِهَا الْمَرْأَةُ وَالْجَمَانُ) واته: ژن و که رسواریش به ویدا تیده پهرین..

^۱ بوخاری (۴۹۴)، موسلیم (۲۵۴)، نیمامی نه حمده (۴۹۴/۵ - ۶۲۸۶).

^۲ بوخاری (۴۶۹)، موسلیم (۲۵۲).

^۳ عه نه زه: داریک بووه کو تاییه که ی ناسنی پیوه قایم کراوه (نیمامی نه وه وی: شهرحی

سه حیجی موسلیم ۱۷۴/۴) له عه سا دریزترو له رم کورتر بووه (مختار الصحاح ل ۲۴۱).

^۴ موسلیم (۴ / ۲۲۰).

۳. ههروهها ریوایهتی سهیدنا ئیبنو عومه ر خوا لییان رازی بیّت که دهلی: (أَنَّهُ كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْدُوا إِلَى الْمُصَلَّى وَالْعَتْرَةَ تَحْمَلُ وَتَتَصَّبُ بِالْمُصَلَّى بَيْنَ يَدَيْهِ فَيُصَلِّي إِلَيْهِ) ^۱ واته: پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم تهشرفی دهبرد بو ساحه ی نوئژی جهژن و عه نهزهیه کیشی له گه لّ خو ی دهبرد، لهو ی بهرامبه ر جینوئژه که ی خو ی دهیچه قاند...

۴. سهیدنا سه له مه ی کوری نه کوه ع خوا لی ی رازی بیّت دهلی: (أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَحَرَّى الصَّلَاةَ عِنْدَ الْإِسْطَوَانَةِ) ^۲ واته: پیغهمبهری خوی صلی الله علیه وسلم بینی له کۆله که ی مزگه وته که نزیک ده بووه تا نوئژی بهرامبه ر دهکات.. واته دهیکرده سوتره:..

۵. یان که سوارییه که ی خو ی ده کرده سوتره وهکو سهیدنا ئیبنو عومه ر خوا لییان رازی بیّت دهگیریتته وه: (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُغْرِضُ رَاحِلَتَهُ فَيُصَلِّي إِلَيْهَا) ^۳ واته: پیچی به سوارییه که ی (حوشتر بووبیّت یان ئیسترو گوئدریژ) ده کرده وه دهیکرده سوتره و نوئژه که ی داده به ست.

۶. یان حه ربه یه کییان بو دهچه قاندو ئه ویش علیه الصلاة و السلام دهیکرده سوتره، وهکو سهیدنا ئیبنو عومه ر خوا لییان رازی بیّت

^۱ بوخاری کتاب العیدین (۹۷۳ - ۲۱۴/۱)، نهسانی (۱۵۶۲)..

^۲ بوخاری (۴۵۷/۲ - ۵۰۲)، موسلیم (۵۹/۲ - ۲۶۴)، بهیهیقی (۲۷۰/۲) نیمامی نهحمه د (۴۸/۴).

^۳ بوخاری (۴۵۹)، بهیهیقی (۲۶۹/۲)، نیمامی نهحمه د (۱۲۹/۲).

دهگپرته وه: (كان ترکز الحربة فدامه يوم الفطر والتحر ثم يصلي).^۱ له ريوايه تيكي تر دا: (كان يركز الحربة يوم العيد فيصلي إليها).^۲ ..

۷. جي خه وتني كردوته سوتره: عائشه خان خوا لبي رازي بيت دهگپرته وه: (لقد رأيتني مضطجة على السرير فيجئ النبي صلى الله عليه وسلم فيتوسط السرير فيصلي)^۳ ده تبيني من له سهر پيخه فه كه راکشوم، پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم ته شريفى دههينايه وه، له ناستي ناوه ندى پيخه فه كه نوپژى ده كرد... يه عني جي نووستنه كه ي عائشه خانى ده کرده سوتره، له کاتيکدا كه نه وپشى له سهر راکشابوو..

۸. سوتره يه كي تر دارو دره خته كه پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم نوپژى له بهرام بهريدا کردوو، سهيدنا على خوا لبي رازي بيت ده لي: (كان النبي صلى الله عليه وسلم يصلي إلى شجرة) واته: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم بهرام بهر به دره ختيك نوپژه كه ي ده كرد، يه عني ده يکرده سوتره ي خو ي..

۹. عائشه خان خوا لبي رازي بيت دهگپرته وه كه سوتره يه كي تری پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم چه سيريكي لوول کراو بووه كه به رۆژ رايده خست و به شهو لوولى ده کردو له پيش خو ي دايدنه و ده يکرده سوتره ي نوپژى شهوانى: (كان لرسول الله صلى الله عليه وسلم حصير يبسطها بالنهار ويحتجزها بالليل فيصلي إليها).^۵

^۱ بوخارى (۴۵۴/۲)، موسليم (۵۵/۲).

^۲ بوخارى (۴۹۸).

^۳ بوخارى (۵۰۸)، موسليم (۲۷۱).

^۴ نيمامى نه حمهد (۱۶۱۱۸۸/۲) توپژينه وه ي شيخ نه حمهد شاکر ده فهرموى: سه حيجه.

^۵ نه سائى (۷۵۹) شيخي نه لبانى به سه حيجى ناساندوووه: صحيح النسائى (۷۶۲).

سپیه: لاواز کردنی حوکمی ریوایه تی فهرمووده ی نوپزی

پهغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم بی هه بوونی دیوار:

ئهم شهرعناسه بهرپزانه له بهرپه رچدانه وهی بوچوون و به لگهی جمهوری شهرعناساندا که فهرمووده که ی سهیدنا ئیبینوعه بباسه خوا لئی رازی بیت که فهرمووی: (قال: أقبلت علی حمارِ أتان، ورسولُ الله صلی الله علیه وسلم یصلي بالناسِ بمتی إلى غیرِ جدار، فمَررتَ بَینَ یدَی بَغضِ الصَّفِّ، فترَلتَ وأرسلتَ الأتانَ ترتع، ودخلتَ الصَّفَّ فلمَ یَترکْ ذلکَ علی أحدٍ) ^۱ واته: به سواری ماکه ریکه وه هاتمه مینا، بینیم پهغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نوپز دهکات، بی نه وهی رووی له دیواریک بیت، منیش به بهر ریزی نوپز خویناندا رویشتم، دابه زیم و لیگه رام ماکه ره که بله وه پیت و خویشم چوومه ریزی نوپزه وه، که سی نکوولی نه وهی لی نه کردم.. شهرعناسان ده لئین: مه بهستی نه وهیه بی نه وهی سوتره یه کی بو خوی دانابیت ^۲.. ئهم پوله شهرعناسه بهرپزه ده لئین: نه بوونی دیوار له

^۱ بوخاری (۱۹۹/۱ - ۴۹۳)، موسلیم (۱۷۲/۴)، ئیمامی مالک: الموطأ (۳۶۷ ل ۱۰۲).

^۲ السرخسی: (المبسوط ۴۶/۲)، ئیبینونوجهیم: (البحر الرائق ۹۵/۴)، ئیبینو عابدين: رد المختار (۴۹۸/۴)، محمد الفهریبی: مواهب الجلیل لشرح مختصر خلیل (۱۳۶/۴) رای ئهم بهرپزانه شی تیدایه: ئیبینو عهرفه، ئیبینوعیاز، ئهلباجی، ئیبینولعه ره بی، ئیبینوعه بدولبیر، ئیبینولحه بیب و ئیبینوروشد، ئیمامی شافیعی له: اختلاف الحدیث (ل ۹۷) ئیمامی نه وهی له روضة الطالبین (۳۹۸/۱)، ئیبینوقودامه: المغنی (۶/۴)، ئیبینوحه جهر: فتح الباری (۳۹۸/۳)، سه نعانى: سبل السلام (۲۰۲/۱) ..

بهرامبهر نوښتی پیغمبهری خوادا صلی الله علیه وسلم ری له وه ناگریت که سوتره ی دانه نابیت ..^۱

ئیبنو حه جهری هه یتهمی که توښه ره وه یه کی که وره ی مه زه به ی نیمامی شافیعیه، خاوه نی کتیبی توحفه یه که مهرجه عییه تی زورینه ی مه لای کورده، ده لی: فه رمووده کان به لگهن له سهر نه وه ی که هر ده بیت سوتره له بهر نوښت دا دانی، تا ری له خه لکی بگریت که به بهر نوښت که یدا تی نه په رن.. دواتر ده لی: ئاخر بویه لای هه ندیک له شه رعناسان سوتره دانان واجبه ^۲ ..

شه وکانی ده لی: نه وه فه رمووده یه کی که ده لی: (لا تصل إلا إلى ستره)^۳ واته: نوښت به ره و سوتره نه بیت نه یکه یت.. به لگه یه له سهر نه وه ی که دانانی سوتره واجبه ^۴. له شوینیکی تریشدا ده لی: زورینه ی فه رمووده کان له سهر نه وه ن که دانانی سوتره و دیاری کردنی له پیش نوښت خوینه وه فه رمانه و فه رمانیش بو واجب بوونه ^۵ ..

شیخی نه لبانی ده لی: هر نه وه نده ی که بووتریت سوتره سوننه ته و دانانی باشته ر، نه مه پیچه وانه ی کومه لیک فه رمووده یه که هه ندیکیان به ره له سته ی له نوښتی بی سوتره ده کن ^۶ ..

^۱ نه مه بوجوونی ئیبنو حه زمه: المحلی (۸/۴)، ئیبنو حه جهری هه یتهمی: الفتاوی الفقهیه الکبری (۹۰/۲)، الشوکانی: السیل الجرار (۱۷۶/۱) و نیل لاوطار (۵/۲)، نه لبانی: أصل صفة صلاة النبي صلی الله علیه و سلم (ل ۸۲) و تمام المنة (ل ۳۰۰) و حجة النبي (ل ۲۰) ..

^۲ الفتاوی الفقهیه الکبری (۱۴۱/۲).

^۳ موسلیم (۵۰۶) و سه حیجی ئیبنو خوزمیه ژماره (۷۹۳).

^۴ نیل الاوطار (۵/۲).

^۵ الشوکانی: السیل الجرار (۱۷۶/۱).

^۶ تمام المنة (ل ۳۰۰).

من پيم وايه دانانی سوتره له پيش نوپۆژ خوین سوونهتی
موئه ککه دهیه و دانه نانی کاریگهری له سهه ته واویتی نوپۆزه که نیه. نه گهر
وا نه بوايه حه تمه ن یاوه ران و تابعین دانانی سوتره یان له هه موو
نوپۆژیکیاندا ده کرده رهفتاریکی چۆنیه تی په رستن، ئه وساته پيشه وایانی
شه رعناسییش دانانی سوتره یان به فه رزیکی نوپۆژ هه ژمارد ده کرده..
والله اعلم.

★ ★ ★

کیشانی خهت و قه راغی به رمال بۆ سوتره:

دانانی سوتره سوننه ته به لام مه رجه:

- سوتره که بستیک به رز بیته.

- سی بال (مه ترو نیویک) له پییه کانه وه به ئاراسته ی قیبله دوور بیته.

- سوتره ی ئیمام بۆ مه ئوممه کانی شه .. بۆیه له کاتی پیویستدا رویشتن به بهر نوپۆژی مه ئمووگاندا شیاوه.

- نه گهر له دهشت بوو، هیچی ده ست نه کهوت بیکات به سوتره، ده شیته له و دیو حی سوجه ده که یه وه خه تیک بکیشیته، باشتر وایه خه ته که به شیوه ی که وانه یان لاکیشه بیته، تا بزانیته ئه و له و شوینه دیاری کراوه دا نوپۆژ ده کات..

- داخستنی به رمال به بیدعه نازانم، سنوری به رماله که ش سوتره یه، چونکه حیکمه تی سوتره ئه وه یه که به ده ور به ر راگه ینریت که نوپۆژ ده کات، راخستنی به رماله که، هه م راگه یان دنه هه م دیاری کردنی سوتره.

★ ★ ★

باسی پینجه م: تیپه ربوون به بهر نویتزدا

نویتز که دابه سترنا نابیت کهس به بهریدا بروات، واته به نیوان نویتز خوین و جی سوجه کهیدا، که له وانیه سوتره یه کی لی دانابیت، به لام تیپه ربوون بهو دیوی سوتره کهدا قهیدی نیهو شیاهو..

حیکمه تی تیپه رنه بوون به بهر نویتزدا:

شهرعناسان له حیکمه تی نهمه کولینونه ته وه.. چونکه دیوویانه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نهم مهسه له یه یه وه ونده به سخت و توند گرتوه که کابرای نویتز خوین بو یه هیه شه رپال له گه ل تیپه ربوودا بکات و نه هیلیت به بهر نویتز کهیدا تیپه ریت، وه ک دمه رموی (اذا صلی احدکم الى شیء یستره من الناس، فأزاد احدنا أن یجتاز بین یدیه فلینفعه. فإن أبی فلیقاتله. فإتما هو شیطان) واته: نه گهر که سیکتان نویتزی ده کردو سوتره ی له نیوان خو ی و خه لکیدا دانابوو، پاشان که سیکتان وویستی به بهر نویتز کهیدا تیپه ریت با نه هیلیت، نه گهر کولی نه دا با به شه رپال ری لی بگریت، چونکه نه وه شهیتانه وا دهکات (یان شهیتانه وای پی دهکات) ..^۲

^۱ بوخاری (۳۶۳/۱) موسلیم (۵۰۵). چهن دین ریوایه تی تری له سهیدنا نه بو سه عیدی خودریه وه خوا لی رازی بیت هیه که شیخی نه لبانی تویتزینه وه ی له سه ریان کردووو به سه حیجی ناساندوون (صحیح ابی داوود ۶۹۷)، (صحیح ابن ماجه ۷۸۸)، (صحیح الجامع ۶۱) ^۲ نهمه پالپوومان و ری لیگرتنی تی نه ک و مگو هه ندیک له شه رعناسانی دواینی مهزه بی شافعی لیکیان داوته وه که به پی له فزه که بو ی هیه وا لییدا گهر بیشیکوژیت قهیدی نیه، چونکه خوینی نیه!! خو پال پوومان و راکیشانی تیپه رکه گه وره تره له تیپه ربوونی کابرا به بهر نویتز کهیدا.. نهمه ش ری نه دراوه ج جای گوشتار و گوشتنی!!

هه ندیک له شهرعناسان فهرموویانه بو ئه وهی نویژه که ی نه برن، چونکه له فهرمووده ی سه حیددا هاتوو ه که تیپه رپوونی ئافرمت و که رو سه گی رهش^۱ به بهر نویژدا نویژه که به تال ده که نه وه: (عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا لَمْ يَكُنْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ آخِرَةِ الرَّحْلِ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ صَلَاتَهُ: الْمَرْأَةُ وَالْجَمَارُ وَالْكَلْبُ الْأَسْوَدُ قَالَ قُلْتُ: يَا أَبَا ذَرٍّ، مَا بَالُ الْكَلْبِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْكَلْبِ الْأَحْمَرِ مِنَ الْكَلْبِ الْأَصْفَرِ فَقَالَ يَا ابْنَ أَخِي، إِنِّي سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا سَأَلْتَنِي فَقَالَ الْكَلْبُ الْأَسْوَدُ شَيْطَانٌ)^۲ سهیدنا ئه بوزه ری غیفقاری خوا لیی رازی بیٹ گپرایه وه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: هه ره که سیک که نویژی ده کردو سوتره یه کی به قه دهر ته خته ی پشتی کورتان^۳ دانه نابوو، نویژه که ی ده بریت ئه گهر ئافرمت و که رو سه گی رهش به بهر نویژه که ییدا تیپه رپوون.. به ئه بو زهرم ووت: جیاوازی سه گی رهش و سه گی سوور یان سه گی زهرد جیه؟! فهرمووی منیش ئه و پرسیاره م له پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم کردوو، فهرموویته ی: سه گی رهش شهیتانه.. له ریوایه تیکی ترده ده فهرموی (الْمَرْأَةُ الْحَائِضُ)^۴ واته ئافرته ی حه یزدار.. مه به ست له ئافرته ی بالغه نه که له و کاته یدا له حالته ی سووری مانگانه یدا بیٹ، چونکه زانینی ئه وه بو نویژ خوینه که زه حمه ته..

^۱ مسلم بشرح النووی ۴ / ۱۳۶

^۲ ئیمامی ئه حمه د (۲۰۴۱۴) نه سائی (۷۴۲)، ترمزی (۳۱۰)، ئیبنوماجه (۹۴۲).

^۳ ته خته یه که له پشتی کورتانی سوارییدا بووه، وه کو هه و دج (کورتان) ی حوشر، که حوشر سوور پالی پیوه ده دایه وه..

^۴ ئیمامی ئه حمه د (۳۰۷۱) نه سائی (۷۴۳)، ئه بو داوود (۶۰۳)، ترمزی (۳۱۰)، ئیبنوماجه

هه نديکي تر فهرموويانه، بۇ ئه وهى تىپه رپه که گوناحبار نه بيت، چونکه له فهرموودهى سه حيددا هاتووه که نه گهر کابراى تىپه ر بزانيت چ گوناحيکي ديته گهر دن به سال دوه ستا تا نويزه که ته واو ده بوو: (لؤ يعلّم المارُ بين يدي المصلي ماذا عليه لكان أن يقف أربعين خيراً له من أن يمرّ بين يديه)^۱ واته: نه گهر تىپه ر بوو به بهر نويزى نويز خوينا ده يزاني چي ده که ويته سهر، تا چل بوه ستايه باشر بوو بوى وه که له وهى به بهر نويزه که يدا تىپه ر بيت. له ريوايه تيکي تر دا چل پاي ز بوه ستايه^۲!

هه يانه فهرموويه تي: بۇ ئه وهى نويز خوينا که مه شغوول نه بيت به بزواتى تىپه رپه که وه، چونکه نه وه له خواپه رستي دا يه وه نه م به هاتو چو که ي نه وه مه شغوول ده کات.. نه مه ش راسته..

فهرمووده کان: نه م باسه له سهر کو مه ليک فهرمووده دامه زرا وه، که شهر عناسان له بهرام بهر هه نديکيان راجوييان هه يه، سه ر هتا فهرمووده کان به يني نه وه، له گه ل بۇ چو وني شهر عناسان له سهر سه نه ديان، ئينجا نه وه حو که مي لي يانه وه ده فامر يته وه:

۱- نه وه فهرمووده ي که عبدالله ي کو ر ي ساميت خوا لي يان راز ي بيت له سه يدا نه بوزه ر ي غيفاري خوا لي راز ي بيت ده گير يته وه: (يقطع صلاة الرجل؛ إذا لم يكن بين يديه قيد آخره الرجل الجمار، والكلب الأسود، والمرأة. فقلت: ما بال الأسود، من الأحمر، من الأصفر، من الأبيض؟ قال: يا ابن أخي! سألت رسول الله صلى الله عليه وسلم كما

^۱ بوخارى (۵۱۰)، موسليم (۵۰۷).

^۲ ريوايه تي به ززاره که هه يسه مي ده فهرموي: (رجالها رجال الصحيح).

سألتني، فقال: الكلبُ الأَسْوَدُ شَيْطَانٌ^۱ واته: ئەگەر له پيش جينوپزي
 كابرادا تهخته يهك وهكو تهخته ي كورتاني سواربي دانه نرابيت،
 گویدرپزو سهگي رهش و ئافرمت ئەگەر به بهر نوپزه كه دا تپه پرن،
 به تالی ده كه نه وه، عبدالله دهلی: و وتم: باشه بوچی هه ره سهگي رهش،
 سهگي سوورو زهرد بو نا؟! فهرمووی برازای خوّم، منيش نه وه له
 پيغه مبهري خوا پرسى فهرمووی: سهگي رهش شه يتانه..

۲ - فهرمووده كه ي نه بهوره يره خوا ليی رازی بيّت كه دهلی:
 پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم ده فهرمووی: (يَقْطَعُ الصَّلَاةَ: الْمَرْأَةُ
 وَالْحِمَارُ وَالْكَلْبُ، وَيَقِي ذَلِكَ مِثْلُ مُوَحَّرَةِ الرَّحْلِ)^۲ واته: ئافرمت و
 گویدرپزو سهگ نوپز ده پرن (به تپه پربوونيان به بهر نوپزدا) نه وه ي
 ريبان لي ده گريت، شتيكي وهك نه وه تهخته داره ي پشتي كورتانه، كه
 پالی پيوه ده درپته وه.

۳ - فهرمووده كه ي عائشه خان خوا ليی رازی بيّت كه فهرمووی:
 (أَنَّه ذَكَرَ عِنْدَهَا مَا يَقْطَعُ الصَّلَاةَ فَقَالُوا يَقْطَعُهَا الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَالْمَرْأَةُ
 قَالَتْ: لَقَدْ جَعَلْتُمُونَا كِلَابًا! لَقَدْ رَأَيْتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي
 وَإِي لَبَيْتِهِ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ وَأَنَا مُضْطَجِعَةٌ عَلَى السَّرِيرِ فَتَكُونُ لِي الْحَاجَّةُ
 فَأَكْرَهُ أَنْ أَسْتَقْبِلَهُ فَأَتَسَلَّ إِسْلَامًا)^۳ واته: كاتيك لاي عائشه خان خوا ليی
 رازی بيّت نه وه فهرمووده يان باس كرد كه به تپه پربووني ئافرمت و
 كه ره سهگي رهش به بهر نوپزدا نوپزه كه به تال ده بيته وه، فهرمووی:
 نه ري كردتاني به سهگا! من خوّم پيغه مبهري خوا صلى الله عليه

^۱ مسلم (۲۳۸/۴).

^۲ سه حيجي موسليم به شهرحي نه وه وي (۱۶۹/۳).

^۳ بوخاری (۴۸۹، ۴۹۱، ۴۹۲).

وسلم بينيوه که نوښتی کردووه، من له نيوان نه وو قیبله دا بووم، له سهر پځه فه که راکشابووم که پښوښتیه کم بو دهاته پښ نه مده خواست رووه و رووی ههستم، بوځه به نه سپای له ولاره دهکشامه دواوه.

۴ - ریوايه ته که هی فه زلی کوری عه بباس خوا لیان رازی بیت که فه رموی: (أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَخُنُ فِي بَادِيَةِ لَنَا، وَمَعَهُ عَبَّاسٌ ؛ فَصَلَّى فِي صَحْرَاءَ، لَيْسَ بَيْنَ يَدَيْهِ سِتْرَةٌ ؛ وَحِمَارَةٌ لَنَا وَكَلْبَةٌ تَغْبِثَانِ بَيْنَ يَدَيْهِ ؛ فَمَا بَالِي ذَلِكَ) ^۱ واته: نیمه له دهشت بووین، پځه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ته شریفی هی نایه لمان، عه بباسیش له خزمه تیدابوو، له و بیبانه نوښتی کرد، سوتره ی دانه نا، که رو سه گیکیشمان بوو یاریان له بهر دهست و له ملاولایه وه ده کردو گوښی نه ده دانی..

۵ - فه رمووده که هی نه بو جوحه یفه که دهلی: (خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَاجِرَةِ، فَأَتَيْ بَوْضُوءَ فَتَوَضَّأَ فَصَلَّى بِنَا الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَبَيْنَ يَدَيْهِ عَتْرَةٌ وَلَا يَضُرُّهُ مِنْ مَرٍّ وَرَاءَ ذَلِكَ) ^۲ واته: پځه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له گهرمای نیوهرودا ته شریفی هی نایه لمان، ناوی دهست نوښتیان بو هی نا، دهست نوښتی گرت و نوښتی نیوهرودا عه سری کرد، عه نه زه یه کیشی ^۳ (گوچان) له پښ خو ی

^۱ نه بوداود (۱۹۱/۱) نه وهی له (المجموع ۲۵۱/۳) ده فه رموی: (إسناده حسن) به لام شیخی نه لبانی به زعیفی ناساندووه (ضعیف سنن أبي داود ص ۶۸) و (ضعیف النسائي ۳۰/۷۵۳).

^۲ بوخاری (۴۶۹)، موسلیم (۲۵۲).

^۳ عه نه زه: داریک بووه کوتاییه که هی ناسنی پځه قایم کراوه (نیمامی نه وهی: شهرحی سه حیجی موسلیم ۱۷۴/۴) له عه سا دریزترو له رم کورتتر بووه (مختار الصحاح ل ۲۴۱).

دانا بوو، نهوانه ی له و دیووو عه نه زه که وه تیده په رین کاریگه رییان له سهر نويزه که ی نه م نه بوو..

۶. له ریوایه تیکی تریدا دهلی: (يَمْرُ مِنْ وَرَائِهَا الْمَرْأَةُ وَالْحِمَانُ) ^۱ واته: ئافرمت و گویدرېز له و دیوووه وه تیپه ر ده بن..

۷. له ریوایه تیکی تریدا دهلی: (النَّاسُ وَالذَّوَابُ يَمْرُونَ بَيْنَ يَدَيِ الْعَتْرَةِ) ^۲ واته: خه لک و گیانله به ران به و دیوی گوچانه که دا دهاتن و ده چوون.

۸. فه رمووده ی سه ی دنا نه بو سه عیدی خودری خوا لی رازی بیته که دهلی: (قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَقْطَعُ الصَّلَاةَ شَيْءٌ، وَادْرُؤُوا مَا اسْتَطَعْتُمْ؛ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ) ^۳ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ده فهرموئ: نويز به هیچ شتیک به تال نابیته وه به لام نه گهر که سیک یان شتیک هاته پیش نويزتان مه یهیلن و تا ده توانن پالی پیوه نینه وه، چونکه نه وه شهیتانه. (شهیتان پالی پیوه ده نیته تا بیته بهر نويزه که).

۹. فه رمووده که ی ئیبنوعه بباس خوا لی رازی بیته که دهلی: (أَقْبَلْتُ عَلَى حِمَارِ أَتَانٍ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي بِالنَّاسِ بِمَتَى إِلَى غَيْرِ جِدَارٍ، فَمَرَزَتْ بَيْنَ يَدَيِ بَعْضِ الصَّفِّ، فَتَرَلْتُ وَأُرْسَلْتُ الْأَتَانِ تَرْتَعُ، وَدَخَلْتُ الصَّفَّ فَلَمْ يُتَكِرْ ذَلِكَ عَلَيَّ أَحَدٌ) ^۴ واته: به سواری ماکه ریکه وه هاتمه مینا، بینیم پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم

^۱ بوخاری (۷۵۷/۱)، موسلیم (۲۳۱/۴).

^۲ بوخاری (۶۳۹/۱)، موسلیم (۲۲۰/۴).

^۳ نه بو داوود (۱۹۱/۱)

^۴ بوخاری (۱۹۹/۱ - ۴۹۳)، موسلیم (۱۷۲/۴)، ئیمامی مالک: الموطأ (۳۶۷ ل ۱۰۲).

نوێژ دەکات، بێ ئەوەی رووی لە دیواریک بێت، منیش بەبەر ریزی نوێژخویناندا رویشتم، دابەزیم و لێگه‌رام ماگه‌ره‌که‌ بله‌وه‌رپێت و خۆشم چوومه‌ ریزی نوێژه‌وه‌، که‌سی نکوولی ئەوه‌ی لێ نه‌کردم. شه‌رعناسان ده‌لێن: مه‌به‌ستی ئەوه‌یه‌ بێ ئەوه‌ی سوتره‌یه‌کی بۆ خۆی دانابێت..

به‌لگه‌ی ئەوانه‌ی که‌ ده‌لێن نوێژ به‌ تێپه‌رپوونی ئەو سی

توخمه‌ به‌تال نابیته‌وه‌ :

ئهمه‌ بۆچوونی زۆرینه‌ی جمهوری شه‌رعناسانه‌ و رایان ده‌به‌نه‌وه‌ سه‌ر سه‌یدنا عه‌لی و سه‌یدنا عوسمان و سه‌یدنا ئیبنوعومه‌ر خوا لێیان رازی بێت، هه‌روه‌ها ئیمامی مالیک و سوفیانی سه‌وری و ئیمامی شافیعی (که‌ به‌تالبوونه‌وه‌ی نوێژه‌که‌ی وا لیکداوه‌ته‌وه‌ که‌ پاداشته‌که‌ی ته‌واو نابێت) بۆیه‌ کردنه‌وه‌ی فه‌رز ناکات.. بۆچوونی مه‌درسه‌ی ره‌ئیش وایه‌١.. به‌لگه‌شیان:

. یه‌که‌م: فه‌رمووده‌ی سییه‌م (عائیشه‌خان خوا لێی رازی بێت):

(وَإِنِّي عَلَى السَّرِيرِ بَيْنَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ) واته‌: که‌ نوێژی کردووه‌ صلی الله علیه وسلم من له‌ نیوان ئەوو قیبله‌دا بووم، له‌سه‌ر پێخه‌فه‌که‌ راکشابوووم..

ره‌تکردنه‌وه‌ی ئەمه‌: ئیبنوخوزیمه‌ له‌ کتیبه‌که‌ی خۆیدا

(باب)یکی کردۆته‌وه‌ له‌ژێر ناوینیشانی: (باب: ذکر الدلیل علی أن هذا

^۱ به‌غه‌وی: شرح السنة (۲/۴۶۲)، المحلی (۲/۳۲۳)، صحیح ابن خزیمة (۲/۲۳)، مجموع الفتاوی (۲۱/۱۶)، زاد المعاد (۱/۷۹)، نیل الأوطار (۳/۱۶)، تمام المنة (ل/۳۰۷)، بن باز: فتاوی مهمة تتعلق بالصلاة (ل/۴۵-۴۶)، الشرح المتع (۳/۳۹۲).

الخبر - أي: حديث أبي ذر- في ذكر المرأة ليس مضاد خبر عائشة^۱، دهلی: فهرمووده که ی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ری له نوپز کردن ناگریت له بهرام بهر کولانه ی سهگ و تهویله ی گویدرپز و جی خوی ئافرمت، تا نه و فهرمووده یه ی عائشه بپیته رمت کردنه وه ی فهرمووده کانی تر.. فهرمووده که ی عائشه خانیش رؤشنه که نافه رموی به بهر نوپزه که یدا تیپه ر بووم..

ئیببول فهیم دهلی: نه وه سه لپنراوه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی که تیپه ر بوونی ئافرمت و گویدرپز و سهگی رهش به بهر نوپزدا به تالی ده که نه وه.. نه مه له ریواپه ته کانی نه بو زهرو نه بوهورهیره و عبدالله ی کوری موغه فقه له وه خوا لییان رازی بیته به سه نه دی سه حجه وه هاتوو، نه وی به ره ه لستی نه م فهرموودانه دهکات (صحيح غير صريح أو صريح غير صحيح) سه حجه ی غهیره راشکاوه یان راشکاوی غهیره سه حجه! ده سیته که سیک له پیشته وه نوست بیته و نوپز بکهیت، به لام ناشیته نه و که سه به بهر نوپز تدا تیپه ر پیته، نه مه ی عائشه خانیش که له پیش نوپزی پیغه مبهری خوا دا صلی الله علیه وسلم راکشاه، غهیری تیپه ر بوونه به بهر نوپزیدا^۲..

^۱ صحيح ابن خزيمة (۲/۲۱).

^۲ ئیببول فهیم: زاد المعاد (۱/۳۰۶).

. دووهم: فهرمووده‌ی چوارهم (سه‌یدنا فه‌زلی کورپی عه‌بباس

خوا لیلی رازی بیټ)..

ره‌نگردنه‌وه‌ی نه‌مه: نه‌مه له چهند لایه‌نیکه‌وه رمت کراوه‌ته‌وه:

۱. فهرمووده‌که زه‌عیفه، چونکه فاسلیک له سه‌نده‌که‌دا هه‌یه، عه‌بباس کورپی عوبه‌یدوالله‌ی کورپی عبدالله‌ی کورپی عه‌بباسه و فه‌زل برای باپیریټی و فاسلیک له نیوانیاندا هه‌یه^۱ ..

۲. عه‌بباس خوی له لای فهرمووده‌وانان نه‌ناسراوه و ریوایه‌تی تری نیه، ئیبنولقه‌تتان ده‌لی: حالی نه‌زانراوه^۲ ..

۳. له یه‌ک ریوایه‌تیدا ده‌لی: (لیس بین ینیه ستره) نه‌ویش ریوایه‌تی یه‌حیای کورپی نه‌ییوبه، له ریوایه‌ته‌کانی تردا (ئیبنو جوهریج له محمدی کورپی عومره‌وه) نه‌و بر‌گه‌یه‌ی نیه.. یه‌حیاش راست‌گوویه، بویه نه‌م فهرمووده به‌و زیاده‌یه‌وه به زه‌عیف داده‌نریټ، پیی ده‌وتریټ مونکه‌ر..

۴. له گریمانی سه‌حیحی فهرمووده‌که‌شدا، ئیحتیمالی نه‌وه هه‌یه که که‌رو سه‌گه‌که به بری سی بال، یان سی گه‌ز له پیغه‌مبه‌ری خواوه صلی الله علیه وسلم دووربووبن، نه‌وه‌ش بری دووری پیویسته له جی نوپژ^۳.

^۱ ئیبنو‌حه‌زم: المحلی (۲/۲۲۶)، ئیبنو‌حه‌جهریش له (ته‌ذیب‌الته‌ذیب ۵/۱۲۳) دا لایه‌نگری حوکه‌مه‌که‌ی ئیبنو‌حه‌زمی کردووه و ئیبنو‌قه‌ودامه‌ی مه‌قدیسیش (المغنی ۲/۸۲) فهرموویه‌تی قسه له‌سهر سه‌نده‌که‌ی هه‌یه..

^۲ ئیبنو‌حه‌جهر: ته‌ذیب‌الته‌ذیب (۵/۱۲۳).

^۳ بوخاری (۱/۷۶۲).

۵ - فهزل رهنگی سهگه که ی باس نه کردوو ه که ئایا رهش بووه،
 رهنگه رهش نه بووبیت چونکه ئه گهر رهش بوایه ده بوو سه رنج
 راکیشتر بیت و جی باس بیت، چونکه حوکمی شه رعی
 به تالبوونه وهی نوپۆژی پیوهیه.

سییه م: فهرمووده ی پینجه م (سهیدنا ئه بو جوحه یفه خوا
 لئی رازی بیت): (يَمْرُ بَيْنَ يَدَيْهِ الْجَمَارُ وَالْكَلْبُ لَا يَمْتَعُ) واته: گویدرپۆژو
 سهگ له بهرده ستیدا ده هاتن و ده چوون رییان لی نه ده گیرا..

ره تکرده وهی ئه مه: ئیمامی نه وهی له ره تکرده وهی ئه مه دا
 ده لی: ده شیته که له پشت سوتره وه هاتوچۆیان کردبیت، چونکه
 ریوایه ته کانی تری ئه وه فهرمووده یه روونتر باس له وه ده کهن، بۆ
 نموونه: ریوایه تی: (وَرَأَيْتَ النَّاسَ وَالذُّوَابَ يَمْرُونَ بَيْنَ يَدَيْ الْعَتْرَةِ) ۱ یان
 ریوایه تی: (فِيْمَرْ مِنْ وَرَائِهَا الْمَرْأَةُ وَالْجَمَارُ) ۲ یان: (وَلَا يَضْرُءُ مَنْ مَرَّ
 وَرَاءَ ذَلِكَ) ۳..

چوارهم: فهرمووده ی هه شته م (سهیدنا ئه بوسه عیدی خودری
 خوا لئی رازی بیت): (لَا يَقْطَعُ الصَّلَاةَ شَيْءٌ)..

ره تکرده وهی ئه مه: فهرمووده یه کی زه عیفه و زۆری ریوایه ت
 کردنی نایگه پینته به لگه یه ک که خواپه رستی پی دامه زریته..

۱ بوخاری (۶۳۹/۱)، موسلیم (۲۲۰/۴).

۲ بوخاری (۷۵۷/۱)، موسلیم (۲۱۶/۴).

۳ شه رحی نه وهی له سه ره موسلیم (۲۲۰/۴).

۴ ئه وانهی به زه عیفیان ناساندوو، ئه م فهرمووده وانه به پیزانه ن، ئیبنو حه زم: المحلی
 (۲۳۶/۲)، ئیبنولجه وزی: التحقیق (۴۲۷/۱)، ئیمامی نه وهی: شرح مسلم (۲۲۷/۴).

. پینجه م: فهرمووده ی نویم (سهیدنا ئیبنوعه بباس خوا لیان

رازی بیت): که به سواری ماکه ره که وه جوو بو مینا..

ره تکرده وه ی نهمه:

۱. له وه لامي به لگه پیهینانه وهیدا ئیمای نهبو زمرعه دهلی: نهم فهرمووده یی ئیبنوعه بباس راشکاوانه پیچه وانه ی فهرمووده کانی نهبو هورهیره و نهبوزهر ناکات، چونکه که ئیبنوعه بباس دهلی: (فَمَرَرْتُ بَيْنَ يَدَيْ بَعْضِ الصَّفِّ) واته به نیوان هه ندیک له ریزه گاندا رویشتم.. نهمه مانای نه وه نیه که به بهر نویژی پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم رویشتیبت که نه گهر سوتره ی دانابیت، سوتره که ی جه نابیان سوتره شه بو ریزه کانی دوا ی خوی. ههروه ها که دهلی: (إِلَى غَيْرِ جِدَارٍ) هه رچه نده ئیمای شافیعی^۱ به وه ی لیک داو هته وه که (سوتره ی نه بووه) به لام نهمه پراوهر نه وه ناگه ینیت، چونکه له وانیه یه پیش دیواره که سوتره ی دانابیت..

۲. نه وه سه لمینراوه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم عه نه زه ی پی بووه (که وه کو گوچان و قه لانگ بووه به لام سه ریکی ناسنی پیوه بووه) که نویژی کردوو له پیش خویه وه چه قاندویتی و کردویتی به سوتره، باس نه کردنی سوتره ی وا له و شوینه دا له

ئیبنو قودامه: المغنی (۸۲/۲)، ئیبنوتهمیمییه: مجموع الفتاوی (۱۶/۲۱)، ئیبنوحه جهر: فتح الباری (۷۷۴/۱)، شهوکانی: نیل الاوطار (۱۶/۳)، نه لبانی: تمام المنة (ص ۲۰۷).
^۱ طرح التثريب (۳۹۱/۲)، ابن الترماني: الجوهر النقي (۲۷۳/۲)، نیل الاوطار (۱۳/۳).

لایهن ئیبنوعه ببا سه وه نه فی هه بوونی سوتره ناکات.. چونکه له وانیه ئه وه به ریزه کانی پشته وه دا رویشتبیت و نهیدیبت..

۳ - ئه وهش سه لپنراوه که پێغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له سه فه ریدا یان له چوونه دهره وه ی بۆ نوپۆز له دهشت، حه ربه یه کی له گه ل خۆی ده برد، که له پیش جینو پۆزه که ی ده یچه قاندو ده یکرده سوتره.. ئه مهش رهفتاریکی به رده وامی بوو.. ئه مه بووه سووننهت و سیره ی خه لیفه وه ئه میره کانی دوا ی خۆی..

شه شه م: نه سخ بوونه وه ی: هه ندیک له شه رعناسان
فه رموو یانه ئه وه فه رموودانه ی که ده لپن نوپۆزی ئه وه که سه به تال ده بیته وه که ئافرهت و گویدرپۆز و سه گی رهش به بهر نوپۆزه که یدا تیپه ر ده بیته، وهک فه رمووده ی (یقطع الصلاة..) نه سخ بوته وه به فه رمووده ی (لا یقطع الصلاة شیء)!

ره تکردنه وه ی ئه مه: ئیما می نه وه ی ئه مه رهت ده کاته وه و ده لی: ئه مه قبوول نیه.. چونکه کاتیک باسی نه سخ ده کریته که لیکدانه وه ی فه رمووده کان بگاته بنبه ست و به رواری هاتنی فه رمووده کان بزانیته، له م فه رموودانه شدا کهس نه گه یشتوته بنبه ست و که سیش ناتوانیته کاتی هاتنی فه رمووده کان دیاری بکات، که کامیان پیش کامیان..

^۱ بوخاری (۷۵۲/۱).

^۲ وهکو ئیبنو عبدالبیر: التمهید (۱۶۸/۲۱).

^۳ شرح مسلم (۲۲۷/۴).

حەوتەم: پیکە وەسازاندن ولیکدانە وەیان: هەندیک

شەرعناسی تر فەرموویانە: دەشیت فەرموودە بەتالبوونە وە نوێژە کە بەو لیکدریتە وە کە ئەو سیانە دەبنە هۆی کە مبوونە وە پاداشتی نوێژە کە چونکە بوونە هۆی مەشغوول بوونی دل و هۆشی نوێژخوینە کە، لە بەرامبەریشدا فەرموودە (لا یقطع الصلاة...) بە مانای حەقیقەتی نوێژ بەتال نەبوونە وە لیکدریتە وە!!

رەتکردنە وە ئەمە: رەتکردنە وە ئەمەش بە وەیه کە:

۱ - فەرموودە تری مەرفوع هەیه کە راشکاوانە دەفەرموی: (تعاد الصلاة من ممر الجمار، والمرأة، والکلب الأسود) واتە: ئەو نوێژە گویدرێژو ئافرەت و سەگی رەش بەبەریدا دەروێن دەبی بکریتە وە..

بەلگە نوێژکردنە وە کە سەیدنا ئیبنوعومەریش خوا لییان رازی بیێ ئەم بەلگەیه بەهیزتر دەکات، ئەو هەیه کە توتکە کە بەبەر نوێژە کەیدا رویشت و نوێژە کە کردە وە: (وأعاد ابن عمر رضي الله عنه ركعة الصلاة من جزو مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ فِي الصَّلَاة) ..

۲ - هەر شتیک بەبەر نوێژدا بروات نوێژخوین مەشغوول دەکات، ئیتر بۆچی ئەو سیانە تاییبەتمەندی تییان وەرگرتوو؟! کە وابوو تیپەر بوونی ئەو سیانە کە دەبنە مایە بەتالبوونە وە نوێژ، هۆی تری هەیه..

^۱ سەحیحی ئیبنوخوزیمە (۲/۲۱).

^۲ ئیبنو ئەبی شەیبە: (۱/۲۸۲)، ئیبنوحەزمیش بە سەحیحی ناساندووە المحلی (۲/۳۲۳)

۳ - ئەم کۆکردنهوهو پیکهوه گونجاننده ههرچهنده نهسازیشه، ههچ بهلگهیهکی ئەسهرو نهزهری نهیه.. ئەگەر گریمانی سهحیحی بۆ دابنری دهبوو لهگهڵ فهرموودهکانی تردا که سهحیحن و گومانیان بۆ ناچیت ههولێ پیکهوه گونجانندیکی دروستی بۆ بدرایه، وهکو شیخی ئەلبانی دهلی: دهبوو ئەو فهرموودانهی تر به گشتی دابنرانایه و ئەمیش به تایبهتکار. واته بووترایه: ئەگەر سوتره ههبوو ههچ شتیک نوینز بهتال ناکاتهوه مهگەر ئەو سیانه.. خو له ریوایهتهکانیشدا ئەمه راشکاوانه هاتوو که له فهرموودهکهی ئەبو زهردا (یهکه میان) دهفهرموئ: (لا یقطع الصلاة شیء إذا كان بین یدیه کآخره الرخل) ههروهها له فهرموودهکهی ئەبو هورهیرهشدا (دووه میان) که دهفهرموئ: (یقطع الصلاة المرأة...) که تهحاوی به سهحیحی ناساندوو.. بهمهش ههموو فهرموودهکان پیکهوه سازاون و دزایهتیا لهگهڵ یهکتریدا نابیت.. کهوابوو تیپهپهروونی ئەو سیانه بهبهر نوینزدا بهتالی دهکاتهوه. ئەمهش رای ئیمامی ئەحمهدهو ئیختیاری ئیبنوتهیمیه شه..

بهلگهی ئەوانهی که دهلین نوینز به تیپهپهروونی ئەو سی
توخمه بهتال دهبیتهوه :

ئهمه بۆچوونی سهیدنا ئەنهس و سهیدنا ئیبنو عهباسه (که خوێ ریوایهتی سواری ماکه رهکهی گیراوه تهوه)، دیسان بۆچوونی حهسهنی بهسری و ئیبنو خوزیه مهو ئیبنو حهزم و قهولیک ئیمامی ئەحمه دو ئیختیاری ئیبنو تهیمیه و ئیبنول قهیمه و له توینزه رهوهی سهردهمیش

^۱ الالبانی: تمام المنه (ل ۲۰۷).

بؤچوونی شهوکانی و نه لسانی و بن بازو ئیبنو عوسیمینه.. هه موویان
بیان وایه که ده بیت نوښره که بکریته وه...^۱

راو بؤچوون و به لگهی ئه م پوله شه رعناسه، که بیان وایه
تیپه ربوونی ئه و سئ توخمه به بهر نوښردا به تالی ده که نه وه، له
رکتور دنه وهی به لگه کانی به رامبه ریاندا دیار بوو، زیاتریش له و:

۱- له فهرمووده کاندا که ووشهی (قطع الصلاة) هاتوو، مه به ست
لیی به تالبوونه وهی نوښره که یه.. زاهیری مه به ستیش داوای
کردنه وهی نوښره که یه، چونکه له فهرمووده ی لای ئه بو زه ری
غیفقاریدا خوا لیی رازی بیت هاتوو که پیغه مبه ری خوا صلی الله
علیه وسلم فهرموویه تی: (تعاد الصلاة من ممر الجمار، والمرأة،
والکلب الأسود)^۲ واته: ئه و نوښره ی گویدرینژو ئافرمت و سه گی رهش
به به ریدا ده رۆن ده بی بکریته وه..

۲- له بهر ئه مه بوو که سه یدنا ئیبنو عومه ر خوا لیان رازی
بیت رکاتیکی نوښری کردبوو، تووتکیک به بهر نوښره که یدا تیپه ری،
رکاته که ی کرده وه.^۳

۳- هه ندیک له شه رعناسان فهرموویانه: تیپه ربوونی یه کیک له م
سئ توخمه، نوښره که به تال ده کاته وه نه ک هه بوونی له ئاستی
نوښر خوینه که دا.. چونکه ئه وه سه لینراوه که پیغه مبه ری خوا صلی

^۱ به غه وی: شرح السنة (۲/۴۶۲)، المحلی (۲/۳۲۳)، صحیح ابن خزيمة (۲/۲۳)، مجموع الفتاوی
(۲۱/۱۶)، زاد المعاد (۱/۷۹)، نیل الأوطار (۳/۱۶)، تمام المنة (ل/۳۰۷)، بن باز: فتاوی مهمة تتعلق
بالصلاة (ل/۴۶-۴۵)، الشرح الممتع (۳/۳۹۲).

^۲ سه حیحی ئیبنو خوزیمه (۲/۲۱).

^۳ ئیبنو ئه بی شه یبه (۱/۲۸۲)، ئیبنو جه زمیش به سه حیحی ناساندوو له المحلی (۲/۳۲۳).

الله عليه وسلم نوێژی دەکردو عائیشەخان لە ئاستی قیبلەگەیدا راکشابوو، یان کە نوێژی لەسەر گویدرێژ کردوو. وەکو لە فەرموودەى سەیدنا ئیبنو عومەردا خوا لییان رازی بیټ هاتوو: (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى عَلَى حِمَارٍ وَهُوَ مُوجِبَةٌ إِلَى خَيْبَرَ) واتە: پیڤه‌مبەری خوا صلى الله عليه وسلم بەسەر گویدرێژیکه‌وه بوو بەره‌و خەیبەر دەچوو، هەر لەسەر گویدرێژەکه نوێژی کرد..

۳ - فەرموودەکه‌ی سەیدنا ئەبو هورەیره‌و ئەوه‌ی سەیدنا ئەبوزەر خوا لییان رازی بیټ، راشکاوانه‌ ده‌لێن: هەر نوێژیک یه‌کیك له‌و سێ توخمه‌: ئافره‌ت و گویدرێژو سه‌گ) به‌به‌ریدا تیپه‌رپیت، به‌تال ده‌بیته‌وه.

- پۆلیك شه‌رعناسی تر رایان وایه‌ که تهنه‌ا تیپه‌رپوونی سه‌گی ره‌ش به‌به‌ر نوێژدا به‌تالی ده‌کاته‌وه .. ئەمه‌ش بو‌چوونی عائیشه‌خانه‌ خوا لیی رازی بیټ، هه‌روه‌ها سەیدنا ئەنه‌س و سەیدنا ئیبنوعه‌بباس و سەیدنا ئەبوهوره‌یره‌ خوا لییان رازی بیټ که ئیمامی ئیسحاق و موجاهیدو مه‌کحوول و عیكره‌مه‌ش لییانه‌وه‌ وه‌ر گرتوون^۲ ..

حوکمی نوێژیک که به‌به‌ریدا تیپه‌رپوون :

شه‌رعناسان به‌ هۆی وه‌رگرتنی به‌لگه‌کان و چۆنیه‌تی تیگه‌یشتن لییان (له‌و روانگه‌یه‌وه) له‌ حوکمی ئەم نوێژدا که به‌به‌ریدا گوزەر کراوه راجوئ بوون:

^۱ موسلیم (۲۰۹/۵).

^۲ شرح السنّة (۴۳۳/۲)، ابن عبدالبر: التمهید (۱۸۷/۲۱)، مصنف ابن أبي شيبة (۲۸۰/۱).

جمهوری شهرعناسان دهلین نوپژه کهی ته واوه : چونکه

نهودی نوپژ بهتال دهکاتهوه دهستونپژر شکانه، نه مهش بوچوونی سهیدنا عوسمانی کورپی عهفان و سهیدنا عهلی کورپی نه بو تالیب و سهیدنا نوبه ی کورپی کهعب و سهیدنا حوزه یفه و عورووه قاسمی کورپی محمدموعبی و عوبه یده ی سهلمانی و سوفیانی سهوری و سه عیدی کورپی موسه ییبه، ریوایه تیکی زانراوی سهیدنا ئیبنو عومرو ئیبنو عه ببا سه و نیمامان نه بو حه نیفه و مالیک و شافیعیش کردوویانه بوچوونی مهزه بهی خو یان. به لگه شیان:

۱- (أَنَّ ذَكَرَ عِنْدَهَا مَا يَقْطَعُ الصَّلَاةَ فَقَالُوا يَقْطَعُهَا الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَالْمَرْأَةُ قَالَتْ: لَقَدْ جَعَلْتُمُونَا كِلَابًا) لَقَدْ رَأَيْتِ الثَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصِلِي وَإِي لَبَيْتِهِ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ وَأَنَا مُضْطَجِعَةٌ عَلَى السَّرِيرِ فَتَكُونُ لِي الْحَاجَّةُ فَأَكْرَهُ أَنْ أُسْتَقْبَلَهُ فَأَنْسَلُ إِتْسِلَالًا^۲ واته: کاتیک لای عایشه خان خوا لی رازی بیت نه و فهرموده یان باس کرد که به تیپه ربوونی نافرمت و کهرو سهگی رهش به بهر نوپژدا نوپژه که بهتال ده بیته وه، فهرمووی: نه ری کردتانی به سهگ! من خوم پیغه مبهری خوام صلی الله علیه وسلم بینووه که نوپژی کردووه، من له نیوان نه وو قیبله دا بووم، لهسهه پیخه فه که راکشابووم، که پیویسته کم بو دهاته پیش نه مده خواست رووه و رووی ههستم، بو یه به نه سپایی له ولاره ده کشامه دو اوه.

النووی: المجموع (۲/۲۵۰).
بوخاری (۴۸۹، ۴۹۱، ۴۹۲).

شهرعناسانی به‌رامبهر فه‌رموویانه:

یه‌که‌م: ئەمه تیپه‌رپوون نیه به‌بهر نوپۆژدا..

دووهم: عائیشه‌خان خوا لێی رازی بیټ خیزانی پیغه‌مبهری خوا صلی الله علیه وسلم بووهو و پیغه‌مبهری خواش صلی الله علیه وسلم له هه‌موو پیاوانیک تر زیاتر ئاره‌زووی خۆی زه‌بت کردووه..

سێیه‌م: ئەوی مال بووهو شوینیکی تر ده‌ست نه‌که‌وتوووه..

چواره‌م: به‌ پێی سروشتی مالانی ئەو سه‌رده‌مه‌ تاریک بووه.. چونکه‌ روداوکه‌ باسی شه‌ونوپۆژه، خۆ پیغه‌مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نوپۆژی فه‌رزی له‌ ماله‌وه‌ نه‌کردوووه..

۲ - فه‌رمووده‌که‌ی ئیبنوعه‌بباس خوا لێی رازی بیټ که‌ ده‌لی: (أقبلت على حمار أتان، ورسول الله صلى الله عليه وسلم يصلي بالناس بمتى إلى غير جدار، فمررت بين يدي بغض الصف، فترلت وأرسلت الأتان ترتع، ودخلت الصف فلم يتكز ذلك علي أحد) واته: به‌ سواری ماکه‌ریکه‌وه‌ هاتمه‌ مینا، بینیم پیغه‌مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نوپۆژ ده‌کات، بێ ئەوه‌ی رووی له‌ دیواریک بیټ، منیش به‌بهر ریزی نوپۆژخویناندا رویشتم، دابه‌زیم و لیگه‌رام ماکه‌ره‌که‌ بله‌وه‌رپیت و خوشم چوومه‌ ریزی نوپۆژه‌وه‌، که‌سی نکوولی ئەوه‌ی لێ نه‌کردم. شه‌رعناسان ده‌لین: مه‌به‌ستی ئەوه‌یه‌ بێ ئەوه‌ی سوتره‌یه‌کی بۆ خۆی دانابیټ..

یه‌عنی به‌ ماکه‌ره‌که‌وه‌ به‌بهر هه‌ندیک ریزی نوپۆژخویناندا رویشتوووه، ئەگه‌ر ئەمه‌ ببوایه‌ به‌ هۆی به‌تال بوونه‌وه‌ی نوپۆژ سه‌یدنا ئیبنوعه‌بباس ده‌یزانی، یان ئەوانی تر هاواریان لێ ده‌کرد، یان بۆ

^۱ بوخاری (۱۹۹/۱ - ۴۹۳)، موسلیم (۱۷۲/۴)، ئیمامی مالک: الموطأ (۳۶۷ ل ۱۰۲).

پيغهمبهری خويان صلی الله عليه وسلم دهگيرپاڼه وه، دياره که هيچ له وانه رووی نه داوه، نه و کاره رهفتاريکی سروشتی بووه لایان..

۳ - ریواپه ته که ی فهزلی کوری عه عباس خوا لیان رازی بیت که فهرمووی: (أَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ فِي بَادِيَةِ لَنَا، وَمَعَهُ عَبَّاسٌ ؛ فَصَلَّى فِي صَحْرَاءَ، لَيْسَ بَيْنَ يَدَيْهِ سِتْرَةٌ ؛ وَحِمَارَةٌ لَنَا وَكَلْبَةٌ تَعْبَتَانِ بَيْنَ يَدَيْهِ ؛ فَمَا بَالِي ذَلِكَ) ^۱ واته: نیمه له دهشت بووین، پيغهمبهری خوا صلی الله عليه وسلم ته شریفی هیڼایه لمان، عه عباسیش له خزمه تیدابوو، له و بیبانه نوښتی کرد، سوتره ی دانه نا، که رو سه گیکیشمان بوو یاریان له بهر دهست و له ملاولایه وه ده کردو گوښی نه ده دانی..

۴ - فهرمووده که ی نه بو نومامه که دهگيرپاڼه وه که پيغهمبهری خوا صلی الله عليه وسلم فهرمووی: (لَا يَقْطَعُ الصَّلَاةَ شَيْءٌ) ^۲ واته: هيچ شتيك نوښت به تال ناکاته وه..

من پيم وايه تيپه ربوونی نافرمت و گویدريژو سهگی رهش به بهر نوښدا به تالی ده که نه وه، نه وهش په یوهندی به هه بوون و هه ولی شهیتانه وه له و کاته دا هه یه و نه م مهسه له یهش هيچ په یوهندی به بيريژکردنی نافرته وه نيه.. والله اعلم.

^۱ نه بوداوود (۱۹۱/۱) نه وه وی له (المجموع ۲۵۱/۳) ده فهرمووی: (إسناده حسن) به لام شیخی نه لبانی به زعیفی ناساندووه (ضعیف سنن أبي داود ص ۶۸) و (ضعیف النسائي ۲۰/۷۵۳).
^۲ مجمع الزوائد (۶۲/۲) هه یسه می فهرمووی ته ته به رانی ریواپه ته ی کردووه و هه سه نه.

پۆیسته نه وهش بزانی که:

۱ - فهرمووده که گشتیهو، هه موو نوپۆزیکی فهرزو سووننهت دهگریتهوه. ئیبنوقودامه دهئۆ: له بۆچوونی ئیمامی نهحمه ددا شتیک ههست دهگریت که جیاوازیه که له بهتال بوونهوهی نوپۆزی فهرزو سووننهتدا هه بیته، که یهکیک لهو سیانه به بهر نوپۆزه که دا تیپه ر بووبن، به لام دروستیه که ی، یه کسانی هه موو نوپۆزه کانه و جیاوازی له نیوان نوپۆزی فهرزو نوپۆزی سووننهتدا نیه، چونکه حوکمی فهرمووده که گشتیه، نهوانه ی نوپۆزیش بهتال ده که نه وه گشتین^۱..

۲ - فهرمووده که حوکمه له سهه هه موو ئافره تیک، موسولمان بیته یان کافر، گهنج بیته یان پیر، مه گه ر کچی بچووک، که حوکمی گشتی مندا ل دهگریتهوه.

۳ - سهگی رهش هه موو جۆریکی توخمی سهگ دهگریتهوه: دیل و گه ما ل توتک وتانجی، به ره لاو خو پری، هه روه ها سهگی پاس و نازداری ما ل. - مه گه ر ئیمهش وهکو ئیمامی ئیبنوخوزیمه به سهه سامیه وه بلین: باشه که نه و فهرمووده یه ده فه رموی تیپه ر بوونی نه و سیانه به بهر نوپۆزدا بهتالی ده که نه وه سه حیه و فهرمووده یه کی تر نیه پیچه وانه ی نه و باس بفه رمویته، ئیتر نه م قال و قیله چیه؟! چۆن ده شیت که سیک راو بۆچوونی خو ی باس کات له کاتی کدا که حوکمه که ی پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ئاشکرا و راشکاوه^۲!

★ ★ ★

^۱ ابن قدامة: الفنی (۸۲/۲).

^۲ سه حیه ی ئیبنوخوزیمه (۲۳/۱).

هاتنی باسی ئافرهت و گویدریژو سهگی رهش پهیکهوه

هاتنی باسی ئهم سێ توخمه پهیکهوه لهو فهرموودانهدا، هیچ نامازمهیهکی بۆ بێ ڕیزی ئافرهت تیدا نیه، وهکو دوژمنانی ئیسلام دحیانهوێت بیکه نه تهوهریکی هێرش کردنه سه ر ئیسلام. چونکه ئیمه نیوهی دینهکه مان له ئافرهتییکی وهک عائیشه خا نه وه خوا لێی رازی بێت بۆ هاتوو ه.. فهرمووده ی راشکاو ههیه که دهفهرمووی بهههشت لهژیر پێی دایکدایه! وهک ئهوهی سهیدنا معاویه ی کورپی جاهیمه دهیگێرپهتهوه که هاته خزمهت پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم و عهرزی کرد: (جاء التبی صلی الله علیه وسلم فقال: یا رسول الله أرذنت أن أغزو وقد جئت استشيرک؟ فقال: هل لك أم؟ قال: نعم. قال: فألزمها فإن الجنة تحت رجليها) ئه ی پێغه مبهری خوا وویستم له خزمهتتاندا بيمه غهزا، هاتووم راویژیکتان پێ بکه م، فهرمووی: دایکت ماوه؟ ووتم: به لێ، فهرمووی: ده ی پابهندی به، چونکه بهههشت لهژیر پێیه کانی دایه..

هاتنی باسی ئافرهت و گویدریژو سهگی رهش له فهرمووده ی پێغه مبهری خوا دا صلی الله علیه وسلم په یوهندی به هه بوون و دهرکه و تن و کاریگه ری شهیتان ههیه له سات و کاتی نوێژکردندا.. فهرمووده زۆرن که زیاتر ئهمه روشن دهکه نه وه.. له وانه:

^۱ نه سائی (۵۴/۲)، ته به رانی (۲۲۲۵/۱)، حاکم (۱۵۱/۴) زههه بی لایهنگیری کردوو ه و مونزیریش به دوایدا چۆته وه وه هه موو به حه سه نیان ناساندوه و شیخی ئه لبانی له کتیبی سلسله الاحادیث الضعیفة (۵۹۳) دا دهفهرمووی سه حیحه، له گه ل به زعیف دانانی (الجته تحت اقدام الأمهات) دا ئهم فهرمووده ی هینا وه ته وه.

یهکههه: گوی دیرژو سهگی رهش و شهیتان:

پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهفهرموئی که گویدرژ دهمزپری،
 نهوه لهبه ر نهوهیه که شهیتانی بینووه، کهوابوو دهشیت گویدرژک لهو
 ساتهی بهبه ر نوپژ کهسیکدا دهروات شهیتان ببینیت و بزمپیت:

- (عن أبي هريرة رضي الله عنه: أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إذا
 سمعتم صياح الديكة فاسألوا الله من فضله، فإنها رأت ملكا، وإذا سمعتم
 نهيق الجمار فتعودوا بالله من الشيطان، فإنه رأى شيطانا).^۱ سهیدنا
 نهبوهورهیره خوا لپی رازی بیت دهگیرپتهوه که پیغهمبهری خوا صلی
 الله علیه وسلم فهرمووی نهگهر گویتان لیوو کهلهشیر قووقانی، داوای
 فهزل و رحمهتی خوا بکهه، چونکه فریشتهیهکی دیوووه، نهگهر گویتان
 لیوو گویدرژ زهری پهناگره به خوای له شهیتان، نهوه شهیتانیکی
 دیوووه..

- (عن جابر بن عبد الله رضي الله عنه، أنه سمع رسول الله صلى الله
 عليه وسلم يقول: "إذا سمعتم نباح الكلب ونهيق الجمار بالليل فتعودوا
 بالله من الشيطان فإنهن يرين ما لا ترون وأقلوا الخروج إذا هدأت الرجل
 فإن الله يبت في ليله من خلقه ما يشاء وأجيفوا الأبواب وأذكروا اسم الله
 عليها فإن الشيطان لا يفتح بابا أجيف وذكر اسم الله عليه)^۲ سهیدنا جابر
 خوا لپی رازی بیت دهلی گوی لیوووه که پیغهمبهری خوا صلی الله علیه

^۱ بوخاری (۳۳۰۳)، موسلیم (۲۷۲۹).

^۲ ئیمامی نهحمهه (۳۰۶/۳ - ۱۴۳۲)، بوخاری: الاده المفرد (۴۲۳/۱ - ۱۳۳۴)، نهبوداوود (۴/۲۳۷ - ۵۱۰۳)، ئیبنوحیبان (۲۳۶/۱۲ - ۵۵۱۷)، حاکم (۴/۳۱۶ - ۷۷۶۲) فهرموشیهتی: سهحیحه به پیی
 مهرجهکانی موسلیم، زههههیش لپی بی دهنگ بووه.. شیخی نهلبانیش به سهحیحه
 ناساندوووه (صحیح الجامع (۶۲۰).

وسلم فهرموویه تی: نه گهر شهوان گویتان له ودره ی سهگ و زهره ی کهر بوو، په نا بگرن به خوا له شهیتان، چونکه نهوان نهوه دهبینن که نیوه نایبینن، له و کاتانه دا چوونه دمره وهتان کهم که نه وه، نه گهر پی پی خه لکی سرهوت (یه عنی له هاتوچو کهوتن) خوی گه وره ری به مه خلووقاتی خوی دمدات بینه دمره وهو بلاو ببنه وه، (هر خوش دمرانی چون و چهنندن) نیت دمرگاگان ناوی خوی لی بهینن و دایانخن، چونکه شهیتان دمرگایه کی بو ناکریته وه که ناوی خوی له سهر هیئرا بیت..

دووه م: سهگی رهش و شهیتان:

پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دغه رموی: (الکلب الاسود شیطان) ^۱ واته سهگی رهش شهیتانه. موناقه شه له ناو شهرعناساندا هیه که مبهست له وه نه وه یه که شهیتان دهچیته ناو سهگی ره شه وهو ناراسته ی دهکات..

سینیم: نافرمت و شهیتان:

پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دغه رموی: (المرأة عوزة، فإذا خرّجت استشرّفها الشيطان) ^۲ واته: نافرمت جی نه زهره، بویه هر که چووه دمره وه، شهیتان زیاتر دهری دهخات، سهرنجی بو لا راده کیشیت، تا پیاوان سهر هه لپرن بو ته ماشاگردنی، بهو شیوه یه شهیتان نافرمت دهکاته مایه ی گوناکاریی..

^۱ ابن حجر: فتح الباری (۱۰/۶۴).

^۲ شیخی نه لبانی دغه رموی سهحیحه، پروانه: صحیح الترغیب و الترهیب (۲۴۶)، صحیح الجامع (۶۶۹۰)، صحیح ابن خزیمه (۱۶۸۵).

که و ابوو ئەوهی که کۆلکهی هاوبهشی ئەم سی توخمه باسکراوهیه،
هه بوونی شهیتان و کاریگه ریتیه کهیتی، که مهترسی ئەوهی لی دهکریت له
ساته وهختی نوێژه که دا شهیتان وایان لی بکات بیینه بهر نوێژو ببه
هۆکاری به تالبوونه وهی..

★ ★ ★

باسی شه شه م: نوپژکردن رووه ورووی گۆر

پنځه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم زۆر به توندی بهره ئستی له وه کردووه که نوپژ له گۆرستان بکریت، یان رووه و گۆر بکریت.. وهك ددفرموی: (لا تصلوا الی القُبورِ ولا تجلسوا علیها) واته: نه بهره ورووی گۆر نوپژ بکهن و نه لهسه ریشی دانیشن.. بی گومان ئەمه مه بهست له نوپژه فهرزهکان و سوننه ته کانه، نهك نوپژی جهنازه که له بازنه ی بیداویستی کاروباری جهنازه دایه.

کورته باسی نوپژ لهسهر گۆر: نوپژ لهسهر گۆرو گۆرستان، چه ندين حالت دهگریته وه، که هه ر یه که یان حوکمی شهرعی تایبته به خوی هه یه نوپژ لهسهر گۆر دوو جۆره:

- جۆری یه که م: نوپژیک که بو خاوهن گۆره که دهگریته:

وهك ئەوانه ی به نه قامی و ناحالیتی نوپژ لهسهر مه رفه دی پیاوچاکان ده کهن، به و نیه ته ی که نوپژه که بو ئەوانه، ئەمه شیرکه و هیج گومانیک تیدا نیه.. ئەگه ر کابرا خاوهن عوزری شهرعی نه بیته له دین و ئوممهت چۆته دمه وه و لهسهر ئەو بته پرستیه ده کوژریت. بی گومان نوپژه که شی - بی ئەو حوکمهش - جائیز نیه.. چونکه راشکاوانه خوای گه وره ده فرموی: ﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ النساء/ ۳۶ واته: خوا بپه رستن و هاوبه شی بو دامه نین..

^۱ موسلیم (۹۷۲)، نه حمه د (۱۶۷۱۴)، نه بودا وود (۳۳۹۹) نه لبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (ل ۵۸)

- جۆری دووهم: نوێژ لە گۆرستان:

ئەمەش بە گوێرەى ھۆکاری نوێژکردنە :

۱- نوێژی جەنازیەو لە گۆرستان دەکریت، وەکو ئەوەی کەسێک کۆچی دوایی کردوو، شۆراوەو کفن و دفن کراوە بەلام لە مزگەوت جی و ری نەبوو نوێژی جەنازی لەسەر بکریت، ئەمە جائیزە نوێژەکەى لە گۆرستان لەسەر بکریت.. چونکە پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم نوێژی جەنازی لەسەر مەجپۆرى مزگەوتەکە داوى ناشتنى لە گۆرستان لەسەرکرد:

:- (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ أَسْوَدَ رَجُلًا أَوْ امْرَأَةً كَانَ يَكُونُ فِي الْمَسْجِدِ يَقُمُ الْمَسْجِدَ فَمَاتَ وَلَمْ يَعْلَمْ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَوْتِهِ فَذَكَرَهُ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ مَا فَعَلَ ذَلِكَ الْإِنْسَانُ قَالُوا مَاتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَفَلَا آدَتُمُونِي، قَالَ فِدْلُونِي عَلَى قَبْرِهِ فَأَتَى قَبْرَهُ فَصَلَّى عَلَيْهِ) واتە:سەیدنا ئەبوهورەیرە خوا لێی رازی بێت باسی ئەو قۆلە رەشەى گێرپایەووە کە مەجپۆرى مزگەوت بوو، کۆچی دوایی کردبوو، پێغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم ھەوالی پەرسى ووتیان کۆچی دوایی کردوو! فەرمووی: بۆچی پێتان نەوتوو؟! پاشان تەشریفى بردە سەر گۆرەکەى و لەوئى نوێژی جەنازی لەسەر کرد.

۲- جەنازیەو لە گۆرستان دانراوە بۆ نوێژ لەسەر کردنى: وەکو حالەتى یەكەمە، مردوووە کفن کراوە بەلام نەنێژراوە، پێش ناشتنى

^۱ بوخارى (۱۳۳۷)، موسليم (۹۵۶).

هر له گورپستانه که نوښتی له سهر دهکړیت، نه مهش جائیزه.. چونکه نوښتی جه نازه پيش و پاش ناشتنی مردووه که جياوازی نيه^۱.

۳- نوښتی فهرزو سوننه تی تر، نابیت له سهر گورپستان یان بهره و گور بکړیت، نه گهر کرا باتله.. به لکه له سهر نه م حوکمه زوره، وهکو:

- فهرموودهی: (الأرضُ کلُّها مسجِدٌ إلا المقبرة والحمام)^۲ واته: هه موو شوینیکی سهر زهوی جیی نوښته جگه له گورپستان و گهر ماو (حمام).

- هه روهها عایشه خان دهکړیته وه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: (لعن الله اليهود والنصارى اتخذوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ)^۳ واته: نه فرینی خوا له جوله که کان، گورپی پیغه مبهرانی خو یان کرده جیی خوا په رستی.

۳- نوښتی فهرزو سوننه تی تر به لام رووه و گور یان گورپستان: راستر وایه که نه مهش حه رامه، وهکو نه وهی که سیک نوښت دهکات به لام مهرقه دی پیاوچا که که وا له بهر ده ستیدا، وهکو نه وان هی نوښت له سهر گورپی کاک نه حمه دی شیخ و شیخ عبدالقادی گهیلانی و پیاوچاکاتی تر رحمه تی خویان لی بیت دهکن، که گوره که ده که ویتته نیوان نه وان و قیبله وه! یان نوښته که له سهر پارچه زهویه کی تری غه پری زهوی مهرقه ده که یان گورپستانه که دهکات، به لام مهرقه ده که یان گورپستانه که به دیواریک یان فاسلیکی تر له جی نوښته که جودا نه کراوته وه.. سهیدنا نه بومه رسد خوا لیی رازی بیت دهلی:

^۱ فتاوی اللجنة الدائمة (۳۹۲/۸).

^۲ ترمزی (۳۱۷)، ئیبنوماجه (۷۴۵) شیخی نه لبانی له صحیح ابن ماجه (۶۰۶) به سه حیچی ناساندووه.

^۳ بوخاری (۴۲۵)، موسلیم (۵۲۹).

پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: (لا تجلسوا علی القبور ولا تصلوا إلیها) ^۱ واتە: لەسەر گۆر دامەنیشن و نوێژی لایە مەکەن.. ئەمە ھەموو جۆرە نوێژکردنەکانی غەیری جەنازە لەسەر گۆرستان یان رووھو گۆرۆ مەرقەدو شەخسەکان دەگریتەوھ.. بەلام ئەگەر دیواریک یان پەرژینیک یان جادیەک لە نیواندا بوو، ئەوھ نایگریتەوھ ^۲..

۴- ئەگەر مەرقەدەکە یان گۆرەکان کەوتبوونە دوای جی نوێژەکەوھ، یان کەوتبوونە لاتەنیشتی راست یان چەپەوھ، ئەویش کەراھەتی ھەپە نوێژی فەرزو سوننەتی لی بکریت بەلام نوێژەکە تەواوھ.. واللہ اعلم. پیم وایە ھەتا زۆر ناچار نەبیت نوێژ لە مزگەوتی گۆرداردا نەکەیت، بە تاییبەتی ئەگەر لە دیدی خەلکیدا خاوەن گۆرەکە پیاوچاک ناسرابوو ئەسلیش ئەوھپە ئەگەر گۆرەکە ھەبووبی و مزگەوتی لەسەر دروست کرابی، دەبی و مزگەوتەکە بپروخیندری، ئەگەر مزگەوتەکە دروست کراو گۆری لەناودا دروست کرا، وەکو ئەوانە ی مزگەوت دروست دەکەن و جیی گۆری خویانی تییدا دەھیلنەوھ، ئەوھ جائیز نیو دەبی مردووھە دەربھینریتەوھو ببری تە گۆرستانی گشتی موسولمانان تا خەلکی وا نەزانن ناشتنی مردوو لە مزگەوتدا چاکترە.

★ ★ ★

^۱ موسلیم (۹۷۲).

^۲ ابن قدامە (۴۰۳/۱)، ابن عثیمین: الشرح الممتع (۲/۲۳۲).

باسی حه وته م: نوښت کردن به پیل اووه

حه تمه ن خه لکانیکی زور که نه م سهر دپره ده خویننه وه به سهر سامیه وه
دپرسن: نوښت کردن به پیل اووه وه؟! چونکه نازانن که نه ک جائزه به لکو
سووننه تیکی سه لپنراوی پیغه مبهری خواجه صلی الله علیه وسلم، که
چهن دین ریواپه تی له سهر هه یه:

۱- سه یدنا عه مری کوری شوعه یب له باوکیه وه نه ویش له باپریه وه
خوا لیان رازی بیټ ده گپرتیه وه (کان یقف حافیا أخیاناً، ومنتعلاً
أخیاناً) ^۱ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم جاری وا هه بوو له
وه ستانی نوښتیدا پی پی په تی بوو، جاری وا هه بوو نه عله کانی له
پیدا بوو..

۲- سه یدنا نه بوهورمیره خوا لی رازی بیټ ده گپرتیه وه که
پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ده یفه رموو: (إذا صلی أحدکم
فلینبس نعلیه، أو لیخلعهما بین رجليه، ولا یؤذی بهما غیره) ^۲ واته:
نه گهر که سیکتان نوښتی ده کرد با نه عله کانی له پیدا بیټ، یان داینی و
بیخاته نیوان پییه کانیه وه، نه بادا خه لگی پی ناره حه ت کات..

^۱ شیخی نه لبانی له اصل صفة صلاة النبي صلی الله علیه و سلم صلی الله علیه وسلم (ل ۵۴)
دا ده فهرموی: نه بوداوودو نیبنوماجه گپراویانه ته وه، فهرموودمه کی مته واته..

^۲ حاکم (۲۵۹/۱) به سه حیجی ناساندوووه فهرموویه تی به پی مه رجه کانی موسلیمه،
نیمامی زهه بیش لایه نگری کردوووه شیخی نه لبانیس ده فهرموی: هر وایه وه کو
هه ردوکیان فهرموویانه.. پاشان ده فهرموی: نه بوداوود (۱۰۶/۱)، به یه یقی (۴۳۲/۲) یش له
رئی نه وزاعیه وه که یاندووویانه ته وه به نه بو هورمیره .. اصل صفة صلاة النبي صلی الله
علیه و سلم صلی الله علیه وسلم (۱۰۸/۱).

۳ - سهیدنا شه ددادی کوری ئهوس خوا لییان رازی بیټ له باوکیه وه دهگیرپته وه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فه رموی: (خَالِفُوا الْيَهُودَ، فَإِنَّهُمْ لَا يُصَلُّونَ فِي نَالِهِمْ وَلَا خِفَافِهِمْ) واته: پیچه وانهی رهفتاری جوله که گان بکهن، ئهوان نوپز به پیلوو خوفه کانیانه وه ناکه..

۴ - که جوهره ئیلی به رپز سهلامی خوی لی بیټ هه والی دایه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که نهعله کانی پیساییان پیوهیه، پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ههردوو جووته نهعله کهی له پی دانا (أَنْتَ صَلَّى فِي نَعْلِهِ، وَصَلَّى أَصْحَابُهُ فِي نَعَالِهِمْ، فَخَلَعَ نَعْلَيْهِ، فَخَلَعُوا نَعَالَهُمْ، فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ: لِمَ خَلَعْتُمْ نَعَالَكُمْ؟ قَالُوا: رَأَيْنَاكَ خَلَعْتَ نَعْلَيْكَ فَخَلَعْنَا نَعَالَنَا، فَقَالَ: إِنَّ جِبْرِيلَ أَتَانِي فَأَخْبَرَنِي أَنْ فِيهِمَا أَدَى) ^۱ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به نهعله کانیه وه نوپزی کرد، یاوه رانیش له دوایه وه به نهعله کانیانه وه نوپزیان دابه ست، له نوپزه که دا پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نهعله کانی دانا، یاوه رانیش له دوایه وه نهعله کانیان دانا، که سهلامی (کوټایی نوپزی) دایه وه پیی فه رمون: بوچی نهعله کانتان له پی کرده وه؟! فه رمویان:

^۱ نه بو داوود (۱۰۵/۱)، ته به رانی: له الزوائد (۲۴۸/۷)، حاکم (۱۶۰/۱) له ری به یه یقیه وه (۴۳۲/۲) و فه رمویه تی سه نه ده کهی سه حیجه و زهه بیهش لایه نگری بووه و شیخی نه لبانیش ده فه رموی: (وهو کما قالوا، ورجاله کلهم ثقات) أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم و سلم صلى الله عليه وسلم (۱۰۹/۱).. شه وکانیش ده فه رموی: کهس قسهی له سهه سه نه ده کهی بو لاواز کردنی نه کردوه. نیل الاوطار (۱۰۹/۲)..

^۲ الألبانی: ارواء الغلیل (۲۸۴) و صحیح سنن أبي داود (۶۵۷).

دیمان جه نابت نهعله کانت دانا، ئیمهش داماننان، فهرمووی: جویره ئیل
هات و ههوالی دامی که نهعله کان پیسیان پښوه بوو..

۵ - سهیدنا ئه بوه رهیره خوا لئی رازی بیت دهگیرته وه که
پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: (إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ
فَلْيَلْبَسْ نَعْلَيْهِ أَوْ لِيَخْلَعْهُمَا بَيْنَ رَجْلَيْهِ وَلَا يُؤْذِي بِهِمَا غَيْرَهُ) واته: نه گهر
که سیکتان نوښری کرد با نه عمل (پیلأو) هکانی هه ره له پیدابن، یان با
دایاننیت و بیانخاته مابینی پی خویه وه، تا که سیان پی ئیزعاج نه کات.
ئهم فهرموودانه دهسه لینن که نوښر کردن به پیلأوه وه که پی
ووتراوه نه عمل، سووننه ته.. که و ابو نوښر کردن به پیلأوه وه زیندوو
کردنه وهی سووننه تیکی فهراموش کراوه.. والله اعلم..

★ ★ ★

^۱ ریوایه تی سه حیحی زوره لای نه سائی و نه بودا و دو ئیبنوخوزمیه (۳/۱۱۰/۱) شیخی
ئهلبانی ده فهرموی سه نه ده کانیان سه حیه.. الالبانی: صحیح الجامع (۶۵۳).

روکنه کانی نوئز

روکنی دووهم

ته کبیره ی ئیحرام

ته کبیره ی ئیحرام (الله اکبری ده سپیکی نوئز):

شهرعناسان جگه له ئیمامی ئەبو حەنیفە له سه ر ئەوه کۆن که ده ستپیکێ نوئز به ووتنی (الله اکبر) ده بیت چونکه له پێغه مبه ری خواوه صلی الله علیه وسلم یان له یه کیک له یاوهرانی به رپزیه وه نه بیستراوه له ده سپیکی نوئزدا غه یری ئەوه ی فه رموو بیت^۱. ئەمه ش روکنیکی نوئزه، چونکه:

۱ - پێغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ده فه رموی: (مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ، وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ، وَتَخْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ)^۲ واته: کلیلی نوئز ده ستنوئزه، ده سپیکی ته کبیره ی ئیحرامه، ته واوبوونی سه لام دانه وه یه ..

۲ - پێغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم به کابرای خاوه ن نوئزه له (المسئ صلاته) ی فه رموو (إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ)^۳ واته: که هه ستایت بۆ نوئز ته کبیره ی ئیحرام بکه و نوئز دابه سه ته ..

^۱ ابن القيم: ته ذیب السنن (۴۹/۱).

^۲ ئەبو داوود (۶۱)، ترمزی (۲) شیخی ئەلبانی به سه حیجی داناوه: الارواء (۲۰۱).

^۳ بوخاری (۷۲۴) بروانه په راپوئزی ژماره (۷۴ و ۷۵).

۳- له ریوایه تیکی تر دا پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به کابرای خاوهن نوپژ هه له (المسئ صلاته) ی فهرموو: (لا تَتَمُّ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ حَتَّى يُسْبِغَ الْوُضُوءَ كَمَا أَمَرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ، فَيُقْسِلَ وَجْهَهُ، وَيُدْبِغَهُ إِلَى الْمَرْفَقَيْنِ، وَيَمْسَحَ بِرَأْسِهِ وَرِجْلَيْهِ إِلَى الْكَعْبَيْنِ، ثُمَّ يَكْبِرُ اللَّهُ وَيَخْمَدُهُ وَيَمَجِّدُهُ) ^۱ واته: نوپژێ کهستان ته وواو نابیت هه تا وه کو که خوای گه وره فه رمانی پیداو، ده ست نوپژ به ری کو پیکی نه گریت، ده موچاوی بشوات، ئینجا دوو باسکی تا ئانیشکی، پاشان مه سحی سه ری بکات و پییه کانی بشوات، ئینجا الله اکبر بکات و نوپژ دابه ستی، ئینجا سوپاس و ستایشی خوا گه وره بکات..

۴- عائیشه خان خوا لیتی رازی بییت له باسی نوپژێ پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم ده فه رموی: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَفْتِحُ الصَّلَاةَ بِالتَّكْبِيرِ) ^۲ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نوپژ هه که ی به ته کبیر ده ست پی ده کرد..

۵- پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له ووتنی ته کبیره ی ئیجرامدا جاری وا هه بوو دهنگی بهرز ده کرده وه تا بزانییت نوپژێ دابه ست، تا ئه وانهی دوا ی خو شیه وه بی بیستن ^۳.. ئه مه ی له هه موو

^۱ الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۱/۵۵).

^۲ موسلیم (۴۹۸)، ئه بودا وود (۱/۱۲۵)، به یه یقی (۲/۱۱۳)، ئه حمه د (۶/۳۱)، الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۱/۱۷۷)..

^۳ حاکم (۱/۲۲۲)، به یه یقی (۲/۱۸)، ئیمامی ئه حمه د (۳/۱۸)، زه هبی ده فه رموی: به پیی مه رجی بوخاری و موسلیمه و سه حیجه. ریوایه تی تری هاوشیوه ی له بوخاریدا (۲/۲۴۲) هه یه. برونه: الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۱/۱۸۶)

نوێژێکدا نه ده کرد، مه گهر ئیمامه تی بکردایه. بۆیه ده یفه رموو: که ئیمام الله اکبری کرد ئیوهش بلین الله اکبر^۱..

ئه گهر ئیمام دهنگی کز بوو یان له بهر پیری و نه خۆشی نه یده توانی دهنگ بهرز کاتهوه، ده شیت که سیکی تر له دوایه وه ته کبیره کانی به دهنگی بهرز بۆ بلێته وه، ههر وه کو که سه یدنا ئه بوبه کری سدیدیق خوا لینی رازی بیته له کۆتا نه خۆشی پیغه مبه ری خوادا صلی الله علیه وسلم ته کبیره کانی به دهنگی بهرز ده ووته وه^۲. راجوویی له مه دا نیه^۳..

ئه گهر مه ئموومه کان دهنگی ئیمامه که یان ده بیست پۆیوست ناکات کهس ته کبیره کان به دهنگی بهرز بلێته وه، چونکه ئه وه به کۆرای شه رعناسان جائیز نیه^۴..

کهم له شه رعناسان فه رموو یانه که غهیری ئه م ته کبیره ی ئیحرامه (الله اکبره)، بۆ نوێژدابه ستن ده بیته. ئیمامی ئه بو حه نیفه ی رحمه تی فه رموو یه تی: ته کبیر بۆ ده سیکی نوێژ مه رج نیه، به لکو ده شیت زیکریکی تریش بیته وهك (سبحان الله) یا (الحمد لله) یا (الله الجلیل) یا (الله العظیم) یان له فزیکی تر له و باره وه، له بهر ئه وه ی هه ممووی ههر زیکره!! دیاره ئه م بۆچوونه بی به لگه یه و به پیی قیاسه! ئه و قیاسهش لیردها (قیاسی فاسیده) چونکه به رامبه ر دهقی راشکاوه.. به ههر حال بۆچوونی به لگه ی جمهوری شه رعناسان به هیتره..

^۱ حاکم له (المستدرک) دا هیئاویتی هوه و زه هه بیش لایه نگیری کردوو وه فه رموو یانه سه حیحه به پیی مه رجه کانی بوخاری و موسلیمه الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلی الله علیه و سلم (۱۹۲/۱).

^۲ بوخاری (۱۶۲/۲)، موسلیم (۲۳/۲).

^۳ النووی: المجموع (۳۹۸/۲).

^۴ ابن تیمیة: الفتاوی (۶۹/۱).

نوپژ به غهیری زمانی عه ره بی نابیت:

گومان له وهدا نیه که نه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نه
یه کیك له یاوهره بهر پزه کانی نوپژیان به غهیری عه ره بی نه کردووه، نه ک
له بهر نه وهی خو یان عه ره ب بوون، خو غهیره عه ره بیش له
کومه لگه که یاندا هه بووه، دواتریش یاوهران تیکه ل به دهیان میلله تانی
تری غهیره عه ره بی بوون، به لام کهس نوپژی به غهیری عه ره بی
نه کردووه، له م روانگه وهیه که زورینهی زوری شهر عناسان فهرموویانه
نوپژ کردن هه ر ده بیت به زمانی عه ره بی بیت، مه گهر که سیك موسولمان
ببیت و پیش نه وهی کاتی نوپژی یه که می ته واو ببیت نه توانیت
ته کیره ی ئیحرام به عه ره بی بلیت، نه و کاته بو ی هه یه به زمانیک که
خوی به سه ریدا زاله بیلیت.. نه ما هه موو نوپزه که نه وه ته نها
هه نه فیه کان فهرموویانه ده شیت به غهیری عه ره بی بیخوینیت!
به لگه شیان نیه و پشتیان به قیاس به ستووه!!

★ ★ ★

روکنه کانی نوپژ

روکنی سییه م

خویندنی سورهتی فاتیحه له هه موو رکاته کانی نوپژدا

شهرعناسان - جگه له ئیمامی ئه بو حه نیفه و هه ندیک له یاوه رانی - خویندنی سورهتی فاتیحه له هه موو رکاتیکی نوپژدا - فهرز بیّت یان سووننهت، به دهنگی بهرز بخویندریّت یان په نهانی - به روکنیکی نوپژ داده نین.. ئه مه بوچوونی ئیمامی مالیک و شافیعی و ئه حمه دو سوفیانی سه ورییه و له سهیدنا عومه ری کورپی خه تتاب و سهیدنا عوسمانی کورپی ئه بولعاسه وه خوا لییان رازی بیّت ریوایهت کراوه^۱.. به لگه شیان:

۱ - سهیدنا عوبادهی کورپی سامیت خوا لیی رازی بیّت دهگیرپهته وه که پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: (لا صلاة لمن لم يقرأ بفاتحة الكتاب)^۲ واته: هه ر که سیك سورهتی فاتیحه ی له نوپژدا نه خویندنی نوپژه که ی گه را نه بووه..

۲ - سهیدنا ئه بوهورهیره خوا لیی رازی بیّت دهگیرپهته وه که پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموو: (كُلُّ صَلَاةٍ لَا يُقْرَأُ فِيهَا بِأَمِّ الْكِتَابِ فَهِيَ خِدَاجٌ هِيَ خِدَاجٌ هِيَ خِدَاجٌ، غَيْرُ تَمَامٍ)^۳ واته: هه ر نوپژیک که سورهتی فاتیحه ی تیدا نه خویندریّت، ئه و نوپژه نوقسانه،

^۱ المدونة (٦٦/١)، الام (٩٣/١)، المجموع (٢٨٥/٣)، المغني (٣٤٣/١)، الاوسط (١٠١/٣).

^۲ بوخاری (٧٥٦)، موسليم (٣٩٤).

^۳ موسليم (٤١)، ئه بو داوود (٨٢١)، نه سائی (١٣٥/٢)، ترمزی (٣١٢)، ئیبنوماجه (٨٣٨).

ئهو نوپزه نوقسانه، ئهو نوپزه نوقسانه، تهواو نيه.. نوپزه که ههر پي ووتراوه نوپز به لام نوقسانه، نوقسانيش يه عني تهواو نيهو نوپزه که پي نه هاتوته دي و قبول نه بووه.. نه بوسايب که نه م فهرمووده ي گپراوته وه دواتر دهلي له نه بو هوره يرمه پرسى: ئاخى جارى وا هه يه له دواى ئيمامه وه؟! دهستى راوه شاندم و فهرمووى: له دلي خوتدا بيخوينه..

۳- له ريوايه تى سه يدنا روفاعه ي كورپ رافيعه وه خوا ليى رازى بيت بو فهرمووده ي خاوه ن نوپزه هه له که (المسئ صلاته) پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووى: (ثم اقرأ بأمر القرآن، ثم اقرأ بما شئت.. ثم اصنع ذلك في كل ركعة) واته: پاشان سورته ي فاتيحه بخوينه، پاشان چه ندى تر ده توانيت بخوينه. پاشان له هه موو ركات ه كاندا وا بكه ره وه..

ئيمامى نه بو چه نيفه و محمدى كورپ چه سه نى شه يبانى فهرموويانه: له نوپزدا مه رج نيه سورته ي فاتيحه بخويندريت، به لكو ده شيت ههر سووره تيكي تر بيت!!! نه گه ر چى يه ك كورته ئايه تيش بيت وه كو ﴿ثم نظر﴾ المدثر/۲۱.. به لگه يان بو بوچوونى خويان:

۱- خواى گه وره فهرموويه تى: ﴿فَأَقْرَأْ وَ مَا يَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ﴾ المزمل/۲۰ واته: نه وه ندى لاتان ئاسان بوو فورئان بخوينن.. وه لامدراونه ته وه به وه ي که له وان ه يه مه به ست له م ئايه ته: خويندنى سورته ي فاتيحه و

^۱ ئيمامى نه حمهد (۲۳۸/۳۱ - ۱۸۹۵) ئيبنو حيبان (۸۸/۵ - ۱۷۸۷)، نه بو داوود (۸۹۵) شيخي ئه لبانى به چه سه نى ناساندووه (صحيح ابي داود ۸۵۹) به لام شيخ شوعه ييبى نه رنائووت به سه حيجى ناساندووه..

ئایه تی تری قورئان بیّت، ئه وه نده ی بۆ نوپۆز خویننه که ئاسانه. یان له وانیه ئه و رایه په سه ند بیّت که ده لۆ: ئه م ئایه ته پێش هاتنه خواره و ده ی سورته ی فاتیه چه بووه. چونکه باسی فه رزبوونی شه ونوپۆز ده کات له سه ر پێغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم، ئه وه ش له مه ککه بووه و سورته ی فاتیه چه ش له مه دینه هاتۆته خواره و ده.

۲ - پێغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له فه رمووده ی کابرای خاوه ن نوپۆزی هه لئه دا فه رمووی: (وَيَقْرَأُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا أَدْنَى اللَّهُ لَهُ فِيهِ وَتَيْسَرٌ) ^۱ واته: ئه وه نده ی بۆی ئاسان بوو، خوا یارمه تیدا قورئان بخوینیت. له مه شدا به وه وه لآمدراونه ته وه که (وَتَيْسَرٌ) و (وَمَا تَيْسَرٌ) که له ریوایه ته کانی تر دا هاتوون، هه ردوو مانا که ده به خشن. دشیّت گشتی بن و روون بکه نه وه، یان ره ها بن و دیاری بکه ن، یان نادیار بن و به رسته ی (اقْرَأْ بِأَمْرِ الْقُرْآنِ) رۆشن بکری نه وه. چونکه ئه و ئایه تانه ی بۆ هه موو موسو لمانانی سه رده می یه که م ئاسان بوو بیخوینن: سورته ی فاتیه چه بوو.

دیسان وه کو گونجانندی به لگه کان پیکه وه ووتراوه که خوینندی فاتیه چه یه و پاشان ئه وه نده ئایه تی تر ده خوینیت که بۆی ده لویت.

۳ - ئه گه ر خوینندی سورته ی فاتیه چه روکنیکی نوپۆز بوایه ده بوو ئه و خه لکه فیّر کرایه تا بتوانن بیخوینن. به لگه شمان هه یه که پێغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له ریوایه تیکی تری فه رمووده ی خاوه ن نوپۆزه هه لئه که دا پێی فه رموو: (فَإِنْ كَانَ مَعَكَ قُرْآنٌ وَإِلَّا فَاحْمِدْ

^۱ بچۆره وه په راپۆزی ژماره (۷۴ و ۷۵).

الله^۱ ته گهر قورئانت له بهر بوو نه وه بیخوینه، ته گهر نا نه وه سوپاس و ستایشی خوای گه وره بکه..

سهیدنا ئیبنو ئه بی نه وفا خوا لئی رازی بیټ ده لئ: (جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم ، فقال: يا رسول الله، إني لا أستطيع أن آخذ شيئاً من القرآن، فعلمني ما يجزيني ، فقال: قل: سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله أكبر ولا قوة إلا بالله)^۲ واته: کابرایه ک هاته خزمه ت پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم و عهرزی کرد: نهی پیغه مبهری خوا من ناتوانم هیچ له قورئان فی رببم، شتیکی ترم فی رکه جیم بو بگریت، فهرمووی: بلئ: پاک وبی عه بیی بو خوا، سوپاس بو خوا، هیچ خوایه ک نیه شایانی په رستن بیټ جگه له الله، خوا گه وره په و هیچ ده سه لات و هیچ هی زیک نیه مه گهر نه وه ی خوا به خوا و له خوا وه په .. وه لامی نه می شیان وا دا وه ته وه که فهرمووی انه: نه م کابرایه هیچی له قورئان له بهر نه بو وه، نه شیتوانی و وه له بهری کات..

زورن نه وانهی بهر په رچی نه م بو چوونه سهیره ی ئی مامی نه بو حه نیغه یان دا وه ته وه و زور لا وازیان کرد و ته وه، له بهر گه وره نه بوونی قه بارهی نه م کتیبه که نه بوایه هه موو رددو به ده له کانیانم ده هی نایه وه، تا

^۱ ترمزی (۲۰۲) به حه سه نیشی ناساندو وه، نه بو دا وود (۸۵۸)، نه لبانی به سه حیجی ناساندو وه له صحیح ابي داود (۷۶۷).

^۲ نه بو دا وود (۸۳۲)، شیخی نه لبانی له ارواء (۲۰۲) دا ده فه رموی: حه سه نه، به لام فهرمو وده وانانی تر قسه یان له سهر کردو وه هه ندیکیان به زه عی فیان دانا وه له بهر نه وه ی له سه نه ده کهیدا (یزید بن ابي زیاد الهاشمی) هه په ..

بزانریت تهقلید چی بهم نوممهته کردوو که حنه فی مهزه بهکانن، که نهمرۆ حهوت سه د ملیون موسولمان زیاترن!!^۱.

گومانی تیدا نیه که بۆچوونی جمهوری شه رعناسان راستره و بهلگهی بههیزتر پالپشتیتی. چی لهوه بههیزتره که له بوخاریدا هاتوو که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له هه موو رکاتهکانی نویژدا سورتهی فاتیحهی دهخویند!^۲

خهتتابی له (معالم السنن) دا دهلی: ئەسل ئەوهیه که نویژ به بی خویندنی سورتهی فاتیحه جائز نیه و قبوول نابیت، بهلام به تهئکید ئەمه بۆ کهسیکه که بتوانیت لهبهری کات و بیخوینیت، ئەمما ئەگهر بۆی لهبهر نهکرا، دهبیئت به قهدهر ئەو (حهوت ئایهت) ی تر له قورئان بخوینیت، چونکه زیکری دواى فاتیحه خویندن ههر قورئانه، ئەگهر لهبهر لاوازی زاگیره یان لهبهر قورسی لهبهر کردنی قورئان، ئەوهشی بۆ لهبهر نهکرا، ئینجا بۆی ههیه ئەو زیکرانه بخوینیت که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ئەو یاوهره ی فیڕ کردوو..

من پیّم وایه ههر کهسیک بتوانیت سورتهی فاتیحه لهبهر کات بۆی نیه هیچی تر له نویژدا له جیی ئەو بخوینیت، نه قورئان و نه زیکری تر.. والله اعلم.

^۱ دمتوانریت بۆ بهر په رجدانهوهی ئەم بۆچوونه سهیری ئەم سه رچاوانه بکریت: ئیمامی بوخاری: خیر الکلام فی القراءه خلف الإمام، بهیهیقی: القراءه خلف الإمام، ئیبنوحهزم: المحلی مسأله رقم (۲۵۹ و ۳۶۰)، ئەحمدهد شاکر: شرح سنن الترمذی (۲/ ۱۲۴)، محمد بن عبدالرحمن المبارکفوری: تحقیق الکلام فی وجوب القراءه خلف الکلام، شیخی ئەلبانی: أصل صفة صلاة النبي صلی الله علیه و سلم (ل ۳۲۶-۳۰۰)..

^۲ بوخاری (۵۷۹).

خویندنی سورەتی فاتیحە، ئایەت ئایەت، ھیدی و لەسەر خو:

لە ئومموسە لەمە خانیان پرسی: قورئان خویندنی پیغەمبەری خوا
 صلی اللہ علیہ وسلم لە نوێژدا چۆن بوو: فەرمووی: ئایەت ئایەت
 ددیحویند: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ پاشان دەووستا، پاشان دەیفەرموو:
 ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾، پاشان دەووستا، پاشان دەیفەرموو:
 ﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾، پاشان دەووستا، پاشان دەیفەرموو: ﴿مَلِكٍ يَوْمِ الدِّينِ﴾،
 ناوا تا کۆتایی سورەتەکە.. ھەموو قورئان خویندنیکی ھەر وا بوو، لە
 کۆتایی ھەموو ئایەتیکدا دەووستا، بئ ئەوہی کۆتایی یەکیکیان بە
 سەرەتای ئەوی دوایەوہ پەیوہست کاتەوہ^۱..

ئەمە خویندنی سووننەتانیہ، نەک کێرکی ئەوہی کہ کئ زۆرتین
 ئایەت بە ھەناسە یەک دەخوینیت!! یان خویندنیکی بە لرفە لرف لەگەل
 ھەناسە وەرگرتن و ھەناسە دانەوہدا ووشەکان دەربریت!!

خویندنی بەسمە لە لە سەرەتای سورەتی فاتیحەدا:

شەرەناسان لە باسی خویندنی بەسمە لە (ووتنی بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) لە
 سەرەتای سورەتی فاتیحەدا راجوین، ئەوہش لەبەر ئەوہیہ کہ راجوینی
 پێشتریان لەسەر ئەوہ ھەپە کہ ئایا بەسمە لە ئایەتیکێ سورەتی فاتیحە یە
 یان نا؟

^۱ ئیمامی ئەحمەد (۳۰۲/۶)، ئەبو داوود (۱۶۹/۲)، ترمزی (۱۵۲/۲)، دارەقوتنی (۱۱۸) و
 دەفەر موئ: سەنەدەکی راستەو ھەموویان جئ متمانەن، حاکمیش (۲۳۱/۲) دەفەر موئ: بە
 پئ مەر جەکانی بوخاری موسلیم سەحیحە، زەھەبیش لایەنگیری بووہ.. بروانە الالبانی:
 أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲۹۳/۱).

فه رمووده وانی گه وره شیخی ئه لبانی رحمه تی گه یشتۆته ئه وهی که خوڭندنی به سمه له له سه ره تای خوڭندنی سورتهی فاتحه دا له نوڭزدا به شیکه له سورته که و پڭوڭسته له نوڭزی جه هریدا به په نهانی (به بی دهنگ) بخوڭندریت.. ئه مهش بۆچوونی ئیما می ئه بو حه نیفه و ئیما می ئه حمه ده که به لگه ی زیاتریان له پشته که به سڭزده ریگا ئه و فه رموودانه سه لڭنراون که ده لڭن به په نهانی ده خوڭندریت.. منیش پابه ندی ئه م بۆچوونه م.. چونکه به لگه کانی به هیژتره له به لگه ی مه زه بی شافیعی.. والله اعلم.

خوڭندنی سورتهی فاتحه له نوڭزی جه ماعه تدا:

پڭه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم خوڭندنی سورتهی فاتحه ی زۆر به لاهه گرنگ بوو، بۆیه له باسی مه زنی سورتهی فاتحه دا ده یفه رموو: (ما أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي التَّوْرَةِ وَلَا فِي الْإِنجِيلِ مِثْلَ أَمِّ الْقُرْآنِ وَ هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَ الْقُرْآنَ الْعَظِيمَ الَّذِي أُوتِيَتْهُ) ^۱ واته: خوی گه وه نه له ته ورات ونه له ئینجیلدا وه کو سورتهی فاتحه ی نه نارده و ته خواره وه، ئه و حه وت ئایه ته ی له هه موو رکاتیکی نوڭزدا دووبات ده بیته وه، که قورئانی مه زنه ..

^۱ ئه لبانی رحمه تی له کتبی (أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم) که سی به رگه، له به رگی په که مدا له لاپه ره (۲۷۷ - ۲۹۲) توڭزینه وهی له هه موو ریوایه ته کان و بۆچوونی مه زه به به کان کردوه، ئینجا گه یشتۆته ئه و بۆچوونه ی خوی..

^۲ الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۱/۲۷۷ - ۲۹۲).

^۳ نه سانی (۱/۱۴۶)، ترمزی (۲/۱۹۱)، ئه حمه د (۵/۱۱۴)، سه حیحه، بروانه: الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۱/۲۷۷ - ۲۹۲).

چهندين ريوايهت ههيه که دهيفه رموو: نويز به بي خویندنی سورته فاتيحه قبول نيه.. نهمهش ههنديکيانه:

۱. (كُلُّ صَلَاةٍ لَا يَقْرَأُ فِيهَا بِأَمِّ الْكِتَابِ فَهِيَ خَدَاجٌ هِيَ خَدَاجٌ، غَيْرُ تَمَامٍ) ^۱ واته: ههر نويزيك که سورته فاتيحه تيډا نه خویندريت نهو نويزه نوقسانه نهو نويزه نوقسانه تهواو نيه.

۲. (لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ) ^۲ واته: به هيح شيويهك ^۲ نويزي کهس قبول نابيت نهگهر سورته فاتيحه تيډا نه خوینيت..

۳. (لَا تَجْزِي صَلَاةٌ لَا يَقْرَأُ الرَّجُلُ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ) ^۳ واته: نويزيك که کابرا سورته فاتيحه تيډا نه خوینديت، قبول نابيت..

۴. سهيدنا نهبو سهعیدی خودری خوا ليی رازی بيت دهلي: (أَمَرْنَا نَبِيَّنَا أَنْ نُقْرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَمَا تَيْسَّرُ) ^۴ واته: پيغهمبهري خوا صلی الله عليه وسلم فهرماني پي دهکردين که (فاتحه الكتاب) بخوينين، لهگهل نهوهندهی تر له قورنان که دهتوانين.

^۱ موسليم (۴۱)، نهبو داوود (۸۲۱)، نهسائي (۱۳۵/۲)، ترمزي (۳۱۲)، ئيبنوماجه (۸۳۸).
^۲ بوخاری (۱۹۰/۲)، موسليم (۹۸/۲)، نهبو داوود (۱۳۰/۱)، نهسائي (۱۴۵/۱)، ترمزي (۲۵/۲)، ئيبنوماجه (۲۷۶/۱)، داريمي (۱۸۲/۲)، دارهقوتنی (۱۲۲) تهبهرائی: الصغیر (۴۲)، بهيهيقي (۳۸/۲) ئيمامي شافيعی (۹۳/۱)، ئيمامي نهحمهد (۳۱۴/۵) نهلبانی: الارواء (۳۰۲).
^۳ بويه بهو تهکيدهوه تهرجه مهيم کردووه چونکه (لا) که لای نافيه للجنسه.. که نهفي قبول بوونی هه موو جوړه نويزيك دهکات به بي خویندنی سورته فاتيحه..
^۴ بوخاری (۱۹۰/۲)، موسليم (۹/۲)، نهبو عهوانه (۱۲۴/۲)، نهلبانی: أصل صفة صلاة النبي صلی الله عليه و سلم (۳۰۰/۱).
^۵ نهبو داوود (۱۳۰/۱)، بهيهيقي (۶۰/۲)، ئيمامي نهحمهد (۹۷/۲)، ئيبنو حهجهري ههسقه لانی له تلخيص الحبير (۳۱۴/۳) دا دهفهرموئ: أسناد صحيح ، ئيمامي نهوهوی له: المجموع (۳۲۹/۳) دا دهفهرموئ: صحيح على شرط البخاري و مسلم..

روکنیتی خویندنی سورهتی فاتیحه له نویژی جهماعهتدا

شهرعناسان لهم باسهدا سی پۆله بوچوونن:

یهکههه: ئهوانهه پیمان وایه که فاتیحه له نویژی جهماعهتدا

ناخویندریت:

ئیمامی ئهبوحه نیفهو ههندیك له قوتابیانی پیمان وایه که خویندنی فاتیحه له نویژدا هه ر فه رز نیه، خویندنی شی له نویژی جهه هری و په نهانیدا به مه ئومومی نه فه رزه نه واجب، کابرا ده توانیت له جیاتی ئه وه سی ئایهت له سوره تیکی تر بخوینیت، چونکه خوی گه وره ده فه رموی: ﴿فَأَقْرءُوا مَا تَسْرَرْنَ مِنَ الْقُرْءَانِ﴾ المزل/ ۲۰ واته: ئه وه ندی لاتان ئاسان بوو قورئان بخوینن.. کابرا ئه وه ندی لا ئاسان بووه و ته واو!! فه رمووشیانه: خویندنی خودی قورئانیش له سه هری فه رز نیه بویه ده توانیت سو بجان ه الله و الله اکبر و زیکری تر بکات. به به لگهی فه رمووده که ی سه یدنا ئیبنو ئه بی ئه وفا خوا لی رازی بی ت که ده لی: (جاءَ رَجُلٌ إِلَى الثَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي لَا أَسْتَطِيعُ أَنْ آخُذَ شَيْئًا مِنَ الْقُرْءَانِ، فَعَلَّمَنِي مَا يَجْزِينِي ، فَقَالَ: قُلْ: سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ) واته: کابرایه که هاته خزمهت پیغه مبه هری خوا صلی الله علیه وسلم و عه رزی کرد: ئه ی پیغه مبه هری خوا من ناتوانم هیج له قورئان فی ربیم، شتیکی ترم فی رکه جیم بو بگریت، فه رمووی: بلی: پاک وبی عه بیی بو خوا، سو پاس بو خوا، هیج خویه که

^۱ ئه بو داوود (۸۳۲)، هه ندیک له فه رمووده وانان قسه بیان له سه ر کردووه به زه عیفیان داناوه.. به لام شیخی ئه لبانی له ارواء (۳۰۳) دا ده فه رموی: حه سه نه..

نیه شایانی په رستن بیټ جگه له الله، خوا گوره یه و هیج دسه لات و هیج هیژیک نیه مه گهر نه وهی خوا به خواو له خواو یه ..
له وهش که مترو ئاسانتریان فهرمووه: مه ئمووم لای ئه مان نه له نوپژى جه هریدا نه له نوپژى په نهانیدا هیج ناخوینیت، با سه عاتیکیش له دواى ئیمامه وه بیټ! چونکه به لایانه وه فاتیحه خویندنی ئیمام بو هموانه .. به به لگه ی فهرمووده یه کی زه عیف، که ده فهرموو: (مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ فَقَرَأَتْهُ لَهُ قِرَاءَةً) ^۱ واته: هر که سیک پیش نوپژى هه بوو، فاتیحه خویندنه که ی نهو بو ئه میش فاتیحه خویندنه .. ئه مه له هه موو لایه که وه رمت کراو ته وه ..

دووه م: ئه وانه ی پییان وایه که فاتیحه له نوپژى جه ماعه تدا

ده بیټ بخویند ریټ:

زورینه ی شهرعناسانی ئیسلام له مه زهه بی مالیکی و شافیعی و حنه بلی و ئیبنو حزم و بوخاری و قورتوبی، له سهر نه وهن که مه ئمووم ده بیټ سورته ی فاتیحه له نوپژى جه ماعه تدا بخوینیت، جا له نوپژى جه هریدا بیټ یان په نهان جیاوازی نیه ^۲ .. له هاوچه رخنایش: بن بازو بن عوسیمین و زانایانی لیژنه ی هه میشه یی فه تواو ئیرشادی وولاتی حیجاز ^۳ .. منیش شوین که وتوو ی ئه مه م .. به لگه ش نهو هه موو فهرمووده یه که له سهروه هه ندیکمان هیناو ته وه که ده ئین نوپژ به بی

^۱ الشوکانی: نیل الاوطار (۵۷۲/۲).

^۲ ئیبنوماجه (۸۵۰)، ئیمامی ئه حمده (۱۴۱۱۶).

^۳ الشوکانی: نیل الاوطار (۵۷۲/۲)، ابن حزم: المحلی (۲۳۶/۳).

^۴ فتاوی اللجنة الدائمة (۲۸۶، ۲۸۷/۶).

خویندنی سورهتی فاتیحه دروست نیه. حوکمه کهش گشتیه و هه موو نوئزیک دهگریته وه..

- سهیدنا عوبادهی کوری سامیت خوا لیی رازی بیته دهگریته وه که جاریک: (صلى رسول الله صلى الله عليه وسلم الصبح، فثقلت عليه القراءه، فلما اتصرف قال: إني لا أراكم تقرأون وراء إمامكم. قال: قلنا: يا رسول الله ؛ إي وألله. قال: فلا تفضلوا إلا بأمر القرآن فإنه لا صلاة لمن لم يقرأ بها)^۱ پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له نوئزی به یانیدا پیشنوئزی دهکرد، که قورنانی ده خویند لیی قورس ده بوو، که له نوئز بووه، فهرمووی: ده لئی له پشت ئیمامه کهی خوتانه وه ده یلینه وه؟! فهرموویان: به لئ قوربان به هیواشی، فهرمووی: وا مه کهن، مه کهر یه کیکتان فاتیحه کهی بخوینیت، چونکه نوئزی بی فاتیحه دروست نیه..

ته نانهت لهم حاله ته شدا که خویندنی مه ئمووممه کان خویندنی پیغه مبهری خویان صلی الله علیه وسلم قورس و سهخت دهکرد، ههر نه یفهرموو مه یخوینن.. که وابوو خویندنی سورهتی فاتیحه له نوئزی فهرزو سووننه تدا به ته نهاو له جه ماعه تدا فهرزو.. ئەم پۆله شه رعناسه ده لئین: له گه لئ نه وه شدا که سهختییان بو خویندنه کهی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دروست کرد ریی لی نه گرتن، چونکه خویندنی سورهتی فاتیحه بو مه ئموومیش فهرزو..

^۱ نه بوداوود (۱۳۶/۱)، ترمزی (۱۱۶/۲)، ئیمامی نه حمده (۳۱۳/۵) داره قوتنی (۱۲۰) به بهیقی (۱۶۴/۲)، ته حاوی (۱۲۷/۱).. نه لسانی: سه حیجه (اصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه و سلم (۳۲۷/۱)).

سپیه: ئهوانه ی پیمان وایه که فاتحه له نویژی جهری

جه ماعه تدا ناخویندیت:

هنديک له شهرعناسان پیمان وایه مهئمووم له نویژی جههریدا فاتحه ناخوینیت، چونکه ئیمام به دهنگی بهرز دهیخوینیت.. ئهمهش بۆچوونی ئیمامی زوهری و ئیسحاق و عبداللهی کوری موبارهک و قهولیکی ئیمامی ئهمدهو^۱ ئیختیاری ئیبنوتهیمیه^۲، له هاوچهرخانیش بۆچوونی شیخی ئهلبانی^۳ و سهید سابق^۴ و ئهبوبهگری جهزائیره^۵..

شیخی ئهلبانی رحمه الله له گهل توږینهوهی ووردهکارانهی بهلگهی هموو لایهک و ئیعتیرافی به بهیزی بهلگهی جمهور کردوو، به تایبهتی قهولی ئیمامی شافعی که دهرهقی دهلی: (راسترینی ئهم سئ بۆچوونه که له همومان نزیکتر بیت له ههقهوه، قهولی ئیمامی شافعیه رحمهتی خوی لی بیت، له قهوله قهديميه کهیدا)^۶ که چی پی وایه خویندنی فاتحه له لایهن مهئموومهوه له نویژی جههریدا نهسخ بۆتهوه..

شیخ بن باز رحمه الله له سهرخستنی رای جمهوردا دهلی: مهئمووم ههر دهبیت سورهتی فاتحه کهی بخوینیت، ئیتر نویژه که جههری بیت یان

^۱ نیل الاوطار (۵۷۲/۲).

^۲ ابن تیمیه: مجموع الفتاوی (۱۴/۲)

^۳ إرواء الغلیل (۲۸۲-۲۸۳/۲).

^۴ سید سابق: فقه السنة (۱۵۹/۱).

^۵ ابوبکر الجزائري: منهاج المسلم (ل ۱۹۴).

^۶ أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه و سلم (۳۳۲/۱) قهوله کهی ئیمامی شافعی له ئیمامی

ئهبو ئیسحاقی شیرازی هوه وهرگرتوو له: المهذب (۳/۳۱۳).

^۷ عبدالعزيز بن باز،: مجموع فتاوی ومقالات متنوعه (۱۱/ ۲۱۷).

په نهان جیاوازی نیه، ده بیئت دواى خویندنی ئیمام، له و بیدنهنگیهیدا
 نه میش بیخوینیت، نه گهر نا له گهل قورئان خویندنه که ی نه ودا
 بیخوینیت.. چونکه فه رمووده که ی عوباده ی کورپ سامیت راشکاوانه ده لئ
 که له گهل قورئان خویندنی ئیمامه که دا له گهل ناخویندریت، یه عنی
 ئایه تی سوره تی تر ناخویندریت، ری له خویندنی فاتیه که ناگریت که
 له سه ر مه ئمووم فه رزه بیخوینیت.. نه وه ی که هه ندیک له نه هلی عیلم
 فه رموویانه: فاتیه خویندنی ئیمام بۆ مه ئموومیشه که گوایه پشتیان به
 به لگه ی نه و فه رمووده یه به ستوو ه که ده فه رموی: (مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ
 فَقَرَأَتْ لَهُ قُرْآنًا) واته: هه ر که سیک پیشنوپیژی هه بوو، فاتیه
 خویندنه که ی نه و بۆ نه میش فاتیه خویندنه.. چونکه نه م فه رمووده یه
 زه عیفه حوکم ده گهرپته وه لای به لگه به هیزه کان که ده لئین ده بیئت
 بیخوینیت زه عیفیش نه بوایه، ده بوو بۆ پیکه وه گونجاندنی فه رمووده کان
 بووترایه: مه به ست له غه پری سوره تی فاتیه یه.. نه وه ش که هه ندیک
 تریان فه رموویانه: به لگه مان نه و ئایه ته یه که خوا ی گه وره فه رموویه تی:
 ﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ، وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ الاعراف/ ۲۰۴ واته:
 کاتیک قورئان ده خویندریت بی ده نگ گوپی لی بگرن تا بکه ونه به ر
 به زه یی.. نه وه بۆ قورئان خویندنی گشتیه و تابه ت ناگریت به خویندنی
 سوره تی فاتیه وه له نوپۆژدا..

به لام نه گهر مه ئموومیک نه و حوکمه ی نه ده زانی و فاتیه که ی
 نه خویند، یان بیری چوو بیخوینیت، یان فریای خویندنی نه که وت و
 ئیمام چوو ره کووع و نه میش فریای نییه تهینان که وت و چوو ره کووع،

^۱ ئیبنوماجه (۸۵۰)، ئیمامی نه حمهد (۱۴۱۶).

ركاته كهي دروسته و نوڙه كهي ته واوه.. چونكه فهرمووده كهي
 نموبه كړي سه قه في خوا لي رازي بيت سه حجه كه فهرموويه تي: (اټه
 انرك النبي صلى الله عليه وسلم راعياً فرجع دون الصف، ثم دخل في
 الصف، فقال له النبي صلى الله عليه وسلم: زادك الله حرصاً ولا تغد.. ولم
 يأمره بقضاء الركعة) واته: فرياي ركوع كهوت له خزمهت پڼغه مبهري
 خوادا صلى الله عليه وسلم، خيرا پيش نه وهى بگاته ريزه كه چووه ركوع،
 پاشان چووه ريزه كه وه، كه نوڙ ته واو بوو، پڼغه مبهري خوا صلى الله
 عليه وسلم پي فهرموو: خواي گه وره زياتر سوورت كات، به لام وا
 مه كه ره وه.. فهرمانيشي پي نه دا كه ركاته كهي بكاته وه..

شيخ ثيبنوعوسيمين رحمه الله دهلي: نه گهر پيشنوڙه كه له نيوان
 سوره تي فاتحه و سوره تي تر دا كه ده بخوينيت بواي نه دا مه نموممه كان
 فاتحه كه يان بخوينن، ده توانن به هيواشي له گه ل قورئان خوڼندنه كهي
 نه ودا بيخوينن.. نه گهر ده شيانزاني وايه ده توانن له و كاته ي نيمامه كه
 فاتحه ده خوڼنيت، نه مانيش له گه ليدا بيخوينن^۲..

^۱ بوخاري (۷۸۳).

^۲ ابن عثيمين: فتاوى اركان الاسلام (ل ۲۲۳).

روکنه کانی نوپژ

روکنی چواره م و پینجه م

رکوع و سرهوتنی له ش تییدا

شهرعناسان له سهر نه وه کون که چه مانه وه (رکوع) ی دوا ی خویندنی فاتیحه له نوپژدا روکنی رکاتی هه موو نوپژیکه^۱. به لگه شیان:

۱. خوی گه وره دمه رموی: ﴿يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ارْكَعُوا
وَأَسْجُدُوا﴾ الحج/ ۷۷ واته: نهی نه وانهی باوه پرتان هیناوه رکوع
وسوجه ببهن.

۲. پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به کابرای خاوهن
نوپژه هه له که ی فهرموو: (ثُمَّ يَكْبِرُ فَيَرْكَعُ، فَيَضَعُ كَفْيَهُ عَلَى رُكْبَتَيْهِ
حَتَّى تَطْمَئِنَّ مَقَاصِلُهُ وَتَسْتَرْخِي)^۲ واته: پاشان ته کبیر دهکات و ده چپته
رکووع، هه ردوو له پی دهستی ده خاته سهر نه ژنوی و ده مینیته وه تا
جومگه کانی ده سرهون و هیدی ده ببهن وه..

۳. پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به ردهوام له هه موو رکاتی
هه موو نوپژیکیدا چوته رکوع ویاوهران بینویانه.. فهرمووشیه تی:
(صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي)^۳ واته: نوپژ وا بکهن وه کو که من ده بینن
نوپژ ده که م..

^۱ ابن حزم: مراتب الاجماع (ل ۲۶).

^۲ په راپوژی (۷۴ و ۷۵).

^۳ بوخاری (۵۹۵).

چونیه تی رکوع:

شهر عناسان فهرموویانه بری چه مانه وهی رکوع نه وهندهیه که دهستی بگاته سهر که لکهی نه ژنوی، هه ندیکی تر فهرموویانه نه وهنده بجه میته وه که له چه مانه وه نزیکتر بیت وهک له به پیوه بوون.. په نجه کانی دهستی وا به سهر نه ژنویدا بلا وکاته وه وهکو که جنگی پیدا کرد بیت.

- موسعه بی کوری سه عد دهلی: (صَلَّيْتَ اِلَى جَتَبِ اَبِي، فَطَبَّقْتَ بَيْنَ كَفِّي، ثُمَّ وَضَعْتَهُمَا بَيْنَ فَجْدِي، فَتَهَانِي اَبِي وَقَالَ: كُنَّا نَطْعُهُ، فَتَهَيْتَا عَتَهُ، وَاَمْرُنَا اَنْ نَضَعَ اَيْدِيَنَا عَلَي الرَّكْبِ) ^۱ واته: نوپزم له ته نیشته باوکه وه کرد، که چووینه رکوع، په نجهی ههردوو دهستم تیکه پراندو دهستم خسته ناودهستم و خستمه نیوان رانه کانم، که له نوپزه که بووینه وه فهرمووی: کاتی خوی نیمهش و امان دهکرد به لام به رهه لستیمان لیکرا، فهرمانمان پیکرا که له پی دهستان بجهینه سهر نه ژنوکانمان..

- ریوایه تی سه حیجی سهیدنا وائیلی کوری حوجر خوا لئی رازی بیت له وهسفی چونیه تی دهست دانانی پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم له سهر نه ژنوی دهفهرموئ: (وَكَانَ يُمْكُنُ يَدِيهِ مِنْ رُكْبَتَيْهِ، كَأَنَّهُ قَابِضٌ عَلَيْهِمَا) ^۲ واته: ههردوو دهستی له ههردوو نه ژنوی قایم دهکرد، وهک نه وهی جنگی پیدا کردین و گرتبنی..

^۱ بوخاری (۲۱۷/۲)، موسلیم (۶۹/۲). نه بوداود (۱۳۸/۱).

^۲ شیخی ئهلبانی دهفهرموئ: نه مه له فهرموودهی ئه بو حومه یده وهیه که ده له یاوه رانی پیغه مبهری خواوه گیراوتته وه.. (اصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه و سلم (۶۳۱/۲)).

. لە فەرموودەگەیی سەیدنا وائیلی کورپی حوجردا خوا لێی رازی بێت هاتوووە کە کە پەنجەکانیشی بەسەر کەلکەیی ئەژنۆکانیدا بلأو دەکردنەو: (گان إذا رگع فرج بین أصابعه)¹..

. لەو کاتەیی چنگی لەسەر کەلکەیی ئەژنۆیەتی و پستی راست راگرتوووە ئانیشکەکانی لە لەشی دوور دەخاتەو، وەك ئەووی بال فاش بکاتەووە نەك قۆلی بە لەشیووە بنوسیئیت.. لە فەرموودەگەیی سەیدنا وائیلی کورپی سەعددا خوا لێی رازی بێت هاتوووە: (ووضع كفیه وجافی)² واتە: لەپی دەستەکانی لەسەر ئەژنۆکانی دادەناو ئانیشکەکانی دوور دەخستەووە..

ئەمە لە رکوع و سوجدەدا هەر وایەو بوژن و پیاویش جیاوازی نیە، بەلگەیی حەنەفیەکان و ئەو شەرعناسە شافعیانە زەعیفە کە فەرموویانە: ژن دەبیت لە رکوع و سوجدەیدا قۆل و بالی بە جەستیووە بنوسیئیت.. ئیمامی ئیبنو حەجەری عەسقلانی دواي ئەووی ئەو فەرموودانەیی رەت کردۆتەووە کە ئەوان پشتیان پێ بەستوووە (کە

¹ بەیھیقی (۱۱۲/۲)، الحاکم (۲۲۴/۱) دەسفەرموی: بە پێی مەرجی موسلیم سەحیحە و زەھەبیش فەرموویەتی: وایە و ئەلبانیس فەرموویەتی وەکو هەردووکیان فەرموویانە، وایە.. أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۶۳۲/۲)

² ئیمامی ئەحمەد (۳۱۶/۴) لە ریی شوعبەیی کورپی عاسمەووە کە دەسفەرموی: باوگم فەرمووی: بە پێی مەرجەکانی موسلیم سەنەدەگەیی سەحیحە.. ابن حجر: تلخیص الحبیر (۳۸۱/۳)، ترمزی دەسفەرموی: ئەھلی عیلم ئەمەیان ئیختیار کردوووە کە لە رکوع و سوجدەدا دەبیت بال و قۆلی لە جەستەیی دوورخاتەو، شیخی ئەلبانی دەسفەرموی: تەحاوی (۱۳۵/۱) کۆرای موسولمانانی لەسەر نەقل کردوووە، نەووەویش فەرموویەتی: واناژانم لە بەچاک وەرگرتنیدا راجوویی لە نیوان شەرعناساندا هەبیت، ئەلبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۶۳۶/۲).

مورسه لیکی ئەبوداودو مەتروکیکی ترمزیه) فەرمووویەتی: هیچ فەرموودەیهکی مەقبوول لەم بارهوه نەسەلینراوه^۱.

رێك راگرتنی پشت:

که چوووه رکوع دەبیّت پشتی له گەڵ پشتی ملی رێك کات، واته له پشت سهریهوه تا سمتی له یهك ئاستدا بن (بی گومان بو ئهوه کهسهی دهتوانیّت)، چونکه پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم وای دهکرد، تهنا نهت ئەگەر دۆپه ئاو له سهر پشتی دانرایه له هیچ لایه کهوه نه دهتکایه خوارهوه: (وَكَانَ إِذَا رَكَعَ بَسَطَ ظَهْرَهُ وَسَوَّاهُ، حَتَّى لَوْ صَبَّ عَلَيْهِ الْمَاءُ لَأَسْتَقَرَّ)^۲ واته: که دهچوووه رکوع پشتی درێژو رێك دهکردهوه، تهنا نهت ئەگەر ئاو بکرایه سهر پشتی قهتیس دهما..

مانهوهی له رکوعدا:

سهلینراوه که رکوع و ههستانهوهی دواى ئهوه سوچدهو مانهوهی نیوانی دوو سوچدهکانی پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم بهقهدهر یهك بوون، ههر یهکهیان به قهدهر خویندنی زیکری رکوع بوو^۳..

^۱ ابن حجر: التلخیص الحبیر (۲/۲۸۱) له (أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲/۶۳۷) وەرگیراوه..

^۲ شیخی ئەلبانی به دواى پینچ رىوايه تیدا چۆتهوهوه له ههر یهکهیان هۆکارێکی زەعیف کردنی لى دۆزیوتهوه، بهلام له کۆتاییدا دهفهرموی: الحدیث بمجموع الطرق صحیح ثابت.. (أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲/۶۲۸).

^۳ بوخاری (۲/۲۶۹)، موسلیم (۲/۴۵)..

ئه مئا سره وتنی له ش:

له بهر ئه وهیه که له وه فهرموودهی خاوهن نوپژه هه له که دا فهرمووی
(حتی تَطْمِئِنُ مَفَاصِلَهُ وَتَسْتَرْخِي) تا جومگه کانی دهره ون و هیدی
ده بنه وه..

. دیسان له بهر ئه وه فهرموودهیهی که ده فهرمووی: (لا تجزئ صلاة لا
يُقيم الرجل فيها صلته في الركوع و السجود) واته: ئه وه نوپژه جی ناگریت
که خاوهنه که ی له رکوع و سوجه دا نه سره ویت و له شی تیاندا هیدی
نه بیته وه. ئه مهش روکنی نوپژه به پیچه وانهی بوچوونی ئیما می ئه بو
حه نیفه وه^۱ که له گه ل زورینه ی شه ریعه تناساندا یه ک ناگریته وه..

سره وتن وه ی دبوو نه وه ی له ش به وه دیتهدی که هر یه ک له
جومگه کان له جووله بکه ون، ئه مهش له وه فهرمانه دا دیاره که پیغه مبه ری
خوا صلی الله علیه وسلم به خاوهن نوپژه هه له که ی فهرموو: (ثمَّ يَكْبِرُ
فِي رُكْعٍ، فَيَضَعُ كَفْيَهُ عَلَى رُكْبَتَيْهِ حَتَّى تَطْمِئِنَّ مَفَاصِلُهُ وَتَسْتَرْخِي)^۲ واته:
پاشان ته کبیر ده کات و ده چپته رکوع، هه ردوو له پی ده ستی ده خاته سه ر
ئه ژنووی و ده مینیتته وه تا جومگه کانی دهره ون و هیدی ده بنه وه..
ماوه ی ئه مهش ئه وه نده یه تا زیکی رکوع ده خوینیت..

^۱ نه سائی (۱۸۳/۲)، ترمزی (۲۶۴)، ئه بوداوود (۸۴۰) ئیبنوماجه (۸۷۰). سه حیحه : صحیح
فقه السنة (۳۲۱/۱).

^۲ المبسوط (۲۱/۱)، المدونه (۷۱/۱)، المجموع (۴۰۷/۳)، المغنی (۳۶۰/۱).

^۳ په راپوئزی (۷۴ و ۷۵).

روکنه کانی نویژ

روکنی شه شه م و جه و ته م

هه ستانه وه له رکوع و سره وتنی له ش تییدا

له بهر نه وهی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به خاوه ن نویژه هه له که هی فهرموو: (ثُمَّ يَقُولُ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، وَيَسْتَوِي قَائِمًا حَتَّى يَأْخُذَ كُلُّ عَضْوٍ مَأْخُذَهُ، وَيُقِيمُ صَلْبَهُ)¹ سه ری له رکوع بهرز ده کاته وه ده لی: (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ) واته: خوی گه وره سو پاسی نه و که سه ده بیستیت که ستایشی ده کات.. به پیوه ده وه ستیت قامه تیشی به ته واوی راست ده کاته وه..

- هه روه ها له فهرمووده که هی سه یدنا نه بو جه میدی ساعیدیا خوا لی رازی بیت هاتوه که له وه سفی نویژی پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: (فَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ اسْتَوَى قَائِمًا حَتَّى يَعُودَ كُلُّ فَقَارٍ مَكَانَهُ)² واته که سه ری بهرز ده کرده وه ریک راده وه ستاو دهره وت تا هه موو برکه کانی برپرهی پشتی ده گه رانه وه جیی خویان..³

★ ★ ★

¹ په راونیزی (۷۴ و ۷۵).

² بوخاری (۸۲۶)، صحیح ابی داود (۱۷۲).

³ فتح الباری (۳۰۸/۲).

روکنه کانی نوپژ

روکنی هه شته م و نوپه م

سوجده بردن و سرهوتنی له ش تپیدا

دووچار سوجده بردن، له هه ر رکاتیکی نوپژدا له روکنه کانی نوپژه،
ئه مهش کوپرای شه رعناسانی له سه ره، به لگه شیان:

۱. خوای گه وره ده فهرموئ: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ارْكَعُوا
وَاسْجُدُوا﴾ الحج/ ۷۷ واته: ئه وى ئه و كه سانه ی باوهرتان هیناوه ركوع
و سوجده ببهن..

۲. پئغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به کابرای خاوهن
نوپژه هه له که ی فهرموو: (ثُمَّ يَكْبِرُ فَيَسْجُدُ، وَيُمْكِنُ جَبْهَتَهُ مِنَ الْأَرْضِ
حَتَّى تَطْمَئِنَّ مَقَاصِلُهُ وَتَسْتَرِخِي) ^۱ واته: پاشان ته کبیر ده کات و ده چپته
سوجده، ناوچه وانی به ته وای ده خاته سه ره زه وى، ئاوا ده مینیته وه تا
هه موو جو مگه کانی له جووئه ده که ون و جهسته ی ده سه ره ویت..

۳. هه روه ها له فهرمووده ی سه حیجدا فهرموویه تی: (لَا تَجْزِي صَلَاةَ
لَا يُقِيمُ الرَّجُلُ فِيهَا صَلْبَةً فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ) ^۲ واته: ئه و نوپژه جی
ناگریت که خاوه نه که ی له ركوع و سوجده دا نه سه ره ویت و له شی
تپیاندا هیدی نه بیته وه.

^۱ په راپوئزی (۷۴ و ۷۵).

^۲ نه سانی (۱۸۳/۲)، ترمزی (۲۶۴)، ئه بودا وود (۸۴۰) ئیبنوماجه (۸۷۰). سه حیجه : صحیح
فقه السنة (۳۲۱/۱).

۴. فهرمووده‌ی سه‌حیحی تره که ده‌فهرموئ: (لا صَلَاةَ لِمَنْ لَا يُصِيبُ أَتْفَهُ مِنَ الْأَرْضِ مَا يُصِيبُ جَبِيئَةَ) ^۱ واته: ئەو که سه نوینزه‌که‌ی گه‌را نابیت ئەگه‌ر لووتی به‌و شیوه‌یه به‌ر زه‌وی نه‌که‌وئیت وه‌کو که ناوچه‌وانی به‌ر زه‌وی ده‌که‌وئیت..

۵. هه‌روه‌ها پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم له فهرمووده‌ی سه‌حیحی ترده ده‌فهرموئ (أَقِيمُوا الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ، فَوَاللَّهِ إِنِّي لَأُرَاكُمْ مِنْ بَعْدِ ظَهْرِي إِذَا رَكَعْتُمْ وَسَجَدْتُمْ) ^۲ واته: رکووع و سوچه‌کانتان به ته‌واوی ببه‌ن، به‌وه‌ی گیانی منی به‌ده‌سته کاتیک رکووع و سوچه‌ده‌بن من له پشته‌وه ده‌تانبینم..

سوچه‌ده‌بیت له‌سه‌ر چه‌وت ئەندامی له‌ش بیت، که بریتین له: هه‌ردوو له‌پی ده‌ست، هه‌ردوو که‌لکه‌ی ئەژنۆ، هه‌ردوو پی، ناوچه‌وان و لووتیش پیکه‌وه.. چونکه فهرمووده‌ی سه‌یدنا ئیبنوعه‌بباس خوا لئیی رازی بیت ده‌لی: (أَمْرًا أَنْ نَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظَمٍ: عَلَى الْجِبَةِ (وَأَشَارَ بِيَدِهِ عَلَى أَتْفِهِ) وَالْيَدَيْنِ (له له‌فزیکی ترده: الْكَفَيْنِ)، وَالرُّكْبَتَيْنِ، وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ، وَلَا تَكْفَيْتِ الثِّيَابَ وَالشَّعْرَ) ^۳ واته: فه‌رمانمان پی کراوه که سوچه‌به‌چه‌وت ئەندامی به‌ده‌نمان ببه‌ین: ناوچه‌وان (ئاماژه‌شی بو لووتی کرد)، هه‌ردوو ده‌ست (یان هه‌ردوو له‌پی ده‌ست)، هه‌ردوو ئەژنۆ، فه‌راغه‌کانی هه‌ردوو پی، ناشبیت جلوبه‌رگ یان قزمان بکه‌وئته ژیریانه‌وه.. یه‌عنی ناوچه‌وان و له‌پی ده‌سته‌کان به‌ رووتی به‌ر زه‌ویه‌که بکه‌ون، بو ئەوه‌ی

^۱ دارمقوتنی (۲۴۸/۱) شیخی ئەلبانی به سه‌حیحی داناوه: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (ل ۱۴۲).

^۲ بوخاری (۴۱۸)، موسلیم (۴۲۴).

^۳ بوخاری (۸۱۲)، موسلیم (۴۹۰).

زه لیلی و به نډایه تی زیاتری پیوه دیار بیت، نهک لووت به رزی و هه رالیی..

چونیه تی چوونه سوجه:

هه رچنده خه لکیک به غه ریب و ناموی دوزانیت که له چوونه سوجه دا دهسته کان پیش نه ژنو بخریته سهر زهوی، چونکه هه ر وا زانراوه که نوښ خوین سهرتا دیته سهر چوک (نه ژنو) ئینجا له پی دهسته کانی دادهنیت، شیخی ئه لبانی به هه موو سهنه دهکاندا چوته وه و گه یشته نه وهی که نه و ریوایه تانهی نه م چونیه تیه باس دهکن زه عیفن، منیش نه وهی شیخی ئه لبانیم پی به هیتره..^۱

۱ - (وَ كَانَ يَضَعُ يَدَيْهِ عَلَى الْأَرْضِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ) ^۲ واته: دهسته کانی پیش هه ردو و نه ژنو دی دهخته سهر زهوی..

۲ - (إِذَا سَجَدَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَبْرُكْ كَمَا يَبْرُكُ الْبَعِيرُ، وَلِيَضَعَ يَدَيْهِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ) ^۲ واته: نه گه ر یه کیکتان سوجه دی برد با وا نه چیته سهر زهوی وهکو که حوشر ده چیت، با دهسته کانی پیش هه ردو و نه ژنو دی دابنیت..

^۱ أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۷۱۹-۷۱۴/۲)، الارواء (۳۱۳).

^۲ ئیبنو خوزیمه (۳۸/۱) به سه حیجی ناساندوو وهکو ئیبنو حه جهر ده فهرموئ: بلوغ المرام (۲۶۳/۱)، داره قوتی (۱۳۱)، ته حاوی له شرح المعانی (۱۴۹/۱)، حاکم (۲۲۶/۱)، به یه یقی (۱۰۰/۲)، حاکم ده فهرموئ: به پی مه رجی موسلیم سه حیجه، زه هه بیش لایه نگریتی و شیخی ئه لبانیش ده فهرموئ: وهکو فهرموویانه، هه ر وایه..

^۳ نه بوداوود (۱۳۴/۱)، ئیبنو حه زم (۱۲۸/۴)، نه سائی (۱۶۵/۱)، داریمی (۳۰۳/۱)، به یه یقی (۹۹/۲) ئیمامی نه حمه د (۲۸۱/۲). ریوایه تی دارقوتی و نه سائی ده ئین: (فلیضع یدیه قبل رُکبَتیه، ولینبرک بَرُوكَ البعیر).. نه مهش سهنه دی سه حیجه وهکو ئیمامی نه وهوی له المجموع (۴۲۱/۲) و زورقانی له شرح المواهب (۳۲۰/۷) دا فهرموویانه، شیخی ئه لبانیش هه ر حوکمی سه حیجی داوه له الارواء (۳۵۷) و صحیح سنن أبي داود (۷۸۹)، تمام النة (ل ۱۹۳).

چونیه تی سوجه ده:

۱ - پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم دمه فرموی: (إِنَّ الْيَدَيْنِ تَسْجُدَانِ كَمَا يَسْجُدُ الْوَجْهُ فَأَذَا وَضَعَ أَحَدُكُمُ وَجْهَهُ فَلْيَضَعْ يَدَيْهِ، وَإِذَا رَفَعَ فَلْيَرْفَعْهُمَا) ^۱ واته: دهسته کانیس سوجه ده بن وهکو که روو (دهموچاو) سوجه ده بات، جا ههر که سیکیان سهری خسته سهر زهوی با دهسته کانیسی بخاته سهری، نه گهر سهری بهرز کرده وه با دهسته کانیسی بهرز کاته وه.. ناشکرایه که مه بهستی پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم له دهسته کان له پی دهسته کانه..

۲ - سهدنا بهرائی کوری عازیب خوا لی رازی بیت که وه سفی چونیه تی سوجه بردنی پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهکات ده لی: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْجُدُ عَلَى أَلْيَتَيْ الْكَفِّ) ^۲ واته: پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم که ده چوووه سوجه کو تایی له پی دهسته کانی دادنه نینجا هه موو له پی..

^۱ نه بوداوود (۱۴۲/۱)، نیمامی نه حمهد (۶/۲)، نه سائی (۱۶۵/۱)، نیبنوخوزیمه (۲۳۰/۱)، حاکم (۲۲۶/۱)، بهیهیقی (۱۰۱/۲)، حاکم دمه فرموی: به پی مه رجه کانی بوخاری موسلیم سه حجه، زهه بهیش لایه نگریتی و نه لبانی دمه فرموی: **!!!** سنداده صحیح.. (أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲/ ۷۲۵).

^۲ الیة: سمت، که ده وتریت الیته، په عنی هه ردوو سمتی، مه بهستی سهدنا بهراء نه وه په که نه وه به شه گوشتنه ی له پی دهستی له پی شدا دادنه نایه زهوی که به مه چه که وه نوساون، که وهکو سمت وان..

^۳ حاکم (۲۲۷/۱)، بهیهیقی (۱۰۷/۲)، نیمامی نه حمهد (۲۹۵/۴)، حاکم دمه فرموی به پی مه رجه بوخاری موسلیم سه حجه وه زهه بهیش لایه نگریتی بووه، به لام شیخی نه لبانی دمه فرموی: به پی مه رجه کانی موسلیم سه حجه نه که مه رجه هه ردووکیان چونکه له سنه ده که دا حوسه پنی کوری واقید هه په که بوخاری هه رموده ی موعه لله قی لیوه گیرا وه ته وه، نه که سه حیح!! **!!!** هم زهنگیانه بزیریه قابیلی شیخی نه لبانی ره حمه تیه..

۳. (كان يعتمد على كفيه ﴿وَيَنْسُطُهُمَا﴾ وَيَضُمُّ أَصَابِعَهُمَا، وَيُوجِّهُهَا قِبَلَ الْقِبْلَةِ) ^۱ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له چوونه سوچه دیدا ئیعتیما دی ده کرده سهر له پی دهسته کانی، په نجه کانی رووه و قیبله جووت ده کردن و له په دهسته کانی پانه و پان ده خسته سهر زهوی..

۴. پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که په نجه کانی دهستی له سهر زهوی داده نا، دهیغه یاننده ئاستی شانه کانی، جاری واش هه بوو دهیغه یاننده ئاستی گوچی که کانی: (وَكَانَ يَجْعَلُهَا حَذْوً مَتَكْبِيهِ ^۲، وَأَحْيَانًا حَذْوً أَدْنِيهِ) ^۳.

۵. پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که له سوچه دیدا ده بوو، ئانیشکی نه ده خسته سهر زهوی، نه وهندی له زهویه که وه بهرز ده کردن وه که له دواوه بن بالی دهرده که وتن، به رهه ئستی له وه ده کرد که بازووه کانیان بجه نه سهر زهوی، وه کو له فهرمووده که ی سهیدنا نه بو چه میدی ساعدیدا خوا لی رازی بیټ هاتووه: (كَانَ لَا يَفْتَرِشُ ذِرَاعِيهِ، بَلْ كَانَ يَرْفَعُهَا عَنِ الْأَرْضِ وَيُبَاعِدُهُمَا عَنِ جَنْبِيهِ حَتَّى يَبْدُوَ بِيَاضَ إِبْطِيهِ

^۱ شیخی ئهلبانی له (أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲/ ۷۳۹) دا ده فهرموئ: وسنده صحیح کما فی الدرایة (۷۹) مه بهستی له کتیبی (الدرایة فی تخریج أحادیث الهدایة) که ئیمامی ئیبنو حه جهر کردویتی، الهدایة کتیبیکی به ناوبانگی حه نه فیه و له بهربلأوی و کاریگه رییدا وه کو مغنی المحتاج ی شافعیه کانه..

^۲ شیخی ئهلبانی به سه حیجی داناوه (الارواء (۳۰۹) ده سفهرموئ که نه بو داوود و ترمزی به سه حیجیان داناوه، هه رووها ئیبنول موله فقیین (۲/۸۲/۱).

^۳ به بیهقی (۱۱۲/۲)، ته حاوی (۱۵۱/۱)، ئیمامی نه حمده (۳۱۷/۴)، الالبانی (أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲/ ۷۳۹).

من ورائه، وحتی لو أن بهمة أرادت أن تمرّ تحت يديه مرّة^۱ واته: بازووه کانی له سهر زهوی رانه ده خست، به لگو له ئاستی زهوی بهرزی ده کردنه وه، تا له دوايه وه سپیتی بن بآلی دهرده کهوت، ته نانهت نه وهندهی ئانیشک و بازووی بهرز ده کرده وه که نه گهر بهر خوله یهک یان کاريله یهکی به بندا برؤیشتوایه دهیتوانی..

. وهک بهر هه ئستی له راخستنی ئانیشک و بازووه کانی ش دهیفرموو: (لا یبسط أحدکم ذراعیه انبساط الكلب)^۲ واته: کهستان بازووه کانی له سهر زهوی رانه خات وهکو که سهگ دهیکات..

۶ - پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که دواي نه وهی بهو شیوهیه سو جدهی ده برد، دست و په نجهی ده خسته سهر زهوی، ئینجا ناوچه وان و لووتی له زهوی قایم ده کرد، وهکو فهرمووده کهی نه بو چه میدی ساعیدی ده لی: (وكان یمکن ألقه وجهته من الأرض)^۳ واته: لووت و ناوچه وان له زهوی قایم ده کرد..

^۱ بوخاری (۲۳۴/۲)، موسلیم (۵۳/۲)، نه سائی (۱۶۶/۱)، بهیهیقی (۱۱۴/۲)، ئیمامی نه حمهد (۳۴۵/۵) ..

^۲ نه مهیان ریوایهتی خاتوو مهیمونه خانی کچی حارسی خیزانیتی خوا لی رازی بیت موسلیم (۵۳/۲)، نه بوداوود (۱۴۳/۱)، نه سائی (۱۶۶/۱)، داریمی (۳۰۶/۱)، ئیبنوماجه (۲۸۷/۱)، بهیهیقی (۱۱۴/۲) ..

^۳ بوخاری (۲۴۰/۲)، موسلیم (۵۳/۲)، نه بوداوود (۱۴۳/۱)، ترمزی (۶۶/۲)، نه سائی (۱۶۷/۱)، داریمی (۳۰۲/۱) ..

^۴ ترمزی (۵۹/۲) و به سه حیجشی ناساندووه، نه بوداوود (۱۱۷/۱)، ته حاوی (۱۵۱/۱) شیخی نه لبانی: أصل صفة صلاة النبي صلی الله علیه و سلم (۲/ ۷۳۱) ..

- ههروهها: (لا صلاة لمن لا يصيب أشفه من الأرض ما يصيب الجبين)^۱
واته: نوژی ئه وه کهسه قبول نیه که وهگو که ناوجهوانی خستوته سهر
زهوی و پیوهی چهسپاندووه، لووتیشی نهخاته سهری و پیوهی
نهچهسپینیت..

۷ - که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم سوجهی دهبرد، ههردوو
ئهژنوی لهسهر زهوی دهبوون، ههردوو پییهکانی ههئدهناو په نهجهکانی
روویان له قیبله دهبوو: (كان يمكن أيضاً ركبتيه وأطراف قدميه، ويستقبل
بأطراف أصابعها القبلة، ويتصّب رجليه)^۲..

★ ★ ★

^۱ دارهقوتنی (۱۳۳)، بهیهیقی (۱۰۴/۲۰)، حاکم (۲۷۰/۱) و فهرموویهتی به پیی مهرجهکانی
بوخاری سهحیحه، زههههیش لایهنگیری کردووه، شیخی ئهلبانیش دهفهرموی: ههروایه
وهگو فهرموویانه، سهنهدهکهی سهحیحه. أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم
..(۷۳۱/۲)

^۲ بوخاری (۲۴۵/۲)، ئه بوداوود (۱۱۷/۱)، بهیهیقی (۱۱۶/۲).

روکنه کانی نويز

روکنی دهيم و يازدهيم

دانيشتنی نيوان سوجهکان و سرهوتنی له ش تييدا

ئهم دانيشتنه ي نيوان دوو سوجه ي ههر رکاتي نويزيک روکنه، چونکه پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم له فيرکردني خاوهن نويزه هه له که دا جهختي له سهر کرده وه و فهرمووي: (ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا، ثُمَّ اَرْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا) ^۱ واته: پاشان سوجه ببه تا له سوجه دا سرهوت دهگريت، ئينجا سهرت بهرز که ره وه دانيشه، تا له جو له ده که ويت و سرهوت دهگريت، ئينجا بچوره وه بو سوجه و بمينه ره وه تا سرهوت دهگريت..

ئهم هه موو ته ئکيد کردنه وه يه له جووله که وتن و له سرهوت گرتن و وه ستانه وه، هه مووي به لگه ي روکنيتي نه و رهفتاره خوا په رسته يه .. - عائيشه خان خوا لبي رازي بيت دهگيرپته وه: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَجَدَ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السَّجْدَةِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيَ جَالِسًا) ^۲ واته: کاتيک پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم سهر ي له سوجه بهرز ده کرده وه، سوجه ي نه ده برده وه تا به ته وای داده نيشت.. دانيشتنی نيوان دوو سوجه که لای ئيمامی شافيعی و ئيمامی ئه حمه د روکنن، له

^۱ بوخاری (۳۱/۱۱ - ۴۶۷)، موسليم (۱۰/۲ - ۱۱)، ئيبنوماجه (۲۲۷/۱)، الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۵۵/۱) ..
^۲ موسليم (۴۹۸)، ئيبنوماجه (۸۹۲) ..

ئيمامی مالیکه وه شتيکی وا ريوایهت نه کراوه، ئيمامی نه بو حه نيفهش به لایه وه روکن نیه! کابرا هه رچونیک سهری بهرز کاته وه با به قه دهر نووکی شمشیریکیش بیّت به سه!!

چونیه تی دانیشتنی نیوان دوو سوجه دبردنه که:

هه رچه نده دانیشتن له سهر نه ژنو له خویندنی ته حیاتی نويزدا نه وه نده زانراوه، که زور کهس له کوردا پیی ده لئین دانیشتنی ته حیاتی، به لام هه ر پیویسته نه وه نده بلئیین که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که سهری له سوجهی یه کهم بهرز ده کرده وه، له سهر نه ژنو داده نیشت، دهسته کانی ده خسته سهر رانه کانی، په نجه کانی ویک دینانه وه (پیکه وه جووتی ده کردن) و رووی ده کردنه قیبله، له دووه پیی راستی هه لده ناو له سهر پیی چه پی داده نیشت، جاری واش هه بوو هه ردوو پییه کانی هه لده ناو له سهر پاژنه پیکانی به شیوه یه کی کاتی داده نیشت.. هه موو جاریک لانی کهم به قه دهر ماوهی سوجه دبردنیکی له م دانیشتنه دا ده مایه وه، جاری واش هه بوو نه وه ندهی دریز ده کرده وه که خه لکانیک وایان ده زانی بیری چوته وه که سوجهی دووه می نه بردوو! به یاوهرانیسی ده فهرموو: نويزه کانتان قبوول نابیت نه گهر ئیوهش وا نه کهن و نه وه نده نه میننه وه.. نه مهش هه ندیک فهرمووده که وه سفی نه وانه روون ده کاته وه که باسمان کرد:

۱ - (ثمَّ كَانَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ مُكْبِرًا)^۱ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دواى نه وهی سوجهی ده برد ته کبیری ده کردو، سهری بهرز ده کرده وه..

^۱ الام (۱۰۰/۱)، المجموع (۴۱۲/۳)، المغنی (۳۷۵/۱)، المدونه (۷۰/۱)، ابن عابدين (۴۷۴/۱).

۲ - (گان یفرش رجه الیسری ویصیب رجه الیمتی)^۱ واته: پی راستی رادهخست (لهسه ری دادهنیشت) و پی راستی هه لدهنا..

۳ - جاری وا هه بوو پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که سه ری له سو جده یه که م بهرز ده کرده وه دهستی له که لدا بهرز ده کرده وه: (وگان یرفع یدیه مع هذا التکبیر)^۲..

۴ - جاری وا هه بوو پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم هه ردوو پیهکانی هه لدهنا و لهسه ریان هه لده تروشکا: (وگان اخیانا یعی یتصیب علی عقبیه)^۳. ئەمەشی بۆیه کردوو تا جوړاو جوړی حاله تهکانی خوا په رستی بۆ ئوممه ته که ی روون کاته وه، دنا ئەو ریوایه ته ی که ده لئ پی چپی رادهخست و لهسه ری دادهنیشت ریوایه ته ی ده له یاوهرانی پیغه مبهری خوا یه صلی الله علیه وسلم و دیاره وهکو شیخی ئەلبانی ده لئ: زۆرینه ی کاته کانیش هه ر وا دانیشوو ه^۴..

★ ★ ★

^۱ ئەبو داوود (۱۳۷/۱)، اصل صفة صلاة النبي صلی الله علیه و سلم (۱۸۸/۱).

^۲ موسلیم (۵۴/۲)، ئەبو داوود (۱۲۵/۱)، بهیهقی (۱۷۳/۲)، ئیمامی ئەحمەد (۲۸۱/۶).

^۳ ئەبو داوود (۱۱۵/۱)، نەسائی (۱۷۲/۱)، ئیبینوحەزم (۹۱/۴)، الالبانی: اصل صفة صلاة النبي صلی الله علیه و سلم (۱۸۸/۱).

^۴ موسلیم (۷۰/۲)، ئەبو داوود (۱۳۴/۱)، ترمزی (۷۳/۲)، بهیهقی (۱۱۹/۲).

^۵ الالبانی: اصل صفة صلاة النبي صلی الله علیه و سلم (۸۰۷/۲).

روکنه کانی نویژ

روکنی دوازدهیه م و سیزدهیه م

ته حیاتی دواپی و دانیشتنه که ی

خویندنی ته حیاتی نه خیر روکنه، هر که سیك به ناگا یان بی ناگایانه وازی لی بهینیت نویژه که ی به تال ده بیته وه.. چونکه:

۱- سهیدنا ئیبنو مه سوود خوا لی رازی بیته ده لی: (كُنَّا نَقُولُ قَبْلَ أَنْ يُفْرَضَ عَلَيْنَا التَّشَهُدُ السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ مِنْ عِبَادِهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَقُولُوا السَّلَامَ عَلَى اللَّهِ وَلَكِنْ قُولُوا التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ) واته: پیش نه وهی ته حیاتمان له سهر فهرز بیته، ده مانووت: سه لام له خوا له عه بده کانی وه، نیت پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: مه لین سه لام له خوا، بلین: نه ته حیاتیو له.. نه مه به لگه یه که ته حیاتی پیشتر فهرز نه بو وه دواتر له سهر موسولمانان فهرز کرا وه..

۲- هر سهیدنا ئیبنو مه سوود خوا لی رازی بیته ده گیریته وه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویته: (إِذَا قَعَدَ أَحَدُكُمْ فِي

^۱ نه م فهرموودمه زورینه ی فهرمووده وانانی وه کو ئیما می نه حمه دو بوخاری و موسلیم و خاوه ن سونه نه کان و داریمی و داره قوتنی و ته به رانی و ئیبنو حیبیان و ئیبنو خوزیمه و ئیبنو ته بی شه یبه و عبدالرزاق ریوا یه تیان کردوه، له بیستوقسوور ریگاوه هاتوه، به لام لای زوریان نه و زیاده یه ی تیدا نه که ده فهرموئی (قَبْلَ أَنْ يُفْرَضَ عَلَيْنَا التَّشَهُدُ) نه سه لکه شی و مگو شیخی نه لبانی ده فهرموئی له سه حیجه یندایه، خوشی به سه حیجی ناساندوه (الارواء ۳۱۹).

الصلاة فليقل التحيات لله..^۱ واته: نه گهر په کيکتان له نوپژدا بو
ته حيات دانيشت با بلت: التحيات لله..

۳ - بهردهوام بوونی پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم له سهر
خويندنی. نه مهش مهزه بهی نيمامی شافيعی و نيمامی نه حمه ده،
نيمامی مالک دهلی: سووننه ته نهک فهرز، مه گهر نا نهو به شهي که
سه لام کردنه که ی تيدايه!! نيمامی نه بو حنيفه دهلی: دانيشنه که ی
به قه در خويندنی ته حياتيک روکنه، دنا خويندنه که ی واجب
نيه^۲!! هه نجه تيشيان نه وه يه که دهلین: نه گهر وه کو ئيوه دهلین روکن
بوایه، حتمن پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم کابرای
نوپژه له ی فير ده کرد..

نه وانيش وهلامی نه مانيان به وه داو ته وه که ده شيت فهرمووده ی
خاوه ن نوپژه هه له که پيش فهرز بوونی ته حياته که بووبت. چونکه
هه موو رهفتاری نوپژکردن له يهک فهرمووده وه رنه گراوه و ناشکريت
ته نها يه کيکيان بکريت ه سرچاوه ی ليوه رگرتن، به تايبه تی که
فهرمووده ی تريش له و باره وه هه بن، چونکه نه وه داخستنی دهرگاگانی
زانينی حوکه شه رعيه کانن.. نه گهر به رواو پاش و پيشی کاتی دوو
حوکه شه رعی نه زانرا، هه ر ده بيت وه رگيرين نهک رمت کرينه وه، چونکه
هاتن و ناساندنيان وهک حوکه شه رعی سه لينراوه، نه ما کاميان پيش
نه وی تره، نه وه ليکولينه وه ی دهويت، يان پيکه وه سازاندنی دهويت..^۳

^۱ بوخاری (۸۳۱)، موسليم (۴۰۲).

^۲ الام (۱۰۲/۱)، المغنی (۲۸۷/۱)، مواهب الجليل (۵۲۵/۲)، المبسوط (۲۹/۱).

^۳ نيل الاوگار (۳۰۹/۲)، السيل الجرار (۲۱۹/۱).

چۆنیه تی دانیشتن بۆ ته حیات:

بزانه که پێویسته موسوڵمان دانیشتنه کانی ته حیات و نیوانی دوو سوجده کان بزانی، تا بهو شیوهیه نوپۆزه کانی بکات که پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم کردوونی، دانیشتنی نیوان سوجده کانمان باس کرد که به شیوهی دانیشتنی ته حیات بووهو جاری واش هه بووه ههردوو پێی هه ئناوهو له سه ره پاژنه کانیان دانیشتوووه.. ئەمما دانیشتنی ته حیات، ئەوه بزانه که دوو جوژه:

دانیشتنی ته حیاتی ناوه ند (ئیفتیراش):

وهکو دانیشتنی نیوان دوو سوجده گانه، دانیشتنی کی ته حیاتییه له سه ره ئەژنۆ، پێی راستی وا هه لده نی، روی په نجه کانی له قیبله بن، پێی چه پیشی راده خات و سمتی چه پی ده خاته سه ره.. ئەمه شیوهی زۆرینهی دانیشتنی نیوان سوجده کان و ته حیاتی ناوه ندی پێغه مبهری خوایه صلی الله علیه وسلم، وهکو:

۱ - له فه رمووده ی سه حیجی بوخاریدا هاتوووه که سه یدنا ئەبو حمیدی ساعیدی خوا لی رازی بیته ده لی: (ثمَّ كَانَ يَجْلِسُ لِلتَّشَهُدِ بَعْدَ الْفَرَاغِ مِنَ الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ، فَإِذَا كَانَتِ الصَّلَاةُ رَكْعَتَيْنِ كَالصُّبْحِ جَلَسَ مُفْتَرِشًا كَمَا كَانَ يَجْلِسُ بَيْنَ السُّجْدَتَيْنِ وَكَذَلِكَ فِي التَّشَهُدِ الْأَوَّلِ مِنَ الثَّلَاثِيَّةِ أَوْ الرَّبَاعِيَّةِ)^۱ واته: دواي ته و ابووونی ركاتی دووهم، بۆ ته حیات خویندن داده نیشت، ئەگه ره نوپۆزه که دوو ركاتی بوایه وهکو نوپۆژی به یانیان، به شیوهی ئیفتیراش تییدا داده نیشت، هه ره وهکو که له نیوان

^۱ بوخاری (۲/۲۴۶)، ئەبو داوود (۱/۱۵۲)، به یه یقی (۲/۱۳۷).

دوو سوځدهگان و ته حیاتی په که می نوږزی سی رکاتی و چوار رکاتی.

۲. هه روه ها سه لپنراوه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فرموویه تی: (فَإِذَا جَلَسْتَ فِي وَسْطِ الصَّلَاةِ فَاطْمَئِنِّ وَافْتَرِشْ فَجَدِّكَ الْيُسْرَى ثُمَّ تَشَهَّدْ) ^۱ واته: کاتیک له ناوهدی نوږزدا داده نیشیت، هیمن ببه روه و رانی چه پت راخه (به شیوهی ئیفتیراش بیخهره سهر زهوی) ^۲ ئینجا ته حیات بخوینه..

ئه لبانی ده لی: ئهم دوو فرمووده یه به لگه یه له سهر نه وهی که سووننه تی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم وایه که له کو تایی رکاتی دووهدا بو ته حیات خویندن به شیوهی ئیفتیراش دانیشیت، نه وهش مه زه بی نه بو حنیفه و شافیعی و نه حمده به پیچه وانهی مالیکه وه که فرموویه تی له هه موو دانیشنه گانی نوږزدا ده بیت به شیوهی ته و هر پروک دابنیشیت، ئهم فرمووده یه نه وه رمت ده کاته وه ^۳..

ئهمما نه و فرموودانه ی تر که به ره له سستی ده کن له وهی که وه کو هه لئروشکانی سه گ دانیشیت، نه وه له لایه که وه شیخی ئه لبانی به توږینه وهی ووردی خو ی سه لاندویتی که ته نها دوو فرمووده یان له وانیه و هر گریت، هه رچه نده خو ی قسه ی له سهر هه ردوو کیشیان هه ر کردوه، ئهمما نه وانی تر زه عیفن و نابنه به لگه ی خوا په رستی.. له لایه کی تره وه له حالی سه حیح بوونیشیاندا به ره له سستی له شیوه یه کی

^۱ ئه لبانی دهر باره ی ده فرموی: نه بو داوود ریوایه تی کردوه و سه نده که ی حه سه نه

الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۸۳۳/۳).

^۲ الشوکانی: نیل الاوطار (۲۲۹/۲).

^۳ الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۸۲۹/۲).

هه لئروشکان دهکهن که ئه وه هه لئروشکانه ناگريته وه که جاري وا هه بووه پيځه مبهري خوا صلي الله عليه وسلم کردوي تي^۱ .. ئه ميان شتيکه وه ئه ويان شتيکي تره! ئه ويان هه لئروشکانی سهگه، که زمانه وانان فهرموويانه ئه وهيه که سمته کانی بخاته سهر زهوی و قاچه کانی له پيش خويه وه هه لئيت و دهستی بباته وه بو دواوه .. دياره ئه وه له کوپرو کوومه ليشدا زور نافولايه چ جاي ناو نوپز .. بويه پيځه مبهري خوا صلي الله عليه وسلم به شيوازي تری بيژراو وه سفي تری فهرمووه، وهک:

۲ - سهيدنا ئيبنو عومهر خوا ليی رازی بيت دهگيرپته وه که پيځه مبهري خوا صلي الله عليه وسلم بينی که سيک له ته حياتدايه وه دهستی چهپی داداوه و تینی خستوته سهری، پیی فهرموو: (إِنهَا صَلَاةُ الْيَهُودِ) ئه م شيويه نوپزي جوله که گانه .. له ريوايه تيکي تره: (لا تجلسن هکذا، إِنَّمَا هَذِهِ جَلْسَةُ الَّذِينَ يُعْتَبُونَ)^۲ واته: وا دامه نيشه، ئه وه دانيشتنی ئه وه که سانه يه که ئه شکه نهجه دهرين ..

۲ - سهيدنا عه مری کورپی شهريد له باوکیه وه خوا ليیان رازی بيت دهگيرپته وه که پيځه مبهري خوا صلي الله عليه وسلم دهرهق ئه وه جوړه دانيشتنه له ته حياتدا فهرموويه تي: (هِيَ قَعْدَةُ الْمُغْضُوبِ

^۱ ئه وهی که ده فهرموی: پيځه مبهري خوا صلي الله عليه وسلم (وكان أحياناً يقعي) يتتصب (على عقبية) هه ردوو پييه کانی هه لئنه ناو له سهریان هه لئنه تروشکا ..
^۲ ئه بوداود (۱۵۷/۱)، حاکم (۲۷۲/۱) له رنی به يه يقيه وه (۱۳۶/۲) و فهرموويه تي به پیی مهرجه کانی بوخاری و موسليم سه حيجه، ئيمامی زهه بيش لايه نگريی بووه، هه روه رها ئه لبانی له: الارواء (۲۸۰) دا.

عليه) واته: ټوهه دانښتنی ټهو که سانه يه که خوا غه زه بی نښتوون..

۳. سهيدنا ټه بوهوره پره خوا ليی رازی بیټ دهلی: (ټهاني خلیلي صلی الله علیه وسلم ان اتقر في صلاتي نقر الديك، وأن التفت التفات الثعلب، وأن أفعي كإفعاء القرد)^۱ واته: خوښه ويستم پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به رهه لستی ټه وهی لی کردووم که له نوښته گاندا وهکو که ټه شیر دهنووک بدهم به زه ویدا، وهکو ریوی هر سه پری ټه ملاولای خوّم که م، وهکو مهیموونیش هه لئروشکیم..

دانښتنی ته حیاتی ټه خیر (ته وهروک):

پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دمه رموی: (وإذا جلس في الركعة الآخرة قدم رجله اليسرى ونصب الأخرى وقعد على مقعدته)^۲ واته: که له ته حیاتی ټه خیریدا داده نښت پیی چه پی پیش ده خست و ټه وی تریانی هه لده ناو له سهر سمتی داده نښت.

ټه مهش دوو شیوه يه:

یه که م: سمتی چه پی ده خاته سهر زه وی و له سهری داده نښت و هه ردوو پیغه گانی ده که ونه لای راستیه وه، په نجه گانی پیی چه پی له بن لوولاقی چه پی وه دینیته دهره وه..

^۱ ټه بوداوود (۴۸۴۸)، ټه حمده (۳۸۸/۴) ټه لبانی دمه رموی به پیی مه رجه گانی بوخاری و موسلیم سه حجه .. (الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۸۳۷/۳)).

^۲ ټه لبانی دمه رموی: ته یالیسی و ټه حمده و ټیبنوټه بی شه بیه ریوايه تیان کردووه و فرمووده یه کی هه سهنه وهکو له: صحیح الترغیب و الترهیب (۵۵۵) دا باسم کردووه.

^۳ بوخاری (۸۲۸).

دووهم: له سههر سمتی چهپی داده نیشیت و ههر دوو پپیه کانی راده خات و لای راستیه وه دهریان دههینیت. ئەوه سه لپنراوه که پپه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له ته حیاتى ئەخیری نوپۆزه کانیدا ئەم دوو شیوهیهی کردووہ..

بۆچوونی مەزھە بەکان لە سهەر دانیشتنی ته حیات:

- مەزھەبی ئیمامی ئەبو حەنیفە و یاوهرانی ئەوہیہ که له هه موو ته حیاتیکدا به شیوهی ئیفتیراش داده نیشیت.

- مەزھەبی ئیمامی مالیک و یاوهرانی ئەوہیہ که له دانیشتنی هه موو ته حیاتیکدا به شیوهی تهوهرپرووک داده نیشیت..

- مەزھەبی ئیمامی شافعی دەلی: له ته حیاتى یه کهمدا به شیوهی ئیفتیراشه و له ته حیاتى ئەخیری هه موو نوپۆزیکدا (که سه لامدانه وهی به دوادا دیت) به شیوهی تهوهرپرووک داده نیشیت.. ههر دوو کیشیان سووننه تن..

- مەزھەبی ئیمامی ئەحمەد و هاواریانی ئەوہیہ که له ته حیاتى نوپۆزیکدا به شیوهی تهوهرپرووک داده نیشیت که دوو ته حیاتى تیدا بیت، تا لیک جوئ بکرینه وه^۲ ..

ئیمامی ئیبنولقهیم دوای به دوادا چوونی به لگه کان رای ئیمامی ئەحمەدی پپه سه ندر بووه^۳. شیخی ئەلبانیش ههروهها^۴ .. ئەمه فهتوای لیژنه ی هه میشه یی فهتوای زانیانی حیجازیشه^۱.

^۱ المجموع (۴۳۱/۳).

^۲ کشاف القناع (۳۵۴/۱).

^۳ ابن القيم: زاد المعاد (۹۱/۱).

^۴ أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۹۸۲/۳).

منیش ئەمیان پێ پهسه ندره.. چونکه فهرموودهکەهێ سهیدنا ئەبو
حمیدی ساعیدی که ده له یاوهران گیراویانه تهوه پشتگیری دهکات..
والله اعلم.

ویردهکانی ته حیات:

سهیدنا ئیبنومه سعود خوا لێی رازی بێت دهلی: دهستم لهناو لهپی
دستی پیغه مبهری خوادا بوو صلی الله علیه وسلم که ته حیاتی هه ر وهکو
سورمتیکی قورئان فیر کردم، فهرمووی بلی: (التحیات لله والصلوات
والطیبات، السلام علیک ایها النبی ورحمة الله وبرکاته السلام علینا وعلی
عباد الله الصالحین ، أشهد أن لا إله إلا الله ، وأشهد أن محمدا عبده
ورسوله)^۱ واته: سلاوو ستایش بو خوایه، ههروهها پارانه وهو پاکیی، سلاوو
بهزهیی و بهرکه ته خوات لی بێت نهی پیغه مبهری خوا، سلاو له ئیمه و
له بهنده پیاوچاکه گانیش، شایه تی ددهم که ته نها خوی تاک و پاک
شیاوی خوایه تییه و هیچی تر شایانی خوایه تی نیه، شایه تی ددهم که
موحه مه د بهنده و نیروای خوایه..

ئهمه راستترین ریوایهت و بهناوبانگترینیانه، ئهمه وهرگیرای ئیمامی
ئهبوحه نیفه و یاوه رانی مه زه به که هێ و سوفیانی سهوری و ئیمامی
ئهحمه دو ئیسحاق و ئهبوسه ورو جمهوری ئه هلی عیلمه^۲.. بیگومان شیوازه
سه لێنراوهکانی تری ئهم ویرده پاکه هه موو هه ر شیاون..
ئهم ویرده له چه ندین ریوایه تی تره وه هه ر له سهیدنا ئیبنو
مه سعوده وه به شیوازی (السلام علی النبی ورحمة الله وبرکاته) هاتوه،

^۱ فتاوی اللجنة الدائمة (۱۵/۷).

^۲ بوخاری (۲۶۶۵)، موسلیم (۴۰۲).

^۳ الاوسط (۲۰۷/۳).

ئیبنومه سعود خوی ئه وهی روون کردو ته وه که فه رموویه تی: ئه و کاته ی که پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم زیندوو بوو له ناواماندا بوو ده مانووت: (السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ) که کۆچی دوا یی کرد ئیتر له وه و دوا ده مانووت: (السَّلَامُ عَلَى النَّبِيِّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ)^۱

★ ★ ★

^۱ (السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ) ریوایه تی بوخارییه (۶۲۶۵)، روون کردنه وه که ی ئیبنومه سعود و له فتح الباریدا (۲/۳۶۶) که حافز ئیبنوحه جهر پشتگیری لی کردوو وه به هیزی کردوو.. شیخی ئه لبانیش له صفة صلاة النبي (ل ۱۹۱) دا ده فه رموی: عائیشه خانیش ئاوا ی ته حیات فیتر ده کردن و خوشی ئاوا ی خویندوو وه که دیاره به ره زامه ندی و ئاماژه ی پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم بووه..

روکنه کانی نویتز

روکنی چواردهیهه

سه لامدانه وه

شهر عناسان جگه له ئیمامی نه بو حه نیفه پئیان وایه سه لامدانه وهی
کوئیایی نویتز، روکنه، چونکه:

۱- پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهفه رموی: (مفتاح الصلاة
الطهور، وتحريمها التكبير، وتحليلها التسليم)^۱ واته: کلیلی نویتز
دهستنویتزه، دهسپیکی نویتز ته کبیره ی ئیحرامه، ته و او بوونیشی سه لام
دانه وهیه..

۲- وهسفه که ی عائیشه خان خوا لی رازی بییت که دهلی: (كان النبي
صلى الله عليه وسلم يختم الصلاة بالتسليم)^۲ واته: پیغه مبهری خوا
صلی الله علیه وسلم نویتزه که ی به سه لامدانه وه کوئیایی پی دهینا..

۳- بهردهوام بوونی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم لهسهه
کردنی.

ئیمامی نه بو حه نیفه وه هندیک له یاوه رانی دهلین: نه مانه نابنه
به لگه ی به روکن بوونی سه لام دانه وه، چونکه باسی سه لامدانه وه له
فهرمووده ی خاوهن نویتزه هه له که دا نه هاتوووه.. مه گهر بووتریت له وانیه

^۱ نه بوداوود (۶۱)، ترمزی (۳) شیخی نه لبانی به سه حیجی داناوه: الارواء (۳۰۱).

^۲ موسلیم (۴۹۸)، نه بوداوود (۷۸۳).

فهرموودهی خاوون نوښهههله که پیش نهو فهرموودهیه بیت که دمفهرموی: (وتخلیلها التسلیم)..

۴. نهو فهرموودهیهی سهیدنا نهبو سهعیدی خودری خوا لیی رازی بیت دهیگیرپتهوه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویهتی: (إِذَا شَكَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلَمْ يَذَرْ كُمْ صَلَّى اثَلَاثًا أَمْ أَرْبَعًا فَلْيَطْرَحِ الشُّكَّ وَلْيَبْنِ عَلَى مَا اسْتَيْقَنَ ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ) ^۱ واته: نهگر که سیکتان له نوښهه کهیدا گومانی بو دروست بوو که سی رکاتی کردووه یان چوار، با گومانه کهی بخاته لاوهو هه لوښت له سهر دلنیا بوونی دروست کات، ئینجا پیش سهلامدانه وهی دوو جاران سوچه بیات..

۵. له فهرمووده کهی سهیدنا ئیبنو مه سعوود خوا لیی رازی بیت دهر باره ی سوچه دی سه هوو، دهیگیرپتهوه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموی: (وَإِذَا شَكَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَتَحَرَّى الصَّوَابَ، فَلْيَتَمَّ عَلَيْهِ ثُمَّ يُسَلِّمَ، ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ) ^۲ واته: با بگه رپت تا دهرانیټ کامیانی راسته (یه عنی گومانی به هیزی بیته سهر نه وهی که پی وایه کردویټی) پاشان تهواوی کات، پاشان سهلام بداته وهو ئینجا دوو سوچه کهی سه هوو بیات.. نه وهی لیره دا مه بهسته نه وهیه که ته نانهټ له نوښیکیشدا که سوچه دی سه هووی تیده که ویټ سهلامدانه وه که ههر ههیه..

به م کوټمه له به لگه یه ده سه لیټ که سهلامدانه وه فهرزه.. والله اعلم..

^۱ بوخاری (۴۰۱)، موسلیم (۱۲۴۷).

^۲ بوخاری (۴۰۴)، موسلیم (۵۷۲).

به لّام ئيمامی نه بو حه نيفه ی ره حمه تی ده لّی: سه لام دانه وه له نوښر دا
 فهرز نيه، نوښر خوښ سهر به سته له نه جامدان ونه دانی ههر دوو
 سه لامدانه وه که، ته نانه ت که ته حيا ته که شی . به بو چوونی ئيمامی
 نه بو حه نيفه . له سهر فهرز نيه، که و ابوو ده توانیت به بری نه وهنده ی
 ته حيات ده خوښ ندریت دانیشیت و دوا ی نه وه بی سه لامدانه وه ههستی و
 بروات!! ئيمام له مه دا ئيعتيمادی کردو ته سهر فهرمووده يه که سه يدينا
 ئيبنومه سعود ده يگير پته وه، که پيغه مبهري خوا صلی الله عليه وسلم
 نه وی فيری نوښر ده کرد، پيی فهرمووه: (فَإِذَا قُلْتُمْ هَذَا فَذُكِرْتُمْ
 صَلَاتُكُمْ، إِنْ شِئْتُمْ أَنْ تَقُومَ فَطَمِّمْ، وَإِنْ شِئْتُمْ أَنْ تَقْعُدَ فَاقْعُدُوا) واته: نه گهر
 نه مه ت کرد نه وه نوښر ده که ت به جي هينا وه، ئيتر نه گهر هه ز ده که يه ت
 هه ستيت، هه سته، نه گهر هه زيش ده که يه ت دانیشيت، دانیشه .. به لّام
 فهرمووده وانان له توښر نه وه ی نه م فهرمووده يه دا گه يشتوونه ته نه وه ی
 که فهرمووده که مودر هه ،^۱ چونکه له فرزه کانی (إِنْ شِئْتُمْ أَنْ تَقُومَ فَطَمِّمْ، وَإِنْ
 شِئْتُمْ أَنْ تَقْعُدَ فَاقْعُدُوا) فرمايشتی سه يدينا ئيبنو مه سعوده وه له ده قی
 فهرمووده که دا نيه .. به هه ر حال ئيستا باسما ن کيشه و راجوښی
 شه رعنا سان نيه که سو جده ی سه هوو ده که ويته پيش يان پاش
 سه لامدانه وه .. باسی نه وه دواتر دي ت ان شاء الله، به لّام مه به ستما ن له

^۱ نه بوداوود (۹۶۸)، نه حمه د (۱۲۹/۱)، دارمقوتنی (۳۵۳/۱)، المحلی (۲۷۸/۳).

^۲ مودر هه: نه وه يه که راويه ک به کسه ر له دوا ی ته و ابو بونی فهرمووده که قسه يه کی خو ی
 يان قسه ی يه کيکی تر به دوا دا دينیت، گوښگره کان وا ده زانن نه وه قسه يه ش له به رده وامي
 فهرمووده که يه و به ده هه که يه وه دنوسينن .. نه مه ش جوړيکه له فهرمووده ی زه عيف
 (السيوطي: تدري ب الراوي ل ۱۷۵).

روکنیتی سه لامدانه وهیه که به لای سهیدنا ئیبنو مهسعوودیشه وه روکن بووه..

سه لامدانه وه یه کجاره یان دوو جار^۱؟:

شافیعیه کان و مالیکیه کان و زورینهی شهرعناسان رایان وایه که سه لامدانه وهی یه کهم (به لای راستدا) روکنه و سه لامدانه وهی دووهم (به لای چهپدا) سووننه ته. ئیبنول موزیر دهلی: هه موو ئه و زانایانهی زانستیم لیوه وهرگرتوون فهرموویانه: نوپژئی ئه و کهسهی یهک سهلامی داوه ته وه ته واوه.. ئیمامی نه وه وهی دهلی: هه موو ئه و زانایانهی رایان وهرده گریټ لهسهر ئه وهن که فه رزی سه لامدانه وه یه که..

بوچوونی ئیمامی نه حمهد جیاوازه، له قه ولیکیدا دهلی: هه ردوو سه لامدانه وه که فه رزن، مه زه به بی حه نبه لی و هه ندیک له شهرعناسانی مالیکی وئه هلی زا هیرو ئیبنو حه زم لهسهر ئه مه یه.. به لگه شیان:

۱ - پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم به رده وام له هه موو نوپژئیکیدا دوو جار سهلامی داوه ته و یاوه ران بینوویانه.. ئه وه شی بیته پال که فهرموویه تی: (صَلُّوا کَمَا رَأَيْتُمُونِي اَصْلِي) ^۲ واته: نوپژ واکه ن وده کو که من ده بینن نوپژ ده کهم.. نه بینراوه و نه بیستراوه که جارنیک له جاران له نوپژنیک له نوپژه کانیدا یه کجاری سهلام دابیته وه..

۲ - پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم که یاوه رانی بینی له سه لامدانه وه دا به ده ست ئاماژه ده کهن، پئی فهرموون: (اِنَّمَا يَكْفِي

^۱ شهوکانی توپژینه وهی لهسهر کردوو وه به سه حیحی داناوه: نیل الاوطار (۲/۲۵۱)، پیش نه ویش ئیبنو حه زم: المحلی (۳/۲۷۹).

^۲ الام (۱/۱۲۱)، المجموع (۳/۴۲۵)، الدسوقي (۱/۲۴۱)، کشاف القناع (۱/۳۶۱)، الاوسط (۳/۲۲۳).
^۳ بوخاری (۵۹۵).

أَحَدِكُمْ أَنْ يَضَعَ يَدَهُ عَلَى فَخْذِهِ وَيُسَلِّمَ عَلَى أَخِيهِ مِنْ عَلَى يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ^۱ واته: نه وهنده بهسه که به کیکتان که دهستی لهسه رانی داناوه سهلام لهو برایه ی بکات که لهسه راست و چه پیتی.. یه عنی پیویست به دهست بهرز کردنه وه ناکات، به لکو لاکات به لای راست و چه پیداو به دم سهلامه که بکات.. ئەم پۆله شهرعناسه بهریزه ده لاین: دیاره ههردوو سهلامه که ی به فهرز زانیوووه دهیزانی که تهنها سهلامیکیان بهس نیه..

جمهوری شهرعناسان که ده لاین: تهنها یه کجار سهلامدانه وه بو به جیهینانی روکنیتی سهلامدانه وه که بهسه، به لگه یان ئەمانه یه:

۱- پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهفرمووی: (مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ، وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ، وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ)^۲ واته: کلیلی نوینژ دهستنوینژ، دهسپیکی ته کبیره ی ئیحرامه، تهواوبوونی سهلام دانه وه یه..

سهلامدانه وه ووشه یه کی گشتیه یه کجارو دووجار دهگریته وه، که وابوو ئەگه ر یه کجار سهلام درایه وه، روکنی سهلامدانه وه که ی پی دیته دی

۲- فهرمووده که ی سهیدنا زوراره ی کوری ئەبی ئەوفا خوا لئی رازی بیته که فهرمووی: ده رباره ی شهونوینژی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم پرسیارم له عائیشه خان کرد، فهرمووی: (فَلَا يَقْعُدُ فِي شَيْءٍ مِتْهُنَّ إِلَّا فِي الثَّمَانَةِ فَإِنَّهُ يَقْعُدُ فِيهَا ، فَيَتَشَهَّدُ ثُمَّ يَقُومُ وَلَا يُسَلِّمُ ، فَيُصَلِّي رُكْعَةً وَاحِدَةً ، ثُمَّ يَجْلِسُ فَيَتَشَهَّدُ وَيَدْعُو ثُمَّ يُسَلِّمُ تَسْلِيمَةً

^۱ موسلیم (۴۳۱).

^۲ ئەبوداوود (۶۱)، ترمزی (۲) شیخی ئەلبانی به سهحیحی داناوه: الارواء (۳۰۱).

واحدة: السّلام عليكم يرفع بها صوتها حتى يوقظنا^١ واته: له هيجياندا داهه نيشت تا ركاتى هه شته م، كه تپيدا دده نيشت وته حياتى ده خویند، سه لامى نه دده ايه وه، هه ئده ستايه وه بو ركاتيكي تر، ئينجا داهه نيشت و ته حياتى ده خویند وه وه يه كجار سه لامى دده ايه وه، به دهنگى بهرز ده يفه رموو: (السّلام عليكم) به شيويهك كه ئيمه ي پى خه بهر كاته وه.. له ريوايه تى موسليم و نه سائيدا ده لى: (ثمّ يسلم تسليمًا يسْمَعُهَا) واته: پاشان بو يه كجار وا سه لامى دده ايه وه وه دهنگى بهرز ده كرده وه كه ئيمه بيبيستين. ريوايه تى لاي ئيبنو حه زم و ئيبنو حه جهر ده لى: (ثمّ يسلم تسليمًا يسْمَعُهَا)^٢ .. به هر حال يه كجار سه لام دانه وه له ريگاي كو مه لئيك له ياوه رانى به رپۆز له وانه سه يدنا ئه نه سى كورى ماليك و سه يدنا ئيبنو عومه روه وه خوا لييان رازى بي ت سه ليپنراوه ..

له سه لامدانه وه دا چى ده وتريت؟

لانى كه م ده بى بو وتريت: (السلام عليكم)، له و باشتر ته واو كرده ني تي: (السلام عليكم و رحمه الله) كه جياوازى له لاي راست و چه پ تپدا نيه .. چونكه ريوايه تى سه حيح له ياوه رانى وهك سه يدنا جابرى كورى سه موروه سه يدنا ئيبنو عومه رو سه يدنا ئيبنو مه سه ووده وه لى له سه ر هاتوو كه پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم له سه لامدانه وه يدا ده يفه رموو (السّلام عليكم و رحمه الله) ..

^١ ئيمامى ئه حمهد (٢٣٦/١)، شيخي ئه لبانى ده فه رموى: سه حيجه: الارواء (٢٢/٢).

^٢ موسليم (٧٠/٢ - ٧٤٦) نه سائى (٢٥٠/١).

^٣ ابن حزم: المحلى (٤٩/٣)، ابن حجر: التلخيص الحبير (ل ١٠٣) .

زیاده‌ی (و برکاته):

به سنده‌ی راست سه‌لینراوه که پیغمبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم جاری وا هه‌بوو له سه‌لامدانه‌وه‌ی لای راستیدا ده‌یفه‌رموو: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ رَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ)، به‌لام به لای چه‌پیدا (و برکاته) ی نه‌ده‌فه‌رموو..
من پیم به پیی به‌لگه‌ی سه‌لینراو له سه‌لامدانه‌وه‌ی هه‌ردوولای راست وچه‌پیدا بووتریت (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ رَحْمَةُ اللَّهِ).. والله اعلم..

★ ★ ★

^۱ ئەلبانی رحمة‌تی ده‌فه‌رموی: ئەبو داوودو ئیبنوخوزیمه (۲/۸۷/۱) به سنده‌ی سه‌حیحه‌وه ریواپه‌تیان کردوو، هه‌روه‌ها عبدالحق و نه‌وه‌وی و ئیبنوحه‌جهره‌و ته‌به‌رانی و عبدالرزاق به سه‌حیحیان ناساندوو: (أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (یهك به‌رگیه‌گه‌ی) ل ۱۴۹)..

باسی چوارهم

واجبهکانی نوئیز

واجبی یهکهه: دوعای ئیستیفتاح.

واجبی دووهه: ووتنی ئیستیعازهی پیش خویندنی فاتیهه.

واجبی سییهه: ووتنی ئامین له دواى خویندنی فاتیهه.

واجبی چوارهم و پینجهه و شهشهه: تهکبیر کردنی چوونه روکنهکان و

ووتنی (سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ) و (رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ).

واجبی ههوتهه: ووتنی سوبجان الله له رکووعدا.

واجبی ههشتهه ونۆیهه: تهحیاتی ناوهپراست و تیدا دانیشتنی.

واجبه کانی نوژن

کورتە باسیکی واجب: رهنه زۆر لهوانه ی که زانستیه شه رعیه کانیان خویندوو به تایبه تی ئوسولئ فیه به سه رسامیه وه بپرسن که بۆچی روکنه کانی نوژن باس کردوو که فه رزی نوژن، سوننه ته کانیشت باس کردوو، که چی (واجب) یشت داهیناوه، مه گه ر ئه و دابه شبوونه هه ر دوو به ش نیه (فه رزو سووننه ت)؟! ده ئین: به ئی، ئه مه لای مالیکیه کان و شافیعیه کان وهاورایانیان وایه، به لام مه گه ر سوننه تیش لای ئیوه نه بوته وه به دووبه شی تر: سوننه تی جهخت لیکراو (موئه ککه ده) و سوننه تی راتب.. ئیوه کاتیک که سیکتان ته حیاتی ناوه راستی نوژنی به بی ئاگایی بیر ده چیت بخوینیت، نافه رموون سوچه دی سه هووی بۆ به تا جه برانی کاته وه؟! به ئی.. وایه..

باشه ئیومش پیتان وا نیه که دوو ركات سووننه تی سپیده ی به یانی و وتره کان که پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم به رده وام له سه فه رو نه خویشیدا هه ر کردوونی، جیاوازیان له گه ل ركاته کانی پیش و پاشی فه رزی نیوه رۆدا هه بیته؟! دیاره ئه مانه فه رز نین، به لام به رده وامیش کردوونی، که وابوو جوړیکی نیوان فه رزو سووننه تن، بۆیه حه نه فی و حه نه لیه کان ناویان ناوه واجب..

ئێ ئه م دابه شبوونه ش زۆری وه ک ئه وه، به لام زاراوه کانی گوړاون. واجب له رووی شه رعیه وه ئه وه یه که شه رع ئه نجامدانی به پیویستی سه رشان وئهرکی ئه ستۆ ناساندوو، ئه گه ر ئه نجام نه درا گله یی ده که ویته

سهر و سزا ددریټ، نه گهر نه انجامیش درا بکهره که ی مه دح ده کړیټ و پاداشت ددریټه وه^۱..

دابه شبوون بو (فرزو) و (واجب) و (سووننه) دیدو پیناسه ی حنه فی و حنه بلیه کانه، حنه بلیه کان پینان وایه نه انجام نه دانی واجبیک به نه نقه ست نوښت به تال ده کاته وه، به لام حنه فی ه کان پینان وایه نوښت که ته و او، نه انجام نه دهره که تاوانبارو گونا حبارو فاسق بو وه..

له مه زه بی ئیمامی نه بو حنه فی ه دا نه و فرمانه ی که به به لگه یه کی بنېر (قه تعی) وه کو نایه تی قورئان و فهرمووده ی موته و اتر داوای نه انجام دانی کردو وه، نه وه فهرزه. وه ک نوښت له سهر موکه لله ف. نه و فرمانه ی که به به لگه یه کی بنېر (قه تعی) سه لینراوه به لام مانای ئی حتمالی فهرزو سووننه تی به رده و امی لی فامراو ته وه، نه وه (واجب) ه.. بو نمونه قوربانی که به فهرمووده ی ئاحاد فرمانی پی دراوه، لای حنه فی ه کان واجب ه..

حنه بلیه کان ده لئین: ههر فرمانیک به نایه تی قورئان داوا کرابیټ فهرزه و ههر فرمانیک به سووننه تی پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم داوا کرابیټ واجب ه..

به لام جمهوری شه رعناسانی تر که فهرزو واجب لایان ههر یه کن، سهیری خودی فرمانه که یان کردو وه که له موکه لله ف داوا کراوه، پی نه وه ی جوړی به لگه که یان پی کاریگر بیټ، که نایا به لگه ی بنېر ه یان به لگه ی ئی حتمالی. قورئانه یان سووننه تی.. نه مهش له حوکمداندا

^۱ ابن حزم: الاحکام (۳/۳۲۱).

کاریگه ره، چونکه هه ره فه رزیک به به لگه ی بنپ داواکرا بیته نکوولی کردنی کوفره'..

هه ندیک رهفتاری نوپۆز هه ن لای هه نبه لی و هه نه فه یه کان واجبن..
ئه گه ره نه کران به سو جده ی سه هوو چاره سه ره ده کرین، به لام ئه گه ره به
ئه نه قه سه ت نه کران یان نه وو تران نوپۆزه که به تال ده بیته وه، به و مه رجه ی
کابرا ئه م هو که مه ی زانی بیته ..

به هه ره حال پیم گرنگ بوو که نه و رهفتاران هه ی نوپۆز بزانی که لای
هه نه فه یه کان واجبه ولای جمه ور هه یانه فه رزه و هه یانه سو ونه ته ی
موئه که ده یه. تا ئیمه ش به جیده ی بیان گرین..

★ ★ ★

واجبه کانی نوێژ:

واجبی یه کهم

دوعای ئیستیفتاح

په سه ندرت ئه و مه یه که له نوێژی فه رزو سووننه تدا واجبه، شوینی ووتنی یه که سهر دوا ی ته کهیره ی ئیحرام و پیش خویندنی سوره تی فاتیحه یه، چونکه پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له فه رمووده که ی ریفاعه ی کوری رافیعدا که به فه رمووده ی خاوه ن نوێژه هه له که به ناوبانگه فه رمووی: (إِنَّهُ لَا تَتِمُّ صَلَاةٌ لِأَحَدٍ مِنَ النَّاسِ حَتَّى يَتَوَضَّأَ.. ثُمَّ يَكْبُرُ، وَيَحْمَدُ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ وَيُثْنِي عَلَيْهِ وَيَقْرَأُ مَا تيسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ.. فَإِذَا فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ تَمَّتْ صَلَاتُهُ) واته: له م خه لکه دا نوێژی ئه و که سه ته واوه که پیشتر ده ست نوێژی گرتبیت، پاشان ته که بر بکات و بجیته نوێژه که یه وه، ئینجا سوپاس و ستایشی خوا ی که وه ر بکات و ئه وه نده ی بو ی ئاسانه قورئان بخوینیت.. ئه گه ر ئاوا ی کرد ئه وه نوێژه که ی ته واوه..

شه رعنا سان ده لێن: زاهیره ن مه به ست له سوپاس و ستایش کردنی خوا ی که وه ره که لی ره دا هاتووه، دوعای ئیستیفتاحی نوێژه.. ئیمامی ئه حمه د به واجبی ده زانییت^۲.. ئیبنوروشد خوی به واجبی زانیوووه،

^۱ له په راپۆزی ژماره (۷۴ و ۷۵) دا به دووردریژی دوو له ریوایه ته کانی هینراوته وه، ئه مه ش به شی که له ریوایه تی کی تری ئه و فه رمووده یه که ئه بو داوود (۸۵۹)، نه سانی (۲/۲۰)، ترمزی (۳۰۲) ئیبنوما جه (۴۶۰) هیناویانه ته وه و که مال ابن السید ده فه رموی سه حیحه: صحیح فقه السنه (۳۲۸/۱).

^۲ الفروع (۴۱۳/۱)، الانصاف (۲/۱۲۰).

فهرمووشیهتى بۆچوونى ئیمامى ئهبو حهنیفه و ئیمامى شافیعیش ههر واجب بوونیتى!!^۱ بۆ ئیمامى ئهبو حهنیفه وایه^۲، بهلام له ئیمامى شافیعیهوه نههاتوووه فهرمووبیتى واجب، بۆیه له مهزههبى شافیعییاندا واجب نیه^۳.. ئیمامى مالیک فهرموویهتى دواى تهكبير يهكسهر سورتهى فاتیحه دهخوینیت.. بۆیه خویندى دوعاى ئیستیفتاح لای مالیکیهكان نه فهرزه و نهسوونته^۴..

سهناعى دهلى: لهم فهرموودیهوه ئهوه وهردهگیریت كه سوپاس و ستایش كردنى خواى گهوره ههر به رههاى دواى تهكبيرهى ئیحرام واجب^۵..

دوعاى ئیستیفتاح به پهنهانى دهخویندریت، مهگهر پيشنوێۆ بیهوینت مهئموومهكانى فیر كات، لهو حالهتهدا بۆى ههیه به دهنگى بهرز بیهوینیت^۶.. چونكه سهیدنا عومه ر خوا لێى رازى بپیت به دهنگى بهرز (سبحانك اللهم و بحمدك...) ی خویند..^۷

^۱ بداية المجتهد (۱/۱۷۲).

^۲ الدر المختار (۱/۴۷۶).

^۳ ئهبوئیسحاقى شیرازى: المهذب (۱/۲۳۶)..

^۴ ئیمامى نهوهوى له: المجموع (۳/۲۷۸) دا باسى لێوه كردوووه..

^۵ الصنعاني: سبل السلام (۱/۳۱۲)..

^۶ ئیبوقودامه: المغني (۲/۱۴۵).

^۷ موسليم (۳۹۹)، دارهقوتنى (۱/۱۹۹)، بهیهقى (۲/۳۴)، عبدالرزاق (۲۵۵۵)، ئیبنو ئهبى شهيبه (۱/۲۳۰).. ئهلبانى به سهحیحى ناساندوووه: الارواء (۲۴۰).

به لام نه مه له دوو شویندا ناشیت:

۱. له نویژی جهنازه دا: دوعای ئیستیفتاحی نیه، چونکه

نویژه که ی وا تایبته کراوه تا زووتر نه انجام بدریت، نه خویندنی ئیستیفتاحیش کورتتری دهکاته وه.. سهیدنا ته لجه ی کوری عوبه یدوالله خوا لیبی رازی بیت دهلی: (صَلَّيْتُ خَلْفَ ابْنِ عَبَّاسٍ عَلَى جَنَازَةٍ، فَقَرَأُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ، قَالَ لِيَعْلَمُوا أَنَّهَا سُنَّةٌ) ^۱ واته: له دوعای ئیبنوعه ببا سه وه نویژی جهنازه م کرد، سورته ی فاتیجه ی خویند، پاشان فهرمووی: تا بزانه نه وه سووننه ته.. ریوایه تی تری لای نه سائی روون دهکه نه وه که فاتیجه ی خویندو سورته یکی تر به دوایدا.. یه عنی بی نه وه ی دوعای ئیستیفتاح بخوینیت، به دهنگی به رزیش خویندویتی تا نه وه خه لکه بزانه که دوعای ئیستیفتاح سووننه ته و بویان هیه له نویژی جهنازه دا نه یخوینن..

۲. نه وه که سه ی فریای وه ستانی رکاتی یه که می نویژ

ناکه وییت: نه مه دوعای ئیستیفتاح ناخوینیت چونکه کاته که ی به سه رچوو ه..

دهقی دوعایه کی ئیستیفتاح:

ناشکرایه که دهقه کانی دوعای ئیستیفتاح زورن، چونکه له زور فهرمووده ی سه لیبنا رادا هاتوون، مه زه به گانش هر یه که یان یه کیکیانی گرتوته بهر.. ئیمهش هر نه وه ریوایه ته یان هه لده بژیرین که له مه زه به ی ئیمامی شافیعیدا هیه و کومه لگه ی کورده واری ئیمه خوویان پیوه گرتوو ه:

^۱ بوخاری (۱۳۳۵)، نه بودا وود (۳۸۲)، نه سائی (۷۴/۴)، ترمزی (۱۰۳۲)، ئیبنوماجه (۲۴۹۰)..

- سهیدنا عهلی خوا لئی رازی بیته دهلی: که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم هه لدهستا بۆ نوپۆژ ئه مهی ده خویند: (وَجْهَتْ وَجْهِي لِلذِّي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ) واته: ئاره زوومه ندانهی هه قخوازی وا رووی خۆم کرده ئه وهی ئاسمانه کان و زهوی دروست کردوو، من له ریزی موشریکاندا نیم، نوپۆژو خوا په رستیم و ژیان و مردنم هه ر بۆ خوای په روهردگاری جیهانیانه که به هیچ شیوهیهک شه ریکی نیه، به وهش فه رمانم پیدراوه و من له ریزی موسوئماناندام..

★ ★ ★

واجبه کانی نوئیز:

واجبی دووهم

خویندنی ئیستیعازه (اعوذ بالله من الشیطان الرجیم)

په سه ندرت نه وهیه که خویندنی ئیستیعازه پیش خویندنی سوره تی فاتحه له نوئیزدا فهرز بیت یان سووننهت، واجبه.. چونکه خوی گه وره دمفه رموی: ﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ النحل/۹۸ واته: کاتیک وویستت قورئان بخوینیت، په نا بگره به خوی گه وره له شهیتانی ره جمر او.. ئەمه فه رمانه که هر کاتیک وویسترا قورئان بخویندریت، ده بیت ئیستیعازه ی بۆ بکریت، فه رمانیش بۆ واجب بوونه.. که وابوو ووتنی ئیستیعاوه له پیش خویندنی سوره تی فاتحه له نوئیزدا واجبه. ئەمهش بۆ دهرکردنی شهیتان و وه سه وه کاریه گهریتیه کانی تی. مادام ئومیدی نه وه هه ی که شهیتان به ووتنی ئیستیعازه دوور بکه ویته وه که وابوو خویندنی واجبه.. ئەمهش بۆ چوونی عه تاء و سوفیانی سه وری و نه وزاعی و داوودی زا هیری و قه ولیکی ئیمامی نه حمه ده^۱. به لام جمهوری شه رعناسان له پیشه وایانی ترو غه یری نه وانیش پیمان وایه ووتنی ئیستیعازه پیش خویندنی سوره تی فاتحه له نوئیزدا سووننه ته.. سه یر نه وهیه که به لای ئیمامی مالیکه وه هر نابیت بخویندریت^۲..

^۱ المحلی (۲۴۷/۳)، المجموع (۲۸۱/۳)، الفروع (۴۱۳/۱)، الانصاف (۱۲۰/۲).

^۲ ابن عابدین (۳۲۸/۱)، الدسوقي (۲۵۱/۱)، مغنی المحتاج (۱۵۶/۱)، کشاف القناع (۲۳۵/۱)

دهقيکي ئیستیعازه:

چهندين دهقي ئیستیعازه ههيه که هه مووی به سه نه دی راست و دروسته وه سه لیئراوه، ئیبنو قودامه دهلی: به ههر شیوهیه ک ئیستیعازه بللی ههر جائیزه.. ئه وهی لیردها هه لیده بژیرین له هه موویان زانراوتره که بریتیه له: (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) واته: په نا دهگرم له شهیتانی ره جمکراو..

ئیستیعازه به دهنگی نزم دهوتریت:

ئه وهی له پیغه مبهری خواوه صلی الله علیه وسلم هاتوو وه ئه وهی له یاوه رانه وه گپراوه ته وه به تایبه تی له چوار خه لیفه ی راشیدینه وه خوا لیان رازی بیت، ئه وهیه که ئیستیعازه له نوپژدا به په نهانی ده خویندریت، موسولمانان به ردهوام نوپژدی جومعه و جهامعهت و جهژنه کانیان له دوای ئه م خه لیفه به پیزانه وه دهکرد، ئه گهر جاریکیان ئیستیعازه به دهنگی بهرز بخویندایه ئاشکرا ده بوو حه تمه ن ریوایهت دهکرا.. له گه ل ئه م رۆشنیه شدا مالیکیه کان ئیستیعازه له نوپژدا به دهنگی بهرز ده خوینن.. ئه م ریوایه ته ش ده خوینن که به ئاشکرا نه خویندراوه: (أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمَزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ)..^۱ واته: په نا دهگرم به خوی بیسه رو زانا له شهیتانی ره جمکراو، له سه رلیشیواندنی و له فووی جادویی و له وه سوده سی ..

^۱ شیخی ئه لبانی له سه نه دهکانی کۆلیه و مه وه وه له ارواء الغلیل (۳۴۲) دا به سه حیجی ناساندوو.

نایا نیستیعازه له هه موو رکاتی کدا یه؟

زۆرینهی شه رعناسان وهکو ئیبنو حهزم فهرموو یانه: ههر له رکاتی یه که مدا واجبه^١. هه ندیکێ تریان له وانهی پێیان وایه ووتنی له نوپزدا واجبه، وهکو ئیبنوسیرین ده لێن: له هه موو رکاته کاندایه، چونکه فاتیهه قورئانهو له گه ل هه موو قورئان خویندنیکیشدا ووتنی نیستیعازه واجبه^٢. ئیمامی شافعی ده لێ: باشتر وایه له هه موو رکاتی کدا بیلێت^٣.
منیش ئهمه م پێ په سه ندتره.. پێشم وایه له هه موو رکاته کاندایه ههر سووننه ته. والله اعلم..

* * *

^١ المحلی (٢٥٤/٣).

^٢ الوسط (١٨٩/٣).

^٣ الام (٢٠٩/١)، المجموع (٢٧٩/٣)، المهذب (٢٣٧/١).

واجبه کانی نوپۆز:

واجبی سییه م

ووتنی ئامین له دوای خویندنی سوره تی فاتیه

جمهوری شهرعناسانی ده لئین: ووتنی ئامین له نوپۆزدا له دوای خویندنی سوره تی فاتیه، سووننه ته، به لام هه ندیکیان فه رموو یانه واجبه، چونکه پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ده فه رموی: (إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمَّتُوا، فَإِنْ مَنْ وَافَقَ تَأْمِينَهُ تَأْمِينِ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ) ^۱ واته: ئه گه ر پپش نوپۆز ووتی ئامین، ئپوهش بیلینه وه، هه ر که سیک ئامین ووتنه که ی بکه وپته ساتی ئامین ووتنی فریشه کانه وه له گوناحی رابوردووی ده بورریت..

ئیبنو حه زم ده لئ: له سه ر مه ئمووم واجبه ئامینه که بلیته وه، ئه م ما پپش نوپۆز ئه و که سه ی به ته نها نوپۆزی خۆی ده کات سووننه ته بۆیان بیلین ^۲..

- (انَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا انْتَهَى مِنْ قِرَاءَةِ الْفَاتِحَةِ قَالَ (أَمِينَ) يَجْهَرُ بِهَا وَيَمُدُّ بِهَا صَوْتَهُ) ^۳ واته: پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم که له خویندنی سوره تی فاتیه ده بۆوه به دهنگی به رز ده یفه رموو: ئامیین، دهنگیشی له گه لدا درپۆز ده کرده وه..

^۱ بوخاری (۷۸۰)، موسلیم (۴۱۰)..

^۲ ابن عابدين (۳۲۰/۱)، الدسوقي (۲۴۸/۱)، مغني المحتاج (۱۶۰/۱)، كشاف القناع (۲۳۹/۱)، المحلى (۲۶۲/۳)، نیل الاوطار (۲۵۸/۲).

^۳ ئه بوداوود (۹۳۲) ئه لبانی به سه حیچی ناساندووه: صفه الصلاه (ل ۱۰۱)..

پيم وايه ووتنى نامين له دواى خویندنى فاتيحه له نويزدا سووننهته
نهك واجب.. والله اعلم.. قسهى نهوانه كه دهئين نامين له قورئاندا نيهو
ووتنى نويز بهتال دهكاتهوه، وهرناگيريت، چونكه بهلگهكان گومانيان تيدا
نيهو نكوولئى ناكريين.

* * *

واجبهكانی نوئیز:

واجبی چوارهم و پینجهم و شهشهه

تهکبیره‌ی بزاونتهکان، سمع الله لمن حمده، ربنا لك الحمد

- ۱ - پیغهمبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم به یاوه‌رانی به‌رپیزی دمه‌رموو: ئەگەر ئیمام ته‌کبیری کرد ئیوه‌ش بیلیننه‌وه: (وَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا.. وَإِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ).. ئەوانیش له دوا‌ی ئەوه ته‌کبیریان ده‌کرده‌وه و ده‌چوونه روکنه‌کانی نوئیز ..
- ۲ - سه‌لینراویکی به‌لگه‌نه‌وو‌یسته که پیغهمبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم به‌رده‌وام له نوئیزه‌کانیدا ته‌کبیری بۆ روکنی نوئیزه‌کانی ده‌کرد، وه‌کو له فه‌رمووده‌ی ئەبو‌به‌کری کوری عبدالرحمانی کوری حارسدا هاتوو که وه‌کو ریوایه‌ته‌کانی سه‌یدنا ئەبو حه‌میدی ساعیدییه خوا لئی رازی بی‌ت، که ده‌لی: گویم لیبوو ئەبو هورهیره ده‌یفه‌رموو: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ يَكْبُرُ حِينَ يَقُومُ ثُمَّ يَكْبُرُ حِينَ يَرْكَعُ ثُمَّ يَقُولُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ حِينَ يَرْفَعُ صَلْبَهُ مِنَ الرَّكْعَةِ ثُمَّ يَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ عَنِ اللَّيْثِ وَلَكَ الْحَمْدُ ثُمَّ يَكْبُرُ حِينَ يَهْوِي ثُمَّ يَكْبُرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ ثُمَّ يَكْبُرُ حِينَ يَسْجُدُ ثُمَّ يَكْبُرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ ثُمَّ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي الصَّلَاةِ كُلِّهَا حَتَّى يَقْضِيَهَا وَيَكْبُرُ حِينَ يَقُومُ مِنَ الثَّلَاثِينَ بَعْدَ الْجُلُوسِ)^۱ واته: پیغهمبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم که

^۱ بوخاری (۷۲۲)، موسلیم (۴۰۹).

^۲ بوخاری (۲۸۹)، موسلیم (۳۹۲).

هه لدهستا بۆ نوپژ ته كیبری ده كردو (نوپژه كه ی دادهبه ست)، ئینجا كه دهیوو یست بچپته ركوع ته كیبری ده كرد، كه هه لدهستایه وه بۆ راوه ستانی دوا ی ركوع دهیفه رموو سمع الله لن حمده، كه ريك ده وه ستایه وه دهیفه رموو: ربنا لك الحمد.. ئینجا كه ده چوو ه سوجه ته كیبری ده كرد وه، كه سه ری له سوجه بهرز ده كرد وه ته كیبری ده كرد، كه ده چوو وه سوجه دیسان ته كیبری ده كرد، ئینجا كه هه لدهستایه وه سه ر پى ته كیبری ده كرد وه.. ئیتر ئاوا تا نوپژه كه ی ته واو ده كرد، ته كیبری ده كرد..

۳ - كه پینغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم به یاوه رانی به پریزی ده فه رموو (صلوا كما رأیتمونی أصلي) واته: نوپژ وا بکه ن وه گو كه من ده بینن نوپژ ده كه م.. هه موویان ئاوا ته كیبری ان له نوپژه كانیاندا ده كرد..

۳ - فه رموو ده ی خاوه ن نوپژه هه له كه هه موو ئه و ته كیبر كردنانه ی تیدایه: (الله لا تتم صلاة لأحد من الناس حتى يتوضأ فيضع الوضوء مواضعه، ثم يكبر، ويحمد الله عز وجل ويثني عليه، ويقراً بما شاء من القرآن ثم يقول الله أكبر، ثم يركع حتى تطمئن مفاصله، ثم يقول سمع الله لمن حمده، حتى يستوي قائماً ثم يقول الله أكبر، ثم يسجد حتى تطمئن مفاصله، ثم يقول الله أكبر، ويرفع رأسه حتى يستوي قاعداً، ثم يقول الله أكبر ثم يسجد حتى تطمئن مفاصله ثم يرفع رأسه فيكبر، فإذا فعل ذلك فقد تمت صلاته) ۲ .

۱ بوخاری (۵۹۵).

۲ نه بودا وود (۸۵۹)، نه سانی (۲/۲)، ترمزی (۳۰۲)، ئیبنوماجه (۴۶۰). سه حیجه: صحیح فقه السنة (۳۳۴/۱). بروانه پهراویزی ژماره (۷۴ و ۷۵)

۴ - تهکبیر نیشانهی تهواوبوونی روکنیکی نویژو دهسپیکی روکنیکی تریتی، یان کۆتایی رمفتاریک و دهسپیکی رمفتاریکی تری نویژه^۱.

ووتنی ئەم سییه (تهکبیری بزاونتهکان، سمع الله لمن حمده، ربنا لك الحمد) لای جمهوری شهرعناسان سووننهتهو لای ههنبهلیهکان واجبه^۲..
من پیم وایه بهلگهی جمهور بههیزتره ووتنی ئەو سییه سووننهته.

والله اعلم.

* * *

^۱ ئیبنوعوسیمین: الشرح الممتع (۴۳۲/۳).

^۲ ابن عابدین (۳۳۴/۱)، الدسوقي (۲۴۳/۱)، مغنی المحتاج (۱۶۵/۱)، کشاف القناع (۳۴۸/۱).

واجبه کانی نوئز:

واجبی جهوتهم

سوجهانه الله کردن له رکوع و سوجهدهدا

واته ووتنی (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ) له رکوع و (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى) له سوجهدهدا.. جمهوری شهرعناسان پئیان وایه سووننهته و ئیمامی ئه حمه دو ئیسحاق و داوودو ئیبنو حهزم پئیان وایه واجبه^١، به لگه شیان:

١- فهرمووده که ی سهیدنا عوقبه ی کوری عامره که دهلی: (رَوَى أَبُو دَاوُدَ مُوسَى بْنُ أَبِي الْغَاثِقِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ عَمِّي إِيسَى بْنَ عَامِرٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ الْجَهَنِّيَّ يَقُولُ: لَمَّا نُرِلْتُ (فَسَبَّحْتُ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِكُمْ.. فَلَمَّا نُرِلْتُ: (سَبَّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى) قَالَ: اجْعَلُوهَا فِي سَجُودِكُمْ)^٢ واته: که ئه و ئایه ته هاته خواره وه که دهفه رموی: (دهی سا به ناوی خوای مهزنته وه ستایش بکه) پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی: بیخه نه رکووعه کانتانه وه، که ئه و ئایه ته ش دابه زیه خواری، که دهفه رموی: (به ناوی خوای بالاته وه ستایشی خوای گه وره بکه) فهرمووی: بیخه نه

^١ ابن عابدین (٤٧٤/١)، موهب الجلیل (٥٢٥/١)، الام (١٠١/١)، المجموع (٤١٠/٣).

^٢ ئیمامی ئه حمه د (١٥٥/٤)، ئه بوداوود (٨٦٩)، ئیبنوماجه (٨٨٧)، ئیبنوخوزیمه (٦٠٠)، ئیبنوحیببان (١٨٩٨)، حاکم (٣٤٧/١) فهرمووشیه تی: صحیح الاسناد، ههروه ها ئیمامی نه وه وی له: المجموع (٣٧٢/٣) دا فهرموویه تی سه حیه، ئیمامی ئیبنو حه جهر له: التهزیب (١٩٦/١) دا فهرموویه تی: (قال العجلي: لا بأس به، وذكره ابن حبان في الثقات، وصحح له ابن خزيمة) به لام شیخی ئه لبانی به زعیفی داناوه له: الارواء (٣٣٤). به لام دیاره فهرمووده که به کوئی سه نه ده کانی تری به هیز ده بییت..

سوجه کانتانه وه.. ئەم پۆله شه رعناسه به پرپزه ده لێن: ئەمه فه رمانی خواو پیغه مبهری خواجه صلی الله علیه وسلم بۆیه به واجب ده بیته و مرگیریت، به لام ئەوهی ههیه که توانج له قبوولیتی خودی فه رمووده که دراوه، بۆیه به تهنها ناکریت بکریته به لگهی فه رز کردنی خواپه رسته ک..

۲ - فه رمووده که ی سه ی دنا ئیبنوعه بباس خوا لێیان رازی بیته که ده لێ: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فه رموویه تی: (أَلَا وَإِنِّي نَهَيْتُ أَنْ أَقْرَأَ الْقُرْآنَ رَاكِعًا أَوْ سَاجِدًا أَمَّا الرُّكُوعُ فَعِظَمُوا فِيهِ الرَّبُّ وَأَمَّا السُّجُودُ فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ فَقَمِنَ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ) ^۱ واته: من ریی ئەوهم لێگیراوه که قورئان له کاتی رکوع و سوجه بردنمدا بخوینم، بۆیه ئیوه له رکوعدا خوا به مهزن بگرن و له سوجه کانیشتاندا دوعای زوری تیدا بکهن، ئومید زۆره که دوعاکانتان گیرا بیته..

۳ - فه رمووده که ی سه ی دنا حوزه یفه خوا لێی رازی بیته که ده فه رموی: (صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَكَعَ، فَقَالَ فِي رُكُوعِهِ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ، وَفِي سُجُودِهِ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى) ^۲ واته: نوپزم له خزمهت پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم کرد، له رکوعیدا ده یفه رموو (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ) له سوجه کانیشیدا ده یفه رموو: (سُبْحَانَ رَبِّي الْأَعْلَى)..

^۱ موسلیم (۷۲۸)، نه سائی (۱۰۳۵)، ئەبو داوود (۷۴۲)، ئیبنوماجه (۳۸۸۹)، ئیمامی ئەحمده (۱۸۰۱)، داریمی (۱۳۹۱).

^۲ موسلیم (۵۳۶/۱)، ترمزی (۲۶۲)، ئەبو داوود (۸۷۱)، نه سائی (۲۳۶/۳)، ئیبنوماجه (۸۸۸).

پيم وانيه ووتني (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ) له رڪووع و(سُبْحَانَ رَبِّي
الأعلى) له سوجهي نوڙدا واجب بن، چونڪه به لگهيه ڪي زور به هيڙ
فهريانيان پي ناکات.. والله اعلم..

واجبه کانی نوێژ:

واجبی هه شتیه و نوێهه

ته حیاتی ناوه پراستی و دانیشتن تییدا

به لگه له سههر ئه وه زۆره که پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فرمانی به نوێژ خوین ده کرد: (فَإِذَا جَلَسْتَ فِي وَسْطِ الصَّلَاةِ فَاطْمَئِنِّ وَأَفْتَرِشْ فَحَدِّكَ الْيَسْرَى ثُمَّ تَشَهَّدْ) ^۱ واته: نه گهر له ناوه پراستی نوێژدا دانیشتی، پێی چه پت راخه و ئارام بگره تا ئه ندامانی جهسته ت دهرهون، ئینجا ته حیاتی بخوینه ..

ئیمامی ئه حمه دو ئیسحاق و له یسی کوری سه عدو ئه بو سه ورو داوودو ئیبنو چه زم هه موو پێیان وایه که ته حیاتی ناوه پراستی واجبه، به لام باقی جمهوری شه رعناسان، له وانیش سی پێشه واکه ی تری شه رع پێیان وایه سووننه ته ^۲ .. وا دیاره به لگه ی جمهور به هیتر بیته، چونکه ئه وه سه لپنراوه که پێغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که ته حیاتی ناوه پراستی نه خویند به سو جده ی سه هوو جه برانی کرده وه ^۳ و نه نوێژه که ی کرده وه نه رکاتیکی تر: (أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِهِمُ الظُّهْرَ ، فَقَامَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ ، وَلَمْ يَجْلِسْ ، فَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ ،

^۱ ئه بودا وود (۸۶۰)، به یه یقی (۱۳۳/۲) شیخی ئه لبانی له الارواء (۳۳۷) دا به سه حیچی داناوه ..

^۲ المحلی (۲۶۸/۳)، المجموع (۴۳۰/۳).

^۳ ئیبنو عوسیمین: الشرح المتع (۴۴۱/۳).

فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ وَاتْتَمَرَ النَّاسُ تَسْلِيمَهُ كَبَّرَ وَهُوَ جَالِسٌ ، فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلَّمَ^۱ ..

له بهر نه م به لگانه پيم وايه ته حیاتی ناوهر است و دانیشته که ی سووننه ته و به دنکی نرمیش دهبیت بخویندریت^۲ .. والله اعلم ..

ویژده کانی ته حیاتی نه خیر:

چهندين ریوایه تیان هه یه، به ناو بانگترین و به هیژ تریان نه مه یه که له سه یدنا ئیبنومه سعوده وه گپرا وه ته وه:

- (التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ)^۳ واته: سلاوو ستایش بو خواجه، ههروه ها پارانه وهو پاکیی، سلاوو به زهیی و به ره که تی خوات لی بیت نه ی پیغه مبهری خوا، سلاو له ئیمه و له بهنده پیاوچا که کانیش، شایه تی دده م که ته نها خوی تاك و پاک شیاوی خواجه تییه و هیچی تر شایانی خواجه تی نیه، شایه تی دده م که موحه ممه د بهنده و نیروای خواجه .. نه مه فره زی ته حیات خویندنه، ته حیاتی ناوهر است و نه خیر بی نه مه نایاته دی.

به لام ته حیاتی نه خیر به ره که تی زیاده ی تری له گه لدا یه وه کو که له ریوایه تی سه یدنا سه عدی کوری عوباده دا خوا لی رازی بیت هاتوو که له پیغه مبهری خوی صلی الله علیه وسلم پرسی: چون سه لاواتت لی بدهین؟ فره مووی: (قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ

^۱ بوخاری (۱۲۳۰)، موسلیم (۵۷۰).

^۲ المبسوط (۳۲/۱)، الاوسط (۲۰۷/۲)، المجموع (۴۴۴/۳).

^۳ بوخاری (۶۳۶۵)، موسلیم (۴۰۲)

على آل إبراهيم وبارك على محمد وعلى آل محمد كما باركت على آل إبراهيم في العالمين إنك حميد مجيد والسلام كما علمتم^۱ واته: بلين: خوی ریزو لیبوردنت به موحه ممه دو خانه واده ی موحه ممه د ببه خشه، هر وهك كه به خانه واده ی ئیبراهیمت به خشی، خوییه بهره که تی خوت برژه بهسه ر موحه ممه دو خانه وادهیدا هر وهکو که بهسه ر ئیبراهیم و خانه ودهیدا رژاندت، تو سوپاسکراوو به ریزیت.. سلوو کردنیش نه وهیه که دهیزانن..

که و ابو نهو ته حیاتهی له کوتایی نوپزدا ده خویندریت نه مهیه:

- (التحيات لله والصلوات والطيبات، السلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته، السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين ، أشهد أن لا إله إلا الله ، وأشهد أن محمدا عبده ورسوله اللهم صل على محمد وعلى آل محمد كما صليت على آل إبراهيم وبارك على محمد وعلى آل محمد كما باركت على آل إبراهيم في العالمين إنك حميد مجيد) .

★ ★ ★

^۱ نيمامی نه حممه د (۴/۱۱۸ و ۵/۲۷۴)، بوخاری (۶/۲۷ و ۷/۱۵۷)، موسليم (۱/۳۰۵ و ۲۰۶)، نه سانی (۳/۴۵).

سووننەتەكانى نوپۇز

كورتە باسىك: سووننەتەكانى نوپۇز برىتىن لەو گوفتارو رىفتارانەى كە باشتر واىە لە نوپۇزەكەدا بكرىن، بكەر بە كردنران پاداشت دەدرىتەووە بە نەكردنران . بە ئەنقەست و بە لەبىرچوون . سزا نادرىت، نەكردنرشان سوجدەى سەھووى ناوېت..

سووننەتەكانى نوپۇز زۆرو جۇراو جۇرن، ھەيانە كۆپراى لەسەرەو ھەيانە راجوېپى شەرەناسانى لەسەرە.. لەبەر گەورە نەبوونى قەبارەى كىتەبەكە نامەوېت ھەموويان باس كەم، بەلكو تەنھا ئەوانەى كە بەلگەى بەھىزترىان لەسەرە، ئەمانىش بى رەددو بەدەلى شەرەناسان باس دەكەم مەگەر كەمىك، چونكە مەبەست لىرەدا زانىنى ھەندىك لەو سووننەتانەن كە پىغەمبەرى پىشەوا بەردەوام پىيانەووە پابەند بوو، تا ئەوانەى ھىمەت بەرزترن ھەول بەدەن پىوہى پابەند بن و بشزانن كە سووننەتن تا بە زۆر خەلكانىكى بەردەستيان ناچار نەكەن پىوہى پابەند بن!

سووننەتەكانى نوپۇز دوو پۆلن: سووننەتە گوفتارىيەكان و سووننەتە كردارىيەكان..

سووننه ته کانی نوژ:

سووننه ته گوفتاره کان

(السنن القولیه)

۱- قورنان خویندنی دواى سوره تی فاتیحه:

به کوږای شهرعناسان سووننه ته دواى خویندنی سوره تی فاتیحه له رکاتی یه کهم و دووه می نوژدا سوره تیکی تر (یان چهن دین نایه ت له سوره تیکی تر) بخویندریت:

- سهیدنا نه بو فه تاده خوا لی رازی بیت دهگیریتته وه: (كان التبي صلى الله عليه وسلم يقرأ في الركعتين الأولىين من الظهر والعصر بفاتحة الكتاب وسورة ويسمعا الآية أحياناً، ويقرأ في الركعتين الأخيرتين بفاتحة الكتاب) واته: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم له رکاتی یه کهم و دووه می نوژنی نیوهرپوو عه سردا سوره تی فاتیحه و سوره تیکی تری ده خویند، جاری وا هه بوو دهنگی بهرز ده کرده وه تا ببیستین، له دوو رکاته کهی دوایشدا هر سوره تی فاتیحه کهی ده خویند..

- هه ندیک شهرعناسی تر لایه نگیری نه وهن که له رکاتی سییه م و چواره میشدا خویندنی سوره تیکی له دواى خویندنی فاتیحه جائیزه.. به لام له دوو رکاتی یه که میاندا زیاتر له دوو رکاتی سییه م و چواره میان ده خوینیت:

- سهیدنا نه بو سه عیدی خودری خوا لئی رازی بیت دهفه رموی:
(كان رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يقرأُ في صلاة الظهر في الرُّكعتين
الأُوليين

في كلِّ ركعةٍ قدرِ ثلاثين آيةً وفي الأخيرين قدرِ خمس عشرة آية) واته:
پنغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له دوو رکاتی یه که می نوپژ
نیومرودا نزیکه سی نایه تی ده خویند، له دوو رکاته که سی تر دا نزیکه سی
پازده نایه تی ده خویند..

له سووننه ته وه دیاره که قورئان له رکاتی یه که م و دوو همدا زورتر
ده خویندریت وه که له رکاتی سیهم و چواره م..

سووننه ته قورئان خویندنی ناو نوپژ که هی دی و له سه رخو بیت نه که
به په له پهل و خیرایی.. چونکه خوی خوی په رومردگار دهفه رموی: ﴿وَرَتَّلْ
الْقُرْآنَ تَرْتِلاً﴾ المزل/ ۴ واته: قورئان له سه ره خو بخوینه..

سووننه ته وه لامي هه نديك نايه ت بداته وه:

- بو نموونه: ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ الاعلی/ ۱ دهلی: سوبجانه الله..
- له وه لامي: ﴿أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَدِرٍ عَلَيَّ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى﴾ القيامة/ ۴۰ دا دهلی:
(سُبْحَانَكَ فَبَلَى) چونکه به لگه یان له سه ره، به لام که له کورده وه رایدا له
وه لامي: ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ﴾ التین/ ۸ دا دهلین: (بلى وأنا على ذلك
من الشاهدين الشاكرين) هیچ به لگه یه کی له سه ره نیه نه وه زیکره ی پی
بچه سپیت.. یان هه نديك کهس له وه لامي: ﴿فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ﴾

المرسلات/ ۵۰ دا دهلین: (آمتا بالله) یان له وهلامی ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ الفاتحة/ ۵ دا دهلین: (استعنت بالله) ئه مانه هیج به لگه یه کی شه رعییان له سهر نیه بویه باشت روائه موسولمان نه یانلئیت، تا نه بیته داهینهر یان رهواج بیدهری بیدعه یه ک..

۲- زیکره کانی رکوع:

ئهمانه ی خواره وه لهو زیکرانه ن که پیغهمبه ری خوا له رکوع دا ده یخویندن.. دیاره زیکره کان و جوړییان زورن، به لام ئیمه لیره دا هه ندیکیان له (أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲/۶۵۰)) شیخی ئه لبانی ره حمه تیه وه نه قل ده کهن، که له هه موو فه رمووده وان و شه رعناسان زیاتر به توپزینه وه سه لماندنیا نه وه ماندوو بووه:

- ۱- (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ) سَى جَارُ.
- ۲- (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ) ئه مه شیان سَى جَار.
- ۳- (سُبُوْح، قُدُوْس، رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوْحِ).
- ۴- (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي).
- ۵- (اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ، أَنْتَ رَبِّي، خَشَعْتُ لَكَ سَمْعِي وَبَصَرِي، وَمَجِّي وَعَظْمِي وَعَصْبِي، وَمَا اسْتَقَلَّتْ بِهِ قَدَمِي ؛ لَكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ).

^۱ شیخی ئه لبانی سَى جاره که ی ده سه لئینئیت و به لگه ی شه رعناسانی وه گو ئیمامی ئیبنولقه ییم (کتاب الصلاة ل ۱۹۱) لاواز ده کاته وه که پبیان وایه ئه و زیکره ژماره ی تایبه ته نه بووه.. الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه و سلم (۲/۶۵۰).

بزانه که پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم بهر هه لستی یاوه رانی ده کرد که قورئان له رکوعیاندا بخوینن.. بویه نابیت له رکوعدا قورئان بخویندریت..

۲- زیکره کانی هه ستانه وهی دواي رکوع و دواي (سمع الله بن حمده):

۱- (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ) واته: خوی گه وره نه و که سهی بیست که ستایشی کرد.. ئینجا که قامه تی راست ده کرده وه و دهره وت دهی فهرموو: (رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ) ^۱ واته: دهی سا خوییه هه موو جوړیکی سو پاس و ستایش هه بؤ تویه.. یان (اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ) ^۲.. نه مه زیکریکی گه وره یه و حی بایه خی پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم بووه و زور جار یاوه رانی له سهر هاندا وه. دهی فهرموو: (فَاتَهُ مَنْ وَاْفَقَ قَوْلَهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ؛ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ) ^۳ واته: خویندنی هه که سیك له گه ل خویندنی فریشته کاندا هاوکات بیته وه و ببیته مایه ی لیخوشبوونی خوی گه وره له هه موو نه و گوناخانه ی کرد و وتانن..

۲- جاری واش هه بوو نه م زیکره ی به دوایدا ده خویندن: (مِلءَ السَّمَاوَاتِ، وَمِلءَ الْأَرْضِ، وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ) ^۴.

۳- یان نه م زیکره: (مِلءَ السَّمَاوَاتِ، وَمِلءَ الْأَرْضِ، وَمِلءَ مَا بَيْنَهُمَا، وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ).

^۱ موسلیم (۴۸/۲)، نه بوداود (۱۷۴/۲)، نه سائی (۱۶۰/۱).

^۲ بوخاری (۲۱۶/۲)، موسلیم (۸/۲)، نه سائی (۱۷۲/۱). بوخاری (۲۲۵/۲)، موسلیم (۱۷/۲)، مالک (۱۱۱/۱)، نه بوداود (۱۷۴/۲)، نه سائی (۱۶۰/۱)

^۳ موسلیم (۱۹/۲).

^۴ بوخاری (۲۲۵/۲)، موسلیم (۱۷/۲)، مالک (۱۱۱/۱)، نه بوداود (۱۷۴/۲).

^۵ موسلیم (۴۶/۲)، نه بوعه وانه (۱۷۷/۲)، نه حمده (۲۵۵/۴).

٤. جاری وا هه بوو له دواى ئەمه شهوه دهیقه رموو: (مِلءَ السَّمَاوَاتِ، وَمِلءَ الْأَرْضِ، وَمِلءَ مَا بَيْنَهُمَا، وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدَ أَهْلِ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ؛ لِمَا نَعَى لِمَا أُعْطِيتَ، وَلَا مَغْطِي لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَتَفَعَّ ذَا الْجَدِّ مِتَكَ الْجَدِّ).

٥. جارێکیان که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له نوێژه کهدا فهرموو: (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ) یاوه ریک له ناو نوێژه کهدا فهرموو: (رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ؛ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، مُبَارَكًا عَلَيْهِ؛ كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى) که له نوێژه که بوونه وه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم پرسى: ئەوه پێش ئیستا ئەوهی ووت؟ کابرا فهرموو: من، ئەهێ پیغه مبهری خوا.. پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموو: (لَقَدْ رَأَيْتَ بَضْعَةَ وَثَلَاثِينَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونََهَا؛ أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوْلًا) واته: سیو قسوور فریشتهم بینی له ناو خۆیاندا کێر کێییان بوو که کامیان ده سپێشخهر بیت و یه که مین کهس تو ماری کات..

٤ - زیکره کانی سوجه:

که به یه کیک له مانه ی خواره وه دێته دی، که له کتێبه دهگمه نه که ی شیخی ئەلبانی رحمه ته وه نه قلیان ده که م:

- ١ - (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى) سى جار..
- ٢ - (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَبِحَمْدِهِ) سى جار
- ٣ - (سُبُوحٌ قُدُوسٌ، رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ).
- ٤ - (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي).

^١ الالباني: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (٢/٧٦١).

۵. (اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ؛ وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ، وَأَنْتَ رَبِّي، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ، فَأَحْسَنَ صُورَةَ، وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ).

۶. (اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا، وَفِي لِسَانِي نُورًا، وَاجْعَلْ فِي سَمْعِي نُورًا، وَاجْعَلْ فِي بَصَرِي نُورًا، وَاجْعَلْ مِنْ تَحْتِي نُورًا، وَاجْعَلْ مِنْ فَوْقِي نُورًا، وَعَنْ يَمِينِي نُورًا، وَعَنْ يَسَارِي نُورًا، وَاجْعَلْ أَمَامِي نُورًا، وَاجْعَلْ خَلْفِي نُورًا، وَاجْعَلْ فِي نَفْسِي نُورًا، وَأَعْظِمْ لِي نُورًا).

۷. (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَأَعُوذُ بِمَعَاذِكَ مِنْ عِقَابِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أَحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ).

۸. ههروهها: (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ، دِقَّةً وَجَلَّةً، وَأَوَّلَهُ آخِرَهُ، وَعَلَانِيَّتَهُ وَسِرَّهُ)¹.

۵ - دوعای نیوانی سوجدهکان:

ئیمامی نه وهوی رحمه تی خوای لی بیټ دهفه رموی²: ئه وه سه لئیراوه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم هه ندی جار یه کیك له م جهوت زیکرانه ی تییدا ده خویند، ئیمه دوانیان دینینه وه:
۱ - (رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي)³.

¹ موسلیم (۴۸۳).

² النووی، المجموع (۴۹۷/۳).

³ ئیبنوماجه (۲۹۰/۱) شیخی ئه لبانی دهبارهی دهفه رموی: (هذا الاسناد صحيح، رجاله كلهم ثقات).

۲. (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَاذْخِرْنِي، وَاجْبُرْنِي، وَازْفُغْنِي، وَاهْدِنِي، وَعَافِنِي، وَازْرِقْنِي)^۱

۶. سه لاواتدانی ناو ته حیات:

وهکو:

۱. (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ؛ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ. اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ؛ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ)^۲.
۲. (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ؛ كَمَا صَلَّيْتَ وَبَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَآلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ)^۳.

۷. دوعای دواى ته حیاتی نه خیر:

۱. بهم دوعایه دهست پی دهکم که نیوهی نوپژخوینانی کورد دهیخوینن و الحمد لله سه نه دهکهی ته واوه:
(اللَّهُمَّ حَاسِبْنِي حِسَابًا يَسِيرًا)^۴

۲. زور جار پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم یاوهرانی فیری دوعای تایبتهت دهکرد، له وانه نهم دوعایه ی دواى ته حیاتی نوپژه که

^۱ نه بوداود (۱۳۵/۱)، ترمزی (۷۶/۲)، وئیبنوماجه (۲۹۰/۱)، الحاکم (۲۶۲/۱ و ۲۷۱)، و بهیهقی (۱۲۲/۲)، وئیمامی نه حمده (۳۱۵/۱ و ۳۷۱).

^۲ بوخاری (۶۳۵۷)، موسلیم (۴۰۶).

^۳ نه سائی (۴۷/۱۵۹)، ته حاوی (۷۵/۳) نه لبانی دهفه رموی: (وهذا إسناد صحيح على شرط مسلم).

^۴ ئیمامی نه حمده (۴۸/۶)، الحاکم (۲۵۵/۱) شیخی نه لبانی له (أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۱۰۰۸/۳). دا دهفه رموی: (هذا إسناد جيد).

ئیبینوعه بیاس خوا لیی رازی بیټ دهلی: وهکو سورته تیکی قورئان فییری
یاوه رانی دهکرد^۱ که دهفه رموی:

- (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ
الْمَخِيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ)^۲. دواى ئەمه دوعای تر بو
خۆت دهکهیت..

۳- سهیدنا ئەبوبه کری سدیدیقى فییر کرد خوا لیی رازی بیټ که له
دواى کوئای ته حیات ئەم دوعایه بخوینیت:

- (اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا، وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ؛ فَاعْفِرْ
لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِتْدِكَ، وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ)

- (اللَّهُمَّ بَعْلَمِكَ الْغَيْبِ، وَقُدْرَتِكَ عَلَى الْخَلْقِ؛ أَحْيِنِي مَا عَلِمْتَ الْحَيَاةَ خَيْرًا
لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتْ الْوَفَاةَ خَيْرًا لِي. اللَّهُمَّ وَأَسْأَلُكَ خَشِيَّتَكَ فِي الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ، وَأَسْأَلُكَ كَلِمَةَ الْحَقِّ وَالْعَدْلِ فِي الْعَضْبِ وَالرُّضَى، وَأَسْأَلُكَ الْقَصْدَ فِي
الْفَقْرِ وَالغِنَى، وَأَسْأَلُكَ نَعِيمًا لَا يَبِيدُ، وَأَسْأَلُكَ فِرَّةَ عَيْنٍ لَا تَتَفَدَّى وَلَا تَتَقَطَّعُ،
وَأَسْأَلُكَ الرُّضَى بَعْدَ الْقَضَاءِ، وَأَسْأَلُكَ بَرْدَ الْغَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ، وَأَسْأَلُكَ لَدَّةَ
النَّظَرِ إِلَى وَجْهِكَ، وَأَسْأَلُكَ الشُّوقَ إِلَى لِقَائِكَ؛ فِي غَيْرِ ضَرَاءٍ مُضِرَّةٍ، وَلَا فِتْنَةٍ
مُضِلَّةٍ. اللَّهُمَّ زَيِّنَا بِزِينَةِ الْإِيمَانِ وَاجْعَلْنَا هِدَاةً مُهْتَدِينَ)^۳

^۱ موسليم (۹۴/۲) له نيمامى ماليكه وه (۲۱۶/۱)، نه بوداود (۲۴۱/۱). نه سائی (۳۲۰/۲)، ترمزی
(۲۶۳/۲)، نيمامى نه حمهد (۲۴۲/۱).

^۲ موسليم (۹۳/۲)، ئيبينوماجه (۲۹۴/۱)، نه حمهد (۲۳۷/۲).

^۳ نه سائی (۱۹۲/۱)، ئيبينوخوزميه: (التوحيد ل ۹)، الحاكم (۵۲۴/۱) دهره قى دهفه رموی:
(صحيح الاسناد) زهه بيش لايه نگریتی و نه لبانبش دهفه رموی: (وهو كما قال)..

۸ - سه لامدان هوی دووهم (به لای چه پدا):

واته ووتنی (السلام علیکم ورحمه الله): سهیدنا عامری کورپی سه عد له باوکیه وه خوا لییان رازی بیټ دهگیریتته وه که فهرموو یه تی: پیغهمبهری خوام صلی الله علیه وسلم دهبینی به لای راستیدا لای دهکرده وه سه لامی دهکرد، پاشان به لای چه پیدا لای دهکرده وه سه لامی دهکرد، له پشته وه سپیتی روومه تیم دهبینی^۱..

سه لام دان هوی یه کهم بو لای شانی راست روکنی نوینزه، به لام سه لامدان هوی لای چهپ سوننه ته. عائیشه خان خوا لیی رازی بیټ دهفه موی که پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم: (كَانَ يُسَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ تَسْلِيمَةً وَاحِدَةً تَلْقَاءَ وَجْهِهِ، يَمِيلُ إِلَى الشَّقِّ الْأَيْمَنِ قَلِيلًا)^۲.

★ ★ ★

^۱ موسلیم (۵۸۲/۱).

^۲ ترمزی (۲۹۵) فهرموشیه تی که سه نه ده که ی سه حیجه ..

سوننه ته کردار یه کان

(السنن الفعليه)

۱- سوتره دانان:

سوننه ته نوښرخوښ له دووری ههنگاوو نیویکهوه له پیش خویدا شتیک دانیت تا بزانیټ له نوښردایه و کس به بهر نوښره کیدا تینه پهریت و خوښی چاوی له و سنوره تینه پهرینیت.. چونکه سیدنا سهلی کوری نه بو حه سه مه خوا لی رازی بیت که ده گپرته وه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: (إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى سِتْرَةٍ فَلْيَنْدِنْ مِثْلَهَا لَا يَقْطَعِ الشَّيْطَانُ عَلَيْهِ صَلَاتَهُ) ^۱ .. واته: نه گهر که سیکتان نوښری بهرام بهر سوتره یه که ده کرد با نه وهنده لی نزیک ببیته وه که ری نه دات شهیتان نوښره که ی پی بریت..

دهشیت سوتره دیواریک بیت نوښرخوښ لی نزیک ببیته وه به شیوه یه کی وا که بوار نه دا که س به بهر نوښره کیدا گوزر کات، هر وه کو دهشیت داریک بیت چه قانده بیټی یان شتیکی تر که بستیک بهرزه و دایناوه.. یان که سیکه و له پیش نوښرخوښه که وه دانیشه ووه..

که س بو ی نیه به بهر نوښری که سیکی تر دا گوزر کات مه گهر له نوښری جه ماعه تدا بیت، نه و کاته سوتره ی نیمامه که به سوتره ی هه موان

^۱ ئیبنوئهبی شهیه له: (المصنف ۱/۳۱۲)، ئیمامی نه حمده له المسند/توښرینه وه ی شیخ نه حمده شاکر که به سه حیجی ناساندووه (۴۵۲/۱۲ - ۱۶۰۵۵)، نه سائی (۷۴۵) شیخی نه لبانیش له (تمام المنه ل ۳۰۴) دا هر به سه حیجی ناساندووه ..

حسیبەو تۆ دەتوانیت بۆ پێویستی خۆت یان زەرورەتی تر بە نیوانی ریزی نوێژخوینەکانیشدا بەبەردەمیاندا برۆیت..

تیبەرپوونی ئافرەتی بالغ بەبەر نوێژدا بەتالی دەکاتەوه، ئەم حوکمە بەوه ناگۆریت کە ئافرەتەکە پاک بیت یان لە سوپی مانگانەدا بیت یان زەپستان یان غوسلی تری لەسەر بیت.. مەگەر بچووک بیت و نەگەشتبیتە سنوری عوزر شۆری..

۲ - دەست بەرزکردنەوهکان:

لە کاتی نیەت هیئان و دەسپێکی نوێژ، لە چوونە رکوع، لە هەستانەوه لە رکوع، لە هەستانەوه لە تەحیاتی یەکەم و لە هەموو چوونە خوارەوهو هەستانەوهکانی ناو نوێژ..

- (سەیدنا وائلی کوری حوجر کە فەرمووی: (رَأَى الثَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَفَعَ يَدَيْهِ حِينَ دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ كَبَّرَ حِيَالَ أَدْنِيهِ، ثُمَّ التَّحَفَ بِثَوْبِهِ، ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى، فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ أَخْرَجَ يَدَيْهِ مِنَ الثَّوْبِ ثُمَّ رَفَعَهُمَا ثُمَّ كَبَّرَ فَرَكَعَ، فَلَمَّا قَالَ (سَمِعَ اللهُ لَنْ حَمْدَهُ) رَفَعَ يَدَيْهِ..) واتە: پێغەمبەری خوای صلی الله علیه وسلم بینی کە بە تەکبیرە ئیحرام داخالی نوێژەکە یوو، دەستەکانی تا ئاستی هەردوو گۆیچکە بەرز کردەوه، پاشان پۆشاکەکە لە خۆوه پێچاو دەستی راستی خستە سەر دەستی چەپی، کە وویستی بچیتە رکوع دەستی لە پۆشاکەکە یوو دەرھیناو بەرز کردنەوه، پاشان تەکبیری کردو چوو رکوع، کە فەرمووی (سَمِعَ اللهُ لَنْ حَمْدَهُ) دەستەکانی جاریکی تر بەرز کردەوه).

^۱ بوخاری (۱۶)، موسلیم (۱۳/۲)، بەیھیقی (۲۸/۲، ۷۱)، ئەحمەد (۴/۳۱۷)..

- نافع له ئيبنوعومهرهوه خوا لييان رازی بيت دهگيرپتهوه: (كان
 إِذَا دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ، وَإِذَا رَكَعَ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَإِذَا قَالَ سَمِعَ
 اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَإِذَا قَامَ مِنَ الرَّكَعَتَيْنِ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَرَفَعَ ذَلِكَ
 إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ^۱ واته: پيغهمبهری خوا صلی الله علیه
 وسلم که ته کبیری دهسپیکي نوپزه که ی دهگرد دهستی بهرز ده کرده وه،
 که دهچووه رکوع دهستی بهرز ده کرده وه، که دهیغهموو (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ
 حَمِدَهُ) دهستی بهرز ده کرده وه، که له دوا ی دوو رکات هه لدهستایه وه
 دهستی بهرز ده کرده وه..

دهست بهرز کردنه وه له پاش و پيش و کاتی ته کبیره ی ئیحرامدا تا
 ئاستی گوپچکه ده بیت، سهری په نجهگان ئاسایی روویان له ئاسمانه و له پی
 دهستهگان روویان له گوپچکه یه، په نجهگان ئاسایی دهگيرین و نه گرمو له
 دهگيرین ونه لیک بلا و دهگيرینه وه.. هه موو ئه مانهش به لگه یان له سهره،
 که له باسی دووه می وهستانی نوپژدا باس کراوه..

۳ - دانانی دهستی راست له سهر چهپ و له سهر سنگ:

سهیدنا وائیلی کوری حیجر خوا لی رازی بیت دهلی: نوپژم له
 خزمهت پيغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم کرد بینیم که دهستی
 راستی له سهر دهستی چهپی و ههردووکیانی له سهر سنگی دانابوو ^۲..
 - دانانی دهستی راست له سهر دهستی چهپ له نوپژدا رهفتاریکی
 زانراوی ناو موسولمانانه که له یاوه رانه وه و ئه وانیش له پيغهمبهری
 خواوه صلی الله علیه وسلم هیئاویانه.. سه هلی کوری سهعد خوا لی رازی

^۱ بوخاری (۷۳۹)، موسلیم (۳۹۰)، نه بوداود (۷۲۷).

^۲ ئیبنوخوزیمه (۴۷۹)، ئه لبانیش به له (الارواء ۲۵۲) دا به سه حیجی ناساندوو.

بیت گپراهوه که فه رمان به خه لکی ده درا که له نوپۆزا دهستی راستیان له سه ره دهستی چه بیان دانین^۱.

۴ - چاوپرینه شوینی سوجهه:

نوپۆز خوین ده بیت له کاتی به پپوه وهستانی نوپۆزیدا ته ماشای شوینی

سوجهه که ی بکات.

- (كان صلى الله عليه وسلم إذا صلى طائفاً رأسه ورمي ببصره نحو الأرض)^۲ واته: پپغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم، که نوپۆزی ده کرد سه ری نزم ده کرده وه چاوی ده برپیه شوینی سوجهه که ی له سه ره زهوی..

۵ - راست و ریک راگرتنی پشت له رکوعدا:

له رکوعدا سونه ته موسولمان پشت و پشته سه ری له یه ک ئاستدا راگرت، پشتی ریک کات، دهسته کانی وه کو چنگ له که لکه ی ئه ژنۆکانی گیر کات، په نهجه کانی لیک بلاوکاته وه، ئانیشک و قۆله کانی له له شی دوور خاته وه (بال فش کات).. چونکه ئه بو حه مید خوا لیبی رازی بیت له وه سفی نوپۆزی پپغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم ده یفه رموو: (وإذا ركع أمكن يديه من ركبتيه، ثم هصر ظهره حتى يعتدل ولا يبقى مكدودباً)^۳ واته: که ده چوو وه رکوع هه ردوو دهستی له هه ردوو ئه ژنۆی گیر

^۱ بوخاری (۷۴۰)، ئیمامی مالیک له (الموطأ) (۳۷۶).

^۲ حاکم (۳۹۲/۲) فه رموشیه تی به پپی مه رجی بوخاری و موسلیم سه حیحه، به لام شیخی ئه لبانی ده فه رموی به پپی مه رجه کانی موسلیم سه حیحه.. أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲۳۶/۱).

^۳ بوخاری (۸۲۸)، ئه بودا وود (۷۱۷).

دهگرد، ئینجا پستی ریک و راست دهگرد به شیوهیهک که چه مانه وهی تیدا نه بیټ..

- عائیشه خانیش خوا لئی رازی بیټ له وهسفی رکووعی پیغهمبهری خوادا صلی الله علیه وسلم دهفهرموئ: (إِذَا رَكَعَ لَمْ يُشَخصْ رَأْسَهُ وَلَمْ يُصَوِّبَهُ وَلَكِنْ بَيْنَ ذَلِكَ) ^۱ واته: که بو رکووع دهچامهیه وه سهری نه بهرز رادهگرت و نه دهشیهینایه خواره وه، له نیوان ههر دوو شیوه که دا رایدهگرت..

- ریوایه تی سه حیجی سهیدنا وائیلی کوری حوچر خوا لئی رازی بیټ له وهسفی چۆنیه تی دهست دانانی پیغهمبهری خوادا صلی الله علیه وسلم له سهر نه ژنوی دهئ: (وَكَانَ يُمَكِّنُ يَدَيْهِ مِنْ رُكْبَتَيْهِ، كَأَنَّهُ قَابِضٌ عَلَيْهِمَا) ^۲ واته: ههر دوو دهستی له ههر دوو نه ژنوی قایم دهگرد، وهك نه وهی چنگی پیداگردبن و گرتبنی..

- له فهرموده که ی سهیدنا وائیلی کوری حوچردا خوا لئی رازی بیټ هاتووه که که په نجه کانی شی به سهر که لکه ی نه ژنوکانیدا بلاو دهگردنه وه: (كَانَ إِذَا رَكَعَ فَرَجَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ) ^۳..

^۱ موسلیم (۴۹۸)، نه بوداود (۷۱۷).

^۲ شیخی نهلبانی دهفهرموئ: نه مه له فهرمووده ی نه بو حومه یده وهیه که ده له یاوهرانی پیغهمبهری خواوه گیراوده وه.. (أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۶۳۱/۲)).

^۳ بهیهیقی (۱۱۲/۲)، الحاکم (۲۲۴/۱) دهسفه رموئ: به پیی مهرجی موسلیم سه حیجه و زهه بیش فهرموویه تی: وایه و نهلبانی شی فهرموویه تی: وهکو ههر دووکیان فهرموویانه، وایه.. أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۶۳۲/۲)

۶ - دهستانان بو سوجده بردن پیش نهژنودانان :

هه رچهنده زور له زانایانی ئیسلام پئیان وایه که بهلگهی بههیز لهسه ر نهوهیه که چوونه سوجده به نهژنوده بیت پیش دهستانان، نه مهش به سه نه دی سه حیه وه ده به نه وه سه ر یا وه ری وه کو سهیدنا عومه رو سه دان شه رعناسی وه کو ئیمامی نه بو حه نیفه و شافعی و نه حمه دو سو فیانی سه وری و بهلگه به چهن دین فه رمووده ده هی نه وه وه کو ریوایه تی سهیدنا وائیلی کورپی حو جر خوا لئی رازی بیت که ده لئ: پیغه مبه ری خوا م صلی الله علیه وسلم بینی که ده چوووه سوجده هه ردوو نه ژنوی پیش دهستانهکانی دهخسته سه ر زهوی، که هه لیش ده ستایه وه هه ردوو دهستی پیش نه ژنوی به رز ده کرده وه).^۱

به لام زانایانیکه تری توپزه ره وهی وه کو شه وکانی و نه لبانیش دهیسه لئین که پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم له پی دهستانهکانی پیش نه ژنوی ده گه یانده سه ر زهوی و فه رمانیشی به وه ده کرده به ره لهستی له وه ده کرده که به نه ژنوده بچنه سوجده، وه ک ده لئ:

۱ - (وَ كَانَ يَضَعُ يَدَيْهِ عَلَى الْأَرْضِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ) ^۲ واته:

دهستانهکانی پیش هه ردوو نه ژنوی دهخسته سه ر زهوی..

۲ - (إِذَا سَجَدَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَبْرُكْ كَمَا يَبْرُكُ الْبَعِيرُ، وَلِيَضَعَ يَدَيْهِ

قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ) ^۱ واته: نه گه ر یه کیکتان سوجدهی برد با وانه چپته

^۱ نه بوداوود (۱۳۴/۱)، نه سائی (۱۶۵/۱)، ترمزی (۵۶/۲) به حه سه نی ناساندوو..

^۲ ئیبنوخوزیمه (۳۸/۱) به سه حیحی ناساندوو وه کو ئیبنو حه جه ر ده فه رموی: بلوغ المرام (۲۶۲/۱)، داره قوتنی (۱۳۱)، ته حاوی له شرح المعانی (۱۴۹/۱)، حاکم (۲۲۶/۱) به یه یقی (۱۰۰/۲)، حاکم ده فه رموی: به پی مه رچی موسلیم سه حیه، زه هه بیش لایه نگریتی و شیخی نه لبانیش ده فه رموی: وه کو فه رموویانه، هه ر وایه..

سهر زهوی وهکو که حوشر دهچیت، با دهسته کانی پیش ههردوو
ئه ژنوی دابنیت..

که وابوو دهشیت بلین مهسه له یه که راجوی پی هه لده گریت، ههرچهنده
من نه وهی شیخی ئه لبانیم پی به هیتره..^۲ : چونکه له هه موو سه نه دی
ریوایه ته کان کۆلیوه ته وهو وورده کارانه سه لماندویتی که پیغه مبهری
پیشه وا صلی الله علیه وسلم له چوونه سوجه دیدا دهسته کانی پیش
ئه ژنوی دهخسته سهر زهوی.. والله اعلم..

۷- دانانی لووت و ناوچه وان به ته وای له سهر زهوی:

دانانی ناوچه وان و لووت و له پی دهسته کان له سهر زهوی و بال
کردنه وهو ریك دانانی په نجه کان له ناستی شان و گۆیچکه، رووه و قیبله و
هه ئانی پییه کان و گیردانیان له سهر نووکی په نجه کانی پی، به شیوه یه ک
که روویان له قیبله بیت.. ئه مانه هه مووی سونه تن و هه موویان
فهرمووده ی سه حیجیان له سهره که زۆریمان له چۆنیه تی سوجه بردندا
له باسی روکنی هه شته م و نۆیه می نويزدا هیناو ته وه..

له م رهفتارانه دا ژن و پیاو وهکو یه کن.. ئه و شهرعناسه به ریزانه ی
فهرموویانه ژن ده بیت ئانیسکی بخاته سهر زهوی و رانی ویک نیت و خوی
کوشمه له بکات به لگه یان له سهری نیه.. ئیمامی ئیبنو حهزم هه موو

^۱ ئه بو داوود (۱۳۴/۱)، ئیبنو حهزم (۱۲۸/۴)، نه سائی (۱۶۵/۱)، داریمی (۳۰۳/۱)، به یه یقی (۹۹/۲)
ئیمامی ئه حمده (۲۸۱/۲). ریوایه تی دارقوتنی و نه سائی ده لئین: (فلیضغ ینیه قبل زکبته،
ولینبرک بزوک البعیر).. ئه مهش سه نه دی سه حیجه وهکو ئیمامی نه وهوی له الجموع
(۴۲۱/۳) و زورقانی له شرح المواهب (۲۲۰/۷) دا فهرموویانه، شیخی ئه لبانی له الارواء (۲۵۷)
و صحیح سنن أبي داود (۷۸۹)، تمام المنه (ل ۱۹۳) ههر حوکمی سه حیجی داوه.
^۲ أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۷۱۹-۷۱۴/۲)، الارواء (۳۱۳).

هه نجه ته کانی بریوون و شیخی ئه لبانیش فهرموویه تی که هیج جیاوازیه ک له نیوان چۆنیه تی نویژی ژن و پیاودا نیه ..

۸ - راخستنی پیی چهپ و هه ئنانی پیی راست له دانیشتنی نیوان دوو سوجه ده که دا :

- عائیشه خان خوا لیی رازی بیټ دهگیرپته وه: (گان یفرش رجه الیسری ویتصب رجه الیمتی)^۱ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم پیی چهپی راده خست (له سهری داده نیشته) و پیی راستی هه لده نا .. ریوایه تی سه حیح هه یه له تاووسه وه هاتووه که ئیبنوعه بباس^۲ خوا لیی رازی بیټ که سهری له سوجه دی یه که م بهرز ده کرده وه هه ردوو پییه کانی هه لده ناو له سهریان هه لده تروشکا و دهیفرموو سوننه ته. به هه مان شیوه ریوایه تی له ئه بوزوبه پیره وه هاتووه که سهیدنا ئیبنوعومهریش خوا لیی رازی بیټ وای کردوو وه فهرموویه تی سوننه ته^۳ ..

۹ - دریز کردنه وهی دانیشتنی نیوان دوو سوجه ده که :

ئهمه سوننه تی که له دیر زهمانه وه ئیهمال کراوه، به داخه وه خه لگی په له ی زور تیدا ده که ن. سهیدنا ئهنه س خوا لیی رازی بیټ ده لی: جاری وا هه بوو پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ئه وه نده ی کاتی نیوان دوو

^۱ المحلی (۱۳۴/۴)، الالبانی: أصل صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم (۲/۲۲۵).

^۲ موسلیم (۵۴/۲)، ئه بو داوود (۱۲۵/۱)، به یه یقی (۱۷۳/۲)، ئیمامی ئه حمهد (۲۸۱/۶) ..

^۳ موسلیم (۴۹۸)، ئه بو داوود (۷۶۸).

^۴ موسلیم (۵۳۶)، ئه بو داوود (۸۳۰)، ترمزی (۲۸۲). بوخاری (۲۴۹/۲)، موسلیم (۴۷۳).

سوجهکانی دريژ دهکردهوه وامن دهزانی بیری چۆتهوه یان لیی تیکچووہ^۱..

سابیت رحمهتی خوی لی بیت دهگیرپتهوه که سهیدنا نهسهسیش خوی لی رازی بیت جاری وا ههبوو نهوهنده نهو ماوهیهی نیوان دوو سوجهکانی خوی دريژ دهکردهوه ئیمهش وامن دهزانی بیری چۆتهوه یان لیی تیکچووہ^۲..

سهرنج لهو رهفتاری سهیدنا نهسهس بده که چۆن بهو سوننهتهوه پابهند بووهو تهناهت واشی نهنجامداوه چۆن خویان وایان دهزانی پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم بیری چۆتهوه یان لیی تیکچووہ وا دهزانیت سوجهی دووهمیشی بردووہ، نهمیش خوا لیی رازی بیت به ههمان شیوهی تهواو کردویتیهوه.. ئاوا دهبنیت نهو یاوهره عهزیزانهی پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم سوور بوون لهسهر نهقل کردنی رهفتاری ههموو سات و ئانیکی پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم!!

۱۰ - دانیشتنی دواي سوجهی دووهم و پیش ههستانهوه:

پیش دهوتریت: دانیشتنی ههوانهوه.. شوینی نههه دانیشتنیکی کهمه له دواي سوجهی دووهمی رکاتی یهکهه و پیش ههستانهوهیه بو رکاتی دووهم، ههروهها دواي سوجهی دووهمی رکاتی سییهه و پیش ههستانهوهیه بو رکاتی چوارهه.. سهیدنا مالیکی کوری حوهیریس دهگیرپتهوه: (رَأَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي، فَإِذَا كَانَ فِي وَتْرِ مِنْ

^۱ موسلیم (۴۷۳).

^۲ بوخاری (۲۴۹/۲)، موسلیم (۴۷۳).

نهم دوو جوړه دانیشننهش له ته حیاته کاندای سوننه ته، نهو نوټزانه ی دوو رکاتین ته نها به شیوه ی ئیف تیراش تییدا داده نیشریت^۱..

سهیدنا نه بو حمید خوا لیی رازی بیټ له وه سفی نوټزی پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم ده فرموی: (وَإِذَا جَلَسَ فِي الرَّكْعَةِ الْآخِرَةِ قَدَّمَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْآخِرَى وَقَعَدَ عَلَى مَقْعَدَتِهِ)^۲ واته: که له ته حیات ی نه خیریدا داده نیشت پیی چه پی پیش ده خست و نهوی تریانی هه لده ناو له سهر سمتی داده نیشت.

۱۲- بهرز گردنه وهی په نهجی شایه تمان هه ر له سهره تای له ته حیاته وه:

نهو په نهجیه ی له کورده واریدا به په نهجی شایه تمان ناسراوه^۳، سوننه ته سوننه ته له سهره تای دانیشننی ته حیاته وه بهرز بکریته وه له کاتی ووتنی شایه تمانه که دا چاوی تیپرریت..

سهیدنا ئیبنوعومر خوا لییان رازی بیټ له باسی نوټزی پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم فرموی: (كَانَ إِذَا جَلَسَ فِي الصَّلَاةِ وَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ، وَرَفَعَ إِصْبَعَهُ الْيُمْنَى الَّتِي تَلِي الْإِبْهَامَ فِدَعَا بِهَا وَرَمَى بِبَصْرِهِ إِلَيْهَا وَيَنْدُو الْيُسْرَى بِأَسْطِهَا عَلَيْهَا)^۴ واته: که بو نوټز ه کانی داده نیشت هه ردوو دهستی ده خستنه سهر هه ردوو رانی، په نهجی شایه تمانی راستی که به ته نیشت په نهجی پانه که یه وه یه تی^۵ بهرز ده کرده وهو دوعای پیوه

^۱ موسلیم (۲۵۷/۱).

^۲ بوخاری (۸۲۸).

^۳ هه ر نه وه شه که پیی دهوتریت دوشاومزه.

^۴ موسلیم (۵۸۰).

^۵ هه ر نه وه شه که پیی دهوتریت نه سپی کوژه.

دهکرد، چاوی تیدهبری، دهستی چهپیشی لهسه رانی چهپی به گراوهیی دادهنا..

سهیدنا سهعدی کوری نهبی وهققاس خوا لئی رازی بیّت دهئی:
جاریکیان دوام دهکردو پهنجهکانم بهرز کردبووه، فرمووی: (أَحَدًا أَحَدًا)
واته: یهکه یهکه و ئامازهشی بو پهنجهی شایهتmani کرد..

بهرز کردنهوهی پهنجه به غهیری پهنجهی شایهتمان نابیت.. کهسیک
ئهگهر پهنجهی شایهتmani قرتابوو یان بوی بهرز نهدهبووه، ئهوه عوزری
شهرعی ههیهو پیویست ناکات به بی ههبوونی بهلگهی شهرعی
پهنجهیهکی تری دهستی راستی یان پهنجهی دوشاومژهی دهستی چهپی
بکات به پهنجهی شایهتمان..والله اعلم..

★ ★ ★

^۱ ئهبو داوود (۸۰/۲)، نهسانی (۲۸/۳).

نه و رهفتارانهی له نوښتدا ریډراون بکرین

یه که م: گوفتاری ریډراو

(الاقوال المباحة)

۱- راستگردنه وهی هه لهی نیام:

نه گهر نیام خویندنی قورثانه کهی لیتیکچوو، یان به هه له یه کی وا خویندیه وه مانا کهی خراپ هاته وه، مه نوموم بو ی هه یه بو ی راست کاته وه.. چونکه سهیدنا ئیبنوعومهری خوا لییان رازی بیت ده لئ: جاریکیان پیغمبه ری خوا صلی الله علیه وسلم نوښتی ده کرد، خویندنه کهی لیتیکچوو، که ته واوی کرد، به ئوبه ی (کورپی که عب) ی فهرموو: (أصلیت معتا)؟ نوښته کهت له گهل ئیمه دا کرد؟ فهرمووی: به لئ، فهرمووی: (فما متعك إذن)؟: ئه دی چی ری لئ گرتیت بوم راست نه که یته وه؟

چهند خالیکی بیرخستنه وه

۱- نه گهر بیسترا وا نیامه که به هه له کهیدا دیته وه ده یه ویت بیری بکه ویته وه راست بیخوینیت، ده بی بواری بو بکریته وه و نه وهنده ی بو نه ووتریته وه ئه وهی خوشی لئ تیکچیته وه..

^۱ نه بودا وود (۸۹۴)، ئیبنوحیببان (۳۱۶/۱) بسند جید.. نیامی نه حمهد فهرمووشیه تی سه حیجه..

۲. ئەگەر ئیمامه که ههستی به ههله خویندنه وهی خوئی کردو بیدهنگ وهستا باشتره بۆ ماومیهک وازی لی بهینریت، به لکو خوئی بیری بکهویتته وه، ئەگەر بیدهنگ بوونه کهی توولی کیشا پیویسته بیری بخریتته وه..

۳. ئەگەر ههلهی ئیمامه که مانای ئایه ته کهی نه ده گۆرپی، ده شیت لیگه رپین به سه ریدا رابوریت.. بۆ روون کردنه وهی ههلهی وایه که سهیدنا ئوبهی کوری که عب خوا لیی رازی بیته ده گپریتته وه که پیغه مبهری خواصلی الله علیه وسلم فهرمووی: (إِنِّي أَفْرَيْتُ الْقُرْآنَ عَلَى سَبْعَةِ أَحْرَفٍ لَيْسَ مِثْلَهَا إِلَّا شَافٍ كَافٍ، إِنْ قُلْتَ عَفُورًا رَحِيمًا أَوْ قُلْتَ سَمِيحًا عَلِيمًا، أَوْ قُلْتَ عَلِيمًا سَمِيحًا فَاللَّهُ كَذَلِكَ، مَا لَمْ تَخْتَمْ آيَةَ عَذَابٍ بِرَحْمَةٍ أَوْ آيَةَ رَحْمَةٍ بِعَذَابٍ) واته: من قورئانم به جهوت شیوهی خویندنه وه فیرکراوه، ههر هه مووی مانای ته و اوو گشتگیره، ئەگەر ووتم: عَفُورًا رَحِيمًا يَانَ سَمِيحًا عَلِيمًا يَانَ بَلِيْمًا: عَلِيمًا سَمِيحًا خُو خَوای گه وره ههر وایه، ئەوه گرنگه که کۆتایی ئایه تی سزا به رحمهت نه هینریت، یان ئایه تی رحمهت به سزا کۆتایی نه هینریت..

۲ - زۆر دوویات کردنه وهی ئایه تیک له نویژی سوننه تدا:

سهیدنا ئەبوزهری غیفقاری خوا لیی رازی بیته ده لی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم تا سپیده ی به یانی ههر ئەم ئایه ته ی به رده وام دوویات ده کرده وه: ﴿إِنْ تَعَذَّبْتُمْ فَلَا تَهْتُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

^۱ ئیمامی نه حمهد (۲۰۶۴) فهرمووشیه تی سه حجه ..

المائدة/۱۸ واته: نه گهر سزايان ددهدیت، خو ههر بهندهی خو تن، نه گهر لیشیان خو ش دهبیت نه وه خو ت خاوه ن دده لاتی و ههر خو تیت که هه موو کاریک له شوینی خویدا ده کهیت..

دیاره نه مه له شه ونویژیدا بووه نه ک له نویژی فهرزدا. چونکه له هیج یاوه ریکه وه باس له وه نه گراوه له نویژی فهرزیدا نایه تیکی بهرده وام دوویات کردبیته وه.. رهفتاری یاوه رانی تریش وابووه..

سهیدنا ته میمی داری خوا لی رازی بی ت نه م نایه ته ی زورچار بهرده وام له نویژه کانیدا دوویات ده کرده وه: ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ الجاثیه/۲۱ واته: چما نه و کافرانه ی خرابه کاریان کردوته به پیشه، بییان وایه وه کو نه و که سانه یان هه ژمارد ده کهین که باوه ریان هیناوه و کارو کرده وای چا که یان کردوته سیماو مۆرکی خو یان؟! نای چ داوه ریه کی ناقولایه!!

له تابعینیشدا زانایه کی به ریژی وه کو سه عیدی کوری جوبهیر نه م نایه ته ی دووچارو سیجار دوویات ده کرده وه: ﴿يَأْتِيهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ﴾ ۶ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوِّكَ فَعَدَلَكَ ﴿ الانفطار/۷.۶ واته: نه ری هؤ مروقدا نه وه چی به رامبه ر خوی پهرومردگاری به خشنده و به ریژت ناوا هه رالی کردوویت؟! نه و خویه ی دروستی کردوویت و ریک و پیک سازاندووتی و پاشان (بو دهوروبه ری خو ت) گونجاندووتی..

هیلاکیدا نوستبووین، پیڅه مبهری خواش صلی الله علیه وسلم له بن
داریکدا تا سپېدهی بهیانی هر نوښری کردو گریا^۱

۱- سهیدنا ئیبنوعومر خوا لیان رازی بیت دهلی: کاتیک
پیڅه مبهری خواصلی الله علیه وسلم له نه خوښی سهرمه رگیدا نازاری
زیاتر بوو، کاتی نوښر نوښره که یان بیر خسته وه، فهرمووی: (مُرُوا أَبَابْکَرٍ
فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ) واته فهران بگه یننه نه بوبه کری سددیق با
ئیمامه تیه که بو خه لکه که بکات، عائشه فهرمووی: نهی پیڅه مبهری
خوا صلی الله علیه وسلم نه بوبه کر پیاویکی دلنه رمه، له قورئان
خویندنه که یدا دهگری، فهرمووی وه: (مُرُوهُ فَلْيُصَلِّيْ)، واته: فهرمانی
پی بکه ن با نوښره که بکات، دیسان عائشه فهرمووی وه، پیڅه مبهری
خواصلی الله علیه وسلم فهرمووی وه: (مُرُوهُ فَلْيُصَلِّيْ اِتَّكُنْ صَوَاحِبِ
يُوسُفَ)^۲ واته: ئیوه فهرمانی نوښره که ی پی بدن، ئیوه وهک ئافره ته
مه کر بازه گانی دهوری یوسفن..

۵. سهیدنا عبداللهی کوری شه دداد خوا لیی رازی بیت دهلی: له
کو تاریزی نوښر خوینانی جه ماعه تی مزگه وت بووم، له و دووره وه گویم
له لووشکه وه هنیسکدانی عومه ری کوری خه تتاب بوو له
پیش نوښره که یدا که به دم خویندنی نه و نایه ته وه دهی کرد که
ده فهرموئ: ﴿اِنَّمَا اَشْكُرُ بَنِيَّ وَحُرْنِي اِلَى اللّٰهِ﴾ یوسف/۸۶ واته: ئاهو
سکالو خه می خویم لای خوای گه وره ده رده برم^۳..

^۱ ئیبنو خوزمیه (۵۳/۲)، ئیمامی نه حمده (۱۰۲۶). فهرمووشیه تی سه حیجه.

^۲ بوخاری (۶۸۲).

^۳ بوخاری به موعه للهقی له باسی بانگدا هیئاو یتیه وه، پروانه فتح الباری (۲۰۶/۲)، ئیمامی
ئیبنو تمیمی هیش له (الفتاوی ۶۲۳/۲۲) دا ده فهرموئ: نه م ئاسه واره له ئیبنوعومه روه
هاتوو و زانراوه.

۴- فوو کردن:

بۆ لابردنی شتیك كه به فووکردن دهروات، وهكو تۆزو خۆل و پهرو موو ئهوانه.. سهیدنا ئیبنوعومهری خوا لییان رازی بیته دهلی: له سهردهمانی پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم خۆر گیرا، پیغه مبهری خواصلی الله علیه وسلم له کۆتا سوجدهی نوێژه کهیدا فووی کردو فهرمووی: (أَفْ أَفْ) واته: فوو فوو.. پاشان له پارانیه وه کهیدا فهرمووی: (رَبِّ أَلَمْ تَعْدِنِي أَلَا تَعْدَبُهُمْ وَأَنَا فِيهِمْ؟ أَلَمْ تَعْدِنِي أَلَا تَعْدَبُهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ)؟ واته: خواجه! مهگه ر جهنابت به ئینی ئه ووت نه داومهتی که تا له ناویاندا بمینم سزایان نادهیت؟ خواجه! مهگه ر جهنابت به ئینی ئه ووت نه داومهتی که تا داوای لیبوردن بکه ن سزایان نادهیت؟! ئهیمه نی کورپی نابل فهرمووی: به قودامه ی کورپی عبدالله ی کورپی عه مامرم ووت که یاوه ری پیغه مبهری خوا بوو صلی الله علیه و سلم، له حهرمه ی که عبه که نوێژ ده کهم له کاتی سوجدهدا بیژم دیته وه له په ری بالنده کان که ده که ونه پیشم، فهرمووی: به فوو لایان به ..^۲

۵- کۆکین و ئحم کردنی پیویست:

ئهمهش جائیزه. ئیمامی ئیبنوتهیمیه رحمه تی خوای لی بیته دهلی: کۆکین و ئحم کردن و وشه و قسه نین تا بکه ونه بهر ئه و نه هیه وه که پیغه مبهری خواصلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: (إِنَّهُ لَا يُصْلِحُ فِيهَا شَيْءٌ

^۱ ئه بوداوود (۱۱۹۴)، نه سانی (۱۳۷/۲)، ئیمامی ئه حمهد (۱۵۹/۲) ، فهرموویه تی پیاوانی سه نه ده که ی جی متمانه ..

^۲ به هیقی (۲۵۲/۲)، حافز ئیبنو حه جهری رحمه تی له فتح الباری (۸۵/۲) دا به سه حیجی ناساندووه.

من گلام الناس^۱ واته: نويز نابيت هيچ قسه يه كي خه لكي بكه وپته ناو.. به لكو له حوكمي ئاماژه كردندان^۲..

۶. قسه يه كي كه م كه بو نويزه كه زهرووري بيت:

ههر نويز خويناك - ئيمام بيت يان مه ئمووم يان ته نها. نه گهر پيوستي به دهربريني ووشه يه ك يان زياتر هه بوو كه له بهرزه وهندي نويزه كه بيت، بوئ هه يه بيكات، بهو مهرجه ي كاره كه له سهر دهربريني نهو ووشه يه وهستا بيت.. به لگهش فهرمووده به ناوبانگه كه ي سهيدنا زوليه دهينه خوا لئى رازى بيت كه كاتيك پيغه مبهري خواصلى الله عليه وسلم نويزى عهسرى پئ كردن، دواى دووه مين ركات پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم سهلامى دايه وه، سهيدنا زوليه دهين لئى پرسى: نه ي پيغه مبهري خوا نويز كه م بوته وه يان جه نابت ببرت چوو؟! پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووى: (كُلُّ ذَلِكَ لَمْ يَكُنْ) واته: هيچيان نه بووه.. زوليه دهين فهرمووى: به لام نه ي جه نابت وات كرد. پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم رووى كرده خه لكه كه وه فهرمووى: (أَصْدَقَ ذُو الْيَدَيْنِ)؟ واته: نه رى زوليه دهين راست دهكات؟ فهرموويان: به لئى نه ي پيغه مبهري خوا، نيتر يه كسه ر پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم گه رايه وهو دوو ركاته كه ي تريشى ته واو كردو پاشان دوو سوجه ي برد.. دياره پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم و زوليه دهيني به رپيز هه ردووكيان قسه يان له بهرزه وهندي نويزه كه كردو گه رانه وه سهر

^۱ موسليم (۳۲/۵۲۷).

^۲ مجموع الفتاوى (۶۱۷/۲۲).

نوپژه که و بئ نیه تیکی نوئ نوپژه که بیان ته و او کرد.. که و ابو و نه و جوړه
 قسه کردنه ریډراوه..

۷- ههر کهس له نوپژدا پژمی بوی هه یه بلئ: الحمد لله:

ههر کهس له نوپژدا پژمی بوی هه یه بلئ: الحمد لله.. سهیدنا روفاعه ی
 کورې مالیک خوا لی رازی بیت دهلئ: له دوا ی پیغه مبهری خوا وه صلی
 الله علیه وسلم نوپژم ده کرد، پژمیم، و وتم: (الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا
 فِيهِ مُبَارَكًا عَلَيْهِ كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَ يَرْضَى) که پیغه مبهری خوا صلی الله
 علیه وسلم له نوپژ ته و او بوو پرسى: (مَنْ الْمَتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ)؟ نه وه کئ
 بوو له نوپژه که دا قسه ی کرد؟ روفاعه دهلئ: و وتم: من نه ی پیغه مبهری
 خوا صلی الله علیه و سلم، ئینجا فه رمووی: (وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ
 ابْتَدَرَهَا بَضْعَةٌ وَثَلَاثُونَ مَلَكًا أَيُّهُمْ يَصْنَعُ بِهَا..) و اته: سویند به وه ی گیانی
 منی به دهسته سیوقسوور فریشته کیپرکییان بوو کامیان زووتر به ره و
 ئاسمان به رزی کاته وه.. نه مه به لگه یه له سهر نه وه ی که ههر که سیئ له
 نوپژدا پژمی بوی هه یه بلئ الحمد لله..

به لام کهس بوی نیه له نوپژدا بیت و پئی بلئ ته وه یرحمک الله..
 له بهر نه و فه رمووده یه ی لای سهیدنا معاویه ی کورې حه که می سوله می
 خوا لی رازی بیت که دهلئ: (صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 فَعَطَسَ رَجُلٌ إِلَى جَنْبِي، فَقُلْتُ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ، فَرَمَانِي الْقَوْمُ بِأَبْصَارِهِمْ،
 فَقُلْتُ: وَاشْكَلْ أَمِيَاءُ، مَا لِي أَرَاكُمْ تَنْظُرُونَ إِلَيَّ وَأَنَا أَصْلِي، فَجَعَلُوا يَضْرِبُونَ
 بِأَيْدِيهِمْ عَلَى أَفْحَازِهِمْ يُصَمِّتُونِي فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ صَلَاتَهُ، فَبَاطِي وَأُمِّي مَا رَأَيْتُ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ أَحَدًا أَحْسَنَ تَعْلِيمًا مَتَهُ،

^۱ ترمزی (۴۰۴)، نه سائی (۲/۲۴۵)، بوخاری (۷۹۹) به لام برکه ی پژمینه که ی تیدا نیه..

والله ما كهرني، ولا سبني، ولا ضربني، ولكنه قال لي: إن صلاتنا هذه لا يصلح فيها شيء من كلام الناس، إنما هو الصلاة، والتسبيح، والتحميد، وقراءة القرآن^۱ واته: له خزمهت پيغهمبهري خوا صلی الله عليه وسلم نوږم دهکرد، کابراهیک له تهنیستمه وه پژمی، منیش ووتم: یرحمک الله، نیر هر هر هموو خه لکه که چاویان تیپریم، ووتم: هه دیکم رؤلهرؤلّم بؤ بکات، نه وه بؤچی وا داوتانمه ته بهر تیلهی چاو که له نوږیشدام؟! بینیم خیرا خیرا به چه پوک به رانی خوږیان دهکیشن تا بیدهنگم کهن.. که پیغهمبهري خوا صلی الله عليه وسلم نوږی ته واو کرد. دایک و باوکم به قوربانی بیت، قهت پیش نه وو دواي نه ویش بؤ فیرکردن ماموستای وام نه بینوووه. نه سهرزه نشتی کردم، نه قسه ی پئ ووتم، نه لییدام، به لکو فهرمووی: نوږه کانه مانابیت هیچ قسه یه کی خه لکی تیبه که ویت، به لکو هر دوعاو سوبخانه الله کردن و سوپاس و ستایش کردنی خواي گهوره و قورئان خویندنی تیدا ده ووتریت..

۸- ووتنی الحمد لله بؤ بیستنی هه والیکي خوش:

سهیدنا سههلی کورپی سهعد خوا لیی رازی بیت دهگیریتته وه: پیغهمبهري خواصلی الله عليه وسلم ته شریفی برد بؤ لای تیره ی بهنی عهمری کورپی عهوف تا ریکیان خاته وه، که پیغهمبهري خوا صلی الله عليه وسلم گه یشته شوینه که، سهیدنا نه بوبه کری سددیق نوږی بؤ دهکردن، که ههستی کرد پیغهمبهري خواصلی الله عليه وسلم ته شریفی هیناوه، وویستی پیشنوږیه که واز لی بهینیت و بیتته وه دواوه بؤ ریزی مهئموممه کان، به لام پیغهمبهري خوا صلی الله عليه وسلم ئامازه ی بؤ کرد

^۱ موسلیم (۵۲۷)، نه بوداود (۹۳۰)، نه حمهد (۲۳۲۵۰)، داریمی (۱۵۰۲).

که له شوینی خوت بمینهروهه، نهبویهگر ههر له نوینزهکهدا دهستی بهرز کردهوهو سوپاسی خوی لهسه ر نهوه کرد که پیغهمبهری خواصلی الله علیه وسلم فهرمانی مانهوهی پیکرد تا له دواپهوه نوینز بکات!!
ئا نهوهیه ریزلینان.. خوا به کویرایی چاوی شیعه بمانکاته خزمهتکاری سهیدنا نهبویهگرو یاوهرانی تر..

۹- پرسیار کردن له نوینز خوین بو پیویستی:

نهمهش جائیزه خاتوو نهسمائی کچی سهیدنا نهبویهگری سددیق خوا لییان رازی بیت دهلیت: (أتیت عائشة حین خسفت الشمس والناس فیام وهي قائمة تصلي فقلت ما للناس فأشارت بيدها نحو السماء فقالت سبحان الله)^۲. که خور گیرابوو هاتمه خزمهت عائیشهخان، دیتم پیاوان نوینز دهکهن و نهویش له نوینزدایه لیم پرسی: نهوه پیاوان چییانه؟ پهنجهی بو ناسمان راکیشاو فهرمووی: سویحانهالله.

★ ★ ★

^۱ بوخاری (۶۸۴)، موسلیم (۴۳۱).

^۲ بوخاری (۲۴).

دووه م: کرداری ریډراو

(الافعال المباحة)

۱- هه لگرتنی زاروک:

چونکه سهیدنا نه بوقه تاده خوا لئی رازی بیټ دهلی پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم له نوښتیشدا بوو نومامه ی کچی زهینه بی کچی (کچه زای خوئی) به باو هه وه بوو، که ده چوووه سوجده له سهر زهوی دایده ناو که هه لده ستایه وه ده یکرده وه باو هه .. هه لگرتنی حه سن و حوسه ینیش خوا لییان رازی بیټ که کچه زای خوئی بوون له هه ندی کاتی نوښت کردنیدا به ناو بانگه ..

۲- روښتنیکی که م له بهر زه روورته:

عائیشه خان خوا لئی رازی بیټ دهلی: جارکیان هاتمه وه ماله وه، دهرگای دهری له ناو وه داخرا بوو، نه متوانی بیکه مه وه، پیغمبهری خواش صلی الله علیه وسلم، له نوښتدا بوو، بی ئه وه ی نوښت ه که ی برپیت به دم نوښت کردنه که وه ته شریفی هی ناو لئی کرده وه و گه رایه وه شوینی خوئی، نوښت ه که ی ته واو کرد، ئه وه شی فهرموو که ناراسته ی دهرگا که رووه و قیبله بوو ..

^۱ بوخاری (۵۱۶)، موسلیم (۵۴۳).

^۲ ئیمامی نه حمده (۵۱۳/۲)، هه یسه می: مجمع الزوائد (۱۸۴/۹) نه لبانی به چندین سه نه ده وه له سلسله الاحادیث الصحیحة (ژماره ۳۳۲۵) دا هی ناو یتیه وه.

^۳ ترمزی (۵۹۸)، نه بودا وود (۹۱۰)، نه سائی (۱۱/۳) شیخی نه لبانی ش به حه سه نی ناساندو وه ..

۳ - بزاونتیکی کهم بۆ زهروورته:

ئه زرهقی کورپی قهیس دهلی: له ئه هواز بووین له جهنگی خه واریجه کاند، له و کاتهی له که ناری روبرایک دانیشتبووم، کابرایهک (ئه بو بهرمزهی ئه سلهمی بووه) نویژی ده کردو جلهوی ئه سپه کهشی به دهسته وه بوو، ئه سپه که هه وئی دها خوی راپسکینیت، ههر به ملاولایدا ده هیناو ده برد، کابراش به دم بزاونتی ئه وه وه ده جو لاو نویژه کهشی نه ده بپی.. دواپی فه رمووی: شهش یان حهوت یان ههشت غهزام له خزمهتی پیغه مبهری خوادا صلی الله علیه وسلم کردوو وه ئه و ئاسانکاریه م لی بینیوو.. ئه وه م پی باشتر بوو ئاوا به دواپی ئه سپه کهمدا بییم و بچم وهک له وهی به ره لای کهم و بچیته وه ئه و شوینهی لی راهاتوو، دواپی منیش به زحمهت بۆم دیته وه^۱. ئیمامی ئینو حه جهری عه سقه لانی دهلی: له ریوایه تیکی تر دا که عه مری کورپی مه رزووق ده یگیریته وه دهلی: (له گه ل بزاونتی ئه سپه که دا ده هات و ده جوو، پاشان پش تاو پشت ده گه راپیه وه شوینی خوی) له گیرانه وه که دا ده رده که ویت که ئه بو به رزه نویژه که ی نه بپیوو، چونکه ئه گه ر بییراپیه ئیتر پش تاو پشت بگه راپایه ته وه یان رووه وروو ج کاریگه رییه کی ده بوو؟! ره فتاره که ی به لگه یه له سهر ئه وه ی که بزاونتیکی کهم بۆ هی نانه دی مه به ستیکی زه رووری نویژه که ی پی به تال نابیته وه.. ئه مه و چه ن دین فه رمووده و ره فتاری تر هه ن که به لگه ن له سهر ئه وه ی که نویژ به سی بزاونتی به تال

^۱ بوخاری (۱۳۱۱).

^۲ فتح الباری (۸۲/۳).

نابیتهوه وهکو مهلای کورد به بهی بهلگه‌ی شهرعی سی جوولهی ناو
نويز دهکهنه مایه‌ی بهتال بوونهوه‌ی!

شهرعناسان فهرموویانه بزاونن بو رزگارکردنی نقووم بووی ناو ناوو
کوژاندنهوه‌ی ناگرو دستگرتنی کوپرو پهک کهوتهو قوتار کردنی زاروک
و نهوانه ههمووی جائیزه بی نهوه‌ی نويزهکه‌ی بریت.. کهوابوو دهتوانین
نهمه بکهینه بهلگه‌ی شیاویتی ههنديک بزاونتی ناو مال که نافرمت زیاتر
پیویستی پییهتی وهک کوژاندنهوه‌ی تهباخ و هیتهرو شتی وا یان بو
هه‌لگرتنی تهلهفون و هینانی سه‌ماعه‌که‌ی بو لای دهمهوه تا دوینهر
ته‌کبیره‌ی نويزه‌کان ببيستیټ و بزانیټ دوینراوه‌که‌ی له نويزدایه..

۴ - راکیشان و پائنان بهو کهسهوه که دیته بهر نويزه‌که‌ی:

فهرمووده‌ی لهو بابه‌ته‌مان له باسی نويزدا هینایه‌وه، به‌لام بو بیر
خستنهوه:

- سهیدنا ئیبنوعومهر خوا لیان رازی بیت گپراویټیه‌وه که
پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویه‌تی: (لا تصل إلّا إلى سترّة،
ولا تدع أحدًا يمرُّ بين يديك؛ فإنّ أبی فلیقاتله، فإنّ معه قرین) واته: نويز
به‌رهو سوتره نه‌بیت مهیکه، نه‌شه‌لیټ کهس به‌به‌ر نويزه‌که‌تدا بروات،
نه‌گهر ههر گوپی نه‌دایه‌و رویشت، پالی پیوه‌نی، نه‌وه هاورپی پالنه‌ری
خرابی له‌گه‌لدایه.. له ریوایه‌ته‌کانی تردا ده‌فهرمووی نه‌وه شه‌یتانی
له‌گه‌لدایه..

^۱ موسلیم (۵۰۶) و سه‌حیحی ئیبنوخوزمیه ژماره (۷۹۳).

۵ - کوشتنی مارو دوو پشک:

پینغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهفه رموی: (اقتلوا الأسودین فی الصلاة: الحیة والعقرب) واته: له نوپۆژیدا بن ئەو دوو رهستالانه بکوژن: مارو دوو پشک.. یاوهر هه بووه له ناو نوپۆژه کهیدا دوو پشکی کوشتوووه نوپۆژه کهشی نه بریوووه!

۶ - ئاماژهی حالی کردن به چاو، به دست:

عائیشه خان خوا لیبی رازی بیته دهلی: جاریکیان پینغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نوپۆژی دهکردو منیش له بهر نوپۆژه کهیدا راکشابووم، که وویستی سوخته ببات به چاو ئاماژهی بو کردم، منیش قاجم هه لکیشا، که هه ستایه وه قاجم درپۆژ کرده وه.

۷ - پیلایه له پی کردنه وه:

لای زۆر کهس سهیره که ئەمه بپیته باسیکی ناو نوپۆژ، چونکه له کۆمه لگهی کورده واریدا کهس به پیلایه وه نوپۆژ ناکات، به تایبهتی نه عمل! به لایم ئەمه باسی شهرعه وه ئەم رهفتاره لای تو له م زمانه دا نابینریت

^۱ ئەبو داوود (۹۲۱)، ترمزی (۳۹۰)، نه سائی (۱۰/۳)، ئیبنوماجه (۱۲۴۵)، ئیبنوحیبیان (۲۳۵۲/۶)، ئەحمده (۴۷۳/۲) شیخ ئەحمده شاگرو شیخی ئەلبانیش به به سه حیحیان داناووه.. (تحفة الاشراف ۱۱۷/۱۰).

^۲ بوخاری (۱۲۰۹)، موسلیم (۵۱۲). رهنکه کهسانیک ئەو رهفتارهی خاتوو عائیشهی پی سهیره بیت، به لایم دمبی ئەوه له بهر چاو بگریت که ماله کهیان بچووک بووه پینغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم بهردهوام نوپۆژی له ماله وهدا کردوو به تایبهتی شه و نوپۆژه کانی، عائیشه خانیش که راکشاهه خیزانیتی و مالی خۆیهتی و ئەوهش میردی خۆیهتی و شوینی هه وانه وهشی ئیرهیه، رهفتاره کهش لای ههردووکیان و یاوهران شتیکی ئاسایی بووه.

مهرج نيه بو ههتا ههتايي وا بيټ، خوټمان ناچار بووين له پيشمه رگايه تيدا به پيلاوه وه نوپز بکهين.. دهسيټ ئاسانکاري شهرع نيشان کاروانچي و گهشتيارو کرپکارو سایه ق و دهيان پيشه واني تر بدريټ، تا ئه وانيش بزنان که شهرع ئاسانه و ئه وانيش دهتوانن به پيلاوه وه نوپز بکهين، که زانيان پيسايي پيوهيه دهبيټ دهسبه جي له پي خوياني بکهينه وه نوپزه کهش بي خه م ته و او کهن..

- جو برهئيل سهلامی خوی لی بیټ هه والی دایه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که نهعله کانی پيسايان پيوهيه، پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ههردوو جووته کهی له پی دانا (أَنْتَ صَلَّى فِي نَعْلِهِ، وَصَلَى أَصْحَابُهُ فِي نَعَالِهِمْ، فَخَلَعَ نَعْلَيْهِ، فَخَلَعُوا نَعَالَهُمْ، فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ: لِمَ خَلَعْتُمْ نَعَالَكُمْ؟ قَالُوا: رَأَيْتَاكَ خَلَعْتَ نَعْلَيْكَ فَخَلَعْنَا نَعَالَنَا، فَقَالَ: إِنَّ جَبْرِيْلَ أَتَانِي فَأَخْبَرَنِي أَنَّ فِيهِمَا أَدَى^۱) واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به نهعله کانی وه نوپزی کرد، یاوه رانیس له دوايه وه به نهعله کانی وه نوپزیان دابهست، له نوپزه که دا پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نهعله کانی دانا، یاوه رانیس له دوايه وه نهعله کانی دانا، که سهلامی (کوټایي نوپزی) دایه وه پیی فهرموون: بوچی نهعله کانتان له پی کرده وه؟! فهرموویان: دیمان جهنابت نهعله کانت دانا، ئیمهش داماننان، فهرمووی: جو برهئیل هات و هه والی دامی که نهعله کان پيسايان پيوه بوو..

^۱ الألبانی: ارواء الغلیل (۲۸۴).

۸ - تف کردنه ناو دهسر:

ئهگهر به هۆی گریان یان نهخۆشی له نوپۆژدا به ئهغهه کهوته ناو دهمهوه، نابیت قووت بدریتتهوه به لکو دهکریت بکریته دهسپیکهوه، ئهگهر دهست کهوت، ئهگهر نا لکی پۆشاکیکی، ههروهها چلم و ناوی لووت که به هۆی گریان یان نهخۆشی و پیرییهوه یان ههر هۆیهکی تر دینه خوارهوه.. ئهگهر ههر نهبوو دمتوانیت به دهست له دم و لووتی خۆی بکاتهوهو فرپی داته لای چهپی خۆی یان ژپر پیی خۆی، نهک پپش یان لای راستی خۆی، چونکه نههی لیکراوه..

- سهیدنا جابری کوری عبدالله خوا لییان رازی بیت گپرایهوه که پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویهتی: (إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ فَإِنَّهُ يَتَاجَى رَبَّهُ أَوْ إِنَّ رَبَّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ فَلَا يَبْرُقَنَّ أَحَدَكُمْ قَبْلَ قِبْلَتِهِ وَلَكِنْ عَنِ يَسَارِهِ أَوْ تَحْتَ قَدَمَيْهِ ثُمَّ أَخَذَ طَرَفَ رِدَائِهِ فَبَصَقَ فِيهِ ثُمَّ رَدَّ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ فَقَالَ أَوْ يَفْعَلُ هَكَذَا) ههر کهسیکتان ههستا بو نوپۆژ با بزانیت که له گهل خوای پهروهردگاری خۆی دهدویت، یان خوای گهوره وا له نیوان ئهوو قیبله کهیدا، نهکات تف به رهو قیبله کهی بکات، با بیکاته لای چهپی خۆی یان ژپر پیی.. پاشان سهیدنا جابر خوا لیی رازی بیت لکی پۆشاکه کهی گرت و تفیکی تیکردو پیچاپه وهو فهرمووی: ناوا..

۹ - پۆشاک ریک کردنه وهو خو خوراندن:

له مهزهه بی شافیعیدا له نوپۆژدا نابیت له سی بزوات زیاتر بکریت، ئهگهر وویستی شوپنیکی بخورینیت ده بیت له پی دهستی لهو نزیك ئهو

^۱ موسلیم (۳۰۰۸)، ئه بودا وود (۴۷۷).

شوینه راگریت و به په نجهیهک خوی بخورینیت!! به لام ئەمه به لگهیهکی
 وای له سهر نیه، به پیچه وانوهه یاوهرانی پیغه مبهری خواصلی الله علیه
 وسلم زور لهوه زیاتر له نویتزدا ده بزوان و به لاشیانوهه ئاسایی بوو..
 جهریری زبیبی رحمه تی خوی لی بیت دهگیریتهوه که سهیدنا
 عهلی خوا لیلی رازی بیت که هه لدهستا بو نویتز، له پی دهستی راستی
 دهخسته سهر مه چهکی دهستی چه پی و تا دهچوو رکوع ههر وا ده مایه وه
 مه گهر یوشاکه که ی ریک بخستایاته وه یان له شی بخوراندایه^۱..
 ئیبنو عه بباسیش خوا لیلی رازی بیت دهیفه رموو: پیاو (مه بهستی
 نویتز خوینه) له ناو نویتزدا چهند بیه ویت ده توانیت ئەندامانی له شی بو
 ببزوینیت^۲..

**۱۰ - سوبحان الله وتنی پیاوان و چه پله لیدانی ژنان بو راست کردنه وهی
 هه لهی ئیمام:**

ئه گهر پيشنویتز هه لیهکی کرد پیویستی به راستکردنه وه هه بوو
 مه ئموومه کانی بو راست ده که نه وه، بو نمونه ئیمام دهیه ویت
 هه ستیه وه بو رکاتی پینجه م، پیاوه کان له دواوه ده لئین: سبحان الله،
 ئه گهر مه ئمووکان ژن بوون - با ژن و کچی خوشی بن - له پی دهست به
 له پی دهست، یان دهست به پشته دهستی خویاندا ده کیشن^۳ که وه کو چه پله
 دهنگی بیت.. چونکه پیغه مبهری خواصلی الله علیه وسلم ده فهرموی:

^۱ بوخاری به معه لله فی (۵۸/۲)، ئیبنوئهبی شهیبه (۳۹۱/۱).
^۲ بوخاری به معه لله فی و له گه ل ته نکید کردنه وهی (۵۸/۲).
^۳ ابن الاثیر: النهایة (۲۴/۲).

(التسبیح للرجال والتصفيق للنساء)^۱ واته پیاوان سوبحانه الله ده لئین و ژنان چه پله لئیده دن..

به لام نه گهر ههر ژنان خو یان له نوئز دابوون بو یان هه یه سوبحانه الله بو تیگه یاندنی یه کتری بکه ن.. خاتوو ئه سمائی کچی سه یدنا ئه بوبه کری سددیق خوا لئیان رازی بی ت ده لئیت: (أتیت عائشة حین خسفت الشمس والناس قیام وهي قائمة تصلي فقلت ما للناس فأشارت بيدها نحو السماء فقالت سبحان الله)^۲. که خور گیر ابو و هاتمه خزمه ت عائشه خان، دیتم پیاوان نوئز ده کهن و ئه ویش له نوئز دایه به لام لئیم پرس: ئه وه پیاوان چییانه؟ په نجه ی بو ئاسمان راکئشاو فه رمووی: سوبحانه الله.

۱۱ - لا کردنه وه به لای راست و چه پ بو زه روور هت:

ئهو ی له نوئز دایه نه گهر زه روور هتییکی هاته پئیش پیویست کات به لای راستیدا یان به لای چه پیدا لا کاته وه، بو ی هه یه.. وهک ئه وه ی شتیک له مه ئمو و مه کانی بگه ینئیت، یان ته نه یه وه ده یه وئیت شتیک له که سیک بگه ینئیت.. عائشه خان خوا لئیی رازی بی ت ده لئ: (اشتکی النبي صلى الله عليه وسلم فدخل عليه ناس من أصحابه يعذونه، فصلی النبي صلى الله عليه وسلم جالساً فصلوا بصلاته قیاماً، فأشار إليهم أن اجلسوا فجلسوا فلما انصرف قال: إنما جعل الإمام ليؤتم به، فإذا ركع فاركعوا، وإذا رفع فاركعوا، وإذا صلى جالساً فصلوا جلوساً)^۳ واته: پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ههستی به نه خو شی کرد، خه لکیش بو دیدنه ی هاتنه خزمه تی، که نوئزی

^۱ بوخاری (۱۱۴۵).

^۲ بوخاری (۲۴).

^۳ موسلیم (۴۱۳)، نه سائی (۹/۳)، ئه بوداوود (۵۸۸).

به دانيشتمانه وه کرد خه لکه که به پيوه له دوايه وه نويزيان کرد، له نويزه که دا لای کرد به لایانه وه و نمازهی بۆ کردن که ئيوهش دانيش، که له نويز ته و او بوو فهرمووی: ئيمام بويه دانراوه تا ئيقتيدای پي بکريت، که چوو رکوع ئيوهش بچنه رکوع، که ههستايه وه ئيوهش ههستنه وه، که نويزی به دانيشتمانه وه کرد ئيوهش نويز به دانيشتمانه وه بکه ن..

۱۲ - نمازهی کردن به دهست يان به سهر:

سهيدنا جابر خوا ليی رازی بيته دهلی: پيغه مبهري خوا صلی الله عليه وسلم بۆ به نيلموسته ليق دهچوو، ناردمی بۆ کاریک، که گه پرامه وه خزمهتی دیتم له سهر حوشره که يهتی، بۆم باس کرد که چيم کرد، نمازهی به دهست ئاوا بۆ کردم، دواتر هر قسم کرد، ئهمجارهش به دهست نمازهی بۆ کردم (سهيدنا جابر نمازهی به دهستی خوی کرد) گویشم ليبوو ويردی دهخويندو به سهريشی نمازهی دهکرد.. که ته و او بوو فهرمووی: (ما فعلت في الذي أرسلتک؟ فإته لم يمتغني من أن أرد عليك إلا آتي كنت أصلي) ^۱ واته: چيت بۆ ئه و کارهی بۆم نارديت؟ ئه وه بويه وه لامم نه ده دايته وه چونکه نويزم دهکرد..

۱۳ - وه لامدانه وهی سلاو به نمازهی کردن:

ناشيت که سيک که له نويزدايه وه سلاوی لي دهکريت به ووتن وه لام بداته وه، به لام بوی ههيه به دهست يان هر نمازهیکی تر که له ناو ئه و کۆمه لکه دا باوه وه لام بداته وه..

سهيدنا ئيبنوعومهری خوا لييان رازی بيته فهرمووی: پيغه مبهري

^۱ موسليم (۵۴۰)، نه بوداود (۹۲۶).

خوا صلی الله علیه وسلم ته شریفی برد بۆ قیباء، له وی نوژی دابهست، نه نساریه کان هاتن و سلاویان لیکرد، به بیلام ووت: نه ری که سه لامیان لی ده کردو نه ویش له نوژدا بوو چون وه لآمی ده دانه وه؟ فه رمووی: ناوا (دهستی راستی له سهر مه چه کی چه پی بهرز کرده وه، له پی دهستی رووی له زهوی کردو پشته دهستی شی روو له ئاسمان)..^۱

۱۴ - سهر بهرز کردنه وه له سوچه له بهر دواکه و تنی نیمام بۆ دنیا بوون له بارودوخه که:

ئه سلّ نه وهیه مه ئمووم به هیچ شیوهیه ک پیچه وانهی نیمامه که ی ناکات، پیش نهو سهر له سوچه بهرز ناکاته وه، به لام نه گهر نه ته کبیری سهر بهرز کردنه وه ی سوچه ی نیمامه که ی گوپی لی بوو نه ههستی به بهرز بوونه وه ی کرد، بۆ هیه سهر بهرز کاته وه تا دنیا بییت له بارودوخه که، نه بادا نهو ته کبیری کرد بییت و نه م گوپی لی نه بوو بییت، یان نهو شتیکی لی قهوما بییت..

عبدالله ی کوری شه دداد خوا لی رازی بییت فه رمووی: جاریکیان پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم ته شریفی هی نایه لامان، هه سه ن یان حوسه ی نیشی به باوه شه وه بوو، دایناو نوژی دابهست، له نوژه که دا سوچه یه کیانی زور درێژ کرده وه، باو کم ده لی: سهرم بهرز کرده وه، بینیم وا پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له سوچه دایه و منداله که چۆته سهر شان و ملی، چوومه وه سوچه، که نوژه که ی ته واو کرد خه لکه که پرسیان: نه ی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم سوچه یه کیانت زور درێژ کرده وه، گومانمان کرد شتیکی رووی دا بییت، یان وه حیت بۆ بییت،

^۱ نه بودا وود (۹۱۵) کمال ابن السید سالم: صحیح فقه السنة ۱/۳۵۱.

فهرلامووى: (كُلُّ ذَلِكَ لَمْ يَكُنْ، وَلَكِنْ ابْنِي ارْتَحَلْنِي، فَكْرَهْتُ أَنْ أُعْجَلَهُ حَتَّى يَمْضِيَ)^۱ واته: هيچ لهوانه نهبوو، بهلام ئهه كورهم (كه كچهزايهتى) سواری كۆلم بوو، پيم خوش نهبوو پهلهى لى بكهه، تا خوى دپته خوارهوه..

۱۵- قورئان به دهسته وهگرتن له نويزدا:

ئهگهر كهسيك كه قورئانى زور له بهر نيهو وويستى نويزهكهى دريژكاتوه، وهك ئهوانهى شهونويز دهكهه، بوى ههيه قورئان يان ئاميريكى ئهليكترونى به دهسته وه بگريت و لهويدا بيخوينيت، ئهه رهفتاره ئيستا له زور وولاتانى جيهاندا تهناهت له ههرههه كهعبهش بووه به باويكى قبوولبوو، جگه له مهئموومهكان ئيمامهكانيش كه قورئان يان له بهرهه هه يانه دكتورايان له قيرائادا ههيه زورچار موسحه فيكى ئهليكترونى گه وره يان له بهر چاودا داده نريت.. كۆمپانيا زه به لاهه كانى ئهليكترونى كيپر كيبيان لهه جوړه ئاسانكار يانه دا ههيه، ده يان ئاميريان بو دروست كردووه.. كابر له نويزدا يهه و موباي له كهى به دهسته وه يه كه قورئانه كهى تيدا تومار كراوهه و لهويدا ته ماشاى دهكات.. بهلگهى ئه مهش رهفتاره كهى خاتوو عائيشه يه كه قورئان ياشى له بهر بوو، بهلام له ره مه زاناندا له موسحه فدا قورئانى ده خوينا^۲..

^۱ نه سائى (۲۳۰/۲) په لى فهرمووده كه هسه نه، بو رافه شى بروانه: حاشية السندي على النساءى (۲۳۰/۲).

^۲ عبدالرزاق: المصنف (۲/۲۴۰)، ابن ابى داود: المصاحف (ل ۱۹۲).

ههروهها ئه و رپوايه تهی قاسمی کورپ سهدنا ئه بوبه گر خوا لپیان
رازی بپت که دهلی: عائیشه خان (که پورپتی) کۆپله په کی هه بوو
پپشنوئزی بۆ ده کردو له بهر موسحه ف قورئانی ناو نوپزه که ی ده خویند..

* * *

^۱ بوخاری له: کتاب الاذان/ باب إمامة العبد دا به موعه للهی هیناوتیه وه (۳۳۸/۲)،
ئیبنوئهبی شهیبهش به سه نه دی ته واوه هیناوتیه وه (۳۳۸/۲)، ئیبنوئهبی داوودیش له
(المصاحف ل ۱۹۲) باسی کردوه..

نهو رهفتاراندهی له نوږځدا ری نه دراون بکړین

نهمانه نهو رهفتاراندهن که دهقیک له سهر حهرا م کردن یان به رهه نستی کردنی له نوږځدا ههیه، به لام نه انجامدانیان له نوږځدا نوږځه که به تال ناکه نه وه، به لکو له پاداشته کهی که م ده بیته وه. له وانه:

۱- دانانی دهسته کان له که لله کهی (به ر په راسووه کان: له لاقه پرغه):

نهمه جائیز نیه:

- سهیدنا نه بو هورهیره خوا لی رازی بیته ده لیت: (نهی عن الحضر فی الصلاة) پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نهی کردووه له وهی که سیک دهسته کانی بخاته که لله کهی.

- زیادی کورپی سه بیح رحمه تی خوا ی لی بیته ده لیت: جاریکیان له ته نیشته سهیدنا ئی بنوعومره وه خوا لییان رازی بیته نوږځم ده کرد، دهستم خستبووه که لله که م، که له نوږځ بووینه وه فه رمووی: نهم نوږځه سه لیبه چیه؟ خو پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نهی لی کردووه .. شیخی سندی رافه کاری سونه نی نه سائی ده لیت: شیوهی سه لیب نه وهیه که به پیوه بوه ستیت و دهسته کانی بخاته که لله کهی و باله کانی فش کات.. (وهکو ههنگلی گوژه)..

^۱ بوخاری (۱۲۲۰)، موسلیم (۵۴۵).

^۲ نه بودا وود (۹۰۲)، نه سائی (۱۲۷/۲)، نیمامی نه حمده (۲۰/۲).

۲- چاوه‌ئێرین بەرەو ئاسمان:

جائیز نیه، بە تاییبەتی که هەندیك کردویتی بە عادت و له‌گەڵ هەستانه‌وه‌ی رکوع و ووتنی (سمع الله لمن حمده) چاوی بەرەو ئاسمان بەرز دەکاتەوه..

- پیڤه‌مبەری خوا صلی الله علیه وسلم دەفەرموی: (لِیْتَتِهِنَّ أَهْوَامٌ یَّرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فِي الصَّلَاةِ أَوْ لِتَخَطْفَنَّ أَبْصَارَهُمْ) ١ با ئەو کەسانە‌ی چاویان له نوێژدا بۆ ئاسمان هەڵدەپەرن، وازی لی بهینن یان ئەوهتا خوا نووری چاویان دەبات..

۳- چاوپرینه شتیك که مەشغوولی دەکات:

وهك ئەوه‌ی چاوه‌پرێته شیوه‌ی چینی بەرمال و رایه‌خه‌که‌ی ژیری، یان مەشغوول دەبیت بە تەماشای زەخره‌فه‌ی دارو دیواری پیشی، یان بە شیوه‌ی دوورینی پۆشاکه‌که‌یه‌وه یان بە ده‌یان شتی تر که شه‌یتان پیوه‌ی مەشغوول دەکات.. باشتەر وایه‌ پێشتر ئەگەر له توانایدا هه‌بوو ته‌گبیری ئەوانه‌ بکات، ئەوه‌ش مانای ئەوه‌ نیه‌ لایان‌بەدات، خۆشی کۆنترۆل کات نه‌ک بەرده‌وام خه‌یالی بپروات، ئەگەر نا خۆ له‌سەر زه‌ویه‌ رووته‌که‌ش نوێژ بکات خه‌یالی ده‌چیته‌ سەر خۆل و وورده‌ زیخ و چال و چۆلی ئەرزه‌که!!

- عائیشه‌خان خوا لی‌ی رازی بیت ده‌لی: (ان‌ه‌بوا ب‌خ‌میصتی ه‌ذه‌ إلی أ‌بی جه‌نم، ف‌إن‌ها أ‌له‌تني أن‌فاً عن صل‌اتي، و‌ان‌توني بأ‌ت‌ب‌جانیة) ٢ واته‌: ئەم خه‌میسەم ببه‌ن بۆ ئەبوجه‌هم، چونکه‌ نه‌خشی درومانه‌کانی له‌ نوێژه‌که‌مدا مەشغوولی کردم، ئەنبیجانیه‌که‌م بۆ بهینن..

١ موسلیم (٤٢٩)، نه‌سانی (٣/٢٩).

٢ بوخاری (٤٢٩)، موسلیم (٣/٢٩).

خەمیسە: ئیمامی نەووەوی رەحمەتی لە رافەیدا دەلی: پۆشاکێکی خوری چوار گۆشە بوو (وەکو فەرەنجی کوردەواری و عەبای عارەب قۆلی تى هەلەدەکێشرا).. ئەنبیجانیه: پۆشاکێکی ئەستوورو سادە بوو لە لۆکەو کەتان دروست دەکرا..

ئیمامی نەووەوی دەلی: کۆرای زانایان و شەرەناسان لەسەر ئەوویە کە کابرا هەرچەند لە نوێزەکەیدا خەيالی بپروات نوێزەکەى هەر قىبوولە'..

٤- لا کردنەووە بەملاولادا :

جائیز نیه، مەگەر بۆ زەرورەت وەکو لە رەفتارە رینگادراوەکانی ناو نوێژدا باس کرا.. پێغەمبەری خواصلى الله عليه وسلم ئەم ئەملاولا کردنەى ناو نوێژى ناواناوه ناخونەكى^٢ شەیتان!

- عائیشەخان خوا لى رازى بىت دەلی: دەربارەى ئەملاولا کردنى نوێژم لە پێغەمبەرى خواصلى الله عليه وسلم پرسى، فەرمووی: (هو اختلاس يختلسه الشيطان من صلاة العبد)^٣ واتە: ئەووە ناخونەکە، شەیتان لە نوێژى بەندەى دەدات..

٥- تیکهه لکیشانی په نجهکان :

واتە تیکهه پراندنى په نجهى هەر دەستیک لە نیوان په نجهى دەستەکەى تردا. ئەمە لە نوێژدا جائیز نیه. ناشیت نوێژخوین لە جیاتی ئەووی دەستی راستى لەسەر مەچەكى چەپی و هەردووکیان لەسەر سینەى

^١ شەرحى سەحیحى موسلىم (٥٥٦).

^٢ کەسێک بە لای گۆلەبەرژۆه یان پاقلەفرۆشێکدا تیدەبەرئى، لى ناکریت بەلام کەمیکى لى هەلەدەگریت و دەپخوات، بەمە دەوتریت ناخونەکدان..

^٣ بوخارى (٧٥١)، ئەبوداوود (٨٩٧)، نەسائی (٨/٢).

دابنیت، په نهجی دهسته کانی له په گتر بپه رپنیت و وا نوپۆزه که ی بکات!! چونکه سهیدنا نه بوهورهیره خوا لیبی رازی بیت دهگیرپته وه که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی: (إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ ثُمَّ خَرَجَ عَامِداً إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يَشْبُكَنَّ يَدَيْهِ فَإِنَّهُ فِي صَلَاةٍ) واته: که سیکتان که دهست نوپۆژی گرت و به ره و مزگهوت که وته ری و داخلی نوپۆژ که ی بوو، با په نهجی دهسته کانی نه کا به یه کدا..

- ئیسماعیلی کوری ئومه ییه فهرمووی: له نافیعم پرسی (رهنجبه ره که ی ئیبنوعومهر خوا لییان رازی بیت) کابرایه ک له ناو نوپۆزه که ییدا له جیبی دهست له سه ره یه کدانان، چنگ به یه کدا دهکات (په نهجی دهسته کانی له یه گتری تپده په رپنیت) فهرمووی: نه وه نوپۆژی نه و که سانه یه که خوا غه زه بی لی گرتوون^۲ ..

۶- په نهجه ته قاندن:

نه گهر که م بوو مه کرووه، چونکه مه شغوول بوونیک دینیته پیش، نه گهر زوریش بوو حه رام ده بیتن چونکه ده بیته یاریکردن..
- شوعبه ی رهنجه ره ی سهیدنا ئیبنوعه بباس خوا لییان رازی بیت ده لی: له ته نیشته ئیبنوعه بباسه وه نوپۆژم کرد، له نوپۆزه که دا په نهجه کانم ته قاند، که ته واو بووین، فهرمووی: نه ری بی داک (یان وه کو کورد ده لی: نه ری هه تیو) تو له نوپۆژیشدا یته و په نهجه ده ته قینیت؟!^۳

^۱ ئیمامی نه حمهد (۴۲/۳)، الحاکم (۲۰۶/۱) شیخی نه لبانی له (صحیح الجامع ۴۴۵) دا به سه حیحی ناساندووه.

^۲ نه بودا وود (۲۶۱/۲)، شیخی نه لبانی له (الارواء ۱۰۳/۲) دا به سه حیحی ناساندووه.

^۳ ئیبنونه بی شه ببه (۳۳۴/۲)، شیخی نه لبانی له (الارواء ۹۹/۲) دا به سه نه نی ناساندووه.

۷- نوپز به به تانی و لیفه وه یان به پۆشاکیکه وه که به سهر شاندا دراوه:

نوپز کردن به له خو پینچانی به تانی و لیفه و شتی وا به شیوهیه که دهسته کان له ناوه وه بن جائیز نیه.. ئەگەر له دهره وه بوون جائیزه.. ههروهها نوپز به پۆشاکیکه وه که قۆله کهی تیئه لئه کیشرا بیته، وهکو پالتۆ و عباو شتی وا، ئەمه به عهره بی پپی دهوتریته (السدل)، ئەمه جائیز نیه. سهیدنا ئەبو هورهیره خوا لیی رازی بیته دهلی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نههی کردوه له سهدل له نوپزدا..

۸- باویشکدان:

باویشکدان له نوپزدا خووی له خویدا جائیزه، به لام نابیته بواریشی نه وهنده بۆ بکاته وه خه لکانی تریش بهینیهته باویشکدان!! ده بیته نه هیلیته زۆر باویشک بدات، به وهی خووی زیاتر به هۆش بهینیهته وهو خه یال بخاته وه سهر نوپزه کهی و دهست به دهمیه وه بگریته..

- سهیدنا ئەبو هورهیره خوا لیی رازی بیته دهلیته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرموویهتی: (التَّائِبُ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَإِذَا تَتَابَ أَحَدَكُمْ، فَلْيُكْظَمْ مَا اسْتَطَاع)^۱ واته: باویشکدان له شهیتانه وهیه، ئەگەر یه کیکتان باویشکی دا با تا دهتوانیته بیخاته ژیر رکیفی خویه وه..

هه ندی کەس راهاتوون دوا ی باویشکدان ئیستیعازه دهکن (واته دهلین: أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) ئەمه ههچ به لگه یه کی له سهر نیه و بیدعهیه..

^۱ ئەبو داوود (۲۶۹)، ترمزی (۳۷۱) ئەحمەد (۲/۲۹۵). ئەلبانی له (صحيح الجامع ۶۸۸۳) و (صحيح أبي داود ۶۳۷) دا دهفه رموی: حه سه نه.
^۲ بوخاری (۲۲۸۹)، موسلیم (۲۹۹۴)، ترمزی (۳۶۸).

۹- تف رۆکردن رووهو قیبلەو لای راست:

لەبەر ئەو فەرموودەیی سەیدنا جابر کە هاتوو:

- سەیدنا جابری کورپی عبدالله خوا لییان رازی بێت گێرایهوه کە پیغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم فەرموویەتی: (إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ فَإِنَّهُ يَتَاحَى رَبَّهُ أَوْ إِنَّ رَبَّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ فَلَا يَبْرَقَنَّ أَحَدَكُمْ قَبْلَ قِبْلَتِهِ وَلَكِنْ عَنِ يَسَارِهِ أَوْ تَحْتَ قَدَمَيْهِ ثُمَّ أَخَذَ طَرَفَ رِدَائِهِ فَبَصَقَ فِيهِ ثُمَّ رَدَّ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ فَقَالَ أَوْ يَفْعَلُ هَكَذَا) ^۱ هەر کەسێکتان هەستا بۆ نوێژ با بزانیت کە لەگەڵ خۆی پەرورددگاری خۆی دەدوێت، یان خۆی گەوره وا لە نیوان ئەوو قیبلەکەیدا، نەکات تف بەرهو قیبلەکەى بکات، با بیکاتە لای چەپی خۆی یان ژێر پێی.. پاشان سەیدنا جابر خوا لێی رازی بێت لکی پۆشاکەکەى گرت و تفیکی تێکردو پیچایهوهو فەرمووی: ئاوا..

۱۰- چاوانوقاندن:

ناشیت لە نوێژدا بە نیهتی لە خوا نزیکبوونهوی زیاترو ملکهچی زیاتر چاو بنوقینیت، چونکە وهکو ئیمامی ئیبنولقەیمى رحمەتی دەلی: ^۲ ئەوه حەرامه، چونکە بیدعهیهو پیچەوانهى رهفتاری پیشه‌وای خوشه‌وویسته صلی الله علیه و سلم.

۱۱- خۆلیک کیشانهوه:

خۆ لیککیشانهوه بۆ ساتیکی کەم جائیزه، بەلام کە زیاتر بوو سیماو رهونهق و ملکهچی نوێژهکە دهشیوینیت.. سەعیدی کورپی جوبهیری

^۱ موسلیم (۳۰۰۸)، ئەبوداود (۴۷۷).

^۲ ابن القیم: زاد المعاد (۱/۲۹۴).

رحمته خوا لى بېت دهيفه رموو: خو ليککيشانه وه له نوښره که م
حکاته وه ..

۱۲. قورنان خویندن له رکوع و سوجهدا:

ناشیت له رکوعدا یان له سوجهدا قورنان بخویندریت، چونکه
بیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهفرموی: (أَلَا وَإِنِّي تَهَيِّتُ أَنْ أَقْرَأَ
الْقُرْآنَ رَاكِعًا أَوْ سَاجِدًا أَمَا الرُّكُوعَ فَعَظُمُوا فِيهِ الرَّبِّ وَأَمَّا السُّجُودَ فَاجْتَهِدُوا
فِي الدُّعَاءِ فَقَمِّنْ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ)^۱ واته: من ری ئه وه م لیگراوه که
قورنان له کاتی رکوع و سوجه بردندا بخوینم، بویه ئیوه له رکوعدا
خوا به مهزن بگرن و له سوجه کانیشتاندا دعای زوری تیدا بکن،
نومید زوره که دوعا کانتان گیرابیت ..

۱۳. نانشک دانانه سهر زهوی له کاتی سوجه بردندا:

ناشیت چونکه پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم نهی لیکردوه:
(لَا يَبْسُطُ أَحَدُكُمْ ذِرَاعِيهِ اتِّبَاطَ الْكَلْبِ)^۲ واته: کهستان (له نوښدا)
نانشکه کانی له سهر زهوی رانه خات وهکو که سهگ رایده خات ..

۱۴. قول هه لکردن و پوښاک کوکردنه وه:

چونکه عه ره به کان دشداشه و عه باو پوښاک تری دریزو ناودامانیان
له بهر دهکرد، زور جار بو کاری پیویست ده بوو هه لیکه، یان بو خو

^۱ ئیبنو نهبی شهیبه (۲۴۹/۱) ..

^۲ موسلیم (۷۳۸)، نه سائی (۱۰۳۵)، ئه بوداوود (۷۴۲)، ئیبنوماجه (۳۸۸۹)، ئیمامی نه حمده
(۱۸۰۱)، داریمی (۱۳۹۱).

^۳ بوخاری (۲۴۰/۲)، موسلیم (۵۳/۲)، ئه بوداوود (۱۴۲/۱)، ترمزی (۶۶/۲)، نه سائی (۱۶۷/۱).

گورج كىردنەۋە دەبوۋ پۇشاكەكانىيان كۆكەنەۋەۋە بىخەنە نىۋان رانىيان يان بىندەستىيان، زۇرىيان بۇ ئەۋەى خۇلاۋى نەبن لە قول و قاچىانەۋە بەرەۋە ئەژنۇيان ھەئىيان دەكرىد.. يان ئەۋانەيان كە قزىيان درىژ دەكرىدەۋە، بۇ ئەۋەى لە نوپۇزكىرىدنا خۇلاۋى نەبن جلوبەرگەكەيان كۆدەكرىدەۋەۋە قزىيان دەبەست.. پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم رىي ئەۋەى لىگرتن..

- سەيدنا ئىبنو عەبباس خوا لىي رازى بىت گىراپەۋە كە پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرموۋىەتى: (أَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظَمٍ، وَلَا يَكْفَأُ ثَوْبَهُ، وَلَا شَعْرَةَ) ۱ واتە: پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرمانىداۋە كە لەسىر ھەۋت ئەندامى لەش سوجدە بىرىت، بەرھەئىستىشى كىردوۋە كە (لە كاتى نوپۇزدا) پۇشاكى بەر گىرمۇلە كىرىت يان ھەئىرىت ھەروھە قزى بىبەستىت..

قۇل ھەئىكىرىنىش ھەمان ھوكمى نەھى ھەيە. نابىت لە نوپۇزدا قۇلى ھەئىكات..

- قزى درىژكىرىدەۋە:

قزى درىژكىرىدەۋە ھەر بۇ ژنان نىە! سۈننەتە پىاۋىش چەند بىەۋىت قزى درىژ بىكاتەۋەۋە لە دواۋە بە كلافەۋە لاستىك بىبەستىت، ئەۋەندە ھەيە كە دەبى لە كاتى نوپۇزدا بىكاتەۋە.. چۈنكە ئىبنومەسعودو ئەبوھورەيرە خوا لىيان رازى بىت دەيانفەرموو: موۋەكانى قزىش سوجدە دەبەن ۲..

۱ بوخارى (۸۰۹)، موسلىم (۴۹۰).

۲ فتح البارى (۸۱۵).

۱۵- هه ئوتوتان:

هه ئوتوتان غهیری هه ئروشکانه، هه ئروشکان خو کوشمه له کردن و دانیشتنه لهسهر پییهکان به شیویهک که سمت به به له که وه بنوسیت. به لام هه ئوتوتان وهکو دانیشتنی سهگه.. کابرا سمتی دهخاته سهر زهوی، رانهکانی هه ئناوه و پاژنه پییهکانی له پیش خویه وه لهسهر زهوی، دهستهکانیشی بردوته وه بو دواوه و له پی دهستی لهسهر زهوی داناوه و بریک تینی لهشی خوی خستوته سهر.. ئەمه که به عهره بی پی دهوتریت: (الإفشاء) له نوپژدا حهرامه و نابیت بکریت.. یاوه ران پییان دهوت: دانیشتنی شهیتانی..

- عائیشه خان خوا لئی رازی بیت له وهسفی نوپژی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دا فهرموی: (وَكَانَ يَتَهَى عَنْ عَقْبَةِ الشَّيْطَانِ) ..

۱۶- ئیعتیما د کردنه سهر دهستی چهپ له چوونه سوجدوه دانیشتندا:

سهیدنا ئیبنوعومهر خوا لیان رازی بیت دهلی: (نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا جَلَسَ الرَّجُلُ فِي الصَّلَاةِ أَنْ يَعْتَمِدَ عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى) ^۱ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نهی کردوه که کابرا بو دانیشتنی نوپژ ئیعتیما د بکاته سهر دهستی چهپی.. به داخه وه ئەمه له کورده واریدا زور باوه، هه زاران کهس ده بینیت له ههستان و دانیشتنی نوپژهکاندا لهسهر دهستی چهپ داده نیشن و هه ئدهستنه وه! له کاتیکدا که هه موو

^۱ موسلیم (۴۹۸).

^۲ نه بودا وود (۲۶۰/۱)، نه حمهد (۱۱۶/۲)، بهیهیقی (۱۳۶/۲). الحاکم (۲۳۰/۱)، شیخی نه لبانی رحمه تی له: سلسلة الاحادیث الضعیفة (۲۸۹/۲) دا ده فره موی: (وقال الحاکم على شرط الشيخين ووافقته الذهبي وهو كما قالوا).

ریوایه ته کان نه وه دسه لاین که پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم لهسهر هردوو دهستی پیروزی داده هاته وه وه له دستایه وه وه دهستی و مشت دهکرد وه کو که سیک هه ویر بشیلیت..

۱۷- سوجه بردنی نه خوش لهسهر شتیکی بهرز:

هه ندیک که سی نه خوش که هه و ل ددهات له نوپز کردنیدا سهری بگه ینیته سهر زهویه که وه ناتوانیت، سهرینیک یان شتیکی بهرز داده نیت تا ناوچه وانی بکاته سهر! نه مه چ پیویست دهکات که نه خوش و ناتوانا عوزریان هه یه وه هر چونیک توانیان سوجه ببهن قبووله..

- سهیدنا جابر خوا لی رازی بیت دهگیریته وه که (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَادَ مَرِيضًا فَرَأَاهُ يُصَلِّي عَلَى وَسَادَةٍ، فَأَخَذَهَا فَرَمَى بِهَا، وَقَالَ: صَلِّ بِالْأَرْضِ إِنْ اسْتَطَعْتَ، وَإِلَّا فَأَوْمِئْ إِيمَاءً، وَاجْعَلْ سَجُودَكَ أَحْفَظَ مِنْ رُكُوعِكَ) پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم سهردانی یه کیک له یاهرانی نه خوشی کرد، پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دیتی سهرینیک بؤ خووی داناوه تا له کاتی سوجه دیدا ناوچه وانی بخاته سهر، پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم سهرینه که ی لاداوه فرمووی: نه گهر توانیت سهر بکهره سهر نه رزه که، نه گهر نا ههر ئامازه بکه بهسه، به لام ئامازه ی سوجه کهت (که به سهر دانه واندنه) که میک نزمتر که له ئامازه ی رکوعه کهت..

^۱ الطبرانی: الکبیر (۲۷۰/۱۲)، البزار: کشف الاستار (۲۷۵/۱) شیخی ئهلبانیش له (سلسله الصحیحة ۲۲۲) دا دهفرموی سه حیه.. ریوایه تی ئیبنوعومهریش هه یه خوا لیان رازی بیت که شیخی ئهلبانی ئه ویشی هر له ویدا به سه حیح داناوه..

۱۸- زور خه ریکبوون به لابرډنی زیخ و چهوو بهردی شوین نوښره که ی:

دهشیت کابرا پیش نوښر کردن، شوینی نوښره که ی ریځ خات، وهک نه وهی تاته نوښر ته رتیب بکات، یان زیخ و چهوو بهرد لاببات، یان درک و گیای شوینه که برنیته وه.. نه گهر له کاتی نوښره که شدا پیویستی به ریځخستنه وهی تر هه بوو وهکو دمه رینانی بهردیځ یان درکيځ له بن لاقی یان ناستی دهموچاوی، بو ی هه یه لایدات، به لام بو ی نیه هه ر پیوهی مه شغوول بیت، چونکه هه موو ملکه چی و هو ش و بیرى خواپه رستیه که ی به وه وه دمه روات..

- سهیدنا موعه یقیب خوا لی رازی بیت فهرمووی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم به کابرایه کی فهرموو که له کاتی سوجه بردنه که پیدا شوینی نوښره که ی ریځ دهخست: (ان کت فاعلاً فواحدة) واته: نه گهر هه ر وا ده که ییت، با یه کجار بیت..

- له ریوایه تیکی تر دا که هه ر شهش پیشه واکه ی فهرمووده گپراویانه ته وه^۱ پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دمه فرموی: (لا تمنع الخصی، وأنت تصلي، فإن کتت لا بد فاعلاً، فواحدة) واته: له و کاته ی خه ریکی نوښر کردنیته، بهردوو چکه و چهو مه سره (دهیانسری له خو ل و تو ز)، نه گهر هه ر ده شیکه ییت، جار یځ بیکه و به س..

پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم که سوجه ی بر دایه و خو ل و تو ز، یان قور به ناوچه وانی پیرو زیه وه بنوسایه خو ی به

^۱ بوخاری (۱۲۰۷)، موسلیم (۵۴۶).

^۲ الزیلعی: نصب الرایه فی تخریج أحادیث الهدایه / کتاب الصلاه (۹۹/۲).

^۳ نه بوداوود (۲۴۹/۱)، نه وهوی ره حمه ته ی دمه فرموی: (اسناد ه علی شرگ مسلم).

لیکردنه وه مه و مه و مه شوول نه ده کرد..

- سهیدنا نه بو سه عیدی خودری خوا لئی رازی بیته دهلی:
پیغمبهری خوام صلی الله علیه وسلم بینی سوجهی له شوینیکی
قور اودا برد، قوراویتیه کهم به ناوچه وانی پیروزیه وه بینی^۱..
- سهیدنا ئیبنومه سعود خوا لئی رازی بیته دهلی: چوار رهفتار
هه ن به لووت به رزی ده ژمی رین... له وانه: سپینی ناوچه وان له و
توزو خو له ی که له کاتی سوجد بر دندا پیوهی دهنوسیت^۲..

۱۹. پیشکه وتنی ئیمام:

ناشیت له هیج بزوات و سره وتیکدا مه ئوموم پیش ئیمامه که ی
بکه ویت، نه مه خه ته ره.. هه ندیک له شه رعناسانی وه کو ئیمامی
ئیبنوحه جهری هه یته می له کتیبی (الزواجر عن اقرار الکبائر) هکه ی
خویدا به گوناحی گه وره ی هه ژمارد کردوو! چونکه هه ره شه ی سه ختی
پیغمبهری خوی صلی الله علیه وسلم له سه ره ..

- پیغمبهری خوا صلی الله علیه وسلم ده فه رموی: (أما یخشی أحدکم
إذا رفع رأسه قبل الإمام أن یحوّل الله رأسه رأس حمار، أو یحوّل الله
صورته صورة حمار)^۳ واته: نه ری نه و که سه تان که پیش ئیمام سه ری له
سوجه به رز ده کاته وه له وه ناترسیت خوی که وره سه ری وه کو سه ری
گوئدریز لی بکات؟! یان بیخاته سه ره شیوهی کهر؟!

^۱ بوخاری (۶۶۹)، موسلیم (۱۱۶۷).

^۲ بهیهیقی (۲/۲۸۵)، شیخی نه لبانی له (ارواء ۱/۹۷) دا به سه حیجی ناساندوو.

^۳ بوخاری (۶۹۱)، موسلیم (۴۲۷).

۲۰. نويز له کاتي ئاماده بوونی خواردن يان کاتي ته نگه تاويي :

که خورادنيکی خوش دانراوه و کاته کهش کاتي نويزه، ده شيت نويزه که مادام کاتي ماوه، دواخریت، چونکه نويزکردن نه له کاتي ئاماده بوونی خواردندا ده کريت، نه له و کاتانه دا که که سيک ته نگه تاوه و پيوستی به چوونه سهر ئاوه (چوونه ئاوده ست)..

. عائيشه خان خوا لبي رازی بيت دهلي: گويم لي بوو پيغه مبهري خوا صلي الله عليه وسلم دهيفه رموو: (لاصلاة بحضرة الطعام ولا وهو يدافعه الأخبثان)^۱ واته: نويز به ئاماده بوونی خواردن ناکريت، ههروهها له کاتيکدا که ميزو پيسايي تهنگيان (به کابرا) هه لچنيووه؟؟

★ ★ ★

^۱ موسليم (۵۶۰)، نه بودا وود (۸۹).

نه و رهفتارانهی نوپژدا به تال ده که نه وه

نه وانهی نوپژ به تال ده که نه وه

(مبطلات الصلاة)

۱ - دنیا بوون له نه مانی ده ستنو پز:

کابرایه ک که گومانی له نه مانی ده ستنو پزی خوی ده کرد، سکالای هینایه لای پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم و بویان پرسی که چی بکات؟ فهرمووی: (لا يَتَفَتَلُ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا) واته: نوپژه که یواز لی نه هینیت تا گوپی له دهنگیک ده بیت یان بونیک ده کات.. یه عنی بایه کی دهنگاری لی ده بیت وه که خوی ههستی پی ده کات، یان بوئی بای بی دهنگی خوی به سه ردا دیت وه.

۲ - وازهینان له یه کی که له مهرجه کان یان له روکنه کانی نوپژ به بی

عوزری شهرعی:

چونکه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم نوپزی کابرای نوپژه له ی به راست نه زانی، له بهر نه وه ی مهرج و ئه رکانی فهوتان دبوو، یه کی کیش له وانه سره وتن بوو.. بویه پی فهرموو: (ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تَصَلِّ) واته: بگه پیره وه نوپژه که ت بکه، چونکه تو نوپژت نه کرد..

^۱ بوخاری (۱۳۷)، موسلیم (۳۶۱).

^۲ بوخاری (۳۱/۱۱، ۴۶۷)، موسلیم (۱۰/۲).

۳ - خواردن یان خواردنهوه به نه نقهست:

شهرعناسان کوڤا (ئيجماع) یان لهسەر ئهمه ههیه. ئیبنولونزیر دهلی: ئههلی عیلم لهسەر ئهوه یه کدهنگن که ههر که سیك له نوێژدا به نه نقهست شتیکی خوارد یان خواردهوه، نوێژه که ی بهتال ده بیته وهوه ده بیته بیکاته وه.. به لای جمهوره وه نوێژی فه رزو سووننهت له م حوکمه دا وهکو یهکن..

۴ - قسه کردن به نه نقهست که له بهر ژه وهندی نوێژه که نه بیته:

سهیدنا ئه نهس خوا لیی رازی بیته دهلی: سه رهتا که نوێژمان ده کرد، قسه مان له ناو نوێژه که دا له گه ل ئه وانهی ته نهیشتان ده کرد، تا ئه و ساتهی فه رمایشتی خوا هاته خواره وه که ده فه رموی: ﴿وَقَوْمًا لِلَّهِ قَلْبَيْنِ﴾ البقره/ ۲۳۸ واته: ملکه چانه له بهر خاتری خوا بو نوێژه کان ههستن.. ئه وهش فه رمانی بیده نگبوون بوو که نه ده بوو ئیتر قسه ی تی دا بکهین..

پیشتریش ئه و فه رمو و ده مان هینایه وه که سهیدنا معاویه ی کوڤی حه که می سوله می خوا لیی رازی بیته که دهلی: (صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَطَسَ رَجُلٌ إِلَى جَنَابِي، فَقُلْتُ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ، فَرَمَانِي الْقَوْمُ بِأَبْصَارِهِمْ، فَقُلْتُ: وَاتَّكَلُ أَمْيَاةً، مَا لِي أَرَاكُمْ تَتَطَرَّوْنَ إِلَيَّ وَأَنَا أَصْلِي، فَجَعَلُوا يَضْرِبُونَ بِأَيْدِيهِمْ عَلَى أَفْخَادِهِمْ يُصَمِّتُونِي فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاتَهُ، فَبَأْبِي وَأُمِّي مَا رَأَيْتُ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ أَحَدًا أَحْسَنَ تَعْلِيمًا مَتَهُ، وَاللَّهِ مَا كَهْرَنِي، وَلَا سَبَّنِي، وَلَا ضَرَبَنِي، وَلَكِنَّهُ قَالَ لِي: إِنَّ صَلَاتَنَا هَذِهِ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ، إِنَّمَا هُوَ الصَّلَاةُ، وَالتَّسْبِيحُ، وَالتَّحْمِيدُ،

وقراءة القرآن^۱ واته: له خزمهت پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم نوپۆز دهكرد، كابرايهك له تهنيشمه وه پۆرمى، منيش ووتم: يرحمك الله، ئيت ره ره هموو خه لكه كه چاويان تيپريم، ووتم: هه ي دايكم رۆله رۆلم بۆ بكات، نه وه بۆچى وا داوتنامه ته بهر تيله ي چاو كه له نوپۆزيشدام؟! بينيم خيرا خيرا به چه پۆك به رانى خويان دهكيشن تا بيدهنگم كه ن.. كه پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم نوپۆزى ته واو كرد - دايك و باوكم به قوربانى بيت، قهت پيش نه وو دوای ئه وپيش بۆ فيركردن مامۆستاي وام نه بينيووه - نه سه رزه نشتى كردم، نه قسه ي پى ووتم، نه لييدام، به لكو فه رمووى: نوپۆزه كانمان نابيت هيچ قسه يه كى خه لكى تيپكه وپت، به لكو هه ر دوعاو سوچانه الله كردن و سوپاس و ستايش كردنى خواى گه وره و قورئان خويندنى تيدا ده ووتريت..

۵ - پيكه نينيكي وا كه دهنگ دروست كات:

ئيبنولونزير ره حمه تي خواى لى بيت كۆراي شه رعناسان نه قل دهكات كه نوپۆز به پيكه نين به تال ده بيته وه، چونكه سوكاپه تي كردنه به نوپۆز.. نه گه ر نوپۆز به قسه كردنى ئاسايى به تال بيته وه، حه تمه ن به پيكه نين به تال ده بيته وه چونكه پيكه نين به هيچ شيويهك له گه ل خواپه رستيدا ناسازيت..

ئيبنو ئه بي شه يبه له زۆر ياوه ره وه فه توای نه و حوكمه ي نه قل كردوه، وه كو سه يدا نا جابرو نه بوموساي ئه شعهرى خوا لييان رازى بيت..^۲

^۱ موسليم (۵۲۷)، نه بودا وود (۹۳۰)، نه حمه د (۲۳۲۵۰)، داريمي (۱۵۰۲).

^۲ ابن ابي شيبه: المصنف (۲۸۷/۱).

ئه م حوكمه زمرده خه نه ناگريته وه، هر چه نده ئه ميس مه كروهه
به لام نوڀڙي پي به تال نابيته وه.. چونكه سيدنا جابر خوا لئي رازي
بيت دهلي: زمرده خه نه نوڀڙ به تال ناكاته وه به لكو قاقاي پي كه نينه كه
نوڀڙه كه ده بريته ..

★ ★ ★

قنوت له نوژری فهزدا

خویندنی قنوت له نوژری فهزری بهیانیدا پهکیکه لهو مهسه له خیلایانهی راجوئییهکی زوری له ناو شهرعناساندا ههیه^۱، دهتوانین بوختهی بوچوونی شهرعناسان لهم باسهدا بکهینه چوار پۆل:

۱- قنوت سوننه تیکی مونه ککه دهیه و باشتراویه بهره دوام بخویند ریت:

ئه مه مهزهه بی ئیمامی مالیک و ئیمامی شافعیه^۲، به لگهشیان ئه مانهیه:

۱ - سهیدنا بهرائی کوری عازیب خوا لئی رازی بیّت دهلی: (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْتَت فِي الصُّبْحِ وَالْمَغْرِبِ)^۳ واته: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له نوژری فهزری بهیانیان و شیواندا قنوتی ده خویند..

۲ - له سهیدنا ئه نهشیان پرسی خوا لئی رازی بیّت: ئایا پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم له نوژری بهیانیاندا قنوتی ده خویند؟ فهرمووی: بهلی. پرسییان: قنوتی پیش رکوع ده خویند یان دوا رکوع؟ فهرمووی: دوا رکوع به ماوهیهکی کهم^۴ ..

^۱ کتیبیکی تایهتی لهسه قنوت و راجوئی شهرعناسان ههیه، کۆراوهی زۆرینهی بوچوونهکانه، به ناوی: (إسفار الصبح في قنوت الصبح) نوسه رهکهی مهجدی عبدالهادی میسریه..

^۲ المدونة (۱۰۰/۱)، الاستذکار (۲۰۱/۶)، الأم (۸۱۴/۸)، المجموع (۴۹۴/۳)، الأذکار (۶۹).

^۳ موسلیم (۶۷۸)، ترمزی (۴۰۱)، نه بوداود (۱۴۴۱)، نه سائی (۲۰۲/۲) ..

^۴ بوخاری (۱۰۰۱)، موسلیم (۶۷۷).

۳ - سهیدنا نه بوهور هیره خوا لئی رازی بیت دهلی: پیغه مبهری خوا
 صلی الله علیه وسلم له نوښتی به یانیاندا قورئانی ده خویند پاشان
 ده چووه رکوع، ئینجا که سهری له رکوع بهرز ده کرده ده دیفه رموو:
 (سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمَدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ) پاشان هر وا به پیوه
 دهمایه وهو دهیغه رموو: (اللَّهُمَّ! أُنِجِ الْوَلِيدَ بْنَ الْوَلِيدِ وَسَلْمَةَ بْنَ هِشَامٍ
 وَعِيَاشَ بْنَ أَبِي رَبِيعَةَ، وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ، اللَّهُمَّ! اشْدُدْ وَطَأَتَكَ
 عَلَى مُضَرَ، وَاجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ كَسْتِي يُوسُفَ. اللَّهُمَّ! الْعَنِ لِحِيَانَ وَرَعْلًا
 وَدُكْوَانَ وَعَصِيَّةَ، عَصَتِ اللهُ وَرَسُولَهُ..) واته: خواجه وهلیدی کوری
 وهلیدو سهله مهی کوری هیشام و عه یاشی کوری نه بو ره بیعه و
 موسته زعه فی موسولمانان قوتار که.. خواجه زه برو زهنگی خوت بخه
 سهر هوزی موزه ر، خواجه سالانیان (کاته کانی ژینیان) لی بکه به ساله
 گرانیه کانی زه مانی یوسف، خواجه له عنهت که (له عنهت:
 دوور خستنه وهیه له رحمه تی خوا) له هوزه کانی لیحیان و رهعل و
 زه کوان و عه سییه که که له خواو پیغه مبهری خوا یاخی بوون.. پاشان
 که نه و نایه ته هاته خواره وه که ده فهرموی: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ
 يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ﴾ آل عمران/ ۱۲۸ واته: تو هیچی نه م
 مه سه له ییت به ده ست نیه، ههقت نه بییت، لییان خوش بیت یان سزایان
 دات، نه وه ناشکرایه که نه وانه سته مکارن.. بیستوومه^۱ که له وهو دوا

^۱ نه وه وهکو ئیمامی ئیبنو حه جهری عه سقه لانی بهر پیز له (فتح الباری ۷۵/۸) دا روونی
 کردوته وه: نه وه ئیمامی زوهریه وا ده فهرموی، که شه رعناسیکی تابعینه و یه کیکه له
 گیره وانی فهرمووده که..

پيغه مبهري خواش صلی الله عليه وسلم وازی له دوعا ليکردنه که هينا ..

۱. سهیدنا ئیبنوعومهریش خوا لیان رازی بیت ریوایه تیکی تری وهکو نهوهی پیشووی ههیه که دهلی: پیغه مبهري خوا صلی الله عليه وسلم له رکاتی دووه می نوپزی به یانیاندا که سهری له رکوع بهرز ده کرده دهیفرموو: (اللهم! العن فلانا وفلانا وفلانا.. بخدمنا يقول: سمع الله لمن حمده، ربنا ولك الحمد) تا نهو کاته ی نهو نایه ته هاته خواره وه که دهفرموو: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ﴾ آل عمران/۱۲۸) ۲.

خاوهنی ئەم بۆچوونه دهلین: دیاره پیغه مبهري خوا صلی الله عليه وسلم لهسه ر خویندنی قنوت له نوپزی به یانیدا بهردهوام بووه .. هاتنه خواره وهی نایه ته کهیه که گو تایی به خویندنی قنوته که هیناوه .. ۳. قسه که ی زوهریش لیكدانه وهیه که نه فی نهوه ناکات که دوعا کردنه که بهردهوام بووبیت ۴، چونکه دهشیت وازی له له عننه کردنه که هینابیت و لهسه ر قنوت خویندنه که ی بهردهوام بووبیت ..

۱ بوخاری (۸۰۴)، موسلیم (۶۷۵).

۲ بوخاری (۴۵۵۹).

۳ الأم (۸/۸۱۵)، المجموع (۲/۵۰۵)، ابن خزیمه (۱/۳۱۶)، معالم السنن (۱/۲۵۰)، إسفار الصبح (ل ۵۲).

۴ ابن حجر: فتح الباری (۸/۷۵)، البیهقی: معرفة السنن والآثار (۲/۷۴).

۲- قنوت سوننه تيكي مه نسووخه و خویندنی بیدعه یه :

ئهمه مه زهه بی نیمای ئه بو حه نیفه یه، به لگه شی ئه مانه یه:

۱- ئه بو مالیکی ئه شجه عی ده لی: و وتم: ئه ری بابه گیان! جه نابت له دوا ی پیغه مبه ری خواوه صلی الله علیه وسلم ههروه ها له دوا ی ئه بو به کرو عومه رو عوسمانه وه نوپژت کردوه، ئا له م کوفه یه دا نزیکه ی پینج سالی شله دوا ی عه لی کور ی ئه بو تالیبه وه نوپژت کردنایا ئه م پیشه وایانه قنوتیان له نوپژی به یانیدا ده خویند؟ فه رموی: به راستی کور ی خو م ئه مه یان داهیناوه ..

شهر عناسانی به رامبه ر وا ئه م به لگه یان ره ت کردۆته وه که باوکی ئه بو مالیکی ئه شجه عی که ناوی تاریقی کور ی ئوشه یمه خوا لی رازی بی ت یه کیکه له و یاوه رانه ی که میان له پیغه مبه ری خواوه صلی الله علیه وسلم گیراوه ته وه و واش نه ناسراوه که هاور پیه تی پیغه مبه ری خوا ی صلی الله علیه وسلم کرد بی ت. بو یه دوور نیه ئه و قنوت خویندنه ی لا روشن نه بوو بی ت، خو زور باسی له وهش به ناوبانگتر هه یه که لای گه وره یاوه رانیك روشن نه بووه یان نه یان بیستوه که نزیک تر بوون له پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه وسلم ..

۲- ئیبنو عومه ر خوا لی یان رازی بی ت ده یفه رموو: که سم نه بینوو ه خویند بی تی .. واته که سی نه دیوو ه قنوتی له نوپژی به یانیدا خویند بی تی !!

^۱ ترمزی (۴۰۲)، ئیبنوماجه (۱۲۴۱)، به یه یقی (۲۰۱/۲) فه رموو شی ه تی که سه نه ده که ی سه حیجه ..

^۲ عبدالرزاق: المصنف (۴۹۵۴) سه نه ده که شی سه حیجه ..

۲- قنوت لى كاتى ھاتى موسىبە تىدا دەخوئندىرئىت:

واتە كاتىك كارھساتىك، بەلاو موسىبە تىك روو لى گۆمە ئىك لى موسولمانان دىھكات دوعاى قنوتىيان لى نوپۇزەكاندا بۇ دەخوئندىرئىت.. ئەمەش مەزھەبى ئىمامى ئەھمەدو ھەندىك لى شەرئەناسانى دوايىنى ھەنەفىيەكانە، بەلگەشيان فەرمودەكەى سەيدنا ئەنەسە خوا لى رازى بىت كە دەلئ:

- پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم قنوتى نەدەخوئند مەگەر موسىبە تىك رووى بىكردايەتە موسولمانان، ئەو كاتە دوعاى بۇ دىكردىن يان دوعاى لى خەلكانىك دىكرد^۱..

۳- خوئندن و نە خوئندى قنوت لى نوپۇزى بەيانىدا شىاوە:

ئەوھش بۇچوونى سوفىانى سەورى و تەبەرى و ئىبنوھەزمو ئىمامى ئىبنولقەيىمە^۲..

پەسەندىرىن بۇچوونىيان: گومان لەوھدا نىە كە پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم قنوتى لى نوپۇزى بەيانى و غەبرى بەيانىدا خوئندوۋە، بەلام وا پىناچىت ئەوھ بسەلىت كە بەردەوام لى ھەموو نوپۇزىكى بەيانىدا قنوتى خوئندىت، چونكە ئەوھ نەدەبوۋە شتىك ياۋەرانى تىدا راجوئ بىن، ئەگەر وا بوایە كە ھەموو رۇزىك لەبەرچاۋى سەدانىان دووبارە دەبوۋە، نامومكىن بوو سەد ياۋەر بە مەواترى رىوايەتىان نەكردايە.. بۇيە وام بۇ دىكرەوت كە پىغەمبەرى خوا صلى الله

^۱ ئىبنوخوزەيمە (۶۲۰). سەنەدەكەى زەئىفى تىدايە..

^۲ تەھذىب الآثار (۳۳۷/۱)، المحلى (۱۴۳/۴)، زاد المعاد (۲۷۴/۱)..

عليه وسلم له کاتي روودانی پيشهاته سهختهکاندا (که پيی دهوتریت نازيله) قنوتی خویندووہ.. بؤیه دهبنين پيشهوايهکی وهکو سهيدنا عومهری کورپی خهتتابيش خوا ليی رازی بیټ لو کاتانهدا قنوتی ناوا خویندووہ: (..وَاتَّصُرْهُمْ عَلَىٰ عَدُوِّكَ وَعَدُوِّهِمْ، اللَّهُمَّ الْعَن كَفْرَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ.... اللَّهُمَّ خَالَفَ بَيْنَ كَلِمَتِهِمْ، وَزَلَزَلْ أَقْدَامَهُمْ، أَنْزِلْ بِهِمْ بِأَسْكَ الَّذِي لَا تَرُدُّهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ)^۱

شوینی قنوت خویندن:

ئهوہی که فهرموودهکانی لای زور له یاوهرانی وهکو سهيدنا ئهنهس و ئیبنو عومهر و ئهبوهورهیره و ئهوانی تر ههیه ههمووی ئهوه دهسهلینن که پیغهمبهری خوا صلی الله علیه وسلم له دواي ههستانهوهی له رکوعی رکاتی دووهمی نوښری بهیانی قنوتی خویندووہ.. ئهمهش بؤچوونی ئیمامان شافعی و مالیک و ئهحمدهو ئیمامی ئیسحاقه.. ههرحهنده بؤچوونیکی تری ئیمامی مالیک ههیه که دهئی: خویندنی قنوت پيش رکوعه.. دهشیباتهوه سهر سهيدنا عومهر و سهيدنا علی خوا لییان رازی بیټ.. بهلام وا دیاره ههردوو ریوايهتهکهی پی پهسهندبووه، بهلام فهتوای لهسهر یهکه میان زانراوتره^۲..

قنوت له پینج نوښرهکهدا:

کاتی هاتنی بهلاو موسیبهت بهسهر موسولماناندا سوونتهته دوعای قنوت له ههر پینج نوښرهکاندا بخویندریت، چونکه له ریی سهيدنا

^۱ ابن القیم: کتاب الصلاة (ل ۱۲۰).

^۲ کمال ابن السید سالم: صحیح فقه السنة (۱/۳۶۷).

ئيبنوعه ببا سوه خوا لږي رازي بڼت نه وه سه لږنراوه كه پڼغه مبهري خوا
صلي الله عليه وسلم بو ماوهي مانگيک له سهر يهك له هه موو نوږزه گاندا
قنوتی ده خوښند، له دواي (سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ) دوعاي له بهني سوليم و
رعل و زه کوان و عهسييه ده کردو يا وهرانيش له دوايه وه ئامينيان
ده کرد..

نأدابی قنوت خوښندن

۱. ئيمام دوعاگان به دهنگي بهرز ده خوښنښت چونکه وهکو له
فهرمووده گانی لای سهيدنا نه بو هورهيره و ئيبنوعه بباس و نه نهس خوا
لږيان رازي بڼت ده رده که وښت: پڼغه مبهري خوا صلي الله عليه وسلم وای
ده کرد.

۲. مه ئموومه گان به ووتنی ئامين وه لامي دوعاي ئيمامه که
ده دهنه وه.. ئيبنو قودامه ي مه قديسي له موغنيه که ي خوږيدا ده لږي:
راجوږييم تڼدا نه ديووه..

۳. ئيمام و مه ئموومه گان له کاتي خوښندن قنوتدا ده ستیان وهکو
شيوه ي دوعا کردن و پارانه وه به ره و ئاسمان بهرز ده که نه وه.. نه وهش رای
جمهوری شهر عناسانه: ئيمامان نه بو حه نيضه و شافيعي و نه حمه دو
ئيسحاق و نه وانی تریش، جکه له ئيمامی مالیک که ده لږي: ده ست بهرز
ناکريته وه، به لام دياره رای جمهور په سه ندره ٢..

^۱ ئيبنو خوزيمه (۶۱۸)، ئيبنولجاروود (۱۹۷)، نه حمه د (۳۰۱/۱) ده فهرموي: سه نه ده که ي
حه سه نه.

^۲ الاوسط (۲۱۲/۵)، المغني (۵۸۴/۲)، المجموع (۴۹۹/۳)..

ههندیك باسی تر ههیه لهسه ره قنوووت لهگهه باسی وتردا دیت ان شاء

..الله

★ ★ ★

به پشتیوانی خوا وا بهرگی یه کهم تهواو بوو
بهرگی دووهم به نویژه سووننه تهکان دهست پی دهکات
ان شاء الله

سه رچاوه کانی

سه رچاوه کانی نایاتی نه حکام

- أحكام القرآن، محمد بن عبدالله الاندلسي (ابن العربي) دار الكتب العلمية طا ۴ جزء.

سه رچاوه کانی فه رمووده ی نه حکام

- نیل الاوطار، محمد بن علي الشوكاني دار الحديث ۱۴۱۳ هـ / ۱۹۹۳ طا ۸ جزء.

- نصب الرایة فی تخویج أحادیث الهدایة، جمال الدین عبدالله بن یوسف الزیلعی دار الحديث ۱۴۱۵ هـ / ۱۹۹۵ ۶ جزء.

- التلخیص الحبیر، احمد بن علي محمد الکتانی العسقلانی مؤسسة قرطبة ۱۴۱۶ هـ / ۱۹۹۵ طا ۴ جزء.

شهرحه کانی فه رمووده

- تحفة الاحوذی فی شرح سنن الترمذی، محمد بن عبدالرحمن بن عبدالرحیم المبارکفوری دار الكتب العلمية ۱۰ جزء.

- فتح الباری شرح صحیح البخاری، احمد بن علي بن حجر العسقلانی دار الكتب العلمية ۱۴۱۰ هـ / ۱۹۸۹ ۱۳ جزء.

- شرح النووی علی صحیح مسلم، یحیی بن شرف الدین ابو زکریا النووی دار الخیر ۱۴۱۶ هـ / ۱۹۹۶ ۶ جزء.

- عون المعبود فی شرح سنن أبي داود، محمد شمس الحق العظیم آبادی دار الفكر ۱۴۱۵ هـ / ۱۹۹۵ ۱۴ جزء.

. المصنف، عبدالله بن محمد ابن ابي شيبة ابو بكر دار الفكر ۱۴۱۴هـ /
۱۹۹۴ ۸ جزء.

. المصنف، ابوبكر عبدالرزاق بن همام الصنعاني المكتب الاسلامي ۱۴۰۳
هـ / ۱۹۸۳ ۱۱ جزء.

مهزهبي حنه في

. البحر الرائق شرح كنز الدقائق، زين الدين بن ابراهيم (ابن نجيم ۹
دار الكتاب الاسلامي ط ۲ ۸ جزء.

. بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع، ابوبكر مسعود احمد الكاساني دار
الكتب العلمية ۱۴۰۶ هم ۱۹۸۶ ط ۲ ۷ جزء.

. رد المحتار على الدر المختار، محمد امين بن عمر بن عابدين دار الكتب
العلمية ۱۴۱۲ هـ / ۱۹۹۲ ۶ جزء.

. فتح القدير، كمال الدين بن عبدالواحد بن الهمام دار الفكر ۱۰ جزء.

مهزهبي ماليكي

. المدونة، مالك بن انس الاشجعي (ثيماي ماليك) دار الكتب العلمية
۱۴۱۵ هـ / ۱۹۹۵ ط ۱۸ ۴ جزء.

. منح الجليل شرح مختصر خليل، محمد بن احمد بن محمد (عليش)
دار الفكر ۱۴۰۹ هـ / ۱۹۸۹ ۹ جزء.

. مواهب الجليل في شرح مختصر خليل، محمد بن احمد بن عبدالرحمن
(حطاب) دار الفكر ط ۲ ۱۴۱۲ هـ / ۱۹۹۲ ۶ جزء..

. حاشية الدسوقي على الشرح الكبير، محمد بن احمد بن عرفة الدسوقي
دار احياء الكتب العربية ۴ جزء.

مهزهه بى شافيعى

- الأم، محمد بن ادريس الشافعي (ثيمامى شافيعى) دار المعرفة ١٤١٠ هـ / ١٩٩٠ ٨ جزء.
- تحفة المحتاج في شرح المنهاج، احمد بن محمد بن علي بن حجر الهيتمي دار احياء التراث العربي ١٠ جزء.
- نهاية المحتاج الى شرح المنهاج، محمد بن شهاب الدين الرملي / دار الفكر ١٤٠٣ هـ / ١٩٨٤ ٨ جزء.
- المهذب في فقه الامام الشافعي، ابو اسحق ابراهيم بن علي الشيرازي دار المعرفة ط١ ١٤٢٤ هـ/ ٢٠٠٣ ٣ جزء

مهزهه بى حهنبه لى

- الإنصاف، علي بن سليمان المرادوي دار إحياء التراث العربي بلا تاريخ ١٢ جزء.
- الفروع، محمد بن مفلح بن محمد المقدسي عالم الكتب ١٤٠٥ هـ/ ١٩٨٥ ط ٤ ٦ جزء.
- كشف القناع عن متن الاقناع، منصور بن يونس البهوتي دار الفكر ١٤٠٢ هـ / ١٩٨٢ ٦ جزء.
- الشرح المتع على زاد المستقنع، محمد بن صالح العثيمين دار ابن المدينة / الجزائر ط١ ١٤٢٦ هـ/ ٢٠٠٥ .. ٦ جزء
- شرح منتهى الارادات ، منصور بن يونس البهوتي عالم الكتب ٣ جزء

مهزهه بى زاهيرى

- المحلى بالآثار، علي بن احمد بن سعيد بن حزم دار الفكر ١٢ جزء.

سه رچاوه كانى به راوردى مه زه به كان

- المجموع، محي الدين بن شرف النووي - دار النشر: دار الفكر، بيروت،
١٩٩٦-١٤١٧، الطبعة: الأولى
- المغني، موفق الدين عبدالله بن احمد بن قدامة المقدسي دار احياء
التراث العربي ١٤٠٥ هـ / ١٩٨٥ ط ١٠ جزء.

سه رچاوه كانى فهتوا

- مجموع الفتاوى، تقي الدين بن تيمية مجمع الملك فهد ١٤١٦ هـ / ١٩٩٥. ٣٧
جزء.

نوسولى فيقه و ريساكا فيقيهه كان

- الآداب، لأبي بكر أحمد بن الحسين بن علي البيهقي ت ٤٥٩ هـ تحقيق
محمد عبدالقادر احمد عطا - ط دار الكتب العلمية، الاولى ١٤٠٦ هـ / ١٩٨٦ م.
- الآداب الشرعية والمنح المرعية، لشمس الدين أبي عبدالله محمد بن
مفلح المقدسي الحنبلي ت ٧٦٣ هـ، تخريج و تعليق أبي معاذ أيمن بن عارف
الدمشقي - ط دار الكتب العلمية، الاولى ١٤١٧ هـ / ١٩٩٦ م.
- الإجماع، لأبي بكر محمد بن ابراهيم بن المنذر النيسابوري ت ٣١٨ هـ،
تحقيق أبي حماد صغير أحمد بن محمد حنيف - ط دار طيبة، الاولى ١٤٠٢
هـ / ١٩٨٢ م.

ناوهرؤك

۷	<u>پيشهكى</u>
۱۵	<u>جهند رپر هوپكى پيوست</u>
۱۵	<u>پيناسهى شهرع</u> :
۱۶	<u>خويندنى شهرع</u> :
۱۹	<u>كورتته يهك له سهر به شه كانى زانستى شهرعناسيى</u>
	<u>كورتته يهك له سهر چؤنيه تى پهي دابوونى مه زه هب و</u>
۲۴	<u>تؤمار كردنى</u>
۳۱	<u>ناساندنى ههنديك له زانايان</u>
۳۴	<u>يه كه م : فهرمووده وانان (المحدثون)</u>
۴۹	<u>شهرعناسان (الفقهاء)</u>
۹۱	<u>تويژه ره وانى شهرعناسان (محققوا الفقهاء)</u>
۱۰۰	<u>ناساندنى ههنديك كتيبى سهر چاوهى شهرعناسى</u>
۱۰۳	<u>پاكژى</u>
۱۰۴	<u>رپر هوى باس</u>
۱۰۴	<u>حوكمى پاكژى:</u>
۱۰۵	<u>گرنگى پاكژى:</u>
۱۰۶	<u>پله كانى پاكژى:</u>
۱۰۸	<u>باسى يه كه م</u>
۱۰۸	<u>جؤر و ياسا كانى ناو</u>
۱۰۹	<u>جؤرى يه كه م: ناوى روت</u>
۱۱۳	<u>جؤرى دووم: نهو ناوهى شتى پاكى تي كه وتوه</u>
۱۱۴	<u>جؤرى سييه م: نهو ناوهى شتى پيسى تى كه وتوه</u>
۱۱۸	<u>جؤرى چواره م: ناوى تكاو له ده ستنويژو غوسل</u>

- ۱۱۸..... ئاوی تکاو لە دەستنوێژ
- ۱۲۳..... ئاوی تکاوه لە غوسل
- ۱۲۹..... بەرماوه (السور)
- ۱۳۶..... باسی دووهم
- ۱۳۶..... جۆرهکان و ئەحکامی پیسی
- ۱۳۷..... جۆرهکانی پیسی
- ۱۴۸..... چەند توێژینەوهیەك:
- ۱۴۸..... توێژینەوهیەك لەسەر پاکیتی مەنبی
- ۱۵۳..... توێژینەوهیەك لەسەر شلەو شیی عەرەتی ئافرەت
- ۱۵۷..... توێژینەوهیەك لەسەر پاکی شەراب
- ۱۶۳..... توێژینەوهیەك لەسەر حوکمی خوین
- ۱۷۹..... توێژینەوهیەك لەسەر حوکمی رشانەوه
- ۱۸۱..... توێژینەوهیەك لەسەر فەرمودەى میشەكە
- ۱۸۹..... ئەو برە پیسییەى چاوپۆشى لیکراوه
- ۱۹۰..... باسی سییەم
- ۱۹۰..... تارەت گرتن
- ۱۹۲..... تارەت گرتن بە چى دەبیت؟
- ۱۹۶..... تارەت لە با لى بەربون ناگیریت:
- ۱۹۶..... تارەت مەرج نیە بۆ دەستنوێژ:
- ۱۹۷..... هەندیک لە ئادابی چونه سەر ئاو (تارەت گرتن)
- ۲۰۵..... لە ئادابی تارەت گرتن
- ۲۰۹..... مەسەلەى میزەچرکى
- ۲۱۱..... مەسەلەى میز کردن بە پێوه
- ۲۱۵..... کورتە باسیك دەستنوێژ لە تەوالیتدا
- ۲۱۶..... باسی چوارەم
- ۲۱۶..... پاککردنەوه

۱. پاککردنەوهی پۆشاک لە خوینی حەیز: ۲۱۷
۲. پاککردنەوهی پۆشاک لە میزی منداڵ: ۲۱۸
۳. پاککردنەوهی پۆشاک لە مەزی: ۲۱۹
۴. پاککردنەوهی دامینی پۆشاک: ۲۲۰
۵. پاککردنەوهی بنی پیلاو: ۲۲۰
۶. پاککردنەوهی قاپیک کە سەگ دەمی تینابیت: ۲۲۱
۷. پاککردنەوهی پێستە بە خۆشکردنی: ۲۲۱
۸. پاککردنەوهی زهوی لە میزوستی وا: ۲۲۳
۹. پاککردنەوهی بیرو تەنەگە رۆن و دۆشاو شتی وا کە پێسی
تیکەوتبیت: ۲۲۳
- ئایا پاککردنەوهی هەر دەبیت بە ئاو بیت؟ یان بە شلەمەنی دیکەش
دەبیت؟ ۲۲۵
- باسی پینجەم ۲۲۹
- سوننەتە سروشتیەکان ۲۲۹
- مەبەست لە سوننەتە سروشتیەکان: ۲۳۰
- هەندیک لەو سوننەتە سروشتیانە کە لە فەرمودەیی جیاوازا
هاتون: ۲۳۰
- خەتەنە کردن ۲۳۲
- خەتەنەکردنی کچان: ۲۳۴
- ریش هیشتنەوه ۲۳۷
- سیواک ۲۴۱
- سوننەتە سروشتیەکان و ماوهیان ۲۴۵
- باسی شەشەم ۲۴۶
- دەستنوین ۲۴۶
- گەورەیی دەستنوین ۲۴۹
- کورتەیی چۆنیەتی دەستنوینگرتن ۲۵۶

- ۲۵۸ نييهت مهر جی دروستی دهستنويزه.
- ۲۶۰ له فزی پيچه وانهی نيهتی دل:
- ۲۶۲ نه رکانه کانی دهستنويز
- ۲۶۲ یه که م: شتی هه مو دهموچاو:
- ۲۶۳ ئاو له دهمولوت رادان واجبه:
- ۲۶۷ شتی ریش و بروی پر:
- ۲۶۷ دووم: شوشتی دهسته کان تا ئانیشک:
- ۲۶۹ سیه م: مه سحی سهر:
- ۲۷۳ چوارم: مه سحی هه ردوو گوچکه:
- ۲۷۵ پینجه م: شوشتی پیه کان تا قوله پی:
- ۲۷۷ شه شه م: ریزبه ندی رهفتاره کانی دهستنويز فرهزه:
- ۲۷۹ هه وته م: یه که سهری و یه که له دوا یه که (الموالاة):
- ۲۸۲ سوننه ته کانی دهستنويز
- ۲۹۳ دهستنويز شکان
- ۳۱۰ هه ندیک باسی تر له سهر دهستنويز
- ۳۱۰ دهست له عهورمت دان
- ۳۱۳ خواردنی گوشتی حوشر دهستنويز دهسکینیت:
- ۳۱۷ له وانهی دهستنويز ناشکین
- ۳۱۷ یه که م: ژن و پیاو دهستنويزیان له یه کتری ناشکیت:
- تويزینه وه یه که له سهر حوکمی دهستنويز دوا یه دهست بهر که وتنی
- ۳۱۸ ژن و پیاو
- دووم: خوین به ربون له غهیری شوینی ئاسایی، دهستنويز
- ۳۲۴ ناشکینیت:
- ۳۲۶ سیه م: رشانه وه دهستنويز ناشکینیت:
- چوارم: قاقای پیکه نین له نويزو دهره وهی نويزدا دهستنويز
- ۳۲۷ ناشکینیت:

- ۳۲۸ پینجه م: شوشتن و هه لگرتنی مردو دهستنوئز ناشکینیت:
- ۳۲۹ شه شه م: گومانی دهستنوئزه وان له شکانی دهستنوئزی:
- ۳۳۱ ئه و حاله تانه ی باشتره دهستنوئزت هه بیئت
- ۳۳۷ توئزینه وه یه ک له سهر دهستنوئز بو ته وافی که عبه دا
- ۳۳۹ توئزینه وه یه ک له سهر دهستنوئز بو قورئان خویندن
- ۳۴۶ باسی هه و ته م
- ۳۴۶ مه سح کردن
- ۳۴۷ یه که م: مه سحی سهر خوفف
- ۳۴۸ * حوکمی مه سحی خوفف:
- ۳۴۹ ماوه ی مه سح:
- ۳۵۳ سهره تای ماوه ی مه سح:
- ۳۵۶ مه رجی مه سحی خوفف:
- ۳۶۰ چی مه سحی خوفف به تال ده کاته وه ؟:
- ۳۶۳ خوفف له سهر خوفف :
- ۳۶۵ دووهم: مه سحی گوره ی
- ۳۶۷ مه سحی نه عل و پیلاو
- ۳۶۹ سییه م: مه سحی عه مامه و سهر پوئش
- ۳۷۳ چواره م: مه سحی که چی شکاوی
- ۳۷۵ حوکمی پیچان و له فاف
- ۳۷۶ باسی هه شته م
- ۳۷۶ غوسل
- ۳۷۷ چی غوسل پیویست ده کات !:
- یه که م: هاتنه دهره وه ی مه نی له کاتی خه و بیاداری
- ۳۷۷ ته ندروستدا:
- دووهم: به بهر که و تنی چی خه ته نه ی پیاو ژن، با ئاوشیان
- ۳۸۰ نه هات بیته وه:

- ۳۸۴ سپه م و چواره م: حهيزو زهپستاني:
- ۳۸۴ پينجه م: موسولمان بوني كافر:
- ۳۸۸ شه شه م: نويزي ههيني (جومه):
- ۳۹۱ حهوته م: مردن:
- ۳۹۲ غوسلي سوننه ت
- ۳۹۶ روكنه كاني غوسل
- ۳۹۸ سوننه ته كاني غوسل
- ۴۰۱ دوو بير خستنه وهى گرنگ
- يه كه م: حوكمي ناو له دهمو لوت رادان وفم (يان فن) كردن له
- ۴۰۱ كاتي غوسل دهر كردندا:
- دوو م: شوشتنى پيپه كان له كاتي غوسل دهر كردندا كهى ده بيت
- ۴۰۵ ؟
- ۴۱۱ غوسلي نافرمت
- ۴۱۳ غوسلي نافرمتان له حهيزو زهپستاني
- ۴۱۷ خو وشك كردنه وهى دواى غوسل
- ۴۱۹ ههنديك مهسه لهى ترى غوسل
- ۴۲۳ ههنديك بابتهى په يوهنديدار به له شگرانى
- ۴۳۴ باسى نوپه م
- ۴۳۴ تهيه مموم
- ۴۳۵ پيناسهى تهيه مموم:
- ۴۳۷ تهيه مموم له جياتى چيه؟
- ۴۳۹ نهو حاله تانهى كه تهيه مموم تپياندا جائيزه
- مه رج نيه سه فه رى تهيه مموم خواز سه فه رى خواپه رستى بيت:
- ۴۴۱
- ۴۴۲ نهوى ناوى لايه و به كارى ناهينيت
- ۴۴۲ يه كه م: نهو كه سهى ناوى پيپه به لام:

- ۴۴۲ بهشی دهستنويزه کهی ناکات
- ۴۴۴ دووهم: نهو کهسهی ئاوی پييه به لام:
- دهترسئ دواتر خوئی یان هاوريکهی یان ئازده کهی تینوی بئ
- ۴۴۴
- ۴۴۵ سيهم: نهو کهسهی ئاوی پييه به لام:
- ۴۴۵ لهبر نه خوشيه کهی به کاری ناهينيت
- ۴۵۰ چوارهم: نهو کهسهی ئاوی پييه به لام:
- ۴۵۰ لهبر سهرما ناويريت ئاو به کار بهينيت، تهيه مموم دهکات ؟ .
- ۴۵۲ نایا بؤ نهوهی نويزه کهی فريا خات، تهيه مموم بکات ؟
- ۴۵۵ - نه گهر ئاو نه بو تهيه مموم بؤ مردو دهکريت ؟!
- ۴۵۸ سهعيد (صعيد) چيه که تهيه ممومی پی دهکريت ؟!
- يه که میان: هه رچی به روی زهويه وه دياره، له گل و لم و چهو
- ۴۵۸ زيخ و شتی وا:
- ۴۵۹ دووهمیان: سهعيد هه ر گل و خؤله و هيچ تر:
- حوکمی نهو کهسهی که نه ئاو نه سهعيدی دست دهکهويت
- ۴۶۱ (فاقد الطهورين):
- ۴۶۳ هه نديک بابته که پهيوه ندييان به نييه تی تهيمومه وه ههيه ..
- ۴۶۳ * تهيه مموم له جياتی دهستنويزه:
- نهوی تهيه مموم دهکات به نييه تی لابردنی حوکمی له شگرانی،
- ۴۶۴ نایا به دهستنويز گرتن بؤ حسيبه ؟!
- ۴۶۵ چونييه تی تهيه ممومی دروست ؟!
- يه کهم: نهو شيوه تهيه ممومه ی يه کجار له پی دهسته کانی به
- ۴۶۵ سهعيد دهکيشيت:
- دووهم: نهو شيوه تهيه ممومه ی دوجار له پی دهسته کانی به
- ۴۶۶ سهعيد دهکيشيت:
- ۴۶۹ به تال بونه وهی تهيه مموم ؟!

هه نديک بابه تي تری ته يه موم ۴۶۹

ئايا نويژ به ته يه موم جائيزه، نه گهر پيش نويژ دابهستن ئاوی

دهسکه وت؟! ۴۶۹

ته يه مومى کرد، نويژى دابهست، ئينجا ئاوی دهسکه وت، ئايا

نويژه کهى ده بریت؟! ۴۷۰

نويژى به ته يه موم کردوه، دوايى ئاوی دهست که وتوه و هيشتا

کاتي نويژه که ماوه: ۴۷۲

باسى ده يه م ۴۷۴

حه يز و زه يستانى ۴۷۴

خويى حه يز ۴۷۶

هاتن و کو تايى حه يز: ۴۷۷

حوکمی شله زه ردباو ليلاه کهى که دواي پاکبونه وه له حه يز دييت:

..... ۴۷۸

چى له حه يزدارو زه يستان حه رامه؟!: ۴۸۱

سنورى ده سبازى ژن و مي رد له کاتي حه يزو زه يستانيدا ۴۸۸

چى بو حه يزدار جائيزه؟: ۴۹۵

خويى زه يستانى ۴۹۹

خويى جارى داوين (الاستحاضة) ۵۰۰

ليستى فهر موده کان ۵۰۸

هه نديک له سهر چاوه کان ۵۲۰

چونيه تي نويژ ۵۳۰

باسى يه که م ۵۳۱

گرنگى نويژ و حوکمی نويژنه که ر ۵۳۱

باسى يه که م ۵۳۲

گرنگى نويژو حوکمی نويژنه که ر ۵۳۲

- ۵۳۳ بابته تی یه کهم
- ۵۳۳ گرنگی نویژ (أهمية الصلاة)
- ۵۴۰ حوکمی نویژنه کهر
- ۵۴۰ نه و کهسه ی له بهر نکوولی له فهرزیتی نویژ، نویژ ناکات:
- ۵۴۰ نه و کهسه ی له بهر ته مبهلی نویژ ناکات:
- پولی یه کهم: نه وانهی فهرموویانه: نویژنه کهر کافره و
له دین و نوممهت دهرچووہ ۵۴۱
- پولی دووہم: نه وانهی فهرموویانه: نویژ نه کهر
فاسقه چونکه گوناحی گه وره ی کردووہ ۵۵۱
- ۵۷۲ حوکمی دنیایی نویژنه کهر.....
- ۵۷۵ نویژ لسهه کی فهرزه؟
- ۵۷۸ چند نویژ فهرزه؟
- ۵۸۰ نویژی فهرز چند رکاته؟
- ۵۸۱ باسی دووہم
- ۵۸۱ مهرجه کانی نویژ
- ۵۸۲ به لگه یه کی سه رچاوه یی گرنگ (خاوهن نویژه هه له کهه)
- ۵۸۷ مهرجه کانی دروستی نویژ
- ۵۸۷ مهرجی یه کهم
- ۵۸۷ له کاتی خویدا بیئت
- ۵۸۷ باسی یه کهم: کاتی نویژه کان
- ۵۸۸ یه کهم: نویژی نیوه رۆ:
- ۵۹۵ دووہم: نویژی عه سر:
- ۶۰۱ سییه م: نویژی شیوان:
- ۶۰۶ چواره م: نویژی خه وتنان (عیشا):
- ۶۱۳ پینجه م: نویژی سپیده (به یانی):
- ۶۱۹ بابته تی تر که په یوه نندیان به کاته کانی نویژه وه هه یه

- كات، فهزرى جهخت لپكرهوى نوپۆڤل ٦١٩
- چۆن بزانهت نوپۆڤل كه له كاتى خۆيدايه؟! ٦٢٢
- عوزرى دواخستنى نوپۆڤل ٦٢٥
- ئهو كه سهه شياوى نوپۆڤل كردن دهبيت پيش ئهوهى كاتى نوپۆڤل به سهرچپت ٦٢٨
- ئهوى بى عوزر نوپۆڤل كهه ناكات تا كاته كهه به سهر دهچپت ٦٣٢
- باسى دووهم: نوپۆڤل گپرانهوه (قهزا كردنهوى نوپۆڤل) ٦٣٨
- گپرانهوى نوپۆڤل كهه به ريز : ٦٤٢
- كهه نوپۆڤل كهه به ريز ناگپرتهوه؟ ٦٤٤
- چۆنيهتى گپرانهوى نوپۆڤل كهه : ٦٤٦
- گپرانهوى نوپۆڤل سووننهت: ٦٤٨
- بانگ و قامهت بۆ نوپۆڤل گپرانهوه: ٦٤٨
- ئهوى زۆر نوپۆڤل فهرزاره: ٦٤٩
- باسى سپپهم ئهوه كاتانهى نوپۆڤل كردن تپياندا باش نيه ٦٥٠
- ١ و ٢ - دواى نوپۆڤل بهيانى و دواى نوپۆڤل عهسر: ٦٥٠
- ناوهراستى نيوهرۆ كه كه خۆر له چهقى ئاسماندايه: ٦٥١
- ئهو نوپۆڤل كهه كردنپان لهو كاتانهشدا جائيزه ٦٥٢
- باسى چوارهم بانگ و قامهت ٦٦٣
- بانگدان ٦٦٤
- پلهوپايه و گهورهى بانگدان: ٦٦٤
- كهه يه كه مين جار بانگ درا؟ ٦٦٧
- حوكمى بانگدان: ٦٦٨
- چهند بابتهتپكى ترى بانگدان ٦٧١
- ١ - حوكمى بانگدان له سهفهردا: ٦٧١
- ٢ - حوكمى بانگدان بۆ نوپۆڤل گپرانهوه: ٦٧١
- ٣ - حوكمى بانگ و قامهت بۆ ئافرهتان: ٦٧٢

- ۴ - بانگی تاك و بانگی جه ماعه تی دووه می مزگه وت: ۶۷۶
- ۵ - بانگ بۆ دوو نوپۆئزی کۆکراوه: ۶۷۷
- ۶ - ئەو نوپۆئزانه ی بانگیان بۆ دهرییت: ۶۷۸
- ئەو نوپۆئزانه ی بانگیان بۆ نادرییت چۆن خه لکیان لی ناگادار
ده کریته وه؟! ۶۷۸
- مه رجه کانی بانگ ۶۷۹
- ۱ - هاتنی کاتی (جگه له سپیده ی به یانی): ۶۷۹
- ۲ - نیه تی بانگدان: ۶۸۱
- ۳ - بانگ ده بی به عه ره بی بییت: ۶۸۱
- ۴ - بانگ نابی و بدرییت که له فزه کانی بگۆررییت: ۶۸۲
- ۵ - ریز به ندی و وشه کانی بانگ: ۶۸۲
- ۶ - نابی فاسل بکه ویته نیوان و وشه رسته ی بانگه وه : ۶۸۲
- ۷ - بانگده ره هه ول دهدات زۆرتیرین که س گوپیان له بانگه که ی
بییت : ۶۸۳
- ۸ - ئایا بانگدان به رادیۆ و ته سجیل و مۆبایل ده بییت له بلندگۆوه
لیدیرییت؟! ۶۸۴
- ۹ - ناوبرکردنی بانگدان و قامهت کردن به قسه کردن: ۶۸۵
- سیفه تی بانگده ر ۶۸۷
- سیفه تی بانگ ۶۹۰
- زیاده که ی بانگی به یانی (الصلاة خیر من النوم) ۶۹۴
- چی له بانگداندا باشه بکرییت؟ ۶۹۶
۱. هه بوونی ده ستنویژ: ۶۹۶
۲. بانگدان به پیوه: ۶۹۶
۳. رووکردنه قیبله: ۶۹۷
۴. بانگده ره له کاتی بانگداندا په نجه ی شایه تمانی ده کاته
گوپچکه یه وه: ۶۹۸

- ۵ - بانگدر له کاتی ووتنی چه یعه له کاندایا رووی بو لای راست
وجه پی دهورینیت: ۶۹۸
- ۶ - بانگدر ده توانیت دوو ته کبیره کان پیکه وه بلیت: ۶۹۹
- چی باشه بو وه لامد ره وهی بانگ؟ ۷۰۰
- ۱ - وه لامدانه وهی به دهنگی نزم: ۷۰۰
- ۲ - دوعا بو پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دوا ی ته و او
بوونی بانگ: ۷۰۲
- ۳ - رازی بوون به خواو به پیغه مبهری صلی الله علیه وسلم و به
دینه که ی: ۷۰۳
- ۴ - دوعا کردن له نیوان بانگ و قامه تدا: ۷۰۴
- ۴ - دوعا کردن له دوا ی ته و او بوونی بانگ: ۷۰۴
- نابیت که بانگ دراز مزگهوت چی بهیلتیت مه گهر عوزری هه بیت:
..... ۷۰۵
- هه ندیک هه له ی بانگدران ۷۰۶
- یه که م: هه له ی بانگدران: ۷۰۶
- دووهم: هه له ی گوینگرانی بانگ: ۷۰۷
- سییهم: هه له ی کاتی قامهت کردن: ۷۰۷
- قامهت کردن ۷۰۹
- نایا نهو که سه ی بانگ ده دات هه ر ده بی نه ویش قامهت بکات؟! ۷۱۱
- بیسهران قامهت له دوا ی نیقامه وانه وه ده لینه وه؟! ۷۱۱
- وه لامد ره وه (قَدْ قَامَتُ الصَّلَاةَ) وه کو بانگدره که ده لیت وه؟! ۷۱۱
- که ی قامهت ده کریت؟ ۷۱۲
- که ی خه لکه که هه لدهستن بو نوئیز؟ ۷۱۴
- مه رچی دووهمی دروستی نوئیز ۷۱۶
- لهش پاک ی و هه بوونی دهست نوئیز ۷۱۶
- لهش پاک ی و هه بوونی دهست نوئیز ۷۱۶

- ۷۱۷ نایا پاکى بهدهن وپۆشاک وشوین پئویسته؟!
- یهکیک پیسی پئوه بوو نویژی پئوه کرد، دوایی زانی ، نویژهکهی
 بکاتهوه؟ ۷۲۲
- نهو شوینانهی نابیت نویژیان تیدا بکریت: ۷۲۵
- مهرجی سییه: داپۆشینی عهورمت به گویرهی توانا ۷۲۹
- نهو شوینانهی عهورمتن و دهبیت له نویژدا داپۆشرین: ۷۳۱
- نهو شوینانهی لهش که دهبیت پیاو له نویژدا دایانپۆشیت: ۷۳۲
- سیفهتی پۆشاکى نویژ: ۷۳۳
- نهو شوینانهی لهش که دهبیت ئافرمت له نویژدا دایانپۆشیت:
 ۷۳۴
- داپۆشینی پئی ئافرمت له نویژدا فهرز نیه: ۷۳۵
- ههر کهس له نویژدا عهورمتی دهرکهویت، نویژهکهی بهتال
 دهبیتهوه: ۷۳۶
- نویژ به روت و قووتی: ۷۳۸
- خۆ جوان کردن و خۆ رازاندنهوه بۆ نویژ کردن: ۷۳۹
- نویژ به پۆشاکى زهوت کراوو لهسهر زهوى زهوت کراو: ۷۳۹
- نویژ به نهعل و پیلآوهوه: ۷۴۱
- مهرجی چوارهم: رووکردنه قیبله ۷۴۴
- نویژی سووننهت به سهر سواریهوه: ۷۴۵
- رووکردنه قیبله دوو جۆره: ۷۵۰
- نهو حالهتانهی بی رووکردنه قیبله نویژ دهکریت: ۷۵۱
- مهرجی پینجهم: نییهت هینان ۷۵۵
- دیاری کردنی نهو نویژهی به تهمایه بیکات: ۷۵۸
- ساتی نییهت هینانی نویژ: ۷۵۹
- گۆرینی نییهت له ناو نویژدا: ۷۵۹
- جیاوازی نییهتی ئیمام و مهئموم: ۷۶۴

- ۷۶۵ نموونەى جیاوازی نییەتی ئیمام و مەئمووم: ۷۶۵
- ۷۷۱ کورت و کۆ کردنەوهى نوێژ، نییەتی ناوێت: ۷۷۱
- ۷۷۶ توێژینه‌وه‌یه‌کی وورد لەسەر بیدعەى نییەت هێنان بە دەم: ۷۷۶
- ۷۷۷ پێناسەى نییەت: ۷۷۷
- ۷۷۸ نییەت و زانین و کردەوه: ۷۷۸
- ۷۸۰ عادەت و عیبادەت بە نییەت لێک جیا دەکرێنەوه: ۷۸۰
- ۷۸۳ نییەت چاره‌گی زانسته: ۷۸۳
- ۷۸۴ نییەت له دلدایه: ۷۸۴
- نییەت هێنان بە لەفز بە دەنگی بەرزو نزم بیدعەیه‌و حەرآمە:
- ۷۸۶ ۷۸۶
- ۷۸۸ ئیمامی شافیعی نه‌یفه‌رموو‌ه نییەت بە دەم به‌ینن: ۷۸۸
- ۷۹۱ کاتی نییەت هێنانی نوێژ: ۷۹۱
- ۷۹۵ سیفەتی نییەت له نوێژدا: ۷۹۵
- ۷۹۶ نیه‌تی ئەسته‌م!! ۷۹۶
- ۷۹۹ باسی سییه‌م ۷۹۹
- ۷۹۹ روکنه‌کانی نوێژ. ۷۹۹
- ۸۰۱ روکنی یه‌که‌م: وه‌ستان بۆ نوێژ. ۸۰۱
- ۸۰۲ باسی یه‌که‌م: به‌ پێوه‌ بوون بۆ که‌سیک که‌ بتوانی‌ت. ۸۰۲
- ۸۰۴ چه‌ند زانیاریه‌کی تری گرنگ لەسەر نوێژ به‌ دانیشتانه‌وه: ۸۰۴
- ۸۰۷ نوێژ به‌ پێوه‌و به‌ دانیشتانه‌وه: ۸۰۷
- ۸۰۸ چۆنیه‌تی دانیشتن له‌ نوێژدا: ۸۰۸
- ۸۰۹ نوێژ به‌ راکشانه‌وه‌ بۆ ناتوانا جائیزه: ۸۰۹
- ۸۱۱ نوێژ له‌ فرۆکه‌و پاپۆردا: ۸۱۱
- ۸۱۲ ده‌ست به‌ شت گرتن بۆ هه‌ستان و راوه‌ستانی نوێژ: ۸۱۲
- نه‌گه‌ر ئیمام به‌ دانیشتنه‌وه‌ نوێژی کرد مەئمووه‌کانیش وا
- ۸۱۳ ده‌که‌ن: ۸۱۳

- باسی دووهم: چۆنیەتی دەستی و پێ دانان و جی روانین ۸۱۴
- یەكەم: رەفتاری دەستی ۸۱۴
- ★ رەفتاری بەرز کردنەوی دەستەکان لە کاتی ئیجرامدا: ۸۱۴
- ★ رەفتاری پەنجەیی دەستەکان لە کاتی بەرز کردنەویاندا: ... ۸۱۶
- ★ رەفتاری دانانی دەستی راست لەسەر چەپ لەسەر سنگ: ... ۸۱۹
- ★ رەفتاری پێ دانان: ۸۲۲
- ★ رەفتاری روانین: ۸۲۴
- باسی سییەم: خویندن لە نوێژدا ۸۲۷
- یەكەم: دوای دەسپێک (ئیستفاح) ۸۲۷
- دووهم: ئیستیعاژە ۸۳۳
- سییەم: بەسمەلە ۸۳۵
- بەسمەلە: بە پەنھانی دەخویندریت نەك بە دەنگی بەرز: ۸۳۶
- چوارەم: خویندنی قورئان لە نوێژدا ۸۳۷
- باسی چوارەم: دانانی سوترە ۸۴۰
- حیکمەت لە ھەبوونی سوترە: ۸۴۰
- فەرزە یان سوننەت؟! ۸۴۰
- کێشانی خەت و قەراغی بەرمالّ بۆ سوترە: ۸۵۱
- باسی پینجەم: تێپەرپوون بەبەر نوێژدا ۸۵۲
- حیکمەتی تێپەرپوون بەبەر نوێژدا: ۸۵۲
- حوکمی نوێژیک کە بەبەریدا تێپەرپووبن : ۸۶۷
- ھاتنی باسی ئافرەت و گویدریژو سەگی رەش پیکەوہ ۸۷۲
- یەكەم: گوێ دریزو سەگی رەش و شەیتان: ۸۷۳
- دووهم: سەگی رەش و شەیتان: ۸۷۴
- سییەم: ئافرەت و شەیتان: ۸۷۴
- باسی شەشەم: نوێژکردن رووھو رووی گۆر ۸۷۶
- جووری یەكەم: نوێژیک کە بۆ خاوەن گۆرەکە دەکریت: ۸۷۶

- ۸۷۷..... - جوړی دووهم: نويز له گوړستان:
- ۸۸۰..... باسی حه و ته م: نويز كردن به پيال او وه وه
- ۸۸۳..... روكنی دووهم.....
- ۸۸۳..... ته كبره ی ئیحرام
- ۸۸۳..... ته كبره ی ئیحرام (الله اكبری ده سپیكى نويز):
- ۸۸۶..... نويز به غه یری زمانی عه ره بی نابیت:
- ۸۸۷..... روكنی سییه م.....
- ۸۸۷..... خویندنی سورته ی فاتیحه له هه موو ركاته كانی نويز دا
- ۸۹۲..... خویندنی سورته ی فاتیحه، نایه ت نایه ت، هیدی و له سه رخو:
- ۸۹۲..... خویندنی به سه له له سه ره تای سورته ی فاتیحه دا:
- ۸۹۳..... خویندنی سورته ی فاتیحه له نويزی جه ماعه تدا:
- ۸۹۵..... روكنی تی خویندنی سورته ی فاتیحه له نويزی جه ماعه تدا.....
- ۹۰۱..... روكنی چواره م و پینجه م.....
- ۹۰۱..... ركوع و سه ره وتنی له ش تییدا.....
- ۹۰۲..... چو نیه تی ركوع:
- ۹۰۴..... ريك راگرتنی پشت:
- ۹۰۴..... مانه وه ی له ركوع دا:
- ۹۰۵..... نه م ما سه ره وتنی له ش:
- ۹۰۶..... روكنی شه شه م و حه و ته م.....
- ۹۰۶..... هه ستانه وه له ركوع و سه ره وتنی له ش تییدا.....
- ۹۰۷..... روكنی هه شه ته م و نو یه م.....
- ۹۰۷..... سوجه بردن و سه ره وتنی له ش تییدا.....
- ۹۰۹..... چو نیه تی چوونه سوجه:
- ۹۱۰..... چو نیه تی سوجه:
- ۹۱۴..... روكنی ده یه م و یازده یه م.....
- ۹۱۴..... دانیشتنی نیوان سوجه كان و سه ره وتنی له ش تییدا.....

- ۹۱۵ چۆنیه تی دانیشتنی نیوان دوو سوجده بېردنه که:
- ۹۱۷ روکنی دوازدهیه م و سیزدهیه م
- ۹۱۷ ته حیاتی دوایی و دانیشتنه کهی
- ۹۱۹ چۆنیه تی دانیشتن بۆ ته حیات:
- ۹۱۹ دانیشتنی ته حیاتی ناوه ند (ئیفتیراش):
- ۹۲۲ دانیشتنی ته حیاتی ئەخیر (ته وهرۆک):
- ۹۲۳ بۆچوونی مه زه به به کان له سه ر دانیشتنی ته حیات:
- ۹۲۴ ویرده کانی ته حیات:
- ۹۲۶ روکنی چواردیه م
- ۹۲۶ سه لامدانه وه
- ۹۲۹ سه لامدانه وه یه که چاره یان دوو چاره؟:
- ۹۳۱ له سه لامدانه وه دا چی دهوتریت؟
- ۹۳۲ زیاده ی (و برکاته):
- ۹۳۳ روکنی پازدهیه م
- ۹۳۳ ریزبه ندی روکنه کانی نوؤز
- ۹۳۴ باسی چواره م
- ۹۳۴ واجبه کانی نوؤز
- ۹۳۸ واجبی یه که م
- ۹۳۸ دوغای ئیستیفتاح
- ۹۴۰ به لام ئەمه له دوو شوپندا ناشیت:
- ۹۴۰ دهقی دوغایه کی ئیستیفتاح:
- ۹۴۲ واجبی دووهم
- ۹۴۲ خویندنی ئیستیعاره (اعوذ بالله من الشیطان الرجیم)
- ۹۴۳ دهقیکی ئیستیعاره:
- ۹۴۳ ئیستیعاره به دهنگی نزم دهوتریت:
- ۹۴۴ نایا ئیستیعاره له هه موو رکاتی کدایه؟

- ۹۴۵ واجبی سییه م
- ۹۴۵ ووتنی نامین له دواي خویندنی سورتهی فاتیهه
- ۹۴۷ واجبی چواره م و پینجه م و شهشه م
- ۹۴۷ ته کبیره ی بزاورته کان، سمع الله لمن حمده، ربنا لك الحمد
- ۹۵۰ واجبی جهوته م
- ۹۵۰ سوبجانه الله کردن له رکوع و سوجه دا
- ۹۵۳ واجبی هه شته م و نویه م
- ۹۵۳ ته حیاتی ناوه راست و دانیشن تییدا
- ۹۵۴ وپرده کانی ته حیاتی نه خیر:
- ۹۵۶ سووننه ته کانی نوپژ
- ۹۵۷ سووننه ته گوفتاره کان
- ۹۵۷ (السنن القولیه)
- ۹۵۷ ۱ - قورئان خویندنی دواي سورتهی فاتیهه:
- ۹۵۸ سووننه ته وه لآمی هه ندیک نایهت بداته وه:
- ۹۵۹ ۲ - زیکره کانی رکوع:
- ۹۶۰ ۳ - زیکره کانی هه ستانه وهی دواي رکوع و دواي (سمع الله لمن حمده):
- ۹۶۱ ۴ - زیکره کانی سوجه:
- ۹۶۲ ۵ - دوعای نیوانی سوجه کان:
- ۹۶۳ ۶ - سه لآواتدانی ناو ته حیات:
- ۹۶۳ ۷ - دوعای دواي ته حیاتی نه خیر:
- ۹۶۵ ۸ - سه لامدانه وهی دووهم (به لای چه پدا):
- ۹۶۶ سووننه ته کردارییه کان
- ۹۶۶ (السنن الفعلیه)
- ۹۶۶ ۱ - سوتره دانان:
- ۹۶۷ ۲ - دهست بهرز کردنه وه کان:

- ۳ - دانانی دهستی راست لسهه چهپ و لسهه سنگ: ۹۶۸.....
- ۴ - چاوبرینه شوینی سوجهه: ۹۶۹.....
- ۵ - راست و ریك راگرتنی پشت له رکووعدا: ۹۶۹.....
- ۶ - دهستانان بؤ سوجهه بردن پیش نه ژنو دانان : ۹۷۱.....
- ۷ - دانانی لووت و ناوچهوان به تهواوی لسهه زهوی: ۹۷۲.....
- ۸ - راخستنی پیی چهپ و هه لئانی پیی راست له دانیشتنی نیوان دوو سوجهه کهدا: ۹۷۳.....
- ۹ - دریژکردنه وهی دانیشتنی نیوان دوو سوجهه که: ۹۷۳.....
- ۱۰ - دانیشتنی دواي سوجهه دووهم و پیش هه ستانه وه: ۹۷۴.....
- ۱۱ - هه ستانه وه بؤ رکاتی نوی به ئیعتیماه کردنه سهه دهست نه که نه ژنو: ۹۷۵.....
- ۱۲ - دانیشتنی ئیفتیراش له ته حیاتی یه کهم و دانیشتنی تهوه پروک له ته حیاتی نه خیردا: ۹۷۵.....
- ۱۳ - بهرز کردنه وهی په نجهی شایه تمان هه ره له سهه رتای له ته حیاته وه: ۹۷۶.....
- ئه وه رهفتارانهی له نویژدا ریڈراون بکرین ۹۷۸.....
- یه کهم: گوفتاری ریڈراو..... ۹۷۸
- (الاقوال المباحة) ۹۷۸
- ۱ - راستکردنه وهی هه لئی ئیماه: ۹۷۸.....
- ۲ - زور دوویات کردنه وهی ئایه تیك له نویژی سوننه تدا: ۹۷۹.....
- ۳ - گریان و نوزه و نالین: ۹۸۱.....
- ۴ - فوو کردن: ۹۸۳.....
- ۵ - کوکین و ئحم کردنی پیویست: ۹۸۳.....
- ۶ - قسه یه کی کهم که بؤ نویژه که زهرووری بیئت: ۹۸۴.....
- ۷ - هه ره کهس له نویژدا پژمی بؤی هه یه بلئی: الحمد لله: ۹۸۵.....
- ۸ - ووتنی الحمد لله بؤ بیستنی هه والئیکی خوئش: ۹۸۶.....

- ۹۸۷ ۹. پرسيار کردن له نوپژ خوین بۆ پيوستی:
- ۹۸۸ دووهم: کرداری ریدراو
- ۹۸۸ (الافعال المباحة)
- ۹۸۸ ۱ - هه لگرتنی زارۆك:
- ۹۸۸ ۲ - رۆیشتنیکی کهم له بهر زهروورمت:
- ۹۸۹ ۳ - بزاونتیکی کهم بۆ زهروورمت:
- ۹۹۰ ۴ - راکیشان و پائنان بهو کهسهوه که دپته بهر نوپژه کهی: ...
- ۹۹۱ ۵ - گوشتنی مارو دوو پشک:
- ۹۹۱ ۶ - ئاماژهی حالی کردن به چاو، به دهست:
- ۹۹۱ ۷ - پیللو له پئ کردنهوه:
- ۹۹۳ ۸ - تف کردنه ناو دهسپ:
- ۹۹۳ ۹ - پۆشاک ریک کردنهوهو خو خوراندن:
- ۹۹۴ ۱۰ - سوپجان الله وتنی پیاوان و چهپله لیدانی ژنان بۆ راست کردنهوهی ههلهی ئیمام:
- ۹۹۵ ۱۱ - لاکرندنهوه به لای راست و چهپ بۆ زهروورمت:
- ۹۹۶ ۱۲ - ئاماژه کردن به دهست یان به سهر:
- ۹۹۶ ۱۳ - وهلامدانهوهی سلاو به ئاماژه کردن:
- ۹۹۷ ۱۴ - سهر بهرز کردنهوه له سوجده له بهر دواکهوتنی ئیمام بۆ دنیابوون له بارودۆخه که:
- ۹۹۸ ۱۵ - قورئان به دهسته وهگرتن له نوپژدا:
- ۱۰۰۰ نهو رهفتارانهی له نوپژدا ری نه دراون بکرین
- ۱۰۰۰ ۱ - دانانی دهسته کان له که لله کهی (بهر پهراسوه کان: له لاقه پرغه):
- ۱۰۰۱ ۲ - چاوه لپرین به رهو ئاسمان:
- ۱۰۰۱ ۳ - چاوبرینه شتیك که مه شغوولی دهکات:
- ۱۰۰۲ ۴ - لا کردنهوه به ملاولادا:

- ۵- تیکهه لکیشانی پەنجەکان: ۱۰۰۲
- ۶- پەنجە تەقاندن: ۱۰۰۳
- ۷- نوێژ بە بەتانی و لیڤهوه یان بە پۆشاکیکهوه که بهسەر شاندا دراوه: ۱۰۰۴
- ۸- باویشکدان: ۱۰۰۴
- ۹- تف رۆکردن رووهو قیبله و لای راست: ۱۰۰۵
- ۱۰- چاونوقاندن: ۱۰۰۵
- ۱۱- خولیک کیشانهوه: ۱۰۰۵
- ۱۲- قورنان خویندن له رکوع و سوجدەدا: ۱۰۰۶
- ۱۳- ئانیشک دانانه سەر زهوی له کاتی سوجدەبردندا: ۱۰۰۶
- ۱۴- قۆل هه لکردن و پۆشاک کۆکردنهوه: ۱۰۰۶
- قژ درێژکردنهوه: ۱۰۰۷
- ۱۵- هه ئتووتان: ۱۰۰۸
- ۱۶- ئیعتیماڢ کردنه سەر دهستی چهپ له چوونه سوجدەو دانیشتندا: ۱۰۰۸
- ۱۷- سوجدەبردنی نهخۆش لهسەر شتیکی بهرز: ۱۰۰۹
- ۱۸- زۆر خه ریکبوون به لابردنی زیخ و چهوو بهردی شوین نوێژهکهی: ۱۰۱۰
- ۱۹- پێشکهوتنی ئیمام: ۱۰۱۱
- ۲۰- نوێژ له کاتی ئامادهبوونی خواردن یان کاتی تهنگهتاوی: ۱۰۱۲
- ئهو رهفتارانهی نوێژدا بهتال دهکهنهوه: ۱۰۱۳
- ئهووانه ی نوێژ بهتال دهکهنهوه: ۱۰۱۳
- (مبطلات الصلاة) ۱۰۱۳
- ۱- دلنیا بوون له نهمانی دهستنوێژ: ۱۰۱۳
- ۲- وازهینان له یه کیك له مهرجهکان یان له روکنهکانی نوێژ به بی عوزری شهرعی: ۱۰۱۳

- ۳ - خواردن يان خواردنه وه به نه نقه ست: ۱۰۱۴
- ۴ - قسه کردن به نه نقه ست که له بهر ژه وهندی نوپزه که نه بیت:
..... ۱۰۱۴
- ۵ - پیکه نینیکی وا که دهنگ دروست کات: ۱۰۱۵
- قنوت له نوپزی فهرزدا ۱۰۱۷
- ۱- قنوت سوننه تیکی مونه ککه دهیه و باشتر وایه بهرده وام
بخویندریت: ۱۰۱۷
- ۲- قنوت سوننه تیکی مهنسووخه و خویندنی بیدعهیه: ۱۰۲۰
- ۳- قنوت له کاتی هاتنی موسیبه تدا ده خویندریت: ۱۰۲۱
- ۴- خویندن و نه خویندنی قنوت له نوپزی به یانیدا شیاوه: ۱۰۲۱
- شوینی قنوت خویندن: ۱۰۲۲
- قنوت له پینج نوپزه که دا: ۱۰۲۲
- ئادابی قنوت خویندن ۱۰۲۳
- سهر چاوه کان ۱۰۲۵
- ناوه رۆک ۱۰۲۹